

తెలుగు వ్యవస్థాపకశాసనం

ప్రథమ సంపుటం

6-30

ప్రధాన సంపాదకుడు

డాక్టర్ లకంశాని చక్రధరరావు

ఎమ్.ఎ., పి.ఎచ్.డి.

B94.82731

చరిత్ర - తెలుగు

697764

ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తుద్రాణం

వాత్తేడు, విశాఖపట్నం 530 003

తెలుగు వ్యుత్పత్తి కోశం (అ - ఔ)

ప్రథమ సంపుటం

ప్రధాన సంపాదకుడు

డా॥ ఎల్. చక్రధరరావు, ఎమ్.వి., పిఎచ్.డి.

సహాయకులు

కీ.శే. విద్వాన్ ప్రయాగ కోదండరామశాస్త్రి, ఎమ్.వి.

డాక్టర్ జి.వి.యస్.ఆర్. కృష్ణమూర్తి, ఎమ్.వి., పిఎచ్.డి.

డాక్టర్ బి. అరుణకుమారి, ఎమ్.వి., పిఎచ్.డి.

శ్రీ ఇ. విశ్వనాథరెడ్డి, ఎమ్.వి.

శ్రీ ఆత్మలూరి నరసింహారావు, ఎమ్.వి.

1978

ఆంధ్రా యూనివర్సిటీ ప్రెస్సు
వాల్తేరు, విశాఖపట్టణం 530 003

కాపీలు : 1,500

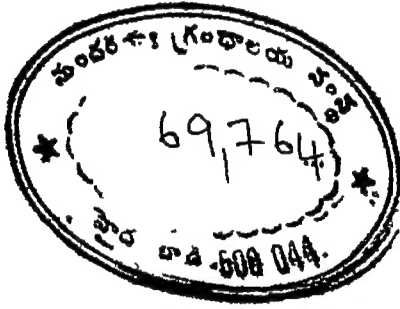
ఫిబ్రవరి, 1976

C. 7564

© ఆంధ్రా యూనివర్సిటీ
సీరిస్ నెం. 138

494,82731

వెల : రు. 60/-

ప్రతులకు :

డైరెక్టరు

ఆంధ్రా యూనివర్సిటీ ప్రెస్సు

వాల్తేరు, విశాఖపట్టణం 530 003

ముద్రణ - ప్రచురణ : డా. సి. కొత్తేశ్వరరావు, డైరెక్టరు, ఆంధ్రాయూనివర్సిటీ ప్రెస్సు, వాల్తేరు, విశాఖపట్టణం 530 003

శ్రీ ఎమ్. ఆర్. అప్పారావు, ఎమ్.ఎ.
ఎమ్.ఎల్.ఎ.

ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషదుపాధ్యక్షులు
తెలుగు వ్యవస్థాపక సలహా సంఘాధ్యక్షులు

తొలిపలుకు

ఆంధ్రనామ నంగ్రహం, ఆంధ్రనామ శేషం, సాంబ నిమంటువు, ఆంధ్ర భాషార్థమ మొదలైన పద్యనిమంటువులూ, అకారాద్యనుక్రమణికలో రాయబడ్డకోశాలు అనేకాల్లా ఉన్నప్పటికీ తెలుగు వ్యుత్పత్తి కోశం లేకపోవడం తెలుగుకు తీరని లోటుగా భావించి తెలుగు వ్యుత్పత్తికోశాన్ని ఆచార్య శ్రీ గంటిజోగి సోమయాజిగారి పర్యవేక్షణలో వెలయింప జేయడానికి ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తువారు 1957 లో నిశ్చయించారు. ఆనాటికి లభ్యమైన ఆధారాల్ని అనుసరించి అచ్చులూ, కవర్లం అదిగాకల కొన్ని పదాల్ని సేకరించి వ్యుత్పత్తుల్ని నిర్ణయించారు. ఈ కోశంలో పదాల ఆకారాలు లిప్యంతరీకరణ (transliteration) చేయబడి వాటి అర్థాలు ఆంగ్లంలో ఇవ్వబడ్డాయి.

ఈ నిమంటువును పూర్తిచేయాలనే నంకల్పంతో ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం విశ్వవిద్యాలయాల గ్రాంట్లసంఘం సాయాన్ని ఆర్జించింది. యు.జి.సి. పరీక్షకనంఘం ఈ పథకాన్ని అంగీకరిస్తూ అయిన పనిని అంచనావేసి అభిప్రాయాన్ని తెలపటానికిగాను నిపుణుల సంఘాన్ని ఏర్పాటుచేసి వారి నివేదికను పంపవలసిందిగా సూచించింది. దానికి అప్పటి ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషదుపాధ్యక్షులు శ్రీ లంకపల్లి బుల్లయ్యగారు ఆచార్య భద్రరాజు కృష్ణమూర్తిగారు, ఆచార్య జి. ఎన్. రెడ్డిగార్లతో నిపుణుల సంఘాన్ని నియమించారు. పూర్వం అనుకోన్నరీతిలో కాకుండా మొత్తంకోశం తెలుగు లిపిలో తెలుగు అర్థాలతో ఆంధ్రులకు అత్యంతపయోగంగా ఉండేటట్లుగా తయారు చేయవలసిందని ఈ సంఘం చేసిన నిఫారనును యు.జి.సి. కి విశ్వవిద్యాలయం నమర్పించగా వారు రెండు లక్షల ఏటైవేల రూపాయల్ని మంజూరు చేశారు. ఈ విధంగా ఈ నిమంటు నిర్మాణ కార్యక్రమం నూతన రీతిలో 1970 జూన్లో ఆచార్య తూమాటి దొణప్పగారి ప్రధాన సంపాదకత్వంలో ఆరంభించబడి 1976 ఏప్రిల్ వరకు కొనసాగింది. ఐదవ పంచవర్ష ప్రణాళికలో ఈ పథకానికి ఆర్థికసహాయం చేయడానికి విశ్వవిద్యాలయాల గ్రాంట్ల సంఘం నిరాకరించగా ఈ విశ్వవిద్యాలయం రెండు లక్షల రూపాయలు, మరో రెండు లక్షల రూపాయలు ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వంవారు మంజూరు చేశారు. ఈ విధంగా నాలుగు లక్షల రూపాయల నిధితో 1-4-1974 నుంచి 31-3-1979 వరకు తెలుగు వ్యుత్పత్తికోశ పథకం కొనసాగుతుంది.

ఈ పథకానికి 1-6-1976 నుంచి డాక్టర్ ఎల్. చక్రధరరావుగారు ఔరెక్టరుగా ఉంటున్నారు. ఈ పథకాభివృద్ధికి నలహాలివ్వడానికి నలహాసంఘాన్ని నియమించాం. ఈ సంఘంయొక్క నలహాలపల్లా, డాక్టర్ ఎల్. చక్రధరరావుగారి పర్యవేక్షణలో తెలుగు వ్యుత్పత్తికోశం సిబ్బంది నిరంతర కృషివల్లా 20-11-1976 నాటికి మొదటి సంపుటం (అ - ఔ) ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తుద్రణాలయానికి ఇవ్వటం జరిగింది. ఇది అనతికాలంలోనే అచ్చై అవిష్కరణకు ఆయత్తం చేయబడింది.

తెలుగు వ్యుత్పత్తికోశం అమరజీవి పాట్టి శ్రీరాములుగారికి అంకిత మివ్వబడింది. కీ.శే. పాట్టి శ్రీరాములుగారి అమరణ నిరాహార దీక్షఫలితంగానే ఆంధ్ర రాష్ట్రవతరణ జరిగిందనేది చారిత్రక సత్యం.

కాని పొట్టి శ్రీరాములుగారి స్మృతి జనదృక్పథం నుంచి తొలగుతోంది. దేశంకోసం ప్రాణాల్ని అర్పించిన అమరజీవికి ఈ కోశాన్ని అంకితం కావించటం సముచితం అని మా భావన.

ఈ వ్యుత్పత్తికోశ ద్వితీయ తృతీయ సంపుటాలుకూడా సకాలంలో వెలుగులోకి రాగలవని ఆశిస్తున్నాను

వాల్తేరు
28-8-1977 }

U.R. Apparao.

(యం ఆర్ అప్పారావు)

ఉపాధ్యక్షులు

ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తు

అంకితం

ఆంధ్రరాష్ట్ర అవతరణకు
అనువులను అర్పించిన

ఆమరజీవి

పొట్టి శ్రీరాములు గారికి

ప్రీతిక

భారతీయులు అతిప్రాచీన కాలంనుంచి తత్త్వాన్వేషణ తత్పరులు. ఏరు భౌతికవిషయాల్లోనూ అధ్యాత్మిక చింతనలోనూ సమగ్ర పరిజ్ఞానాన్ని సంతరించుకొన్నవారు నాల్గువేదాల్లోనూ శిక్షాచందోద్యోతిః కల్పనిరుక్త వ్యాకరణ శాస్త్రాల్లోనూ మీమాంసాన్యాయధర్మ శాస్త్రాల్లోనూ, చతుష్షష్టికాల్లోనూ మనదేశవాసులు పలువురు పారంగతులై అనేక మహత్తరగ్రంథాల్ని రచించారు.

నిరుక్తశాస్త్రాన్ని యాస్కాచార్యుడు ప్రతిభతో రచించాడు. యాస్కునికి పూర్వం నిరుక్త పరిజ్ఞానం భారతీయులకు లేదని చెప్పలేం ఒక పదం లేదా పదనముదాయాల వ్యుత్పత్తుల్ని గూర్చిన వివేచన చాలా కాలంనుంచి మనదేశంలో ప్రారంభమైంది ఈవిషయంలో మనవారు అగ్రగాములు. యాస్కునికి అత్యంత ప్రాచీన కాలంలోనే — అంటే — వేదాల్లోనే నిరుక్తానికి బీజాలున్నాయి. ఈ విషయం సోదాహరణంగా నిరూపించబడుతుంది.

ఋగ్వేదంలోనే అనేక పదాల వ్యుత్పత్తులు విశదపర్చబడ్డాయి.

‘యోః పరేవృజనే విశ్వథా విభుర్మహమురణ్యః శవసావవక్షథ
సదేవో దేవాస్రప్తి ప్రథేపృథు విశ్వేదుతాపరి భూర్వహ్మణస్ప్రితిః’

(2 మండలం 24 సూక్తం, 11 ఋకుక్కు)

‘వైశ్వానరతవదామాన్యాచకియేభిః స్వర్విదభవో విచక్షణ
జాత అపృణోభువనా నిరోదసి అగ్నే తావిశ్వాపరిభూరసిత్సనా’

(3 మండలం, 3 సూక్తం, 10 ఋకుక్కు)

బ్రహ్మణస్ప్రితి ‘పరిభూ’గా స్తుతించ బడ్డాడు. చిన్నవారిలోను పెద్దవారిలోను వ్యాపించి ఉన్న కారణంగా బ్రహ్మణస్ప్రితి అతిశయించి ఉన్నాడు. భూత జాతంలోనూ ద్యావాపృథివుల్లోనూ పుట్టగానే నిండి ఉండటం వల్ల వైశ్వానరుడు కూడా పరిభూగా ప్రస్తుతింపబడ్డాడు.

‘అస్తావ్యగ్నిర్నరాం సుశేవోవైశ్వానర’

(10 మండలం 45 సూక్తం, 12 ఋకుక్కు)

విశ్వనరులకు (సకలనరులకు) హితుడు కనుక అగ్నివైశ్వానరుడు అని వ్యవహరించబడుతున్నాడు అందువల్లనే అగ్ని నరులకు సుఖసేవ్యుడు (నరాంసుసేవః) అనిపేర్కొనబడింది.

‘యదరోదీద్రుద్రన్యరుద్రత్వమ్’ (హరిద్రావికమ్) విడ్చిన కారణంగా రుద్రుడికి రుద్రత్వం కల్గింది

‘ఇన్ద్రోరాజాజగత్సర్వణినామఘిక్షమివిసురూపంయదస్తి’

(7 మండలం, 27 సూక్తం, 3 ఋకుక్కు)

ఇంద్రుడు జగత్తుకు రాజు. మనుష్యులకు రాజు. భూమిలోని నానాజీవులకు రాజు (‘ఇది ఐశ్వర్యే’ అనికదా!) :

‘దీర్ఘాయురస్యాయః పతిర్తివతిశరదఃశతమ్’

(10 మండలం 85 సూక్తం 39 ఋక్కు)

దీర్ఘాయువైనవాడు నూరు సంవత్సరాలు జీవించినవాడు కదా.

‘హత్యాయదేవా అనురాన్యదా యన్దేవా దేవత్వమభిరక్షమాణాః’

(10 మండలం, 158 సూక్తం, 4 ఋక్కు)

ఇంద్రాదిదేవతలు (వృత్తాది) అనురుల్ని నశింపజేసి న్యస్తానికి వచ్చి దేవత్వాన్ని (ఆమృతత్వాన్ని) రక్షించుకొన్నారు (మూల ఇండే-యూరోపియన్* deities కు ప్రకాశించు అని అర్థం)

‘గుహాహతం గుహ్యమ్’

(10 మండలం, 148 సూక్తం 2 ఋక్కు)

గుహాయందుంచబడింది గుహ్యం గుహలో ఉన్నది కన్పించకుండా ఉంటుంది కాబట్టి అదృశ్యం, రహస్యం అనే అర్థం గుహ్యశబ్దానికి వచ్చింది.

తస్తుమాతతమ్’

(10 మండలం 56 సూక్తం 6 ఋక్కు)

‘పుత్రః పౌత్రాది రూపంతో అవిచ్ఛిన్నమైన ప్రజను’ అని అర్థం ‘అయం హ్యతతతిస్తర్కప్రజాః’ అని బ్రాహ్మణం. ‘ప్రజావైతస్తుః’ ప్రజలు తింతువులు కదా అని ఐతరేయ బ్రాహ్మణం.

యజుర్వేద సంహితా భాగంలో కూడా కొన్నివ్యుత్పత్తుల్ని గమనించవచ్చు వేదోపనిషత్వం దేవ వేదవేదోపనిషత్వం భవస్తే నమహ్యం వేదోభూయాః’ 2 21

నీవు తెలుసుకొన్నావు కాబట్టి వేదానివైనావు దైవానికి వేదం అనే పేరు ఎందుకు వచ్చిందో తెలుపబడింది

‘స్వయంభూరసి శ్రేష్ఠోరశ్మిర్వర్చదాఅని వర్చో మేదేహి’ (2 26)

‘వర్చోదుడవై ఉన్నావు. వర్చస్సును నాకు ఇమ్ము’ అని దీనికి అర్థం. వర్చోదుడు కాబట్టే వర్చస్సును ఇవ్వగలుగుతున్నాడు

ఉపనిషద్వాఙ్మయంలో కూడా పదాలకు వ్యుత్పత్తులివ్వబడ్డాయి

‘యదుచ్ఛ్వాసనిఃశ్వాసా వేతావాహుతి నమంనయతితినమానః’

((ప్రశ్నోపనిషత్తు 4-4).

అగ్ని హోత్రానికి అగ్ని హోత్రాహుతులవలె ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసాల్ని నమంగానడిపే వాయువును ‘నమాన’ వాయువంటారు.

‘సావా ఏషా దేవతా దూర్వామ దూరం హ్యస్యామృత్యుర్దూరం హవా ఆస్మామృత్యుర్భవతియ ఏవంవేద’

(బృహదారణ్యకోపనిషత్తు 3-9)

మననుంచి మృత్యువును దూరంగా ఉంచుతుంది కాబట్టి వాగ్దేవతకు ‘దూర్’ అనేపేరు కలిగింది.

‘ఏష ఉ ఏవ బృహస్పతిర్వాగ్నే బృహతీ తస్యా ఏష పతిస్తాదు బృహస్పతిః’
(బృహదారణ్య కోపనిషత్తు 3-19)

బృహతీ చందన్నకు పతి కాబట్టి వాక్కుకు బృహస్పతి అనేపేరు కల్గింది.

‘వేకారోఽమృతబీజంతుకటఃశ్వర్యముచ్యతే
అమృతైశ్వర్య సంఘత్వాద్ వెజ్కటాద్రిరి తిన్మృతః’
(పారమాత్మికోపనిషత్తు)

‘వే’ అనేది అమృతబీజమనీ ‘కట’ శబ్దం శ్వర్యాన్ని తెల్పుతుందనీ, అమృతైశ్వర్య సంఘటన వల్ల వేంకటాద్రి అనేపేరు కల్గిందనీ తెలుస్తోంది. కాగా “వేం పాపంకటతి - నాశయతి ఇతివేంకటః” అన్న ఆధునికుల వ్యుత్పత్తి నరికాదన్నమాట.

‘యజ్ఞాఖ్యః పరమాత్మాయ ఉచ్యతే తన్యహోత్పభిః
ఉపనీతం తతోస్యై తత్తస్మాద్యజ్ఞోపవీతకమ్’
(పారమాత్మికోపనిషత్తు)

పరమాత్మ యజ్ఞాఖ్యుడనీ హోతలచే అనీతం కాబట్టి యజ్ఞోపవీతమనే పేరు కల్గిందనీ పదవ్యుత్పత్తి చెప్పబడింది.

గుహ్య షోఢాన్యాసోపనిషత్తులో ‘కాలనంకలనాతేకాలీ’ అని కాలీ శబ్దవ్యుత్పత్తి చెప్పబడింది.

మనుస్మృతిలోని కొన్ని పదవ్యుత్పత్తులు.

‘అపానారా ఇతిప్రాక్తా ఆపావైసరసూనవః
తేయదస్యాయనం పూర్వం తేన నారాయణః స్మృతః’
(1-10)

నీళ్ళను ‘నారములు’ అని అంటారు. ఆ ‘నారములు’ పరమాత్ముడికి ఉనికి పట్టిన కారణంగా అతడు ‘నారాయణుడు’ అని తలచబడ్డాడు.

‘ఆద్యంయత్త్ర్యక్షరం బ్రహ్మత్రయాయన్మిన్ ప్రతిష్ఠితా
నగుహ్యోన్య స్త్రివృద్ధోద్దయంతం వేద సవేదవిత్’
(11-265)

వేదాన్ని ఎరిగిన వాడు ‘వేద’ విడుడు.

రామాయణంలోని కొన్ని పదాలవ్యుత్పత్తులు.

‘సరఃప్రవృత్తా సరయాః పుణ్య బ్రహ్మ సరశ్చ్యుతా’
(బాలకాండ 24-10)

‘బ్రహ్మసరస్సునుంచి పుట్టింది కాబట్టి ‘సరయా’ అనిపేరుకల్గింది.

‘ఏషావసుమతి నామవసాస్తన్య మహాత్మనః’
(బాలకాండ 32-8)

మహాత్ముడైన వసువుకు సంబంధించిందికాబట్టి భూమికి ‘వసుమతి’ అనేపేరు కల్గింది.

‘దితేః పుత్రా న తాంరామజగ్మహుర్వరుణాత్మజామ్
అదితేస్తు నుతావీర జగ్మహుస్తామనిన్దితామ్’
‘అనురాస్తేనదైతేయాః నురాస్తేనాదితేః నుతాః
హృష్టాప్రముదితాశ్చానన్ వారుణీగ్రాహణాత్ నురాః’

(బాలకాండ 45-37, 38)

దైత్యులువారుణిని (నురను) తాగలేదు కాబట్టి ‘అనురులు’ అనివ్యవహృతులయ్యారని, అదిత్యులు నురను తాగారు కాబట్టి ‘నురలు’ అనివ్యవహరించ బడ్డారని తెలుస్తోంది.

‘సపత్న్యా తుగరస్తస్యైదత్తై గర్వజిహ్వానయా
సహతేనగరేణైవసంజాతః నగరో భవత్’

(బాలకాండ 70-37)

గర్వస్త శిశువును చంపటానికి నవతిచే విషప్రయోగంచేయబడింది. విషంతో పుట్టాడు కాబట్టి ‘నగరుడు’ అయ్యాడు. గర-గరళ శబ్దాలు పర్యాయపదాలు.

‘రక్షమఱితి యైరుక్తం రాక్షసాస్తేభవన్తువః
యక్షమఱితి యైరుక్తం యక్షావిభవన్తువః’

(ఉత్తరకాండ 4-13)

గోవిందరాజీయ వ్యాఖ్యప్రకారం రక్షస్తామన్నవాళ్ళు ‘రాక్షసులు’ గాను భక్షిస్తా మన్నవాళ్ళు ‘యక్షులు’ గాను ఔత్తరని ప్రజాపతి అన్నాడు.

‘మత్కరోత్ సృష్టవజ్రేణహనురన్యయథాహతః
నామ్నావైకపి శార్దూలో భవితాహనుమానితి’

(ఉత్తరకాండ 36-11)

ఇంద్రుడి వజ్రంచేహనువు కొట్టబడింది కాబట్టి హనుమంతుడు అనేపేరు మారుతికి కల్గింది.

యన్తయోః పూర్వజోజాతః నకుతైర్మన్తసత్కృతైః
నిర్మర్షసియస్తు తదాకుశ ఇత్యన్య నామతత్
యశ్చావరోభవేత్ తాభ్యాం లవేనసునమాహతః
నిర్మార్షసియో వృద్ధాభిర్లవేతిచననామతః’

(ఉత్తరకాండ 66-7, 8)

దర్భముష్టిపైభాగంచే శుద్ధి చేయబడ్డాడు కాబట్టి ‘కుశుడు’ అని దర్భముష్టి కిందిభాగంచే శుద్ధి చేయబడ్డాడు కాబట్టి ‘లవుడు’ అని సీతా పుత్రద్వయానికి పేళ్ళు కలిగాయి.

‘దశగ్రీవః ప్రసూతేయం దశగ్రీవోభవిష్యతి’

(ఉత్తరకాండ 9-33)

పదికంఠాలతో పుట్టాడు కాబట్టి అతనితండ్రి రావణుడికి ‘దశగ్రీవుడు’ అనేపేరు పెట్టేడు.

మహాభారతంలోని కొన్ని పదవ్యుత్పత్తులు :

‘తతః నగర్భోనివనన్ కుక్షాభృగుకుచోద్వహ
రోషాన్మా తుశ్చ్యుతః కుక్షేః చ్యవనస్తేనసోభవత్’

(అదిపర్వం 6-2)

తల్లి గర్భంనుంచి జారిపడ్డాడు కాబట్టి 'చ్యవనుడు' అనే పేరు పులోమాపుతుడికి కలిగింది.

'ప్రమదాభ్యోవరాసాతు నత్వరూపగుణాన్వితా
తతఃప్రమద్వరేత్యస్యా నామచక్రే మహానృషిః'

(అదిపర్వం. 8-13)

ప్రమదలలో (ప్రీలలో) శ్రేణురాలు కాబట్టి ప్రమద్వర అనేపేరుకలిగింది.

'నురూపం పత్రమాలక్ష్మ్యనుపర్వోయంభవత్వితే'

(అదిపర్వం 32-24)

గరుత్మంతుడికి బాగా అందమైన పల్లాలు (రెక్కలు) ఉన్నకారణంగా 'నుపర్ణుడు' అనేపేరు కలిగింది.

'విషం ద్వైపాయనోజుజ్ఞే నత్యవత్కాంపరాశరాత్
న్యస్తోద్వీపేనయద్బాలస్తస్మాద్ ద్వైపాయనః స్మృతః'
'వివ్యాస వేదాన్ యస్మాత్తనతస్మాద్వ్యాస ఇతిస్మృతః'

(అదిపర్వం 63-86, 89)

ద్వీపంలో ఉంచబడ్డాడు కాబట్టి పరాశరాత్మజుణ్ణి 'ద్వైపాయనుడు' అని వ్యవహరించారని వేదాల్ని వ్యాసంచేశాడు కాబట్టి - అంటే విభజించి - వ్యాప్తిచేశాడు కాబట్టి - వ్యానుడని అన్నారని ద్వైపాయన, వ్యాసశబ్దాల పదవ్యుత్పత్తులు నృప్తికరించ బడ్డాయి.

'అన్త్యయం నర్వదమనః నర్వం హి దమయత్యసా
ననర్వదమనో నామకుమారః నమపద్యత'

(అదిపర్వం 74-8)

అన్నిటిని దమనంచేసేవాడు కాబట్టి 'భరతుణ్ణి' 'నర్వదమనుడు' అని కన్వాశ్రమవాసులు అర్థయుక్తంగా వ్యవహరించారు.

'కామక్రోధాపుభౌయస్య చరణౌనంపవాహతుః
ఇన్ద్రియాణాంవశకరో వశిష్ఠ ఇతిచోచ్యతే'

(అదిపర్వం 173-6)

శ్రీమద్భాగవత పురాణం లోని కొన్ని పదవ్యుత్పత్తులు.

'నిరోధోస్యాను శయన మాత్మనః సహశక్తిభిః
ముక్తిహిత్యా న్యధారూపం న్వరూపేణ వ్యవస్థితః'

(ద్వితీయస్కంధం 10-6)

అన్యథా రూపాన్ని వదలి స్వస్వరూపంతో ఉండటాన్ని 'ముక్తి' అంటారు.

'తస్యైవ చాన్తేకల్పోభూత్ యంపాద్యమభి చక్షతే
యద్ధరేర్నాభి సరస ఆసీల్లోక సరోరుహమ్,
ఆయంతు కథితః కల్పోద్వితీయస్యాపి భారత
వారాహఇతివిఖ్యాతో యత్రాసీత్సాకరోహరిః'

(తృతీయస్కంధం 11, 35, 36)

విష్ణునాభి సరోవరాన్నుంచి లోకపద్యం కలిగింది కాబట్టి 'పాద్యకల్ప' మేర్పడింది. హరి నూకరం ఐనాడు కాబట్టి 'వారాహకల్పం' గా పరికల్పించ బడింది.

‘తంతుత్సవనతం దీనం కింకరో మీతివాదినమ్,
నిషిదేత్య బ్రువంస్తాత సనిషాదస్తతోభవత్.’

(చతుర్థస్కంధం 14-45)

దీనుడై ‘ఏమిచేయును?’ అని అడిగే వానిని వారు (ఋషులు) కూర్చో (నిషిద) అని అన్నారు. ఆ తరువాత వాడు ‘నిషాదుడు’ అయ్యాడు.

‘అత్రతు ప్రథమోరాజ్ఞాం పుమాన్ ప్రథయతేయశః
పృథుర్నామ మహారాజో భవిష్యతి పృథుశ్రవాః’

(చతుర్థస్కంధం 15-4)

రాజుల్లో మొదట కీర్తిని వ్యాపింప చేశాడు. కాబట్టి మహాకీర్తిగల ‘పృథు’ నామంగల రాజు కల్గుతాడు.

‘అజనాభం నామైత ద్వర్షం భారత మితియత ఆరభ్యవ్యపదిశన్తి’

(పంచమస్కంధం 7-3)

(జడ) భరతుడు పరిపాలించిన దేశం కాబట్టి అజనాభమనే ఈ దేశాన్ని ‘భారతము’ అని వ్యవదేశిస్తున్నారు.

‘జన్మనాజనకః సోభాత్ వైదేహస్తు విదేహజః
మిథిలో మథనాజ్ఞాతో మిథిలా యేననిర్మితా’

(నవమస్కంధం 13-13)

జన్మచే ‘జనకుడు’ అని విదేహజుడైన కారణంగా ‘వైదేహుడు’ అని, మథనం వల్ల పుట్టాడు కాబట్టి ‘మైథిలుడు’ అని పేర్లు కలిగాయి. మిథిలుడిచే నిర్మించ బడింది కాబట్టి ‘మిథిల’ అనేపేరు కలిగింది.

‘యోరాతోదేవయజనే దేవైర్గాధిమతాపనః
దేవరాత ఇతిఖ్యాతః శునః శేఫః సభార్గవః’

(నవమస్కంధం 16-32)

దేవయజ్ఞంలో ఇవ్వబడ్డాడు కాబట్టి శునఃశేఫుడు ‘దేవరాతుడు’ అని విఖ్యాతుడయ్యాడు.

‘బృహత్క్షత్రస్యపుత్రో భూద్ధస్తీయద్ధస్తినాపురమ్’

(నవమస్కంధం 21-20)

హస్తీచే నిర్మించబడింది కాబట్టి ‘హస్తినాపురం’
‘శాస్త్రీమాప్నోతి చైవాగ్ర్యాం కర్మణాతేన శస్త్రనుః’

(నవమస్కంధం 22-14)

శ్రేష్ఠకర్మచే శాంతిని పొందుతున్నాడు కాబట్టి ‘శంతనుడు’ అనిపేరు కలిగింది.

‘దేవదున్తుభయోనేదు రానకాయన్య జన్మని
వసుదేవంహరేః స్థానంపదన్త్యానక దున్తుభిమ్’

(నవమస్కంధం 24, 29-30)

ఎవని పుట్టుకయందు ఆ దేవదుందుభులు అనకాలు మోగాయోహరికి స్థానమైన అటువంటి వసుదేవుణ్ణి ‘అనక దుందుభి’ గా పేర్కొంటున్నారు.

శ్రీ విష్ణుపురాణం లోని కొన్ని శబ్దవ్యుత్పత్తులు.

‘ప్రకృతౌ సంస్థితం వ్యక్తమతితప్రలయేతుయత్
తస్మాత్ ప్రాకృత సంక్షోభో యముచ్యతేప్రతినశ్చరః’

(ప్రథమాంశం 2-25)

ప్రకృతి యందు ఉన్న కారణంగా విష్ణువును ప్రాకృత సంజ్ఞచే వ్యవహరిస్తారు.

‘నర్పణాత్తే భవన్ నర్పహీన త్వాదహయః స్మృతాః’

(ప్రథమాంశం 5-45)

నర్పణం (పాకడం) వల్ల పాములు నర్పశబ్దవాద్యాలై నాయనీ హీనత్వం వల్ల ‘అహులు’ అని వ్యవహరించ బడ్డాయనీ తెలుస్తోంది.

‘పునశ్చమధునంజ్ఞేన దైత్యేనాదిస్థితం యతః
తతేమధువనం నామ్నాఖ్యాత మత్రమహతలే’

(ప్రథమాంశం 12-3)

మధువనే రాక్షసుడు నివసించిన కారణంగా ‘మధువనం’ అని ఒక ప్రదేశానికి పేరు వచ్చింది.

‘ఏత్రాపరజ్ఞే తాన్తస్య ప్రజాస్తేనానురజ్ఞేతాః
అనురాగాత్తతన్తస్య నామరాజేత్యజాయత’

(ప్రథమాంశం 13-48)

అనురాగం (రంజనం) వల్ల పృథువు రాజు అయ్యాడు.

‘కృతేపాపేనుతాపా వైయన్యపుంసః ప్రజాయతే
ప్రాయశ్చిత్తంతుతస్యైతం హరినంన్మరణ పరం’

(ద్వితీయాంశం 6-38)

పాపం చేసిన తర్వాత అనుతాపాన్ని పొందటాన్నే ప్రాయశ్చిత్తం అని అంటారు.

‘సభశ్యన్వియతస్తే భౌజలాన్యభాణి తాన్యతః’

(ద్వితీయాంశం 9-10)

మేఘాలనుంచి జలం వెంటనే జారిపోదు కాబట్టి మబ్బుల్ని ‘అభ్రాలు’ అన్నారు.

‘అమాఖ్య రశ్మీవనతి అమావాస్యా తతః స్మృతా’

(ద్వితీయాంశం 12-8)

చంద్రుడు సూర్యమండలంలో ప్రవేశించి ‘అమా’ అనే రశ్మిలో ఉండే తిథిని ‘అమావాస్య’ అని అంటారు.

‘యస్మాద్విష్టమిదం విశ్వం తన్యశక్త్యామహాత్మనః
తస్మాత్ప్రప్రాచ్యతే విష్ణుర్విశ్వేర్ధాతోః ప్రవేశనాత్’

(తృతీయాంశం 1-45)

ఈ విశ్వమంతా పరమాత్మ శక్తిచే వ్యాప్తమై ఉంది. అందువల్ల ఆ పరమాత్మ ‘విష్ణువు’ అని వ్యవహరించ బడుతున్నాడు. ‘విశ్’ ధాతువుకు ప్రవేశించటం అని కూడా అర్థం.

‘బృహద్రథాచ్ఛాన్యశ్శకల ద్వయజన్మాజర యానంహితో జరానన్త నామా’

(చతుర్థాంశం 19-83)

రెండు ముక్కలుగా ఉన్న శరీరభాగాలు జరచే సంధించబడ్డాయి కనుకనే 'జరచందుడు' అనేపేరు కలిగింది.

మార్కండేయ పురాణంలోని కొన్నిపదవ్యుత్పత్తులు.

యస్మాచ్ఛణ్ణాచ్చ ముణ్ణాచ్చ గృహీత్వాత్వముపాగతా
చాముణ్ణతి తతోలోకేభ్యాతాదేవి! భవిష్యసి (87-25)

చండముందుల్ని చంపి వారి శిరస్సుల్ని చండికకు కాన్కగా కాళి తెస్తుంది. చండముందుల తలల్ని తెచ్చింది కాబట్టి కాళి 'చాముండి' గా లోకంలో ప్రసిద్ధురాలౌతుందని చండిక చెప్పింది.

యతోనియుక్తోదౌత్యేన తయాదేవ్యాశివః స్వయమ్
శివదూతి తతోకేన్మింస్తతః సాభ్యాతి మాగతా (88-27)

శివుణ్ణి దౌత్యంలోనియోగించిన కారణంగా చండికకు 'శివదూతి' అనేపేరు లోకంలో ప్రసిద్ధ మైంది.

నిరుక్తకారుడైన యాస్కాచార్యుడికి (క్రి.పూ. 600 సం.) పదవ్యుత్పత్తుల్నిగూర్చి తెలియ చెప్పడం అభీష్టం. గవాదిదేవ పత్న్యంత శబ్దసముదాయాన్ని 'సమామ్నాయం' అని అంటారు. సమామ్నాయాన్నే 'నిమంటువు' అని కూడా వ్యవహరిస్తారు. నిమంటు శబ్దవ్యుత్పత్తిని గురించి యాస్కారు గ్రంథాదిని విచారణ మొదలుపెట్టాడు.

1. నిమంటువః కస్మాన్నిగమాశమేభవన్తి, 2. ఛందోభ్యః సమాహృత్య సమాహృత్య సమామ్నాతాః, 3. తెనిగస్తవ వివసన్తేని గమనాన్ని మణ్ణవ ఉచ్చస్త ఇత్యేపమన్యవః, 4. అపిహ్యహననా దేవన్యః సమాహతాభవన్తి, 5. యద్వాసమాహృతాభవన్తి (నిరుక్తమ్ పుటలు 5-7).

1. మంత్రాల్ని తెలియపరిచేవి కాబట్టి నిమంటువులు అనిఅంటారని, 2. సంప్రదాయాన్ని బట్టి వేదాల్నుంచి గ్రహించబడి గ్రంథీకృతాలైనాయి కాబట్టి నిమంటువులని వ్యవహృతాలై ఉండవచ్చు ననీ, 3. వేదార్థనిగమయితృహేతుత్వం వల్ల నిమంటువులని చెప్పబడుతున్నాయనీ ఔపమన్యవుడు పేర్కొన్నాడనీ, 4. అహననం వల్ల నిమంటువులౌతున్నాయనీ 5. వేదాల్నుంచి సమాహరణం చేయ బడ్డాయి కాబట్టి నిమంటులౌ తున్నాయనీ యాస్కూడు గమ, హన్, హృ, ధాతువుల్నుంచి ఈ నిమంటు శబ్దాన్ని వివిధ విధాలుగా నిష్పన్నం చేశాడు. యాస్కూని నిరుక్తాభిరుచి ఆదిలోనే నిమంటు శబ్దానికి ఇన్ని వ్యుత్పత్తుల్ని చెప్పడం బట్టి తెలుస్తుంది.

షడంగాల్లో నిరుక్తం ప్రధానమైన అంగం. వేదార్థ బోధకు నిరుక్త పఠనం అత్యవశ్యకం. 'తదిదం విద్యా స్థానం వ్యాకరణన్య, కార్తస్త్వ్యం స్వార్థసాధకంచ' (నిరుక్తమ్ 1-15) అని చెప్పటంద్వారా నిరుక్తశాస్త్రం వ్యాకరణ శాస్త్రపూరకం కావటమే కాకుండా స్వార్థసాధకంగా కూడాఉంది అని తెలుస్తోంది. సంహితను పదపాఠంగా విభజించే సందర్భంలో నిరుక్తం సాయంచేస్తుంది. (అథాపిదమస్త రేణపద భాగేన విద్యతే. నిరుక్తమ్ 1-17) ఈ శాస్త్రం వల్ల మంత్రాధిదేవతను గుర్తించవచ్చు (అథాపియాజ్ఞే దైవతే నభిహవః ప్రదేశాభవన్తి తదేతేనోపేక్షితన్యం. తేచేద్ బ్రూయుర్నిజ్జజ్ఞా అత్రన్మితి. నిరుక్తమ్ 1-17). జ్ఞాన ప్రవృత్తికోసం, అజ్ఞాన నివృత్తికోసం ఈ శాస్త్రాన్ని నేర్చుకోవాలి. ('అథాపిజ్ఞాన ప్రశంసా భవతి, అజ్ఞాననిష్టాచ' నిరుక్తమ్ 1-18).

అన్నిపదాల్ని ధాతువులనుంచి నిష్పన్నం చేయవచ్చు అని నైరుక్తులు భావించారు ('తత్ర

నామాన్యాఖ్యాతజా నీతిశాకటాయనో నైరుక్త నమయశ్చ' నిరుక్తమ్. 1-12). యాన్కుడు చెప్పిన పద వ్యుత్పత్తులు తులనాత్మక వ్యాకరణాన్ని బట్టిచూచినా చాలావరకు సరిపోతున్నాయని డాక్టర్ నిధేశ్వర వర్మగారు తమ సిద్ధాంత వ్యాసంలో నిరూపించారు.

అర్క శబ్దానికి దేవుడు, మంత్రం, అన్నం అనే అర్థాలున్నాయి. 'అర్కదేవోభవతి దేవమర్చన్తి అర్కమన్త్రోభవతి యదేనార్చన్తి,' అర్క మన్నం భవత్యర్చితభూతాని. (నిరుక్తమ్ 5-4) అర్చ దాతువు కు పూజించు, గౌరవించు, తృప్తిపరుచు అనే అర్థాలున్నాయి. మూలశబ్దోఽయారోపియన్ భాషలో 'ఎర్' కు పాటఅనే అర్థం ఉంది.

అనుష్టుప్ వ్యుత్పత్తి శాస్త్రీయంగా నిరుక్తంలో నిరూపించబడింది. 'అనుష్టు బనుష్టోభనాత్, గాయత్రీమేవత్రైపదాం సతించతుర్దేన పాదేనానుష్టోభతిచ బ్రాహ్మణమ్.' (నిరుక్తమ్ 7-12) మూడు పాదాలుగల గాయత్రీకి ఇంకోపాదాన్ని అధికంగా చేర్చి 'ప్రశంసావ్యక్తికరణ అధికంగా చేర్చేది' అనే పదవ్యుత్పత్తి కలది అనుష్టుప్ 'స్తుభ్' సంస్కృత దాతువు. ఇది ఇండోయూరోపియన్ 'స్టెజ్' విగ్ధరగా ప్రశంసించు అవేన 'స్తజ, ఇతి' అతడు 'పొగుడుతాడు' అనే పదాలతో సంబంధంకలది.

'భీమోవిభ్యత్యస్మాత్' భయంకరమైన అర్థంకల భీమశబ్దం సంస్కృత 'భీ' భయపడు అనే దాతుసంబంధి. ఈ సంస్కృత 'భీ' దాతువు ఇండోయూరోపియన్*భీ 'భయపడు' లిథులి యన్ బిజోతి-స్ 'భయపడు' లతో సంబంధం కల్గిఉంది. అత్యంత ప్రాచీన కాలంలోనే యాన్కుడు అనేక పదవ్యుత్పత్తుల్ని శాస్త్రీయంగా సాధించగల్గటం మనకు ఆశ్చర్యాన్ని కల్గిస్తుంది. ప్రపంచంలోనే పదవ్యుత్పత్తి శాస్త్రానికి యాస్కాచార్యుడు ఆద్యుడు.

Etymology అనే ఆంగ్లపదం ఫ్రెంచిభాషా పదమైన etymologia (<Latin etymologia <Greek etumologia) అనే శబ్దం నుంచి నిష్పన్నమైన ప్రతివేయ పదం. గ్రీకు etumologia శబ్దం etumos వాస్తవమైన logos 'వివరణ' అనే శబ్దాల కలయిక వల్ల ఏర్పడ్డ సమానరూపం. శబ్ద వ్యుత్పత్తి పరంగాచూస్తే etymology అంటే (పదం యొక్క) వాస్తవమైన వివరణను ఇవ్వడం అని మనం భావించవచ్చు. సంస్కృత 'విధవా' శబ్దానికి గ్రీకులో peitheos, Latin లో vidua, ఆంగ్లంలో widow అవేస్తలో విధవా అని సజాతీయ భాషాపదాలున్నాయి. విధవా శబ్దం నుంచి ధవ శబ్దాన్ని తప్పగా విరచి ఏర్పరచిన ధవ శబ్దానికి 'భర్త' అని అర్థం చెప్పి 'విధవా' అంటే భర్తలేనిది అనే అర్థాన్ని కల్పించారు. మధురాక్షసుణ్ణి చంపినవాడు మాధవుడు, కాని మా - ధవ శబ్దానికి లక్ష్మీపతి అనే అర్థాన్ని పరికల్పించడంతో పాటు శచిధవ - గౌరీధవ - మొదలైన శబ్దాల్ని సృజించారు. ఈ రీతిగా పరిశీలిస్తే ధవశబ్ద యధార్థ చరిత్రను తెలుసుకోవచ్చు. ఈ విధంగానే అనుర శబ్దంనుంచి నుర శబ్దాన్ని తప్పగా విరచటం ద్వారా నిష్పన్నంచేసి నురను (మద్యాన్ని) తీసుకున్నవారు నురలు (దేవతలు) అని నురను తీసుకోని వారు అనురులు (రాక్షసులు) అని కృతకవ్యుత్పత్తుల్ని కల్పించారు. అవేస్తలోని అహుర, 'ప్రభువు' శబ్దపరిశీలన బట్టి ఈ విషయం నిరూపితమైంది.

ఒకపదానికి అనేకార్థాలు అధికకాలంనించిఉండవు. ఏపదానికైనా అనేకార్థాలు ఉన్నట్లు గమనిస్తే తత్కారణాల్ని అన్వేషించాలి. సాని శబ్దానికి 1. రాణి, 2. వేశ్య, 3. సేనాపతి, 4. భార్య అనే అర్థాలు ఉన్నాయి. సంస్కృత స్థావిని శబ్దంనుంచి నిష్పన్నమైన సాని పదానికి రాణి, వేశ్య అనే అర్థాలు ఉన్నాయి. సాని పదానికి మొదట ప్రబ్లి అనే అర్థం ఉండేదని వేశ్య అనే అర్థం కాలక్రమేణా అర్థవిపరీణామం కారణంగా కల్గిందని భావించవచ్చు. సేనాపతి అనే అర్థం ఇచ్చే సాని శబ్దం ప్రాకృత సాహిణి (<సం. సాధనిన్, సేనాపతి) శబ్దనిష్పన్నం. బాతు పదానికి 1. అన్నం, 2. పక్షి విశేషం అనే రెండు అర్థాలు ఉన్నాయి. అన్నం అనే అర్థాన్నిచ్చే బాతు ఉర్దూభాత్ (<హిందీభాత్) శబ్ద నిష్పన్నం, పక్షి విశేషమైన బాతు

పోర్చుగీసు పాఠశాల శబ్దోత్పన్నం. భిన్నప్రకృతికాలైనప్పుడు భిన్నారోపాల్పి కోశాల్లో ఇవ్వాలి. ఈ వ్యుత్పత్తి కోశంలో ఈ పద్ధతి అనుసరించబడింది.

ఒక భాషలోని శబ్దరాశిని దేశ్యపదజాలమనీ, అన్య దేశ్య పదజాలమనీ రెండురకాలుగా విభజించవచ్చు. స్వీయమూలభాషనుంచి నినగ్ధంగా సిద్ధించిన పదజాలాన్ని దేశ్యశబ్దరాశి అనీ, సహితీయ భాషల నుంచి లేదా విజాతీయ భాషలనుంచి ఎరవుగా తీసుకొన్న పదాల్ని అన్యదేశ్య శబ్దాలనీ నిర్వచించవచ్చు. కోశంలో ఈ శబ్దరాశి అంతా ఉండాలి. పదాలచరిత్రను అవగతం చేసుకోవడంవల్లగా ఆయా ప్రజల సాంస్కృతిక చరిత్రను తెలుసుకోవడం సాధ్యమౌతుంది. 'త్రాసులంబోని చిత్తంబులదెడుత, ప్రజలవివాదములెడఁ బక్షముడిగి.' భార. శాంతి. 2.375. అని తెక్కనగారు త్రాసుశబ్దాన్ని ప్రయోగించడాన్ని బట్టి. 'ఓగిరానకు త్రాసునాయమువల్పు' (దక్షిణహిందూ శిలాశాసనాలు 10. సం. క్రీ.శ. 1278) అని ఈపూరు శాసనంలో ఉండటాన్ని బట్టి మహమ్మదీయులకు, ఆంధ్రులకు వాణిజ్య సంబంధాలు క్రీ. శ. 13వ శతాబ్దినాటికే ఉన్నాయని చెప్పవచ్చు. పారసీ 'తరాజు' శబ్దం వర్ణలోపంవల్ల 'త్రాసు'గా తెలుగులో ప్రతిదేయ పదంగా ప్రవేశించింది. ఈ విధంగానే తెలుగులోని అరబీ, తుర్కీ, కత్తలాని, లింగణా పదాలు ఆంధ్రపారసీక దేశాల మధ్యజరిగిన అశ్వవ్యాపారాన్ని విశదం చేస్తున్నాయి. పోర్చుగీసు భాషనుంచి తెలుగులో ప్రవేశించిన అనాన (< పోర్చు అననాన్); బొప్పాయి (< పోర్చు పపైయా); బాల్చి. బాల్చి (< పోర్చు. బల్చి); పాదరి, పాదిరి (పోర్చు. పాద్రి); సబ్బాతు (పోర్చు. సాబాదు) మొదలైన పదాల చరిత్రవల్ల ఆంధ్ర పోర్చుగీసు ప్రజలమధ్యగల మతసాంస్కృతికాది సంబంధాల్ని మనం అర్థం చేసుకోవచ్చు.

ఒక భాషా కుటుంబానికి చెందిన వివిధ భాషల్లోని శబ్దాల అర్థాల్ని పరిశీలించి వాటిమూల భాషా సాంస్కృతిక చరిత్రను పునర్నిర్మించవచ్చు. ఈ కింది పదాల పరిశీలన వల్ల మూల ద్రావిడభాషా వ్యవహారాల నాగరికతను మనం తెలుసుకోవచ్చు. త. కోటై, 'కోట' కోటు, 'కోట'; మ. కోట, కోట; కోటు 'కోట'; కోట కోట, కుట; 'రాజప్రసాదం,; తెద. క్వాట్. 'బంగళా'.; క. కోటె 'కోట'; కొడ. కోటె 'ప్రసాదం'; తుళు. కోటె 'కోట'; తె. కోట. (D.E.D.P. 147. No. 1831).

< మూ. ద్రా. *కోటోట్టో--'కోట'

త. నకర్ 'ఇల్లు' వాసస్థానం, గుడి, రాజనగరు, పట్టణం, నకర్, పట్టణం, నగరం. తుళు. నగరు పైడి, తె. నగరు రాజప్రసాదం. (D.E.D. P. 235, No. 2943).

< మూ. ద్రా. *నకర్--'నగరం.'

మూలద్రావిడ భాషావ్యవహారాలు నగరవాసులనీ కోటలలో వారిపెద్దలు నివసించేవారనీ మనం భావించవచ్చు.

వ్యుత్పత్తికోశాలనీ చారిత్రక కోశాలనీ, వర్ణనాత్మక కోశాలనీ నిమంటువుల్ని మూడు రకాలుగా విభజించవచ్చు. వ్యుత్పత్తికోశాల్ని రెండు విధాలుగా సిద్ధంచేయవచ్చు. ఒక భాషలోని పదాల్ని ప్రధానారోపాలుగా ఇచ్చి వాటికి సహితీయ పదాల్ని ఇవ్వటం ఒక పద్ధతి. ఈ విధానాన్ని అనుసరించి ఈ 'తెలుగువ్యుత్పత్తి కోశం' రూపొందించబడింది. ప్రాచీనశబ్దరూపాన్ని గాని పునర్నిర్మిత శబ్దరూపాన్ని గాని ప్రధానారోపంగా గ్రహించి దానికింద సహితీయ పదాల్ని ఇవ్వడం ఇంకో పద్ధతి. ఈ రీతిని తయారైన విమంటువుల్లో ఆర్. ఎల్. టర్నర్ గారి 'A Comparative Dictionary of Indo-Aryan family of Languages' ప్రసిద్ధమైంది. ఒక భాషలో ఉన్న పదాల అర్థాన్ని కాలానుగుణంగా సంఘటిస్తే చారిత్రక కోశం తయారౌతుంది. Oxford English Dictionary సంపూర్ణమైన ప్రథమ చారిత్రక కోశం. పూనా డక్కను కాలేజివారు నిర్మిస్తున్న చారిత్రక సంస్కృత కోశం శాస్త్రీయంగా రూపొందుతుంది.

వ్యవహారంలో ఉన్న బాషా పదాలతో మాత్రం రూపొందించేకోశాన్ని వర్ణనాత్మక కోశం అంటారు. వ్యుత్పత్తి చారిత్రక వర్ణనాత్మక కోశ నిర్మాణం సాధ్యమే అంటే సాధ్యమనే చెప్పవచ్చు. 'తెలుగు వ్యుత్పత్తి కోశం' ప్రధానంగా వ్యుత్పత్తికోశమైనప్పటికీ చారిత్రకవర్ణనాత్మకలక్షణాల్ని కూడా పాటించి ఇది తయారు చేయబడింది. పదాల అర్థాలు కాలానుగుణంగా ఇవ్వబడ్డాయి. శబ్దరత్నాకర, సూర్యరాయాంధ్రాది పూర్వనిమంటుకర్తలకు కవిత్రయ భారతం మీద ఉండే ప్రమాణ బుద్ధి కారణంగా చాలవరకు చారిత్రక కోశాలుగా రూపొందాయి. సన్నయ, సన్నిచోడ, తిక్కన, శ్రీనాథాది పదప్రయోగ కోశాలవల్ల ఈ వ్యుత్పత్తి కోశాన్ని చారిత్రకంగా కూడా రూపొందించడానికి విలు కలిగింది. ఆకు శబ్దానికి ఇవ్వ బడ్డ అర్థాల్ని సజాతీయ పదాల్ని పరిశీలిస్తే ఈ విషయం స్పష్టమౌతుంది.

ఆకు. వి. 1. పర్ణం, పత్రం. భార. ఆర. 2.174 ; 2. ఋణాది వ్యవహార పత్రం, విజ్ఞా. వ్యవ. 38 ; 3. చెవికమ్మ. నృసిం. 2.86 ; 4. అధికార పత్రం, అజ్ఞాపత్రం భోజ. 4.45 ; 5. తమల పాకు. కళా. 4.69 ; 6. తాటాకు పుస్తకంలో ఒక పత్రం. ప్రభా. 5.74 ; 7. జీబు, ప్రభా. 4.45 ; 8. బండికంటి ఆకు, అరం ; 9. రాట్నం, పంటె. మొ. వాటిఆకు లేదా బిడ్డ ; 10. తలుపులకు అమర్చే ఆకు ; 11. వరి మొ. నారు ; 12. పొర, చెక్కు ; 13. పైనకట్టుబడి బొద్దుమీది నల్బడకపు చెక్కడంపని ; 14. కొడవలి, కత్తి మొ. వాటిఅంచు ; 15. ఉన్ని, కత్తెరపదను ; విణ. 1 సమస్తపదాల్లో పూర్వపదంగా ; ఆకుపచ్చని ; 2 పలచని.

క. ఆకు. పర్ణం, నారు ; అగె. మొలక, పిలక, అంకురం ; అగు. కలుగు, పెరుగు ; తు. అగె. మొగ్గ ; పో. చూ. యెగ్గెత్. రెమ్మ. పో. చూ. త. అకై. మొలకెత్తు, వర్తిల్లు ; పో. చూ. ఇల్లె. ఆకు ; ఇవిర్. మొలకెత్తు ; మ. అక. చిగురు, మొగ్గ ; అకిక్క, అకకుక్క. మొలకెత్తు, కెత్తు, మొగ్గతొడుగు ; గో. అకీ. పర్ణం ; కుంచ. అకె. కుఱ. ఆకు. పర్ణం, గ్రంథపత్రం, దరఖాస్తు ; అకూక. పర్ణి. ఎవ. పర్ణం ; నాయ. ఒల్లా. ఎగె. పో. చూ. కురు. అకార్.

< మూ. ద్రా. * అక- | అకై- ; మూ. మ. ద్రా. *ఎగ్- *ఎన్

(తెలుగు వ్యుత్పత్తికోశం, పుట 141)

అలికిల్లాంతరు వంటి వ్యవహారిక రూపాలు కూడా వ్యుత్పత్తితో పాటు ఈ కోశంలో ఇవ్వ బడ్డాయి.

అలికిల్లాంతరు. వి. హరికేన్ లాంతరు, తుఫానుగాలికి కూడ ఆరని దీపం.

ఇం. హరికేన్. గాలివాన ; లాంతరు దీపంబుడ్డి.

< ఇం. Hurricane lantern.

(తెలుగువ్యుత్పత్తికోశం, పుట 119)

ఈ 'తెలుగువ్యుత్పత్తికోశం' ప్రధానంగా వ్యుత్పత్తిప్రదర్శకంగా ఉంది. వ్యుత్పత్తికోశాల గురించి సరియైన అవగాహన పలువురికిలేదు. అమరకోశవ్యాఖ్యానమైన గురుబాలప్రబోధిక విధంగా ఉంటేనే వ్యుత్పత్తి ప్రదర్శక గ్రంథమని చాలామంది తలుస్తున్నారు. ఆధునిక భాషాశాస్త్రవేత్తల దృక్పథాన్ని అనుసరించిచూస్తే ఒకపదానికి ఉన్న యధార్థ చరిత్ర చిత్రణాన్ని (పదంయొక్క పుట్టుపూర్వోత్తరాల్ని తెలపటం, దేశ్యశబ్దమైతే సజాతీయ పదాల్ని ఇవ్వటం, అన్యదేశ్యమైతే విభాషనుంచి పదం గ్రహింపబడిందో ఆ భాషా శబ్దస్వరూపాన్ని అర్థసహితంగా ప్రదర్శించి నిష్పన్నంచేయడం మొదలైన వాస్తవాలైన వివరణ లిప్యడం) వ్యుత్పత్తిగా భావించవచ్చు. ఆధునిక భాషాశాస్త్రప్రమాణాలకు అనుగుణంగా ఈకోశం నిర్మించ బడింది ; ప్రాచీనపద్ధతిలో కూడా అక్కడక్కడా వ్యుత్పత్తులు ప్రదర్శించబడ్డాయి. ప్రాచీనాధునిక పద్ధతులకు విరోధంలేదు, ప్రాచీనరీతులకు ఆధునిక విధానాలు పరిపూరకాలు.

కర్తృత్రయ భారతంలో అనేక పదవ్యుత్పత్తులు పేర్కొన బడ్డాయి. 'కురుకుల విచుండగు ధర్మస్థిరమతియగు నీతడనుచు ధృతిజేసి యుద్ధిష్ఠిరుడను నామముఁ దానుచ్చరించె నాకావాణి బస వినుతముగన్'

(భార. అదీ. 5-97)

(యుద్ధంలో) స్థిరత్వం కలవాడు కాగలడని ఆకాశవాణి యుద్ధిష్ఠిరుడనే పేరుపెట్టింది.

'జరయను రాక్షసిచేత సంధింపఁబడినవాఁడు గావున జరాసంధుడను పేరిడి.'

(భార. సభా. 1.154)

'ధరణియెల్ల గెలిచి తగధనంబులుగొని

యునికినే ధవంజయుండ నైతి

నెట్టివారిని నెదిరినఁ బోరజ

యంబుగొనుట విజయుడంద్రునన్ను.' (భార. విరా. 4.141)

'సత్యంబు వలుకుట సత్యవంతుడన నతఁడెప్పు' (భార. ఆర. 7.181)

భూమిని జయించి ధనసంకలనం చేసిన కారణంగా ధవంజయుడని, యుద్ధంలో ఎట్లాంటి వాళ్ళనైన జయించేవాడు కాబట్టి విజయుడని అర్జునుణ్ణి అన్నారు. సత్యం పలికేవాడు కాబట్టి సత్యవంతుడన్నారు. ఈ విధంగా ఆంధ్ర మహాభారతంలో 'యుద్ధిష్ఠిర, జరాసంధ, ధవంజయ, విజయ, సత్యవంతాది శబ్దాలపదవ్యుత్పత్తులు చెప్పబడ్డాయి.

కవిత్వంలో విశేషణాన్ని సాధిప్రాయంగా ప్రయోగిస్తే పరికరాలంకారమంటారు. సాధిప్రాయంగా విశేషణాన్ని వాడటమంటే వ్యుత్పత్తి ప్రదర్శకంగా ప్రయోగించటం అని అర్థం. అప్పయ్యదీక్షితులువారు కువలయానందంలో

'అలంకారః పరికరః సాధిప్రాయే విశేషణే

సుధాంశుకలితోత్తంసస్తాపంహరతువః శివః' (62)

విశేషణం సాధిప్రాయంగా ఉంటే పరికరాలంకార మౌతుంది అని లక్షణం చెప్పి సుధాంశు కలితోత్తంసుడైన శివుడు మీ తాపాన్ని హరించుమగాక అని లక్ష్యాన్ని ఇచ్చారు. ఇక్కడ శివుడికి విశేషణంగా ప్రయోగించబడ్డ 'సుధాంశుకలితోత్తంస' శబ్దం సాధిప్రాయంగా (అమృత కిరణులైన) చల్లని చంద్రుణ్ణి సిగబండిగా కలవాడు కనుకనే తాపహరణ సామర్థ్యం కలవాడనడం) ఉంది. ఈ లక్ష్యంలో సాధిప్రాయ విశేషణం ఒకటి మాత్రమే ఉంది. అనేక విశేషణాలు సాధిప్రాయాలుగా ఉంటే పరికరాలంకారం ఇంకా వుష్టగా ఉంటుంది. పండిత జగన్నాథరాయలు 'విశేషణానాం సాధిప్రాయత్వం పరికరః' అని పరికర లక్షణాన్ని నిర్వచించి నిరూపించారు.

'సర్వాశుచి నిధానస్య కృతమ్మన్య వివాశినః

శరీరకస్యాపి కృతే మూఢాః పాపానికుర్వతే'

అనే శ్లోకంలో దేహహేయత్వాన్ని తెల్పుటానికి 'అన్ని అశుచులకు ఆలవాలమైన, చేసిన మేలు మరచిపోయే, నశించే' అనే విశేషణాలు సాధిప్రాయంగా ప్రయుక్తాలయ్యాయి.

విశేష్యం సాధిప్రాయంగా ప్రయుక్తమైతే పరికరాంకురాలంకారమని వ్యవహరిస్తారు.

'పాధిప్రాయే విశేష్యేతు భవేత్ పరికరాఙ్కురః

చతుర్థాంపురుషార్థానాం చాతా దేవశ్చతుర్భుజః' (63)

అని అప్పయదీక్షితులవారు విశేష్యం సాభిప్రాయకమైతే పరికరాంకురాలంకార్ మౌతుం దని పెర్కొని దేవుడైన చతుర్భుజుడు పురుషార్థ (ధర్మార్థ కామమోక్ష) ప్రదాత అని లక్ష్యాన్ని చూపారు. నాలుగు చేతులుగలవాడు ధర్మార్థ కామ మోక్షాలైన నాలుగు పురుషార్థాల్ని ఇవ్వడానికి నమర్చుడు అని తెలియజెప్పడం ద్వారా చతుర్భుజశబ్దం సాభిప్రాయ విశేష్యం. పరికరపరికరాంకురాలంకారాలు సాభిప్రాయ గర్భాలై ప్రాయికంగా పదవ్యుత్పత్తి ప్రదర్శకాలై ఉన్నాయి.

తెలుగులో వ్యుత్పత్తికోశాన్ని వెలయింప చేయాలనే సంకల్పంతో ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తును ప్రేరేపించినవారు ఆచార్య బ్రహ్మశ్రీ గంటిజోగి సోమయాజిగారు. వారి పూనిక ఫలితంగా యూనివర్సిటీ గ్రాంట్స్ కమిషన్ వారు 1957 సం॥లో ఒకలక్ష పదివేల రూపాయల్ని మంజూరు చేశారు. ఈ పథకం 1962 మార్చి 31 వరకు కొనసాగింది. ఈ కోశం రూపొందడంలో తొలిదశలో తెలుగుపదాల ప్రధానారోపాలు ఉపారోపాలు, రోమన్ లిపిలోను, వాటి అర్థాలు ఆంగ్లంలోను ఇవ్వబడ్డాయి. ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళికాకాలం (1957-1962) లో ఈ పథకంలో పనిచేసినవారు :

ఆచార్య జి. జె. సోమయాజి
డాక్టర్ యస్వీ. జోగారావు
డాక్టర్ టి. దొణప్ప
డాక్టర్ ఎమ్. వి. సత్యనారాయణ
డాక్టర్ ఎన్. కుమారస్వామిరాజా
డాక్టర్ బి. రామచంద్రారావు
డాక్టర్ ఎస్. శ్రీరామచంద్రమూర్తి
డాక్టర్ బి. పురుషోత్తం
శ్రీ డి. వెంకటేశ్వర్లు (లైబ్రరీ)
శ్రీ బి. అప్పారావు (పూన్)

అనివార్య కారణాలవల్ల తృతీయ పంచవర్ష ప్రణాళికా కాలం (1967-1972)లో ఈ బృహన్నిమంటు నిర్మాణ కార్యక్రమం ఆపివేయబడింది. చతుర్థపంచవర్ష ప్రణాళికా కాలంలో ఈ కోశాన్ని పూర్తి చేసే తలంపుతో ఒక పథకాన్ని యూనివర్సిటీవారు యు.జి.సి.కి సమర్పించారు. ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళికా కాలంలో జరిగిన పథకాభివృద్ధిని సమీక్షించడానికిగాను ఒక నిపుణుల సంఘాన్ని నియమించి వారి నివేదికను తమకు పంపవలసిందిగా ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తును యు. జి. సి. వారు కోరారు. అప్పటి విశ్వకళాపరిషదుపాధ్యక్షులైన శ్రీ ఎల్. బుల్లయ్యగారు ఆచార్య భద్రరాజు కృష్ణమూర్తి, ఆచార్య జి.ఎన్. రెడ్డిగార్లతో ఒకనిపుణుల సంఘాన్ని నియమించారు. ఈ నిపుణుల సంఘం మొదటి పథకాన్ని సవరించి నివేదికను విశ్వవిద్యాలయం వారికి సమర్పించారు. ఈ సంఘసభ్యులు ఈ నిమంటువు సంపూర్ణంగా తెలుగులో ఉంటేనే బాగుంటుందని ఆంగ్లంలో అనవసరమని భావించారు. ఈ నివేదికను యు. జి. సి. వారు అంగీకరించి 2,50,000 రూపాయల్ని మంజూరు చేశారు. కొంతవరకు ఆంగ్లీకరించబడ్డ తెలుగు నిమంటువు జూన్ 1970 నుంచి ఆంధ్రీకరించబడసాగింది. అప్పటినుంచి ఏప్రిల్ 1976 వరకు ఆచార్య తూమాటి దొణప్పగారి ఆధ్వర్యంలో ఈ పథకం కొనసాగింది. ఈ కాలంలో 1955 ఆరోపాలు ముద్రణకు ఇవ్వబడ్డాయి. ఈ దశలో పనిచేసినవారు :

డా. తూమాటి దొణప్ప
శ్రీ ఎమ్.వి.యల్. నరసింహారావు
కీ.శే. ప్రయాగ కోదండరామశాస్త్రి
డా. జి.వి.ఎస్.ఆర్. కృష్ణమూర్తి
డా. ఆర్. శ్రీరామశాస్త్రి

శ్రీ వై. బాలగంగాధరరావు
 శ్రీ జి. వెంకటస్వామి
 శ్రీ ఆత్మలూరి నరసింహారావు
 శ్రీ ఎమ్. శ్రీనివాసులరెడ్డి
 శ్రీ జి. వి. సీతారాం (టైపిస్టు)
 శ్రీ బి. నూకారెడ్డి (ప్రూన్)

పంచమ పంచవర్ష ప్రణాళికలో యు.జి.సి. సాయం ఆగిపోయింది. ఇప్పటి విశ్వకళాపరిషదుపాధ్యక్షులైన శ్రీ ఎమ్.ఆర్. అప్పారావు, ఎమ్.వి., ఎమ్.ఎల్.వి. గారి ఉదారవైఖరివల్ల ఆంధ్ర భాషమీద వారికిగల అధికార విశేషంవల్ల వారు పూనికతో విశ్వవిద్యాలయం తరపున రెండు లక్షల రూపాయలు మంజూరు చేయడమే కాక ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వంచేత మరో రెండు లక్షల రూపాయలు మంజూరు చేయించారు. ఆచార్య తూమాటి దొణప్పగారు గుంటూరు బదిలీ కాగా తెలుగు వ్యవస్థాత్మక పథకానికి డైరెక్టర్ గాను చీఫ్ ఎడిటర్ గాను ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తువారు విశ్వవిద్యాలయం తెలుగుశాఖలో లెక్చరర్ గా ఉన్న నన్ను నియమించగా నేను 1-6-1976 న యీ నిమంటు నిర్మాణ బాధ్యతల్ని స్వీకరించాను. తెలుగు వ్యవస్థాత్మకం కార్యాలయం నిర్మించి సంపూర్ణ సహకారాలవల్ల 12,219 ఆరోపాలతో కూడిన మొదటి సంపుటాన్ని నేను పూర్ణంగా రూపొందించి 20-11-76 న ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తు ప్రచురించడానికి ఇవ్వటం జరిగింది. ఈ కృషిలో భాగస్వాములు :

డా. ఎల్. చక్రధరరావు
 కీ.శే. ప్రయాగ కోదండరామశాస్త్రి
 డా. జి. వి. ఎస్. ఆర్. కృష్ణమూర్తి
 డా. బి. అరుణకుమారి
 శ్రీ ఇ. విశ్వనాథరెడ్డి
 శ్రీ ఆత్మలూరి నరసింహారావు
 శ్రీ ఎల్.కె. మల్లేశ్వరరావు
 కుమారి కె. కనకమహాలక్ష్మి
 శ్రీ జి. వి. సీతారాం (టైపిస్టు)
 శ్రీ బి. నూకారెడ్డి (ప్రూన్)

ఈ పథకంలో చిరకాలం పనిచేసిన శ్రీ ప్రయాగ కోదండరామశాస్త్రిగారు 20-9-1976 న దివంగతులయ్యారు. వారి శ్రీమతికి ఉద్యోగం ఇవ్వటం ద్వారా వారి కుటుంబానికి శాశ్వతపాధిని కల్పించిన విశ్వవిద్యాలయంవారికి కృతజ్ఞతలు.

ఈ పథకాభివృద్ధికి సలహా లివ్వడానికి సలహా సంఘాన్ని ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషదుపాధ్యక్షులైన శ్రీ ఎమ్.ఆర్. అప్పారావు, ఎమ్.వి., ఎమ్.ఎల్.వి. గారు నియమించారు. వీరి విలువైన సలహాలు విశేష ప్రేరణలుకాగా తెలుగు వ్యవస్థాత్మకం త్వరితగతినీ పురోగతినీ సాధించింది. ఈ సలహా సంఘ సభ్యులు :

శ్రీ ఎమ్.ఆర్. అప్పారావు, ఎమ్.వి., ఎమ్.ఎల్.వి. (అధ్యక్షులు)
 డా. ఎల్. చక్రధరరావు (కార్యదర్శి)
 డా. వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య
 శ్రీ వావిలాల గోపాలకృష్ణయ్య
 ఆచార్య యస్వీ. జోగారావు
 ఆచార్య జి. ఎస్. రెడ్డి
 ఆచార్య తూమాటి దొణప్ప

స్వల్పకాలంలోనే ఈ సలహా సంఘం మూడుసార్లు సమావేశమై సముచిత నిర్ణయాల్ని తీసుకొంది. 20-10-1976 సలహా సంఘ సమావేశంలో 'తెలుగు వ్యుత్పత్తికోశం' అని ఈ నిఘంటువుకు పేరు పెట్టాలని తీర్మానించటం జరిగింది.

ఇటీవల తెలుగు వ్యుత్పత్తికోశ సలహాసంఘం పునర్వ్యవస్థీకరించబడింది. నూతనసలహాసంఘం :

శ్రీ ఎమ్.ఆర్. ఆప్పారావు, ఎమ్.ఎ., ఎమ్.ఎల్.ఎ. (అధ్యక్షులు)
డా. ఎల్. చక్రధరరావు, ఎమ్.ఎ., పిఎచ్.డి. (కార్యదర్శి)
డా. బెజవాడ గోపాలరెడ్డి, డి.లిట్.
డా. వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య
శ్రీమతి టి.ఎన్. ఆనసూయాదేవి, ఎమ్.ఎల్.ఎ.
శ్రీ వావిలాల గోపాలకృష్ణయ్య
ఆచార్య జి.ఎన్. రెడ్డి, ఎమ్.ఎ., పిఎచ్.డి.
ఆచార్య యస్వీ. జోగారావు, ఎమ్.ఎ., పిఎచ్.డి.

12, 219 ప్రధానోపాధ్యక్షులు ఉన్న ఈ నిఘంటువు ప్రథమ సంపుటంలో 12 అచ్చుల (అ, ఆ, ఇ, ఈ, ఎ, ఏ, ఐ, ఓ, ఓ, ఔ) తో మొదలయ్యే పదాలు ఉన్నాయి. అర్థ విపరీతమం చెందని తత్సమ పదాలు తప్ప తక్కిన అన్ని రకాల పదాలు (దేశ్యాలు, అన్యదేశ్యాలు) ఈ కోశంలో గ్రహించబడ్డాయి.

'క' నుంచి 'స' వరకు మొదలయ్యే పదాలతో కూడిన ద్వితీయ సంపుటం 31-3-1979 నాటికి పూర్తి కాగలదని 'ప' నుంచి 'హ' వరకు మొదలయ్యే పదాలతో కూడిన తృతీయ సంపుటం 31-3-1984 నాటికి పూర్తి చేతుందని ఆశిస్తున్నాం. ఆంధ్రనామ సంగ్రహాది ప్రాచీన నిఘంటువుల్ని పరిశీలించటమే కాకుండా లభ్యమైన వృత్తి పదకోశాల్ని మాండలిక కోశాల్ని వివిధ పద ప్రయోగ పట్టికల్ని పరిశీలించి రూపొందించిన ఈ 'తెలుగు వ్యుత్పత్తికోశం' తెలుగు ప్రజలకు అత్యంతప్రయోగకారి కాగలదని ఆకాంక్షిస్తున్నాం. ద్రావిడ భాష లన్నింటిలోనూ ఇటువంటి వ్యుత్పత్తికోశాలు ప్రకటించబడితే మూల ద్రావిడ భాషా స్వరూపం స్పష్టమౌతుంది. ఈ తులనాత్మక భాషా పరిశీలనవల్ల వర్ణాలూ, పదాలూ, పునర్నిర్మితమౌతాయి.

మూల ద్రావిడ భాషాచ్చులు

	ఆగ్రం	కేంద్రం	పశ్చిమం
ఉన్నతం	ఇ ఈ		ఉ ఊ
మధ్యమం	ఎ ఏ		ఓ ఓ
నిమ్నం		అ ఆ	

మూల ద్రావిడ భాషా హల్లులు

	కంఠ్యం	తాలవ్యం	మూర్ధన్యం	దంతమూలీయం	దంత్యం	ఓష్ఠ్యం
స్పర్శం	క	చ	ట	త	త	ప.
అనునాసికం		ఞ	ణ	న	న	మ
అంతస్తం		య				వ
కంపితం				ఝ		
పార్శ్వకం			ళ	ల		
పార్శ్వక ఈషత్స్పృహ్యం			ళ			

క్రి.శ. 575 సంవత్సరంలో ఎరికల్ముత్తురాజు బిరుదు గల ధనంజయుడు ఎర్రగుడిపాడు శిలాశాసనాన్ని కలఁషళ్ళ శాసనాన్ని వేయించడంతో తెలుగు భాషా రచనకు శ్రీకారం చుట్టబడింది. తర్వాత పలు శిలాశాసనాలు వేయబడ్డాయి. నన్నయగారి భారతావిర్భావం (క్రి.శ. 1022-1062) తో ఆంధ్ర సారస్వతం వికసించింది. అనంతరం అనేక సహస్ర గ్రంథాలు ఆంధ్రంలో ఆవిర్భవించాయి. ఈ శాసన సారస్వత పరిశీలనవల్ల ఆంధ్ర భాషా ప్రాచీన స్వరూపం స్పష్టమౌతుంది.

ప్రాచీన తెలుగు వర్ణాలు

ఆచ్చులు

	అగ్రం	కేంద్రం	పశ్చిమం
ఉన్నతం	ఇ ఈ		ఉ ఊ
మధ్యమం	ఎ ఏ		ఒ ఓ
నిమ్మం		అ ఆ	

ప్రాచీనాంధ్ర పదాలలో ఐ, ఔ వర్ణాలు సంస్కృత భాషా ప్రభావంవల్లనూ బ్రాహ్మీ లిపిని మనం అనుసరించిన కారణంగానూ వచ్చినట్లు కనిపిస్తున్నాయి. కాని ఉచ్చారణలో ఐ కారం 'అయ్' తో సమానం, ఔ కారం 'అవ్' తో సమానం. కాబట్టి వాటిని (ఐ ఔ ల్ని) ప్రత్యేక వర్ణాలుగా గ్రహించక్కర్లేదు. సంస్కృతంలో ఉన్న ఋ, ୠ, ీ, ు, ఐ, ఔ వర్ణాలు తెలుగువారు ఆ పదాలతో గ్రహించి ప్రయోగించారు. ీ కారం మంత్రతంత్ర వ్యాకరణ వాఙ్మయాలలో మాత్రం కనిపిస్తోంది.

హల్లులు

	కంఠ్యం	తాలవ్యం	మూర్ధన్యం	దంతమూలీయం	దంత్యం	ఓష్ఠ్యం	హనుమూలీయం
స్పర్శశ్వాసం	క		ట		త	ప	
స్పర్శనాదం	గ		డ		ద	బ	
స్పృష్టోష్ఠశ్వాసం		చ		ఞ			
స్పృష్టోష్ఠనాదం		జ		ఞ			
అనునాసికం			ణ	న		మ	
అంతస్తం		య				వ	
తాడితం				ర			
కంపితం				ల			
పార్శ్వకం			ళ	ల			
ఊష్మం					న		హ
పార్శ్వక ఈషత్ స్పృష్టోష్ఠం							

సంస్కృత పదాలతో ఉర్దూ, మరాఠీ మొదలైన అన్య భాషా పదాలతో కూడి స్పర్శ తాలవ్యాలైన చ, ఛ, జ, య లు; తెలుగు వర్ణాలైన క, ట, త, ప, గ, డ, ద, బ, ల కంటే మహా ప్రాణత అధిక లక్షణంగా కల ఖ, థ, ధ, ఫ, ఘ, ఢ, ఢ, భ లు తాలవ్యోష్ఠమైన 'శ' వర్ణం, మూర్ధన్యోష్ఠమైన 'ష' వర్ణం; దంతోష్ఠ్య వర్ణమైన ష (f) వర్ణం ఉర్దూ ప్రభావంవల్ల తెలుగులో ప్రవేశించాయి.

అధునికాంధ్రంలో ప్రాచీన వర్ణాలలోని కొన్ని వర్ణాలు ఉచ్చారణ భ్రష్టాలు కాగా మరికొన్ని కొత్తగా వచ్చి చేరాయి. ఆ కారం నన్నయ కాలానికే కాలగర్భంలో కలిసిపోగా (నన్నయానంతరం

కొన్ని శాసనాల్లో 'అ' కారం ఉన్నప్పటికి ఆ కాలానికే అది ఉచ్చారణ భ్రష్టమైంది. నేడు 'అ' కారం వర్ణస్థాయి నుంచి నవర్ణస్థాయికి దిగజారింది. ఇటువంటి మార్పులు భాషల్లో సహజంగా వస్తుంటాయి.

ఆధునికాంధ్రవర్ణాలు

అచ్చులు

	అగ్రం	కేంద్రం	పశ్చిమం
ఉన్నతం	ఇ ఈ		ఉ ఊ
మధ్యమం	ఎ ఏ		ఊ ఊ
నిమ్నం	ఏ	అ ఆ	

నేటి ఉచ్చారణలో 'ఐ' కారం 'అయ్' తో సమానం 'ఔ' కారం 'అవ్' తో సమానం. కృష్ణ-క్రిష్ణవంటి చోట్ల సకృత్తుగా ఋ రిగా ఉచ్చరించబడుతున్నా ఋ, ఋ, ఋ, ఋ లు రు, రు లు, లూ లుగా ఉచ్చరించ బడుతున్నాయి.

	కంఠ్యం	తాలవ్యం	మూర్ధన్యం	దంతమూలీయం	దంత్యం	ఓష్ఠ్యం	హనుమూలీయం
స్పర్శశ్వాసం	క, ఖ		ట, ఠ		త	ప, ఫ	
స్పర్శనాదం	గ, ఘ		డ, ఢ		ద, ఢ	ఫ, భ	
స్పృష్టాష్టశ్వాసం	చ, ఛ			జ			
స్పృష్టాష్టనాదం	జ, ఝ			ణ			
అనునాసికం				న			మ
అంతస్తం	య						వ
తాడితం				ర			
పార్శ్వకం		ళ		ల			
ఊష్మం	శ	ష	న	ప్ర			హ

ఈ నిమంటువులో మూలద్రావిడ ప్రాచీనాధునికాంధ్ర వర్ణాలన్నీ గ్రహించ బడ్డాయి. శబ్ద రూపాన్ని ప్రధానారోపంగా ఇచ్చింతర్వాత దాని రూపాంతరం లేదా రూపాంతరాలు (ఉంటే) చూపించ బడ్డాయి. తర్వాత అది ఏ భాషాభాగానికి చెందిందో తెలిపి దానికి ఉన్న అర్థాల్ని ప్రయోగ సహితంగా (ఉంటే) ఇచ్చి వ్యుత్పత్తి ప్రదర్శించ బడింది. ప్రధానారోపాల కింద ఉపారోపాలు (ఉంటే) గా ఇవ్వ బడ్డాయి. ఈ ఉపారోపాలు ప్రధానారోపాలుగా ఇవ్వబడ్డాయి కాని వాటిదగ్గర అర్థం చూపబడకుండా, దాని యొక్క ప్రధానారోపాన్ని సూచించడం జరిగింది. ఈ విధంగా ఉపారోపాల్ని ప్రధానారోపాలు చేయడానికి రెండు కారణాలు ఉన్నాయి. ఈ రీతిగా ఇవ్వడంవల్ల పండితులూ పామరులూ శబ్దరూపాన్ని నిమంటువులో తేలికగా గుర్తించగలుగతారు. ఇది వ్యుత్పత్తికోశం కాబట్టి ఉపారోపాలన్నీ తత్ ప్రధానారోప సంబంధాలు అనే విషయం స్పష్టమౌతుంది. ఈ ఆరోపాల నన్నిహత మాతృకలు వీలయినంతవరకూ ప్రదర్శించ బడ్డాయి.

భాషాశాస్త్ర పరిశోధన ఫలితంగా అనేక విషయాలు నిత్యసూతనంగా బయల్పడుతున్నాయి. గ్రంథపదపట్టికలు వృత్తిపదకోశాలు వెలువడు తున్నాయి. ఈ కారణంగా పది సంవత్సరాల కొకసారి ఈ 'తెలుగు వ్యుత్పత్తికోశం' పరిష్కరించబడి పునర్ముద్రితం కావలసిన అవసరం ఉంది. సూతన రీతిలో ద్రావిడ భాషల్లో ప్రప్రథమంగా నిర్మించబడ్డ ఈ 'తెలుగు వ్యుత్పత్తి కోశం' ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రజలకు ప్రమోదాన్ని ప్రయోజనాన్ని చేకూర్చ గలదనడంలో సందేహంలేదు.

కారణజన్ముడైన శ్రీ పొట్టి శ్రీరాములు తమ జన్మస్థలం చెన్నపట్టణం (మద్రాసు) అయినా, నెల్లూరు జిల్లాలోని జువ్వలదిన్నెగ్రామాన్ని నివాసస్థానంగా విర్పరచుకొని చరిత్రగతిని గమనిస్తూ బాల్యం నుంచి దేశభక్తిని రంగరించుకొన్నారు. 1920 లో శానిటరీ ఇంజనీరైన తర్వాత నాలుగు సంవత్సరాలకాలం రైల్వేలో ఉద్యోగం చేసి గాంధీజీ ప్రభావంవల్ల ఉద్యోగానికి రాజీనామా చేసి శ్రీ పొట్టి శ్రీరాములు నబర్మతి

అక్రమంలో బాహుజీకి ప్రియశిష్యులయ్యారు. భారత స్వాతంత్ర్య సముపార్జనకొనం అనేక పర్యాయాలు కాదాగాడానికి వెళ్ళారు. 1913లోనే బాపట్లలో ప్రారంభించబడ్డ ఆంధ్రోద్యమం భారతదేశ సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యసంతరం పునఃప్రారంభించబడింది. ఈ మహాద్యమానికి పూర్ణనిధిని కల్పించడానికిగాను శ్రీ పాట్టి శ్రీరాములు నిరవధిక నిరాహార దీక్షను ఆరంభించి, 58 రోజులు అకుంతిత నిరాహార దీక్షనంతరం 1952 డిసెంబరు 15 వ తేదీన అనువులు బాని ఆమరకీ ర్తిని ఆర్పించుకొన్నారు. నరికయిన నిస్వయాన్ని నకాలంలో చేయకపోవడం చరిత్రలో మనం తరచు చూస్తుంటాం. నిరశన దీక్షతో ప్రాణాలు పోగొట్టుకొన్నవారు చరిత్రలో అరుదు. వీరి అపూర్వ త్యాగ ఫలితంగా 1-10-1953 తారీఖున కర్నూలు రాజధానిగా ఆంధ్ర రాష్ట్రం ఆవిర్భవించింది. ఈ ఆంధ్ర రాష్ట్రమే ఆనంతరం హైదరాబాద్ రాజధానిగా 1-11-1956 తేదీన ఆంధ్ర ప్రదేశ్ గా రూపొందింది. రాష్ట్రానికి, భాషకు, ప్రజలకు ఉన్న నన్నిహిత సంబంధాన్ని సంభావించి, ఆంధ్ర రాష్ట్రావతరణకు అనువులర్పించిన అమరజీవి శ్రీ పాట్టి శ్రీరాములు గారికి ఈ కోశాన్ని అంకితమివ్వడం సముచితమని తెలుగు వ్యవస్థాత్మక శిక్షా నలహాసంఘాధ్యక్షులు శ్రీ ఎమ్.ఆర్. ఆప్పారావుగారు సూచించగా, సంఘసభ్యులందరూ ఏకగ్రీవంగా అమోదించారు. తర్వాత దీనికి ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్ నిందికేటు సభ్యులు తమ అమోదాన్ని తెలిపారు. ఈ మహానుభావునికి ఈ కోశం అంకితం కావించడం హర్షణీయం.

తమ నిరంతర ప్రాత్నాహం వల్ల ఈపథకం నిర్విఘ్నంగా కొనసాగడానికి కారకులయిన మహోదారులు, ఆంధ్రభాషా ప్రియులు, బహుసద్గ్రంథ కర్తలు, కవులు, పండితులు, కవిపండిత పోషకులు, దేశభక్తులు, ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషదుపాధ్యక్షులు శ్రీ ఎమ్. ఆర్. ఆప్పారావు, ఎమ్.వి., ఎమ్.ఎల్.వి. గారికి హృదయపూర్వక ధన్యవాదాలు.

ఈ పథక నిర్మాణానికి అర్థిక సహాయం చేసిన యు.జి.సి. వారికి, ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తుకు, ఆంధ్ర ప్రదేశ్ ప్రభుత్వానికి,

తమ అమూల్యాలైన నలహల ద్వారా పథక విజయానికి కారకులయిన, అనుభవజ్ఞులైన తెలుగు వ్యవస్థాత్మక శిక్షా సభక నలహా సంఘాధ్యక్షులకు, సభ్యులకు,

ఈ వ్యవస్థాత్మక శిక్షా పథకాభివృద్ధికి వర్వదా, సర్వథా సహకారాన్నందించిన ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ కార్యనిర్వహణ దక్షులు సహృదయులు రిజిస్ట్రార్ శ్రీ ఎమ్. గోపాలకృష్ణ రెడ్డి, ఎమ్. వి. (ఆనర్స్), బి. యల్. గారికి,

ఈ కోశాన్ని సర్వాంగ సుందరంగా ముద్రించడంలో పూర్తిగా సహకరించిన సన్ముద్రణ దీక్షా పరతంత్రులు ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తుద్రవాలయం డైరెక్టరు డా. సి. బొర్రేశ్వరరావు గారికి,

వేదాది సంస్కృత వాఙ్మయ గత పదవ్యవస్థాత్మక శిక్షా సేకరించటంలో సాయంచేసిన మదాంధ్ర శాఖా సంస్కృత గురువర్యులు, పుంభావ సరస్వతులు శ్రీ మధుసూదనపడంగి గారికి

హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతలు.

తమ నిరంతర కృషి వల్ల కోశసంపూర్తికి కారకులయిన మా వ్యవస్థాత్మక శిక్షాపథక నిబ్బందికి మనఃపూర్వకమైన అభినందనలు.

వాల్తేరు

2-2-78

లకంసాని చక్రధరరావు

ప్రధాన సంపాదకుడు

తెలుగు వ్యవస్థాపక సలహాసంఘం

అధ్యక్షులు

శ్రీ ఎమ్. ఆర్. అప్పారావు, ఎమ్.ఎ.; ఎమ్.ఎల్.ఎ.

ఉపాధ్యక్షులు

ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తు.

సభ్యులు

డాక్టర్ బెజ్జవాడ గోపాలరెడ్డి, డి.బి.టి.

సాహితీసభ్యులు

రవీంద్ర సాహిత్యం

ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తు.

వ్యాజ్యయమహాధ్యక్ష

డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య

కళా-ప్రసూత

డైరెక్టర్

ఆంధ్రప్రదేశ్ గవర్నమెంట్ ఓరియంటల్ మ్యూజిక్స్ లైబ్రరీ
అండ్ రికార్డ్ ఇన్స్టిట్యూట్
హైదరాబాద్.

శ్రీమతి. ఎన్. అనసూయాదేవి, ఎమ్.ఎల్.ఎ.

అధ్యక్షురాలు: అధికార భాషా సంఘం
హైదరాబాద్.

శ్రీ వావిలాల గోపాలకృష్ణయ్య

సత్తనపల్లి.

ఆచార్య డి. ఎన్. రెడ్డి, ఎమ్.ఎ.; పి.ఎచ్.డి.

తెలుగు శాఖ

శ్రీ పేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయం.

ఆచార్య యస్. జ్ఞానాగారావు, ఎమ్.ఎ.; పి.ఎచ్.డి.

తెలుగు శాఖ

ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తు.

డాక్టర్ ఎల్. చక్రధరరావు, ఎమ్.ఎ.; పి.ఎచ్.డి.

కావ్యశాఖ

డైరెక్టర్, ప్రధాన సంపాదకుడు

తెలుగు వ్యవస్థాపక సలహాసంఘం.

అ¹. వి. తెలుగు వర్ణమాలలో కొరి వర్ణం; వివృతమై కాలవ్యే
తరమైన నిర్దేశ్య ప్రాప్త్య స్వరం.

అన్ని ద్రావిడ భాషల్లోనూ ఉంది.

అ ఆ య (ఉచ్చారణలో అ¹ ఆ య). వి. బ.వ. 1.
తెలుగు వర్ణమాల; వ్య. అ, ఆ, మొ.; 2. తెలుగు అచ్చులు.
క. అణ్, అవణ్, కమిళ వర్ణమాల; వ్య. అ, ఆ, మొ.

అ²- య. ఆ. నర్వ. నిర్దేశ్యార్థం; సమాన పూర్వవదమైన
తచ్చర్థార్థక ఆకారానికి కొన్ని లోట్ల వచ్చే ఆదేశం; యారస్థ
వస్తు దోడకం.

క. కు. క. మ. కొండ. అ. నిర్దేశ్యార్థం.

<మూ.ద్రా. *అ.

-అ³- ప్రత్య. 1. రాకుల కుడి ఉకారానికి ఆదేశంగా వచ్చే
వ్యతిరేకార్థక ప్రత్యయం; చేయడు, చేయమి. క. అ.
రాకుల చివర చేరే వ్యతిరేకార్థక ప్రత్యయం; పో.చూ.
క. అల్. వ్యతిరేకార్థక క్రియా చిహ్నం; విద్యార్థక ప్రత్యమా
బ.వ. లో వ్యతిరేకార్థకమైన అంతాగమం. -అ-
<మూ.ద్రా. *అ. 2. యవ్య దన్వద్విశేషణాల కుడి
ఉకారానికి క్రమంగా వ, య; ను, ము- వర్ణాలు వరం
అయ్యేటప్పుడు వచ్చే ఆదేశం; భరతకుల ప్రసూకులరు.
భార. ఆది. 5.210; 3. బావ విదత్తిక తివర్తం వరం అయ్యే
టప్పుడు కొన్ని పదాల ఉకారానికి ఆదేశం; క్రిందటికి,
మీదటికి.

-అ⁴ య.చూ. అ⁴. ప్రత్య. 1. ప్రకృత్యం. భార. 7.129;
2. స్వర భేదంచేత కావ్యర్థ దోడకం. కకుత్స్థ. 4.106.

క. అ. సాదర ప్రశ్న దోడక ప్రత్యయం; సంబంధ
షష్ఠిలో అవధారణార్థం.

-అ⁵ య. ఆ. ప్రత్య. సంబంధన ప్రథమైకవచన ప్రత్యయం
లోని ఉకారానికి ఆదేశంగా వచ్చేది; ఓ రాముడ.

క. అ. సాదర సంబంధనంలో అంత ప్రత్యయం.

-అ⁶ ప్రత్య. 1. ఏవార్థకం; వాడ, భార. ఆది. 5.595;
2. అర్థ విశేషం లేకుండానే. భార. ఉద్యో. 2.20; 3.
వ్యతిరేకార్థక క్రియా యాపాల్లో నిశ్చయ దోడకం; చేయర.
భార. ద్రోణ. 2.89; 4. పరాపేక్షలేక స్వయంగా అనే
అర్థంలో. కళా. 4.126; 5. అవ్యవధానంగా, తక్షణం;
దోన. భార. ఆది. 4.151, ఆర. 4.94.

క. అ. సంబంధ షష్ఠిలో నిశ్చయార్థం; క. అ. పద్యార్థం
పాదపూరక ప్రత్యయం.

-అ⁷(వ) ప్రత్య. 1. హేత్వర్థం; కర్ణ దుశ్శాసనుల్ గణప.
భార. ఆది. 8.12; 2. ఉద్దేశ్యార్థం; నిలుపంగా. భార. ఆది.
5.8; 3. భావార్థకంలో క్రియల కుద ఆదేశం; ఉండ

అనదు. భార. ఆర. 1.217; 4. అనంతర్యార్థం; కలంప
నన్నిది సేసె. భార. కాం. 5.347; 5. గాపార్థకం; నిను
దాముదిన. కవిక. 3.127.

క. అ. దాత్వర్థంలో లంతాగమం; క. అ. దాత్వర్థ
ప్రత్యయం.

బహుళ: <మూ.ద్రా. *అర్.

-అ⁸ ప్రత్య. మద్యమ పరుష క్రియలకు ప్రార్థనార్థంలో
వికల్పంగా; కనుగొంద. పాం. 1.58.

-అ⁹ కృత్యుత్వయం. కొన్ని రాకులపై విశేష్య నిర్దితై;
గీటు > గీట, కునియ > కునియ.

-అ¹⁰ ప్రత్య. దౌవవిదత్తికాల తృతీయా నప్తముల కాదేశం;
గోట < గోరు, ఊర < ఊరు.

<మూ.ద్రా. -*అన్.

అఆలు చూ. అ¹.

అంకం వి. వచ్చుని వైదు.

క. హంసె, హంసె, హంసె. పాచి. నిలువ నీటిపై
మొలిచే గడ్డిమొక్క; కు. పచ్చ. ఆకువచ్చ; కొడ. పచ్చె;
క. పాచ. ఆకువచ్చగా నుండు; పాచచ్చ. ఆకువచ్చ
రంగు; పాచుచుయి; మ. పాచు, పాయ్. పాచి, ఆకు
వచ్చ; కోట. కొడ. పాచి.

<క. హంసె.

అంకవరణ (మిశ్ర న.). వి. భిన్నాంకముల నవరణ.

<నం. అంక-(భాగం, వంతు)+తె. నవరణ.

అంకగుర్త వి. మెరుగుగుర్త, కొయ్యకు మెరుగు పెట్టేటప్పుడు
వద్రంగులు రుద్దే గుర్త.

నం. అంక-., కుజం; అంక-., చివర;

క. అంచు. అంచు; క. అంకు < నం. అంకు-
అంచు.

<నం. అంక-+తె. గుర్త. మిశ్ర న.; లేదా అంక <
అంచు+గుర్త. ఒక పక్క చింపిన గుర్త.

అంకవకుంట వి. చేపలుండే ప్రదేశం.

అంకపాదికణ్ఠి వి. 1. ఇంటికప్పు చూలాలకాదారంగా నిలిపిన
గుడ్డ; 2. పల్లకి మోసేవాని చేతికర్ర.

<అంక-(నం. హంక-) పాది+కణ్ఠి. హంక పాదం
వలె చీలి వున్న కర్ర, పంగల కర్ర.

అక య.చూ. అక్క. వి. పూజ్యస్థి. రామవ. 4.38.

అకట య.చూ. అక్కట. అవ్య. 1. అహహ-ఆశ్చర్యార్థకం.
భార. ద్రోణ. 1.109; 2. అయ్యో-సంతాపార్థకం. శృం.వై.
2.125.

అక్షరవికటము అక్షర + వికట (ము); రూ. అక్షరవికటమ్ (ఉ).
విద. వ్యక్త్యస్తం, తాదుమాదు, అద్వదిద్దం, సంధాషణలో
అనందర్థం. వాసిష్ట. 2.135.

సం. అక్కత-. చేయబడనిది, పూర్తికానిది; వికృత-.
వికారం, విరూపం, పరిణామం, మార్పు; ప్రా. అకట
(<సం. అక్కత-చేయబడనిది) + వికట (<సం. వికృత-
కప్పగా చేయబడనిది); అ.మా. అకట్టు. పూర్తిచెయ్య
కుండా, చెయ్యకుండా; అకడ. చేయబడనిది, చేయనిది;
మరా. అకటో వికటో;

క. అకటవికట-. విరుద్ధం. వివర్తకం; అగడవిగడ;
త. అకటవికటమ్. హాస్యం, చమత్కారం, విజయో
పాయం, పికలాటకం; మ. అకటువికటు-. కలక్రిందు,
తాదుమాదు.

<ప్రా. అకట- + వికట-.

అక్షర రూ.చూ. అక్కట. అవ్య. సంధాపార్థకం. విశ్ర.
: 5.147.

అక్షరవికటమ్ (ఉ) రూ.చూ. అక్షరవికటము. విద. విరుద్ధం,
వికృతం, క్రమ రహితం. రసిక, 3.79.

అక్షరాలెట్టిమెంటు వి. 1. గుర్తింపు; 2. రసిక.

<ఇం. Acknowledgement.

అక్షర వి. వార్తాపత్రిక. మెకంజీ. సం. 31. వల్లూరు. 44 పు.

నే. హిం. మరా. ఉ. అఖ్ బార్. వార్తాపత్రిక; గు.
అఖ్ బార్; పార. అఖ్ బార్. కథలు, వార్తలు; అర.
అఖ్ బర్. చరిత్రలు, వార్తలు, సంప్రదాయాలు.

<ఉ. అఖ్ బార్.

అక్షమ! రూ.చూ. హుకుము. వి. అధికారం.

-అక్షమ! ప్రత్య. కృత్ ప్రత్యయం: అమ్మ-అక్షమ. నూ.ని.;
మాత్-అక్షమ. ఆం.దా. 2.267; పంప్-అక్షమ. హరదత్త
విలాసము. 1.

అక్షర రూ. అక్షరపు. వి. కింజల్కం, శేనరం. కు.సం. 3.351,
బీమ. 3.50.

సం. ప్రా. పా. ఓ. హిం. అకర-. ఉత్పత్తిస్థానం;
సింహ. అరయ-;

క. అకర, అగర. పోగు. నమూనా, గని, మూల
స్థానం, కోటు; కు. అకర, అకరమ్; త. అకరమ్.
రత్నాల గని, అధారం, స్థానం, నివాసం, ఉగ్రాణం; మ.
అకరమ్. ప్రోగు, గని; ముత్త-అకరమ్. ముత్యాల గని,
<సం. అకర-. పుష్పిడి ఉండే కోటు, బీజకోశం.

అక్షరపు రూ.చూ. అక్షర. వి. 1. పద్మం మొ. వాటిలోని
దుద్ధ, కర్ణిక. కు.సం. 10.28, చాళి. 1.2; 2. కింజల్కం,
శేనరం. ఆం.దా. 1.165.

అక్షస్వారీ వి. ద్వేషం, అనవ్యం.

ఉ. అక్సవార; పార. -వార. ముకుందక ప్రత్యయం;
అర. అకస్వార.

<ఉ. అక్స + వార్.

అక్షోదమి రూ. ఎక్షోదమి. వి. సాంస్కృతిక వైజ్ఞానిక సంస్థ.

<ఇం. Academy; గ్రీ. లా. Akademia.

అక్షరకు గ్రీ. విద. ఉరతే, అక్షరణంగా, నిర్వర్తనంగా.
విశ్వ. క.

నే. అక్షర <సం. అక్షర-చేయబడనిది + అక్షర-.
ప్రయోజనం లేనిది. వి. అక్షరణం, నిర్వర్తనం; హిం.
అక్షరత్, అక్షరత్ <సం. అక్షరార్థ-; ప్రా. అక్షరి
యత్-. విద. ప్రయోజనం లేనిది, లాభం లేనిది; ఉ.
అక్షరత్. విద. లాభంలేని, విలువలేని, అనిష్టకరమైన,
నిష్ఫలమైన;

క. అక్షరత్. దారణంలేని, నిర్వర్తకమైన.

<ఉ. అక్షరత్.

అక్షితు రూ.చూ. హాకీకె. మెకంజీ. సం. 15. బోడగడ,
11 పు.; చూ. అక్షికె.

అక్షికె రూ.చూ. హాకీకె. వి. 1. కళనం, విజరం; 2.
వ్యవహారాలు, సంఘటనలు. మెకంజీ సం. 404. మందాళ్ల
గాన. 32 పు.

అక్ష రూ.చూ. అగు. ఎఫ్.ఇండి. 27. 42-ఎ (నుమారు
గ్రీ.క. 600-700).

అక్షో రూ.చూ. అక్షో. అవ్య. 1. సంశయార్థకం. మగు.
3.7; 2. ఔనా కానా అని; 3. ప్రశ్న; 4. ఉహా;
5. కర్కం; 6. సందేహసందేహకం.

అక్షో రూ. అక్ష, ఒక్ష, ఒక్షో, క్షో. అవ్య. సంశయార్థకం,
అనిశ్చితత్వబోధకం.

క. అకుటమ్. కాగలదు, బనది; అక్షో, అగో. దూరస్థ
వస్తు నూచకం; ర. అకుం. సందేహ; అక్షో <సం.
అహో. ఆశ్చర్య తిరస్కారాద్యర్థకం; కొండ. అక్షో,
అగో. అదిగో;

సం. అహో. సంబోధ విషాదాదుల్ని తెలిపే ఆశ్చర్యా
ర్థకం.

అక్క రూ. అక; పో.చూ. అకె. వి. 1. స్త్రీ సందోధన.
శృం. నై. 5.127; 2. వంటలక్క. ఆము. 6.69; 3.
హజ్యస్త్రీ. వేయి. 17; 4. పెద్ద ఆడుబంటువు. నీలా.
3.53; 5. పూటకూళ్లమ్మ; ప్రత్య. 1. ఆశ్చర్యార్థకం.
కక. 1.223; 2. స్త్రీల పేర్లకు 'అమ్మ' వలె చేర్చబడే
అనుబంధం; రామక్క, సుబ్బక్క.

క.మ. అక్క. పెద్ద ఆడుబంటువు; రు. అక్క, అక్కె;
కొడ. అక్కె; త. అక్కచ్చి, అక్కెచ్చి, అక్కా,
అక్కాల్, అక్కె, అక్కల్; కోట. అక్క; తొడ. ఒక్క.
ఒక్కొక్క; గోం. తక్క (తక్కనా-తక్కామోక్),
అక్కా; పో.చూ. అక్కో. మారామహుడు; అక్కోన,
అక్కోంగ; కుణ. అకె, అకెంజ. తాత. పూర్వకుడు;
అకెబాదు. తాత, పితృవ్యధు, పెద్దలు; పో.చూ. కువి.
అకుక్క. తాత; పర్తి. అక్క. మారామహుడు; కొలా.
అక్కాబాయి. పెద్ద ఆడుబంటువు;

సం. అక్క. తల్లి (తిరస్కార పూర్వక ప్రయోగం; ఇది
విజాతీయ శబ్దమని భావన; పో.చూ. లా. అచ్చ) అక్కా.
కుంటెనగత్తె; అరక్క. అన్న; ప్రా. అక్కా. సోదరి;
మరా. అక్క. పెద్ద ఆడుబంటువు. మూ.ద్రా. *అక్కయ;

మ.ద్రా. లో అర్థభేదం పరిశీలనార్హం.

<మూ.ద్రా. *అక్కయ్.

అక్కచెల్లెండు చెల్లెలు, బ.వ. చెల్లెండు; యా. అక్క-
చెల్లెండు, అక్కాచెల్లెండు. వి. బ.వ. ఆదుకోబట్టువలు.
అక్కలవాడే ల్(బ.వ.) + అ (విధ.) + వాడ (వీధి).
వి. 1. పంటలక్కలుండే వీధి, పంటలక్క వీధి. క్రిడా. 114;
2. లంకె వీధి, పంటలక్క ఇళ్లలో తిండికోపాటు పడకకు
కూడా సౌకర్యాలండటం వల్ల ఈ అర్థం వచ్చి ఉండవచ్చు.
అక్కచెల్లెండు, అక్కాచెల్లెండు యా.చూ అక్కచెల్లెండు
వి. బ.వ. ఆదుకోబట్టువలు.

అక్కగారిజాతర వి. పల్లె చార్ల కులదేవర జాతర (కాళహస్తిలో
అగ్రహారంలో అక్క ఆలయం ఉంది. చెరువల్లో లాదాలు
వస్తే, వయాసి నెల ఆదిది వారంలో జాతర చేసే ఏటలు
బరి ఇస్తారు).

అక్కచెల్లెండు చూ. అక్క.

అక్కజవడు చూ. అక్కజము.

అక్కజము వి. 1. బలవరాక్రమాదుల ఆధిక్యం. భార. ఆది.
6.203; 2. ఆశ్చర్యం. భార.ఆర. 3.55, విరా.
3.68, పి. శకు. 2.49.

సం. అక్షయ-. అక్షరం, అక్షరం; ప్రా. అక్షపి.
అక్షయ. అక్షుధిరం, పూర్తి, మొత్తం; అ.చూ. అక్షయ;
ప్రా. అక్షయో; అప. అక్కట < సం. అక్కర-. ఆశ్చ-
ర్యం; అలై < సం. అక్షతి; హిం. అక్షతో. నష్టం,
దుష్కార్యం, హాని; ఉ. అక్షతో;

క. అక్కజ. ఆశ్చర్యం, వింత, అద్భుతం; క. అక్కట.
ఆశ్చర్యార్థకం; కు. అక్ష జక అవ. చిత్తరపోవు.

<క. అక్కజ < ప్రా. అక్ష పి < సం. అక్షయ.

అక్కజవడు అ.క్రి. ఆశ్చర్యపడు. శృం. నై. 5.133.
అక్కజాడు వి. 1. బలాధికుడు, సాహసి. భార. ఆర.
1.102; 2. అధికుడు. శివ. సా. 349. అక్కజరాలు
వి. 1. అధికురాలు; 2. పరాక్రమపంతురాలు.

అక్కజాడు చూ. అక్కజము.

అక్కజరాలు చూ. అక్కజము.

అక్కట యా. అకట, అకటా, అక్కటా; పో.చూ. కటకట.
అవ్య. దుఃఖాన్ని తెలిపే మాట. భార.ఆది. 6.282, ఆర.
1.120.

సం. అక + కష్టమే; అ. ప్రేమను లేక వారసుతెలిపే
ప్రత్యయం; అనె, అక. అవ్య. సంకోపం, కోపం, భయం,
భార. దుఃఖం. స్మృతి మొ. తెలిపే ప్రత్యయం; కష్ట-
చెడు, కష్పిరం, వాదాకరం, దుఃఖకరం, నీచం; ప్రా. అ.
భార. కోపం, దుఃఖం, దురవస్థ; కట్ట-, కట్ట-. దుఃఖం,
భార. ఆపద, పాపం; అప. అక్కట < సం. అక్కర-
ఆశ్చర్యం;

క. అకట, అకటా, అక్కట, అక్కటా. భార.
దుఃఖం, ఆపద, ఆశ్చర్యం మొ. తెలిపే అవ్యయం; క.
అక్కటా-వ-ఎణల్. ధ్వన్య. విశ్రాంతి, జ్ఞానీనన్యం
తెలిపే అవ్యయం; అక్కటి. ప్రతిబంధకం. ప్రయాణంలో

ప్రయాణ, అపాయం.

<ప్రా. అ + కట్టా.

అక్కటక్కట (టా) అవ్య. భారసు తెలిపేది. శృం. నై.
1.103, క. అక్కటకటా. భారాదుల్ని తెలిపేది. అక్కట
వడు అ.క్రి. సంరాపవడు. పండి.చ. 1.35 వ.

అక్కటక్కట (టా) చూ. అక్కట.

అక్కటవడు చూ. అక్కట.

అక్కటా యా.చూ. అక్కట. శృం. నై. 2.123.

అక్కటి చూ. అక్కటికము. వి. దయగలవాడు, దయగలది.

బహుళ: < క. అక్షతో + టి.

అక్కటిక యా.చూ. అక్కటికము. వి. దయ, జాలి. మార్క.
2.127, భాగ. 4.486.

అక్షతో + టక.

అక్కటికించు అ.క్రి. జాలిపడు. శ్రీరం. మా. 10.73.

అక్కటికము యా. అక్కటిక, ఎక్కటికము. వి. దయ,
జాలి. భార. శల్య. 2.321.

క. అక్కటిక. ప్రేమ; అక్షతో. ప్రేమ, సంకోపం,
ప్రేమించు; అత్త, అత్తి. ప్రేమించదగినది, చక్కనివస్తువు,
సంకోపం; కు. అక్కమె. తీవ్రవాంఛ, ఆసక్తి; క.
అయింకల్. దయ, జాలి; అజ. ప్రేమతో కరగిపోవు;
అజుక్కం. శ్రద్ధ, వ్యాకులక; మ. అజవు. దయ, ప్రేమ;
కొండ. అక్క. ప్రేమ.

అక్షతో + టక(ము); మూ.ద.ద్రా. *అక్ష (ఉ) క్ (ఉ).

అక్కటికించు చూ. అక్కటిక.

అక్కడ అ¹- + కడ. క్రి.వి. 1. ఆ వైవన, ఎదుటివైవన.
భా.రా.య. 1095; 2. ఆ చోట. వృత్తియందు భావ
విరక్షికం.

క. అక్కడె. ఆ వైవన, ఆ దిక్కు; కు. అక్కడె. ఎదుటి
వక్షం, ఎదుటివైవన; క. అ (సమీప వస్తు నిర్దేశకం) + కలై
(చోటు) = అక్కట. ఆ చోటు; మ. అ, అ. అది;
అ + కలై

అక్కము? వి. ఒడి. ద్వి. భాగ. 127 వ. 8 పం.

సం. ప్రా. అంక-;

కురు. పాక్సా (పక్కస్). ఒడిలో చేర్చుకొను; మూర్తో.
పకె.

<సం. అంక-; పో.చూ. అంకు.

అక్కర! యా.చూ అక్కరము. వి. అంద్రభాషలోని జాతి
పద్యవిశేషం. అప్ప. 4.279.

అక్కర² వి. 1. పండుగ; 2. పదూపదుల తొలి సంగమం.

<అక్కర. కోరిక, స్నేహం మొ. వాటి అర్థ వివరి.

అక్కరకర యా.చూ. అక్కలకర. వి. మూలికా విశేషం.

అక్కరము యా. అక్కర¹. వి. 1. చందో విశేషం. కవి
జనా. జాతి. 26; 2. అకారాది వర్ణం, వ్రాయ. శృం.
నై. 2.34.

సం. అక్షరము. వర్ణం, అచ్చు. ధ్వని, పదం; ప్రా.
అ.చూ. పా. అప. అక్షరము; కా. అక్షర; కుమా.

అఖర ; నే. అ. డెం. హిం. అఖర ; పం. ల. అక్టర్ ;
సిం. అక్టరు ; సింహ. అకుర ;

క. అక్కర. అకారాది వర్ణం, అక్షరం ; చందోవిశేషం ;
కు. అచ్చర. అకారాది వర్ణం ; క. మ. అక్కరమ్.
ఒక వర్ణం, విజ్ఞానం ; అచ్చరమ్. ఒక వర్ణం ; అక్కర-
వర్ణతణం. అనుప్రాసప్రదానమైన వర్ణవిశేషం (మహా
క్కర, మధురాక్కర, మధ్యాక్కర, అంతరాక్కర, అల్పా
క్కర అవి తెలుగులో అక్కరలు అనువిధాలు).

<ప్రా. అక్కర-.

అక్కట వి. 1. కొరిక. దార. ఆర. 7.342 ; 2. ఇబ్బంది.
కష్టం. హరి. హ. 4.124 ; 3. కొరక, రోటు. శృం. నై.
1.108 ; 4. చెరిమి, ప్నేహం. చిత్ర. దా. 5.182 ;
5. అవనరం. ద్వి. హరిశ్చ. 1.205 ; 6. హజ్జవాపం.
సారంగ. చ. 3.265 ; 7. శ్రద్ధ. చర్చి.

క. అట్కల్, అట్ట, అర్ది. ప్రేమ ; అక్కట,
అక్కట. అనురాగం ; అక్కట. ప్రేమ, కొరక, అవనరం,
నందర్పం ; అట్కల్. ప్రేమించు ; కు. అక్కమె. తీవ్ర
వాచ, ఆనతి ; క. అక్కటై (? < క. లేక తె.). శ్రద్ధ,
అవనరం ; అక్కరై ; మ. అట్ట. ప్రేమ, దయ.

<మూ.ద్రా. *అట్కల్.

అక్కటకత్తె వి. అక్కరగల స్త్రీ. అక్కటకాడు వి. అక్కర
గలవాడు. క్షేత్ర. అక్కటగండ్రు వి. అవనరం తీర్చుకొనే
వాడు, స్వార్థపరుడు. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 477. అక్కట
గొమ (-కొను). న. క్రి. అవేషించు, ఆశించు. అక్కట
దీర్చుకొమ (-తీర్చుకొను). న. క్రి. అవనరం తీర్చుకొను.
అక్కటదీర్చు (-తీర్చు). న. క్రి. అవనరం తీర్చు, ఆదు
కొను. అక్కటవడు అ. క్రి. 1. ఆశపడు, కహర్తిపడు.
దశకు. 4.6, దార. ఆర. 7.366 ; 2. ఇబ్బందిపడు,
కష్టపడు. హరి. ఉ. 8.7. క. అక్కటై-వుడు. ఆనతిగొను.
అక్కటపాటు వి. 1. కొరక, రోటు. వేంక. పంచ. 1.415 ;
2. ఇబ్బంది. దా. శ. 3.

అక్కటకత్తె చూ. అక్కట.

అక్కటకాడు చూ. అక్కట.

అక్కటగండ్రు చూ. అక్కట.

అక్కటగొమ చూ. అక్కట.

అక్కటదీర్చుకొమ చూ. అక్కట.

అక్కరదీర్చు చూ. అక్కట.

అక్కటవడు చూ. అక్కట.

అక్కటపాటు చూ. అక్కట.

అక్కర అవ్య. దుఃఖమాచరం. నిర్వ. 2.24.

సం. అక్టల- అవ్య. సంకోషనూచకం ; అక్టలి కృత్యా.
'అక్టల' అనటం ; జే. ప్రా. అక్టలియ.

<సం. అక్టల- ; బహుళః < అక్కట+అల ; చూ.
ఆలా.

అక్కరికర (బహుళః-కల) ; రూ. అక్కరకర, అక్కల
కట్ట, అక్కలగర. వి. జ్వరాన్ని పోగొట్టి మూలికా విశేషం
(Anthemis pyrethrum). హంస. 2.277.

సం. కరబా. వ్యవవిశేషం. అకారాది వర్ణం. సూ.వి.

జే. ప్రా. అక్టల- ; 2. అకరకరా, అకల్లక ; హిం
అక్కరకరా, అకల్లక ; మరా. అక్కలనరా ; ఉ.
అక్కరకరా, అగర్గర్గ ; అర. అగర్గర్గ ;

క. అక్కల, అక్కలకరె, అకల్ ; ర. అక్కర
కారమ్, అక్కరమ్ ; మ. అక్కలకల్లకారమ్, అక్కల
కల్ల.

<ఉ. అక్కరకరా ; -రక < ప్రా. *అక్ట. చిత్ర మొ.

అక్కరికట్ట రూ.చూ. అక్కలకర.

అక్కరిగర రూ.చూ. అక్కలకర.

అక్కరిముత్తయిదువు చూ. అక్కలు¹. వి. జ్వరమును
మొదట అత్తింటికి పచ్చినప్పుడు ఆరాదించే దేశర.

అక్కరివాడ చూ. అక్క.

అక్కలు¹ వి. బ.వ. గ్రామ దేశరలు. క్రిడా. 137.

సం. యక్ష- దేవతాది ; ప్రా. జక్ష్ ; పా. యక్ష్- ;
పో.చూ. క. ఎక్క, ఎక్కలగాణ. పాటకత్తె ; క.
ఇయక్కి. యక్కిటి, సుగుదాది దేవక ; ఇచక్కి, ఇచక్కి
య్యుట్. దక్షిణదేశంలో లరాదించబడే మధ్యాపదారం.

<అక్క < అక్ష్ < సం. యక్ష- ; పో.చూ. ఎక్కలి².

అక్కలు² అ. క్రి. చరికి కొమ్ముకందరాలు మొ. ముచుచు
కొనిపోవు. క్రిడా. 46.

<అక్కళించు ; పర్వాన్నిర్మాణం.

అక్కళించు అ. క్రి. పొట్ట మొ. సంకుచిరముగు ; న. క్రి.
పొట్ట మొ. ముడుగజేయు, సంకుచిరం చేయు, మను. 1.59.

క. అక్కలిను, అక్కుడిను, అక్కులిను. కరువులోని
కందరాలను సంకోచింపజేయు ; కు. ఎక్కుని ; ర. ఎక్కు ;
మ. ఎక్కుక ; కొద. ఎగ్గెయి ; మాల్తో. అకెలె.

<అక్కు లేక అక్కుల్ ; మూ.ద.ద్రా. *అక్కుల్-.

అక్కవాడ వి. 1. హుబ్బళ్ళ పీఠి. క్రిడా. 189, అము.
6.69 ; 2. ద్యూతాది క్రిడాస్థానం.

సం. అక్షవాట- ద్యూత క్రిడాస్థానం ; అక్షవాట-
మల్లయ్యర్థ రంగం ; ప్రా. అక్షవాడ- , అక్షఅడ- ; పా.
అక్షవాటో ; నే. హిం. మరా. అఖాడా ; డెం. ఒ. అఖాడా ;
గు. అఖాడో. గరిడిసాల.

< ప్రా. అక్షవాడ-.

అక్కవము¹ వి. 1. దైన్యం. కళా. 3.179 ; 2. దయ,
కనికరం. అం.దా. 1.131.

క. అక్కస, అక్కట. ప్రేమ, అనురాగం.

మూ.ద్రా. *అట్కల్-అన(ము)

అక్కవము² రూ. అక్కను, అక్కను. వి. 1. సంరాపం,
దుఃఖం. కళా. 3.179 ; 2. అనూయ, ద్వేషం. అచ్చ.
రా. యు. 200.

సం. అక్కోశ- పరుషభాషణం, నింద, దూషణ ; ప్రా.
అక్కోస. శాపం, కృచీకారం, ద్వేషం ; అక్కోసణ-
ద్వేషం ; అ.మా. అక్కోసో. పరుష భాషలు ; అక్కోస.
స. క్రి. నిందించు ; పా. అక్కోస. శేకలు వేయు, తిట్టు,
అపమానించు, తిరస్కరించు ; అక్కోసక- తిట్టుటోడు ;

మరా. అక్కస. అనూయ, ద్వేషం ; పో.చూ. ఉ. అకనః ; పార. అర. అక్స ; బ్రా. అక్స ; అక్స. విద.

<మరా. అక్కస-

అక్కసర వి. సామిష్యం. మెకంజీ నం. పేరాల 140 పు. నే. అక్సర. మామూలుగా; హిం. అకసర. ఆదిక్యం, రరచు ; గు. అకసర. ఎక్కువ, నమిషం ; ఉ. పార. అక్సర. నమిషం.

<ఉ. అక్సర్.

అక్సనరి చూ. అక్సనర. విద. హిదుగు, నమిషం (బ్రా.). అక్ససారి రూ.చూ. అగసారె. వి. స్వర్ణకారుడు.

అక్సనీ చూ. అక్సను.

అక్సను రూ.చూ. అక్సనము? వి. 1. తీవ్ర వాచ ;

2. క్రోధం ; 3. వట్టుదల (శ.ర.).

అక్సనీ అక్సను గలవాడు, ఆగ్రహం కలవాడు (శ.ర.).

అక్సనువాడు ఆగ్రహం కలవాడు (శ.ర.).

అక్సనువాడు చూ. అక్సను.

అక్ససెల్లెరు చూ. అక్స.

అక్సన్ను రూ.చూ. అక్సనము? వి. కోపం, ఆగ్రహం.

అక్సజెల్లెరుచుక్క(బి) వి. బ.చ. పూర్వోత్తరాపాదనక్షత్రాలు.

అక్స+చెల్లెలు+చుక్కలు. పరస్పర నమిష స్థితి వల్ల ఈ రెండింటికి ఈ పేరు వచ్చి ఉండవచ్చు.

అక్సమియ్యో వి. శానకుడు, రాజు. మెకంజీ నం. 266.51 పు.

<ఉ. హాకిమియా.

అక్ససెల్లెరు చూ. అక్స.

అక్కి వి. 1. చర్మవ్యాధి ; 2. ఒక వ్యాధి (బ్రా.).

క. అరిన్. నేత్రవ్యాధి ; కు. అరిన్. వాచిన మొటిములు ; క. అక్కి. అగ్ని, బొబ్బలు, దురదలు ; అరి. దురదచే బాదవదు ; మ. అక్కి <నం. అగ్ని. నిప్పు, వాచిన మొటిములు ; అరిక్కి. దురదపెట్టు ; కొండ. అయిర్. మంట.

<ప్రా. అగ్గి ; చూ. అగ్గి.

అక్కింఘకొను చూ. అంకించు. స.క్రి. 1. సంకోచించు, ఆనందించు ; 2. దక్కించుకొను.

అక్కు-ఇంచు-కొను.

అక్కిడి రూ. అక్కిరి? అక్కిడ, అట్టిడి. వి. ముఖ్యమైన వైరు వేసి ఆ చాక్ల మధ్య వేసే రెండోవైరు, పప్పుదాన్యాలు మొ.

క. అక్కిడి (అక్+కడి), అక్కిడి.

అక్కిడికట్టె పప్పుదాన్యాలు విత్తడానికి ఉపయోగించే పొడుగాటి పెదురుగొట్టం, జడ్డిగం. అక్కిడివేయి స.క్రి. పప్పుదాన్యాలు విత్తు.

అక్కిడికట్టె చూ. అక్కిడి.

అక్కిడివేయి చూ. అక్కిడి.

అక్కిబిక్కిదండ వి. బాలక్రిడా విశేషం, దాగుడు మూతలు. హంస. 3.146.

పో.చూ. క. అక్కిబిక్కి. కనుకట్టు నేర్పు ; అక్కి బిక్కి ఎద్దె. కనుకట్టు విద్య ; పో.చూ. క. అక్కిలి

బిక్కిలి. తద్విబ్బు ; (అక్కిబిక్కి+దండ. ద్రమగార్యేవైపు).

? పో.చూ. ప్రా. అక్కి (నేత్రం)+పిక్కిలి (దృష్టి).

అక్కిలి? పో.చూ. అంకిలి. వి. కలక, కలవరం. కు.నం. 10.34, మార్క. 8.66.

దే.ప్రా. అక్కిలియ. వ్యాకులం ;

క. అక్కిలి-పిక్కిలి, తద్విబ్బు.

అక్కిలివదు అ.క్రి. 1. చెడు, నశించు. వండి. చ. 2. 101 పు. ; 2. కలవరవదు. బనవ. 7.691.

అక్కిలి? రూ.చూ. అక్కిడి.

అక్కిలివదు చూ. అక్కిలి?.

అక్కిగొలును వి. పరమాను గడ వైభాగంలో గొలును లాగా ఉండే లాడు.

ప్రా. అక్కి (నేత్రం)+గొలును.

అక్కు వి. 1. గుండె. బనవ. 7.181, దశా. 2.38 ; 2. రామ్ము, వక్షం, శృంగ. 7.165, అచ్చ. రా. బాల. 62.

పో.చూ. నం. అక-. గొంతుకింది ఎముక ; అక. జీవం, ఆర్మ ; వక్షం. రామ్ము. గుండె ; ప్రా. అక్కి-. గొంతుకింది ఎముక ; అక్కి. జీవం, ఆర్మ ; వక్ష, రామ్ము ; పో.చూ. శార. అ.చూ. వక్ష ; పా. అక్కి, అక్కి. గొంతు కింది ఎముక ;

క. అక్కు (<నం. వక్ష-). కౌగిలించు, కౌగిలింత ; రామ్ము ; క. అక్కు. ఎద్దుమూపురం ; అకమ్. రామ్ము.

<ప్రా. అక్కి-

అక్కుగొట్టు (-కొట్టు). వి. హృదయ శల్యం. బనవ. 4. 36, హరి. పూ. 4.179, మార్క. 7.279. అక్కువక్కి రూ.చూ. అక్కువక్కి. వి. బుద్ధిహీనుడు. అక్కువక్కి రూ. అక్కువక్కి. వి. 1. కూటిపేద, నీచుడు, అమాయకుడు ; 2. బక్కవాడు ; 3. మూర్ఖుడు. వ్య. రెక్కలు మొ. లేక రామ్ము మాత్రమే ఉన్న వక్కి, పనికిరానిది, బక్క చిక్కినది. అక్కుమాలిన విద. భయంలేని. వ్య. హృదయం లేని. బనవ. 7.181. అక్కుముల్లు వి. హృదయ శల్యం, మనోవ్యథ. రం. రా. ఉ. 107 పు. 9 పం. అక్కిత్తుకొను అ.క్రి. రామ్మెత్తుకొను. కాశి. 5.151.

అక్కుగొట్టు చూ. అక్కు.

అక్కుచేప వి. ఉదారంగు, సొట్టకల, గుండ్రటి కడుపు గల వెండిరంగు చేప (Thynnichthys sandkhol).

నం. అక. ; ప్రా. అక్కి. నముద్రజీవి.

<ప్రా. అక్కి.

అక్కుజెల్లి వి. పెద్ద కట్ట, ఎనిమిది మీసాలూ, అకుపచ్చ వెండి మిశ్ర వర్ణంలో నల్లటి చుక్కలూ, నాలుగైదు చారలూ గల మంచినీటి చేప. చూ. జెల్లి.

అక్కువక్కి చూ. అక్కు.

అక్కువక్కి చూ. అక్కు.

అక్కుమాలిన చూ. అక్కు.

అక్కుముల్లు చూ. అక్కు.

అక్కురాతి వి. పసుపు లేక బూడిద రంగు గల పల్లటి మచ్చల

చేప, కట్ట చేప (Ambassis nama).

అక్షుళ్లు వి. బి.వ. వరిలో ఒక రకం. ఆట్రుగడలు.

క. అరి. సూర్యుని గడ్డివామి; అగరు, అగురు. ఉప్పుకు బియ్యం, అన్నంముద్ద; అక్క, బియ్యం; కు. అక్క, అరి. బియ్యం; క. అక్కమ్ (<నం. అర్జ-). దాన్యం; అరివి. బియ్యం, దంచిన దాన్యం, పెడుకు బియ్యం; అరి. బియ్యం, పిడికెడు గింజలు, సూర్యుని గడ్డి వామి; పో.చూ. మ. అరి. బియ్యం.

<మూ.ద్రా. *అరికళ.

అక్షుణ్ణయి రూ. అక్షుణ్ణయి, అక్షాణ్ణయి, అక్షాణ్ణయి. వి. జేహారికి గాని దళారికి గాని ఇచ్చే రుసుం.

పార. హకెనై (హక్ + ఎ + నై). కష్టానికి ప్రతిఫలం, కూరి; అర. హక్ + తయి + నై.

<పార. హకెనై.

అక్షుణ్ణయి రూ.చూ. అక్షుణ్ణయి.

అక్షుడ రూ.చూ. అక్షుడి.

అక్షుత్తుకొను చూ. అక్షు.

అక్షుడి వి. అరువళ్ల ఎద్దు.

మరా. అఖూట్. తెరవబడని, అనుద్ధాటిరం ;

క. అక్షు. ఎద్దు మూపురం.

? <మరా. అఖూట్.

అక్రొట వి. ఆక్షోటం (Juglans regia).

నం. అక్షోట-; నే. అక్రొట్ ; ఒ. హం. పార. అర. అక్రొట్. గింజలుట్టా గడ్డిపెంకుగల కాయకాచే ఒక రకం పెద్ద చెట్టు; గు. అఖరోట; మరా. అక్రొడ; ఉ. అక్రొట్ ;

క. అక్రొడ, అక్రొడు, అక్రొడె, అక్రొట, అక్రొటె, అక్రొడదమర, గింజలుట్టా పెంకుగల కాయలు కాచే చెట్టు (Aleurites triloba); క. అక్కరోట్టు (Walnut, Juglans regia).

<ఉ. అక్రొట్.

అక్షాయ రూ.చూ. అక్షుణ్ణయి.

అక్షరాలు రూ. అచ్చరాలు. వి. బి.వ. శిశువులకు నోటిలో వచ్చే జిల్లు, నోటిహత.

క. అగ్గ. పిల్లల నోటిజిల్లు; కు. అగ్గ. నోటిహత; క. అక్కరం. నోటిజిల్లు; అచ్చరమ్. నోటిహత; అచ్చరమ్. నాలుక వగుళ్ళు; మ. అక్కరమ్, అక్కరమ్. నోటిహత.

<నం. అక్షర-(అక్షరాల వలె పొక్కులు ఏర్పడటాన్ని బట్టి ఈ అర్థం ఏర్పడి ఉండవచ్చు).

అక్షయ రూ.చూ. అక్షుణ్ణయి.

అక్షింపలు రూ.చూ. అక్షింకలు.

అక్షింతగడ్డి చూ. అక్షింతలు. వి. కృణ విశేషం.

అక్షింతముద్దు చూ. అక్షింతలు. వి. అంత్రింతలు.

అక్షింతలెగురు రూ. అచ్చింతల తెగురు. వి. మిరప, వంగ. కములపాకు మొ. వాటి ఆకులమీద మచ్చలు పడే వ్యాధి.

అక్షింతలెగురు చూ. అక్షింతలు. వి. మిరప, వంగ. మొ. వాటి ఆకులు తినే ఎర్రటి పురుగు (Epilachna).

అక్షింతలు + అ + పురుగు.

అక్షింతలబొట్టు చూ. అక్షింతలు.

అక్షింతలు! పో.చూ. అచ్చరలు. వి. 1. పూజాదుల కుపయోగించే పసుపు కలిపిన బియ్యం; 2. నానలి బొట్టులై బొగ్గు కలిపి నలుపుచేయబడిన పసుపు చేపం, చాచు.

నం. అక్షతా. పొట్టు రియ్యని దాన్తి దాన్యం; ప్రా. అక్షయ, పగులగొట్టబడనిది; దుమా. అచల్ ; నే. అచెలా. పూజ కుపయోగించే నదుం విరగని బియ్యం; హిం. అచ్చుత్ ;

క. అక్షత, అక్షతె, అక్షంతె. నీటిలో వదిలి పసుపు కలిపి మంత్రాలతో పవిత్రీకరించి పూజాదుల కుపయోగించే నదుం విరగని ముడిబియ్యం; ఒక మతం వారు నుముట పెట్టుకునే గుండ్రటి బొట్టు; కు. అక్షద. గుండ్రటి బొట్టు; అక్షంతరి. పసుపు కలిపి పూజాదుల కుపయోగించే నదుం విరగని బియ్యం; క. అట్టుతై. పసుపుతోగాని రుంకుమ పప్పుతోగాని కలిపి పూజాదుల కుపయోగించే నదుం విరగని బియ్యం, బియ్యం; అట్టుతై-పొట్టు. బొట్టుగా ఉపయోగించే చాచు; అక్కతై. నదుం విరగని బియ్యం గింజలు; మ. అక్షరమ్. చెల్బురిననిది, గాయపడనిది, నదుం విరగని బియ్యపు గింజ, చాచు.

<నం. అక్షర-; ఆనునానికల్లం.

అక్షింతలబొట్టు వి. 1. ఒక మతంవారు నానలిపెట్టుకునే గుండ్రటి బొట్టు. దుక్కా. 4.89; 2. అక్షింత గింజ అండ్రించుకోసం నానలి పెట్టుకునే చాచు.

అక్షింతలు! రూ. అక్షింతలు, అచ్చింతలు, ఇచ్చింతలు. వి. కాడలు కాడలుగా ఎదిగే బీటిగడ్డి, అంత్రింతలు.

అఖండము రూ.చూ. అగండము.

అఖండంచెక్క అఖండం + చెక్క. వి. అకురుల్లేని రలుపుచెక్క, ఏకాదశ చెక్క.

అఖండంరాయి వి. గజంరాయి, నడిమిరాయి.

అఖండలము రూ.చూ. అగండము.

అఖాలివాను అఖా + లివాను. వి. పెద్ద తివాచీ. హంస. 5.894.

గు. అఖో. మొత్తం; మరా. అక్షలివాని; అఖా. మొత్తం; తివాను. తివాచీ; హిం. అఖ్వా.

<మరా. అఖా + లివాను.

అఖికకు రూ.చూ. హాకికకు.

అఖిలాండము రూ.చూ. అగండము.

అఖిలత్తు రూ.చూ. హాకికకు.

అగచం రూ. అగచాం. వి. దురదృష్టం.

నం. అగత్యం. అవసరం;

క. అగత్య.

అగచాం రూ.చూ. అగచం.

అగచాటులు రూ.చూ. అగచాట్లు.

అగచాట్లు రూ. అగచాట్లు. వి. బ.వ. కష్టాలు, ఆవరలు, కడగండ్లు. ఉ.రా. 6.343, 8.81.

క. అగచాట్లు, దార, ఇబ్బంది; అగచు. నొక్కి పట్టు; అగచాలు; అగచు, అగుచు, అగుసు. నొక్కి పట్టు; అయి. కడలిక, ఆట; క. అకై. దాదించు, అయి. దారపడు.

<క. అగచు + ఆట + య.

అగడ వి. నంచకరువు, బయనా. పో.చూ. అగరా, అగాడి. ? <సం. అగ్రచా-, అగ్రకః.

అగడత చూ.చూ. అగడిత; పో.చూ. అగలు. వి. 1. పరిణ, కందకం. రాజు. 5.32; 2. బురదగుంట. సూరన చాటువు.

అగడదు చూ. అగడు².

అగడదు చూ. అగడు³.

అగడిత రూ. అగడత, అగడ. వి. పరిణ, కందకం. రం.రా. యు. 281 వ. 31 వం.

క. అగడత, అగడై. కందకం; అగల్, అలు, అగుర్, అగులు. తవ్వ; అగి, అగె. తవ్వ, కన్నం తవ్వ, గాయపరుచు; కు. అగరు, అగళు. పరిణ, కందకం; క. అకట్. తవ్వ పీయ, పరిణ, చెరువు; అకట్. కొట కందకం; అవల్. లోతులేని గొయ్యి, చెరువు; మ. అకిట్, అకిల్. తవ్వబడినది; అకిల్; మట్టిగోడ, ఆనకట్ట; కొట. అవ. గొయ్యి తవ్వ; కొడ. అడ్. తవ్వ; కొలా. అగుల్. తవ్వ; ? కురు. అర్ఖా. తవ్వ, తవ్వ పీయ; ? మాల్. అగై. తవ్వ;

పో.చూ. సం. అఖాత-, అఖి-. గొయ్యి; ప్రా. అహడ, అహత, అగడ; మరా. అగడ, అడ. దావి, కందకం.

<అగట్ (తవ్వ); అగట్ + త (తవ్వబడినది);

<మూ.ద.ద్రా. * అగ్-అట్; <మూ.ద్రా. * అగ్-.

అగడు¹ పో.చూ. అగడిత. వి. నీటి దయ్యం.

క. అగల్. గొయ్యి, కందకం; అగల్. ఘడు; క. అగల్. కందకం.

<క. అగట్; నీటిదయ్యం; లోతునీటిలో నివసిస్తుండనే ఉద్దేశ్యం కావచ్చు.

అగడు² రూ. అగుడు, అవడు. వి. 1. హీనం, నీచం, నింద్యం. నా.పంచ. 4.46, ప్రబంధ. 748; 2. చెదరి నది, చెదరినది. వసు. 2.22; వి. 1. అపనింద. వసు. 1.107; 2. పేరాస.

పో.చూ. సం. అగన్ లేక ? అకృత-. చేయబడనిది, కల్పించబడనిది; ప్రా. అగడ- (<అకృత-). చేయ బడనిది; పా. అగరు (<సం. అగురు-). అగౌరవకరం; హిం. మరా. అగళా. ప్రూరం, కుంటరి;

క. అగడు. దుష్టం, రాక్షసం, నీచం; అగడ. మొరటు వాడు; క. అకటు. ప్రూరత్వం; అకై. అబచివేయ; పో.చూ. మ. అకటువికటు; అకటు. తారుమారు.

అగడదు అ.క్రి. ప్రేటు, వదరు. చంద్రా. 4.183.

అగడదు వి. నింద, రవ్వ. అగడుగత్తె (-కత్తె; శ్రీవాచ మధుప్రవక్తయం). వి. దూర్తురాలు, వంచకురాలు. అగడుగాడు (-వాడు). వి. నిందితుడు. హర. 5.10. అగడుగాడి (-వాడి). వి. కుంటరి, జగదాలమారి. హర. 2.10. అగడుచేయ న.క్రి. 1. నిందించు. శృం.వై. 7.88; 2. రట్టుచేయ, ఆల్లరి చేయ. విజయ. 3.28, కక. 4.46; 3. చిన్నపుచ్చు, కట్టువచేయ. ఉ.రా. 6.104, పె.శకు. 2.162. అగడువడు రూ. అగడువడు, అగడ్తుడు. అ.క్రి. 1. ఊరపడు, కలకనొందు. వసు. 6.62, అచ్చ.రా. ఉ. 162; 2. నిందవడు. విప్ర. 3.17. అగడువటుచు న.క్రి. 1. నరిపివేయ, దారపెట్టు. ఉ.రా. 4.227; 2. చెదరించు; అగడువడు (-వడు); రూ.చూ. అగడువడు. అ.క్రి. నిందవడు. విప్ర. 3.17. అగడ్తుడు రూ.చూ. అగడువడు. అ.క్రి. ఊరపడు, కలక నొందు. అచ్చ.రా. యు. 162.

అగడు³ వి. సెగ, వేడి.

<సం. అగ్నిడ-.

అగడుమట్టి వి. ఇటుక బట్టిమీద సెగ బయటికి పోకుండా కప్పే మన్ను.

అగడుగత్తె చూ. అగడు².

అగడుగాడు చూ. అగడు².

అగడుగాడి చూ. అగడు².

అగడుచేయ చూ. అగడు².

అగడువడు చూ. అగడు².

అగడువటుచు చూ. అగడు².

అగడుమట్టి చూ. అగడు³.

అగడువడు చూ. అగడు².

అగడ్త రూ.చూ. అగడిత.

అగడ్తుడు చూ. అగడు².

అగండము రూ. అబండము, అబండలము, అవిలాండము.

వి. దేవాలయాల్లో పెట్టే అబండ దీపం.

సం. అ.మా. అఖండ-. పూర్తి, మొత్తం.

<సం. అబండ- + దీపం; క్లుప్తీకరణంవల్ల 'అగండము.'

అగండ్రిపాకు అగండ్రిపు + ఆకు; చూ. అగ్నివేంద్రము.

వి. అశానాక మొక్క (Ammania vesicatoria).

అగకా చూ. అగావు. వి. నంచకరం.

సం. అగతః. అగ్రమందు, ముందు; అగతరః; ప్రా. అగ్గ-; పా. అగ్గతో-. మొదట; అగ్గ- <సం. అగ్ర-; ౨. అగతర, అగతర్య, అగతుర; హిం. అగావ; మరా. అగాణ. ముందుగా.

< అగ్గత < సం. అగ్రత(స్); వ్య. ముందుగా చెల్లించ బడేది.

అగత్యము వి. ఆవశ్యకం, అనివార్యం, తప్పనిది.

సం. అగతిక-. గతిలేని, తప్పని నది; అగత్యా. అని వార్యంగా; ప్రా. అగతిఅ, అగై. దుఃఖం, సరకం, గతి లేనిది; అ.మా. అగై. సర్వనాశనం, సరకం; మరా. అగత్య. ఉక్కుక, ఆస్థ;

క.కు. అగత్య. అవశ్యం; క. అకర్తయమ్. కప్పక.

<నం. అగత్య.

అగదగులు పో.చూ. అగవడు. అ.ప్రి. 1. నమిపించు, కలియ; 2. కన్పించు.

<అగ- (ద) కగులు.

అగవ దూ. (వర్ణ వ్యత్యయం) అవక, లవక, అవక. వి. 1. పెద్ద తెట్టు, కొయ్యగరిజె. ఆము. 1.80, ఆం.రా. 2.244; 2. ఒడల మురికి గోకి కద్రం చేసే కొయ్య గుడ్డరి. ఆం. రా. 1.157.

క. అగె. కవ్య, గరిజె; అగపె. గరిజె; అపె, హపె. కొయ్యతో గాని కొబ్బరి చిప్పతో గాని చేసిన తెట్టు; క. అకర్తె. పొడుగాటి కాదగల కొబ్బరిచిప్ప గరిజె; అర్తె. గరిజె; అకత. కవ్వీరీయ; మ. అకప్పాన్. గరిజె; అప్ప.

మూ.ద.ద్రా. *అగ్-అప్-అయ్ < *అగ్-కవ్య; చూ. తె. అగడ్-ఇ-క.

అగవడు దూ. అగవడు; పో.చూ. అగము. అ.ప్రి. 1. తెలియ, ఎరుక వడు. భార.విరా. 2.70; 2. లభించు, కొరకు, ప్రాప్తించు, సిద్ధించు. భార. క్రో. 1.187, బసవ. 1.28 ప; 3. వశమగు, రోబడు, చిట్కు. భార. కాంతి. 8.78, బసవ. 2.88; 4. గోచరమగు, కనబడు, భాగ. 10 పూ. 1299.

క. అక-పి-పటు. చేర్చబడు, కగ్గింపబడు, ఇరికించ బడు, ప్రభావితమగు, రోబడు, పొందబడు; అకమ్. రోపల, మనస్సు, డోలు.

<అగ-వడు; అగ < అగ్ (ము).

అగపాటు చూ. అగవడు. వి. 1. వశపడటం, లొంగటం, చిక్కటం. భార.ఆర. 2.58, శల్య. 2.278; 2. ఎరుక పడటం, తెలియటం. భార.విరా. 1.158.

అగపాటు వి. ఇబ్బంది, ఆవర.

పో.చూ. క. అక్కప్పాటు. సముద్ర ప్రయాణంలో ఆవర, నరకు నష్టం; అక్కప్పార్. యుద్ధం, ద్వంద్వ యుద్ధం; విచారం, వివక్ష.

<అగపాటు. అర్థ వివరి.

-అగమ్ <-అగము. ప్రత్య. కర్తిక ప్రత్యయం. మిండ్-.. అగము. మిందగము. క. మిండు. ముందుకు తోయు.

అగరా విధ. పదకొండు. బాల వివేక కల్పకరు.

నం. ఏకాదశ-; ప్రా. ఏకాదశ-., ఏగ్గారహ-., ఏఅరహ-., ఏకాదహ-; అ.మా. ఏకాదశ-; అవ. ఏగ్గరహ-;

కా. కాహ; నే. ఎమూర, ఎమూర్, యెమూర; అ. ఎమూర; ఔ. ఒ. ఏగార; హిం. ఏగారహ, గ్యారహ; వం. యారాగియారా; ల. యూహా; సిం. యారహా; గు. అగ్యార్; మరా. అకరా; సింహ. ఎకొలస, ఎకొలహ; ఉ. గ్యారహ; పార. యుబ్దహ.

<మరా. అకరా.

అగరావక్కాలు వి. బ.ప. పదకొండు సుంచి ఇరపై దానా గల సంఖ్యలచేత హెచ్చవేకలు తెలిపే పదకొండు ఎక్కం మొ. ఎక్కాలు, పెద్ద ఎక్కాలు.

అగరావక్కాలు చూ. అగరా.

అగరు దూ. అగరు¹, అగరు, అగురు¹, అగురు². వి. 1. ఒక జారి చెట్టు. యయా. 1.47; 2. అగరు చెట్టు నుంచి తీసిన పరిమళ ద్రవ్యం. ఆం. రా. 2.162; 3. హిగరు, గాలు; 4. దియ్యం గానీ బార్లీ గానీ మార్చి సువాసన ద్రవ్యంతో చేర్చి బొట్టు పెట్టుకోటానిపై కయారుచేసిన దాదు.

నం. అగర. అగరు చెట్టు; అగురు. అగురు కద్ర, అగరు చెట్టు; ప్రా. అగర, అగురు, అగులు, అ, అగులు, అగురు, అగులు; అ.మా. అగురు, అగురు. ఒకరకం చందనం చెక్క; అగులు. నల్లచందనం చెక్క; పా. అగురు, అగులు, అగ్గులు. నుగండి చందనం చెక్క;

కా. అగర, అగుర; నే. ఔ. అగర, అగురు; అ. అగురు; ఒ. అగుమ; హిం. అగర, అగుర; వం. గు. మరా. ఉ. అగర; సిం. అగురు; సింహ. అగిల్;

క. అగులు, అగులు, అగులె, అగిల్, అగిలు, అగురు, అగురు. నుగందం, నుగంద ద్రవ్యం; కు. అగిలు, అగెల్, అగెల; క. అకరు, అకిల్. చందనం చెక్క; అక్కు. అగరు చెక్క; మ. అకిల్, అగురుల; పర్షి. అకలు, అకలు, అగురు, అగులు, అగురు;

హిబ్రూ. అహాలిమ్; గ్రీ. agallochon.

<నం. అగర్.

అగరుమర్రి వి. అగరులేపం. అగరువత్రి వి. సాంబ్రాటి కర్మి.

అగరుమర్రి చూ. అగరు.

అగరువత్రి చూ. అగరు.

అగలము చూ. అగులు¹. వి. వెడల్పు, వైశాల్యం. వరాహ. 10.142.

క. అగల, అగులు, అగుల, విస్తృతి, వైశాల్యం, దూరం, డోలు, వేర్పాటు; కు. అగెల. వెడల్పు; క అకలమ్. వెడల్పు, వైశాల్యం; మ. అకలమ్. వెడల్పు. దూరం; కా. ఒక్కున్. విస్తరించు; కొండ. అగల్కో. వెడల్పు; మార్తో. అగరె. వ్యాపించు.

<అగులు+అమ్.

అగలించు చూ. అగులు (అగులు-ఇంచు).

అగులు¹ దూ. అగులు¹, అవులు, ఔలు. అ.ప్రి. 1. చెడు. క్షీణించు. కా. రా.య. 1867; 2. పగులు, ముక్కలగు. భార. క్రో. 1.358; 3. దుఃఖించు. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 16.

క. అగల్, అగులు, అగుల్, అగులు, అల్లు, అల్లు. వేరుచేయు, దూరంగాపోవు, కప్పకొను, విడిపోవు; కు. అగవుని. అ.ప్రి. తొలగు, వెడలిపోవు; స.ప్రి. వేరు

చేయు, పొడిగించు; అగపెలు. ఏయోగం; త. అకల్. వదలిపోవు, మాయమగు, వేరుచేయు, వ్యాపించు; అక్కరు. కొలగించు; అక్కె. దారపడు, అడచబడు; పో.చూ. వకల్. విరజించటం, వేరుచెయ్యటం; మ. అకలుక. పొడిగించబడు, విడిపోవు, విరమించు; అకల్పు. ఏయోగం, దూరం.

<మూ.ద.ద్రా.*అక్-అల్ <మూ.ద్రా.*అక్-.

అగలిండు రూ. అగిలిండు. న.క్రి. వగులగొట్టు, తవ్వ. ఎక్ర. 8.104. క. అగలిసు. కొలగించు, వేరుచేయు; ర. అకలి. వెడల్పుచేయు. అగలుచు రూ.చూ. అగల్పు. అగల్పు రూ. అగలుచు. న.క్రి. 1. బేడించు, వగులగొట్టు. దా.రా.దాం. 414; 2. ఉమ్మరించు, పెల్లగించు. దార. స్త్రి. 2.9. క. అగల్పు. విడిపోవు, కొలగు, విసర్జించు, తిరస్కరించు, వేరుచేయు. అగిలిండు రూ.చూ. అగలిండు. అ.క్రి. ఉడు. దాగ. 6.370.

అగలు¹ రూ.చూ. అగలు¹. వి. 1. పరిమళ ద్రవ్యం. దార. ఆను. 4.12; 2. కొట్టుకోసం నూకలు మొ. మాడ్చి నుగంధ ద్రవ్యాలు చేర్చి తయారుచేసిన చాదు. ఇది దేశ్యం అనే వాదం కూడా ఉంది.

అగలుసత్తు -నత్తు. సారం. వి. అగలునుంచి తీసిన పరిమళ ద్రవ్యం; చందనవిశేషం. అగలుసొంటి -సొంటి. ఎండబెట్టిన అల్లం. వి. చిరుబొడ్డి. విషబొడ్డి (Clypea hernandifolia). నం. పారా. పో.చూ. క. అగుల్. సొంటి.

అగలుచు¹ చూ. అగలు¹.

అగలుసత్తు చూ. అగలు¹.

అగలుసొంటి చూ. అగలు¹.

అగల్పు చూ. అగలు¹.

అగళు రూ.చూ. అగరు. వి. రక్తచందనం. కళా. 7.216.

అగవాళ్ళు వి. బ.వ. 1. కోలు పట్టీలు; 2. ఒంటి అట్టచెప్పలు. వ్య. కోలు పట్టీలు గల చెప్పలు.

క. అంగాల్. అరికాలు; అగె, అగ. రోపల; కు. అంగారు. అరికాలు; కొడ. అంగాలు; పో.చూ. త. అకవటి. అరికాలు; అకమ్. రోపల; మ. అకమ్. రోపల; అకంకాల్. అరికాలు; కొండ. అంగాల్.

అగవు పో.చూ. అగవు తగవులు. వి. 1. పెండ్లికానుక. కువ.చ. 3.65; 2. వని, వ్యాపారం. దళా. 9.77.

<అగు. యోగ్యమగు.

అగవుతగవులు అగవు + తగవులు; -తగవు. పెండ్లికానుక. వి. బ.వ. 1. వధూవరుల కిచ్చే పెండ్లికానుకలు; 2. సారె పెట్టి వదువు నత్తవారింటికి వంపే వేడుకలు. కువ.చ. 3.65.

అగవు-అగు. యోగ్యమగు. తగవు-తగు. ఉచితమగు; వ్య. యోగ్యం, ఉచితం.

అగసాలవాడు చూ. అగసాలె. వి. స్వర్ణకారుడు. నుమరి క. అగసాలి రూ.చూ. అగసాలె. వి. స్వర్ణకారుడు. బసవ. 4.67.

అగసాలె రూ. అక్కసాల, అగసాలి, అవునలి. వి. స్వర్ణకారుడు, ఆము. 4.35, సీలా. 3.3.

నం. అక్క-.. కిరణం, కాంతి ప్రసారం, రాగి; కాలిన్. కలవాడు; ప్రా. అక్కో. బంగారం;

క. అకసాల, అక్కసాల, అక్కసాలిగ, అగసాలె, వెండి బంగారు పనిచేయువాడు; అక (<నం. అక్క-). రాగి; అకసాలికి. స్వర్ణకార వృత్తి; కు. అక్కసాలె; ర. అక్కచాలెయర్. స్వర్ణకారులు, నగల వర్తకులు; అక్కచాలె. లోహపరిశ్రమ, బంకసాల.

<ప్రా. అక్క + తె. సాలె (<ప్రా. సాలిల <నం. కాలిక-). బంగారుకొట్టువాడు; <నం. అక్క-.. రాగి.

అగసి రూ.చూ. అగిసె.

అగసె రూ.చూ. అగిసె.

అగస్తు వి. అగస్తు నెల. వసురాయ చాటువు.

<ఇం. August <లా. Augustus. మొదటి రోమక చక్రవర్తి అగస్టస్ సీజరు వేరిట ఏర్పడిన నెల; ఆంగ్ల సంవత్సరంలో ఎనిమిదో నెల.

అగాడి విణ. ముందర, ఎదుట; వి. గుర్రం ముందుకాళ్ళకు కట్టేకాడు.

నం. అగగ. మొట్టమొదటి; అగగణి; ప్రా. అగ్గ. అగ్గణి; కుమా. గు. ఉ. అగాడి; తెం. అగడి. పూర్వం; హిం. అగడి; పం. అగ్గడ; మరా. అమాడి;

క. అగాడి; ఎ. అకాటి.

<ఉ. అగాడి.

అగాదా చూ. అగాదు. వి. ఒకరకమైన ప్రేలుడు పదార్థం, దాదాసంధా (గండకం మొ. ప్రేలుడు పదార్థాలన్ని గట్టిగా దట్టించిన పొట్లం).

అగాదు పో.చూ. అగాదా. వి. 1. పిరంగి మొ.వి నివృ రగిల్చి పేల్చటం. రసిక. 4.95; 2. పెద్ద ద్వని; 3. పేల్పు.

నం. అమూత-; ప్రా. అమూయ-; అ.మా. అమూద-.

<అమా. అమూద-.

అగాదుచేయు న.క్రి. కుపాకి పేల్పు. రసిక. 4.95.

అగాదుచేయు చూ. అగాదు.

అగావ చూ. అగావు¹. వి. దబాయంపు.

అగావు¹ వి. 1. సంచకరం; 2. కుదువ, అది; 3. వచ్చే పంట తాకట్టుగా ఇచ్చే అప్పు; 4. నింద, అవనింద; 5. తేర, ఉచితం; 6. వాయిదా.

కుమా. అగ్వా. ముందుకు పోవు; నే. అగువా, అగుఆ. సంధానకర్త; అ. అగువా బబ. ముందుకు పోవు; తెం. అగు, ముందు; హిం. అగువా. మార్గ దర్శకుడు; సిం. అగుబ; గు. అగువో, అగ్వో; మరా. అగావు. సంచకరం.

<మరా. అగావు.

అగావుగా క్రి. విణ. అకస్మాత్తుగా, తేరగా. అగావుబగావు వి. అధికారంతో కూడిన చెలాయంపు.

అగావు? వి. క్రో వలతో కలకరకు తాదుతో వేసిన ముడి.

<ప్రా. అగ్గవ- <సం. అగ్గవత్.

అగావుగా చూ. అగావు.

అగావుగావు చూ. అగావు.

అగి దూ.చూ. అగ్గి. కవిజనా.

అగిటికిచ్చి వి. ఉగాది రవ్యాక మృగశిర వాతై మొదల్లో కరిరింజన ఉచ్చి.

సం. అవి, గాత్ర, కంబళి; ప్రా. అవి, అవిల, అవిల, గాత్ర, మేక; పా. అవి, పాళ్ళేలు;

క. అవి, గాత్ర, అవిక. ఉచ్చి దువ్వులి.

<సం. అవి-; అవి>అగి+తి+ఉచ్చి.

అగిడీ క్రి.వి. అంతా, హర్తిగా.

మరా. అగదే. అంతా కరిసి, మొత్తంగా.

<మరా. అగదే.

అగివి చూ. అగ్గి. వి. నివృ, చిచ్చు. కవిజనా. 1.50,

సం. అగ్గి; ప్రా. అగణి, అగ్గి; అమా. అగిణి;

క. అగిని; క. అక్కిని.

<సం. అగ్గి-.

అగిలింపు చూ. అగలు.

అగిళ దూ.చూ. అగిసె.

అగిసియ దూ.చూ. అగిసె.

అగిసె దూ. అగన, అగనె, అగళ, అగిసియ, అవిళ, అవిసి.

అవిసియ, అవిసె. వి. అవిసె చెట్టు (*Corolina grandiflora*, *Sesbania grandiflora*). యయా. 4.11.

సం. అగస్తి, అతనీ. అగిసె; ప్రా. అగత్తి.

అగత్తియ, అయసి; అ.మా. అగత్తియ; హిం. ఉ.

అగన్; క. అకవె, అగవె, అగసె, అగిసె <సం. అతనీ;

కు. అగస్తి, అగసెనారు; క.మ. అకత్తి.

సం. అగస్తి. 'అగిసె'గా మారటం ద్వని పరిణామ

సూత్రాలమేరకు సంభవ్యంకాదు. కాని ప్రాకృతాదుల్లో

'అకనీ' శబ్దవత్సన 'అయనీ,' అగిసెగా మారి ఉండ

వచ్చు. 'సె' అంతమందుగం తె.క.కు. దూపాలు చూస్తే,

ఈ వదం సం. నుంచి ప్రతిదేయంగా కన్పించదు. ఇది జన

నిరుక్తి మూలాన సం.లో చేరిన ద్రావిడవదం కావచ్చు.

క.మ. దూపాలు ప్రా. నుంచి పన; ప్రతిదేయా లనేది

స్పష్టం.

అగిసెకూర వి. కూరగా వాడే అగిసెకట. అగిసెమావె

వి. అగిసె గింజలనుంచి తీసిన చమురు. అగిసెయోకుబొట్టు

వి. అవిసెకట ఆకారంగంబొట్టు. ప్రవా. 4.137.

అగిసెకూర చూ. అగిసె.

అగిసెమావె చూ. అగిసె.

అగిసెయోకుబొట్టు చూ. అగిసె.

అగు దూ. అవు, బో; సవదా. అగు-/కా-/అవ్-/అయ్.

అ.క్రి. 1. ప్రాప్తింపు, ప్రాప్తమగు. దార. అది. 1.119,

ఉద్యో. 3.896; 2. సమర్థమగు, చారిత్రము.

దార.ఉద్యో. 1.111; 3. అనుకూలమగు. దార.ఉద్యో.

1.359; 4. శక్యమగు, అందియగు. దార.ద్రోణ. 2.99;

5. దుర్బలమగు, నిజమగు. దార. ద్రోణ. 3.296; 6.

శగు, యుక్తమగు, అర్హమగు. దార. 10 ఉ. 1236; 7.

అయున్న మొ. కదమ. వా. శ. 11; అవ్య. అంగీకార

సూచకం: సరే, సరేకాని. దార. ద్రోణ. 5.99; సహ.క్రి.

దాతువల కుమున్నర్థక దూపాలకు లగు ప్రయుక్తమై

విద్యర్థ్యాన్ని తెలుపుతుంది. దార.గాంధి. 5.505; ప్రత్య.

దూ. అవు, అవ; వ్యవ. 1. సంస్కారాచారాలపై

పూరదార్థంలో ఆగమంగా వచ్చే ప్రత్యయం. దార.అది.

6.281; ద.హిం.గా. 4.678.

క. అగు, బో, అగు. అగు, పెరుగు; అకుమ్మ,

అక్కు. వాగలదు, అవుతుంది, ఉన్నది; అ. చూపించు,

జరుగు, అగు, ఉండు మొ., అహదు, అహ. సరే,

బోను; కు. అవినీ, అ. అగు; కొద. అగ; సవదా. అ-

అయ్-, అన్-. అగు; క. అ, అగు, అకి, చూపించు,

జరుగు, సంభవించు, చేయబడు, పూర్తియగు, అర్హమగు.

మొగ్గమగు, పెరుగు, అతిశయించు, ఉండు, పోలి

యుండు, సాదీయగు; అక్కు. కలిగించు, చేయు; అయ్.

బోను; అవతు. పూరదార్థకం; మ. అ, అకు, అవ. అగు,

ఉండు, జరుగు, పూర్తియగు; అక్కు. చేయు; కొట. అగ;

అయ్-/అన్-/అ-; కృదంతం: అత్త్య అయ్య. అగు;

అర్థ, ఇర్. ఉండు; కొద. పిన్; పియ్-/పిన్-/పి-

అగు, అనుకూలమగు, ఉపయోగపడు, ముట్టగు; గోం.

వి అనా-అనీ-వికా. ఉండు; కొంద, అ-. ఉండు, అగు.

జరుగు; కుజ. అ-వ్-అ. అగు, ఉండు, జరుగు, చారి

యుండు, పూర్తియగు; కువి. వియలి. ఉండు, లగు;

అ-నై. జరుగు; పో.చూ. పర్తి. ఎర్-, ఎన్-. అగు, జరుగు,

ఉండు; కొలా. అన్-అండ్-; విద్యర్థకం. అన్. ఒకచో

నుండు, ఉండు; నా. అండ్-. ఉండు; పో.చూ.

ద్రా. అన్నింగ్; సవదా. అన్-/అర్-/అన్-/అ.

ఉండు.

<మూ.ద.ద్రా. *అక్-; *అక్; మూ.ద్రా.*అ-/

*అయ్.

అగుగామి (-కామి); దూ. బోగామి; పో.చూ. అగు

గాములు. వి. కావటం కాకపోవటం. దార.గాంధి. 6.171.

అగుగాములు (-కాములు); దూ. అవుగాములు, బో

గాములు. వి. బ.వ. 1. యుక్తాయుక్తాలు, మంచిచెడ్డలు;

2. సుఖదుఃఖాలు; 3. సర్వాసర్వాలు. అగు(గదే) (-కదే);

దూ. అవుగదే, బోగదే, బోగదే. అవ్య. 1. బోరా 1,

అశ్వార్థకం, ప్రశంసావాచకం; 2. బోనుగదా 1, నిశ్చ

యార్థకం. అగు(గా) (-కా); దూ. అవుగా, బోగా.

అవ్య. 1. అది యుక్తమే; 2. సరే కాని; పూర్వ విష

యంలో అనాదరం, ప్రకరణాంతర ప్రసక్తి; 3. ప్రశంసా

ద్యోకకం. అగు(గాక) (-కాక); దూ. అవుగాక, బోగాక.

అవ్య. 1. సరే, మంచిదే, అంగీకార సూచకం; 2. అశ్

రార్థకం. అగు(గాత) (-కాత); దూ. అవుగాత, బోగాత

ప్రా. పా. అప. అగ్గ; తై.మహా. అగ్గబే; అ.మా. అగ్గ ౭;

క. అకమ, అకమ. రోపల, ఇల్లు, వలం, మనస్సు; మ. అకమ, అకత్తు. ఇండ్లో; కొద. అగ, అగె. రోపల.

<ప్రా. అగ్గ-

అగ్గవడు రూ.చూ. అగవడు. అ.క్రి. 1. గోచరమగు; 2. వశమగు, రోపడు, చిట్కు. అగ్గపాటు చూ. అగ్గవడు. వి. 1. ఎరుక, జ్ఞానం; 2. వశంకావటం, రొంగటం.

అగ్గరించు న.క్రి. నడుట.

? నం. అగ్గహ-

అగ్గరించు హో.చూ. పెగ్గరించు. విణ. అధికం, ఎక్కువ. దార.అధి. 5.239, కు.నం. 4.400; వి. అధిక్యం, అధిశయం. దార.విరా. 2.216; అన్య. మిగుల, అధికంగా. హరి.హ. 2.46.

దే.ప్రా. అగ్గల-. అధికం; అప. అగ్గల, అగ్గలడు; పెం. ౬. అగలి; హిం. అగలా; సిం. అగరో; గు. అగలు; మరా. అగలా;

క. అగల, అగ్గలె, అగ్గలె. <నం. అగ్రియ? అధికం, మిక్కుటం; క. అక్కలిప్పు < అకమ + కలిప్పు. అధిక్యం; వ్య. అంతస్సుబం అని నిమిత్తువ.

<దే.ప్రా. అగ్గల-

అగ్గరిక అగ్గరి(ము) + ఇక; రూ. అగ్గరికము. వి. 1. ఉత్సాహం, హానిక, విజృంభణం. దార.విరా. 4.170, ఉద్వో. 4.155; 2. అధిక్యం, పెంపు, అధిశయం. దార. విరా. 4.181; 3. శౌర్యం; 4. విరాన చేష్ట, నరనం.

క. అగ్గలికె. అధిక్యం, అధికారం; క. అక్కలిప్పు. విజయోత్సాహం.

అగ్గరించు రూ.చూ. అగ్గరిక. వి. శౌర్యం, విజృంభణం. దార. కర్ణ. 2.191, ఐనవ. 6.768.

అగ్గరించు అగ్గరి(ము) + ఇంచు; రూ. అగ్గరించు. అ.క్రి. 1. అధిశయించు, ఎక్కువగు, వ్యాపించు, విజృంభించు. నిర్వ. 6.89, దార.శాంతి. 5.580; 2. ఉత్సహించు, హును. దార.విరా. 2.81.

క. అగ్గలిను, అగ్గలిను. అధిశయించు, అధికమించు; కు. అగ్గలిపుని, అగ్గలిపున, అగ్గలిపుణె. అదరగొట్టు; క. అక్కలిప్పు. నంకోషం.

అగ్గరింపు చూ. అగ్గరించు. వి. పొగడ్త.

నం. అర్థ-; ? ప్రా. అగ్గ. న.క్రి. అదరించు, నమ్మానించు; హో.చూ. అగ్గించు.

అగ్గారు¹ చూ. అగ్గి.

అగ్గారు² అక్క + గారు. వి. కట్టమీది నక్షత్రస్థల గుడి.

అగ్గారు³ వి. అగ్గారుకు వసువు హుని, పాలు పొంగించి చేసే హుణ్.

అగ్గారు⁴ చూ. అగ్గారు³.

అగ్గి రూ. అగిని. వి. 1. నిప్పు, అగ్ని. దార.బిష్క. 2.168; 2. మలం (అగ్నివలె అన్యుశ్యం కాబట్టి కావచ్చు); 3. ఎండ.

నం. అగ్ని-. నిప్పు, హోమాగ్ని, అగ్నిదేవుడు; ప్రా. తై.మహా.పా.అప. నాగరఅప. అగ్ని, అగ్ని; అ.మా. అగ్ని; హిం. అగ్; (మై). అగి; నం. అగ్గ; గు.మరా.అగ్; ఉ. అగి;

క. అగి, అగిని, అగ్ని, హగ్ని; కు. అగ్ని; ర. అగ్ని, అక్కిని, అంకి; మ. అక్కి. నిప్పు, పల్లవద్ద చెరిచిములు; లా. అగ్నిన్.

<ప్రా. అగ్ని.

అగ్గారు¹ అగ్ని + అడు. అ.క్రి. నశించు. అగ్నికంటి వి. అగ్నినేత్రుడు, వేడికంటి, శివుడు. క. అగ్గిగణ్ణ. అగ్నికంటి దేవర (-కన్ + టి + దేవర). వి. అగ్నినేత్రంగల దేవడు, శివుడు. అగ్నికంటిహిమి వి. శివుడు. అగ్నికత్తెరలు (-కత్తెరలు < కృత్రికలు). వి. బ.వ. కృత్రిక కాత్తెలో మెండుగా ఉండే ఎండలు. అగ్నికాలము అగ్ని + కాలము; రూ. అగ్గలకాలము. వి. వేనవి. అగ్గిరూప అగ్ని + రూప. వి. చాలునున్న పెండు. అగ్గికోరి వి. అగ్నిదాణం. అగ్గిచూలి వి. 1. అగ్ని కొడుకు, కుమారస్వామి; 2. అగ్నినుంచి పట్టినది, నీరు. అగ్గిచెక్రం వి. చురులైన ఎడ్డు. అగ్గిటిక అగ్ని + టికిక. వి. చెక్కుముడిరాయి. అగ్గితత్తడి వి. అగ్నిదేవుని వాహనం, పాక్ష్యలు. అగ్గితాడు చూ. అగ్నిరాడు. వి. డైలాస్ వల హోగుల ముక్కు వేడిచేయటానికై నివృంతించిన నూలురాడు. అగ్గిరూపు వి. అగ్నిదాణం. అగ్గిరెగులు అగ్ని + రెగులు. వి. వరి మిరప జొన్న వేరుసెనగ ము. పైర్ల వచ్చే రెగులు. అగ్గిరెప్ప వి. నిప్పురవ్వ. అగ్గిదాట అ.క్రి. 1. ఆకలి అగు; 2. వడ తగులు. అగ్గిదాహం వి. ఎక్కువ దప్పిక. అగ్గివిప్పు అగ్ని + నిప్పు; రెంటికి అగ్ని అనే అర్థం. వి. నిప్పు. అగ్గివంతులు వి. కోపిష్టి. అగ్గిపిడుగు వి. గట్టి వాడు. అగ్గిపిండం వి. తీక్షణకృతి గలవాడు. అగ్గిపుల్ల వి. నిప్పు పట్టించే పదక. అగ్గిపుల్లగాడు వి. 1. తగవులమారి వాడు, నారదుడు; 2. తంత్రగాడు, కొండెగాడు; వ్య. అగ్గిపుల్లలాగా కొండలకు చిచ్చుపెట్టేవాడు. అగ్గిపెట్టె వి. నిప్పుపెట్టె. అగ్గిపెట్టు న.క్రి. 1. ఎండపెట్టు, ఎండలో పెట్టు; 2. నిర్లక్ష్యంగా పారవేయు; 3. నివృంతించు. అగ్గిబొడి (-బొడి). వి. కాగడా, దివిటి. అగ్గిబొద్దు వి. రాయి ఉక్కు ముక్కల రాపిడివల్ల కలిగే నిప్పు నాకర్పించే నూలురాడు. అగ్గిమురికి వి. అగ్నిదాణం. అగ్గిమేడి వి. ఒక రకం మేడిచెట్టు (Ficus glomerata). అగ్గియగు అ.క్రి. మిక్కిలి కోపించు. అగ్గిరాముడు రూ. అగ్గిరావుడు. వి. 1. నమర్తుడు, దక్షుడు; 2. ముక్కోపి. అగ్గిరావుడు రూ.చూ. అగ్గిరాముడు. అగ్గివాన వి. అగ్నివర్షం. అగ్గివేండ్రపాకు వి. అగండ్రపాకు (Ammania vesicatoria).

అగ్గికంటి చూ. అగ్గి.

అగ్గికంటిదేవర చూ. అగ్గి.

అగ్గికంటిహిమి చూ. అగ్గి.

అగ్గికత్తెరలు చూ. అగ్గి.

అగ్గికాలము చూ. అగ్గి.

అగ్గిరూప చూ. అగ్గి.

అగ్గికోల చూ. అగ్గి.

అగ్గిచూలి చూ. అగ్గి.

అగ్గిచెక్రం చూ. అగ్గి.

అగ్గించు న.క్రి. స్తుతించు, పొగడు, కొనియాడు. చార.విదా. 4.223.

నం. అర్ధశ. విలువ, మూల్యం; అర్థతె. విలువకలిగి యుండు, యోగ్యమగు; ప్రా. అర్థ. ఆదరించు, గౌరవించు; అ.మా. అర్థ. పూజాద్రవ్యం, దర, విలువ; పా. అర్థ. విలువ; అర్థతె. విలువకట్టు;

క. అగ్గ (<నం. అర్థ-). విలువ, నరైన దర; వస్తువుల రాయితి, రాయితి, చాక; జలాది పూజాద్రవ్యాల సప్రశయ నమర్పణ; తు. అగ్గ. రాయితి, అయోగ్యత.

అగ్గ+ఇంచు: అగ్గ-<ప్రా. అర్థ-.

అగ్గిటిక చూ. అగ్గి.

అగ్గితత్తరి చూ. అగ్గి.

అగ్గితాడు చూ. అగ్గి.

అగ్గితూపు చూ. అగ్గి.

అగ్గితెనులు చూ. అగ్గి.

అగ్గితెప్ప చూ. అగ్గి.

అగ్గిదాటు చూ. అగ్గి.

అగ్గిదాహం చూ. అగ్గి.

అగ్గివిప్ప చూ. అగ్గి.

అగ్గివంతులు చూ. అగ్గి.

అగ్గిపిడుగు చూ. అగ్గి.

అగ్గిపిండం చూ. అగ్గి.

అగ్గిపుల్ల చూ. అగ్గి.

అగ్గిపుల్లగాడు చూ. అగ్గి.

అగ్గిపెట్టె చూ. అగ్గి.

అగ్గిబెట్టు చూ. అగ్గి.

అగ్గిబొడి చూ. అగ్గి.

అగ్గిబొడ్డు చూ. అగ్గి.

అగ్గిమూలికి చూ. అగ్గి.

అగ్గిమేడి చూ. అగ్గి.

అగ్గింపు చూ. అగ్గించు. వి. స్తుతి, పొగడ్త. ఆం. భా. 1.114.

అగ్గియగు చూ. అగ్గి.

అగ్గిరాముడు చూ. అగ్గి.

అగ్గిరావుడు చూ. అగ్గి.

అగ్గిరి చూ. అగ్గిర, అగ్గిరితాడు, అగ్గిరాడు, అగ్గిరితాడు, అగ్గిర రాడు. వి. చేపలు మొ. వాటిని పట్టే వలలకు కట్టే తాడు.

<నం. అగ్గ-.

అగ్గిరితాడు చూ.చూ. అగ్గిరి.

అగ్గిరాడు చూ.చూ. అగ్గిరి.

అగ్గివాన చూ. అగ్గి.

అగ్గివేండ్రపాకు చూ. అగ్గి.

అగ్గివం వి. అగ్నేయ మూల.

నం. అగ్నేయ-.. ఒక విదిక్కు; ప్రా. అగ్నేయ-;

క. అగ్గినకొణం.

<నం. అగ్నేయ-.

అగ్గ చూ. అగ్గము. అ. క్రి. ఇమిడియుండు, అమరు. విష్ణుమా. 3.12, భావణ్య. 35.

<అగ్గ (ము) + క.

అగ్గరారమ్ చూ.చూ. అగ్గరము. వి. రాజు బ్రాహ్మణులకు దానంగా ఇచ్చిన గ్రామం.

అగ్గవ చూ. అగ్గవ. వి. చాక, వెలతక్కువ (శ.ర.). వి. 1. చాకగా ఉండటం; 2. ఆధిక్యం, ఎక్కువ; 3. జరిదు.

నం. అర్థ-.. విలువ, మూల్యం, విలువైనది; ప్రా. అర్థ. విలువ, ఎక్కువ వెల; అ.మా. అర్థ. వెల, విలువ; పా. అగ్గ-; అర్థియ. విలువైన.

క. అగ్గ, హగ్గ. వెల, చాక; తు. అగ్గ. నరకుల రాయితి.

<ప్రా. అర్థ- <నం. అర్థ-.. అర్థ వివరి.

అగ్గవగా కొను న.క్రి. చాకగా కొను. అగ్గవగా తీయు న.క్రి. చాకగా కొను.

అగ్గవగాకొను చూ. అగ్గవ.

అగ్గవగాతీయు చూ. అగ్గవ.

అగ్గవ చూ.చూ. అగ్గవ. వి. మూల్యం, దర, విజ్ఞా. 2.73.

అగ్గద(న్) అ+గద(న్). క్రి.వి. అక్కడ, ఆచోట. ఆము. 5.122.

అగ్గికారై అగ్గి+కారై. వి. దరణికారై.

అగ్గికుల క్షత్రియులు వి. బ.వ. పల్లెకార్లు.

అగ్గిమచ్చ అగ్గి+మచ్చ. వి. కొరివిమచ్చ, కాలిన మచ్చలాగా నల్లగా కనిపించే మచ్చ.

అగ్గివేండ్రపాకు చూ. అగ్గివేండ్రపాకు; చూ. అగ్గివేండ్రము. వి. అగండ్రపాకు.

అగ్గివేండ్రము అగ్గి+వేండ్రము. వి. అగండ్రపాకు; వ్య. అగ్గివరె వేడి బనది.

అగ్గిహోత్రాలు వి. బ.వ. సిగరెట్లు, బీడిలు; వ్య. కార్తే అగ్నులని సాక్షేపంగా (బ్రౌ.).

అగ్గిశబిండి వి. ఒక చోటనుంచి మరొక చోటికి తీసుకు పోవడానికి అనువైన అగసాలె వాని కొలిమి; ఆవేయమైన అంగార దాని (బ్రౌ.).

నం. అగ్నిష్టికా. అశ్వమేధ యాగంలో అగ్ని కొనితెచ్చే బండి; అగ్నిష్ట-.. పెనం; ప్రా. అగ్నిట్ట-.. అగ్నియందున్నది.

<అగ్నిశ-+బండి. మిశ్ర న.; (అగ్నిశ-<నం. అగ్నిష్ట-; అసాదు రూపం).

అగ్గరము చూ. అగ్గరారం. వి. రాజు బ్రాహ్మణులకు దాన మిచ్చిన భూమి లేదా గ్రామం; బ్రాహ్మణులు నివసించే వీధి లేక గ్రామం; అగ్గహారం.

నం. అగ్గహార-.. బ్రాహ్మణుల నివాసం కోసం రాజు ఇచ్చిన భూమి లేక గ్రామం; అగ్గ. ముందు, హార. ప్రదేశం; ప్రా. అగ్గహార-.

<నం. అగ్గహార-.

అగ్గితాడు చూ.చూ. అగ్గిరి.

అగ్రిమెంటు వి. ఒడంబడిక, కరారునామా.

<ఇం. Agreement.

అభిమతి వి. మొదలియార్థలో ఒక తెగ.

క. అకంపటయర్. కంకాపాదు మదుర జిల్లాలో ఒక కావు పులం.

అహోరిండు రూ. అగోరిండు. అ.ప్రి. 1. ఆహోరిండు, మొరపెట్టు; 2. దూకుపడు; 3. భయపడు (బ్రౌ.).

పో.చూ.క. అకొరమ్. భయంకరత్వం.

<అహోర+ఇండు (అహోర-- భయంకరాదాదాన) ననునరించే ఒకానొక ప్రవ గాథ).

అంక¹ వి. పార్వం, దెన. బో. 6.25.

క. అంక. పక్క; పో.చూ. అంకవటి. రికాబు; పో.చూ. మ. అంకవటి.

అంక <వంక.

అంక²(ము) వి. 1. యుద్ధం, ద్వంద్వయుద్ధం; 2. వినోదయుద్ధం. నం. అంక. వినోదయుద్ధం, యుద్ధం;

క. అంక. యుద్ధం, కోడిపందెం; క. అంకం. యుద్ధం; మ. అంకం. యుద్ధం, ద్వంద్వయుద్ధం.

<నం. అంక--

అంకకాడు రూ. అంకకాటుడు, అంకికాడు, అంకె కాడు. వి. 1. మొనగాడు, ముట్టుడు, కూరుడు; వ్య. సేనాపతి; 2. కళంకంకంవాడు. కవిక. 3.98; 3. చలపాది, మాత్సర్యశీలుడు. ఆము. 4.263. అంకకాటుడు రూ.చూ. అంకకాడు. వి. కూరుడు, మొనగాడు. క. అంక కాట. అంకికాడు రూ.చూ. అంకకాడు. వి. ప్రదానుడు, ముట్టుడు. అంక³ > అంకి (ఎ)+కాడు. అంకెకాడు రూ.చూ. అంకకాడు. వి. ప్రదానుడు, మొనగాడు, వర్తక ముట్టుడు, శ్రేష్ఠి.

<అంకె+కాడు.

అంక⁴ రూ. అణక. వి. (ఎడ్డు మొ.వి) మొదమిది కాడి పడవోసి కిందికి తెచ్చుకోవటం.

అంకకాడు చూ. అంక².

అంకకాటుడు చూ. అంక²; రూ.చూ. అంకకాడు.

అంకణము¹ రూ. అంగళ(ం). వి. 1. రెండు స్తంభాల మధ్య ప్రదేశం. ద.దా.రా. 4.789; 2. ముంగిలి, ప్రాంగణం; 3. నివేశన ప్రాదేశిక ప్రమాణం, 12×6 అడుగులు; 4. పెరడు, చక్రవం, చతుర్గాళ.

నం. అంగన(ణ)మ్. ముంగిలి, ఇంటిముందరి చోటు, చోటు, నడిచే చోటు, నడవటం; ప్రా. అ.చూ. పా. అంగణమ్. ఆవరణ; బెం. ఒ. హిం. పం. అంగనమ్; మరా. అంగణమ్; ఉ. అంగన; గు. అంగుణమ్;

క. అంకణ. రెండు స్తంభాల మధ్య ప్రదేశం; ఉ. అంకణ. చక్రవం, చతుర్గాళ, చిన్నగది; క. అంకణమ్. పెరడు, తూము, చోటు, గది, రెండు స్తంభాల మధ్య ప్రదేశం, నివేశన ప్రాదేశిక పరిమాణం 12×6 , బురద; మ. అంకణమ్. పెరడు, ఆవరణ; టు. అంగెని పెరడు; పో.చూ. పర్తి. అంగిడె. ఆవరణ.

<ప్రా. అంగణమ్.

అంకణము² వి. అధికారం, పెత్తనం.

అంకకాడు రూ. వంకరాది. వి. 1. దక్షిణాన ఆకాశంలో

వరుసగా నిలువున కనపడే ఆయిదు చుక్కలు; 2. మోచేలి పంపు వరకే కన్పించే పన్నెండు చుక్కలు (అని భావించు).

అంకదేవర వి. పల్లెచార్ల దేవత; చూ. అంకమ్మ.

అంకదోష అంక + దోష. వి. ఒకరికం దోష (Leea sambucina).

అంకవ(ము) వి. దగవన్నామాంకిరమైన స్తోత్రం. పండి.చ. 294 పు., దీపా. 66 పు., బసవ. 4.127 పు.

నం. అంకనమ్. గుడ్డు, ముర్ర; ప్రా. అ.చూ. అంకణమ్.

<నం. అంకన--

అంకపాంకములు మిశ్రన. ; రూ. అంకపాంచాలు. అంకా పాంకాలు. అంకాపాంచాలు. వి. 1. వేగిరం; 2. కోపం. రామా. 7.49; 3. విచారం; విచ. తీర్థం. తీర్థం. అధికం.

క. పాంక. ఉహ్సంగే శార్యం; పో.చూ. పాంగ. మహాశార్యగారి; క. పాంకు. అ.ప్రి. ఉదురు, ఉహ్సంగు.

<నం. అంక-+పాంకము. రూపు, ఉబ్బు; మనః ప్రవృత్తి ప్రవర్తకం.

అంకపాంకాలు రూ.చూ. అంకపాంకములు.

అంకమాలిక పో.చూ. అంకించు, అంకన. వి. స్తోత్రం. ట.నం. 3.281, 11.620.

పో.చూ. క. అంకమాలై. శరీరావయవాలను పర్చించే పద్యం.

<స్థం. అంక³+మాలిక; వ్య. నామాంకిరంగా రాయ బద్ధ కీర్తన.

అంకము వి. కప్పు రెన్నటం, ఆవేపం. మైదా. 1.13.

ఇది ద్రావిడ పదమని నూ.ని. ; నం. 'అంక'కు పాప మనీ కళంకమనీ అర్థం ఉంది. ఇది కచ్చన్యమైనా రావచ్చు. అంకమ్మ రూ.చూ. అంకాళమ్మ. వి. ఒక గ్రామదేవత.

అంకమ్మపివాలు చూ. నివము. వి. బ.ప. ఒక దేవత హునినప్పటి చేష్టలు. అంకమ్మసోకాలు అంకమ్మ+సోకాలు

<నం. శోక-. వి. బ.ప. విద్దులు, పెదబొబ్బలు.

అంకమ్మ పివాలు చూ. అంకమ్మ.

అంకమ్మ సోకాలు చూ. అంకమ్మ.

అంకరిమ్మ రూ.చూ. అంకాళమ్మ. వి. ఒక గ్రామదేవత.

అంకవంక వి. మార్గవం, సమ్రుత, విదేయత.

<అంక+వంక; అంక <ఆణగు. పంగు, లోబడు.

అంకవచ్చియ రూ. అంకవన్నె, అంకె వచ్చియ, అంకెవన్నె. వి. రికాబు, గుర్రాన్ని ఎక్కటానికై అమరేసి ఇనుప మెట్టు. ఇందు. 2.254.

క. అంకవణి (అంక-వ-అణి). అలంకృతమైన ఆననం; అంకొళి, అంగవడి (అంక-వడి). రికాబు; టు. అంకొలె; క. అంకవటి, అంకవటి; మ. అంక వటి, అంకపటి.

అంకవన్నె రూ.చూ. అంకవచ్చియ. వి. రికాబు. ఆము. 2.272, ప్రధా. 2.38.

అంకసిరి వి. అరవై ఏళ్ల నిండిన కర్వాక వచ్చే ఉబ్బు.

అంకాశాపా వి. కోదశాపాలు.

అంకాపాకా పో.చూ. అంకాపాంకములు. వి. కోపం.

< అంకాపాంకాలు; అర్థవివరి.

అంకాపాంకములు రూ.చూ. అంకపాంకములు. వి. 1. కోపం. రామా. 7.50; 2. విరోధం. కవిగ. 1; విజ. పీఠం, పీఠం, అధికం.

అంకాపాంకాలు రూ.చూ. అంకపాంకములు.

అంకారిండు పో.చూ. అంగదు. అ.క్రి. ఓడ తెరదాప ఎత్తిపోవు; అంగదు (అంకోడ) ఎత్తు.

నే. అంగర్, అంగుర్, అంగదు, లోలకం; హిం. అంకోరా. అంగదు; ఉ. అంకా, అంకి, అంకి, వంపు కలిగిన ఇనపవస్తువు. దాదం మురికి, గాలం; పార. అంగర్; అర. హంబర్, తెరదాపతాడు కట్టేందుకు పదిలేరుకు ఉపయోగించే లోహపుముక్క;

క. నంగల్, అంగర్, అంగర. అంగదు; తు. అంగరు; త. నంకూరమ్, అంకర్; మ. నంగూరమ్, అంగర్.

< ఉ. అంకా.

అంకాలమ్మ రూ.చూ. అంకాళమ్మ. వి. ఒక గ్రామదేవత.

అంకాలు¹ వి. పాలచెట్టు, నందివృక్షం (Mimusops hexandra).

అంకాలు² చూ. పి.వ. అంకెము. వి. బి.వ. గోనె సంచులు.

అంకాళమ్మ రూ. అంకమ్మ, అంకలమ్మ, అంకాలమ్మ, మంకాళమ్మ. వి. 1. ఒక వృక్షి వేరు, నంజాచాచకం. విజ్ఞా. 2; 2. ఒక గ్రామదేవత, కాళివరాచారం.

సం. మహానాళి;

క. అంకయ్య. కాళి అవతారం; అంకాళమ్మై, అంకాళి. గ్రామదేవత, ప్రళయకాళి.

మహా-కాళి+అమ్మ > మాంకాళమ్మ > అంకాళమ్మ > అంకమ్మ > అంకు.

-అంకి¹ కృత్యత్యయం; అడ్డి-అంకి. అడ్డంకి. వేంక. పంచ. 4.243.

-అంకి² రూ. -అంగి¹. ప్రత్య. పిట్టల పేర్ల చివరవచ్చే ప్రత్యయం: ఉల్లంకి చూ. ప్రబంధ. 238.

క. ఉల్లాన్. ఉల్లాంపిట్ట,

-అంకి³ రూ. -అంగి². ప్రత్య. గ్రామనామాల్లో ఉత్తర భాగాన వచ్చే ప్రత్యయం: అయ్యంకి, ఈరంకి, తాదంకి, పోరంకి (అంకి. నరిహద్దు అని కొందరు).

అంకికాడు చూ. అంక². రూ.చూ. అంకకాడు.

అంకించు¹ న.క్రి. 1. గమనించు. పండి. చ. 1.61 పు; 2. స్తుతించు, పొగడు. పండి. చ. 1.3 పు, భాగ. 3.134; 3. భావించు. భాగ. 7.160; 4. వైకెత్తు. వై.భా. 8.814; 5. ఉగ్గడించు. మను. 4.27; అ.క్రి. ఒప్పు, ప్రశాశించు. పను. 4.23.

సం. అంక-. గుర్తు;

క. అంకిసు. గుర్తించు, గమనించు. శ్రద్ధ పహించు;

త. అంకమ్. గుర్తు, చిహ్నం.

< సం. అంక-+ఇంచు.

అంకించు² న.క్రి. 1. పట్టుకొను. కృ.శకు. 3.47;

2. తాల్చు, హను, వహించు. అచ్చ. రా. అవద్య. 75. ద్వి. శ.సా. 1.47 పు. 16 పం.; 3. కలిగించు. భక. 1.81; 4. అపహరించు. కృష్ణా. 2; 5. వశపరచుకొను.

అంకించు³ అంక¹+ఇంచు. న.క్రి. 1. పక్కకు తిప్పు, అడించు. నిర్య. 3.38, వై.భా. 2.31; 2. వైకెత్తు. రం. రా.

అంకిడి వి. తున్నీ పట్టుకో ఒకడును, మల్లబండ విశేషం. ప్రబంధ. 89.

లహుళ: < *అంకిడి; అంక¹ (పక్క)+ఇడి (విరగ గొట్టటం).

అంకిడిలు రూ. అంకినీడు. వి. గుర్రవత్తీనుకు వేసే అలంకారం.

సం. అంకిణి;

పో.చూ. క. అంకవణి. అలంకృతమైన ఆననం.

లహుళ: < సం. అంకిడి. అలంకరణలో లాగా ఏదో ఒక గుర్తు లేక చిహ్నం గలది.

అంకినీడు రూ.చూ. అంకిడిలు. వి. గుర్రవత్తీనుకు వేసే అలంకారం.

అంకియ¹ రూ. అంకె¹. వి. సంఖ్య.

సం. అంక-సంఖ్య; ప్రా. అంకిఅ. గుర్తించబడిన; అరక. సంఖ్య; అ.మా. అంకియ. గుర్తుగల; కా. అంఖో. సంఖ్య; నే. అంకె. (అక్షరాల్లో కాక) అంకెలలో; హిం. అంక్. సంఖ్య; సిం. అంగు; గు. మరా. అంక;

క. అంకె (<సం. అంక-); తు. అంకె.; మ. అంకె, అక్కమ్.

< సం. అంక-.

అంకియ² రూ. అంకె². వి. వశం, అధీనం.

క. అంకె. ఆజ్ఞ, గాననం, అధికారం, వశం, నిగ్రహం; తు. అంకె.

< అంకు¹+ఇయ; లేదా కన్నడం నుంచి ప్రతిదేయం కావచ్చు.

అంకియము రూ.చూ. అంకియ.

అంకిలి¹ వి. 1. మర్కం, కీలకం. విజయ. 1.105; 2. తాలు మూలమందలి కీలు, దొడకీలు. రంగ. చ. 3.90.

క. అణ్. పై+కీల్. కీలు.

< అన్ (ఉ). (మాటాడు)+కీర్ (ఉ); < సం. కీల-. కీలు, చాక్ స్థానం; అణ్+కీలు. పై కీలు.

మూ. ద్రా. *అణ్.

అంకిలి² వి. 1. ఖోదం, కలక. భార.విరా. 2.214, మా. 164, భాగ. 6.304; 2. అపద. భోజ. 3.144, నా. పంచ. 1.222; 3. నిరోధం, అడ్డు. కాళి. 3.11, కాహ్న. 2.187; 4. భంగం, నాశం. అచ్చ. రా.య. 474.

క. అన్. ఆనుకొను, వాలు, వంగు, నిరోధింపబడు, అలనమగు, పట్టుకొను, ధరించు, భరించు, నహించు మొ.;

క. అన్. ప్రతిఘటించు, నిరోధించు.

అన్ + కు > అంకు + ఇలి.

మూ.ద్రా. *అన్.

అంకిలివదు అ.క్రి. అగిపోవు, అద్దిపోవు. కోట. 6.376.
అంకిలిపాడు వి. అద్దు పాడు, భంగం, నాశం. హరి, పూ.
1.61. అంకిలిపెట్టు య. అంకిలివెట్టు. న.క్రి. బంధించు,
నిరోధించు, అడ్డగించు. ధా. రా. నుం. 71. అంకిలివదు
అ.క్రి. నశించు. కుత్స. 6.161. అంకిలివెట్టు య.చూ.
అంకిలి పెట్టు.

అంకిలివదు చూ. అంకిలి².

అంకిలిపాడు చూ. అంకిలి².

అంకిలిపెట్టు చూ. అంకిలి².

అంకిలివదు చూ. అంకిలి².

అంకిలివెట్టు చూ. అంకిలి².

అంకిళ్లు చూ. అంకిలి¹. వి. బ.వ. 1. దొడ ఎముకల
నరాలు; 2. దొడ ఎముకల కీళ్లు.

<అంకిలి + కీళ్లు (క్రి.).

అంకు¹ న.క్రి. చొడుగు, బరించు.

క. అక్కు. ఆక్రమించు, కౌగిలించు; క. అణుకు,
చేరు, చేరదీయు.

క. 'అక్కు' తెలుగులో సానునాసికమై ఉండవచ్చు.
అంకుడు² వి. పొందినవాడు, ఒకానొకదేవర; అంకమ్మ
కర్త.

అంకు¹ వి. ఒక గ్రామదేవత, అంకమ్మ (గౌరవనూచక
మైన అమ్మ అనే పదం లోపించి ఏర్పడిన సంక్షేప రూపం.)

అంకు² చూ. అంకిలి¹. వి. దొడ కీలు. ఆం. ధా. 2.143.

పో.చూ. మ. చంకు. గొంతుక.

(అంకిలిలో 'ఇలి' లోపించటంవల్ల ఏర్పడిన పూర్వ
నిర్మాణం కావచ్చు.)

అంకువలు వి. కాలువలు, అంకిళ్లు.

అంకుడు¹ వి. కొడిసె (Holarrhena anti-dysenterica).

నం. అంకొలు, అంకొల, అంకొల, అంకొలక.

కొడిసె; ప్రా. అంకొల, అంకొల్ల; అ.చూ. అంకొల్ల.

<నం. అంకొల. (అంకొల శబ్దం. ద్రా. ధా. లోంచి
నం. లోకి వచ్చిందని ఐహా).

అంకుడు² చూ. అంకు¹.

అంకుడుతెగులు వి. మిరప తెగులు.

అంకులు¹ చూ. అంకుడు². వి. బ.వ. చేవరలు.

అంకులు² పో.చూ. ఒంకి. వి. బ.వ. ఆభరణ విశేషం.
ద్వి.ధాగ. 10.1.8.

నం. అంక. ఆభరణం; ప్రా. అంక. ఒక జాతి రత్నం,
ముత్యం;

క. అంక, చంకి, ఒంకి, బంకి. ఒక రకం కొక్కెం,
కత్తి, దండ కడియం; కు. ఒంకి, ఒక రకం ఆభరణం.

అంకు + లు < నం. అంక-; పో.చూ. ఒంకి.

అంకువలు చూ. అంకు².

అంకునంకులకురాని అంకునంకులు + అ + కు + రాని.

విధ. నిరంకుశమైన, అవిధేయమైన. కల దిబ్బను. మొరకు;
వ్య. ఆజ్ఞాదులకు లోబడని.

అంకు < అంక (ఒడి); నంకిలి (చంకి); అంకునంకిలి
> అంకు నంకులు; వ్య. ఒడి చంక మామూలుగా వస్తు
వులు పెట్టుకునే చోట్లు; అంకునంకులకురాని. ఒడిలోకి
గానీ చంకలోకి గానీ రాని; ఎటూ ఒడగని.

అంకునంకులు వి. అవకాశం.

'అంకు నంకులకు రాని' నుండి పూర్వనిర్మాణం.

అంకునము వి. అంకుశం; ఏనుగు కుండవ్వలాన్ని పొడవ
టానికి ఉపయోగించే ఆయుధం. ఆం. ధా. 2.195.

నం. అంకుశ-; ప్రా. అ.చూ. అంకుశ; నే. అంకునో,
అంకునె, అంకునె. కొంకి, కొంకి గల చస్తువు; హిం.
అంకునో, అంకునో; ఉ. అంకునో;

క. అంకున, అంకున (< నం. అంకుశ-); కు.
అంకున; క. అంకుచము; మ. అంకునము.

< ప్రా. అంకున-.

అంకునముమాడ్చి వి. ఇరవయ్యేడు సర్పరాలలో
పందొమ్మిదవది, మూల; అంకుశం ఆచారంలో ఉండటం
వల్ల.

అంకునముమాడ్చి చూ. అంకునము.

అంకె¹ య.చూ. అంకియ¹.

అంకె² య.చూ. అంకియ². ధా.శ. 2.

అంకె³ వి. 1. సామీప్యం, చేరిక; 2. పట్టు, లనుదు,
ఉపకం.

పో.చూ. క. అంకె, అనికె. అనుదు, అనికె,
నమ్మిక; క. అణుక్కమ్. సామీప్యం; మ. అణుకుక.
చేరు, నమీపించు; పో.చూ. గోం. అంచనా - అంచ -
అంచాకా, అంచకా, నొక్కు; పో.చూ. కుష. అడ.
అకుకు, కలుపు; పో.చూ. పర్తి, అండ్. వింటి నారి
సందించటం.

< క. అనికె.

అంకెగొమ్మ న.క్రి. 1. కమ్ము, వ్యాపించు. రాజవా.
3.49; 2. ఆక్రమించు, ముట్టడించు. క. అంకెగొల్.
పట్టు, ముట్టడించు.

అంకె⁴ య.చూ. అంకె³.

అంకె⁵ య.చూ. అంకెము. వి. గోనె, సంచి.

అంకె⁶ వి. చార. (అంకె = 4 గీరలు).

అంకెకొడు చూ. అంకె².

అంకెగొమ్మ చూ. అంకె³.

అంకెవ¹ వి. ఒకానొక పల వృత్తం. ధా.శ. 3.69.

చమకం < అంకు¹ - ఎన.

అంకెవ² వి. గొర్రులో భాగం, ఇనప పంకి.

అంకెవ³ వి. గింజలు రాలిన కంకి, చచ్చు కంకి.

అంకెపురావ్యం చూ. అంకెం.

అంకెము య. అంకియము, అంకెం. వి. 1. రికాటు,
గుర్రాన్ని ఎక్కించుకు పక్కన అదుర్చున మెట్టు. వేమన.

2.267; 2. ఎత్తు మొ. వాటిపై వేసే బరువులో నగం, ఒక వక్క బరువు; 3. అంగెం దాన్యం వట్టే నంది; 4. ఎనలై నేర్ల దాన్యం.

క. అంకె. అనుకొను, ఈతకర, మీట; అనికె. పట్టుకొను, ఈతకర.

అంగెప్పదాన్యం ఎత్తు మోయగల దాన్యంలో నగం.

అంగెంగుర్ల వి. కుంచె కట్టుబడిలో చెంపలు కుట్టిన వట్టా, కుంచె చెంప.

అంగెళ్లనుడి యా. నంగెళ్లనుడి. వి. చేడినుడి, దొండకొయ్య నుడి, మోకాళ్ల దిగువన ఉండే నుడి.

అంగెవన్నియ యా.చూ. అంకవన్నియ. వి. రికాబు. ఉ.రా. 7.397.

అంగెవన్నె యా.చూ. అంక వన్నియ. అము. 2.29, కువ.చ. 2.56.

అంగెవన్నెముక నన్ననకువల చెవి మద్య రాగంలో రికాబు ఆకారంలో ఉండే ఎముక.

అంగెవన్నెముక చూ. అంగెవన్నె.

అంగెవేసికొను అంగె+వేసి+కొను. పో.చూ. అంక. అ.క్రి. 1. ఇద్దం లేనప్పుడు ఎద్దు మెడమీది కాడి కిందికి తెచ్చుకొను; 2. మొండికెత్తు.

అంగోనం వి. అనును, కాపీ పిడిమీది పొన్ను.

క. అనిసు+కూచు.

అంగ' వి. 1. వేగంగా పోవటానికై కాళ్ల చాచివేయటం. కువ.చ. 2.16; 2. పూర్తిగా చాచిన రెండడుగుల నడిమి ప్రదేశం, దాని పరిమాణం.

నం. అంఘ, అంఘలే, అనంఘ, వెళ్ల, బయలుదేరు. ప్రారంభించు, త్వరపెట్టు, త్వరగా మాట్లాడు, నిందించు; అంఘ, అడుగు.

క. అంగల. విడివిడిగా దూరంగా ఉండటం. దీన్ని 'అంగ'తో కలిపి 'అంగ' ద్రావిడ చాతువుగా నూ.ని. గ్రహించింది.

<నం. అంఘ-.

అంగకాల యా.చూ. అంగకాల. అంగకాల యా. అంగకాల. వి. అంగలతో వేయ కాలత. అంగవేయ అ.క్రి. పెద్ద పెద్ద అడుగులు వేయ.

అంగ- విజ. శరీరం, శరీరావయవం.

నం. మహా. అంగ-. శరీరం; అమా. పా. అంగ-. అవయవం.

<నం. అంగ-.

అంగజాల వి. పొలాలకు నీళ్లు పెట్టే కావలివాడు. అంగ జాలలు వి. బవ. 1. అంగరక్షకులు, సౌవిద్యలు, అంతః పురపు కావలివాడు. కాశీ. 6.227; 2. రాజభటులు. పి. శకుం. 2.10. క. అంగచాల్కిరన్. గ్రామాధికారి ఆజ్ఞ ప్రకారం గ్రామస్థుల్ని నమీకరించి కావలసిన నరకులు సేకరించే సేవకుడు. <నం. అంగ (శరీరం)+ జాల (కవచం). కవచదారులైన అంగరక్షకులు. అంగ

జాలవాడు వి. గ్రామంలో అందరికీ రోబడి ఉండే వెట్టివాడు. అంగజీతము వి. సొంత జీతం. కా.శ. కో. (అంగ+జీతం—ఈ అర్థం విచారణీయం). అంగ దట్టము వి. 1. శరీరాన్నికప్పే ముతకబట్ట, పావడ, గాగర. మను. 2.27; 2. యోషాంతరీయం. అం.చా. 2.158. క. అంగదట్ట. పావడ; బహుళ. క. అమ్ (అందం)+ కమ్ > అంగ(మ్), అందంకోసం దరించిన వస్తుం, లేక నం. అంగ (శరీరం, అవయవం; అర్థ. వివరి. కప్పవలసిన అవయవం)+దట్ట. ముతకబట్ట (ఒక ప్రత్యేక శరీరభాగాన్ని కప్పకునేందుకు దరించే ముతక బట్ట). అంగబిల్ల యా. అంగ బిల్ల. వి. అడుపిల్లల మొలకు కట్టే వెండి లేక బంగారు బిల్ల. అంగబిల్ల యా.చూ. అంగబిల్ల. అంగమచ్చము వి. 1. అడి యాలం, ఆనవాలు. రామాత్మ్య. 5.268, సారంగ. చ. 2.137; 2. శరీరంమీదిగుర్తు, వట్టుమచ్చ మొ. అంగమొల వి. దిన్నమొల. అంగమొలవాడు వి. వస్త్రహీనుడు, దిగం బరుడు. అంగమొలవేల్పు వి. దిగంబరుడు, శివుడు. అంగరక యా.చూ. అంగరకా. వి. 1. చిన్నచొక్కా; 2. మిగాళ్ల వరకు వేళ్లాడేచొక్కా. అంగరకా యా. అంగరక, అంగరేకు. వి. అంగాన్ని రక్షించేది, అంగీ. నం. అంగరక; ప్రా. అంగరక్త; ఒ. అంగరక్తక; హిం. మరా. అంగరఖా; గు. అంగరఖు; క. అంగరక్త. కవచం; అంగరక్త. కామెత్తు, కవచం; అంగరేఖు. పెద్దచొక్కా; కు. అంగ రక్త. శరీరరక్షణం; అంగరేక. చొక్కా; క. అంగరక్కా. పురుషులు దరించే పొడుగాటి చొక్కా, రోని ఉరువు; మ. అంగరక్త. కవచం, చొక్కా. <మరా. అంగరకా <నం. అంగరక్తంపెట్టు న.క్రి. 1. రక్షణకోసం దేవతల్ని ప్రార్థించు, దీవించు; 2. జాగ్రత వహించు. అంగరంగ భోగములు వి. బ.వ. అంగానికి (దేవతా విగ్రహానికి), రంగానికి (దేవళానికి) చేసే భోగాలు, అలంకారాలు, నివేదనలు మొ.; క. అంగరంగభోగ. దేవతా విగ్రహాలకూ దేవళాలకూ చేసే భోగాలు, వైష్ణవ సంప్ర దాయం; క. అంకరంకవైష్ణవం. అన్నిరకాల సువాలు. <నం. అంగ (శరీరం)+రంగ (ప్రదేశం)+భోగ (సుఖం). అంగరంగవైభవములు వి. బ.వ. 1. దేవతారాధన ఉత్సవాలు. ద. హిం. కా. 4.702; 2. సుఖసంపదల అనుభవాలు. క. అంగరంగవైభవ; క. అంకరంక వైభవమే. <నం. అంగ (శరీరం)+రంగ (ప్రదేశం)+ వైభవ (ఉత్సవం). అంగరేఖ యా.చూ. అంగరకా. పోడ. 3 ఆ.; 3. అంగవస్త్రము యా. అంగాస్త్రము, అంగోస్త్రము. వి. 1. ఉత్తరీయం, వైబట్ట; 2. కుడుచుకునే గుడ్డ; 3. కొల్లాయ గుడ్డ. నం. అంగ (శరీరం)+వస్త్రం (బట్ట); కా. అంగోస్త్ర; హిం. సిం. అంగోవా; ఉ. అంగోవా; మరా. అంగవస్త్రం, అంగుచే, అంగువో, అంగోవా. క. అంగవస్త్ర. వైబట్ట, కుడుగుడ్డ; కు. అంగవస్త్ర. అంగోస్త్ర; క. అంకవస్త్రము. <నం. అంగ+వస్త్రమ్.

అంగకాల చూ. అంగ'.

అంగకాల చూ. అంగ'.

అంగజాల చూ. అంగ'.

అంగకాలు చూ. అంగి.

అంగకాలవాడు చూ. అంగి.

అంగకీకము చూ. అంగి.

అంగలిముద్రమంకము చూ. అంగడి.

అంగలివెం చూ. అంగడి.

అంగల్లోపెట్టు చూ. అంగడి.

అంగడము వి. నేర్పులేనివాడు; చూ. అంగదాలు. ఆర్థ వివరి.

అంగదాలు వి. బ.వ. జంతువులు.

౧. అంగులిగ. వేళ్లని నడిచేవి.

? < ౧. అంగుళిగ.

అంగడి వి. 1. అంగడి పీఠి, పీఠి. చార. ఆది. 6.148; 2. ఆపణం, దుకాణం. చార. ఆది. 8.73; 3. కొలుపు కూటం, రచ్చ, నడ. చార. ఉద్యో. 4.199; 4. న్యాయ నడ. విజ్ఞా. 3.42; 5. గ్రామసావిది, రచ్చసావిది. పాండు. 3.46; 6. అగసారె మొ. వారు పనిచేసే దోటు. చంద్రా. 4.17.

౭. అంగడి. దుకాణం, కొట్టు; పో.చూ. కడె. అంగడి, బజారు; కు. అంగడి. దుకాణం; పో.చూ. కడె. దుకాణం; క. అంకాటి, అణ్ణాటి. బజారు, బజారు పీఠి; పో.చూ. కడె. దుకాణం; మ. అణ్ణాటి. అంగడి, అంగడి పీఠి; కట. అంగడి, అంగడిపీఠి; కో. అంగడి, అంగార; కొ. ఒగడ్డ; కొండ. అంగడ్డ; పర్తి. అంగడ్. పెరడు, ఆవరణ; కొలా. అంగడి. బజారు; నా. అంగడి.

< తె. అమ్మ + కడ్ (అ) ఇ. అమ్మేదోటు.

మూ.ద్రా. *అమ్ + కాటి.

అంగలిముద్రమంకము వి. అంగడి పీఠిలో అమ్మకానికి తెచ్చే నరకులపై ముద్రవేయటానికి విధించే నుంకం. అంగలివెం వి. బజారు దర. అంగల్లోపెట్టు న.శ్రీ. బయటపెట్టు, వెల్లడిచేయు. వ్య. పీఠిలోపెట్టు. అంగడికాడు వి. దుకాణదారు, నడుకులమ్మేవాడు. ౭. అంగడి కాట, అంగడి గాట; పో.చూ. క. కడె-క-కార్దన్; మ. అణ్ణాటి-క-కార్దన్. అంగడికెట్టు అ.శ్రీ. బయటపడు, రచ్చకెట్టు. వ్య. పీఠిలోపడు. కవిక. 8.82. అంగడిగంప వి. కొట్టు. వానిన శ్రీ, అందరికీ అందుచున్నట్లుగా ఉండే అంగడి గంప నంటిది. వల్నా. అంగడివాయకుడు వి. దుకాణంపై అధికారి. అంగడిపెట్టు చూ.చూ. అంగడి పెట్టు. అ.శ్రీ. దుకాణం పెట్టు. అంగడిమామకొమ అ.శ్రీ. దుకాణం మూయి. అంగడివెట్టు చూ.చూ. అంగడిపెట్టు. న.శ్రీ. పీఠిలో పెట్టు, బయట పెట్టు. ప్రదీప చ. 4. అంగడి వాడ వి. వివరిపీఠి. అంగడివాడు వి. దుకాణదారు. అంగడిపీఠి (పీఠి < నం. పీఠి). వి. వివరి పీఠి. క్రిదా. ౭. అంగడి బిది. అంగడిపెట్టు (-పెట్టు; చూ. అంగడి పెట్టు, అంగడివెట్టు; పో.చూ. అంగల్లో పెట్టు) న.శ్రీ. 1. బయటపెట్టు, వెల్లడిచేయు. కువ.చ. 8.43; 2. దుకాణం పెట్టు. ౭. అంగడి మాచ్చు. దుకాణంపెట్టు. అంగడివేయు

న.శ్రీ. 1. దుకాణం పెట్టు; 2. పనుపెట్టు సాగించు. అంగడిపిద్దాయము వి. అంగడిపై పన్నుల రూపంలో విక్రీతంగా వచ్చే ఆదాయం. అంగడి, నిర్ణయము. అంగడి మంకము బజార్లోగానీ నందలోగానీ దుకాణం పెట్టుకోటానికీ విధించే పన్ను.

అంగడికాడు చూ. అంగడి.

అంగడికెట్టు చూ. అంగడి.

అంగడిగంప చూ. అంగడి.

అంగడివాయకుడు చూ. అంగడి.

అంగడిపెట్టు చూ. అంగడి.

అంగడిమామకొమ చూ. అంగడి.

అంగడివెట్టు చూ. అంగడి.

అంగడివాడ చూ. అంగడి.

అంగడివాడు చూ. అంగడి.

అంగడిపీఠి చూ. అంగడి.

అంగడివెట్టు చూ. అంగడి.

అంగడివేయు చూ. అంగడి.

అంగడిపిద్దాయము చూ. అంగడి.

అంగడిమంకము చూ. అంగడి.

అంగడ వి. 1. ఆట, కింది, ఆళ, ఆకలి. చార. ఆర. 2.121, శృం. నై. 8.173; 2. కోపం. చార. ఉద్యో. 1.128; 3. కుకూహలం, ఉత్సాహం. కు.నం. 12.116, శృం.నై. 3.25; 4. మనోవ్యథ, దుఃఖం. రామాద్యు. 5.224; 5. ఉపద్రవం, విపత్తు. నీలా. 2.58.

కు. అంగదనె. దప్పికొన్న; అంగు. లోదం, కుకూహలం; అంగుని. పై; క. అంకా. నోరు తెరచు; అంకాప్పు. నోరు తెరవటం, దప్పికొనటం; అంకతమ్. ఏనుగు కింది; అంకలాయ్. దుఃఖించు, చాదపడు, విచారించు, అనూయించెందు, ఆళపడు; కొండ. అంగల్. పైకి చూచు; పో.చూ. కుజ. అంగలి అవ. నోరు పెద్దదిగా తెరచు; అంగలంగ. నోరు తెరచి; పర్తి. అనల్-అనల్. నోరు పెద్దదిగా తెరచు; చాకొల్. ఆకలి, కరువు; పో.చూ. కొలా. అంగని. అవలంక; నా. అంగాని. పై; కురు. అంగ్లనా. నోరు పెద్దదిగా తెరచు; మార్త్. అంగ్ల. నోరు తెరచిన.

పో.చూ. ఆమ్ + కలి > ఆకలి; ఆమ్ + కొను > ఆకొను. ఆకలిగొను; ఆమ్ (ఆమ్మ). ఆహారం (వా.) బహుళ; ఆకలి గొనినప్పుడు, మింగేటప్పుడు నోరు తెరవటం కారణంగా ఈ ఆర్థం వచ్చి ఉండవచ్చు; ఆమ్ + కా. అంగా. నోరు తెరచు.

< *ఆమ్ + కడ. మూ.ద్రా. *ఆమ్. ఆకలి.

అంగడగొను (-కొను). అ.శ్రీ. ఆకలిగొను. కు. నం. 12.116.

అంగడగొను చూ. అంగడ.

అంగడట్టము చూ. అంగి.

అంగవ వి. దొడ్డి, ఇంటి ఆవరణం.

సం. అంగణ-; హిం. అంగన్.

<సం. అంగణ-

అంగవాలబిందె వి. ఒక రకం పాత్ర; అభిషేకానికి
జలాహరదార్థం ఉపయోగించే బిందె. వల్నా.

సం. అంగన్- గుర్తింపు.

అంగనాల బిందె. చమళ; చెక్కుడు పనిగల బిందె;
అంగనాలు. గుర్తులు, చెక్కుదాలు, నగిషీలు;

*అంగనములు <సం. అంగన్-

అంగపాక్క వి. దిగటానికి వీలుగా దావి గోడలో పెట్టిన
గూడు.

<అంగ¹ + కొక్క. అంగ పెట్టటానికి అనువైన
కన్నం.

అంగబిల్లి చూ. అంగ².

అంగబిళ్ల చూ. అంగ².

అంగమచ్చము చూ. అంగ².

అంగమణి వి. వివాహ సమయంలో విడిదికి పంపే పదార్థాలు
మొ.

క. అంగమణి. వదువుకు పెండ్లికానుక; కొలిచాలు
కానుక; క. అంగమణి. అరణం; వదువు అర్పించికి
శినుకుపోయే కట్నం.

<క. అంగమణి.

అంగము¹ దూ. అంగ², హంగు. వి. రీతి, విధం, విజయ.
1.40.

క. అంగ. రీతి, విధం.

<అమ్ + కు. మూ.ద్రా. *అమ్. అందం.

అంగము² పో.చూ. అంగు¹. వి. అందం, ఆకర్షణ.

క. అంగము. సాహస్యం, సౌందర్యం.

అంగము³ చూ. అంగ². వి. ఆడుగురి; వ్య. శరీరావయవం.

అంగము⁴ దూ.చూ. హంగాము; చూ. అంగాము. మామిడి
మొ. చెట్ల కొలికారు పంట.

అంగమొల చూ. అంగ².

అంగమొలవాడు చూ. అంగ².

అంగమొలవేల్పు చూ. అంగ².

అంగందప్ప అ.క్రి. సిగ్గుమాలియుండు.

<అంగము³ + కప్ప. వ్య. అందం చందం లేకుండా
ఉండు.

అంగర దూ. చూ. అంగర. వి. బూడిద, నిప్పుతోఉన్న
కొగ్గు.

అంగరక చూ. అంగ².

అంగరకా చూ. అంగ².

అంగరక్షలుపెట్టు చూ. అంగ².

అంగరంగభోగములు చూ. అంగ².

అంగరంగవైభవములు చూ. అంగ².

అంగరపూచియ వి. నివ్వలమీద కాల్చి చేసే రాజ్ఞి. కాశీ.
7.185.

సం. పూప, పూపికా. గోధుమరాజ్ఞి; ప్రా. పూఅ,
పూఅల, పూఅలిగా, పూవల, పూవలియా, పూవిఅ,
పూవిగా, పూవలిగా; పా. పూవ.

<సం. అంగర- (నివ్వ) + పూచియ (<సం.
పూపికా); <ప్రా. పూఅ, పూవిఅ. ఎండిన పిండితోచేసిన
రాజ్ఞి.

అంగరపూచియ దూ. అంగరుజ్ఞ, అంగరాజ్ఞ, అంగరపూడి.
వి. నివ్వలమీద కాల్చి చేసే రాజ్ఞి. కాశీ. 7.186.

సం. అంగర (నివ్వ) + పోలికా (రాజ్ఞి); పూలికా,
పొలి, పూవలి. రాజ్ఞి; ప్రా. అంగర + పోలికా;

పో. చూ. క. అంగర పోలికా, అంగర పూలికా.
(< సం. అంగర స్పృటక-) నివ్వలమీద కాల్చే
రాజ్ఞి.

<ప్రా. అంగర పోలికా <సం. అంగర పోలికా.

అంగరవారము వి. మంగళవారం.

సం. అంగరక వార-. కుజనియొక్క వారం; ప్రా.
అంగరగ వార, అంగరయ వార; పా. అంగర
వార; నా. అంగల్ వార; ఒ. అంగరక;

క. అంగరక వార.

<సం. అంగరక వార-.

అంగరెల్లి వి. కలువలూ కాళాలూ లేని ఇల్లు.

అంగర్ ? <క. అంకురి-(కన్పించు) + ఇల్లు.

అంగరుజ్ఞ దూ.చూ. అంగర పూచియ.

అంగరేక వి. దేవతా విగ్రహాలకు మైహతలూ వస్త్రాలం
కాలాదులూ చేసే దేవకర్మ. ద.హిం.కా. 10.422. చూ.
అంగరకా.

అంగరేకు చూ. అంగ².

అంగరాజ్ఞ దూ.చూ. అంగర పూచియ. చపాతి, ఒబ్బట్టు మొ.
ప్రదా. 5.112, హంస. 1.105.

అంగలవంగలుగా క్రి. విజ. చాలా కొందరగా. వ్య. దాచి
లేసిన ఆడుగులతో. అంగ(లు) + వంగ(లు); చూ.
అంగ¹, వంగ.

అంగలము వి. ముంగిలి.

<సం. అంగణమ్.

అంగలాఱు దూ.చూ. అంగలాఱు. అ.క్రి. 1. వగచు,
దుఃఖించు. కాశీ. 7.162; 2. భయాదులచే అరచు.
ఆము. 3.19.

అంగలాఱుపు వి. 1. దుఃఖం; 2. ఏడుపు.

అంగలాఱుపు చూ. అంగలాఱు; దూ.చూ. అంగలాఱు.

అంగలాఱు అంగల్ + అర్చు; దూ. అంగలాఱు. అ.క్రి.
1. భయాదులచేత దిగ్గరగా అరచు, ఏడుపు. కాశీ. 7.162,
హర. 3.10. ఆము. 3.19, సారంగ. 2.60, హంస.
4.229.

పో.చూ.క. అంగల్. దుఃఖంతో ఏకవటం; అంగ
లాఱు, అంగలాఱు, దుఃఖించు, ఏడుపు; అంగలాఱు.
దుఃఖం, ఏడుపు; పో.చూ.తు. అంగలప్ప, అంగలాప.
దురాళ, పేరాళ; పో.చూ.క. అంకలాయ్. ఏడుపు,
దుఃఖించు, అనూయ చెందు, అత్యాళపడు; అంక
లాయ్. అరాంతి, మనోవ్యథ; మ. అంకలాయ్.క.
ఏడుపు, దుఃఖించు; కొండ. అంగ్లవమ్. కోరిక, ఇష్టం;
కురు. అంగ్లా, అంగ్లానా. పెద్దగా ఏడుపు.

<అంగల్ (అమ్ + కల్); పో.చూ. అంగడ.

అంగలాఠ్య చూ. అంగలాఠ్య. వి. 1. దిగ్గరగా విడవటం. రంగా. చ. 3.236; 2. మనోవ్యక్త. అం.దా. 1.131; 3. అవద. అం. సం. మాన. 59; 4. దుఃఖం; 5. అంగలాఠ్య. క. అంకలాఠ్యప్ర.

అంగలాఠ్య చూ. అంగలాఠ్య.

అంగలి చూ.చూ. అంగిలి. వి. లోటత్తుక.

అంగళి(0) చూ.చూ. అంకణము. వి. నలుచదరపు చోట. మండువా ఇంట్లో మద్య నీరువడే వాళి స్థలం.

అంగవత్తము చూ. అంగి.

అంగవి వి. సంకృప్తి. కు. సం. 9.55.

బహుళ: <అంగవించు.

అంగవించు అ. శ్రీ. 1. దగ్గరకు వచ్చు, చేరువ అగు. పద్య. 3.128; 2. ఉంకించు, యర్పించు. శృం. నై. 7.46; 3. మించు, జయించు. శృం. నై. 5.145; 4. తెగించు, సాహసించు, పొందు. 3.61.

క. అంగవిను, అంగయెను, కలియు, ఏకమగు, మూగు, వట్టుకొను, శ్రద్ధ వహించు; పో.చూ.క. అణుకు. సహించు; పో.చూ.మ. అనుకుక, అణయికు. పై.

<అంగి (కే) + గంచు. వ్య. అడుగువేయు.

అంగవేయు చూ. అంగి.

అంగామా చూ.చూ. హంగామా. వి. గలదా.

అంగామా వి. వర్షాలు ఎక్కువగా కురిసిన సంవత్సరం.

గు. హంగామ, ఋతు సంబంధమైనది; మరా. హంగామి; ఉ. హంగామి; పాఠ. అంగామ.

క. హంగామి, ఋతు సంబంధి; హంగాము. ఋతువు; క. అంగామి, కాక్సారికం; మ. అంగామి. ఋతువు. కాక్సారిక నియామకం.

<ఉ. హంగామ్ <పాఠ.

అంగాము చూ.చూ. హంగాము. వి. సూర్యోదయం, కోకల కాలం, కొలి వంటకారు. చూ. అంగామా, 'అంగాము' అంటే వైరు వంటకు వచ్చే కాలం అని అర్థం; ఇక్కడ కొలి వైరు వంట అనే అర్థంతో దూడి.

అంగాయ వి. ఆదరణలు.

సం. అంగజ. శరీరం నుంచి వుద్భవించి, అలంకారం; అంగజాత. అలంకారం; ప్రా. అంగయ. అలంకారం, దండకడియం; అమా. అంగయ. దేవతా విగ్రహాలంకారం, దండకడియం; మరా. అంగాజ. జోలపాట.

<ప్రా. అంగయ.

అంగార! చూ. అంగర. వి. బూడిద, నిప్పుతో ఉన్న చొక్క.

సం. అంగారక, చొక్క, ముందురున్న చొక్క; ప్రా.పా. అంగర; ఓ. హిం. అంగారా; గు. అంగార.

క. అంగర, అంగార; క. అంకారకమ.

<సం. అంగార.

అంగార! వి. నిమెంటు పూత.

ఉ. అంగారహ. రేఖాచిత్రం; పాఠ. అంగార. పూత, వర్ణచిత్రం.

<ఉ. అంగారహ <పాఠ.

అంగారకుడు వి. మంగలి (వా.) ('మంగలి' అనటానికి బదులు మర్యాదగా 'మంగళ' అనే శర్వవ్యాయంగా 'అంగారక' అనే ప్రయుక్తం).

అంగారబొట్టలు అంగార (సం.) + డ + ట్ట + లు; చూ. అంగరొట్టె. వి. బ.వ. వేయించిన గోధుమ బొట్టలు.

అంగారపోడి చూ.చూ. అంగర పోలియ. వి. నిప్పులమీద కార్చిన బొట్ట.

అంగారు చూ. అంగార. వి. రామ, బొట్టు పెట్టుకునే నల్లని పదార్థం.

ఓ. అంగారహ. బొడ్డునుంచి రయ్యలైన పదార్థం; క. అంకారం. మార్మబ్రాహ్మణులు పెట్టుకునే బొట్టు.

అంగాత్తము చూ.చూ. అంగవత్తము. వి. ఉత్తరీయం.

అంగి చూ. అంగియ, అంగి. వి. 1. మిగాళ్ల దానా వేళ్లతో చొక్క. సమీర. 1.74; 2. పైన దరించే మార్చానం. అం.దా. 2.156.

సం. అంగికా. రవిక, చొక్క; పా. అంగిఅ. కొన్ని అంగాలు కలది, ఉ. అంగియ. రవిక.

క. కు. కొలా. అంగి. చొక్క, పొడుగాటి చొక్క; క. అంకి. పై.

<ప్రా. అంగి అ <సం. అంగికా.

-అంగి! చూ.చూ. -అంగి. ప్రత్య. పిట్టల పేర్ల చివర వచ్చే ప్రత్యయం. ఉల్లంగి. హంస. 3.18.

-అంగి! చూ.చూ. -అంగి. ప్రత్య. గ్రామ నామాల్లో చివర వచ్చే ప్రత్యయం. కోరంగి, పొట్టంగి, బాదంగి, మేరంగి.

అంగిలిగుంట చూ. అంగిలి.

అంగిలిముల్లు చూ. అంగిలి.

అంగియ చూ.చూ. అంగి.

అంగిలి చూ. అంగలి, అంగుడి, అంగుడు. వి. 1. అంకర్లకం, లోతుత్తుక, కొండనాలుక ఉండే చోటు. లేంక వంచం. 2.109, దళా. 1.196; 2. కాలువు.

క. అంగళ, అంగళు, అంగుళ, అంగుళి, అంగుళె. కాలువు; పో.చూ. మ. అంగా. నోరుతెరచు; అంగావుని. పై; క. అణ్ణామ. కాలువు, లోతుత్తుక, నోటి పైభాగం, కొండనాలుక; అణ్ణామ్మ. కొండనాలుక; కుజి. గుంట; పో.చూ. అంకా. నోరుతెరచు; పో.చూ. మ. అణ్ణామ. కాలువు.

తె. అన్-ఉ (వలుకు) + క.క.మ. కుళి (గుంట).

మూ.ద్రా. *అన్ (పై) + కుటి (గుంట)

అంగిలిగుంట వి. గళగర్తం, వావిక, కుత్తుక. రామా. 3.155. అంగిలిముల్లు వి. 1. ఉపజిహ్వాచార్యం, గళాం కురం, కొండనాలుక రాలూకు రోగం. బసవ. 3.325; 2. ఉపజిహ్వాక, కొండనాలుక; బసవ. 3.340, 3. గాలి మొ.

పోకకుండా చిత్తలమొలకు కట్టే త్రిభులాచారవ దూహ విశేషం. క. అంగులియముఖ, క్వానమా ఆహార క్రియనూ అధ్యగించే ఉపదిహ్వాచోగం. అంగిరినంబ వి. గళగర్తం, వావిక.

అంగిరినంబ చూ. అంగిరి.

అంగి రూ.చూ. అంగి. వి. దుదాసీలు, మదరాసీలు దరించే హొడుగాది దొక్క, నిలువటంగి, గువ్వల. క. 10. చెన్న. వి. 12 ప.

అంగు¹ వి. 1. అందం. యయా. 3.52; 2. ఒప్పడం; విజ. ఒప్పడమైన, అందమైన, ఇంచైన.

క. అను, అనుభ, అనుభ, అర్హత, జాచిర్యం, నాజాకు, అందం; అణి. అందం, అర్హత, నాజాకు, సంకుప్తి; అంద. పై; పో.చూ.కు. అంద. అందం; క. అంకక్కారణి. సోకుగాదు; అంకణి.నుందర ప్రజేశం; అంకమ. శరీరసౌందర్యం; ఆమ్. అందం; అణి. అందం; చు. అమ్. అందం; అణి. అందంగా ఉండు; పో.చూ. అణి. అలంకారం; అణియుక. దరించు, అలంకరించుకొను.

<అమ్+కు. మూ.ద్రా. అన్ (అణ్). అందంగా ఉండు.

అంగుగ క్రి. విజ. ఒప్పడంగా, చక్కగా.

అంగు² రూ.చూ. అంగము¹. వి. రీతి, విధం. అంద్రా. 6.93, రసిక. 5.76.

అంగు³ రూ. హంగు. వి. 1. అంగణం. ప్రదానమైనదానికి సహచారంగా ఉండే పరికరం; 2. గృహావకరణం, పాత్ర మొ.; 3. నడుపాయం, సౌకర్యం.

<ఉ. హంగ్. బలం, సైన్యం.

అంగుదాద రూ. హంగుదాదు. వి. 1. పోగం మేళంలో రాళం వేసేవాడు; 2. నహాయకుడు.

అంగు⁴ చూ. అంగ². వి. శరీరావయవం.

సం. అంగ- శరీరం, ఆవయవం; ప్రా. అంగ. పై.

<అంగ².

అంగుగ చూ. అంగు¹.

అంగుటము రూ. ఉంగటము, ఉంగుటము. వి. 1. బొటనవేలు. దార. ఆర. 2.104, శబ్ద. 2.161; 2. వేలు. అం.దా. 2.139; 3. అంగుళం, బొటనవేలి ప్రమాణం.

సం. అంగుట- బొటనవేలు; ప్రా. అంగుట్ట-, అంగుట్టో; ఆమా.పా. అంగుట్ట; నే. అంగుటి; అ. అంగతి; తెం. అనుతి; హిం. అంగూథ; పం. అంగూథ; సిం. అంగూథ; గు. అంగుథో; మరా. అంగతి; సింహ. అంగుట; ఉ. అంగూథా; పార. అంగుస్త;

క. అంగుట, ఉంగుట, ఉంగుట్ట (<సం. అంగుట్ట-); కు. అంగుట్ట, ఉంగుట్ట, అంగుట్ట, ఉంగుట్ట; ప. అంగుట్టమే, అంగులమే, వేలు; అంగులి. వేలు, కాలివేలు.

<ప్రా. అంగుట్ట-<సం. అంగుట్ట-.

అంగుడి రూ.చూ. అంగిరి. వి. చోకుత్తుక, బాలువ.

అంగుడు రూ.చూ. అంగిరి. వి. 1. చోకుత్తుక, బాలువ; 2. అర్చికొండ ఉండే దొవ్వవంటి భాగం (అంగిరివలె ఉండటంవల్ల ఈ పేరు వచ్చిఉండవచ్చు).

అంగుడుతుడుపి రూ.చూ. అంగుడు దుడిపి వి. కొండె గాదు, కంటాలమారి. అంగుడుదుడిపి రూ. అంగుడు తుడుపి, అంగుడు దుడువ. వి. చాడీకోరు, కంటాలమారి. క. అంకిటులొట్టుప్పి, కొండెగాదు; పో.చూ. తొట్టుప్పి. చాడీకోరు; తొట్టుప్పి. నింద; తొట్టు. కల్పించు, అదాంబాలువేయు. వ్య. అంగిట్లో అపవాదులు నృప్తించే వాడు. అంగుడుతుడువు రూ.చూ. అంగుడుదుడిపి.

అంగుడుతుడుపి చూ. అంగుడు.

అంగుడుదుడిపి చూ. అంగుడు.

అంగుడుతుడువు చూ. అంగుడు.

అంగుడుముట్టు పో.చూ. అంగదిక్. వి. పిల్లల మొలకు కట్టే ఒక ఆభరణం ('అంగుడి', 'అంగుడు' మొ. వదాల సాదృశ్యంవల్ల 'అంగ', 'అంగుడు' గా మారి ఉండ వచ్చు).

అంగుడు+ముట్టు.

అంగుదాద చూ. అంగు³.

అంగులు వి. దబ్బు. చూ. అంగదాలు. బహుళ; పశువులనే దబ్బుగా వ్యవహరించే ఆచారాన్ని బట్టి అర్థ వివరి.; వర్ణలోపం.

అంగుళము వి. అడుగు (బ్రిటిష్ రైల్వేమానం) లో వన్నెంబో వంతు; గజంతో 30వ వంతు.

సం. అంగుల-. 8 యవల ప్రమాణం; ప్రా. పా. అంగుల; కా. అంగుల్; నే. అమల్; ఒ. అంగుల్. హిం. అంగుల; పం. ఉంగల్; ల. అంగుల్; సిం. అటురు; గు. అంగల్; మరా. అంగూల్; సింహ. అంగుల; అర. అంగుల్. (తెలుగులోనూ, హిందీ మొ; కొన్ని ఉత్తరాది భాషల్లోనూ అడుగులో 12వ వంతు అనే అర్థంలో దూడి).

అంగుప్తాప వి. తుడుపు, తాడుగు. కుట్టు పనివాడు వేరికి పెట్టుకొనే కుడుక; అంగుళిద్రాణం.

హిం. అంగుస్తానా; మరా. అంగుస్తన్, అంగుస్తాన్. అంగుష్ఠాణ; ఉ. అంగుస్తానా; పార. అంగుస్తదాన్; క. అంగుస్తాన్.

<మరా. అంగుస్తన్. <సం. అంగుష్ఠ-.

అంగూరు వి. ద్రాక్ష.

నే. హిం. ఉ. అంగూర్; మరా. అంగూర; క. అంగూర.

<ఉ. అంగూర్.

అంగే అవ్య. ఓసి, సీచ స్త్రీ సంబోధనం.

ప్రా. హంజె. నవినిగాని, దానినిగాని పిలవటానికి వాడే అవ్యయం;

క. హంజె.

అంగోచ చూ. అంగోత్తము. వి. ఎరువులో తెల్లగీరలు

వడెట్లు నేసిన కలపాగాగుడ్డ.

అంగోత్తవుపాట్ల చూ. అంగోత్తము.

అంగోత్తము దూ.చూ. అంగవస్త్రము. వి. పై బట్ట.

అంగోత్తవుపాట్ల వి. ఎంత తిన్నా నైకి లేవని పాట్ల. అంగవస్త్రము + పాట్ల (మాం.కో.). (అంగవస్త్రం పరిమాణంలో చాలా చిన్నది కాబట్టి మామూలుగానే పాట్లచుట్టూ చాలించాలకుండా ఉంటుంది. ఎంత తిన్నా నైకి లేవకుండా అంగవస్త్రం కట్టుకోవానికి అనువుగా ఉండే పాట్ల అని అర్థం.)

అంగ్రేజీపెంకు వి. మంగుళూరి పెంకు.

అంగ్రేజీ + పెంకు. (ఇంగ్లీషువారి నుంచి ఈ రకం పెంకు వాడుకలోకి రావడంవల్ల ఈ పేరువచ్చింది.)

-అకే వ్రత్య. ఓ, గు లు అంతమందుగల క్రియలపై వచ్చే కృత్ వ్రత్యయం. మలంగు < మలంకు ; మలంకు-అ < మలంక ; అర్వాకానిక విభజనంవల్ల-మర్- (అంక) అకే ; కలంగు-అ. కలంక, కల్-అకే ; మలంక. మెలిక. చార. దీప్య. 1.269. ఆదేశ వదాంశం:- అకే < -అంగు.

క. కలంకు, కలకు. కదలించు, కలచు ; కలకు, కలక. మురికి ; మలంగు, మలంగు. వంగు ; మలకు, వంపు ; క. కలంకు. కలకచెందు ; కలక్కమ్. కలక ; మలంకు కలవరపడు ; మలక్కమ్. కలవరం ; (-అక్కమ్ < *అంకు)

-అకే < *అకమ్.

అచట దూ.చూ. అచ్చట. వి. అక్కడ, అచ్చట. చార. ఉచ్చో. 4.828, కాంతి. 3.92, అను. 4.438.

అ + చోటు > అచ్చట > అచ్చట > అచ్చట > అచట.

అచరించు దూ.చూ. అచ్చరించు. అ.క్రి. అగ్రహించు, వట్టవట్టు. నవనాక. 5.260.22.

అచాటము విజ. విరివియైనది. వృతులం.

నం. అత్యర్థ అర్థతకు మించినది. అత్యధికం, అపరిమితం ; అత్యంత. అమితం, అధికం, అనంతం ; మహా. అవృత్త. అత్యధికం ; నే. అచాడు. కలదిరుసు ; అచాట్ల. అత్యధికం ; మరా. అచాట. బలమైన, తీవ్రమైన.

< మరా. అచాట.

అచిత్త వి. రోగం వలన దొర్లబయ్యం. చూ. అనురునురు.

ప్రా. అచిత్త-. అచేతనం, జీవరహితం ;

క. అనుర్. వినుగు, వేసాడు ; కు. అసరు. దగ, దప్ప ; క. అచర్. మూర్చ, మైకం ; అచర్త (అచర్తరి), ముక్తకలిగించు ; అచతి. మైకం ; మ. అశతి. మైకం, మరపు.

< క. అచర్త ; పో.చూ. ప్రా. అచిత్త-.

అచే వి. ముఖ్యమైనవంట.

ఓ. అచా. మొదట భూమి దున్నేప్పుడు వేసే గుండ్రది నాగడి చాలు.

< ఓ. అచా ; అర్థ వివరి.

అచోటు దూ.చూ. అచ్చోటు. వి. అక్కడ, అ ప్రదేశం. చార. స్వ. 19.

అచోటు దూ.చూ. అచ్చోటు. వి. ఆ ప్రదేశం (క.ర.).

అచ్చో అవ్య. తిరస్కార నూచరం. అసహ్యరా నూచరం హిం. అచ్చా. నమ్మతని సంస్తుతని తెలిపే అవ్యయం పో.చూ. క. అచ్చగ, అచ్చియ. కలక. గాబరా ; క. అచ్చో. వారిని ఆశ్చర్యాన్ని తెలిపే అవ్యయం మ. అచ్చో. చాడను ఆశ్చర్యాన్ని తెలిపే అవ్యయం (ద్రవ్యనుకరణం వాచ్యు ; పో.చూ. హిం. అచ్చా).

అచ్చో దూ. అచ్చము, అచ్చు. వి. 1. శేవలం. సాం. ర్యము లేనిది, కలగలుపు లేనిది. చార. అను. 1.198. 2. స్వచ్ఛం, నిర్మలం. హరి.ఉ. 6.122 ; 3. దట్టం సాంద్రం. శృం.నై. 6.22 ; 4. తెల్లనిది. యయా. 1.120 నం. అచ్చ. స్వచ్ఛం, నిర్మలం ; పా. అమా. ప్రా. అచ్చ ; కా. ఓభు. వల్పుని ; నే. హి. పం.ఉ. అచ్చా మంచి ; సిం. జుభో ; గు. అచు ;

క.కు. అచ్చ. స్వచ్ఛం ; క. అచ్చమ్. సరిగా ; అచ్చా మంచిది ; అచ్చు. నరైన పోలిక, అనలు స్వరూపం.

< ప్రా. అచ్చ- < నం. అచ్చ-.

అచ్చకాలు వి. కత్తిలేని విత్తులు. అచ్చగుండ్లపేరు వి. 1. ముక్త్యాలహారం ; 2. స్పటికమాల. అచ్చ తెలుగు దూ.చూ. అచ్చతెలుగు. అచ్చతెలుగు దూ. అచ్చతెలుగు. వి. స్వచ్ఛమైన తెలుగు, సంస్కృత నమేరరైన తెలుగు. పో.చూ.క. అచ్చ గన్నడ / -కన్నడ. స్వచ్ఛమైన కన్నడం. అచ్చతెలుపు విజ. స్వచ్ఛమైన తెలుపు. చార. అను. 1.193. అచ్చబంగారము వి. 1. మంచి బంగారం ; 2. మంచి అనే అర్థంలో బుజ్జిగింపు మాట. అచ్చబియ్యము వి. 1. ఒకే రకం బియ్యం, కలగలుపు కాని బియ్యం ; 2. రాళ్లు వగైరా విరిగిన బియ్యం. అచ్చవెండి వి. స్వచ్ఛమైన వెండి. అచ్చ వెన్నెల వి. స్వచ్ఛమైన వెన్నెల. అచ్చావు అచ్చ + అవు. వి. తెల్లబవు.

అచ్చకారము దూ.చూ. అచ్చకారము. వి. క్రయవిక్రయాల నిశ్చయార్థం ముందుగా ఇచ్చేరనం, సంచకరం.

అచ్చకాలు చూ. అచ్చో.

అచ్చకాలుబుచ్చకాలు దూ.చూ. అచ్చికలు బుచ్చికలు. వి. పరస్పరానుకూల్యం.

అచ్చక్షరములు చూ. అచ్చు.

అచ్చగుండ్లపేరు చూ. అచ్చో.

అచ్చట దూ.చూ. అచ్చట. వి. అక్కడ, ఆ ప్రదేశం. చార. అను. 2.5, 4.67, అము. 41.11.

అచ్చక దూ.చూ. అక్షింకలు. వి. బొట్టుగా ఉపయోగించే బియ్యం.

అచ్చకబొట్టు అచ్చక + బొట్టు. వి. అక్షింకలతో పెట్టు కొనే బొట్టు.

నం. అక్షత + వృత్త ? ; నే. అచ్చత తిలక్ ;

క. అకత బొట్టు; కు. అకద బొట్టు; క. అట్టెత్త బొట్టు.

అచ్చతుకు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చతుకుపల్ల చూ. అచ్చు¹.

అచ్చతెనుగు చూ. అచ్చు².

అచ్చతెలుగు చూ. అచ్చు².

అచ్చతెల్పు చూ. అచ్చు².

అచ్చన¹ య. అచ్చెన. వి. హుళ, పెద్దలపల్ల జేవకలపల్ల గల రక్షివపత్రి. బవవ. 3.71 వు.;

సం. అర్చనా. గౌరవం, హగర్త, రక్షి; ప్రా. అచ్చణం, అచ్చణా; మహా. అమా. అచ్చణా. హుళ; జే. ప్రా. అచ్చణం. సేవ, కుళూష; పా. అచ్చన, అచ్చనా, అచ్చతి. హగరు, గౌరవించు;

క. అచ్చన. హుళ, మర్కాద.

<ప్రా. అచ్చదా.

అచ్చన²- విద. పాచికలకుగాని, పాచికలాటకుగాని సంబంధించినది.

సం. అక-. పాచిక, పాచికలాట; మహా. అమా. అచ్చ-, పాచిక, కన్ను; పా. అచ్చ. పాచిక; అచ్చిబద్ధ. జూదపు పలక.

అచ్చనగండ్లు (-కండ్లు; -కల్లు+లు.) వి. బ.వ. 1. దారికా క్రిడా విశేషం. కోట. 5.76; పాంచా. 1.57; 2. వై అటలో ఆదే దొమ్మరాళ్లు. వసు. 4.59; కళా. 6.229. అచ్చనగండ్లు (-కల్లు.) వి. అచ్చనగాయ; అచ్చనగాయలాడు (-కాయల్ -ఆడు.)-అ.క్రి. అచ్చనగాయలాటఆడు. అచ్చన గాయలు (-కాయలు.) వి. బ.వ. అచ్చనగండ్లు. దుక్కి. 1.86 (-కాయలు. కాయలపతె ఉండే రాళ్లు). అచ్చన గుండ్లు (-గుండు -లు.) వి. బ.వ. అచ్చన గండ్లు. రామా. 5.121. యయా. 3.151. అచ్చనలాడు. అ.క్రి. అచ్చన గాయలాగా వైకి కిందికి మనస్సులో ఊగినలాడు. అచ్చనలు వి. బ.వ. 1. నృత్యం. పండి. 160 వు., వైదా. 1.55; 2. దారికా క్రిడా విశేషం.

అచ్చనగండ్లు చూ. అచ్చన².

అచ్చనగల్లు చూ. అచ్చన².

అచ్చనగాయలాడు చూ. అచ్చన².

అచ్చనగాయలు చూ. అచ్చన².

అచ్చనగుండ్లు చూ. అచ్చన².

అచ్చనపుచ్చు స. క్రి. ఊడతెనుగు, వైకిలాగు. కు. సం. 2.76.

సం. అచ్చన్న-? ప్రా. అచ్చణ్ణ- గుప్తం కానిది, ప్రకటితం.

<ప్రా. అచ్చణ్ణ-+పుచ్చు.

అచ్చనలాడు చూ. అచ్చన².

అచ్చనలు చూ. అచ్చన².

అచ్చబంగారము చూ. అచ్చన².

అచ్చబియ్యము చూ. అచ్చన².

అచ్చము య.చూ. అచ్చు². విద. 1. నృత్యం, నిర్మలం. దార.అను. 1.198, శృం.నై. 6.22; 2. కేవలం,

మిశ్రంకానిది, బద్ధం. దార.అన్య. 2.203, దీమ. 2.19, 3. తెల్లనిది. యయా. 1.120; 4. రద్దం. సాంద్రం.

అచ్చముగ అన్య. నిస్సంశయంగా, స్వేచ్ఛగా, ఇష్టానుసారంగా.

అచ్చముగ చూ. అచ్చము.

అచ్చర వి. అచ్చరన. జేవ కేళ్య. మను. 2.38.

సం. అచ్చరన; ప్రా. అచ్చరా, అచ్చరనా, అచ్చర అ. అందగత్తె, ఇంద్రాణి; అమా. పా. అచ్చరా. జేవకన్య; హిం. అచరా, అచర;

క. అచ్చర, అచ్చరసి, అచ్చరి; క. అచ్చరమ.

<ప్రా. అచ్చరా.

అచ్చరనది వి. అచాళగంగ, బహుళ; పాలవంత. దగా. 2.17. అచ్చరవాక వి. అచ్చరనది.

అచ్చరనది చూ. అచ్చర.

అచ్చరము వి. అక్షరం, వర్ణం, వైజ. 2.95, వేద. 4. 22.

సం. అక్షరము. వర్ణం, అచ్చు, ద్వని, మాట; ప్రా. అచ్చర-; అప. అచ్చర?; కా. అచుర్; నే. అచ్చెరె, అచ్చెర్; హిం. శ. అచ్చర్;

క. కు. అచ్చర; క. అచ్చరమ్,

<ప్రా. అచ్చర-.

అచ్చరవాక చూ. అచ్చర.

అచ్చరాలు య.చూ. అక్షరాలు. వి. నోటిహార.

అచ్చరు య.చూ. అచ్చరువ. వి. ఆశ్వర్యం. కు. సం. 11.197.

అచ్చరువడు (-వడు.) అ.క్రి. ఆశ్వర్యపడు. కు. సం. 10.486.

క. అచ్చరి బడు/-వడు.

అచ్చరువడు చూ. అచ్చరు.

అచ్చరువు య. అచ్చరు, అచ్చెరియము, *అచ్చెరు, అచ్చెరువు, అచ్చెరువు. వి. ఆశ్వర్యం. కు. సం. 11.768.

సం. ఆశ్వర్య-; ప్రా. అచ్చర, అచ్చరి అ, అచ్చర అ, అచ్చర, అచ్చరి అ, అచ్చరిజ్జ, అచ్చర అ, అచ్చెర, అచ్చెరగ, అచ్చెరయ; వై మహా. అచ్చరియ, అచ్చెరియ; కార. అచ్చరి అ, అచ్చరి అ; అమా. అచ్చర, అచ్చెరిగ; మా. అచ్చలి అ; పా. అచ్చరియ; అప. అచ్చెరయ. (< సం. ఆశ్వర్యక-); నే. అచరై, అస్తరై, అస్తరై. విద. ఆశ్వర్యకరం, అద్భుతం; హిం. అచరజ్; గు. అచరజ, అచరత; ఉ. అచరజ్;

క. అచ్చరి, అచ్చర్య, అచ్చరియ; కు. అచిర;

క. అచ్చరియమ్; మ. అచ్చరియమ్, అచ్చరియం; పర్షి. అచ్చరిత్; బరయాన్. అజ్ గుత్.

<ప్రా. అచ్చర (+-వ).

అచ్చలము వి. 1. చలం, పట్టుదల. దార.నదా. 2.170;

2. ఉర్వాహం, హునిక. దా.రా. యు. 250; 3. కోపం.

వై.దా. 5.42. ఆ+చలము. ఆ పట్టుదల; క్రమంగా

క. అచ్చు, హచ్చు, చేర్పు, అంటించు. మొ ; అచ్చు.
గట్టికనం, బలం, మూన, మూనపోసి తీసినది, ముద్ర,
గుర్తు, ముద్రాక్షరం, నేకపనిముట్టు ; తు. అచ్చి. గుర్తు,
ముద్ర, మూన, ముద్రణ, నేక పనిముట్టు ; త. అచ్చు.
మూన, ముద్రాక్షరం, నేక పనిముట్టు, సరిపోలిక, గుర్తు,
రిహ్నం, ముద్ర, ముద్రణ ; అబ్. ప్రవేశించు, చొచ్చు,
మునుగు ; మ. అచ్చు. చిహ్నం, ముద్ర, మూన, నేక
పనిముట్టు.

<ఆర్ + చు. అచ్చ; చూ. ఆచ్చ.

మూ.ద్రా.* ఆచ్.

అచ్చక్షరములు వి. బ.వ. అచ్చవేసిన అక్షరాలు. అచ్చకు వి. బద్ధే పోగులకు పదుగు పోగులు కలిపి పదిపెట్టలం. అచ్చకుకుప్పలి వి. ఎత్తుపల; ఆచ్చుకర్రలకు ఆచారంగా నిలబెట్టినప్పటి. అచ్చించు వి. అచ్చుకొట్టు, నకలు పీయ; అచ్చు + ఇంచు; క. అచ్చటి. వు న్నకం ముడించు. అచ్చివె(లు) వి. పన్నె కట్టబడిలో దండెలమద్య దువ్వెన వళ్ల చూచిరిగా వరసగా ఉండే ఈనెలు, లేక ఈచలు. అచ్చుబిగ్గ న.గ్రీ. అచ్చు తీసివేయు. అచ్చుకట్టు న.గ్రీ. 1. ఏర్పరచు, ఏర్పరించు. హరి. ఉ. 10.158, నృసిం. 1.8, పాండు. 1.11, చైత. 1.85; 2. (నేకలో) కర్రలకు పదిదారాలు కట్టి అచ్చు రియారుచేయు. క. అచ్చుకట్టు, అచ్చుకట్టు; కు. అచ్చుకట్టు. నక్రమ పద్ధతి, ఏర్పాటు; క. అచ్చుకట్టు. చేనిక గనిములు వేయు, చిత్ర రచనకు ముందు చుట్టు గీత గీయు. అచ్చుకట్టుపాలము వి. పల్లవ సాగుకై మళ్ల కట్టిన చేను. అచ్చుకట్టుదిగ్గ వి. అచ్చుదిగ్గ; అచ్చుకట్టలప్పుడు పదిదారంబట్టే కొయ్య. అచ్చుకట్టువాడు అచ్చు + కట్టు + వాడు. వి. బట్టలనేక కువయోగించే అచ్చులు కట్టేవాడు (ఈ జాతివాడు నేత్రవైద్యం కూడా చేస్తాడు). క. అచ్చుకట్టి. అద్దకంకోసం బట్టర్ని మదరలు పెట్టి కట్టేవాడు; అచ్చుకట్టు. నేక పనిముట్టు. అచ్చుకట్టు వేయు న.గ్రీ. సాగుకు పీలుగా పొలాన్ని మళ్లమళ్లగా విడదీంచు. అచ్చుకుప్ప వి. దనవంతుడు. వ్య. రాజముద్ర గల నాచేల పోగు. అచ్చుకూటము రూ. అచ్చుగూటము. వి. ముద్రాక్షరకాల. క. అచ్చుకూట; క.ను. అచ్చు కూటము. అచ్చుకూర్పు న.గ్రీ. అచ్చు ఏర్పాటుచేయు. అచ్చుకొట్టు న.గ్రీ. ముడించు. క. అచ్చుహకు. ముద్ర వేయు. ముడించు; పో.చూ. అచ్చొత్తు; క. అచ్చొ-అటి. ముడించు. అచ్చుకోయు న.గ్రీ. అచ్చులో బద్ధేపోగులు గాని బెంత పోగులుగాని వరసగా కోయు. అచ్చుగిరక వి. మగ్గంమీద అచ్చుగుదులు తగిలించే కొయ్య కప్పి. అచ్చుగూటము (-కూటము). రూ. చూ. అచ్చు కూటము. వి. ముద్రాక్షరకాల. అచ్చుచిత్తలు వి. బ.వ. ముద్రణ కావలసిన వాటి చిత్తు ప్రతులు, పూఫలు. అచ్చుబెట్ట అచ్చు + బ్ (ప్రకృతి బావ నివారక ప్రత్యయం) + ఎట్ట. వి. అచ్చుపోసి పదిలేసిన ఎట్ట, ఆబోకు. అచ్చు వడు అ.గ్రీ. 1. తగియుండు, ఉచితమగు, సార్థకమగు. భార. విరా. 5.165; 2. నృప్తమగు, తెల్లమగు. బయల్పడు. భార. ద్రోణ. 5.315, హరి. ఉ. 3.159; 3. మూర్తిభవించు, రూపొందు. భార. ఆర. 7.175; 4. అచ్చు, అలవడు. విక్ర. 6.98, కళా. 4.18; 5. ఏర్పడు; 6. ముడితమగు. అచ్చువఱచు రూ. చూ. అచ్చువఱచు. న.గ్రీ. 1. ప్రాప్తింపజేయు, కలిగించు. భార. ఆసు. 5.234; 2. ఏర్పరచు. పద్య. 2.9; 3. నియమించు, నియోగించు. అచ్చువఱచు రూ. అచ్చు వఱచు; 'అచ్చువడు' ప్రేరణార్థకం. న.గ్రీ. 1. నియ మించు, నియోగించు. భార.విరా. 4.28; 2. ప్రాప్తింప

జేయు, కలిగించు; 3. ఏర్పరచు. అచ్చుపాటు వి. నృప్తక. భార. శల్య. 1.11. అచ్చుపాడివది వి. 1. అచ్చుపోసినది; 2. స్వేచ్ఛాచారం కలది. అచ్చు పాడుచు న.గ్రీ. ఎద్దకు ఆబోకుగా ముద్రవేయు. అచ్చు పొందించు న.గ్రీ. అచ్చు పొందెట్టు చేయు. అచ్చుబద్ధ' వి. అచ్చు పోగులో అనిబెంబడి పోగులు చెదరకుండా దూర్చిన వెనుదబద్ధ. అచ్చుబెల్లము వి. అచ్చులుగా పోసిన బెల్లం. అచ్చువేయు న.గ్రీ. ముడించు. అచ్చొత్తు న.గ్రీ. 1. గుర్తు పెట్టు. బసవ. 5.81; 2. ముడించు. హరి. ఉ. 7.88. క. అచ్చొత్తు. ముద్రవేయు, గట్టిగా నొక్కు; కు. అచ్చొ ఒతుని. వై.

అచ్చు? రూ.చూ. అచ్చు? వి. పరిశుద్ధి. నైర్మల్యం. విక్టా. ప్రా. 114; వి. 1. పరిశుద్ధం, నిర్దోషం. విక్టా. ప్రా. 91. కక. 4.46; 2. నృప్తం. హరి. హ. 7.88; 3. యదార్థం, సరి అయినది. ఆ.దా. 2.316, 3.92.

అచ్చుగ అచ్చ. అచ్చగా. భాగ. 11.18. అచ్చుద్రవము వి. స్వచ్ఛర, పవిత్రత, శుభ్రత. అచ్చుపాలు వి. ఆనుకూల్యం.

అచ్చు? వి. పాచిక. సిం.ద్యా. 10.88.

నం. అచ్-; ప్రా.పా. అచ్చు-.

<ప్రా. అచ్చ- <నం. అచ్-.

అచ్చు? వి. 1. ఇరుసు మాను, బండి ఇరుసు; 2. వినదు రాయి కువయోగించే కొయ్యపనిముట్టు.

నం. అచ్-; ఇరుసు;

క. క. మ. అచ్చు; కు. అచ్చుకోలు. చూ. అచ్చు? ఆర వివరి.

<నం. అచ్-.

అచ్చు? పో. చూ. అరువు. న.గ్రీ. 1. (దందుగు పన్ను, అప్పు మొ.) విధిగా చెల్లించు. విక్టా. 3.48, భా. 4.1168, 1281; 2. ఇచ్చు. ఉ.హ. 5.268. అ.గ్రీ. 1. హరి పడు, పూటపడు. కాశీ. 5.125; 2. అప్పుపడు, ముణవడు, ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 728. శేష. 3.221.

క. అచ్చు (-అటసు, అటచు, శిథిలంచేయు. నాశంచేయు). దండుగపడు, పంధని పొలానికి శిస్తు చెల్లించు; అచ్చుకె. దండుగ పడు; క. అట. వ్యయించు, నాశంచేయు.

<అట-చు.

అచ్చియుండు న.గ్రీ. ఇచ్చుకోవలసి ఉండు. అచ్చుకావలి రూ. అచ్చుకావలి. వి. తమతమ ప్రాంతాల్లో దొంగతనాలు మొ. జరగకుండా చూసేందుకూ, జరిగే పక్షంలో ఆ పొమ్ము తెప్పించి ఇప్పించేందుకూ, లేదా, ఆ నష్టం తరించేందుకూ ప్రాంతీయాధికారులకు (విజయనగర రాజ్య కాలంలో) ప్రభువలించిన జాగీరు. అచ్చు + కావలి. అచ్చుకొను రూ. అచ్చుకొను. అ.గ్రీ. 1. పూచీపడు; 2. దండుగ చెల్లించు. అచ్చుకోలు వి. కొత్త దూస్యామికి రైతు అచ్చుకోవటం. అచ్చుదల (-కల) వి. 1. అంగీ కారం, అప్పుదల. కళా. 2.120; 2. అప్పుపడి ఉండటం; 3. అచ్చిరావటం, కలిసిరావటం. అచ్చుబొటు వి. అచ్చు.

అచ్చు¹ వి. వలకన్ను. కన్ను.

సం. ఆశి-. కన్ను; ప్రా. అచ్చు, అచ్చి, అచ్చి.

<ప్రా. అచ్చు-

అచ్చుబద్ధ² వి. పెరి అల్లటాని కుపయోగించే పరికరం.

అచ్చు³ వి. లాభం, ప్రయోజనం (దీనికి అసమానంలో ప్రయోగంలేదు). అ. శ్రీ. కలిసివచ్చు. ఆనుకూలమగు, లాభసాటిగా నుండు.

క. అచ్చు. సాన్నిహిత్యం, స్నేహం, ప్రేమ, ఆదరం.

అచ్చివచ్చు అ. శ్రీ. 1. మేలగు, శరమగు, కలిసివచ్చు;

2. చాక అగు, లాభసాటి అగు.

అచ్చు⁴ వి. స్వరం, ప్రాచాక్షరం; అచారాదికం. సులక్ష. 5.118.

సం. అచ్. 'అ' నుండి 'ఇ' వరకు గల వర్ణాలకు వాడే సాంకేతిక పదం; వే. అచ్. పై;

క. అచ్చు. ఆత్మ, స్వరం; య. అచ్చు; క. అచ్చు; మ. అచ్చు, అచ్చు.

<సం. అచ్. పాణినియ ప్రత్యాహార సంక్ష.

అచ్చుకగ్గ చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకట్టు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకట్టపాలము చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకట్టబిళ్ల చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకట్టవాడు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకట్టవేయి చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకావలి చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకుప్ప చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకుటము చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకుర్చు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకొట్టు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకొను చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకోయి చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకోడు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుగ చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుగిరక చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుగూటము చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుదిక్తులు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుదెడ్డు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకుడు వి. విష్ణున. కాళ్ళ. 8.28, 27.

సం. అచ్చుత-. చుకరిలేనివాడు. విష్ణున; ప్రా.

అచ్చుత-. విష్ణున; అమా. అచ్చుత. ద్వాదశ స్వర్గం,

ఏకాదశ ద్వాదశ స్వర్గాదిపతి; పా. అచ్చుత-. స్థిరం,

కాశ్యకం; అవ. అచ్చుయ. చైనుల స్వర్గం పేరు.

క. తు. అచ్చుత; క. అచ్చుతట్.

<సం. అచ్చుత-

అచ్చుదరి చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుద్రవము చూ. అచ్చు¹.

అచ్చువడు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చువడుచు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చువడుచు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుపాటు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుపాలు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుపాడివది చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుపాడుచు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుపొందించు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుబద్ధ¹ చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుబద్ధ² చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుబాటు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుబెల్లము చూ. అచ్చు¹.

అచ్చువట్టము చూ. చూ. అచ్చుమట్టము. వి. పొట్టగుర్రం.

అచ్చుముచ్చ వి. మంచి చెడు. అచ్చు² + ముచ్చ (బాంగ).

అచ్చువేయి చూ. అచ్చు¹.

అచ్చెన రూ.చూ. అచ్చున¹. వి. హాజ.

అచ్చెరియము రూ.చూ. అచ్చరువు. వి. ఆశ్వర్యం, అచ్చుతల్ల. శ్లో. 2.179.

అచ్చెరు రూ.చూ. అచ్చరువు. వి. అచ్చుతం.

అచ్చెరువడు రూ. అచ్చెరువడు. అ. శ్రీ. ఆశ్వర్యవడు.

క. అచ్చరి బదు/-వదు. అచ్చెరుపాటు రూ. అచ్చెరువాటు. వి. ఆశ్వర్యం. అచ్చెరువడు (-వడు) రూ.చూ. అచ్చెరువడు. అచ్చెరువాటు (-పాటు) రూ.చూ. అచ్చెరుపాటు. వి. ఆశ్వర్యం, అచ్చుతం. చార. కాంధి. 3.446.

అచ్చెరువడు చూ. అచ్చెరు.

అచ్చెరుపాటు చూ. అచ్చెరు.

అచ్చెరువడు చూ. అచ్చెరు.

అచ్చెరువాటు చూ. అచ్చెరు.

అచ్చెరువు రూ.చూ. అచ్చరువు. వి. ఆశ్వర్యం, అచ్చుతం. చార. ఆది. 1.156, 2.198, కు. సం. 3.55. చార. విరా. 4.91, దీను. 1.72, ఉ.రా. 4.

అచ్చెరువువడు అ. శ్రీ. ఆశ్వర్యవడు. అచ్చెరువుపాటు. వి. ఆశ్వర్యం.

అచ్చెరువువడు చూ. అచ్చెరువు.

అచ్చెరువుపాటు రూ. అచ్చెరువు.

అచ్చెరువు రూ.చూ. అచ్చరువు. వి. ఆశ్వర్యం. అహల్యా. 1.102.

అచ్చొడు రూ.చూ. అచ్చొడు. వి. 1. అక్కడ, ఆప్రదేశం. చార. కోణ. 2.251, ఆము. 4.145; 2. ఆదుగిరి. హరి. ఉ. 9.42; 3. ఆపక్క.

అచ్చొత్తు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చొ అ² - + (ఓ) ఓ²; చూ. ఓ²టు; రూ.చూ. అచ్చొటు; సప్తమి అచ్చొ (అన్). శ్రీ. విణ. ఆ ప్రదేశంలో. చార. అశ్వ. 4.228, మను. 3.3, దశా. 1.301.

అచ్చొడు < అ² - + ఓ²టు; రూ. అచటు, అచొటు, అచ్చొటు, అచ్చుటు, అచ్చొటు, అచ్చొ. వి. 1. అక్కడ, ఆ ప్రదేశం. నిర్య. 10.24; 2. ఆదుగురి.

అచ్చోడి రూ.చూ. అచ్చోడి.

అచ్చో రూ.చూ. అచ్చ. వి. మొత్తం, పూర్తి మొత్తం; రైతు వంటకా రాజు వంటకా కలిసి చేసే వండిన వంట మొత్తం.

అచ్చో చూ. అచ్చో; రూ. అచ్చవా. వి. గుర్తు, బాడ.

అచ్చవజ రూ. అచ్చవజా, అచ్చావజా, అచ్చాబజా; చూ. అచ్చో, వజ్జ. వి. బాడ, అచ్చగజీ, అచ్చాజీ.

అచ్చవజా రూ.చూ. అచ్చవజ.

అచ్చబాజరేటు రూ.అచ్చరాప రేటు. వి. 1. ఇతర రూముల కిస్తు రేటు; 2. నరిపాద్దు దర.

మరా, అచ్చాబాబా, నమిషంలో ఉన్న.

< పార. అచ్చా + బాబా. (పక్క) + ఇం. రేటు (పక్క పొలాల కిస్తు రేటు).

అచ్చమాయీ రూ. చూ. అచ్చాయివి. వి. వర్యవేక్షణ పెత్తనం.

అచ్చము! రూ. అచ్చము. వి. 1. గర్వం; 2. ఉరికిపాటు, తెదరు.

పార. అచ్చో. కినుక. కనరు, దేవుం; ఆర. ఉ. అచ్చో.

< ఉ. అచ్చో < అర. అచ్చో.

అచ్చము! అవ్య. తరచుగా, ఎల్లప్పుడు. చూ. అచ్చ.

అచ్చవా రూ.చూ. అచ్చో. వి. 1. లక్ష్యం; 2. గుర్తు.

అచ్చా రూ. అచ్చో. వి. మొత్తం, పూర్తి మొత్తం, రైతు వంటకా వంటకా కలిసి చేసే వండిన వంటమొత్తం. (మొత్తంలో అని అర్థమిచ్చే పార. అచ్చాబాబా లోని అచ్చా మొత్తం అనే అర్థంలో ప్రయోగించబడి వుండవచ్చు.)

అచ్చాఅంధారా రూ. అచ్చాఅంధారా, అచ్చాంధారా. వి. 1. రూపురేఖ; 2. దిక్కుమొక్కు. చూ. అచ్చో, అంధారము.

అచ్చాన్గోలును వి. పడవ పరమాను గడకు, రావకు కట్టిన చిన్నకాడు.

పార. ఆర. హజీన్. వంతు, వంకి కర్రతో లాగు.

తిరిగిపోవ.

అచ్చాన్బాడు వి. తెరచావ ఎత్తేకాడు. (కప్పిలోనించి దూర్చు బడి తెరచావకు కట్టబడి వుంటుంది. చూ. అచ్చాంధారా.

అచ్చావజా రూ.చూ. అచ్చవజ.

అచ్చాబజా రూ.చూ. అచ్చవజ.

అచ్చారము చూ. హజారము. వి. 1. ఆస్థాన మంటపం, కొలువ కూటం. క్రిడా; కువల. 2.3; 2. మొగసాల, నగరి కల వాకిరి.

అచ్చారు! వి. మోటబావి పక్కన పేర్చిన రాళ్ళమీద అర్థంగా వరచిన కర్ర.

ఉ. హజర్. రాయి; పార. అజర్, అజార్, అజార్.

ఇటుక.

< ఉ. హజర్ < పార. (మోటబావిమీద రాయి వేస్తూదు కాబట్టి కొయ్యవేసినా అదే పేరు స్థిరపడి వుండవచ్చు).

అచ్చారు! చూ. హజరు. వి. హజరు, నిర్ధం.

అచ్చీలుగా చూ. అచ్చీలుగా. క్రి.వి. నర్వదా, ఎల్లకాలం.

అచ్చకుంచు న.క్రి. 1. అక్రమంగా తక్కువ వెలకట్టు; 2. నమ్మించి మోసగించు. ఉ. అచ్చాకా < అర. అచ్చాక.

అచ్చాద వి. ఒక ఆట.

? పార. అజద, అజద. చిల్లులుకలది, రంగువేయ బడింది, స్వర్ణాక్షరాలతో వ్రాయబడింది.

అచ్చో రూ. హజ్జ. పో.చూ. అంజ, అంగ. వి. 1. ఆడుగుబాడ. పండి. 5.341 వు.; 2. అడుగు దూరం. చంద్రా. 2.91; 3. అడుగు, పాదం. అచ్చ. రా. 155.

నం. పద్యా. అడుగులు, పద్య. పాదనంబంది; ప్రా. పజ్జా. తోవ; పా. పజ్జ. పై;

క. పజ్జె, పెజ్జె, హజ్జె, హెజ్జె. అడుగు, అడుగుబాడ, బాడ, అంగ; కు. పజ్జె, అజె. పై; తా. ఒజ్. అడుగు; కొలా. అజ్. అడుగుబాడ.

తె. హజ్జ < క. హజ్జ.

అచ్చలువెట్టు అ.క్రి. 1. పూసు, కడగు. కు.నం. 9.228; 2. అడుగులు వేయు. అచ్చవాయి వి. కోడి, చరదాయదం, అచ్చ. రా. అయో. 38; అచ్చో + వాయి (అయదం); చరదాయదమనే సంస్కృత నమాసానికి తెనుగుపోత.

అచ్చో రూ. ఎజ్జ. వి. అదను, నమయం. దార. కల్య. 1.320, కళాం. 2.43; వి. అనుకూలం, తగినది.

నం. అద్య. అవ్య. ఈనాడు, ప్రస్తుతం; ప్రా. అమా. అజ్జ; పా. అజ్జ, అజ్జా, అజ్జలా; అప. అజ్జా (అద్య), అజ్జ, అజ్జ; కా. అజ్; కు. గు. మరా. ఉ. అజ్; నే. అజ, అజ; బ. అజ; వెం. అజ; అజ; 2. అజి, అజి; హం. అజ్, అజ; వం. అజ్జ, అజ్జో; ల. అజ్జ; సిం. అజ్జ, అజ; సింహ. అద;

క. అజ్జ. అదను, నమయం; అజ్జగల్గ. తెలివైన చొంగ త. అజ్జమ్. నమయం, అవశాళం.

నం. అద్య->ప్రా. అజ్జ. (అర్థ విపరిణామం).

అజ్జగా క్రి.వి. నేర్చుగా.

అజ్జో రూ.చూ. అజ్జా. అవ్య. ప్రశంసనార్థకం.

అజ్జగా చూ. అజ్జో.

అజ్జము రూ.చూ. అజ్జము. వి. 1. కొన్ని వననలు గల వేద భాగం అనువాకం; 2. గ్రంథ భాగ విశేషం.

అజ్జరే రూ.చూ. అజ్జారే. అవ్య. ప్రశంసనార్థకం.

అజ్జరే అజ్జ + రే. రూ.చూ. అజ్జారే.

అజ్జలువెట్టు చూ. అజ్జో.

అజ్జవాయి చూ. అజ్జో.

అజ్జో! రూ. అజ్జో, అజ్జా. అవ్య. ప్రశంసనార్థకం.

పో.చూ. నం, అద్దా. అవ్య. విజంగా, స్పష్టంగా.

? ప్రా. అజ్జ. హజ్జస్త్రీ < నం. ఆర్యా.

అజ్జో! రూ.చూ. అజ్జా. వి. అంచనా.

అజ్జాఅంధారా రూ.చూ. అజ్జాఅంధారా.

అజ్జాపాయి వి. సుమారు, దగ్గర. చూ. అజ్జో.

అజ్జ + పాయి < ప్రా. పాయ-; సిం. పద్యా; రెండు సమానార్థకాలే; ఇది దరిదాపు లాంటిది.

అజ్జాంధారా రూ.చూ. అజ్జాఅంధారా.

సం. అంధన. విదజన; ఉ. పార. అందెనా (అన్.
ఉన్నది, చనన్. అంధ); క. అంచణ. చేనిమిది పంట
విలువ ఈహించటం, ఉ. అందెనా నుంచి వచ్చినట్లు
కమి నీమంటుకారులు.

అంచవకట్టు పో.చూ. అంచన చూచు, అంచన చేయు, అంచన వేయు. న.క్రి. ఈహించి విలువ కట్టు. అంచవ చూచు న.క్రి. వల పరిమితి నూహించు. అంచవచేయు న.క్రి. విలువ కట్టు. అంచవదారుడు యా. అంచనాదారుడు. గుట్ట లోని ఉప్పునుగాని చేనిలోని దాన్యాన్నిగాని చూచి విలువ కట్టేవాడు, వల పరిమితిని ఈహించేవాడు (ఉ. -దార్. మకుప్ (వత్తయం). అంచవవేయు న.క్రి. విలువ కట్టు.

అంచవకట్టు చూ. అంచన.

అంచవచూచు చూ. అంచన.

అంచవచేయు చూ. అంచన.

అంచవదారుడు చూ. అంచన.

అంచవవేయు చూ. అంచన.

అంచ(వ)వట్టు న.క్రి. కుప్పడం నేకలో అంచ వడుగు వరకు వేరే రంగు పేకపోగులు దూర్చి నేయు.

అంచనా యా.చూ. అంచన. వి. ఈహ, ఉక్తాయింపు.

అంచనాఅమ్మకం ఉక్తాయింపు దరకు అమ్మకం. అంచనా జాబితా వి. ఒక్కొక్క రైతుకు ఎంత పండుకుండా ఈహించి కయారుచేసిన లెక్క. అంచనాలు వి.బ.వ. పంటల పరిమితిని నూచించే పని. అంచనావ్యవహారము వి. అందాఖ వ్యవహారం.

అంచనాఅమ్మకం చూ. అంచనా.

అంచనాజాబితా చూ. అంచనా.

అంచనాదే యా.చూ. అంచనాదే; చూ. అంచనా.

అంచనాలు చూ. అంచనా.

అంచనావ్యవహారము చూ. అంచనా.

అంచనదము చూ. అంచనా.

అంచనాగడ వి. నేకలో అంచులకు పెట్టే పడుగునూలు.

అంచనీటు వి. అంచులో నేసిన దిలైసు.

అంచనోగులకుంచె వి. నరిచేసేటప్పుడు పడుగులో చివరి అంచ దారాలు దువ్వే కుంచె.

అంచయన చూ. అంచనా.

అంచయనగుహవంతు చూ. అంచనా.

అంచరపుతు చూ. అంచనా.

అంచరెక్కరెన్నె చూ. అంచనా.

అంచరొతు చూ. అంచనా.

అంచల చూ. అంచనా. క్రి.విజ: దగ్గరలో. ఉ.రా. 1.188;

వి. పార్వం, వక్క. ప్రబంధ. 290, రాజ.చ. 2.177.

నం. అంచల. బట్ట అంచు బద్దె; హిం. అంచల.

<నం. అంచల.

అంచలవక్కి వి. నేకపడుగు పక్కడాగంలో అతికే పోగులు.

అంచలము పో.చూ. అచ్చలము. వి. 1. వట్టుదల, నిర్మితి.నల. 3.1008; 2. కోనం, రోపం.

బహుళ: <అచ్చలము. 'చ' కారానునాసికరణం వల్ల.

అంచలవిడిది చూ. అంచనా.

అంచలు వి.బ.వ. అంచు నేకదారాలు.

అంచి చూ. అంచనా. వి. గిన్నె అంచు.

అంచించు చూ. అంచన. న.క్రి. అంచనచేయు, ఈహించు, వల పరిమితి నూహించు. చమ. 1.102, కల్లా. 2.

<నం. అంచ + అంచు. ఒక వైపు మొగ్గు.

అంచివచ్చు చూ. అంచనా.

అంచీయ యా. అంచనా. వి. 1. వరుస, దారు; 2. ముడి.

క. అంచె. కపాలు, కపాలా దారి, అగే చోటు; కు. అంచె, అంచల్. కపాలు; ర. అంచల్, అంచి. ముడి, కపాలు.

పో.చూ. నం. అంచిత; ప్రా. అంచయ. గమన విశేషం; మరా. అంచి, కపాలు, ముడి.

<అంచనా. అర్థ వివరితామం; ముడి చేసేది దారి పక్కనే కాబట్టి.

అంచి వి. ఇతిహాసంలోని రెండో తెప్ప. చూ. అంచయ.

అంచిలు వి.బ.వ. మెట్లు, చీడలు, కావలు. చూ. అంచయ.

అంచు! (అన్ను) యా. అంచు. న.క్రి. 1. పంపించు, వచ్చు. దార. ద్రోణ. 1.344; 2. ననుచు, అజ్ఞాపించు. ఉ.రా. 3.199.

క. అణుప్పు. పంపు; మ. అనుప్పుక. రాచ మర్యాదలతో పంపు; పో.చూ. కుదు. అమ్మ. స్వేచ్ఛగా వడలు, వడలిపెట్టు, దార్యగా పంపు. దానంగా ఇచ్చు;

అస్తిక్ ముండా. అచు. అజ్ఞాపించు, నియమించు.

<అనుచు/పంపు.

అంచివచ్చు న.క్రి. అనుమతించి పంపు. దార. అశ్వ. 3.4.

అంచు! యా.చూ. అడచు. న.క్రి. 1. అడగద్రొక్క, వాదించు కు.నం. 3.153; 2. వాదించు, మొత్తు; 3. అడ్డు.

క. అణసు. గట్టిగా కలిపి వట్టేది, కర్ర మొ. వాటి పొన్ను; రు. అణె. నమిపించు, కలియు; క. అణై. కలియు, కాగిలించు; గోం. అన్నానా, అన్నీ, అన్నాకా, అన్నకా. నొక్క.

అంచు! యా. అంచనా. వి. 1. అరము, బండి కంటి ఆకు. దాగ. 5.2.81; 2. కిరి, విరం. కై.దా. 3.26; 3. అగ్రం, కొన. అము. 2.49; 4. చీర చెరగు, కమ్మి. హంస. 4.29; 5. ఒడ్డు, గట్టు; 6. నమిప ప్రదేశం; 7. ఎడ్డు కొమ్ముకు వేసే పొన్ను; 8. కొడవలి మొ. వాటికి అలుగు దిగింపుకోనం వేసే ఇనపకట్టు; 9. నేకబట్ట పొడుగు వైపు కొన; 10. (మత్స్య) బుంగమూతి అంచు, దొడ్డు అంచు; 11. వడవ వైదాగం.

క. అంచు. చివర, కొన, చీరకమ్మి, హడ్డు, గట్టు, పక్క, సామివ్యం; క. అణై. గట్టు, అడ్డు, కిరం, నముద్ర కిరం, అండ. ప్రాపు; అణె. దగ్గరకు, చేదు, చేర్చు; మ. అణ. ప్రాపు, దిండు, గట్టు;

పో.చూ. నం. అంశ. చివర మొ.; ప్రా. అంశా; అమా. అంస. దాగం; అంసి. మూల; అంసియ. స్థిరదాగం.

<అణ + చు. పో.చూ. అండ, అంటు, మొ.

అంచుకమ్మలు వి.బ.వ. అంచులో అందంగల చెవిపోగులు. శక. 2.456. అంచుకోపు అంచులో పడుగు వైపు దాగం; అంచుగడి వి. అంచులో నేసిన గడి. అంచుచెక్కలు వి.

అద్దకంట్ అంతులకు వేరే రంగు అంటుంటా దిగించే కొయ్య పలకలు. అంచురూలు వి. అంచుల్లో దిక్షెన్లు నెయ్యి తానికి చేతిమగ్గం పడుగుమీద వంతెనమాదిగా కట్టిన లావు చారాలు. అంచువాడె చూ. అంచనాడె, అంచులాడె. వి. అంచునేకకు ప్రత్యేకంగా వాడే కొమ్మునాడె. అంచునేక వి. పడుగు అంచులకు దిక్షెన్లు వచ్చేటట్లు నేసే నేక. అంచు పడుగు వి. అంచునేకకు ప్రత్యేకంగా వాడే పడుగునూలు. అంచుపాగడ వి. అట్లు చేసే పడుగులో అంచుల్లో కలిపే నూలు. అంచుపోగు వి. పడుగు వక్కదాగంలో అతికిన పోగు. అంచుబటా వి. అంచులో నేసిన చిన్న దిక్షెన్లు. అంచుమలుపునేక వి. అంచ గుప్పినేక. అంచుముట్టు అ.క్రి. కుదముట్టు. పను. 4.124; వి. చిట్టచివర. అంచులవాడు వి. చిత్రకారుడు, తీసిగిరివాడు, అంచులు అడ్డేవాడు. బట్ట లకు అంచులు వేసేవాడు. ఆం.దా. 2.282. అంచులాడె చూ.చూ. అంచునాడె. అంచులు వి. బ.వ. చనుమొనలు, చూచుకాలు. అంచువాయి వి. మగ్గంమీద చాపిన పడు గులో నడిమి పాయనుంచి కుడి వైపు.

అంచుకమ్మలు చూ. అంచు³.

అంచుకయింతుక అవ్వ. అంతో ఇంతో, ఏదో కొంచెం, ఒక్కొక్క. పి.శకు. 2.159.

పో.చూ. క. అనితు, ఇనితు. అంత, ఇంత; కు. అతు, ఈతు. పై; క. అద్దెతు. చాలా.

(ఇంచుక సామ్యంవల్ల ఏర్పడిన రూపం 'అంచుక'.)

అంచుకోపు చూ. అంచు³.

అంచుగడి చూ. అంచు³.

అంచుగండ వి. నిష్టాపరుడు. శవ. 1.18.

క. అచ్చుగొండ. ఈశ్వర సేవానక్తుడు; అచ్చుగొల్.

అమికానక్తి కలిగియుండు.

అంచుచెక్కలు చూ. అంచు³.

అంచురూలు చూ. అంచు³.

అంచువాడె చూ. అంచు³.

అంచునేక చూ. అంచు³.

అంచుపడుగు చూ. అంచు³.

అంచుపాగడ చూ. అంచు³.

అంచుపోగు చూ. అంచు³.

అంచుబటా చూ. అంచు³.

అంచుమలుపునేక చూ. అంచు³.

అంచుముట్టు చూ. అంచు³.

అంచులవాడు చూ. అంచు³.

అంచులాడె చూ. అంచు³.

అంచులు చూ. అంచు³.

అంచువాయి చూ. అంచు³.

అంచె¹ చూ.చూ. అంచెయ. వి. 1. పరుస, చారు. కాశీ. 1.182, మను. 5.61; 2. మజిలీ; 3. రెండు మజిలీలమర్క దూరం; 4. వాహనాల రేక వాహకుల మార్పుపై వచ్చే టపా.

అంచెగుట్టలు వి. బ.వ. మజిలీ నుంచి మజిలీకి వాడే గుర్రాలు. అంచెకపా (టపా) వి. వాహనాల రేక వాహకుల

మార్పుపై వచ్చే టపా. అంచెబోయలు చూ. అంచెబోయాయి. వి. బ.వ. పల్లకిమోసేవారు. అంచెబోయాయి చూ.చూ. అంచె బోయలు. అంచెలించెలు వి. బ.వ. పడుగులు పరుసలు, చార్లు చార్లు. కాశీ. 1.182, మను. 4.60. అంచెలుగట్టు (-కట్టు) అ.క్రి. 1. చార్లుబిట్టు. మను. 5.61; 2. ఒక స్థానంలో ఉండు; 3. ఒకటి కన్నాక ఒకడు ఒక పాట పడుగుచోవటానికి వరుసగా నుండు.

అంచె² చూ.చూ. అంచ⁴. వి. 1. వెనుదుబడ్డలలో చెరల్లుగా ఆర్చిన కూర్చారపట్టే బుట్ట; 2. వంగుంటా నీళ్లు చల్లి పెద్ద చేపల్ని ఉంచే బుట్ట.

అంచెబుట్టి వి. ఎక్కువలోకు రేకుండా చెరల్లుగా ఆర్చిన బుట్ట.

అంచెగుట్టలు చూ. అంచె¹.

అంచె క(ట)పా చూ. అంచె¹.

అంచెబుట్టి చూ. అంచె².

అంచెబోయలు చూ. అంచె¹.

అంచెబోయాయి చూ. అంచె¹.

అంచెలించెలు చూ. అంచె¹.

అంచెలుగట్టు చూ. అంచె¹.

అంచెడించు అ.క్రి. ముందు చెనుకలాడు.

అంజ¹ చూ. హంజ; పో.చూ. అంగ, అంజ¹. వి. 1. అంగ. పి.శకు. 3.105; 2. అడుగు, అడుగు దూరం. మను. 3.91; 3. పాదం. నీలా. 2.41; 4. మల్లబంద విశేషం. హిదివి పట్టటం. ఆం.దా. 2.209.

పో.చూ. క. పట్టె, పెట్టె, హట్టె, హట్టె. అడుగు, అడుగుజాడ, అంగ; కు. అజె, పట్టె. పై;

ఉ. పంజ. పాదం ముందు చాగం.

<అంజ. అనునానికికరణం. తె. అంజ, హంజ, అడుగు; పంజ. సామీప్యం.

అంజగోమ న.క్రి. ఆకర్షించు. అచ్చ. చార. 3.45 వు. అంజమెడవట్టు (అంజ+మెడ+వట్టు) వి. మల్లబంద విశేషం, అడుగు ముందుకువేసి ప్రతిస్పర్ధి మెడ వట్టు కోవటం. ఆం.దా. 2.209. ఉ. అంజ ఫెర్లా. వేళ్లు కలిపి ప్రతిస్పర్ధి చేయి మెలిపెట్టటం, జయించటం.

అంజ² పో.చూ. అంచు³; చూ. అంచ¹. వి. దగ్గర, చెంత. ఆం.దా. 3.21.

అంజ³ వి. దయం, జంకు. కు. నం. 9.148. చూ. అంజ.

అంజగోమ చూ. అంజ¹.

అంజనకాదు అంజన+కాదు. వి. అంజనం వేసి నిది నిక్షే పాలు కనిపెట్టే వాడు.

నం. అంజన (కాటుక)+కార;

క. అంజన. కాటుక; కు. అంజనకారె. అంజనం వేసేవాడు; క. అంచణక్కారల్. మాంత్రికుడు; మ. అంజనమ్. కాటుక, నుర్మా.

అంజనరాయి వి. సౌవీరం, కాటుకరాయి.

క. అంజన. పూత, కేటవరచటం, కాటుక, కాటుకతో కలిపే మసి, సౌవీరం మొ., మాయకాటుక; కు. అంజన; క. అంచణక్కల్; మ. అన్ననక్కల్.

అంజమెదవట్టు చూ. అంజ.

అంజలిగుంజలి అంజలి + గుంజలి. శ్రీ. విద. ఖోద పదేటట్టు. చీకాకు పదేటట్టు, చాద కలిగేటట్టు. బనవ. 4.97; విద. గాని నొందినది.

క. అంజా. భయపడు, కలకచెందు, సంకోచించు, గుంజ, లాగు; పో.చూ. కు. అంజాని; క. అంచు. పై.

< అంజ + అలి + గుంజ + అలి; అంజ + అలి భయం, గుంజ + అలి. గట్టిగా కొట్టు; పో.చూ. గుంజలి. అంజామ్ వి. అంతం, హంగు.

హం. ఉ. పార. అంజామ్.

< ఉ. అంజామ్.

అంజాయించు చూ.చూ. అరజాయించు.

అంజి¹ వి. 1. చాలికా శ్రీదా విశేషం (బదుగురు ఆడుకునేది కావచ్చు). పో. 5.76; 2. ఇసుకలో దూది బంకులతో ఆడే ఆట.

సం. పంజి, పంజి, పంజ, ఏకు;

క. అంజి, పంజి, ఆడుకునే దూది బంతి; పంజికె, అంజి, పంజి, హంజి. ఏకు.

అంజిదోయాలు(-దాయాలు) వి. బ.వ. స్త్రీలు పిల్లలు గవ్వలతో ఆడే ఆట.

అంజి² పో.చూ. అమిజి. వి. 1. పంతు, పర్యాయం; 2. ఉచితం; 3. ఈరికిమ్మడి పని, భూమి దామాషా ప్రకారం చేసే శ్రమ; 4. వెట్టి దాకిరి.

పో.చూ. సం. హంజా, హంజికా. దాని, చేతికి; ప్రా. హంజే, చేతి, దూరికల నాహ్వనించే ఆమంరణ పదం; హం. హంజి, హంజికా. పై;

< క. అమించి. వెట్టి పని; అమించి. జీతనాతం గవ్వకుండా బలవంతంగా చేయించే పని.

అంజి³ చూ. అంచె. వి. పాదాదరణం.

అంజి⁴ చూ. అంజ.

అంజిదో(దా)యాలు చూ. అంజి¹.

అంజివట్లకువ్యాపారి వి. పంచాననంవారు అనబడే ఒకానొక వర్తక సంఘానికి చెందినవాడు.

క. అంజి (అయిదు); వట్లెత్తు (వర్ణాలకు సంబంధించిన) + సం. వ్యాపారి.

అంజిరు చూ.చూ. అంజార. వి. నీమమేడిపండు.

అంజా అ.శ్రీ. సందేహించు, భయపడు, వెదరు. బనవ. 5.62, చాగ. 10 పూ. 1817.

క. అంజా. భయపడు, కలకచెందు; కు. అంజాని. భయం; క. అంచు, భయపడు, హడలిపోవు; మ. అంచుక. పై; కొండ. అంజో. భయపడు. అంజల్లో. భయం; కుజ. అజి, అజి-. భయం, భయపడు; కువి. అజ్జరి, భయపడు, అజ్జి. భయం; బ్రా. హిజింగ్, బిత్తరపోవు.

మూ. బ్రా. ౪ అంచు.

అంజి⁵ చూ. అంజ + ఇక. వి. 1. సందేహం, ఇంకు. రం. రా. కిక్కిం. 200 ప. 18 పం.; 2. భయం. అం. ఛా. 1.133. క. అంజికె. భయం; కు. అంజికె, అంజిగె;

క. అంచితై, అంచుకై; మ. అంచుక, కువి. అజి అస్తి. అంజార చూ. అంజీరు, అంజారు. వి. నీమమేడిపండు. హంస. 4.184.

సం. అంజీర-; నే. అంజిర్, అమిజిర్; హం. అంజిర్; గు. అంజిర్; మరా. అంజి(జి)ర; ఉ. అంజిర్, ఇంజిర్; పార. అంజిర్; ఆర. ఇంజిర్. క. కు. అంజార.

< ఉ. అంజిర్ < పార. < అర.

అంజాదు చూ.చూ. అంజార. వి. 1. వృక్షవిశేషం, అత్తిచెట్టు. మేడిచెట్టు, ఉదుంబరం; 2. నీమ అత్తిపండు, నీమ మేడిపండు. అంజె పో.చూ. అజ్జ, అంజ. వి. 1. పాదం, అడుగు; 2. అంచె, పాదాదరణం.

పో.చూ.క. పజ్జె, పెజ్జె, హజ్జె, హెజ్జె, అడుగు, అడుగుజాడ, అంగ; బు. పజ్జె, అజె, అజ్జె. పై.

అట చూ. అటు. అవ్య. 1. కొన్నివట్ల అర్థవిశేషం రేకుందానే ప్రయుక్తం. చార. ఆర. 4.119, కు.సం. 7.888; 2. అక్కడ, అదోటు, నిర్వ. రా. 2.58, దరా. 7.141, అము. 1.36; 3. ఆకాలం, ఆనమయం. మను. 6.51; 4. కచ్చద్వార్థకం. రం. రా. అయో. 97 ప. ; 5. ఎట్టి, ఏమి, ఎన్ని, ఎవడు, ఏది మొ. పదాలకు 'అయినా' అనే అర్థంలో అనుప్రయుక్తం.

< అటు + అలి.

అట(న్) అవ్య. 1. ఆవల, ఆ ప్రదేశం తర్వాత. చార. ధీష్ణ. 1.21; 2. పిమ్మట, అనంతరం. చార. బ్రో. 4.298.

< అటు + అలి. సప్తమ్యంకం.

అటమిద(న్) శ్రీ. విద. పిమ్మట, అనంతరం. రం.రా. 2.971 ప. 5 పం. అటమిన్న శ్రీ. విద. అంతకుముందు. కు. సం. 7.888. అటమిన్న చూ. అటుమెన్న. శ్రీ. విద. మొన్నటికి పూర్వపు దినం. దరా. 2.418.

అటక చూ.చూ. అట్టుక. ఇంట్లో గోడలమీద అద్దంగా పలకలు కొయ్యలు మొ. వాటితో ముంచెవరె అమర్చినది, మసెల.

అటకబండ చూ. అట్టబండ, అట్టవబండ, అట్టబండ. వి. అటక చెక్కకు బదులుగా వేసిన రాయి. అటకమిద్ది వి. మట్టికప్పు దాని కింద అటకలుఉన్న ఇల్లు.

అటకబండ చూ. అటక.

అటకమామిడి¹ వి. ఒకరకం మామిడి. అటక + మామిడి. జీడి మామిడి, నరమామిడి, ముంకమామిడి మొ. పదాల సామ్యం లో ఆకారాన్నిబట్టి ఈ పేరు వచ్చి వుండవచ్చు.

అటకమామిడి² చూ.చూ. అటక మామిడి. వి. గట్టెరు జాతి కలుపు మొక్క.

అటకమిద్ది చూ. అటక.

అటకర్(వాళ్లు) వి. దేవాంగులు, నేతపనివారిలో ఒక తెగ.

క. పరైగాఱ, హుజైగాఱ. వట్టు నేతగాడు;

సం. పలుకార, నేతపనివాడు, ముచ్చివాడు. హం. పటోకార్. పై.

< క. హుజైగార.

అటకలి వి. జిద్దుపోవటానికి రుద్దుకునే, ఉడకబెట్టిన పిండివంటి పదార్థం; ఉత్పాదనం. ప్రబంధ. 572, యయా. 4.89.

క. అడ, అది, అదు. వంట; అడికె, అదికె, అదిగె, అదుగె. వంట మొ.; కు. అదుపుని. వంట; అది. వండిన, కయారు చేయబడిన; అదిగురు. వంటవారు; కొడ. అదిగెకరె. వంటవారు; అదిగెకరతి. వంటకై; క. అటు, ఉడకబెట్టు, వేచు; అటు. వంట; అటుప్ప. పొయ్యి; కలి. పిండితోకాచిన జాన, పిండివంట, గురువుకుకట్టే ఉడక బెట్టిన పిండి; కు. అటుక. వంట; అటుక్కల్. వంట యిల్లు; అటుప్ప. పొయ్యి; గోం. అట్టానా. ఉడకబెట్టటం; అటిన, అటానా. వంట; అటాకి. వంటకుండ; కుజ. అట. కాచు, మరగబెట్టు; పో.చూ. నం. అట్ట. ఎండిన, ఎందు; ప్రా. అట్టె. ఎండటం; మరా. అట్జే. ఆరబెట్టు.

అటవాన్ రూ.చూ. అటవాన్.

అటవానించు చూ. అటవాన్. న.గ్రీ. నిరోదించు. అడ్డ గించు.

క. అటకాయసు. ఆన, అడ్డగించు; కు. అటకాయసుని. వై. అటకా-య్-ఇంచు.

అటవాన్ రూ. అటవాన్, అట్కాన్. వి. ఆటంకం. అడ్డు. మెకంజీ నం. 268. వెనకైరి వ.

నే. అట్టో, అట్టో. అడ్డు, ఆవ మొ.; వెం. అటక. అడ్డు; హిం. అటకానా; వం. అటకా. ఆవబడటం; గు. అటకవ. నిరోదం. ప్రతిఘటన; మరా. అట్. అట్కాన్. అడ్డంకి; ఉ. అట్కా. ఆటంకం, అడ్డు;

క. అటకాపు; కు. అటక, అటకాపు; పో.చూ. మ. అటకాన్. ఆశ్రయం; బ్రా. అడ్, హడ్. ఆశ్రయం పొందిన.

<మరా. అట్కాన్.

అటగొట్టు రూ.చూ. అటగొట్టు. వి. మూడు కర్రలుగల గొర్రు.

అటకాళము వి. సంగీతంలో తాళలేదం, పద్నాలుగు అక్షరాల తాలంకల తాళం. (ఆం.వా., నూ.ని, దీన్ని, సంస్కృత వనూసంగా గ్రహించాయి.)

క. అట. చలనం, నటనం మొ.; క. అటతాలము. తాళలేదం. బహుళ: <అట-తాళము.

అటమ వి. కయం, అంతిక. ఆం.రా. 1.183.

నం. హత.. హింస, దౌర్జన్యం.

<నం. హత.. అర్థ వివరించాము.

అటమట రూ. అటమటము. వి. 1. దుఃఖం, దాద, యయా. 8.124; 2. మోనం, వంచన, మాయ. శా. 3.78; 3. అపలాపం, మోనపుమాట. ఆం.రా. 1.116; 4. వ్యర్థం; 5. అబద్ధం.

క. అట. నటన; అటమట, అటమటె, వంచన; కు. అటమట. వై; క. అటలై. కష్టం, దాద, యద్ధం; అటలై మటలై. గర్వోక్తులు; అటు. దాదించు.

నం. హతమే. మొండిపట్టు, పగ, కీడు, క్రొక్కం; ప్రా. అట్టమట్ట.. దుర్బుంక, పాపం; పో.చూ. నే. అటమట్ట. విణ. కఠినమైన, (చెప్పలు మొ. కడిపి ఎండి) దిగ్గరిగినన. మోనంవల్ల కలిగిన మానసిక సంక్షోభానికి ద్వంద్వనుకరణ.

అటమటకై వి. మోనకై. వంచరురాలు, ద్వి.శ.సా.

3.103 వ. అటమటకాదు మోనగా. ద్వి.హరికృ. 2.646. అటమట(బెండు (-బెండు) ల.గ్రీ. కలకలెంజు; దుఃఖవదు. కనిక. 5.33. అటమటవదు (-వదు) అట్టి విచారించు, దుఃఖించు. ప. చాదిరా. 8. అటమటించు న.గ్రీ. 1. మించు, దిక్కరించు. మను. 5.101; 2. చాచు, కన్య పుచ్చు. వి.వ. 6.305; 3. మోనపుచ్చు. విజయ. 8.161; 4. దాదవదు. రాజ.వా. 2.70; 5. అపహరించు. తక్. 2.360. క. అటమటను, మాయచేయు, మోనగించు. అటమటించు చూ. అటమటించు. వి. 1. కలనం, కడలిక; 2. మోనం, వంచన; 3. దాద, వ్యవ; 4. దొంగతనం. అటమటీదు చూ. అటమటకాదు. వి. మోనగాదు. ఉ.పా. 3.112, శా. 7.60.

అటమటకై చూ. అటమట.

అటమటకాదు చూ. అటమట.

అటమట(బెండు) చూ. అటమట.

అటమటము రూ.చూ. అటమట. వి. 1. మోనం. శా. 3.111. మను. 5.19; 2. వ్యర్థం. దాగ. 1.373, రామా. 6.85; 3. దుఃఖం, దాద. సారంగ. క. 2.258; 4. దగ్గుం, చెడి పోయినది. సారంగ. క. 3.105; 5. క్షుబ్ధం, కలక నొందినది.

అటమటవదు చూ. అటమట.

అటమటించు చూ. అటమట.

అటమటించు చూ. అటమట.

అటమటీదు చూ. అటమట.

అటమర చూ. అటమట. వి. పారిపోవటం, చలాయనం; విణ. వ్యర్థం.

క. అటలైముటలై. గర్వోక్తులు.

అటమరింపు వి. పలాయనం.

అటమరింపు చూ. అటమర.

అటమిద(న్) చూ. అట(న్).

అటమున్ను చూ. అట(న్).

అటమొన్ను చూ. అట(న్).

అటావరియ్యెండి చూ. అటు.

అటి రూ.చూ. అట్టి¹. విణ. అట్టి, అటువంటి. మను. 3.84.

ప్రయోగాంతరం లేదని. శ.ర.

అటిక రూ. అటికె. అట్టిక¹. వి. వెడల్పు మూతిగల చిన్నకుండ. గుండ, దాక. రాజ.వా. 2.128.

క. అడు. వంట; అడిగె. వంట, విందు; చు. అలియ. అలియ. వెడల్పు మూతిగల చిన్నకుండ; పో.చూ.క. అటు. వంట; గోం. అట్టా. వంటకుండ.

*అట్ (వంట) + ఇతి.

అటికమామిడి రూ. అటకమామిడి². అటుకుమామిడి, అటిక మాడు, అటికమామిడి. వి. గల్లేరుజాతి కలుపుమొక్క. మండలచ్చుడం; (Boerhavia diffusa, Linn.). హంస. 4.10.

అటికె రూ.చూ. అటిక. వి. దిష్టికుండ.

అటికెబుద్ధి వి. చిన్నమట్టిపాత్ర.

అటికెబుద్ధి చూ. అటికె.

అణికమాడు రూ.చూ. అణికమామిడి.

అణికమామిడి రూ.చూ. అణికమామిడి.

అటు రూ.చూ. అట్టు². క్రి.వి. 1. ఆప్రహరంగా. దార. గాంతి. 5.163; 2. ఆప్రహరంగా. ఉ.రా. 6.65, విజయ. 2.202; వి. తచ్చర్తార్థకం.

అటావలియెల్లుండి క్రి.వి. ఆవలియెల్లుండి తర్వాతి దినం, నేటి తర్వాత నాలుగో రోజు. అటుగమక (-కనుక). నము. అందుచేత, కాబట్టి. కిరా. 1.78. అటుగావ (-కాన). నము. అందుచేత, కాబట్టి. అటుగావున (-కావున). నము. అందుచేత, కాబట్టి దార. గాంతి. 3.453. అటుండు ఆ.క్రి. ఆలాగే ఉండు, నిరర్థకంగా ఉండు, ఆదరం పొందకుండా ఉండు. కళా. 4.180 అటుమొన్న రూ. అటుమొన్న. క్రి.వి. మొన్నటికి పూర్వపు దినం. కువ.చ. 2.80. అటులు రూ.చూ. అట్టు². క్రి.వి. ఆప్రహరం. నిర్వ. 8.71, దార. విరా. 1.252. అటువంటి వి. అట్టి, దాదృశం. వి.పు. 7.871. అటువలె క్రి.వి. 1. వలె. సారంగ. చ. 3.123; 2. అట్లు, ఆవిధంగా. కళా. 4.28. అటువెట్టు (-వెట్టు). న.క్రి. 1. వినర్థించు, నిరాకరించు, పొందు. 3.81; 2. అవకలపెట్టు. జాహ్న. 1.131. అట్ల రూ.చూ. అట్లా. క్రి.వి. ఆవిధంగా. దా.రా. అయో. 39, సారంగ. చ. 3.135. అట్లా రూ. అట్ల. క్రి.వి. ఆవిధంగా. అట్లాగు క్రి.వి. ఆవిధంగా. అట్టు² రూ.చూ. అట్టు². క్రి.వి. 1. ఆప్రహరంగా. దార. ఉద్వో. 4.155; 2. వలె. నిర్వ. 8.71. దార. గాంతి. 1.103, శ్లో. నై. 1.20; 3. అర్థవిశేషం లేకుండానేదీనిపై 'చైతది,' 'హోతే' మొ. వాటి ప్రయోగం. దార. ఆది. 3.127.

అటుక రూ.చూ. అట్టుక. వి. అటుక. హంస. 3.94.

అటుకు రూ.చూ. అట్టుక. వి. 1. అటుక; 2. అటుకమిడ్డి.

అటుకుమామిడి రూ.చూ. అణికమామిడి.

అటుకులబద్ధు వి. గరిగుమ్మడి, రోలుగతీగ, పువ్వపెరగుమ్మడి (Visit tomentosa, Heyne).

అటుకులు రూ.చూ. అడుకులు. వి. బ.వ. నానదోసి వేచి దంచిన వడ్లు, దక్షిణిశేషం. పృథుకాలు. దళా. 8.426.

అటుకువల వి. పెద్దచేపల్లి పట్టే వల.

అటుకోయ్య రూ. అటుకోయ; చూ. తెల్లనందన. వి. ఇరగ వలలో పడేచేప, సందప, అటుకుల సందప (Stromateus sinensis).

అటుకోయ రూ.చూ. అటుకోయ్య.

అటుకోళకర్ర చూ. అటుకోల. వి. పావుచెక్క. తొక్కినప్పుడు అచ్చుకర్రను కిందికిలాగే కర్ర.

అటుకోలగుడి చూ. అటుకోల (?). వి. మగ్గంలో పూసుగర్రకు కట్టినదారం.

అటుగమక చూ. అటు.

అటుగావ చూ. అటు.

అటుగావున చూ. అటు.

అటుజాతి చూ. అటు. వి. దుష్టజాతి.

< అటు. దూరంగా ఉంచబడిన (జాతి).

అటుండు చూ. అటు.

అటుమొన్న చూ. అటు.

అటులు చూ. అటు.

అటువంటి చూ. అటు.

అటువదండ వి. దర్వాజా ఉత్తరాసిమీద పరిచేబండ.

అటువలె చూ. అటు.

అటువెట్టు చూ. అటు.

అటె రూ.చూ. అట్టె¹. అవ్య. 1. వృత్తాంత కథనానికి. దార. ఆది. 5.9; 2. అక్షేపానికి. దా.రా. దాల. 601; 3. ఉత్కర్షకు. దా.రా. అయో. 39; 4. ఆశ్చర్యానికి. దార. విరా. 5.216.

అటే అవ్య. శ్రీ సందోదనలో పద, వాక్యాలకు చివర ఉపయోగించే ప్రత్యయం. పోయినాడతే.

< అట+ఎ. ఇక్కడ 'ఎ' శ్రీ సందోదన; పో.చూ. పోయినాడటరా.

అటేరన్ వి. వడికిన నూలు చిలవలుగాచుట్టే కొయ్య పనిముట్టు. హిం. అటేరన్; గు. అటేరపుమ్.

< హిం. అటేరన్.

అటో రూ.చూ. అటో; అట+ఎ.

అటో రూ. అటో; చూ. అట్టె. అవ్య. ఆశ్చర్యార్థకం.

అట్కారి చూ. అటకర్వాళ్లు. వి. కమిళనాడులోని పట్టునేక గాంధులో ఒక తెగ.

< క. హట్టిగార.

అట్కాపు రూ.చూ. అటకాపు. వి. అటంకం. మెకంజీ సం. 93, విశ్వనాథ నాయకుని చరిత్రం. 17 ప.

అట్ట¹ వి. కబందం, మొండెం, దార. కర్ణ. 3.371.

క. అట్టె. మొండెం; అట్టు. వేరు చేయబడు, తెంచి వేయబడు; అట్టె. వేరుచేయబడినది, నరకవేయబడినది. కు. అట్టె. అస్థిపంజరం, చక్రం; క. అట్టె-యి-అటల్. నరకవేయబడిన వీరుని మొండెం చేసే పీఠకృత్యాలు; మ. అటు. వేరుచేయబడు, తెంచివేయబడు.

< క. అట్టె¹.

అట్ట² రూ. అట్టియ. వి. 1. గుంపు. సిం. ద్వా. 6.89, 90; 2. దాగం, విభాగం. సిం. ద్వా. 6.92; 3. ఒకదానికొకటి అంటుకొని దళనరిగా ఏర్పడ్డ కాగితం మొ. ; 4. చెప్పుల కిందబాగాన ఉండే తోలుముక్క; 5. నందులేకుండా లేచిన పుండ్లు, చెమటకాయలు.

క. అట్ట. కలియు, అకుకు; అట్టె. చెప్పుకిందిభాగం. చెట్టుదెరదు, తోలు; కు. అట్టె; కొడ. అట్టె. చెట్టుదెరదు; క. అట్టయి. చెప్పుకిందిభాగం, దళనరి అట్ట, పుస్తకం అట్ట; అట్టు. కలియు, అకుకు, అంటు, సమీపించు.

< అట్టు. కలియు.

అట్టకట్టు ఆ.క్రి. అట్టగా ఏర్పడు. పి. కళ. 3.176.

అట్టపాట్ల వి. స్థూలకాయం, గూనకడుపు. అట్టలమోపు

వి. కోళ్లమూట.

అట్టి¹ వి. వడిసెలలో రాయి పెట్టేటట్టు.

అట్టికట్టు చూ. అట్టి¹.

అట్టికీట చూ. అడ్డము. వి. మడకబండు.

క. అటె. మూయబడు; క. అటె. మూయు; మ. అటె. కాళం; అటెక్క. మూయు, అడ్డు; అట్టిం. అడ్డు; కోట. అడ్డల్. మూయు; కొడ. అడ్డల్ (అడ్డ). మూయు.

అట్టిచెమ్మ చూ. అట్టనమ్మ, అట్టాచెమ్మ, అట్టాచెమ్మ. వి. నాలుగు గవ్వలతో ఆడేఆట; నాలుగు గవ్వలూ బోర్లాపడితే ఎనిమిది గాను, వెరికిలా పడితే నాలుగుగాను చెక్క.

సం. అట్ట-. ఎనిమిది; ప్రా. అట్టసమైఅ. ఎనిమిదికి పరిమితి.

<సం. అట్ట+చెమ్మ. 8,4 వందల ఆట; బహుళ: చెమ్మ+చతుర్+వార.

అట్టి¹ చూ. అట్టి², అట్టి³; పో.చూ. అట్టుక. అట్టము. వి. 1. బురుజుపై యిల్లు. చా.చా. నుండ. 15, ఉ.చా. 2.92; 2. అటక; 3. చప్పిడి. చప్టా.

సం. అట్టల-, అట్టాల-, కావలి బురుజు; అట్ట, అట్టక, పై; ప్రా. అట్ట, అట్టో. మేడపైగది; అమా. అట్టాలగ. చిన్న గోపురం; పో.చూ. అటుక; పా. అట్టాల. కావలి బురుజు; నే. అట్టాలి. మేడపై ముందరి వసారా; హిం. అటా. పైగది; మరా. అటాలి. చప్పరం; సింహ. అటలు. కావలి బురుజు.

క. అట్టణ, అట్టణ, అట్టణ, అట్టాలి, అట్టు < అట్టాల. మేడపైగది, పరువంజా; కు. అట్టలిగె, అట్టాలిగె. అటుక; అట్ట. పైగది, ఇంటికప్పు; క. అటుక్కు. కొంతర, శ్రీశి; అట్టాలై. మేడపైగది, కావలిబురుజు, మంచె, గొర్రెలవొడ్డి, గ్రామం; అట్టాలమ్. పై; అట్టాణ. కావలి బురుజు; పో.చూ. మ. అటుక్కుల్.

<సం. అట్టల-.

అట్టి² వి. అట్టి³.

అట్టి² చూ.చూ. అట్టవ.

అట్టిదిబ్బర వి. అట్టిడికట్టె.

అట్టిదుగు వి. నేల చదునుచేసే పని, సున్నబరిచేపని.

అట్టిపాట్ట చూ. అట్టి¹.

అట్టిబండ చూ.చూ. అటకబండ.

అట్టిము¹ వి. బురుజుపై యిల్లు; చూ. అట్టి².

అట్టిము² చూ. అడ్డ¹. వి. అరికయం, అదిక్కం.

క. అడ్డ. అదికం; అట్టులి. గుంపు; కు. అట్ట. కుప్ప, ప్రోగు; క. అటె. ప్రోగుచేయు, నన్నిహితముగు; మ. అట-యజ. ఎడతెగని వాన; కొ. ఒడ్డ్యక్. తరచు.

అట్టిము³ చూ.చూ. అట్టము. వి. ఎనిమిది పన్నాలుగల వేడ కాగం, వేడవాండం.

అట్టింకర్తి చూ. అట్టి¹.

అట్టింమోపు చూ. అట్టి¹.

అట్టవ చూ. అట్టి², అట్టాము. వి. 1. బండిమీద పేర్చుకున్న, తేగు మొ. కంపచాగు; 2. బండికి; 3. అటుకు.

అట్టవబండ చూ.చూ. అటకబండ. వి. అటకబండ.

అట్టవదై వి. కదిలె, చెక్క పుస్తకం.

చురా. అరచణ, అరచణ, పుట్టించుచుకొమ్మ; వి. కదిలె;

క. అట్టవదై. అరచణ. కాచి. క. అట్టవదై కదిలె.

<క. అట్టవదై.

అట్టవబండ చూ. అట్టవ.

అట్టవమ్మ చూ.చూ. అట్టచెమ్మ.

అట్టహాసము వి. అదావుడి, ఆదంబరం.

సం. అట్ట-. అవ్వ. పెద్దగా; అట్టహాసం. పెద్దనవ్వు; నకిరింపు; అట్టహాస్య. పై; అట్టాట్టహాస్య. మరీ పెద్దనవ్వు.

<సం. అట్టహాస. అర్థవివరి.

అట్టహాసముకాదు వి. అదావుడి మనిషి.

అట్టహాసముకాదు చూ. అట్టహాసము.

అట్టాచెమ్మ చూ.చూ. అట్టచెమ్మ.

అట్టాము చూ.చూ. అట్టవ. వి. బండిమీద అమర్చిన కంబ మోపు.

అట్టార వి. హరిల్లు.

<సం. అట్టాల-.

అట్టి¹ అట్టి²+ఇ; చూ. అది. వి. 1. రాద్యం, నద్యం. చార. నదా. 2.23; ఆశ్ర. 2.40; 2. కచ్చుద్దార్థం, ఆశ్ర. 1.16.

అట్టి² చూ. అట్టి³. వి. అటుపంటివాడు. చా. అది. 4.17. అట్టి² వి. అటుపంటివాడు; వి.చ. అట్టి². చార. అది. 2.219. అట్టివాడు వి. అటుపంటివాడు. ఆం. చా. 2.117. అట్టి² చూ.చూ. అట్టి². వి. అటుపంటివాడు. ఆం. చా. 2.117.

అట్టి³ వి. చట్టి.

అట్టి³ చూ.చూ. అటిక. వి. మట్టికుండ, చా. పాండు. 4.176.

అట్టి³ చూ.చూ. అట్టుక. వి. చిన్న మేడ. ఆం. చా. 2.17.

అట్టిగుడి వి. నరిగుంజల అడ్డపట్టెకు వేసిన రాదు.

అట్టిటు చూ. అట్టు².

అట్టిటువడు చూ.చూ. అట్టిటువడు. అ. శ్రీ. 1. పోలిండు, కలకతెండు. సారంగ. చ. 3.223; 2. వ్యర్థ న్నముగు, రాదు మారగు. వద్ద. 7.22. అట్టిటుసేయు (-సేయు). న.శ్రీ. పోక పెట్టు, కలచు. కళా. 1.25.

అట్టిటువడు చూ. అట్టిటు.

అట్టిటుసేయు చూ. అట్టిటు.

అట్టిట్టగు చూ. అట్టిట్టు.

అట్టిట్టు చూ. అట్టు².

అట్టిట్టగు అ.శ్రీ. కలకతెండు, పోలిండు (అట్టు+అట్టు+అగు). నిరం. 4.41. అట్టిట్టగా(న) అవ్వ. రాదుమారుగా. దా. 9.166. అట్టిట్టగానుండు చూ. అట్టిట్టగా. అ.శ్రీ.

చావులదుకుల మద్య నుండు. అట్టిట్టవదు చూ. అట్టిటువదు.

అ.ప్రీ. 1. వ్యక్తస్తమగు. పద్య. 7.22; 2. ఊరించు.

అట్టిట్టగా(న్) చూ. అట్టిట్ట.

అట్టిట్టగానుండు చూ. అట్టిట్ట.

అట్టిట్టవదు చూ. అట్టిట్ట.

అట్టిడు చూ. అట్టి.

అట్టివలుపు వి. అడ్డకమ్ముల కలుపు.

క. అట్టి, పట్టి, మాట్టి. కమ్మి, బడ్డ, ముక్క, పీరిక;
మరా. పట్టి. పై.

<క. అట్టి + కలుపు.

అట్టిడు చూ. చూ. అట్టి. వి. గుంపు. నీలా. 2.86.

అట్టిడు చూ. అట్టి.

అట్టివాడు చూ. అట్టి.

అట్టిడు చూ. అట్టి.

అట్టి వి. కష్టవిశేషం. అము. 2.60.

క. అట్టు, అడు. వండు; అడె. అట్టు; కు. అడె. కొట్టె;

క. అట్టి. పలచని కొట్టె; తట్టి. చదును; తట్టు. కొట్టెగా

ఒట్టు; మ. అట. కొట్టె; అట్టి. చార్చి చేసినది కావచ్చు; గోం.

అట్టానా. వండు; కుజ. అట. వేడిచేయు, కాచు; కొండ.

అట్టి;

పో. చూ. ప్రా. అట్టి. ఎండు; మరా. అట్టి. అరవెట్టు.

అట్టి! వి. బ.వ. రిదై నోము నివేదనకై చేసే దోసెవంటి

అట్టి

అట్టి* చూ. అటు, అటులు, అట్టులు, అట్టు. క్రి.విణ. 1. అనైవ.

విక్ర. 6.122; 2. ప్రకారం, విదం. హంస. 2.127;

3. అ ప్రకారంగా, ఆ విధంగా.

క. అట, అటు, అట్టు, అస, అసు. అంక; ఈసు.

ఇంక; క. అట్టు. అటువంటి.

బహుళ: <అట్టు/అట్టు. ఆన్, ఈన్, ఏన్, ఇన్ (బు).

అట్(బు), ఎట్(రు) - లు రాకు రూపారై వంద

వచ్చు.

అట్టిట్ట చూ. చూ. అట్టిట్ట. క్రి. విణ. 1. వ్యక్తస్తంగా,

కార్కారుగా. కళా. 2.17; 2. రెండువైపులా, ఆవైపు

ఈవైపు. రా. ఇందు. 2.62. అట్టిట్ట చూ. అట్టిట్ట. క్రి.

విణ. 1. వ్యక్తస్తంగా, కార్కారుగా. కళా. 9.169;

2. రెండువైపులా. అట్టులు చూ. అట్టు. క్రి. విణ.

అటులు, అవిధంగా. కార.కాంతి. 4.135. అట్టువోరె

(-పోరె). చూ. అట్టువోరె. క్రి.విణ. అదేవిధంగా. కార.

కాంతి. 2.289.

అట్టుక చూ. అటక, అటుక, అటుకు, అట్టిక*, అట్టుగ, అట్టువ;

పో. చూ. అడుకు*. వి. అటుక. కుక. 3.215, హంస.

3.91.

నం. అట్టుక, అటుక; అట్టు. అవ్య. ఉన్నరంగా;

ప్రా. అట్టుం, అట్టో. దుకాణం, అటుక; అ. చూ. అట్టాలగ,

అట్టాలగయ. ఆయుధాగారం; పా. అట్టి. కాపలి బువలు;

నే. అటాలి. పసారా, చదునైన కప్పు; హిం. అటాల్.

కొంతి; అట. ఇటుక; పం అటాలా. ప్రోగు; గు. అటారీ.

వసారా; మరా. అటాలి. చప్పరం; అటాలా. మంచె;

నిం. అటువ. దియ్యపుకుప్ప; ఉ. అటా. అటుక,

వసారా;

క. అట్టి. అటుక; కు. అట్టి. పై; క. అటుక్కు. కొంతి,

వరున; అట్టుం. దాదాపైకప్పు, పై అంతస్తు; మ. అట్టుమ్.

అటుక; కొట. అటల్. అటుక; కొడ. ఒటమ్. కప్పువాసా

లకు రాళ్లతో కట్టిన అటుక; గో. అట్టి. అడ్డమాలాలు; పద్ది.

అటు. అటుక; అట్టి. ఇంటికప్పుకొండ కొంగుతో బడ్డతో

వేసిన చట్రం; కురు. అట్టా. పరువంజా, అటుక.

<నం. అట్టుక/అట్టు.

మూ. ప్రా. అట్టో. నంస్కరించో ప్రమేయం లేకుండా

వివిధ రూపసాదనకు వినియోగించే మూలదాకువు.

అట్టుగ చూ. చూ. అట్టుక. వి. అటక. కేయా. 3.289.

అట్టుపుట్టనవాళ్ల వి. పట్టుక మొదలుకొని చెప్పే గుర్తులు, పట్టు

హర్షోక్తరాలు. (వా.)

క. అట్టు. చుట్టరికం.

అట్టు + పట్టు + అనవాళ్ల. చుట్టరికం పట్టుక గుర్తులు

అట్టు = అంటు, చుట్టరికం.

అట్టువ్వు వి. ఒక దినుసు ఉప్పు, వంటఉప్పు, పాక్యం. చూ.

అట్టు.

క. అట్టువ్వు. నముద్రపు నీటి నెంకెట్టి చేసిన ఉప్పు;

అటు, అట్. ఎండు; క. అట్టువ్వు. పై; అటు, ఉడుకు.

<అట్టు + ఉప్పు. ఎండిన ఉప్పు.

అట్టుబంద చూ. చూ. అటకబంద. వి. అటకబంద.

అట్టులు చూ. అట్టు.

అట్టువ చూ. చూ. అట్టుక. వి. 1. అటుక. సిం. ద్యా. 11.43;

2. నాటకరంగం.

అట్టువోరె చూ. అట్టు.

అట్టో! అట్టు + ఎ; చూ. అటె. ప్రకృ. 1. వృత్తాంత కథనానికి.

కార. ఆది. 6.306; 2. ప్రశ్నకు. కార. ఆది. 7.40;

3. ఆక్షేపానికి. కార. నవా. 2.39; 4. పరిహాసానికి. కార.

ఆర. 2.52; 5. ఉత్కర్షకు. చా. రా. అయో. 39; 6. ఆశ్చ

ర్యానికి. కు. నం. 5.576.

అట్టో* చూ. చూ. అట్టి. అవ్య. 1. కదేకదృష్టిగా, అదేపనిగా.

కుక. 2.172; 2. వెంటనే, శీఘ్రంగా. కళా. 2.362.

3. అక్కడ, పక్క; అట్టిపెట్టు, అట్టిఉండు మొ. వ్యవ.

అట్టిపెట్టు చూ. అట్టిపెట్టు. న. క్రి. 1. విమరు. ద్వి. హరిశ్చ.

4.2478; 2. ఉంచు, ప్రత్యేకించు. (వా.)

అట్టి* వి. కంకబడ్డ; గూనసెంకును నునుపు చెయ్యటానికి

కుమ్మర్లు వాడే పల్పటి కొయ్యముక్క.

క. కొడ. అట్టి. చెట్టుబెరడు; క. అట్టి. చెప్పు

కోలు.

అట్టిట్టులు వి. పొరలు, కొంతరలు. ఒకదానిపై నొకటిగా

పేర్చబడ్డవి.

అట్టిడ* వి. 1. నూరితోని అడును మొ. వైకిరీయటానికుపయో

గించే చిల్లులకట్ట; 2. కళ్లలో ఎగరబోసిన దాన్యాన్ని

జల్లించే జల్లెడ. క. అట్టు. నీరుపోసినట్టు పోయు, తేనెవరె

ప్రవహించు.

అద్వైత వి. వంతెన.

క. అట్టు. కరియు, కలయిక, క. అట్టు. కరియు, అకుకు.

అద్వైత వి. ఆదక పరిమాణం, 16 సేర్ల దాన్యంపట్టి గోనె. ఆంధ్రా. 2.166. పో.చూ. నం. ఆదక. ఒక కొల మానం.

కరిపిలేయబడినది; దాన్యం నింపి ఆంచులు కరిపి కుట్టి టంవల్ల ఆ పేరు వచ్చియుండవచ్చు.

అద్వైత పో. చూ. వచ్చెద. వి. శ్రీ కంఠారణం, వచ్చెద. (వా.)

అద్వైత రూ.చూ. అట్టడి. వి. కోటలో ఒక దాగం. పల్నా.

అద్వైత రూ.చూ. అట్టడి. వి. కోట కొత్తకంపై కట్టిన యిల్లు.

అద్వైతపెట్టు చూ. అట్టె.

అట్టెము చూ. అంటు. వి. రాతి విగ్రహాలు కడలకుండా లక్క మొ. వాటితో వేసిన అకుకు.

క.క. అట్టు. అకుకు; కు. అంటుని; కొలా. అంటి; నా. అట్టె.

అద్వైతంగంబ(లు) వి. పరిచేలో పెరిగే కలుషమొక్క.

క. అంటు. వ్యాపించు; గంటిగ. కలుషమొక్క (Spermococa hispida).

అట్టె అట్ట + పి; రూ. అట్టె. క్రి.వి. 1. ఉన్నదిఉన్నట్టుగా. కౌ. 8.109; 2. అధికంగా.

అట్టెపెట్టు రూ. అట్టెపెట్టు. న.క్రి. 1. అధికంగా పెట్టు; 2. విడుచు, దిగవిడుచు, మిగుల్పు.

అట్టెపెట్టు చూ. అట్టె.

అట్టెము రూ. అట్టెము. వి. ఎనిమిది పన్నాలుగల పేదదాగం. అష్టకం. ఆంధ్రా. 1.111.

నం. అష్టన; ప్రా. కైమహాశార. అప. అట్ట; అ.మా. అట్ట; పా. అట్టు, అట్ట; కెం. అట్ట; ఒ. హిం. సిం. గు. మరా. ఉ. అట్; పం. అట్ట, అట్టపా;

క. అట్ట, అట్ట, అడ; కు. అట్ట; క. అట్టమ్, అట్టకమ్; కుడ. అటా; కువి. అత్; పర్షి. అట్; లాటిన్. అట్టె.

<ప్రా. అట్టె.

అట్టావి వి. మూటలు దించుటనే తిన్నె.

హిం. అట్. ఆగు; లాన్. కోటు;

క. అట్టాలై. మంచె.

<*హిం. అట్ + తాని.

అట్టాద వి. వారం.

నం. అట్టావర; మహా. అత్వాద; హిం. అత్దోదియా; సిం. అత్తిదో; గు. అత్వాదియం (<నం. అష్టవార-); మరా. అత్వాదా, అత్వాదా.

<మరా. అత్వాదా.

అత్వాదరెక్క వి. వారం వారం జమాధర్ములు.

అత్వాదరెక్క చూ. అత్వాద.

అట్టము పో.చూ. అట్టడి. వి. బురుజు.

అట్టాయ వి. ఒక రకం పప్పుదినుసు. ఒటానీలు (Pisum sativum).

క. పుటాణె. వేసిన ఒటానీలు;

గు. వటాణా; మరా. పుటాణా, వటాణా.

పట్నాలు అని అనంతపుర మంతల వ్యవహారం.

అట్ట చూ. అట్టు.

అట్టకాడ చూ. అట్టు.

అట్టకర్ణి చూ. అట్టు.

అట్టకర్ణి చూ. అట్టు.

అట్టవోము చూ. అట్టు.

అట్టవంత్రి చూ. అట్టు.

అట్టవంతుగ చూ. అట్టు.

అట్టా చూ. అట్టు.

అట్టాగు చూ. అట్టు.

అట్టా వి. బ.ప. రక్ష విశేషం. చూ. అట్టు.

అట్టరత్న రూ.చూ. అట్టరత్న. వి. అట్టుపోసే పండుగ. ఆదవాల్ల పండుగ. అట్టకాడ వి. అట్టు వేసేందుకు ఉపయోగించే కాడ. అట్టకర్ణి రూ.చూ. అట్టకర్ణి. అట్టకర్ణి రూ. అట్టకర్ణి. ఆశ్వయుజ బహుళ తదియ; దర్త చిద్రాయపు కావాలి దారికలు అట్టు పోసుకొని మహాలక్ష్మీవ్రతం చేసుకొనే తదియ. అట్టవోము వి. అట్టకర్ణివోము. అట్టవంత్రి వి. అట్టకర్ణినాడు అట్టు తినటానికి కూర్చున్న ముతైడువల వరుస అట్టవంతుగ వి. అట్టకర్ణి. అట్టుకుకు ల.క్రి. కలకతెండు, అట్టులాగా ఉడికిపోవు.

అట్టా రూ.చూ. అట్టు.

అట్టవోలే రూ. అట్టవోలే. క్రి.వి. అజే విదంగా.

అట్టడుకు చూ. అట్టు.

అట్టవోలే చూ. అట్టు.

అట్టోట్ట రూ.చూ. నట్టోట్ట. వి. పంగుల్ల; దానపెరిసిన తర్వాత చూరునుండి కారే నీటిదొట్టు. ఆంధ్రా. 1.82.

<నట్టోట్ట. నకారలోపం.

అత్తాత్తగా రూ. హత్తాత్తగా. క్రి.వి. అకస్మికంగా, ఉన్నట్టుండి.

నం. హత్తాత్. బలాగ్కారంగా; హత్ - హింస. బలాగ్కారం.

<నం. హత్తాత్. అర్థవిపరి.

అత్తార పో.చూ. అట్టాల. వి. నేర బయలులో మరమగ్గంచక్రం నిలబెట్టటానికి నిలుపు రాటలకు అడ్డంగా మంచెమాదిరి దిగించిన కర్రలు.

అత్తావటిబంట్లోతు వి. తివెన్యూ బంట్లోతు.

<క. అట్టవట్టె + బంట్లోతు; అర్థవిపరి.

అడ్డ వి. 1. ముద్ద. యయా. 2.83; 2. ఆకృతి. మను. 3; 3. చింతపండు మొ. తొక్కి చేసిన ఉండ; 4. రేగువల్ల మొ. ఉప్పులో ఉరబెట్టి మినప పిండితోకలిపి చేసిన ఎండ బెట్టిన రొట్టె; 5. వైరు కోసి వేసిన కుప్ప.

క. అడ్డ. ముద్ద; అట్టు. పెట్టు; కు. అట్టి; దొంతి; త. అట్టె. ప్రోగుచేయు, నన్నిహితముగు, గట్టిపడు; మ. అటుక్కు. వరుస, దొంతి; అటుక్కుక. పేర్చు.

కుఁ. ఆడ. కరిసియుండు, పాయపడు.

మూ.ద్రా. *ఆడ. కరియు.

అడకట్టు న.క్రి. 1. తీసికొను ; 2. ముద్దకట్టు. క. ఆడె గట్టు. ముద్దకట్టు, ముద్దచేయు. అడగొను అ.క్రి. ముద్దకట్టు. దు.నం. 11.150. అడచేయు న.క్రి. ముద్దచేయు. అడవర(అ) ఆడ'-వర. వి. ముద్ద. అడమర అడ'-మర ; చూ. అడవర. వి. ముద్ద.

అడ² వి. పోకచెక్క.

క. ఆడ, ఆడకె, ఆడకె. పోక ; కు. ఆడ-కత్తెరి, ఇడ-కత్తెరి. ఆడకొత్తు, పోకచెక్కలు కత్తిరించే కత్తెర ; క. అత్తెక్కయి. పోక, అకు వక్క ; మ. అటుక్క, అటుక్క ; కోట. అక్కయి ; తా. అడ్డయి.

<క. ఆడై. గుత్తియగు, కరియు. పోకవాయలు గుత్తులు గుత్తులుగా ఉంటాయి.

అడకత్తి రూ.చూ. అడకొత్తు. వి. పోకలను ముక్కలుచేసే కత్తెరలాటి సాదనం. అడకత్తు రూ.చూ. అడకొత్తు. అడకత్తెర రూ.చూ. అడకొత్తు. క. అడగత్తి ; కు. అడ్డకత్తెరి, ఇడ-కత్తెరి. మరా. అడకితా. అడకొత్తు రూ. అడకత్తి, అడకత్తి ; పో.చూ. అడకొత్తు. వి. అడకత్తెర. సారంగ. చ. 2.167. క. అడకొత్తు, అడకొత్తు ; మరా. అడకితా, అడకితా < అడక + కత్తి లేక అడ + కొత్తు ; పో.చూ. క. క. కొత్తు. నరకు, ముక్కలుగా నరకు. అడగొంటు పో.చూ. గొంటు వక్క. వి. మొద్దు పోకచెక్క. కు. 3.22. క. గోటాడిక ; కు. కొట్టాయి, గోటుకాయి. గొంటు కాయి. మొద్దు పోకచెక్క ; పో.చూ. క. కొట్టిప్పుకు. పచ్చి పోకచెక్క.

అడ³ రూ. అడ¹. వి. 1. నేకలో ఆయ వెయ్యటానికి చక్కటి నూరిలో అమర్చబడ్డ పనిముట్టు ; 2. మగ్గానికి అమర్చిన చాడ్డినుంచి కిందికి వేలగడ్డిన లావపాటి దారాలు ; 3. దాదీ మగ్గంమీద పేటు అడకట్టి నేసిన దిత్తెను.

క. అడై. ఎత్తుకొయ్య ; వద్రంగులు మొ.వాడు కాము చెక్కే కొయ్యకింద ఆచారంగా పెట్టుకొనే కొయ్య ; క. అడు. కరియు, నొక్కు ; ఆడై. కరియక.

అడకెక్క వి. దిత్తెను వేసుకోటానికి నూలుచుట్టే కొయ్య పనిముట్టు. అడకాడు వి. 1. నేకలో దిత్తెను పడటానికి దాదీ అడనుంచి రెండు పాయలుగా విడదీసి, ఆయ పడుగు లోకి వేలాడదీసిన దారం ; 2. మగ్గానికి దిగించిన పడుగులో దూర్చిన పెద్ద లాకలు కారిపోకుండా అడ్డంగా కట్టిన దారం. అడకొడ్డి వి. దిండుకు కొడిపెలు చేసిన ఒక రకం దాదీ ; దిండు తిరిగినప్పుడు కొడిపెలు కోలలను లేపురాయి. అడ నిచ్చెన వి. పేటుదారాలు దూర్చి రెండు పాయలుగా విడ దీసిన చిన్న పన్నె. అడవన్నె వి. ఆడనిచ్చెన. అడబిల్లి వి. చేతి మగ్గంమీద దిత్తెను నేసేటప్పుడు, అని కొక్కగా లేచిన పోగుర్ని నిలిపి వుంచటానికి పడుగులోగాని, అడ్డ బేలులోగాని దూర్చే చెక్క. అడమగ్గం వి. దిత్తెను నెయ్య టానికి పేటు దారాలు కట్టిన ఒకరకం మగ్గం. అడవడి పేటు దారాలనుంచి అయ పడుగులోకి వేలాడే వడి దారాలు.

అడవాల్లు వి. మగ్గం కోనెకు దిండుకు మద్య నేక దాగం. అడమాత్రాలు మగ్గం దాదీనుంచి కిందికి వేలాడే లావ దారాలు, పేటు దారాలు.

అడ⁴ రూ. ఎడరి. చూ. అట్టు¹. వి. గ్రామదేవతలకు నైవేద్యం పెట్టే వంటకం.

క. అడి, అడై. వంట ; కు. అడిగె ; క. అటు. పై ; కుఁ. అటు. కాదు.

అడకట్టు చూ. అడ¹.

అడకట్టె చూ. అడ్డ². వి. అడ్డవట్టె.

అడకత్తి చూ. అడ².

అడకత్తు చూ. అడ².

అడకత్తెర చూ. అడ².

అడకము (< అడంగు). వి. రోపల ఇమిడి ఉన్నది. అంక ర్పూకం.

క. అడక. నిలవ ఉంచటం ; కొడ. అడకి. పిడికిరి యందు ఇమిడి ఉండు ; క. అటుక్కయి. రోపరి వస్తు పెలు ; మ. అటుక్కయి. ఇమిడి ఉండటం.

అడకర చూ. అడంగు. వి. ఓప్పు, నహనం.

అడకించు చూ. అడకు.

అడకు రూ.చూ. అడంగు. న.క్రి. దాచు. బనవ. 5.275.

క. అడగు, అడంగు, అడిగు, అణగు, అణుగు. దాచు ; కు. అడెంగుని, దెంగుని ; క. అటుక్కు ; మ. అటుక్కు. పై.

అడకించు రూ. అడకించు. అణగించు. న.క్రి. 1. మోన పుచ్చు. వంచించు. దాగ. 8.318, రోజ. 6.6 ; 2. అపహ నించు, ఉల్లాసమాడు. మను. 4.84, వ్రదా. 3.135. క. అణకిను, అణకిను. అపహసించు.

అడకొత్తు చూ. అడ¹.

అడకొయ్యలపీట అడ¹ + కొయ్యలపీట ; చూ. అడ్డ². వి. నిట్టాడిమీద వేసిన నాలుగు ముతాలపీట.

అడగాలి (< వడగాలి ; వడ. ఉత్తరం). వి. ఉత్తరపుగాలి.

అడగు చూ. అడంగు. వి. అపవాదం, నింద, రట్టు.

అడగొంటు చూ. అడ³.

అడగొను చూ. అడ¹.

అడగోలుగొను పో.చూ. అడగోలుగొను. అ.క్రి. అపహరించు. చూరి. ఉ. 6.16. అడగోలు + కొను. మొత్తంగా ఎత్తుకు పోవు.

అడంగల్ రూ.చూ. అడంగులు¹. వి. గ్రామ సంబంధమైన మొదటి లెక్కలు.

అడంగి చూ. అడంగులు². వి. పడవలో కూర్చునేందుకు వేసిన అడ్డుచెక్క.

అడంగు వి. 1. మొదటిచోటు, పుట్టినచోటు, నివాసం ; 2. గిట్టుబాటు దర, అనలుదర ; విఠ. తగులుబడియైన.

క. అటుంకల్. నివాస స్థానం.

అదంగువెల వి. పట్టిన వెల, అసలు ఖరీదు, అయినవెల.
క. అదుక్కనిలై, అదుక్కమ్. గిట్టుదాటు దర, అసలు వెల.

అదంగులు! యా. అదంగల్. వి. గ్రామ సంబంధమైన ముఖ్యమైన రెక్కలుగల వస్త్రకం.

క. అదుంకల్. గ్రామంలో పోలాలు, సాగు వివరాలు తెలిపే వస్త్రకం; అదుంకు, ఇముడు.

క. అదుంకల్ + క > *అదంగలు > అదంగులు!.

(వా.ని. దీన్ని బ.వ. గా గ్రహించి, క.ర. ను అనుసరించి, దీనికి హిందీ మూలాన్ని సూచించింది. అది సరి కాదు.)

అదంగు(లు)? యా. అదంగి. వి. 1. వడప అడుగు అడ్డచెక్క; 2. కొనబోనెతో అడ్డంగా రోపరివైపు వేసిన కొయ్యలు, కొంగులు; 3. గొప్పకానా దగ్గర పాడవుగా అడ్డంగా ఉండే కర్రలు.

అదంగువెల యా. అదంగు.

అదంగువ యా. అడుగువ, అడుగువ. యా. అదంగు. వి.

1. నమ్రత, అదిగి వందటం, గర్వంచేకుండా వందటం. భార.ఉచ్ఛో. 2.35; 2. వంగటం. వసు. 4.23.

క. అడుగువె. నమ్రత; క. అదుక్కమ్. ప్రశాంతక, నమ్రత, అత్తునిగ్రహం.

అదంగగట్టు యా. అదంగు.

అదంగగొట్టు యా. అదంగు.

అదంగగ్రొట్టు యా. అదంగు.

అదంగారు యా. అదంగు.

అదంగించు యా. అదంగు.

అదంగు యా. అదంగు. అ.క్రి. 1. ఇముడు, అంధర్లకముగు.

భార.అది. 6.165; 2. దాగు, మరుగువదు. భార.ఉచ్ఛో. 1.142; 3. నమ్రమగు, అంగు, రోపడు. భార.ప్రదో. 2.154; 4. నశించు, చెడు. భార.శల్య. 1.368; 5. నిరుద్దమగు. భార.కాంతి. 5.319; 6. అదృశ్యమగు, మాయమగు. ఉ.హ. 6.5; 7. దిగబడు, కుంగు. కాశీ. 2.107.

క. అదంగు, అదంగు. దాగు, కగ్గు, మాయమగు; కు. అదెంగుని, దెంగుని. దాగు; క. అదుంకు, రోపడు, కుంగు, నశించు, మాయమగు; మ. అదున్నుకు, అణచివేయబడు, రోపడు; కుష. అట్టు, అట్టు. దాగు; నా. ధాన్. దాగు, మూయ; పో.యా. బ్రా. అడ్. ఆశ్రయం.

మా.ద్రా. *అడ్. నిరుద్దమగు.

అదంగగట్టు (-కట్టు). న.క్రి. తగ్గించు. కక. 2.154. అదంగగొట్టు (-కొట్టు). న.క్రి. అణచు. అదంగగ్రొట్టు (-కొట్టు). న.క్రి. 1. ఓడించు. రామా. 7.70; 2. అడుగునట్లు కాక్కు. దశా. 2.159. అదంగారు యా. అడుగారు. అ.క్రి. 1. కుంగు, అడుగుంటు; 2. అడుగు, కగ్గు; 3. నశించు. అదంగించు న.క్రి. 1. నశింపజేయు, పోగొట్టు. భార.భీష్మ. 1.52; 2. రోపరచు, తగ్గించు. క. అడగిను, దాగునట్లు

చేయు; అడంగిను, అడంగిను. దాటు, అణచు, ఓదార్పు. అదంగుగొట్టు వి. చేలుచారి, రోపలంబనవెంటెట్లు గోత అంచుల్లో గీరి విర్వరచే కొట్టు.

అదంగుబొడ్డు యా. అదంగు.

అదంగివదు యా.యా. అడిచివదు. అ.క్రి. గర్వించు, ఎగిరివదు. కాశీ. 5.89.

అదచెక్క యా. అడ?.

అదచేయు యా. అడ?.

అదజరి యా.యా. అలజరి. వి. దు:ఖం.

అదజరిపెట్టు యా.యా. అలజరిపెట్టు. న.క్రి. దు:ఖ పెట్టు. మార్క. 1.199.

అదజరిపెట్టు యా. అదజరి.

అడచు 'అడంగు' ప్రేర.; యా. అడచు, అణచు, అడకు, అడుచు? న.క్రి. 1. నశింపజేయు, పోగొట్టు. భార.కాంతి. 1.140; 2. దాటు. భార.ఆశ్ర. 1.152; 3. కురుము (కొప్పుతో పెట్టుకొను). ఉ.హ. 5.56; 4. కుంగజేయు. కాశీ. 2.107; 5. అంగడియు. కాశీ. 6.9.

క. అడచు, అణచు, అణచు. అంగడియు; క. అట్టెట్టు. పెట్టు, ఉంచు, కురుము, మూయు; ఆట్టె. పై; మ. అట్టెట్టుక. మూసివేయు; కొండ. ఆల్. అణచు.

అడకారు యా. అడ?.

అడరి యా.యా. అడిరి? వి. 1. కమోపసు, తరుగు; 2. కమో పసు వ్యాపారి, తరగిరి.

అడదడి పో.యా. అలజరి. వి. ప్రదుర్వం.

క. ఆల్. పరిపాలించు; రట్టె. రక్షణ.

అడది యా.యా. హళ.వి. వి. 1. పనువరంగు; 2. అకువచ్చు.

అడదొడ్డి యా. అడ?.

అడవిచ్చెవ యా. అడ?.

అడందొల వి. అప్పుడు పట్టిన చేపల్ని పట్టేవల, చాలా చిన్న చిన్న కన్నులు గలది.

అడవ! యా. అడవము. వి. అడవకర్తయ, అడవకాడు; కాంబూలము చుట్టిచచ్చే సేవకురాలు, సేవకుడు. శృంగై. 7.141.

క. అడవ, హడవ. కమలపాకులనంది, కట్టనంది; అడవవల్ల, అడవవల్ల. కాంబూల కరండవాహి; అడ పిగ. పై; మ. అడవ, హడవ. మంగలిపొడి; క. అట్టెట్టు, అట్టెట్టుమ్, అటుప్పమ్. కమలపాకులనంది, మంగలిపొడి; అట్టెట్టుక్కారణ. కాంబూల కరండవాహి; మ. అటుప్పమ్, అటుప్పన్. కమలపాకులనంది.

<అట్టె + ప్ + పై. కమలపాకులనంది.

అడవకర్తయ యా. అడవకర్త. వి. కమలపాకులనంది పట్టుకునేస్త్రీ; కాంబూలకరండవాహిని. అడవకర్తయ యా.యా. అడవకర్తయ. వై. 1.118. అడవకారు వి. కమలపాకుల నంది పట్టుకునే సేవకుడు, కాంబూల కరండవాహి. క. అడపిగ. కాంబూల కరండవాహి, మంగలి; హడపాళి. కాంబూలం కయారుచేసి యిచ్చే సేవకుడు; హడపగాలి. మంగలి; క. అట్టెట్టుక్కారణ; మ. అటుప్పక్కారన్. అడవది వి. అడవకర్తయ. ఉ.రా. 4.223.

అడవ? య. అడువ. వి. పశువుల కాళ్ళకువచ్చే ఒకానొక వ్యాధి; గారిసె గారి.

పో.చూ. క. అడవు. మొటిమలు; క. అల్లెవృణ్. చులబద్ధకం, ఒకరకం పశువ్యాధి; అల్లెప్పాణ్. రావ పండు, పశువుల స్థిరజ్వరం.

అడ+వ; క.తె.క. దూపాలకు ఒకేమూలం; అల్లె-చాచటం, దాగివున్నది - అన్న బద్ధంలో కావచ్చు; చూ. అడువ.

అడవ? వి. గండివానం. (వా.)

అడవ? విజ. బరువైనది. (వా.)

అడవ? చూ. అడ! వి. కంప మండలు కొక్కి కట్టిన కట్ట.

అడవకత్తియ చూ. అడవ!.

అడవకత్తె చూ. అడవ!.

అడవకాడు చూ. అడవ!.

అడవట్టియ రూ.చూ. అడవట్టియ.

అడవట్టె రూ.చూ. అడవట్టియ.

అడవడు పో.చూ. అడలు. అ.క్రి. సంశయించు, సంకోచించు. రం.రా. అయో. 97.

<? అడవడు. నికోరించు.

అడవడదవ రూ.చూ. ఎడవడదవ.

అడవది చూ. అడవ!.

అడవప్పె చూ. అడ!.

అడవము రూ. హడవము. చూ. అడ! అడవ! వి. 1. వక్కలాకులనంచి, బరజి. ఆము. 2.75; 2. మంగలిపాడి.

క. అడవ, హడవ; కు. అడవ; క. అల్లెవృణ్;

దే.ప్రా. హడవ, హడవ.

బహుళ: ద్రావిడ భాషల్లోంచి ప్రతిదేయం.

అడవమువాడు వి. అడవవాడు. శృం.నై. 6.141.

అడవమువాడు చూ. అడవము.

అడవర(అ) చూ. అడ!.

అడవరగట్టు అ.క్రి. ముద్దగట్టు.

అడవరగట్టు చూ. అడవర.

అడపాడదపా రూ.చూ. ఎడపడదప.

అడపాడదపా రూ.చూ. ఎడపడదప.

అడపాను వి. చెప్పలతోడు.

అడ+పాను <పార. పో? ఆచ్ఛాదనం.

అడవ? రూ. హడవ. వి. 1. దండంగా చూడటం, ఉపదర్శనం. ద.హిం.రా. 5.1020; 2. వంతు, వరుస. ద.హిం.రా. 4.1867.

క. అడవు, అడవు, అడవు. కాకట్టు; కు. అడవు. పై; క. అల్లెవృ. ఒకంబడిక; అల్లెయాయ్. కాకట్టు; అల్లె. న్యానం; అరుకు. కాకట్టు; అల్లె. అవ్వగించు; మ. అరువు, నెల బాచామీద రోజూ కొంత సరకు కొనే మామూలు; చేతికందిన దబ్బు; నేర్పు; సంపాదన.

అడవ? చూ. అడగు. స.క్రి. అంచితేయ, లోగొను, నాశనం చేయ; అ.క్రి. పట్టు, ఇముడు.

అడపాడ రూ. అడపాడ. పో.చూ. అడవడు. వి. రూప.

కాడ, అడుగుల గుర్తు. మను. 3.46.

పో.చూ. క. అడి. అడుగు, అడుగుకాడ; పాడె. ఎత్తు, పొడవు; పో.చూ. కు. పుడె. వక్క; పో.చూ. క. అల్లె. యాదమ్. గుర్తు.

అడవిల్ల చూ. అడ!.

అడబాల పో.చూ. అడసాల. వి. వంటవాడు, వంటకత్తె. ఒనవ. 7.23. దాగ. 10. ఉ. 7.

క. అడబల్. వంటవాడు; అడువల్. పై: వల్. ప్రత్యయం; పో.చూ. మడివల్. చాకలి; బల్, వల్ల, వాడ, వాడి మొ. ప్రత్యయాలు; కు. అడిగెదాయ్. వంటవాడు; క. అడుమల్లెయల్. వంటవాడు; కొండ. అడ్కో. అగ్గిపెట్టు.

బహుళ: <క. అడువళ.

అడబాలవము వి. వంటవాని వని, వంట. దాగ. 9.287.

అడబాలవము చూ. అడబాల.

అడబుక్కడి వి. బుక్కడి, పాలదంకం (Ehretia bevis).

అడభంగరము విజ. అక్రమం.

నే. అడ్బంగె. అడ్బద్ధం, కలదిరును; హిం. అడ్బంగ. హెచ్చుకగ్గు, విషయం, దుర్గమం; వం. అడ్బాబంగె; సిం. అడ్బంగు; గు. అడబంగ. కుంటరి, మొరటు, ఆనహ్యం; మరా. అడె. వెన్నుగాడి.

కు. అలుబంగ. వినుగు, దాడ.

అడమగ్గం చూ. అడ!.

అడమర చూ. అడ!.

అడమానము రూ. అడుమానము. వి. కాకట్టు, కుదువ.

క. అడె. న్యానం, కుదువ; కు. అడవు, అడవు. కుదువ, కాకట్టు; క. అల్లెమాణమ్. కాకట్టు; అల్లె. కుదువ, న్యానం.

<క. అల్లెమాణమ్.

అడరించు చూ. అడరు!.

అడరు! అ.క్రి. 1. అతిశయించు. చార.ఆది. 4.161; 2. ఒప్పు, తగు. చార.ఆది. 7.81; 3. ప్రసరించు, వ్యాపించు. చార.విరా. 1.308; 4. కడగు, పూను, సిద్ధపడు. చార. ఆను. 3.212; 5. కలుగు, పట్టు. చార.ఆర. 6.147; స.క్రి. అలముకొను, ఆవరించు. దశకు. 7.43; వి. 1. సమముం, అడను. హరి.హ. 7.42; 2. ఆదికకం. అచ్చు. రా.అయో. 3.

క. అడరు, అడర్. కరియు, అతిశయించు, అడర్పు. కలుపు, సిద్ధపరచు; అడవు. ఒప్పిదం; అడగు. అను గుణ్యం, అందం; కు. అట్టి. కుప్ప, దాన్యపురాళి; క. అలు, తగు, మోగ్యమగు; అరుర్. అ.క్రి. నన్నిహిత మగు, క్రిక్కిరియు; అల్లెవు. ఒప్పిదం, చొచిత్వం, క్రమం, తీరు; మ. అరురుక. చీలిపోవు, పగులు; అరువు. నిత్య కృత్యం, నేర్పు, సంపూర్ణత; కుణ. అడ. తగియుండు; మాల్తో. అల్లె. తగియుండు, చాలు.

<మూ.ద్రా. అడ్-.

అడరించు స.క్రి. 1. కలిగించు. చార.విరా. 4.180;

2. వ్యాపింపజేయు, చార.ఉచ్ఛ్వా. 2.112; 3. (దాదాదులు) ప్రయోగించు. చార.ఉచ్ఛ్వా. 1.353; 4. నడవ, ప్రవర్తిల్లజేయు, చార. ఆను. 5.251; 5. ఒప్పుగించు. చాగ. 5.186; 6. చేయు. విజయ. 2.165; 7. వర్తిల్లజేయు. హరి. నం. అవ. 23. క. అడర్పు. కలుపు, నిర్దవరచు; అడరిసు. అవలంబింపజేయు. అడరుచు దూ.చూ. అడర్పు. ప.క్రి. (దాదాదులు) ప్రయోగించు, తై.చా. 7.10. కు. అట్టు. పెట్టు, విడుచు; క. అటర్. ఎదుర్కొను. ఆక్రమించు. అడరుదెంచు (-తెంచు). పో.చూ. అడరుదేరు. అ.క్రి. అతిశయించు. వృద్ధిచెందు. అడరుదేరు (-తేరు). అ.క్రి. అతిశయించు. వృద్ధిచెందు. మార్క. 5.230 అడరువ (వీ) చూ. ఎడరువ (వీ). క్రి.విజ. సండుకట్టున, విశ్రాంతివేళ. అడరువదు అ.క్రి. విజృంభించు. ఉ.రా. 4.291. అడర్పు చూ. అడరుచు. ప.క్రి. (దాదాదులు) ప్రయోగించు, తై.చా.7.10.

అడరు¹ అ.క్రి. 1. ప్రజ్వలించు. చార.ఆర. 1.139; 2. కలగు, జ్వలించు. ఉ.రా. 4.133; వి. 1. ముప్పు, ఆవడ. హరి. పూ. 7.42; 2. విచారం, దుఃఖం; 3. భయం.

క. అటల్, అడలు. దుఃఖించు; క. అటల్. ప్రజ్వలించు; వి. మంట, వేడి, తీవ్రత; మ. అటల్. వేడి, నిప్పు.

అడరుచు చూ. అడరు¹.

అడరుదెంచు చూ. అడరు¹.

అడరుదేరు చూ. అడరు¹.

అడరువ (వీ) చూ. అడరు¹.

అడరువదు చూ. అడరు¹.

అడర్పు చూ. అడరు¹.

అడరుగొట్టు చూ. అడరు¹.

అడరిడి చూ. అడరు¹.

అడరివిటరి వి. ఒకజాతి నూనెగింజల చెట్టు (Lepidium sativum).

క. అలి. అడరివిటరి;

హిం. హాలిమ్; మ. అహాలిమ్మా.

అడరించు చూ. అడరు¹.

అడరిపోవు చూ. అడరు¹.

అడరు¹ అ.క్రి. 1. చలించు, అడరు. కాశీ. 7.36; 2. భయపడు, వెడరు. రసిక. 4.47; వి. భయం. మను. 6.11.

క. అడలు. కడలు, వణకు, భయపడు, దుఃఖించు; వణకు, సంక్షోభం; క. అట. చరచు, లాగు. వణకిపోవు, వీచు; కొలా. అడ్ల. (గుండె మొ.) కొట్టుకొను; కొండ. అడ్ల. దుఃఖించు.

అడరుగొట్టు ప.క్రి. 1. పోగొట్టు. హంస. 4.57; 2. భయపెట్టు. అడరించు ప.క్రి. 1. భయపెట్టు. ఆం.చా. 3.124; 2. చేయు; 3. గర్జించు. అడరిపోవు అ.క్రి. భయపడు, అడరు. అడరుచు ప.క్రి. భయపెట్టు.

అడరు² చూ. అడరు¹. అ.క్రి. 1. శోకించు. చార. తీమ్మ. 1.45; 2. ఏడ్చు, విలపించు. తై.చా. 6.265; వి. శోకం. చార.

కాంతి. 1.56; విజ. ముఖించుచున్న. మను. 3.13.

క. అట, అటు. ఏడ్చు; ఏడ్చు. ముఖం; అటల్ శోకించు; అడలు. శోకం, శోకించు; లు. అడ్లని. మండనొచ్చు; క. అటలై. కష్టం, దాచు; అటు. ఏడ్చు; అటల్ అనూయచెందు, కోపించు, మంచు; మ. అడల్. యుద్ధం అటల్. వేడి, నిప్పు, కాంతి, మంట, ముఖం.

<మూ.క్ర. శోక-అట.

అడరిడి వి. శోకం, అలలడి. దు.గం. 5.578, చాగ. అశ్ర. 1.88. అడరుకొను అ.క్రి. శోకించు. అచ్చ. చా. 287. అడరుకొను చూ. అడరు².

అడరుగింజలు వి.బ.ప. లేత ఎరుషరంగులలో దోసగింజల్లా ఉండే గింజలు; గ్రహణిలో వైద్యానికి ఉపయోగిస్తాయి. అడరుచు చూ. అడరు¹.

అడవ చూ. అడవ. విజ. 1. పాదం; 2. చెడిపోయినది.

క. అట, అడి. వినాశకాలం; అటు. వినాశం, హాని కు. అటప్ప, అర్చుని, అలియుని, అలిచ్చుని. నశించు శిథిలమగు; క. అట. నశించు, శిథిలమగు. వినాశం అటపు. వినాశం; మ. అటుచుక. కుట్టు. నశించు అటయుక. శిథిలమగు, నశించు; కొట. అట్ట. కుడిచి పెట్టుకు పోవు; కుదుచు; అట్టయివ. వినాశం.

<అట. 8-10 శరాబ్జులకాననాల్లోఉన్న తొలియావం; అడవఅప్పు వి. ఎప్పటికీ కనూలుకాని అప్పు, అడవ నరకులు వి.బ.ప. చెప్పరిన్న పారవస్తువులు. అడవావల్లి వి. అప్పులు మొ. వాటి నిరరప పట్ట.

అడవఅప్పు చూ. అడవ.

అడవడి చూ. అడ³.

అడవందరము చూ. అరబందము. వి. దిక్కుమొమ్మకేసిడి. అడవలు చూ.చూ. అడుగులు¹. వి.బ.ప. గంతులు, నాట్యంలో పాదక్రియలు.

అడవనరకులు చూ. అడవ.

అడవావల్లి చూ. అడవ.

అడవాముదం < అడవి+అముదం. వి. పెద్ద నేపాళపుచెట్టు (Jatropha cutcas)

అడవాల్లు చూ. అడ³.

అడవి చూ. అడివి. వి. అరణ్యం, వనం. చార. ఆది. 6.278; విజ. వన్యం, క్రూరం. ఉదా. అడవిచెట్టు, అడవిజంతువులు. చార.తీమ్మ. 2.220.

క. అడవి, అడివి. <నం. అటవీ. అరణ్యం; అడల్, కలియు, కిక్కిరియు; అట్టు. కిక్కిరిసినస్త్రీలి; దు. అడవి. క. అటవి. అరణ్యం, ఉద్యానవనం; అటల్, అటల్, అటల్. సన్నిహితమగు, దట్టమైన, కిక్కిరిసిన; అంట్టు. సమీపించు; మ. అటవి. అరణ్యం; కొలా. అడవి, బ.ప. అడవికుల్, అడవి; నా. అడయ;

నం. అటవి, అటవి. కరిగేచోటు, అరణ్యం; ప్రా. అ.మా. అడవి, అడవి; మహా. అటవి; అప. అడవి.

మూ. క్రా. *అ(ట్)డ్. 'శిలప్పదికారం' నాటికే కమిళంలో ఈ పదం కన్పించటంవల్ల ఇది దేశ్యమని డాక్టర్

కాల్వెస్ నిర్ణయం.

అడవిఅరటి వి. వన కదళి. అడవిఅవిసె రూ.చూ. అడవియవిసె. అడవిఅమడము రూ.చూ. అడవియాము దము. అడవి ఉచ్చింత వి. తృణ విశేషం; వాకమాచి, కాచి. అడవిపిలకి వి. అడవిజాతి పిలకి (Amomum subalatam). అడవికండి వి. క్రకలప (Rhynchosia suaveolens). అడవికండ వి. నర్సనాళం (Vitis car-nosa). అడవికాళర వి. వనకారవేల్లం, ముట్టువాళర (Momotdica cochinchinensis). అడవికావు వి. వన వాసి, ముని. అడవికిక్కిన రూ. అడవికిక్కిన. వి. దేవనాళం (Arundo dorex). అడవికిక్కిన రూ.చూ. అడవికిక్కిన. అడవికిక్కిన కనపు వి. అడవి కిక్కిన గడ్డి. అడవికుక్కి వి. 1. అడవిలో ఉండే పుక్క; 2. తోడేలు. అడవికొండ గుమ్మడి వి. చిన్నగుమ్మడి. తీగగుమ్మడి; చిన్నమందుల మారి (Vitis linnaei). అడవికొడి వి. చనకుక్కుటం, కాదుకోడి. క. అడవికోడ. అడవిలో ఉండే బూడిదరంగు కోడి. అడవిగగ్గెర వి. అడవిరులసి, నుముఖ (Ocimum ballatum). అడవిగన్నేరు వి. బయట తెలుపు లోపల పసుపు రంగు కలిగి, మామూలు గన్నేరులాగా నాలుగు రేకులు కాక, ఐదు రేకులు గల చక్కని సువాసన గల పూవు (Plumeria alba). అడవిగాడిద వి. కంచరగాడిద, చారలగుర్రం. అడవిగీమ వి. అడవి ఇల్లుగా గలది, కోతి. అచ్చ. రా. 206. అడవిగుబ్బుకుద వి. వనంక గండం, సిందూర గండ, నాగరక్త, కుంకుమ (Mallotus philippinensis). అడవిగెనప వి. పిండాంబకం (Dioscorea aculeata). క. అడవిగెనాసు. అడవిలో పెరిగే చిరగడదుంప. అడవిగొడ్డలి వి. వంటచెరకును, చేప లను నరికే గొడ్డలి. అడవిగొడ్డలి వి. అడవిలో ఉండే గొడ్డలి. క. అడవికుడ. అడవిగోరింటి వి. వనోద్రికం (Erythroxylon monogynum). అడవిచామలు వి. బ.వ. కొండకొన్నలు, వనకామాళం (Wild millet). అడవిచిక్కుడు వి. వన క్షుద్రకంబి (Dolichos tetraspermus). అడవిచిచ్చు వి. కార్పిచ్చు. భార. అశ్వ. 2.161. అడవిచెఱు వి. కాంకారం, తెలుపు కలిసిన పచ్చ చెరకు. అడవిచేమ వి. కటం, చేమలో ఒక రకం (Colocasia nymphaei-folia). అడవిచేమంతి వి. ఆదామంతి (Helicters isora). అడవిజామ వి. బండి మురుగుడు తీగ (Caly-copteris floribunda). అడవిజీలకణ్ణ రూ.చూ. అడవి జీలకూర. అడవిజీలకూర వి. నేలవావిలి, విషకంటకం (Vernonia anthelmintica). నం. అటవిజిరక. అడవికగరిన వి. ఒక జాతి కసింద. అడవికంగేడు వి. ఇరిడి, కొండకంగేడు (Mimora xylocarya). అడవికమ్మ వి. ఎర్రకమ్మ, కాదుకమ్మ (Canavalia ensiformis). అడవితిరుగుడు రూ. అడవితిరుగుడు. వి. వనచరం, కోతి. రామా. 6.60. అడవితుమ్మ వి. కుమ్మకానికి చెందిన పెద్ద ముక్కచెట్టు (Acacia latronum). అడవితెల్లగడ్డ వి. నక్క ఉల్లి గడ్డ (Silla indica). అడవికొగరి వి. కుపరి, ముడై (Morinda citrifolia). అడవికొలసి

వి. క్షవకం, అడవికులసి. అడవిక్రిమ్మరి వి. వనచరం, కోతి. అచ్చ.రా. కిష్కిం. 39. అడవిదవనము వి. దవనం, దమనం, నాగదమని (Artemisia vulgaris). రూ. దవనము. అడవిదిరుగుడు రూ.చూ. అడవిదిరుగుడు. రామా. 6.60. క.రా. 3.269. అడవిదున్న వి. వాడెనుబోడు. అడవి దుంపతీగ వి. ఎల్లగడ్డ (Discorea oppositifolia). అడవిదేళం వి. అరణ్య ప్రదేళం. అడవిదొండ వి. కాకి కొండ. అడవిదోమ వి. దంకి. అడవిసట్టు అడవి + సట్టు. వి. వనాకనం, కోతి. అచ్చ.రా. నుండ. 115. అడవివాలి వి. అరణ్య వనసారి (Gloriosa superba). అడవి విత్తమల్లె వి. సూర్యమణి, రక్తపచ్చ (Hibiscus hirtus). అడవివిమ్మ వి. కాదునిమ్మ. వనబంబిరం (Atalantia monophylla). అడవిసువ్వులు వి. బల్లిలం. అడవివెలవరి అడవి + వెలవు + అరి. వనవాసి, ముని. ఆం.రా. 2.176. అడవివెలవు వి. 1. కోతి; 2. వనవాసి. అడవివెల్లి వి. చనాన్నిమండం (Mallotus repandus). క. అడవి నెల్లి. అడవివెల్లికూర వి. కూరవెల్లి (Premna herbacea). అడవివత్తి రూ.చూ. అడవివత్తి. అడవివత్తితీగ వి. సుగంధ పాల (Hemidesmus indicus). అడవిపంది రూ. అడవిపంది. వి. వననూకరం, ఏకరీమ. అడవిపల్లె వి. వన గ్రామకం, అడవిమర్కలో ఉండే చిన్న ఈడు. అడవిపసుపు వి. వసువులో ఒక రకం. అడవిపాలతీగ వి. రైతుపాల (Cryptolepis buchanani). అడవిపాలు వి. వ్యర్థం, నిరుపయోగం. క. అడవిపాలు. అడవిపిప్పలి వనపిప్పలి (Piper hymenophyllum). అడవిపిల్లి వి. ఒక జాతి పిల్లి. వనకూర్చాలం. కాశీ. 2.43. అడవిపుచ్చ వి. ఒక జాతి పచ్చ (Cucumis pubescens). అడవిపుట్టుపు వి. 1. అడవిలో పుట్టినది, ఏనుగు; 2. దేవేంద్రుని వాహనం, ఐరావతం (అయితే ఐరావతం పుట్టింది అడవిలో కాదు; నముద్రంలో). అడవిపెనర వి. వనముగ్గం, కాదుపెనర. క. అడవి-య-హెసలు. అడవిపెనలు వి. బ.వ. వనముగ్గం. అడవిపొగాకు వి. ఒక రకం పొగాకు (Lobelia nico-tianaefolia). క. కాడహెగెసాపు; క. కాట్టుప్ప గైయిలాయ్; మ. కాట్టుపుకయిల. అడవిపొట్ల వి. వన పటోలం, ఒక జాతి పొట్ల. అడవిపొన్న వి. ఒక రకం పొన్న. ఉప్పుపొన్న (Rhizophora mucronata). అడవిపోతు కాకర వి. ఒక రకం కాకర, ఆకాకర, మాగాకర (Memor-dica dioca). అడవివ్రత్తి రూ. అడవివత్తి. వి. కొండ పత్తి, పగడిపత్తి, వనకార్పసి (Thespesia lampus). క. అడవి-పాత్తి. అడవిబంకతీగ వి. పాతేచుతీగ (Cis-sampelos pareira). అడవిబచ్చలి వి. వనోబోడక (Ceropegia tuberosa). అడవిబంతి వి. నేమబంతి (Blepharispermum subsessile). అడవిబొతు వి. అడవిలో ఉండే బాతు; ఎర్రటి రెక్కలు గల తెల్లటి పక్షి, దాగా ఎగర గలదు. అడవిబిక్కి వి. కొండబిక్కి, పెద్దబిక్కి, కారింగువ (Gardenia latifolia). అడవి బిళ్ల వి. ఒక జాతి అడవిచెట్టు (Sophora interrupta). అడవిబీర వి. 1. కోశపల (Luffa amara); 2. దామా

గ్గం. అడవిబుడమ వి. చేదుకోన (Cucumis maderaspatanus). అడవిబూరగ వి. కొండబూరగ (Cochlospermum gossypium). అడవిబెండ వి. ఒక రకం కలువమొక్క (Abutilon indicum). క. అడవిబెండె. అడవిమంగ వి. చేపకామలై, గుహ్యురు, నల్లకొక్కిర, నల్ల మంగ (Randia uliginosa). అడవిమవికి వి. వనవాసి. అడవిమవికేట్లు చూ. అడవిమనికి. వి. వనవాసి, ముని. అచ్చరా. బాల. 94. అడవిమవిడి వి. 1. వారిడి, తోక లేని కోరివంటి జంతువు; 2. మూర్దుడు. అడవిమందారము వి. వల్లువృక్షం, చేపవాంచనం (Bauhinia tomentosa). అడవిమయారి వి. చిలుక రెక్క మొక్క. కొండ మయారి (Adisia humilis). అడవిమల్లె వి. అస్పొల (Jasminum angustifolium). క. అడవియ మల్లిగె. అడవిమావిడి వి. అడవిలో ఉంకే మనిసి. అడవిమామిడి వి. ఆహుటచెట్టు, ప్రియాలం (Spondias mangifera). అడవిమామిడి వి. అడవిమామిడి, కారిదారేదం (Boerhavia diffusa). అడవిమిరియము వి. వనకణ (Lochnera pusilla). క. అడవియమెలుసు. అడవి మువగ వి. వనశ్రీకృష్ణ, కాడుమునగ, కొండమునగ (Moringa concamentis). అడవిమువగుడు వి. అడవి నిమ్మ, కాడునిమ్మ. అడవిపేక వి. వనచ్చాగం, ఇడిక్కం. అడవిమొల్లి వి. యూథిక, మాగరి (Jasminum auriculatum). అడవియల్లము వి. ఒక జాతి ఆల్లం. అడవి యేపిసె చూ. అడవిఅవిసె. వి. వనయగస్తీ (Bauhinia parviflora). అడవియాముదము చూ. అడవి ఆముదము. వి. అడవి యేరందం (Jatropha curcas). క. అడవి అముద. అడవియాపు వి. వనగవి. అడవియిప్ప వి. వన మహాళం (Bassia latifolia). అడవియాగ చూ. అడవిగ. వి. దంశం. అడవియొనిసేట్లు వి. వనవాసి, ముని. అడవియేలవల వి. బ. వ. వనకుళత్తములు. అడవియేలీరిక వి. అడవి ఆమలకం. అడవియేలక వి. వనమూడికం. అడవి యేలక వి. అడవి ఏలక. అడవిరాజు వి. అడవికి రాజు, అడవివండి. అడవిరేగు వి. వనజ బదరి. అడవిలవంగ వి. వన లవంగం. అడవిలవంగపట్ట వి. పచ్చాకు, కారీనపత్రి (Cinnamomum wightii). అడవివెన్నముద్దరాకు వి. అడవిజాతి వెన్నముద్దరాకు (Commelina bengalensis). అడవివనదావ వి. కాయం, కిళిళం (Wild rutangustifolia). అడవిగ చూ. చూ. అడవి యాగ. అడవివేర్గండ వి. ఒకరకం కాయగూర.; అడవి + ఆరుదొండ. అడవిఅరటి చూ. అడవి. అడవిఅవిసె చూ. అడవి. అడవిఆముదము చూ. అడవి. అడవిఉచ్చింత చూ. అడవి. అడవిపిరికి చూ. అడవి. అడవికండి చూ. అడవి. అడవికంద చూ. అడవి. అడవికాళర చూ. అడవి. అడవికొప్ప చూ. అడవి.

అడవికిక్కన చూ. అడవి. అడవికిక్కిన చూ. అడవి. అడవికిక్కివకవపు చూ. అడవి. అడవికుక్క చూ. అడవి. అడవికొండగుమ్మడి చూ. అడవి. అడవికోడి చూ. అడవి. అడవిగగ్గర చూ. అడవి. అడవిగన్నేరు చూ. అడవి. అడవిగాడిద చూ. అడవి. అడవిగీము చూ. అడవి. అడవిగుచ్చుకుర చూ. అడవి. అడవిగెనమ చూ. అడవి. అడవిగొడ్డలి చూ. అడవి. అడవిగొడ్డె చూ. అడవి. అడవిగోరింటి చూ. అడవి. అడవిగామలు చూ. అడవి. అడవిదిట్టుడు చూ. అడవి. అడవిదిమ్మ చూ. అడవి. అడవిచెలకు చూ. అడవి. అడవిచేమ చూ. అడవి. అడవిచేమంతి చూ. అడవి. అడవిజామ చూ. అడవి. అడవిజీలకర్ర చూ. అడవి. అడవిజీలకూర చూ. అడవి. అడవికగరిస చూ. అడవి. అడవికంగేడు చూ. అడవి. అడవికమ్మ చూ. అడవి. అడవితిరుగుడు చూ. అడవి. అడవితుమ్మ చూ. అడవి. అడవిచెల్లగర్ద చూ. అడవి. అడవికొగరి చూ. అడవి. అడవికొలసి చూ. అడవి. అడవిక్రిమ్మరి చూ. అడవి. అడవికవనము చూ. అడవి. అడవిదిరుగుడు చూ. అడవి. అడవిదున్న చూ. అడవి. అడవిదుంపకీగ చూ. అడవి. అడవిదేశం చూ. అడవి. అడవిదొండ చూ. అడవి. అడవిదోమ చూ. అడవి. అడవివనట్టు చూ. అడవి. అడవినాభి చూ. అడవి. అడవివికృమల్లె చూ. అడవి. అడవివిమ్మ చూ. అడవి. అడవిసువ్వులు చూ. అడవి. అడవివెలవరి చూ. అడవి. అడవివెలపు చూ. అడవి. అడవివెల్లి చూ. అడవి.

అడవివెల్లిపూర చూ. అడవి.
 అడవిపత్రి చూ. అడవి.
 అడవిపత్రిక చూ. అడవి.
 అడవిపంది చూ. అడవి.
 అడవిపల్లె చూ. అడవి.
 అడవిపనుపు చూ. అడవి.
 అడవిపాలకీగ చూ. అడవి.
 అడవిపాలు చూ. అడవి.
 అడవిపిప్పలి చూ. అడవి.
 అడవిపిల్లి చూ. అడవి.
 అడవిపుచ్చ చూ. అడవి.
 అడవిపుట్టుపు చూ. అడవి.
 అడవిపెనర చూ. అడవి.
 అడవిపెనలు చూ. అడవి.
 అడవిపాగాకు చూ. అడవి.
 అడవిపొట్ల చూ. అడవి.
 అడవిపొన్న చూ. అడవి.
 అడవిపోతుకాకర చూ. అడవి.
 అడవిప్రత్తి చూ. అడవి.
 అడవిచంకకీగ చూ. అడవి.
 అడవిచచ్చలి చూ. అడవి.
 అడవిచంతి చూ. అడవి.
 అడవిచాతు చూ. అడవి.
 అడవిదిక్కి చూ. అడవి.
 అడవిదిట్ట చూ. అడవి.
 అడవిదీర చూ. అడవి.
 అడవియడమ చూ. అడవి.
 అడవిబూరగు చూ. అడవి.
 అడవిబెండ చూ. అడవి.
 అడవిమంగ చూ. అడవి.
 అడవిమనికి చూ. అడవి.
 అడవిమనికిపట్టు చూ. అడవి.
 అడవిమనిషి చూ. అడవి.
 అడవిమందారము చూ. అడవి.
 అడవిమయూరి చూ. అడవి.
 అడవిపల్లె చూ. అడవి.
 అడవిమానిసి చూ. అడవి.
 అడవిమామిడి చూ. అడవి.
 అడవిమామెన చూ. అడవి.
 అడవిమిరియము చూ. అడవి.
 అడవిమునగ చూ. అడవి.
 అడవిమునుగుడు చూ. అడవి.
 అడవిమేళ చూ. అడవి.
 అడవిమొల్ల చూ. అడవి.
 అడవియెల్లము చూ. అడవి.
 అడవియెవిసె చూ. అడవి.
 అడవియాముదము చూ. అడవి.
 అడవియాపు చూ. అడవి.

అడవియివ్వు చూ. అడవి.
 అడవియొగ చూ. అడవి.
 అడవియొనికిపట్టు చూ. అడవి.
 అడవియొలవలు చూ. అడవి.
 అడవియొసిరిక చూ. అడవి.
 అడవియెలుక చూ. అడవి.
 అడవియెలక చూ. అడవి.
 అడవిరాజు చూ. అడవి.
 అడవిరేగు చూ. అడవి.
 అడవిలవంగ చూ. అడవి.
 అడవిలవంగపట్టు చూ. అడవి.
 అడవివెన్నముద్దరాకు చూ. అడవి.
 అడవిసదావ చూ. అడవి.
 అడవిగ చూ. అడవి.
 అడవిగ్గంద చూ. అడవి.

అడనట్టా వి. ఈహ. ఉజ్జాయింపు.

రా. అడకల్. ఈహ. ఉజ్జాయింపు; బహు. అట
 గల్; నే. అడగల్; బెం. అటకల్; హిం. వం. ల.
 అటకల్; సిం. అటకల; గు. అడసట్టో; మరా.
 అడసట్టా;

క. అడసట్టె.

<మరా. అడ-సట్టా.

అడనట్టా రెక్క వి. ఉజ్జాయింపు రెక్క.

అడనట్టా రెక్క చూ. అడసట్టా.

అడనట్టా ఉడునట్టా చూ. అడనట్టా; బ్రమేడిర దావం. వి.
 ఈహ. అంచనా.

అడసాల వి. వంటసాల.

నం. అట్టకాలా; అట్ట-అన్నం;

క. అడగెసాలె, అడిగెమనె. వంటసాల; అడిగె.
 వంట; కు. అడకల్. వంటసాల; క. అటుక్కలై.
 వంటసాల; అటు. వందు; మ. అటుక్కల్. వంటసాల.

అడు > అడ (ద్రా.) + సాల < ప్రా. సాలా <
 నం. కాలా.

అడమాత్రాలు చూ. అడ.

అడాత్తుగా చూ.చూ. అదాటుగా.

అడాపాడ చూ.చూ. అడపాడ.

<అడ-య్-ఉన్-పాడ; యున్ = కూడా, 'యున్'
 బదులు దీర్ఘం.

అదాయించు న.క్రి. నిలుపు, పట్టు.

నం. అల్. అడ్డగించు, ఆపు; హిం. అడానా. ఆపుట;

క. అదాయిను. నిలుపు, పట్టు; హి.చూ. అడ్డాయిను.
 అడ్డగించు, అడ్డవచ్చు; హి.చూ. క. అల్లె. అడ్డగించు.

<హిం. అడా (నా). ఆపు; అడా + ఇంచు.

అదారిపోతు చూ. ఎదారి. వి. ఏజెన్సీప్రాంతం దున్న,
 బరిష్టమైనది.

అదావడి చూ. అదావిడి, అదావడి, హదావడి. వి. 1.

సంక్రమం, వేగిరపాలు, కొందర; 2. అల్లరి, గడబడ.

క. అదాపుడి, అదాడి. కొందర, కొందరగా; అడ.

అట; అదబడ. కొందరగా; క. అటావటి. బలాక్కారం, వార్తనం; అదు + అ + వడి. అనుచిత వర్తతి; పటపట. కొందరపాటు; కొండ. అదబడి. అదబడి; ప్రా. అదాదా. బలాక్కారంగా; అదావిడ. భయంకర మైన.

బహుళ: ద్వ్యన్యనుకరణ రూపం.

అధానా చూ. అదవ. వి. వర్తతోని జమాబర్తులు నరిచూసి దేవకడి వ్రాయటం.

అధావిడి చూ.చూ. అధావడి.

అధావుడి చూ.చూ. అధావడి.

అధాను వి. పారది, వనికరానిది.

హం. అదా. తార్కారుగా కనిపించటం; గు. అదా. అట్లు; మరా. అదసాంతా. దుర్గిన పదార్థం; కు. అదెను; క. అటాదు.

<క. అటాదు.

అధి' వి. కుదువ, తనవా (దీనికి సమస్తంగానే తప్ప వ్యస్తంగా ప్రయోగం లేదు. 'అధిపెట్టు').

క. అదవు, అద, అదవు, అదహు, అదివు. కుదువ, తాకట్టు; కు. అదవు; క. అల్లి. అంచించు, ఆశ్రయించు, కుదువపెట్టు; మ. అటమానం. తాకట్టు.

<కె. అడ్డి; చూ. అడ్డు.

అధిపెట్టు న.క్రి. కుదువపెట్టు. కేవ. 3.261.

అధి' వి. 1. వ్యర్థం. తార. క్రో. 4.184; 2. పాదం, కింది తాగం; 3. అదును (నమాసాల్లో హర్షపదంగా మాత్రమే ప్రయుక్తం).

క. అట. వస్తం, నాళం, వ్యర్థం; అడి. అదుగు తాగం, అదును; కు. అడి. అదుగుతాగం, ఆధారం; క. అటి. ఆధారం; అట. నాళం; అటదు. బురద; మ. అటి. అదుగు తాగం, ఆధారం;

నం. అలిక-. అనకకం; కృత్రిమం; ప్రా. అలియ-, అలిగ-, అలియ-. అనకకం; పా. అలిక-.

మూ.ద్రా. *అత్-.

అధిగంటు వి. వర్తకుత్తం, లిఖితాలులేని అనుకరణం. విక్లా. 3.49. అధిగట్టి వి. పూరిండ్ల కప్పకొండవేసే ఆకు కట్టలు. అధి+గట్టి < గడ్డి. అధిగంటు చూ. అధిగొట్టు, అధిగొంటు. వి. దుష్టుడు, నీచుడు. క. అటగండ. కొరగానివాడు; క. అటకల్లి. అదమాదముడు. అధిగండ్లు (-కట్ట. ఏ.వ.; కండ్లు. బ.వ.). వి.బ.వ. దాన్యాదులు చెరిగే ఓవ్వుడు అదుగునచేరే రాళ్లు. వేమ. 3.84. క. అదిగల్లు. దాగలి, తిరగలి అదుగురాయి; కు. అడికల్లి. అధిగట్టి (-కట్ట). వి. పావ, పాదుక. ప్రదు. 118 ప. 4వం. అధిగొట్టు చూ.చూ. అధిగంటు. వి. దుష్టుడు, నీచుడు. ఆం.దా. 3.7. అధిగంటు చూ.చూ. అధిగంటు. అధిగంటుకనము చూ. అధిగంటు. వి. కపటం, కుచ్చితం. అధిగోడ వి. సున్నపు బట్టిచుట్టూ కట్టి అదుగుగోడ. క. అది, అడె. అదును; అదిగోడె, అడెగోడె. అదుగుగోడ. అధికాగుడు వి. 1. కరవు, వ్రామం. నా. పంచ. 1.895; 2. చాలని

చెంది, అధాన్నం. అధిబంటు వి. దూర్జుడు. అధిబంటు - 1. మూడ్డు, అదముడు, దుష్టుడు. హంస. 5.118; 2. మోటదాపిలోవైపు నూరిచూచులచూచి అర్థంగావేసిన బండ, రావరాయి. క. అధిబంటు. నిగ్గుచూరినవాడు. గొర్రె పొట్టకిందిగాన ఉన్న ఉన్ని. అధిబీరము వి. వర్తపాదపం, మిచ్చాపాదపం. తార.క్రో. 4.184. అధియరి వి. 1. పిసినిగొట్టువాడు. తార. ఉవో. 1.250, విక్లా. 1.87; 2. పాదసేవకుడు, పరిచారకుడు. తార. కాం. 1.7. అధియరికనము చూ. అధియరి. వి. దాన్యం. అధియాన వి. వర్తి అళ, వర్తిమైన అళ. తార.అక. 4.349, ఉవో. 1.314. క. అటయాని, అడియాని. వర్తిఅళలు. అధియెత్తు వి. అదిగర, పాదుక. పావ. చనచ. 5.1091. అధిపిగ్గు వి. కొంచెం నిగ్గు. మార్క. 8.195.

అధి' వి. అధికం.

క. అడ్డ. అధికం; అట్టు. క్రిక్కిరియటం; మ. అట్టి. కుప్ప, దాన్యవరాళి; క. అల్లి. పోగుచేయు. సన్నిహిత మగు; అట-పెయల్. పెద్ద వాన; మ. అల్లి. ఎకరెకపిలేని;

పో.చూ. నం. అలి.

అధిమేత వి. ఎద్దు మొ. వాటికి పెట్టే అదనపులిండి.

అధి' చూ.చూ. అధి. వి. నేరలో దివైల్లుపదటంకోసం దాడి కోలలకు కట్టిన చారాలు.

అధికుడువు చూ. అధి.

అధికోలు చూ.చూ. అధిగికోలు.

అధికోలు < *అధికోలు < *అధిగోలు < *అధిగి కోలు < *అధుగికోలు. < అదుగు. (ప్రాప్తించు, యాచించు).

అధిగట్టి చూ. అధి.

అధిగంటు చూ. అధి.

అధిగండ్లు చూ. అధి.

అధిగము వి. 1. ఒక విధమైన గంప, దాన్యపరిమాణం. హంస. 5.97; 2. ఎడ్లమీదవేసే కంట్లాలలో బేదం.

క. అదిగ. అదుగుకలది; అడ్లిగె, హడ్లిగె. దుర్గా కర్పరాంధ్రైన కోగినులు ఉపయోగించే పెద్దు అరలు గల గుండ్రని బుట్ట, పల్లెంపండి లోరులేని లొట్టి మొ. ; పో.చూ. క. తట్టు. చేట.

బహుళ: <క. అదిగ.

అధిగంపట్టి చూ. అదగె. వి. బండిచటంలో నిలుపువట్టి.

అధిగర్రెత్తు వి. పడవ నడిపే కోలకరలలో రెడ్లలో ఒకరకం. అధిగర్రెత్తి వి. పడవలో అడ్డంగా వేసినబల్ల.

అధిగట్టి చూ. అధి.

అధిగికోమ చూ. అదుగు.

అధిగికోలు చూ. అదుగు.

అధిగె వి. బండిచటంలో నిలుపువట్టి.

క. అడె, అద, అడి. ఎత్తు, దిమ్ము. ఆధారం; కు. అట్టి; క. అల్లి; మ. అటక్కల్లు. దాగలి, వర్తిద.

అధిగంధమలిగంధ చూ. అధిగంధ. వి. రాయి రప్ప, నూక
సుచ్చు.

అధిగొట్టు చూ. అధి².

అధిగంటు చూ. అధి².

అధిగంటుతనము చూ. అధి².

అధిగోడ చూ. అధి².

అధివిపడు చూ. అధివిపడు. అ.క్రి. 1. శ్వరపడు. చార.విరా.
2.261; 2. ఎగిరిపడు, మిడిసిపడు. చార.క్రి. 4.239;
3. ముడిపడు. శృం.నై. 4.32; 4. కోపపడు. వి. పు.
7.119.

ర. అటయల్. కొట్టుపాటు, కలవరపాటు.

అడుచు-ఇ-పడు; *అడుచు < *అటి-చు; అధిచి+
పడు. చెల్చుకొట్టి కిందపడు; అధిచి < అడుచు, కొట్టు; చంపు.

అధివిపాటు చూ. అధివిపడు. వి. 1. కొట్టుపాటు, సంక్రమం.
చార. విరా. 2.347; 2. విప్లంబణం. చార. దీప్య.
3.396; 3. గర్వం, మిడిసిపాటు.

అధి¹ చూ. అధి¹, అధి². వి. 1. కమీషను, రుసుం, కరుగు-
నరుకులు అమ్మిపెట్టటానికి కొనిపెట్టటానికి ఇకరులవద్ద
పుచ్చుకునే సొమ్ము; 2. కమీషను కొట్టు; 3. కలప
దుకాణం.

కుమా.హిం.పం.ఉ. అడ్ హత్. కమీషను వ్యాపారం;
నే. అడల్, అడ్ హత్; వెం. గు. అడల్; ల.
అహ్లాత్తి; సిం. అడత్; మరా. అడత్.

పో.చూ. క. అడవు, అడ, అడహు, అడవు.
కుసుప, రాకట్టు; పో.చూ. కు. అడవు; క అటత్తి.
వర్తక ప్రతినిధి; పో.చూ. మ. అడయానం. కుసుప,
రాకట్టు.

<మరా. అడత్.

అధితిదారు చూ. అధితిదారుడు. వి. కమీషను ఏజెంటు.
అధితిదారుడు చూ.చూ. అధితిదారు. అధితిమనిషి. వి.
కమీషను ఏజెంటు, దళారి. అధితిసాటా చూ. అధిసాటా.
వి. కమీషను వ్యాపారం. హిం. సాత్. మార్పిడి; పం.
సట్టి. మార్పిడి వ్యాపారం; గు. సాతుమ్. చేరం,
మొత్తం నరకుల కొనుగోలు ఒప్పందం; మరా. సాతే.
మొత్తం కొనుగోలు.

అధితి² వి. పానుపు వట్టి, మరమగ్గంలో వన్నె దిగించిన
కిందికొయ్య.

అధితిదారు చూ. అధితి¹.

అధితిదారుడు చూ. అధితి¹.

అధితిమనిషి చూ. అధితి¹.

అధితిసాటా చూ. అధితి¹.

అధి² చూ.చూ. అధితి¹. 1. కర్రలు కోసే ప్రదేశం; 2.
కలపసామాను అమ్మే చోటు.

అధితెన్నులు వి. తెరచాప తాడు (చరడు) కు (ఎల్లడి) కట్టిన
నూలు.

అధిత్రాగుడు చూ. అధి².

అధిరపుమెకము చూ. అధిరము.

అధిరము వి. కత్తి. చార. కర్త. 3.135.

క. అడి. కొట్టు; అడాయుధ, దాగా వెనుకకు వంగిన
పట్టకత్తి; ర. అటి. కొట్టు; మ. అటి. చెల్చు.
అయదం; అటిక్క. కొట్టు; పర్తి. అట్టి. కొట్టు.

మూ.ద్రా. *అట్టి-(కొట్టు) ఇరము.

అధిరపుమెకము వి. 1. అధిమృగం, కత్తివంటి కొమ్ము
గలది; 2. శరదం, ఎనిమిది కాళ్ల గలిగి, సింహం కంటే
బలం కలదిగా చెప్పబడే కల్పిత జంతువు (అర్థవ్యర్థయం
కావచ్చు).

అధిపెట్టు చూ. అధి¹.

అధిబంటు చూ. అధి².

అధిబండ చూ. అధి².

అధిబీరము చూ. అధి².

అధిమి చూ. అనిం. వి. తెప్ప. ముంచుదాగం.

అధిమె చూ. అధి². వి. 1. దానినీడు; 2. దానినకనం.

క. అడిమె. అధమత్వం, దానినకనం; మ. అడి;
కాద. అడి. అధోదాగం, కింద; క. అటిమె. దాన్యం,
దానుడు, కత్తుడు; మ. అటిమె. దానినకనం.

బహుళ: < క. అడిమె.

అధిమేక చూ. అధి².

అధియ చూ.చూ. అధియడు. వి. సేవకుడు, దానినీడు. వ.
శ్రీరం. 2.67.

బహుళ: < క. అడియ.

అధియడు చూ. అడియ, అడియన్; చూ. అధి². వి.
దానినీడు, సేవకుడు. ప్రభు. 4.118 ప. 4 వం.

క. అడియ, అడిగ; క. అటియల్, అటియాల్;
మ. అటియాన్.

< అడి-యే-అడు. అడుగున ఉన్నవాడు.

అధియండ వి. నమస్కారం. రుక్మా. 1.128.

వ్య. అడి (అడుగు)+అండ (అశ్రయం); చూ.
అడుగు¹.

అధియన్ చూ.చూ. అడియడు.

అధియరి చూ. అధి².

అధియరితనము చూ. అధి².

అధియాలము చూ. అధియాలము. వి. 1. ఆనవాలు, గుర్తు.
చార.దీప్య. 1.246; 2. రుజువు, ప్రమాణం. కేయా.
3.184; 3. చిహ్నంతో కూడిన రాజ ధ్వజాధికం.
కావ్యా. చూ. 3.137.

క. అడయాల్. గుర్తు. చిహ్నం; క. అత్తెయాలమ్.
గుర్తు, ముద్ర; అత్తెయాలమ్. రాజచిహ్నంగా ధరించే
షవ్య; మ. అటయాల్. గుర్తు, చిహ్నం; తొద.
ఒత్తొల్. గుర్తు.

< క. అత్తెయాలమ్; బహుళ: < అత్తె-యే-అళమ్;

*అళమ్ > అళమ్ (లోతు)

అధియాలమువట్టు స.క్రి. గుర్తించు.

అధియాలమువట్టు చూ. అధియాలము.

అధ్యాయము రూ.చూ. అధ్యాయము.

అధ్యాయ చూ. అధి.

అధ్యాయము చూ. అధి.

అధివాక్య చూ. అధివి.

అధివారము వి. కొండకింది భూమి.

క. అది + వార, కొండకింది భూమి; క.మ. అది వారము.

అధివి రూ.చూ. అధివి.

అధివాక్య వి. హిలానికి ఎడవగా వేసే పచ్చిలకు.

అధిహిత రూ.చూ. అధిహిత.

పహుళ: అది (ద్రా.) + హి; అధి + హిత అని క.ర.

అధిపిగ్గు చూ. అధి.

అధిపేరు వి. మూడు లేక రెండున్నర పేర్ల కునిక.

సం. అర్థశ్రుతియ-; మహా. అర్థాజ్ఞ-; అర్థాజ్ఞయ-; అ.మా. అర్థాజ్ఞ-; అశో. అర్థతియ-; పా. అర్థతియ-; అర్థతియ్య-; నే. అర్థాజ్ఞ. అర్థాజ్ఞ; అ. అర్థై; బెం. అర్థాజ్ఞ; ల. హిం. ల. సిం. అర్థాజ్ఞ; పం. అర్థాజ్ఞ; గు. అర్థ; మరా. అర్థవే; ఉ. అర్థాజ్ఞ, అర్థయ, కూకం.

అడు వి. కొట్టు, అంగడి.

సం. ప్రా. హట్ట-; కా. అత్, హత్. సంక, అంగడి; కుమా. నే. అ. బెం. ది. హిం. గు. మరా. హట్; ల. హట్; పం. హట్; ల. హట్; సిం. హట్; క. హట్ట, అట్ట.

<క. హట్ట.

అడుకు వి. కొంకి; న.క్రి. కొంకిగా పేర్చు.

క. అడుకు, అడకు. ఆదోకపాటుగా పేర్చు; అడకు, అక్కు. కొంకిగా పేర్చు; కు. అట్ట. కొంకి; కొడ. అడంగ, అడక; క. అటుక్కు. కొంకి, వరుస; ల. దానిపై ఒకటి పేర్చు; మ. అటుక్కు. కొంకి, వరుస; అటుక్కుక. వరుసగా పేర్చు; కొడ. ఒడంగ, ఒడక; కోట. అడక, అడంగ; కొంక. అజకు; మాల్. అజె. వరమ, నృజించు.

<మూ.ద్రా. *అడ్-.

అడుకు చూ. అడుకు. వి. భయం.

అడుకులు రూ. అటుకులు. వి. బ.వ. చిహ్నాలు, వృత్తులు; నానబోసి వేసి దంచిన వద్దు. భార. క్రొ. 4.89.

క. అట్టు, అడు. వండు; అడె. కొట్టటం, బెట్టు;

క. అటర, అట. కొట్టు; పో.చూ. అవల్. అటుకులు; అవై. దంచు; మ. అటక్క. బెట్టు;

పో.చూ. సం. అట్ట-. ఎండిన, ఎండు; అట్టమ. అన్నం.

పహుళ: అట్ట + క్ > అటుకులు > అడుకులు.

అడుక్కొంగుకాదు చూ. అడుగు.

అడుగంటు చూ. అడుగు.

అడుగంటు చూ. అడుగు.

అడుగం వి. నేల చదును చెయ్యటం.

అడుగిడు చూ. అడుగు.

అడుగు! రూ. అడువు! అడుగు! వి. 1. అచోదాగం. దాక. గాంకి.

3.203; 2. పాదం. పారి. 2.22; 3. చచ్చి పాదం. అప్ప. 3.389; 4. అడుగు పరిమాణం. ఉ.రా. 2.137; 5. అచోదోకం, పాదాకం. ఉ.రా. 2.217; 6. పెట్టు; 7. ప్రారంభం; 8. కొయ్యకాలు. వై.రా. రోగం. రేలో మిగిలిన మోడు; 9. పనాదిపై కప్పిన పొడగాది గాడి; 10. అంచ దిక్కునులో మొగ్గ. పిం. రా. గాడికి ఉనికిగా కనపడేట్టు కింద నేలిన నమూనా; 11. చేపలు పెట్టుకునే పాలిగ బట్ట అడుగు దాగం; 12. కప్పి చివరి దాగం. బట్ట అమర్చే దాగం; 13. చెప్పండి దాగం; 14. కొడమ అడుగు దాగం; 15. గూడ అడుగు దాగం; వి. కిందికి, కట్టువది.

క. అది. పాదం, అచోదాగం, అడుగుపరిమాణం; కు. అది. అచోదాగం; క. అటి. పాదం, అచోదాగం, అదారం; మ. అటి. అడుగు, అడుగు పరిమాణం; రోట. అధ్య. అడుగు పరిమాణం; ఆచ. కింది దోటు; కొడ. ఒడ్య. అడుగు; కొంక. అడ్డి. అడుగు; పర్తి. చదున. అడుగు; ల. చదుంగుల్. అడుగువార, గుర్తు;

అడి + క్ > అడుగులు; అనుచిత విభాగంవల్ల ఏ.వ. కూపం అడుగు ఏర్పడింది.

<మూ.ద్రా. *అడ్-.

అడుక్కొంగుకాదు వి. వల అడుగు దాగంలో ఉండే జనపనార కాదు. అడుగంటు అ.క్రి. 1. అడుగుమాటు; 2. అడుగుకు పోవ; 3. జగురు, ఎండిపోవ; 4. క్షీణించు. అడుగంటు చూ. అడుగంటు. వి. బ.వ. 1. హిసమైన పస్త వలు. కవిక. 1.11; 2. అడుగంటిన పదార్థాలు. అడుగిడు అ.క్రి. ప్రవేశించు, పాదము పెట్టు. కుక. 2.439. క. అడియిడు. అడుగుపెట్టు, ప్రారంభించు, నడుచు; క. అటియిడు. ప్రారంభించు, ముందడుగువేయు; మ. అటియిడు. మొదలుపెట్టు. అడుగుఎదురుపల్ల వి. కొడమ అడుగు దాగం కలిపి కట్టటానికి ఉపయోగించే వెయ్యరుబద్ద. అడుగుకొంగుకాదు వి. వల అడుగు దాగాన ఎల్లది కన్నుల్లో నుంచి వల పొడుగునా ఉండే నూలుకాదు. అడుగుకోల వి. కోవ వలలో అడుగున వేయబడ్డ కర్ర. అడుగుగుండు వి. 1. మరచుగ్గంలో పన్నె దిగించిన కింది కొయ్య. అడుగుగులాము వి. పాదదాసుడు. అడుగుచూవరి వి. అక్షపాదుడు, గాకముడు; పాదమందు కన్ను గలవాడు. దశా. 5.26. అడుగుచెప్పుటలాడు (-చెప్పుటలు + అ + అడు); అడు < వాడు. వి. పాదమందు గంగ కలవాడు; విష్ణువు. అడుగు తడక వి. మూదాసుల మావులో అడుగు దాగం. అడుగు కాదించు అ.క్రి. 1. కాళ్ళకో కన్ను. సా.ని. 2.38; 2. కన్నుకొను. అడుగుకాదు వి. కొంటొలకు అడుగు

దాగంలో ఉంటే నాలురారు. అడుగుదవ్వ (-రవ్వ) అ.క్రి. జవదాటు, అజ్జమిడు. య్యా. 4.79. అడుగుదమ్మి (-రమ్మి) వి. పద్మంపండి పాదం. అడుగుదాటు పో.చూ. అడుగు దవ్వ. అ.క్రి. జవదాటు, అరిక్రమించు. నేతు. 2.67 వు. అడుగుదీయ (-రీయ). అ.క్రి. 1. వెనుకకు పోవు. ద్వి. హరిశ్చ. 572; 2. అడుగు కదల్చు. అడుగుదోడుమి వి. పాదమే ఆయుధంగా గలది, కోడి. ఉంఘా. 3.8. అడుగువట్టు య. అడుగువట్టు. అ.క్రి. 1. క్షీణించు. వేంక. 2.132; 2. కిందికి పోవు; 3. లోబడు, చాళ్ల పట్టుకొను. అడుగువట్టె వి. మరమగ్గం పన్నె దిగించిన కింది కొయ్య. అడుగువడు య. అడుగువడు. అ.క్రి. కిందికిపోవు, అడుగుంటు. అడుగువఱచు య. అడుగువడు. న.క్రి. తక్కువ చేయు, కించువరచు. చంద్రా. 5.91. అడుగుపీట వి. 1. రాబ్బం నిలువలు దిగించిన అడుగుపీట; 2. గిరక వంటి కింద నాగవాసం దిగించిన కాయ మొద్దు; 3. మరమగ్గంలో పన్నె దిగించిన కింది కొయ్య. అడుగుపుట్టువు య. అడుగు పుట్టువు. వి. 1. విష్ణుపాదమున వుద్దినవాడు, కూర్చుడు. అచ్చ.రా. 1.42; 2. విష్ణు పాదోద్భవ, గంగ. అడుగుపెట్టు య. అడుగుపెట్టు. అ.క్రి. 1. ప్రవేశించు. పి.శకు. 1.95; 2. నడచు; 3. కదలు. అడుగుబద్ద వి. తన్నెంచు అంగుళాల పరిమాణంగల బద్ద, స్త్రేలు. అడుగుబల్లి వి. రాబ్బంనిలువలు దిగించిన అడుగుపీట, అడుగుబుట్టి వి. చేపలబుట్ట అడుగు దాగం. అడుగుబొడుగు వి. శేషం, పాత్రలో అడుగున మిగిలినది. అడుగుమాదం అవ్వ. అడుగుంట, అడుగువరకు. అడుగుమానిసి వి. పాదసేవకుడు. పాండు. 4.804. అడుగు మాలిపోవు (-మాలు + మ + పోవు) అ.క్రి. ఘర్షిగా నశించు. మొదలంట నశించు. దార.విరా. 3.341. అడుగుమార్గ వి. పెద్ద వలలో అడుగున ఉండే మార్గ (4 పెచ్చులూ, కింద అన్ని ముచ్చలుల వరనలూ ఉంటాయి). అడుగుముట్టు అ.క్రి. ఘర్షిగా నశించు, అడుగుంటు. వసు. 4.12. అడుగు రీపి వి. రెరచావ అడుగురాగం (రీపి = గుద్ద). అడుగులకు మడుగులొత్తు (-లు + అకు + మడుగులు + లొత్తు) అ.క్రి. గారవించు, నమ్రమగు.వ్య. నడవటానికై పాదాలకింద వస్త్రాలు వరచు. అడుగులు! య. అడవలు. వి. గంటలు, నాట్యంలో పాదక్రియలు. అడుగువట్టు య.చూ. అడుగుపట్టు. అ.క్రి. 1. అడుగును పొందు, కిందికి పోవు. పారి. 3.29; 2. చాళ్ల పట్టుకొను, నమ్రమగు. విజయ. 3.51; 3. క్షీణించు. అడుగువడు య.చూ. అడుగువడు. అ.క్రి. కిందికిపోవు. అడుగుంటు. కాశీ. 3.23. అడుగువాడగలాడు. (-వాడ + కల + అడుగు); పో.చూ. అడుగు చెమ్మటలాడు. వి. పాదమందు గంగ కలవాడు, విష్ణువు. అడుగువాలుపులుగు వి. పాదమే ఆయుధంగా గల పక్షి, కోడి. అడుగువెట్టు య. చూ. అడుగుపెట్టు; పో.చూ. అడుగిడు. అ.క్రి. 1. నడచు. పసు. 3.58; 2. కదలు. కుక. 3.40; 3. ప్రవేశించు, చొచ్చు అడుగొగ్గెర వి. ఇనురు వల అడుగురాగంలో ఘనలు కూర్చిన లావుపాటి నూలుకాడు. అడుగొల వి. పలలో కింది దాగం. అడుగు! య. అడుగు!, అడుగు!. న.క్రి. 1. యాచించు, వేడు. దార.అర. 7.80; 2. ప్రశ్నించు. దార.అర. 4.125; 3.

యాచించు, అభిలషించు. దార.విరా. 2.50; 4. ఒప్పించు. అనుమరింపజేయు. విజ్ఞా. 3.149; 5. పృచ్చించు.

క. అగ్రవృ. యోగక్షేమాలు విచారించు; అలి. మాట్లాడు, చెప్పు; అల్. సంధాపించు, కలియు; పర్తి. అడో-, అడి. అడుగు; కుదు. ఎత్ - (ఎడ్ -). చిలుచు, ఆహ్వానించు, ఆహ్వానించు; మాత్. ఎత్తయి- (ఎత్తయి-). అనర్థకంగా మాట్లాడు.

మూ.ద్రా. *అగ్ < > అగ్ + క + గు.

అడిగికోను య. అడుగుకొను. న.క్రి. 1. ప్రార్థించు. వి. పు. 6.200; 2. యాచించు; 3. యాయావరం చేయు, ముద్ది ఎత్తుకొను. అడిగికోలు య. అడుగుకోలు, అడికోలు; చూ. అడిగికొను. వి. 1. యాచన; 2. ప్రార్థన. అడుగుకొను య.చూ. అడిగికొను. న.క్రి. 1. దిచ్చుమెత్తు; 2. బరిచూలు, ప్రార్థించు. అడుగుకోలు య.చూ. అడిగి కోలు; చూ. అడుగుకొను.

అడుగుఎదురుపల్ల చూ. అడుగు!.

అడుగుకొంగుకాదు చూ. అడుగు!.

అడుగుకొను చూ. అడుగు!.

అడుగుకోల చూ. అడుగు!.

అడుగుకోలు చూ. అడుగు!.

అడుగుగుండు చూ. అడుగు!.

అడుగుగులాము చూ. అడుగు!.

అడుగుచూవరి చూ. అడుగు!.

అడుగుచెమ్మటలాడు చూ. అడుగు!.

అడుగుతరక చూ. అడుగు!.

అడుగుకాదించు చూ. అడుగు!.

అడుగుకాదు చూ. అడుగు!.

అడుగుదవ్వ చూ. అడుగు!.

అడుగుదమ్మి చూ. అడుగు!.

అడుగుదాటు చూ. అడుగు!.

అడుగుదీయ చూ. అడుగు!.

అడుగుదోడుమి చూ. అడుగు!.

అడుగువట్టు చూ. అడుగు!.

అడుగువట్టె చూ. అడుగు!.

అడుగువడు చూ. అడుగు!.

అడుగువఱచు చూ. అడుగు!.

అడుగుపీట చూ. అడుగు!.

అడుగుపుట్టువు చూ. అడుగు!.

అడుగుపెట్టు చూ. అడుగు!.

అడుగుబద్ద చూ. అడుగు!.

అడుగుబల్లి చూ. అడుగు!.

అడుగుబుట్టి చూ. అడుగు!.

అడుగుబొడుగు చూ. అడుగు!.

అడుగుమాదం చూ. అడుగు!.

అడుగుమానిసి చూ. అడుగు!.

అడుగుమాలిపోవు చూ. అడుగు!.

అడుగుమార్గ చూ. అడుగు!.

అడుగుముట్టు చూ. అడుగు!.

అడుగురీతి చూ. అడుగు!.

అడుగులకు మడుగులొత్తు చూ. అడుగు!.

అడుగులు! చూ. అడుగు!.

అడుగులు! వి. 1. రాగిపిండి నంకటి చేపేటప్పుడు అందులో కలిపే దియ్యం, జొన్నలు మొ. దాన్యపు నూకలు; 2. కళ్లంలోగానీ, గాడెలోగానీ చివరకు మిగిలిన గింజలు; 3. గంజికుండలో కింద చేరిన మెతుకులు.

అడుగువట్టు చూ. అడుగు!.

అడుగువడు చూ. అడుగు!.

అడుగువా(కగలాడు) చూ. అడుగు!.

అడుగువాలపులుగు చూ. అడుగు!.

అడుగువెట్టు చూ. అడుగు!.

అడుగొగ్గెర చూ. అడుగు!.

అడుగొం చూ. అడుగు!.

అడుగొంబొడ్డు అడుగునం + బొడ్డు. వి. బడుగు పలలో అడుగున హసలు కట్టిన బాదు, అడుగొంబొడ్డు వి. అక్కల, నన్నపొల, కొట్టెం, అద్దపొలలో పదిహేను పెచ్చులు చుట్టు తరువాత చుట్టు; ఇది ఆరు పెచ్చుల మాల్లు; నాలుగు చుట్టు; చుట్టుకు ఆరవై కన్నులు. అడుగొంబొడ్డు వి. 1. వెట్టెం (ఇనుకొల)లో ఒక చుట్టు (మీద 320 కంద్రలు, కింద 320 కంద్రలు ఉంటే); 2. నన్న పొల, ఎర్రపొలలో పదహారు చుట్టల కర్పాతి చుట్టు; పదహారు చుట్టలకున్న కన్నుల కన్న 96 కన్నుల రెక్కవ ఉంటాయి; ఈ రెక్కను ఎన్ని చుట్టలుంటే అన్ని చుట్టలకు రెట్టింపు అవుతూ వంటాయి.

అడుగొంబొడ్డు చూ. అడుగుం.

అడుగొంబొడ్డు చూ. అడుగుం.

అడుగొంబొడ్డు చూ. అడుగుం.

అడుగొంబొడ్డు చూ. అడుగుం. వి. ఒప్పందం.

అడుగు! న.క్రి. 1. కొట్టు, మోదు. చార. అది. 1.189; 2. కొట్టి చంపు. చార. గాంధీ. 5.109; 3. పొదుచు. చాగ. 8.809.

క. అది. కొట్టటం, వెచ్చి; అదకు. అదిగగట్టు; అదచు. కొట్టు; కు. అదికై. పరాధికం; కొద. అది. కొట్టు; క. అది. కొట్టు, చాపువెచ్చి కొట్టు, చంపు; మ. అది. వెచ్చి; అదికక్క. అదికుక్క. కొట్టు; కొట. అయిద. కొట్టు; పర్తి. అట్ట. కొట్టు; చట్ట. చట్ట. కొట్టు, మర్తితో కొట్టు; కొలా. అట్ట. అదక-క- (నాది) కొట్టుకొను; గద. అట్ట. కొట్టు; ఒ. అట్ట. కొట్టు; మార్ట. అట్ట. పొదుచు, గుచ్చు.

<మూ.ద్రా. *అట్ట + చు.

అడుచు! రూ.చూ. అడచు. న.క్రి. మూసివేయు. కూరు, కుక్కు.

కమిశంలోంచి ప్రతిదేయమని బ్రాసు. పో.చూ. క. అట్ట. మూయు.

అడుచుకొను అ.క్రి. 1. కుంచించుకొను; 2. నిర్బంధించబడు.

అడుచుకొను చూ. అడుచు!.

అడుచు రూ. అడుచు. వి. ఒక బారి దేగ.

<క. అది. (పథలను) వేటాడు.

అడుచు వి. తెరచాప చుట్టలానికి ఉపయోగించే వారం.

అడుచావు వి. తెరచాప తెరిగిడికి పైకి ఉన్న చావు.

అడుచు రూ.చూ. అడచు! వి. పడచాప కోగం. అం. చా. 2.125.

అడుగు + పట్టినది - అని క.చ.

అడువు! వి. పొయ్యి.

క. అడువు. పొయ్యి; అడు. పంచు; మ. అడువు. పొయ్యి.

<క. అడువు; మూ.ద్రా. అడ్ + చు.

అడువు! చూ. అడుచు! వి. వెచ్చి. రావనం. అము. 6.28.

అడుమావము రూ.చూ. అడమావము.

అడువ రూ.చూ. అడవ.

అడువు! రూ.చూ. అడుగు!.

అడువు! రూ.చూ. అడుగు! న.క్రి. ప్రశ్నించు. హరిశ్చ. నం. 5.13.

అడువు! వి. 1. దట్టం, సాంద్రం; 2. ఎరుక, అతి.

క. అడవు. ఒత్తుగా దట్టంగా విస్తారంగా కలిసిపోయి వందటం; క. అటు, దగ్గరగా ఉండు; అణచు. దగ్గరకు చేరు; మ. అణచు. దట్టం.

<అడుకు!.

అడువు! పో.చూ. అడిమి, అనిం. వి. పదవ ముందు చెక్క.

అడువుపుట్టువు రూ.చూ. అడుగుపుట్టువు.

అడువు చూ. అడి! వి. బురద, బంకమన్ను. అం. నం. 22.

క. అడుసు. బురద, బంకమన్ను; అది, అడె. బురద; కు. అదక. అపరి శుద్ధిమైన ప్రదేశం. క. అబయ, బురద; అబ. నశించు. శిథిలమగు; అలెయ. అడుసు; అలి. బురద, పరిపక్వమగు, చిమిడిపోవు, కలిసి పోవు; బ్రా. అదార్. మట్టి కొట్టి.

మూ.ద్రా. *అడ్ -.

అడువు ఎంట్లకట్టు వి. అడుసుకట్టు. వెంటదే ఉన్న కట్టు. అడుసుకట్టు వి. హత బురదలో దిగే మట్టానికి ఉన్న కట్టు. అడుసుకట్టులు వి. బ.వ. పుసులు కట్టిన కన్నులు. అడుసుకూరు వి. కులిగ, బురికి; కుసి తిరగటానికి పీలుగా నేలలో కవిస్త గుంట. అడుసుగెండె (-గెండె = గండుచేప). వి. బురదమట్ట, మత్స్యవిశేషం. అడుసుదుక్కి వి. 1. నీళ్ల పెట్టి దున్నిన మాగాణి; 2. మాగాణి దమ్ము. అడుసువాగేలి వి. బురదనాగలి. అడుసుపలక వి. ముసుగు చెక్క; కుసి తగిలించటానికి రంధ్రం ఉంచి, దర్వాజా వైకమ్మి మీద పరచిన చెక్క. అడుసుపుట్టువు వి. పద్యం. బురదలో పట్టినది. అడుసుపుండు వి. బురదలో తిరగటం పల్ల కాలివేళ్ల మద్య పాసిన పుండు; నీటి చిలువ. అడుసు మడక వి. బురద నాగలి. అడుసుకన్ను వి. ఈడుపొలలో తాడు వెంటదే ఉన్న వెడల్పాటి కన్ను.

అడుసుఎంట్లకట్టు చూ. అడుసు.

అడుసుకట్టు చూ. అడుసు.

అడుగుకన్నులు చూ. అడుగు.

అడుగుకూర్చు చూ. అడుగు.

అడుగుగెండ్ల చూ. అడుగు.

అడుగుదుక్కి చూ. అడుగు.

అడుగునాగేలి చూ. అడుగు.

అడుగువలక చూ. అడుగు.

అడుగుపట్టువు చూ. అడుగు.

అడుగువుండు చూ. అడుగు.

అడుగుమడక చూ. అడుగు.

అడెంబోయ న.క్రి. నాలు, బద్దకు చుట్టు.

అడ్డు¹ య.చూ. అడుగు².

అడ్డు² య.చూ. అడుగు². స.క్రి. ప్రశ్నించు. కు.సం. 10.555, పండి.చ. 5. 887 వు.

అడ్డు¹ వి. 1. కుంచంలో నగం; రెండు మానికలు (దీని పరిమాణంలో ప్రాంతీయమైన వ్యత్యాసం వుంది). ద.హిం. కా. 10. 288 వు. 28 పం.; 2. నగం. కాశీ. 7.267.

నం. అడ్డు- నగం; ప్రా. అడ్డు-, అడ్డు-. ఒక కొలక; అడ్డుగ. నాలుగు సేద్య; తైమహా. అ.మా. పా. అప. అడ్డు- నగం; కా.నింహ. అడ; నిం. అడ; గు. అడ; మరా. అడ, అడకీ;

క. అడ్డు. నాలుగు సేద్య ప్రమాణం; ర. అట్టి; కొండ. అడ.

<ప్రా. అడ్డు- <నం. అడ్డు-.

అడ్డువచ్చి వి. నగం పనువురంగు. కాశీ. 7.267.

అడ్డుడు వి. అడ్డు కొలకగల దానం; రెండు మానికలు.

అడ్డు² య. అడ్డుము, అడ్డి; చూ. అడ్డు. విద. అడ్డుమైన (నమానగతంగానే ప్రయత్నం); వి. 1. గుంటక మొ. చాటికి అమర్చిన దిండువంటి కొయ్య; 2. పల్లకి బొంగు చివర తగిల్చే అలంకార విశేషం; 3. బండి కుండ; 4. బొలుపు, బండి ఇరుసు మీది అడ్డు మొద్దు; 5. అడ్డునకలు; 6. చిరత, గోడ కంఠలో నిలిచే పరంజా అడ్డుకట్టె; 7. పత్తిరాట్నం కింది పీట; 8. రాట్నం నిలుపులు దిగించిన పీట; 9. రాట్నం రెండు చక్రాల ఆకులను వేరుచేసే కొయ్య; 10. ధబ్బా రాట్నం నిలుపులు దిగించిన కింది పీట; 11. ధబ్బా రాట్నం చక్రం ఆకుల మధ్య దిగింపుకు అమర్చిన కొయ్య; 12. బరమా పిడిలో ఉబ్బెత్తుగా ఉండే రెండో దాగం; 13. ముక్తి కింద గుబ్బవలె ఉండే గుండ్రటి కర్ర; 14. తాడుపెట్టి లాగితే తిరిగే తొరపడం వైదాగం; 15. దబరా యంత్రానికి చుట్టే తీగ; 16. తొరపనం పిడికి గల ఇనప బొన్న; 17. రాటి ఆకులు దిగించిన వెదురుగట్టం; 18. ఆను కొయ్యలకు ఆధారంగా ఉండే అడ్డుపట్టెలు; 19. కుంటి పల్లకు ఆధారంగా దుక్కుకు దిగించిన గొట్టం; 20. ఈరై వై వైపున దిగించిన అడ్డు పట్టె; 21. రాటిలో అడ్డుగా దిగించిన కొయ్యగుండు; 22. మరమగ్గం చక్రంలో మేరువు పలకకు కిందుగా నిలుపు పట్టెలు దిగించిన మధ్య కర్ర; 23. కాని గుంజకు

అమర్చిన అడ్డుకట్టె; 24. అడ్డుకొంగు పట్టె కొయ్యలకు ఆధారంగా ఉండే పొదుగుపట్టె; 25. కొడిమ; వై దాగం (పిడికట్టం)లో చేపలు తప్పించుకు పోకుండా పల్లలతో అర్చిన తడికలాంటి దాగం.

క. అడ్డు. అడ్డు; పో.చూ. అడ్డుకూసు. అడ్డాలలో దిడ్డు; అడ్డి. అడ్డుంకి, ఎదురు, జాగు; కు. అడ్డు, అడ్డి; క. అట్టుమ్. (బహుళి. < తె.) ఎదురు, అడ్డు, వక్క; అట్టి. జాగు, అడ్డు, ఆటంకం; మ. అట్టుమ్. అడ్డు; పో.చూ. గోం. అత్తై-, అత్తైతా-, అత్తైహాక్. గోడలు కట్టటానికి వాడే అడ్డు కర్రలు; పో.చూ. కుజ. అడ, అడ్డుం?; అడ (ఒ.) బ.వ.; అడంగ, తెర; పో.చూ. కురు. అడ్డై. అడ్డుంగా; ద్రా. అడ్డి. గవద కాయలు (అడ్డు + త. గొంతుకు అడ్డువడేవి).

అడ్డుకట్టె వి. 1. ఆనకట్ట, గట్టు; 2. కొడిమ నువయో గించేటప్పుడు నీళ్లు ఎక్కువగా ప్రవహించకుండా మట్టితో వేసే కట్టె. క. అడ్డుకట్టె, అడ్డుకట్టు. నీటిమట్టం పెరగటం కోసం పంటకాల్యలకు వేసే అడ్డుకట్టె. అడ్డుకట్టె. వి. బండి బండకు వేసే ఇనపకట్టె; స.క్రి. నిరోధించు, అడ్డుగించు. హరి. ఉ. 9.57. క. అడ్డుకట్టు, అడ్డుగట్టు. అడ్డుపెట్టు, ఆవు, అడ్డునిలచు. అడ్డుకట్టె వి. 1. పట్టుదారం చుట్టే బొలక కట్టుబడిలో ఇరుసుకు దిగించిన పొదుగాటి కొయ్యపట్టె; 2. రాటికూలం దూర్చిన కట్టె; 3. రాట్నం నిలుపులు దిగించిన పీట; 4. అడ్డుగుమ్మి కింది పీట; 5. పట్టుదారం వడక టానికి పెద్ద రాట్నానికి దగ్గరగా గాఢాల కట్టెను, కదుర్ల పీటను అమర్చటానికి ఆధారంగా గుంజలకు వేసిన కొయ్య పట్టె; 6. ఆనుకొయ్యలకు ఆధారంగా ఉండే అడ్డుపట్టె; 7. ఈరై వై వైపున దిగించిన అడ్డుపట్టె; 8. నరిగుంజల వై వైపున అడ్డుగా కట్టిన కట్టె; 9. మరమగ్గం చక్రంలో నిలుపు పట్టెలకు వైన దిగించిన అడ్డుపట్టె; 10. నేక బయలులో మరమగ్గం నిలబెట్టటానికి నిలుపు రాటలకు అడ్డుగా మామూలుగా దిగించిన కర్ర; 11. మగ్గం తొట్ట కట్టటానికి ఆధారంగా మగ్గానికి వైన అమర్చిన కర్ర; 12. వేటు దారాలకు ఆధారంగా రాటి చక్రం అమర్చిన నన్న బద్ద; 13. మరమగ్గం చక్రంలో మేరువు పలకకు కిందుగా నిలుపు పట్టెలు దిగించిన మధ్య కర్ర; 14. మరాను ఇరుసుకు దిగించిన ఆకులను రెండు కొనలా దిగించే పట్టె; 15. దనలి (పట్టు) పదుగు నరిచెయ్యటానికి ఈరైకు రెండోవైపు నేలలో పాతిన కొయ్యరాటలకు రెంటికి అడ్డుగా దిగించిన కర్ర. అడ్డుకట్టి వి. పట్టాకట్టి, పట్టినం. ఆం.దా. 2.215. అడ్డుకమ్మ¹ వి. ఒకరకం నాసాదూషణం (తాటి కమ్మతో చేసింది కావచ్చు). చెన్న.బ. 2.207. అడ్డుకమ్మ² య.చూ. అడ్డుకమ్మ. అడ్డుకమ్మ య. అడ్డుకమ్మ². వి. 1. చీరలు మొ. చాటికి అడ్డుగా వేసే అంచు; 2. అడ్డుగా వేసిన కర్ర; 3. ద్వారం మీది కమ్మ, నీరికమ్మ; 4. రాట్నం అడ్డుపట్టె; 5. రాట్నం నిలుపులు దిగించిన అడుగు పీట; 6. ధబ్బారాట్నం నిలుపులు దిగించిన కిందిపీట; 7. ధబ్బారాట్నం తొక్కుడు పీటకు ఎడమవైపు దిగించిన

చిన్న పట్టె; 8. ఆనుకొయ్యలకు ఆదారంగా ఉండే అర్థపట్టె; 9. అచ్చు కట్టే జంతువులకు నిలుపు పట్టెలు దిగించిన కింది పీట; 10. మరమగ్గం చక్రంలో నిలుపు పట్టెలకు పైన దిగించిన అర్థ పట్టె; 11. మరమగ్గంలో పన్నె దిగించిన కింది కొయ్య; 12. మరమగ్గం చక్రంలో మేడవు పలకకు కిందుగా నిలుపు పట్టెలు దిగించిన మరమగ్గ కర్ర; 13. పావు చెక్కల దిగింపుకు వేసిన అర్థ పట్టె. అర్థకర్ర వి. 1. మరమగ్గం చక్రంలో మేడవు పలకకు కిందుగా నిలుపు పట్టెలు దిగించిన మరమగ్గ కర్ర; 2. మరమగ్గం చక్రంలో నిలుపు పట్టెలకు పైన దిగించిన అర్థ పట్టె; 3. ఈరై పై పైవున దిగించిన అర్థపట్టె; 4. నేక బయలులో మరమగ్గం చక్రం నిలబెట్టడానికి నిలుపు రాటలకు అర్థంగా మామూలుగా దిగించిన కర్ర. అర్థకర్రలు వి. కొంబొల కను పులు; కొంబొలకు మరమగ్గ నిలుపుగా వేసిన పెడురు కర్రలు. అర్థకట్ట యా.చూ. అర్థగట్ట. వి. విమ్మం, అర్థ. అర్థకట్టలు వి. బి.వ. ఒక రకం ముఠోగం. అర్థకాలు వి. ఆటంకం. అర్థకాలువ యా. అర్థకాలువ. వి. పిల్లకాల్వ. క. అర్థకాలువ. అర్థకావడి వి. మెడమిద అర్థంగా వేసుకున్న కావడి. క. అర్థకావడి. అర్థకొంగు పట్టె వి. కొంగు నేకకు వాడే దారాలు చుట్టే కొయ్య పట్టె. అర్థకొడిమ యా.చూ. అర్థకొడిమ. వి. చేపం వల. హంస. 4.184. అర్థకొడిమ యా. అర్థకొడిమ. వి. రెండానులుండి అర్థంగా ఉండే కొడిమ; చేపం వల. అర్థకొండి వి. చేరినాడె గాదిలో అర్థంగా దిగించిన పట్టె. అర్థకొప్ప వి. కలకు ఒక వక్కన చుట్టే కొప్ప. అర్థకొయ్య వి. అర్థకర్ర. అర్థ కొకల రంపం వి. రెండు పిడులు గలిగి కొయ్యలు కోసే రంపం. అర్థగడియ వి. కలుపుకు అర్థంగా వేసే గడియ. పో.చూ. క. అర్థగట్టె. అర్థగనెం వి. పిల్ల గనెం; మాగాణిలో మడికి మడికి మరమగ్గ అర్థంగా వేసిన చిన్న మట్టికట్ట. అర్థగండము వి. స్కార్త బ్రాహ్మణులు నుదుట అర్థంగా పెట్టుకునే గండవు కొట్టె. అర్థగర్రలు వి. పడవలో అర్థంగా వేసే చెక్కలు. అర్థగట్ట యా. అర్థకట్ట. అర్థగట్ట. వి. 1. విమ్మం, అర్థ. యక్కా. 5.90; 2. అర్థ గడియ. అర్థగొడిద వి. పనికిమాలినవాడు, క్రష్టుడు. అర్థ గాలు (-కాలు). వి. 1. అర్థగా పెట్టిన కాలు; 2. అర్థంగా తిరిగిన కాలు. క. అర్థకాలు; య. అర్థకారు; క. అట్టయ్యకొల్, అట్టయ్యకొల్. ఒకదానిపై ఒకటి అర్థంగా వేసుకున్న కాళ్ళ; అట్టయ్యకొల్. ఒకదానిపై ఒకటి వేసుకుని ముడిచిన కాళ్ళ. అర్థగాలువ యా.చూ. అర్థకాలువ. అర్థగించు న.గి. 1. అర్థగానుంచు. సారంగ. చ. 8.159; 2. ఆవు. ఆం.తా. 8.120; 3. ఎదిరించు. క. అర్థయిను, అర్థ గిను, అర్థయిను, అర్థవిను, ఐమూలగా లేక అర్థంగా కడలు, ఎదిరించు, అర్థగించు, ఆటంకపరచు, కలిగించు కొను, మరుగుపరచు. అర్థగింత యా. అర్థగించు. వి. అర్థ, నిరోధం. అర్థగింపు యా. అర్థగించు. వి. అర్థ, నిరోధం. అర్థగీత వి. అర్థంగా గీసిన గీత. క. అర్థగిటు. అర్థగీర వి. ఈడు పలలో కోకకు పలకు మరమగ్గ వేరుచేసే అకుకు.

అర్థగుంజ వి. నేర బయలులో మరమగ్గం చక్రం నిలబెట్టడానికి నిలుపు రాటలకు అర్థంగా మామూలుగా దిగించిన కర్ర. అర్థగుంజకొడి వి. అర్థంగా తెలుపు నలుపు వచ్చే చారలు పడెట్టు వేసిన గొంగడి. అర్థగుద్దరి వి. చెల్లగుడ్డలు దున్నేముందు పొలంలో చిన్నచిన్న చెల్లను కొట్టి పాడన అర్థగుమ్మి వి. అర్థంగా అమర్చిన రాటి. అర్థగుల్లి వి. కాకి ఆకులను కలిపే నిలుపు పట్టె. అర్థగొడ్డము వి. వక్రోద్ధి. అర్థ మూట. పండి. చ. 117. అర్థగొలుసు వి. వదుగు దిగించిన గోనం పడునేడు కర్రకు కలిపించే ఇనప కొక్కెల గొలుసు అర్థగోడ వి. అర్థంగా పెట్టిన గోడ. క. య. అర్థగోడె. అర్థ గోలుగా (-బోలుగా). క్రి.వి. 1. ఆనందవర్చంగా. రంగా. చ. 2.206; 2. అర్థగా. అర్థచక్రం వి. మరమగ్గం చక్రంలో మేడవుపలకకు కిందుగా నిలుపు పట్టెలు దిగించిన మరమగ్గ కర్ర. అర్థచాపు వి. అర్థదూలం. అర్థచానపు దూలం. ఇట్లా కట్టడానికై గోడలపై అర్థంగా వేసే దూలం. య. అర్థ. అర్థ దూలం, దూలం. అర్థచీల యా. అర్థచీల. వి. అర్థకమ్మి. అర్థ జంగ వి. 1. రాట్నం అర్థపట్టె; 2. అచ్చుకట్టే జంతువు నిలుపుపట్టెలు దిగించిన కిందిపీట. అర్థచీల యా.చూ. అర్థచీలు అర్థంచు వి. అర్థకమ్మి. బట్టకు అర్థంగా వేసే ఆంచు. క. అర్థంచు. కొంగుకు వేసే రంగు చారల కమ్మి అర్థకోర వి. అర్థంగా ఉన్న కల. క. అర్థతల, అర్థదల. పంక కల. అర్థకాడు వి. 1. రాట్నం ఆకులకు వింబాటగా చుట్టిన కాడు; 2. పావుచెక్కను గూటానికి దిగించే వెనక కాడు; 3. కుచ్చుతాళ్ళలో అర్థంగా కట్టిన దారం; 4. మరమగ్గంలో నాడెను నడవటానికి ఆదారంగా తుచ్చు కట్టిన దారం; 5. నేకబట్టమీద చేతు కర్రలకు అర్థంగా దిద్దపెట్టే పొడుగు దారం; 6. ఇనుకొలలో నిలుపు తాళ్ళకు కట్టిన చిన్న నూలుకాడు. అర్థచిక్కిరి వి. అర్థంగా అమర్చిన రాటి. అర్థదండె వి. 1. అచ్చుకట్టే జంతువు కింది పీటకు దిగించిన పొడుగు పట్టె; 2. మరమగ్గం చక్రంలో మేడవు పలక కిందుగా నిలుపు పట్టెలు దిగించిన మరమగ్గ కర్ర; 3. మగ్గం రాళ్ళ కట్టడానికి ఆదారంగా మగ్గానికి పైన అమర్చిన కర్ర; 4. నిలుపు పట్టెలకు పైన దిగించిన అర్థ పట్టె; 5. గొంగడి మగ్గానికి వేసిన జంతువుల పై కట్టె. అర్థదబ్బి వి. 1. అర్థపట్టె; 2. ఆను కొయ్యలకు ఆదారంగా ఉండే అర్థ పట్టె; 3. పంజె ఆకుల దిగింపుకు వేసే అర్థ బద్దల్లో కిందికి. క. అర్థదబ్బె. అర్థదరి (కట్టె) యా. అర్థదారి (కట్టె). అర్థదారు (కట్టె). వి. మగ్గానికి తగిలించిన ఉన్ని వదుగు నేలకు ఆనకుండా ఉనికగా పెట్టిన కొయ్య. అర్థదరిరాయి యా. అర్థదారి రాయి. వి. మగ్గానికి తగిలించిన వదుగు నేలకు ఆనకుండా ఉనికగా పెట్టిన కొయ్యకు ఆదారంగా ఉన్న రాయి. అర్థదాపు వి. ఆను కొయ్యలకు ఆదారంగా వుండే అర్థపట్టె. అర్థదారం వి. 1. పూను గర్రనూ పావు చెక్కనూ కలిపే కాడు; 2. కుచ్చు తాళ్ళలో అర్థంగా కట్టిన దారం. అర్థదారి వి. దగ్గరదారి. క. అర్థదారి. దగ్గరదారి, కప్పదారి; య. అర్థదారి, అర్థదారి. అర్థదారి (కట్టె) యా.చూ. అర్థదరి (కట్టె). అర్థదారిరాయి

రూ.చూ. అర్థదరి రాయి. అర్థదారు(కట్టె) రూ.చూ. అర్థదరి కట్టె. అర్థదిగ్గము (-దిగ్గము). అనునాద పదం; రూ. అర్థాదిగ్గము, అర్థాదిగ్గి. విజ. అక్రమం. తిన్నగా తేనిది; వి. అనందర్పం. క. అర్థతిడ్డి, అర్థాతిడ్డి, అర్థాదిడ్డి, అర్థాదుడ్డి. మూర్ఖత్వం, వైపరీత్వం, అనౌచిత్యం; కు. అర్థాదిడ్డి. అక్రమంగా; క. అట్టాతుట్ట. (బహుళ: < తె.) వైపరీత్వం, అనర్థబాష. అర్థదూలము వి. ఇంది కిరువైపులా గోడలవైపేనే దూలం. క. అర్థదొలె. అర్థదోవ వి. దగ్గర దోవ. అర్థదోవతి వి. లుంగీ. (అర్థ+దోవతి. నగం దోవతి; దోవతిలాగా గోటిపెట్టి కట్టుకునేది కాక, అర్థంగా కట్టుకునేది అని కూడా చెప్పవచ్చు). అర్థనకలు వి. అర్థరేవు. గుడ్డరి అర్థకు వలుగు దిగించే దాగం (నకలు < నక్కు). అర్థనామము రూ. అర్థనాము. వి. స్వార్థులు నొనల అర్థంగా పెట్టుకునే గంధపు కొట్టు. క. అర్థనాం. అర్థనాము రూ.చూ. అర్థనామము. అర్థవంతె చూ. అర్థదోవతి. వి. లుంగీ. అర్థవట్టియ రూ. అర్థపట్టె. అదపట్టియ, అదపట్టె. వి. 1. అర్థంగా వుండే పట్టె; 2. వరిమడి మొ. చదును చేసే పలక, పాపటం, గుంటక. క. అర్థపట్టి. చిన్న అర్థదూలం, ద్వారబందం పై కమ్మి తేక కింది కమ్మి; కు. అర్థపట్టి. అర్థపట్టె అర్థపట్టు వి. చేతులు అర్థంగాపెట్టి (కివలను) పట్టేపట్టు. ద్వి.శ.సా. 2.307. అర్థపట్టుపావ చూ. అర్థపట్టు. వి. చండిదిగ్గ, పసిపావ. అర్థపట్టుబాల చూ. అర్థపట్టు. వి. చండిదిగ్గ, పసిపావ. అర్థపట్టె రూ.చూ. అర్థపట్టియ. వి. 1. పత్తిరాల్పం కింది పీట; 2. రాల్పం నిలువులు దిగించిన అడుగు పీట; 3. రాల్పం అర్థపట్టె; 4. అర్థ గుమ్మి కింది పీట; 5. దబ్బా రాల్పం తొక్కుడు పీటకు ఎడమవైపు దిగించిన చిన్న పట్టె; 6. దబ్బా రాల్పం నిలువులు దిగించిన కింది పీట; 7. అను పీటలు దిగించిన పొడుగుపట్టె; 8. అను కొయ్యలకు ఆధారంగా ఉండే అర్థపట్టె; 9. పట్టుదారం తోడే అనులో కొయ్య వల్లలు దిగించిన పట్టె; 10. మరాను కట్టుబడిలో అర్థపట్టెలకు ఆకులు దిగించిన కట్టె; 11. ఊత్తె పై వైపున దిగించిన అర్థపట్టె; 12. నరిగుంజల పై వైపున అర్థంగా కట్టిన కట్టె; 13. అచ్చు కట్టె జంక్రానికి నిలువు వల్లలు దిగించిన కింది పీట; 14. మరమగ్గం చట్రంలో మేరువు పలకకు కిందుగా నిలువు పట్టెలు దిగించిన మర్య కర్ర; 15. మర మగ్గం చట్రంలో నిలువు పట్టెలకు పైన దిగించిన అర్థపట్టె; 16. మర మగ్గంలో పన్నె దిగించిన కింది కొయ్య; 17. మరమగ్గం కొమ్ముకు నిలువు పట్టెకు ఎటవాలుగా దిగించిన కర్ర; 18. దాబీకోల పేటు దారాలకు ఆధారంగా దాబీ చట్రంలో అమర్చిన నన్న బద్ద; 19. దాబీ చట్రం అర్థ బద్ద; 20. మగ్గం కాళ్ళ కట్టటానికి ఆధారంగా మగ్గానికి పైన అమర్చిన కొయ్య; 21. నేక బయలులో మరమగ్గం చట్రం నిలబెట్టటానికి నిలువు రాటలకు అర్థంగా మామూలుగా దిగించిన కర్ర. అర్థపతు రూ. అర్థపడు, అర్థపడు. అ.క్రి. 1. (శ్రీకువులు, ఆపదలు మొ. వాటి నుంచి కప్పించటానికై) అర్థగా నిలబడు. భార.అర.

2.115; 2. అర్థపచ్చు. భార. విరా. 4.267; 3. నిరోధ కంగా పడు. సారంగ. చ. 4.74. అర్థవంక వి. 1. అర్థంగా వేసిన చెక్క; 2. మరమగ్గం చట్రంలో మేరువు పలకకు కిందుగా నిలువు పట్టెలు దిగించిన మర్య కర్ర. అర్థవల్లికి వి. విశిష్ట గౌరవ నూచకంగా అర్థంగా మోసే వల్లికి. క. అర్థవల్లికి. అర్థపాటు రూ. అర్థవాటు, అర్థపాటు; చూ. అర్థపడు. వి. నిరోధం, అర్థు. దాగ. 9.405 అర్థపావ వి. 1. చండిదిగ్గ, పసిపావ, అర్థాలలో దిగ్గ. సారంగ.చ. 3.58; 2. దూరదృష్టి తేనివాని కండిపావ. అర్థపావడ వి. పక్కపావట. అర్థపిక్కరు వి. దాబీ దిందుకు చేసిన కొడిపె. అర్థపిందె(0) వి. ఒకరకం దాబీ; నేరలో డిజైన్లు రావటానికి మర మగ్గం పైన అమర్చే యంత్రం. అర్థపీడి వి. బరమాపిడి కిందిదాగంలో వుండే ఇనవ పొన్ను. అర్థపీట వి. 1. పత్తిరాల్పం కింది పీట; 2. రాల్పం నిలువులు దిగించిన అడుగు పీట; 3. దబ్బా రాల్పం తొక్కుడు పీటకు ఎడమవైపు దిగించిన చిన్నపట్టె; 4. దబ్బారాల్పం నిలువులు దిగించిన కింది పీట; 5. అనుపీటలు దిగించిన పొడుగుపట్టె; 6. అను కొయ్యలకు ఆధారంగా వుండే అర్థపట్టె; 7. మొగలాసుకు వదుగు నూలు చుట్టటానికి కొయ్యవల్లలు దిగించిన పట్టె; 8. అచ్చుకట్టె జంక్రానికి నిలువు వల్లలు దిగించిన కింది పట్టె; 9. నవారు మగ్గం నిలువు కొయ్యలు దిగించిన కింది పట్టె; 10. చిటికె పీట కొయ్య దిగించిన పై పట్టె; 11. ఉన్ని పదుగు తోడే అనులో గూటాలు దిగించిన కొయ్య. అర్థపల్లి వి. బునిపల్లి; చేతినాడె గాడిలో అర్థంగా దిగించిన పల్లి. అర్థపూటి వి. దాబీ దిందుకు చేసిన గాడి. అర్థపెట్టు న.క్రి. అర్థగించు, ఆటంకపరచు. కాశీ. 1.116; వి. విమ్మం, ఆటంకం. ప్రబంధ. 1.121. అర్థపెండె వి. 1. అను పీటలు దిగించిన పొడుగు పట్టె; 2. ఊత్తె పై వైపున దిగించిన అర్థ పట్టె; 3. మరమగ్గం చట్రంలో మేరువు పలకకు కిందుగా నిలువు పట్టెలు దిగించిన మర్య కర్ర. అర్థపేరు వి. మారుపేరు. క. అర్థహెసరు. ఇంది పేరు, మారుపేరు; కు. అర్థపుదరు; పో. చూ. మరా. అదనాం. ఇంది పేరు. అర్థపాగ వి. నిప్పువైపు సోడ్లో పెట్టుకొని చుట్ట కాల్చటం. అర్థబడె వి. 1. నరి గుంజల పై వైపున అర్థంగా కట్టిన కట్టె; 2. మగ్గం కాళ్ళ కట్టటానికి ఆధారంగా మగ్గానికి పైన అమర్చిన కొయ్య. అర్థబద్ద వి. 1. కుంచె కట్టుబడిలో పురి దిగింపుకు రెండు వక్కలా అర్థంగా వేసిన వెదురు బద్ద(లు); 2. మరమగ్గం చట్రంలో మేరువు పలకకు కిందుగా నిలువు పట్టెలు దిగించిన మర్య కర్ర; 3. మరమగ్గం చట్రంలో నిలువు పట్టెలకు పైన దిగించిన అర్థపట్టె; 4. మరాను కట్టుబడిలో అర్థపట్టెలకు ఆకులు దిగించిన కట్టె(లు). అర్థబల్లి వి. 1. పత్తిరాల్పం నిలువు కొయ్యల మర్య అర్థంగా నిలిపిన చెక్క; 2. రాల్పం నిలువులు దిగించిన అడుగు పీట; 3. వంటె ఆకుల దిగింపుకు వేసే అర్థబద్దల్లో కిందిది; 4. అను కొయ్యలకు ఆధారంగా వుండే అర్థపట్టె; 5. మరమగ్గం చట్రంలో నిలువు పట్టెలకు పైన దిగించిన అర్థపట్టె; 6.

అచ్చుకట్టే జంతువుల నిలువ వల్లలు దిగించిన కింది పీట ;
 7. మరమగ్గం చట్రంలో మేరువు పలకకు కిందుగా నిలువ వల్లలు దిగించిన మరమగ్గ కర్ర. అర్థబొల చూ. అడదాల. వి. అడ్డాల్లో దిద్ద. అర్థబొల వి. ముక్కు ముంగర, బులా? (ఇది శ్రీలంకా ద్వారా నిర్వాహించు పరిశుభ్రం చేస్తుందని హిందువుల విశ్వాసం; అతిగా మాట్లాడటాన్ని అడ్డది అని కొందరి ఊహ). అర్థబెండు వి. 1. ఈకై పై వైపున దిగించిన అర్థపట్టె; 2. మరమగ్గం చట్రంలో నిలువ వల్లలకు పైన దిగించిన అర్థపట్టె; 3. మరమగ్గం చట్రంలో మేరువు పలకకు కిందుగా నిలువ వల్లలు దిగించిన మరమగ్గ కర్ర; 4. మరమగ్గం తాళ్ళ కట్టటానికి ఆదారంగా మగ్గం పైన అమర్చిన కర్ర. అర్థబేలు వి. చేతిమగ్గం మీద దిక్షిస్తు నెయ్యటానికి వదుగుడు పైన వంతెన మాదిరిగా అర్థంగా కట్టిన చారాలు. అర్థ + బేలు < ఇం. bale. అర్థబొంగు(లు) వి. మరాఠు మీద వదుగు కోడేటప్పుడు కట్టాంకు ఉన్న నూలు ఒగుల పట్టె వరకూ పావుగా పోవటానికి నిలువ గుంజల మీద అర్థంగా దిగించిన కొయ్య(లు). అర్థబొట్ట వి. స్కార్ఫ్ లా వైపులూ మొగిన అర్థంగా పెట్టుకునే బొట్ట, తిర్యక్పుండ్రం. అర్థమావికట్టలు వి. వల కేరేటందుకై పుసొంకు కట్టే అర్థమాను కొయ్యలు. అర్థమామ చూ. అర్థమాను. వి. 1. అర్థగడియ; 2. పావటం, గుంటక. అర్థమలు వి. చేతి నాడె గాడిలో అర్థంగా దిగించిన వల్ల. అర్థమెరి వి. దాదీ కొక్కెంను గుంజే ఇవనమేట. అర్థమామ చూ. అర్థమాను. వి. అర్థ గడియ. అర్థరాతి వి. 1. రాట్నం అర్థపట్టె; 2. కట్టా రాట్నం పీటకు దిగించిన పొదుగు పట్టె. అర్థరాతిం వి. అర్థంగా అమర్చిన రాతి. అర్థరేవు చూ. అర్థనకలు. అర్థలాగు వి. నాట్య గతి విశేషం. ప్రబంధ. 109. అర్థ + లాగు < నం. లంఘ్. అర్థవరుసగా క్రి.వి. పుటకు అర్థంగా. అర్థవాటు చూ. అర్థపాటు వి. 1. అర్థంగా కొట్టిన రెప్ప; 2. విమ్మం. అర్థ; అర్థవాట్లు (అర్థవాటు ఏ.వ.) వి. బ.వ. విమ్మలు, ఆటంకాలు. అర్థవాటియమ్మ అర్థవాయి + అమ్మ (వాయి వి. ముఖం; వి. వాతి). వి. వాయి అర్థంగా గల ఒకరకం దాదం. అర్థవానము వి. అర్థదూలం. అర్థవేడెము వి. ఒకరకం గుర్రపు నడక, రేచికం. సారంగ.చ. 1.82. అర్థవేలు వి. కొటనవేలు. అర్థవరం వి. పంచ స్తంభాలమీద వేసే అర్థవాసం. అర్థవరిగర్తలు వి. అర్థకజ్జలు. అర్థవలాక వి. దాదీ దిందు దిగింపుకు వేసిన ఇవన చుక్క. అర్థవవాలు చూ. అర్థనవాలు. వి. అర్థప్రక్క. అర్థపారె వి. పాచిక, సొగటాల పాచిక. ఆం.దా. 2.305. అర్థపాళలు చూ. అర్థసాళ్ళ. వి. బ.వ. అర్థసారెలు. భార. విరా. 4.197. అర్థపాళ్ళ అర్థసారె ఏ.వ.; చూ. అర్థసాళులు. వి. బ.వ. అర్థసారెలు, పాచికలు. భార. ద్రోణ. 1.362. అర్థపాళ్ళలు -సాళ్ళ + లు (అదనపు బ.వ. ప్రత్యయం). వి. బ.వ. అర్థసారెలు, పాచికలు. భార. ద్రోణ. 5.29. అర్థపీట వి. గిలక తిరగటానికి పీటగా దాని మధ్య ఉంచిన కర్ర. అర్థహక్రాలు వి. మగ్గం దాదీనుంచి కిందికి వేలాడే

లావు చారాలు; నిలువుగా ఉండటానికి కట్టిన తాళ్ళ. అర్థాక్షులు అర్థ + అక్షులు. వి. 1. పట్టుచారం చుట్టే కొంక కట్టుబడిలో ఇరుసులు దిగించిన పొదుగాని కొయ్యపట్టెలు. 2. బీమ్ అర్థ (ఒకరకం మరాఠు) చట్రం కట్టుబడిలో వదుగు చుట్టటానికి దిగించిన పొదుగు పట్టెలు. అర్థాయురము వి. చివర వంపుగల కర్ర. బగవ. 5.716 డ. దో.చూ.క ఆదాయుడ, అర్థాయుడ.

అర్థ³ చూ.చూ. అర్థ. వి. (ఒకరకం) నాలుగు సంఖ్య. ఆం. దా. 2.306.

చా. అర్థాట్ట. అర్థాడ్డ. ఎనిమిదిలో సగం. నాలుగు; అర్థ³ వి. ఒకరకం టీగ, విస్తరితి పనిచేసే అర్థలుగల టీగ (Bauhinia vahlii).

కొండ. అద. అర్థాటల టీగ.

< అర్థాటలు (దాదీమురు అటా ఇటా మండే అటలు ఆ రెండినీ విడదీసి విస్తర్ణ రుడతారు; ఇప్పుడ 'అర్థ' అంటే సగం అని భూదా వాడుచు).

అర్థ³ వి. పకవులు, బండ్లు నిలిచివుండే టీట.

సం. హట్ట. అంగడి, నంద; కుమా. అర్థ³. నివాసం; నే. అర్థా. కూడలి, బండ్లు ఆగే స్థలం; హిం. అర్థా. కూడలి.

< హిం. అర్థా.

అర్థకట్ట చూ. అర్థ³.

అర్థకట్ట చూ. అర్థ³.

అర్థకట్ట చూ. అర్థ³.

అర్థకట్ట చూ. అర్థ³.

అర్థకమ్మ చూ. అర్థ³.

అర్థకమ్మ చూ. అర్థ³.

అర్థకర్ర చూ. అర్థ³.

అర్థకర్రలు చూ. అర్థ³.

అర్థకజ్జ చూ. అర్థ³.

అర్థకజ్జలు చూ. అర్థ³.

అర్థకాలు చూ. అర్థ³.

అర్థకాలువ చూ. అర్థ³.

అర్థకావడి చూ. అర్థ³.

అర్థకొంగువట్టె చూ. అర్థ³.

అర్థకొడిమ చూ. అర్థ³.

అర్థకొడిమె చూ. అర్థ³.

అర్థకొండి చూ. అర్థ³.

అర్థకొప్పు చూ. అర్థ³.

అర్థకొయ్య చూ. అర్థ³.

అర్థకోతలరంపం చూ. అర్థ³.

అర్థగ వి. రెండవాల నాణెం.

< సం. అప్తక. ఎనిమిది భాగాలు కలది; అర్థ వివరి.

చూపాయిలో ఎనిమిదోవంతు.

అర్థగడియ చూ. అర్థ³.

అర్థగవెం చూ. అర్థ³.

అర్థగందము చూ. అర్థ³.

అర్థగర్తలు చూ. అర్థ³.

అర్థగజ్జ చూ. అర్థ².

అర్థగాదిద చూ. అర్థ².

అర్థగాలు చూ. అర్థ².

అర్థగాలువేయి అ.క్రి. అర్థపెట్టు, విమ్నంచేయు. సారంగ.

చ. 2.16.

అర్థగాలువ చూ. అర్థ².

అర్థగాలువేయి చూ. అర్థగాలు.

అర్థగించు చూ. అర్థ².

అర్థగింత చూ. అర్థ².

అర్థగింపు చూ. అర్థ².

అర్థగీత చూ. అర్థ².

అర్థగీర చూ. అర్థ².

అర్థగుంజ చూ. అర్థ².

అర్థగుండ్లవాడి చూ. అర్థ².

అర్థగుడ్డలి చూ. అర్థ².

అర్థగుమ్మి చూ. అర్థ².

అర్థగుల్ల చూ. అర్థ².

అర్థగొడ్డము చూ. అర్థ².

అర్థగొలుసు చూ. అర్థ².

అర్థగోడ చూ. అర్థ².

అర్థగోడపిల్లి వి. గోడమీది పిల్లి, ఆవకాశవాది.

అర్థగోడపిల్లి చూ. అర్థగోడ.

అర్థగోలుగా చూ. అర్థ².

అర్థంకి చూ. అర్థ².

అర్థంగిలు చూ. అదంతలు².

అర్థవట్టం చూ. అర్థ².

అర్థచాపు చూ. అర్థ².

అర్థచీల చూ. అర్థ².

అర్థజంగ చూ. అర్థ².

అర్థజిల్లి చూ. అర్థ².

అర్థంచు చూ. అర్థ².

అర్థణ రూ.చూ. అర్థన.

అర్థణము రూ.చూ. అర్థణము.

అర్థతల చూ. అర్థ².

అర్థతలవాడు వి. అర్థతల కలవాడు, పెద్దతల కలవాడు.

అర్థతలవాడు చూ. అర్థతల.

అర్థతాడు చూ. అర్థ².

అర్థతిక్కిడి చూ. అర్థ².

అర్థదండె చూ. అర్థ².

అర్థదబ్బు చూ. అర్థ².

అర్థదరి(కట్టె) చూ. అర్థ².

అర్థదరిరాయి చూ. అర్థ².

అర్థదాపు చూ. అర్థ².

అర్థదారం చూ. అర్థ².

అర్థదారి చూ. అర్థ².

అర్థదారి(కట్టె) చూ. అర్థ².

అర్థదారిరాయి చూ. అర్థ².

అర్థదారు(కట్టె) చూ. అర్థ².

అర్థదిద్దము చూ. అర్థ².

అర్థదూలము చూ. అర్థ².

అర్థదోవ చూ. అర్థ².

అర్థదోవతి చూ. అర్థ².

అర్థవ రూ. అర్థణ, అర్థణ, అర్థి, ఎర్థణ. వి. కోణన.

నమయంలో వళ్లెలు మొ. పెట్టుకునే పిల్ల. శృం.నై. 6.108.

నం. ఆటని. వింటికొప్పు; నారికి ఆదారమైనది; ప్రా.

ఆటణ. మంచంకోడు కింది ఎత్తుకొయ్య; మరా. అడణె;

క. అర్థణగె. ముక్కారి పిల్ల, ముక్కారి నిచ్చెన; రు.

అర్థణ, అర్థణగె.

<క. అర్థణగె.

అర్థవకలు చూ. అర్థ².

అర్థవము రూ. అర్థణము; చూ. అర్థ; హో.చూ. అర్థణము.

వి. శేడెం, దాలు. కు.నం. 12.3; రం.రా.యర్థ. 119.

నం. అర్థనమ్. దాలు.

ఇది సంస్కృత నిమింతువులో ఉండటంచేత దీన్ని

నూ.ని., బ్రౌ.లు సంస్కృత పదంగా గ్రహించారు. కాని

శ.ర., బా.ని., ల.నా. ల దృష్టిలో ఇది దేశ్యం. 'ఒర్థు

ఒర్థణము' లాగా 'అర్థు + అణము' అనే వ్యుత్పత్తి సాధ్యం.

సంస్కృతంలో ఇది శేవలం నిమింతు గతంగానే ఉంది.

అర్థనామము చూ. అర్థ².

అర్థనామ చూ. అర్థ².

అర్థవచ్చు చూ. అర్థ¹.

అర్థవంచె చూ. అర్థ².

అర్థవట్టియ చూ. అర్థ².

అర్థవట్టు చూ. అర్థ².

అర్థవట్టుపావ చూ. అర్థ².

అర్థవట్టుబారి చూ. అర్థ².

అర్థవట్టె చూ. అర్థ².

అర్థవడు చూ. అర్థ².

అర్థవలక చూ. అర్థ².

అర్థవల్లికి చూ. అర్థ².

అర్థపాటు చూ. అర్థ².

అర్థపావ చూ. అర్థ².

అర్థపావడ చూ. అర్థ².

అర్థపిక్కరు చూ. అర్థ².

అర్థపింజెర(0) చూ. అర్థ².

అర్థపిడి చూ. అర్థ².

అర్థపీట చూ. అర్థ².

అర్థపు(బట్టి) చూ. అర్థము.

అర్థపుల్ల చూ. అర్థ².

అర్థపుసాంచా వి. అంచుల్లో దిక్షెస్తు నెయ్యటానికి చేతిమగ్గం

పడుగుమీద వంచెన మాదిరిగా కట్టిన లావుదారాలు.

చూ. అర్థపూసాంచా.

అర్థపూజీ చూ. అర్థ².

అర్ధఫలపాంచా వి. అంబుల్లో దిశైస్తు నెయ్యటానికి చేతిమగ్గం వదుగుమీద వంతెన మాదిరిగా కట్టిన లావదారాలు.

అర్ధపెట్టు చూ. అర్ధ².

అర్ధపెండె చూ. అర్ధ².

అర్ధపేరు చూ. అర్ధ².

అర్ధపాగ చూ. అర్ధ².

అర్ధబడె చూ. అర్ధ².

అర్ధబద్ద చూ. అర్ధ².

అర్ధబల్ల చూ. అర్ధ².

అర్ధబాలి చూ. అర్ధ².

అర్ధబాన చూ. అర్ధ².

అర్ధబెందు చూ. అర్ధ².

అర్ధబేలు చూ. అర్ధ².

అర్ధబొంగు(లు) చూ. అర్ధ².

అర్ధబొట్టు చూ. అర్ధ².

అర్ధమాడు చూ. అర్ధము.

అర్ధమావికట్టెలు చూ. అర్ధ².

అర్ధమామ చూ. అర్ధ².

అర్ధమిడు చూ. అర్ధము.

అర్ధము రూ.చూ. అర్ధ². వి. 1. విమ్మం, అటంకం. దార.

అది. 4.184; 2. వెడల్పు. మను. 2.7; 3. చాటు,

మడుగు. అం.దా. 1.76; 4. కాకట్టు, హామీ; 5. తెర,

అచ్చాదనం; 6. ఎదురు, వ్యతిరేకం; 7. అర్ధకొంక.

క. అట్టమ, ఎదురు, కట్టు; అర్ధగింపు, తొలగించు, ఎదుర్కొను; వ్యతిరేక, ప్రతిబంధకం; కొండ, అడమి. అర్ధం.

అర్ధఫలపాంచా(-పట్టి); పో.చూ. అర్ధపావ. వి. చండివిద్.

వరమ. 1.186. అర్ధమాడు అ.క్రి. అర్ధచెప్ప, వ్యతిరేకంగా

మాట్లాడు. దార.విరా. 4.88. అర్ధమిడు అ.క్రి. అర్ధంగా

పెట్టు, నడుమపెట్టు; నిరోధించు. అర్ధముచేయు స.క్రి.

అటంక వరమ. అర్ధముతగులు అ.క్రి. అర్ధపచ్చు, నిరో

ధించు. అర్ధముతొక్కు అ.క్రి. అర్ధదారిని పోవు. అర్ధము

పెట్టు స.క్రి. 1. కాకట్టుపెట్టు; 2. ఒకదానికొకటి మూర్చు,

వినిమయించేయు; అ.క్రి. నడుమ కాపుగా నుండు. అర్ధము

పట్టు(-పట్టు). స.క్రి. అర్ధంగా పట్టుకొను. అర్ధముపెప్ప

(-చెప్ప); పో.చూ. అర్ధమాడు. అ.క్రి. అర్ధచెప్ప. హరి.ఉ.

10.249. అర్ధమైన విణ. విరక్షణలేని, ఏదివడితే అది.

ఉదా. అర్ధమైన శిల్ప.

అర్ధముచేయు చూ. అర్ధము.

అర్ధముతగులు చూ. అర్ధము.

అర్ధముతొక్కు చూ. అర్ధము.

అర్ధముపెట్టు చూ. అర్ధము.

అర్ధములు చూ. అర్ధ².

అర్ధముపట్టు చూ. అర్ధము.

అర్ధముపెప్ప చూ. అర్ధము.

అర్ధమైన చూ. అర్ధము.

అర్ధమిరి చూ. అర్ధ².

అర్ధంవట్టె వి. మగ్గం కాట్ల కట్టటానికి ఆచారంగా మగ్గానికి పైన అమర్చిన కొయ్య.

అర్ధంవట్టెలు వి. నవాదు మగ్గం నిలుపుల మట్టి పెన్నె దిగింపు కోసం అమర్చిన కర్రలు.

అర్ధమామ చూ. అర్ధ².

అర్ధరాట చూ. అర్ధ².

అర్ధరాటం చూ. అర్ధ².

అర్ధరేవు చూ. అర్ధ².

అర్ధలాగు చూ. అర్ధ².

అర్ధవరుసగా చూ. అర్ధ².

అర్ధవాటు చూ. అర్ధ².

అర్ధవాట్లు చూ. అర్ధ².

అర్ధవారియమ్మ చూ. అర్ధ².

అర్ధవానము చూ. అర్ధ².

అర్ధవేడెము చూ. అర్ధ².

అర్ధవేలు చూ. అర్ధ².

అర్ధవరం చూ. అర్ధ².

అర్ధవరము రూ. అర్ధసారము. వి. ఒకటి విశేషం (Adha-toda vasica).

నం. అటరూష, అటరూష, అటరూషక; ప్రా.

అట్టలున; అ.మా. అట్టరూస; హిం. అదబూన,

అదూసా, అరూస, అరుస; ల. అధాతోదా; గు.

అరదుశో, అదుసి, అద్దూసి; మరా. అద్దలసా,

అదుశాన్;

క. అద్దనర, అద్దనల, అదుసాగి, అదసాగి;

ఁ. అదుసాగి, అదలోదు; క. అదాతోదు; మ.

అటలోటకమ్.

అర్ధవరిగడ్డలు చూ. అర్ధ².

అర్ధవరాక చూ. అర్ధ².

అర్ధవనాలు చూ. అర్ధ².

అర్ధవారము రూ.చూ. అర్ధనరము.

అర్ధవారె చూ. అర్ధ².

అర్ధవారలు చూ. అర్ధ².

అర్ధవార్లు చూ. అర్ధ².

అర్ధవార్లులు చూ. అర్ధ².

అర్ధవీకు చూ. అర్ధ².

అర్ధమాత్రాలు చూ. అర్ధ².

అర్ధాకులచెట్టు చూ. అర్ధ⁴. వి. అర్ధతీగ (Bauhinia vahlii).

అర్ధాకులవిస్తరి చూ. అర్ధ⁴. వి. అర్ధాకులతో కుట్టిన విస్తరి.

అర్ధాకులు చూ. అర్ధ².

అర్ధాదిర్థము రూ.చూ. అర్ధదిర్థము.

అర్ధాదిర్థి రూ.చూ. అర్ధదిర్థము. విణ. 1. అక్రమం. కువ.చ

2.24; 2. వంకర. కక. 2.548.

అర్ధాదిర్థివనులు వి. బ.వ. పనిలేని పనులు, తోచిపోవని పనులు.

అర్ధాదిర్థివనులు చూ. అర్ధాదిర్థి.

అర్ధానం రూ.చూ. ఒడ్డాణము. వి. ఎద్దులకు నడుం చుట్టూ

వేసే తోలు పట్టి.

అధ్యాయధము చూ. అధ్య.

అధ్యాలబిధ్య చూ. అధ్యాలు.

అధ్యాలు చూ. అధ్యము. వి. బ.వ. పిల్లల్ని ఎత్తుకోటానికై అధ్యంగా పట్టిన చేతులు.

అధ్యాలబిధ్య పో.చూ. అధ్యపాప. వి. చందిబిధ్య.

అధ్యి యా.చూ. అధ్యి. వి. 1. వ్యవహాసం. ఆం. డా. 1.176; 2. అధ్యం; 3. ఆలంకారం.

అధ్యివేరము వి. అక్రమంగా జోక్యం కల్పించుకొనటం అనే నేరం; పరకార్య ప్రవేశం అనే నేరం. అధ్యివదు యా. అధ్యవదు. స.క్రి. అధ్యవచ్చు. ఆటంక పరచు.

అధ్యిగ అధ్యిగలు బ.వ.; యా.చూ. అధ్యగ. వి. 1. కంఠాదరణం. ఉ.వా. 8.296; 2. రెండు గురువెంద గింజల ఎత్తు, అరచిన్నం.

అధ్యిగలము వి. ఒక రకం పాతే గడ్డి.

? అధ్యిగ + అలము.

అధ్యివేరము చూ. అధ్యి.

అధ్యివదు చూ. అధ్యి.

అధ్యిపోవు చూ. అధ్య.

అధ్యిసేరు వి. రెండున్నర సేద్య; ఒకటిన్నర సేరు.

అధ్యి' చూ. అధి'. వి. అమానత్తు, అనామత్తు; ఒకరి వద్ద ఉంచిన సొమ్ము.

అధ్యి' వి. మైహత, పైహత; ద్రవ ద్రవ్యరేపం (వ్య. అనలు స్వయాపాన్ని కప్పి పెట్టేది). చూ. అధ్య.

అధ్యి' వి. హలానికి నీరెక్కటానికి పంటచాలువకు వేసే అధ్య కట్ట.

క. య. అధ్యి. అధ్యంకి; ర. అట్టి; మ. అలెక్క; కోట. అదు. అధ్యగింజబదు; కొద. అదోభి. మూయు; కొద. అదో. మరుగు పరచు; కుజ. అద. తెర; కురు. అడ్డె. అధ్యంగా; మూర్తో. అదరె. అధ్యగింజబదు; బ్రా. అద. అధ్యంకి.

అధ్య వి. నిరోధం. కాశీ. 3.84; స.క్రి. అధ్యగించు; అ.క్రి. ఆగు, నిలచిపోవు; విజ. నిరోధకం, ప్రతిబంధకం.

క. అడ్డె. నిరోధం; అడె. నిరోధించు; కు. అడ్డె. అడ్డె. నిరోధం, విరోధం; అడ్డాపిని. నిరోధించు; అడెపుని. మూయు; త. అలై. మూయు, అధ్యగించు, గొంతు మొ. వాటికి అధ్యవదు; అట్టి. నిరోధం, అధ్య; మ. అటయక, మూసివేయబదు; అలెక్క. అధ్యగించు; అట్టం. అధ్యం; కోట. అదోవ- (అదోత్). మూతపదు, మూయు; అదోవ- (అదోద్). ఆటంకంచేత మూతపదు; కొద. అదోభి- (అదోత్). మూయు; గోం. అడ్డామి. ముసుగు; కొద. అదీ. అధ్య; కుజ. అడ్డె. తెర; పర్తి. అదోన్. దాటు; కురు. అదో- (అదోచే-, అడ్డె-). ఆపు; మూర్తో. అదోత్. అధ్యగించు; బ్రా. అదోకన్న- ఆపు; అదో. అధ్య;

ప్రా. అడ్డె-. విఘాతం; నే. అడిను. ఆపు; అదోభంగె. అధ్య; అదోఖల్తా. అద.

< నం. అట్ట. కోటగోద.

అధ్యంకి వి. ఆటంకం. వేంక. పంచ. 4.248. అధ్యిపోవు అ.క్రి. ఆగిపోవు, నిలచిపోవు (వారింట్లో వెండ్లి అధ్యి పోయింది). అధ్యఆట వి. చీట్లాటలో ఒక రకం ఆట. వ్య అధ్యచెప్పి పదాన్ని రెట్టింపుచేసేది. అధ్యకొను స.క్రి. అధ్యగించు, ఆవు. నీలా. 1.76; అ.క్రి. ఆగు. అధ్యగమ్మ అధ్య + కమ్మ. వి. కంటి దూలం; మోటదావి మీదగాని ఏకపు దావిమీదగాని వేసిన అధ్యపట్టె. అధ్యగట్టు యా.చూ. అధ్యగట్టు. అధ్యగాళ్లవైపు (-గాళ్ల + వైపు). అ.క్రి. కాళ్ల అధ్యంగాపెట్టు, ఆటంకపరచు. కుక. 3.388. అధ్యగుట్టు చూ. అధ్యగట్టు. వి. 1. అధ్యంకి; 2. గడియ. వ్య. అధ్యంగా ఉన్న గుట్టం. అధ్యచెప్ప పో.చూ. అధ్యమాదు. అ.క్రి. వ్యతిరేకించు. అధ్యచొప్పు అ.క్రి. అధ్యవచ్చు. కాశీ. 3.84. అధ్యదాటు (-దాటు). అ.క్రి. అధ్యగావచ్చు. రసిక. 4.10. అధ్యదావా వి. ప్రకృతియోగం. అధ్యవదు యా.చూ. అధ్యవదు. అధ్యపాటు చూ. అధ్యవదు; యా. అధ్యపాటు. వి. ఆటంకం. కోట. 2.115. అధ్యపుల్ల వి. 1. ఒక పని జరగకుండా చెప్పేమాట; 2. అవరోధం. అధ్యముక్క వి. మరమగ్గం బొమ్మకు నిలుపు వల్లకు ఎటవాలుగా దిగించిన కర్ర. అధ్యనవాలు యా.చూ. అధ్యనవాలు. వి. ఎదురు ప్రశ్న.

అధ్యఆట చూ. అధ్య.

అధ్యకొను చూ. అధ్య.

అధ్యగ యా. అధ్యగ. వి. 1. దూకలో నగం, పదార్థం. ఆం. డా. 2.272; 2. రెండవాల నాణెం; 3. అరచిన్నం. రెండు పాతికలు (పాతిక = గురివెందగింజల ఎత్తు).

సం. అధ్యక-. నగం; ప్రా.పా. అడ్డె-;

క. అడ్డెకె, అడ్డెగె. బంగారు గొలుసులో ఒక ముక్క లేక కొక్కెం; కు. అడ్డెగె. పై; అడ్డెగెవైసి. గొలుసు; కొద. అడ్డెగె. కంఠహారం; త. అట్టికె. పై; మ. అట్టిక. పై.

(గొలుసులో ఒక్కొక్క కొక్కెం అడ్డెగ బరువు ఉండటాన్ని బట్టి ఆ పేరు వచ్చింది. చిన్న చిన్న కొక్కెలా అతికి, రక్కాలు పొదిగి, గొలుసు చేస్తారు.)

అధ్యగమ్మ చూ. అధ్య.

అధ్యగట్టు చూ. అధ్య.

అధ్యగాళ్లవైపు చూ. అధ్య.

అధ్యగుట్టు చూ. అధ్య.

అధ్యచెప్ప చూ. అధ్య.

అధ్యచొప్పు చూ. అధ్య.

అధ్యదాటు చూ. అధ్య.

అధ్యదావా చూ. అధ్య.

అధ్యవదు చూ. అధ్య.

అధ్యపాటు చూ. అధ్య.

అధ్యపుల్ల చూ. అధ్య.

అధ్యబద్ధ యా.చూ. అధ్యబద్ధ.

అధ్యబద్ధ యా.చూ. అధ్యబద్ధ.

అధ్యముక్క చూ. అధ్య.

అర్థరంపం వి. ఇద్దరు ఉపయోగించి కొయ్యలు కోసే రంపం.
అర్థవహలు చూ. అర్థ.

అర్థేడు చూ. అర్థ¹. వి. అర్థప్రమాణం కలది.

అర్థేవ చూ. అర్థ.

అర్థేలు పో. చూ. అడియ. వి. బ.వ. సేవకులు. కవ.చ. 3.9.

అర్థే (బహుళః < అడియ) + లు.

అర్థశ్శేడ వి. చేపల తూనికలో ఒక ప్రమాణం.

అర్థి వి. వరంబా, గోవ.

క. కు. అర్థి. ఆదారం, మెట్టు, పునాది; క.మ. అర్థి;

పో.చూ. క. అర్థి-ర్-తిమై. ఏదైనా పెట్టకానికీ పనికి
వచ్చే ఆదారం.

అర్థ్యావ్వు వి. ముందుగా ఇచ్చే కట్టు, బయనా.

ఇం. అర్థ్యావ్వు. ముందుగా ఇచ్చే వైకం. సంకటపు.

< ఇం. Advance.

అర్థ్యకమ్మ చూ. అడుసు.

అర్థాత్తగ చూ. అర్థాటగా.

అర్థక చూ. అంక², అంక⁴. వి. మెడమీద ఉన్న కాడి మొ.
వాటిని తోసివేసి మెడకిందికి తెచ్చుకోవటం. ఏ.క్ర. 4.150.

కు. అణపుని, అణాపుని. ముఖం పైకెత్తు; క.

అణ. కల పైకెత్తు; మ. అణ్ణ, పైకి; అణా. పైకిచూచు.

< క. అణ + క.

అర్థకట్ట చూ. అనకట్ట.

అర్థకము చూ. అణగు. వి. ఎగతాళి, వేరొకోళం. ద్వి. కాగ. 2.45.

క. అణక. ఎగతాళి, అనవసరం; అణకు
(< అడకు). నొక్కిపెట్టు; క. అణంకు. అ.క్రీ. వాడ
వడు, అణగిపోవు; న.క్రీ. దాదించు.

< క. అణక.

అణకించు చూ. అడకించు. న.క్రీ. 1. హాస్యమాడు. పండి. చ. 2.124 వ.; 2. అణచివేయు. సారంగ. చ. 2.98.

అణకువ చూ. అణగు.

అణగగొట్టు చూ. అణగు.

అణగారు చూ. అణగు.

అణగించు చూ. అణగు.

అణగు చూ. అడగు. అ.క్రీ. 1. నళించు. హంస. 1.165; 2. తగ్గు; 3. ఉపశమిల్లు; 4. అణచివేయబడు; 5. రోబడు, నష్టమగు.

అణకువ చూ. అడకువ. వి. ఇమిడిక. పార్వ. 2.12. అణగగొట్టు న.క్రీ. అణచివేయు, రోబరచుకొను.

అణగారు చూ. అడగారు. అ.క్రీ. ఉపశమిల్లు. అణగించు
చూ. అడకించు.

అణచు చూ. అడచు; చూ. అణగు. న.క్రీ. 1. అడగ
జేయు, అణచివేయు. భీమ. 6.35; 2. రోబరచుకొను.

అణపు చూ. అణచు. వి. సాకు.

అణా చూ. హణ. వి. 1. రూపాయిలో పదహారోవంతు, ఒక
నాణెం; 2. దూపరిమితి (మధ్య భారతంలో 16 రూపాయి

ఒక అణా, 16 అణాలు ఒక రంపం; ఒప్పించి దారకలో
అణా అంటే 7.5625 అ.గ. ; 16 అణాలు గల గొలుపులో
ఒక రంపం).

చా. అణ; నే. అణం. ఉ. అణా. బెం. అణి; క.
బణా; హిం. అణా, అణ, అన్త; మం. అణ్నా; సి.
అణో; గు. అణి; మదా. అణా;

క. అణె, అణా; మ. అణె; ర. అణా; ప.
అణ. దూపాయిలో పదహారోవంతు.

< క. అణా < హణ < హణ < హణ < హణ. పద-. పో.చూ.
నం. అణా, అణచు.

అణాం చూ. అణేం. వి. తెప్ప ముందు భాగం.

అణామారగం చూ. అణామారగం. వి. ముదామారగంపై
వుండే పడమూగు మూలం పడవచెక్క.

అణి¹ చూ. అణి². వి. ముగ్గానికి బిగించటంకోసం వేడి
దారాల ముడి.

అణిగుంజ చూ. అణిగుంజ. అణిలాక చూ. అణి
అనిలాక.

అణి² చూ. అణి. వి. పడవ ముందు భాగం.

అణిగుంజ చూ. అణి¹.

అణిపిమోపు వి. తెప్ప ముందు భాగం. చూ. అణి².

అణిమి చూ. అణి. అణిం.

అణిముక్కు చూ. అణింముక్కు.

అణింతట్టు వి. పడవ ముందు భాగంలో బేకు బల్లల్ని మేకుతో
బండించి కప్పిన భాగం.

అణిందిమ్మ వి. అణింముక్కు కడలకుండా మేకులతో బిగించే
దళనరి బేకు కర్ర.

అణింపన్నా వి. రవాణాలో పరుండే ప్రదేశం.

అణింముక్కు చూ. అణిముక్కు. వి. నావ ముందు భాగంలో
సుమారు ముప్పాతిక గజం పొడవుగల బేకుబల్ల.

అణిలాక చూ. అణి¹.

అణిం చూ. అణి. అణిం.

అణింకట్టు వి. 1. తెప్పకొయ్యలు నన్నగా ఉండే పక్క;

2. పడవ, తెప్ప ముందు భాగంలో కొయ్యల్ని బిగించి
కట్టిన రాదు కట్టు. అణింతట్టు వి. పడవ ముందుభాగంలో
చెక్కలతో కట్టిన ప్రదేశం. అణింబరుపు వి. పడవ వెనక
బరుపు. అణింమాకు(-మాకు). వి. పడవ ముందుభాగం
కొయ్య.

అణింకట్టు చూ. అణిం.

అణింతట్టు చూ. అణిం.

అణింబరుపు చూ. అణిం.

అణింమాకు చూ. అణిం.

అడుగు చూ. అడుగు. వి. దబ్బటి, సంకటి.

అడుగువల చూ. అడుగువల, అనుకొల. వి. పెద్ద 'కలవ' చేపలు
పట్టే వల (500 కన్నులు, 60 దారల పొడవు, 10 దారల
చిల్లర వెడల్పు; వైన తెల్లగన్నేరు కొయ్యకట్టలు, కింద
పూసలుగల వల).

అడుగువాడు వి. మల్ల జాతీయనికంటె అన్నడు.

అడుగువ దూ.చూ. అడఁకువ. పాఠ్య. 2.12.

అడుగొలి దూ.చూ. అడుకు వల ; చూ. అనుకొం. వి. కొంచొం
జాతి వల (మద్య కర్రలూ మూడంగుకాల పరిమాణంగల
కన్నులు గల వల ; ఇందులో కొయ్యంగ, మూగ చేపలు
వడతాయి).

అడుచు దూ.చూ. అడఁచు ; చూ. అడఁగు.

అడుజు దూ.చూ. అడుజు. వి. ఒక రకమైన దేగ. హరిశ్చ. 2.22.

అడుజురులు అడుజు + ఉరులు ; చూ. ఉరి. వి. దేగర్ని
వట్టే రట్ట.

అడుజురులు చూ. అడుజు.

అడుదులు వి. పలరాదును అడచిపెట్టే చాదాలు.

అడువుకొమ్ము వి. పడవ నడిచే ఎదుటి కొమ్ము. చూ. అడఁచి.

అడును దూ అనును. వి. 1. పడవల కొమ్ములమీద తొడిగే
ఇత్తడి పొన్ను. 2. మరనాడె మొన అరిగిపోకుండా
దిగించిన ఇనప లేక ఇత్తడి పొన్ను ; 3. నేత నేసేటప్పుడు
మరమగ్గం నాడె ఆరగకుండా కిందివైపు దిగించిన ఊచ.

క. అణగు. పొన్ను, కట్టు ; రు. అణపుని. తగులు,
వాక్కు ; త. అణపు ; మ. అణపు. సాన్నిహిత్యం ;
కొట. అండ. నమిపించు ; కొడ. ఒణ్చ. పొన్ను.

< క. అడను.

అణెం దూ.చూ. అనిం.

అణెంఅండ వి. రెప్ప ముందుచాగంలో ఉన్న అండ
కొయ్యలు.

అణెంఅండ చూ. అణెం.

అంటి 'అనుట' అనే కృతందానికి సంక్షిప్తరూపం ; దూ. అంటి.

వి. చెప్పటం. భార. శల్య. 2.115 ; అవ్య. వృత్తాంత కథ
నాన్నీ, ప్రళంసనూ, నిరసనాన్నీ తెలిపేది. భార. 4.65 ;
రామా. 2.52.

క. అంతె, అట ; క. ఎటోటల్. అనటం.

అంటి చూ. అంటు. వి. 1. చెట్టు తెరకు. ఆం.బా. 2.37 ;
2. ముద్ద, అడ ; 3. గుంపు ; 4. చర్మం ; 5. ఆకులతో
కుట్టిన దోణన పాత్రం, విస్తరి.

అంటిలుగట్టు(-కట్టు). అ.క్రి. 1. గుంపుకూడు. ఆము.
3.38 ; 2. అట్టగా ఏర్పడు. వి. పు. 12.14 ; అచ్చరా.
నుందర. 28.

పో.చూ. క. అడెగట్టు. అట్టకట్టు, చిక్కుపడు.

అంటిగు చూ. అంటు.

అంటి(న్) చూ. అంటు.

అంటిగట్టు -కట్టు. న.క్రి. 1. కలిపికట్టు. భార. ఆది.
5.171 ; 2. అణచు. భా.రా. యుద్ధ. 1391 ; 3. చేర్చు,
టార్చు ; 4. బలవంతంగా కూర్చు. అంటి(బట్టు) (-పట్టు).
న.క్రి. నొక్కిపట్టు, గట్టిగా పట్టు. అంటిరాని విజ. ముట్టుకో
రాని. అంటినిల(బిడు) -పడు ; చూ. అంటినిలు. అ.క్రి.
నేలపై కూలబడు. భార.ద్రోణ. 5.317. అంటినిలు దూ.
అంటినిల్లు. అ.క్రి. అంటు, కాకు. భార.ద్రోణ. 5.317,
ఉ.పా. 4.261. అంటినిల్లు దూ.చూ. అంటినిలు.

అంటిగట్టు చూ. అంటి(న్).

అంటివి చూ. అంటు.

అంటినిజేజే వి. కాకరాని చేవుడు, అగ్ని. అంటినిది వి.

ముట్టుకో రానిది, ముట్టుర. భార. అను. 4.115. అంటిని
వేల్చు వి. కాకరాని చేవుడు, అగ్ని. ఆం.బా. 1.47.

అంటినిజేజే చూ. అంటిని.

అంటినిది చూ. అంటిని.

అంటినివేల్చు చూ. అంటిని.

అంటివ్య వి. 1. దోణన పాత్రం ; 2. నైవేద్యం పెట్టే బంగారు
వల్లెం.

అంటి(బట్టు) చూ. అంటి(న్).

అంటి(బెరుకు) న.క్రి. 1. కాలిలో తన్ను ; 2. కాకు ;
3. గడ్డించు ; వి. బంక. అంటిన్ + పెటుకు ; చూ. అంటు.

అంటిరాని చూ. అంటి(న్).

అంటిరానిజేజే వి. కాకరాని చేవుడు, అగ్ని. అంటిరాని

తనము వి. అస్పృశ్యత. అంటిరానిది వి. 1. ముట్టుత ;

2. మారెత ; 3. అగ్ని. అంటిరానిదేవర వి. అగ్నిదేవుడు.

అంటిరానివాడు వి. 1. అస్పృశ్యుడు, అగ్ని. అంటిరాని

వేల్చు వి. అగ్నిదేవుడు. అచ్చరా. నుందర. 169.

అంటిరానిజేజే చూ. అంటిరాని.

అంటిరానితనము చూ. అంటిరాని.

అంటిరానిది చూ. అంటిరాని.

అంటిరానిదేవర చూ. అంటిరాని.

అంటిరానివాడు చూ. అంటిరాని.

అంటిరానివేల్చు చూ. అంటిరాని.

అంటిలుగట్టు చూ. అంటి.

అంటినిల(బిడు) చూ. అంటి(న్).

అంటినిలు చూ. అంటి(న్).

అంటినిల్లు చూ. అంటి(న్).

అంటికు! చూ. అంటి.

అంటికు! చూ. అంటు.

అంటి దూ.చూ. అరఁటి. వి. కడలి. దుక్కా. 1.6, ఆం.బా.
2.58.

అంటికు! వి. అరటి ఆకు.

అంటికోదొండిన వి. నూదితలా, చిరువట్ల కలిగి పరిసరాల్ని బట్టి
రంగులు మారుస్తూ, దగ్గరకు వచ్చిన జంతువుల్ని చంపి తినే
రెండు మూడడుగుల పొడవుగల చేప (Lutianus fulvi-
flamma).

అంటికాయ దూ. అంటికాయ. వి. తోకమీద నడుంమీద
రెండు నల్లటి మచ్చలు, పెద్ద పొలును, మూడు రెక్కలుగల
పచ్చటి చేప ; రాతిచేప.

అంటికాయదుండావ దూ. అంటికాయదొండేవ. వి. చిన్ననోరు,
వెడల్పాటి తోక, మూడు రెక్కలుగల మూరెడు పొడుగు
ఎర్రటి చేప. చూ. దుండావ.

అంటికాయదొండేవ దూ.చూ. అంటికాయదుండావ.

అంటికాయ దూ.చూ. అంటికాయ.

అంటికుంది వి. చిన్నతనం, బాల్యం.

పో.చూ. క. కుంచి. చిన్నది ; పక్షిపిల్ల, కోడిపిల్ల ;

పో.చూ. మ. కున్ను. శిశువు.

అంబు + ఇ + కుంది. దిద్ద, తల్లికి అడుక్కొని వుండే వయస్సు. 'కుంది' అంటే శిశువు కావచ్చు; అంబు- కాకు, అడుక్కొను.

అంబిగది వి. కులట, రంకులాది. యయా. 2.

క. అంబుక. తిద్దులాగా పట్టుకునేవాడు (అంబు-(క). మైల, మురికి).

'అంబిగది' అనేదానికి ఆవహారం కావచ్చు.

<అంబుగ-ది (ప్రీలింగ ప్రకరణం); చూ. అంబు కాకు.

అంబిండు చూ. అంబు!

అంబింత యా.చూ. అంబింత.

అంబింపుదిగ్గ చూ. అంబు!

అంబిన్ చూ. అంబు!

అంబు! స.క్రి. 1. ముట్టుకొను, కాకు. భార.ఆర. 2.214; 2. పొందు, చెందు. ఉ.హ. 2.153; 3. (యద్దంలో) కవియు, కాకు. తై.భా. 6.177; 4. ఆశ్రయించు. నా. వంచ. 1.128; 5. పట్టుకొను. మను. 1.4; 6. అవలంబించు. వసు. 1.85; 7. నూనె మొ. రాయ. వసు. 5.74; 8. కూడు, కలియు. వసు. 3.75; 9. కలియండు కూడు. ఆము. 5.52, సారంగ.చ. 2.94; 10. కగులు కొను, వెంటబడు. కుచేల. 1.58; అ.క్రి. 1. లగ్నమగు, కగుల్కొను. విక్ర. 5.81; 2. కూడు, కలియు. కాశీ. 3.82, ఆము. 6.85; 3. నాటుకొను. పారి. 1.134; 4. కలుగు, వట్టు. వసు. 4.4; 5. ప్రాప్తించు, అబ్బు. కళా. 6.79; 6. అంబుకొనివుండు, నిలుచు. సారంగ.చ. 2.94; విజ. అంబుకునేది. అంబురోగము మొ.; వి. 1. అకుకు. తై.భా. 4.108; 2. (కలవెండ్రుకల) చిక్కు. మను. 4.4; 3. విడి విట నంబందం. ఆము. 4.35; 4. స్వర్గం. ప్రబంధ. 155; 5. మైల, అపరిశుభ్రత. ఉ.రా. 4.57; 6. ఒక చెట్టు కొమ్మను వంచి నేలలో పాతటంవల్ల ఏర్పడిన మొక్క; చిన్న మొక్కను పెద్దచెట్టు రివటను అంటగట్టగా ఏర్పడిన మొక్క. విప్ర. 2.89; 7. మిక్కుడు. అం.భా. 2.186; 8. ఆర్తవం, ముట్టు; 9. మురికి, స్వర్గవల్ల కలిగే రోగ వ్యాధి; వి. బ.వ. 1. నేలు. పాండు. 3.80; 2. మసిపాత్రలు; 3. కమ్మంట్లు, చెవికమ్మలు.

క. అంబు. కాకు, అకుకు, వ్యాపించు, వ్యాప్తి, మురికి, ఆర్తవం; అట్టు. అంటివుండు, దాంధవ్యం; అటో. కాకు; కు. అంటి, అకుకు, కాకు; అటో. కాకు; క. అంబు. నమిపించు; అట్టు. కలియు, అకుకు; అణ. కలియు; మ. అణయుక. నమిపించు; అటుక. అకుకు, అంటివుండు; కొద. అట్టో. కలియు, నమిపించు; కుజ. అటో. (అటో-క-), కలియు; కువి. అందినై. కలియు; కొలా. అంటి, అటో. అకుకు; నా. అట్టో. అకుకు.

< మూ.ప్రా. *అట్-.

అంబి(న్) క్రి.విజ. కాకటానికి. అంబిగు అ.క్రి. 1. మైలపడు; 2. ముట్టుగు, రజస్వల అగు. అంబిని విజ.

కాకటాని, అన్యుశ్చమైన. అంబుకు! వి. ఎంగిరి ఆకు, తిని విడిచిన ఆకు. అంటించు స.క్రి. 1. కలిగించు. సారంగ.చ. 2.99; 2. నిప్పుపెట్టు; 3. కలుపు, అకుకు; 4. కరచు, కుట్టు; 5. అతికించు; 6. రోగము మొ. వ్యాపింపజేయు. క. అంటిగు. కగులునట్లు పెట్టు; కు. అంటావునీ. అంటింపుదిగ్గ వి. నోట్లు మొ. వాటిపై వేసే రెడెన్నూదిగ్గ. అంటిన్ పో.చూ. అంబింత. వి. 1. అంటింత, బట్టలకు అడుక్కునే అంబింత గడ్డి (Sida cordifolia), 2. నంబందం. కగులం. అంబుకట్టి వి. మయిలకట్టి, ముట్టు బట్టల మూట. అంబుకట్టు స.క్రి. 1. ఒక చెట్టునుంచి వచ్చిన కొమ్మకు మరొక మొక్కను కలియ గట్టు; 2. అంబుకొమ్మ. అంబుకత్తిరు యా. అంబుకత్తె. వి. ప్రియురాలు. అంబుకత్తె యా. చూ. అంబుకత్తయ. అంబుకాడు వి. 1. ప్రియుడు. వైజ. 4.34; 2. శృంగారి. అంబుకుండ వి. వండిన కుండ. అంబుకొవిపోవు చూ. అంబుకొను. స.క్రి. అపహరించు. అంబుకొను స.క్రి. 1. రాకు. కాశీ. 1.114; 2. ఆశ్రయించు, పట్టుకొను. దళా. 4.35; అ.క్రి. 1. లగ్నమగు, కగుల్కొను. భార. 2.89; 2. అగుకుకొను. విక్ర. 2.49; 3. నిప్పు ముట్టుకొను; 4. అపహరించు; 5. పట్టుకొనివుండు, వదలకుండు; 6. రోగం మొ. వ్యాపించు; 7. నొచ్చుకొను. అంబుకొలుపు స.క్రి. అంబుకొనజేయు, కూర్చు. వేంక.వంచ. 1.593. అంబుగిన్నె వి. వండిన గిన్నె, మసిగిన్నె. అంబుచేయి వి. ఎంగిరిచేయి. అంబుకోడు వి. కమ్మంట్ల జత. అంబుడు వి. అంబురోగం. అంబుకొమ్మ స.క్రి. అంబుకట్టు. అంబుది వి. ముట్టుక. అంబుమానియ యా. అంబునూనె. వి. కలంబురునే చమురు. పాండు. 2.19. అంబునూనె యా.చూ. అంబునూనియ. అంబువడు యా. అంబువడు. అ.క్రి. 1. మైలపడు. నేమన. 4.80. 2. ముట్టుగు. అంబువనకము వి. దున్నేపురు కాడికి ఏదికోలకూ కలిపి కట్టే కట్టు. అంబు + పన్నకము. అంబుపూన వి. ముత్యపు చిప్పలో అంబుకొనివుండే ముత్యం. అంబుపేను వి. కలకు అంబుకునివుండే చిన్న పేను. అంబుపోగులు వి. బ.వ. చెవులకు అంబుకొనివుండే కమ్మలు. అంబుబట్టి వి. మైలబట్టి, మురికిబట్టి. అంబు మామిడి వి. అంబుకొక్కిన మామిడి. అంబుమెడ వి. ఇరుకుమెడ, పొట్టిమెడ. అంబుమొగ్గలయాకు వి. బీజపత్రం. అంబురోగము వి. సాంక్రామిక వ్యాధి. అంబుతాయి వి. నూదంబురాయి. ద్వి.భాగ. 7. అంబుల్ల వి. నంబందం, కగులం. <క. అంబు + ఉల్ల (తిరిగేది); అంటిపెట్టుకొని తిరగటం అని కావచ్చు. అంబువడు యా.చూ. అంబువడు అ.క్రి. ముట్టుగు. సానం. 5.206. అంబువాయ్ అంబు + పాయ్. స.క్రి. నంబందం వదిలించుకొను. తై.భా. 4.103. అంబు! వి. 1. అచ్చరికిన పదుగుమీద కొలతను బట్టి వేసిన గుర్తు; 2. గంజిలో అంబుకుపోయిన పదుగు; 3. పదుగులో రెండు అనుల మధ్య గంజిలో అంబుకున్న భాగం.

అంబుకొట్టి వి. గంజి పోసుకునే పాత్ర. అంబుదింపు

అ.క్రి. గంజికో అంతుకున్న పోగుల్ని చేతితో విడదీయు. అంతువట్టు న.క్రి. 1. వదుగులో కింది పోగులు పై పోగులు అకుక్కుకుండా నందువాళలు ఎత్తు ; 2. అంతుకుపోయిన వదుగు పోగులు చేత్తో విడదీసి సాఫచేయు. అంతువదిలించు అ.క్రి. అంతుకుపోయిన పోగుల్ని విడదీయు. అంట్లకర్ర వి. అంట్లబద్ద. అంట్లకాదు వి. అచ్చరికిన వదుగుమీద గుర్తులు పెట్టటానికి కొలిచే చారం. అంట్లబద్ద వి. అచ్చరికిన వదుగుమీద గుర్తులు పెట్టటానికి కొలక చూసుకునే బద్ద. అంట్లెత్తు న.క్రి. నరి చేసేటప్పుడు వదుగులో అంతుకుపోయిన పోగులు విడదీయు.

అంతుకట్ట చూ. అంతు¹.
అంతుకట్టు చూ. అంతు¹.
అంతుకత్తియ చూ. అంతు¹.
అంతుకరై చూ. అంతు¹.
అంతుకాదు చూ. అంతు¹.
అంతుకుంద చూ. అంతు¹.
అంతుకొవిపోవు చూ. అంతు¹.
అంతుకొను చూ. అంతు¹.
అంతుకొలుపు చూ. అంతు¹.
అంతుగిన్నె చూ. అంతు¹.
అంతుచేయి చూ. అంతు¹.
అంతుజోడు చూ. అంతు¹.
అంతుడు చూ. అంతు¹.
అంతుకొట్టి చూ. అంతు².
అంతుక్రొక్కు చూ. అంతు¹.
అంతుది చూ. అంతు¹.
అంతుదింపు చూ. అంతు².
అంతునూనియ చూ. అంతు¹.
అంతునూనె చూ. అంతు¹.
అంతువట్టు చూ. అంతు².
అంతువదు చూ. అంతు¹.
అంతువనకము చూ. అంతు¹.
అంతుపూన చూ. అంతు¹.
అంతుపేను చూ. అంతు¹.
అంతుపోగులు చూ. అంతు¹.
అంతువ్వు పో.చూ. అట్టువ్వు. వి. వంటిఉప్పు, దిడ లవణం. ఆం.దా. 2.249.
అంతుబట్ట చూ. అంతు¹.
అంతుమామిడి చూ. అంతు¹.
అంతుమెడ చూ. అంతు¹.
అంతుమొగ్గలయాకు చూ. అంతు¹.
అంతురోగము చూ. అంతు¹.
అంతుతాయి చూ. అంతు¹.
అంతుల్ల చూ. అంతు¹.
అంతువదు చూ. అంతు¹.
అంతువదిలించు చూ. అంతు².
అంతువాయు చూ. అంతు¹.
అంబెలు చూ. అంతు¹. వి. బ.వ. 1. ముడుతలు, దొంతర

వసలు. ఆం.దా. 3.29 ; 2. చింకి పాతలకో కుట్టిన దొంతర, కంఠ.

క. అంత్తై. అతుకు, మానిక ; అంత్తై-పోతు. దాగు చేయు, వేచు.

అంబె < అంటియ (అంటు + ఇయ) + య.

అంట్రింత. చూ. అంటింత, అంటిన ; చూ. అంటు. వి. తృణ విశేషం. ప్రబంధ. 201.

క. అంటురికె, అంటురికె (Acacia intsia) : అంటురు. అకుక్కును.

అంట్లకర్ర చూ. అంతు².

అంట్లకాదు చూ. అంతు².

అంట్లబద్ద చూ. అంతు².

అంట్లెత్తు చూ. అంతు².

అండ్¹ వి. 1. ఆశ్రయం, ఆదారం, ప్రాపు. దాగ. 1.169 ; 2. పక్క, పార్శ్వం. ఉ.రా. 8.256 ; 3. నమీషం. కుక. 1.203 ; 4. మట్టిముద్ద, పెల్ల ; 5. గట్టిచట్టుగల వాచికి సహజంగా ఉన్న ఉద్గి ; 6. గట్టితుప్ప వేసేప్పుడు అడుగున వేసే మొదటి మోపు ; క్రి.విణ. వెనుక. అచ్చ.రా. కిష్కిం. 39.

క. అండ్. నమీషించు, సామీష్యం ; పక్క, ఆదారం ; కిగుడు ; తు. అండ్. ; క. అంత్తై. ఆదారం ; అండు. ప్రాపుగొను, నమీషించు ; మ. అంటి. ముద్ద ; అణ. ఆదారం, కలగడ.

అండ్గొట్టు (-కొట్టు). అ.క్రి. ఆలసించు. వరమ. 1.175. అండ్గొను (-కొను). న.క్రి. ఆశ్రయించు. దార.ఉద్గో¹ 4.208 ; అ.క్రి. 1. వెనుదీయు. మార్క. 1.182, అచ్చ. రా. నుందర. 382 ; 2. ఆదారవదు. క. అండుగొల్. ఆశ్రయించు ; అండు. దగ్గరకు రావటం ; క. అంత్తై కొల్. అండ్గొను, నమీషం పొందు. అండ్గోడ వి. గోడకు ఆసరాగా కట్టిన గోడ, అండ్వేసిన గోడ, తన్ను గోడ. అండ్దండ వి. నమీషం. అండ్బాయ్ న.క్రి. ఎడ దాయు. అండ్బాల్లవాడు వి. లోపాయకారి, లోపాలివాడు. బహుళ : అండ్పాల్ల + వాడు ; పాల్ల విణ. < పాల్ల. దాగాలు.

-అండ్² చూ.చూ. అండ్². అవ్య. క్రియలపై చేరే గౌరవ వాచక ప్రత్యయం ; కొట్టు + అండ్ = కొట్టండ మొ.

అండ్³ చూ. అండా². వి. నీటిని గాలిని చీల్చుకొని పోవటానికి తెప్ప ముందు భాగంలో ఎత్తుగా అమర్చిన మడకవంటి కొయ్య ; కలేమారం.

అండ్గొట్టు చూ. అండ్¹.

అండ్గొను చూ. అండ్¹.

అండ్గోడ చూ. అండ్¹.

అండ్దండ చూ. అండ్¹.

అండ్బాయ్ చూ. అండ్¹.

అండ్బాల్లవాడు చూ. అండ్¹.

అండ్లం చూ.చూ. అండా¹. వి. గంగాళం, పెద్దరాగిపాత్ర.

అండా¹ చూ.చూ. హండా. వి. 1. పెద్ద గుండిగ ; 2. గాటు. సం. భాండక-. చిన్నగిన్నె, పన్నెం ; భాండ-. పాత్ర.

కుండ; భండ-; పాత్ర సామగ్రి, పనిముట్లు; హండితా, హండి. మట్టికుండ; ప్రా. భండ-, భండగ-; పాత్ర; కుమా. హనీ, హనో; నే. హండి, హండి; తెం. హడల, హండ; ఒ. హండా, హండి; దీ. హండా; హిం. మరా. హండా, హండి; పం. లహం. గు. హండి; సిం. హండి.

క. హండా, అండె, హండె. పెద్ద లోహ పాత్ర;

క. అంటా, బాన.

<మరా. హండా.

అండా¹ దూ.చూ. అండ్².

అండా¹ వి. కట్టుబడినది చేసేవాడికి దగ్గరుండి సామాను అందించే చోటు.

అండ్¹ దూ.చూ. హండా. వి. నీళ్ల కాచే లోహ పాత్ర, కాగు. -అండ్² దూ. -అండ్², -అండ్². వి. అయ్య (గౌరవ వాచకం); ఎమి + అండి = ఎమండి, వచ్చారా అండి, మొ.

'చేయుండు + ఇ = చేయుండి' ఇక్కడి మధ్యమ పురుష బ.వ. క్రియలు స్వర సామ్యం చేత 'చెయుండి' మొ. కాగా, అనుచిత విధానంచేత 'అండి' అనేది ఏర్పడింది. అండిబెల్లగువ్వ వి. పక్షివిశేషం; బెల్లగాడు, వచ్చగువ్వ. కాకి తేవి గువ్వ (Chalcophaps indus).

<అండి (లోహపాత్ర) + బెల్లగువ్వ < బెల్లగువ్వ; రెక్కలు లోహదర్జంలో ఉండటంవల్ల దీనికి పేరు వచ్చి వుంటుంది.

అండిమంజిన వి. నల్లబలుసు (Canthium didymum).

అండియ దూ. అండె. వి. చిహ్ననగ్రోవి, నీళ్ల చిమ్మె వెదురు గొట్టం.

క.కు. అండె. చోలు వెదురు పాత్ర; క. అంబై. చిమ్మనగ్రోవి;

నం. భండితా; ప్రా. భండిత; మరా. హండా, హండి.

అండియము దూ. అండెము¹. వి. 1. అంకెం; ఎద్దు మొ. వాటిమీద పేసే ఒక వక్క బరువు; 2. ఎందుమిరప కాయలు పోసి కట్టిన ఈకరావ బుట్ట.

క. అండిగె. అంకెం; అండె. వక్క; పో.చూ. క. అంబై. వక్క, దిక్కు; ప్రా. అండ. ఎద్దు మొ. వాటి మీద ఒక వక్క బరువు;

మరా. హండా, హండియా. హండి. పాత్ర; పార. అండా, అండై.

<అండ్¹ (వక్క).

అండిలీకడియాల వి. అండెల కడియాలు; వంపుల వంపుల కడియాలు;

అండ్¹ దూ.చూ. హండా. వి. లోహపాత్ర.

-అండ్² దూ.చూ. -అండ్².

అతకరము పో.చూ. అతకరించు. స.క్రి. 1. ఆదిగమించు, చాటు. కవసా. 294; 2. నిరాకరించు, నిర్లక్ష్యం చేయు. కవసా. 301.

పో.చూ. క. అధ, అధ, అధన్. కించ, కిందుగా; పో.చూ. క. అతక్కు. జయించు, లోబరచుకొను.

? నం. అరస్ > అర + రము.

అతకరించు స.క్రి. 1. కించపరచు, మించు, స్పృశించు. 1.75, హరి. పూ. 4.26; 2. అలక్ష్యం చేయు, నిరాకరించు, స్పృశించు. 4.97, చాగు. 5.645; 3. కించ. చా. 5.281; 4. అత్రమించు, జయించు. కరా. 6.246.

నం. అధఃకృత. కించ చేయబడిన.

< నం. అర + ర్ + తె. నం.

అతగాడు దూ. ఆదిగాడు; చూ. ఆదిగాడు. వి. ఆయన. ఆతడు.

అతగాడు < ఆతగాడు < ఆ + రాన్ + కాడు.

అతగుడు వి. 1. హినుడు, మర్చులుడు, అల్లుడు. చార.ఆది. 6.68, జనవ. 6.542; 2. అవిదేహి, తెలివరహితవాడు. చార.ఆది. 6.69.

నం. అ-తజ్-జ్. అవిదేహి; హతక-, హత-. కొద్ది బడిన, నాశం చెయ్యబడిన, నీలమైన; హతక, అల్లుడు. దీరువు; ప్రా. హత్త, హయ, అంబుబడిన; అ.చూ. హయ; పా. మరా.ఒ.గు. హత. కొద్దిబడిన, నాశం చేయబడిన; నే. హత్.

< నం. హతక-.

అతడు దూ. ఆతను, ఆతడు; పో.చూ. రాను. వి. వాడు, ఆయన. చార.ఆది. 3.158, నిర్వ. 1.73.

క. అత. దూరాత్మ సూచక సర్వనామం; తన్, తాన్, తాను. రాను; కొడ. తాని. రాను; బు. తయె, తాను. రాను; క. తాన్. వాడు, ఆమె, అది; అ. దూరాత్మకం; పో.చూ. మ. తాల్. రాను; కొట. తాన్ (తన్-/త-); తా. తాన్ (తన్-); గోం. తనా. ఉద్దిష్టార్థ సూచక సర్వనామం; తాను-ప్రభువు పురుష ప్రభుత్వాధిపత్యముచే ప్రయోగం; కుజ. తాను, కువి. తనూ, తాను; వర్ణి. కొలా. ఒల్లా.కురు. తాన్; మూర్తో. తని; ప్రా. తేన్.

<మూ.ప్రా. *అ + *రాన్.

అతమ దూ.చూ. ఆతడు.

అతంత్రము అ + తంత్రము. విణ. దుర్బలమైన.

<నం. అతంత్ర-. తంత్రం లేనిది (అర్థ విపరి.).

అతరావురేటు దూ.చూ. అజదావరేటు.

అతలకుతలము చూ. అతలకుతలము.

అతలకుతలము చూ. అతలాకుతలము, అరులం కుతులం. వి.

1. రాదుమారైనది, వ్యత్యస్తం, ఖోభపడినది. వరాహ. 6.76, ప్రబంధ. 788; 2. అలసట, శ్రమం; మిట్టి పల్లాల్లో బండి ప్రయాణంలో శరీరం కదలటం వలన అలసట.

నం. ? అతల-. అదుగు అందనిది, అగాధం; కుతల-, ఎగుడుదిగుడు; నవ్వు పారాకాలంలో అతలం ఒకటి, కుతలం మూవైదాగం.

క. అతలకుతల, అతలకొత్తల. రాదుమారు, నంఖోరం; క. అతలకుతలం; పో.చూ. మ. అతలై. నద్దు, అల్లకల్లోలం.

< నం. అతల + కుతల-.

అతలకుతలము అ.క్రి. తడబడు, వ్యత్యస్తమగు. అతల

కురం(ము) + వడు.
అకలం రూ. అకలము. వి. ఒకరకం పట్టుబట్ట, వస్త్ర విశేషం.
హిం. అతలన్; గు. అతలస్; ఉ. అర. అత్తన్.

< ఉ. అత్తన్.

అకలంకర్త వి. మహాగనీపరె ఉండే చెక్క.
అకలంకర్త చూ. అకలం.

అకలం రూ. చూ. అకలం. వి. ఒకరకం పట్టుబట్ట.

అకలంకలము రూ. చూ. అకలంకలము.

అతిక వి. నల్ల బలుసు (Canthium didymum).

అతికించు చూ. అతుకు.

అతిబోయి వి. కీరగాదు. చూ. వోయ.

అతివ వి. 1. స్త్రీ. భార. ఆది. 3.36, ఆం. దా. 2.104;
2. భార్య. నిర్వ. 6.60, భార. విరా. 3.41.

బహుళ: < సం. అతి + తె. వాయి. వ్య. పెద్ద నోరు
కలది; తెలవ (< తెల + వాయి). సామ్యంవల్ల ఏర్పడి
వుండవచ్చని ఒక ఊహ. కాని, క. అలి. ప్రేమ; అలిత్తు.
ప్రేమపాత్రమైన; అలిత్తు + వాయ్.

అతివన వి. ఒకానొక మూలిక, మందు దినుసు (Aconitum
ferox).

సం. అతివిష-. మిక్కిలి విషం కలది; అతివిషా.
అతివన; ప్రా. పా. అతివిసా; గు. అతివిఖ-;

క. అతిబిస, అతిబిజె (< సం. అతివిష-); క.
అతినిత్రయం, అతినిత్రై, అతినితుం. ఒక మూలిక.

< సం. అతివిషా.

అతుకడ చూ. అతుకు.

అతుకడము చూ. అతుకు.

అతుకు రూ. చూ. అతుకు. సం. క్రి. నందించు, లగ్నంచేయు.
దా. 2.436; అ. క్రి. 1. పొనగు, నరివడు; 2. అంటు
కొను, కూడు, అత్తు; 3. హలం మొ. కొలు విషయంలో
ఒక ఒప్పందానికి వచ్చు; వి. 1. అతకటం. ఆం. దా.
2.158; 2. అతికిన దోటు; 3. ఒకరితో సంబంధం.

అతుకడ అతుకు + అడ. వి. నాలుగు చీరల నేతకు నరి
వడే అచ్చుకిన పడుగునాలు, అతుకడము అతుకు +
అడము. వి. అతకటం, రచించటం. ప్రబంధ. 21. అతి
కించు సం. క్రి. (బంకంతో) అతుకు, అమర్చు. అతుకు(డు)
రూ. అతుకులు. వి. అచ్చుకిన పడుగు. అతుకుబడి వి.
అమరకం, పొలం రైతులకు అమర్చబం. అతుకుబాటు వి.
అమరకం. అతుకులు! వి. లోపాలు. అతుకువేయ సం. క్రి.
అతుకుపెట్టు, మాసిక వేయ.

అతుకుడు చూ. అతుకు.

అతుకుబడి చూ. అతుకు.

అతుకుబడిచేయ సం. క్రి. కొలుకిచ్చు, అమరకం ఇచ్చు.

అతుకుబడిచేయ చూ. అతుకుబడి.

అతుకుబాటు చూ. అతుకు.

అతుకులు! చూ. అతుకు.

అతుకులు! రూ. అతుకుడు. వి. అచ్చుకిన పడుగు.

అతోడ వి. రాతి పనివారు వాడే మధ్యరకం సుత్తె.

నే. హతోడో. సుత్తె; బెం. సోతూడి; పం. ఒ.

హతోడా. లోహపు పనిముట్లు; మరా. హతోడా;
కు. హతోదో; హిం. ల. హతోడా; గు. హతోడి.

< మరా. హతోడా.

అత్త వి. 1. అత్తగారు (భార్య లేక భర్త తల్లి). భార. ఆది.
8.187, ఆ. క్రి. 1.147; 2. సాని తల్లి. కు. సం. 8.185;
3. మేనత్త (తండ్రి సోదరి); 4. మేనమామ భార్య.

క. అత్తె, అత్తిగె. అన్న భార్య; అత్తె, అత్తి. అత్త
గారు; కు. అత్తె. అత్తగారు, మేనత్త; అత్తె. అన్న
భార్య; క. అత్తె. మేనత్త. అత్తగారు, మామగారు; మ.
పో. చూ. అచ్చు, అచ్చి. తల్లి; గోం. అతి-, అతిన-,
అతిహాక్. మేనత్త; కు. పో. చూ. అత, అతలి.
అవ్వ; అ. చూ. మేనత్త, మేనమామ భార్య; కు. వి. అత్త.
అత్త; పల్లి. పో. చూ. అన్న. మేనత్త; గద. ఒల్లా.
అత. మేనత్త, మేనమామ భార్య; ద్రా. తాత. మేనత్త.
తల్లి సోదరి, పినతండ్రి లేక పెత్తండ్రి భార్య. అత్తగారు;
పో. చూ. వరెంగి (కోరాపట్లోని మందా దాడు). అతిన.
అత్తగారు;

సం. అత్తా. తల్లి, తల్లి సోదరి, లక్క; (ఇది దాక్షిణాత్య
దాషలనుంచి సంస్కృతంలోకి వచ్చిన వ్యావహారిక రూపం
కావచ్చు); అత్తి, అత్తికా. అక్క; ప్రా. అత్తా. తల్లి,
అత్తగారు, స్నేహితురాలు; మేనత్త, తల్లి సోదరి; మరా.
అత్తా. పెద్దమ్మత్తెడువ;

గ్రీ. అత్త; లా. అత్త; గో. అత్త-. తండ్రి; అచ్చే.
అత్.

< మూ. ద్రా. *అ + *రామ్.

అత్తగంతు వి. వేగ్యమాలల నముచాయం. కు. సం
8.135. అత్తగారు (-గారు. గౌరవ వాచకం). వి. భార్య
తల్లి, భర్త తల్లి. శృం. నై. 7.6, కాశీ. 2.33. అత్తమామలు
వి. బ. వ. అత్తగారు మామగారు. పల్నా. 47, 119. అత్తమ్మ
(అత్త + అమ్మ). వి. అత్తగారు (దనవును సూచిస్తుంది).
అత్తయ్య వి. అత్తగారు. అత్తవారిల్లు (అత్తవారు + ఇ +
ఇల్లు). వి. అత్తగారి ఇల్లు. కాశీ. 7.100. అత్తవారు వి.
అత్తగారి కుటుంబం. కాశీ. 7.101. అత్తిల్లు (అత్త + ఇల్లు).
వి. అత్తవారిల్లు.

అత్తగంతు చూ. అత్త.

అత్తగారు చూ. అత్త.

అత్తడము చూ. అత్తు.

అత్తడి రూ. చూ. అత్తగువ; పో. చూ. తత్తడి (గుర్రం). వి.

1. బడబాముకువ, ఆదుగుర్రం ఎడ. ఆం. దా. 2.197;

2. ఆదుగుర్రపు ఋకు రక్తం.

అత్తు + అడి.

అత్తవత్తి రూ. అత్తి. సోకురు ముదుగు, లజ్జాలుపు, నిద్ర
గన్నిగ (Mimosa pudica).

పో. చూ. క. నాచిగెముల్లు, మట్టిదరెముని, కు.
నాచిగెముల్లు, నాసిగెముల్లు; క. తొట్టాల్ చిణుంకి,
తొట్టాల్ చిణుంకి, తొట్టార్ చురుంకి.

బహుళ: < అత్తు + అ + వత్తి (< ప్రా. వత్తి < సం.

వ(అ); వ్య. అకుక్కునే అకులు గలది.

అక్షరమాల చూ అక్ష.

అక్షమిలు రూ.చూ. అక్షమిల్లు. ఆ.క్రి శయనించు వరుండు. రాజవా. 2.34, అచ్చరా. 1.156.

అక్షమిల్లు రూ. అక్షమిలు నక్రి ఆను. చార.ఉద్యో 3.252; ఆ.క్రి. 1. అస్తమించు, గ్రుంకు. కాశీ. 1.122 2. వ్యాపించు, కమ్ము. కై.రా. 2.97

నం. అస్త. అస్తమయం అంతం, మృక్కువు. అస్తన్. ఇల్లు; ప్రా. అత్తమ. నక్రి అస్తమించు. అత్తమొ, అత్తమం, అమా అత్తమాణ. మార్కాస్తమయం పా. అత్త. ఇల్లు, ఆశ్రయం; అవ. అత్తమియ. అస్తమిత అత్తవణ. అస్తమాన.

క. అత్తమనం అత్తమయం, అత్తమం మార్కాస్తమయం; అత్తమి. అస్తమించు.

నం. అస్తమ్ > అత్తమ్ + ఇల్లు.

అత్తము రూ. అస్తము. వి 1. గుంపు, సమాహం ఆం.రా. 2.100. 2 అరదివండ్ల గెల; 3. అరదిగెలలో ఒక రాగం, 4. పువ్వ, కాయలోనగు వాటి గుత్తి

పో.చూ. నం. హస్త-. చేయి కొండం, పరిమితి, విస్తృతి; ప్రా. హత్త. చేయి అమా. హత్త. చేయి హత్తగ. చేయి, చీపురుకట్ట; పా. హత్త. చేయి, చేతడు; హత్తక, హత్తకా. చేతడు, ఒక మొత్తం నే హతా. తిరగరిపిడి. రెం. హతా. గరిజె ఒ. హతా. పిడికెడు, గరిజె; హిం హతా. చేయి పం.ల. హత్తా. తిరగరి పిడి సిం. హతా. పిడి; గు. హతా. పిడికెడు; మరా. హతా.

క పో.చూ. హత్త (<నం హస్త-). చేయి, కొండం <ప్రా. హత్త <నం. హస్త-. చేతి వేళ్ల గుత్తిలాగా పుంబాయి కాబట్టి.

అత్తిమ్మ చూ. అత్త.

అత్తయ్య చూ. అత్త

అత్తరము రూ. అత్తము. వి. త్వర, కొందర వేగం శృం. నై. 5.117, రామా. 8.154.

నం అ-తుర. చాద ప్రా అవుర, అమా. అతుర; పా. అతుర;

క. అతుర. కోగి తీరని కోరికచే ఆందోళితుడు; ఆందోళన కొందర తు. అతుర, అత్త. అనక్తి క. అత్తిరం. అనహనం కొందరపాటు.

<నం. అతుర-.

అత్తరు రూ. అత్తరువు. వి. వైలయావంగా ఉండే పరిమళ ద్రవ్యసారం, నుగండి వైలం ప్రదోదనం రాటువు నే అత్తర్, అత్తర్. అత్తరు; హిం అత్తర్ గు. అత్తర్; మరా అతార, ఆతార. బుక్కావాడు అత్తర్ అత్తరు; కి పార ఇల్ అర ఇల్త,

క. అత్తర్, అత్తరు, ఒత్తర్, ఒత్. గులాబినూనె నుగండద్రవ్యం సారం తు అత్తర్, అత్తరు; క మ. అత్తర్.

<మరా అత్తర్ <అర ఇల్త-

అత్తరుదిళ్ల వి. గులాబి లేహ్లాంకో చేర్చి ౬౯

అత్తరుదిళ్ల చూ అత్తరు

అత్తరువు రూ.చూ. అత్తరు వి సుందిరైలం. రసిక. 5 145

అత్తలము రూ.చూ. అత్తలము వి బందె : గ 3 57

అత్తలము రూ. అత్తలము వి వాగం చాది బందె. చార. శబ్ద 1.88

పో.చూ. నం. అత్తమ. అయ్యరం చాణం కత్తి; అస్త. వివరబడిన, వేయబడి. అస్తా. చాణం ప్రా. అమా. అత్తమ అయ్యరం గు అనోదో. నుత్తె; అనోదో. చిన్నసురై

క అత్తరి, హత్తడి, హత్తరి హత్త. ఉరి; హత్తండి. చిక్కిర.

అత్త(క)+అశము బహుళ. <అత్తు లేక <ప్రా. అత్త.

అత్తళి రూ.చూ. అత్తళువు.

అత్తళువు రూ. అత్తడి అత్తళి. వి ఎడకు వచ్చిన ఆడుగుర్రం కాశీ. 4 274 శివరా 3 69 పరాహ 5 97

పార అతదో, అతిదో. ఎడ అయిన గుర్రం

అత్తవారిల్లు చూ. అత్త.

అత్తవారు చూ. అత్త

అత్తాకోడలిచుక్కలు వి దూరదూరంగా ఉండే పుట్టు ఉత్తర శక్తలాలు

అత్తి¹ రూ. పత్తి. వి మేడి కొద్దచెట్టు. ఉదుంబరం దశా. 4 51 (Ficus glomerata)

క. కొడ. మ అత్తి ఎర్రఅత్తి అత్తి బు అత్తి, అర్తి, క. అత్తి, అత, అతమ, అతవమ, అతవు; కోట. అత్తె; కొడ. ఒత్తి,

పో.చూ. సింహ. అట్టిక్కా, అత్తిక్కా.

బహుళ. పరు (విస్తరించు) >పత్తి, పత్తి>పత్తి>హత్తి>అత్తి.

అత్తికల్లు వి అత్తివేళ్ల నుంచి తీసిన కల్లు. తి. అత్తిక్కళో. అత్తికాయ వి. మేడిపండు క అత్తికాయ, అత్తియ-కాయ తు. అర్దికాయ, అర్ది. అత్తివప్ప వి మేడిపువ్వు. పో. చూ. క. అత్తిపూళ్లతో పోల్.

అరుదుగా అత్తిపూచినట్లు అత్తిమాను వి. అత్తిచెట్టు.

అత్తి² రూ.చూ. అత్తపత్తి. వి నిద్రగన్నిక

అత్తి³ రూ.చూ. హత్తి వి. హత్తి, ఎనుగు

అత్తికల్లు చూ. అత్తి¹

అత్తికాయ చూ అత్తు

అత్తికాయ చూ. అత్తి¹.

అత్తిపువ్వు చూ అత్తి¹

అత్తిమాను చూ అత్తి¹.

అత్తిరనము చూ అరిసె²; రూ అరైసము వి అరిసె, నిప్పట్టు.

అత్తిల్లు చూ అత్త.

అత్తు రూ.చూ. హత్తు ఆ.క్రి. 1. కలసిమెలసియుండు, విడిచివెంచు. చార.క్రి. 2 8 విజ్ఞాన. 3 126. 2.

కగులువదు, అనుకూలమగు. వేంక.వంచ 4.379; 3. కలుగు, నందవిండు. నా.వంచ. 1.119 4. అంబుకొను చమలా 3 21 5 యుక్తమగు; క.క్రి. 1. అద్దుకొను ఒత్తుకొను. రాజవా. 1 37 2. కూడు పొందు నీలా 1 118; వి. మైనవగుడ.

అత్తదము వి అట్ట కాగితవఅట్ట. అత్తికాడు వి. నన్నిదానవత్తి దగ్గరుంచేవాడు. కువ.చ. 2.87. ౪. పత్తిగ, పత్తిగా. కాగస్వామి. <అత్తు+ఇ+కాడు. అత్తకొను అ.క్రి. అత్తు అత్తగడ (-కడ) వి. చేరుగడ సామివ్యం వ శ్రీరం. 8.28

అత్తకొను చూ. అత్తు.

అత్తగడ చూ. అత్తు.

అత్తైము! పో.చూ. అత్తము. వి. హస్తకవచం దేగ గోళ్ల గుచ్చుకోకుండా చేతికి దరించే చర్మపు కాదుగు. మను. 4.32 ఉ.రా. 7.402 కాను. 2.41.

<నం. హస్త (రాజమ్). > అత్తము > అత్తైము. అత్తైము! యా చూ. అత్తము. వి. అరటిగెల. క్రి.రా. 226. అత్తైవరు అత్తు+ఎనరు; చూ. అత్తు. యా. ఎత్తెనరు. వి. గంజి వార్యకుండా అన్నంతో ఇమిడిపోయేటట్లు పెట్టే ఎనరు.

క. పో.చూ. ఎనరు, ఎనరు. వంటపాత్రలో మరగు కున్న నీరు గంజి.

<అత్తు+ఎనరు. వ్య. బియ్యం ఉడకటానికి చారినంత నీరు.

అత్తైవరుగాపెట్టు అ.క్రి. ఇగురబెట్టు. అత్తైవరువదను వి అత్తైవరుకు తగుపాటి ఉడి.

అత్తైవరుగాపెట్టు చూ. అత్తైవరు.

అత్తైవరువదను చూ. అత్తైవరు.

అత్తోడి వి. అతీనత

నం హస్తవర్తి. చేతిలో ఉన్నది, స్వాధీనంలో ఉన్నది నే. హతోడి. అలవాటు పద్ధతి. వెం. హతోడ్ నేర్పు గల హిం వం. హతోటి. గు. హతోటి,

క అతోటి, హతోటి. లొంగుదాటు, అడుపు

< క. అతోటి

అత్తాపు చూ తరపు వి బ వ చుట్టువక్కలు, నర్తిక్కులు.

ఉ అత్తాఫ్ నర్తిక్కులు నీమలు

< ఉ అత్తాఫ్.

అత్తైవము యా చూ అత్తిరనము.

అదక అదుకు+అ, పో.చూ. అదుకు. వి. పాతచెప్ప. అం.రా 2 298.

అదటు యా ఉదుటు వి. 1. గర్వం క్రుక్తిపాటు అదరిపాటు ముడిం. కాశీ 6.221 2. బలం మను 5.24 3. అతి శయం ఉద్రేకం. రామవ 2 3 4. భయం వలని కంపం అదిరు

క అదటు. గర్వం, ధైర్యం, వరాక్రమం; అ.క్రి. వదకు; త. అతట్టు. గర్వించు, హరాత్తుగా పెద్ద ధ్వనిచేసి భయపెట్టు. అత్తై. గర్వించు, ఉబ్బు. పో.చూ. అతణం. అధికం;

మరా. అదటు. అతిధైర్యం కల.

< క. అదటు.

అదవము వి. 1. అధికం ఎక్కువ. వరాహ. 9.123;

2. పెద్దది స్థూలం. ఉ.రా. 5 50, జాహ్ను. 1.88.

క అతనమ్ అధికం. (వ్యావ.)

అదవా వి. హినిం, తక్కువ.

ఎ. అదనా, అదనా. హినిం, తక్కువ. హిం ఉ పార అర. అదనా; గు. అదనా;

క. అదనా క. అతమ్

< ఉ. అదనా

అదమ యా. అదును హదను, వదను. వి. 1. తరి, యుక్త నమయం. భార. ఉక్తో. 1.241 రీమ. 2.11; 2. నమయం వేళ. హర. 2.131 3. విదం. హంస. 1 140; వి. అర్జం, తగినది రాజవా. 4 59, అవ్య తగినట్లుగా. శా 2 35.

క. పది తగిన స్థితి, మంచి స్థితి. హదన, హదను. యుక్తర యుక్తమైన పద్ధతి, మార్గం, వాస్తవ పరిస్థితి. వదను, కు. హద. తగిన క. పతమ్. తగినంత అను గుణ్యం, కావలసినంత కర్మశక్త్యం మృదుత్వం యోగ్యత, నరైన నందర్యం, అవకాశం పతన్; మ. పతమ్. పరిపక్వస్థితి ఉష్ణత మొ; కౌట. పద్మ. ఇనుం పదును; కాడ. పొద్, పొద్దిల్. వచ్చని చావని; మూర్. పతొ. పదును; పత్తె. పదునుపెట్టు గుచ్చు.

< క. హదను.

అదవైవవాడు అదను+అయన+వాడు. వి. ఆకలి గొన్నవాడు.

అదవైవవాడు చూ. అదను.

అదంతరము యా.చూ. అదంతము. వి. అన్యతంత్రం.

అదంతము యా. అదంతరము. వి. 1. నదుకు భగ్నమైనది, నగంలో చెడినది. కాశీ. 7.97; 2. అస్థిరం, దుర్బలం వి వరాధీనత, బలహీనత, నిస్సహాయత.

నం. అతంతమ్ కట్టుదాటులేని సర్వ స్వతంత్రమైన.

< నం. అతంతమ్.

అదపు! వి 1. భయం 2. స్వాధీనం; 3. గర్వం హచ్చ రిక.

నే. హిం అర. అదబ్ గౌరవం, భయం, భక్తి వినయం మర్యాద; మరా. అదబి. గౌరవం, అదబసిర. గౌరవంగల; ఉ. అదబ్, అదబ్. మర్యాద, వినయం, గౌరవం.

క. పో.చూ. అదటు. గౌరవం; ఉ. అతప్పు. భయం, గౌరవం.

బహుళ: < అదల్పు (వా.వి.) లేదా < ఉ. అదబ్.

అదపుతోడును స.క్రి భయభక్తులతో నుంచు.

అదపు! యా అదుపు వి. వాపు

క. అత్తెప్పు. వాపు. అత్తె వాచు పొంగు.

< క. అత్తెప్పు

అదపుతోడును చూ. అదపు!

అదబగుడిసె అదబ+గుడిసె. వి తక్కులానికి వేసుకున్న

కుడిరం.

అదరు వి. 1. వినయం అదరుం; 2. భయం.

నే. హిం. మరా. ఉ. పార అర. అదబ్. వినయం,

గౌరవం; గు అదబా

క. అదబు. భవం క. అదప్ప.

< ఉ అదత్.

అదమాయం న. శ్రీ. గర్జించు బుద్ధిచెప్ప.

ఉ పార అర. అబ్బ. కినియ భనరు

< ఉ అబ్బ + ఆయంతు

అదమాయంతు చూ అదమాయంతు వి మందరింప, గర్జించు

అదమాయు. రూ. చూ. అబ్బాయు. వి. వై పరామరిక.

అదము రూ. చూ. అబ్బము. వి. 1. గర్జం. 2. ఉరికిపాటు

బెదరు.

అదరంబు చూ. అదరు

అదరబదర రూ అదరా బాదరా. అవ్య క్షర క్షరగా.

అదరము వి. పెదవి.

నం. అధర. కింది పెదవి పెదవి ప్రా అధర,

అహర. పెదవి అమా అధరము. కింది, పా.

అధర

క. అతరము. కింది పెదవి పెదవి

< నం అదర.

అదరవైచు చూ. అదరు.

అదరవైచు చూ. అదరు

అదరించు చూ. అదరు.

అదరివడు చూ. అదరు.

అదరిపాటు చూ. అదరు.

అదరు' రూ. అదురు. వి. 1. భయం అంకు. కు.నం 4.417,

2. చలనం, కదలిక. భాగ. 8. 3. మర్మస్థానం అ. శ్రీ.

1. భయపడు. రం.రా. 1.65 పు. 28 వం; 2. చలించు.

నిర్వ. 4.89, భార విరా 2.71, కాశీ. 4.110

క. అదురు, అదిర్, అదురు, అదిరు, అదురు

వజకు కు. అదురుని, క. అదిర్. అ. శ్రీ కంపించు,

ఉరికిపడు, బెదరు గర్జించు. న. శ్రీ. గర్జించు; మ. అతిరుక.

భయం, కంపం, మూర్తో. అద్యర కలకలెందు.

< మూ. ద్రా. *అత్ + (ఇ) అత్.

అదరంబు అదరు + అంబున్ వ్య భయం పట్టేట్టుగా

శ్రీ వి. గాథంగా తీవ్రంగా రం.రా. 4.228 పు 26 వం,

పల్నా. 45. అదరవైచు అదరు + అన్ + వైచు. న. శ్రీ.

జడిపించు బెదరగొట్టు. ప్రభా 5 27. అదరవైచు న. శ్రీ

భయపెట్టు, అదరిగొట్టు. సారంగ చ. 8.56. అదరించు

న. శ్రీ. 1. గర్జించు, దీవాట్లు పెట్టు. భా. 4.101. 2.

భయపెట్టు అదరిగొట్టు 3. ఉత్సాహించు బెదరిగొట్టు.

అదరివడు అ. శ్రీ. 1. మిట్టిపడు. ఎగిరివడు, ఉరికిపడు

భార అది. 5.241 విరా. 8.189 పరామా. 5.14; 2.

భయకంపితుడగు భక 3.304 అదరిపాటు వి 1. అదరి

పడటం, అకస్మిక భవరా 8 116, 2. గర్జం

శ్రీ. వి. అకస్మాత్తుగా. దబ్బాటుగా. కాశీ. 5.257. అదరు

గద వి. బెదరు, భయం కువ.చ. 2.79. అదరుగుండె రూ.

అమరుగుండె. వి. 1. పిరికిరం 2. పిరికివాడు. వ్య.

అదరుకున్న గుండె లలవాడు 3. అదురు గుండెగె.

పిరికిరనం, పిరికివాడు. అదరుగ్రోవి రూ. అదురుగ్రోవి

వి. కపాశి. కాజవా. 4.41. వ్య. అదురుగ్రోవి వడికించే

గొట్టం అదరుగ్రోవి వి. పదకోగ పదకోగ అదురు + అక్కి.

వ్య. ఉరికిపడే బుద్ధు అదరుబెదరు 2. అదురు భయం. క.

అదురుబెదరు పడకు. కంపం 2. అదురుపదురు.

అదరులు వి. బ.ప. మిడుగురులు నిప్పు కదలు. నిర్వ.

4.70. భార దీప్య. 2 171 భారి కా. 9.290 శృం.వై.

2.122. క. అదురు. ముడిచుము 2. హా. చూ.

అతర్. మెత్తని ఇసుక దుమ్ము 2. అదుర్. ఇనప

రజసు ఇసుక < అదరు కదలిక దుమ్ము మొదటి అక్కి

విపరి. అదరువేటు రూ. అదురువేటు వి 1. ప్రేత

బాదా నంకు. భా. 7 253. 2. అదరులు మొ. వాటి

ప్రేలురు వ్య. కంపం కలిగించే బెట్టు. 2. అతిర్ వెట్టి,

అతిర్ వెట్టు. ఉత్సవాల్లో బాదానంకు ప్రేలురు అదరు

ప్రేత వి అదురుబెట్టు ప్రభా 5 67

అదరు' వి. మోటబావి మొ. వాటిగుంచి నిల్లు రోడి హా. వైచె

ఎక్కుగా కట్టిన కట్ట. మోటకట్ట ఉద్ది. 2. అదిరు,

అదురు. హద్దుగోడ 2. అతిర్ ఎల్ల నరిహట్ట. మ.

అతిర్ హద్దుగోడ

అదరుమాకు అదరు + మారు వి కంపించులం; ఉద్ది

లేని బావిమీద అద్దంగా వేసిన మొట్ట

అదరుగద చూ అదరు'.

అదరుగుండె చూ. అదరు'

అదరుగ్రోవి చూ అదరు'

అదరుగ్రోవి చూ అదరు

అదరుబెదరు చూ. అదరు

అదరుమాకు చూ. అదరు'

అదరులు చూ. అదరు'

అదరువేటు చూ అదరు'

అదరుప్రేత చూ. అదరు'.

అదలా వి. రెండు వైపులా సమానమైన దోడలూ. రెండు

దోడల్లో రెండు వరసల బలమైన పళ్లూ గల నల్లటి గోధుమ

రంగు చేప (Psettodes erumei)

అదలాం వి వై భాగం నాయరంగు కింద తెలుపు గలిగి పళ్ల

గల చేప

అదలిక చూ అదలు

అదరించు చూ అదలు

అదరింపు చూ అదలు

అదలు అ. శ్రీ. 1. కదలు, కొలగు భాగ 9 576. కావ్యా.

చూ. 3.84 2. భయపడు బెదరు

క. అదలు. పడుకు, బెదరు.

< మూ. ద్రా. *అదత్.

అదలిక వి 1. భయం. పరామా. 4.42 2. అజ్ఞ.

పరామా 4.44; 3. కదలిక అదరించు రూ అదలుచు.

న. శ్రీ 1. భయించు భయించు బెదరించు జడిపించు,

గర్జించు పల్నా 119 విక్ర 2.135, భాగ. 10 పూ.

1763. 2. కదలిండు కొలగించు క అదలిను. వం
కిండు. అదలింపు య. అదలుపు. అదలుపు. వి భయపెట్టటం
సారంగ. చ. 1.94 అదలుచు య. అదలుపు న.క్రి.
గద్దించు వెదరించు నిర్వ. 6.115 భార ఉచ్చో 4183
బిష్క 2.113. క. అదలిను, అదరిను, అదిరిను.
వంకిండు అదలుపు య. అదలుపు వి 1. కర్వనం
వెదరించు భార.ఆర 2118, క్రొ. 348 2.
కదలిండు క అదపు. ప్రలాపించు, గద్దించు; క.
అతంపు. గద్దించు. అదలుపు య చూ అదలుచు. న.క్రి.
గద్దించు, వెదరించు భార ఆది 632 నిర్వ. 3.18,
శృం.నై. 7.191. అదలుపు య.చూ. అదలుపు. వి. 1.
కర్వనం వెదరించటం. భార.క్రొ. 5.882, బిష్క. 4.60;
2. కదలిండు. ఆము 159. న.క్రి వెదరించు. భార
విరా 4154

అదలుచు చూ అదలు

అదలుపు చూ అదలు

అదలుబదలు వి మార్పిడి, పరివర్తనం

కుమా అద్దోబద్దో. మార్పు నే హిం. ఉ అర.

అదలబదల. ల. గు అదలబదల.

క అదలబదలు, అదలుబదలు.

<ఉ అదకోబదర్

అదలుపు చూ అదలు

అదలుపు చూ అదలు.

అదవ! పో చూ అదువ విం. రక్షకుడు లేనిది, దిక్కు
మారినది. భాగ. 10. పూ. 56 నం. అధవా. విదవ

<నం అదవా

అదవబిత్తు వి 1. నీచ జీవితం 2. లేమిడి బతుకు.

అదవెట్టు అదవ! + పెట్టు. అ.క్రి. మొరపెట్టు ఆక్రోశించు.

ఆము 6112

అదవ! చూ అదువ వి ఇంటిఆదై.

ఉ. అర. అదా. చెల్లింపు, తీర్పుటం

<ఉ. అదా

అదవశాపురముండు అ.క్రి 1. ఎత్తుకు కాపురంచేయు;

2. ఒకరిపై ఆధారపడి బతుకు; 3. లేమిడితో భారవడు.

అదవచిక్కు అ.క్రి అప్పు మొ తీర్చలేక రోకువ అగు.

అదవక్రాపుడు వి తిరిపెపక్రాగుడు తేరగా వచ్చినది.

అదవయిల్లు (-ఇల్లు). వి అద్దెకొంప. అదవసేద్యము వి.

కొలు సాగు.

అదవ! వి. కోన కనుమ

నం అధ్వన్. మార్గం; ప్రా. అద్ధ, పా. అద్ద(న్).

క. అధ్వ

<నం. అధ్వన్.

అదవశాపురముండు చూ. అదవ!

అదవచిక్కు చూ అదవ!

అదవక్రాపుడు చూ అదవ!

అదవద (దృన్యనుకరణ రూపం) వి. 1. వరాధవం అవ

మానం హరి ఉ. 8199, 2. కలక, క్షోభ వ్యాకులక,

చింత, దుఃఖం. నవ చ 2.157 పు 10 పం.; 3. వేగిర

పాటు, కొందర. దశా. 7 పూ. 128; విం. 1. చెదరినది,
రాదుమారైనది. ఉ హరి. 1.148, 2. శ్రమపడినది,
కష్టపడినది. హర 258; 3. క్షుల్లం, కలక చెందినది.
సారంగ.చ. 2269.

క. అదురు. కలవరపడు, అనుమానించు, అదవదు.

అనుమానం కలవరపాటు; అదవదే. కలవరపాటు.

అదవదవడు అ.క్రి. కలకవడు, తొట్టువడు, విచార

వడు. రామా. 4.19. అదవదలగు అదవదలు + అగు.

అ.క్రి తాడుమారగు. హర. 310 అదవదలు వి. వేగిర

పాటు.

అదవదవడు చూ. అదవద.

అదవదలగు చూ అదవద.

అదవదలు చూ అదవద.

అదవబిత్తు చూ అదవ!

అదవయిల్లు చూ. అదవ!

అదవసేద్యము చూ. అదవ!

అదవెట్టు చూ. అదవ!

అదాటు అవ్య. అకస్మాత్తుగా, ఉన్నట్టుండి. చంపూ. 82.

నం. హరాత్. బలవంతంగా, కప్పనిసరిగా, అన్ని

విధాలా; ప్రా. హధ. బలవంతం, దౌర్జన్యం; పా.

హర. దౌర్జన్యం;

క. పో.చూ. అటాత్తు దౌర్జన్యం. బలవంతం, అవ

మానం ప్రవేశనం, అన్యాయం.

<నం. హరాత్ (నూ ని.); లేదా <అదట.

అదాటుగా య. అదాటుగా, అదాటుగ క్రి.విం.

అకస్మాత్తుగా, ఉన్నట్టుండి.

అదాటుగా చూ అదాటు.

అదావిదా (దృన్యనుకరణ రూపం) పో.చూ అదరబాదర.

అవ్య. అతిత్వరగా

అదారు చూ. అదరుమాకు. వి. కంబే దూలం.

<నం. అదార--.

అదాలతు వి. 1. న్యాయం నమానక; 2. న్యాయస్థానం,

న్యాయనద; 3. కఠిన శిక్ష. ప్రతీకారం

నే అదాలత్. న్యాయస్థానం; అదాలతి. విం

నివిర్కోర్థులకాలూకు హిం. గు మరా ఉ. పార. అర.

అదాలత్. న్యాయం

క. అదాలతు. న్యాయం, న్యాయస్థానం; క.

అదాలతు. న్యాయస్థానం; అదాలతు. నివిర్ వ్యవ

హారం.

<ఉ అదాలత్.

అదావక్ రూ. అదావది వి శత్రుత్వం

హిం మరా. ఉ పార అర అదావత్. శత్రుత్వం.

<ఉ. అదావత్.

అది 1. పాదపూరకం భార ఆది 1.85; 2. క్రియల

కనుప్రయుక్తమై విద్యర్థాన్ని బోధిస్తుంది: 'ఇచ్చునది.'

భార. ఆది. 3.204 3. స్త్రీ వాచక నర్వనామం.

భార. ఆది. 8.179 (ఇది పూర్వం గౌరవ వాచకమే

కాని ఇప్పుడు నీచత్వ మిత్రత్వాలందే ప్రయుక్తం);

4. క్రియాజన్య విశేషదాలపై వచ్చి రావార్థం బోధిస్తుంది :
 'కేయనది.' భార. సభా. 2 271 ; 5. దూరన్య (అమహాదేశ)
 వస్తు నిర్దేశక సర్వనామం. నిర్వ. 2 29 ; 6. కొన్నియెడల
 మహద్వాచకంగా ఉపయుక్తం : అది యెవ్వడు.' శృం. నై.
 3 84. 7. క్రియాజన్య విశేషదాలకు విరక్తి వివక్షించే
 టవ్వడు అనుప్రయుక్తం ఆము. 1 18 ; 8. స్త్రీ తిర్య
 గ్దాల సంబంధాన్ని తెలుపుతూ వదాలకు అనుప్రయుక్తం ;
 9. కొన్ని వల్ల స్త్రీ వాచకాల్లో కాతి బోధకంగా ప్రయుక్తం.
 గొల్ల + (అ)ది, కావ + (అ)ది.

క. అదు, అతు, అత్తు, అద్దు అది ఆ. కొడ అదు.
 అమహాత్ ఏవ ఏవ కు. అత్తు. అమహాత్ ఏవ. ; త.
 అతు ఆ. దూరన్య వస్తు నిర్దేశకం ; మ. అతు. అది ఆ ;
 కోట. అద్. అమహాత్ ఏవ, ఐ.వ. కొడ. అ. అమహాత్
 ఏవ. గోం అద్-, అద్దేనా, బె. అది ఆ. కొడ.
 అది, నద అది ; అది, అది అది ఆమె ; కువి. అది.
 వద్ది. కొలా. నా. ఓల్లా. కురు అద్ ; మూర్తో. అద్.
 మహాత్ అమహాత్ ఏవ., ఐవ ; బ్రా. దా, దాద్.
 సమావవస్తు నిర్దేశక సర్వనామం.

<మూ.ద్రా. *ఆ- / ఆ- క.

అదిగాక (-కాక) అవ్య అంతేకాక. విప్ర 5.7. అదిగావ
 (-కావ) య అదిగావన అవ్య కాబట్టి అందువల్ల.
 రం.రా. ఆర. 150 వ 19 వం అదిగావన (-కావన).
 య. అదిగావ. అవ్య కాబట్టి. అందువల్ల. కుచేం 1 112
 అదిగో (-కొ) : య చూ. అదిగో. అవ్య. అదేచూడు కళా.
 8.138, కక. 3.801. అదిగో (-కో) య అదిగా. అవ్య.
 దూరన్య వస్తు నిర్దేశకం. క్రిడా. 146 క అదుగో, అకొ.
 అదిగో ; కో, గో, కో, ఇకో, ఇకో, ఇకో, ఇకో
 చూడు. త. ఓ. ప్రశ్ననూ సందేహాన్ని వ్యతిరేకతనూ
 వివక్షనూ ప్రత్యేకతనూ తెలుపుతుంది, అతో. చూడు.
 అది + కో కో < కో. తీసికొను అదియిదియేల ఆమాట
 ఈమాట ఎందుకు ? సంగ్రహంగా చెప్పవలెనంటే రం.రా.
 2.90 వ. 4 వం. అదియుగాక అవ్య అంతేకాక. అదియును
 గాక అవ్య. అంతేకాక. అదియునుగాక అవ్య. అంతేకాక.
 అదిగో. య. అద్దిర, అదిరా అద్దిరా. అవ్య. ఆశ్చర్య ప్రశం
 సార్థకం. కువ.చ. 5 42 అదిరయ్య అది-క-అయ్య ; య.
 అద్దిరయ్య ఆశ్చ చూడు. కువ.చ. 3 51. అదిరా య.
 అదిర, అద్దిర, అద్దిరా. ఆశ్చ చూడు వార్కి. 3 135,
 సం.చ. 5 87.

అదిగాక చూ. అది.

అదిగావ చూ. అది.

అదిగావన చూ. అది.

అదిగో చూ. అది.

అదిగో చూ. అది.

అదివ చూ.చూ. వదివ

అదియిదియేల చూ. అది

అదియుగాక చూ. అది.

అదియునుగాక చూ. అది

అదియునుగాక చూ. అది

అదియే య. అదె, అదే. అది + య + ఏ వ్య. అదిమాత్రమే.
 అవ్య. అదిగో, అటుచూడు.

క. అదె. అటుచూడు.

అదిర చూ. అది.

అదిరయ్య చూ. అది

అదిరా చూ. అది.

అదిరి చూ. అదురు. అవ్య ఉచ్చుట్టుండి కట్టాటుగా.

అదిరించు చూ. అదురు. స.క్రి. అదిరించు కుదిరించు

అదిరివదు చూ. అదురు

అదిరిపాటు చూ. అదురు.

అదిగోకుందేటి వి. కమటము అంగారదాని కమసారికారిమి.

సం. అదిగోయతో. కొరిమి, అప. అదిగో.

< అప అదిగో + తె. కుంపటి.

అదుకు య. అతుకు. అ.క్రి. అంటుకొను కూడు అత్తు. కు
 సం 7 930 ; స.క్రి. సందించు కలువ లగ్నంచేయు.
 ఉహరి 5 191 శృం.నై 3 189. వి అతుకు అదుకు
 కొనిన రావు ఆము. 2 66.

క అతుకు, అతికు, అదుకు. కలువ అతికించు.
 రెయు ఏకిదించు ; త. అతుకు. స.క్రి. వేళ్లతో
 నొక్కు పినుకు, పెదవి కరచుకొను ; అతుంకు. తోనికి
 గాని బైటికిగాని గట్టిగా నెట్టు నొక్కివేయు, మ అతుళ్ళక.
 నొక్కు. కొండ. అతికి, అతుక్ అతికించు, కలువ ;
 కువి. అతికి. అతికించు. కురు అనెనెగ. అంటుకొను ;
 మూర్తో. అనెగ. అతుకు.

<మూ.ద్రా. *అర్- / *అర్-.

చరిత్ర కందినంతలో బ్రదిమి ముదిమి అదుము
 మున్నగు మూడప్పులుగల పదాల్లో మద్య దళారమే కన్పి
 స్తుంది ; కాని కళారం కన్పించదు. అయితే దళారం
 కర్వార కళారం వచ్చినప్పుడుమాత్రం మద్య కళారంతో
 కూడిన యాపాంతరం కర్వారి కాలంలో కన్పిస్తున్నది ;
 ఉకుకు < ఉదుకు. చారిత్రకంగా చూస్తే అదుకు అనేదే
 ప్రాచీన యాపంగా కన్పించినా, సభాశీయ రావల కుల
 నాత్మక పరిశీలనంవల్ల మద్య కళార యాపమే చరిత్ర పూర్వ
 యుగంలో ఉన్నట్లు తెలుస్తుంది అతుకు > అదుకు.

అదుకుకొను అ.క్రి అదుకు ఐనవ 3 1007 వం

అదుకుకొను చూ. అదుకు.

అదుగు అ.క్రి. అదగిపోవు. చూ. అదగగు.

అదును¹ చూ. అదను. వి. గ్రామ వృత్తులవారికి పంటకళ్లలో

ఇచ్చే వాగం, ఆయం.

అదును² యా చూ. అదను. వి. సమయం

అదువు య.చూ. అదవు

అదుబిడుకు వి. రయం అష్టమ. క 1.38 వ. 1. వం.
 ద్వన్యనుకరణ యాపం బిడుకు, బిడుకు - అంటే వ్యవే
 హారంలో రయం అని అర్థం అదు + బిడు + కు.

అదుము స.క్రి 1 తొంగదీయు, నిర్దించు భార.అది. 1.7 ;

2 నొక్కు దగ్గరగా నొక్కు, అణచు. భార. అది. 1.147.

కర్ణ. 3.819 ; 3. పోగొట్టు నశింపజేయు భార. ఆశ్చ.

2.18.

క అదము, అదుము, అదకు. నొక్కు, అదుము.
 ఓ. అతక్కు. పిండిచేయు. నొక్కు; మ. అతక్కుక.
 అదుచు, నమలు; గోం. అదమన, అద్దానా. నొక్కు.
 కొలా. నా అదుం.

<మూ.ద ప్రా / మూ మ ప్రా. *అత్-ఉమ్మి-.

అదుముడు వి. నొక్కటం, పీడనం, ఒరపిడి ఆంధ్రా.
 1.150.

అదుముడు చూ. అదుము

అదురు దూ చూ అదరు. అ.క్రి. 1. కదలు, చరించు. భార.
 కర్త. 1.173 2. కదలుచు చంద్రా. 6.96. వి కదలిక
 భయం.

అదిరివడు అ.క్రి. ఉలికిపడు. భార.అది 1.157 హరి.
 ఉ. 6.84 అదిరిపాటు దూ.చూ. అదరిపాటు. వి. ఉలికి
 పడటం క్రుశ్చిపడటం, ఎగిరిపడటం. కాశీ 2.57 అదురుగడ
 దూ.చూ అదరుగడ వి అదరిపాటు ఉ.రా 2.257,
 సారంగ చ 3.70 అదురుగుండియ దూ.చూ. అదరుగుండె.
 వి బీరువు పిరికివాడు అదురుగుండె దూ.చూ. అదరుగుండె.
 వి. 1. పిరికితనం ఖచేల. 3.47; 2. పిరికివాడు అదురు
 గ్రోవి (-క్రోవి) దూ.చూ. అదరుగ్రోవి వి కుపాకి అదురు
 ద్రిక్క (-తీక్క) దూ.చూ అదరుద్రిక్క. వి. వనకోగ
 విశేషం భార విరా 1.286. అదురువేటు దూ.చూ. అదరు
 వేటు వి 1. బాణనంచు 2. ప్రేలుడు, 3. అదిరేట్టు
 కొట్టే చెట్టు.

అదురుగడ చూ. అదురు.

అదురుగుండియ చూ అదురు.

అదురుగుండె చూ అదురు

అదురుగ్రోవి చూ. అదురు.

అదురుద్రిక్క చూ. అదురు

అదురువేటు చూ అదురు

అదురువు దూ.చూ అదురువు అ.క్రి చరించు; అదురు+చు.

అదురువు దూ. అదురువు అద్రువు అదరువు; చూ. అదరు.

అ.క్రి చరించు వణకు. భార ప్రోణ 5.877.

అదువ దూ.చూ అదువ. విణ. 1. స్థిరం కానిది. భాగ. 10.

పూ 56, 2. అద్దె బాడుగ.

అదువకా(వు) పో.చూ. అద్దెకా(వు) దూ. అదువకా(వు).

వి శిస్తుకు భూమి సేద్యంచేసే రైతు ఆంధ్రా. 3.29. అదువ

కాపురము వి తార్కాలిక నివాసం అము. 6.13

అదువకా(వు) చూ. అదువ

అదువకాపురము చూ. అదువ

అదువు దూ.చూ. అదువు. విణ 1. దుర్బలమైన; 2. రోబడిన.

అదువుకా(వు) దూ.చూ అదువకా(వు) వి శిస్తుకు భూమి

సేద్యంచేసే రైతు

అదువుకా(వు) చూ అదువు

అదె అది+ఎ; దూ. అదిమె అదియే, అదే అవ్య. అదో.

అదిగో నిర్వ. 9.16, భార విరా 4.245, శృం.నై.

3.103 అము 6.23.

క. అదె, అదే, అదో. అదే అటు చూడు

అదే అది+ఎ. దూ.చూ అదె. అవ్య. అదిగో.

అదేమొ అది+ఎమ్+ఎ; దూ. అదేమొ. అవ్య. ఎందు
 చేతనో ఏ చారణముచేతనో. భా. 2.93.

అదేమొ దూ.చూ అదేమొ.

అద్ద' చూ. అద్దు. వి. (మట్టి) ముద్ర.

<అద్దు+అ. నొక్కు.

అద్దలివాడ వి. ఉప్పు తయారుచేసే ప్రదేశం అద్దలివాడు
 అద్ద'+లు+అ+వాడు. వి. 1. ఉప్పు కొట్టార్లపై
 ముద్ర వేసేవాడు, 2. ఉప్పు తయారు చేసేవాడు
 (ఉప్పు కొట్టార్లపై ముద్రలు అనటానికి బదులు కొట్టార్లు
 అని అర్థ వివరి.)

అద్ద' వి. 1. అరసోల. ఆంధ్రా. 2.270 2. నగం (నమాన
 గతంగానే ప్రయుక్తం); 3. గోడ వరికుప్ప మొ. వాటి
 అడుగు భాగం మట్టు 4. పూర్తికాని కుప్ప; 5. నూర్చిడి
 కాని చిన్ని వరికుప్ప; 6. మట్టు, చుట్టుకుదురు; 7. బండి
 మీద పేర్చిన కంప మొ. వాటి కుప్ప.

సం. అర్ద- నగం ప్రా. అద్దం, అద్దో; ఆ.మా.
 అద్ద, పా. అద్ద, అద్ద. కా. ఒడు; కుమా. అదో; నే.
 అధాహ, అధా; బెం. అర. అధా. 2. అదె; హిం.
 అద, అద, అధా; వం. అద, అద్దా; ల. అద్దా;
 సిం. అధు, అధో గు. అద, అధ, అదె; మరా.
 అద, అధ, అధా; సింహ. అద;

క అద్ద; క. మ. అత్తమ్.

<ప్రా. అద్ద(మ్).

అద్దగోడ వి వంటచేసే దోబుకు దోజనంచేసే దోబుకు
 నడుమ పెట్టిన నగం గోడ. క. అద్దగోడె, అదగోడె;
 కు అద్దగోడె. అద్దసీల వి. (అర్ధసీల) కన్నం దోసె
 మొత్త భాగంలో కాదు కట్టేందుకు చేసిన కన్నం.

అద్దకం చూ అద్దు. వి నూలుకుగాని బట్టకుగాని రంగు
 పెయ్యటం.

క. అద్దక, అద్దికె.

అద్దకవట్టి వి వేట్టిల్లో రంగు అద్దటానికి నూలు లడిలు
 కలిపించే రేకు గొట్టం.

అద్దకము చూ. అద్దు.

అద్దగోడ చూ. అద్ద

అద్దడిచ్చు దూ.చూ. అద్దరించు. న.క్రి. అదలు

అద్దవు చూ. అద్దము.

అద్దవుగొట్టము చూ. అద్దము.

అద్దవుదోసిలి చూ అద్దము.

అద్దవునీడ చూ. అద్దము.

అద్దవువెంకు చూ. అద్దము.

అద్దమ చూ. అద్ద' విణ. నగం (నమాన గతంగానే
 ప్రయుక్తం).

అద్దమరాతిరి వి నడిరేయి. చెన్నబ. 2.30. పో.చూ.
 సం అర్ధరాత్రి ప్రా ఆ.మా. అద్దరత్తం; పా అద్దరత్త.
 అద్దరత్తి. అద్దమ+రాతిరి < సం. రాత్రి అద్దమరేయి
 దూ. అద్దమరే, అద్దమరేయి. వి. నడిరాత్రి. కుచేల. 1.6
 అద్దమరే దూ.చూ. అద్దమరేయి. వి. నడిరాత్రి. అము.
 6.11 అద్దమరేయి దూ.చూ. అద్దమరేయి. వి. నడిరాత్రి.

పాండు. 371.

అర్థమరాతిరి చూ. అర్థమ.

అర్థమరేయి చూ. అర్థమ.

అర్థమరే చూ. అర్థమ.

అర్థమరేయి చూ. అర్థమ.

అర్థము వి. 1. దర్పణం. చార. కాం. 4.187, ఉ.హరి 5.157, శృం.నై. 7.191. 2. గాజుదిళ్ళ.

సం. అదర్శం. దర్పణం; ప్రా. అద్దాల, అద్దాగ. అ.మా. అద్దాగ, అద్దాయ. పా. అదాన;

క. అతరివం, అత్తం; కాం. అదం. బ్రా. అదంక.

<ప్రా. అద్దాల; రేదా పో.చూ. అర్థ.

అర్థపు విజ. అద్దానికి సంబంధించిన. అర్థపుగొట్టము వి. దూరదర్శిని దుర్బిత. వ్య అద్దాలు అమర్చిన గొట్టం అర్థపుగొట్టం వి. మంగలివాడి కిచ్చే రావ్య యాపమైన ఇనాము (క్షరక్షర సమయంలో చేతికి అద్దం ఇచ్చేవాడు మంగలి కాబట్టి మంగలికి గిన్నెలాగా పోయిందనిన చేతులతో ఇచ్చే ఇనాము) అర్థపువీధి వి అకాళ్యకం. అర్థపుపెంకు వి. 1. పగిలిపోయిన గాజుముక్క; 2. వస్త్రాంశరణకు ఉపకరించే గాజు ముక్కలు. అర్థముచూపు వి ముకుర వీక్షణం; వేళ్ళకు కన్నెరికం పెట్టేముందు అలంకరించి అద్దం చూపే ఆచారం.

అర్థముచూపు చూ. అర్థమ.

అర్థరి ఆ+దరి. వి. నడికి ఆవరి అర్థ

అర్థరించు చూ. అర్థడిచ్చు అర్థరించు. స.క్రి. 1. అదల్చు. 2. చదునుచేయు.

అర్థరించు వి నాటకాల్లో ముఖానికి వేసే రంగు హరిదళం.

సం. హరితాల.. వసువరంగు, ప్రా హరితల్;

పా. హరిత, హరిద్దా, హరిద్దా; నే. హరియో;

బెం. హిం. హరియోల్; వం. హరితలా గు.

హరియోలు; మరా. హరియల్;

క. హరిదళ; క హరితాలమ్.

<సం హరితాళమ్.

అర్థరివాడ చూ అర్థ.

అర్థరివాడు చూ. అర్థ.

అర్థలా వి. ఏగాని రెండు దమ్మిడిలు, దబ్బులో నగం.

సం అర్థ- నగం; గు. అదెలా. అరదమ్మిడి మరా. అర్థల్. నగం.

క. అర్థణ. అర'పింట్.

అర్థరించు చూ. అర్థరించు స.క్రి. 1. కట్టు. 2. కొట్టు. 3. లాగు, 4. నట్టు.

అర్థనీరి చూ. అర్థ.

అర్థి య.చూ. అది. వి. అది. కాశీ. 538, దర్ప 8:15, 41

అర్థికము వి 1. కనుపెట్టి చూడటం, ఎత్తుకావరి కావరి. రక్షణం. సారంగ.చ. 1.78; 2. అర్థక్షతు.

సం అధ్యక్ష్యమ్. అర్థక్షత; అధ్య-అక్ష. ఇంద్రియ గోచరత, పర్యవేక్షణ, పర్యవేక్షకుడు; ప్రా. అధ్యక్షణ.

పరీక్ష. పర్యవేక్షణ నిరీక్షణ అధ్యక్ష్య. గుర్తింపు:

క. అర్థిక <సం. అర్థక్ష- పర్యవేక్షకుడు; క. అర్థియక్కల్. ప్రదువ నాయకుడు దర్శకుడు; అర్థి యట్సున్.

సం అర్థక్ష-->ప్రా అర్థక్ష>క. అర్థికము

అర్థిక వి. కాకట్టు.

సం. అది. కాకట్టు అర్థె.

<సం. అది-(=)

అర్థికభూమి వి. కాకట్టు పెట్టిన పొలం.

అర్థికభూమి చూ. అర్థిక.

అర్థించు చూ. అర్థ.

అర్థిటి అవ్య. ప్రశంసనార్థకం.

'అర్థి+అట' సంక్షిప్తరూపం కావచ్చు

అర్థిటియ్య అవ్య. ప్రశంసనార్థకం: అర్థి+అట+అయ్య. అర్థియ య అర్థె. వి 1. ఇంటి బాడుగ 2. బండి కిరాణి.

సం. అది(కా). అర్థె. బాడుగ.

క అర్థె. ఒకరికి బదులుగా పనిచేయుచున్న; అర్థె. కెలన. ఒకరి బదులు మరొకరు చేసే వ్యాపారం; క. పో.చూ. చల్లమ్ బండి బాడుగ

<సం అదికా.

అర్థిర య అదిర అదిరా, అర్థిరా. అర్థె అవ్య. ప్రశంసా దులతో కూడిన ఆశ్చర్యార్థకం. కక. 1.268.

అర్థి-ర.

అర్థిరపాటు వి. 1. ఏమరుపాలు ఆకస్మికత. కవ.చ 3.57 కక 3535 2. ఆశ్చర్యం. సారంగ.చ. <అర్థిర+పడు. అర్థిరమ్మ అర్థి-ర+అమ్మ. అవ్య. ప్రశంసాదులతో కూడిన ఆశ్చర్యార్థకం ప్రబోధ. 375. అర్థిరయ్య అర్థి-ర+అయ్య. అవ్య. భయ సంక్రమాద్యర్థకం. కాశీ. 7.240.

అర్థిరపాటు చూ. అర్థిర.

అర్థిరమ్మ చూ. అర్థిర.

అర్థిరయ్య చూ అర్థిర.

అర్థిరా య.చూ అర్థిర. అర్థి+రా. అవ్య. 1. కోవ నూతనమైన ఆశ్చర్యార్థకం, చార విరా. 337; 2. ప్రశంసా ర్థోత్కం. ఇందు 2188.

అర్థిపేయ స.క్రి. పంట కుదువపెట్టు

అర్థి స.క్రి. 1. ముంచు. చార. కాం. 3.364, బనక 5161, 2. రంగు వట్టించు. మను. 6.31; 3. తాకించు. కగిరించు కళా. 150 ప్రబా. 5.146; 4. అదుము నొక్కు; 5. తోచు.

క అర్థు, అర్థు, అజ్ఞా, ఎద్దు. రంగువేయు, ముంచు అద. ముంచు; అర్థు. మునిగిన; అజ్. మునుగు అజ్దు. ముంచు; అర్ మునుగు; కు అర్థుని. ఉరుకు చలువచేయు క అజుత్తు. అజుచు, నొక్కు; అజుండ్ల చేరువగు, ముంచు; మ అజుత్తుక. అమర్చు; కోక అజ్. ముంచు.

<మూ ద్రా *అజ్-కు

అర్థకము వి. బట్టలు మెం. వాటికి రంగు వేయటం. క అర్థక, అర్థికె, అర్థుగె. రంగు వెయ్యటం, ముంచటం

అద్వింశతీ 1. హింసించు ఆలోచించు 2. వంట
పరిమిలినూహించు 3. రంగువేయు వేయించు 4.
ముంచు 5. తోచు 6. అద్దుడు కాగితం తడి ఆరే
టట్లు చేయించు 7. అద్దయిన ముంచు అద్వకాశితము
వి అద్దుడు కాగితం అద్వకాశితము నీ తాకించు అదుము
వరము 2 222

అద్వ దూ హద్దు వి అవది మేర

నే హిం హద్ అవది మేర గు హద్ హద్దు
మరా హద్, హద్దు ఈ పార హద్, హద్దు ఆర
హద్దు

< ఈ హద్

అద్వ వి ఒక రవికట నరిపడే ముప్పావుగళం నేతగుడ్డ చూ
అద్వ

అద్వకాశితము చూ అద్వ

అద్వకాశిత చూ అద్వ

అద్వవద్దు వి అదువ ఆజ్ఞ

అద్వముద్దు అద్వ+ముద్దు వి విద్వయొక్క చేష్టలు

అద్వచ రూ అడవ అదువ అదువ వివి అస్థిరం నిలకడ
లేనిది

సం అద్దువమ్ అస్థిరం అకాశ్యతం అనిశ్చితం
సంజేహస్వదం వియోజనీయం ప్రా అ మా వా అదువ
అద్దువ

< ప్రా అద్దువ < సం అదువ-

అద్వ రూ చూ అద్వియ వి బాడుగ జల్లు బండి మొ నాటికై
నియమిత కాలానికేచ్చే పొమ్ము హంస 5 40

అద్వకాశిత వి 1. రైతు అద్వకాశితమున్నవాడు

2. కూరి పనిచేసే రావు 3. పారికాపు 4. పాలేరు
కింది పాలేరు అద్వకాశితము వి కాత్కారిక నివాసం

అద్వకాశిత చూ అద్వ

అద్వకాశితము చూ అద్వ

అద్వకాశిత రూ చూ అద్విర అవ్య ప్రశంసనార్థకం

అద్వాన్నము రూ చూ అద్వాన్నము

అద్వాన్నము రూ చూ అద్వాన్నము వి వ్యర్థం

అద్రాటము వి బలహీనత పరాధీనత

< అదురు+అటము

అద్రుచు రూ చూ అదురు అక్రి వణకు చరించు భార
ఆది 5 124 నిర్వ 4 73 శివరా 1 60

అద్వైతము వి 1. విరోధం 2. మూర్ఖత్వం మొండిపట్టు
సం అద్వైత- రెండు కానిది ఏకం

< సం అద్వైత-

అధరుమెట్టు వి విననకర మెట్టు అర్థ చంద్రాకారంగా
ఉండే మెట్టు

అధోడి వి చర్మం

హిం అధోడి నగం చర్మం

< హిం అధోడి

అధోలి వి. అర్థరూపాయి

నే సింగు అధోలి అరవైన బెం అధాలా హిం.

ల మరా అధాలా పార అధాలి. మొహరీలో నగం

< మరా అధాలా

అద్వాన్నము రూ. చూ అద్వాన్నము వి నిస్సహాయత. హర.
3 86

అద్వాన్నము రూ అద్వాన్నము అద్వాన్నము అద్వాన్నము. వి.
దిక్కుమాలిన స్థితి వ్యర్థం వినాశం వివి దిక్కుమాలిన
పాడైన చెడ్డ

సం అద్వన్. మార్గం మొ ప్రా. అద్వాణ.

పా అద్వన్, అద్వార ప్రయాణం

7 అద్వాన ద్వనిలేని అవశ్యకతల ఎదారి అడవి
దురదృష్టం ఎక్కువ రర త అత్తువానమ్ < సం
అద్వన్ పాడుపడినది ఎదారి దిక్కుమాలినచోటు

1. < సం అద్వన్. తెలుగు వ్యాకరణం దీనిని
తప్పింపగా గ్రహించవచ్చు కన్నడ వ్యాకరణం దీన్ని
మార్గమనే అర్థంలో తప్పింపగా గ్రహించింది. 2. < న+
ద్వాన- నజ్ తక్కురువ ద్వనిలేనిది అర్థవివరి
3. అద్వ+అన్న- అని మరో విధాన దారిలో తినే
అన్నం ననిగా అమరకపోవటాన్ని అర్థవివరి

అద్వాన్నము అగు అక్రి వ్యర్థముగు నిష్ప్రయోజన
ముగు. అద్వాన్నముచేయు నక్రి నాశనంచేయు చెరుచు
దిక్కులేకుండాచేయు

అద్వాన్నము అగు చూ అద్వాన్నము

అద్వాన్నముచేయు చూ అద్వాన్నము

అన్ రూ చూ అను భార ఆది 3 66

అన్ రూ చూ అన్న నమాన గతంగానే ప్రయత్నం వి
1. ప్రార్థనార్థంలో మధ్యమపురుష వ్యతిరేక క్రియలకు
అనుప్రయత్నం దీర్ఘాంతంగానే ప్రయోగం- చెప్పవ+
అనా భార మా 1 123 దీమ 3 145 2. పరుష
నామాలకు అనుప్రయత్నం కొమ్మన పోతన 3.
అగ్రజుడు

< అన్న ద్విత్వరోపం

అన్ రూ చూ నన వి చిగురు పల్లవం

7 ననె మొగ్గవేయు మొగ్గ కు నినె. మొగ్గ వత్తి
త ననె మొగ్గవేయు మొగ్గ తా నన్. చిగురు
కొలా నన్. మొగ్గ

< నన అనుచిత విభాగంవల్ల ఆది నకార రోపం

అన్ అను+అ(న్) రూ అనంగా నా పోచూ అను
అవ్య 1. అనగా అంటే భార ఆది 4 87, విరా 1 86
శ్లో. నై 5 114 2. అనివచ్చుడు 3. ఉత్తేజా
వాచకంగాను దానికి అనుప్రయత్నంగాను ఉపయోగం

అన్ వి 1. అనకట్ట 2. ప్రవాహ జలం నిలువచేసుకో
టానికై తవ్విన పల్లం

7 అణె. అనకట్ట కందకం కొడ అంద నదిగట్టు
త అణె. అర్థకట్ట అనకట్ట నదిగట్టు నముద్రకీరం
అంటై. పొలంగట్టు మ ఎటన్. చెరువు మొ వాటిగట్టు
అణ అనకట్ట కొట అణ కాలువ కొడ ఒని
బురదనేలగట్టు

< మూద్రా *అణె-అయ్

అనకట్ట చూ అన రూ అణకట్ట అనగట్టు వి

అనకట్ట అడ్డుకట్ట క అడె కట్టు అడెకట్టు. అనకట్ట
కు అడెకట్ట క అడెకట్టు అవగట్టు యా చూ
అనకట్ట

అవో యా చూ అని 1. బుట్ట నంది మొ అల్లదానిక
ఏర్పరచిన కొలి ఆకృతి 2. మంచం మొ అల్లదానిక
మొదట వేసిన నూలు 3. అల్లకలో మొదటి ముడి
అవక అను-అక యా అనాక నాక పో చూ అను
అవ్య అనిచెప్పకుండా అని అనుకోకుండా (అను దాకు
వ్యతిరేక వ్యర్థక యావం) దార ఆది 1125 విరా
1254 వను 228 కళా 121

అవకట్ట చూ అనక

అవకం గ్రామాధికారులకు తాలూకా అధికారులకు వరకులు
మోసే కట్టుబడి నొకర్ల ఇనాము

అవకావ అనో+కావ ఏ మొదలు కుడ

అవకొం యా అన్నకొం అనుకొం ఇరవై నెం నూలు
మూడుపోగులు పురిపెద్ది అల్లిన వం కళ్ల పెద్దవి పెద్ద
చేపలు వడతాయి.

అవగట్టు చూ అనక

అవంగు యా అనంగు ఆక్రి కలియు ఉహరి (అనంగి
పెనంగి అని ప్రయోగం వ్యవ్రంగా లేదు)

క అడగు కలియక క అనంకు కలియు

అవగన్ అను-అన్-కన్ యా అనగాన్ అవ్య చెప్పగా
అన్నట్టుగా అన్నట్టులే. దార ఆది 162 క్రిడా పి
74 మను 374

అవగా(న్) అను-అన్-కన్ యా చూ అనగాన్ దార ఆది
140 నిర్వ 281

అవగావగా క్రి విది ఒకానొకప్పుడు పూర్వం
(వ్య కర కరాలుగా చెప్పకోగా చెప్పకోగా)

అవగావగా చూ అనగా

అవగిపెనగియుండు చూ అనగిపెనగు

అవగిపెనగు అనగు-ఇ+పెనగు ఆక్రి కలియు కూడు
పండి చ 61 దార ఆక్రి 2126

క. అణకు అడకు, రోవికినాకు పెణను.
కలియక పెణ కలియు చుట్టుకొను అడె కలియు
కొగిరించు అణక సాన్నిహిత్యం అణ్ణు స్నేహం
కు, అనెత్తని కాకు కొగిరించు క అణంకు పెన
వేసికొను కలియు పెణంకు, పెనచికొను అణుకు.
చేరదీయు అడై నమీపించు కలియు మ పడె
అడెకట్ట, కొగిరించు అణవు సాన్నిహిత్యం ప్రేమ
అణయుక నమీపించు కొలా యల్ల కొగిరించు
ప్రా. హనింగ్ అనింగ్. కలియు

<మూ.ప్రా. *అడ్-/*అక్- చూ అట్టు.

అవగిపెనగియుండు (-ఉండు). ఆక్రి. కలిసి మెలసి
ఉండు (వ్య. కలిసిపోయి పెనవేసుకొని ఉండు)

అవగు యా.చూ. అనంగు ఆక్రి కలియు కూడుకొను.

అవచంద్ర అన+చంద్ర? యా. అనచంద్ర అనవంద
అననంద్ర. ఏ వృక్ష విశేషం (Acacia ferruginea).

క. బన్ని. కమివృక్షం క. వన్ని

గం. వహ్ని.

చెక్క తాలూకు ఎదుపు గోడును రంగును బట్టి ఈ వేటి
వచ్చి ఉంటుంది.

అవచంద్ర చూ. అనచంద్ర.

అవంటి యా.చూ. అనంటి. ఏ అరటిచెట్టు అరటిపండు.

అవంటి యా. అనంటి. ఏ. అరటిచెట్టు అరటిపండు. దార.
నరా. 132 హర. 6.55

<అరంటి. ర్వని పరిధామం <ర <ం.

అవద ఏ. 1 అశర్దుడు దుర్బలుడు. దార. ఉద్యో. 3.1

2. అల్పుడు. దార. కాంతి. 3.280 3. నాడురు లేనిది,
దిక్కు లేనిది దిక్కు లేనివాడు. దార. అర. 6184 చా.
3.124

గం అనాథ-. యజమానుడుగాని రక్షకుడుగాని లేని
రక్ష లేని కండ్రి లేని దిక్కు లేని వేద దిక్కు లేని
కనం ప్రా అమా. అనాథా దిక్కు లేని నే. అనాథ;
గు అనాథ

క. అనాథె. విదవ దిక్కులేనిది వేదరాలు కు
అనాథె అనాథె క అనాథై మ అనాథమే.
రక్ష లేని రాజు లేని దిక్కు లేని

<నం. అనాథ-.

అవదకవము ఏ 1. హైన్యం దార ఉద్యో. 3164

2 చైన్యం. దార. కాంతి 324

అవదకవము చూ అనద

అవంతముదురు యా. అనంతునిగంట్లు ఏ బ వ. పాములాగా
ఉండే చెవి పోగులు నాగుపోగులు

సం అనంత. నర్పరాజు అదిశేషుడు ప్రా.
అణంత

క. అనంత క. అనంతన్.

అనంత- (సం)+ముడి-లు (కె.) మిశ్ర న

అనంతునిగంట్లు పో.చూ. అనంత ముదులు. ఏ. బ.వ. నాగు
పోగులు ఆము 681.

అవవహారి యా.చూ. అలవహారి

ఇక్కడ ల న గా మారింది లనలు రెండూ దంత
మూరియాలే న నృర్యానునానికం ల పార్శ్వకాంతస్తం
అవయము అవ్య. 1. నకరం ఎల్లప్పుడు. దార. ఆది. 4.49
దీమ 254 2. అత్యంతం మిక్కిలి. దార విరా. 2.22
ఉద్యో 215 3. శేవలం దాగ 3.78 4 మాటి
మాటికి మరిమరి పోన; పున్యంగా కళా 346, 5.61
5. ఇంకను మరియు. నరస. 1120.

సం అనిశ-. నిరంతరం అనిశమ్. నిరంతరంగా
ప్రా అణెన. ఎల్లప్పుడు

పో చూ క అడై. అన్ని

బహుళ: అనయ <*అనశ <సం అనిశ-

అవరు ఏ 1. నెరను జీవస్థానం. ఉ హరి 4287 2.
దుర్బలస్థితి. నందు సంకటం ఆము 5111 3. బల
హీనక 4. రోగ రేఖ

క. అనర. మనోవ్యథ రోగం భయం జారుడు నేం.
? <వనరు (దుఃఖం)

అవధులు వి.వి.వ. ఆయుర్వేదములు, ఆయుర్ములు. ఉ.
హరి. 4.

అవధులు చూ. అనరు.

అవలుగొవలుబాటు అన-లు+కొన-లు+పాటు; వ్య. హు, రెమ్మ వేయ. అ.క్రి. హు, చిగుర్చు, వర్తిల్లు. వరాహ. 11.24; కళా. 6.122.

అవవలిల్లు చూ. అనువ; అనువు+అట+ఇల్లు. వ్య. యోగ్య మగు. అ.క్రి. అన్నము ఉడికి నల్లాడు, ఉమ్మగిల్లు.

అవవదు అన+పదు. అ.క్రి. ఆనుపోనేటప్పుడు పదుగులో అని పదు.

అవవనరము చూ. అవనరము. విణ. ఆవశ్యకం కానిది.

నం. అనవసరం. ఆవ్యవధి, నిరంతరం, అనమయం; ప్రా. అనవసర. ఆకస్మికత్వం; హిం. అనవసర. అపకాళం లేని;

క. అనవసర. నిరంతరం, అనమయం, అశ్రాంతం; క. అణావచియం, అణావచియకం. అనావశ్యకం; మ. అనావశ్యం.

అవవుడు దూ. నావుడు. అవ్య. అనిన పిమ్మట, అనుదు ('అను' దాకువ ఆనంతరార్థక రూపం). నిర్వ. 3.58, ఆము. 3.58.

అనవుడు < *అనగుడు < అన్+అగుడు; అగుడు < అగు, సంభవించు.

అనవంద దూ.చూ. అనచంద్ర.

అననంద దూ.చూ. అనచంద్ర.

అనా అను-అన్; దూ.చూ. అన. అవ్య. అనగా.

-అనా చూ. అన.

అనాక దూ.చూ. అనక. అవ్య. చెప్పక, అనుకొనక. ఉ.రా. 6.467.

అను+ఆక; సాధారణ రూపం 'అనక'; కమిళంలో 'అ' వ్యతిరేకార్థకం; పోగాదే; 'అనాక'లో అదే ప్రాచీన రూపం ఉంది. లేక, 'నాక' సామ్యూన 'అనాక' ఏర్పడి ఉండ వచ్చు. పో.చూ. నాక.

అనాక దూ.చూ. అనక. అవ్య. కరువాక.

< అనక < ఆ వెనుక.

అనాగ అనన్-క. అవ్య. అనగ, అన్నట్టుగా. కళా. 3.140.

అనాజ్ వి. దాన్యం.

నం. అన్నాధ్యమే. ఆహారం; కా. వెం.హిం.ల.గు. ఉ. అనాజ్; కుమా. పం. అనాజ్, నాజ్.

< ఉ. అనాజ్.

అనాద దూ.చూ. అనద. విణ. అనమర్తమైన.

< నం. అనాద-

అనాదిదీడు వి. సాగు చెయ్యకుండా వదిలేసిన భూమి.

పో.చూ. క. అనాది బంజరు.

అనానాను దూ.చూ. అనాన.

అనామతు వి. 1. ఒకరి అధీనంలో ఉంచటం; 2. అక్కర లేకపోతేగాని, నచ్చకపోతేగాని, మళ్ళీ తెచ్చియిచ్చే పద్ధతిపై నరకు తీసుకొని పోయేప్పుడు జ్ఞాపకార్థం రాసుకునే పద్ధతి; 3. నమ్మకంమీద కొద్దికాలంపాటు ఒక వస్తువు నివ్వడం.

నే. అనానత్. ప్రభుత్వంవారి నుంకం; హిం.ఉ.పార. అర. అనానత్. నమ్మకం, అధీనం, ఒకరి అధీనంలో ఉంచిన ఆస్తి. సొమ్ము; గు. అనామత్. విణ. (అనానత్). నిలవ ఉంచిన సొమ్ము, నమ్మకం, నికాయితీ; మరా. అనామత్. న్యాసం, నరైన లెక్కలోకి రానిది.

క. అనామతు; కు. అనానత్తు, అనామత్తు; క. అణాయత్తు.

< మరా. అనామత్.

అనామతువద్దు వి. కాక్కారికప పద్దు, చికాకు చేరని పద్దు. అనామతుమిక్కు వి. చికాలో జమకట్టకుండా జ్ఞాపకం కోసం వేరే రాసుకున్న చిన్న పద్దుల పుస్తకం.

అనామతువద్దు చూ. అనామతు.

అనామతుమిక్కు చూ. అనామతు.

అనారేవ దూ.చూ. అనాన.

అనాన దూ. అనానాను, అనారన, అనానపనాన, అనాను. వి. మొగిరి పనన (Ananas sativus).

నే. అననాన్, అనానాన్; హిం. ఉ. అనన్నాన్; గు. అననాన, అన్నాన; మరా. అననన;

క. అనాను, అనాన, అనాన్, అననాను; కు. పో.చూ. పరంగిపెలకాయ; క. అణ్ణవి, అనావి; మ. పో.చూ. పరింగివక్క;

స్పృ. అననా, అననాన్; ప్రెం. అననా; కచ్చి. అననన; పెరువియన్. ననన; పో.చూ. అననావ్.

< పో.చూ. అననావ్.

అనానవండు వి. మొగిరి పననవండు. అనానవనన వి. మొగిరి పనన.

అనాన వి. చందిపిల్లల అక్షిర్త నంబంది అతిసార రోగం.

? నం. అన్-అశకమ్. ఉపవానం; అలసక. మరెవాదరం, కడుపుబ్బు; అనాశ-. నిరాహారం; ప్రా. అనానయ. ఉపవానం; అలసగ, అలసయ. వాంతు లతో విరేచనాలతో కూడిన అక్షిర్త వ్యాధి; అమా. అణ సన. ఉపవానం; అలసయ. అతిసారం.

< నం. అనాశ-. న+అశ.

అనానపట్టు వి. ఒక రకం కంచెమొక్క. కెత్తరి (Agave americana).

? కలబంద జాతికి చెందిన ఈ మొక్క అనానపట్టును పోలి వుండడంవల్ల ఈ పేరు వచ్చివుంటుంది.

అనానవండు చూ. అనాన.

అనానవనన చూ. అనాన.

అనానపవాన దూ.చూ. అనాన.

అనాను దూ.చూ. అనాన.

అవి వి. 1. కలహం, యుద్ధం. కార.ఆది. 6.48, నిర్వ. 2.12, హర. 7.146; 2. సేన. విజయ. 3.48.

క. అణి. దరియ, కాకు, కరియ; సేనా నివహం, హ్యహం; క. అణి. వి. సేన, హ్యహం, పరుస, క్రమం; న.క్రి. (హ్యహం) పన్ను; అణివకు. (హ్యహం) పన్ను;

పో.చూ. నం. అనికనీ. సేన; అనిక, యుద్ధం, సేన,

వరుస, దాడివెడలటం; అన్. పోష, కడలు; ప్రా. అణియం, అణియం. సైన్యం; పా. అనిక, సైన్యం హ్యూం, అనిమొన; అమా. అణియం. గజాన్యాదులతో గూడిన సేన; అణియా, అణిఅమ. సేన.

<ప్రా. అణియం. అర్థ వివరి.

మూ.ద్రా. *అడ్..

అని¹ దూ. అన్ని. వి. అన్ని, సమస్తం, భార. శాంతి. 3.119.

క. అంతు. మొత్తం; అనితు, అనితుమ్. మొత్తం, అంతా; అనిబర్, అనిబరు, అనిబరుమ్. అందరు; క. అట్టై. అందరు, అన్నీ; మ. అనెజవర్, అనెజత్తుమ్. అందరు, అంతా. వర్తి. అంగెల్. అంత, ఆమాత్రం; కొలా. అంగెల్. అన్నీ; నా. అంగెల్. అంతా; అంగెల్. అన్నీ.

<అన్ని. 'అని' అనే ఈ రూపం అపాదువుగా కన్పిస్తున్నది. కాని నిమిటుకాదులందరూ దీన్ని గ్రహించారు. 'అని' = 'అనే పేరుతో ప్రసిద్ధమైన' - అనే అర్థంలో దీన్ని గ్రహించవచ్చు. చూ. అని².

అని³ అవ్య. 1. ఉద్దేశాన్ని తెలుపుతుంది. భార.ఆది. 1.20, ఉద్యో. 3.325; 2. అనుదాతుత్సర్గ రూపం. భార.ఆది. 1.140; 3. ఇత్యర్థం. భార.ఆది. 2.38; 4. భారణాన్ని తెలుపుతుంది. భార.ద్రోణ. 1.218; 5. కావ్యాలంకారం. కాశీ. 1.6; 6. ప్రసిద్ధిని తెలుపుతుంది.

అని⁴ దూ. అణి, అన, అనె, అన్ని²; బ.వ. అండ్లు, అనులు, అన్లు. వి. 1. అర్థికో మొదటి ముడి; 2. పదుగులో కింది పోగులూ పై పోగులూ X ఆకారంలో కలిసే చోటు; 3. అచ్చు కట్టబెప్పుడు రెండు అచ్చు కర్రల వడి దారాలకు వేసిన లంకె; 4. నవారు మగ్గం కట్టబడిలో పై పట్టెకూ కింద దిగించిన కర్రకూ అర్థిన దారం.

క. అణి. మగ్గానికి దిగించడానికి కలిపిన దారపు పోగుల ముడి; నూది మొన; కు. అణిపుని. ఉండగా చుట్టు; దగ్గర చేరు; క. అణి. కూడు; అట్టై. ఉండగా చుట్టు, దగ్గర చేరు; కోట. అణి; కువి. అన్దినై; కుడు. అర్సనా; మాల్తో. అణిర్న.

<మూ.ద్రా. *అణి. కలియ.

అనికట్టు వి. సరిచేసిన కర్మాక పదుగులో అనిపోగులు కూర్చి దారంతో వేసిన కట్టు; న.శ్రీ. పదుగులో అనిపోగులు కూర్చి దారంతో కట్టు. అనికట్టై వి. 1. అచ్చు (బద్దె) పోగుల్లో అని వెంటడి పోగులు చెదరకుండా ఉండటానికి దూర్చిన వెదురుబద్ద; 2. నేక పదుగులో అని పోగుల వెంటడి దూర్చిన వెదురుబద్ద. అనికట్టు న.శ్రీ. పదుగులో అని వెంటడి లాకలు దూర్చు.

అని⁵ వి. పొలంలో అర్థదాలు నిలువదాలు కలిసే చోటు. పో.చూ. నం. అణి. మేర, హద్దు.

అని⁶ దూ.చూ. అనిం.

అనిం దూ. అణిం, అణిమి, అణిం, అణెం, అణేం, అని, అనివి, అనీం, అనువు, అనేం. వి. 1. పడవ ముందుభాగం; 2. దింగి ముందుభాగం.

క. అణి. మొగం.

అనిక దూ.చూ. అణిక. వి. 1. ఎదురు తిరగటం; 2. ఎక్కు మెడమీది కాడి పక్కకు తోసేసి అడ్డంకిరిగి నిలవటం; 3. పనిచేయ నిరాకరించటం.

అనికట్టు చూ. అని⁴.

అనికట్టై చూ. అని⁴.

అనిక¹ వి. వెడల్పుమూతి గల నీళ్ల కాగు, గాలు.

బహుళ: <క. అణిగె. వందటం; *అణికి>అనిక. అర్థవివరి.

అనిక² చూ. అని⁴. వి. అర్థిక.

క. అణి. అడుగు, అర్థిక; క. అణి. వరుస, కలియ.

<అణి+క; <*అణి. కలియ.

అనికట్టు చూ. అని⁴.

అనికెకాదు వి. రాల్చుం అకులకు చుట్టిన కాదు.

అనింకుడివి వి. అనింపైపు కలుపు.

అనింకట్టు దూ.చూ. అణింకట్టు.

అనిపించు¹ 'అను' దాకుప్రేరదార్థకం; అను-ఇ-వ-ఇంచు; దూ. అన్నించు. న.శ్రీ. 1. అని పలుకునట్లు చేయు. కళా. 3.203; 2. అని భావింపజేయు. కర. 4.26; ఆ.శ్రీ. 1. కనబడు, తోచు; 2. ఒక్కచేయు, కవలంగా ప్రవర్తించు.

క. అనను, అనిను, అన్నిను, ఎనిను. అనిపించు, తోచు.

అనిపించుకొను న.శ్రీ. అనుకొనునట్లు చేయు.

అనిపించు² 'అనువు, దాకుప్రేరదార్థకం; దూ. అనించు. న.శ్రీ. పంపునట్లు చేయు. రామవ. 2.44.

అనిపించుకొను చూ. అనిపించు¹.

అనిపిమాకు వి. పడవ ముందుభాగం కొయ్య.

అనిపిమూలి వి. పడవ ముందుభాగం.

అనిపె దూ.చూ. అనప.

అనిపిమాకు దూ. అనింమోకు. వి. పడవ ముందు కొనదేరిన భాగం.

అనింపన్నా చూ. అణింపన్నా. వి. అనిభాగంలో పూజ చేసుకునే ప్రదేశం.

అనింమొక్కు వి. పడవ ముందుభాగంలో చివరి అంచు.

అనింమోకు దూ.చూ. అనిమి మాకు.

అనివి దూ.చూ. అనిం.

అనిం దూ.చూ. అనిం.

అను దూ. అన్. న.శ్రీ. 1. అని అడుగు. భార.ఆది. 2.328;

2. భావించు, పరిగడించు, కలచు. భార.ఆది. 3.199;

3. పలుకు, చెప్పు. భార.ఆది. 4.126, 8.311; 4.

నిందించు, ఆక్షేపించు. భార.ఉ.ద్యో. 1.23; 5. ప్రమచే

భావించు. భార.శాంతి. 6.203; 6. ప్రశంసించు. భార.

మహా. 6; 7. ప్రశ్నించు, అడుగు. విక్ర. 1.108, 8.

పాడు, గానంచేయు. కువ.చ. 4.63; 9. ఉచ్చరించు.

అన్, అను. పలుకు. చెప్పు, పిలుచు, పేర్కొను;

కు. అన్. చెప్పు; క. ఎణి. చెప్పు, ఉచ్చరించు,

వెల్లడించు; మ. ఎన్ను. చెప్పు. కలచు, ద్వనించు.

<మూ.ద్రా. *అన్/*ఎన్..

అనుకొను య. అనుకో. అ.క్రి. తలచు, దాచించు.
అనుకో య.చూ. అనుకొను. తలచు, దాచించు. దళా.
2.836.

అనుకడుకు చూ. అనుకు.

అనుకడుకుగా చూ. అనుకు.

అనుకు విణ. 1. కొంచెం, వల్పునిది. దీను. 2.67; 2.
మృదువు, మెత్తనిది. కకుత్స్థ. 5.85.

క. కు. అణు. నూక్షం. వరమాణు సంబంధి; క.
అణు. వరమాణువు, నూక్షబుద్ధి, దూళి, ఆల్పర్యం;
మ. అణుకం. చిన్న, నూక్షమైన.

<నం. అణు-; అణుకకు > అనుకు + లు; అనుచిత
విధాగం.

అనుకడుకు అ.క్రి. 1. పై పై బడు; 2. జల్లువలెవడు.
అనుకడుకుగా అనుకు + అనుకు + కాన్. క్రి.విణ. వలచగా,
పైపైన, కొద్దికొద్దిగా.

అనుకొను చూ. అను.

అనుకొల య. అణుకువల, అణుకొల, అనకొల, అన్కొల,
అన్కోల, అన్కొల. వి. ఇనుకొలల్లో ఇదొక రకం. 12
చుట్లు. పై 8 చుట్లు ఆయపొల. కింది 4 చుట్లు అడుగొల.
కన్ను వేలు దూరే ప్రమాణం. నీన్నొరుసొల మాదిరి
అల్లకం. 20 నెం. నూలు. 250 పూనలు. బురదమట్టలు,
జెల్లలు, పరకలు, చిన్న కంసెలు, కొడిపెలు, కనుగులు,
చిత్తరలు వరకాయి; వల గట్టిగా ఉంటే కొర్రమట్ట చేపలు
కూడా పరకాయి.

అనుకొలపురి వి. 20 నెం. నూలు 5 పోగుల పురి.

అనుకో చూ. అను.

అనుగలమగు చూ. అనుగలము.

అనుగలము య. అనుగులము. విణ. 1. అనుకూలం, ఇష్టం.
భార.కాంధి. 3.488, కాళి. 6.60; 2. సాటి, సమానం.
పాండు. 4.10; 3. సహాయం, తోడు. ఆం.భా. 2.210.

నం. అనుకూలం. శిరానుసారి, అనుగతం, అనుమతం;
ప్రా. అణుగూల, అణుచల, అనుకూల. రయ,
మంచితనం, లాభం, సహాయం; ఆమా. అణుకూల,
పా. అనుకూల; మరా. అనుకూల;

క.కు. అనుకూల. శిరానుసారి, అనుగతం, అను
మతం; క.మ. అనుకూలమ.

<నం. అనుకూలం.

అనుగలమగు అ.క్రి. సాటియగు. అనుగలించు అ.క్రి.
ప్రియవడు, ఇష్టవడు. వరాహ. 6.51.

అనుగలించు చూ. అనుగలము.

అనుగులము య.చూ. అనుగులము. వి. ఆప్తడు, మిత్రుడు.
బసవ. 1.4 పు.

క. అణుకూల అణ్, స్నేహితుడు, సహాయకుడు;
అణుకూలి; మ. అనుకూలన్. అనుకూలుడు;

పో.చూ. అనుగు.

అనుగు వి. 1. ప్రియరాలు, ననుభవకత్తె. భార.ఆది. 3.158;
2. ప్రియుడు, ఇష్టుడు. భార.క్రొ.వి. 5.26; 3. సహా
యుడు. ఆం.భా. 2.210; 4. ఆప్తడు, మిత్రుడు. భార.

కాంధి. 1.94; 5. ప్రేమ, ప్రీతి. ద్వి.పరమ. 5.488 పు.;
విణ. ఇందైన, మనోజ్ఞమైన, ప్రియమైన. ఉ.హ. 9.214,
సృనిం. 5.157, శృం.నై. 7.176.

క. అనుక. కోరికగల, భర్త; అనుగ. చెరికాడు,
అనుయాయి, అనుగమించు; పో.చూ. క. అణుకు.
అందగత్తె, అందం; అణ్. అలంకారం, అందం, ప్రేమ.
పో.చూ. నం. అనుగ.. అనుగమించు.

? <నం. అనుగ..

అనుగుగత్తియ వి. చెరికత్తె, నఖి. రసిక. 4.40.
అనుగుగత్తె వి. చెరికత్తె. అనుగుద్రవము (-తనము).
వి. స్నేహభావం, మైత్రి. రామవ. 3.110. అనుగు
మొగసారి వి. రాజమందిర సింహద్వారానికి చేరివున్న
కాల. భార.ఉద్యో. 3.177, హరి.ఉ. 3.17, శృం.నై.
6.86. అనుగొందు విణ. అనుకూలమైన, వసతిగానుండు.

అనుగుగత్తియ చూ. అనుగు.

అనుగుగత్తె చూ. అనుగు.

అనుగుద్రవము చూ. అనుగు.

అనుగుమొగసారి చూ. అనుగు.

అనుగొందు చూ. అనుగు.

అనుచేనుకొను చూ. అనుము¹, అనువు. అ.క్రి. వండుకొను.

అనుచివుచ్చు చూ. అనుచు.

అనుచు చూ.చూ. పనుచు. న.క్రి. 1. సాగనంపు. భార.నభా.
2.84, శృం.నై. 7.6; 2. పోవునట్లుచేయు, వుచ్చు. భార.
ఉద్యో. 4.276; 3. వీడ్కొలుపు, పోవుట కనుమరించు.
మను. 5.103.

క. అనుప్పు. గౌరవార్థం కొంతదూరం సాగనంపు,
వీడ్కొలుపు, పంపు; మ. అనుప్పుక. పంపు, వీడ్కొలుపు.

*అన్(ఉ)- ప్రాచీన తెలుగు క్రియాదావం యొక్క
ప్రేరణదావం లేదా <పనుచు.

అనుచివుచ్చు అనుచు-ఇ + వుచ్చు. న.క్రి. పంపు,
పోవటాని కనుమరించు.

అనువ విణ. 'అనుము' అనే చిక్కుడుకు సంబంధించిన.

<అనుము².

అనువరి చూ. అనువు³.

అనువనూది య.చూ. అనవనూది, అర్చి. వి. గుండునూది.

అనువు¹ వి. నాలుగు దాదలూ కలిసే చోటు, కూడలి.

అనువు² య. అంపు; చూ. అనుచు. న.క్రి. 1. సాగనంపు.
భార. ఉద్యో. 1.47; 2. వీడ్కొలుపు. భార. ఉద్యో.
3.55; 3. పంపు, వుచ్చు. కాళి. 6.55; వి. 1. ప్రయాణం
చేసేవారితో కూడా పంపే తోడు, కావలి (వెంట వచ్చేవారు
అని వ్యు.; అర్థవివరి.). కాళి. 4.61; 2. బాటసారులు
చెల్లించే నుంకం, నుంకం (ఆ నుంకం వల్ల పోవటానికి
అనుమతి లభిస్తుంది కాబట్టి; అర్థవివరి.). ఆము. 2.28;
3. సైన్యం బాలాకు రహస్య స్థావరం.

క. అణుప్పుటి. తెక్కకట్టగా మిగిలినది; నిరుచి
ఆదాయం.

అనువరి వి. నుంకరి, నుంకం వుచ్చుకునే అధికారి,
వన్ను వసూలు చేసేవాడు.

అనువు+అరి. వ్య. పోవటానికి అనుమతి ఇచ్చే అరిచారి.

అనుమ(రు) వి. హనుమంతుడు. అర్చ.రా. 6.406.

నం. హనుమత్, హనుమంతుడు; ప్రా. హనుమ, హనుమంత, హనుమంత;

క. అనువ; కు. అనుమంతె, హనుమంతె; క. అనుమణి, అనుమాణి, హనుమాణి; మ. అనుమాన్, అనుమాన్.

<ప్రా. హనుమ.

అనుమతిగా(రు) అనుమతి+గా(రు); -గా(రు)<కా(రు). వి. హనుమంతుని యంత శక్తి గల కుక్క పేరు.

<నం. హనుమంకమ్ <హనుమత్.

అనుమానము వి. సందేహం, సంశయం. చార. కాంఠి. 5.267. పండి. చ. 4.250.

నం. అనుమానమ్. అనుమతి పాదనం; ప్రత్యక్షం అనుమానం ఉపమానం కాల్పం అనే నాలుగు ప్రమాదాల్లో ఒకటి; ఈహ; ప్రా. అనుమాణ; ఆహ. అనుమాణం; పా. అనుమాన;

క. అనుమాన. ఒక ప్రమాణం, ఈహ, సందేహం; కు. అనుమాన. సందేహం, సంశయం; క. అనుమాణం. ఒక ప్రమాణం, సందేహం, సంశయం; మ. అనుమానం. ఈహ.

<నం. అనుమానమ్. అర్థవివరి.

అనుమానించు అనుమాన(ము)+ఇంచు. అ.క్రి. 1. సందేహించు, సంశయించు. చార.ఉద్వో. 2.214; 2. ఈహించు.

క. అనుమానిను. ఈహించు, సంశయించు; క. అనుమాణి. ఈహించి నిశ్చయించు, ఈహించు, సంశయించు. అనుమానితీ రూ. ఆనవానితీ. వి. ఆచారం, సంప్రదాయం.

<నం. అన్యాయక్త-. సంబంధించిన, అనుబంధించి యున్న.

అనుము¹ రూ.చూ. అనువు. వి. ఒప్పు. యయా. 5.140.

అనుము² రూ. అన్ను. వి. అలవంక మాదిరిగా వుండే ఒక రకం వృద్ధినును (Dolichos lablab).

క. అవరె, అవరి, అవరె, అమరె; కు. అబరె, అవరె; క. అవరె, అమరె, అవరై; మ. అవర, అవరక్క, అవరై, అమర, అమరక్క; కోట. అవర; కొద. ఎఫిర.

కన్నడంలోని 'అవరె,' తెలుగు 'అనవె,' 'అనువు,' 'అనుము'లకు సంబంధించిన దని కిక్లెక్ గుర్తించాడు. కాని 'అవరె,' 'అనుము'లు నకాతీయాలు కావు. క. అలుబు, అలబు-లు నకాతీయాలు కావచ్చు. తె. అలము, అలుము. బహుళ; <అర్(అ)ఉము. వ్యాపించు.

అనుములు వి. బి.వ. అనుము గింజలు, కాశి. 7.186.

అనుము³ వి. కాశం మొ. వాటిలోని మర.

అనుములు చూ. అనుము².

అనువంతుడుకొయ్య వి. ఎదురు దోసెను మోపే కుడివైపు కొయ్య గూటం.

అనువంతుడు (<హనుమంతుడు) + కొయ్య.

అనువందించు చూ. అనువంచు.

అనువందు చూ. అనువు¹; అనువు + అంచు.

అనువందించు 'అనువందు' రాదు ప్రేరణార్థకం; వ్య. యోగ్యత కలుగునట్లు చేయు; స.క్రి. ఒప్పుగా చేయు. హం. 4.268.

అనువరి చూ. అనువు¹.

అనువారు చూ. అనువు¹.

అనువు¹ రూ. అనుము¹. వి. 1. అనుబంధమైన, పిల్లక.

చార.విరా. 1.86; 2. చళమైన, ఆదీనమైన. చార.కాంఠి. 2.416; 3. యుక్తమైన, తగిన. యయా. 3.155; వి. 1. ఉపాయం, నేర్పు. చార. ఉద్వో. 2.62, మార్క. 3.318. కాశి. 2.135; 2. పాటవం, సామర్థ్యం. చార. కర్ణ. 3.366; 3. పద్ధతి, విధం, రీతి. చార. కాంఠి. 5.97; 4. ఆసు కూల్యం. నా. పంచ. 1.320; 5. అవకాశం, పీలు. కళా. 3.120; 6. ఒప్పు, బాగు. కళా. 5.131; 7. మంచినుడి.

క. అనవు, తగిన బోలు, అనువు, ఏర్పాటు, నన్నాహం; అణి. ఒప్పు, వరుస, క్రమం; అను. ఒప్పు, బాధిత్యం. ప్రతిర, విజయం, పథకం, అవకాశం, సమయం; కు. అనుతన. యోగ్యత, అవకాశం; ర. అణి. కలియు.

<క. అణి. కలియు.

అనువందు అనువు + అందు; రూ. అనువందు. అ.క్రి. ఒప్పు. కళ. 1.418. అనువరి అనువు + అరి. వి. 1. ఉపాయకారి, నేర్పరి. చార. ఉద్వో. 3.285; 2. ఆసు కూల్యం కలవాడు. అనువారు అనువు + ఆరు. అ.క్రి. ఒప్పు రం. రా. ఉ. 25 పు. అనువుకా(రు) వి. ఉపాయకారి, నేర్పరి. కువ.చ. 5.10. అనువుకొలుపు రూ. అనువుకొలుపు. స.క్రి. పొందుపరుచు. అనువుకొలుపు రూ.చూ. అనువుకొలుపు. స.క్రి. పొందుపరుచు. నరన. 5.6. అనువుగా క్రి.వి. అను కూలంగా, తగినట్లుగా, ఒప్పుగా. అనువుచేయు స.క్రి. నిర్ణయించు, ఆయత్తపరుచు. చార. విరా. 4.89. అనువువడు అ.క్రి. 1. ఏర్పడు, కలుగు. శృం.నై. 5.16; 2. నెరవేరు. కాశి. 2.100; 3. ఒప్పు. వసు. 4.16; 4. అనుబంధం, పీలువడు. కళా. 2.160. అనువువతు స.క్రి. 1. కలిగించు. శృం.నై. 5.49; 2. పొందుపరుచు. శివరా. 3.12; 3. ఏర్పరుచు. ద. హం. కా. 10. అనువువతు స.క్రి. 1. నెరవేర్చు. ఉ.హ. 2.91; 2. అలవరుచుకొను. దీమ. 5.161. అనువందు రూ. అనువందు. అ.క్రి. ఒప్పు. పి.శకు. 3.191, పల్నా. 92. అనువొప్పు అ.క్రి. ఒప్పు. నీలా. 1.115.

అనువు² పో.చూ. అన్నువ. వి. నూత్నం, సన్నని. దీమ. 5.103; వి. 1. అలపు; 2. లోకువ, హైన్యం.

< అనువు¹. అర్థవివరి.

అనువుకట్టు స.క్రి. లోకువచేయు.

అనువు³ రూ.చూ. అనిం.

అనువుకట్టు చూ. అనువు².

అనువుకా(రు) చూ. అనువు¹.

అనువుకొలుపు చూ. అనువు¹.

అనువుకౌల్ప చూ. అనువు¹.

అనువుగా చూ. అనువు¹.

అనువుచేయ చూ. అనువు¹.

అనువువడు చూ. అనువు¹.

అనువువఱచు చూ. అనువు¹.

అనువువఱుచు చూ. అనువు¹.

అనువుందు చూ. అనువు¹.

అనువువ్వ చూ. అనువు¹.

అనువు వి. చేతికర వల్లభి దొంగు మొ. వాటికి చివరవేసే రోహవ కట్టు, పొన్ను; కొడుపు. చంద్రా. 1.69, రాజవా. 2.48, ఆం.దా. 2.202.

క. అణగు. పొన్ను. కట్టు; క. అణి. అలంకారం; అలంకరించు, ధరించు, కలియు; పో.చూ. మ. అణి. అలంకారం.

< అడు. నొక్కు; < మూ.ద్రా. *అడ్-.

అణె దూ.చూ. అని¹.

అణెవు దూ.చూ. అన్నెము. వి. కోరమాను (Antidesma bunis).

అణెంపన్న చూ. అనింపన్నా. వి. రవాణా పడవ ముందు దాగం.

అణేం దూ.చూ. అనిం.

అణేంకట్టుకాదు వి. తెప్ప ముందుదాగంలోని కొయ్యలను కలిపి కట్టే కొట్టరి, లేదా జనపనారకాదు.

అణేంగూడు వి. అణేం వైపున ఉండే గూడు.

అణేంకాదు వి. పడవ కట్టేసే కాదు.

అన్ను దూ.చూ. అనుచు.

అంత సంబంధ నర్య. 1. అది (వ్రతమేకరాలైన కొన్ని విధ క్షులయందే ప్రయత్నం). దార.ఆది. 3.149; 2. అప్పుడు. దార.ఆది. 7.78; 3. ఆ పరిమాణం కలది, అపాటిది, అరీరిది, అట్టిది (కొన్ని పట్ల ఉత్కర్షణదోషం). దార.ఆది. 3.207; 4. తెట్టి, మడుగు. దార. బిష్క. 1.27; 5. నర్యం, ఎల్ల. మను. 8.124; 6. కొన్ని నర్య నామాలతో కూడి 'స్వయంగా' అనే అర్థం ఇస్తుంది. పారి. 4.67.

క. అనిత్తు, అనితు. ఆ పరిమాణంకలది; కు. అతు. అటువంటిది; క. అనైత్, అనైత్తు. అంక, అంకవరకు, అటువంటిది; అనై. అది; అనైయ, అ. అటువంటి, అంక.

< మూ.ద్రా. *అ-; *అన్-.

అంతకంతకు అంక+క (ఉ)+అంక+కు. క్రి.విణ. క్రమక్రిమంగా. దార.కాంతి. 4.285, హరి. ఉ. 2.62, శృం.నై. 2.110. అంతటికి అంత-టి-కి. అవ్య. మొత్తానికి. అంతదనుక దూ. అంతదాక, అందనుక, అందాక. క్రి.విణ. అంకవరకు, అప్పటివరకు. క. తనక, అనక. అంకవరకు, మధ్యకాలంలో; కు. తన. ప్రమాణం, సంఖ్య, పరిమాణం. అంతదాక దూ.చూ. అంతదనుక. క్రి.విణ. అంకవరకు, అప్పటివరకు. దార. బిష్క. 1.163. అంతంత(న్) అంక+అంక. క్రి.విణ. 1. అక్కడక్కడ, కొంచెందూరంగా. దార. విదా. 1.246; 2. కాలక్రమాన. శృం.నై. 3.117, వసు. 2.85. క. అనిత్తు, అనితు అంకంక; కు. అతాతు.

అంతలు అంక-లు. వి. బ.వ. 1. అంకవారు, అంకడివారు ('అంక' అనుహద్విశేషణం; ఇక్కడ మహత్తులతో ప్రయత్నం). దార. శబ్ద. 1.352; 2. ఆ పరిమాణం కలవి, అంత టివి. దార. ఆశ్ర. 1.34. అంతవట్టు అంక+వ(వ)ట్టు; వ్య. అంకవరకు. విణ., క్రి.విణ. 1. ఆ పరిమాణం కలది. దార. స్త్రీ. 2.159; 2. అంతా, నమస్తం. హరి. పూ. 9.229; 3. అంకవరకు, అప్పటివరకు. క. అనైత్తుం. అంతా, మొత్తం.

అంత(న్) క్రి.విణ. 1. అప్పుడు. దార.ఆది. 8.229; 2. వెంటనే. దార.నదా. 1.140; 3. అక్కడ, అచ్చట. దార. విదా. 3.195; 4. కర్వాక, అనంతరం. హరి.పూ. 7.227; 5. స్వయంగా. పారి. 4.67.

అంతకంతకు చూ. అంక.

అంతకము వి. 1. అంటు, మొత్తం, వెరసి (అర్థవివరి.). హంస. 4.29; 2. ఎల్ల, మేర.

సం. అంతక-. అంకం చేయు;

క. అంతక, అంతు. మొత్తం; క. అంత, చివర.

< సం. అంకక-.

అంతటి(న్) చూ. అంక. క్రి.విణ. 1. నర్వకర, ఎల్లచోట్ల. దార.ఆది. 5.170; 2. అనంతరం, ఆ కర్వాక. దార.విదా. 4.247; 3. అరోపల; 4. దానితో, అంకటితో.

ఇది 'అంక' తృతీయా నప్తమ్యం రూపం. అంక-ట-అన్; అన్ - తృతీయా నప్తమీ విధక్రిప్తవ్యయం.

అంతటికి చూ. అంక.

అంతదనుక చూ. అంక.

అంతదాక చూ. అంక.

అంతరకొట్టు అ.క్రి. కలకిందుగా నీటిలో ముసుగు.

< సం. అంతర-+తె. కొట్టు; వ్య. రోపల (ఈత) కొట్టు; పో.చూ. అంతర-వల్లభి.

అంతరగంగ చూ. అంతరదామర. వి. జలవల్లి, ఒకరకం నీటి మొక్క (Pistia stratiotes).

క. అంతరగంగ. వేళ్లు వైకం నేలలోకి దిగకుండా నీళ్లలో తేలుతూ వుండే ఒక జాతి నీటి మొక్క;

సం. అంతర-+గంగ-. వ్య. నీటి అడుగున.

అంతరదామర చూ. అంతరగంగ. వి. జలవల్లి, ఆము. 1.71.

సం. తామరస-. పద్మం;

క. అంతరదామరె, -తామరె, -తావరె. జలవల్లి;

క. అంతరతామరె.

అంతర(ము)+తామర.

అంతరవల్లభి దూ.చూ. అంతరవల్లభి.

అంతరవల్లభి దూ. అంతరవల్లభి. వి. 1. ఆకాశంలో వల్లభిలు గొట్టి పావురం. ప్రబంధ. 181, ఆం.దా. 2.89; 2. మల్లబంధ విశేషం.

సం. అంతర-. రోహగం; పర్యస్త-. అంకటా రోయబడినది, వినరబడినది, చుట్టివేయబడినది, కలకిందు చేయబడినది; ప్రా. అంతర-; పల్లట్టు, పల్తోట్టు. రోయబడిన, వినరవేయబడిన, పడిన, పడరిన, కలకిందైన; అంతర. మర్క, రోపల;

క. పల్లట. పర్యాయశబ్దరవం. తలకిందు, తలకిందైన; క. అంతరటి. తలకిందుగా మొగ్గవేయ.
అంతర (<ప్రా. అంతర. మద్య. రోపల, రోపరి భాగం)+పల్లటి (<ప్రా. పల్లట. తలకిందైన).
అంతరవర్తితీగ వి. నీకమ్మవారి పోగులుతీగ (Cassytha filiformis).

అంతరపు వి. 1. తారకమ్మం. విషయ. 1.26; 2. చాలు, మరుగు. సారంగ.చ. 3.45; 3. మేడ, అంతస్తు.

నం. అంతర. రోపల, దగ్గర, వేరు, దూరం, గౌరవం; ప్రా. అంతర. మద్య. వేదం, కాలం, వ్యవధి, చోటు; అ.మా. అంతర. మద్యకాలం, మద్యప్రదేశం;

క. అంతర. బహిరంగప్రదేశం, రోపరిప్రదేశం, వేదం; కు. అంతర. రోపాగం, మొ.; త. అంతరమ. వేదం, మద్యప్రదేశం; మ. అంతరమ. రోపాగం, వ్యవధి.

<నం. అంతర-క-వ.

అంతరపాంతరవాడు అంతల + పాంతల + వాడు. వి. దూరపుచుట్టం. అం.దా. 2.118.

అంతలు + అ + పాంతలు + అ + వాడు. వ్య. అంతకమాత్రిమైన బంధుత్వం కలవాడు.

అంతలు చూ. అంత.

అంతవట్టు చూ. అంత.

అంతవట్టువాడు అంత + (వ)వట్టు + వాడు. వి. 1. ఎల్లడు, అందడు. భార.నీమ్మ. 3.367; 2. అంతంకవాడు, గొప్పవాడు.

అంతవట్టువాడు చూ. అంతవట్టు.

అంతవ్వు వి. 1. రహస్యస్థలం. పరమ. 5; 2. కక్ష, తొట్టి కట్టు. విష్ణుమా.క. 4; 3. మనస్సు; 4. వరుస, స్థితి, పదవి; 5. గౌరవం, శీవి; 6. మేడ వైభాగం, అంతరపు.

నం. అంతస్థ. మద్యనున్నది; అంతస్థా. మద్య కాలం, వ్యవధి;

క. అంతస్థ. మేడ అంతస్తు, హోదా, స్థానం; కు. అంతస్థ. మేడ అంతస్తు.

<నం. అంత+స్థ..

అంతస్థ వి. రహస్యంగా ఇచ్చే బంచం.

<నం. అంతస్థ.. ఆర్థవిపరి.

అంతస్థు వి. మనస్సు.

నం. అంతస్, అంతః. రోసు, రోపరి, నడిమి; అమా. అంత. రోపల;

క. పో.చూ. అంత-స్థ. రహస్యాలోచన, రహస్యం.

<నం. అంతస్. ఆర్థవిపరి.

అంతా చూ. అంత. సర్వ. సర్వం, ఎల్ల. కాళ.క.

క. అనైత్తుం. అంతా, మొత్తం.

అంతా <అంతాన్ <అంతయున్.

అంతికలు వి. బ.వ. 1. వట్టివేళ్లరాపలు; 2. ఇంటికప్పుపై వేయటానికి రాపలాగా అల్లిన గడ్డితడికలు; 3. పెద్దవలను ఎండ వానల నుంచి రక్షించేందుకు వేసిన కొబ్బరి ఆకు

గూట్లు.

నం. అంతిక.. సామీప్యం; అంతిక.. అంతిక.. ఎల్ల;

క. అంతిక. దగ్గర, హేతుగు, చివర, అంతం. బహుళ. <నం. అంతిక.. కుంగ; <నం. అంతిక చివరిది, అంతర్భాగ నంబంది యవనిక. ఆర్థవిపరి.

అంతిపురము చూ. అంతిపురి. వి. 1. అంతాపుర స్త్రీలు. భా. విరా. 1.131; 2. అంతాపురం, రాణివాసం, రాజ్యం చేసే చోటు. భార.విరా. 4.58.

నం. అంతాపురమ. రాజరవనం, రాణివాసం; ప్రా. అంతెడర; అమా. అంతెడర. అంతాపురం; అంతిపురియా. అంతాపురస్త్రీ, రాణి;

క. అంతపుర; కు. అంతాపుర; త. అంతాపురమ; కు. అంతాపురమ.

<నం. అంతి (క) + పుర.. 'అంతాపుర' శక్తి సామ్యాన్ని బట్టి ఏర్పడింది.

అంతిపురి చూ.చూ. అంతిపురము. వి. రాణివాసం. ఉ.హరిశ్చ. 1.39.

అంతియ చూ. అంతె, అంతే. సర్వ. 1. అంతే. భార. ఆది. 2.11; 2. అంతమాత్రమే. కు.నం. 1.6; 3. ఆవిరంగా. అట్లు. భార. ఆర. 4.91.

క. అనైత్తే. ఆపాటిదే.

అ, ఎ లు ఏవార్థాలుగా - 'అంత + య + అ.' అంతయ, అనుదూషము; లేదా, 'అంత + ఎ' అంతె > అంతియ (నూనె > నూనియ - సామ్యంలో వ్యాన్నిర్వాణం).

అంతు వి. 1. చివర, తుద, పర్యవసానం; 2. వెరసి, మొత్తం.

నం. అంతః. కుడి, హద్దు; ప్రా. అంత; అ.మా. అంత. కుడి హద్దు, రకం;

క. అంత, మొత్తం; కు. అంతుగ; త. అంతు, చివర.

<నం. అంత..

అంతె చూ.చూ. అంతియ, సర్వ. ఆపాటిదే. భార. ఆది. 5.11.

అంతే చూ.చూ. అంతియ; అంత + ఎ. సర్వ. అంతమాత్రమే.

అంతేవా అంతే + ను + ఆ; ఆ. ప్రకృష్టార్థకం. అది సరేనా? అంతటితో సరా?

అంతేవా చూ. అంతే.

అంద అందు + అ. క్రి.విణ. అక్కడనే, ఆచోటనే. భార.

సదా. 2.156, శృం. నై. 2.28.

అందక చూ.చూ. అందుగు. వి. చిల్లచెట్టు.

అందకత్తియ చూ. అందము.

అందగాడు చూ. అందము.

అందగించు చూ. అందము.

అందగింపు చూ. అందము.

అందచందము విణ. చక్కనిది. భా. 2.227.

క. అందచంద. సొగసైన, చక్కని;

పో.చూ. సం. చంద, చందక.. ఇంచైన; అంత; ప్రా. అమిత. ఇంచైన, సాగనైన.
అంద(ము) + చందము.
అందజేయ చూ. అందు.
అందడుకు చూ. అడుకు. విణ. 1. అడుకులు కల. హరి. ఉ. 1.15, వరాహ. 11.44; 2. చాటిచాలని.
క. అటుత్తు. న.గ్రీ. గట్టిగా ఒత్తు. అడుము; అటుంతు. అ.గ్రీ. గట్టిగా కలియు, విగయు.
'అడుకు + అడుకు' అని వ్యాకర్తల వివరణ; అతిశయ స్ఫూర్తి కోసం ఆప్రేక్షితం; అందు + అడుకు;
<మూ. ద్రా. *అడ- వై-.
అందమక రూ.చూ. అంతదనుక. క్రి.విణ. అంతవరకు, అప్పటి వరకు. చంద్రా. 5.37.
అందంద అవ్య. 1. మరిమరి. భార. క్రో. 4.67; 2. అక్కడక్కడ. కాశీ. 1.132; 3. మిక్కిలి. కాశీ. 4.118; 4. కరచుగా. వసు. 4.98.
క. అందు. ఆనమయం. అవ్వదు; పో.చూ. అందెందు. ఎల్లప్పుడు, నదా.
అందు + అందు + అన్.
అందనం రూ.చూ. అందం (వర్ణాగమం?).
అందనడు చూ. అందము.
అందనటుచు చూ. అందము.
అందము వి. 1. చక్కదనం. భార. విదా. 1.228; 2. అలంకారం. శృం. నై. 2.102; 3. విదం, రీతి. వి.వు. చూ. పీఠిక (బ.వ. అన్ని అంశాల = అన్ని విధాల); విణ. 1. చక్కని. ఆము. 1.6; 2. యోగ్యం, యుక్తం, తగినది, సారంగ. చ. 3.127.
క. అంద. ఒప్పదం, అందం, ఇంపు, చక్కని, రీతి, స్వభావం (ఇది దేశ్య మని కిచ్చెట్); కు. అంద. ఒప్పదం, బొచిత్తం, అందం; అనుతన; క. అంతమే.
<అంత. అందం; అంతమే, అమే, అమై, బి, చంతమే. అందం; అమై. అద్భుతమైన; మ. అంతం. ఒప్పదం, బొచిత్తం, చక్కని;
పో.చూ. సం. అంతన, చక్కని; ప్రా. అంతో. ఆకర్షణీయం, ఆహ్లాదకరం; అందవికారం, వికృతమైనది. బహుళ; అమ్-త (వ్రత్యయం).
అందకత్తియ రూ. అందకత్తె. వి. సౌందర్యవతి (అంద(మే)-కత్తియ). క. అందగార్తి, అందగాబలు. సౌందర్యవతి; కు. అంద. అందం; క. మ. అంతమే; పో.చూ. సం. అంతన, చక్కనిది; అంద(ము) + కత్తియ (స్త్రీ వాచక మకుప్ వ్రత్యయం). అందకత్తె రూ. చూ. అందకత్తియ. వి. సౌందర్యవతి. అందగారు (-కాడు). వి. సౌందర్యవంతుడు. చంద్రా. 2.136. క. అందగార. సుందరుడు; కు. అందగారె; క. అంతకూరమ. అంద(ము) + కాడు (పుంవాచక మకుప్ వ్రత్యయం). అందగించు స.గ్రీ. 1. ఎంచు. కృ.శకు. 2.69; 2. అలంకరించు. రాధికా. 1.127; 3. ఏర్పరచు, నిర్మించు. రాధికా. 3.56; అ.గ్రీ. రమ్యమగు,

ఒప్పియుండు. హంస. 5.20. అంద(ము) + గ + ఇంచు. అందగించు చూ. అందగించు. వి. 1. సింగారించు; సాగను. కువ.చ. 5.5; 2. అలంకారం; 3. అందం. అందవడు అ.గ్రీ. అందగించు, ఒప్పు. నా.వం. 1.131. క. అందగొలిను. రమ్యంగాచేయు; అందంబడె. అలంకృతం, సుందరం. అంద(ము) + పడు. అందవటుచు స.గ్రీ. అలంకరించు. అంద(ము) + పటుచు.
అందటు రూ. అందటు. నర్వ. 1. ఎల్లవారు. భార.ఆది. 1.146, శృం.నై. 4.137; 2. అంతమంది (నంబంద నర్వ).
క. అనిబరు. ఎల్లవారు. అంతమంది. పో.చూ. కు. మంతెర్ల, మాతెర్ల. అందరు; క. అనైవరుమ్. అందరు; మ. అనెజవర, అనెజవరతుమ్. అందరు, అంతమంది.
'అంత + వారు' అని వ్యాకర్తల పద విభాగం; అంత అంతవివారు, గొప్పవారు అని అర్థం. అంద + అన్ (క). పో.చూ. క. అంద, అ, ఇంద, ఎంద, నిర్దేశార్థక నర్వ నామాలు; పో.చూ. అందటు.
అందలపుకొమ్ము చూ. అందలము.
అందలము వి. 1. పల్లకి. భార.ఉద్యో. 1.179; 2. పక్కల కప్పరేక కుర్చీవలె ఉండే వాహనం. కళా. 8.29; వి. బ.వ. పిల్లల ఆట. వి.వు. 7.202.
సం. అందోల. ఉప్పు; ప్రా. అందోలా; అ.మా. అందోల్లనమ్. ఉయ్యాలమంచం;
క. అందణ, అందల్. దోరి, పల్లకి; కు. అందణ. పల్లకి; మ. అందాటమ్. అర్థపలక; వజ్రాదమ్. (బల్లి కట్టు, నంగడి మీది) అర్థపలక; అందోళమ్. పల్లకి, ఉయ్యాల, దోరి.
<సం. అందోల-. మోసేటప్పుడు ఈగే వాహనం.
అందలపుకొమ్ము వి. దోరి కొంగు.
అందలి చూ. అందు. విణ. అందున్న. భార.ఆది. 1.38, శృం.నై. 5.77.
క. అల్లి, అల్. (అల్- అల్. సప్తమ్యంకరూపం). అందలి; కు. అవులు. అక్కడ; క. ఉంతిల్. అక్కడ; మ. ఇల్. సప్తమీ ప్రత్యయం.
<అందు + అల్ + ఇ (అత్తల్, ఇత్తల్, ఎత్తల్ మొ. వాటిలో కన్నడంలో కూడా 'అల్' కనిపిస్తున్నది).
అందాడ రూ.చూ. అందడనుక. అవ్య. 1. అప్పటివరకు. భార.కాంతి. 2.148; 2. అంతవరకు. మను. 5.24.
<అంత + దా.క.
అందాజు రూ. అందాను. వి. 1. అంచనా; 2. విలువ కట్టటం; 3. ఉహ; 4. ఉజ్జాయింపు.
నే. అందాజ్, అనాజ. ఉహ; అందెజా. అంచనా; అందాజ్ < హిం. అందాజ్. అంచనా, ఉహ; హిం. మదా. ఉ. పార. అందాజ్. అంచనా, ఉహ; కుర్మిమ్. అందాజా; గు. అందాజ, అందాజ్. పరిమాణం. అంచనా, హద్దు; అర. అందజ్;
క. అందాజు. అంచనా, విలువ; కు. అందాజి;

క. అందాజ్.

<ఉ. అందాజ్.

అందాజవల్లె వి. నుదింపు రెక్క. అందాజభాగము వి. ఆయవ్యయాల అంచనాలో నిర్దేశించబడిన మొత్తం, కేటాయింపు.

అందాజవల్లె చూ. అందాజ.

అందాజభాగము చూ. అందాజ.

అందావు అవ్య. నుమాడు, రమారమి.

<అంక+దావ.

అందాను చూ.చూ. అందాజ. అవ్య. నుమాడు, రమారమి.

అందిక¹ చూ.చూ. అందుగు. వి. చిల్లచెట్టు.

అందిక² చూ. అందు².

అందికొను చూ. అందు².

అందికోలు చూ. అందు².

అందిచా(వు) చూ. అందు².

అందిచ్చు చూ. అందు².

అందించు చూ. అందు².

అందించేయి న.శ్రీ. వంసు చుట్టుకు చుట్టుకు కలుపు.

అందిపొందవీవాడు చూ. అందిపొందు.

అందిపొందివల్లీవాడు చూ. అందిపొందు.

అందిపొందివవాడు చూ. అందిపొందు.

అందిపొందువారలు చూ. అందిపొందు.

అందిపొందు చూ. అందు²; అందు²+ఇ+పొందు.

అందిపొందవీవాడు వి. అన్యుడు, పరానివాడు (వ్య. అందుబాటులో లేనివాడు, కలియనివాడు). అందిపొందివల్లీ వాడు వి. నుకొకరిచ్చారా చుట్టమైనవాడు, పరంపరా నంబి, దూరపుచుట్టం (వ్య. దగ్గరైనవాడు, కలిసిన వాడు). ఆం.దా. 2.113. అందిపొందివవాడు వి. దూరపు చుట్టం (వ్య. నన్నిహితుడు, అనుకూలుడు; అందు+ఇ+పొందు+ఇ(న్)+అ+వాడు). ఆం.దా. 2.113. అందిపొందువారలు వి. బ.వ. దూరపుచుట్టాలు.

అందియి చూ. అంబె. వి. మాపురం. భార.విరా. 4.26, శృం.తై. 6.29.

నం. అందుక¹, అందుక². ఏనుగు కాలి గొలుసు, నూపురం; ప్రా. అందుయా; అ.మా. అందుయ; మరా. అందు, అందుక;

క. అందుగ, అందుగె, అందిగె. గొలుసు, నంకెల, నూపురం.

అందియ <*అందిగ <నం. అందుక-.

అందు¹ న్యూన సర్వ. శ్రీ.విజ. 1. వానిలో, వారిలో, దానిలో. భార.అది. 5.11; 2. అక్కడ, ఆదోట. భార. అది. 6.153, మార్క. 5.265; 3. అధికరణంలో నవ్వుమీ ప్రత్యయం. -లో, లోపల, మీద; భార.నవా. 1.58; 4. నమింపలో, దగ్గర; ఇందునందు. భార. నవా. 1.89; 5. తవ్వకార్థంగా; అది, ఆవి, వాడు, అమె, వారు ప్రథమేకర విధత్తులతో ప్రయుక్తం: అందు లోను. భార.అను. 2.255, అందులో. దశకు. 3.23, అందున. రామా. 7.284, అందుకై. బహుళ.

5.129, అందుకు. చం.దా. 3.6; 6. క్రియాజన్య విశేషం పూర్వకమై విశేష్యంవలె ప్రయుక్తం: కొరకొని నందును=అందించినదనియందు. భార.అను. 4.244; 7. పరలోకంలో. మార్క. 5.265; 8. కృతీయార్థంలో. భా.రా. 2.181; 9. వలన, పంచమ్యర్థంలో. మను. 6.98; 10. పర్యవసానంవలె ఇతర పదాలతో నమనిస్తుంది: అందుమీద. దశా. 3.16, అందు కరమునన్. తై.భా. 8.116.

క. అందు. అప్పుడు, అనడుమంలో; కు. అని. అప్పుడు, అచోటల్లో; క. అన్ను. అచోట; మ. అన్ను. '*అ' లేక '*అ' అనే ద్రావిడ దారువు దూర్ధార్థం: 'అందు' లేక కాలాదులను తెలిపే విశేష్యం అయివేంక వచ్చు.

అందు² న.శ్రీ. 1. పొందు. భార.అర. 2.271; 2. అంటు, తాకు. భార.సా. 1.5; 3. గ్రహించు. పుచ్చుకొను, పట్టుకొను. భార.అశ్వ. 2.172; 4. అందుకొను, చేదు. కాశీ. 2.4; 5. కను, (నంతానముగా) పడయు. నరస. 1.44; 6. అవలంబించు, పూను. కళా. 6.183; అ.శ్రీ. 1. లభ్యమగు, కొరకు. భా.రా. 6.192, భార. కాంతి. 5.549; 2. నమానమగు, సాటియగు; 3. సరిపడు, తగియుండు.

క. అయిదు, అయి. వెళ్లు, చేరు, కలియు, చేరదీయు; అందు. కలిసికొను, చాడవడు, లోనుండు; పో.చూ. క. ఎయితు. చేరు, పొందు; అర. న.శ్రీ. పొందు; అదుగు. న.శ్రీ. చేరు; మ. ఎయిదు. పొందు; కువి. అంద, అందినై. చేరు, కలియు.

'అక్', 'అక్' లేక 'అయి', 'ఎయి'ల నుంచి క్రమంగా వచ్చిన 'అదుండు' లేక 'అయిస్తు' అనే దు వర్ణాంత అసమావేశ క్రియాజన్యం కావచ్చు.

అందజేయి న.శ్రీ. అందునట్లుచేయు. పల్నా. 71. (అందు+చేయు). అందిక² వి. 1. సామీప్యం. కృ.శకు. 1.55, పల్నా. 41; 2. ఆచారం. కృ.శకు. 3.55; విజ. సమీపం, దగ్గర. అధ్యా.రా. 1.19 పు. అందికొను చూ. అందుకొను. న.శ్రీ. 1. ప్రతిగ్రహించు, పుచ్చుకొను. ఆము. 6.69; 2. (కొంకచేసి విడిచిన పనిని) కొనసాగించ బూను, కైకొను. కకుత్స్థ. 2.45. అందికోలు చూ. అందు కోలు. వి. 1. సామీప్యం. గోపురాజు విక్ర. 6.110; 2. అందుబాటులో ఉండటం; 3. (చేయి మొ.) చాపి పుచ్చు కొనటం. అందిచా(వు) వి. అందుబాటులో ఉన్నవాణ్ణి చాచికొట్టే చెబ్బ. కళా. 8.99. అందు+ఇ(అందుకొని)+చా(వు) (చాచికొట్టే చెబ్బ). అందిచ్చు న.శ్రీ. 1. అందునట్లు ఇచ్చు. భార.విరా. 4.112, ఉ.హరి. 1.148; 2. అందు కొని ఇచ్చు. బహుళ: <అంది+ఇచ్చు; లేక అందు+ఇచ్చు. అందించు 'అందు' దాకుప్రేరణార్థకం. న.శ్రీ. 1. అందజేయు, చేర్చు. భార.ప్రో. 4.307; 2. పొందు నట్లుచేయు, పొందించు. హరి.ఉ. 4.186, వి.పు. 2.78. అందు²+ఇంచు. అందుకొను న.శ్రీ. 1. పుచ్చుకొను నిర్వ. 1.26, హరి. 2.8, భాగ. 10. ఉ. 770; 2.

స్పృశించు, అంటు. తై.చా. 6.172; 3. వట్టుకొను. కళా. 3.120; 4. కలియు, కూడు. కళా. 4.3; 5. పొందు, చేడు. అందుకోలు రూ.చూ. అందికోలు. విజ. చేతికి అందు బాటులోనున్నది, నమిపం. సిం.వ్యా. 5.53; వి. అందు కొనటం. అందుపాటు విజ. నమిపం, దగ్గర. ద్వి.హరిశ్చ. మా. 696; వి. సామిప్యం, చేరిక. అందుబడి విజ. నమిపం, దగ్గర, మలదం. దోష. 1.79; వి. అందిక, చేరిక, సామిప్యం.

అందుకు రూ.చూ. అందుగు. వి. చిల్లెట్టు.

అందుకొను చూ. అందు².

అందుకోలు చూ. అందు².

అందుగ రూ.చూ. అందుగు.

అందుగు రూ. అందక, అందిక, అందుగ, అందువ; చూ. ఇందు⁴. వి. నల్లకి, చిల్లెట్టు (Strychnos potatorium). మను. 2.7.

క. అందుగు. చిల్లెట్టు; పో.చూ. క. నన్తై. చిల్లగింబ; కోట. అంధ్. సొంపుక్షం;

పో.చూ. దే.ప్రా. అ.చూ. అందగ. చెట్టు.

అందుపాటు చూ. అందు².

అందుపొందు రూ.చూ. అందిపొందు.

అందుపొందువాడు రూ. అందిపొందువాడు. వి.

దురపుచుట్టం (అందు + పొందు + వాడు).

అందుపొందువాడు చూ. అందుపొందు.

అందుబడి చూ. అందు².

అందుల చూ. అందు¹; రూ. అందలి (బహుళ; అందు-లు-అ; ఇక్కడ 'అ' అనేది ప్రత్యయం; 'అందు-ల' అనే అనుచితవిధానం ఆ కర్మాక వచ్చింది). వి. ఆటోటు. చార.నభా. 1.184; విజ. అందున్న, అందుగల. ద.హిం. కా.నం. 4.6. పం. 970; క్రి.విజ. అందులో. నీలా. 3.33.

అందులకు (వక్తి) 1. అక్కడికి. చార.ఆది. 7.2; 2.

దానికి. చార.ఆర. 2.

అందులకు చూ. అందుల.

అందువు రూ.చూ. అందుగు. వి. చిల్లెట్టు.

అందె రూ.చూ. అందియ. వి. 1. నూపురం, శ్రీల కాలి నగ. చార.విరా. 4.26, శృం.నై. 6.29, భీమ. 5.112; 2.

దిరుగుగా కాలికి తొడుగుకొనే కడియం, గండపెండేరం.

అందెబందెలు వి. బ.వ. నిర్బంధం, చిక్కు, జంజాటం.

క. అందుక, అందుగె. గొలుసు, నంకెల.

అందె + బందె + లు (వ్య. నూపురము నంకెల).

అందెబందెలులేని విజ. చిక్కులేని, బాదలేని.

అందెబందెలులేని చూ. అందెబందెలు.

అందేపా వి. శంక, ఆరోచన.

హిం. అందేశా, చింత, శంక; మరా. అందేశ, అందేశా. నంశయం, విచారం; ఉ. అందేశహ్. శంక, కయం; పార. అందేశహ్. అనూయ, ఆరోచన, కవస్సు; ఆర. అందేశ.

< ఉ. అందేశహ్.

అందొలు రూ. అందలు. వి. జనులందరు. చార.ఆది. 5.164.

'ఇందొలు' సామ్యంలో కాననాల్లో కనిపించే తొలి రూపం 'అందొలు' కావచ్చు. అంద + అవర్ > అందోర్ > అందొలు (పో.చూ. క. విజ్ఞవర్ > విజ్ఞోర్).

అన్న¹ రూ. అన. వి. 1. కండ్రి. చార.ఆది. 2.84, కాశీ. 4.83; 2. అన్న, అగ్గజుడు. చార.ఆది. 6.202; అవ్య. 1. వరుసుల నుద్దేశించిన ప్రార్థనార్థకాల్లో క్రియల కను ప్రయు కం. చార. ఉద్యో. 3.848; 2. వరుష నామాలకు అనుప్రయుక్తం : రామ + అన్న, పోత + అన్న.

క. అణ్ణ, అణ్ణ అన్న, గౌరవ వాక్యల్యాలను తెలిపే సంబోధన; అణ్ణ. సాదర శ్రీ సంబోధన; కొడ. అణ్ణ. అన్న; కు. అణ్ణ. అన్న, పెద్దవాడు, మేనమామ, కండ్రి; క. అణ్ణ, అణ్ణన్, అన్న; అణ్ణ. అన్న, కండ్రి; అణ్ణాచ్చి. అన్న; అణ్ణాల్లై. అన్న (నిందార్థంలో);

అణ్ణార్. అణ్ణకు గౌరవ సూచక బ.వ.; అణ్ణావ్వి. అన్న, మేనదాన; అణ్ణ. వదిన; మ. అణ్ణావ్. అన్న; కోట. అణ్; కొడ. ఒణ్, ఒణ్ణాణ్; కొలా. అన్నాక్; గోం. తన్నాల్, తన్నానా, తన్నాలోడ్.

దే.ప్రా. అణ్ణా. యవకుడు, మరది.

< మూ.ద్రా. *అణ్.

అన్నగార్థ¹ వి.బ.వ. పూజ్యులైన శ్రేష్ఠ సోదరులు. అన్నదమ్ములు (-తమ్ములు). వి. బ.వ. అన్న, తమ్ముడు; సోదరులు. అన్నన్న రూ. అన్నన్నా; అన్న + అన్న ('అన్నా' అనేది సంభాషిన్ని గాని ప్రశంసను గాని తెలుపు కుంది). అవ్య. 1. సంభాషార్థకం. మార్క. 1.203; 2. ప్రశంసార్థకం. విజయ. 1.83. క. అన్నో. కరుణను గాని ఆశ్చర్యాన్ని గాని తెలిపే అవ్యయం; అన్నా. అమ్మా; అన్నై. అమ్మ. అన్నప్పా రూ.చూ. అన్నన్న. అవ్య. ప్రశంసార్థకం. ఉ.రా. 4.239. అన్నదమ్ములు (-తమ్ములు). రూ. చూ. అన్నదమ్ములు. వి. బ.వ. అన్న, తమ్ముడు. ఉ.హరి. 4.15.

అన్న² అవ్య. అనినప్పటికి, అనినయెడల. చార.ఆశ్ర. 1.47.

< అనినన్ - అను; చూ. అను.

అన్నట్టు అవ్య. మరచిన విషయం స్మృతికి వచ్చినట్టు సూచిస్తుంది. < అనినట్టు; అనినన్ + అట్టు. వ్య. అనిన విధంగా.

అన్నకావడి వి. 1. తిండిపోకు; 2. ఇంటింటా కవళమెత్తుకొని పొట్టపోసుకునేవాడు. అర్థవివరి.; 3. అన్నపూర్ణకావడి.

< నం. అన్న(ము) + తె. కావడి.

అన్నకుత్తి వి. అన్నం వడ్డించే సాదనం.

< నం. అన్న(ము) + తె. గుత్తి.

అన్నకొరి రూ.చూ. అనకొరి.

అన్నగళ రూ.చూ. అన్నగళ. వి. 1. వేత్రహస్తుడు, కంచుకి; 2. నవంసకుడు.

అన్నగళి రూ.చూ. అన్నగళ. వి. నవంసకుడు.

అన్నగళ రూ. అన్నగళ, అన్నగళి, అన్నగాడు, అన్నగార్డు. వి. వేత్రహస్తుడు, కంచుకి. దళా. 6.84.

పో.చూ. క. పండ, పండ, సంద. నవంనకుడు; క. అణ్ణకన్. నవంనకుడు; అణ్ణాలన్. చార్వావిరేయుడు; సు. సంబన్. నవంనకుడు.

పో.చూ. నం. పండ. నవంనకుడు; ప్రా. సంద, సంద.

<క. అణ్ణకన్. (రాజీవానం కావరికై నియమింపబడిన నవంనకుల్ని 'అన్నగార్లు' అని పిలిచేవారు. 'అన్నగార్లు' అవిధంగా అర్థవివరి. చెంది 'నవంనకులు' అనే అర్థంలో ప్రయత్నం).

అన్నగారు చూ.చూ. అన్నగకు. వి. వేళకహస్తుడు. రమనా. 15 పు., మన్మారుదానవిలాసము 57 పు.

అన్నగార్లు చూ. అన్న.

అన్నగార్లు చూ.చూ. అన్నగకు. వి. వేళకహస్తుడు.

అన్నగవ చూ. అన్నగకు. వి. నవంనకుడు.

అన్నగ చూ. అన్న.

అన్నగిమ్మలు వి. చేప వెన్నుమీది పొడుగాది గీత.

అన్నగమ్మలు చూ. అన్న.

అన్నగకు అనుకు పనరుక్తి. చూ. అనుకు [అన్(క)-న్-+ అనుకు].

అన్నగ చూ. అన్న.

అన్నగ చూ. అన్న.

అన్నగార్లచెంబు వి. 1. ఒక రకం చెంబు; 2. ముట్టిచెంబు (నిండాళ్ళం).

నం. అన్నగార్ల (అన్నంకో నిండిన) + చెంబు (పాత్ర); ఒక ప్రత్యేకాకారం గల చెంబు పేరు. నన్యానులు మొ. వారి విశాపాత్రలు ఎప్పుడూ అన్నంకో నిండి వుండటంవల్ల గానీ, కాక అన్నగార్ల అందరికీ అన్నం పెడుతుందనే ప్రతీతి వల్ల గానీ ఆ పేరు వచ్చివుండవచ్చు.

అన్నగత్తి వి. హంసవాహనం. వేంక. పంచ. 4.288.

క. అన్నగార్ల (అన్నం + తిరి). హంసవాహనం, బ్రహ్మ వాహనం, హంస; మ. అన్నయ. హంస.

<క. అన్నగార్ల.

అన్నా చూ. అన్న. అవ్య. ఆకర్షణ సంకాపాదులను తెలుపు కుంది.

క. అన్న. ఆకర్షణార్థం.

అన్నగమ్మలు చూ. అన్న.

అన్నగిత్తి వి. ఊడువత్తి, సాంధ్రాణికత్తి.

అన్న చూ. అని. వి. 1. నర్మం, నమస్తం. చార.అను. 4.48, శృంగై. 7.24; 2. అంత నంబు గలవి.

క. అనితుం. నర్మం, నమస్తం; కు. అతు. అన్ని అంత; క. అణ్ణెత్తుం. నర్మం.

అన్నికిందికాదు వి. నర్మదక్షకుడు, అగ్ని. అన్నిదిమ వాడు (-తినువాడు). వి. నర్మదక్షకుడు, అగ్ని.

అన్ని చూ.చూ. అని. వి. అర్థిక మొదలు.

అన్నికిందికాదు చూ. అన్ని.

అన్నిదిమవాడు చూ. అన్ని.

అన్నియము వి. అన్యాయం, దోషం, కళంకం. ద.హం.కా. 10.616.

<నం. అన్యాయము.

అన్న అ.ప్ర. అన్నుకొను. మత్రిల్లు. పారవశ్యంచెండు. కు.నం. 2.163, 4.453, 6.702; వి. 1. మదపతి. శ్రీ. కు.నం. 11.595. చార. 6.113; 2. పారవశ్యం. మైమరపు. చార.ఆర. 5.434, మను. 3.117; 3. శోక. చాంతి. పండి.చ. 60 పు., చా.రా.య. 1660; 4. మత్రి. ఉన్నాదం. ఆవేశం; 5. చార్వ.

క. అణ్ణ. చాంతి, శోక; అణ్ణు. శ్రీ; క. అణ్ణంకు. అందం, అందగతై; అణ్ణ. అ.ప్ర. అందగించు, అందంగా వుండు.

<మూ.ద్రా. *అణ్(ణ). అందంగావుండు.

అన్నుకొను అ.ప్ర. పారవశ్యం చెండు. మత్రిల్లు. మైమరపు. కాశీ. 4.203, మను. 5.22. అన్నుకొనె ప.ప్ర. మత్రిల్లకేయ, పారవశ్యమొందించు. కళా. 6.128.

అన్నుకొను చూ. అన్ను.

అన్నుకొనె చూ. అన్ను.

అన్నువ వి. 1. అల్పం, నన్నం. చార.ఆది. 3.38; సిం.ద్వా. 1.203; 2. కొంచెం, రక్కువ, కొరవడిన. చా.రా.చాల. 104, కళా. 3.204; 3. చిన్నది. విక్ర. 3.75; 4. మనోహరం. సారంగ.చ. 2.62; వి. 1. హిసుకు, దుర్బలుడు. అచ్చ.రా.య. 495; 2. అన్ను. శ్రీ. శవర. 1.3; 3. చిన్నవాడు.

<అన్ను-వ.

అన్నువు చూ. అన్ను. వి. 1. శోక. మెరుగు. చార.ప్రోక. 5.275; 2. పారవశ్యం.

క. అణ్ణ. సాందర్యం, యుక్తం, వరుస. క్రమం; కు. అణ్ణ. నాట్యకతై ఆహార్యం, నెమలి పురి; క. అణ్ణ. అందం; మ. అణ్ణ. అలంకారం.

<అన్ను-వ.

అన్నెకాదు చూ. అన్నెము.

అన్నెకారి చూ. అన్నెము.

అన్నెము వి. ఇతరం, వేరు, అన్యం. కు.నం. 6.729.

నం. అన్యతి, అన్య, అన్య. ఇతరం, ఇతరుడు, ఇతర; ప్రా. అణ్ణ. ఇతరం, రెండవది, చిన్నం; దే.ప్రా. అణ్ణ. పగిలిన, ఆపాదించబడిన; అ.మా. అణ్ణ. ఇతరం, వేరు; అన్న; పా. అన్న. ఇతరం, వేరు, వేరొకటి; అప. అణ్ణు, అణ్ణ, అన్న; ఒ. ఒన్య; హం.మరా. అన్; సిం. అన్; గు. అన్, అన్య;

క. అన్య; కు. అన్య; క. అన్నియమ్; మ. అన్యమ్.

<కె. అన్నె (ము) <అన్నియ <నం. అన్య--

అన్నెము వి. పాపం. సారంగ.చ. 3.82, కక. 2.110.

నం. అన్యాయ. న్యాయంకాని పని, అక్రమం, అనోచిత్యం, అనర్థం; ప్రా. అణ్ణాయ, అణ్ణాఅ; శోక. అణ్ణాయ; అమా. అణ్ణాయ. అన్యాయం;

క. అన్నెయ, అన్నయ; కు. అన్నయ; క. అన్నియాయమ్; మ. అన్యాయమ్. అన్యాయం.

<ప్రా. అణ్ణాయ--

అవ్వెకాడు అన్నె(ము)+కాడు. వి. అన్యాయకారి.
క్షేత్రయ్య. క. అనియాయక్కారన్. అవ్వెకారి అన్నె
(ము)+కారి. వి. అన్యాయకారిడి; విణ. పాపకారి.

అవ్వెమువ్వెము వి. పాపం పుణ్యం.

అవ్వెమువ్వెము చూ. అన్నెము².

అప్పించు¹ దూ.చూ. అనిపించు¹. న.క్రి. పలుకునట్లుచేయు.
శక. న. 4.15.

అప్పించు² దూ.చూ. అనిపించు². న.క్రి. పంచనట్లుచేయు.

అవ్వారా దూ.చూ. అలమూడు.

అమ్మ¹ దూ.చూ. అనుము¹. వి. అమ్మ.

అమ్మ² దూ.చూ. అనుము². వి. నన్యవిశేషం.

అమ్మలు వి. బ.వ. రాన్యవిశేషం. దో.ప. 6.242.

అమ్మలు చూ. అమ్మ².

అన్యాయము విణ. అప్రయోజకుడు.

<నం. అన్య+అత్త- ఇతరులచే పొందబడ్డవాడు.
అర్థవివరి.

అప్¹ దూ.చూ. అప్ప. వి. కల్లి. రామవ. 2.40; హుజుప్రీ
దోడకమే కాని శేవలం మాతృ దోడకం కాదు; ప్రకట.
పురుషుల పేర్లపై వచ్చే అంతాగమం.

అప్²- ఉపనర్గ. వ్యతిరేకతా న్యూనతా దోడకంగా కొన్ని
తెలుగు పదాలకు ముందు ప్రయుక్తం; కొన్ని అరి నమాసాలు
అలా ఏర్పడ్డాయి.

నం. అప్- అవ్య. దూరంగా (ఉప, అను, నం. ప్ర-
లకు వ్యతిరేకం); కిందకు (ఉద్. కు వ్యతిరేకం); ప్రా.
అవ; అ.చూ. అవ, కూడిక, అదనం; పా. అవ.
కిందుగా, దూరంగా.

అవదూలు మిశ్రన. చూ. అవ². వి. ఆపనింద, కప్పలేని
వానిమీద మోపిన నింద. క. అవదూలు, అవదూలు.
అపనింద, అగారవం; దూలు. నిందించు; కు. దూలు.
నిందించు; క. అవతూలు. అపనింద; తూలు. విస్తరించు.
వెడలల్లు, వెల్లడించు, నిందించు, తిట్టు; తూలు. నింద,
దుప్పించారం; మ. అవదూలు. నింద. <నం. అవ-+
తె. దూలు. అవనమ్మకము మిశ్రన. దూ. అవనమ్మక. వి.
అవిశ్వాసం, అనుమానం. క. అవనంబిగె, అవనంబిగె,
అవనంబిగె, అవనంబుగె. అవిశ్వాసం; కు. అవ
నంబిగె(గె); క. అవనంబిగె. అవనమ్మక మిశ్రన.
దూ.చూ. అవనమ్మకము. వి. 1. అవిశ్వాసం. ద్వి.హరిశ్చ.
ఉ. 1524; 2. అనుమానం. హరిశ్చ. 5.136. అవనెవము
మిశ్రన. వి. అపనింద. ద్వి.శ.సా. 1.19 పు. 16 పం.
అవపాడి మిశ్రన. వి. అన్యాయం, అదర్శం. మార్క.
8.118. అవనడి మిశ్రన. వి. అపనింద. మించు. 8.84.

అవక దూ.చూ. అగవ. వి. కొయ్యలెడ్డు.

<అగవ. వర్ణ వ్యత్యయం.

అవజచ్చులు దూ. అవజచ్చిరి. వి. ఒక జాతి తీగ (Gnetum
scandens).

అవజచ్చిరి దూ.చూ. అవజచ్చులు.

అవదూలు చూ. అవ².

అవనమ్మకము చూ. అవ².

అవనమ్మిక చూ. అవ².

అవనెవము చూ. అవ².

అవపాడి చూ. అవ².

*అవర- చూ. అపరాలు, విణ. రెండవది.

అవరజినును-దినును వి. అన్ని సంవారాలు, అవర
రాన్యము, వడ్డు కాక కక్కిన రకరకాల గింజలు.

అవరజినును, -దినును చూ. *అవర-.

అవరంజి దూ. అవరంజి, ఆవరంజి. వి. మేలిమి బంగారం.
వసు. 1.116, రాజవా. 1.5.

ఉ. పార. అర, అవరంజి. మేలిమి బంగారం;

క. కు. అవరంజి, మేల్మి బంగారం; క. అవరంజి.

<ఉ. అవరంజి.

అవరంజి దూ.చూ. ఆవరంజి.

అవరరాన్యము చూ. *అవర-.

అవరాతిరి వి. అర్ధరాత్రి.

నం. అవరాతిరి-. రాత్రి ఉత్తరాగ్రం, తుదిజాము; ప్రా.

అ.చూ. అవరత్రి;

క. అవరాత్రి; కు. అవరాత్రి; క. అవరాత్రిరమ్.

<నం. అవరాత్రి-.

అవరాలు వి. బ.వ. వరిపంటకు కర్వాక పండే పెనలు మొ.
పప్పు రాన్యాలు.

నం. అవర- రెండవది; అవర-. తరువాతిది, తక్కు
వది, కిందిది, ఇతరం, భిన్నం.

<నం. అవర-; *అవరములు> అవరాలు; అర్థవివరి.
అవరానవరాలు వి. ఒక చోటినుంచి మరో చోటికి నడకు
తీసుకు పోవటం; నరకు రవాణా.

అవనడి చూ. అవ².

అపివి వి. అత్యాశ, వ్యామోహం.

<అపిని=నల్లమందు; నల్లమందు మైకంలాంటిదిని
కావచ్చు.

అపిరితిపిరియగు అ.క్రి. ఉక్కిరిబిక్కిరి అగు.

<ఉ. అపరా తపిరీ+తె. అగు.

అప్పడు దూ.చూ. అప్పడు. వి. అప్పడు, ఆనమయంలో.
దార.ఆది. 7.52, అను. 1.292, 3.21.

అప్పరూపము విణ. 1. అపూర్వం, వింతయైనది. కళా. 6.217,
పాండు. 5.285; 2. అసాధారణం, క్యాచిక్కం.

నం. (వేద) అపరూపమ్. వికృతరూపం; అపరూప-
వికృతమైన, సంకోచం, ఆశ్చర్యం (అప్రీ); మరా. హిం.
అపరూప. వింతయైన, విలువయైన;

క. అపరూప, అపరూపు, అపురూప, అసాధారణం,
అరుదు, వికృతం; క. అపరూప; మ. అపరూపం.
వికృత రూపం.

<నం. అపరూప-.

అపూటము దూ. అపూటు, పో.చూ. అప్పటము. విణ. 1.
సంపూర్ణం; 2. (నోటికి) తగులనిది; 3. స్వచ్ఛం.

నం. అస్పృష్ట-. తాకబడనిది; ప్రా.మహా. అస్పృష్ట;
మరా. అపూట.

<మరా. అపూట.

అపూట య.చూ. అపూటము. వి. స్వచ్ఛం.

అపోహనము య.చూ. అపోననము. వి. అపోశనం; దోహ
నాదియందు దోహనాంశముందు వుడిసిల నీళ్ల పోనుకొని
మంత్రహర్యకంగా వుచ్చుకోటం; అట్లా వుచ్చుకునే నీళ్ల.
దీను. 2.186.

అప్త వి. రాయి కొరికే మొద్దు ఉలి.

అప్త య.చూ. అప్పడు. వి. ఆనమయంతో. దార.అను.
8.21, శృం.నై. 4.186.

అప్త య. అప, అప్ప. వి. 1. అక్క, శ్లేష్ఠసోదరి. దార.
విరా. 2.86; 2. కండ్రి. అచ్చ.రా. 4.127; 3. కల్లి;
అవ్య. 1. ఆశ్వర్యార్థకం. వేంక.పంచ. 3.340, రవిర.
2.78; 2. పీఠి నూచకం. వసు. 4.53; 3. హుళ్యరా
నూచకం. శృష్టశ. 85; 4. గౌరవాదర నూచకం.
కు.ఇందు. 1.127; 5. ప్రశంసా నూచకం. సారంగ.చ.
1.81; ప్రకృ. వరుసుల పేర్లపై వచ్చే అంశాగమం.

ర. అప, అప్ప. కండ్రి. వరుసుల పేర్ల చివర వచ్చే
ప్రకృయం, గౌరవాచరం, వయోవృద్ధులను తెలిపేది,
వాక్యల్య నూచకం, కారకమ్య నూచకం, ఆహా!అయ్యో!
కు. అప్ప, అప్పి. వరుసుల పేర్ల చివర వచ్చే గౌరవ
వాచకం; అప్పె. కల్లి; కొడ. అప్ప. కండ్రి; ర.
అప్పయ్. వాక్యల్య నూచకం, కండ్రి; అప్పచ్చి. కండ్రి;
అప్ప. కండ్రి, విహద ఆశ్వర్యార్థకం; అప్ప. కండ్రి;
అప్పైతై. అక్క; అప్పి. యజమానురాలు, అక్క; మ.
అప్పయ్. కండ్రి, పితృవ్యదు; అప్పప్ప. ఆశ్వర్యార్థకం;
అప్ప. వాక్యల్య నూచకం; కొండ. ఎబ. కండ్రి; గోం.
అపోఅల్, అపోరానా, అపోరాలోత్. కండ్రి; మైపో.
నా కండ్రి; మిఅపో. నీ కండ్రి; కుఇ. అబ. కండ్రి,
ముక్తాక, హుర్దుడు, పెద్దవాడు, అదికారి, అయ్యో;
అపో. పిల్లవాడు, కొడుకు; అబకోన. అయ్యో!; అపి.
పిల్లి, కార్య; కువి. అప్ప. నాయనమ్మ; కొలా. అప్ప,
అప్ప. మేనత్త; అప్ప. మేనమామ భార్య; ఒల్లా. అబ.
కండ్రి; ద్రా. అప్ప. కండ్రి; అబ. కండ్రి, రాక,
గౌరవ నూచక సంబోధన; అప్ప. దుఃఖాతికుడు.

ప్రా. అప్ప (నం. ఆత్త-). చుట్టం, స్నేహితుడు;
అప్ప, అత్త (నం. ఆత్తన్). తనది, శరీరం, స్వభావం,
ఆత్మ; దేశి. అప్ప, అప్ప. కండ్రి; అప్ప. సంబోధన
ప్రతీకము;

ఉ. అప, అక్క; ముండా. నంకా. అబ. కండ్రి;
దిరె. అప. కండ్రి.

<మూ.ద్రా. *అప్.

అప్తవృ అవ్య. ఆశ్వర్యార్థకం. సారంగ.చ. 1.81.
అప్ప అవ్య. 1. ప్రశంసార్థకం. రాజ.చ. 1.58; 2.
ఆశ్వర్యార్థకం. క. పో.చూ. అప్ప. అయ్యో!; క.
పో.చూ. అప్ప. విహదాశ్వర్య వ్యథా నూచకం; మ.
అప్ప, అప్ప, అప్పప్ప.

అప్పగించు చూ. అప్పన¹. య. ఒప్పించు, ఒప్పగించు.
న.శ్రీ. 1. పదిలంగా పాపాదుమని ఒకరి అధీనంలో ఉంచు.
దార.విరా. 1.249, ఆశ్ర. 1.93; 2. లోబరుచు,

అగ్గమునేము. పర. 3.11; 3. పాపాదులను వశ్యు
వికరువచెట్టు.

నం. అర్చణ. ఇచ్చటం, కానుక. అప్పగించటం
ప్రా. అప్పణం. కానుక; అప్ప. ఇచ్చు, కాన్కడచ్చు
అమా. అప్పణం. ఇచ్చటం, బహూకరించటం; పా.
అప్పనా. పారదేశ్యం; అప. అప్ప-ణ (నం. అర్చయరి)
క. ఒప్పించు, అప్పయించు. ఇచ్చు, కాన్కడచ్చు
అప్పగించు; కు. అప్పిచ్చని, అప్పిచ్చణ; క. ఒప్పి
<అప్పవి.

<ప్రా. అప్పణ-; లేదా <అప్ప.

అప్పగింక చూ. అప్పగించు. వి. అర్చణం. ఒప్పగింక.

క. ఒప్పించుకె; కు. అప్పిచ్చని; క. ఒప్పి
ఎత్తల్.

అప్పలి య. చూ. అప్పచ్చి. వి. అప్పం మొ. తిపి రి
బందారం, రాయిలం, ఉచ్చ, ఉక్కెర. కరుత్తు. 8.144

అప్పచురు వి. బ.ప. బాలక్రిడా విశేషం. చంకా
2.6 (అప్పాయిలు చేస్తున్నట్లు ఆకే ఆట వాచుచు).

అప్పచ్చి య. అప్పచ్చి. వి. 1. అప్పం. అం.దా. 2.254
2. భక్షం.

క. అప్ప. దియ్యప రాద్దె; అచ్చి. రాద్దె; అప్పచ్చి
రాద్దె (బాల బాష); కు. అప్ప. ఒక రకం పిపి వదాళం
క. అప్పచ్చి. మిరాయి.

అప్పటిము వి. స్వచ్ఛమైనది, మిశ్రంవానిది.

నం. అస్పృష్ట-. స్పృశింపబడనిది; మహా. ప్రా.
అప్పట్లు; మరా. అఫూట;

క. అప్పట; మై. రె. కొంకటి. అఫూట; మై.
అప్ట; క. అప్పట్టుమ.

<ప్రా. అప్పట్టు.

అప్పడము య. అప్పడము, అప్పలము. వి. భక్షవిశేషం.
ఉ.రా. 6.122, కాశీ. 7.186.

నం. పర్పట. భక్షవిశేషం; మహా. అప్పడ.
పప్పడ, పప్పడగ; అ.చూ. పప్పడ, పప్పడియ.
పప్పహడ; మరా. పాపడ, పాపడి; హిం. పాపడ;
క. అప్పడ, అప్పళ, పప్పడి, పప్పళ, హప్పళ;
కు. అప్పడ, అప్పళ, పప్పడ, పప్పళ, హప్పళ;
క. అప్పళమ్, అప్పళామ్, పప్పటమ్; మ.
పప్పటమ్.

<ప్రా. అప్పడ < నం. పర్పట, పరప్ప; బహుళ.
నం. పర్పట-పరుప్ప. (పప్ప) విస్తరించుట అనే
ద్రావిడ పదంనుంచి ఏర్పడి వుండవచ్చు. మో.వి. <పర్ప
(పెళ్ల); పర్ప, పర్పట-.

అప్పడాలకట్ట చూ. అప్పడాలు.

అప్పడాలకొడుపు చూ. అప్పడాలు.

అప్పడాలు చూ. అప్పడము. వి. భక్ష విశేషం.

అప్పడములు > అప్పడాలు. లోప దీర్ఘక.

అప్పడాలకట్ట వి. అప్పడాలు ఒత్తటానికి ఉపయోగించే
గుండ్రతి కర్ర. అప్పడాలకొడుపు వి. అప్పడాలకర్ర.

అప్పడు చూ. అప్ప; అప్ప-డు. వి. కండ్రి. రాజ. వి. 1.88

క. అప్ప. కండ్రి, మారామహుడు; తు. అమ్మె; క. అప్పన; మ. అప్పజే; కొండ. అపాసి.

అవ్వణ రూ.చూ. అప్పన¹. వి. ఉత్తరపు, సెలవు.

అప్పన¹ రూ.చూ. అప్పనము. వి. 1. ఇచ్చుట. కక. 2.216; 2. కానుక. ప్రభు. 2.18 వు.

అప్పనచేయు రూ. అప్పనసేయు. న.క్రి. ఇచ్చు. అప్ప గించు. అదీనంచేయు. రాజ.చ. 2.95. అప్పనసేయు రూ. చూ. అప్పనచేయు. న.క్రి. అదీనంచేయు. హరి.భా. 5.200. ఉర్దూ. 2.44.

అప్పన² రూ. అప్పణ. వి. అనుమతి, అక్ష. బహుళ. 3.28, కక. 2.215.

నం. అజ్ఞాపన-. అక్ష, అజ్ఞాపించటం; అర్పణ-. కానుక, అర్పించటం, తిరిగి ఇచ్చివేయటం ;

క. తు. అప్పనె. అక్ష, న్యాయం, అనుమతి, సెలవు ; క. అప్పణె. అక్ష.

<ప్రా. అప్పణ. అర్థ వివరి.

అప్పనచేయు చూ. అప్పన¹.

అప్పనము రూ. అప్పన¹. వి. 1. అప్పగించ, ఒప్పందం. దార.ఆది. 6.266; 2. వస్తు. దార.ఆను. 2.62; 3. కానుక. మార్క. 7.20, శరా. 5.119; 4. ఉచితం.

నం. అర్పణ-. సంపాదించటం, కానుక, ఇవ్వటం, తిరిగి ఇచ్చివేయటం; ప్రా. అప్పణమ్. కానుక; అ.మా. అప్పణ. ఇవ్వటం, కానుక ఇవ్వటం;

క. అర్పణె, అర్పణ. వినరటం, చేర్చటం, స్థిర పరచటం, ఉంచటం, కానుక ఇవ్వటం; తు. అర్పణె. కానుక; క. అర్పణమ్. అంకితం; మ. అర్పణమ్. ఉంచటం, అప్పగించటం, కానుక.

<ప్రా. అప్పణమ్.

అప్పనముగొను (-కాను). న.క్రి. వస్తుగా వుచ్చుకొను. హరి.భా. 5.6. అప్పనముచేయు న.క్రి. అదీనమందుంచు, అప్పగించు. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 2437.

అప్పనముగొను చూ. అప్పనము.

అప్పనముచేయు చూ. అప్పనము.

అప్పనసేయు చూ. అప్పన¹.

అప్పనాలదావ వి. అవ్యక్తుడు. అప్రయోజకుడు.

అప్పప్ప చూ. అప్ప.

అప్పము రూ. ఆపము. వి. భక్త్య విశేషం (ఉపవస్తుము, వెన్నప్పము మొ.). కాశీ. 7.185, ఉ.రా. 6.122.

నం. అపూప-. రాజ్ఞ; ప్రా. అపూయ, అపూవ; అ.మా. అపూప, అపూవ, అపూయ ;

క.తు. అప్ప. రాజ్ఞ; అప్ప. చేతితో ఒత్తటం; క. అప్పం, అపం, రాజ్ఞ; మ. అప్పమ్; ప్రా. అప్పా. పిల్లల తినుబండారం.

<నం. అపూప > పూప (ఋగ్వేదం); ఇంతకంటె అప్ప. (చేతితో ఒత్తు) అనే రాకుమనుంచి దీని వ్యుత్పత్తి సాదించటం మంచిది. <ఆప్య+అప్.

మూ.ప్రదా. *అప్ప-.

అప్పలము రూ.చూ. అప్పరము. వి. భక్త్య విశేషం. చంద్రా. 6.93.

అప్పళము¹ రూ.చూ. అప్పరము. వి. 1. భక్త్య విశేషం. ఉ. రా. 5.288; 2. బాలక్రిడా విశేషం. అష్టమ. క. 1-50 వు. 26 వం., కాళ. 3.33.

అప్పళము² వి. చరపు, ఆస్థాలనం.

నం. ఆ-స్థాల-. రాపిడి, చరపు, మర్దన; ప్రా. అప్పాల; మహా. అప్పాల(న). చేతితో కొట్టటం;

క. అప్పలిసు. కొట్టటం, దెబ్బ; తు. అప్పలి. అర చేతితో కొట్టటం.

<ప్రా. అప్పాల-.

అప్పళము³ అవ్య. శ్రీమంగా. ఆం.దా. 8.71.

<ఆ+పాళము. ఆ నమయం.

అప్పళించు న.క్రి. 1. తట్టు. చరపు. ఆస్థాలించు. దార.విరా. 2.7, చిత్ర దా. 5.23; 2. తట్టుకొను, అదిమివట్టుకొను. దార.సా. 1.18, వై.దా. 7.211; 3. అరమించు, కమ్ము. దా.రా. ఆర. 1.14, దీమ. 1.44; 4. తాకు, స్పృశించు. హరి.భా. 7.33; 5. అలడు, రాయ, అడ్డు. వేంక. వంచ. 4.391, శృం.నై. 2.141; 6. కొట్టు. రాజ.వి. 3.65, పారి. 3.38; 7. మూయు, కప్ప. ఉ.రా. 2.201; 8. తుడుచు. ఉ.రా. 6.207; అ.క్రి. 1. యర్పించు, ఉత్పహించు, కమకించు. దార. విరా. 2.45.

నం. అస్థాలళ. అస్థాలన. దెబ్బ, చరపు; ప్రా. అప్పాలణం; అ.మా. అప్పాలణం. చేతితో నిమరటం. పీట మొ.వాయించటం; అవ. అప్పాల-ణ. (ఆస్థాలయతి);

క. అప్పలిసు, అప్పరిసు, కొట్టు, చరపు; తు. అప్పలిపుని; క. అప్పలి. గిలాబు చేసి నునుపు చేయు; మ. అప్పి.

<ప్రా. అప్పాల-.

అప్పళింక చూ. అప్పళించు. వి. చరపు. రామా. 7.168.

అప్పనము¹ రూ. అప్పిళము. అవ్య. 1. నిచ్చుట, నకరం. కక. 1.385, రాజవా. 4.119, క్రిడా. 86, ఆం.దా. 1.66; 2. బుద్ధున, న్యయంగా.

పో.చూ. నం. అభ్యాస-. అభ్యాసం, పోనఃప్రసంగం.

బహుళః <అద్యేనము <నం. అభ్యాస-.

అప్పనము² వి. 1. పొలంలోని నీరు కిందివైపుకు జారి పోకుండా అడ్డువేసిన మట్టిపెళ్ల; 2. దోడెల నడిమి చిన్న చాలున.

<అప్య+అనము. క. అర్పు.>తె. అప్ప. చేర్చు కలుపు.

అప్పా రూ.చూ. అప్ప.

అప్పాడున(న్) ఆ + పాటు-న(న్). క్రి.విది. దద్దాబుగా, ఉన్నపకాన.

అప్పిళము రూ.చూ. అప్పనము¹. అవ్య. 1. ఎల్లప్పుడు ; 2. నిజంగా.

అప్పీలు వి. మొర, మనవి, క్రింది న్యాయాధికారి తీర్పులోని లోపాలు చూపి న్యాయకోసం వై అధికారులకు చేసుకున్న విన్నపం.

అద్భు. పో. చూ. అప్ప. వి. తండ్రి. వేణు. శ. 12 ; అవ్య. 1
ఆశ్వనాశ్వాద్యం. పార్వ. 2.175 ; 2. హుజురాద్వీతక.

సిలా. 2.55 ; 3. వినుగును తెలుపుతుంది. రసిక. 3.59 ; 4. నంతాప నూచకం. రసిక. 3.59 ; 5. ప్రళంసార్థకం.

క. అబ్బ. అహా! అయ్యో! ప్రళంసను ఆశ్చర్యాన్ని నూచిస్తుంది; కు. అబ్బ; క. అప్పన్, అప్పా. కండ్రి, ఓ కండ్రి! ఆశ్చర్యాద్యర్థకం ; అప్పాటా, అప్పాటా. ఆశ్చర్యాద్యర్థకం ; మ. అప్పన్, కండ్రి ; కొండ. ఎబ్బ. కండ్రి ; కుజ. అబ్బ. కండ్రి, హరికుడు, ముత్తాక. పెద్ద వాడు, అదికుడు; ఓల్లా. అబ్బ. కండ్రి ; కుడు. అబ్బా. కండ్రి ; బ్రా. అబ్బా. కండ్రి, అబ్బా. కండ్రి, కాక, గౌరవార్థక నందోదన ;

ముందా. నంతా. అబ్బ. కండ్రి (చిన్న పిల్లల నందోదన); దివెటన్ మొ. అఫ. మొ. కండ్రి; హిల్లా. ఓబా. కండ్రి ; హిం. అబ్. కండ్రి ; అబ్బాయిదో. మనిషి ; మరా. అబ్బా, అబ్బా. పెద్దల నందోదన ; ఉ. అబ్బా. కండ్రి, ప్రారంభకుడు ;

ఇం. అబ్బ. కండ్రి ; లా. అబ్బన్. కేవుడు.

అబ్బకాడు వి. 1. అదాగ్యుడు, అదృష్టహినుడు. వేంక. పంచ. 4.262 ; 2. మూడుడు. బహుళ. < అబ్బకాడు ; వ్య. అబ్బ అని నివ్వెరపోయేవాడు. అబ్బిడు వి. కండ్రి. బహుళ. 1.20. అబ్బిబ్బి వి. పితామహుడు ; అవ్య. ఆశ్చర్యాద్యర్థకం. రసిక. 3.59.

అబ్బకాడు చూ. అబ్బ.

అబ్బిగాళ్ళ వి. వశవులు రాతినేలపై నడవటం వల్ల వడే మెత్త కాళ్ళ ; పో.చూ. అబ్బెగాలు.

అబ్బిగించు అ.క్రి. కాకు, నహించు, ఓర్పు. కు.నం. 2.202, 10.563, 12.841, 848.

< అబ్బు + అ + గించు. అర్థ వివరి. ; నూ.ని. ప్రకారం ఈ ప్రయోగం కు.నం. లోనే కనిపిస్తుంది. అందులో కూడా 'అబ్బిగించక' అనే ప్రయత్నం.

అబ్బిడు చూ. అబ్బ.

అబ్బిబ్బి చూ. అబ్బ.

అబ్బిమంచం వి. నాల్గు దిక్కుల వందే నాల్గు నక్షత్రాలు.

అబ్బిరకంఠాయి వి. సీసపురాయి (Galena, galenite, lead glance, blue, lead, lead sulphide).

అబ్బిరకం < నం. అత్రకమ్ ; సీసం అనే మూల ద్రవ్యానికి ఇది ప్రధాన ఖనిజం ; కాని దీన్ని హిరపాటున అత్రకం (మైకా) రాయిగా గుర్తించటం వల్ల ఆ పేరు వచ్చి, అలాగే నిలిచిపోయింది.

అబ్బిరము గూ.చూ. అబ్రము. విణ. 1. అపారం, అమికం. అచ్చ.రా. 6.189 ; 2. ఆశ్చర్యకరం ; వి. అద్భుతం, ఆశ్చర్యం.

అబ్బిరవడు చూ. అబ్బిరము.

అబ్బిరపాటు చూ. అబ్బిరము.

అబ్బిరము రూ.చూ. అబ్రము. వి. ఆశ్చర్యం, ఆశ్చర్యకరమైన కార్యం. ఉ.రా. 3.104, సీమం. 3.188 ; విణ. 1. అరిది, దుష్కరం. కళా. 5.189 ; 2. ఆశ్చర్యకరం, వింతమైనది, దళా. 3.211 ; 3. కొత్తది.

నూ. ని. దీన్ని అపూర్వ, అద్భుత శక్తాలనుంచి

సాదించింది.

అబ్బిరవడు రూ. అబ్రవడు. అ.క్రి. ఆశ్చర్యవడు. యయా. 2.18. అబ్బిరపాటు వి. అబ్బిరవడటం. ఆశ్చర్యం. మను. 2.28.

అబ్బె అబ్బ-ఎ. అవ్య. అనిష్టం, అనాదరం, మొ. దావాలను నూచిస్తుంది.

అబ్బెగాలు వి. శతవులు పారేడేటప్పుడు వంపుగా పెట్టిన కాలు. దళా. 8.185.

క. అంబెగాలు. పారాదటానికి నేలకు మోపిన (చేతులు) మోకాళ్ళు.

<క. అంబెగాల్ < క. అంబు. విస్తరించటం ; లేదా <క. హంబు.

అబ్బెంద వి. వృక్ష విశేషం, ప్రేము (Calamus rotang). యయా. 4.25, 5.48.

క. అబ్బె. పిల్లలు వ్రాసుకునే కలాలు చెయ్యటానికి పనికివచ్చే చెట్టు ; పో.చూ. హబ్బె. ప్రేము.

అబ్బెనము వి. అద్యానం, అలవాటు. కాశీ. 5.232, సీమం. 3.188.

నం. అభ్యాస. ఆవృత్తి, పరిశ్రమ, శిక్షణ, అలవాటు, పునశ్చరణ, అద్యయనం, సైనిక శిక్షణ ; ప్రా. అబ్బాస. పరిశ్రమ, శిక్షణ, పునశ్చరణ, అద్యయనం ; అ.చూ. అబ్బాస. పునశ్చరణ ;

క. అబ్బెస ; కు. అబ్బెస ; క. అప్పియావమ్.

<ప్రా. అద్యాన- < నం. అద్యాన-

అబ్బో అబ్బ + ఓ. అవ్య. ఆశ్చర్యాద్యర్థకం.

అబ్రవడు చూ. అబ్రము.

అబ్రము రూ. అబ్బిరము, అబ్బిరము. వి. ఆశ్చర్యం. ప్రధా. 1.56.

నం. అబ్ర- అంతులేనిది, ఆకాశం ;

క. అబ్బిర. పెద్ద అరవు, ద్వని, వాంఛ.

< నం. అబ్ర- అర్థవివరి.

అబ్రవడు రూ. అబ్బిరవడు. అ.క్రి. ఆశ్చర్యవడు. అని. 4.56.

అభము రూ. అవము. వి. అశభం.

అభివి రూ. అపీము. వి. నల్లమందు, చెట్టు జిగురు, నిర్యానం. ఆం.దా. 2.304.

నం. అహిఫెనమ్. పాము విషం ; అఫెనమ్. నల్లమందు ; నే. అఫిమ్ ; బెం. అఫెవా ; హిం. అఫిమ్, అఫివో, అఫియాన్ ; గు. అఫె, అఫిమ్. నల్లమందు ; అఫిసి. నల్లమందు తినేవాడు ; మరా. అఫిన్, అఫిమ్. నల్లమందుసారం ; అఫూ. నల్లమందు ; అర. అఫ్యన్, అఫెయాన్, అఫిన్ ;

క. అపిని, అపిని, అప్పు, అఫిము, అఫిము, అఫు, అభిని, అఫిము. నల్లమందు ; కు. ఓపిని ; క. అపిని, అపిన్ ; కుజ. అఫు ; పర్షి. అఫు ; బ్రా. అఫిమ్ ;

గ్రీ. ఓపియన్, ఓపన్ ; చైనీస్. అఫుయంగ్.

< మరా. అపిన్.

అధిపాత వి. నల్లమందు పాలు.

అధిపాత చూ. అధిని.

అధిమావకతై మిశ్రస. వి. అర్కగౌరవంగల స్త్రీ. అధిమానవతి. బసవ. 5.53.

క. అభిమానగిత్తి. అధిమానవతి, నుకుమారి; మ. అభిమాని. గర్వి, అహంకారి.

<సం. అధిమాన- (అర్కగౌరవం)+కతై.

అమ చూ.చూ. అమ్మ. వి. స్త్రీ. భార.విరా. 2.100; ప్రకర్మ.

1. స్త్రీ నామాంక ప్రకర్మయం. దళా. 1.24; 2. ప్రేమాదర నూచకంగా కొన్ని పురుష నామాలకు కూడా అంతాగమం. కళా. 1.74.

అమకరం చూ.చూ. అమరము. వి. పదప వెనుక భాగం, కెదాపు.

అమక్కళము వి. (వెల్లి) నందడి, కోలాహలం.

క. అమక్కళమ్, అమర్కళమ్ (అమర <సం. సమర.+కళమ్). యుద్ధకూషి, పెల్లిసందడి.

<క. అమక్కళమ్.

అమగము వి. అపహ్లాం, కోత.

సం. అమగ్గ- చెదుదారి; ప్రా. అమగ్గ. చెదుదారి, కపాయం మొ. హేయ పదార్థం.

<ప్రా. అమగ్గ- అర్థవివరి.

అమంజి చూ. అమిజి. వి. వెట్టివని, హీనవృత్తి.

క. అమించి, అమంచి. వెట్టివని.

బహుళ: <అర. అమాన్. రక్షణ; అమ్మ-వి. రక్షితులు చేసే పని, వెట్టివని.

అమడ వి. జంట.

సం. యమళమ్; ప్రా. జమల. జంట; అ.మా. జమల. నరళరేఖలో ఉండటం, పరస్పరం కలిగివుండటం; జమలత్త. జంటగా వుండటం; మరా. అవలె, జావలె, కపలలు;

క. అమళ, జంట; కు. అమరు, అమళు. జంట, వెట్టింపు; క. యమళమ్, జంట, కపలలు; మ. యమళమ్, జంట.

<సం. యమళ-.

అమడకాయ! వి. జంటగాఉన్న కాయ. అమడకాయర మొగ్గ వి. జంటకాయరమొగ్గ. చంద్రా. 6.128. అమడపిల్లలు వి. బ.వ. కపలు. అమడమాటలు వి. బ.వ. 1. మడత మాటలు; 2. నవనవోద్యామాటలు; 3. శేషవచనాలు. అమడలు! వి. బ.వ. కపలు. రము. 6.42.

అమడకాయ! చూ. అమడ.

అమడకాయ! చూ. అమడకాయ. వి. గోళ్లగొండి జారి! చెందిన ఒకరకం కలుపుమొక్క (Cyanotis cucullata).

అమడకాయరమొగ్గ చూ. అమడ.

అమడపిల్లలు చూ. అమడ.

అమడమాటలు చూ. అమడ.

అమడలు! చూ. అమడ.

అమడలు! వి. శృంగరాస్య విశేషం.

సం. అంబుష్-; ప్రా. అంబుళ్ళ-;

క. అంబుడి; మ. అంబుడు; మ. అంబుట.

అమరు చూ.చూ. అమమ. చెనువల్ల కా.సం. 1073.

అమండప్రా చూ.చూ. అమాండప్రా. వి. చాచర వస్తువులు తాంబూలం మొ.వి ఉంచుకునే చిన్న కోలు, కోకలి.

అమయి పో.చూ. అమడు. అ.గ్రి. ఉబయిత్తమగు. ఉ.హ. 4.213.

క. పో.చూ. అమర, అమయ. యుత్తమగు. కలి యుండు; నిద్దలించు, నిర్దహించు; క. అమై. క్రమ పరచు, కలియుండు, నిద్దపరచు, అలరింపయోగ్యమగు, నెరవేర్చు.

<మూ.బ.ప్రా. *అమై-అయి.

అమరకము చూ. అమరు.

అమరగాడు చూ. అమరము!

అమరవాయు(కరము) చూ. అమరము!

అమరవాయు(కుడు) చూ. అమరము!

అమరపుపాదు చూ. అమరము?

అమరము! వి. 1. చేయమంది పదాలలరు నాయకత్వం;

2. అదనరవైసవ్వుడు వైస్య సహాయం చేసే నిబంధన మీద రాజు సామంతునికి ఇనాముగా ఇచ్చే భూభండం. కృష్ణ. 2.73.

క. అమరమ్.

<క. అమరమ్ <సం. సమరమ్.

అమరగాడు (-వాడు). వి. అమరం అనుదవిస్తూ రాజు సేవ చేసే భటుడు, యుద్ధభటుడు. బ.వ. చ. 3.9. 6. అమరక్కారన్. అమరవాయు(కరము) వి. అమరనాయకుని అధికారం. అమరవాయు(కుడు) వి. అమరపు గ్రామాలు వరి పొరించే వార.

అమరము! చూ. అమరం, అమరాము. వి. పదప వెనుక భాగం.

క. అమరమ్. పదప వెనుకభాగం; పదప నడిపే రెడ్డు; మ. అమరమ్. పదప వెనుకభాగం; వినుగు వెనుకభాగం; వెనుక.

<సం. అపర-.

అమరపుపాదు వి. అమరం భాగంలో ఉండే చెక్క. అమరంగణ్ణ వి. అమరంవైపు చెక్కలమధ్య నీటిలో తల తూనికీ వీలుగా ఉన్న పల్లవుభాగం. అమరంబరువు వి. వెనుక బరువు.

అమరంగణ్ణ చూ. అమరము?

అమరంబరువు చూ. అమరము?

అమరలేమ వి. కేవలా స్త్రీ. కు.సం. 8. 127.

సం. అమర-(చావులేని)+తె. లేమ. మిశ్రస.

అమరాక వి. వెన్నుమీద రంపంగల పసుపురంగు చేప; పో.చూ. అమరము?

అమరాము చూ. అమరము? వి. పదప వెనుకభాగం.

అమరిక చూ. అమరు.

అమరించు చూ. అమరు.

అమరు అ.గ్రి. 1. ఒప్పు. భార. అది. 1.65, పారి. 2.36;

2. సరిపడు, కగు. భార. శాంతి. 1.240; 3. నిద్దమగు.

దార. ఆశ్వ. 1.40, ఉ. హ. 6.147; బహుళ. 4.4; 4. కలుగు. శృం.నై. 2.110; 5. కుదురు, అనుకూలమగు, వేంక. వంచ. 2.49; 6. నెరవేరు వలించు. మణిక. 2.113; అచ్చ. దా. 1.180; 7. బలించు, అబ్బు. దిల్ల. 2.84; 8. ఏర్పడు, పొనగు.

క. అమరు. నన్నిహితమగు, కలియు, గుంపుగూడు, కన్పించు, ఒప్పు, పేరుపొందు, అధివసించు, ఆధారపడు, ఎదుర్కొను, దాదించు; కు. అమరుని. కాంచించు, పరిష్కరించు, వట్టుకొను; అమవుని, ఎమెవుని. కాంతివశేయు, అడుచు, కౌగిలించుకొను; క. అమర్. వేచియుండు, కాంచించు, విశ్రమించు, పరిష్కరించు, గట్టిపడు, అభివృద్ధిచెందు, ఒప్పు, విస్తరించు, స్థిరపడు; మ. అమరక. అమగు, పుడుదుకొను, ఆశ్రయించు, ఉపశమించు.

<మూ.ద.ద్రా.* అమర్.

అమరకము వి. 1. అమరము; 2. అమరకుం, అమర్యులం; 3. ఈనాములు మొదలగు సాగుబడి పొలాలను సొమ్ము గానీ, దాన్యాల ముక్తాకుగానీ కవులు కదపాలు వ్రాసికొని అమర్యులం. క. అమరకె, అమరక్క. ఒప్పు, సరి పోవటం; అమరు-అకము. అమరక వి. 1. ఒప్పు, అందం. పాంచా. 4.5; 2. కుదిరిక, ఆనుకూల్యం. శకా. 3.112. క. అమరకె, అమరక్క. ఒప్పు, యుక్తక; క. అమరకైక్క. ప్రకాంతక. అమరీంచు న.క్రి. 1. నియోగించు. వేంక. వంచ. 1.172, పల్నా. 44; 2. చేయు, కావించు. ఇందు 2.12; 3. పెట్టు, ఏర్పరచు, రచించు. హంస. 2.205. అమరుడు రూ. అమర్చు. న.క్రి. 1. ఏర్పరచు; 2. చేయు, కావించు; 3. కాల్చు, దరించు; 4. కూర్చు, సంఘటించు, పెట్టు; 5. నిర్దవరచు. క. అమర్చు, అమరసు. ఏర్పరచు, నిర్వహించు, కలుపు, అలడు, చేర్చు, దరించు, గట్టిగా పట్టుకొను, నిర్దవరచు, చేయు, పొందు; కు. అమవు, అమర్చు, అమెవు. ఏర్పరచు, అవు, అడుచు, నాక్కిపట్టు, కౌగిలించు; క. అమర్తు. పని కల్పించు, స్థిరపరచు, కాంతివశేయు, అవు; మ. అమర్తు, అమర్తుక్కు. అడుచు, లోబరచుకొను. అమర్చు రూ.చూ. అమరుడు. న.క్రి. 1. ఏర్పరచు. భార.ఆది. 2.2, భీష్మ. 1.173, ఆను. 3.223; 2. చేయు, కావించు. భార.ఆది. 6.218, 7.140; 3. కాల్చు, దరించు. హర. 5.37, భక. 2. 456; 4. కూర్చు, సంఘటించు. ఇందు. 2.179; 5. నిర్దవరచు. <ప్రా.తె. అమర్ + చు.

అమరుడు చూ. అమరు.

అమర్చు చూ. అమరు.

అమర్గ వి. పడవ వెనుకభాగం; గూడునుంది వెనుకగల భాగం.

అమలీలు వి. అటూ ఇటూ నరకులు మోసేవారు.

అమలు! రూ. అములు. వి. 1. ఆచరణ, పరిపాలన, ఆచరణ రోకి లేవటం; 2. విచారణ; 3. స్థానం, పదవి.

నే. అమల్లార్. అధికారి; అమల్. పదవి, పదవీ కాలం, గౌరవం, గొప్పదనం; మరా. అమల్. విధి, పదవి, అధికారం, పరిపాలన; హిం. అమల్. స్థానం, పని,

వ్యాపారం, అధికారం, ప్రభావం; ఉ. అమల్; అర. అమల్.

క. అమల్, అముల్. వరుల పక్షాన ఒక పొలంపై గానీ వ్యాపారంపై గానీ వెత్తనం.

<ఉ. అమల్.

అమలుచేయు న.క్రి. ఆచరణలోకి తెచ్చు. అమలుదాడు రూ. అమల్దాడు. వి. కాలాకాలో పన్ను వసూలుచేసే అధికారి, పోలీసు అధికారి, కహాశీలుదారు. అమల్దాడు రూ.చూ. అమలుదాడు.

అమలు! వి. మత్తు, మైకం.

గు. అమలపానీ. మత్తు.

క. అమలు, మత్తు, మైకం.

అమలుచేయు చూ. అమలు!

అమలుదాడు చూ. అమలు!

అమల్దాడు చూ. అమలు!

అమవన రూ. అమన, అమావాష, అమావాస, అమావాసి,

అమాశ, అమాశి, అమాష, అమాష, అమాన, అమ్మవాసె, అమాన. వి. అమావాస్య. భార.ఆది. 5.66, ఆను. 3.159.

సం. అమావస్యా, అమావాస్యా. కూడియున్న చంద్ర నూర్పులు గలది, కృష్ణ పక్షంలో చివరి దినం; అమావాసి. సామీప్యం; ప్రా. అమావసా, అమవస్సా, అమా వాసా. అమావాస్య; అ.మా. అమావస్సా, అమా వాసా, అమవస్సా; అవ. అమావాస; హిం. గు. అమాన; సిం. ఉమాసు; మరా. అవనీ;

క. అమావాసె, అమాసి, అమావాస్యె; కు. అమాసి; క. అమావాసై, అమావావి; మ. అమా వాస్యె; కొలా. అవునీ.

<సం. అమావాస్యా.

అమన రూ.చూ. అమనన.

అమహత్తు వి. వ్యాకరణ పరిభాష. మహత్తు పదమలను తెలిపేది; మహత్తు కానిది అమహత్తు, శ్రీ తిర్యగ్గదాలను కద్దిశేషదాలను తెలిపేది.

<సం. అ + మహత్ (వ్య. గొప్పదికాని).

అమాంభావా వి. స్నానాల గది.

హిం. హమామ్, హమ్మామ్. స్నానాల గది; ఉ. హమ్మామ్; పార. హమ్మామ్, హమామ్. వేడి నీళ్ల స్నానం; అర. హమ్మామ్.

<ఉ. హమ్మామ్ + బానా (చోటు).

అమానత్తు రూ.చూ. అమానత్తు. వి. న్యాయం. కాకట్టు. విశ్వ. క. 57.

అమానత్తు రూ. అనామత్తు. అమానకు. వి. ఒకరి అధీనంలో ఉంచబడిన సొమ్ము, న్యాయం.

నే. అమానత్. ప్రభుత్వం వసూలు చేసే మంకం; హిం. ఉ.పార.అర. అమానత్. నమ్మకం. న్యాయం; గు. అమానత్, అనామత్; మరా. అనామత్. న్యాయం, రోజువారీ లెక్కకురాని మొత్తం.

<ఉ. అమానత్.

అమావి రూ. అమానీ. వి. ప్రభుత్వ యాజమాన్యం, ప్రభుత్వ

యాజమాన్యంబి దూమి.

హిం. ఉ.పార. అర. అమానీ. ప్రదుర్వాదీనం ;

క. అమానీ. దర్మకర్తృత్వం ; న్యాసం ; వస్తు
జకాయవల్లగానీ మరే కారణంవల్లగానీ ప్రదుర్వ్యవహారమైన
దూమి, 'ఇజారా' కానిది, హక్కుదారు అదీనంలో లేనిది.

< ఉ. అమానీ.

అమావిగ్రామాలు వి. బ.వ. గుర్త కివ్వకుండా కలెక్టరు
అదీనంలో ఉన్న గ్రామాలు. అమావిబాజీబాబు వి. వస్తు
లేకుండా మేడిపాలు ఇచ్చే దూమి. ఉ. అమ్మి + బాబి +
బాబ్ ; బాబి (స్థితి) + బబ్ < ఉ. బబ్ (అంశం,
విషయం). అమావిభూములు వి. బ.వ. ప్రదుర్వ్యవహార
కలెక్టరు అదీనంలో ఉన్న దూములు.

అమావిగ్రామాలు చూ. అమాని.

అమావిబాజీబాబు చూ. అమాని.

అమావిభూములు చూ. అమాని.

అమానీ దూ.చూ. అమాని.

అమానుదస్త్ర దూ.చూ. అమానదస్త్రా. వి. మందు దినుసులు
తాంబూలం మొ. వి దంచే ఇనువకోలు, రోకలి.

అమాంతము చూ. అమానుకు. వి. చిల్లర బేరం ; క్రి.విణ.
అకస్మాత్తుగా, హఠాత్తుగా.

హిం. ఉ.పార. అర. అమానత్. న్యాసం.

ఉత్పత్తిదారుకూ కొనుగోలుదారుకూ మధ్య చిల్లర
వ్యాపారి దళారిగా వంటూ, వస్తువుల్ని కొంతకాలంపాటు
మాత్రమే తనవద్ద ఉంచుకోవానిబట్టి అర్థవివరి. వచ్చి
వందవచ్చు.

అమాంతగాడు (-కాడు). వి. 1. చిల్లర బేరగాడు ; 2. నడి
కొల్లగాడు, హక్కు లేకుండా మధ్యవచ్చి ఆక్రమించేవాడు.

అమాంతముగా క్రి.విణ. 1. అనుకోకుండా, హఠాత్తుగా ;
2. మొత్తంగా, మార్చిగా. అమాంతవర్తకుడు వి. దళారి, నడి
బేరగాడు.

అమాంతగాడు చూ. అమాంతము.

అమాంతముగా చూ. అమాంతము.

అమాంతవర్తకుడు చూ. అమాంతము.

అమానదస్త్ర దూ. అమానదస్త్రా, అమానుదస్త్రా. వి. రోలు,
రోకలి.

నే. హమామదస్త్రా. లోహంతో చేసిన చిన్న కల్పం ;
హిం. హమాందస్త్ర ; గు. హమాందస్త్రా ; ఉ. హమాం
దస్త్రా ; పార. అర. హమాందస్త్ర.

< ఉ. హమాందస్త్రా.

అమానాపతు వి. బ.వ. 1. అన్ని రకాలు ; 2. అన్ని నంగ
కులు ; 3. నానా వస్తువులు.

< ఉ. హమా (మొత్తం) + పార. బాబత్ (అంశం).

అమార్ దూ. అమాదు¹. వి. బాబుకాదు.

అమార్తాదు దూ. అమూరితాదు. వి. పడవ కట్టివేసే
కాదు.

అమార్తు దూ.చూ. జమారకు. వి. ప్రభుత్వకార్యాలయం.

అమాదు¹ వి. ఓడ లంగరు, లంగరు మోకు ; విణ. తయారైన,
నిర్దమైన.

హిం. అమార్, మార్ ;

క. అమార్, అమూర్. ఓడ మోకు ;

పోర్చు.స్పా. అమార్ ;

< పోర్చు. అమూర్.

అమారుతాదు వి. మోకు.

అమారు² వి. అమారు రాయి, చేరులకు కట్టిది.

అమారుతాదు చూ. అమారు¹.

అమారి వి. బరువులు మోసేవాడు.

గు. హమాల. దోయి, బరువు మోసేవాడు, కూరి -
మరా. హమల్. కూరివాడు ; ఉ. హమల్. బరువు
అర. హమ్మల్. బరువు మోసేవాడు.

< ఉ. హమల్.

అమావాష దూ.చూ. అమవస.

అమావాష దూ.చూ. అమవస.

అమావాసి దూ.చూ. అమవస.

అమావాసిట్టు వి. అమావాస్య చీకటి.

అమాళ దూ.చూ. అమవస.

అమాళి దూ.చూ. అమవస.

అమాష దూ.చూ. అమవస.

అమాష దూ.చూ. అమవస.

అమాష దూ.చూ. అమవస.

అమాషమట్టు వి. అమావాస్య చీకటి.

అమిజి దూ.చూ. అమంజి. వి. జీతబలైములు లేనివని

పెట్టికాకిరి ; విణ. జీతబలైములు లేనిది, పెట్టి.

అమిడిద వి. చిక్కుడు కుటుంబానికి చెందిన కలుపు మొక్క
(Alysicarpus moniflter).

అమిదం చూ. అముదము.

అమిరికం వి. ఒక రకం మామిడి ; అమృతంవలె తియ్యనిది.

< నం. అమృతమ్.

అమిరితి వి. ఒకరకం కలుపు మొక్క ; ఎంత తీసికొ
చావనిది.

< నం. అమృతీ.

అమిరె వి. కొయ్య కండలు పెరిగి, కళ్లు ఎర్రబడి, నీరుకా
కంటిజబ్బు.

అమిర్పి కొను చూ. అమరు. స.క్రి. దక్కించుకొను.

అమితుమి వి. ఔసో కాదో ఏదో ఒకటి.

< నం. అమి (ఔను) + తు (కాని) ; ద్వని సామ్యం ;

అర్థ వివరి.

అమిష దూ. అమిన్, అమినా, అమిను, అమిను. వి
1. శిస్తు వసూలు చేసే చిన్న అధికారి ; 2. న్యాయాధికారి

తీర్పులలోని ఆస్తి జప్తులు చేలం మొ.వి అమలు జరిపే
ఉద్యోగి.

నే. అమిని. న్యాయస్థానం ; హిం. అమిన్. విశ్వన
నీయుడు, మంత్రి ; ఉ. అమిన్. దర్మకర్త, వివాద

గ్రస్తమైన ఆస్తి అజమాయిషీకై న్యాయస్థానంచేత
నియమితుడైన ఉద్యోగి, మధ్యవర్తి, న్యాయాధికారి.

క. అమిన, అమిన్. కాత్కాలిక జిల్లా రివెన్యూ
అధికారి, నట్ జడ్జి, మధ్యవర్తి. కోర్టుతరపున జప్తు చేలం

మొ. అమలు బరిపే ఉద్యోగి; కు. అమిన, అమినె, అమినెరు. శిస్తు బకాయాలు నిర్బంధంగా వసూలు చెయ్యటానికి నియమితులైన ఉద్యోగి; త. అమినా, అమినా, అమిన; మ. అమిన్. అధికారి, పంచాయతీదారు.

<ఉ. అమిన్.

అమోఘ రూ. అమోఘుడు, హంబీర, హంపీర, హంపీర. వి. రాగ్యవంతుడు, కూడుడు. మెకంజీ నం. 2. పొట్లపాడు 118, 119 ప.

హం. మరా. ఉ. పార. అర. అమిర్. దనవంతుడు, నాయకుడు, ముఖ్యుడు, ఉదారుడు, శాసకుడు, నర్తారు.

<ఉ. అమిర్.

అమోఘ(రు) రూ.చూ. అమోఘ.

అముజ రూ.చూ. అవుజ. వి. బురద.

అముడు వి. అంచులో చిట్ట చివరి భాగం.

అముడు రూ. అమడు. వి. అమృతం నైవేద్యం.

నం. అమృత-; ప్రా. అమయం, అమిఅం, అమయం; శార. అమదం; అవ. అమయ;

క. అమర్తు, అవర్తు; కు. అమర్త; త. అమతు, అమదు, అమదు.

<త. అమరు.

అముడువడి పో.చూ. అమృతవడి; అముడు+పడి. వి. నిత్య నైవేద్యం. ద.హం.రా. 4.1288. క. అమృత. అమృతం, సోమరసం; కు. అమర్త; త. అమతుపటి. అన్నం; అమతుపట్టె. వడ్డన; అమతు. అమృతం, అన్నం, నైవేద్యం; అమతం, అమర్తు. అమృతం, అన్నం; అమృ. అన్నం; నం. అమృత-; అ.చూ. అమత, అమయ, అమయా; పా. అమత; అవ. అమయ, అమిఅ. <ర. అమరువటి; నం. అమృత (ఆహారం)+తె. పడి (కాల). మిశ్రన.

అముడువడి చూ. అముడు.

అమురుదండె వి. మగ్గం తొట్ల కట్టటానికి ఆధారంగా మగ్గానికి వైన అమర్చిన కొయ్య.

అములు రూ.చూ. అమలు.

అమృతవడి పో.చూ. అముడువడి. వి. నిత్యనైవేద్యం.

అమృతపాణి వి. ఒక జాతి అరటి వండు.

క. బాణ. అరటి; కొడ. బాలె; కు. బారె, బాలె; త. వాలయ; మ. వాల; కోట. వాగ్, వాయ్, వాణ్; కొడ. పాలే.

<నం. అమృత-+మూ.ద్రా. *పాణ్; అమృతం వరె తీయని అరటి.

అమేష రూ.చూ. హమేషా. క్రి విణ. ఎల్లప్పుడు, శాశ్వతంగా.

అమేషా రూ.చూ. హమేషా.

అమ్మగమ్మ చూ. అమ్మగ్ దమ్మగ్. వి. లోకాది రామాయణం, మాటామంఠి.

అంప అనుచిత విధానం చూ. అమ్మ! విణ. బాణ సంబంధమైన. భార. ఉద్యో. 2.136; వి. బాణం.

క. అంబు. బాణం; కొడ. అంబి. కు. అప్ప, అంబు;

త. అప్ప. విణ.; మ. అంపు. బాణం, ఈక; కోట.

అంబ్, అమ్; కొడ. ఒబ్; కొండ. అమ్; కుణ. అంబు. వి. బ.వ.; ఆవ్. బాణం, బాడాగ్రం; కువి. అంబు (బ.వ. ఆవ్) బాడాగ్రం; వర్ణ. గడ. అంబ్;

పో.చూ. నం. అంబ్. పోవ.

<మూ.ద.ద్రా.* అమ్మె-

అంపకట్టె వి. బాణం. అము. 6.74. అంప+కట్టె. బాణంగా చేయబడిన కట్టె; ఇనుప ములుకులకు బదులు గట్టి కొయ్యకే మురికి చెక్కి బాణంగా వాడే అలవాటును బట్టి వచ్చివుంటుంది. అంపకయ్యము వి. బాణయ్యం. అంపకాడు వి. విలుకాడు, విలువిద్యలో నేర్పరి. అము. 4.246. క. అంబుగాఱ. అంపకోల వి. బాణం. భార. శల్య. 1.248, శృం.నై. 8.189. అంపగణి (-కణి) వి. బాడానికి చివర కట్టే పక్షి ఈక. అంపబిచ్చు వి. బాడాన్ని. అంపకప్ప వి. బాణం తగలకుండా తప్పించుకొనే నేర్పు. వాల్మీకి. 2.95, కకుత్స్థ. 4.57. అంపదాన వి. అంబుల పొది. రాజవా. 2.46. క. దొణె, దొణె; త. తూణె. అంపపెట్టు వి. 1. బాణ పాతదూరం. భార. ద్రోణ. 4.228; 2. బాణపుడెబ్బ. అంపపొది అంప+పొది. వి. అంబులపొది. భార. భీష్మ. 1.106. క. పొదె, పుదె; త. అంపుప్పట్టిల్. అంపపోకడ వి. బాణ గమనం, బాణ వ్యయం. వై.బా. 5.32. అంపముల్కి వి. బాణపుటలుగు. చంపా. 3.23. అంపణి వి. బ.వ. బాణ పరంపర. భార. ఆది. 4.202, భీష్మ. 2.305; వి. బాణం. ఇందు. 2.184. పో.చూ. క. అంపజా-త్-తూణె. అంబులపొది; మ. అంపజ. అంప+పట (నమూనాం). అంపవెల్లి వి. బాణ ప్రవాహం, బాణ నమూనాం. పి. శకుం. 8.188. అంపసానకట్టె (-సాన+కట్టె). వి. బండి ఇరుసుకు నొగకు కలిపి కట్టే కర్రలు. అంపసాల వి. ఆయుధకాల. <అంప+నం. కాలా.

అంపకట్టె చూ. అంప.

అంపకము చూ. అంప.

అంపకయ్యము చూ. అంప.

అంపకాడు చూ. అంప.

అంపకోల చూ. అంప.

అంపగణి చూ. అంప.

అంపబిచ్చు చూ. అంప.

అంపకప్ప చూ. అంప.

అంపదాన చూ. అంప.

అంపపెట్టు చూ. అంప.

అంపపొది చూ. అంప.

అంపపోకడ చూ. అంప.

అంపముల్కి చూ. అంప.

అంపణి చూ. అంప.

అంపవెల్లి చూ. అంప.

అంపనమ్మ వి. దొనె మొద్దు పగలకుండా దిగించిన ఇనపకట్టు.

క. అమ్మి. పడన; అమ్మిగ, అమ్మిగ, అమ్మిగ.

పడన నడిపేవాడు; కు. అంబిగారె; త. గెమ్మి.

చిన్న పదవ; మ. అప్పు-ప్పొట్టు. పదవ నడిపేవాళ్ళపాట;
పో.చూ. మరా. అమ్మి, అమ్మెకరి. పదవ నడిపేవాడు.

అంప < క. అంబి + వన్ను < వన్నె (మీట).

అంపహావకణ్ణి చూ. అంప.

అంపహరి చూ. అంప.

అంపాచారము వి. చారాపాఠం, జలప్రవాహం. వి.ప. పూ. 7.68.

నం. అంబు. నీరు + ఆసార. ప్రవాహం;

క. ఆచారము < నం. ఆ-సార-. జడివాన.

అంప + ఆచార. దాద వర్షంలాంటి జడివాన; ఆసార
> ఆచార. అతి విరళమైన దూపం; దీనికి మరో ప్రయో
గం లేదని చూ.ని.; అంబు. నం. నీరు, తె. దాదం; నం;
అంబు కు అనుచిత పాదేశం; నం. అంభర్పూర. శబ్ద
రచనవి అం. వా.

< అంప + నం. ఆసార-.

అంపి వి. నీరు.

నం. అంబు. నీరు.

< నం. అంబు.

అంపించు చూ. అంపు.

అంపించుకొను చూ. అంపు.

అంపియ దూ.చూ. అంపె.

అంపు వి. పొడుపు, నిడివి - దాని కొంత.

అంపు చూ. అనువు. న.క్రి. 1. పోవునట్లు చేయు, పంపించు.
మను. 5.28; 2. ఆజ్ఞాపించు; వి. 1. యుద్ధాదులకు
పోయేముందు చేసే ఉత్సవం. దశకు. 8.56; 2. అమ్మ
వారిని సాగనంపేటప్పుడు చేసే ఉత్సవం. ఆం.దా. 1.143.

క. అనుప్పు. పంపించు.

అంపకము వి. పంపించటం, పీడ్చొల్పటం. మృ. వి.
3.69, హంస. 4.8. క. అంప. పంపించటం, పీడ్చొల్పటం;
క. అంపకం. అనుజ్ఞ; అనుప్పు. సాగనంపు; మ.
అనుప్పుక. వగారవంగా సాగనంపు. అంప + అకము.
అంపించు న.క్రి. పంపించు. ఉ.రా. 7.50; పల్నా. 37.
మ. అనుప్పు. (< √ అన్ + ప + ఐంచు; అంప +
ఐంచు). < మూ.ద్రా. *అన్ (కడలు). అంపించుకొను అ.క్రి.
పంపునట్లు చేసికొను, పెంచు వచ్చుకొను. కటక్తు. 3.139, దగా. 2.113. అంపుదోడు వి. ప్రయాణమందలి
కోడు, యాత్రా నహాయుడు.

అంపుకొను న.క్రి. పంపు.

< ? పంపు + కొను.

అంపుదోడు చూ. అంపు.

అంపె దూ. అంపియ. వి. చింపిగుళ్ళ ('అంపెలుగట్టి' బ.వ.
లోనే ప్రయోగం). సిం. ద్యా. 10.71.

అంపకళము చూ. అంబరి. వి. 1. జావ. బనవ. 5.265;
2. అంబరివరి కాచిన రుచ్యమైన పదార్థం. కాశీ. 7.185.

క. అంబకళ, అంబలి, అంబిల, మొ. < నం.

అమ్మి. దాని వరి మొ. పిండితో కాచి ముట్టిగ వులును
కలిపిన జావ; గు. అంబలి.

< అంబ(రి) + క(ల)కము.

అంబడుకుత్తి వి. కోం శరీరం కలిగి పొలుసులు లేని ముదురు
నీలిరంగు చేప (Mene maculata).

అంబటికాడ వి. ఒక రకం కలుపు మొక్క (Trianthema
portula castrum).

అంబటికాయ వి. సాగే శరీరం, కండలు, లోపల బుద్ధగల
నల్లటి పెద్ద పీక.

అంబటిగెట్టాకు వి. అంబడికాడ.

అంబటిచేయి చూ. అంబరి.

అంబటికోరిగాడు చూ. అంబరి.

అంబటిపోచమ్మ చూ. అంబరి.

అంబటిప్రాద్ధు చూ. అంబరి.

అంబటిమోడు దూ. అంబలిమోడు. వి. ఒక రకం కలుపు మొక్క
(Trianthema monogyna).

అంబటిలి చూ. అంబరి.

అంబడ దూ.చూ. అంబాళము.

క. అంబాడె, అమ్మె; రి. అంబడె, అమ్మె;

క. అంబిరమ్, అంబళమ్, అంబయమ్; మ.
అంపళమ్, అంపాళమ్;

సిం. ఆమ్రాతక, ప్రా. అంబాట-.

< ప్రా. అంబాట-.

అంబడిలేకి దూ. అంబడి లేడు. వి. నన్నటి లోక ఎనిమిది
రెక్కలు కలిగి ఆకువలె పల్లగా ఉండే రెల్లటి చేప.
చూ. జీకి.

అంబడిలేకు దూ.చూ. అంబడి లేకి.

అంబం దూ. అమ్మం. ఏకిన కర్పాక పొడుగ్గా చుట్టిన ఉన్ని.

అంబరంవల్లి వి. బ్రచేని, బూదరేడి (Capparis
divaricata).

అంబరహి వి. మామిడిపండ్ల రసం.

< నం. ఆమ్ర + రస-.

అంబరు వి. 1. ఒక విధమైన పరిమళ ద్రవ్యం. హంస.
5.514; 2. పసుపు రంగు.

నం. అంబర- పరిమళ ద్రవ్యం;

ఉ. పార. అర. అంబర్;

క. అంబర; క. మ. అంబర్. అంబెర్.

< ఉ. అంబర్.

అంబర్చెర్లా వి. ఏకాంబరం అనే ఆయన కయారు చేసిన మర
రాల్పం.

అంబర్హాలు వి. అంబర్చెర్లా మీద వడికిన నూలు.

అంబలము పో.చూ. అలలము. వి. కల కల ద్వని.

పో.చూ. క. అంపల్. నింద.

అంబరి వి. 1. జావ, పులిజావ. వేంక. పంచ. 1.588;
2. గంజి. ఆము. 1.81.

నం. అమ్మికా. పులిసినది; అమ్మి. పులిపెరుగు,
పులిమజ్జిగ;

క. అంబలి, అంబకల, అంబిల, అంబులి, అమ్మి.
కమిడ జావ, కోడి గ్రుద్దులోని రెల్ల సొనపంటి జిగట
పదార్థం; కు. అంబులి. కమిడజావ, జిగురు పదార్థం;
క. అంపలి (< తె. అంబలి). కమిడజావ;

ఓబెల్డ్; కొలా. అంబ. అన్నం; అంబల్. ఆహారం; నా. అంబల్. అన్నం.

<నం. అన్నం.

అంబలిచేయి వి. అంబలి రాగే చెయ్యి, కుడి చెయ్యి. అంబలి కోరిగాడు (చోరి + కాడు) వి. (అంబలి కొంగి రించే) ఒక రకమైన పక్షి. హంస. 3.12. అంబలి పోవమ్మ వి. గవ్వలంక హక్కులు దూర దూరంగా లేచే ఒక రకం మళుచి. అంబలిప్రాద్దు వి. అంబలి రాగే వేళ, మర్యాహ్నం. అంబలిచేయి వి. అంబలి రాగే వేళ. <అంబలి + నం. వేలా (వహార లోపం). అంబలిపెట్టు అ.క్రి. (వరుగు మొ. వాటికి) గంజిపెట్టు.

అంబలిపెట్టు చూ. అంబలి.

అంబలిమాడు రూ.చూ. అంబలిమోడు.

అంబళిము రూ.చూ. అంబళము.

అంబల్లి వి. ఆమాయకుడు. అం. దా. 3.12.

నం. అంబల్లి. బ్రాహ్మణునికి వైశ్య స్త్రీయందు జన్మించినవాడు, వైద్యుడు; మావటివాడు; ప్రా. అంబల్లి. దేశనామం; అ.మా. అంబల్లిహ; క. అంబలి. మంగలి, వైద్యుడు; క.మ. అంబల్లిన్. మంగలి.

<నం. అంబల్లి. (అర్థ వివరం).

అంబా రూ. అంబే. వి. ఆవుల ఆవుదూడల ద్వన్యను కరణం.

క. అంబా, అంబే, అంబ్యా, అమ్బా; కు. అంబా, అంబే, అంబో; క. అమ్బా; మ. అంబ, అమరుక. ఆరువు, పాట; నం. హంబా.

అంబాడు అ.క్రి. పారాడు, పాట.

క. అంబే, అంబ, అంబు, పాట.

అంబారపిడుక చూ. అంబారము.

అంబారము రూ. అంబారు. వి. 1. దాన్యరాశి, కుప్ప; 2. పంటలో ప్రదుక్త్యవారి రాగం.

హం.క. అంబార్. కుప్ప, పోగు; అంబార్ ఖానా. గిడ్డంగి; కు. అంబార్. కుప్ప; మరా. అంబర్, అంబార్. దాన్యపు కొట్టు; పార.అర. అంబర్. కుప్ప, మొత్తం, గిడ్డంగి;

క. అంబార్. గడ్డివామి; క.మ. అంపారమ్. కుప్ప, వరికుప్ప, దాన్యపు గిడ్డంగి.

<క. అంబార్.

అంబారపిడుక రూ.చూ. అంబారుపిడుక.

అంబారి రూ. అంబారీ. వి. ఎనుగుమీది పీఠం, చాడోలు. రంగా. చ. 1.161.

హం. అంబారీ, అమారీ; క. అమారీ, అమ్మారీ; పార. అమారీ; అర. అమ్మారీ;

క. అంబారీ; కు. అంబారి, అంబరి; క.మ. అంపారి.

<క. అమ్మారీ.

అంబారిదండే వి. ముగ్గం రాళ్ల కట్టటానికి ఆధారంగా ముగ్గానికి వైన అమర్చిన కర్ర, అమరు దండే.

అంబారిదండేకాడు వి. అచ్చుకు ఆధారంగా అంబారి దండేకు వేసిన పాడుగులాడు.

అంబారీ రూ.చూ. అంబారి. వి. ఎనుగుమీది పీఠం, చాడోలు.

అంబారీలు వి. గోమార్లు; చూ. అంబారు పిడుక.

అంబారు రూ.చూ. అంబారము. వి. దాన్యపు రాశి.

అంబారుఖానా వి. సామాను కొట్టు. మెకం. నం. 13, పు. 64.

<క. అంబార్ + ఖానా (కొట్టు). అంబారుపిడుక రూ. అంబారపిడుక, అంబారుపిడుక. వి. వశవులను అంది పట్టి రక్తం పీల్చే వరుగు, కొడుక. క. అంబారే, ఎందు కొయ్యలో ఉండే వరుగు; అంబారుట్ట. కొడుక; పో.చూ. కు. అంబారు. అంబారుపిడుక రూ.చూ. అంబారు పిడుక.

అంబారుకాదాలు వి. మట్టిలో ఉండే చిన్న వరుగులు.

అంబారుఖానా చూ. అంబారు.

అంబారుపిడుక చూ. అంబారు.

అంబారుపిడుక చూ. అంబారు.

అంబారి రూ.చూ. అంబారము.

అంబారిము రూ.చూ. అంబారము.

అంబారు వి. పల్లెచారి పాటలు.

అంబారము రూ. అంబర, అంబరము, అంబాల, అంబాలము.

వి. ఆమ్రాకం, కపీకనం, నల్లమామిడి (Spondias mangifera). రం.రా. ఉ. 116 పు. 15 పం.

నం. ఆమ్రాతక; ప్రా. అంబారుకో;

క. అంబాడె, అమరె, (అమ్మెకాయి, వ్యవ.)

<అంబాడె; కు. అంబాడె, అమరె; క. అంబిరమ్. అంబిరమ్, అంబయమ్; మ. అంబళమ్, అంపా లమ్; పో.చూ. కుజ. అంబేటి. ఒక జాతి చెట్టు.

<ప్రా. అంబారుకో.

అంబు రూ.చూ. అమ్ము. వి. 1. దాణం. చమ. 1.25; 2.

మేదరవాడివద్ద ఉండే దాణంవంటి ఇనప వనిముట్టు; 3. బలపం; 4. భరణార్యాల్లో దీపానికి నూనెవేసే దంబువల్ల.

అంబులపాది చూ. అంబపాది. వి. దాణములుంచే పాది.

అంబుదబ్బి వి. కాడు కట్టిన వింటి బద్ద.

అంబుదబ్బి చూ. అంబు.

అంబువక్కెర వి. మత్స్య విశేషం.

బహుళ: <అంబు + వక్కెర (దాణం వలె ఉండే చేప).

అంబులపాది చూ. అంబు.

అంబులోక వి. కింద తెలుపు వైన నలుపు తెలుపు, పొట్ట కింద మచ్చలు గల చేప.

అంబెడ్డి వి. అంబెడ్డులాటతో ఎద్దుగా నటించే శిశువు; వ్య. పారాడే ఎద్దు.

అంబెడ్డులాట వి. బాలక్రిడా విశేషం (చేతులూ మోకాళ్లు నేల కానించి ఎద్దుల్లాగా పారాడుతూ ఆడే ఆట).

అంబెడ్డులాట చూ. అంబెడ్డు.

అంబే రూ.చూ. అంబా.

అంబేడ వి. ఆమాయకుడు, పిరికివాడు. పద్య. 3.57, సారంగ.

చ. 2.56, చంపూ. 2.25.

క. అమ్మ, అమ్మ. పొడువం, పరాక్రమం, పరాక్రమ వత్తనం; అమ్మ. పొంతుడు; ఊ. అమ్మై. పొడువం.

అంబు+విద (విదు=అదృశ్యమగు; పొడువం లేని వాడు); లేదా అమ్మ(కి)+వేద (పొరుషానికి వేద).

అమ్మ! య. అమ, అమ్మా. వి. కర్తి. దాగ. 1.10; ప్రకర్త.

1. ఘోషా శ్రీ వాచకం, ఘోషా శ్రీ సంబోధన. దాగ.ఆది. 8.4, దాగ. 10, ఘ. 184, 1742, పారి. 1.75; 2. సాధారణంగా శ్రీ నామాల కుద చేరే ప్రకరణం. ఉదా. నీకమ్మ, వెంకమ్మ, మొ.; 3. పరుష నామాలకు కొన్నింటికి చివర ప్రేమాదర సూచకంగా చేరే ప్రకరణం. ఉదా. కృష్ణమ్మ, నాయడమ్మ, మొ.; ఆళ్ళ. 1. ఆళ్ళర్క సూచకం. విజయ. 2.78; 2. వాక్యలకు సూచకం. దళ. 6.35.

క. అమ్మ, అమ్మై, అమ, అవ్, అవె, అవ్వ, అవ్వె (<సం. అంబా). కర్తి, శ్రీ నామాంక ప్రకరణం. శ్రీ సంబుద్ధి, ఘోషాశ్రీ, అవ్వ, గ్రామదేవత, ఆహా, అమ్మో; మ. అమ్మ. కర్తి, ఘోషాశ్రీ; క. అమ్మ. కర్తి, ఆళ్ళర్క సంబోధన కరుణ సూచకం; అమ్మ. ఆళ్ళర్కార్కం; అమ్మన. కర్తి; అమ్మనె. ఆళ్ళర్కార్కం; అమ్మనె. కర్తి; అమ్మటి. ఆళ్ళర్క కరుణోపశమన సూచకం; అమ్మలో. కర్తి; అమ్మై. కర్తి; అమ్మైయో. ఆళ్ళర్కార్కం; అంపా. కర్తి; అంపిత్తె. పార్వతి, కర్తివంటిది; మ. అమ్మ. కర్తి, దేవత, అమ్మమ్మ, విషాద సంకేత సంగ్రహ సూచకం; కోట. అమ్మోర్. అమ్మ, అమా. కర్తి, దేవత; గోం. అవ్వల్-అవ్వనా-అవ్వహొ, కర్తి; కొండ. అమ్మ. శ్రీ, భార్య; కుజ. అమ. మేనత్త, మేనమామ భార్య, గృహిణి, కన్య, ఘోషాశ్రీ; కువి. అమ్మ. మేనత్త, అత్త; వర్తి. అవ్వ. పితామహి; కొలా. అమ్మ, అమ్మ. కర్తి; నా. అమ్మతాక. కర్తిదండ్రులు; అయ్య. శ్రీ, భార్య; ఓల్లా. అన్నల్. శ్రీ; ద్రా. అమ్మ. కర్తి, అవ్వ, ఘోషాశ్రీ సంబుద్ధి;

సం. అంబా. కర్తి, ఘోషాశ్రీ; పా. అమ్మ; పా. అమ్మ; అ.మా. అమ్మ, అమ్మగా, అమ్మా; అప. అమ్మ.

<పా. అమ్మా (కలికాపాదసంబంధి ద్వంద్వసంకరణం); ఈ పదానికి సమాన రూపంలో ఉన్న పదాలు అనేక ప్రపంచ భాషల్లో కనిపిస్తున్నాయి; దీని పట్టుహోర్వోత్తరాలు తెలుసుకోవటం కష్టసాధ్యం.

అమ్మక య.చూ. అమ్మక్క, అమ్మకచ్చెల్లి య.చూ. ఆళ్ళ. ఆళ్ళర్క సంతాపాది సూచకం. విజయ. 1.70, దళ. 7.59, క్రీడా. 46. అమ్మక్క య. అమ్మక. ఆళ్ళ. ఆళ్ళర్క ప్రశంసా విషాదాది సూచకం. రం.రా. 1.75 పు. 12 వం., చంద్రా. 1.86, విజయ. 1.41. క. అమ్మకో. కరుణ సూచకం. అమ్మక్కరో అమ్మ+అక్క+రో; య. అమ్మక్కరో. ఆళ్ళ. ఆళ్ళర్క సూచకం. దుక్కా. 5.88. అమ్మక్కరో య.చూ. అమ్మక్కరో. అమ్మక్కలు య. అమ్మంక్కలు. వి. బ.వ. శ్రీలు (తల్లులు అక్కచెల్లెండ్రు - ఆక్షేప సూచక ప్రయోగం). సారంగ. చ. 2.80. అమ్మగారు వి.

1. కర్తి; 2. ఘోషాశ్రీ; 3. దేవత; 4. శ్రీ నామాంకాన చేరే గౌరవ వాచకం. ఉదా. నీకమ్మగారు. మొ. కళ. 3.358. అమ్మచ్చెల్లి య. అమ్మచ్చెల్లి. ఆళ్ళ. అమ్మో! ఆహా! ఓహో!... ఆళ్ళర్క సంతాపాది సూచకం. దాగ.గం.తి. 3.357. చంపూ. 1.25. కుక. 2.104. అమ్మదుగులు వి. బ.వ. అంగారంలో అమ్మవారి పాదల్లాగా చేసి, దారం గుచ్చి, శ్రీలు సంతాప లిరించే ఆదరణం. అమ్మ+అదుగులు. పోలేరమ్మ అదుగులు. కసా. 4.87. అమ్మకర్తి పో.చూ. అమ్మవారు. వి. గ్రామదేవత. అమ్మమ్మ వి. 1. కర్తి కర్తి, మారామహి; 2. ఘోషాశ్రీ; ఆళ్ళ. ఆళ్ళర్క ప్రశంసా విషాదాది సూచకం. ముడిచా. 1.45. క. అమ్మమ్మ, అమ్మమ్మ, అమ్మమ్మ. అమ్మ, అమ్మ; ఆహా! అమ్మో!; య. అమ్మమ్మ. ఆళ్ళర్కవశమన సూచకం; క. అమ్మమ్మ. ఆళ్ళర్కార్కం; మ. అమ్మమ్మ. శోక సంశయ సంగ్రహ సూచకం. అమ్మయ్య య. అమ్మయ్యో. ఆళ్ళ. 1. దుఃఖ సూచకం (వ్య. కర్తి, కండ్రి; ఓ కర్తి, కండ్రి!). కుడిచా. 3.82; 2. ఆవక సుంది ఉపశమన సూచకం; వి. ఉపాధ్యాయుని భార్య. అమ్మయ్యో య.చూ. అమ్మయ్య; అమ్మ+అయ్య+ఓ ఆళ్ళ. ఆళ్ళర్క భయాది సూచకం. అమ్మరో య. అమ్మరో. ఆళ్ళ. 1. ఆళ్ళర్క ప్రశంసాది సూచకం. దాగ.విరా. 3.37, పాంచా. 5.76 (వ్య. ఓ కర్తి!); 2. దుఃఖ సూచకం. అమ్మరో య.చూ. అమ్మరో. ఆళ్ళ. ఆళ్ళర్క ప్రశంసాది సూచకం. పల్నా. 42. అమ్మలక్కలు య.చూ. అమ్మలక్కలు. కుక. 4.35. అమ్మల్లి ఆళ్ళ. వాక్యలకు సూచకం. అమ్మవారు పో.చూ. అమ్మగారు. వి. 1. దేవత. గ్రామదేవత, గంగకర్తి. కళా. 5.46; 2. గౌరవనీయురాలు; 3. మహాచి (మహాచివంటి అంబురోగాలు అమ్మవారి వల్ల వస్తాయని సామాన్య ప్రజల నమ్మకం). క. అమ్మన పరు. గ్రామదేవత, ఘోషారాలు, మహాచి; తు అమ్మోరు. దేవత, గ్రామదేవత; క. అమ్మై. మహాచి, ఆటంకం. అమ్మాయి వి. 1. చిన్నపిల్ల; 2. కుమార్తె. క. పో.చూ. అమ్మాయి. మారామహి; మ. పో.చూ. అమ్మాయి. పినకర్తి, పెత్తల్లి; మేనమామ భార్య, పిన కండ్రి పెత్తండ్రి భార్య; అత్తగారు (అమ్మాయి అనేది మొదట్లో శ్రీ నామాల కుద సంబోధనలో చేరి క్రమంగా వాక్యలకు సూచక ప్రకరణంగా పరిణమించింది); అమ్మో ఆళ్ళ. ఆళ్ళర్క ప్రశంసా భయాది సూచకం.

అమ్మ? వి. స్తనము, చన్ను.

క. అమ్మి, అమ్మిన్ని. స్తనం; తు. అమణి, అమని, ఉమని; క. అమ్మయ్; మ. అమ్మిన్ని.

అమ్మం య.చూ. అంబం.

అమ్మక చూ. అమ్మ!.

అమ్మకచ్చెల్లి చూ. అమ్మ!.

అమ్మకవువన్న చూ. అమ్మకము.

అమ్మకము అమ్మ?+అకము?; చూ. అము?. వి. అమ్మటం. అమ్మడు. అమ్మకపు పన్ను. వి. ప్రతి రూపాయి అమ్మకం మీద వేసే పన్ను.

అమ్మక్క చూ. అమ్మ.
అమ్మక్కరొ చూ. అమ్మ.
అమ్మక్కరో చూ. అమ్మ.
అమ్మక్కలు చూ. అమ్మ.
అమ్మక్కదమ్మక్క వి. మోనం.
అమ్మగారు చూ. అమ్మ.
అమ్మచెల్లె చూ. అమ్మ.
అమ్మదుగులు చూ. అమ్మ.

అమ్మణ్ణి చూ. అమ్మ. పి. అనుగుదిర్గ.

క. అమ్మణ్ణి, అమ్మి, ప్రేమాన్నదురాలు; అమ్మ,
అమ్మ. 'ఇదిగో విను!' అనే అర్థంలో పాదపూరక శబ్దం;
క. అమ్మణ్ణి. పూజ్యస్త్రీ నంబుద్రి; అమ్మ. ఇదిగో; పో.
చూ. అమ్మణ్ణి. వదిన; మ. అమ్మిణ్ణి. ప్రేమాన్నదురాలు,
అనుగుదిర్గ, తల్లి, దార్య.

<క. అమ్మణ్ణి. అమ్మ + అణ్ణి (ప్రేమాన్నాచక సంబోధన);

రేచా <క. అమ్మణ్ణి.

అమ్మకల్లి చూ. అమ్మ.

అమ్మనబోంట్లు చూ. అమ్మనములు. వి. బ.వ. 1. బొంగ
కొత్తులు; 2. బాలికా క్షీడా విశేషం, అచ్చగాయలాట.

క. అమ్మనై-వ-పరువమ్. చిన్నకనంలో 'ఆమానై'
ఆట అడే వయస్సు; అమ్మ (గౌరవనీయమైన) + ఆన
(దాల్చ నూచక ప్రత్యయం) + బోంట్లు (స్త్రీలు); యువ
కులు అడే ఆట కాబట్టే దానికా పేరు వచ్చి వుంటుంది.

అమ్మనములు రూ. అమ్మనలు, అమ్మనెలు, అమ్మానెలు. వి.
బ.వ. గచ్చనాయలు మొ.వి ఎగరవేస్తూ బాలికలాడే ఆట,
అచ్చనగాయలు. చంద్రా. 4.6, దశా. 8.81.

క. అమ్మాలై. అచ్చగాయలాట, అచ్చనగాయలు; క.
అమ్మాలై, అమ్మలై; మ. అమ్మాల(మ్).

అమ్మనలు రూ.చూ. అమ్మనములు.

అమ్మనెలు రూ.చూ. అమ్మనములు.

అమ్మనే(తెల్ల) అమ్మ + నే + తెల్ల(ను); చూ. అమ్మ; అమ్మ
చెల్ల. ఆశ్వు. 1. ఆక్షేపోద్దిష్టం. శశా. 8.81; 2. పరిహాసో
ద్దిష్టం. దశా. 2.380.

అమ్మమ్మ చూ. అమ్మ.

అమ్మయ్య చూ. అమ్మ.

అమ్మయ్యో చూ. అమ్మ.

అమ్మరొ చూ. అమ్మ.

అమ్మరో చూ. అమ్మ.

అమ్మలక్కలు చూ. అమ్మ.

అమ్మల్ల చూ. అమ్మ.

అమ్మవారు రూ. అమ్మోరు. చూ. అమ్మ.

అమ్మవారిని అలికి వి. చౌడేశ్వరి పండుగనాడు అమ్మవారి
గుడిలో పద్మావారంలో అయిదు రంగుల్లో వేసే ముగ్గు.

అమ్మవారిపొంగు వి. మహాచి, చిరుములు.

అమ్మవారిని అలికి చూ. అమ్మవారు.

అమ్మవారిపొంగు చూ. అమ్మవారు.

అమ్మవాసె రూ.చూ. అనువన.

అమ్మ రూ.చూ. అమ్మ. ఆశ్వు. సాధారణంగా బాదా నూచకం.

అమ్మనెలు రూ.చూ. అమ్మనములు.

అమ్మాయి చూ. అమ్మ.

అమ్మారికాడు రూ.చూ. అమారకాడు.

అమ్మి చూ. అమ్మ. వి. బాలిక, నీచ స్త్రీ.

క. కు. అమ్మి. సాదర బాలికా సంబోధన.

అమ్మిక వి. అందిక, పార్వతి. ఆం.దా. 1.40.

నం. అందికా. తల్లి, గౌరవనీయరాలు; అ.మా.

అమ్మగా, అమ్మయ్యా. తల్లి; పా. అంబికా. తల్లి.

సాద్వి, సాదర స్త్రీ వాచకం;

క. అందికె. తల్లి, దుర్గ; త. అంపికె. పార్వతి, తల్లి.

<నం. అందికా.

అమ్మి! చూ. అంబు. వి. బాణం. భార.ఆది. 5.234, భా.రా.
5.441, ప్రదా. 2.64.

క. కు. అంబు. బాణం; క. -అంపు; మ. అంపు.

బాణం, ఏడుముల్లు; కొండ. ఆమ్. బాణం; కుజ. అంబు
బాణం, బాణ ముఖం; వర్ణి. ఒల్లా. అంబో. బాణం.

<మూ.ద్రా. *అమ్మి.

అమ్మిలపాది అమ్మలు + అ + పాది. వి. కూడిరం.

భార. విరా. 2.28. అమ్మివేటువేల వి. బాణం పడేటంత
రూరప్రదేశం. వి. పు. 4.190.

అమ్మి! న.క్రి. విక్రయించు. భార. కర్ణ. 2.111; అ.క్రి. అమ్మ
బడు. వి. పు. 6.825.

గోం. మమ్మి. అమ్మ.

మూ.ద.ద్రా. *అమ్మ-

అమ్మికోను న.క్రి. వెలకిచ్చు, విక్రయించు. భార.కాంతి.
1.178.

అమ్మికుతరికె వి. కలుపు మూలలో పీసే నన్నటి గాడి.

క. అమ్మకు. నొక్కు; కు. అమ్మకుని; క. అమ్మకు;

మ. అమ్మణ్ణుక; కొలా. అమ్మకు.

అమ్మికోను చూ. అమ్మి.

అమ్మిడు చూ. అమ్మి. వి. అమ్మకం. హర. 4.37.

అమ్మిడువడు అ.క్రి. 1. అమ్మిడుపోవు, విక్రయించబడు;

2. అధీనమగు, వశమగు. కు.నం. 6.674. అమ్మిడుపెట్టు

న.క్రి. విక్రయించు. వైజ. 8.82. అమ్మిడుపోవు రూ.

అమ్మిడుపోవు. అ.క్రి. 1. అమ్మిడుగు. హరిశ్చ. 4.124;

2. అధీనమగు, వశమగు. అమ్మిడుపోవు రూ.చూ. అమ్మిడు

పోవు. అ.క్రి. 1. విక్రయించబడు; 2. అధీనమగు, వశ

మగు. హర. 4.36.

అమ్మిడుకొణిగెలు వి. బ.వ. దాన్య విశేషం. హంస. 4.128.

అమ్మిడువడు చూ. అమ్మిడు.

అమ్మిడుపెట్టు చూ. అమ్మిడు.

అమ్మిడుపోవు చూ. అమ్మిడు.

అమ్మిడుపోవు చూ. అమ్మిడు.

అమ్మిలపాది చూ. అమ్మి.

అమ్మివేటువేల చూ. అమ్మి.

అమ్మియి ఆ + మెయి. అవ్య. హతాక్షగా, అకస్మాత్తుగా,

కర్పాటుగా (వ్య. అ విధంగా). భార.విరా. 1.74.

అమ్మెత్తు *అమ్మ + ఎత్తు. వి. అడుముడు, పీడనం.

క. అయ్య, అయ్య. నమర్తమగు, పొరువంతో ఉండు;

క. అయ్య. చేరు; అయ్య. చేరు, కలియ, కలుపు.

*అయ్య > అయ్య + అయ్య.

అయ్య చూ. అయ్య!

అయ్యోరు చూ.చూ. అయ్యవారు. వి. గ్రామదేవత.

అయ్యోరు వి. మామిడితోపు.

నం. అయ్యరాజి.

<క. అయ్యరాజి.

అయ్య చూ.చూ. అయ్య. అయ్య. పూజ్యతా వాచకం. పరమ.

3.172. ప్రత్య. పురుషనామాలకు అనుప్రయత్నం. దీడు. 4.1.

క. అయ్య, అయ్య. లింగధారు బుపయోగించే గౌరవ వాచకం; కు. అయ్య. గౌరవ వాచకం. అయ్య. పురుష నామాం కనుప్రయత్నమగు ప్రత్యయం. రామయి, దొంబయి, మొ.

అయ్యగారు చూ.చూ. అయ్యగారు. వి. బ.వ. పూజ్యులు, పెద్దలు, ఆచార్యులు. పరమ. 3.284. క. అయ్యోర్, అయ్యోరు, అయ్యనవరు, అయ్యోరు. సాదర బ్రాహ్మణ సంబోధన. అయ్యగారికలది అయ్యగారు-ఇ + కల-బ-అ + పీర; కల = చార వి. పురుషులు దరించే ఒకరకం చారలతోపాటి. క. 2.412. అయ్యగారు చూ.చూ. అయ్యగారు. వి. 1. గురువు. యయా. 3.131. 2. పూజ్యుడు. ప్రబంధ. 216. అయ్యవారు చూ.చూ. అయ్యవారు. వి. గురువు. కాళ. 4. 73.

అయ్యగారు చూ. అయ్య.

అయ్యగారికలది చూ. అయ్య.

అయ్యగారు చూ. అయ్య.

అయ్య చూ. అయ్యో, అయ్య. వి. దోషం, అపమానం, అపకీర్తి.

మరా. అయ్యో. లోటు లోపం. ఉ. పార. ఐబో; అర. అయ్యో, ఐబో.

క. అయ్య.

<క. అయ్య.

అయ్యో అయ్య + అయ్య + అయ్య; చూ.చూ. అయ్యయ్యో. ఆశ్చ. సంకాపార్థకం.

అయ్యో చూ.చూ. అయ్యయ్యో; అయ్య + అయ్య + అయ్య.

అయ్యో చూ.చూ. అయ్యో.

అయ్యో చూ.చూ. అయ్యో.

అయ్యో చూ.చూ. అయ్యో.

అయ్యో చూ.చూ. అయ్యో; అయ్య. ఆశ్చ. ఆశ్చర్య ప్రశంసార్థకం. కాశీ. 5.303, ఇందు. 2.109.

అయ్యో చూ.చూ. అయ్యో; అయ్య + అయ్య. ఆశ్చ. ఆశ్చర్య ప్రశంసార్థకం. కాశీ. 4.67.

అయ్యో వి. ప్రభుత్వం.

ఉ. పార. అర. ఇయ్యాలత్;

<ఉ. ఇయ్యాలత్.

అయ్య చూ. అయ్యో, ఏ; చూ. అయ్య. అయ్య. 1. అయ్య చూచు యొక్క భూతార్థకానమావక క్రియారూపం, క్షయార్థకం;

చార. అయ్య. 1.8. నిర్వ. 1.15; 2. అయ్యో విరక్త్యర్థా చైన 'క' 'కు' లు చివర గల పదాలకు అనుప్రయత్నం; 3. స్వయంగా, తనంతలాగు నర్వాచ అర్పణార్థకం (దీని వ్యర్థ ప్రయోగం లేదు).

క. అయ్య. అయ్య, అయ్య; క. అయ్య; క. అయ్య; క. అయ్య. అయ్య.

'స్వయంగా' అనే అర్థంతో చూరమే 'అయ్య' 'ఏ' రూపాంతరం.

అయ్యోరు వి. ఒక రకం ఉన్న రుచు.

నం. అయ్య. లోటం, ఇయ్య; పా. పా. పా. అయ్య.

<నం. అయ్య + అయ్య. రుచు.

అయ్యోరు చూ. ఇయ్య. వి. 1. అయ్య; 2. దాగం.

<ఇయ్య. item.

అయ్యోరు చూ.చూ. అయ్య. వి. 1. ఉచితం, వాంచనీయం; 2. శక్త్యం, సాధ్యం.

అయ్యోరు చూ. ఇయ్య; చూ. అయ్య. క్రి. వి. పెంబడి, పెనుక. అయ్యోరు చూ. ఇయ్య, ఇయ్య; చూ. అయ్య. వి. అయ్య.

అయ్యోరు చూ.చూ. ఇయ్య. వి. పంచ సంఖ్య. చార. ఉయ్యో. 1.375, దీడు. 5.67.

అయ్యోరు పులలంత చూ.చూ. ఇయ్య పులలలంత. వి. మున్నగురు. అయ్యోరు చూ.చూ. ఇయ్యగురు వి. బ.వ. అయ్యమంది. అయ్యోరు చూ.చూ. ఇయ్య చూ.చూ. అయ్య + చూ.చూ. = చూ.చూ. (వి. అయ్య విదానైన చూ.చూ. మిద చేసే పనులు - వద్రంగం. కమ్యం. కంచరం, అగసారెపని, కాసెపని - అనే పంచ శిల్పాలు; ఇవి కులవృత్తులుగా కలవారినే 'పంచాంగవారు' అంటారు).

<అయ్య + చూ.చూ. అయ్యోరుగావింపు చూ.చూ. ఇయ్య పది గావింపు. న.క్రి. ముక్కలు చేయు; అ.క్రి. మొక్కు. నమస్కరించు (చేతికి ఇచ్చే వేళ్లు; రెండు చేతులూ ఇచ్చించినప్పుడు పది వేళ్లు కలిపి నమస్కరించటం). అయ్యోరుగావింపు (-చేయు); చూ.చూ. ఇయ్య పదిసేయు. అ.క్రి. 1. రెండు చేతులూ ఇచ్చించి పది వేళ్లు కలిపి నమస్కరించు; 2. పెనుకంబేయు, పెనుచీయు (ముందు కాలు పెనుక కాలితో చేర్చినప్పుడు రెండు కాళ్లు వేళ్లు కలిపి పది). అయ్యోరుమొములవేల్పు చూ.చూ. ఇయ్య మొముల వేల్పు. వి. శివుడు.

అయ్యోరు చూ. ఇయ్య చూ. అయ్య. క్రి.వి. పెంబడి, పెనుక. అయ్యోరు పులలంత చూ. అయ్య.

అయ్యోరు చూ. అయ్య.

అయ్యోరు చూ. అయ్య.

అయ్యోరుగావింపు చూ. అయ్య.

అయ్యోరుగావింపు చూ. అయ్య.

అయ్యోరుగావింపు వి. అయ్యోరుగావింపు ముక్కు.

అయ్యోరుగావింపు వి. అయ్యోరుగావింపు ముక్కు గల కుంబంబ.

అయ్యోరుగావింపు చూ. అయ్య.

అయదువ రూ. ఐదవ. పో.చూ. అయదు. వి. పరివర్తి,
సువాసిని, పద్మస్త్రీ, దిల్ల. 3.207.

క. అయదు. కలియు, కూడు; అయదుచె, అయదు.

పద్మస్త్రీ; పో.చూ. త. విశ్వా. అందమైనది;

పో.చూ. నం. అవిధవా. విదవ కానిది.

అయదువతనము రూ. అయిదో తనము, ఐదువ తనము,
ఐదో తనము. వి. సౌమాంగల్యం, సువాసినివ్యం, అయదువ
క్రాడు రూ. ఐదువ క్రాడు. వి. మంగళనూత్రం. రాశి.
అయదువరాలు రూ. ఐదు వరాలు. వి. పరివర్తి, సువాసిని,
పద్మస్త్రీ.

అయదువతనము చూ. అయదువ.

అయదువక్రాడు చూ. అయదువ.

అయదువరాలు చూ. అయదువ.

అయిదేళ్లయేం వి. అయిదేళ్ళాస్త్రీవల; కందెవలకాతి; అయిదేళ్ల
వెదల్పు కన్నులు గలది.

అయిదేళ్లనీవల వి. కందెవలకాతి; అయదు వేళ్ల దూరేంక
కన్నులు గల వల.

అయిదోతనము రూ.చూ. అయిదువతనము.

అయిన రూ. ఐన; చూ. అగు. విద. (అగు రాకువయొక్క
చూరార్థక విశేషణం); జరిగిన, ఏర్పడిన, తగిన,
గౌరవింపబడిన. భార.ఆర. 4.129, నిర్వ. 1.14, శృం.నై.
1.79.

అయినవారు విద. బ.వ. బంధువులు, స్నేహితులు.
భార.ఆను. 2.56.

అయిన(న్) రూ. ఐన(న్). క్రి.విద. 'అగు' రాకు చేదర్థక
రూపం. నిర్వ. 3.78, భార.ఆను. 3.373, శృం.నై. 2.68;
నముచ్చ. అయినప్పటి, కాని.

అయినవారు చూ. అయిన.

అయినిల్లు రూ. ఐనిల్లు. వి. 1. ఇంటి మర్క కాగం. నల్లిల్లు;
2. మంచుకుటుంబం.

పో.చూ. క. అయిను/నిను. మూలమైన, ప్రధానమైన,
ముఖ్యమైన.

అయినింటివారు విద. గొప్ప వంశంలో పుట్టినవారు.

అయినింటివారు చూ. అయినిల్లు.

అయిను! విద. నికరం. మొత్తం.

నే. ఐన్. నియమం, నిబంధన; హిం. ఆఈన్.
నియమం; గు. ఆఈన్. నియమం, ఆచారం; మరా.
ఐన్. గొప్ప ఆస్తి; ఉ. ఐన్. పూర్తి. మొత్తం; పార.
ఐన్. మొత్తం.

<ఉ. ఐన్.

అయినుజను వి. మొత్తం వనూలైన శిస్తు. అయిను
చేరీజా వి. పూర్తిమొత్తం. అయినులేక్క. వి. జమాఖర్చు,
రెక్క.

అయిను! వి. యింగిలా బెంద వలకు కట్టిన కట్టు.

అయినుజను చూ. అయిను!

అయినుబల్లి వి. 1. వల అల్లేందుకై ఉపయోగించే వెదురుబద్ద;
2. రెప్పలో కూర్చుండి నీటినినెడ్డు వెళ్లే వెదురు
కొయ్య.

అయినుబల్లికాను రూ. ఐనుబల్లిరాదు. వి. 1. అయినుబల్లికు
రెప్పకు కట్టిన కాదు. అయినుబల్లి నీటిలో పడిపోకుండా
రెప్పకు కలిపి కట్టిన కొబ్బరి కాదు; 2. అయినుబల్లికు
ఒక రంధ్రం గుండా దూర్చిన దారం.

అయినుచేరీజా చూ. అయిను!

అయినులేక్క చూ. అయిను!

అయినుాడు వి. పరమాను గడ తొత్తు కట్టిన సావకాను.

అయింద రూ. అయిందా. క్రి. విద. ఇకమీదట, ఇకముందు.

హిం.పార. అజయంద. తర్వాతి; ఉ. అజందహ
అయంద;

<ఉ. ఆయందహ.

అయిందా రూ.చూ. అయింద.

అయిను! రూ.చూ. ఐను! వి. గుర్తు. ఆనవాలు, జాడ. ద్వి.
శ.సా. 3.103 పు. 8 వం.

అయిను! రూ.చూ. అయిను. వి. దోషం, అవమానం, అవకీర్తి.

అయిపోవు రూ. ఐ-పోవు; చూ. అగు. అ.క్రి. పూర్తియగు.
అగు. భార.గాంధి. 1.62.

క. ఆగిహెగు. పూర్తియగు; కు. అయిపోవినీ,
అతుపోవుణ; త. ఆకి-వ.పో, ఆయి-వ.పో.

అయిను రూ.చూ. అయిను.

అయినునయిను వి. మంచిచెడ్డ, ముద్దుముచ్చట.

అయిమా వి. భరణం, జీవనదృతి.

ఉ. యోమియా; పార. యోమియ, యోమియహ్,
యోమియ. రోజువారీ ఐదు. అర. యోమియహ్. దిన
బలైం, రోజుకూరి.

<ఉ. యోమియా

అయిమాయిది రూ.చూ. అజ్జాఇషి. వి. అంచనా, పరిశోధన,
పరీక్ష.

అయిమాల రూ. ఐమూల. మిశ్రన. వి. 1. రెండుదిక్కులకు
నడిమి దిక్కు, విడిదిక్కు; 2. కడమూల, మారుమూల, మరీ
ఇరుకైన ప్రదేశం.

నం. మూల, అంచు, మొదలు; నం. అతి. > ప్రా. ఐ.
త. వై. వదను, వాడి.

<నం. అతి > ప్రా. ఐ.

అయిర! రూ. ఐర; పో.చూ. అవిరి. వి. నేత్రకోగ విశేషం,
కంట్లో పెరిగే దుర్మాంసం, అవిరి. పండి. చ.
4.272 పు.

పో.చూ. క. అరి. కంటిజబ్బు; అయిరి. కంటి క్రింది
రెప్పవాపు; కంటిపాప జబ్బు. త. పో.చూ. అకిక్కి.
(<నం. అక్కి) కన్ను. మరా. అహిరా, అహిరా. కంటి
జబ్బు.

<క. అక్కి.

అయిర! రూ. ఐర! వి. ఆర్థవం, జీవిత్యం, తిన్నన.

నం. అజర. వృద్ధాప్యంలేని, శిథిలంకాని, నిత్య యౌవ
నంతో కూడిన. మహా. అయిర.

<మహా. అయిర- <నం. అజర-.

అయిరకొను రూ. ఐరకొను. అ.క్రి. మాను, చక్కబడు.

అయిరకొను చూ. అయిర!

అయిదగట్టు రూ.చూ. ఐదగట్టు. వి. హలోవకరణం, నాగరిలో
ఒక బాగం.

అయిదగట్టు రూ. ఐదగట్టు. వి. అగ్ని.

పో.చూ. వం. అగ్నియాప; ప్రా. అగ్ని.

అయిరేడి రూ.చూ. ఐరేని.

అయిరేడి రూ.చూ. ఐరేని.

అయిరేవి రూ.చూ. ఐరేని.

అయిరేవికడవలు రూ.చూ. ఐరేని కడవలు. వి. ఐ.వ.

ఐచ్చెన వనిచేసిన పెళ్లికుండలు. అయిరేవికుండలు రూ.చూ.

ఐరేని కుండలు. వి. ఐ.వ ఐచ్చెనవని చేసిన పెళ్లికుండలు.

అయిరేవికడవలు చూ. అయిరేని.

అయిరేవికుండలు చూ. అయిరేని.

అయిలారము రూ. ఐలారము. వి. ఒక మూలిక, ఉబ్బుల కువ
యోగించే వేరు.

నం. అవిల- > ప్రా. అయిల. మురికి; అయిల +
అర. (కొలగించునది).

అయిలు! వి. పిచ్చి, అమాయకత్వం.

క. అయిలు, నిలు, హాయిలు. పిచ్చి, కామనం;
పో.చూ. అసురుసురు.

<క. అయిలు.

అయిలు! ఒకరకం కంచె మొక్క.

అయిలువల వి. ఒక రకం వం (దీనికి కర్రలుండవు. దీనిలో
పెద్ద చేపలు వడతాయి. 10-40 మంది కలిసి ఈ వలతో
చేపలు వడతారు. పెద్ద ముడుగుల్లోను పెద్ద నరమ్మల్లోను
దీన్ని వాడుతారు. దీన్ని నీటిలో వేసి ఒకవైపునుండి మరొక
వైపుకు లాక్కురావారి. అప్పుడు చేపల్ని నేలపై దులిపి
బుట్టల్లో వేసుకుంటారు).

అయిల్‌బోల్ వి. వడన ముందుబాగంలో వమురుపోసేరండ్రం.
ఇం. Oil.

అయివమ్మ అయి + వమ్మ. చూ. అగు; రూ. ఐవమ్మ. అ.క్రి.
అచ్చివమ్మ, కలసివమ్మ.

క. అకివా. అనుకులమగు; అయి-వా. అచ్చివమ్మ.

అయివజ రూ.చూ. ఐవజ. వి. 1. ఐదులు, చెల్లు, రూకలు,
మూలదనం; 2. రాబడి; 3. పొలంలో పండిన
రావ్యం మొ.

అయివజాకరములు వి. ఐ.వ. జీవనాధారాలు. అయివజా
మీదికి వి. వారసుడు, ఉత్తరాధికారి.

అయివజాకరములు చూ. అయివజా.

అయివజామీదికి చూ. అయివజా.

అయివజా రూ.చూ. ఐవజా.

అయివజా రూ.చూ. ఐవజా. వి. ఆదాయం.

అయిసావయిసా వి. రూ.చూ. ఐసాపైసా, అటోఇటో, ఏటోఒకటి.

<ఉ. ఐసాపైసా.

అయిమ రూ.చూ. ఐను. వి. మంచుగడ్డ.

అయో అయి + ఓ; రూ.చూ. అయ్యో. ఆశ్చ. విచారం, జారి,
బాధ, మొ.వాటిని సూచిస్తుంది. పల్నా. 98, విజయ. 2.192.

అయోధ్యమక్క (మిశ్రన.) వి. ద్రువ నక్షత్రం (అయోధ్య
ఉత్తరాన ఉండటాన, ఉత్తరాన ఉండే ద్రువ నక్షత్రానికి

ఆ పేరు).

అయోమయము (అయస్ + మయము). వి. 1. కఠినం;
2. దుర్బోధం; 3. చిందరచందర; 4. విచారకరం;
(వ్య. అయోవిచారం); వి. 1. అవివేకం; 2. అజ్ఞానం;
3. సంభ్రమం.

నం. అయోమయ-. ఇనుంకో చేయబడిన; ప్రా.
అఓమయ, అయోమయి. రోహ విచారం; అమా.
అయోమయ. ఇనుం, ఇనువది; పా. అయోమయ;

క. అయోమయ.

<నం. అయోమయ-.

అయోవీదయ్ చూ. అయిదము. వి. ఆముదం.

అయ్య రూ. అయ. వి. కండ్రి. బార. ఆది. 3.137, బ్రోహ
5.32; ప్రకృ. 1. పురుష సంబోధనలో క్రియలపై అను
ప్రయుక్తం. బార. ఆది. 3.224, ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 392;
2. వాత్సల్యార్థకం. బార. ఆర. 7.270, బాగ 10. హ.
525; 3. ప్రశ్నార్థక సంధర్భాల్లో ప్రయుక్తం. బార.
ఉద్యో. 3.333; 4. పూజ్య పురుష వాచకం. హర.
2.57; 5. పురుష వాచకం. వాడు. యయా. 4.40,
ఉ.రా. 1.185; 6. పురుష నామాలకు అనుప్రయుక్తం,
రామయ్య మొ. కాశీ. 1.13; ఆశ్చ. ఆశ్చర్య
కరుణార్థకం.

నం. అయ్య. పూజ్యుడు; ప్రా. అయ్యడి, అజ్ఞ;
అయా. అజ్ఞ, అరియ; పా. అయ్యా; అయ్యక. కాశ;
మరా. అయ్యా. దాక్షిణాత్య బ్రాహ్మణుడు.

క. అయ్య. యజమాని, ప్రభువు, రాజ, కండ్రి,
జంగం, గురువు, సంబోధన; అయి. ; అయి.
సగరవ సంబోధన. కాశ. అయ్యో. కండ్రి సోదరుడు.
కల్లి సోదరి భర్త; కు. అయ్యో. పురోహితుడు, మంత్రి.
గురువు, యజమాని; కోట. అయిల్. (సంబోధన;
అయా) కండ్రి, కండ్రి సోదరుడు, కల్లి సోదరి భర్త;
కాశ. ఇన్, ఎయి. (సంబోధన: ఎయా); క. అయ్యో;
కండ్రి, పూజ్యుడు; నియర్. పూజ్యులు; అయ్యర్. పై;
నియిల్. కండ్రి, గొప్పవాడు; అయ్యిల్. పై; నియా.
యజమాని; నియి: నియిల్ మొక్క సంబుద్ధి రూపం;
అయ్యో; ని. కండ్రి, యజమాని, ప్రభువు, భర్త;
మ. అయ్యిల్. కండ్రి, ప్రభువు; అయ్యా. సంబోధన;
నియిల్. బ్రహ్మ; కొలా. అయ్యో. కల్లి కండ్రి;
అయ్యోక. భేషుడు.

<ప్రా. అయ్య <నం. ఆర్య-.

అయ్యగాంధ్రు రూ. అయగాంధ్రు. వి. పూజ్యులు.
వేమన 1.22. అయ్యగారు రూ. అయగారు, అయ్యవాడు,
అయవారు. వి. 1. గురువు; 2. పూజ్యుడు; 3. అధికుడు;
4. కండ్రి. హర. 2.124. అయ్యజియ్యలువెట్టు (-పెట్టు)
అ.క్రి. 'అయ్య! జియ్య!' అను (చిత్తం చిత్తం అన్నట్లు -
వినయ నూచకం). అయ్యలు ఆశ్చ. సంతాప నూచకం.
అయ్యవారు రూ. అయవారు. వి. 1. పూజ్య పురుషుడు.
ఉరా. 3.299; 2. గురువు, అచార్యుడు. హంస. 3.144,
హర. 2.47; 3. బ్రాహ్మణుల్లో ఒక కాఖ.

గోడ. అరగడి వి. జల్లికంకి, రెళ్లు వదులుగా ఉన్న కంకి. అరగడియ వి. గడియలో నగం. ఆరగమ్మ (-రమ్మ). య. అజకమ్మ. వి. నగం మూసిన కమ్మ. ఆరగంప వి. పేర కట్ట. అరగాడి వి. కటాక గర్భం; ఎక్కువ లోడుగల చెరువు నడిమిభాగం ('అర' చేయిలో లాగా ఆర; లోపలి వైపు కావచ్చు). అరగాడి (-వాడి). య. య. ఆరగాడి. అరగాలం వి. తెగిన ఇంద్రదనుస్సు. అరగుమ్మ వి. చిన్న గాడె; దాన్యం నిలవ చేసుకునే చెరువులు. అరగుడు వి. గోడయందలి గూడు. హో. చూ. క. అరై. పొరుగు, ఆర. అరగొండెకవము వి. గుండెరైకం. బసవ. 207. అరగొట్ట వి. నగం తిండి, చాలిచాలి తిండి. అరగొడు అ. శ్రీ. వెను డీయ, నండేహించు. కు. సం. 6.806, 8.167. అరగోడ వి. కప్పకు అంటని నగం గోడ. అరగొడు (-కొను). వి. నన్నని నడుము. శివరా. 2.21. అరచ్చట్ట య. అజచ్చట్ట. వి. చిన్న దొక్కా. విజయ. పూ. 36. హో. చూ. క. అరై-కొ-కై-చో-చట్టె, అరై-చో-చట్టె; మ. అరకుప్పాయం-చట్టె. ఆర (నగం)+చట్టె. అరచావు వి. మూర్చ, నగం చావు. అరచావు వి. కడగండి చావు అరచెయి య. ఆర చేయి. వి. కరకలం. చేరి లోపలివైపు. అరచెయ్యి య. అజచేయి. వి. కరకలం. అరచేయి య. అజచేయి. వి. కర కలం. అరచొక్కాయ వి. నడుమువరకు వచ్చే చొక్కా. అర కలవొప్పి వి. పొర్చున పొప్పి. అరకూకు వి. నేరస్తులకు ప్రాణం పోయేటంత దారకలిగించే ఒక యంత్రం. అరదట్టు వి. అరదటిలు (Cutdrawers). అరదట్టు వి. నీటిఎద్దడి. అరదివియ య. అరదీపం. వి. ఒక రకం అబంధం (అబంధ దీపానికి 25 గ్రామం లేక ఆవుల వెయ్యి కావాలి; అందులో నగం నేతికొ పెట్టే అబంధాన్ని అరదివియ అంటారు). అరదీపము య. అరదివియ. అరదుడ్డు వి. రెండు దమ్మ డీలు. అరదేళి వి. యాత్రికుడు (అరదేళి పరదేళి అని జంట గానే ప్రయోగం). క. అరదేని, అరదేనివరదేని. (అ.మే); క. అరదేని, వరదేని. <పరదేళిన్ (అ.మే); సం. దేశిన్. దేశియుడు; ప్రా. దేసి; అ.మా. దేసి (పరదేళి ఆ.మేడికంగానీ; నగం దేశియుడు నగం పరదేళి యుడు అనిగాని కావచ్చు). అరవడి వి. పదిలో నగం, ఐదు. అం. సం. దేవ. 8. అరవడుము వి. నగం కడి (కడి పొడిగా సాగునేం కడుపు). అరవలము వి. పలంలో నగం. అం. చా. 2.289. మ. అరపులము. 1/2 పౌను. అరపాలు వి. నగ భాగం. అరపావు వి. పావులో నగం, పరక. అర పిడి వి. పిడిలో నగం నూలు. అరనైకము వి. నైకంలో నగం, ఒక కాను. అరపోగు వి. పడుగులో ఒకవైపునుంచి మరో వైపుకు అడ్డంగా కలసిన దారం; పేరకుపడ్డ దారపు పోగు. అరబంద వి. 1. అలమరలోని అరలను విధాగించే రాతి పలక; 2. మోటాబావిదోనె ఆర అడుగున వేసిన బంద. ఆరమాడ వి. మాడలో నగం. అరమాను వి. మానె దులో నగం. అరమీటుమొన య. చూ. అజమీటుమొన. వి. మల్లవిద్యయందలి పన్నెండు మొనల్లో ఒకటి. అరముడి శ్రీ. విజ. మాడిమాటికి. అరమొయిజోటివాడు (అర + మొయి + జోటి + వాడు) వి. అర్థ నారీశ్వరుడు, శివుడు.

క. అరచెయిమెయ్యం. అరమోతుడు వి. శ్రీ. (కమ్మ మో) నగం మూయు. అరమోతుడు వి. నగం మూయటం. అర మోము వి. పెడమోము, చిల్లమోము. అరమోముచేటు అ. శ్రీ. పెడమోగం పెట్టు. నిర్దేశం చేయు. అరలడి వి. వడి చిలచల నూలు. అరచేంకాలు వి. చిలచిలంకాలు. అరవడి వి. 1. దావిచుట్టూ గోడ కట్టవలసిన గుండ్రబి న్నలం; 2. దావిని చురింత పెడల్పుగా విచ్చెట్టం. అరవాయి వి. 1. వెనుకంజ, జంతు. దార. విదా. 5.14; 2. నగంనగం చూచి. అరవాయిగొడు అ. శ్రీ. గుండ్రం, వెనుకంజవేయి. దార. ఉక్కో. 4.14. అరవాని వి. 1. నగం; 2. నగం చాచిన కాలులు. అరవిరి వి. నగం చిచ్చిన చూపు. దార. ఉక్కో. 2.112; విజ. నగం చిచ్చించినది. క. అరవిరి. విచ్చు; మ. అరెబిరి. నగం చిచ్చించి. అరవీసము వి. 1. అర్థదా. అం. చా. 2.72; 2. 1/2 వంతు. అరవేరి వి. ప్రదోషచేళ, సాయం సంకల్ప. దాళి. 5.275 (వ్య. నగం సంజ). అరసండు వి. రెండ్లిగ నడిచు సండు. అరపాపి (-చాపు) వి. మూర్చ, నగం చాపు. దార. ద్రోణ. 5.173. అరపన్న య. అజనున్న. వి. అర్థంబు. అరసోరి వి. సోరిలో నగం. అరిల్లు ఆర + ఇల్లు. వి. లోపలి గడి.

అర వి. కడుగునిండా పడిన నడెం (నార) దారం.

క. అజ, అజని, అజె, అజె; మ. అరై;

క. అజువ. వర్ణం.

-అర ప్రత్య. పనిచేసేవాడు. చేసేది: ఉప్పు + -అర, కంయ + -అర.

<సం. -వార--

అరక! హో. చూ. ఎరు. వి. ఎరు, ఎద్దను కట్టి దున్నటాని నిర్దం చేసిన నాగరి.

హో. చూ. క. ఆర, అరు, ఎరు. కాడి కట్టిన ఎద్దుల జత; క. ఏర్కాల్. ఈషా దండం, నాగటి కొయ్య, బండినాగ; గోం. హో. చూ. సుర్, సుర్తా, సుర్క. నాగరి; కుజ. హో. చూ. సురు. వి. కాడి, జత, రెండ్లి; కొలా. చేర్. నాగరి, ఎద్దజత.

<*ఆర్కా అనుచిత విధాగంచేత అరక + అ హో. చూ. ఏర్కాల్ (క).

అరకపాలిగాడు వి. అరక (వ్యవసాయం) పారికి చేసే వాడు. అరకపాలు వి. ఆసామి హొలం నైపు తన అరకతో సాగుచేసి పంట చెరి నగం పంచుకొనే పద్ధతి. అరకపాలేటి వి. అరక పారికి చేసేవాడు (చూ. అరక, పాలేటి). అరకపీట వి. బండి హోలుగరకు కాడి కట్టేవైపు అడుగున వేసిన కొయ్య. చూ. అరక. పీట. అరకపూజ వి. ఏడాదిలో తొలిసారి కాడి కట్టే ముందు అరకకు చేసే పూజ. అరకపాత్తు వి. కమ కమ అరకలతో ఒకరి కొకరు నమాక రించు కొంటూ చేసే నేర్పడం. అరకలుకట్టు న. శ్రీ. ఎద్దను నాగరికి కట్టు. అరకలువిచ్చ న. శ్రీ. నాగరి నుంచి మెద్దను విచ్చు.

అరక వి. య. చూ. అజకడ. వి. అంసం, స్కందం.

అరకట్టరక వి. తోడెడ్లు కట్టిన నాగరి [అరకట్టు వ్యర్థపదం + అరక; అరక + కట్టు > అరకట్టు = నిర్దంచేయ].

అరకట్టఉత్సవము వి. కివాలయంలో మార్గశిర మాసంలో చేసే ఒక రిదునాళ్లు.

క. అజైక్కాట్టు. ఉత్సవ విగ్రహాల కోనం తాత్కాలికంగా ఏర్పాటు చేసిన పాక.

[అరకట్ట-లు-అ (తాత్కాలికంగా వేసిన పాకల్లో పరిపే) + ఉత్సవం (రిదునాళ్లు)].

అరకట్టు చూ. అర¹.

అరకంఠము చూ. అర¹.

అరకకు చూ.చూ. హరకకు. వి. మోనం.

అరకత్తు చూ.చూ. హరకకు. వి. మోనం.

అరకన్ను చూ. అర¹.

అరకపాలిగాడు చూ. అరక¹.

అరకపాలు చూ. అరక¹.

అరకపాలేరు చూ. అరక¹.

అరకపీట చూ. అరక¹.

అరకపీత చూ. ఎరక పీత, ఎరగరి పీత. వి. నాల్గు కాళ్లు

వెన్నుమీద రెండు రెక్కలూ గల ఎర్రచీ చిన్న పీత.

అరకపూజ చూ. అరక¹.

అరకపొత్తు చూ. అరక¹.

అరకబియ్యం చూ. అరక. వి. పాలువట్టి తినటానికి అనువుగా

ఉండే ముదిరీ ముదరని (జొన్న, నల్ల, మొ.) గింజలు.

అరకలుకట్టు చూ. అరక¹.

అరకలుచివ్వు చూ. అరక¹.

అరకాడు చూ. అరక. అరక + కాడు. వి. సేద్యకాడు; అరక కలవాడు. చంద్ర. 2.115.

అరకాని చూ. అర¹.

అరకాయ చూ. అర¹.

అరకాయితే చూ.చూ. అరకాచితక. వి. ముదర గాలిన ఇటుక.

అరకాలు చూ. అర¹.

అరకాల్పు చూ. అర¹.

అరకాచితక చూ. అరకాయితక. వి. ముదర గాలిన ఇటిక.

క. అజ. మొత్తం, అంతా, పూర్తి, అధికంగా; అర-

కావు + ఇటిక (దాగా కార్చిన ఇటిక).

అరకాను చూ. అర¹.

అరకు చూ.చూ. అరకు. వి. సారం.

అరకుత్తుక చూ. అర¹.

అరకుక చూ. అర¹.

అరకొరలు చూ. అర¹.

అరకొరా చూ. అర¹.

అరకు వి. 1. ద్రవయాపమైన సారం, ద్రావకం; 2. మద్యం.

ఒ. అరకీ. మదిర, కల్లు; హిం. అరక, తిరుక; గు.

ఉ. పార. అర, అరక; మరా. అర్క;

క. అరగు, అరక్క; కు. అరగు; త. అరకు,

అరుకీ, అరకు; మ. అరకు.

< ఉ. అరక.

అరగ వి. నూలురెక్క; లడిలో తెల్లయ్యోవంకు నూలు.

క. అజైకె. ముక్క; త. అజుప్ప. ముక్కలు; మ.

అజుక, అజుక్క. పగులు, రెగు; కోట. అర్వ. ముక్క

లుగా కోయు; జిల్. పి. కోయు; కాలా. అర్క; నా. అర్క.

అరగదము పో.చూ. అజు¹. వి. మునలి, వృద్ధు. ఆం.రా.

2.119 (వృ. కృశించిపోవటం).

అరుగు-అడమ్.

అరగడి చూ. అర¹.

అరగడియ చూ. అర¹.

అరగన్ను చూ. అర¹.

అరగంప చూ. అర¹.

అరగలి వి. జంకు, నండేహం. చార. కర్ణ. 2.28.

క. అరళ, అరళ, అరుళు, అరులు, అర్లు, అరలు.

రయం; కు. నరంగుని. కలవరపడు; అరవాయి. కల

వరం; త. అరుకు, అరుక్కు. రయపడు; పో.చూ.

అరళ, అరుళ; మ. అరళుక. జంకు; పో.చూ. అర

ట్టుక; కోట. అరకల్. జంకు, రయం; పర్తి. నర,

నరచ. రయపడు; కాలా. అరి. రయం; నా. అరి;

గద. ఒల్లా. నర; మాల్తో. అర్కరె; బ్రా. నరంగ.

పడుగెట్టు.

అరగలిగొను(-కొను) అ.క్రి. సంకోచించు, నండేహించు.

లనవ. 4.613.

అరగలిగొను చూ. అరగలి.

అరగళము వి. అడ్డుగడియ.

సం. అర్గల-, అర్గలికా, అర్గడ-. అడ్డుగడియ,

అడ్డంకి; ప్రా. అగ్గలా; పా. అగ్గళ; కుమా.నే. అగ్గో;

తెం. అగడ, అగల్; హిం. అగల్; గు. అగళో;

మరా. అగళ; సింహ. అగుల;

క. అర్గళ, అర్గల, అర్గలె, అర్గతి, అగ్గతె, అర్గ

లకె, అగణి, అగణి, అగుణి.

< సం. అర్గల-.

అరగాడి చూ. అర¹.

అరగాడి చూ. అర¹.

అరగాలం చూ. అర¹.

అరగమ్మ చూ. అర¹.

అరగూడు చూ. అర¹.

అరగొండెత్తము చూ. అర¹.

అరగొత్తు చూ. అర¹.

అరగొను చూ. అర¹.

అరగొయ్య(లు) వి. నముద్రపబొద్దున రెండు కంచిక దిబ్బల

మద్యగల వల్లపు ప్రదేశం.

అరగోడ చూ. అర¹.

అరగొను చూ. అర¹.

అరంగము వి. చెట్టు మొదటికావ (రెండవకావ గైరంగం;

మూడవది ఎడకారు).

అరగు చూ. అరుగు. వి. తిన్నె, వేదిక. భీమ. 2.126,

అము. 5.4, ఉ.రా. 6.24.

సం. రంగ-. రంగస్థలం, నాటకాల; ప్రా. రంగ.

నాటకాల, యుద్ధరంగం, యుద్ధం; పా. రంగ;

త. అరంకమ్. అరంకు. నాటకాల, నాటకాల.

<నం. రక్క-
అరచట్ట చూ. అరటి.
అరచట్టం వి. ఒక స్త్రీని రేపుకొనిపోయి అక్రమంగా కాపురం చెయ్యటం.
అరచావు చూ. అరటి.
అరచావు చూ. అరటి.
అరచెయి చూ. అరటి.
అరచెయ్యి చూ. అరటి.
అరచేయి చూ. అరటి.
అరచొక్కాయ చూ. అరటి.
అరచి చూ. అరటి, అరిచి, అర్రు, అర్రు. వి. కొలమూరి, హొట్టి తోక గం తెల్లటి చేప (Labeo boga).
అరచాయించు చూ. అర్రాయించు, అర్రాయించు. అ.క్రి. వెను దీయ, వెనుక ముందాడు.
పో.చూ. నం. అవరుంధన్. అర్రుపడు; ప్రా. ఓరుజ్జన్;
ఉ. హిం. అరుయునా.
<ఉ. అరుకు + అయించు. అరజాయించు.
అరజట్టు పో.చూ. అర. వి. ఒక రకం పంచెపు కోడిపుంజు (వ్య. నగం జుట్టుగల కోడిపుంజు).
అరంజోరి చూ. అరంజోరి. వి. నల్లర్ని మండలంలోని వజ్రపు మహర్షి భార్యగా భావించబడే అరుంధతి నక్షత్రం (వివాహ సందర్భంలో అరుంధతి దర్శనం శుభవ్రతంగా భావిస్తారు).
నం. అరుంధతి. వజ్రపు పత్తి.
<నం. అరుంధతి + నం. జ్యోతి.. 'అరుంధతి' నుండి 'అరుం' > 'అరం,' 'జ్యోతి' నుండి 'జ్యోతి' కలిసి అరంజోరి ఏర్పడింది.
అరటి చూ.చూ. అరటి. వి. కదళి. పల్నా. 81.
అరటికల్త్ర వి. అరటి పొనవల్ల బట్టలపై పద్మ మరక. అరటికాయలు వి. బ.వ. పచ్చి అరటికాయలు. అరటికెట్టు వి. కదళిపూ. అరటికడవ వి. అరటినార. అరటితోపు వి. అరటితోట. అరటిడవ చూ. అరటిపొత్తి. అరటిదొన్నె వి. అరటి ఆకు చపకం. అరటిదొప్ప వి. అరటిదొన్నె. అరటివార వి. అరటివోరె నుంచి తీసిన నార. అరటివందు వి. కదళిపం. అరటిపొత్తి చూ. అరటిపొత్తి. వి. దారం తీసేప్పుడు చెమట అంబకుండా ఏడు పెట్టుకునే అరటి దొప్ప. అరటిపొత్తి చూ.చూ. అరటిపొత్తి.
అరటికల్త్ర చూ. అరటి.
అరటికాయలు చూ. అరటి.
అరటికెట్టు చూ. అరటి.
అరటికడవ చూ. అరటి.
అరటితోపు చూ. అరటి.
అరటిడవ చూ. అరటి.
అరటిదొన్నె చూ. అరటి.
అరటిదొప్ప చూ. అరటి.
అరటివార చూ. అరటి.
అరటివప్ప వి. అరటి ఆకు వంటి ఆకుపచ్చ రంగు.

అరటివందు చూ. అరటి.
అరటిపొత్తి చూ. అరటి.
అరటిపొత్తి చూ. అరటి.
అరటివందు వి. బానిసాడు గేలాని? పైన తలెందుకు కట్టె బెండు.
అరటి వి. పిరువాటి సావనాల్లో ఒకటి. పట్టి. హిం. 4.182.
క. వరదు > హరదు > అరదు. విస్తరించు; క. పరిసు, పరిసల్. పట్టి. కోయిల్ కప్పిన పడవ.
<క. అరదు. బుట్టలాగా వుండి కోయిల్ కప్పేయబడిన పడవ.
అరటి వి. హున, బొగడ. హిం. 4.191.
క. హరలు, పరల్. గులకరాయి; పో.చూ. క. పరల్.
అరటి చూ.చూ. 1. అరడా. కొయ్య న్నందం గుబ్బుకు చుట్టూ వేసిన నన్నటి రేకుకట్టు; 2. గడ్డెరాయి, రాతి స్తంభాల కింద ఆదారంగా అలంకారంగా పెట్టే మురిసిన రాతిపీట.
అరటి వి. 1. తరిమిన బట్టిన చిన్న కొయ్య; 2. దేవుడి పీటపై మేల్కట్టు. పాలవెల్లి.
అరడా చూ. అరటి అరడా. వి. 1. మంచానికి చేసే ఒక రకం అలంకారం. చాను. 4.87; 2. కత్తి ఒక మూతికట్టు. ఆం. చా. 2.215; 3. పెండ్లి పల్లకి బొంగు కొనకు వేసే సింహ రలాటం; 4. మెడకు కట్టుకునే హున.
క. హరడి, హరడె. పగడాలు పొదిగిన బంగాడ మురుగు; క. అరటా. నగపై అంచు.
బహుళ: <క. హరడె.
అరడు పో.చూ. అరలు. వి. మెడకు కట్టుకునే హున; అ.క్రి. విస్తరించు.
క. అరడు < హరడు < పరడు. విస్తరించు.
<క. అరడు.
అరణము వి. వివాహ సమయంలో వధూవరుల కత్తే రనాదికం, పిత్తురత్త కన్యారసం. భార.ఆపి. 8.215 విరా. 5.403, కు. నం. 7.972.
నం. హరణ-. కానుక, పెండ్లికానుక; పా. హరణక గు. హరణక. బలవంతంగా తీసికొనిపోవటం;
క. అరణ. పెండ్లి కానుక.
<నం. హరణ.
అరంటి వి. అక్షింతల గడ్డి.
అరంటి చూ.చూ. అరటి.
అరటి (చూ. అంటి, అనటి, అరటి, అరంటి, అరిటి) కి కదళి (Musa sapientum).
నం. అరటు-, అరడు-, అరలు-. అరటి; ప్రా. అరడు, అరలు;
క. అరటు, అరలు; గోం. అర్తి.
<నం. అరటు-, అరడు-.
సంస్కృత మందలి అరటు శబ్దం ప్రాచీన భాషాశాస్త్రం లాన్ కాన్ పరిశీలించాలి.

అరత చూ. అట్టు. క్రి. వి. దగ్గర, చేరువలో.

<అటు-ర(న్) > అరత; తన్ : కృతీయా న ప్రమి
ప్రత్యయం.

అరతలనొప్పి చూ. అర¹.

అరతలముక్క వి. మడి (ఇరగొల)లో బాగం; (కొద్ది పల్లవి
కన్నులుంటాయి. మొత్తం 500 కన్నులు).

అరతూకు చూ. అర¹.

అరద యా. చూ. అరత.

అరదట్టు చూ. అర¹.

అరదట్లు వి. నీటి కొరత, ఎడ్డడి.

క. అతి, అటు. వరపు, కరువు; కొడ. అర. ఎందు,
ఆర్పుకుపోవు; కోట. అర్. వరపు; తాద. అత్త. దగ
గొను; కొలా. అర్. ఎందు, ఆర్పుకుపోవు.

అరదదెం వి. చేపల తూనికలో ఒక ప్రమాదం.

అరదండలు యా. అరదందాలు. వి. బ.వ. 1. రెండు చేతులకు
వేసే సంకెళ్లు; 2. అద్దంగా ఒక ఇనుప కమ్మి వేసిన చేతి
సంకెళ్లు.

బహుళ: <అర(నగం)+దండ(తులం)+లు (చేతులు
పూర్తిగా కదలకుండా, నగం కదిలేట్టు, బండించే సంకెళ్లు).

అరదందాలు యా. చూ. అరదందలు.

అరదము వి. బండి, తేరు. బార.అది. 6.140, విరా. 4.72.

సం. రథ-. బండి, తేరు, రెండు చక్రాలుండే యుద్ధ
రథం; ప్రా. రహ. బండి; పా. రథ. రథం, యుద్ధ
రథం;

క. అరద. రథం; తు. రథ; ర. ఇరతము; లాటిన్.
రాత. చక్రం.

<సం. రథ-.

అరదాను చూ. అర్థదాను. వి. విజ్ఞప్తి వక్రం, దరదాను.

అరదివియ చూ. అర¹.

అరదీపం చూ. అర¹.

అరదుద్దు చూ. అర¹.

అరదేకి చూ. అర¹.

అరదొండ చూ. ఆరుదొండ.

అరవారకట్టు వి. కొడిమె పల్లలు విడిపోకుండా కట్టిన ఆరవార
కట్టు.

అరవ యా. చూ. అటవ. వి. 1. మంచెమీద కూచోటానికై
ఏర్పరచిన చిన్న చప్పరం, మంచం; 2. ఒకటి రెండు
అంచెలు గల పెద్ద వందిరి; 3. మూత గల గాదె, గుమ్మ;
4. వలభాగం, బాగం.

అరవది చూ. అర¹.

అరవదును చూ. అర¹.

అరవమీనలు యా. నరవమీనలు. వి. నరసిన మీసాలు.

<అరవ+మీన-లు, అరవ <నరవ (నరసిన).

అరవలము చూ. అర¹.

అరపాలు చూ. అర¹.

అరపావు చూ. అర¹.

అరపిడి చూ. అర¹.

అరపు¹ యా. చూ. అటవ. వి. 1. పశు కంఠ ద్వని; 2. నింద,

బిట్టు.

అరపు² చూ. అడవు². అక్రి. అందు, ఇముడు, లోబడు.

అరపువ్వాళ్ల వి. చేప గూబలోపలి బాగంలో ఎర్రగా చక్రాల
లాగా వుండేవి.

అరవైకము చూ. అర¹. వి. వైకంలో నగం.

అరపోగు చూ. అర¹.

అరవ్వనములు వి. కట్నాలు, కాన్కలు. చూ. అవ్వనము.

అరబండ చూ. అర¹.

అరబందము యా. అబందరము, అరబందరము, అరవందము.

వి. అమోమయం.

అరబందరము యా. చూ. అరబందము.

అరబి యా. చూ. అరబి. వి. అరబ్బి బావ. యయా.
1.47.

అరబి యా. అరబి, అరబ్బా, అరబ్బి, అరబ్బు, హరబ్బు. వి.
అరబ్బి బావ. బి. 1.72.

అ.మా. అరబి, అరేదియా, అరబ్బు; అరబి. అరబ్బి
స్త్రి; కా. అరబి. అరేదియాకు చెందినది, అరబ్బి బావ;
నే. అరబి. అరేదియావాడు; అరబి. అరబ్బి గుర్రం;
ఒ. అరబి, అరబి; హిం. అరబి; గు. అరబి,
అరబ్బి; మరా. అరబి. అరబ్బులకు చెందినది; ఉ.
అరబి. అరేదియావాడు, అరబ్బిబావ; పార. అరబి.
నేర్పు; అర. అరబి. ఒక దేశం;

క. అరబి, అరబ్బి. అరేదియావాడు; తు. అరబి;
ర. అరవి, అరవి. అరబ్బి బావ; మ. అరవి. అరే
దియా దేశం, బావ.

< ఉ. అరబి.

అరబ్బా యా. చూ. అరబి. అదిదము నూరకవి బాటువు.

అరబ్బి యా. చూ. అరబి. వి. అరబ్బి గుల్లము. రంగ. చ.
2.210.

అరబ్బు చూ. అరబి. వి. అరేదియావాడు.

అరమండ వి. అరివిల (Eugenia bracteata).

అరమర¹ యా. చూ. అటవ. వి. జంతు, సంజేహం (వృ
అరమరపు). రామా. 3.71.

క. అరెమరె, అరెమరికె. జంతు, సంజేహం.

< అర + ముల < ముల(చు). మరచిపోవు.

అరమర² యా. చూ. అటవ. వి.

అరమరము యా. చూ. అటవ. వి. సంజేహం. శృం. వై. 3.75.

అరమరిక యా. చూ. అటవ. వి. 1. జేదం. రం.రా.ఉ. 97.
పు. 28 పం.; 2. జంతు, సంజేహం.

అరమల యా. చూ. అటవ.

అరమాక చూ. అర¹.

అరమావ చూ. అర¹.

అరమార యా. చూ. అటవ.

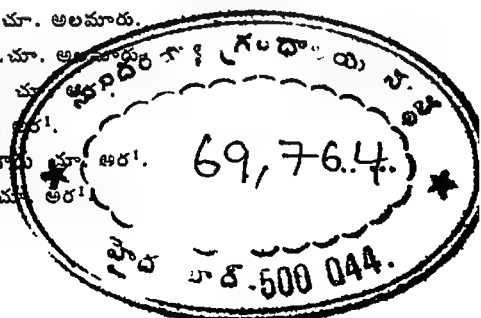
అరమాలు యా. చూ. అటవ.

అరమాటుమెవ చూ. అర¹.

అరముడి చూ. అర¹.

అరమెయికోటివాడు చూ. అర¹.

అరమోదుచు చూ. అర¹.

అరమోదు చూ. అర¹.

అరమోము చూ. అర¹.

అరయిక చూ. అరయ. వి. 1. తెలిసికోవటం. శృం.నై. 1.50; 2. అన్వేషణ, విచారణ.

క. అరయికె, అరయ్క, అరెకె. పరిశోధన; ర. అరాయ్కె.

అరయించు చూ. అరయ.

అరయ దూ.చూ. అరయ. 1. ఆరోపించు, పరిశీలించు, పరిశోధించు. దార.విరా. 1.259; 2. జాగ్రత్తగాచూచు, కనుపెట్టు. దార.రీప్య. 3.288; 3. చూచు, పీక్షించు. దార.ప్రో. 4.110, పను. 2.94; 4. కనిపెట్టు, తెలిసి కొను. హరి.ఉ. 8.76, పారి. 1.68; 5. రక్షించు, పాలించు. దార.కాంతి. 2.384; 6. పోషించు. దార.అను. 1.160; 7. ప్రతీక్షించు, నిరీక్షించు. దార.అను. 5.442, పారి. 1.116; 8. పరీక్షించు. పారి. 1.116.

క. అరయ, అరయు, అరయ్య, అరెఱ. అన్వేషించు, ఆరోపించు, పరిశోధించు, పోషించు; అరయిను, అరయిను; కు. అరెఱనుని. ప్రతీక్షించు, వాంఛించు; పో.చూ. అరంతుని. కోరు, ఎదురుచూచు; అరంతుని. దావించు, గ్రహించు; అరతుని. తడుముకొను; క. అరాయ్. పరిశీలించు, అన్వేషించు; అరాయిచ్చి. పరిశోధన. మ. అరాయ్. వెదకు, కోరు, పరీక్షించు; అరాయక. విచారించు, అన్వేషించు, అర్థించు; కోట. అరయిక్. జాగ్రత్త; కొండ. రేయి, అన్వేషించు.

అరయించు ('అరయ' ప్రేర.) స.క్రి. అరయనట్లు చేయు.

అరె దూ.చూ. అర¹.

<అరె+అరె.

అరె దూ. అరె, అరె, అరె. అవ్య. 1. ప్రళంసార్థకం. నరాహ. 8.92, చంద్రా. 3.125; 2. హీన సంబోధన. ఉ.రా. 2.103; 3. ఆశ్చర్యార్థకం. కువ.చ. 3.13.

సం. అరె, అరె, తేగిరపాటుతో కూడిన సంబోధన; అరె. అవ్య. ఆమంత్రికం; మహా. అరె, రె; పా. అరె. ఆశ్చర్యార్థకం;

క.కు. అరె; క. అటూ; ద్రా అటే. సంబోధన.

<అరె+అరె.

అరెలి చూ. అర¹.

అరెలి చూ. అరె. వి. వాన్యం పోనుటనే కోడిగుడ్డు ఆకారం గల కుండ.

అరెలు చూ. అల్లు. అ.క్రి. వికసించు. కు.నం. 10.81; స.క్రి. వ్యాపించు, ప్రాకు. గండ. 1.65.

క. అరల్, అరలు, అరల్, అల్లు, అలర్, అలరు. వ్యాపించు, వికసించు, వీచు; కు. అరలుని, అరలున, అల్లుని; క. అలర్, పెద్దదగు; మ. అలరుక. హవవర వికసించు; గద. (S) అల్లే. (కిగెవరె) వ్యాపించు.

<మూ.ద్రా. *అర్. (కదలు, వ్యాపించు); పో.చూ. అలరు.

అరవ¹ దూ. అరవ¹. చూ. అరవము. వి. ఆరవదేశంవాడు.

సిం.వ్యా. 1.42.

క. అరువానాది. దక్షిణ లక్కాటు జిల్లాలో ఆరవోక రమిళ మాండలికం మాట్లాడే విస్తృత ప్రాంతం; అరు వాబర అనే తెగవారు ఇక్కడ నివసిస్తున్నారు. వారు ఆగస్త్య సంతతివారు; వారి నివాసమే అరువానాడు. అరువా ఆ రమిళ మాండలికం పేరు; అరువానాడు తెలుగుదేశానికి ఆనుకొని ఉంది.

అరవకట్టు వి. అర్థకట్టు.

అరవ² దూ.చూ. సరవ. వి. కొండ వారి.

<సరవ+సర (స్పృశ్యపు, రమసి).

అరవ³ దూ.చూ. అరవ¹. వి. 1. మచ్చికాని అవు; 2. అర్థవానిది.

అరవకట్టు చూ. అరవ¹.

అరవంటిలు చూ. అర¹.

అరవచాకిరి వి. చెట్టిచాకిరి.

<అరువు చాకిరి. అరువుకు చేసే పని; హెటట్ట ము. వాటిలో కట్టించి పనిచేసే అరవలను బట్టి ఏర్పడ్డ పద నిడుక్తి.

అరవటిక వి. ఉత్పన్నాల్లో పానకం వరపప్పు పందిపెట్టే చోటు.

క. అజవటుకె, అరవట్టిగె, అజవంటగె, అజ హెట్టిగె. దర్శకాల, చరిత్రేంద్ర; క. అజు. చారి. ప్రక్క; మ. అజు; కోట. బయ్యెల్-అర్; తా. ఎన్; సం. వాటికా. ఇల్లు ము.; ప్రా. వాటికా.

అర<క. అజ (దర్శం) చటకె.

అరవడి¹ చూ. అరువు¹. వి. అప్పు, ఋణం.

<అరువు-అడి.

అరవడి² వి. రాపిడిచేత కలిగిన గాయం.

క. అరై. రాయు, అరయు.

అరుగు-అరువు-అడి > అరవడి.

అరవడి³ చూ. అర¹.

అరవక దూ.చూ. అరవక. వి. అరవదేశపు స్త్రీ.

అరవందము దూ.చూ. అరబందము.

అరవము దూ.చూ. అరవము. వి. అరవదాష.

అరవమునలి చూ. అరువు. వి. పండుముదునలి.

అరవరయగు పో. చూ. అరవలు. అ.క్రి. కలఁగనొందు. శేష. 4.40.

అర-వె-అర-యే+అగు.

అరవరలు దూ.చూ. అరవలు. వి. బ.వ. 1. కుక్కములు, క్షీణములు. వి.వు. 7.852, కువ.చ. 1.101; 2. కుసుకలు, చిన్నముక్కలు.

అరవరి దూ.చూ. అరువరి. వి. అప్పుపచ్చుకొనినవాడు.

<అరువు-అరి.

అరవాయి చూ. అర¹.

అరవాయిగొను చూ. అర¹.

అరవాలగుడ్డ వి. సగం పల; కన్ను ½ లం. (కొబ్బరిపీచు తీసి నీటిలో నానబెట్టిన తర్వాత పరి పెద్దారు).

అరవాసి చూ. అర¹.

అరవిమామిడి చూ. ఆడవి మామిడి. దశారం రేపగా
మారింది (Spondias mangifera).

అరవిరి చూ. అర¹.

అరవీనము చూ. అర¹.

అరవుడు చూ.చూ. అరువుడు. వి. శకలం, శునుక, చింపి.

< అరువు-డు.

అరవై చూ.చూ. అరువది. నర్వ. ఆరువదులు, అరవై.

అర (అరు)-వై <వది. (పో.చూ. ఇరవై మొ.).

అరవైవెండురాయి వి. ఒరిపిడిరాయి, సానరాయి.

అరనంజ చూ. అర¹.

అరనండు చూ. అర¹.

అరనము చూ.చూ. హరునము. వి. నంతోపం.

అరసావు చూ. అర¹.

అరసు చూ. అరుసు. వి. రాజు. ప్రదువు. బసవ. 2.37.

నం. రాజన్. రాజు; ప్రా. రాజ, రాయ; పా. రాజా;

క. అరసు, అరస (<రాజ-); కు. అరసు,

అరసె; క. అరసు, అరచన్, అరైచన్, అరైచు,

అరైయన్. అరయన్, అరాచన్, అరాచా, అరా

యన్, రాచా, రాయన్, రాజా; మ. అరచన్,

అరసన్, అరయన్; కోట. అర్పి, అరికారి. కొడ.

అర్పి. రాజు.

<క. అరసు <నం. రాజన్.

అరసున్న చూ. అర¹.

అరసోల చూ. అర¹.

అరహము విణ. కగినది, ముక్తమైనది. నకలనీతి. 1.19.

<నం. అర్హ-

అరాకు వరాకులు వి. చీకాకులు.

క. అరక్. అనిద్ర, అప్రమత్తక; హరక్. అగ్ని;

పరాక్. ప్రమత్తక; పార. అరక్. అప్రమత్తక; హరక్.

మంబ; పరాక్. ప్రమత్తక; అర. హరక్. మంబ;

పరాక్. ప్రమత్తక.

<క. అరక్ + పరాక్.

అరాబా చూ. అరాబు. వి. ఫిరంగిబండి. రంగా. 2.27.

హం. అరాబా. బండి, రథం, ఫిరంగిబండి; గు.

అరాబా. గృహసంభారం; మరా. అరాబా. ఫిరంగులు;

అరాబా. ఫిరంగి; ఉ. అరాబా. ఎద్దుబండి; అరాబా. కుపాడి

బండి; పార. అరాబా. ఫిరంగిబండి; కాలులు, తిట్లవర్ణం;

అరాబా. బండి; అర. అరబా.

<ఉ. అరాబా.

అరాబు¹ చూ.చూ. అరాబా. వి. ఫిరంగి బురుజు. కువ.చ. 3.18.

<ఉ. అరాబా. (అర్థ వివరి.).

అరాబు² వి. 1. పునాదిని గుర్తిస్తూ గీసినగీత; 2. తడివస్తువు పెట్టినప్పుడు నేలపై అంటిన ఆ తడి గుర్తు.

ఉ. అర్పి; పార. అర్పి. మచ్చ; అల్పి. గుర్తు; అర.

అర్పి, అల్పి.

<ఉ. అర్పి.

అరాము చూ.చూ. హరాము. వి. 1. దొంగ; 2. నిషేధం.

అరాయించుకొను చూ. హరాయించు. న.క్రి. కీర్తించుకొను.

అరావిడి పో.చూ. అరవడి². వి. నీరు మొ. వి. లాకినరేఖ. గుర్తు.

అరి¹ వి. 1. కప్పం, పన్ను. దార. ఆది. 6.268; 2. మర్కార. హద్దు. ద్వి. వరమ. 3.156 వ. 10 వం.

నం. కర, కరక. పన్ను, కప్పం; పో.చూ. ప్రా. -అర. పన్ను;

క. అరి. పన్ను; ర. నరి. పన్ను, కోత, వరికుప్ప; అరి. పన్ను; మ. నరు. నరిహద్దు; నరుకుక. కాలకతో హద్దు గుర్తించు.

<క. అరి. కోసివేయు (పన్ను రాన్యరూపంలో చెల్లించేవారు. అదే ఫలసాయంలో మొదటి కోత).

అరిగావు (-కావు) వి. 1. వైవాధి రాకుండా పెట్టిన కావలి; గోడ వెలుగు మొ. చుట్టుకావలి (కట్టబడి రావలి).

ద్వి. హరిశ్చ. పూ. 1196; 2. పన్ను చెల్లించే సామంత

రాజు. వరాహ. 2.48. అరిగోరులు (-కోరులు) వి. ప్రదుత్వ

దాగం, రైతుదాగం; మొత్తం ఫలసాయం. అరిగోవు వి.

1. కప్పం చెల్లించేవారు. దార. అర. 5.345, మను. 1.2;

2. పన్ను చెల్లించేవారు. అరివెట్టు (-వెట్టు) అ.క్రి. కప్పం చెల్లించు.

అరి² వి. అల్లెల్రాడు, వింటినారి. దార. భీష్మ. 3.386, కు. నం. 5.515.

క. చరి. జారు; సరి. యుక్తక.

<క. నరి (మోగడం, హర్షి); క. చరి. జారు; నడ రించటం, నందించటం ఉంటాయి కాబట్టి వింటినారికి 'అరి' అని పేరు.

అరిగాళ్లు (-కాళ్లు) వి.బ.వ. ద్వారం ప్రక్క గుర్రపు పీటలకు బలంగా వెనుక ఉంచే కమ్ములు. <అరి-²

(<నరి)+కాలు-లు. వ్య. నరిగాగానీ నమానంగాగానీ చేసేకాళ్లు. అరివోయు (-వోయు) వి. నారి నందించు.

అచ్చ. రా. 1.172.

అరి³ వి. జొన్న మొ. వాటికి ఈచకంకిపడేతెగులు.

క. అజ. పతనమగు, పతనం చేయు; పో.చూ. అరె.

పొడిచేయు, చూర్ణంచేయు; కు. అర్చుని. నాశనం చేయు;

అలిపుని, అలిపుని, అలియుని. పతనమగు; క. అజ.

పతనమగు, నాశనమగు, తెగులు; పో.చూ. అరి. నాశనం

చేయు, పతనం చేయు; మ. అజయుక. పతనమగు; కోట.

అజిచ్.

అరితెవులు వి. జొన్నతెగులు, ఈచకంకిపడే తెగులు.

అరిబోవు అ.క్రి. ఈచబోవు.

-అరి అవ్య. మకుబర్ధక ప్రత్యయం. ఉదా. కల్లరి, నేర్పరి, నిగ్గరి మొ.

క. అజ, అజు. ధర్మం, న్యాయం, చట్టం; పో.చూ.

కాజ, కార, గాజ. (కార, తద్వ.) తద్దిత ప్రత్యయం.

ఉదా. ఇచ్చెకాజ, పగెకాజ; క, అజిమ్. నైతిక ధర్మం.

ధర్మం; పో.చూ. అర్. సంబంధవాచకం; కారన్-. కర్త

అనే అర్థంలో ఫలింగ దోదక ప్రత్యయం; మ. అజిమ్;

పో.చూ. కారన్. -కర్త; పో.చూ. నం. కారి. చిత్ర

కాదు, కిచ్చి. పనివాడు, పని; కారిన. చేత, సటప, నటుడు; కార, పనివాడు; పో.చూ. ప్రా. ఆర అ. చేసేవాడు.

<మూ.ద.ప్రా.* అకె..

అరికట్టు¹ వ.క్రి. 1. అర్థగించు, నిరోధించు. నిర్వ. రా. 3.78;

2. చుట్టుకొను, పరివేష్టించు. రాగ. 5.265. వి. 1. ఆదు, నిరోధం, నిర్బంధం. వీతారా. 1.114, ఆం.రా. 3.31;

2. సూర్యుడి ఎట్లు మొ; వాటి బంధకట్టు.

క. పరి. చుట్టుకొను; పరి. చుట్టుముట్టు;

నం. పరి. ఉపనర్గ. చుట్టా;

అరికట్టుకొను వ.క్రి. అరికట్టు. వరాహ. 9.13.

అరికట్టు² దూ. అరికట్టు, అరికట్టు. 1. గాలం పై బాగంలో

కట్టిన కట్టు; 2. గాలం తెల్ల కాదుకన్న చుట్టిన దారవ

కట్టు; 3. గాలానికి దుగ్గిరికి గట్టిగా అడ్డకట్టుచేత కట్టినకాదు;

4. గేలాంకం కాదుకన్న కట్టినకాదు; 5. గేలం ముల్లుకు

కట్టిన మూరెడు కాదు, దీన్ని మరోపెద్ద గేలంకాదుకి

కట్టారు; 6. చేత్తాడు గాలానికి కట్టిన కాదుని అరికట్టు

అంటారు; 7. మూగకాదుకి కట్టిన చిన్నకాట్ట; చీటికి

గేలాలు గుచ్చుకాదు; 8. పెద్ద గేలంలో కోనాంకాదుకి

కట్టిన చిన్న మూలకాదు. దీన్నే గేలం ముల్లుకు కడకాదు;

9. గేలం ముల్లుకు కట్టిన చిన్నకాదు, మూరెడు పొదుగు;

10. నీరెండి గాలం ఆ పక్క కొన (కాదు) మద్యబాగం,

అరికట్టు.

అరికట్టుముడి వి. గాలంలో అరికట్టుకు వేసే ముడి.

అరికట్టుకొను దూ. అరికట్టు¹.

అరికట్టుముడి దూ. అరికట్టు².

అరికట్టు వి. దువ్వుడి మెలిపెట్టి రెండు బుజాలమీద బండెచ్చ వాటుగా వేసి కట్టిన కట్టు.

అరికట్టులు. వ్య. వింటినారిలాగా అడ్డంగా కట్టిన కట్టు.

అరికాదు దూ. చూ. అరకాలు.

అరికోట వి. అడవుల్లో పెరిగే పొడుగు మొక్క (Combretum decandrum).

అరిగ దూ.చూ. హరిగ. వి. 1. ఎండ మొదలగువాటి కడ్డుగా

వట్టి కేడెం వంటి సాదన విశేషం, చక్రంవంటి ఒకానొక

రాజచిహ్నం. కక. 3.74; 2. దాలు, వేటకం, పలక.

కా. 2.58, కా. 8.41.

క. అరిగె, పరిగె, హరిగె. దాలు; క. పరివై.

దాలు, పెద్ద గొడుగు;

పో.చూ. నం. ఫర. దాలు; పేముతో చేసిన పడవ.

<వర-(య). విస్తరించు.

అరిగలు దూ.చూ. హరిగోలు. వి. ఏడు దాటదగిన సాదన

విశేషం, పట్టి.

<తె. హరిగోలు; పరి>హరి. విస్తరించు, చుట్టు

ముట్టు; చూ. అరక.

అరిగావు దూ. అరి¹.

అరిగావుదోట వి. కట్టు కావలిగల తోట. ద్వి. హరిళ్ళు.

హ. 1196.

అరిగావుదోట దూ. అరిగావు.

అరిగావు దూ. అరి¹.

అరిగాళ్లు దూ. అరి².

అరిగించు 'అరుగు' వైక. చూ. అరుగు. వ.క్రి. అరుగజేయు.

పోవునట్లుచేయు. రా.రా. 1.441.

అరిగిండ్లు దూ. అరిగోలు. వి. బ.చ. రోలుతో చేసిన చిన్న

పడవలు; పట్టు. అరిగిండి దూ. విస్తరించునట్టి పాత్ర;

అరి<హరి<పరి. విస్తరించు; -గిండి. చిన్నపాత్ర.

అరిగిలి వి. పట్టి. చూ. అరిసిండ్లు.

అరిగుడ్ల వి. గేలాంకాదును తెల్ల కొనగు కట్టే బాగం.

అరిగుళ్ల వి. కోనె ముందు బాగంలో చెక్కవైన గల ఇవ

కడియం; కాదు వస్త్రాలు కట్టుకునేందుకు ఉపయోగిస్తుంది.

అరిగె దూ.చూ. హరిగ. వి. 1. దాలు; 2. ఎండ మొ.

వాటికి అడ్డుగా వట్టి కేడెంవంటి సాదనం, చక్రంవంటి

ఒకానొక రాజచిహ్నం. సారంగ.చ. 2.190.

అరిగోను దూ. అరికడు. అ.క్రి. ఆదుపడు, అడ్డుతగులు.

పల్నా.

అరిగోరులు దూ. అరి¹.

అరిగోరు దూ. అరిగోలు. వి. పట్టి, హరిగోలు.

పో.చూ. క. పజ్జ. వేగంగా ప్రవహించు; పరివల్.

పట్టి. పడవ నడిపేవాడు.

<పరిగోల్ / >హరిగోల్ >అరిగోల్.

అరిగోరు దూ.చూ. హరిగోలు. వి. నది దాటే సాదనం. వేం.

పంచ. 4.238.

క. పజ్జగోల్, పజ్జగోల్. పడవ, నది దాటే

సాదనం; పజ్జ, పరి, పజ్జ. ఎగరలం, పరుగెత్తటం.

తెలటం, ఈడటం.

అరిగోళ్లు వి. అరిగోలు రయారుచేసే వారివారు.

అరిజ దూ.చూ. అరజ.

అరిటి దూ.చూ. అరటి. వి. అరటిచెట్టు.

అరిటివట్లు వి. అరటిచెట్టు వైన వంటి ఆకుపచ్చని చక్కెర.

అరిటిపాత్తి వి. అరటిపట్టు.

అరిటికి వి. సోరంగి (Sillago sihama).

అరిటిచేప వి. ఒకరకం చేప; సోరంగి (అరటికాయ ఆకారంలో

ఉండటంవల్ల ఆ పేరు వచ్చింది).

అరిటివట్లు దూ. అరిటి.

అరిటిపాత్తి దూ. అరిటి.

అరిటాల వి. 'ఇరగోల'లో 'వారం' అనే బాగం కర్మాక్ష

బాగం (దిగుబడికి కన్ను 800; మొత్తం అరిటాల కన్ను

1,600).

అరిణ దూ.చూ. అరిణ. వి. కోనె, కారెం (కాలువలలోని నీరు

మెరకపోలంలో పోయటానికై అమర్చినదోట గల కాటిగుళ్లు

మొ.), అంబువాహిని.

అరిటి దూ.చూ. అరిణ: వి. కోనె.

అరిణ దూ. అరిణ. వి. ఎత్తురు నీరు పోయటానికై కొలిచి

కాలువ మొదట ఉంచే కాటిమాను మొ.

నం. సారణి. కాలువ.

<నం. సారణి.

అరికట్టు న.క్రి. (వడుగు పోగులు వడుగేరు కర్రమీద వరచు కునేటట్టు) అరచేతితో రట్టు.

అరికాడు వి. 1. గాలం కాదుకు కమ్మికి దగ్గరలో ఉండే చిన్న రాడు ; 2. నరిచెయ్యటానికి రావిన ఉన్ని వడుగు దిగించిన రాడు. చూ. ఉరి.

అరితి రూ.చూ. అరిమి. వి. 1. ప్రేమ, కూరిమి. లం.రా. 1.186 ; 2. సంకోపం ; 3. భక్తి, ఆనంద.

క. అట్టి, అర్చి. ప్రేమ, ప్రియ వస్తువు, సంకోపం ;

ర. అట్టి. ప్రేమతో కరిగిపోవు.

<మూ.ద్రా. *అర్.

అరితికాడు వి. ప్రియుడు.

క. అట్టికాట, అర్చికాట. ప్రియుడు.

అరితికాడు చూ. అరితి.

అరితిగురివింద వి. చిన్న కోక చిన్న నోడు గల ఆకువచ్చరంగు చిన్న చేప. చూ. గురివింద.

అరితెవులు చూ. అరి.

అరిదళము రూ.చూ. హరిదళము. వి. వసువపచ్చటి రాకు విశేషం. లం.రా. 2.280.

అరిది రూ. అరుదు. విణ. 1. అసాధారణం, అపూర్వం, అవహాసం. దార.అది. 1.105, హరి. ఉ. 7.162 ; 2. అశక్యం. దార.ఉచ్యో. 1.322 ; 3. దుష్కరం. దార. ఉచ్యో. 1.106 ; 4. దుర్లభం, దార.ఉచ్యో. 3.340 ; 5. దుస్సహం. మూర్క. 2.67 ; 6 అశ్వర్యకరం, వింత, హరి.పూ. 1.182.

క. అరిదు, అరుదు, అరుదు. అశేష్యం, అశక్యం, అదృశ్యం. ముఖ్యం ; పో.చూ. కు. అర్కుని. కక్కునగు ; ర. అరితు, దుర్లభం, అవహాసం, అమూల్యం ; అరు (అరుమ, అర్). అవహాసం, కష్టసాధ్యం, అపావం ; మ. అరుతు (= అరియతు నవం < అరు), అరితు. క్రమహీనం, భయంకరం, అయోగ్యం ; అరు. విణ. అవు రూపం, అపూర్వం, అశక్యం ; కో. అర్గ (అర్గయ). అరుదుగా.

<మూ.ద్రా. *అర్.

అరిసికట్టు పో.చూ. అరికట్టు. వి. ఉచ్చమడిగట్టు.

అరివ వి. నరుకు మోసేగొడ్డు పీపుమీద వేసే బొంక.

పో.చూ. క. అడవ, హడవ. వక్కలాకుల నంది ; కొడ. ఉరపె ; క. అరైయై. నడుముకు కట్టుకొనే పొడుగాటి నన్నటి డబ్బు నంది ; మ. ఉరుప్ప. పెద్ద నంది.

అరివడు అ.క్రి. అడ్డుపడు, అడ్డువచ్చు. దాగ. 3.523, వడ్డు. 10.800.

అరిపి పో.చూ. అరు. విణ. బలహీనమైన, సన్నని.

క. అరిదు. అవురూపం.

అరిపె వి. బాలమూషికం, చిన్న ఎలుక.

అరిపెట్టు చూ. అరి.

అరిపేద రూ.చూ. అరిపేద. వి. 1. నిరుపేద, అరాగ్యుడు ; 2. దుర్బలుడు, బక్కచిక్కినవాడు.

అరిబినిమడి వి. 1. గంకనుడి, మూపురం వెనుక ఉండే నుడి ;

2. ములుగులనుంచి నాలుగంగుళాలకు మించి ముందువైపు ఉండే నుడి ; 3. వెన్నుకు రెండువైపులా ఉండే నుడి.

అరిబిరి పో.చూ. అరిమి. వి. కొరక, రోటు.

(అరిమి ననునరించి ఏర్పడిన రూపం కావచ్చు).

అరిబోవు చూ. అరి.

అరిమి¹ రూ. అరితి, అరిమిలి, అర్చి, అర్కి, అర్కిలి ; పో.చూ. అరులు. వి. ప్రేమ, కూరిమి. పూర్వ. 4.117.

క. అర్చి, అత్తి, అరుమి. ప్రేమ, కూరిమి.

అరిమి² వి. చిన్నపిల్లలకు వచ్చే గొంతుబుచ్చు (Tonsillitis).

అరు < అరు (మెద) ; అరు-ఇమి.

అరిమిలి రూ.చూ. అరిమి¹. వి. ప్రేమ. కు.నం. 12.192.

< అరిమి-ఇలి.

అరిమెనకుండలు రూ.చూ. అరిమెన కుండలు. వి.బ.వ. బచ్చెన పని చేసిన పెండ్లి కుండలు.

అరియ వి. నరుకు ఓడపైకి ఎత్తేటప్పుడు వాడే మాట.

అరిల్లా అవ్య. ననేమి, కొత్తిగా.

అరిల్లు చూ. అర్.

అరివాణము¹ వి. 1. వల్లం. అచ్చ. రా. 1.48 ; 2. రోగిణి, గిన్నె.

క. అరివాణ, పరివాణ, పరియణ, పరియాణ, పరియణ, పరియల్, పరియాణ, పరివాణ, పర్యణ, పర్యాణ. రోహంకోగాని కొయ్యతోగాని చేసిన వల్లం ; కు. అరియాణ, అరివాన, పరియాణ, పరివాణ ; ర. అరువాణము. రాగివల్లం.

<క. పరివాణ.

అరివాణము² చూ. అరి¹. వి. వరుమానం, వంట, ఉత్పత్తి. ద.హిం. కా. సం. 10. నెం. 594.

అరివి చూ. అరుగు. విణ. భగ్నం, కూలినది. బనవ. 3.73.

అరుగు-ఇ, అరిగి > అరివి.

అరివిపి వి. అరమండ. చిలక నరమ్మప్రాంతంలో రెల్లనిపాలు ఎర్రనిపండ్లు గల ఒక రకం పొద (Eugenia bracteata).

అరివెట్టు చూ. అరి.

అరివేణిరుగు వి. పొయ్యివక్కన ఎత్తు తక్కువగా కట్టిన చిన్న అరుగు.

అరివేటి చూ. అరేని. వి. బచ్చెనపని చేసిన పెండ్లికుండలు.

అరివేటిబింది పో.చూ. అరేని. వి. పెండ్లికొడుకు ఇంటివద్ద చేసే విందు.

అరివేమబావ చూ. అరేని. వి. బచ్చెనపనిచేసిన పెండ్లికుండ.

అరివేరము రూ.చూ. అరివేరము. వి. కలహం.

అరిపోయ చూ. అరి.

అరివము రూ.చూ. హరునము. వి. సంకోపం.

అరిసి వి. దియ్యం.

క. అక్కి. దియ్యం ; కొడ. అక్కి ; కు. అరి ; క. అరి, అరివి. కాగుచేసిన దియ్యం ; మ. అరి ; కోట. అరై ; కొడ. అశకయ.

<క. అరివి.

అరిసిక వి. పొలం చదును చెయ్యటానికి లాగే పంగలమాను.

అరిసియ రూ.చూ. ఆరిసె².

అరిసిలిబంద వి. అరిసిలి గ్రామ ప్రాంతంనుంచి వచ్చే చలువరాయి.

అరిసె¹ వి. మూలవ్యాధి.

నం. అర్చు-, అర్కన్. మూలవ్యాధి; ప్రా. ఆరస, అరిస. ఒక వ్యాధి; అ.మా. అరిస, అరిసా. మూల వ్యాధి; అప. అరిసయ < అర్క-క;

క. అరిసె < అర్కన్; క. అరిస.

<ప్రా. అరిస < నం. అర్చు-.

అరిసె² పో.చూ. వరి, రూ. అరిసియ, అరిసియ, అరిసె. వి. రక్ష్య విశేషం, అరిరసం. కాశీ. 7.186.

నం. అరిరసా. చెట్టుపేరు; మిక్కిలి రసంకలది;

క. అరిరస; క. అరిరసం. అరిసె; అరిచి.

దియ్యం;

నం. అరిరసా. శబ్దరసమని నిమంబువులు; ఒహళ; ఇది తమిళ అరిచి (దియ్యం) నుంచి వచ్చివందవచ్చు.

అరిసెయ రూ.చూ. హరునము. వి. నంకోషం, హర్షం.

అరిసెలి వి. ఒకరకం వినుడువల. కన్న 2⁷; 4 కన్నులకొక 3⁷ ఇనపహన; కొమ్మె, వాల్లు, చిత్తర, కొచ్చె మొ. పెద్ద చేపలు జట్టేవల.

అరుకలి వి. పందెగాడు. దశకు. 9.32.

క. అలుగులి. వేటవాడు; అలు. నీతి; కులి. నీతి మారినవాడు. వ్య. నీతిని చంపేవాడు.

<క. అలుగులి.

అరుకుపేడు (అరు+కొనుడు). వి. ఏరువాక.

అరుగు అ.క్రి. 1. పెళ్ల, పోవు. భార.ఆది. 7.158; 2. కడకు, గరించు. భార.ఆది. 6.158, హర. 7.2; 3. నళించు. వసు. 1.45.

క. అరగు (అలుగు, అబకు). నళించు, శీర్షమగు; కు. అరు, అరుగు. అంచు; అర్కుని. కగ్గ; క. అరు. నళించు; అరుకు, అరువు. నమిపించు; అరంగు, అరకు. భావపడు, అలుగు; మ. అరు, అరువు. అంచు; అరికత్తు, అరికే, అరికిల్. దగ్గర; గోం. అరలుకొనై అనా. అనునరించు, కొండ; అల్లి. శీర్షమగు.

<మూ.ద్రా. *అర్క (క)-క్-

అరుగుడు వి. ప్రయాణం, యాత్ర. అరుగుదెంచు (-రెంచు); రూ. అరుదెంచు. అ.క్రి. 1. వచ్చు. భార. ద్రోణ. 2.176, హర. 7.41; 2. పోవు, పెళ్ల. నీలా. 2.12.

అరుగుడు చూ. అరుగు.

అరుగుదెంచు చూ. అరుగు.

అరుగురొతు పో.చూ. అరుగు. వి. కావి అంచుమీద చిమ్ములు నిలిపే పెద్ద రాతిపలక.

అరుగోలా(లు) వి. ఇనుప కడియాలు నావకు రెండువక్కలా వచ్చేట్లు అమర్చబడ్డ స్థలాలు (వీటిలో బెట్టాలు పొడిచి నేతావటాలు ఉంచుతారు).

పోర్పు. స్నా. అగ్గోలా. ఇనుపకడియం.

<పోర్పు. అగ్గోలా.

అరుగు రూ.చూ. అరుగు. వి. తిన్నె, వేదిక. పాంచా. 4.21.

అరులి రూ.చూ. ఎజి. వి. మాంసం, నెలబడు. ఆంధ్ర వదా. 2.70.

అరుజాతి రూ.చూ. అజాతి. వి. 1. దుచ్చాతి, నీచజాతి; 2. ప్రాదురు.

<అజ (నశించిన) లేదా <అర (నశం)+నం. కాతి.

అరుజ వి. మర్కటశిశుం; కాలం, వాలుగ (Ophioccephalus wrahl). హంస. 4.187.

అరుంజతి రూ.చూ. అరంకోతి.

అరుంజం అర+జంజం. వి. 30 కొలుకుల (60 పోగుల) దారం.

అరుట్టాలె వి. గోదాదేవి నూత్తులు.

పో.చూ. క. అరుట్-పా. రక్షిపాటలు.

అరుట్టా వి. శ్రీకృష్ణ రామలింగస్వామివారి కర్వాలు.

క. అరుట్టా. రక్షిపాటలు.

<క. అరుట్టా.

అరుదందు చూ. అరుదు.

అరుదారు చూ. అరుదు.

అరుదు రూ.చూ. అరిది. వి. 1. ఆశ్వర్థకరం. భార.గాం. 6.602, హరి. 4.36; 2. దుష్కరం. భా.రా. 5.545; 3. దున్నహం. భా.రా. 1.563; 4. ఆశక్యం. విక్ర. 1.50; 5. దుర్లభం. దశా. 2.256; వి. ఆశ్వర్థం. రం.రా.క. 102 పు. 18 పం.

అరుదందు అ.క్రి. ఆశ్వర్థపడు. అరుదారు అ.క్రి. అపహవముగు, అరుదగు. భార.ఉద్యో. 1.93. అరుదువేడు అ.క్రి. ఆశ్వర్థపడు. ప్రదా. 2.16. అరుదులు¹ వి. బ.వ. వింతమాటలు. భా.రా. 6.61.

అరుదువేడు చూ. అరుదు.

అరుదులు¹ చూ. అరుదు.

అరుదులు² చూ. అలు². వి. బ.వ. ఆదరణ విశేషం, కంఠ భరణం. ద్వి.భాగ. 1.8 పు.

అరుదెంచు రూ.చూ. అరుగుదెంచు. అ.క్రి. 1. రావటం. భార.విరా. 4.193; 2. పోవటం. తై.భా. 4.122, రసిక. 6.44.

అరుదొండ రూ.చూ. అరుదొండ.

అరు(దె)వులు రూ.చూ. అలుగు(దె)వులు.

అరవు రూ.చూ. అలుపు. అ.క్రి. 1. మిగులు; 2. దక్కు.

అరువ్వు పో.చూ. అరుగు. వి. కట్టుబడిలో అంచులు.

క. అజకె. ముక్క విరిగిన రాయి; క.మ. అలువ్వు.

ముక్క, కోసినముక్క.

<క. అలువ్వు.

<మూ.ద్రా. *అర్-.

అరుబలం వి. నలబలం.

అరుబు వి. తేమిడి.

క. అజబు, అజ, అజవు, అజబె, అజమ్మె.

అభావం, భ్రామం; క. అజుమ్మ; మ. అజుమ్మ.

<మూ.ద్రా. అర్-.

అరులు య. అర్థు! వి. ప్రేమ, వాత్సల్యం. దశకు. 12.6, అం.రా. 1.137.

క. అరులు, అర్థు; క. అరులో; మ. అరులో; కోట. అరులో. దివ్యవాణి.

<మూ.ద్రా. *అర్.

అరులుమరులు అరులు+మరులు; య. అర్థమర్థ. వి. వృద్ధావ్యంశల మనస్సుకు కలిగే తద్విబుబు. అమితప్రేమ, విచ్చిప్రేమ.

క. అరులుమరులు, అరులుమరులు; క. అరులో. దయపడటం.

అరులుమరులు చూ. అరులు.

అరువణము య.చూ. అరివాణము.

అరువణము య.చూ. అరివాణము.

అరువము వి. కాంక్ష, ఆశ. వి.ప్ర. 6.266.

క. అర్. నిందు; ఆరుమి, ఆరమి. ప్రేమ, కాంక్ష; క. ఆర్మయి (అర్). ప్రేమ, కాంక్ష, వాత్సల్యం; మ. ఆరోమిలో. ప్రియమైన, ఆనందంగా.

<మూ.ద్రా. *ఆర్.

అరువరి చూ. అరువ!.

అరువ! స.క్రి. అచ్చుకొను (వస్తు, దండుగ మొ.), ఇచ్చు, విదిగాణచ్చు. విజ్ఞా. 2.11, ద.హిం.కా. 4.1200; వి. వెల రచ్చార గచ్చే పద్ధతి మీద చేసే రాన్యాయల అచ్చు.

<ఆర్-ఉ-పు; ఆర్ (పోవు).

అరువరి వి. అచ్చుపెచ్చుకొన్నవాడు, అరమర్థుడు. అం. దా. 2.229. అరువకాపు వి. అర్థకాపు. అరువబేరము వి. అచ్చుబేరం. అరువ(బాట) (-హట) వి. రొక్కవహట. దబ్బు హామీ.

అరువ! వి. తెలివి, ఎరుక, జ్ఞానం.

క. అజపు, అజపు, అజు, అరుపు. తెలివి, జ్ఞానం; క. అజి. జ్ఞానం; అజిపు. తెలివి, జ్ఞానం; మ. అజియుక. తెలిసికొను; అజిపు. తెలివి, జ్ఞానం, కృతజ్ఞత.

అరువకబ్బిన విం. మరిమారిన. అరువతిక్క య.చూ. అరువ(దిక్క). వి. ఉంగిడి రోగం. అరువ(దిక్క) య. అరువతిక్క. వి. ఉంగిడి రోగం. < అరువ (తెలివి)+తిక్క; తిక్కు=చార.

అరువకాపు చూ. అరువ!.

అరువకబ్బిన చూ. అరువ!.

అరువతిక్క చూ. అరువ!.

అరువ(దిక్క) చూ. అరువ!.

అరువ(దెవులు) య.చూ. అరుగుదెవులు.

అరువ(బాట) చూ. అరువ!.

అరువబేరము చూ. అరువ!.

అరువము య.చూ. హరువము వి. సంకోపం. ఉ.రా. 2.6.

అరుసు య.చూ. అరసు. వి. రాజు. కువ. చ. 4.81.

అరుసుపోవు అ.క్రి. (జననద్రవము తగులని చేపగుడ్డు) పాడై పోవు.

అరుసొజ్జము వి. ఆశ్చర్యం.

అరుహాదు వి. అర్థుడు, తగినవాడు. కు.సం. 2.80.

సం. అర్థు-. తగిన; మహా. అరహ, గౌరవనీయమైన; అరిహ, అరుహ; అ.మా. అరహ, అరిహ; హ. అరహ, అరహతి; అవ. అరహంత (అర్థత), అరిహ (అర్థత), అరుహ (అర్థత), అరుహంత (అర్థత).

<ప్రా. అరహ- <సం-అర్థ-.

అరె య.చూ. అరే. అవ్య. ప్రళంసనార్థకం.

అరే య. అరె. అవ్య. ప్రళంసనార్థకం.

గు. ఉ. అరె.

అరెలి వి. పెద్దెలికాగం; రేవలకంటే పెద్దకన్నులంటే ప్రచేళం; పెద్ద వెకలైన కన్నులతో అల్లురాదు; పెద్ద చేవలు వడే కాగం.

<అర+వల.

అర్కటి పో.చూ. అర్కలి. య.చూ. అజకడ. జనవ. 6.114.

అలు+క (క) ట; (వా.) మెడదగ్గర.

అర్కలి వి. కొండి.

క. అల్కులో. నడుము <అల్కు. తగ్గు.

<అలుగు-అరి (కృశించు, నశించు); అర్థవివరి.

అర్కాటి వి. ఓడ నడిపేవాడు.

అర్కరా య.చూ. హర్కారా. వి. దూత, వార్తాహరుడు.

అర్థ! య.చూ. అరుగు. అ.క్రి. పోవు. కళా. 3.129.

అర్థ! య. అలుగు. అ.క్రి. క్షీణించు, తరుగు. పండి. చ 2.144. పు.

అర్థ య.చూ. ఆరణ.

అర్థాయించు య.చూ. ఆరణాయించు.

అర్థి వి. వ్రాతపూర్వకమైన మనవి.

హిం. అర్థ. దూమి, పొలం; గు. అరణ, అరణి. మనవి పత్రం; మరా, అర్థ, అర్థి; ఉ. పార. అర. అర్థి.

<ఉ. అర్థి.

అర్థిదారు వి. మనవి పత్రం వ్రాసుకున్నవాడు; అర్థి పెట్టుకున్నవాడు. అర్థిదాస్తు చూ. అర్థదాస్తు. వి. రాత పూర్వకమయిన మనవి.

అర్థిదారు చూ. అర్థి.

అర్థిదాస్తు చూ. అర్థి.

అర్థ! విం. చాక; వి. 1. వెల, దర; 2. వెడల్పు, దాన్యపు రాశి చుట్టుకొలత.

ఉ. అర్థ. వెల, విలువ, వెడల్పు, పరిమాణం; పార.

అర్థ. వెల; అర. అర్థ. వెడల్పు.

<ఉ. అర్థ.

అర్థకట్టు స.క్రి. వనః పరిశీలించు, సరిచూచు. అర్థ వట్టింపు స.క్రి. పరిశీలించు, ఒకవన కొట్టి అంచనా ప్రకారం రాబడి ఉండో లేదో సరిచూచు. అర్థవట్టు స.క్రి. అరుజ పట్టించు. అర్థభాజారి ప్రస్తుతం బజారు దర.

ఉ. అర్థ బాజార్, బాజార్. బజారుకు చెందింది.

అర్థ! య.చూ. అరణ.

అర్థకట్టు చూ. అర్థ!.

అర్థదాస్తు య. అరదాసు. వి. నిజై ప్రి పత్రం, దరఖాస్తు.

నే. ఒ. అర్థి. మనవి; హిం. అర్థదాస్తు; గు. అరణా;

ఉ. అర్థదాస్త; పాఠ. అర్థదాస్; అర. అర్థ.

< ఉ. అర్థదాష్ట.

అర్థవర్ణింతు చూ. అర్థ.

అర్థవర్ణి చూ. అర్థ.

అర్థవాచారీ చూ. అర్థ.

అర్థవారి దూ.చూ. అర్థవారి.

అర్థవారి దూ. అర్థవారి. వి. సిద్ధాంతో ఒకరకం.

అర్థి దూ.చూ. అర్థి. వి. ప్రేమ, మామి. చంద్రా. 4.81.

అర్థి చూ. అర్థి. వి. 1. గోడ, పరిమితు మొ. వాటి అడుగు భాగం, మట్టు; 2. హర్తికాని కుప్ప; 3. మార్పిడికాని చిన్న పరిమితు.

అర్థికి వి. దోనె అంచున కాదుదూర్చేందుకు ఉండే మేకు, లేదా రంధ్రం.

అర్థి వి. ప్రవాహాలం.

అర్థి వి. కొయ్యచిలుకు; కిడికి రెక్కరిని మూసివుంచేగడియ.

అర్థికి చూ. అర్థి.

అర్థి వి. అంగుళంలో నగం.

అర్థ + ఇం. Inch.

అర్థసారి వి. ఒకరకం వినుచువల; కన్ను పరిమాణం. అస్కరి కంటి కొంచెం కుప్పవ; 4 కండ్లకొక ఇనపహాన; అన్ని కాలాల్లో ఉపయోగం; కొత్తల లోంచి కప్పించు కున్న చేపలు అస్కరిలో పడ్తాయి; అస్కరిలో కప్పించు కున్నవి అర్థసారిలో పడ్తాయి; ఇందులో కప్పించుకున్నవి నన్నసారిలో పడ్తాయి.

అర్థకండి (అర్థ + కండి). వి. ఇటుక రాతిలో నగంముక్క.

< అర్థ + కండిక (ముక్క).

అర్థపావుకర్ని చూ. కరికె. వి. కోతపనికి పనిచేసే చాలా చిన్న కరికె (రాపి).

అర్థి వి. కాదు చుట్టగా పెట్టటం.

అర్థి కట్టేయటం వి. తెరచాప చుట్టి వెయ్యటం.

అర్థి దూ.చూ. అర్థి. వి. అర్థి, ప్రేమ. కాశీ. 2.149.

అర్థి దూ.చూ. అర్థి. వి. 1. ప్రేమ, ప్రీతి. భార. విరా. 1.267; 2. మిత్రము, సహాయము. కాశీ. 1.100; 3. అపేక్ష, కోరిక, విషయ. 2.153.

అర్థ దూ.చూ. అర్థము. వి. ఎదుర్కోవటం, ప్రతిఘటనం. భార. విరా. 3.163.

అర్థాచేయ న.క్రి. తెరచాప దించు.

పోర్చు. అజ్జయార్. తెరచాప దించు; స్పా. అజ్జయార్.

< పోర్చు. అజ్జయార్.

పోర్చుగీసు రాషట్రో ఆర్- , ఈర్- , ఏర్-లు క్రియా దాతునూచక ప్రత్యయాలు.

అర్థపాత దూ.చూ. అరకపాత.

అర్థనవ్యాకు వి. జానెడు మూతి, మూరెడు హిడుగు, అయిదు రెక్కలు గల నల్లటిచేప.

అర్థనీక వి. ఒకరకం ఇనుక.

అర్థాంగళ్ళ వి. పెద్ద మడి కింద కట్టేకాళ్ళ (మడిలోని భాగం లోని చేపలు బయటకు పోకుండా ఇరగొలమడికి కట్టేకాళ్ళ).

అర్థాజ దూ.చూ. అర్థాను. వి. చెరువుల వేలంపాట.

అర్థాజేయ దూ. అర్థాసేయ. హర్తాను వెట్టు వి. చెరువు వేలం వేయ.

అర్థాజేయ చూ. అర్థాజ.

అర్థాజొంతు వి. వెన్నున ముట్టు, నోట్లో వట్ల, మూడు రెక్కలు గల బరువచ్చురంగు చేప.

అర్థాను వి. విశ్రాంతి.

హిం. ఉ. అర్థాను. విశ్రాంతి.

< ఉ. అర్థాను.

అర్థాహితు వి. చేపలను మొత్తం మోడ బేరంపెట్టు.

అర్థాను దూ. అర్థాను. హర్తాను. వి. చెరువుల వేలంపాట.

అర్థాసేయ చూ. అర్థాను. వి. చేపలను మొత్తంగా అమ్ము.

అర్థ దూ. చూ. అర్థ. వి. 1. కందులో గూడిన వైది పైదాగం; 2. ఎద్దుమెడమోడ కాడిమోపేదోటు; 3. ఎత్త మెడ పుండు.

అర్థ దూ. చూ. అర్థ.

అర్థి దూ. చూ. అర్థులు. వి. వాత్సల్యం. ప్రేమ. ఆం. దా. 1.137.

అర్థి దూ.చూ. అర్థి.

అర్థి దూ.చూ. అర్థి. వి. అర్థి. భార. కర్ణ. 2.256, బీమ. 3.179.

అర్థయంగడ్డదబ్బయిగండ్లపెచ్చులు వి. బ. ప. రాజ్యంలో పెద్ద పర్వ కరువార చుట్టు; రెండు చుట్టుంటాయి.

అర్థిపెచ్చులమాన్క వి. మెద్దకొల, అస్కరి, నన్నొలలో ముప్పై పెచ్చుల మాన్క కర్వార చుట్టు.

అర్థి వి. వలకుండే ఒక చుట్టులో ముడి.

అర్థి వి. ఒక రకం ఇనుకొల.

అర్థి వి. 1. 20 నెం. నూలు, 5 పోగులు రెండు సార్లు పరి పెట్టి అల్లుతారు; కన్ను 2 చొటనప్రేళ్ళ పరిమాణం; ఎండాకాలంలో నీరు తీసినపుడు రెండు మూడు నెలలు వాడుకారు; పెద్ద చేపలు పడతాయి; 2. 10 నెం. నూలు, 10 పోగుల అల్లకం నిలువరాళ్ళ, పిల్లకాళ్ళ, చేరాళ్ళ దీనికి ఉండవు; లోతు చెరువుల్లో నీళ్ళల్లోకి దీన్ని కాక్కి నీటిని చప్పుడు చేస్తారు; చేపలు దీనిలోకి రాగానే కాళ్ళతో తాక్కి నీళ్ళలో మునిగి చేపల్ని తీస్తారు.

అర్థిలపురి వి. 20 నెం. నూలుకు 5 పోగుల పరి.

అర్థి చూ. అర్థ, అర్థి. వి. 1. కిడు, ప్రోహం. భార. ఆది. 3.12, పాండు 5.73; 2. మరుగు, చాటు, దాపరికం. భార. ఉద్యో. 4.68; 3. నగం, కొంచెం. భార. ఉద్యో. 4.341; 4. బేదం. భా. రా. 3.1.105; 5. కొరత, న్యూనత. భా.రా. 3.1.135; 6. గూడు, శేయార. 3.170; 7. చినుగు. రం.రా. 2 పు. 108 వం.; 8. శంక, సంజేహం. ద్వి. హరిశ్చ. 4.1606; 9. కవటం, వంచన. భోజ. 4.38; 10. పెట్టె, గూడు మొ. వాటిలో అర్థ. యయా. 5.35; 11. వానగృహం. ఆం. దా. 3; 12. గది; 13. అరగాడి; విణ. నగం, కొంచెం. హరి. ఉ. 7.74; క్రి.విణ. కొంచెంగా. కృ.శకు. 3.5.

అర్థి వి. రర్థం.

క. అజ్జ, అజ్జు. గుణం, దానం; క. అజ్జమ. మర

నంబందమైన విధి, రర్కం, మ. అణమ. రర్కం.

<మూ.ద్రా. *అణ్-.

అణకన్న దూ.చూ. అరకన్న. వి. నగం (కొంచెం) మూసిన కన్న. దార. అను. 3.22, వేంక. పంచ. 4.810, చంద్రా. 2.84. అణకాలు దూ.చూ. అరకాలు, అరికాలు. వి. పాదకలం. దార.ఆర. 5.377, కు. నం. 638. పో. చూ. క. అంగాలు; మ. అంగామ; క. అజంకై; అకంకై. అణకూడు వి. 1. అర్థాన్నం, కడుపునిండని తిండి. ఆము. 6.69; 2. పూటూడు. క. అరమొట్టెయూట, అణక్రొన్నెలకూపు దూ. అరక్రొన్నెలకూపు. వి. అర్థ చంద్ర దాదం. అచ్చరా. 6.544. అణ-క్రొ(న్) + నెల + కూపు. అణగొడ్డము. దూ.చూ. అణగొడ్డము; అణ-(హాని) + గొడ్డము (కిడు). వి. దుండగం, ద్వేషం. (అణకయార్థంకోసం వన రుక్తి). అణగొడ్డియము దూ. చూ. అరగొడ్డము. అణ గొడ్డము దూ. అణగొడ్డము, అణగొడ్డియము, అరగొడ్డె. వి. సాహసం, దుండగం, దౌష్ట్యం. ఉ.హరి. 4.106. అణగొణ (-కొణ). వి. 1. కపటం. భీమ. 2.155; 2. తేదం. పారి. 5.62; 3. న్యూనత. క. అత్తైకాత్తై. అణవట్ట దూ. అరవట్ట. వి. చిన్న కొక్క, మొలవరకు వచ్చే కొక్క. వైజ. 2.47, రమునా. 7 వ. 6 వం. క. అర చల్లణ, అరచల్ల. చిన్నజాడు, పిర్రలు దిగే జాడు; పో. చూ. క. అరై-కై-కై-చల్ల. అరచేతుల కొక్క; అర-చ-చల్ల. పొట్టిలాగు; మ. అరకుప్పాయం, -చల్ల. పొట్టి ఉడుపు; నం. కాట, కాటక, కాట, కాట, వత్తం; ప్రా. సాదా, సాదగ, సాడిత; పా. సాట, సాటక, సాటకా. బహుళ: చట్ట < ప్రా. సాదగ < నం. కాటక. అరమాడ్కి వి. అర్థ పీక్షణం. ఆము. 5.7. పో. చూ. క. అరమాపు. అర్థ పీక్షణం; పో. చూ. అరినోట. వక్క చూపు, కటాక్షం; మ. అర. నగం. అణచేయి దూ. అరచేయి, అరచేయ్యి, అరచేయి. వి. కరకలం. దార. ఆర. 3.128, కాశీ. 5.226. పో.చూ.క. అంగె; పో.చూ. కు. అంగై; క. అకంకై, అంకై, అజంకై. అణచేయి న.క్రి. 1. వంచించు, మోసపుచ్చు; 2. మరుగు వరచు, దాచు. అణకాతి దూ. అరుకాతి. వి. కులహినుడు, దుష్టుడు. కు. నం. 7.880, హరి.హ. 5.239. అణవది వి. పదిలో నగం, ఐదు. రామ రాజీయం 213. క. అరపది. అణపీషుడు వి. 1. మూర్చికుడు. దార.ద్రోణ. 2.74; 2. ప్రాణావళిస్తుడు. దార.సాప్తి. 1.201. అణపేద వి. మిక్కిలి పేద. అహల్యా. 1.83. పో. చూ. క. అణ. పూర్తిగా; పో.చూ. కుజ. పెద. కష్టం. అరపాణి వి. నగం గూను. దార. ఆర. 2.134. క. పాణ (బయట); క. పుమ, పీపు. అణ + పొట + డు. అణమర దూ. అర మర, అరమరము, అరమరిక, ఎరమరికం. వి. 1. మరకం, గుట్టు. నిర్వ. 9.126; 3. వ్యాజం, కావట్టం. నవ.చ. 4.141 వ. 19 వం. <మూ.ద్రా. *అణ్ కుర్- అరమరిక దూ. చూ. అణమర. వి. నంచేహం, తేదం, జంకు. అణ మాట వి. వక్రక్తి, వంకరమాట (పుగ్గ. చెడ్డమాట). హంస.

5.70, 71. అణమీటుమొన దూ. అరమీటుమొన. వి. మల్ల విద్యయందు వన్నెందు మొనల్లో ఒకటి. హంస. 1.206. అణనంజ వి. అర్థ నంద్య. పద్మ. 3.23. పో.చూ. క. అర-సంజె; నం. సంధ్యా; ప్రా. అ.మా. సంధూ. అణ సేయి (-చేయి). న. క్రి. 1. వంచించు, మోసపుచ్చు. దార. ఉద్వో. 4.68; 2. మరుగువరచు, దాచు. శృం. వై. 2.36.

అణక చూ. అణ. వి. మూపు, న్కందం. హరి. ఉ. 4.140. అణకట దూ.చూ. అణకడ. బనవ. 5.140 పం., హరి. హ. 7.105.

అణకటము దూ. చూ. అణకడ. పద్మ. 9.186.

అణకడ దూ. అణకట, అణకటము, అణకడము, అణకరి, అర్కంబ. చూ. అణ2. వి. 1. మూపు, న్కందం. దార. ఆది. 6.160; 2. పొదిగిరి. అచ్చ. రా. 4.72.

< అణ-అ-కడ.

అణకడము దూ.చూ. అణకడ. వై.దా. 1.10. ద్వి. హరిశ్చ. హ. 1853.

అణకన్న చూ. అణ1.

అణకము చూ. అణగు. వి. అక్షిర్ణవ్యాధి, అరుకువ. ఆం. దా. 2.128.

క. అణవి, అణవి, అణకమె. అక్షిర్ణవ్యాధి; కు. అర్కమె. అణగు-అము.

అణకలి దూ. చూ. అణకడ. వి. న్కందం. మూపు. దార. ఆర. 3.286.

అణకాలు చూ. అణ1.

అణకూడు చూ. అణ1.

అణక్రొన్నెలకూపు చూ. అణ1.

అణగమి దూ.చూ. అణగమి.

అణగొడ్డము చూ. అణ1.

అణగొడ్డియము చూ. అణ1.

అణగొడ్డె పో.చూ. అణగొడ్డము. వి. దుష్టుడు, దుండగీడు.

అణగొడ్డతనము పో.చూ. అణగొడ్డె; దూ. అణగొండెతనము. వి. దుండగం, దౌష్ట్యం. బనవ. 5.105 వం.

అణగొడ్డము చూ. అణ1.

అణగొండెతనము దూ.చూ. అణగొడ్డతనము. భల్లా. 5.

అణగొణ చూ. అణ1.

అణవట్ట చూ. అణ1.

అణకువ చూ. అణగు. వి. 1. అక్షిర్ణవ్యాధి; 2. కక్కువది, చోవం.

అణచు దూ. అర్చు. అ.క్రి. 1. ద్వనిచేయు, కేకచేయు, బొబ్బ పెట్టు. దార.ఆది. 6.168; 2. మొరపెట్టు. దార.ఆర. 2.112; 3. విలపించు, ఏడుపు. దార.ద్రోణ. 2.132; న.క్రి. 1. ప్రేలు, వదరు, వాగు. దార.కర్ణ. 3.93; 2. దిగ్గరగా చదుపు. ప్రబోధ. 2.7; 3. దిగ్గరగా పిలచు.

క. అణచు, అణచు, అణుచు, అర్చు. బొబ్బపెట్టు. జ. అరెదుని. అరచు; క. అత్తై. మ్రోగించు. వలుకు, ద్వనిచేయు, అలలవరె మ్రోగు, అరచు, గర్జించు; మ. అర్చుక. దిగ్గరగా అరచు, గర్జించు. కుజ. రసవ

(రసర): కొలా. రవ(రస). చెప్ప, మాట్లాడు.

అలహాద్దీ చూ. అలహా!

అలహాద్దీమమకొను చూ. అలహాద్దీ.

అలహాద్దీ(బంధువచ్చు) చూ. అలహాద్దీ.

అలహాద్దీ(బ్రాహ్మణులుపెట్టికొను) చూ. అలహాద్దీ.

అలహాద్దీ(రెచ్చు) చూ. అలహాద్దీ.

అలహాద్దీ చూ. అలహాద్దీ.

అలహాద్దీ(విడివచ్చు) చూ. అలహాద్దీ.

అలహాద్దీ చూ. అలహా!

అలహాద్దీమమకొను న.గ్రీ. అలహాద్దీలో పెట్టుకొను, లాలించు. కక. 8.137. అలహాద్దీ(బంధువచ్చు) అ.గ్రీ. అనందవ వార్యం జరుగు (పు. అలహాద్దీలో వట్ల మొలుచు). కక. 8.218. అలహాద్దీ(బ్రాహ్మణులుపెట్టికొను) అ.గ్రీ. ప్రాచీనాదిమ నీర్వపడు. కార.ప్రీ. 2.87. అలహాద్దీ(రెచ్చు) న.గ్రీ. వశవరకుకొను. కార.ఉద్వో. 2.182. అలహాద్దీ విద. అలహాద్దీలో వన్నదానివర వశమైనది. కార.అను. 1.23. అలహాద్దీ(విడివచ్చు) అ.గ్రీ. సులభమగు. రోజ.6. 375.

అలహాద్దీ చూ. అలహా!

అలహాద్దీ చూ. అలహా!

అలహాద్దీ చూ. అలహా. వి. కంకమాహావిశేషం.

అలహాద్దీ చూ. అలహా.

అలహాద్దీ చూ. అలహా. వి. కొన్నచేలు మొ. వాటి వావరికై ఎత్తుగా కట్టిన మంచె. బనవ. 310.

పో.చూ. క. హర, హరె. వ్యాప్తి, వ్యాపించు; వరపు, వ్యాపించు; ద్రా. అర్. ఆశ్రయం.

అలహాద్దీ చూ. అలహా!

అలహాద్దీ(గు) చూ. అలహా!

అలహాద్దీ చూ. అలహా. వి. అలహాద్దీ, కూర. కార.ఉద్వో. 8.285, కక. 8.218.

పో.చూ. క. అలహాద్దీ, అలహాద్దీ, అలహాద్దీ.

<అలహాద్దీ.

అలహాద్దీ చూ. అలహా!

అలహాద్దీ చూ. అలహా!

అలహాద్దీ చూ. అలహా!

అలహాద్దీ చూ. అలహా!

అలహాద్దీ చూ. అలహా!

అలహాద్దీ(మొన) చూ. అలహా!

అలహాద్దీ వి. 1. పెంకెలవ, ఒర్రయ. కార.విరా. 1.101; 2. దుష్టుడు. బనవ. 6.202 వ.

క. అలహాద్దీ. కీడు, హింస.

అలహాద్దీ వి. నన్యానీ, దిక్షు. వైజ. 3.97.

క. అలహాద్దీ. నీతిమంతుడు, మోగి. బ్రాహ్మణుడు; అలహాద్దీ. నీతి, సుశీలక; అలహాద్దీ(వ)-అ. నీతిమంతుడు, కర్తవ్యపరాయణుడు.

అలహాద్దీ చూ. అలహా. వి. కమిగుడు. చూ. అలహాద్దీ. అం.రా. 2.103.

అలహాద్దీ వి. అలహాద్దీ. కాశీ. 3.109. క. అలహాద్దీ.

అలహాద్దీ, అలహాద్దీ: దో.చూ. దా. అలహాద్దీ. కాశీ.

(అర్/అలహాద్దీ). అలహాద్దీ వి. అ.చ. ఎమిగులు.

అలహాద్దీ వి. నన్యానీ. కార. 3.152.

అలహాద్దీ చూ. అలహా!

అలహాద్దీ చూ. అలహా! వి. అలహాద్దీ.

క. అలహాద్దీ, అలహాద్దీ, అలహాద్దీ, అలహాద్దీ. కమిగుం; కు.

అలహాద్దీ; క. అలహాద్దీ, అలహాద్దీ, అలహాద్దీ.

కమిగులు; అలహాద్దీ, అలహాద్దీ, మాట్లాడే ప్రదేశం.

అలహాద్దీ; క. అలహాద్దీ, అలహాద్దీ, అలహాద్దీ, అలహాద్దీ.

క. అలహాద్దీ, అలహాద్దీ, అలహాద్దీ, అలహాద్దీ.

<క. అలహాద్దీ.

అలహాద్దీ విద. 1. కగ్నమై; 2. కగ్నమి.

క. అలహాద్దీ. కేదారేయమ, నరకేయమ; అలహాద్దీ.

కగ్నమై; క. అలహాద్దీ. నరకేయమ, కుక్కలగు; వలహాద్దీ.

ఎంగు; కు. అలహాద్దీ. పీలు, పీలు.

అలహాద్దీ > అలహాద్దీ > అలహాద్దీ.

అలహాద్దీ చూ. అలహాద్దీ విద. 1. కగ్నం. కార.

బిష్క. 2.136, హరి.హ. 5.190; 2. కగ్నమి. వి.

బ.వ. కుక్కలగు. అలహాద్దీ. 1.197. క. అలహాద్దీ. కైదింకం.

కగ్నమై; అలహాద్దీ. కగ్నమై; క. అలహాద్దీ. దుష్టు, మెరుగు

పెట్టు. అలహాద్దీ(చేయు). న.గ్రీ. 1. కగ్నమై.

కగ్నమై. హరి.ఉ. 6.14; 2. కగ్నమి.

అలహాద్దీ చూ. అలహాద్దీ.

అలహాద్దీ(చేయు) చూ. అలహాద్దీ.

అలహాద్దీ చూ. అలహాద్దీ.

అలహాద్దీ చూ. అలహా!

అలహాద్దీ చూ. అలహా!

అలహాద్దీ వి. కుక్కలలో వట్ల కొనక వ్యాధి. బనవ. 3.365.

పో.చూ. క. అలహాద్దీ. నాశనం.

అలహాద్దీ(చేయు) అ.గ్రీ. అలహాద్దీ(చేయు) కలిగించుచు. కు.నం.

5.641.

అలహాద్దీ(చేయు) చూ. అలహాద్దీ.

అలహాద్దీ(చేయు) చూ. అలహాద్దీ. న.గ్రీ. అలహాద్దీ(చేయు), ఎదుర్కొన

చేయు, ప్రతిఘటించుచేయు. వై. దా. 4.69.

పో.చూ. క. అలహాద్దీ. కొట్టు; క. అలహాద్దీ. కొట్టించు;

కు. అలహాద్దీ. అలహాద్దీ. గట్టిగా కొట్టు.

<అలహాద్దీ + అలహాద్దీ.

అలహాద్దీ(చేయు) క. విద. 1. అలహాద్దీ(చేయు). కు.నం. 2.171;

2. పెంకెల, అలహాద్దీ. కార. విరా. 3.215; 3. అలహాద్దీ(చేయు).

మిక్కిలి. కార. ఉద్వో. 4.317; 4. కగ్నమి. కార.

మాడుగా. కార. బిష్క. 2.390; 5. అలహాద్దీ, కగ్నమి.

కార. ద్రోణ. 1.89; 6. నిశ్చయంగా, నిశ్చయంగా. పను.

3.179; 7. కొట్టిగా. సురా. 90; 8. కిక్కిరింపుగా.

వేగంగా; విద. అలహాద్దీ(చేయు), మిక్కిలి. కార. 2.30. కగ్న

కగ్న, కగ్నక- అలా అందరనుకొనీ అందరనుకొననుకొన

తెలిపే ద్వంద్వసుకరణం.

అలహాద్దీ(చేయు) వి. కలవరం, అలహాద్దీ. బనవ. 4.372.

పో.చూ. కు. అలహాద్దీ(చేయు). ఉద్వో(చేయు) అలహాద్దీ. అలహా

అలహాద్దీ(చేయు) అ.గ్రీ. సంప్రదించు, కొట్టుచు.

అభిముఖతనము చూ. అభిముఖి.

అభిముఖివద్దు చూ. అభిముఖి.

అభిమేనకుండలు చూ. అభిమేనకుండలు. పో.చూ. ఇదేని
కుండలు. వి. బ.వ. బచ్చెనపని చేసిన పెళ్ళికుండలు.

అభియు న.క్రి. నశింపజేయు.

క. అజ. నశింపజేయు, పాడుచేయు; తు. అజయుని;

క. అజ; మ. అజయుక. నశించు, పాడగు.

<మూ.ద్రా. *అజ్-.

అభివీరు రూ.చూ. అరిసె.

అభిసె రూ.చూ. అరిసె.

అబు¹ రూ.చూ. అబు¹. అ.క్రి. క్షీడించు, నశించు. చార.అది.
2.18, హరి. 7.88.

క. అజ్. ఎంచు, అదృశ్యమగు; అబు. నరుకబడు;
రు. అలి, అలి, అరి, అది, నశించు; క. అబు. నశించు;
మ. అరుక్కుక. కగ్గు.

అబు² రూ.చూ. అబు². వి. 1. మెడ, కంఠం. చార. అది.
2.167, కాశీ. 3.12; 2. ముందురాగం, పరోరాగం.
చా.రా. 3.249; 3. ఉపకంఠం, చేరిక, సామీప్యం.
మను. 4.16, కక. 3.586.

అబుక్రమ్మ అ.క్రి. చుట్టూ కమ్ము, కమ్ము. రం.రా.
5.265 పు. 4. పం, కవిక. 4.180. క. అజ. పూర్తిగా;
అబు (నమీపం)+క్రమ్ము. అబుత(న్) చూ. అబ్బు. క్రి.
విద. నమీపంలో.

అబుకువ చూ. అబుగు. విద. అవక్యం, అపరిణతం, బాగా
ఉడకనది. ఉ. హరి. 4.50. వి. అటకం, అక్షిరవ్యాధి.
ఆం.రా. 2.128.

క. అజ్. అక్షిరం; పో.చూ. అజ్. అజ్. అజ్. అజ్. అజ్.
అజ్, అక్షిరం; పో.చూ. తు. అర్కమెయ్. బలమైనకోరిక,
అక్షిరవారం.

అబుక్రమ్మ చూ. అబు².

అబుగు రూ. అబువ. అ.క్రి. 1. కీర్ణమగు. చార. ఉర్వో.
2.52; 2. క్షీడించు, కరుగు, కృశించు. చార. ద్రోణ.
4.220, భోజ. 3.79.

క. అరగు. క్షీడించు, కీర్ణమగు; అజ్. వికృతమగు;
రు. అర్కమె. కగ్గు, అబగు; క. అబు. కీర్ణమగు; మ.
అరుక్కుక, అరు(ప్ర). కగ్గు.

<మూ.ద్రా. *అజ్-.

అబుగదీయ (అభియు). అ.క్రి. తోము, రాచు, అరుగు
నట్లు చేయు. అబుగమి వి. అక్షిర్తి. చార. అను. 3.196;
వరాహ. 12.61.

క. అజ్. అక్షిర్తివిరేచనాలు; అజ్. అజ్; (అబుగు-
అమి). అబుగు(దెవులు, అబుగు). రూ. అరు(దెవులు,
అమి). అబుగు(దెవులు, అబుగు(దెవులు, అబుగు(దెవులు, వి. క్షయ
వ్యాధి. పో.చూ. క. అజ్. ఎంచు, అదృశ్యమగు. అబు
గు+దెవులు. క్షీడించే వ్యాధి. అబుగుళ్ళ వి. శిరింక
(అబుగుడు+లు). అబుగువద్దు (-వద్దు). అ.క్రి. క్షీడించు,
చెడు. హరి. పూ. 5.239;

అబుగుడు రూ. అబువుడు. విద. కీర్ణమైనది. జై. చా. 9.197.

వి. కీర్ణం కావడం, అరగడం. సాంబో. 2.19; వి. బ.వ.
రునకలు, ముక్కలు.

పో.చూ. క. అజ్. అజ్. కీర్ణం కావడం; అజ్. శిరింక,
కీర్ణం కావడం; పో.చూ. అబుకు, అబ్బు. క్షీడించు, చెడి
పోవ; పో.చూ. మ. అరుక్కుక. కగ్గు, క్షీడించడం.

అరుగు-డు.

అబుగుళ్ళ చూ. అబుగు.

అబుగదీయ చూ. అబుగు.

అబుగు(దెవులు చూ. అబుగు.

అబుగువద్దు చూ. అబుగు.

అబుత(న్) చూ. అబు².

అబుదు రూ.చూ. అరిపి. వి. ఆశ్చర్యం. చార. అది. 2.187.

అబు(దెవులు రూ.చూ. అబుగు(దెవులు. చార. అను. 3.175.

అబువు¹ అబుగు, ప్రేరణ. న.క్రి. 1. అరిగించు, కీర్ణంచేయు;

2. ఇముచ్చు; 3. దక్కించు; అ.క్రి. 1. ఇముచ్చు; 2.

లొంగు, అడగు; 3. దక్కు.

అబువు² న.క్రి. ఉంచు, కాపాడు, భద్రపరచు.

క. అబు. నివసించు; అజ్. నివాసం.

అబుము రూ. అర్క. పో.చూ. తలుము. అ.క్రి. 1. ప్రతిమ
తీంచు, మార్కొను. చార. భీష్మ. 2.6, కళా. 8.50;
2. సాహసించు, తెగించు. కాశీ. 2.86; 3. విజృంభించు,
అతిశయించు. వసు. 3.179; న.క్రి. 1. ఆక్రమించుకొను,
వశపరచుకొను. మార్క. 2.113; 2. ఎదుర్కొను. రం.
రా. ఉ. 77 పు. 12 పం; 3. ఒత్తిడిచేయు, బాధించు.
అచ్చరా. 1.45; వి. ఎదుర్కొంటు, ప్రతిఘటనం. చార.
భీష్మ. 2.806.

క. అజ్. పూహము, సైనిక శిబిరము.

బహుళ: <మూ.ద్రా. *అజ్-.

అబువంగ్రు వి. అరవైమంది. కాశీ. 4.188.

క. అబువదింబర్; మ. అబువదు, అరవై.

అబు < అబు+వంగ్రు < పన్-బు.

అబువది రూ. అర్కది, అబువై, అరవై. వి. అరవై. చార.
అది. 1.82, కాశీ. 5.266.

క. అజ్. అరవై, అర్కవై, అరవై; తు. అబ్బ, అజ్. అజ్.

క. అబువతు; మ. అబువదు.

అబు-(వ) వది.

అబువు రూ.చూ. అబుగు. అ.క్రి. 1. కీర్ణమగు; 2. క్షీడించు,
కరుగు.

అబువుడు రూ.చూ. అబుగుడు. విద. 1. కీర్ణమైనది. ఉ.
హరి. 4.79; 2. శిరింపైనది; వి. అరగిపోవడం. అబు
(దెవులు రూ.చూ. అబుగు(దెవులు. నిర్వ. రా. 4.65. అబు
వుళ్ళ వి. ఖండాలు, ముక్కలు. చార. కర్ణ. 3.300, చా.రా.
5.548.

అబువుడు చూ. అబువు.

అబువు(దెవులు చూ. అబువు.

అబువుళ్ళ చూ. అబువు.

అబువై రూ.చూ. అబువది. వి. అరవై. వరాహ. 10.187.

అబ్బ¹ రూ.చూ. నట్లు. వి. ప్రయానంతో పిరిక దగిన ఆవు,

కరచ. చార. విరా. 1.101.

అక్షి² రూ.చూ. అజ¹. వి. కీడు, హాని. ప్రదోర. 1.50.

అక్షి³ రూ.చూ. అజ. వి. 1. గది. ద్వి. సారంగ. 1.15 వ;

2. పెద్దకోనగు వానిఅక.

మ. అజ, చాగం, గది.

అక్షము రూ.చూ. ఎజ్జము. వి. ముళ్ళమోవు.

అక్షా⁴క అక్రాగు. వి. 1. దావరికం, మరుగు. చా¹. 7.178;

2. అద్దు, అంతరాయం. దో¹. 4.212; 3. అక్షుడు, చార. చా¹. 3.89, కళ. 1.26.

క. అజ్జము. గోవ్యం, అంతరాయం, విచ్ఛేదం; అబద్ధం. చార.

ఆక+ఆక (శ.ర.); అజ్జ+ఆక (వావి).

అక్షా⁵కరి వి. అక్షా⁵కరి. కీరవి ఆకరి. దో¹. 6.173.

ఆకరి+ఆకరి (శ.ర.); <అజ్జ+ఆకరి.

అక్షా⁶గు రూ. అక్షా⁶య. న.క్రి. 1. చా¹రించు, పీడించు.

రామ. 351, చాటువు; 2. గొంతు పట్టుకొను. చా¹. 5.22.

పో.చూ. మ. అక్షిక్క. చా¹రించు.

అజ్జ+ఆగు.

అక్షా⁷య న.క్రి. చా¹రించు. చంద్ర. చ. 5.50.

అజ్జ+ఆయ.

అక్షా⁸డు అ.క్రి. 1. దగ్గరలో తిరుగు, ఇటూ అటూ తిరుగు,

చుట్టు చుట్టు తిరుగు. చార. విరా. 2.42; 2. ఈగులాడు,

అందోళన మొందు. శృం.నై. 5.183; 3. కహ కహలాడు,

కమకించు, విప్ర. 1.68.

పో.చూ. క. అక్షా⁸డు. వెనుక ముందాడు, విహరించు,

నచాడ్చేయు.

అజ్జ+అడు.

అక్షా⁹వు చూ. అజ్జ¹. వి. ఆడవి ఆవు

అజ్జ+ఆవు.

అక్షియము పో.చూ. అజుగు. రూ. అజ్జము¹. వి. అక్షిర్ణం.

క. అరివె, అక్షిర్ణ.

అజ్జ¹ వి. వృక్ష విశేషం (Bauhinia parviflora.)

అజ్జ² రూ. అజ్జ². వి. 1. కంకం. చార. విరా. 5.178,

దళకు. 3.131; 2. ఉపకంకం, చేరిక, నమిసం;

3. ముందు చాగం; 4. ఎద్దుమెడ వుండు; 5. గ్రామ

నామాల్లో ఉత్తర చాగం, ముఖ్యంగా ఉత్తర నర్కార్లలో;

ఉదా. పామట్టు.

క. అజ్జు. నన్నిహితంగా ఉండు; కు. అడుక,

అజ్జుక. నమిసించు, కలియు; అడుక్క. నమిసించు;

వర్తి. చర్, చర్తిల్. కంకం.

అజ్జుకడుగు న.క్రి. విక్రాంతి ఇచ్చు (వాగా పనిచేసి

వయస్సు చెల్లిన ఎద్దు మెడను పాలతో కడిగి, పని నుంచి

వదిలేసి, ఈరికే మేపుతాడు. ఆ ఆచారాన్నిబట్టి నై అర్థం

వచ్చింది. అజ్జువంపు అ.క్రి. మెడవంపు, రోబడు.

అజ్జ³ వి. కంకులతో గూడిన వైరు వైచాగం, ఎన్ను, కదురు,

గొలుసు, కల.

అజ్జుకడుగు చూ. అజ్జు².

అజ్జువంపు చూ. అజ్జు².

అజ్జము¹ రూ.చూ. అజ్జయము. వి. అక్షిర్ణం. చం. చా. 2.128.

అజ్జము² వి. చారిచాక్షిదర్శో అరో రోజు (ఆ రోజు ఆటను మునివేస్తాడు).

అజ్జోడు వి. దుర్బలస్థితి. అ.క్రి. పాడయిపోవు.

అరో వి. కరంగం, కెరటం. ఉ.చా. 7.283.

క. అలె. అల, కెరటం; అలె. అటూ ఇటూ

కడలాడు; కు. అలంకుని, అలంగుని. (ఆంవరె)

కడలు, ఈగాడు; అలె. అల; క. అలె. అల, ఈడు.

వదికించు; మ. అల. అల; రోట. తొడ. అల్లో.

(ఆంవరె) కడలు; కొలా. ఎలవ. అల.

<మూ.ద.ప్రా. *అల్--.

అరిరాయి అల+రాయి. మ. గట్టులోవైపు అరిరి

రాడికి వెబ్బరినకుండా పడుపున దిగించేరాయి, రోదా

రాయి.

అరి¹ రూ.చూ. అల్ల¹. వి. 1. ప్రసిద్ధమైన. చాగ. 8.95;

2. ఆ (నిర్దేశార్థకం). నిర్వ. 6.88, చార. విరా. 5.235,

శృం.నై. 2.124.

అరి² రూ.చూ. అలా. అవ్య. సంబోధనాంత పదాలకు అను

ప్రయుక్తం, సంబోధనార్థకం. నిర్వ. 2.24.

అరి³ వి. వలపైన గుండ్రంగా ఉంగరంవలె ఉండే చాగం.

అరిక¹ రూ. అల్ల². అల్లా. వి. నూడ్యం, నన్నం. మను.

6.31.

సం. అముక-- తేలివైన, అప్రదానమైన, అల్పమైన;

ప్రా. అమల, అమల, అమలగ. చిన్న, కక్కువ, నీచం.

తేలిక; కుమా. హల్లో. తేలిక; నే. హలుకో; కెం.గు.

ఉ. హల్లా; సిం. హల్లో;

పో.చూ. క. హల్లా; పో.చూ. కు. హల్లు;

పో.చూ. క. అల్లా.

ప్రావిడ పదమని కె. డ్లాక్; చూ. హలుకో. టన్నర్.

అరిక² వి. పల్పనిది. మను. 6.31; వి. పలుచ

దనం.

అరిక³ రూ.చూ. అలుక¹, అల్ల¹. వి. 1. కోపం, రోషం;

2. క్రోహచింత.

మ. అలుక్కుక. కలచు.

అరిక⁴పామవు రూ.చూ. అలుకపానువు. వి. పెల్లిలో పెల్లి

కొడుకు విలాసంగా అరిగి కూర్చోటానికి వేసే పామవు.

అరిక⁵ వి. 1. లంగరు 'ఎద్దాడు'కి రాతికి మధ్య కట్టే నూలు

తాడు; 2. తొరపనంలో అలుగుకు, ఎండితాడుకు కట్టే

రింగువంటితాడు; 3. కొమ్ముగరకు తగిలించేతాడు;

4. లంగరు (పన)కు పై వైపున ఉన్న గుండ్రతాడు.

అరిక⁶తాడు వి. 1. పడవ చెక్కలను దిగించే (అల్లె)

తాడు, కొప్పరి నులక; 2. లంగరుకు రాయి ముడివేసిన

కర్వార ముడి వదిలినతాడు. అరికముడి వి. లంగరుతో

రాతికి తాడుతో వేసిన ముడి. అరికలతాడు వి. వలకు కట్టే

కట్టలకు రంధ్రాలుచేసి ఆ రంధ్రాల ద్వారా కట్టలలోకి

దూర్చేతాడు, కట్టలు దూర్చినతాడు.

అరికం చూ. అరిక¹. వి. తేలిక.

అంకతట్ట వి. అరచేతి వెడల్పు, ఒక్కండా కంప, తేనెకు హడవ, చిన్ననోరు, నన్నడికోకగల తెల్లడిచేప.

అంకకాడు చూ. అంక³.

అంకవ చూ. అంక.

అంకపామవు చూ. అంక².

అంకదట్ట వి. 1. తెలుపుమీద నల్లదార, 2. ఎరుపు నలుపు తెలుపు రంగుల పొడ(లు).

అంకముడి చూ. అంక³.

అంకంకాడు చూ. అంక³.

అంకా¹ చూ.చూ. అంకా.

అంకా² వి. చేపల బుంగపైన పట్టుకునేందుకై ఉన్న పట్టు కాడు.

అంకాడ వి. చెవి పై బాగంలో పెట్టుకునే కర్ణాదరణం.

అంకాకాడు వి. 1. లంగరు రాయి దగ్గర కట్టే కాడు; 2. కొమ్ముగడతో కలిగించేరాడు.

అంకాముడి వి. బరమలో ఆలుగుకు రాడుకు వేసే ఉంగరం వంటి మరోరాడు.

అంకాలు దూ. అంకాలు. వి. బ.వ. బల్ల సోదుగులకు వేసిన ఇత్తడి గుబ్బలు.

ఉ. హల్ కా. గుండ్రని; అర. హల్కహ.

< ఉ. హల్ కా.

అంకావ్ వి. గేలం యొక్క రాగితీగ.

అంకి వి. ఒకరకం కుండ. దార.అశ్వ. 3.156, హరి పూ. 5.221.

నం. అలు(కా). చిన్న నీళ్లకుండ; అలు, అలు; ప్రా.దేశి. అలుగా;

కొండ. అలె.

< నం. అలు + కా.

అంకిపుట్టువు వి. కుండనుండి పట్టినవాడు, ఆగస్త్యుడు. ప్రబంధ. 174.

అంకిపుట్టువు చూ. అంకి.

అంకువ చూ. అంకు. వి. 1. కొరక, న్యూనత; వైముఖ్యం, పెడమొగం. మై. 1.68; 2. ఆయానం, అలనట. భట్టా. 4.

పో.చూ. క. అలకు, అలగు, అలుకు, అలుగు, అలుంగు, అలకు, అలకు, అలకు, అలకు, అలకు, కడలాడు వణకు; క. అలై. కడలు, వణకు, దాధించు, విసిగించు; మ. అలయుక. వెనుకముందాడు, తిరుగు, అలసిపోవు.

అంకము దూ.చూ. అంకము. వి. 1. కోట ప్రాకారపు గోడకు ఆధారంగా మట్టితోగాని రాతితోగాని ఏర్పరచిన కొరడు కోటగోడ పైభాగం. 2. వరికుప్ప చుట్టూ సూర్యు టానితై వరి కట్టలు అమర్చినది, కళ్లం.

అంకా దూ. అంకా¹ వి. 1. ప్రత్యేకమైన; 2. నీచం, హీనం. నం. అంక- అనంబద్ధం, ప్రత్యేకం; అ.నూ. పా. అంక; కా. అంక. అనుచికంగా; అంక, అంక, అంక. ప్రత్యేకమైన; తెం. అంక; హిం. అంక,

అంక; పం. అంక; నిం. అంకు; గు. అంక; మరా.ఉ.అర. అంక;

క. అలాయిద, అలాహిద; కు. అలాయిద; క. అలకు. ప్రత్యేకత; అలకలకాక, ప్రత్యేకంగా, అలక్కలక్కాయ; అలాయిదా, అలాది, అలాతు. ప్రత్యేకమైన; కు. అలై.

< ఉ. అంక < అర. అంకా.

అంకాఅంకా వి. విడివిడిగా గూన పెంకులను కాల్చు టానికి పేర్చే తీరు. అంకాఅంకామిలు వి. బ.వ. స్థిర నివాసం లేనివారు. అంకాజనము వి. తక్కువజాతి జనం. అంకాజాతివాడు వి. తక్కువజాతివాడు. అంకాదేవళం వి. గ్రామదేవత గుడి. అంకాపుల్లి వి. 1. హిరుగూరి వనపులు మేసేదానికి తీసే యాకలు; 2. బండెలదొడ్డిలోనుంచి తప్పించుకుపోయిన వనపులమీద వేసే పన్ను. అంకా భూమి వి. 1. వనపుల మేతకు వదలిన బంజరు; 2. నిరుపయోగమైన భూమి. అంకాసామి వి. విడి వ్యక్తి, అప్పుడప్పుడు వ్యవసాయం చేసేవాడు.

అంకాఅంకా చూ. అంకా.

అంకాఅంకామిలు చూ. అంకా.

అంకాజనము చూ. అంకా.

అంకాజాతివాడు చూ. అంకా.

అంకాదేవళం చూ. అంకా.

అంకాపుల్లి చూ. అంకా.

అంకాభూమి చూ. అంకా.

అంకాసామి చూ. అంకా.

అంకాలు దూ.చూ. అంకాలు.

అంకు చూ. అంకు². చిక్కటి పేదనీళ్లతో కళ్లం అలుకు.

అంకు పో.చూ. కలంకు. వి. మురికి.

క. అంకు, కడలు; క. అంకు.

< క. అంకు (కొలనిలో నీరు కదలి మురికి అయినట్లు; అర్థవివరి.).

అంకము దూ. అంకము, అంకము అంకం. వి. కోట చుట్టూ వేసిన మట్టి దిమ్మ, వప్రం, కోట గోడ పైభాగం. రామా. 6.246.

నం. అంకము, దాటరానిది;

తెం. అంక, అలాంగ. హిం. అంక; ఉ. అంక. కందకాలు మొ.; మరా. అంక, కోట; పార. అంక, అంక; . . .

క. అంక. వప్రం; క. అంకము.

< మరా. అంక.

అంకముతిరుగు అ.క్రి. చుట్టూతిరుగు, వ్యర్థంగాతిరుగు. అంకంకొక్కు అ.క్రి. ఆవేశానికి తోసుకాకుండు.

అంకముతిరుగు చూ. అంకము.

అంకంకొక్కు చూ. అంకము.

అంకం దూ.చూ. అంకము, వి. వప్రం.

అంకగిరి దూ.చూ. అంకగిరు, మెకం.నం. 118.8.

అంకగిరు దూ.చూ. అంకగిరు, మెకం.నం. 1.151.

అంకి - చూ.చూ. అంకి.

అంగము రూ.చూ. అంగము. వి. వృషం.

అంగు పో.చూ. అంగు. అ.క్రి. 1. దుఃఖించు, ఏడుపు. ఆర్తవ్యనిజేయు. దాగ. 1.142, జై.దా. 7.177; 2. అంగు, శ్రమపడు. దాగ. 10. పా. 1732; 3. అంగు, కడుపు. పాండు. 1.101, కళా. 6.66; 4. అంగు, నంకోరించు. ద్వై.దాగ. 1.688 పం.; 5. కోపపడు.

పో.చూ. క. అబ్బు, అబ్బ, అబ్బువు. ఏడుపు; అలకు, అలగు, అలుకు, అలుగు, అలుంగు, అలకు, అలకు, అలకు, అలకు. కదలాడు, వెనుక; పో.చూ. కు. అలంకుని, అలంకుడు. కదలాడు, వదులు; పో.చూ. అల్పిని. ఏడుపు; క. అలంకు. కదలు, వదులు, ఈగు, నేలాడు, అంకోననెంచు, చాడవడు, చాలిగొను, ప్రకాశించు; మ. అల్పకుక. కలవరం.

<మూ.ద.ద్రా. *అల్-.

అంగ(జేయ) (-చేయ) న.క్రి. శ్రమపెట్టు, అల్లపిపెట్టు. అంగ(జేయ) చూ. అంగు.

అంగూరతి రూ.చూ. అంగూరతి.

అంగంద రూ.చూ. అంగందము.

అంగందలు రూ.చూ. అంగందములు.

అంగందాకు అంగంద+అకు. వి. అంగంద అకు, తిరిగివృక్షం.

అంగందాకు చూ. అంగందము.

అంగూడు రూ.చూ. అంగూడు. వి. కలంబుతీగ (Ipomea chryseides).

అంగు రూ. అంగు. వి. తిరస్కారం. దార.ద్రోణ. 5.236.

క. అలమ. నిందించు, గద్దించు;

పో.చూ. నం. అలన-. అలనన.

<మూ.ద.ద్రా. *అల్-.

అంగడి రూ. అంగడి, అంగడి. వి. 1. ఆపద, దాద, ఇదుము.

దార.ఉద్య. 3.305, హరి.ఉ. 4.110; 2. క్షేపం, శ్రమం. దార.అశ్వ. 1.65, దార.అశ్వ. 4.115.

క. అలసికె, అలసిక, అలసికత్వం; క. అలచటి. వినుగు, దాద; అలచటి, అలసిక, దాద; మ. అలసల్, అలశల్. కలక, అలసిక, ఆకాశంగం.

అంగడిచేయ న.క్రి. అంగడి కలిగించు, శరభ.హరిశ్చ. 2.210. అంగడివడు అ.క్రి. అంగడినొంచు. వరాహ. 4.34. అంగడిపాడు వి. కలక. దార.అను. 2.64.

అంగడిపెట్టు రూ. అంగడిపెట్టు. న.క్రి. అంగడి కలిగించు. మొల్ల. 1.49.

అంగడిచేయ చూ. అంగడి.

అంగడివడు చూ. అంగడి.

అంగడిపాడు చూ. అంగడి.

అంగడిపెట్టు చూ. అంగడి.

అంగడిదరి వి. అంగడి వడి (వికళ ప్రయోగం).

అంగు అంగుస్తేర. న.క్రి. వాదించు, శ్రమపెట్టు, అంగ జేయు. దార.ద్రోణ. 2.321, దా.రా. 3.2.303, కాశీ. 3.10.

క. అలమ. తిట్టు, గద్దించు; అల్పము. వాదించు;

మ. అలెక్కుక. కొట్టుమిట్టాడు. గుంతెలు చాడుకొను; అలచ్చల్. వినుగుడల. కోం. అల్పముక. వందరపెట్టు.

<మూ.ద.ద్రా. *అల్-.

అంగి రూ.చూ. హళ(డి. వి. పనుపురంగు.

అంగుడు రూ. అంగుడు. వి. జేదం. ముఃఖం. దార.ఆది. 5.139; అ.క్రి. దుఃఖించు. దార.విరా. 5.139.

మ. అలచ్చల్, అలచ్చల్, అలచ్చల్; క. అలచ్చల్, దాద; అలచ్చల్. కలక. ముఃఖం. వినుగు, కద్దియ్య; మ. అలచ్చి. దాదాకరం.

<మూ.ద.ద్రా. *అల్-.

అంగుకుడు చూ. అంగు.

అంగు చూ. అంగు. వి. 1. ముఃఖం. దార.అర. 2.39. విరా. 2.303; 2. అంగు, శ్రమం. దార.అశ్వ. 4.64. హరి.పా. 2.17; 3. దార. అశ్వ. 1.147.

క. అలచ్చల్. దాద; అలచ్చల్. కలక. ముఃఖం. వినుగు, కద్దియ్య; అలచ్చల్. అలచ్చల్; మ. అలచ్చి. దాద. ముఃఖం.

<మూ.ద.ద్రా. *అల్-.

అంగి విద. 1. కరం, శర్యం. కు. నం. 4.432; 2. ముఃఖం, చిన్నది. దార.విరా. 4.105, ద్రోణ. 2.116.

కాంతి. 2.21; 3. పలుచనిది. వసు. 1.107; 4. అల్పము. కట్టువదాడు. మల్ల. నీతి. 11; వి. 1. పరిమితి, కొరికి.

కు. నం. 9.209; 2. అల్పమైన యర్థం. దార.ఉద్య. 4.261; 3. కేరిక. దార.విరా. 2.228.

క. అలచ్చల్, అలచ్చల్. పరిమాణం; అలచ్చల్, అలచ్చల్. అలచ్చల్, సామర్థ్యం, శక్తి, అందుచాటు, బలం; అలచ్చల్.

శక్తి; కు. అలచ్చల్. పరిమాణం; క. అలచ్చల్. పరిమితి. ఎల్ల; అలచ్చల్. ఆవరణ, ఆమాత్రం, పరిమాణం; అలచ్చల్.

కొలుచు, పరిమితిచేయు; మ. అలచ్చల్. ఆవరణ;

పో.చూ. నం. అల్. నమర్తమును; అలచ్చల్. శక్తిని సాదించుటకోసం అల్ రాకుమ సృజించబడింది; అలచ్చల్.

కర్వాతి రూపం; అలచ్చల్ (దాలు, కగినంత, నమానం మొ.); ప్రా. అలచ్చల్. పూర్తి; అ.చూ. అల. నమర్తము; అలచ్చల్. పూర్తి, నమర్తం.

<మూ.ద.ద్రా. *అల్-.

అంగి రూ.చూ. హళ(డి. వి. పనుపురంగు.

అంగు న.క్రి. పూయు, రాచు. దార.విరా. 1.107, కాశీ. 1.48.

పో.చూ. క. అలచ్చల్. చేరు, కలియు; కు. అలంబుని. బట్టలుతుకు; క. అలచ్చల్. బట్టలుతుకు; అలచ్చల్.

కలుపు; అలచ్చల్, అలచ్చల్. కలియు; మ. అలచ్చల్. బట్టలుతుకు.

అంగుడు రూ.చూ. అంగుడు. అ.క్రి. 1. క్షోరించు, కలక చెంచు. దార.ఆది. 5.139; 2. దుఃఖించు, ఏడుపు. దార.ద్రోణ. 2.257, నిర్య. 5.

అంపనాది రూ. అంపనాది, అంపి. వి. గుండునూది.

సా. అంపిలెర; పో.చూ. అంపిలెర;

నే. అంపిన్, అంపిన్; హిం. అంపిన్, అంపిన్

అరిఘుకొను న.శ్రీ. 1. ఆక్రమించు, అరిఘు. భార.మౌ.
106, కాశీ. 1.111; 2. పొందు. శృం.నె. 4.125;

3. కొగిరించుకొను. వసు. 5.57; 4. పైకొను, పైబడు. రాసు. 2.6; 5. ఆచ్చాదిండు, కప్ప. యయా. 5.118; ఆ.క్రి. 1. ఏకీధవిండు, కలిసిపోవు. దార. ఉద్యో. 2.87; 2. ప్రవరిండు, వ్యాపిండు. దార. కాంతి. 4.60; 3. అది ముఖమగు. వాసి. రా. 1.98.

అలమకొను చూ. అలము.

అలమేలుమంగ రూ.చూ. అలరుమేలు మంగ. ప్రబంధ. 2. అలమేల్మంగ రూ.చూ. అలరుమేలు మంగ. ఆము. 1.87.

అలంపనా రూ.చూ. అలంపనాహా. మెకం. సం. 118.20.

అలంపనాహా రూ.చూ. అలంపనాహా.

అలంబోతు వి. కోకలేని కోతి.

బహుళః < అలము + పోతు.

అలయ రూ. అలియ. ఆ.క్రి. 1. వినుగు, వేసాడు. దార. ఆది. 8.183; 2. శ్రమపడు, కయ్య, ఆయానపడు. దార. ఆర. 2.26; 3. కడయు, అలవ్యంచేయు. ఉ.హా. 2.91; 4. చింతిల్లు, వగరు. దాగ. 9.780.

క. అల. అలనట; అలె. అలూ ఇటూ కదలాడు, తిరుగాడు; కు. అలెయుని, అలెవుని, అలెవుని. అలయు; అలనుని, అలజుని. అలయు, వినుగు జెందు, దాదపడు; క. అలె. తిరుగు; అల్లా. దుఃఖం; అలు. అలయు; మ. అలయుక, అలనుక. అలయు; కోట. అల్వ. అలయు; గోం. అలాజి. అలనట; కురు. లయాకొయా. నిర్లక్ష్యంగా తిరగటం; లైకొయెర్నా. ఒళ్లవిరుచుకొను; పో.చూ. బ్రా. అల్లా. కలవరం; పూలాక్. అలసిన, బడరిన.

< మూ.ద్రా. *అల్-అయ్.

అలయంపు న.క్రి. ఆయానపెట్టు, మించు. దార.ద్రోణ. 2.17, ఉ.రా. 1.99. క. అలెవు. కలకపెట్టు; అలె. పీడించు, విసిగించు, దుఃఖపెట్టు; మ. అలెక్కుక. కొట్టు మిట్టాడు, దుఃఖంతో గుండెలు దాడుకొను. అలయక. వి. ఆయానం, శ్రమం. కళా. 6.224. క. అలసికె. అలనట; క. అలెవుల్; మ. అలవుల్. వినుగు, దుఃఖం.

అలయంపు చూ. అలయు.

అలయక చూ. అలయు.

అలరమ్మ చూ. అలరు.

అలరాయ చూ. అల.

అలరారు చూ. అలరు.

అలరించు చూ. అలరు.

అలరింత చూ. అలరు.

అలరు ఆ.క్రి. 1. కలుగు, ఉదయించు. దార.ఆర. 1.360, బనవ. 2.506 వం.; 2. (పూవు) విరియు, విచ్చు. దార. విరా. 2.316; 3. పూవు, పుష్పించు. దార.శల్య. 1.129, ఆము. 5.188; 4. విశానంపొందు, శోభాయుక్త మగు. దార.ఆది. 5.186, శల్య. 2.228; 5. సంకోపించు, ఆనందించు. దార.ఆశ్ర. 2.148, శృం.నై. 1.74; 6. ఒప్పు, తగియుండు. ఆము. 5.148. వి. 1. పుష్పం, పువ్వు. మను. 3.84, ఆము. 2.19; 2. సంకోపం. అచ్చ. రా. 5.76; 3. ఒప్పు, శోధ.

క. అలర్, అరల్, అరల్. విస్తరించు, ఉబ్బు, విచ్చు, వికసించు, సంకోపించు; కు. అరలుని, అరలుని, అరలుని, అలరుని, అల్లుని. విచ్చు, వికసించు; క. అలర్, అలరి. విచ్చు, వికసించు. వ్యాపించు. ప్రకాశించు. విరవుడు, కూడు; మ. అలరుక. విచ్చు, వికసించు.

< మూ.ద్రా. *అలర్.

అలరమ్మ వి. పుష్పదానం. నిర్వ. 1.38. శృం.నై. 1.81. క. అలరంను, అలరంను. పూలు దాదాయగా గలవాడు, మన్నుడుడు. అలరారు అలరు + అరు. ఆ.క్రి. 1. ఒప్పు, శోధిల్లు. దార. నదా. 1.241, ఆము. 3.254, శృం.నై. 6.8; 2. పుష్పించు. ఆము. 5.139; 3. విశానంపొందు, సంకోపించు. దరా. 1.111; 4. కలుగు. దార.దీప్య. 1.245, దరా. 2.299; 5. కగు, సరియగు. దార.విరా. 5.265. అలరించు న.క్రి. 1. సంకోపపెట్టు. నిర్వ.రా. 1.6. శృం. నై. 8.12; 2. చేయు, నిర్మించు. రాజవా. 1.9; ఆ.క్రి. ప్రకాశించు. ఒప్పు. దార. శల్య. 1.155. క. అలరిను. వికసించేయ ము. అలరింత వి. నవ్వు. హాస్యం. అలరుచు రూ. అలరు. న.క్రి. చేయు. పల్నా. 65, విజయ 1.112; ఆ.క్రి. సంకోపించు. దార. ఉద్యో. 2.31; క. అలరు, అలరిను. వ్యాపింపజేయు, వికసించజేయు. అలరునూనె వి. పువ్వలతో చేసిన నూనె, నుదాసన నూనె. దరా. 5.67. అలరుబంతి వి. పూబంతి. ముచి. 2.88. అలరుమేలుమంగ రూ. అలమేలు మంగ, అలమేల్మంగ. అలరేలుమంగ. వి. శ్రీ వేంకటేశ్వర స్వామి దార్య, పద్మావతి. క. అలరేలుమంతై. పద్మావతి, లక్ష్మి; అలమేలు. < క. అలరేల్మంతై. అలరుబోడి (-పోడి). వి. పుష్పంవరె మనోజ్ఞ బన శ్రీ; శ్రీ. శృం.నై. 8.195; క. అలరి. అందం, పూవు. < అలరు + పోడి. వ్య. పుష్ప సౌందర్యంగల శ్రీ. అలరుబోడి రూ.చూ. అలరుబోడి. వి. పుష్పంవరె మనోజ్ఞ బన శ్రీ; శ్రీ. దీమ. 1.4. అలరువిలుకాడు రూ. అలరువిల్కాడు. వి. పుష్పధన్యుడు, మన్నుడుడు. వి.క్ర. 1.133. క. అలరు విలు. పూవిల్లు. అలరువిలుకుడు రూ. అలరువిల్లుడు. వి.పుష్ప ధన్యుడు, మన్నుడుడు. దార. విరా. 1.245. అలరు విలుదాబు (-తాబు); రూ. అలరువిలుదాబు, అలరు విల్లాలుపు, అలరువిల్లాలు. వి. పుష్పధన్యుడు, మన్నుడుడు. (అలరు-విలు-తాబు). అలరువిలుదాబు రూ.చూ. అలరు విలుదాబు. అలరువిల్కాడు రూ.చూ. అలరువిలుకాడు. అలరువిల్లుడు రూ.చూ. అలరువిలుకుడు. అలరువిల్లాలుపు రూ.చూ. అలరువిలుదాబు. అలరువిల్లాలుపు. అలరువిలుదాబు. అలరువిల్లు రూ.చూ. అలరువిలుదాబు. అలరువిల్లు. అచ్చ.రా. 5.76. అలరు రూ.చూ. అలరుచు. న.క్రి. 1. ప్రకాశింపజేయు, ఒప్పునట్లు చేయు. ఉ. హా. 1.55; 2. సంకోపపెట్టు. వేంక. వంశ. 3.148; 3. వికసించజేయు. చంద్రి. 4.11. < అలర్ + చు. అలరేలుమంగ రూ.చూ. అలరుమేలుమంగ. ప్రబంధ. 881.

అలరుచు చూ. అలరు.

అలరునూనె చూ. అలరు.

అలరుబంతి చూ. అలరు.
 అలరుమేలుమంగ చూ. అలరు.
 అలరు(బోడి) చూ. అలరు.
 అలరు(బోడి) చూ. అలరు.
 అలరువిలుకాడు చూ. అలరు.
 అలరువిలుతుడు చూ. అలరు.
 అలరువిలుదావు చూ. అలరు.
 అలరువిలుదావు చూ. అలరు.
 అలరువిల్కాడు చూ. అలరు.
 అలరువిల్లుడు చూ. అలరు.
 అలరువిల్లువు చూ. అలరు.
 అలరువిల్లువు చూ. అలరు.
 అలరుండు చూ. అలరు.
 అలరు చూ. అలరు.
 అలరుమేలుమంగ చూ. అలరు.
 అలరుహిసాబు వి. ముందుగా దబ్బు ఇవ్వటం.
 అర. లాల్-హిసాబు. తెక్కప్రకారం;
 క. అలరు హిసాబు.

<అర. లాల్-హిసాబు.

అలరు! వి. 1. కంచె, దడి, ఆవరణం; గుంజలు నాటి కమ్ములు మొ. వాటిని అద్దంగా కొప్పించిన వెలుగు. హరి. పూ. 6.123. రాజవా. 3.81; 2. పథవులకు గడ్డి పెయ్యటానికై ఏర్పరచిన తొట్టి, గాడి; 3. గొడ్ల కొట్టంలో కప్ప క్రింద మేత మొ. పెట్టుకునే మచ్చు; 4. గోడ, మరుగు గోడ.

పో.చూ. క. అలరు. పరిమాణం; క. అలరు. హద్దు; అలరు. హద్దు నిర్ణయించు; మ. అలరు. అంకవరకు. నం. అలరు. శబ్దపమని కాంక్ష.

<మూ.ద.ద్రా. *అల్-అ.

అలరు! చూ. అల్లవ, అల్లు! అల్లు. వి. తిగెలు అల్లుకోటానికి పెట్టే దడి, లేదా నిలువకొయ్యలు. చూ. అల్లు! అలరు! వి. తెరచాపమాను, కొమ్ముగర కలిపి దిగించిన కట్టు లేదా మేకు.

అలరువడి చూ. అలరు. వి. కలంబు తిగె (Ipomea chryseides).

అలరుడు అ.క్రి. 1. స్వాధీనమగు, వశమగు. నిర్వ. 1.56; భార.విరా. 1.122; 2. ఒప్పు, తగు. భార.విరా. 1.291, భా.రా. 1.755; 3. ఉండు. భా.రా. 3.1.248; 4. అభ్యర్థనమగు, అబ్బు. భార. విరా. 1.197; 5. సిద్ధించు, సెరవేరు. భార. కర్ణ. 2.140; 6. కూడు, కలియు, చేరు. భార. భీష్మ. 2.178; 7. పరిచితమగు, చనవు కలిగియుండు. హరి. పూ. 8.35; 8. తగు, అర్హమగు. భార. ఆర. 5.152, భీష్మ. 3.422, హరి. ఉ. 7.141; 9. కలుగు, లభించు. భార. ఆర. 7.464; 10. శక్యమగు, సాధ్యమగు. భాగ. 10. ఉ. 462; 11. కుదురుపడు. భార. విరా. 4.164; 12. పొందబడు.

క. అలరు, అలరు, అలరు. కలిసియుండు, తగియుండు, ఏకీభవించు, సిద్ధమగు, మొ. కు. అలరుని, అలముని,

అలరుని. కలుపు. క. అలరు. కలుపు, కుశలప్రశ్నలు చేయు.

<అం(పు)+పడు.

అలరుమచ్చ వి. తెలుపుమీద మరే రంగునైనా మచ్చ. అలరు రూ. అలరు. వి. అలంగం, వప్రం; కోట గోడకు బలంగా చుట్టూ వేసే మట్టిదినె. ఆం.భా. 2.12. అలరుంచు రూ. అలరుంచు; చూ. అలరుడు. న.క్రి. 1. వశపరచు. భార. విరా. 2.80; 2. అభ్యసంపజ్ఞేయు, నేర్చు. భార. విరా. 5.338; 3. సంపాదించు. భార. ఉద్యో. 1.12; 4. అభ్యవించు, నేర్చు. భార.ఆను. 5.124; 5. కావించు, చేయు. విక్ర. 2.78; 6. నవరించు, చక్కబరచు. హరి. పూ. 5.9; 7. దరించు, తాల్చు. కాశీ. 3.116; 8. పెట్టు, ఉంచు. కై.భా. 3.87; 9. పూను, వహించు. కై.భా. 3.120; 10. సిద్ధపరచు, నమకూర్చు. కై.భా. 8.177; 11. నృతించు, నిర్మించు. వి. ప. 2.38; 12. అలంకరించు. వేంక. వంచ. 4.238.

అలరుంచుకొను అ.క్రి. నేర్చుకొను. భార.విరా. 2.208.

అలరుంచుకొను చూ. అలరుంచు.

అలరుచు రూ.చూ. అలరుచు.

అలరుచు వి. బ.వ. రాన్యవిశేషం. హంస. 4.128.

అలరుచు ('అలరు' ప్రేర; రూ. అలరుచు) న.క్రి. 1. పూను, వహించు. భార.శాంతి. 3.205; 2. నేర్చు. మార్గ. 5.41; 3. దరించు, కూర్చు. శృంగ.కై. 6.57; 4. కావించు, చేయు. శివరా. 4.20; 5. (కంకణాలు) కట్టు. ఆము. 6.134; 6. అలంకరించు; 7. అవ్వించు. అలరుచు! చూ. అలరు. వి. 1. అభ్యాసం. భార.శాంతి. 6.547, భాగ. 9.275; 2. సిద్ధి. శక. 4.547; విజ. 1. సిద్ధం. భా.రా. 2.164; 2. అభ్యాసపడినది. మను. 3.48; 3. అభ్యసం. కై. 2.110.

అలరుచుగా క్రి.విజ. మూలముగా. అలరుచుచేయు న.క్రి. నేర్చు. భా.రా. 2.292. అలరుచుచేయు అ.క్రి. అభ్యాసం.చేసుకొను.

అలరుచు! వి. మగ్గం ఎడమవైపు.

అలరుచుగా చూ. అలరుచు!

అలరుచుచేయు చూ. అలరుచు!

అలరుచుచేయు చూ. అలరుచు!

అలరు చూ.చూ. అలరు. విజ. శక్యం, సాధ్యం. భార.ఆది. 7.232, కు.నం. 7.878, శృంగ.కై. 7.122; వి. 1. కొలది, పరిమితి. భార.ఉద్యో. 1.126, కు.నం. 5.515; 2. శక్తి; సామర్థ్యం. భార.భీష్మ. 2.6; 3. విధము. అచలా. 1.27.

అలరుకాదు అవ్య. అసాధ్యం.

అలరుకాదు చూ. అలరు.

అలరు రూ. అలరు, లావు. వి. 1. బలం, శక్తి, సామర్థ్యం. భార. విరా. 2.257; 2. ఉపాయం, నేర్పు. భార.కర్ణ. 1.147; 3. పరిశ్రమ. మార్క. 3.318; 4. విధం. భాగ. 10. ఉ. 1207; 5. అలపు. కై.భా. 8.71;

క. అలరు, అలరు. బలం, శక్తి, సామర్థ్యం, శక్యత, సాధ్యత; పో.చూ. క. అలరు. పరిమాణం, సంఖ్య;

అల్. బలం, దృఢత్వం.

<చూ.ద.ద్రా. *అల్-ల.

అంబోక చూ. అంబ. క్రి.వి. 1. అవరీలగా, అనాయానంగా, రం.రా.ఉ. 87 వ. 10 వం.; 2. ఆకస్మికంగా, హఠాత్తుగా, దార.విరా. 3.36; 3. అశ్రద్ధతో, అజాగ్రత్తతో, దార. కాం. 5.406; 4. యాదృచ్ఛికంగా, దైవికంగా, దార. కాం. 6.327; 5. విలాసంగా, ఓయ్యారంగా, విక్ర. 3.48; వి. 1. ఆనందరేపిడి, ఆనందరేపిడి. శృం.రై. 4.9; 2. మందం, అల్పం. మను. 3.28; 3. నవిలాసం, ఓయ్యారం కలది. పాం. 5.180. వి. 1. విలాసం, రీతి, క్రి.వి. విలాసం. దార.క్రి. 2.166, కాశీ. 6.96; 2. తేరికతనం, హిలర్యం; 3. ఉబలాటం, ఉత్సాహం; 4. తిరస్కారం; 5. అశ్రద్ధ; 6. యదృచ్ఛ, స్వేచ్ఛ. కళా. 5.40.

క.అల్-అ > అం + (పో) వోక. పెద్ద ప్రయత్నం తేటండా.

అంబోకగ(న్) క్రి.వి. అంక్షంగా. వి.పు. 6.19. అంబోకయ్యలై క్రి.వి. నవిలాసంగా. యయా. 2.65. అంబోకయ్యమబోరై (-పోరై) క్రి.వి. అవరీలగా, అనాయానంగా, కాశీ. 6.96. అంబోకయ్య(న్)బోరై (-పోరై) క్రి.వి. అశ్రద్ధతో, అనాదరంగా. హర. 4.16. అంబోకవరై(న్) క్రి.వి. అనాయానంగా. పాం. 2.88. అంబోకవరై(న్) క్రి.వి. 1. యాదృచ్ఛికంగా. శివరా. 4.48; 2. అవరీలగా, అనాయానంగా. దార.కాం. 6.372, నమిర. 6.169.

అంబోకగ(న్) చూ. అంబోక.

అంబోకయ్యలై చూ. అంబోక.

అంబోకయ్యమబోరై చూ. అంబోక.

అంబోకయ్య(న్)బోరై చూ. అంబోక.

అంబోకవరై(న్) చూ. అంబోక.

అంబోకవరై(న్) చూ. అంబోక.

అంబట చూ. అంబు. వి. ఆయానము, అంబ. పల్నా. 81.

క. అలసికై. అంబట, బడలిక, నోమరికనం; క. అలచటి. వినుగుదల, బాద; మ. అలసల్, అలశల్. కలక, అంబట, ఆకారంగం.

నం. అలస-తా. నోమరికనం (నంస్కృతంలోని 'అలస' శబ్దం ద్రావిడభాషాజన్యం).

అంబటపెట్టు న.క్రి. ఆయానపెట్టు, శ్రమపెట్టు.

అంబటపెట్టు చూ. అంబట.

అంబండియ చూ.చూ. అంబండియలు.

అంబండియలు చూ. అంబంద, అంబందలు, అంబండియ, అంబండిలు. వి. బ.న. పెద్ద బొబ్బరలు, రాజమాషం. మార్క. 3.208 (Dolichos caljiong).

ప్రా. అలసందో. దాన్యవిశేషం; అ.చూ. అలసందగ. మరా. అలోసుందా.

క. అలసంది, అలసందిగె, అలసందె, హలసంది, హలసందె. కాయదాన్యం (దేశ్యమని కిట్టెక్); కు. అలసందె, లత్తనె. కాయదాన్యం.

అలసంద (నం.) శబ్దరచయని శ.ర.; అలసాంక్ష శబ్దం మో. పి. గర్వాడి గం.ర నిమిటపల్లె వానరాడు. బహుళ: క. హలసంది, నం. హలసంది శబ్దాల నుండి పుచ్చిపందపచ్చు. హలసంది. తెందు బాళ్ల మర్య వేసే పైదుబాటి దేశ్యమని కాంచెల్.

అలసందెలు చూ. చూ. అలసందియలు. వి. బ.న. పెద్ద బొబ్బరలు.

అంబవేడు చో.చూ. అలయు. అ.క్రి. మందిమగు. కళా. 2. 296.

ర. అలచం. జడత్వం; అలచల్. అలనర్యం; మ. అలసన్. నోడరి.

చో.చూ. నం. అలసన్. మునుకుతెని, శబ్దరచని, నోమరి. అంబరై వి. కొరిల కిరై (Plecospermum spinosum tree).

అంబు చూ.చూ. అలయు. వి. తిరస్కారం, అవహేళనం.

మ. అలచ్చల్. వినుగు, దు:ఖం.

అలా చూ. అలక, అలో. అవ్య. సంబోధనాంతరాలకు ఆనుప్రయత్నం, ఏదార నూచరం. ఉ.పా. 4.302.

క. అల, అలా, ఎల. ఆశ్చర్యనిశ్చయాద్యర్థం; ఎల-అ. స్నేహపూర్వక సంబుద్ధి; కు. అలో. బాధా నూచరం; ర. అలా. స్నేహపూర్వక సంబోధన; కు. అల. ఆశ్చర్యార్థం; అలె. చావులపూర్వక సంబోధన; పద్ది. అలె. సంబోధనం.

నం. హలా. అవ్య. శ్రీ సంబోధన; ప్రా. హలా.

అలాకం చూ. అలకం. వి. తేరిక, నులదం.

అలాకు! చూ.చూ. హలాకు. వి. 1. పాడు, హరం, చావ;

2. వ్యర్థం, చెడిపోవటం; 3. తిరస్కారం.

హం. హలాకూ. వినాశం, బాద; ఉ.పార.అర. హలాక్.

క. హలాకు. అణచబడినది, జయింపబడినది, దుర్బల మైనది, శిథిలమైనది, నశించినది; కు. అలాకు, హలాకు. శిథిలం, వ్యర్థం; ర. అలాక్కు. ఒంటరితనం, ప్రత్యేకత. <ఉ. హలాక్.

అలాకుచేయు న. క్రి. పాడుచేయు, నాశించేయు.

అలాకువలాకు 1. చెల్లాచెదరగు; 2. చాలతేరిక; 3. వ్యర్థం.

అలాకు? చూ.చూ. అలాకు. వి. పదిలో $\frac{1}{3}$ వంతు.

అలాకుచేయు చూ. అలాకు!.

అలాకువలాకు చూ. అలాకు!.

అలాగా చూ. అలక! క్రి.వి. నులదంగా.

అలాటి చూ.చూ. అలాగంటి. వి. అటువంటి.

అలాదా చూ.చూ. అలాహిదా. వి. ప్రత్యేకం.

అలాది చూ.చూ. అలాహిదా. వి. ప్రత్యేకం.

అలామతుకట్ట వి. బోయాకట్ట, నముద్రంలో గుర్తుకొనం వేసే కర్ర.

హం. ఉ. అర. అలాయత్. గుర్తు; పార. అలాయత్, అలాయ.

<ఉ. అలామత్ (గుర్తు) + కర్ర (గుర్తుకొనంవేసే కర్ర).

అలాయదా రూ.చూ. అలాహిదా.

అలాయదలాయి వి. నన్నిహిత మైత్రి.

హిం. అల్-అబా, అల్-అవి. దౌహితులు ;
మహమ్మదు కుమార్తె పాతిమా, అమె దర్జ ఇమామ్ అబీ.
పాతిమా అబీల సంతానం హన్సన్ హుస్సేన్లు ; భలాత.
మేలు ; ఉ. అలవీ, భలాత. మేలు ; పార. ఆర.
అలవీ ;

క. అలాయదలాయి. ప్రేమారినందనం, కౌగిరింక.
హి.చూ. అలాబి. మొహరం పండుగ < ఉక్ < ఆర.
అలాబి. అర్థవివరి.

< ఉ. అలవీ-భలాత.

అలారము వి. 1. ఆనన్నదయనూచకం. 2. మేలుకొలువ
ద్యని ; 3. గడదిడ, అల్లరి.

హిం. అలారమ్, అలార్త్ ;

క. ఎలారం ; కు. ఎల్ రాం, క. అలారమ్ ;

ఇం. Alarm. ఆకస్మిక భయాది, ఆనన్న భయాది
సూచకం.

< ఇం. Alarm.

అలారంగడియారము వి. నియమిత వేళకు గంట కొట్టే
గడియారం.

అలారంగడియారము చూ. అలారము.

అలార్కోరు వి. పీడులూడే వృత్తివారికి సంబంధించినది.

హిం. మరా. ఉ. పార. హులాల్ ఖోర్ ; ఉ. హులాల్
ఖోర్ ; పార. హులాల్ ఖోర్. పీడులూడేవాడు ; గు.
హులాల్ ఖోర్ ; ఆర. హులాల్ ఖోర్. న్యాయార్థితం
తినేవాడు ;

< ఉ. హులాల్ ఖోర్.

అలార్కోరువాడు వి. పీడులూడేవాడు.

అలార్కోరువాడు చూ. అలార్కోరు.

అలార్తపా వి. ఆటాటలు ; నీరివార్తలు.

హిం. ఉ. పార. అలిల్. దుర్బలం ; ఆర. అలిల్.

దుష్టం ;

త్రెం. తప్ప. దూరం.

< ఉ. అలిల్ + త్రెం. తప్ప.

అలావతు వి. వాడుక, అలవాటు.

ఉ. ఆర. అలామత్. గుర్తింపు ; గుర్తు.

< ఉ. అలామత్. అర్థవివరి.

అలావాదా రూ.చూ. అలాహిదా.

అలావు వి. పిర్లపందగనాడు పాడుకూ అడుగు పెయ్యటం.

అలావునీరక చూ. అలావు. వి. అలావు తొక్కేదోలు,

అగ్నిగుండం.

అలాహదా రూ.చూ. అలాహిదా.

అలాహిజా రూ.చూ. అలాహిదా.

అలాహిద రూ.చూ. అలాహిదా.

అలాహిదా రూ. అలాదా, అలాది, అలాయదా, అలావాదా,

అలాహదా, అలాహిజా, అలాహిద, అలాహిదా. విజ.

ప్రత్యేకం.

హిం. అలహదా ; గు. అలాహిదుమ్ ; మరా. అలా

హిదా, అలాదా ; ఉ. అలహదా.

క. అలాయద, అలాహిద. కు. అలాయద ; క.
అలాయతా, అలాతి, అలాతు, కుష. అలయ.

< ఉ. *అలహదా.

-అలి అవ్య. వృత్తియందు, అందు, ఇందు, ఎందు అనే వాటిపై
వచ్చే ఆగమం.

క. అల్లి, అలి. అక్కడ ; కు. అల్లలు. ఒల్లా. అల్.

< మూ.ద్రా. *అల్.

అలికించు చూ. అలుకు.

అలికిడి రూ.చూ. అలుకుడు. చప్పడు, మనుష్య సంచారాదుల
వలన కలిగే ద్వని. వి. దార.హి. 1.169, వేంక. వంశ.
3.200.

అలికిడ్లాంతరు వి. హరికేన్ లాంతరు, కుపాసు గారికికూడ
ఆరని దీపం.

ఇం. హరికేన్. గారివాన ; లాంతరు. దీపంబుడి ;

< ఇం. Hurricane lantern.

అలిగించు చూ. అలుగు.

అలిగిరి వి. దొంగ.

అలిగి వి. వలకమ్మల వరిమాణం తెలిపేవల్ల (కొండ్లాలకు 3"ల
వెడల్పు, 4" పొడుగు).

అలిది రూ.చూ. హళ.డి. వి. 1. వసువపచ్చదనం ; 2. తెల్ల
తెగడ, నరళ వృక్షం (Ipomaea turpethum).

అలిపి చూ. అలుచు. వి. బడలిక, అలసట.

< మూ.ద్రా. అల్-చు ; అలయు, అళసు మొ.

అలిపిరి రూ. అల్పిరి. చూ. అలుపము. విజ. అల్పం, దుర్బలం.
ద్వి.దాగ. 2.24 ; వి. అల్పకరిరం గలవాడు.

అలువ-ఇరి < నం. అల్ప-వలుచనది, చిన్నది (స్వర
సామ్యం), అలిపిరి.

అలిపిరిది వి. 1. నన్న సూలువడికే సాదనం, కడుడు ;

2. నన్నని ప్రి.

అలిపిరిది చూ. అలిపిరి.

అలిపివాదన వి. 1. నేరం జరిగినప్పుడు తాను వేరొక చోట
ఉన్నట్టు ముద్దాయి చేసే ప్రతివాదం (వ్య. వేరొక చోట
ఉన్నట్టు వాదం) ; 2. గైరు హాజరు.

< ఇం. alibi.

అలియు రూ.చూ. అలయు. అ.క్రి. అలసిపోవు. యుద్ధముల్లుని
వెజవాడ కావనం.

అలివి వి. 1. ఒట్టు (మేకు)కు కోలకర్రను దిగించే కొబ్బరి
తాడు ; 2. వల అనవేసిన దాగం ; 3. అల్లకం, వల అల్లకం.
అలివికాయ వి. నల్లటి గిట్టలూ, వెన్నుమీద బుడ్ల గల తెల్లటి
పీత.

అలివిశియు అ.క్రి. (దారానికి) పురిశియు.

అలివివల రూ.చూ. అలివాల.

అలివాల రూ. అలివివల. వి. కనీసం 25 మంది కలిసి ఒడ్డున
100 గ. రోవున చేపలు పట్టేవల.

అలిసా వి. కోలకర్ర కామకు వేసిన గుండ్రటి తాడు.

అలుక్ రూ. అల్కు, అలక. చూ. అలుగు. వి. 1. వైరం.
ద్వేషం. దార. ఆది. 7.91, కేయూర. 3.29 ; 2. కోవం.

కోపం. దార. ఆది. 1.79, హర. 3.180, 4.34; 3. ద్రోహచింత. అము. 4.255.

క.పో.చూ. అల్లె. కాకు; మ. అలెక్కుక. కొట్టు మిట్టాడు; దుఃఖంతో గుండెలు కొట్టుకొను.

అంకపామపు చూ. అంకపానువు. వి. పెల్లిలో పెల్లి కొడుకు విలాసంగా అరిగి కూర్చోటానికే వేసే పాన్పు.

అంకపాన్పు చూ.చూ. అంకపానువు.

అంక² చూ. అంక¹. వి. అల్పుడు, తేలికైనవాడు, గౌరవ కూన్పుడు. దార. నదా. 2.269, ఉద్యో. 4.312.

క. అల్ల². అల్పం, నీడం, అపకర్షణ;

హం. ఉ. హల్కా. తేలికైన.

<ఉ. హల్కా. అర్థవివరి.

అంకవ విధ. తేలికమైనది, పలుచనిది. క్రిడా. 226.

అంకవ చూ. అంక².

అంకపామపు చూ. అంక¹.

అంకపాన్పు చూ. అంక¹.

అంకము వి. దేవాలయం.

అంక¹ చూ.చూ. అంక². అ.క్రి. భయపడు, వెనుకీయ, జంకు.

దార. ఉద్యో. 3.35, అను. 1.173, పల్నా. 93; వి. భయం, జంకు, శంక. దార. ద్రోహ. 1.319.

అంకవ² వి. జంకు, సంకోచం, కవిరా. 5.258.

క. అలకు. భయం; మ. అలక్కుం.

అంక² చూ. అంక¹. స.క్రి. 1. పేద మొ. వాటికో నేల మొ. రాచు, రిప్తం చేయు. దార. ఉద్యో. 3.152; 2. చల్లు. కు.నం. 6:765; దార. అను. 2.108; 3. కదల్చు. కు.నం. 8.10; 4. (పువ్వులు) చెరువు, గ్రుచ్చు. హరి. ఉ. 7.75; 5. ఈడుచు. (మొక్కలు) నాటు. పాండు. 2.59; వి. అంకటం, విలేవనం.

క. అలకు, అలకు. కదలు, పడకు; అలచు, కదల్చు. (గుడ్డ. మొ.) జాడించు; అల. కదలాడు. పో.చూ. క. అల్లె. కలుపు, నానబెట్టు, పొర్లాడు, కరియ.

<మూ.ద.ద్రా. *అల్-.

అంక²ను స.క్రి. పేద. మొ. వాటికో నేల అంకనట్లు చేయు. పల్నా. 54. అంకగుడ్డ పో.చూ. అంకఃజట్ట. వి. అంకటాని కువయోగించే పాక గుడ్డ. అంకటాలు వి. మాగాణిలో విత్తనం చల్లే ముందు గాని నాటు వేసే ముందు గాని దున్నిన చాలు. అంకజట్ట-చుట్ట; పో.చూ. అంక గుడ్డ. వి. అంకటాని కువయోగించే పిచుచుట్ట. అంకడువట్టి వి. ఎడపెట్టక ముందు పొలం కడుగుచెయ్యటానికి కోత కొయ్య మొట్ట. అంకవండుగ వి. చేలర్లో జనువ విత్తనాలు చల్లేటప్పుడు మృగశిరశాకారైలో చేసుకునే పండుగ (పంచ పాండవం కొమ్మలు నిలిపి పాయనం వండి నైవేద్యం పెడతారు).

అంకగుడ్డ చూ. అంక².

అంకజాలు చూ. అంక².

అంకఃజట్ట చూ. అంక².

అంకడు చూ. అంక². అరికిడి. పో.చూ. అలయు. వి. చప్పడు, ద్వని. దార. ఉద్యో. 2.3.

క. అలకు, అలకు, అలకు, అలంగు. కదలు; చూ. అలంకుని, అలంగుని. క. అలంకు, అలంకు, అలక్కు. కదలు; అలంపు. వర్షించేయు, గునగువలాడు; మ. అలక్కు, అలంకుక, అలెక్కుక. కదలు.

అంకకాడు చూ. అంకకాడు. వి. నూలుబొందుకు చుక్క కట్టటానికి గుచ్చలు చేసుకునేటప్పుడు కొలర చూసుకునే రాడు.

అంకడుదారం చూ. అంకదారం. వి. అచ్చటికిన పడుగులో చివరి పొద్దల ముడుల వెంటడి చూర్చిన దారం.

అంకడువట్టె చూ. అంక².

అంకవండుగ చూ. అంక².

అంకమండ వి. పడుగుమీద గండివేసే వేవ, వెంవరి మొ. మండ.

అంకవ¹ చూ. అంక¹.

అంకవ² చూ. అంక².

అంకకుంచె (అంక + కుంచె). వి. పడుగు కుచ్చే కుంచె.

అంక చూ.చూ. అంక². వి. జలనిర్గమ స్థలం, మరిగొమ్ము. చూ.చూ.

అంక¹ చూ.చూ. అంక². వి. కాలవ, చెరువునుంచిగాని, రిజిస్ట్రారునుంచి గాని నీళ్లు పోవటానికి ఏర్పరచిన దారి.

అంక² చూ. అంక². అ.క్రి. 1. కోపపడు. దార. ఆది. 4.184, శాంతి. 5.474; 2. హునిచేయు. మార్క. 8.23; 3. ద్వేషించు, పగగొను. నీలి. 21.

పో.చూ. క. అలక్కు. కలకతెందు, భయపడు; పో. చూ. మ. అలక్కుక. ఉరికిపడు, ముడుచుకొనిపోవ, కొయ్యదారు.

అంక²ను స.క్రి. కోపం వచ్చేట్లు చేయు. దార.ద్రోహ. 5.370; క. అలికును. చెరిపివేయు; అలిను, అలియిను, అలను, అలిచు, అలచు, అలకును, అలిమ, అల్లు. పాడుచేయు, నశింపజేయు, చంపు, చెరిపివేయు; క. అల్లె. కొండరపెట్టు, విసిగించు, జాడించు; మ. అలెక్కుక. కొట్టుమిట్టాడు, దుఃఖంతో గుండెలు వాడుకొను. అంకవ² వి. కోపం, అంక. చంద్రా. 4.180.

అంక² వి. తెప్పయొక్క మొక్కు పుల్లను కండు కర్రను కలిపి కట్టే కొబ్బరి (లేక తాడినార) రాడు (ఇది ఎప్పుడూ మొత్తీ పుల్లనే వుంటుంది. కండు కర్రను ఈ అంకలోంచి దూర్చు రాదు).

అంక² చూ.చూ. అంక². వి. 1. బరమలోని ఇనువే ముక్క; 2. కండు కర్రను పడవకొయ్యకు బిగించే గుండ్రటి కొబ్బరిరాడు; 3. 'టరబనం' కింది ఇనుపదాగం; 4. చేదాడిక అంచు.

అంకపాము వి. ఒక రకం సముద్రపు కట్టపాము.

అంకల చూ.చూ. అంకలము. వి. 1. మర్దనం, రాసిడి. పల్నా. 51; 2. దాధ, దుఃఖం.

అంకలవడు అ.క్రి. వ్యాకులపడు, సంక్షోభపడు, లంపట పడు. దార.ఆది. 8.267, కర్ణ. 1.147.

అంకలవడు చూ. అంక².

అంకలము చూ. అంక². వి. సంక్షోభం, వ్యాకులక, క్షేళం.

నలుగుడు, దాద. దార.ఆర. 1.301.

క. అలుగు, కలకచెందు, చెడరిపోవు. త. అలుక్కులై.
అస్తవ్యస్తమగు, చెల్లాచెదరగు.

అలుగు¹ య. అలువు, అలుగ, అలుగు¹, అల్లు¹. వి. 1. పరి
వాహం; చెడువు మొ. వాటిలోని అదనపు నీరు పోవటాని
శేర్పరచిన దారి. క్రి.దా. 31, సిం.ద్యా. 2.156; 2.
అలువుగుండా పోయేనీడు. దా.రా. 6.2332, దాగ. 3.667.
క. అలగు, అలుగు. తిరుగాడు; క. అలంకు,
అలుంకు. నడయ.

అలుగుబారపట్టి వి. వానకాలంలో చెడువులు నిండి పారే
నీరు. అలుగులువాటు-పాలు. అ.క్రి. ప్రవహించు; అలుగు
నుండి ప్రవహించే నీటివలె ప్రవహించు. చనవ. 1.542.
అలుగులువెడలు అ.క్రి. ఆడికమగు. వ్య. అలుగులువాటిపోవు
పద్య. 2.183.

అలుగు² య. అలుగు⁴ అల్లు², ఎలుగు¹, ఎలువు², ఎల్లు. వి. 1.
దాదాగ్రం, మురికి, పిడిగాక మిగిలిన అయిదాంశం, దాదం
చివరి ఉక్కుముక్కు. దార.ఉద్యో. 2.62, ద్రో.చ.
1.349; 2. ఖడ్గం, కత్తి. దార. భీష్మ. 3.23, చనవ.
5.144 ప. 146 పం.; 3. ఆయుధం. మను. 4.115,
పాండు. 1.101; 4. గుంటక గుళ్ళలకు తగిలించిన ఇనప
బడ్డె; 5. కొల్లకకు వేసిన రేకు పొర; 6. కొడవరికి
వదును లేని వైపు; 7. గడ్డపార చివర వన్న వెడల్పు
వలుగు; 8. బరమాలోని ఇనప మురికి.

క. అలగు, అలుగు. కత్తివాయి, కత్తి; క. అలుకు.
ఆయుధం; మురికి, కత్తివాయి, కొంకిగడ, పక్షిముక్కు;
మ. అలకు. కత్తివాయి, కత్తి, ఈడె.

< మూ.ద.ద్రా. *అల్-.

అలుగుగడ్డపార వి. చివర వెడల్పు వలుగుగల గడ్డ
పార.

అలుగుగడ్డపార య. అలుగు².

అలుగుబారపట్టి య. అలుగు¹.

అలుగురాజనములు య. అలుగు². వి. బ.వ. దాన్య
విశేషం. హంస. 4.128; కలవాళ్లు తినే ములుకుల్లాంటి
తెల్లటి నన్నుదయ్యం కావచ్చు.

అలుగులువాటు య. అలుగు¹.

అలుగులువెడలు య. అలుగు¹.

అలువు¹ వి. 1. అల్పుడు, నీచుడు. దార.విరా. 3.107; 2.
తిరస్కారం. ఆం.దా. 1.134; 3. మందుడు, సోమరి.

క. అలసు, అలచు, వినుగు, సోమరితనం, త.
అలైచల్. సోమరితనం; మ. అలసల్. సోమరి;
పో. య. నం. అలసరి.

< మూ. ద. ద్రా. *అల్-.

అలువు² య. అలుము. న. క్రి. (నూలు) జాడించు, ఉతుకు.
అలుదుంప య. అలు. వి. బంగాళాదుంప.

< హిం. అలూ + తె. దుంప.

అలువటివని వి. అరికి ముగ్గులు పెట్టి, వంటసామగ్రి మొ.
శుద్ధిచేసే పని.

అలువము వి. 1. అల్పం. నీచం. దార. ఉద్యో. 3.117

2. తంతువు, నన్నని నూలుపోగు.

నం. అల్పు. చిన్న, కొద్ది; ప్రా. అమా. పా. అప్పు
(అల్పు).

క. అలువ; కు. అల్పు; అల్పిసు; క. అల్పుత్తువం.
అల్పుత్వం, నై చ్యం. లామవం; మ. అల్పం. చిన్న, కొద్ది.
< నం. అల్పు-.

అలువు¹ అ. క్రి. అన్న, నమ్మించు.

< అనువు. పంపు. ఆర్థవివరి.

అలువు² య. య. అలవు. వి. బదలిక. శశా. 3.9.

అలువుడు య. అలువము వి. అల్పుడు, నీచుడు. దార.
విరా. 1. 266.

నం. అల్పు; > అల్పుడు > అలువుడు.

అలువాయి య. య. హల్వ. వి. హల్వా; పాలు వంచ
దారతో చేసిన తీపి పదార్థం.

అలుము¹ య. అలము. వి. వైదలోని కనవులోనగునది,
కలువు.

అలుము² య. అలుచు². న. క్రి. (నూలు) జాడించు, ఉతుకు.

అలువు¹ య. య. అలుగు¹. వి. 1. జలనిర్గమన మార్గం.
దార. విరా. 5.240, అశ్వ. 3.196; 2. చెరువుకొమ్ము.
చెరువులో ఎక్కువైన నీళ్లు పొద్దిపోవటానికి కట్టకు వల్లంగా
ఉన్న వైపున కట్టిన రాతికట్టడం.

అలువు² అ. క్రి. 1. కోరించు. దార. శాంతి. 1.35.
2. ద్రోహం కలపెట్టు.

అలువు³ వి. వాడిదలో 'కాం'కు తగిలించిన ఇనప దాగం;
ఇనప బుర్ర.

అలువురాయి య. అలవు. వి. తేలికగా ఉండేరాయి.

అలేలు వి. మేదరి బద్దలు, వెదురు బద్దలు.

అలో¹ య. య. అలా. అవ్య. వాదాదుర్ని వ్యక్తంచేసే
ప్రకటనం.

అలో² య. య. హల్లో. అవ్య. ఆశ్చర్యాద్యర్థకం.

అల్కు¹ య. య. అలుక¹. వి. కోపం. దార. ఆది. 1.139.
విరా. 3.350, భీమ. 3.8.

అల్కు² య. య. అలక¹. వి. మాక్కుం, తేలిక, నులభం.
దార. ఉద్యో. 3.55.

అల్కు³ య. అల్లకం. వి. చేవలబుట్ట అల్లకం.

అల్కా¹ య. య. అలక¹.

అల్కి య. య. హల్కి; య. అలక¹. వి. తేలిక, నీచం;
అల్కిజాతులు వి. తక్కువ జాతులవాడు.

అల్కు¹ య. య. అలుకు¹. అ. క్రి. భయపడు, జంకు,
వెనుదీయు. దార. ఉద్యో. 1.304.

అల్కు² య. య. అలుకు² న.క్రి. పేద మొ. వాటిలో నేల
మొ. వాటిని రాయ, రిప్తం చేయు. యయా. 2.87.

అల్కు(డు)చాలు య. అలుకుచాలు. వి. మాగాణిలో
చిత్తనం చల్లేముందు గానీ నాల్గు వేసే ముందు గానీ
దున్నిన చాలు.

అల్కు(డు)చాలు య. అల్కు².

అల్కుడు య. య. అలుకుడు. వి. చప్పడు, ద్వని. దార.
ఉద్యో. 2.111.

అర్థాక్షర దూ. చూ. అర్థాక్షర. వి. పిల్లనగ్రోపి.

అర్థాక్షర దూ. చూ. అర్థాక్షర. వి. 1. సీత పోయేవారి; 2. చేప గుడ్డుపెట్టే ప్రదేశం.

అర్థాక్షర దూ. చూ. అర్థాక్షర. ఆ. క్రి. 1. కోపపడు. చార. అది. 1.153, శృం. నై. 7.90; 2. ద్వేషించు, పగగొను. చార. కాం. 2.190, చార. 3.19; 3. హానిచేయు. మను. 5.4; 4. మోసపర్చు.

అర్థాక్షర దూ. చూ. అర్థాక్షర.

అర్థాక్షర దూ. అర్థాక్షర. వి. పిల్లనగ్రోపి.

హిం. ఉ. అల్గోజా; మరా. అలగుజ్; పార. అల్లజహ్;

క. అలుగోజి.

< ఉ. అల్గోజా.

అర్థాక్షర దూ. చూ. అలజడి.

అర్థాక్షర వి. మూలుగు కర్రకు వలకు కట్టిన చారం.

అర్థాక్షర దూ. చూ. అలజడి.

అర్థాక్షర దూ. చూ. అలజడి. వి. కలంకారీ అర్థాక్షరమైన కర్ర కాయ పువ్వు కాచి తీసిన రసం.

< అలజడి + కాయ + సం. రసం.

అర్థాక్షర దూ. చూ. అలజడి. వి. కలంకారీ అర్థాక్షరమైన కర్ర కాయ రసంలో ముంచేటట్లు.

అర్థాక్షర వి. అలకారాం.

అర్థాక్షర దూ. చూ. అలకారం. క. మూలక వివర్ణన. పు. చిరు సంశయం.

సం. అలకారం. అలకారమైన సంశయం;

క. అలకారం; క. అర్థాక్షరం.

< సం. అలకారం; అర్థాక్షరం.

అర్థాక్షర మిగ్రా. వి. ఒక వృత్తం, వృత్తవిశేషం, ఐదు అక్షరాలలో ఒకటి.

పో. చూ. క. అలకారమే. అరుదుగా వాడేరాగం; పశుత్వమే. విరుద్ధమైనది.

సం. అలకారం < సం. అలకార. పు. కమల అలకారం కలది.

అర్థాక్షరమే వి. మూలక వివర్ణన.

క. అలకారమే.

< సం. అలకారం + అలకారం - (మూలకాలు చదువుతూ నీరు లోపలికి పుచ్చుకోవటం).

అర్థాక్షర దూ. చూ. అలకారం.

అర్థాక్షర దూ. చూ. అలకారం. వి. గుండుమూడి.

అర్థాక్షర (పిన్న) చూ. అలకారం. దూ. అలకారంలో ఈ 'అర్థాక్షర' అనేది అగ్నినివ్వ, గేటువాకిలి, స్నేహ పలక మొ. వాటి లాంటిది.

అర్థాక్షరం. Pin. మూడి.

అర్థాక్షరమే దూ. చూ. అలకారం కోనేడు.

అర్థాక్షర వి. ఒకానొక అర్థాక్షర దేవుడిచేత పోకపోయటం నట్లు ఈహించబడిన, పూర్వపు రూపాయి నాణెం.

చెం. ఏలేమాన్; ఉ. అలకారం;

క. అలేమాని.

పోడు. అలేమానా, అలేమాన్. అర్థాక్షర దేవుడు; స్వా. అలేమానా; పు. అలేమాన్.

< పోడు. అలేమాన్.

అర్థాక్షర దూ. చూ. అలకారం.

అర్థాక్షర దూ. చూ. అలకారం.

అర్థాక్షర కోనేడు దూ. చూ. అలకారం కోనేడు.

అర్థాక్షరమే దూ. అలకారం.

అర్థాక్షర దూ. చూ. అలకారం.

అర్థాక్షరమే దూ. చూ. అలకారం కోనేడు.

అర్థాక్షరమే దూ. అలకారం.

అర్థాక్షర దూ. చూ. అలకారం.

అర్థాక్షర దూ. అలకారం. వి. 1. ఆ: నిర్దేశకం. చార. అది. 6.211, అనం. 5.553 పం., కా. 1.1; 2. ప్రసిద్ధ మైన. నీలా. 2.110.

క. ఆల్, అలు, అల్లి. అలకారం, అలు. మ. అల్ల. అలకారం; అలకారం, అలకారం, అలకారం; కా. ఆల్. అలకారం, గద. ఆల్. అలకారం; అలకారం. ఆల్.

< మూలకం. అల్-ల్.

అర్థాక్షర దూ. చూ. అలకారం. అలకారం దూ. అలకారం, అలకారం. అలకారం. అలకారం (పరిచ్ఛేదమానమైన దాన్ని చూపటం). < అలకారం + అలకారం. అలకారం దూ. చూ. అలకారం. అలకారం. అలకారం. అలకారం < అలకారం + అలకారం. అలకారం దూ. అలకారం. చార. అది. 2.31, నిర్దేశ. 4.245.

< అలకారం + అలకారం.

అర్థాక్షర దూ. చూ. అలకారం. వి. మందం, కొంచెం. చార. కాం. 3.391, శృం. నై. 5.188; వి. సామ్యం, కాం. దళం. 11.66; క్రి. వి. మందంగా, మెల్లమెల్లగా. క్రమక్రమంగా. చార. అశ్వ. 1.205.

క. అలకారం. అలకారం; క. అలకారం. ముఖం; అలకారం; మ. అలకారం.

అర్థాక్షరము (-రసము) వి. మెల్లదనం. చార. విరా. 1.245. అర్థాక్షర (వి) వి. 1. మెల్లన, మాంద్యం; 2. తిన్నన; క్రి. వి. మెల్లగా, మందంగా. చార. అది. 4.40, అశ్వ. 2.95. అర్థాక్షర వి. మెల్లని. అర్థాక్షర క్రి. వి. మెల్లమెల్లగా, క్రమక్రమంగా. నిర్దేశ. 6.48, శృం. నై. 1.102, మల్ల: వైరా. 39.

అర్థాక్షర దూ. అలకారం. వి. 1. పెండ్లిగా కట్టిన కట్టు; 2. రాత్రి అలకారం ఒక వైపు నుంచి రెండో వైపు ఏట దాలుగా కట్టిన కట్టు.

అర్థాక్షరమే దూ. 1. పనికర్రలపై వేసిన సర్పాలను పొరువట్టెకు కట్టేరాదు; 2. రాత్రి అలకారం కట్టేరాదు; అలకారం.

అర్థాక్షర దూ. అలకారం. 1. కొదమ పుల్లర్ని కలిపి 'పూద పాల తీగ'లో కట్టే కట్టు; 2. ఈదు పుల్లర్ని నూలు కాదుతో లేదా తీగలతో కలిపి కట్టటం.

అర్థాక్షరమే వి. కొదమ పుల్లర్లు విడిపోకుండా అర్థాక్షర కట్టిన కట్టు; నూలుచారం కట్టు; అనంకార కట్టు.

అర్థాక్షరమే దూ. అలకారం.

అల్లకం పి. ఒకరకం చేప, పచ్చకడిన.

అల్లకంకాదు చూ. అల్లకం.

అల్లకము చూ. అల్లు. 1. అల్లక; 2. పన్నాగం.

అల్లకల్లం చూ. పుల్లకల్లం. పి. చాడుమాడు. వ్యర్థస్తం. కలకనొందినది, పోరమొందినది. మైరా. 3.58.

క. అల్ల. అల్లాల, పుల్ల. గండరగోళం, కలక; అల్లకల్లం. సంక్షోభం; క. అల్లాలకల్లం (< అల్లాల కల్లం) పెద్దదని; మ. అల్ల. కలక;

హో.చూ. సం. కల్లాల. తెరలం, గండు, ఉల్లాసం, ప్రతిహారం.

< తె. అల్ల + సం. కల్లాల. అర్థ వివరి.

అల్లగిమ్మ పి. అల్లనేరేడు (Myrtus communis).

అల్లట పి. 1. కష్టము, పీడ. ఆం. రా. 1.150; 2. దుఃఖం.

క. అల్లాట < అల్లు. చిడుగాడు; అల్లాడితే. సంపల సం; అల్లాడిన. సంక్షోభపెట్టు; అల్లాడు. కడలు, సంక్షోభపడు; క. అల్లెత్తె. పెద్ద కష్టం. అల్లాటమి. అటా నటా పరివ్రమించటం; అల్లల్. దుఃఖం, దురదృష్టం, వియోగం; మ. అల్లల్. దుఃఖం.

అల్లటపెట్టు అ.క్రి. దుఃఖపెట్టు, పీడించు, శ్రమపెట్టు. చనవ. 1.359 పం.

అల్లటపెట్టు చూ. అల్లట.

అల్లడి చూ. ఎల్లడి. పి. 1. తెరదాప ఎల్లడి కన్ను; 2. జనన నారదాడు; నానదాలకు పై చైత్రగల రాదు.

అల్లడివల్లడియగు చూ. అల్లట. అ. క్రి. కంగారువడు, కచ్చిల్లుగు.

అల్లడిగో చూ. అల్ల.

అల్లడిగో చూ. అల్ల.

అల్లడుగో చూ. అల్ల.

అల్లది చూ. అల్ల.

అల్లది చూ. అల్ల.

అల్లద్రవము చూ. అల్ల.

అల్లవ(న్) చూ. అల్ల.

అల్లవల్లవన్ క్రి.విజ. మెల్లమెల్లగా.

అల్లవల్లవన్ చూ. అల్లన(న్).

అల్లవి చూ. అల్ల.

అల్లనేరేడు చూ.చూ. అల్లనేరేడు.

అల్లనేరేడిరంగు చూ. అల్లనేరేడు. పి. ఒకరకం నీలం రంగు; నలుపు ఈదా కలిసిన రంగు.

అల్లనేరేడు చూ. అల్లనేరేడు, అల్లనేరేడు, అల్లానేరేడు, అల్లానేరేడు, అల్లానేరేడు, అల్లానేరేడు. పి. 1. రాజు జంబువు. తక. 1.133; 2. పెద్దదైన నేరేడుపండు. హంస. 4.2 (Myrtus communis).

< అల్ల + నేరేడు. ప్రసిద్ధమైన నేరేడు అని అర్థం.

అల్లనేరేడు చూ.చూ. అల్లనేరేడు.

అల్లపుకొమ్మ చూ. అల్లము.

అల్లపుగడ్డి పి. లక్కగడ్డి, కరిగడ్డి (Panicum refens).

అల్లపుమట్ట చూ. అల్లపుమొట్ట. పి. గజం పొడుగు గల నల్లటి

చేప, కోరమట్ట.

అల్లపుమొట్ట చూ.చూ. అల్లపుమట్ట.

అల్లము పి. అల్లకం; కారముగల ఒక చాడి దుంప. కాశీ. 7.185 (Lingiber officinate).

సం. అల్ల. కడి, పచ్చి, పచ్చని; అల్లకమ్, అల్లకా. అల్లం; ప్రా. అల్ల, అల్లయ, అల్లం; ఆమా. అల్ల. కడి; అల్లక, అల్లగ. అల్లం; పా. అల్ల. కడి, కొత్త.

నే. అల్; బెం. ఆల; హం. అలా. కడి; పం. అల్లా. పచ్చి; సిం. అల్. కడి;

క. అల్ల. అల్లం; క. అల్లమ్. అల్లం; హో.చూ. ఎల్లమ్.

< ప్రా. అల్ల.

అల్లపుకొమ్మ పి. అల్లంముక్క.

అల్లరాయి చూ.చూ. ఎల్లరాయి. పి. నరిహడ్డరాయి.

అల్లరి పి. 1. నందడి, గొడవ; 2. కలహం, జగదం;

3. దుండగం; 4. దూరు, నింద; 5. కొమ్మి, విజ.

1. దుష్టం, చెడ్డది; 2. చాడుమారు, వ్యర్థస్తం; 3. దోపిడీవల్ల ప్రకటితమైనది.

నే. అల్లరె. విజ. పిల్లకనవ, చాడ్యకరేని, చాలుడు; అల్లరెయి. పిల్లకనం, చాడ్యరా రాహిత్యం; హం. అల్ హడ్, అల్ హర్; పం. అల్ హర్; సిం. అలదు; గు. అల్ హడ్, అల్ హుర్; మరా. అల్ హడ్, అల్లడ. కొంబె, అనుభవంచేసి;

క. అల్లరి. గోల, కలక, నొప్పించు, కలకు; క. అల్లల్. నొప్పించు; మ. అల్లల్. విచారం; అల్ల. కలక; కోట. అల్ వల్. కష్టం; హో.చూ. కుజ. అలారి.

< మూ. ప్రా. *అల్.

అల్లరిచేయు. వ.క్రి. గోలచేయు, నింద మొ. ప్రచారం చేయు.

అల్లరికమ్మ చూ.చూ. అల్లరికమ్మ.

అల్లరిచేయు చూ. అల్లరి.

అల్లరివాడు చూ.చూ. అల్లాడు. అ.క్రి. 1. చరించు, వణకు. దార.విరా. 2.31; 2. సంక్షోభించు. పారి. 5.33.

అల్లరాడు చూ.చూ. అల్లాడు. అ.క్రి. 1. చరించు, వణకు; 2. కహకహపడు; 3. చాడనాడు.

అల్లర్ల చూ. అల్ల.

అల్లవ చూ.చూ. అలవ.

అల్లా పి. మహమ్మదీయ దైవంపేరు, దేవుడు. విశ్వేశ. 54.

హం. అల్లా; మరా. అల్లా, అల్లాహ్, అల్లాహ్. దైవం; ఉ. పార. అల్లాహ్; అర. అల్-ఇలాహ్, అల్-అ. ఇలాహ్.

క.కు.త. అల్లా; మ. ప్రా. అల్లా, అల్లాహ్;

హి.బ్రా. ఎల్ హా.

< ఉ. అల్లాహ్.

అల్లా అవ్య. అంతా. ఉదా. చెప్పిందల్లా, చేసిందల్లా.

< ఎల్లా < ఎల్ల(న్).

అల్లా చూ. హల్లా. పి. వినాశం.

అల్లాటప్పయ్య చూ. అల్లాటము, అల్లాటా. వి. కోలుకొమ్మ రాటలో ఒక హాస్యపాత్ర, కేతిగాడు. వ్య. ఈరికే తిరిగే వాడు, గడవిగారు.

అల్లాట+అప్పయ్య.

అల్లాటప్పా వి. దగాకోడు, నీచం, తెక్కకురాని.

అల్లాటప్పాత పో.చూ. కుచ్చిటప్పాలు. వి.బ.వ. డచ్చిలు, కోకలు, బదాయిమాటలు.

అల్లాటప్పాలు చూ. అల్లాటప్పా.

అల్లాటము వి. అల్లాటం, తిప్పల.

క. అల్లాట. త్రిపుట; క. అల్లాటమ.

అల్లాడు చూ. అల్లలాడు, అల్లలనాడు. అ.క్రి. 1. చరించు, వడకు. దార.ఆది. 6.13, నిర్వ. 5.56; 2. భయాదులచే జ్ఞానించు. కాశీ. 1.33; 3. తిరుగు; 4. కహకహపడు.

క. అల్లాడు, అల్లాడు. కడలు, కలకణెందు, వడకు, ఈగు, నడిలిపోవ; క. అల్లాటు. తిరుగాడు, దారపడు; అలంకు; మ. అల్ల. కలక, గందరగోళం.

ప్రా. హల్లత. కడలు.

కా. హలున్. వడకు; నే. హల్లిను. కడలు, వడకు; హిం. హల్లా; పం. హల్లా; సిం. హులలు; గు. హల్లు; మరా. హల్లే; సింహ. అలలను.

(హార్ థాక్ ద్రావిడ వ్యక్తుని నూచించారు).

అల్లాటిచేప వి. చాలా పొడుగ్గా ఉండే ఒకవారి తెల్లటిచేప.

అల్లాంపప్పు వి. మూరెడు పొడుగు, వెడల్పాది నోచూ, అద్దంగా అరుగితలూ కలిగి, పొలుసులులేని ఆకుపచ్చ రంగు చేప.

అల్లాడుచూ చూ. అల్లాడు. చూ. అల్లాడు. ప్రేరణ. న.క్రి.

1. కడలింపు, చరించేయు, ఆడించు; 2. తిప్ప.

అల్లాడుపు చూ. అల్లాడు. చూ. అల్లాడు. వి. అల్లార్పటం, తిరగటం, చలనం. రామా. 6.

పో.చూ. క. అల్లింపు. దుఃఖం.

అల్లాడుతెల్లము వి. మిక్కిలి ప్రియం, మిక్కిలి మనోహరం. రాజహ. 2.5, కౌ. 6.197.

పో.చూ. క. అల్. అ.క్రి. కోరదగియుండు; పో.చూ.

క. అల్లా. అ.క్రి. సంకోచించు; కుజ. అల్ల. ప్రియుడు. ప్రియురాలు, ప్రేమపూర్వక సంబుధి.

అల్లాడుముద్దు పో.చూ. అల్లాడుతెల్లము. వి. మిక్కిలి ప్రియం, మిక్కిలి ఇంపైనది. వసు. 3.82.

అల్లాడు చూ.చూ. అల్లాడు. న.క్రి. 1. కడలింపు, చరించేయు, ఆడించు. మార్క. 5.859, క్రిడా. 235; 2. తిప్ప. ఫారి. ఉ. 7.17.

క. అల్లాడిను. సంక్షోభపడు, కడలు, తిరుగు, ఈగు, ఈగించు.

అల్లాడు చూ.చూ. అల్లాడు. వి. అల్లార్పటం, ఆడించటం. శృం.వై. 3.125, రామా. 6.206.

అల్లాడు(జాపు (-చూపు). వి. పది రకాలైన చూపుల్లో ఒకటి; వ్య. తెప్పలల్లాడుకూ చూడటం. కవిరా. 2.13.

అల్లాడు(జాపు చూ. అల్లాడు.

అల్లి¹ వి. 1. తెల్ల కలువ.దివ్య. పరమ. 6.452 పు.; 2. కలువ

వంటి ఒకానొక జలవృక్షం (Nymphaea alba).

క. అల్లి. తెల్లకలువ; అల్ల. అల్లల్. ఎర్రకలువ; కు. అల్లి. అల్లిగె. కలువ; క. అల్లి. <అల్. రాత్రి; మ. అల్లి. కలువ.

<క. అల్లి.

అల్లికాడ వి. కలువకూడు. అల్లికాయ వి. అల్లిదుంప. అల్లి తీగె వి. అల్లిదుంపలో పట్టిన తీగె. అల్లిదుంప వి. అల్లికాయ. అల్లిపువ్వు వి. ఉర్పల బేడం. కాశీ కలువ. అల్లిరాగులు వి. అల్లికాయలు.

అల్లి² చూ. అల్లిడి. వి. రుప్పగా పెరిగే ఒకరకం కలువమొక్క (Memecylon edule); పచ్చిగా ఉన్నప్పుడే మంట పెయ్యటానికి పనికివచ్చే చెట్టు.

క. అలమర; కు. అలమర; క. అల్లి.

అల్లికర్ర వి. అల్లికెక్క. అల్లికెట్టు వి. ఒకరకం పెద్దచెట్టు (Memecylon). అల్లిబియ్యము వి. అల్లిగింజలు.

అల్లి³ వి. చాల క్రిడావిశేషం. కాశీ. 3.33.

అల్లికాయలు వి. బ.వ. గాజుకాయలు, గోరీలు.

అల్లి⁴ వి. 1. నేక; 2. అల్లిక.

మ. అల్లి. నన్నని నేక; చా. అల్లి. అల్లికపని.

<అల్లు.

అల్లివట్టు వి. 'గంజి కావడి'; ఆటలో రెండుచేతుల ప్రేక్షా చానిపిపట్టే పట్టు. చంద్రా. 4.112.

అల్లి⁵ వి. చల్లని; వ్య. మెల్లని.

<అల్ల²-చ.

అల్లిగారి వి. చల్లగారి. అల్లితెమ్మర చూ.చూ. అల్లితెమ్మర.

అల్లితెమ్మర చూ. అల్లితెమ్మర. వి. చల్లగారి.

అల్లి⁶ వి. గానుగ మొద్దుపై నాచిన వంటి.

అల్లిక¹ చూ. అల్లు. వి. 1. జడ, చాప, మాటలు మొ. వాటి కూర్పు. పి. శకు. 4.141; 2. నేక. ఆం.దా. 2.296; 3. పడముల కూర్పు; 4. గడ్డితో కప్పే తీరు.

అల్లికగుడ్డ వి. అల్లికపని చేసిన గుడ్డ. అల్లికజడ వి. వువ్వులు పెట్టి అల్లినజడ, వేనలి. అల్లికదారాలు వి. బ.వ. అల్లికపనికి ఉపయోగించే దారాలు. అల్లికనాను వి. అల్లికపని చేసిన నాను. అల్లికపని వి. గుడ్డమీదదారంతో రంగురంగుల కొమ్ములు కుట్టేపని, బుడేరారు పని. అల్లికపుల్ల వి. అల్లిక నూది. అల్లికపెండె వి. వాసాలకు పైనా కిందా బద్దలు వేసి దిగించిన పెండె. అల్లికనూది వి. అల్లికకు పనికివచ్చే నూది.

అల్లిక² వి. మందగించిన నీటి పడి.

అల్లికగుడ్డ చూ. అల్లిక¹.

అల్లికజడ చూ. అల్లిక¹.

అల్లికకాడు చూ. అలుకుదుదారం.

అల్లికదారం చూ. అలుకుదుదారం.

అల్లికదారాలు చూ. అల్లిక¹.

అల్లికనాను చూ. అల్లిక¹.

అల్లికపని చూ. అల్లిక¹.

అల్లికపుల్ల చూ. అల్లిక¹.

అల్లికపెండె చూ. అల్లిక¹.

అర్థికవిధిక య. అర్థవిధి. య. అర్థ. వి. పెనకువ. కృ.శకు.
2.220 ; వి. కలసిమెలసి ఉండేది. రసిక. 6.107.

<అర్థిక + విధిక (శబ్దానుకృతి).

అర్థికర య. అర్థి.

అర్థికనూది య. అర్థిక.

అర్థికాడ య. అర్థి.

అర్థికాయ య. అర్థి.

అర్థికాయలు య. అర్థి.

అర్థికారు వి. మైలవన్నె ఎద్దులు.

అర్థికి వి. గిత్తగడ్డి.

క. అలికై ;

పో. య. హిం. కాన్ ; నం. కా. ఇళ్లనేత
కుపయోగించే గడ్డి.

< అర్థు-.

అర్థిగాలి య. అర్థి.

అర్థిచెట్టు య. అర్థి.

అర్థించు య. అర్థి.

అర్థిది య. య. అర్థి.

అర్థిదీగ య. అర్థి.

అర్థితెమ్మర య. అర్థి.

అర్థితెమ్మర య. అర్థి.

అర్థిదుంప య. అర్థి.

అర్థిదేవర వి. వానదేవర.

అర్థివట్టు య. అర్థి.

అర్థిపువ్వు య. అర్థి.

అర్థివియ్యము య. అర్థి.

అర్థివిధి య. య. అర్థికవిధిక. వి. 1. సాంద్రం. శివరా.

4.72, మను. 8.118 ; 2. కలసిమెలసి ఉన్నది. అష్టమ.క.

1.24 వ. 21 వం. ; 3. ప్రియమైనది. కవిరా. 4.68 ;

వి. 1. పెనకువ. ఆం.రా. 8.29 ; 2. స్నేహం. వరమ.

8 ; 3. దాలక్రిదావిశేషం.

అర్థివిధిగమ (-కొమ్) అ.క్రి. 1. పెనగొను. మను.

2.22 ; 2. కలసిమెలసి ఉండు. కళా. 8.37.

అర్థివిధిగమ య. అర్థివిధి.

అర్థిమత్తు వి. ఒకవిధమైన కత్తిసాము, పన్నెండు గాయ
మానాల్లో ఒకటి. ప్రబంధ. 78.

<అర్థి + మత్తు.

అర్థిముక్కు వి. నెత్తురు కాదుకున్న ముక్కు.

అర్థియో య. అర్థి. వి. వింటినారి.

వర్తి. అల్ల. వింటినారి.

<అర్థు-ఇయ ; పెక్కు పోగుల అర్థికవల్ల ఏర్పడేది

కాబట్టి.

అర్థియో య. అర్థి. వి. మక్కువవిశేషం.

అర్థియము య. అర్థయము. వి. 1. జామాత్మక్యం, అల్లుడు
కావలం, అల్లుడి వరన ; 2. మనుగుడుపు, పెళ్లి అయినాక

అల్లుడికి అక్రమారు చేసే విందు.

క. అలియ. అల్లుడు ; అలియతన, జామాత్మక్యం ;

కు. అలియ. అల్లుడు, మేనల్లుడు ; క. అలి. అ.క్రి.

కలియు, న.క్రి. రక్షించు, స్పృశించు, కోర్కె కలిగించు ;
అలి. వి. ప్రేమ, కోరిక ; అలియన్. ప్రేమకలవాడు ;
మ. అలియన్. దావమరది.

<క. అలియ ; అర్థవిపరి.

అర్థిరాగులు య. అర్థి.

అర్థివట్లు పో. య. అర్థి. వి. బ.వ. ఎరువురంగు లేదా నీలవు
రంగు కలిగి గుత్తులు గుత్తులుగా ఉండే ఒకరకం వట్లు.

అర్థిలు వి. బ.వ. పొడక్రియలు.

నం. హల్లిస. మందలాకార స్వకృం.

బహుళ : <నం. హల్లిస.

అర్థివ వి. పడవ తెడ్డు, పడవ కోసే కర్ర.

పో. య. నం. హలిషా, హలిషా, లాంగలదండం,
నాగటికర్ర.

మరా. హలిస, హలిస.

అర్థి + ఈన <ప్రా. ఈసా <నం. ఈసా. నాగటి
కర్ర లేదా బండి పోలు. (బహుళ : పడవ నడిపేటవ్వదు
తెడ్డు గుండంగా తిరుగుతుంది కాబట్టి.)

అర్థివకర్ర య. య. అర్థివకర్ర. అర్థివకర్ర య.

అర్థివకర్ర. వి. తెడ్డు.

అర్థివకర్ర య. అర్థివ.

అర్థివంబులు వి. గింజ నన్నరకం.

అర్థివకర్ర య. అర్థివ.

అర్థి న.క్రి. 1. జడ, చాప, మాటలు మొ. అర్థివేయు.

దార.విరా. 1.290 ; 2. నేయు. హంస. 2.24 ; 3.

(కైత) కూర్చు, రదించు ; అ.క్రి. 1. అల్లుకొను,

పెనగొను. గండ. 65 ; 2. తిగ మొ. ప్రాకు ; వి. 1.

నేతకు నిర్దం చేయబడిన పడుగు ; 2. బండి బాలువు

ఇరువైపుల దిగువుకోసం కొట్టిన మేకులు ; 3. తిగలు

పాకేందుకు పెట్టిన దడి లేక నిలువు కొయ్యలు.

క. అల్లు. చేర్చు, కలుపు, నేయు ; కు. అలి, అల్లా.

కలుపు, పో. య. అలావుని, అలావుని, అలోవున.

కలుపు ; క. అల్లు. అర్థివేయు, నేయు, నిర్మించు ; కొండ.

అల్లయో. పెనచు, పెనచుకొను ; కు. అల్లు. అర్థి

వేయు ; సాలెరి. చాప, వల, జల్లెడ ; వర్తి. అలచ.

(పాము) చెట్టుకు చుట్టుకొను ; అల్ల. గుండంగా చుట్టుకొను ;

కొలా. అల్. నేయు ; నా. అల్ల. నేయు, అల్లు ; వ్రా.

అర్థి. అర్థివని.

<మూ. వ్రా. *అల్-.

అర్థివము వి. 1. అర్థి, అల్లటం ; 2. కొవ్వనం,

గోవి. అర్థించు న.క్రి. అల్లునట్లుచేయు. అల్లుకట్టు

న.క్రి. 1. ఆరుబయట చాపి నేతకు పీలుగా పడుగును

సాపుచేయు ; 2. పడుగును మగ్గంలో అమర్చు ; 3.

పడుగులో చువ్వమీది అనిపోగులు చేతులతో సాపుచేయు.

అల్లుకట్టె వి. నేతపడుగు చివరి పాయలు విగించిన కర్ర.

అల్లుకలుపు న.క్రి. 1. అచ్చరికిన పడుగు ఆరుబయన

చాపి, నేతకు పీలుగా సాపుచేయు ; 2. అచ్చరికిన

పడుగుకు అంచు పోగులు అతుకు. అల్లుకొను అ.క్రి.

1. పెనగొను. మను. 8.118 ; 2. వ్యాపించు. ప్రస

రించు. మల్ల. వైదా. 8. అల్లుడు పో.చూ. అల్లిక. వి. 1. ఉపమృం, పాడు; 2. పెంజెగా కట్టిన కట్టు. అల్లకట్టు వి. 1. ఒక వైపు చలచగాను మరొకవైపు చిక్కగాను వచ్చిన నేక; 2. ఒకవైపు తక్కువ మరొకవైపు ఎక్కువ వచ్చిన నేక; 3. రెండేసి గజాల నేక చివరి కాగం. అల్లుబచ్చలి చూ. అల్లుడు బచ్చలి. వి. తీగబచ్చలి, అల్లుకొనే బచ్చలి (Basella rubra).
అల్లు³ చూ. అడలు, అడుగు. వి. పిరికివాడు.
<అల్ల> అడలు. కయం, కయవడు, అల్ల వివరి.
అల్లకట్టు చూ. అల్లు.
అల్లకట్టె చూ. అల్లు.
అల్లకట్టె చూ. అల్లు.
అల్లుకుంజె చూ. అలుకుంజె, అల్లు. వి. పడుగు దువ్వే కుంజె.
అల్లుకొవ్వు చూ. అల్లు.
అల్లుకోల(లు) చూ. అల్లు. వి. అల్లుచేసే పడుగులో కర్రం దగ్గర దూర్చిన బద్ద(లు).
అల్లుగట్టు అల్లు+గట్టు. చూ. అల్లుడు. వి. 1. మేనల్లుడు, కాగినేయుడు. దార.అశ్వ. 3.169; 2. అల్లుడు, జామార. కడుక్కు. 1.171.
అల్లుదావు చూ. అల్లు. న.క్రి. అచ్చరికిన పడుగును అడు బయట పారదీయు.
అల్లుదివ్వ చూ. అల్లు. వి. 1. అచ్చరికిన పడుగులో మొదట ఎక్కించిన కర్ర; 2. పడుగు చుట్టూనికి పై పోగులకూ కింది పోగులకూ మధ్య ఎక్కించిన కర్ర; 3. మగ్గానికి అనుక్రే పడుగు మొదటి కాగంలో చూర్చిన పొడవైన కర్ర.
అల్లుదేయి చూ. అల్లుకట్టు, అల్లు.
అల్లుడు చూ. అల్లు.
అల్లుడుబచ్చలి చూ.చూ. అల్లుబచ్చలి.
అల్లుడుబచ్చలి చూ. అల్లుడు.
అల్లుడు పో.చూ. అల్లు. వి. 1. జామార, కుమారైరర. దార.అది. 3.169, కళకు. 5.17; 2. మేనల్లుడు. దార. ఉద్య. 4.221, ఇందు. 4.38; 3. విలుడు.
క. అలియ, అల్లుడు, కోరబడినవాడు, కుటుంబంలో చేరినవాడు. పో.చూ. అలిపు, అళుపు. అత్యాశపడు, అలవాటుపడు; కు. అలియ, అల్లుడు, మేనల్లుడు; క. అలియన్, మిక్కిలి ప్రేమగలవాడు. ఉపకారి; మ. అలియన్, దావమరది; గో. సన్నె-సన్నెనా-సన్నెంగ. అల్లుడు. వర్తి. చల్లింద. పెళ్లికొడుకు; కొలా. నా. సొల్లిన్. అల్లుడు; ఒల్లా. సల్లింద. అల్లుడు, మరది; ధ్రాసాలుయ. అల్లుడు, పెళ్లికొడుకు. (అల్లుడు కుటుంబంలో పెనచుకొని ఉంటాడు కాబట్టి, ఈ పదం 'అల్లు' (పెనకొను) కాకుండాను (పో., నా.ని.).
అల్లుడుకొమాళ్ళ వి. బ.వ. దొరకో దొరగా వోంచేసి అతనికి అంగరక్షకులుగా ఉండేవాళ్ళ; అల్లుడితోను కుమారుడితోనూ సమంగా ఉండేవాళ్ళ; ప్రదువుకు ప్రేమపాత్రులై అంగరక్షకులుగా ఉండేవాళ్ళ (ఈ అధికారులను కొత్తపెళ్ళి

చొరుకులను మేపినట్లు మేషరారని ద్వని).
అల్లుడుకొమాళ్ళ చూ. అల్లుడు.
అల్లుకట్టు చూ. అల్లు.
అల్లుకండము చూ. అల్లుడు. వి. విలుడుమాహం. వ్య. అల్లుక నమాహం. 2.17. 5.17.
అల్లుదాడు చూ. అల్లు. చూ. అల్లికదారం.
అల్లుదనము (-తనము) చూ. అల్లుడు. వి. జామాకృత్యం. అల్లుడు కావటం. ప్రబంధ. 4.52.
అల్లుబచ్చలి చూ. అల్లు.
అల్లుబెండి చూ. అల్లు. వి. వాసాలకు వైనా కింవా బద్దలు చేసి దిగించిన పెంజె.
అల్లుమోకు చూ. అల్లు. వి. అల్లు చేసేప్పుడు ఈరై నిలబెట్టి దిగించే లాపపాటి కాదు.
అల్లువ చూ. అల్లు. వి. తీగలు పాకేందుకు వేసిన వండిరి, అల్లుడు.
అల్లువాడు చూ. అల్లుడు. వి. జామార, అల్లుడు. రామా. 4. పారి. పీరి. 6. వేమన 1288.
అల్లుపెనగ వి. వేడుపెనగ (Arachishypogea).
అల్లె¹ చూ.చూ. అల్లియ. వి. వింటినారి. ముటిరా. 2.25.
అల్లె² చూ.చూ. అల్లియ². వి. మర్కటశేషం. ప్రబంధ. 196 (బహుళ; వలలో చిక్కిన చేప).
అల్లె³ వి. ఎల్ల.
అల్లె⁴(కాదు) వి. 1. వేడినల కాదులో రాజేకులు కట్టినరాదు, నారరాదు; 2. యిన్నిపుల్లరాదులో రాజేకులు కట్టినరాదు. రాదినారరాదు.
అల్లెం చూ. అలుగు. వి. స్నానం చేసిన నీళ్ళ పోయేదారి.
అల్లెదము చూ.చూ. అల్లెదము. వి. ఒకరకం చేప. హంస. 4.187.
అల్లెదము చూ. అల్లెదము. చూ. అల్లె². వి. ఒకరకం చేప. హంస. 4.226.
పో.చూ. క. అల్లెలి. పెద్దకళ్ళచేప (Elops saurus). (అల్లె, దమ్ము-ఈ రెంటినీ విడిగా చూస్తే, అల్లె అంటే అల్లిన వలలో చిక్కే చేప, దమ్ము అంటే బురదనీలల్లో చేప పట్టే చేప కావచ్చు).
అల్లెము చూ.చూ. అల్లియము. వి. 1. జామాకృత్యం, అల్లుడు కావటం. అం.దా. 2.11; 2. మనుగుడువు.
అల్లెవద్దు పో.చూ. ఎల్ల. వి. సరిహద్దు. లోకకోరికార్థం. 17. 200-208.
బహుళ: <ఎల్ల-సర్ హద్దు (ఈనిక).
అల్లవేరెడు¹ చూ.చూ. అల్లవేరెడు.
వి. ఒకజాతి నేరెడుపండ్లు కానే చెట్టు (Myrtus communis). చీమ. 1.111, శివరా. 2.3.
అల్లవేరెడు² చూ.చూ. అల్లవేరెడు². వి. 1. నమస్కారం. కార్తిక. 2.20; 2. ఒక రకం పాట.
అల్లవేరెడు³ చూ.చూ. అల్లవేరెడు.
అల్లవేరెడు⁴ చూ. అల్లవేరెడు². వి. 1. ఒక రకం పాట. పాండా. 4.24; 2. నమస్కారం. ఇందు. 3.87.
అల్ల⁵ చూ.చూ. హల్లో. అవ్య. ఆశ్చర్యార్థకం.

అల్లవేరుడు¹ దూ.చూ. అల్లవేరుడు. కవిక. 4.123.

అల్లవేరుడు² దూ.చూ. అల్లవేరుడు². వి. 2. రకం పాట.
కవుత్త. 4.3.

అల్లవేరుడు³ చూ. అల్లవేరుడు³.

అల్లవేరుడు⁴ దూ.చూ. అల్లవేరుడు. కవిక. 4.123.

అల్లవేరుడు⁵ వి. నమస్కారం. ప్రబంధ. 880. అల్లవేరుడు⁶ వి. జంబూవలం, పెద్దవేరుడువండు.

అల్లవేరుడు⁷ దూ. అల్లవేరుడు⁷, అల్లవేరుడు, అల్లవేరుడు.
వి. 1. దాలకావిశేషం. దా.రా. 5.181; 2. ఒకరకం పాట. ప్రబంధ. 571; 3. నమస్కారం. హంస. 4.213.

(ఇది జానపద గేయాల్లోని ఒకరకం వల్లవి; తర్వాత నమస్కారం అనే అర్థంలో ప్రయుక్తం; ఈ వల్లవి పాడుతూ ఆడే ఆటలు 'అల్లవేరుడు' అని పేరు).

అల్లవేరుడు వండు చూ. అల్లవేరుడు⁸.

అల్లరించు దూ.చూ. అలవరించు. స.క్రి. అర్జునించు, నేర్చునిచ్చు. రా. 1.40.

అల్పుండ వి. దొల్లబ్బ (Dolichos Caljang).

అళకము వి. ఒకటికీ టీకం. దార. కాం. 1.21.

నం. అలంకరి. పిచ్చికుక్క, తెల్లజిల్లేడు, శరదమ్మగం, ఒకటికీ టీకం; అలి. కమ్మెద, తేలు; ప్రా. అలి. కుమ్మెద.

<నం. అలంకరి.

అళమారతి దూ. అలమారతి; చూ. అరతి. వి. ఆ రాత్రి కావిశేషం.

నం. అలమూర్తికా. పెద్దహారతి;

పో.చూ.త. అలుకు. సాందర్యం, ప్రాశస్త్యం; అలుగు (సాందర్యం) + అరతి.

(అళమారతి, కుందారతి, గరుదారతి, వందారతి, పరుషమ్మగారతి-అని హారతి ఐదు విధాలు).

<నం. అలము + ఆరాత్రికా.

అళది దూ.చూ. హళది. వి. నరళవృక్షం (Ipomaea turpethum).

అళదికాయ వి. పసిడికాయ.

అళదికాయ చూ. అళది.

అళ(ది) దూ.చూ. హళ(ది). వి. పసుపురంగు, హరిద్రావర్ణం. రామా. 7.279; విణ. పసుపురంగు కలది.

(అళ(ది)-అని నూ.ని. సానునానికంగా గ్రహించింది.

కాని ఆ ఆనునానికానికి ఆధారం లేదు).

అళ(ది) వి. చెలది పురుగు, పెద్ద సానీరు.

'అళ(దికాయ' లో పూర్వార్థభావం; దారం తీయటంలో వట్టుపురుగుతో గల పోలికను బట్టి 'సానీరు' అనే అర్థం వచ్చి ఉండవచ్చు.

అళ(దికాయ వి. వట్టుపురుగుగూడు, పసిడికాయ.

అళ(దికాయ చూ. అళది².

అళము వి. ఉప్పుమడి; ఉప్పువంట పెట్టే ఏదై పాడుట నేల; ఉప్పు అమ్మేదోటు (అని కొందరు).

క. అళమ్. ఉప్పుమడి, సాంద్రత, సముద్రప్రాంతం;

అళక్కర్. నముద్రం; ఉప్పుమడులు. మొ.; మ.అళమ్.

ఉప్పుమడి; అళక్కర్. నముద్రం.

<క. అళమ్.

అళప్పిగా క్రి.విణ. బాగా.

అలప్తి విణ. విలం.

అలాట దూ. అలాట³. వి. చాన్య పరిమాణ విశేషం; పడిలో ఎనిమిదోవండు.

<నం. అధక, చాన్యమానం; ప్రా. అధగ. అ.చూ. అధగ, అధఅ; పా. అళహక, అళహ, అళహక; క.త. అటొక్కు. శేరులో ఎనిమిదోవండు; మ. అజక్కు. గుప్పెడు, పడిలో ఎనిమిదోవండు.

<నం. ఆరక-

అళి దూ.చూ. హలి. పి. ఒడ్డెబండి చక్రం ఇరుసుకు తగిలించిన చెక్కకు ఇరువైపులా వుండే అర్థచంద్రాకారపు చెక్కలు. అళికాయ దూ. ఎళికాయ. వి. దబ్బికాయ.

క. అలిమించి. దబ్బికాయ. క. ఎలమిచ్చె.

అళిది దూ. ఆదితి, ఆర్తి, ఆది, ఆర్తి, ఆళికము, ఆళితి, ఆళి. వి. దుస్తులు కుప్పలానికిచ్చిన కొలక, నమూనా.

క. అళితే, అల్లె. కొలక; కొద. అళ, అళితే, అళితే; క. అళ. కొలుచు; మ. అళత్తమ్. కొలక; క్కట. అళ్య. కొలుచు; అల్లె. కొలక; కొద. అళ. కొలుచు.

అళిది దూ.చూ. హలది. వి. తెల్లతెగడ (Ipomoea turpethum).

అళియ దూ. అళి. పో.చూ. అల్లుడు. వి. అల్లుడు, బామాక. క. అళియ. అల్లుడు; కు. అళియ. అల్లుడు, మేనల్లుడు; మ. అళియన్. వావమరది.

<క. అళియ.

అళిపె వి. పడప అంచుకు దన్ను గ్రహకు ఉండేపల్ల.

అళకరి చూ. అళకు.

అళకు దూ. అళకు¹, అళకు², అళకు. వి. భయం, శంక, జంకు. హరి. ఉ. 1.124. అ.క్రి. జంకు, వెనుదీయు. దార. ఆశ్ర. 2.105, ఉ. రా. 7.54;

క. అళకు, అళకు. భయపడు; వి. భయం; అళకు. ముల్లు గుచ్చుకోటం, నొచ్చుకోటం; కు. అళకుని. ముడుగు, భయపడు; క. అళకుక్కు. కలకపడు, భయపడు; మ. అళకుక్కు. ఉలికిపడు, ముడుగు.

<మూ.ద్రా. అళి.

అళకరి వి. వీరుడు, పిరికివాడు. అం.బా. 2.9.

అళవరి దూ.చూ. అళవరి. వి. అలంగం. వ్రవం.

అళవరీటి వి. శ్రేష్ఠమైన వక్క.

క. అళవు. గుణం, స్వభావం, పరిమాణం; క. అళవు; మ. అళవు; కు. అల.

అళను స.క్రి. గురిచేయు.

అళి దూ.చూ. అళియ. వి. అల్లుడు. రామా. 1.59.

అళు దూ.చూ. అళకు. అ.క్రి. జంకు, వెనుదీయు. వి. భయం.

అళిగా క్రి. విణ. బాగా.

అవ¹ దూ.చూ. అగు. అవదం. సంఖ్యా వాచకాలమీద పూర దార్థంలో ప్రయుక్తం. రెండు, రెండవ; మూడు, మూడవ; మొ. దార. అది. 1.42, దార. నవా. 1.46, మను. 4.46.

క. అనెయ. సంఖ్యావాచక పూరకార్థకం ; కు. అనె ;
క. అకువతు, అవతు, అకుం, అమ్ ; మ. అమ్.

అవ < అవ-అ < అగు. మూడవ ; ప్రాచీన ప్రయోగం
మూడగు (మూడు + అగు).

అవ¹ చూ. చూ. అవ్య. వి. 1. కర్తి ; 2. పూజ్యస్త్రీ.

అవ²-అవ్య. చెడ్డ అనే అర్థాన్ని, మిక్కిలి అనే అర్థాన్ని తెలిపే
ఉపసర్గ.

సం. అవ. అవ్య. వివరీకం, అవగతం, అవకృష్టం
ఇత్యాద్యర్థాల్లో సమాన పూర్వవదంగా ప్రయుక్తం ; అవ
నకం, అనాదరం, వ్యతిరీకం ఇత్యాద్యర్థాల్లో సమాన
పూర్వవదంగానే ప్రయుక్తం ; మహా. అవ.

అవ < సం. అవ, అవ.

అవకరము¹ వి. 1. హినకృత్యం, నీచకార్యం, చెడ్డపని.
శివరా. 4.67. సం. అవకర. చీపురు మొ. వాటితో
ఈర్ష్య చెత్త. < సం. అవకర-రేదా అవకర - (అర్థవివరి.)
అవతప్పిదము వి. పొరపాటు. అవ-తప్పిదము ; అవ
దాయము వి. 1. తప్పువదాయదాగం ; 2. జూదంలో
తప్పదాట. సం. దాయ-. దాగం ; పిత్రియం ; దాయం.
జూడమాట ; అ. మా. దాయం. దాతృత్వం, దానంలోదాగం.
పిత్రియం. అవ-దాయము. అవదూణు చూ. చూ. అవదూణు,
వి. అవనింద. అవనాయము వి. అవన్యాయం, న్యాయం
నుండి తప్పినది. సం. అవ + న్యాయ-. న్యాయం తప్పి
నది. < సం. అవన్యాయ-. అవవేద్యము వి. అవత్యం. సం.
అవ. అవ్య. వివరీకం మొ. అర్థాల్లో, సమాన పూర్వ
వదంగా ప్రయుక్తం ; వేద్య-. శ్రేయస్కరం (అర్థోగ్యానికి
తగిన ఆహారం అనే అర్థంలో ప్రయోగం) ; < సం. అవ-
వత్య-. అవపాడి వి. ఆవపాడి, అన్యాయం. దశకు.
11.116. సం. అవ ; ప్రా. అవ. వ్యతిరేక అల్పా
ద్యర్థాల్లో ఉపసర్గలు. < సం. అవ-తె. పాడి. అవనడి
వి. దూరు, నింద. సాం. ని. 2.51. క. అవచంకై,
అగౌరవం, అవమానం. < సం. అవ-తె. నడి-.

అవకతవక విణ. అవంగతం, అవంబద్ధం.

అవక + తవక ; అవ (< అగు) + అక > అవక ; తవ
(< తగు) + అక > తవక. అర్థవివరి.

అవకరం వి. మంచుగడ్డలో చేపలుపెట్టి ఎగుమతిచేసే బుట్టలు.
అవకరము చూ. అవ².

అవకలివడిసీసము వి. సర్వత్ర ప్రానియతి కూర్చుండిన ఒక
రకం సీస వద్యం. అవ్య. 4.842. సం. అవకలితం.
గ్రహింపబడినది.

అవకలి < సం. అవకలి (త) - + తె. వడి + సం.
సీస-.

అవగదము పో. చూ. అవమళము. విణ. 1. దుష్టం, చెడ్డది.
విప్ర. 4.49 ; 2. అనన్య సౌద్యం, ఇతరులకు అశక్య
మైనది. ద్వి. పరమ. 4.296 వ. 12 పం. 7.523 వ.
3 పం. ; 3. అపాయకరం, హానికరం. కుక. 3.391 ;
వి. 1. అపాయం. కుక. 2.298 ; 2. ప్రమాదం, ఏమరు
పాటు. కుక. 3.327.

క. అవగద. అటంకం, తత్తరపాటు, అపాయం, అనరి

గమ్యర, వైపరీత్యం, మోరం, అసాద్యం ; కు. అవగద.
హాని, అపాయం ; క. అవకటం. కపటం, మోసం ; మ.
అవకటం. హాని, అపాయం ;

సం. అవకట-. వ్యర్థస్తం, విరుద్ధం.

< సం. అవకట-. అర్థవివరి.

అవమళము పో. చూ. అవగదము ; చూ. అవమళము.
ఔషళము. వి. 1. సామర్థ్యం. దశకు. 1.43 ; 2.
అసాద్యం. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 262, 3. వ్యాపనం. పాండు.
1.117 ; 4. అరిశయం, అరిచ్చి. దీమ. 1.105 ;
విణ. 1. అదిరం, ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 944 ; 2. అసాద్యం.
ప్రదు. 2.16 వ. 1 పం.

సం. అవమట్ట-. దిలం, తిరగలి, చలనం ; అవమూత-.
దెబ్బ, వేటాడటం, చంపటం, అనపాజమైన చావు ; హిం.
అవమట. అనరిగమ్యం, కఠినం ; గు. అవమట. కష్టం,
ఇబ్బంది ; మరా. అవమట. ఆపద ; పో. చూ. క.
అవగద. కఠినం, అసాద్యం ; కు. అవగద ; మ.
అవగదం. కీడు, అపాయం.

అవమళించు చూ. ఔషళించు. అ. క్రి. 1. కుల్యమగు.
శృం. నై. 1.37, కాశీ. 2.47 ; 2. వ్యాపించు, ప్రసరించు.
కాశీ. 2.47, నరస. 5.102 ; న. క్రి. 1. అణచు. హర.
7.164 ; 2. మీరు, అతిక్రమించు. తై. భా. 8.78,
మను. 1.59 ; 3. ఉల్లంఘించు. క. అవగడిసు. అణచు,
తగ్గించు తేలికచేయు, అతిక్రమించు, అతిశయించు,
తొందరపెట్టు.

అవమళించు చూ. అవమళము.

అవమళిండు చూ. అవమళము. వి. సమర్థుడు, శక్తిమంతుడు.
మై. 3.41.

క. అవగడె. ఉండేది ; అవగలియ. తొందరపాటు పని.
అవచాటముగా క్రి. విణ. అకస్మాత్తుగా. భాగ. 10. పూ. 264.
మరా. అవచట. అకస్మాత్తుగా.

(పై ప్రయోగంలో 'అకస్మాత్తుగా' అని రేదా
'మోసంగా' అని రేదా 'కిందికి' అని అర్థం చెప్పకో
వచ్చును).

< సం. అవ-చట. కిందకుదిగు ; అవ-చాట. మోస
గాడు, వంచకుడు.

అవడబెజ్జం వి. అవరం రంధ్రం.

అవడు చూ. చూ. అగడు². విణ. హీనం, నీచం. భార. ఆది.
2.49.

అవణు చూ. చూ. హవణు. వి. పొందు, ఒప్పదం.

అవణువణచు న. క్రి. పొందు పరచు. రాజవా. 5.72.

అవణువణచు చూ. అవణు.

అవతప్పిదము చూ. అవ².

అవతం వి. ఆటంకం, అడ్డు.

క. అవతె. ఇబ్బంది, ఆపద, కీడు ; క. అవత్తమ్మ ;

సం. అవత్తా. స్థితి, దశ.

< క. అవత్తమ్. అర్థవివరి.

అవతల చూ. ఆకల. వి. తదనంతర ప్రదేశం, ఆవలి ఒడ్డు.
అం. భా. 1.155 ; క్రి. విణ. తర్వాత, అనంతరం ; ఆవలి

వక్క.

అవ (అ) + (అ)కల > అవతల.

అవతలవాళ్లు వి. బవ. ఆవిరివైపు ఉన్నవాడు.

అవతలవాళ్లు చూ. అవతల.

అవద విజ. దుష్టం, నింద్యం.

పో.చూ.నం. అవద్య. నిందార్హం. నీచం, లోటు.

అనంభారత, వ్యసనం, నింద, ఆక్షేపం, అవమానం, సిగ్గు.

అవదగాకి (-కాకి). వి. వలుగాకి, దుష్టుడు. వేంక. వంచ.

1.254, 269, కువచ. 2.77.

అవదగాకి చూ. అవద.

అవదాయము చూ. అవో.

అవదూలు చూ. అవో.

అవదారు అవ్య. అవదరింపుము, వినుము అనే హెచ్చరికను

తెలిపేళ్లం. శృం.నై. 8.91, బీమ. 4.109, దా. 1.283.

నం. అవ-ధృ. విను, నేర్పు, గ్రహించు, చెప్పు;

అవదార. గుర్తించు, నిశ్చయించు (విశేష్యరూపం);

క. అవదారు. హెచ్చరిక.

< నం. అవదార.

అవది వి. కష్టం, శ్రమ.

నం. అవధి-. అవదానం, ఏకాగ్రత, మేర, హద్దు,

సుంచి-వరకు, కాలం, దిలం;

క. అవధి. అవద, దురదృష్టం; కు. అవతి < నం.

అవధా. బాధ, దుఃఖం; మ. అవధి.

< నం. అవది-. అర్థవివరి.

అవది(బుచ్చు) (-బుచ్చు) న.క్రి. కష్టంలో గడుపు;

అవది(బెట్టు) (-బెట్టు) న.క్రి. శ్రమపెట్టు, అయానపెట్టు.

చిక్కుపెట్టు. అము. 5.74. అవది(బోపు) (-బోపు). అ.క్రి.

1. కష్టపడు, శ్రమపడు. బాద.విరా. 1.181; 2. నశించు.

గచ్చు. హరి.ఉ. 3.202; 3. వ్యర్థమగు. నృసిం.శ. 2.90.

అవది(బుచ్చు) చూ. అవది.

అవది(బెట్టు) చూ. అవది.

అవది(బోపు) చూ. అవది.

అవనాక్షమృతాకర వి. నారాయణవనం గ్రామదేవతకు

అవదినెలలో చేసేవాకర.

అవనాయము చూ. అవో.

అవనత్యము చూ. అవో.

అవపాడి చూ. అవో.

అవయము విజ. అనువైనది, ఉచితం. కునం. 9.212.

నం. అభయం. రక్షణ, ఆశ్రయం; పా. అభయ;

క. అవయం.

< క. అవయం.

అవరం రూ.అవరాం. వి. పడవ వెనుక భాగం, చుక్కాని

అమరే భాగం.

అవరంకట్టి వి. పడవ వెనుక భాగంలో ఉన్న కొయ్య.

అవరంకెక్క వి. చుక్కాని. అవరంకట్టు రూ. అవరాం

కట్టు. వి. పడవ వెనుక గూడువంటి భాగం. అవరంకెడ్డు

వి. పడవలో అవరంవైపు ఉపయోగించే తెట్టు. అవరందిమ్మ

వి. అవరంముక్కు కదిలిపోకుండా మేకులతో బిగించే

దళనరి బేకుచెక్క. అవరంవన్న వి. పడవ వెనుక భాగం.

అవరందిల్లి వి. అవరంవైపు కూర్చునేందుకు వేసిన బల్ల.

అవరందిత వి. చుక్కాని దగ్గర అవరం మొదటి భాగం.

అవరంమాకు వి. పడవ వెనుక భాగాన నైకి పొడుచు

కొచ్చే కొయ్య ముక్కు. అవరంముక్కు వి. పడవ వెనుక

భాగంలో నుమాడు 3/4 గజం పొడుగు బేకు బల్ల.

అవరంమెండు న.క్రి. పడవను కుడివైపు తిప్ప. అవరం

మొక్కు వి. పడవ వెనుక భాగం అంచు. అవరంసిరత

వి. నావ వెనుక భాగం.

అవరంకట్టి చూ. అవరం.

అవరంకెక్క చూ. అవరం.

అవరంకట్టు చూ. అవరం.

అవరంకెడ్డు చూ. అవరం.

అవరందిమ్మ చూ. అవరం.

అవరంవన్న చూ. అవరం.

అవరందిల్లి చూ. అవరం.

అవరందిత చూ. అవరం.

అవరంమాకు చూ. అవరం.

అవరంముక్కు చూ. అవరం.

అవరంమెండు చూ. అవరం.

అవరంమొక్కు చూ. అవరం.

అవరంసిరత చూ. అవరం.

అవరాం రూ.చూ. అవరం. వి. తెప్ప వెనుక భాగం.

అవరాంకట్టుకాదు వి. తెప్ప వెనుక భాగంలో తెప్ప

కొయ్యిని కలిపి కట్టిన జనవ లేదా కొబ్బరి కాదు.

అవరాంగూడు వి. పడవ వెనుకవైపు ఉండే గూడువంటి

భాగం. అవరాంకట్టు రూ.చూ. అవరాంకట్టు. అవరాం

వందాంకెక్క వి. పడవ వెనుక భాగంలో చుక్కాని

అమరే భాగం. అవరాందిల్లి వి. 1. పడవపొడు కర్మాక

పడవకు అద్దంగా వేసే చెక్కబల్ల; 2. పడవ వెనుక

భాగంలో కూర్చునే బల్ల; అవరాంమాకు వి. పడవ వెనుక

భాగం.

అవరాంకట్టుకాదు చూ. అవరాం.

అవరాంగూడు చూ. అవరాం.

అవరాంకట్టు చూ. అవరాం.

అవరాంవందాంకెక్క చూ. అవరాం.

అవరాందిల్లి చూ. అవరాం.

అవరాంమాకు చూ. అవరాం.

అవరోధము వి. గుడ్డికనం.

నం. అవరోధ-. ఆటంకం, ముట్టడి, మూక, అంక;

పురం; ప్రా. అవరోహ. ఆటంకం; అ.మా. అవరోహ.

< నం. అవరోధ-. అర్థవివరి.

అవల రూ.చూ. అవల. క్రి.విజ. 1. తర్వాతి ప్రదేశంలో,

అవతల. శృం.నై. 5.87; 2. తర్వాతి కాలంలో,

తరువాత. శృం.నై. 2.66, ఉ.రా. 2.332; 3. చేరు

దోటు, ఇతిర స్థలంలో. ఇందు. 5.111.

అ + వల(న్) > అవల > అవల.

అవల(జను) (-చను). అ.క్రి. 1. నశించు. పాండు.

5.238; 2. దూరమగు. అవలి. వి. ఇకరుడు. ఆము.
4.248; విజ. ఇకరం. ఆము. 3.86. అవలివాడు వి.
ఎల్లండి.

అవంజను చూ. అవం.

అవలయి పో. చూ. అవాయి. వి. పరిహాసం, ఎగకాళి.

అవలి చూ. అవం.

అవలివాడు చూ. అవం.

అవలయి చూ. అవాయి. వి. హేళన.

నం. అవవాద-, అవవాద-, నింద; ప్రా.
అవవాయ, పా. అవవాద; హిం. అవాళు. పుకారు,
వింద; పం. అవాళు. పుకారు; గు. అవాళు; మరా.
అవాళు, అవళు;

క. అవాయి.

<ప్రా. అవవాయ-.

అవనడి చూ. అవ.

అవనరదాళ్ళ చూ. అవనరము.

అవనరవైద్యము చూ. అవనరము.

అవనరపేడు చూ. అవనరము.

అవనరపెట్టు చూ. అవనరము.

అవనరము వి. 1. నైవేద్యం. బసవ. 5.273; 2. ముఖ్య
కార్యం. ప్రధా. 1.111; 3. ఆకార. శేష. 2.25;
4. తొందర.

నం. అవనర. నమయం, అవనాళం, తీరిక, అనుచు,
విక్రాంతి; ప్రా. అవనర. నమయం, అవనాళం;

క. అవనర. ఆకార, కక్కుర్తి, ఆవశ్యకక,
తొందర; కు. అవనర. తొందర; క. అవచరమ,
నమయం, అవశ్యకక, తొందర, తప్పనిసరి, దేవరా
విగ్రహ భంగిమలు; మ. అవనరమ. అవనాళం, తీరిక;
అవనరక్కెడు, అపొకర్యం, అనమయం, అవనర
నమయం, అవనర కార్యం.

<నం. అవనర-. అర్థవివరి.

అవనరదాళ్ళ వి. బ.వ. ఒక జాతి దాన్యం. వ్య.
కక్కుర్తిగా పండించిన పంట. హంస. 4.128. <నం.
అవనర+దాడు+లు; -దాడు <క. -దా, రేదా
<నం. అవనర+తె. దాడులు. అవనరవైద్యము వి.
1. వేళకు పెట్టే నైవేద్యం; 2. కక్షణ నైవేద్యం;
3. మహా నైవేద్యానికి ముందు రాక్కురికంగా పెట్టే
గుదాడిక నైవేద్యం; 4. లంచం. అవనరపేడు అ.క్రి.
కక్కుర్తిపేడు. అవనరపెట్టు. న.క్రి. 1. బాదించు;
2. తొందరపెట్టు. అవనరములవాడు వి. బ.వ. నమయం
తెలిపేవాడు; రాజ ద్వారపాలకులు. సారంగ. చ. 2.264.
అవనరములవాడు చూ. అవనరము.

అవస్థ వి. దురవస్థ, దాద. దళ. 2.111.

నం. అవస్థా. స్థితి, పరిస్థితి, దళ; గు. అవస్థా. స్థితి,
వృద్ధాప్యం; మరా. అవస్థా, అవస్థా. స్థితి.

<నం. అవస్థా-. అర్థవివరి.

అవాళ్ళుచెవాళ్ళు చూ. అవాళ్ళులు చెవాళ్ళులు. వి. బ.వ.
అనరాని మాటలు, అనందర్య ప్రసంగం.

పో.చూ. నం. అవాక్-. చెప్పి, మూగ; కింద,
కలకించు; క. అవాక్. మూగ, నిర్ధారపడిన.

<నం. అవాక్ + తె. చెవాడులు (శబ్దానుకరణం).

అవాటి విజ. అవాయమైన, అయ్యున్నవైన.

క. వచిబ్. ఉచితం. యోగ్యం.

<నం. అ-(వృత్తిరేఖాక్షరం)+క. పతిర్.

అవాళా చూ. అవాచా. వి. 1. పదంతి; 2. కూర, శబ్దం,
పుకారు.

క. పార. అవాబ్. ద్వని.

<క. ఆవాక్.

అవాటిము వి. చిక్కు. అనందర్యం.

గు. అవాట. అగమ్యం, మరా. అవాట.

<మరా. అవాట; రేదా 'వాటిము' అనే తెలుగు
పదానికి నజ్దో చేరి పుండవచ్చు.

అవాదా చూ.చూ. అవాళా. వి. కూర, శబ్దం, పుకారు.

అవాంక్రమ వి. ఆపద, అంకిరి.

నం. అవాంధర-. నడిమిది, లోపలిది.

<నం. అవాంధర-.

అవాయి! చూ. అవాయి. వి. 1. ఆకాశవాణం; 2. నీలివార్త,
పుకారు.

హిం. క. హవాళు. గాలి; హవాయి. గాలికి నంబం
రించినది, గాలిలోకి పోయేది; అర. హవా. గాలి;

పో.చూ. క. అవాయి. వదంతి.

<క. హవాళు.

అవాయిగొట్టము వి. ఆకాశ వాణం. ప్రధా. 4. అవాయి
చువ్వ చూ.చూ. అవాయిచువ్వ. వి. ఆకాశ వాణం.

అవాయి! చూ.చూ. అవవాయి. వి. పరిహాసం, రమాపా.

అవాయిచేయు న.క్రి. పరిహాసంచేయు.

అవాయిగొట్టము చూ. అవాయి!

అవాయిచువ్వ చూ. అవాయి!

అవాయిచేయు చూ. అవాయి!

అవారి! చూ. అవ్వారి! వి. అధికం, బహుళం. వేంక. పంచ.
4.567, వసు. 6.61, నరస. 241.

నం. అవార-. పారంలేనిది, మితిలేనిది; ప్రా.
అవార; అవ, అచూ. అవార; పా. అవార.

<ప్రా. అవార-.

అవారిగ చూ. అవ్వారిగ(న్). క్రి.విజ. విస్తారంగా.

అవారి! చూ. అవ్వారి! విజ. అర్థంలేనిది, నిరంకుశం. వేంక.
పంచ. 3.78.

నం. అవారిత-. వారింపబడనిది; అవార్యం. వారింప
రానిది; ప్రా. అవారియ;

క. అవారి. అడ్డులేనిది.

<ప్రా. అవారియ-.

అవారిగోడ వి. ప్రాకారం, ప్రహరీ. క. అవారిగోడ.

అవారిగ చూ. అవారి!

అవారిగోడ చూ. అవారి!

అవారు వి. మట్టి ఉండ.

అవారుగోడ చూ.చూ. అవారిగోడ. వి. ప్రహరీగోడ.

ਅਵਿਰ

అవిధివెట్టు చూ. అవిధి.
అవిధిరి వి. దుర్బలుడు.
అవియబడు చూ. అవియు.
అవియబారు చూ. అవియు.
అవియబారు చూ. అవియు.

అవియలు వి. కూటు, గుజ్జుకూర.
 త. అనియలు

క. అవియుల్. ఉదకదెట్టు. వందపం, అహారం, ఒక
 రకం కూర; సొమ్మ, ఉక్క; మ. అవియుక ఉదకదెట్టు,
 జీర్ణించు; అవికక్క, అమికక్క.

అవియంశ చూ. అవియంశ

అవియు అ.క్రి. 1. వగులు, వేదిల్లు, బడ్డలగు. భార. అది. 2.5, కు. సం. 5.557; 2. ఉటుకు, హంగు, విరియు. భార. ఉర్ద్యో. 4.192, క్రోడ. 4.222; 3. నొగులు. నొచ్చు, దాదవదు. భార. అది. 2.7, ఆము. 4.287; 4. భగ్గుమగు. భార. దీప్య. 1.19, రామవ. 4.179; సీతారా. 2.185; 5. చెడదు. సీలా. 1.42.

క. అవి, చెడు, కుళ్ల, నశించు, త. అవి, ఉదుటు, అడుగు, లోబడు, లోబరచుకొను, నశించు; కృశించు, కుళ్ల, మరణించు; మ. అవి, అవియుక, కుళ్ల, ఉదుటు, జీరమగు.

అమృత.ప.పా. శ్రీకృష్ణ.

అవియ(బడు) (-వడు). అ.క్రి. బద్దలగు. కాళ. 2.10;
అవియ(బాటు) (-పాటు). అ.క్రి. వగులు, చేదిట్లు. దా.
3.171. అవియంచు న.క్రి. బద్దలుచేయు. శృం.నై. 1.97.
అవిసిపావు ల.క్రి. వగిరిపావు, నశించు.

అవిరి వి. నీలిమొక్క (Gudigofera tinctoria).

క. అవిరి, ఆశ్రరి. నీరిమొక్క; మ. అమరి, అవరి.
అవిరి చూ. అయిర. వి. నేత్రరంగ విశేషం. కందికలక.
పదవైర్యశాస్త్రము. 106.

అవిరేణి రూ.చూ. దరేని.

అవిరేణికుండలు వి. బ.వ. బచ్చెనబని చేసిన ప్తొ
కుండలు.

అవిరేణికుండలు చూ. అవిరేణి.

అవిధానం వి. ఒక రకం చేపలపట్ల వల (దీనికి అవసరాన్ని బట్టి రాళ్ల కడతారు. చెరువల్లోగాని, ఏటిలోగాని నీరు ఎక్కువైతే వల వదలటానికి వీలు లేనప్పుడు ఆ దరిన ఈ దరిన ఇద్దరు మనుషులు వల పట్టుకొని లాగుతారు).

అవిలి వి. ఉన్నాదం, పిచ్చి, విణ, అమాయకమైన.

నం. ఆవిల-, అబిల-, కలక దారి నది; మలినం, అపరిగ్రహం; ప్రా. ఆవిల; ఆ.మా. అవిల.

ఆంధ్ర. జిల్ల.

అవినీతి చూ. అవినీతి. వి. 1. నీతిమీదనే లాగేవల,
సన్నుత్యల పక్షము; 2 ఇరగొలలో ఏంటూల నెది.

అవిలివలనంచి వి. వల మధ్యలో ఉండేనంచి.

అవిలివలనంచి చూ. అవిలివల.

అవిలోల రూ.చూ. అవిలివల.

ఆవిశ్ రూ.చూ. అగిసె.

అవిసి రూ.చూ. అగినె.

అవిదివదు చూ. అవిధి.

అవివేచన చూ. అవియ.

అవివేచన చూ.చూ. అగినె.

అవివే చూ.చూ. అగినె.

అవు చూ.చూ. అగు. అ.క్రి. 1. శక్యమగు. భార.ఆది. 2.138; 2. నిర్దింపు, నెరవేరు. భార.ఆది. 8.56; 3. పరిణమించు. భార.శాంతి. 1.198; అవ్య. భాను, అంతే. విజయ. 3.51.

అవుగాములు (-కాములు; -కామి + -లు); చూ.చూ. అగుగాములు. వి. వి. ప. ముఖదుఃఖాలు, సర్వాసర్వాలు, యుక్తాయుక్తాలు, కావలం కాకపోవటం, కలిమిలేములు. యయా. 3.88. అవుగదే చూ.చూ. అగుగదే. అవ్య. 1. భానా; 2. భానుగదా. అవుగా (-కా); చూ.చూ. అగుగా. అవ్య. 1 అదివరే; సరేకాని (పెనుకటి విషయంమీద ఆనాదరం మూలించి, ప్రకరణాంతరంలో ప్రవేశపెట్టెట వ్వధ ఉపయక్తం). విజయ. 2.162; 2. ప్రశంసాద్యో కం. కువ.చ. 2.69. అవుగాక (-కా); చూ.చూ. అగుగాక. అవ్య. సరే, ముందిరే (అంగీకార మాచకం). భార. శంక. 2.371, హర. 2.64. అవుగాక (-కా); చూ.చూ. అగుగాక. అవ్య. అశీరర్థకం. శృం.నై. 6.28. అవుగాదను (-కాదను); చూ.చూ. అగుగాదను. అ.క్రి. 1. ఇది యుక్తం అది అయుక్తం అని ఆలోచించు, ఆలోచించు. మార్క. 1.188; 2. విమర్శించు. రామవ. 3.82. అవుగాదె (-కాదె). అవ్య. భార; ప్రశంసా వాచకం. భాగ. 8.305. అవువదే చూ.చూ. అగు నదే. అవ్య. భానా? ఆలాగా? అగున + అ + ఏ. అవువవుగదే చూ.చూ. అగునగుగదే. అవ్య. అవునుగదా. అవునె చూ.చూ. అగునె. అవ్య. 1. ఆలాగా? భార.శ్రీ. 2.104; 2. భార్య. సంబోధనం అవును + ఏ. అవునే చూ.చూ. అగునె. అవ్య. 1. అవుతుందా. శృం.నై. 8.118; 2. ఆలాగా; 3. నీచ, మిత్ర, శ్రీ సంబోధనంలో ఉప యక్తం. అవుర చూ.చూ. అగురా. అవ్య. ప్రశంసను ఆశ్చ ర్యాన్ని తెలుపుతుంది. భీమ. 1.65. అవురా చూ.చూ. అగురా. అవ్య. ప్రశంసను, ఆశ్చర్యాన్ని తెలుపుతుంది. అవురెమ్మ చూ. అవురే, భారెమ్మ, భారే. క్రి. విజ. సరేలే (నమ్మక మాచకం). అవురే చూ.చూ. అవురెమ్మ. క్రి.విజ. సరేలే (నమ్మక మాచకం).

అవుకావు చూ. భా.కావు; పో.చూ. అదువకావు. వి. అద్దె కాపురం.

అవుకు చూ. భాకు, పో.చూ. ఇవుకు. విజ. శిధిలమైనది, అస్థి రం, దుర్బలం; వి. రోపం, సంశయం; అ.క్రి. ఇంకు, వెనుదీయు.

క. అవుగు, అముగు. తొంగు; కు. అవుంకుని. అదు; క. నేముంకు. తొంగు, రోబుకు, నముకు; మ. నమ్మగ్గుక; కో. అమగ్. అదుగు; తా. ఒమక్కు; కువి. నబ్బగ్.

<మూ.ద.ద్రా *నమ్- / అమ్-; *అమ్ / ఇమ్.

అవుకుగదే వి. శిధిలమైన గోడ. అవుకుద్రుకు వి. దుర్బలమైన కీచికం.

అవుకుగోడ చూ. అవుకు.

అవుకుద్రుకు చూ. అవుకు.

అవుగాములు చూ. అవు.

అవుగుడు చూ.చూ. అవు గూడ. వి. రామములక.

అవుపుకము చూ.చూ. అవుపుకము.

అవుగదే చూ. అవు.

అవుగా చూ. అవు.

అవుగాక చూ. అవు.

అవుగాక చూ. అవు.

అవుగాదను చూ. అవు.

అవుగు చూ. భాగు. వి. పాలకోదేసిన దక్షవిశేషం. ద్వి. ప్రభు. 4.150 పు. 22 పం.

క. అవుగు, అబగు, అబుగు, అవుగ. పాలకోదేసిన దక్ష విశేషం.

<క. అవుగు.

అవుజా! చూ. అవుజా!, భాజా!, భాజా!. వి. 1. కేకాకూళి. ద్విర్భర; 2. చాలు; 3. నీటికుండ; 4. కులసికోటలో మొక్క పారేదోటు.

హం. హౌజ్. నీటికుండ; ఉ. హౌజ్. కుండ; పార. హౌజ్. జలాశయం, కొట్టి; అర. హౌజ్. కొట్టి.

<ఉ. హౌజ్.

అవుజామొత్త వి. దోనె మలుపు తర్వాత సన్నగిల్లే భాగం. పెంచి దోనె.

అవుజా చూ. భాజా. వి. బురద. అం.భా. 1.155.

అవుజా చూ. అవుడు, భాజా, భాడు. పో.చూ. ఓజా. వి. పనివాడు, పనియందు నేర్పరి.

అవుటము వి. ఏనుగులు వచ్చేదోటు. గజాకరం.

అవుటుగుండు చూ. భాటుగుండు. వి. పొట్టి పిరంగి, కొంబను గుండు.

క. భాట్టు, అపుట్టు. చాణనంచా, పిరంగిగుండు.

<క. అవుట్టు + గుండు.

అవుడు! చూ. భాడు. వి. 1. పెదవి, క్రి.పెదవి, అదరం. భార. ద్రోణ. 1.290; 2. దంకము, పల్లు. రం.రా.ఉ. 145 పు. 28 పం.

పో.చూ. సం. ఓభ. పెదవి; పో.చూ. భౌభ. పెదవి ఆకారం కలది; ప్రా. ఓట్టు, ఉట్టు; అప. ఓత్; కుమా. ఉత్; ౭. ఓత్; హం. ఓంత్; గు. ఓత్; మరా. ఓత్, ఓంత్, పెదవి; సింహ. ఓత్.

క. అవుడు, అవుండు. కింది పెదవి, దవుడ; కు. భాడు. దవుడ; క. నముటు, నమిటు. కింది పెదవి; మ. అమ్మిట్టుమ్; పో.చూ. తవత్తై. దవుడ; పో.చూ. గోం. తూడ్ వా- తూడ్ వాతూ. గడ్డం.

బహుళ: <సం. ఓభ.

అవుడుగలచు (-కలచు); చూ. భాడుగలచు. అ.క్రి. కోపావేశంచేకగాని, సంరాపంచేకగాని కింది పెదవి కొరికి కొను. భార.ద్రోణ. 1.290.

అవుడు? విజ. బలహీనం.

అవుడు? వి. వీరు కిందికి ప్రవహించే గొట్టం.

<అవుజా!.

అవుడుగఱచు చూ. అవుడు¹.

అవుడుబావా రూ.చూ. హూదుబానా. వి. 1. జలయంత్రంగల
మేడ. నక్క.సాం. 2.57; 2. స్నానవాచిక; 3. నీచి
కాట్టె.

అవుడరి రూ. బెడల. వి. కల. దార.శల్య. 2.319.

క. అగుందలె. విస్తారక, గొప్పకనం, ఆదిక్కం; క.

అకన్తలై (అకన్-తలై). విగాలప్రదేశం.

అవుడు¹ రూ.చూ. అవ్వు¹. వి. నీచికాలువ.

అవుడు² రూ.చూ. అవ్వు³. వి. పనియందు నేర్పరి.

అవుడు³ వి. నూలు లడిలు పిందే కర్ర.

అవువ(దే) చూ. అవు.

అవువవుగదే చూ. అవు.

అవును రూ. బె², బెను. చూ. అగు. అవ్వ. 1. నక్కం.
దార.ఆది. 2.133; 2. అంగీకారార్థకం.

క. హుళదు, అహూదు, హూదు, బెను, అంతే; కు.

అందు, బెను, బో.చూ. అవు. అంగీకారార్థకం; క. అం

(అకుం). బెను; మ. అం/అకుం. బెను; కున.

అ, అంగో. బెను.

అగు > అవు. ప్రథమైకవచనరూపం.

అవువె చూ. అవు.

అవువే చూ. అవు.

అవుదింము రూ. బెబలము. వి. మల్లక్రియావిశేషం.

అవుర చూ. అవు.

అవురంగజేబీ వి. వస్త్రవిశేషం. హంస. 5.356.

ఉ.పార. బెరంగజేబి.

< ఉ. బెరంగజేబి.

అవురా చూ. అవు.

అవురు¹ రూ.చూ. అగురు². వి. బెరుగడ్డి, పీరణం (నువానన
గల గడ్డి). దార.ఆది. 2.143.

అవురుగడ్డి వి. వట్టివేరు (Andropogon murica-
tus). అవురుగంటవేరు వి. ఉళిరం, వట్టివేరు. దార.ఆది.
2.144.

అవురు³ వి. 1. బలహీనక; 2. దుర్బలప్రదేశం.

నం. అగురు-. తేలికైన;

క. అగుర, హగుర, హగురు, హగర, హవుర,

హవురు, హర. లాఘవం, తేలిక, అముఖ్యం, నీచం.

బహుళ: < నం. అగురు-. అర్థవివరి.

అవురుగడ్డి చూ. అవురు¹.

అవురుగంటవేరు చూ. అవురు¹.

అవురువాళ్ళ వి. కమలపాకులమ్మేవాళ్ళు.

అవురునవురు ద్వన్య. రూ. అవురుసారు, బెరుసారు. విజ.

క్షీణించినది, నశించినది, దస్సినది. ఉ.హరి. 1.148,

కాశీ. 7.87.

అవురునవురువదు రూ. బెరుసారువదు. అ.క్రి. క్షీణించు,

నశించు.

అవురునవురువదు చూ. అవురునవురు.

అవురుసారు రూ.చూ. అవురునవురు. విజ. దస్సినది, నశించినది,

క్షీణించినది. కాశీ. 7.180.

అవుల రూ.చూ. అవల. విజ. అవకలిది, అన్యం, ఇతరం.
దార.శాంతి. 2.294; క్రి.విజ. ఆకర్వాక. దార.ఆను.
1.85, అశ్వ. 1.66.

అవులజరువు న.క్రి. విదుచు, ఆవలద్రోయు. కేయా.
4.20. అవుల(బెట్టు) (-పెట్టు) రూ. బెల(బెట్టు). న.క్రి.
విదుచు, పరిత్యజించు. దార.ఆను. 4.361.

అవులజరువు చూ. అవుల.

అవుల(బెట్టు) చూ. అవుల.

అవులు¹ రూ.చూ. అగులు¹. అ.క్రి. జారు, పొదు, గళితమగు.

అవులుచేయు న.క్రి. మత్తకలుగజేయు, పట్టుచేయు. వ్య.
(మనస్సు) పట్టువిరుచు.

అవులు² వి. అటుకులు.

క. అగులు. మెతుకు, అన్నపుముద్ద; క. అవల్.

అటుకులు; మ. అవల్.

< క. అవల్.

అవులుచేయు చూ. అవులు¹.

అవులెమ్మ చూ. అవు.

అవులే చూ. అవు.

అవునలి రూ.చూ. అగసాలె. వి. కమసాలె.

అవును¹ రూ.చూ. హూను. వి. 1. సొగసు, ఓయ్యారం;

2. యావనాదులవల్ల కలిగే గర్వచేష్ట.

అవునుకాదు రూ. బెనుకాదు. వి. అందగాదు.

అవును² రూ.చూ. బను. వి. మంచుగడ్డ.

అవునుకాదు చూ. అవును¹.

అవేలిపెంకు వి. కాలికాలని పెంకు.

మ. అవేల్పా. అవక్కత.

అవ్వ రూ. అవ్వి. వి. 1. కల్లి. దార.ఆది. 6.281, కాగ. 10.

పూ. 294, 303. 2. క్రిలకో ముట్టాడేబచ్చదు అమ్మ

శబ్దంవలె క్రియలపై ప్రయుక్తం. దార.ఆది. 6.278;

3. పూజ్యస్త్రీ. దార.ఆర. 2.102; 4. ప్రవేశామహి మి.

విజయ. 1.116, కృశకు. 1.26; 5. కండ్రి కల్లి, కల్లి కల్లి.

దరా. 3.49; 6. వృద్ధస్త్రీ. వేమా. 5.4.

క. అవ్వ. కల్లి; కొడ. అవ్వె. కల్లి, పినకల్లి; కు.

అవ్వె. వృద్ధస్త్రీ, గృహిణి; క. అవ్వె. కల్లి, వృద్ధురాలు;

బెవై. కల్లి, ఇల్లాల, వృద్ధురాలు; కో. అవ్. కల్లి.

పినకల్లి; కొడ. అవ్, అవువ; గోం. అవ్వల్-

అవ్వనా-, అవ్వహాక్. కల్లి; కొండ. అవె; పర్తి.

అవ్వ. కండ్రి కల్లి;

నం. అంబా. కల్లి; అవ. అవ్వె. అశ్వ. అమ్మా!

అవ్వ; కొంక. అవమ్.

బహుళ: అవ్, అమ్, అవ్ లతోనుంచి అవ్వు, అమ్మ.

అవ్వ అనే పదాలు వేర్వేరు అర్థాలతో విర్వదింపబడు.

అవ్వగూడ రూ. అవుగూడు. వి. 1. మహాకాలఫలం, కాశీ

దొండ; 2. రామములక.

క. అవగూడె. కాశీదొండ.

అవ్వపండు పొ.చూ. అవ్వగూడ. వి. శౌరిపండు.

అవ్వమ్మ వి. చేపలు పడటంకోసం పూజించే దేవత.

అవ్వల్ విజ. మొదటిది, క్రీ.శం.

హిం. అవ్వల్. మొదటిరకం; గు. అవల; మరా. అవల్, అవ్వల్; ఉ. అవ్వల్; ఆర. అవ్వల్.

<ఉ. అవ్వల్.

అవ్వల్రకము వి. మేలిరకం.

అవ్వల రూ.చూ. ఆవల. క్రి.వి. 1. తరువాత, అనంతరం. దార. గాం. 6.232, నా.వం. 1.399; 2. ఆనైపు. కాశీ. 1.109, దళా. 2.101.

అవ్వలద్రోయ (న.కోయ) స.క్రి. తిరస్కరించు. పి.శకు. 1.88. అవ్వలి వి. అవళలి. దార.ద్రో. 2.313, శృం.నై. 6.113. అవ్వలికించు స.క్రి. 1. తోపివేయు. దళకు. 10.105; 2. చెరుగు. < అవ్వలి-కి-ఁచు. అవ్వలిండు స.క్రి. పెడమొగముపెట్టు. దళకు. 10.88 < అవ్వల + ఁచు. అవ్వలిమొము వి. పెడమొగము. హర. 4.34.

అవ్వలద్రోయ చూ. అవ్వల.

అవ్వలి చూ. అవ్వల.

అవ్వలికించు చూ. అవ్వల.

అవ్వలిండు చూ. అవ్వల.

అవ్వలిమొము చూ. అవ్వల.

అవ్వల్రకము చూ. అవ్వల్.

అవ్వలకులచెవ్వాకులు రూ.చూ. అవలకులచెవలకులు. వి.బ.వ. వ్యర్థప్రసంగాలు.

అవ్వాయి రూ.చూ. అవాయి. వి. ఆకాశవాణం.

అవ్వాయిచువ్వ రూ.చూ. అవాయిచువ్వ. వి. ఆకాశవాణం.

అవ్వాయిచువ్వ చూ. అవ్వాయి.

అవ్వారి రూ.చూ. అవారి. వి. అదికం, బహుళం. విక్ర. 5.113, కిరా. 3.20.

అవ్వారిగ రూ.చూ. అవారిగ(న్). క్రి.వి. అదికంగా, విస్తారంగా.

అవ్వారి రూ.చూ. అవారి. వి. అడ్డులేనిది, నిరంకుశం; క్రి.వి. 1. అనివారికంగా, అడ్డులేకుండా; 2. విశృంకంగా, బంతులేకుండా. విప్ర. 5.14.

అవ్వారిగ చూ. అవ్వారి.

అవ్వార్థం వి. మలం. పేద.

సం. అవ్వార్థ-. అవరితార్థం, దోషం; ప్రా. అ.చూ. అవ్వార్థ;

క. అవ్వార్థ; క. అచుత్తమ్.

< సం. అవ్వార్థ-. అర్థ వివరి.

అవ్వసంలి వి. నడుమ మూతిగల నంది (కిన్ని గుర్రాలమీద వేయటం వల్ల అవ్వసంచి గా మారింది).

అవ్వద్ద రూ.చూ. అవద్ద. వి. అగౌరవం, అలక్ష్యం.

అవ్వం రూ. అవ్వమి. వి. హస్త.

అవ్వవైలబావి వి. ఎనిమిది పలకల చుట్టుగోడ గల బావి.

< సం. అవ్వ-(ఎనిమిది) + వైల < ఉ. వహియా(చక్రం) + తె.బావి.

అవ్వచెమ్మ రూ.చూ. అవ్వచెమ్మ.

అవ్వమి రూ.చూ. అవ్వం.

అనంటచెట్టు చూ. అనంట.

అనద్ద హో.చూ. నద్ద; రూ. అనద్ద. వి. అశ్రద్ధ. ఉపేక్ష, తిరస్కారం, కృతార్థం. దార. గాం. 4.426.

సం. అశ్రద్ధా. అవిశ్వాసం; ప్రా. అనద్ద; పా. అనద్ద; క. అనద్దె. అనిష్టం; క. అచట్టె. తిరస్కారం, అవమానం. అలక్ష్యం.

< ప్రా. అనద్దో.

అనంట రూ.చూ. అనంట.

అనంటు రూ.చూ. అనంట.

అనదు చూ. అనీ. వి. 1. కృశం, నన్ననిది. దార. విరా. 4.26, హర. 3.74; 2. దుర్బలం. దార. ఉద్యో. 1.234, అను. 5.102; 3. అల్పం, తక్కువది. దార. రీష్య. 1.272; వి. 1. అల్పం. దార. ఉద్యో. 1.268; 2. తీసుకు. సారంగ. చ. 3.189.

క. అనిదు, అసి. నన్నదనం. దౌర్బల్యం, అల్పత్వం; అస; క. అచ. నాజూకైనది, చిన్నది; అచై. నన్నగా నుండు, వంగు, తగ్గు; చు. అను. నన్నని, పల్పని; కుడు. అచా. పల్పని, నన్నని; అచా. నన్ననగు.

< క. అన-దు.

అనదుగారి వి. పిల్లగారి. రాజవా. 3.111.

అనదుగారి చూ. అనదు.

అనవాడు వి. దుర్బలము.

అనవ రూ.చూ. వనసు; హో.చూ. అదను. వి. మంచినీటి.

క. హస, హసన, హసను. చక్కదనం, అందం, మర్యాద, యోగ్యత, భౌతిత్వం, పరిపక్వత మొ.; కు. హద. భౌతిత్వం, పరిపక్వత, వాడి; త. వసుమై. ఆకు పచ్చ, దళ్యరత్నం.

< క. హసను.

అనవచేయ స.క్రి. వాగుచేయ, నరికేయ.

అనవచేయ చూ. అనను.

అనమందము వి. అజాగ్రత.

సం. అసమర్థ-. చేతనాని, శక్తిచాలని;

క. అచమంతమ్. సోమరితనం. బద్ధకం.

< సం. అసమర్థ-.; తమిళప్రతిబేయమని శ్రౌ.

అనము వి. యశస్సు, కీర్తి. అచ్చ. రా. 1.9.

సం. యశశ, సురూపం, సౌందర్యం, అదరం, అభిమానం, కీర్తి; ప్రా. అ.చూ. జన. కీర్తి, విజయం, భౌదార్యం; పా. యసా, యస. కీర్తి, విజయం, ఉన్నతస్థానం; క. జన. కీర్తి.

సం. యశ(స్).

అనము వి. 1. అహంకారం, గర్వం, దర్పం. దార. విరా. 5.284; 2. ఉత్సాహం. హరి. మా. 1.137; 3. శక్తి, పలుకుబడి.

సం. హస-. నవ్వు, అతిశయించు, విస్తరించు; హస-. గర్వం, అహంకారం; ప్రా. హస. నవ్వు; పా. హస. నవ్వు, సంకోపం;

క. అస. బలం, శక్తి, క్రమం, భౌతిత్వం, యోగ్యత.

< సం. హస-; దేశ్యమని క్లిష్ట.

అనము¹ వి. 1. అవకాశం, వీలు. వేంక. పంచ. 4.18; 2. చనవు. కుక. 1.385; 3. ప్రేమ, స్నేహం.

నం. చశ-. కొరిక, శక్తి, పలుకుబడి, అధీనం.

<నం. చశ-.

అనర వి. చైత్యుడు; విజ. రాక్షసమైన.

నం. అసుర-. పారలౌకికం; రాక్షసుడు, దేవవిరోధి; ప్రా.పా. అసుర. రాక్షసుడు; అ.మా. అసుర. ఒక దేవ జాతి;

క. పర్తి, అసుర. రాక్షసుడు; ఖ. అచుర్, అచురర్. దేవతలతో యుద్ధంచేసే చైత్యజాతి; మ. అసురన్. రాక్షసుడు.

<నం. అసుర-.

అనరసంజ రూ. అనరసంజె. అనరసందె. అనలునందె. వి. సాయంత్రం; రాక్షసులు పిశాచాలు తిరిగేవేళ. బహుళ; <నం. అవరసంద్యా. అనరసంజె రూ.చూ. అనరసంజ. అనరసందె రూ.చూ. అనరసంజ.

అనరసేయ అ.క్రి. ఆలసించు, గాగుచేయు.

క. అసుర్. ఒకరిక, సొమ్ము; క. అవరసేయ. ఆవు, ఆలసించు; అవర్. సొమ్మునీళ్లు; అయర్. బడలు, సొమ్మునీళ్లు, తెలివిదప్ప; మ. అయర్ కక్క. మూర్ఖిల్లు, సొమ్మునీళ్లు, అన్నకొను.

అనరసంజ చూ. అనర.

అనరసంజె చూ. అనర.

అనరసందె చూ. అనర.

అనరు పో.చూ. పనరు. వి. ఆకులసారం, కాకరసం. భార. శల్య. 2.160. విజ. పనరుగలది, లేక, అల్పం. పాండు. 5.157.

క. హసరు, హసర్, హసురు, పసుర్. ఆకుపచ్చ రంగు; కు. పజి; క. పై. ఆకుపచ్చన, అలినవత్సం, యౌవనం; పచుమై. ఆకుపచ్చన, యౌవనం, మార్గం, సారం; మ. పయి, పై, పై. ఆకుపచ్చని, లేక, కొత్త; పచు, పస, పసిమ. లేక, కొత్త, తడి. పచ్చని; పయిర్. పచ్చని పైరు; గోం. పెసెల్. పెనలు; పర్తి. పయి. పచ్చని; పయిరి, పయిల్. పెనలు; కొలా. పెసెల్. పెనలు; నా. పెసెల్. పెనలు.

<క. హసరు.

అనలాధు రూ.చూ. ఎనలాదు. అ.క్రి. 1. అతిశయిల్లు, అధికమగు. భార. ఆను. 2.6, బనవ. 5.282; 2. ఒప్పు, నవ.చ. 1.18 వ. 24 పం.

అనలు¹ వి. వంకం, బురద. పారి. 2.34, వను. 2.32.

క. అసి. కడలు, చలించు; క. అచలు, అచంపు. బురద, చుండు; అచలు, చిన్నచీలిక, గరుకుదోటు, వండు మీది చెక్కు; అచై. కడలు.

<మూ.ద.ద్రా. అచై-.

అనట(బెట్టు) (-పెట్టు). న.క్రి. బురదతో పెట్టు, కిడ్నరు. వేంక. పంచ. 4.180. అనలుకొను అ.క్రి. బురదవలెనగు. కాశీ. 1.9, కై.భా. 6.128. అనలుకొలుపు రూ.చూ. అనలు కొల్పు. అనలుకొల్పు రూ. అనలుకొలుపు. న.క్రి. వంకిలం

చేయు, బురదచేయు. కాశీ. 1.128, క్రిడా. 136. అనలు మమ్మ వి. పాకంలో ఉన్న మమ్మ. అనలుబుట్టువు- (పుట్టువు). వి. బురదయందు పుట్టినది, వచ్చం. అచ్చ.రా. 1.4.

అనలు² రూ. అన్నలు. విజ. 1. మొదటిది; 2. మూలదనం; 3. న్వచ్చం, సంకరంచానిది; అవ్య. నిజంగా. వల్నా. 23, క్షే.క్ర. 54.

నే.మరా. అసల్, అస్సల్. మొదటి, మంచి; హిం. ఆర. అసల్. మొదటిది, మూలం, నిజం; గు. అసల్, అస్లీ; ఉ. అసల్, అస్లీ;

క. అసల్. మొదటిది, ఉత్తమమైనది, అద్వితీయం, న్యాయనమ్మకం, మూలదనం; కు. అసలు. మొదటిది, మూలదనం; క. అచల్. ద్రా. అసల్. వాస్తవం, మొదలు; అస్లీ. నిజమైన, న్వచ్చమైన.

<ఉ. అస్లీ.

అనలుకానీ వి. మొదటి ప్రతి. <ఉ. అస్లీ + ఇం. copy. అనలుదావా వి. మొదటి వ్యాఖ్యం. <ఉ. అస్లీ దావా. అనలువైకము వి. 1. రహస్యంగా ఉంచదగినది; 2. మూలదనం. <ఉ. అస్లీ + తె. వైకము. అనలు ఫాయిదాలు పో.చూ. అనలువడ్డి. వి. బ.వ. మూలదనమూ రాదమూ. హిం. అసల్ ఫాజద. మొత్తం; మరా. అసల్ ఫాయిదా; ఉ.పార.ఆర. అసల్ ఫాజదహ. <ఉ. అసల్ ఫాజదహ. అనలుదేరీజా వి. 1. మొదటిరెక్క; 2. మొదటిపన్ను (శిస్తు). <ఉ. అస్లీదేరీజ్. అనలుమనహా భూమి వి. పన్నులేని హిం. అనలుమొత్తము వి. మొదటి మొత్తం. <ఉ. అస్లీ + తె. మొత్తము. అనలురెక్క వి. మొదటి రెక్క. <ఉ. అస్లీ + తె. రెక్క. అనలువడ్డి వి. మూలదనమూ వడ్డి. <ఉ. అస్లీ + తె. వడ్డి. అనలువాది వి. మొదటి పిర్కాది. <ఉ. అస్లీ + నం. వాది(న్).

అనలుకానీ చూ. అనలు¹.

అనలుకొను చూ. అనలు¹.

అనలుకొలుపు చూ. అనలు¹.

అనలుకొల్పు చూ. అనలు¹.

అనలుదావా చూ. అనలు².

అనలువైకము చూ. అనలు².

అనలుఫాయిదాలు చూ. అనలు².

అనలుదేరీజా చూ. అనలు².

అనలుమమ్మ చూ. అనలు¹.

అనలుమనలు పో.చూ. అనలాదు. అ.క్రి. ఒప్పు. పాండు. 1.131.

అనలు(<ఎనలు) + మనలు.

అనలుమనహాభూమి చూ. అనలు².

అనలుమొత్తము చూ. అనలు².

అనలుబుట్టువు చూ. అనలు¹.

అనలురెక్క చూ. అనలు².

అనలువడ్డి చూ. అనలు².

అనలువాది చూ. అనలు².

అనలువందె రూ.చూ. అనరసంజ. వి. మునిమాపు.

అనలేరు రూ.చూ. అనిలేరు. వి. ఆశ్లేష.

అవస్థ చూ. అనలు². వి. బ.వ. మాతృకలు, మూలప్రతులు, నకళ్ల కానివి.

అవస్థ ర్యన్య. పో.చూ. వినవిన. వి. అంశం, కాగు. దశకు. 7.109.

క. అనవస. కొందర; అన, అని, అను. కదళిక;

క. అచర్. మూర్ఖిలు.

అవస్థాము వి. కోత.

నం. అనహ్య- నహింపరానిది, సాధ్యంరానిది.

క. అనహ్య, అనహ్య, అనంహ్య, అనయ్య. కోత;

కు. అనహ్య; క. అచకియం, అచంకియం. అపరి డృఢక; అచింకం. అత్రక, అక్రమక, కోత, అనహ్యం, నహింపరానిది.

<నం. అనహ్య- అర్థ విపరి.

అవస్థావదు. అ.క్రి. కోతచెందు, అనూయపదు.

దార. ఉర్వో. 2.58. అవస్థాంచు అ.క్రి. కోతపదు, ఏవగించు.

అవస్థావదు చూ. అనహ్యము.

అవస్థాంచు చూ. అనహ్యము.

అనీదు రూ.చూ. హసాదు. అవ్య. 1. మంచిది, బశి. రామా.

3.149; 2. చిత్తం (పెద్దల ఆజ్ఞను శిరసావహించుట).

అనీదు వి. తిరిక, తిరుపాటు.

అనీ¹ వి. అల్పార్థకం (నమానహర్వపదంగానే ప్రయుక్తం).

క. అని. నన్నన, కృశకత్వం, బలహీనక, అల్పకత్వం;

క. వి. అల్పకత్వం, నూత్నక.

అనీకోత వి. చిన్నకోత. ద్వి.హరిశ్చ. చూ. 2040.

అనీగాయము వి. 1. చిన్నగాయం; 2. తేలిపోయినగాయం.

అనీమేత వి. జబ్బువల్ల కొద్దికొద్దిగా మెయ్యటం. అనీమేపు

వి. జబ్బువల్ల కొద్దికొద్దిగా మెయ్యటం.

అనీ² వి. చరించేది, కదిలేది.

క. అని. కదలు, చరించు, వేలాడు, ఉగు; అనుంబు.

కదలించు, చరించజేయు మొ.; క. అచంకు, కదలు,

చరించు; అచ్చె.

<మూ.ద.రా. *అచ్ఛ్. కదలు.

అనీబోవు -పోవు. అ.క్రి. రవంక కగిరి కప్పిపోవు.

రామా. 2.24; అనీయాదు రూ. అనీదు. అ.క్రి. 1. కదలు.

అల్లలాడు, వదిలు. శృం.నై. 6.102, దా.రా. 2.148;

2. నంచరించు, తిరుగు. రామా. 2.18; 3. చరించు.

చెదరు. విజయ. 1.61; అనీయాదు రూ. అనీయాదు.

న.క్రి. అల్లలాడు. అనీయాదు రూ.చూ. అనీయాదు;

న.క్రి. అల్లాడించు, కదలించు. కాశీ. 7.159; అనీబోవు

-పోవు. అ.క్రి. 1. క్షీణించు, నశించు, వరాహ. 10.45;

2. కప్పిపోవు. రామా. 2.24.

అనీకోత చూ. అనీ¹.

అనీగాయము చూ. అనీ¹.

అనీండు రూ. అనండు, అనంబు, అనుండు. వి. అటు, అవకల.

క. అన. అంక; అన. ఇంక.

అను, ఇను, ఎను అనే పదాలు వృద్ధుల ఉచ్చారణలో ఉన్నట్లు కేతన (18 వ శతాబ్ది); అనువరె. అం.దా. 26.

అటు > అను > అను + అండు(న్) > అనీండు.

అనీత్తు వి. 1. నిస్సత్తువ; 2. దీర్ఘరోగం; 3. వ్యాధివలన దొర్చులం.

నం. ఆశక్తి. దొర్చులం; ప్రా. అనత్తి. ; నే. అనక్, అనారోగ్యం, ఆశక్తి.

<ప్రా. అనత్తి.

అనీవమ్మ వి. ఒక గ్రామదేవత, బలిపోతే గ్రామదేవత.

నం. ఆశన-. ఆహారం; ర. పచ్చె-య-అమ్మన్. ఒక గ్రామదేవత.

అహుళి <నం. ఆశన- + తె. అమ్మ.

అనీమనీ వి. మంచిచెడ్డ.

అనీవెమరు వి. జబ్బువల్ల కొద్దికొద్దిగా నెమరు వెయ్యటం.

<అనీ¹ + నెమరు.

అనీవేటు రూ. అనేటు. వి. జారువేటు, బాగా రగలని తెల్పు.

<అనీ¹ + న్ + ఏటు.

అనీవి రూ.చూ. అనీమి. వి. నదుమ మూతిగల ఒకవిధమైన

చిన్న గోనెనంది, ఎడ్డులమీద వేయటానికి కుట్టిన గోనెనంది.

అనీమి రూ. అనీమి. వి. ఒకవిధమైన చిన్న గోనెనంది. చెన్న.

దన. 4.35.

క. పసుబె, పసుంబె, హసిబె, హసుబె, హసుంబె.

మధ్య మూతిగలిగి, ఎడ్డులు రెండుపక్కలా ఉండేట్లు వేసే

నంది; కు. పసుంబె, పస్మిబె. నంది; క. పై. నంది;

కోరె; పాముపడగ, విప్పు; అచంపి, అచంపై,

పయంపై. బుజాన వేసుకొనే నంది; మ. పయింబ.

నంది.

<క. హసుంబె.

అనీమిగొల్లెన వి. 1. గోనెలతో వేసిన చిన్నగుదారం;

2. ఇరుపక్కలా వంపుగా కాలవరె ఎర్చురచిన చిన్న

గుదారం. కా. 8.42. అనీమినంది వి. మధ్య మూతిగల

జంటనంది, అశ్వనంది.

అనీమిగొల్లెన చూ. అనీమి.

అనీమినంది చూ. అనీమి.

అనీమేత చూ. అనీ¹.

అనీమేపు చూ. అనీ¹.

అనీబోవు చూ. అనీ².

అనీయాదు చూ. అనీ².

అనీయాదువు చూ. అనీ².

అనీయాద్దు చూ. అనీ².

అనీరమ్మ వి. ఒక గ్రామదేవత; స్తోటకం అమ్మవారు.

నం. అనుర. విశాచి.

<నం. అనుర- తె. అమ్మ.

అనీలి రూ.చూ. అనీలేరు.

అనీలేరు రూ. అనలేరు, అనీలి. వి. ఆశేషానక్షత్రం.

నం. అశ్లేషా. నక్షత్రమనక్షత్రం పేరు; ప్రా. అనీలేసా;

అ.మా. అనీలేసా.

<ప్రా. అనీలేసా.

అనీవారు రూ. నవారి, స్వారి. వి. 1. పయాళి, విహారం.

కాశీ. 4.195; 2. గుల్మపుష్పారి. మను. 1.11.

నం. అశ్వవార... గుట్టవరకు; పా. అస్సారోహ; నే. అస్సారి. యానసాదనం; మరా. అసివార్. గుట్టవరకు; హిం. అస్సార్; గు. అస్సార్, అసవార్; ఉ. అస్సార్.

<ఉ. అస్సార్; నిమంబువల్లో 'అసి-పాటు' అని అనుచిక విభాగం కనిపిస్తుంది.

అనివోవ చూ. అసి- అ.క్రి. 1. నళిం. వరాహ. 10.45;

2. కప్పిపోవ. రామా. 2.24.

అనుకు వి. కడిపొడి (కొంక కడిగా కొంక పొడిగా ఉండటం).

అనుకు విద. చదునైన, సున్నటి, మెత్తటి.

క. హసన, హసను. న్యచ్చం, నిర్మలం; హస. మంచిస్థితి, సాగు; పో.చూ. హదను. అనుకూల్యం.

<క. హసను.

అనుమమన్న చూ. అనురుమన్న. వి. పాకంలో ఉన్న అడుసు. అనురుమన్న చూ.చూ. అనుకుమన్న.

అనుమమన్న చూ. అనుకు.

అనువృత్తి మిశ్రన. వి. (మహమ్మదీయులు) సున్నతి చేయకుండటం.

నే. సున్ని. సున్నత్ చేయించుకున్న మహమ్మదీయుడు;

హిం. సున్నత్. సున్నతి; గు. సునత్, సునతా;

మరా. సంతా; ఉ. సున్నత్. నియమం, ఆచారం;

అర. సున్నత్. ఆచారం;

క. సునతె, సున్నతె.

<నం. అ-+ఉ. సున్నత్.

అనున్నీడియులు వి. బి.వ. సున్నతి చేయించుకోనివారు; మహమ్మదీయకరులు.

'మహమ్మదీయ' శబ్దసామ్యంపై నం. ఈయ ప్రత్యయం చేర్చి త్రైవ్రహమత ప్రబోధకులు కల్పించిన మిశ్రరూపం.

<నం. అ-+ఉ. సున్నత్ +నం. -ఈయ.

అనున్నీడియులు చూ. అనున్నతి.

అనురుమన్న చూ. అనుకు.

అనురుమరు ద్వన్య. చూ. అనులునులు. వి. బడలికయందు విడిచే ఉచ్చాస్యన నిర్వాసాల ద్వన్యనుకరణం. వల్నూ. 58, అచ్చూ. 4.22, కవిరా. 5.265.

క. అనురునురు. బడలిక, అలనట; అనుర్. బడలిక, మైకం; క. అవర్. మైకం కమ్ము; అచితి. మైకం; అవచ్చ. పరాకుగానుండు; అచా. మైకం; అచైపు. వినుగు; ఇయిర్. ప్రాణం; మ. అసతి. మైకం.

అనురునురగు అ.క్రి. అలయు, బడలు, శ్రమనొందు. మను. 4.84.

అనురునురగు చూ. అనురునురు.

అనులువల్లె వి. గడవ, దర్వాజా చక్రపు కింది కమ్మి.

అనులునులు ద్వన్య. చూ.చూ. అనురునురు.

అసివి వి. అశ్వినీ.

<నం. అశ్వినీ.

అసిరెకి చూ.చూ. ఉసిరి. వి. ఉసిరిక (Phyllanthus emblica).

అసిర్థ వి. మత్తిగదాడు.

అసిసరు వి. పన్ను నిర్ణయించేవాడు, ఆరోచనలో నహాయపడే వాడు, సెషన్సు కోర్టులో అసిసరు.

ఇం. అసిసర్. పన్ను నిర్ణయించేవాడు, మడింపుచేయు వాడు, మేజిస్ట్రేటుకు రేదా జడ్జికి నహాయుడుగా ఉండేవాడు.

<ఇం. Assessor.

అసేటు చూ.చూ. అసినేటు. వి. కాదురెబ్బ.

అసేడు చూ.చూ. అసియాడు. అ.క్రి. చరించు, వదిలు, ఉగ్గాడు. శశా. 4.139.

అసోగము వి. అశోకం, కంగేరి (Uvaria longifolia).

నం. అశోక-. పంజలం; ప్రా. అసోగ-, అసాయ; అ.మా. అసోగ;

క. అసుకె, అసుగె; క. అచోకమ్; మ. అసోకమ్.

<ప్రా. అసోగ-.

అసోగమాను అశోకవృక్షం, కంగేరి.

అసోగమాను చూ. అసోగము.

అస్కావక్కెర వి. తెల్లటి బరకచక్కెర, గంజాం జిల్లా అస్కా అనే గ్రామంలో కయారమ్మే చక్కెర.

అస్కింత (అనుకు + ఇంత) వి. కొంచెం.

అస్తం వి. హస్తకాతె.

<నం. హస్త-.

అస్తవుతాడు వి. మగ్గం నిలువపట్టెకూ కింది ఉడకలాడుకూ కట్టే తాడు.

<నం. హస్త-+తె. తాడు <తాడు.

అస్తమానం చూ. అస్తమాను. వి. సూర్యాస్తమయం; అవ్య.

ఎల్లప్పుడు, ఎడతెగకుండా (వ్య. సూర్యాస్తమయండాకా),

నం. అస్తమాన- < అస్తమయన. సూర్యాస్తమయం;

ప్రా. అత్తమ. అస్తమయం;

క. అస్తమాన, అస్తమన, అస్తమయ. అస్తమయం;

కు. అస్తమాన; క. అస్తమనమ్; మ. అస్తమానమ్.

<నం. అస్తమాన-. అర్థవివరి.

అస్తమాను చూ.చూ. అస్తమానం.

అస్తమ చూ.చూ. అస్తము. వి. గెలలో ఒకభాగం, అరటిపండ్ల అత్తం.

అస్తరికారి చూ. అస్తరు?

అస్తరు! చూ. అస్తరువ, అస్త్రీ. వి. 1. అకుకు వేసిన గుడ్డ, మాసిక. అం.రా. 2.158; 2. ఒక గుడ్డకు ఆశ్రయంగా రోపక్క వేసి కుట్టే గుడ్డ.

నం. అస్తర-. కప్పు, దుప్పటి మొ.; నే. అస్తర్. రోపక్క కుట్టే గుడ్డ; హిం. గు. మరా. అస్తర్; ఉ.పార. అస్తర్, అస్తర్;

క. అస్తర, అస్తరణ, అత్తరణ. కప్పు, దుప్పటి, ఏనుగువైన వేసే రత్నకంబళం.

<ఉ. అస్తర్.

అస్తరువేయు స.క్రి. రోపల అస్తరుగుడ్డ మొ. వేయు.

అస్తరువేసికుట్టు స.క్రి. రోపల అస్తరుగుడ్డ మొ. వేసి కుట్టు.

అస్తరు! వి. గిలాబా.

<అస్తరు! అర్థ వివరి.

అస్తరికారి చూ. అస్త్రకారి. వి. 1. గచ్చుమీర మెరుగు

అస్పృబి వి. వస్తువులు. కొరముల్లు, సామానులు.
నే. అస్పృబ్. సామాను ; ఉ. అర. అస్పృబ్.
అస్పృబ్.
అస్పృకమ్ వి. ఉంచుకొన్నది, ఉంచుకున్నది.
సం. అస్పృకమ్. చూచుకొన్నది.
అస్పృకమ్ ; వ్య. చూచు చెందినది, చూచి ;
అర్థ వివరి.
అస్పృబి దూ.చూ. అనలు.
అస్పృబి ద్వన్య. వో.చూ. అనుచున్నది. వి. అరవికయందు
విడిచే ఉచ్చారణ నిగ్రాహం ద్వన్యనుకరణం.
అస్పృకి దూ.చూ. ఉనది.
అహ దూ. అహ. అవ్య. ఆశ్చర్యార్థకం. వే.చూ. 5.89.
ర. అహహ. ఆశ్చర్యార్థకం ; రు. అహ, అహ ;
ర. అ, అఅ, అకా.
అహవికారి వి. కమ్మరిపన్ను.
హిం.ఉ.చార. అహన్. ఇనుము.
అహన్ + ర. కొరిమి.
అహవా వి. సమాచారం, పరిస్థితి, సంబంధం.
హిం.చూ. అహవాల్. వృత్తాంతం ; ఉ. అహవాల్.
సమాచారాలు, సంబంధాలు ; పార. అహవాల్. సామాన్
యాశ్ర. ప్రమాదం ; అర. అహవాల్. పరిస్థితులు.
విషయం, ప్రమాదాలు.
అహవాల్.
అహహ దూ. అహహ, అహహ, అవ్య. 1. ఆశ్చర్యనూచకం.
చార.అది. 6.90, బీమ. 3.128 ; 2. ప్రశంసానూచకం.
శృం.నై. 2.10 ; 3. ఆశ్చర్యార్థకం. చూ. 1.245, 2.888.
ర. అహహ. ఆశ్చర్యార్థకం ; మ. అహహ.
అహహ దూ.చూ. అహహ, అవ్య. ప్రశంసార్థకం.
అహ దూ.చూ. అహ. అవ్య. 1. అంగీకార నూచకం. సారంగ.
2.121 ; 2. ప్రశంసార్థకం. నీలా. 2.19.
అహయిత్యము దూ.చూ. అహయిత్యము. వి. కొంచెమును గొప్పగా
చేసి కావించే అరుపు, ఎదుపు మొ.
అహరే దూ.చూ. అహరే. అవ్య. ఆశ్చర్యార్థకం ; అహ.
అహరే దూ. అహరే. ఆశ్చర్యార్థకం.
అహరే + అరే ; రేదా అహరే + రే.
అహహ దూ.చూ. అహహ. అవ్య. ప్రశంసార్థకం. కృష్ణ.
3.76.
అహరించు అ.శ్రీ. మొత్తుకొను, విలపించు.
అహరి వి. వలపటి ఎద్దు (ద్వన్యనుకరణకల్పం కావచ్చు).
అహరామ వి. తోకరెక్క మధ్యదాగం నల్లగా ఉండే ఈదా
రంగు నముద్రపు చేప (Gobioides anguillaris).
అహరారు దూ. హరారులు ; చూ. అహరారు¹. వి. బి.వ.
ఉద్వేగస్థులు.
నే. అహరారు. వార్తాహరుడు ; హిం. అహరారు ;
ఉ. అహరారు ; పార. అహరారు. పనివాడు ; అర.
అహరారు. ఉద్వేగస్థుడు.
అహరారు.
అహరి హి. అహరి. స.శ్రీ. నాశనంచేయు, ద్వన్యంచేయు,
అహరి హి. అహరి. స.శ్రీ. నాశనంచేయు, ద్వన్యంచేయు,

కుడిచిపెట్టు.

క. అజ. నశించు. ద్వంసమగు, నాశనంచేయు, ద్వంసంచేయు; వి. నాశనం, ద్వంసం; కు. అర్థపుని, అభ్యుని. నాశనంచేయు, ద్వంసంచేయు; క. అజ. నాశనమగు,

ద్వంసమగు; నాశనంచేయు, ద్వంసంచేయు; మ. అజయుక. కో. అల్చి.

<పూర్వ తె. *అజ్-క్- <మూ.ద్రా. *అజ్-.

అ¹ వి. తెలుగు వర్ణమాలలో రెండవవర్ణం.

వివృతమై రాలవ్వేకరమైన నిరోధ్య దీర్ఘ స్వరం. అన్ని ద్రావిడ భాషల్లోనూ ఉంది.

దీర్ఘక ద్రావిడ భాషల్లో వర్ణ భేదక సామర్థ్యంకలది. ఇంట్టి దీర్ఘస్వరాలన్నీ ద్రావిడభాషల్లో వర్ణాలే.

<మూ.ద్రా. *అ.

అ² యా. అ¹. అరాంత పదాలకు చివర వైకల్పికంగా వచ్చే ప్రత్యయం. క. కు. క. ఆ. సంబోధన ప్రత్యయం; పో.చూ. క. సంబోధనంలో పదాంతాచ్చులకు దీర్ఘం; అస్సన్. కంఠి, సంబోధన; అప్ప, లోజ. స్నేహితురాలు, సంబోధన; లోజ. మొ.; కువి. అ. వాక్యాంతంలో చేరే గౌరవనూచక ప్రత్యయం; 'వాడు అ'. రండయ్యా; కుడు. ఆ. విద్యర్థులకల అంతాగమం, బర్-అ. రా.

<మూ.ద్రా. *అ.

అ³ పో.చూ. ఆయా¹, ఆయయి, ఆయాయి, ఆయ్యయి, అయ్యాయి, అయ్యై. యా. అ². నర్య. 1. ఆ, అది. దూరస్థ వస్తు నిర్దేశకం. భార.అది. 1.67; 2. పూర్వ నిర్దిష్టార్థ బోధకం. భాగ. 8.21.

క. కు. అ. నిర్దేశక నర్యనామం; క. ఆ. హల్లుముందు; అప్పుడు ఆ హల్లు ద్వితీయక్రమవుతుంది. 'అవ్'; ఆ. అచ్చుముందు; 'అ-యి-ఇల్లై'; ఇల్లై. నమయం; అయిల్లై. ఆనమయం. నిర్దేశ. నర్య. ; మ. అ; కుజ. అ, అ-; కువి. అ, అ-, ఏ-; పర్తి. అ; కొలా. అ-, అ; కురు. అ; మాల్. అ; ద్రా. ఏ.

<మూ.ద్రా. *అ/అ-.

అయ్య యా. ఆయా¹. విణ. ఆయా (వస్తువులు), అటువంటి. అయ్యయి యా. చూ. ఆయాయి. విణ. ఆయా (వస్తువులు), అటువంటి. <ఆ + ఆయి. అయ్యై యా. అయ్యై. విణ. ఆయా (వస్తువులు), అటువంటి. ఆద¹-ద < కద. క్రి. విణ. అక్కడ. రం. రా. 2.52 పం. 22 పం. ఆద-కాద -కు + అద. క్రి. విణ. అక్కడక్కడ. క్రమక్రమంగా, అప్పుడప్పుడు. ఆదాద చూ. ఆద. క్రి. విణ. అక్కడక్కడ. రం.రా. 2.116 పం. 10 పం. ఆతగాడు ఆత < ఆతడు + కాడు; యా.చూ. అతగాడు. నర్య. వాడు, అతడు. కుక. 2.190. ఆతడు యా. అతను,

ఆతను, ఆతడు. నర్య. వాడు. భార.అది. 3.23, 5.17.

క. అతను. వాడు; పో.చూ. తాన్. వాడు, ఆమె, అది. (పూర్వ నిర్దిష్టార్థ బోధకం); తాను, పో.చూ. క. అత్తన్. కంఠి, పెద్ద; తాన్. వాడు, ఆమె, అది; పో.చూ. మ. తాన్. ఎవరైనా. <మూ.ద్రా. *అ + తన్. రాన్-. ఆతమ యా.చూ. ఆతడు. ఆతలి యా.చూ. అవతల. క్రి. విణ.

1. తర్వాత, ఆవలికాలం. హరి. పూ. 4.30; 2. అవతలి వైపు, ఆవలి ప్రదేశం. ప్రభా. 1.82. క. అదలె. ముందు, ఎదుట. <మూ.ద్రా. *అ + తలయ్. ఆతలితలసేయు చూ. ఆతల. న.క్రి. అట్టిటుసేయు, తలకిందుసేయు. భాగ. 8.444. ఆపె పో.చూ. ఆయవ. నర్య. ఆమె. అదిద -బిద; పో.చూ. బిద. యా. అదిదె, ఆవిద, అవిదె. నర్య. ఆమె. విజయ. 1.130. <ఆ- బిద. అదిదె యా.చూ. అదిద. ఆమె పో.చూ. ఆయమ్మ¹. నర్య. అత్తీ. ఆయక యా.చూ. ఆయక్క. నర్య. ఆమె, పూజ్యురాలు. యయా. 4.165. కళా. 1.68. ఆయక్క పో.చూ. అక్క. యా. ఆయక. నర్య. ఆమె. అత్తీ. ఆయది యా. అయ్యది. వి. ఆమె, అవస్తువు. ఆయవ -అన < అన్న; చూ. అన్న. నర్య. 1. అతడు, పూజ్యుడు. భార.ఉద్యో. 2.261; 2. తర్త. ఆయవ -అన < అప్ప. వి. ఆమె. ఆయమ యా.చూ. ఆయమ్మ. వి. ఆమె. భార. గాం. 1.7. ఆయమ్మ¹ యా. ఆయమ. వి. ఆమె, అత్తీ. <ఆ + అమ్మ. ఆయయి యా. ఆయాయి. విణ. ఆయా (వస్తువులు), అటువంటి. <ఆ + ఆయి. ఆయా¹ యా.చూ. అయ్యా. విణ. ఈ ఆ, వివిధమైన. <ఆ + ఆ. ఆయాయి యా. ఆయయి, అయ్యయి, అయ్యాయి, అయ్యై. విణ. ఆయా (వస్తువులు), అటువంటి. నార.పు. 1.210. అయ్యై యా.చూ. అయ్యై. విణ. ఆయా (వస్తువులు), అటువంటి. ఆలాగంటి (-లాగు + వంటి). యా. ఆలాటి, ఆలాటి. విణ. అట్టి, అటువంటి. ఆలాగు విణ. అట్లు, ఆవిధంగా. ఆలాటి యా.చూ. ఆలాగంటి. విణ. అటువంటి. అవిధ యా.చూ. అవిద. అవిదె యా.చూ. అవిద.

-అ⁴ యా. అ⁴. అవ్య. 1. ప్రశ్నార్థక ప్రత్యయం. కు.నం. 12.801. భార. మో. 44; 2. క్రియాపదాలమీద వచ్చి 'ఏని, ఎదల' అనే లర్థం ఇస్తుంది. విజయ. పీఠిక. 54, దళా. 4.659.

క. కు.క.మ.కువి. - అ. వినయపూర్వక సం ప్రశ్న.

<మూ.ద./మ.ద్రా. - *ఆ.

అ⁵- రూ. ఆ. అమ్మ. చూ. ఆవు. వి. 1. ఆవు. ఆ+లు.

అని బ.వ.లో మాత్రమే ప్రయుక్తం. భార.ఆను. 4.22;

2. ఆవుయొక్క. సమాన పూర్వపదంగా ప్రయుక్తం.

క. ఆ/అన్. ఆవు సంక్షిప్తరూపం; క. ఆ. ఆవు.

<మూ.ద.ద్రా. *ఆ. ఆవు; *ఆన్. ఆవుయొక్క.

అగదవు (-కదవు). వి. ఆవులమంద. అదూర వి. ఆవు దూర. దాగ. 10. పూ. 92. అబద్ధ (-వద్ద). రూ.చూ. అబద్ధ. వి. ఆవుపెయ్య. అబెయ్య (-పెయ్య) రూ.చూ. అబెయ్య. వి. ఆవుపెయ్య. అబోతు (-పోతు) రూ.చూ. అబోతు. వి. అచ్చుబెద్దు; యదేచ్ఛగా తిరగటానికై అచ్చు వేసి విడిచిన ఎద్దు, ఎద్దు. అబోతురొతు రూ.చూ. అబోతు రొతు. వి. ఎద్దునెక్కివాడు, శివుడు. అబోతువేయటం వి. పెద్దల వ్యూతి చిహ్నంగా అచ్చువేసి కోడెను విడిచిపెట్టటం. అబోతు పోరము రూ.చూ. అబోతుపోరము. వి. నప్తస్వరాల్లో ఒకటి, ఋషదం. అమంద(ము) వి. ఆవులమంద. క. మందె. పశు వల గుంపు, పశువుల నిలిచే బీడు; క. మందై. మంద.

అ⁶ అవ్య. అంగీకార మాత్రపదం.

కు. అ. అంగీకారాన్నిగాని జ్ఞప్తిని గాని మూచించే ప్రత్యయం; పో.చూ. త.మ.అమ్.

అ⁷ అవ్య. ఆశ్చర్య మాత్రపదం.

క.కు. అ. అహ. ఆశ్చర్యాన్ని వాదను మూచిస్తుంది;

క. అ. అహ! ఆశ్చర్య ప్రశంసాద్యర్థం; మ. అ.

అ⁸ సంప్రార్థనంలో మద్యమ పురుష మువర్తకమవర్తకాలకు అను ప్రయుక్తంగా వచ్చేది. చెప్పమ (ఉ)-ఆ.ఉ.హరి. 2.72.

అ⁹ ప్రస్ఫూర్ణంలో కాకూర్త చేత వ్యతిరేక మాత్రకం. 'సరి.యే.- ఆ.యే. ఇతడు.'

త. అ.

అ¹⁰ క్రియానమాసాల్లో పూర్వపదంగా ప్రయుక్తం. రూ.చూ. అ¹⁰. ఉదా. ఆకలి. ఆకొమ రూ. ఆకొను. అ.క్రి. ఆకలిగాను.

అ¹¹ రూ.చూ. అ¹¹. నమస్త వదాల్లో పూర్వపదంగా ప్రయుక్తం. విణ. ఆవుయొక్క.

అ(దో)క (-కో)క. వి. 1. ఆవుకోక; 2. ఆవుకోక ఆకారం. అ(దో)కగా (న్) (-కో)కగాన్. క్రి.విణ. ఏట వాలుగా, ఆవుకోక ఆకారంలో. అ(దో)కపాటు వి. ఏట వాలుగా ఉండటం. అబద్ధ (-వద్ద). రూ. అబద్ధ వి. 1. పాలువిడిచిన ఆవుపెయ్య. మను. 2.7; 2. ఆవుపెయ్య. అబెతి (-వసి). వి. ఆవు. యయా. 2.49. అబెచ్చు (-పెచ్చు). వి. ఆవుకోలు. అబెయ్య (-పెయ్య). రూ. అబెయ్య. రూ. అబేయ. వి. ఆవుపద్ద. భార. 2.90. అబెరుగు (-పెరుగు). వి. ఆవుపెరుగు. చెన్న.బ. 8.78. అబేయ (-వేయ) రూ.చూ. అబెయ్య. వి. ఆవుపద్ద. బహుళ. 2.19. అబోతు (-పోతు). రూ. అబోతు, అబోతు. వి. అచ్చుబెద్దు. భార. విరా. 1.286, దాగ. 10.4.519. అబోతురొతు రూ. అబోతురొతు వి. వృషద వాహనుడు, శివుడు. అబోతుపోరము రూ. అబోతుపోరము

వి. నప్తస్వరాల్లో ఒకటి, ఋషదం.

అ¹² క్రియానమాసాల్లో ప్రయుక్తం రూ. అ¹². చూ. ఆకలి.

అ(కొ)మ రూ. ఆకొను. అ.క్రి. ఆకలిగాను. భార. 5.3.338.

అ(కొ)వృతవము వి. ఆకలిగాని ఉండటం. దీమ. 2.120.

అ(కొ)వృవాదు వి. ఆకలిగాన్నవాడు. అం.దా. 2.260.

అ(కొ)తి వి. ఆకలిగానటం. అం.దా. 2.260.

అక అవ్య. పిమ్మట, వచ్చార, తిన్నార.

అకటి అవ్య. ఆయోగ.

అకట్టు అవ్య. వలె, పోలె.

అకతాయ రూ. ఆకరాయి, ఆగరాయి. వి. దుడ్డుడు, కుంటరి. మార. 5.10, హంస. 5.113.

సం. అతతాయిన్. హంతకుడు, దుర్మార్గుడు, దొంగ; పో.చూ.క. అతతాయి. పో.చూ.క. అతతాయికల్. కొంగలు, హింసకులు, హంతకులు; పో.చూ.మ. అతతాయి. దుండగీడు.

బహుళ: 'అగార్యం' సంబంధి.

<సం. ఆకరాయిన్. వర్ణవిభేదం.

అకతాయతనము వి. దౌష్ట్యం, ధౌర్యం, దుండగీడుకనం

అకతాయతనము చూ. ఆకరాయి.

అకతాయతీగే వి. తిప్పతీగే, తిప్పితీగ (Dioscorea spinosa).

అకతాయ రూ.చూ. ఆకరాయి.

అకప్ప చూ. అకు. వి. పచ్చి ఆకులమీదనుంచి నివ్వలపై ఉడికించే అప్ప (అప్పచ్చి), దారిరొట్టె.

అకము చూ. హాళము. వి. అధికారం.

అకర చూ. ఆకురాయి. వి. రోహాన్ని అరగడీసే సాదనం

అకరు రూ. చూ. అబరు. క్రి. విణ. చివర.

అకరువు రూ. చూ. అబరు. క్రి. విణ. చివర, సమాప్తం.

అకళించు న.క్రి. 1. అపగాహనంచేసుకొను, తెలిసికొను. కళా. 4.32; 2. కలిగించు, చేయు. కృ. శకు. పీఠి. 94.

సం. అకలయతి. పరిశీలించు, ఊహించు, గ్రహించు;

ప్రా. అగల. న.క్రి. గ్రహించు, ఊహించు;

మ.రా. అకలై. నిర్బంధించు, గ్రహించు.

< సం. అకల్ + ఇంచు.

అకళింత వి. అపగాహనం. అకళింపు రూ. అకళింపు.

వి. అపగాహనం.

అకళింత చూ. అకళించు.

అకళింపు చూ. అకళించు.

అకనము వి. 1. అకాళం. భార.ఆర. 4.74, దీప్తి. 1.138; 2. స్వర్గం.

సం. అకాళ. శూన్య ప్రదేశం, అకాళం, వాతావరణం;

ప్రా. అకాన, అగాన, అమాన. అంతరాళం; పా.

అకాన; అమా. జై.మ.హా. అగాన;

నే. అకాన, అకాల్, అకాన్, అకాన్;

క. అకన, అకాన, అగన; కు. అకాన; క. అకా

చమ, అకాయమ; మ. అకాళం, అకాయం; ద్రా.

అసమాన్.

< ప్రా. అకాన..

అకాశ్యము య. చూ. అకాశ్యము. వి. 1. గోరంతలు కొండంతలుచేసి అరిచే అరువు, ఏదేపు ఏరువు; 2. కన ఇష్టప్రకారం ఇతరులు నడుచుకొలేదని, తాను చస్తానని గాసి, చంపురాననిగాసి వట్టుపట్టి చేసే అల్లరి.
అకాశ-విజ. అంతరిక్షం, భూస్యం. సమాన పూర్వపదంగా ప్రయుక్తం.

అకాశశ్రుతి మిశ్రణ. వి. గృహప్రవేశ నమయంలో గుమ్మడి కాయనుపెట్టి వేలాడదీసేవట్టి. < సం. అకాశ-+తె. శ్రుతి. అకాశగరుడగడ్డ మిశ్రణ. వి. చెట్టుపైన పెరిగే మొక్క. తదురోహిణి, బదనిక. క. అకాశగరుడబల్లి. ఒక జాతి తీగ (Bryonia epigea); క. అకాశ-కరుటన్.? < సం. అకాశ+తె. గరుడగడ్డ. అకాశచక్రము వి. ఒక రకం బాదానంపు. హంస. 3.28. < సం. అకాశచక్ర-. అర్థ వివరి. అకాశచక్రము పో. చూ. ఆవామి సువామిలు, అవ్వామి చువ్వలు. చూ. చువ్వ. బద్ద, కర. వి. బ.వ. కారా చువ్వలు. అకాశపంచాంగము వి. పుక్కిటి పరాణం. గారికబుద్ధి. క. అకాశ-పంచాంగము. అర్థం లేని అబద్ధం. గారి కబుద్ధి; సం. పంచాంగ-. తిథి, వారం, నక్షత్రం, యోగం, కరణం, అనే అయిదంగాలు కలది. < సం. అకాశ వహ్నిశ్శ-. అర్థవివరి. అకాశపురాణము వి. పుక్కిటి పరాణం, గారికబుద్ధి. < సం. అకాశపురాణ-. అర్థవివరి. అకాశబాణము వి. కారాచువ్వ. రాజవా. 5.61. క. అకాశ-బాణ; క. అకాయ-వాణము; సం. బాణ-. అమ్మ, కరం. < సం. అకాశబాణ-. అర్థవివరి. అకాశ బెండ వి. పెద్ద బెండ. మిశ్రణ. ?; బెండ (Abelmoschus esculentus). అకాశమల్లె వి. మానుమల్లె (Millingtonia hortensis); ఎత్తుగా పందిరిమీద అల్లుకొనేది కాబట్టి. అకాశమల్లె. < సం. అకాశ-. చూ. మల్లె. అకాశరామన్న పో. చూ. అకాశరామయ. వి. అజ్ఞాత వ్యక్తి, అనా మకుడు, ప్రచున్నుడు. క. అకాశరామన్. అనామకుడు, ప్రచున్నువ్యక్తి. < సం. అకాశరామ+తె. అన్న. అకాశరామన్న అర్థి వి. ఈయా పేయా లేనివాడి దరఖాస్తు. అకాశరామయ పో. చూ. అకాశరామన్న. అకాశవర్తకుడు వి. మోసగాడు; గారిలో జేరం చేసేవాడు. అకాశవాణి వి. 1. రేడియో; 2. అకాశంనుంచి గాని స్వర్గంనుంచి గాని వినబడే వాక్కు. క. అకాశవాణి. రేడియో, దివ్య వాణి; క. అకాశవాణి. రేడియో. < సం. అకాశ వాణి-. దివ్యవాణి. అర్థవివరి.

అకాశగరుడగడ్డ చూ. అకాశ-.

అకాశచక్రము చూ. అకాశ-.

అకాశచువ్వలు చూ. అకాశ-.

అకాశపంచాంగము చూ. అకాశ-.

అకాశపురాణము చూ. అకాశ-.

అకాశబాణము చూ. అకాశ-.

అకాశబెండ చూ. అకాశ-.

అకాశరామన్న చూ. అకాశ-.

అకాశరామన్న అర్థి చూ. అకాశ-.

అకాశరామయ చూ. అకాశ-.

అకాశవర్తకుడు చూ. అకాశ-.

అకాశవాణి చూ. అకాశ-.

అకాశపాయలు చూ. అకాశము. వి. వర్షాధారంతో జంటే ఒక రకం వద్దు, మెట్టవద్దు.

అకాశము అవ్య. ముందుగా, పూర్వం.

< అకాశము < సం. కృతమ్.

అకాశ య. చూ. హాశీము. వి. ప్రదువు, పరిపాలకుడు, సేనాని.

అకాశి చూ. అఖయ. వి. దూలం మట్టంవరకు లేచిన గోడ.

అకాశి య. చూ. అఖయ.

అకాశి య. చూ. అఖయ.

అకాశి య. వాకిలి. వి. చుట్టు దవంతికి మధ్య కప్పునించి నీరు వడేందుకు నీలుగా ఏర్పరిచిన వాళి.

< వాకిలి.

అకు వి. 1. వర్షం, వర్షం. భార. ఆర. 2.174; 2. ముతాది వ్యవహార వర్షం. విజ్ఞా. వ్య. 38; 3. చెవికమ్మ. నృ సిం. 2.86; 4. అధికార వర్షం, అజ్ఞావర్షం. భోజ. 4.45; 5. కములపాకు. కళా. 4.69; 6. తాటాకు వస్త్రంలో ఒక వర్షం. వ్రతా. 5.74; 7. జాబు. వ్రతా. 4.45; 8. బండికంటి అకు, అరం; 9. రాట్నం, పంట మొ. వాటి అకు, లేదా బద్ద; 10. తలుపులకు అమర్చే అకు; 11. వరి మొ. నాడు; 12. పొర, చెక్క; 13. కులసికోట అంచు నగిషీవని; 14. దూలం కింద స్తంభం పైన కట్టుబడి బొడ్డుమీది నల్పదరవు చెక్కడం పని; 15. కొడవరి, కత్తి మొ. వాటి అంచు; 16. ఉన్ని కత్తెర పడును; విజ. 1. నమస్త వదాల్లో పూర్వపదంగా; అకు పచ్చని; 2. పలవని.

క. అకు. వర్షం, నాడు; అగె. మొలక, పిలక, అంకురం; అగు-. కలుగు, పెరుగు; కు. అగె. మొగ్గ; పో. చూ. యెగ్గెత్. రెమ్మ; పో. చూ. క. అకై. మొలకెత్తు, పర్తిల్లు; పో. చూ. బల్లె. అకు; బల్లె. మొలకెత్తు; మ. అక. చిగుడు, మొగ్గ; అకెక్క, అకకుక్క. మొలకెత్తు, మొగ్గదొడుగు; గో. అకీ. వర్షం; కొండ. అకో; కుజ. అకు. వర్షం, గ్రంథ వర్షం; కువి. అకు. వ్యవహార వర్షం, జాబు, వర్షం, దరఖాస్తు; అకుక్క; వర్తి. ఎన్. వర్షం; నాయ. ఒల్లా. ఎగ్; పో. చూ. కురు. అకారా.

< మూ.ద్రా. *అక-/అక-; మూ.మ.ద్రా. *ఎగ్-
*ఎన్.

అకుఅలము వి. అకులు, మూలికలు, కూరలు. అకు+అలము. తీగ. అకుకళ్ళి వి. అకుజెముడు. అకుకోసు వి. అకుకూర. అకుగిట్టి వి. పల్నగా వెడల్పుగా ఉన్న గిట్టి. అకుగొడ్డలి వి. నన్నటి వాడరగల గొడ్డలి. అకుగొల్లి వి. గోసుగడ్డ, శేజితి. అకుగూర (-కూర) వి. కూరగా వాడే అకులు. అకుచాటు విజ. అకుమరుడు, దాగిఉన్న. పొంచిఉన్న. అకుచిటుక య. చూ. అకుఁజిటుక. అకు చిరుతపులి పో. చూ. అకుఁజిటుక. అకుచిలక య. చూ. అకుఁజిటుక. అకుచిలుక య. చూ. అకుఁజిటుక. అకుచుట్టి వి. కాగితాలకట్ట. ఆం.భా. 2.167. అకుచెవ్వు య. అకుఁ జెవ్వు. వి. అకులాంటి పల్పటి అట్టగల చెవ్వు, ఒకరకం

పో.చూ. అడకొత్తు. వి. అడకత్తెర, పోకలు కత్తిరించే
కత్తెర. దమూకా. 5.118.

ఆకుఅరిము చూ. ఆకు.
ఆకుశగ్గి చూ. ఆకు.
ఆకుకోప చూ. ఆకు.
ఆకుగిట్ట చూ. ఆకు.
ఆకుగొడ్డలి చూ. ఆకు.
ఆకుగొద్ది చూ. ఆకు.
ఆకుగూర చూ. ఆకు.
ఆకుచాటు చూ. ఆకు.
ఆకుచిరుత చూ. ఆకు.
ఆకుచిరుతప్పలి చూ. ఆకు.
ఆకుచిరిక చూ. ఆకు.
ఆకుచిరిక చూ. ఆకు.
ఆకుచుట్ట చూ. ఆకు.
ఆకుచెప్ప చూ. ఆకు.
ఆకుచెమ్మడు చూ. ఆకు.
ఆకుజెమ్మడు చూ. ఆకు.
ఆకుజెల్ల చూ. ఆకు.
ఆకుజిలుక వి. ఆకు.
ఆకుజిలుక చూ. ఆకు.
ఆకుజెప్ప చూ. ఆకు.
ఆకుటిక్క చూ. ఆకు.
ఆకుటిల్లు చూ. ఆకు.
ఆకుతీగ చూ. ఆకు.
ఆకుతేలు చూ. ఆకు.
ఆకుతోట చూ. ఆకు.
ఆకుదేలు చూ. ఆకు.
ఆకుదోట చూ. ఆకు.
ఆకునాగు చూ. ఆకు.
ఆకువచ్చ చూ. ఆకు.
ఆకువచ్చవ చూ. ఆకు.
ఆకువత్తి చూ. ఆకు.
ఆకువనరు చూ. ఆకు.
ఆకుపాచి చూ. ఆకు.
ఆకుపీలెలు చూ. ఆకు.
ఆకుపురుగు చూ. ఆకు.
ఆకుపూజ చూ. ఆకు.
ఆకుపోత చూ. ఆకు.
ఆకుపోయ్ చూ. ఆకు.
ఆకువ్వు చూ. ఆకు.
ఆకుబట్ట చూ. ఆకు.
ఆకుబుట్ట చూ. ఆకు.
ఆకుమడి చూ. ఆకు.
ఆకుమడుపు చూ. ఆకు.
ఆకుమిడుత చూ. ఆకు.
ఆకుమొలపాకు చూ. ఆకు.
ఆకుమొలుకాకు చూ. ఆకు.

నం. అగమ్య. గమ్యులేని, అనంభవం; పా. అగమ్య.
గమ్యులేని, అనంభవం ; పా. అగమ్య- ; నే. అగమ్య-,
గమ్యులేని, అనంభవం ; ఒ. ఒగిమ్యై. గమ్యులేని.

అవంతం ; హి. గు. అగమ్య. కొరరావి, గమ్యంలేని ;
 <ప్రా. అగమ్య.
 అగవేగముగా క్రి. విణ. హర్తివేగంతో.
 నం. ఓమ. ప్రవాహం ;
 క. అగాయ. గారి.
 బహుళః అగ<నం. ఓమ ; లేదా అగ (గారి) <క.
 అగాయ.
 అగా వి. అర్చికి పక్కంవచ్చే పెద్దవంపు.
 నం. అగ. ముందు ; ప్రా.పా. అగ్గే ; కా. ఒగు.
 మొదటి ; కుమా. అగి ; అ. అగ ; నే. అగే, అమి.
 ముందు ; తెం. అగే. మొదటి, ముందు ; ఒ. సింహ.
 అగా ; హిం. అగే. ముందు ; పం. అగ్గే ; సి. అగా ;
 గు. అగ్గూ ; మరా. అగ్యా.
 అగాడి వి. కూర్చుపోవినపుడు గింజ నిండుగా లేకపోవటంవల్ల
 రాశికి దూరంగా పడిన తేలిక దాన్యం ; కాలు తప్ప.
 హిం. అగాడి. విణ. ముందు ;
 పో.చూ. క. అవుదు. గింజ ; కు. అనిలే. కాలుగింజ,
 నూక ; పో.చూ. క. అకాటమ్, ఉత్తరేణి నాతి.
 అగాతమ్మ చూ. అగాత్యము. వి. అగాయిత్యం చేసే పిల్ల.
 అగాత్యము చూ. అగాత్యము, అగాయిత్యము అగాయిత్తు,
 అగిత్తము, అహాత్యము, అహాయిత్యము, అహాయిత్యము
 ఓగాత్యము. వి. దౌర్జన్యం, మూర్ఖత్వం, సాహసం,
 దౌష్ట్యం, గోరంతలు కొండంతలుచేసి అరవటం, ఏడవటం,
 వైపరీత్యం, అనాచిత్యం.
 నం. అ-మూత్య. (అ-రహాన్). నాశనం చేయదగినది ;
 క. అగాత్య. పెద్ద బాదపడుతున్నట్లు నటన ; అత్త
 హత్య చేసుకొంటానని బెదిరింపు ; క. అకాయిత్యమ్.
 <నం. అ-మూత్య-
 అగాయిత్తు చూ.చూ. అగాత్యము.
 అగాయిత్యము చూ.చూ. అగాత్యము.
 అగారం వి. ఆహారం.
 నం. అహార-. ఆహారం ; ప్రా.పా. అహార. నే.
 అహార. ఒ.హిం.గు. అహార.
 <నం. ఆహార-
 అగావు విణ. ముందుగా కొరికినది.
 ఉ. అగావ్. తెలిసినది, నూచికం, పరిచితం ; పార.
 అగావ్. తెలివిది, ప్రకటన ; హిం. అగావ్.
 <ఉ. అగావ్.
 అగింపు చూ. అగు.
 అగిడి చూ. అగు.
 అగిత్తము చూ.చూ. అగాత్యము.
 అగు- చూ.చూ. అగు.
 అగపెట్టు చూ.చూ. అగపెట్టు. న క్రి. నిరోధించు, ఆపు.
 అగింపు న.క్రి. ఆపు. పెంచు, పరామరికచేయు, కాపాడు,
 మందచేయు, తొంగదీయు. అగిడి వి. అవరోధం, ఆటంకం.
 అగుట వి. నిలవటం.
 అగుట చూ. అగు.
 అగుబ్బిలిలు పారాం. వా.ని. చూ. అగుబ్బు. అ.క్రి. అతిశ

యించు. మను. 2.28.

అగుబ్బు (-ఉబ్బు) చూ. అగుబ్బు. విణ. 1. అదికం,
 మిక్కుటం. దాగ. 10. పూ. 226 ; 2. అనంతాకం
 రామా. 1.45 ; వి. విజృంభణం, అతిశయం. కృష్ణక.
 1.65.

పో.చూ. క. అగి. వణు, దయపడు ; అగుబ్బు,
 అగుబ్బు. విన్నయం, దయం, దయంకర స్వరూపం ;
 అగుబ్బిను. దయపెట్టు ; ఉర్బు, ఉర్బు, ఉబ్బు. ఉబ్బు
 పైకి లేచు ; కు. అగురుని. వణు బూలు.

అగొష్టు వి. ఇంగ్లీషు సెలెబ్త్ ఎనిమిత్ సెల.

<ఇం. August.

అగ్నేయంపారవ వి. అగ్నేయ దిక్కున ఇల్లు పెరిగి ఉండడ
 మనే పెద్ద కోపం.

<నం. అగ్నేయ-పారవ.

అగ్రహము వి. కోపం. వి.ప. 1.13.

నం. అగ్రహ-. పట్టుదల చలం, ఆక్రమణం, ఆనక్తి
 పట్టుకోవటం, అనుగ్రహం. పా. అగ్రహ. పట్టుదల,
 అధినివేశం ;

క. అగ్రహ. కోపం ; క. అక్కిరకమ్. కోపం,
 ఆవేశం ; మ. అగ్రహమ్. ఆనక్తి, అధిలాష.

<నం. అగ్రహ- ; మూ.ద.ద్రా. లో నర్వసామా
 న్యంగా అర్థవిపరి.

అగ్రహింపు చూ. అగ్రహము. అ.క్రి. కోపించు. మార్క
 7.245. దార.నదా. 2.38.

క. అగ్రహిను. కోపించు.

అమమేమాలమీద చూ. అగమేగాలమీద. అవ్య, అతిత్వరగా,
 అహాత్యము చూ. అగాత్యము.

అంకాకరకాయ చూ. అంకాకర. వి. అంకాకరకాయ.

అంక్ష చూ. అంట్ట. వి. వెలి, మరాధిపతి నిధించు నిషేధం ;
 మందలించు, బలవంతం, బద్ధగింత, బహిష్కారం.

పో.చూ. నం. అకాంక్ష. కోరిక.

<నం. ఆకాంక్ష. అర్థ విపరి.

అంక్షవృత్తిక వి. వెలిచిటి బహిష్కార వృత్తం.

అంక్షవృత్తిక చూ. అంక్ష.

అంగలేయులు చూ. అంగ్ల.

అంగిలేయులు చూ. అంగ్ల.

అంగ్లేజి వి. అంగ్లము, అంగ్లేయుడు ; విణ. అంగ్లనంబంది.

ఇం. English ; హిం. అంగ్లేజి. నే. అంగ్లేజి ;

<హిం. అంగ్లేజి.

అంగ్లేజిచౌకోటు వి. పై వట్టెకు క్రింది వట్టెకు పరదాలు
 తీసిన ద్వారబంధం.

<హిం. అంగ్లేజి + చౌకోటు <చౌఖత్.

అంగ్లేజిచౌకోటు చూ. అంగ్లేజి.

అంగ్ల చూ. ఇంగ్లీషు. విణ. ఇంగ్లీషు నంబంది.

క. అ-గ్ల అంగ్లము ; క. అంకిలమ్.

<ఇం. Anglo-

అంగలేయులు చూ.చూ. అంగలేయులు. వి. ఇంగ్లీషువాడు.

అంగిలేయులు చూ. అంగలేయులు, అంగ్లేయులు. వి. ఇంగ్లీషు

వాచ. అంగదేశము వి. ఇంగ్లండు. అంగ్లేయులు దూ.చూ. అంగ్లేయులు.

అంగ్లేజము చూ. అంగ్ల.

అంగ్లేయులు చూ. అంగ్ల.

అశ్చ చూ. ఆశు. వి. 1. నిరోధం, అధు, అధగించ. దార. అను. 2.386; 2. వేల చెరియరికట్ట. దశకు. 12.84; 3. చెర చెరసాల. కాశీ. 6.224, దాగ. 10. మా. 77; 4. కట్టపాటు, మిర్యాద నిబంధనం. మను. 3.129. క. అంకె, అనికె. గట్టిగా వట్టుకోటం; కు. అంకె. బలవంకం, అదికారం, ఆశ్రయం.

అశ్చగోషు అ.శ్చి. ఆవలదు, ఆగు. దార.అది. 3.200, క్రో. 1.201. అశ్చగోలుపు స.శ్చి. అధగించు, నిరోధించు. ఉ.హరి. 1.57. అశ్చకోట చి. పదులు రాకుండా కట్టపాటు చేసిన కోట. దార.అర. 7.9, రం.రా. 5.274. అశ్చక్రాదు వి. 1. కవ్యాన్ని తగిలించటానికై రాటకు కట్టే రాదు. రీను. 4.59, దాగ 8.205; 2. అధురాదు. అశ్చవదు అ.శ్చి. నిరుద్ధమగు, ఆటంకమొందు. దా.రా. 4.401. అశ్చపెట్టు -పెట్టు; దూ. అశ్చపెట్టు, అగపెట్టు. స.శ్చి. అవు, అధగించు. దా.రా. 6.728. అశ్చయిల్లు చి. చెరసాల. దాగ. 10. మా. 148. అశ్చవిరికోట వి. పదులు రాకుండా కట్టపాటుచేసిన పూలకోట. పాండు. 5.294. అశ్చపెట్టు దూ.చూ. అశ్చపెట్టు. స.శ్చి. అవు, అధగించు, కకుత్స్థ. 4.10. అశ్చించు స.శ్చి. నిరోధించు. కళా. 5.112. అశ్చిదు స.శ్చి. అధుపెట్టు. దాం ఉచ్యో. 3.255, కాశీ. 7.55.

అశ్చగోషు చూ. అశ్చ.

అశ్చగోలుపు చూ. అశ్చ

అశ్చిట్టు చూ. అశ్చ. స.శ్చి. 1. అధగించు, నిరోధించు. కవిక. 4.119, నీలా. 2.41 2. ఆశ్రమించు, కమ్ము.

అశ్చకోట చూ. అశ్చ.

అశ్చక్రాదు చూ. అశ్చ

అశ్చవదు చూ. అశ్చ.

అశ్చపెట్టు చూ. అశ్చ.

అశ్చయిల్లు చూ. అశ్చ.

అశ్చరము దూ.చూ. అశ్చరము; చూ. హంశరము. 1. ఆగ్రహం, చలం. దార. అది. 8.200, దా.రా. 6.584; 2 అము, మదం. అం. దా. 1.138.

అశ్చరి దూ.చూ. ఎనకరి. వి. గిరిజనుడు.

అశ్చరి చూ. అశ్చి. వి. శుక్తు దార. అది. 2.65, 6.191, కశ. 3.411;

పో.చూ.కు. అంగాదనె దాహం, అంగి లోభం. తిండి ఆశ, అపిని; అణగావునె, తిండికాశవదు; అపినిచెందు; పో.చూ.క. అంకా (-కట్-ప్య-) నోరు తెరచు; కుయి. సకె, సకి. ఆకరి; సకెసావ. ఆకరి గొను; కువి. హక్కి. ఆకరి; హక్కిలిమనై, కవ్విలి మనై, హక్కిగత్తి ఆకరిగొన్న; పర్తి. దాకొల్. ఆకరి, కరవు; పో. చూ. అంకాల్. కరవు.

*దా/*దాన్-. మూ. ద.ద్రా. దాతుషని అశ్చ నూచిస్తుంది. పో.చూ. అశ్చాను, మొ.

< మూ.ద.ద్రా. *దా/*దాన్ + *కర్.

అశ్చింపు దూ.చూ. అశ్చింపు. వి. స్తుతి, పొగడ్త.

అశ్చవిరికోట చూ. అశ్చ.

అశ్చపెట్టు చూ. అశ్చ.

అశ్చారము దూ. అశ్చరము. వి. 1. పట్టుదల. దార. అది. 8.200; 2. గర్వము, పొగరు. అం. దా. 1.33.

సం. అహంకార-గర్వం, పొగరు; ప్రా. అహంకార. అదిమానం; పా. అహంకార. స్వార్థం, గర్వం; నే. అహంకార; గుజ. అహంకార; ౬. అహంకార; మరా. అహంకార, హిం. అహంకార;

క. అహంకార; త. అంకారమ్; కు. అంకార.

< సం. అహంకార-.

అశ్చించు చూ. అశ్చ.

అశ్చిదు చూ. అశ్చ.

అశ్చిషు చూ. అశ్చి.

అశ్చిష్టతము చూ. అశ్చి.

అశ్చిష్టవాదు చూ. అశ్చి.

అశ్చింతు చూ. అశ్చి.

అశ్చిశ్చర దూ.చూ. అశ్చిశ్చర. వి. ముక్లవాకర.

అశ్చిగోషు చూ. అశ్చ.

అశ్చు స. శ్చి. 1. నిషేధించు. దార. అది. 3:220; 2. అధగించు, నిరోధించు, ఆటంకపరుచు. దార. విరా. 4.71; 3. నిగ్రహించు, అణచు, దార. శాంతి. 2.277; 4. రాజ్యాజ్ఞ చే నిషేధించు. విజ్ఞాన. వ్య. వ. 14; 5. నహించు దరించు. దాగ. 10. మా. 14; 6. అవరించు. ఆశ్రమించు. పాండు. 4.208; 7. నిహరించు, పోగొట్టు. పాండు. 4.268 8. ముట్టడిచేయు. ఉ.రా. 2.221 9. నిలుపు. కశ. 1.182 అశ్చి. 1. మోచు, నహించు. దాగ. 10. మా. 14; 2. నిలబడు, నిలిచిపోవు. మను. 3.60. నీకారా. 3.189; 3. నైచు. ఓర్పు. 4. ఉడుగు, విరమించు; 5. కాపాడు.

క. అశ్చ, అను, నిరోధించబడు, పట్టుకొను, దారవదు; 'అదు' లో 'అ'; అవు. నిరోధం; కు. బిరుని. ఆగు, నిలచు; త. అశ్చ. శాంతించు, ఉడుగు; అప్ప. కొయ్య చీల, దాన్యం; మ, అప్ప. చీల, బిరదు; కుయి. అంగ. అధగించు; కువి. అంగ. నిరోధించు; అప్ప. ఆటంక పరుచు.

< మూ. ద్రా. *అ-/*అన్-.

అశ్చిగోషు స.శ్చి. అధుకొను. దశకు. 5.17. క. అంక గోల్. పట్టుకొను. అశ్చుదెంచు స.శ్చి. అశ్చిపోవు. పండి. క. 5.328.

అశ్చుదెంచు చూ. అశ్చ.

అశ్చ చూ. అను. అవధంశదూవం. వి. పదుగుబల్లు, అను మాను, నేకలో వధుగుతోడటానికి వుపయోగించే చట్టం;

అవమానము వి. ఉపస్వర్గం; చూపుదువేలు పొడవుగా నిలిపి, పుడిసిట్లో నీధ తీసికొని, ముమ్మాడు పుచ్చుకోటం.

సం. అవమన; అ + వమ-. కొండెం కొండెంగా కాగు. కోటనాదికాలకు ప్రత్యాలు ముందు. పుడిసిట్లో నీధ తీసు

కొని పవిత్రకళాసం ముమ్మారు పుచ్చుకొను; ప్రా. అయమణం, అచమన. పరిశుభ్రత; పా. అచమన. నీటితో కడగటం.

నే. అచమన, అచ్యున్. కొంచెం కొంచెం నీరు త్రాగటం; ఓ. అచామ; హిం. అచమన; గు. అచమన;

క. కు. అచమన; క. అచమణమ్; మ. అచమనమ్. కౌజనానంతరం నోడు కడుక్కోటం.

< సం. ఆచమన-

అణామ వి. ఒకరకం మామిడి.

అణారము వి. చాదనం.

సం. అణార-. అనుష్ఠానం, సంప్రదాయం, ప్రవర్తన; ప్రా. అణార, అయార్; పా. అణార; నే. ఓ.గు.మరా. అణార; హిం. అణార;

క. అణార; క. అణారమ్.

< సం. అణార-. అర్థవివరి.

అణారి వి. 1. పూజారి, వైష్ణవుడు; 2. వంటద్రాహ్మడు; 3. కమసారి.

సం. అణారి. అణారవంతుడు; అణార్య. గురువు; ప్రా. అణారితి, అణారియ, అణారవంతుడు; పా. అణారిన్; నే. హిం. అణారి. అణారవంతుడు. ఓ.గు. అణార్య; మ. అణారి. వంటవాడు.

క. అణారి, అణారవంతుడు, వంటద్రాహ్మడు, కమసారి, పూజారి; క. అణారి. మాధ్యమ, శ్రీవైష్ణవుడు, కమసారి; మ. అణార్యన్. అణారవంతుడు, అడర్ప ప్రాయుడు; వేదగురువు, గరిడి గురువు, వద్రంగి; కొలా. అచ్చరి, వంటవాడు.

< సం. అణారిన్.

అమకావలి రూ. చూ. అచ్చు కావలి.

అమకొమ రూ. అచ్చుకొను. చూ. అచ్చు. అ.క్రి. 1. పూచీ వరు; 2. దండుగ చెల్లించు.

అమాక రూ. అదోకి. వి. పోలడి, జాడ.

హిం. ఉ. అమాక్. విణ. స్పష్టం, నిర్దిష్టం; క్రి. విణ. స్పష్టంగా.

< ఉ. అమాక్. అర్థవివరి.

అమోక రూ. చూ. అమాక.

అజరెంటు చూ. హాజరు. క్రి. విణ. నిర్ధంగా.

అజాదా వి. స్వాధీనత.

హిం. గు. ఉ. పార. అర. అజాద్. స్వాతంత్ర్యం.

< ఉ. అజాద్.

అజీలు రూ. చూ. హాజరు. విణ. నిర్ధం, సన్నిధానం. పారి. 8.168.

అజీలుకూలి. వి. సంవత్సరమంతా ఒకేరైతు దగ్గర నిర్ధంగా ఉండి కూలివని చేసేవాడు.

అజీలుకూలి చూ. అజీలు.

అజాబా అవ్య. చుట్టూ, సమీపంలో.

పో. చూ. నే. బాబా. చేయి; హిం. అనీపాన. నలుపంకలు; గు. అజాబాబా; మరా. అజాబాజాన.

దగ్గర్లో; ఉ. అనీపాన. ఇరుగు పొరుగు; పో. చూ. బాబా. చేయి. సాన్నిహిత్యం, చుట్టుపక్కల; పో. చూ. పార. బాబా. చేయి;

క. అనుపాను. సమీపంలో; రు. అనీపాన.

< మరా. అజాబాజాన.

అజ్జాయిషి రూ. చూ. అజ్జాయిషి. వి. పెత్తనం, పర్యవేక్షణ. అ(ది) చూ. అచు. అవ్య. ఆచుమొక్క చ్చైర్వకయావం..

అ(ది)కొమ న.క్రి. అపహరించు, దోచుకొను. హరి. ఉ. 6.126, రాగ. 8.297. అ(ది)కోలు వి. అపహరణ, ఆక్రమణ.

అ(ది)కొమ చూ. అ(ది).

అ(ది)కోలు చూ. అ(ది).

అ(చు) రూ. నాచు. న.క్రి. అపహరించు.

అ(చు) చూ. ఆగు రాకుప్రేరదార్థకం. న. క్రి. అవు. ఆగునట్లుచేయు, అదచు, లోబరచుకొను. కళా. పీఠి. 76. ఒకేఒక ప్రయోగం కనిపిస్తున్నది. ఇక్కడ కూడా అచు; అపహరించు అనే అర్థం చెప్పవచ్చు. పో. చూ. నాచు.

అట! చూ. అడు. వి. 1. నృత్యం. చార.విరా. 1.288; 2. మునగటం, స్నానం చెయ్యటం. హరి. పూ. 5.175; 3. క్రిడ. నృసింహ. 2.90; 4. విహారం. రామా. 3.99; 5. నువ్వులు చెరకు మొ. వాటిని గానుగలో వేసి రిప్పటం. రాను. 2; 6. జూదం.

క. అట. కదలిక, క్రిడ, నృత్యం, జూదం మొ.; కొడ. అడ. కదలు, నర్తించు; కు. అట. క్రిడ; క. అట్టు, అట్టం. కదలు, ఈగు, ఈవు, నర్తించు మొ., కదలిక, క్రిడ, నృత్యం మొ.; మ. అట్టం. కదలిక, క్రిడ, నృత్యం, నూనె తీయటం, స్నానం చేయటం మొ.; అట్టు; కో. అడ. కదలు, నర్తించు, క్రిడించు మొ.; కొడ. ఒడ; కొలా. అడ. క్రిడించు; నా. అడ.

< మూ. ద్రా. *అట్.

అటకత్తియ రూ. అటకరై. వి. నర్తకి, నటి. అటకరై రూ. చూ. అటకత్తియ. వి. నర్తకి, నటి. అటకరై వి. సిరి; ఏకంలో మనిషి తొక్కే లేదా లాగే ఏటవాలు కొయ్య; అటకాయ వి. 1. నటుడు, నర్తకుడు. ప్రదా. 1.106; 2. అటలలో నేర్పరి; 3. దొమ్మరాల, దొమ్మరాల మొ. చూపే వాడు. అటకాయ వి. సోమరి, క్రిడానపుడు. అటకాలవ. వి. క్రిడానరస్సు. పె. శకు. 1.51. అటగీము వి. విహారగృహం. అచ్చు. రా. 1.6. అటగెడ వి. తలుపురెక్కల్లో ఒకదానికి దిగించిన పంగటిలిన కొయ్య, రెండోదానికి కడలటానికి పీలుగా వున్న కొయ్యముక్కగల గడియ. అటగొట్టు(రు) వి. కూమి దున్నే గొర్రు (నాగరితో దున్నిన తరువాత విత్తటానికి ముందు పెళ్లలు నలగటానికి గొర్రు దున్ను తారు), మామూలుగా మూడు కర్రలుగల గొర్రు. అటచేడియ వి. నర్తకి, వేశ్య, నీలా. 1.40. అటడిగ్గియ వి. క్రిడా దీర్ఘిక, క్రిడాద్వైత సడదావి. రామా. 5.77. అటరిప్ప వి. క్రిడాపర్యకం, కృతకాద్రి. అచ్చు. రా. 5.95. అటరెంవ వి. నర్తకి, వేశ్య, పరమ. 2.81. అటతో(రు) వి. ఉద్యాన వనం. చార. అర. 7.9, రామా. 3.99. అటది వి. వేశ్య

నర్తకి. క్రీడా. 223. ఆటవట్టు వి. 1. విహారస్థలం. శృంగ. 2. 2.49; 2. వానస్థానం. దీను. 3.155, వసు. 1.94; 3. క్రీడాస్థానం. వసు. 1.94; 4. నాట్యస్థానం. అటపాక వి. నర్తనశాల, నాటకశాల. అటప్రాయము వి. చాల్యం, ఆడుకునే వయస్సు. అటమాను వి. సీతె, ఏకంలో మనిషి కొక్కే లేదా లాగే ఏటవాలు కొయ్య. ఆటరి వి. నర్తకుడు, నర్తకి. అం.దా. 1.129. అటలమ్మ యా. అటాలమ్మ. అటమ్మ. వి. మహాచింతా వ్యాధి. పో.చూ. క. అమ్మై. మహాచి, అటలమ్మ మొ.; అమ్మైయుత్తు. మహాచింకం పొక్కు (అడుతూ అడుతూ ఉండగా తక్కిన పిల్లలనుంచి సంక్రమించే వ్యాధి, దీని అధిదేవతనే అటలమ్మ అంటారు, ఆమె చిన్నమ్మవారు. పెద్దమ్మవారు మహాచి. అటలాట అటలు + అట. చూ. అటలాడు. వి. అట, క్రీడ. అటలాడు (అటలు + అడు) అ. క్రీ. అడుకొను. అటవాడు వి. నటుడు. ప్రదా. 1.108, రామా. 6.18. అటవిడుపు వి. అడుకోవటానికై పిల్లలను విడిచిపెట్టటం. ఉరా. 1.137, కువర. 4.101. అటవెలది వి. 1. నర్తకి. ప్రదా. 1.57; 2. వేళ్ళ; 3. ఒకరకం పద్యం. అటాడు అ. క్రీ. 1. అడు; 2. నటించు, నర్తించు; 3. నూనెతీయు. అటాలమ్మ యా.చూ. అటలమ్మ. అటమ్మ యా.చూ. అటలమ్మ.

-అట (కొన్నియెడల) అటము. వని అనే అర్థంలో కృత్యవ్యయంగానూ, తద్వికప్రత్యయంగానూ ప్రయుక్తం: పోదు- అట. పోరాట.

క. -అట. (పొరాట మొ.) తద్వికప్రత్యయం; కు. -అట; క. మ. అట్టమ.

<అడు.

-అటము ప్రత్య.; మాత్- అటము. వివాదం. భాగ. 8.320; కొట్- అటము. పెద్దకేక. నరస. 5.89; మిండ్- అటము. వ్యభిచారం. దశకు. 5.58.

అట వి. 1. పలకటం. భార.విరా. 5.182; 2. నింద, చూటు. నృసింహ. 2.90; 3. గేలి, పరిహాసం. అం.దా. 1.189.

క. అట. పలుకు, దృసి.

<అడు.

అటకడలు యా.చూ. అట్రగడలు. వి.బ.వ. దాన్యవిశేషం. అటకత్తియ చూ. అట.

అటకత్తె చూ. అట.

అటకర్ర చూ. అట.

అటకాడు చూ. అట.

అటకాయ చూ. అట.

అటకొలమ చూ. అట.

అటగడలు యా.చూ. అట్రగడలు. వి.బ.వ. దాన్యవిశేషం. అటగీము చూ. అట.

అటగెడ చూ. అట.

అటగొట్టు(ర్ర) చూ. అట.

అటంకవలమ చూ. అటంకము.

అటంకము వి. నిర్బంధం, అడ్డంకి, నిరోధం.

పో.చూ. సం. అతంక. వ్యాధి, జ్వరం, దాద, భయం;

ప్రా. అయంక. విచారం, వ్యాధి; పా. అతంక. అనారోగ్యం, వ్యాధి.

క. అతంక (అటంక). నిర్బంధం, అడ్డంకి, నిరోధం; క. అతంకమ్. వ్యాధి, భయం; మ. అతంకమ్. అడ్డు. హావి.

<సం. అతంక-.

అటంకవలమ సం. క్రీ. అడ్డగించు, నిరోధించు. క. అతంకిను. అడ్డగించు, వ్యతిరేకించు.

అటచేడియ చూ. అట.

అటచిప్ప చూ. అట.

అటతెలవ చూ. అట.

అటతోడు చూ. అట.

అటదిగ్గియ చూ. అట.

అటది చూ. అట.

అటవట్టు చూ. అట.

అటపాక చూ. అట.

అటప్రాయము చూ. అట.

అటమాను చూ. అట.

-అటము చూ. -అట.

అటరి చూ. అట.

అటలమ్మ చూ. అట.

అటలాట చూ. అట.

అటలాడు చూ. అట.

అటవాడు చూ. అట.

అటవిడుపు చూ. అట.

అటవెలది చూ. అట.

అటాడు చూ. అట.

అటాడుట చూ. అట.

అటార్నె వి. వార్నెకాడు; బండి పోలు కాదును జవాబు మొకుకు అతికేకాడు.

అటాలమ్మ చూ. అట.

అట పో.చూ. అడుచు. వి. 1. అడుపు, చెప్ప, వ్రేటు, నిర్వ. 7.52, భార. అను. 5.10; 2. కురుపు మొ. వాటిమీద నొక్కినట్లు కలిగే దాద. భార. కర్ణ. 1.218.

క. అడి. కొట్టటం, చెప్ప; క. అట. చెప్ప, వ్రేటు, గారిచెప్ప; మ. అడి.

<మూ.ప్రా.* అట్-.

అట వి. 1. నైచ్యం, లోకువ. వి. పు. 8.86; 2. (కెరటం) తగ్గటం. ఉ. హరిశ్చ 2.128.

క. అట్. చెడలిపోవు, అరిపోవు, చల్లబడు, తగ్గు; క. అట్టు. ఉపశమింపజేయు, తొలగించు; మ. అట్టుక. చల్ల బరచు, ఉపశమింపజేయు. ఇదికూడ అటాకు అనిన్న మే కావచ్చు.

అటపోటు వి. 1. దుఃఖం, ఆకలి; 2. నముద్రప కుంగు పొంగు; 3. శరీరంలోపోటు, పొడుస్తున్నట్లు నొప్పి. అటపోటు వి. నముద్రప కుంగుపొంగులు. ఉ. హరిశ్చ. 2.128.

అటపోటు చూ. అట.

అటవ్య వి. భూమినుంచి కవిశీలనన ఉప్పు.

అటవోడు చూ. అటవీ.

అటవారము పో.చూ. అయవారము. వి. దివాలనం.

అటే చూ. అటే.

అటే చూ. అటే. క్రి.వి.వి. ఎక్కువ, దాగా (వాడికి అటే తెలియదు).

అట్టాశీత్రంభం వి. ఎనిమిది పంకలస్తంభం.

నం. అట్ట-ఎనిమిది; ప్రా. పా. అట్ట, హిం.గు.మరా.

ఉ. అర్. ఎనిమిది, సిం. అర్.ఎనిమిది; సింహ. అట;

క. అట్ట. ఎనిమిది.

<ఉ. అర్.

అట్రగడములు చూ.చూ. అట్రగడలు. వి. రాన్యవిశేషం.

అట్రగడలు చూ. అట్రగడములు. అట్రగడలు, అట్రగడాలు, అట్రగడలు, అట్రగడలు; పో.చూ. అట్రగడ్లు. వి. బ.వ. రాన్యవిశేషం.

అట్రగడలు చూ.చూ. అట్రగడలు. వి. రాన్యవిశేషం.

అట్రగడ్లు చూ.చూ. అట్రగడ్లు. వి. రాన్యవిశేషం.

అట్లమ్మ చూ. అట.

అట్లడు చూ.చూ. అట్లడు. వి. దుర్బాధుడు.

అట్లడు చూ. అట్లడు. వి. నీచుడు; అట-ల-వాడు అనుదానికే సంక్షిప్తరూపం.

అత్తకమ్మ వి. రాన్యదుల కొలక; నాలుగు కుంచాల ప్రమాణం, కూము.

నం. అత్తకమ్మ, పరిమాణ విశేషము, కూము-నాలుగు కుంచాల కొలదిది.

<నం. అత్తకమ్మ.

అడ! చూ. అడ.

అడ!- చూ.చూ. అడు!, అడు!. నమాన పూర్వపదంగానే ప్రయత్నం. వి. శ్రీ. (అడ-, మగ-); వి. శ్రీ సంబంధి.

అడఅలికమామిడి చూ. అలికమామిడి. అడకండ్లది వి. పిరికిది. అడగూతురు (-కూతురు) చూ.చూ. అడుకూతురు.

వి. శ్రీ. అడవము వి. శ్రీశంకర, దొర్బల్యం. అడది చూ. అడుది. వి. 1. శ్రీ; 2. శ్రీ కాశిపక్షి, జంతువు. అడ

వరుచు చూ.చూ. అడు(బడుచు, అడపాన చూ. అడిపాన.

వి. దాసి, చెలికత్తె. అడపెత్తనము వి. శ్రీ అధికారం. అడ

బడుచు (-వరుచు). చూ.చూ. అడు(బడుచు, అడబిడ్డ వి.

అడు(బడుచు, అడబొట్టి చూ.చూ. అడుబొట్టి. వి. అడు(బడుచు.

అడమనిషి వి.శ్రీ. అడముండ చూ.చూ. అడుముండ, వి.

అధాగ్యతీవి.

అడఅలికమామిడి చూ. అడ.

అడకర్ర వి. మర వానంలో తగిరించే రంధ్రంగల వానం.

అడకాడ చూ. అడ.

అడగూతురు చూ. అడ.

అడంగి- చూ. అడు!. చూ. అడంగి. వి. అడలక్షణాలుగల.

క. అడంగి. శ్రీ; కు. అడ, పిరికి.

<అడ+నం. అంగి. అడదాని లవయవాల్సాంటి అవయవాలు కలవాడు.

అడంగిఅబ్బన్న వి. అడలక్షణాలుగలవాడు. అడంగి మాటలు వి. బ.ప. అడలక్షణాలుగల మాటలు. అడంగి రేకలవాడు అడంగివాడు. అడంగిలెంక చూ. అడంగిలేక. వి. అడంగివాడు. అడంగిలేక చూ.చూ. అడంగిలెంక. అడంగి లేకవాడు వి. అడంగివాడు. అడంగులు చూ. అడంగులు. వి.బ.ప. శ్రీలు. వరాహ. 11.103.

అడంగిఅబ్బన్న చూ. అడంగి.

అడంగి మాటలు చూ. అడంగి.

అడంగిరేకలవాడు చూ. అడంగి.

అడంగిలెంక చూ. అడంగి.

అడంగిలేక చూ. అడంగి.

అడంగిలేకవాడు. చూ. అడంగి.

అడంగులు చూ. అడంగి.

అడచామంతి వి. అడవిచేమంతి (Helicteres isora).

అడతనము చూ. అడ.

అడది చూ. అడ.

అడవరుచు చూ. అడ.

అడపాన చూ. అడ.

అడపెత్తనము చూ. అడ.

అడబడుచు చూ. అడ.

అడబిడ్డ వి. అడకర్ర.

అడబిడ్డు వి. పిడచలమీద తిరిగే ఇనుపబట్టి, రేటుచుట్టు.

అడబిడ్డ చూ. అడ.

అడబొట్టి వి. తెల్లబొట్టి (Ehretia laevis).

అడబొట్టి చూ. అడ.

అడబొట్టి చూ. అడ.

అడమనిషి చూ. అడ.

అడమానము చూ. అడమానము. వి. రాకట్టు.

అడముండ చూ. అడ.

అడలంకి వి. అడకర్ర.

అడవట్టు వి. ప్రభువు, అధికారి. గోమంగుల అడవట్టెన పీఠ

చోడవై గ్రావనశ్రీష్టి. క 11.10.69, క. 1094.

అడవానం వి. అడకర్ర.

అడకామరి వి. అడచామంతి (Helicteres isora).

అడాడ చూ. అడ.

అడారి వి. అడంగి.

<అడు.

అడాలు చూ. అడాలు. వి. వృక్ష విశేషం అడియాలు చెట్టు.

పో.చూ. క. అడలు. కంచె వెయ్యటానికి ఉపయో

గించే పొద; మొదట్లో బెజిల్ నుంచి నచ్చి ఇప్పుడు మన

దేశంలో సర్వసాధారణంగా ఉపయోగించబడుతున్నది

(Jatropha curcas).

అడి! వి. అవది, హద్దు

క. కు.త.మ. అణ, అవది, హద్దు.

అడి! వి. గానుగపెట్టె.

అడి! చూ.చూ. అడి! వి. నూది.

అడి! చూ.చూ. అడలు. వి. ఒక జాతి బాతు.

అడిక చూ. అడు.

అధికవడు చూ. అధు².

అధికొను చూ. అధు².

అధికోదలు వి. బాలక్రిడా విశేషం.

అధికోలు¹ చూ. అధు².

అధికోలు² వి. ఉప్పుం, పన్ను.

క. అట్టెక్కోల్. శిస్తు, ఉప్పుం; అట్టె. ఏకేట.

అధిగ వి. బండి చక్రంలోని నిలుపు పట్టె.

క. అధికె, అధిగ. కదలు; కు. అధేవుని. కదలు.

కంపించు; క.ను. అట్టం. కంపం.

అధిగనట్టం వి. ఏడుకోలు, చక్రం, దోనెమొట్టు పోగా మిగిలిన బండి చక్రం.

అధిగనట్టం చూ. అధిగ.

అధికవృద్ధివాడు చూ. అధు².

అధికవృ చూ. అధు².

అధితి రూ.చూ. అధితి. వి. కొలత, సమూహ.

అధిపావ చూ. అధు².

అధిపోషికాను చూ. అధు².

అధిపోషికానుట చూ. అధు².

అధినంగమ్మ పో.చూ. అధు. వి. ఆదంగివాడు.

అధు¹ అ.క్రి. 1. చరించు, కదలు. భార.అధి. 5.170;

2. మునుగు, స్నానంచేయు. భార.అధి. 7.41;

3. నర్తించు. భార. నదా. 2.31; 4. (అవయవాదులు

స్వకార్యాధో) ప్రవర్తింబు. భార.ఉక్తో. 4.150;

5. నంచరించు, తిరుగు, విహరించు. భార. దీప్య. 3.355;

6. క్రీడించు. భార. కర్ణ. 1.34; న.క్రి. నరిపిచేయు. భార. 1.22; ఆవ్య. కొన్నివదాలకు అను

ప్రయుక్తమయ్యే రాకూర్పాదక ప్రత్యయం: ముద్దులాడు,

కొనియాడు.

క. అధు. కదలు, ఈగు, క్రీడించు, నర్తించు, జలక్రిడ

లాడు; కు. అధుని. కదలు, ఈగు, వదకు; క. అదు.

ఈగు, నర్తించు, జలక్రిడలాడు; మ. అదుక. కదలు,

ఈగు, కంపించు, నర్తించు, తీర్థమాడు; అట్టుక. ఈగు,

నూనెతీయు, వేలాడు, పారక్రాలు; కోట. అధ. కదలు,

కంపించు; కొద. ఓదో, ఓదో; కువి. అధినై. కరిగించు;

కొలా. అధ. కదలు, కంపించు, నర్తించు; అధ. క్రీడించు.

<మూ.ద్రా. *అధ్-.

అధు² న.క్రి. 1. పలుకు, వచించు, చెప్పు. భార. దీప్య. 3.31;

2. నిందించు, దూరు. భార. నదా. 1.21;

3. నువ్వులు మొ. వానిని యంత్రంలో నలుగునట్లుచేయు.

భార. 1.22; 4. అను, పాడు. విక్ర. 8.62.

క. అధు. అను, పలుకు, నిందించు; పో.చూ. అల్.

అరచు; అలిను. వినిపించు, అరచు; క. అదు. చెప్పు;

పో.చూ. అలు. ద్వనించేయు, అరచు; కొలా. అధ. మాట్లాడు.

<మూ.ద్రా. *అధ్-.

అధిక వి. 1. భాన, ప్రతిష్ఠ. శివరా. 3.77; 2. నింద,

పవవాదం. వను. 1.107. అధికవడు అ.క్రి. దూరువడు,

నిందవడు. బై. దా. 8.114. అధికొను రూ.చూ. అధు

కొను. న.క్రి. నిందించు. అధికోలు¹ వి. నింద. హంస.

5.267. అధికవృద్ధివాడు వి. చెప్పిన ప్రకారం చేసేవాడు.

అధికవృ అ.క్రి. మాటకవృ, ఒక మాట చెప్పి మరొకటి

చేయు. అధిపోషికాను అ.క్రి. నిందించు, దూరు. అధిపోషి

కొనుట వి. నిందించటం, తిట్టటం. అధుకొను రూ. అధికొను

న.క్రి. 1. చెప్పు, పలుకు. కుచేల. 143; 2. దూరు,

నిందించు. వార్త. 3.57. అధుగోలు వి. ఉప్పుందం. అధుట

వి. క్రీడ, ఆట.

అధు³ పో.చూ. నాడు, నాటు. న.క్రి. నాటు, గుచ్చు. భార.

క్రొ. 4.129, 189.

క. నడు, నెడు. గుచ్చు, నాటు; నాటు, నాండు.

కొచ్చు, గుచ్చుకొను; కు. నడు, నాటు, నాటుని.

కొచ్చు, గుచ్చుకొను; క. నటు. నిలుపు, నిలబెట్టు;

నాట్టు. నాటు, గుచ్చు; మ. నటుక, నాట్టుక.

కోట. నడ.

నాడులో సవారలోపం. చూ. నాడు, నాటు.

<మూ.ద్రా. *నాద్- అ.క్రి.; *నాద్- న.క్రి.

అధుగవృ వి. మిరప మొక్కలు మొ. వాటి గుంట.

అధు⁴ రూ.చూ. అధు¹. విజ. శ్రీ సంబంధి.

అధుకొరి వి. శ్రీ హక్కు, శ్రీ హక్కుపాతకం.

అధుచందము రూ.చూ. అధుచందము. వి. ఆదరూపు.

శ్రీ వేషం. అధుకోడు రూ.చూ. అధుకోడు. వి. 1. కోడ

బుట్టినది, పోదరి; 2. శ్రీ సహాయం. అధుది రూ.చూ.

అధుది. వి. శ్రీ. అధుదిర్థ రూ.చూ. అధుదిర్థ. వి.

1. మాకు; 2. భర్త పోదరి. అధుమాటలు వి. శ్రీ

మాటలు, శ్రీ మాటలవంటి మాటలు. అధుముండ రూ.చూ.

అధుముండ. వి. సీత శ్రీ, అధుమొర రూ.చూ. అధుమొర.

వి. అధుదాని మొర. అధువీడు వి. ఆదకారు, వీడులు

చేసి ఈడు.

అధుకులు వి. ఒక రకం చెట్టు. పృథుక వృక్షం.

పో.చూ. నం. అధకి. కంది, అదవి కందికిగ; ప్రా.

అధశు. అదవిచెట్టు.

అధుకొత్తబాగలు చూ. అధకొత్తు. వి. వక్కలు.

అధుకొను చూ. అధు².

అధుకొరి చూ. అధు¹.

అధుగవృ చూ. అధు².

అధుగోలు చూ. అధు².

అధుట చూ. అధు².

అధుచందము చూ. అధు⁴.

అధుకోడు చూ. అధు⁴.

అధుది చూ. అధు⁴.

అధుదిర్థ చూ. అధు⁴.

అధుమాటలు చూ. అధు⁴.

అధుముండ చూ. అధు⁴.

అధుమొర చూ. అధు⁴.

అధువరి రూ.చూ. అభవరి. వి. అలంగం, వప్రం.

క. అభువేరి. చుట్టూ అగర్తగల కోటగోగ; అభ్యురి.

పో.చూ. ఆటో.

అనువాద రూ.చూ. ఆటో. వి. బి.వ. ద్రావిడ ప్రబంధ కర్తలగు వన్నెందుగురు విష్ణురత్నలు.

అనువాద రూ.చూ. ఆటో. వి. ద్రావిడ ప్రబంధ కర్త. శ్రీ.శ. 719-755. అపదనకర కావనం.

అనువాద రూ.చూ. ఆటో. వి. బి.వ. ద్రావిడ ప్రబంధ కర్తలగు వన్నెందుగురు విష్ణురత్నలు.

అనువాద రూ.చూ. ఆటో.

అడో వి. ఆరెహాన (Barhinia peccemosa).

అడో వి. కాకినాడలో ఒక కాగం, చాపు. ఆం.దా. 2.188.

క. హాళి, పోకపట్ట, కాగిరం, వస్త్రకంఠాని వల, ఆకు.

మొ.; కు. పోలమీ; క. పోలై; మ. పాము, పోల.

<క. హాళి; 'హ' రోపం.

అడెల రూ.చూ. ఆగడపలు. వి. బి.వ. 1. మేమమాల.

ఆం.దా. 1.78; 2. మెట్టుమెట్టుగావున్న ముచ్చు దొండల్లు.

ఆగడపలులో 'గ' రోపం.

అడెలు రూ.చూ. ఆడెలు. వి. 1. గుడ్లగూబ. నుద. 3.194;

2. ఒక జాతి దాకు; 3. కోక ఆడించే ఒక జాతి వక్రి.

అడెలు రూ.చూ. ఆగడపలు. వి. బి.వ. ముచ్చు దొండరలు (అడెలుయొక్క సంక్లిష్ట రూపం).

అడెలి రూ.చూ. ఆడలవిటల.

అడెలు రూ. ఆడి, అడెలు. వి. ఒక జాతి దాకు. మార్క. 2.8.

సం. అడి. జలవక్రి; అడి, అడి; ప్రా. అడి.

ఒక జాతి వక్రి, ఒక జాతి చేప;

క. అడెలు, గుడ్లగూబ; అండెగ; పో.చూ. క.

అండె; పో.చూ. మ. అంత, విషజంతువు.

<అడి(కి)-ఎలు; చూ. పొట్టెలు, కోడెలు, కాడెలు మొ.

అడ్లవట్టు చూ. అడ్ల.

అడ్ల రూ.చూ. అడ్ల. వి. బి.వ. దాన్య విశేషం, ఆరిగలు.

అడ్లవట్టు రూ.చూ. అడ్లవట్టు. వి. ఒక రకం దాన్యం వండే పొం.

అడ్వావి రూ.చూ. అడ్వాదు. వి. ప్రభువు: విన్నగనాధ్వారి. విష్ణువు. ద.హిం.కా. 4.1800.

అడ్వాదు రూ. అడ్వాని. వి. ప్రభువు: విన్నగనాధ్వారి. విష్ణు దేవుడు. ద.హిం.కా. 5.16.

క. అలమ, అలమ, అలమ. పాలకుడు; అల

దారి. ప్రభువులు; క. అలవాన్. ప్రభువు, యజమాని;

అలవార్; మ. అన్యార్. ప్రభువు, యజమాని; కోట.

అల. పాలించు; కొద, ఓల్. పాలించు.

<క. అలవాన్.

అణంగి రూ.చూ. అడంగి. వి. శ్రీ.

అణంగులు రూ.చూ. అడంగులు. వి. శ్రీలు.

అణంగులు చూ. అణంగి.

అణిగామ చూ. అనరి, కానకుడు.

అణము వి. మాంసరసం. ఆం.దా. 2.252.

పో.చూ. క. అడగు. మాంసం; క. మ. అణము.

దారు;

<క. అణమ్; <మూ.ద.ద్రా. *అణ్-అమ్.

అణి రూ. అణి. వి. 1. గుండ్రన. దార.విదా. 5.386;

2. గుండ్రని ముక్కం. విశ్ర. 1.50.

క. అణ్ <అణి. గుండ్రని; క. అణి. వలయం;

మ. అణి. గుండ్రన.

<మూ.ద్రా. *అణ్.

అణిపూన వి. ముక్కం. కళా. 3.4. చక్కద 'అణి' అనేది

అణి శ్రేష్ఠార్థంలోగాని, ముక్కచిప్పలో ముక్కం

ముక్కాంగం కాబట్టి, అణి ముక్కాంగమనే అర్థంలోగాని

వాడబడి వుండవచ్చు.

అణి విద. ప్రశస్తం, శ్రేష్ఠం. ఆం.దా. 3.15, యయా. 4.81.

క. అణి, అణి, అణ్ణ, అణ్ణ. శ్రేష్ఠత్వం, ఆదిక్యం;

ఉత్కృష్టత; క. అణి.

<మూ.ద్రా. *అణ్.

అణి రూ. అణి. వి. మర్కం, ఆయువుపట్టు.

అణికాదు వి. ఆప్తమిత్రుడు, మర్కజ్ఞుడు, గాఢమైన.

పరిశీలనాదృష్టి గలవాడు. అణిపోటు వి. మర్కావయవాల్లో

నలుపు, ఆయువుపట్టున పొడిచిన పోటు.

అణి రూ. అణి. వి. నూది, మేకు.

సం. అణి, అణి, సాయిమేకు; పా. అణి. మేకు,

సాయిమేకు, గడియ;

క. అణి. సాయిమేకు, మేకు, కచ్చిలంచు, ఆదారం,

రక్షణ మొ.; కు. అణి. మేకు; క. అణి. మేకు, ఆదారం;

మ. అణి.

<మూ.ద.ద్రా. (<) *అణ్-.

అణికాదు చూ. అణి.

అణిపాణి వి. న్వచ్చమైన నీరు. శృం.నై. 6.55.

హిం.ఉ. పానీ. నీరు.

<అణి + ఉ. పానీ.

అణిపూన చూ. అణి.

అణిపోటు చూ. అణి.

అణిమ వి. ఆదిక్యం, ఒజ్జబంధి.

పో.చూ. క. అణుంబ. ఆదిక్యం, గొప్పరసం;

పో.చూ. క. అణువమ్.

అణియ రూ. అణె, అనియ, అనె. వి. ద్రురురోగం.

క. అణె. బీట; అణెబియ. వగులు, బీటవిచ్చు;

అణెసు. వేడికి బీటవిచ్చు; కు. అణె, అరికాళ్లలో వచ్చే

చర్మవ్యాధి; క. అణె. వుండుమొన; మ. అణె. కురువు

కురుదు.

అణుళ; <క. అణె.

అణియము రూ.చూ. అణెము. వి. 1. గ్రామం; 2. మాగాడి

చూమి; 3. సరిహద్దు.

అణి రూ.చూ. అణి. వి. మర్కావయవం.

అణి రూ.చూ. అణి. విద. గుండ్రని. కృష్ణ.శ. 16.

అణె రూ.చూ. అణెయ. వి. దద్దురు, చొచ్చు. ఆం.దా. 2.181.

అణెము చూ. అణి. 1. మంచి వంశం; 2. పశువులు మొ;

వాటి మంచి సంప్రదాయం, మంచి కులం.

పో.చూ. నాదేము, నాదేము మొ.

అదేము² చూ. అదేయము. వి. రాష్ట్రం, దేశం. ఆం.దా. 2.7.

పో.చూ. క. మాగణి, మాగణి. జిల్లాలో గానీ
రాలూకాలో గానీ ఒక ప్రాంతం; పో.చూ. తు. మాగణి;
పో.చూ. క. మాకాణిమీ. జిల్లా, రాష్ట్రం, రాలూకాలో
కాణిమీ. జిల్లా, రాష్ట్రం. రాలూకాలో ఒకే కరణంకింద
ఉన్న పెక్కు గ్రామాలుగల ప్రాంతం.

సం. అణి. ఇంట్లో మూల, నరిహద్దు;

ఒ. అణి. నరిహద్దు; హిం. అణి.

<సం. అణి-.

అంట్ల చూ.చూ. ఆంక్ష. వి. వెరి. బహిష్కారం.

అండ చూ.చూ. హందా. వి. పెద్ద పాత్ర.

అండా చూ.చూ. హందా. వి. పెద్ద పాత్ర.

అందారి వి. శైవుల పేర్లకు చివర చేరే ఒక గౌరవ వాచక
ప్రత్యయం. బసవ. 4.965 వం.

క. అందారి. పాలకులు, యజమానులు; అండి. శైవ
పరివ్రాజకుడు; క. అందారీ. (గౌరవ మాత్రం. బ.వ.
యజమాని, ప్రభువు, దేవతలు; అంటు. పాలకుడు; పో.చూ.
అల్వారీ. పరమప్రభువు, భగవంతుడు; మ. అంటి.
సన్యాసి, సుబ్రహ్మణ్యస్వామి భక్తుడు.

<మూ.ద్రా. *అణ్-ట్. ఆర్ (<*అణ్-ట్-).

అణ్ణ చూ. ఏణ్ణ. వి. సంవత్సరం.

<ఏణ్ణ.

అండుమారి చూ.చూ. ఆదారి.

అణ్ణవాణ్ణ చూ.చూ. అన్నాదు. వి. ద్రావిడ ప్రబంధకర్తలు.

అండ్రిన్ వి. 1. గారాబంగా పెరిగే పిల్లలు చేసే అల్లరి;
2. సంతోషం.

ఒ. ఒండారి. పౌరుషం, సాహసం; పో.చూ. అంటు.
పొగరుదోకుతనం, ఉద్రేకం;

క. అన్దు. హుద్దిగా నిండిన, విస్తరించిన, అంతరించిన,
అగ్ర. విస్తృతి.

అడుది చూ.చూ. అడుది. విరళప్రయోగం. వి. శ్రీ. కాగ. 9.408, ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 2407.

అడు చూ. అడు. అ.క్రి. 1. చాలు. కాళ. 3.265; 2.
కాకు, ఓర్పు. ప్రవా. 2.59; 3. సమృద్ధిగానుండు.
యయా. 1.94.

క. అట్. చాలు, సమృద్ధుడు, కాకు, ఓర్పు; క.
అట్టు, చాలు, ఓర్పు, భరించు. అట్టారీ. సమృద్ధిమైన;
అట్ట. విశాలమైన, మేలైన; మ. అట్టుక. వృద్ధిపొందు.

<మూ.ద్రా. *అట్ట-.

అడుది చూ. అడు. అటి రావటం, సరిపోవటం.

అడుమాటు వి. కలగలుపు.

అడుది చూ. అడు.

అడుమాటు చూ. అడు.

అడారి చూ. అడు¹.

అడాలు చూ.చూ. అడాలు. వి. వృక్ష విశేషం.

-అడి పో.చూ. -అడు¹. అవ్య. కొన్ని బహువచనాంతాలకు
శ్రీకృష్ణంలో వచ్చే మకుటర్థక ప్రత్యయం. వగలాడి,

కులుకులాడి మొ.

క. -అడి, -అలి. అడటం, చెయ్యటం అనే అర్థం వచ్చే
నామాంక ప్రత్యయం. ఓదాలి. చదువరి; జూదాలి.
జూదరి; పో.చూ. క. -అట్టి. శ్రీలింగ, వి.వ. నామాంక
ప్రత్యయం; -అల్. శ్రీలింగం. వి.వ. నామ క్రియాంక
ప్రత్యయం.

<మూ.ద్రా. *అడ్.

అడు¹ చూ. అడు², అడు³. పో.చూ. అడు. వి. శ్రీ సంబంధి.

పో.చూ. క. అట్టి. శ్రీ; -అల్. శ్రీలింగ వి.వ. ప్రత్య
యం; గోం. అల్. శ్రీ; కుణ. అస. శ్రీ; కువి. అజ.
శ్రీ; అడి. భార్య.

<మూ.ద్రా. *అడ్- < *అడ్-న్-.

అడుది చూ.చూ. అడుది. వి. శ్రీ. కాగ. 9.408, ద్వి.
హరిశ్చ. ఉ. 2407. అడారి చూ. అడుమారి. వి. శ్రీ
లక్షణంగల; వి. అడంగివాడు క. అట్వారి. మగ
లక్షణాలుగల అడది, మగరాయుడు, గయ్యాళి. అడుకట్టు
చూ.చూ. అడుగట్టు. వి. శ్రీ వస్త్రధారణ వద్దతి. అడు
కూతురు చూ. అడకూతురు, అడుగూతురు. వి. శ్రీ.
అడుగుటి వి. యోని. అడుగట్టు (-కట్టు) చూ. అడుకట్టు
వి. శ్రీ వస్త్రధారణ వద్దతి. భార.విరా. 1.228. అడుగొప్పు
(-కొప్పు). వి. కూతురు. రాజవా. అడుగూచి (-కూచి).
వి. గయ్యాళిది. కక. 3.20. అడుగూతురు (-కూతురు).
చూ.చూ. అడుకూతురు వి. శ్రీ. శివ.సా. 417. అడుగొల
(-కొల) చూ. అడుకొల. వి. 1. శ్రీ హత్య. ద్వి.ప్రభు.
2.81; 2. శ్రీహత్యా పాతకం. అడుచందము చూ. అడు
చందము. వి. శ్రీ చూపు. భార.విరా. 1.281. అడుకోడు
చూ. అడుకోడు, అడుదోడు. వి. 1. సోదరి; 2. శ్రీ
సాయం. అడుదారి చూ. అడుమారి. చూ. అడు¹. వి. శ్రీ.
అడంగియైన; వి. అడంగివాడు. క. అణ్మారి. పుంస్త్యం
గల శ్రీ. అడుది చూ. అడది, అడుది. వి. శ్రీ. అడుదొంగ
వి. దొంగయైన అడుది. హరిశ్చ. 5.132. అడుదొంగము
(-తనము) వి. 1. శ్రీకృష్ణ. శ్రీ లక్షణం. భార.విరా.
1.288; 2. బలహీనత. అడుదోడు (-కోడు); చూ.చూ.
అడుకోడు. వి. 1. సోదరి, సోదరిత్వం. మను. 4.87;
2. శ్రీ సాయం. అడువట్టి వి. అడవిల్ల. హర. 5.40.
అడువడుచు చూ.చూ. అడువడుచు వి. భారిక. అడుపావ
వి. భారిక. అడుపిల్ల వి. భారిక. అడుపుట్టువు వి. 1.
సోదరి; 2. అడవనృ. అడుబడుచు చూ. అడపడచు, అడ
బడుచు, అడుపడుచు. వి. 1. కూతురు. రా.వి. 1.38;
2. భర్త సోదరి. అడుబిడ్డ చూ. అడుబిడ్డ. వి. 1.
కూతురు. కాళీ. 2.53; 2. భర్త సోదరి; 3. భారిక.
అడుబీట వి. అడుజారి బీర. హంస. 4.10. అడుబొట్టి
చూ. అడబొట్టి, అడబొట్టి, అడుబొట్టి. వి. భర్త సోదరి. అడు
బొట్టి చూ.చూ. అడుబొట్టి. వి. భర్త సోదరి. అడుముండ
చూ. అడముండ. వి. నీలశ్రీ. అడుమొత్తము వి. శ్రీ సమూ
హం. భార. శ్రీ. 2.173. అడుమొత్త చూ. అడుమొర వి.
అడుదాని మొట్ట. మను. 4.66. అడుబిడుచు (-వడుచు).
వి. 1. కూతురు. రాజవా. 1.38; 2. భర్త సోదరి; 3.

అధ్యమైతి చూ. ఆధ్య!
అత. యా. చూ. హా. నీ. పన్నె కట్టెటవ్వదు ఇద్దరు మద్య
పుల్లలను నమంగా ఒత్తే కొయ్యబిళ్ళు
అత్తరము. యా. చూ. అత్రము.
అతగాడు. చూ. ఆ.
అతడు. చూ. ఆ.

సం. అధి.- ఆలోచన, శ్రద్ధ, మనోవ్యథ; ప్రా. అహి.
వ్యాకులత, బాధ, మనోవ్యథ; హిం.పార. యాద్ ;
మరా. అధి. వ్యథ, వ్యాకులత ; యాద్, యాది. జ్ఞప్తి.

ఆద < నం. ఆద్యన్.

ఆదమణచు అ.క్రి. 1. నిర్వహారంగా ఉండు. దార.సా. 1.51; 2. మైమరచు, స్ఫురించు, వివశత్యమొందు. అము. 4.186. ఆదమణచు వి. పరాకు, విమరిపాటు.

ఆద² వి. పచ్చగా ఎరిగిన పైరు

ఆద³ దూ.చూ. ఆదా.

ఆదట¹ వి. 1. ఆనత్తి అనేక్ష. దార.ప్ర. 2.9; 2. ప్రేమ, అనురాగం. విజ్ఞా. పృవ. 141; 3. భక్తి. మార్క. 7.22; 4. వాత్సల్యం, దయ. రం.రా. ఉ. 73; 5. సంకృప్తి. హరి.పూ. 7.91; 6. దర్శం.

నం. అదర. గౌరవం, శ్రద్ధ, ఇబ్బంది; ప్రా. అదర, అయర. గౌరవం; అతల్లి. నృప్రయోజనం; పా. అదర, అదరతా. గౌరవం; నే.హిం. అదర్. గౌరవం. ఒ.గు. మరా. అదర.

ఆదటవోపు -పో.క. అ.క్రి. కనియు, తృప్తిసొండు. దార. ఆది. 4.144.

ఆదట² అవ్య. 1 తరువాత, అనంతరం. ఉదా. 2.288; సానంద. 1; 2. చాలా దాగా, పూర్తిగా.

క. అదలె. ముఖం, ఆదిముఖ్యం అదమి, అపకల; అదం. (ఆయ) + అమ్.

ఆద < ఆ + (ర)దల. మిదట(న్) ముంగట(న్) మె. వాటి సామ్యాన ఏర్పడి ఉంటుంది.

ఆదటవోపు చూ. ఆదట.

ఆదమణచు చూ. ఆద¹.

ఆదమణచు చూ. ఆద.

ఆదరబాదర దూ.చూ. ఆదరాబాదరా. వి. కొందర, తొట్రు పాటు.

ఆదరబాదరా దూ. ఆదరబాదర. వి. కొందర, తొట్రుపాటు (దృశ్యనుకరణ శబ్దం).

ఆదరబాదరాగా క్రి.విణ. కొందరగా, తొట్రుపాటుగా. ఆదరబాదరాగా చూ. ఆదరాబాదరా.

ఆదరికము వి. దీక్ష. బసవ. 1.8.

క. అదరిక. గౌరవించేవాడు, అవసరానికి అడుగునే వాడు.

< నం. ఆదర - + తె. ఇక.

ఆదరువు వి. ఆదారం, ప్రాప్త. కృష్ణ. 4.84, గీతా.వి. 2.128.

నం. అధార. ఆదారం; ప్రా.పా. అధార; నే.హిం. అధార; ఒ.గు.మరా. అధార,

క. అధార; కు. అధార. క. అతరువు; మ. అదరమి, అదరవు.

< నం. ఆధార.

ఆదరిబాదరి పో.చూ. ఆదరాబాదరా. దూ. ఆదాబాదా. వి. కొందర, తొట్రుపాటు.

కుమా. అద్దాబద్దా. మార్పు, పరివర్తనం; నే.హిం. అదలబదల; ఒ. అదలాబదలా; గు. అదలా బదలి; మరా. అదలాబదల; ఉ.పార.అర. అదల బదల, అద్దాబద్దా. ప్రత్యామ్నాయం, మార్పు ఒక వస్తు

విద్వి మరియొకటి పచ్చుకొనుట;

పో.చూ. క. అదలుబదలు; ప్రా. అదలబదలి.

< ఉ. అదర్బదర్.

అదా దూ. ఆద³. వి. ఆదాయం, రాబడి, లాభం.

హిం.ఉ. అదా. దాకీ లేకుండా తీర్చివేయటం, దాకీ లేకపోవటం, పరిశుద్ధం.

< ఉ. అదా.

అదాపరచుట వి. చెల్లించటం, అప్పు మొ. తీర్చటం.

అదాపరచుట చూ. ఆదా.

అదాబాదా దూ. చూ. అదలదాదల. అవ్య. కొందరగా, తొట్రుపాటుగా.

అదాబి వి. నమస్కారం, గౌరవం.

నే. అదబి. గౌరవం, భయం; హిం. అదాబి.

ఆదారాలు, నమస్కారం; మరా. అదబి. గౌరవం;

అదాబి. నమస్కారం; ఉ. అదాబి. ఆదారాలు,

మర్యాద, సౌశీల్యం, నమస్కారం, గౌరవం పార.

అదాబి. మంచిఅలవాట్లు, నరకస్వభావం అర. అద్బి.

సౌశీల్యం;

క. అదాబి. గౌరవం, నమస్కారం.

< ఉ. అదాబి.

అదావతు దూ.చూ. అదావత్. వి. ద్వేషం, శత్రుత్వం.

అది¹ వి. 1. నుగుణం, విధి; 2. చైతన్యం; 3. గుర్తు, జాడ.

అది² దూ.చూ. అదితి. వి. 1. కొలత; 2. నమూనా.

అది³ నమాసాద్లో పూర్వవదంగా అర్థవివరి. కల్గిస్తూ ప్రయుక్తం. విణ. మొదటి.

నం. అది. మొదలు; ప్రా. మహా. అ.చూ. పా. అది.

< నం. అది.

అదిఅంధ్రులు వి. బ.వ. అంధ్రులలో మొదలైనారు, హరిజనులు. అదివెలమలు వి. బ.వ. వెలమలలో ఒక తెగ.

అదిఅంధ్రులు చూ. అది³.

అదికొను దూ. అదిగొను. అ.క్రి. మొదలిడు, ఎదుర్కొను, నడుపు, మీదపడు, ఎదురుపోవు. దార.విరా. 5.73,

ప్రోణ. 5.308.

క. అతి. అశ్వగతి విశేషం, శేచికం.

< అది³ - కొను.

అదిగొను దూ.చూ. అదిగొను. అ.క్రి. ఎదుర్కొను. ఉ.హా. 5.251.

అదివెలమలు చూ. అది³.

అదీకము వి. లాభం.

నం. అదిక. ఎక్కువ.

< నం. అదిక.

అదుకామ అ.క్రి. 1. కమ్ము. రామవ. 4.147; 2. ప్రాపగు, ఆదారమగు. చంద్రా. 4.176.

అదుర్గా వి. భయం, బాధ, దుఃఖం, కలకూర్చి.

నం. అతురతా.

మరా. అజుర్తా అజుర్తా. విచారకరం; అజుర్దగి.

విచారం ; ఉ. అజర్గ. విచారకరం ; అజర్గి. దాద, అవద, దుఃఖం ; అజర్గహ ; పార, అర్దుర్దా, అర్దుర్దా.

< ఉ. అజర్గ.

అదృష్టవదుట వి. ఇబ్బందిపడటం, తొందరపడటం. అదృష్టవదుట చూ. అదృష్ట. అదృశ చూ. ఆ³.

అదొండ చూ.చూ. అరుదొండ (Capparis zeylamica).

అద్రెగాణము వి. 1. పెద్దగా అరచి మోసగించటం ; 2. అన్యాయం.

అవ¹ వి. 1. ఒట్టు, తోడు. దార.ద్రోణ. 2.311 ; 2. అజ్జ, ఉత్తరువు. కాశీ. 4.37 ; 3. ప్రమాదం. చెన్న. 3.428. 4. సాక్ష్యం. శృం.వై. 3.144 ; 5. కోపం. రాదా. 3.89.

నం. అజ్జా. ఉత్తరువు, అదేశం, అనుజ్ఞ ; ప్రా.పా. అణ, అణ్ణా ; అవ. అణ ; హిం. అన్ ; గు. అణ ; సిం.మరా. సింహ. అణ ;

క. అణె ; కు. అజ, అణ్ణె. అజ్జ, ప్రమాదం, ఒట్టు, నత్తం ; మ. అణ.

< ప్రా. అణ.

అవపెట్టు న.క్రి. 1. అజ్ఞాపించు. ప్రబోధ. 3.39 ; 2. వేడు. వేంక.శ. 108. అవపాడుచు చూ. అనవాడుచు. న.క్రి. అజ్ఞాముద్రవేయు. కళా. 3.193. అవపాడుచు చూ.చూ. అనవాడుచు. న.క్రి. 1. అజ్జపెట్టు. హరిశ్చ.ఉ. 1612 ; 2. ఒట్టుపెట్టు. వల్నా. 2. అవనైచు అ.క్రి. ఒట్టుపెట్టుకొను ; న.క్రి. ఒట్టుపెట్టు. దోష. 3.18. అవపాడుచు అ.క్రి. ఒట్టుపెట్టుకొను. నిరం. 2.17.

అవ² వి. గుర్తు, బాద.

పా. అన్న. విజ్ఞానం.

అవగోలుపోవు (-కోలుపోవు). అ. క్రి. మాసిపోవు, నశించు. అవవాలు¹ వి. 1. గుర్తు, అడియాలం. దార.అశ్వ. 3.95 ; 2. నంకం. (అవ²+వాలు). అవవాలువట్టు న.క్రి. గుర్తువట్టు, చిహ్నంవల్ల తెలిసికొను.

అవ³ క్రి.విద. క్రిస్తుశకవత్సరమాచకం 'అవ 1972'. Anno domini అనే లాటిన్ వదం నుంచి పోయ్యగీడు దాషలోనికి ఈ వదం చేరిఉంటుంది.

పో.చూ. క. అన్. నిర్దేశార్థక. విద. అ ;

లాటి. Anno domini. క్రిస్తుశకవత్సరంలో ;

పోయ్య. అన్. నంవత్సరం.

< పోయ్య. అణ (విజయనగర ప్రజలమా బుడతకిచు లకాగల ఒప్పందాల ద్వారా ఒడంబడికల ద్వారా ఇది తెలుగులో చేరి వుంటుంది).

అవక¹ చూ. అనెంక. అవ్య. ఇటుపిమ్మట. తరువాత.

కు. అని. అకోహ. పో.చూ. క. అ-న-క-కాల్. అయితే.

పో.చూ. అయినాక, అయినవెనుక, ఆవెనుక.

అవకట్ట చూ. అను¹. వి. నదికి అడ్డంగా కట్టిన కట్ట.

క. అణెకట్ట, అణెకట్టు ; కు. అణెకట్టు ; క.

అణె-క-కట్టు. అనకట్ట, అణ్ణె. గట్టు.

మూ.ద.ద్రా. అణ్-/* అణ్-.

అవగ¹ చూ.చూ. అనబ. వి. పొలంగట్టునా, పెరళ్లలోనూ పెంచే తిగెపైరు (Bottle gourd lagemaria volgaris).

అవగోలుపోవు చూ. అన².

అవతి చూ. అన¹. వి. అజ్జ, అనుమతి. 7 శరా. రామేశ్వరం (కడప) కాననం, విశ్ర. 1.154.

నం. అజ్జిత్తి, అజ్జి ; అజ్జిత్తి. అజ్ఞాపించిన ; ప్రా. పా. అణ్ణి. అజ్జ ;

క. అణితి ; క. అణితి ; మ. అణ.

< ప్రా. అణ్ణి-.

అవతియిచ్చు చూ. అనతియిచ్చు. న.క్రి. అజ్ఞాపించు.

అవతియిచ్చు చూ. అనతి.

అవవ¹ వి. సొరపాడు.

అవవకాయ వి. సొరకాయ.

అవపెట్టు చూ. అన¹.

అవపాడుచు చూ. అన¹.

అవవి చూ. అనగ, అనవ, అనబు, అనిగం, అనిగెం, అనుగ, అనుగము, అగుగు. వి. సొరకాయ (Cucurbita lagemaria).

నం. అలాబు, అలాబుక, అలాబూ ; ప్రా. అలాఉ.

అలాఉ ; అమా. అలాఉ, అలాఉ, లాఉ ; పా.

అలాపు, అలాపూ, అలాబు, అలాబు, లాపు, లాబు,

లాబుక ; శార. అలాపూ ;

క. అలాపు, అలాపు, అణకం, అళకం.

< నం. అలాబు-.

అవవి చూ. చూ. అనవి వి. సొరకాయ.

అవవాలు చూ. అనవాలు². వి. గుర్తు.

అవవాటిపొలము వి. గట్లకగాదాల్లో ఉన్న పొలం, హద్దుల గుర్తులులేని పొలం.

అవవాయితి చూ. అనుమాయితి. వి. ఆచారం, సంప్రదాయం.

నం. అను+అయతి = అన్యాయతి. మొదటినుంచి వచ్చినది.

< నం. అన్యాయతి-.

అవవాలు¹ అన+పాలు. చూ. అనాలు. వి. మరగకాగినపాలు.

శృం. వై. 6.124.

< నాన+పాలు ; చూ. నాను.

అవవాలు² చూ. అన².

అవవాలువట్టు చూ. అన².

అవనైచు చూ. అన¹.

అవపాడుచు చూ. అన¹.

అవపావు చూ. అన¹.

అనాది చూ. ఏనాది, యానాది, యేనాది. వి. దక్షిణదేశంలో ఒక తెగవారు.

క. ఏనాతి. రాజు మంత్రికిచ్చే బిరుదం, సేనాని, సైనికుడు, యోధుడు ;

నం. సేనాధిప-?, సేనాధినాథ ; ప్రా. సేనా హిత్తె ; పా. సేనాపతి.

? < నం. అనాది-. అదితెలియని, పురాతనమైన.

అవలు చూ. అనవలు'. వి. మరగ కాగినపాలు. రాజవా.
2.127.

అవిక' చూ. అను'.

అవిక' రూ. అనిక. చూ. అటు. వి. తగినంత, అదిం.
ఉదా.: అన్నం. 'అనిక' దారేదు. అన్నం నరిపోలేదు.
నం. అనేక; ప్రా. అణిక్క, అణిక్క, అణిక్క,
అణిక్క; మదా. అణిక్క. ఎక్కువ.

అవిక రూ. చూ. అనిక. వి. తగినంత, అదిం.

< మదా. అణిక్క.

అవిగం రూ. చూ. అనబ.

అవిగెం రూ. చూ. అనబ.

అవిం చూ. అను'.

అవిరిచ్చ రూ. చూ. అనరియిచ్చు. స.క్రి. అక్షాపించు.

అవిసెల వి. మిడున మానం.

క. అని. రమిళ సంవత్సరంలో మూడోసెల.

అవియ రూ. చూ. అడియ. వి. ఒక విడమైన జబ్బు, ఎర్రని
దద్దు.

అను' స.క్రి. 1. ఆశ్రయం చేసికొను. ఆశ్రయించు. బాగ.
9.529; 2. అడుచు. నరన. 2.47; 3. అడ్డగించు,
నిరోధించు. విజయ. 3.149, కవిక, 3.92; 4. నహించు,
ఓర్పు. వసు. 3.175; 5. బారమగు. వసు. 3.37; 6. ఆక్ర
మించు, కమ్ము. వసు. 2.74, దా. 2.56; 7. అంటు, తాకు.
ఇందు. 1.20, నీలా. 1.109; 8. హించు, సారంగ.
క. 3.59; 9. వహించు, మోయు. ఉ. హరిశ్చ. 2.71,
దా. 2.172; 10. గ్రహించు, పట్టుకొను. దశ. 2.192;
అ.క్రి. గోచరమగు, కనబడు.

క. అన్, అను. అనుకొను, వంగు, గ్రహించు.
దరించు, నహించు కు. అనిపుని. వంచు, అనుకొనజేయు;
'క. అట్లు. తలపైగానీ మూపుపైగానీ మోయు, నహించుకు.
నడిపించు, దారిచూపు; పో. చూ. మ. అణ. అధారం,
దిండు; కుణ. విన్నా. తల అన్ను; కురు. అన్. ఒరపిడిచే
నొప్పించు; మాల్లో. అన్ తిట్ట. దిండుపై
అనుకొను.

< మూ. ద్రా. *అన్-.

అవిక' వి. 1. అనుడు, అనుకొనటం. చంపూ. 3.86;
2. దార్శనం. క. అనిక. పట్టుకోవటం మొ., అనుకోవటం.
ఈతకర. అనించు స.క్రి. 1. నొక్కు. కళా. 2.94;
2. అనునట్లుచేయు, మోపు. అనుకంట్లము వి. ఒక రకం
నంది. హంస. 5.97. అనుకట్ట రూ. అనుకట్ట. వి. ఈత
కోల. చెన్న. బ. 2.29. అనుకొను స.క్రి. 1. వహించు;
మోయు. ఉ. హరిశ్చ. 2.71; 2. ఆశ్రయంగా చేసుకొను;
3. కాకియందు. అనుకట్ట (-కట్ట). రూ. చూ. అనుకట్ట. వి.
ఈతకోల. అనుకు వి. అనుకోవటం. అనుకుకట్ట వి.
అరుగుకు ఒకవైపున అనుకోవటానికి పీలుగా కట్టినదిండు.
అనుకుదిల్ల రూ. చూ. అనుకుదిల్ల. వి. దిండు, బారీసు.
అనుకుదిల్ల రూ. అనుకుదిల్ల. వి. దిండు, బారీసు.
అనుపామలు వి. బవ. పట్టు పూర్వోత్తరాలు. అనువు వి.
అనుడు, అనిక, దార్శనం.

అను' స.క్రి. 1. కాగు. దార. విదా. 2.98, మను. 1.4;
2. తిను. దార. అను. 1.247, మను. 4.98; 3. విను.
దాగ. 10. ఉ. 968, కళా. 4.39; 4. అమాటించు.
మను. 5.52; 5. రుచిచూచు. దా. 2.307; 6. అనుద
విండు. అ.క్రి. అంగీకరించు.

క. అర్. తిను, కాగు, అనుదవిండు;

నం. అన్. నోదు, ముక్కు, శ్వాస.

< మూ. ద్రా. *అ-+న్ రేదా-5.

అనుకంట్లము చూ. అను'.

అనుకట్ట చూ. అను'.

అనుకొను చూ. అను'.

అనుగ రూ. చూ. అనబ.

అనుగము రూ. చూ. అనబ. దార. అను. 3.189.

అనుగట్ట చూ. అను'.

అనుగు రూ. చూ. అనబ.

అనుగు < అనువు < అనులు. బహుళః < నం. అలామ.

ఇది తెలుగు 'అను' దాతునకర్త వదం కావచ్చు. నేలకు
అనుకునేది అనే అర్థంలో.

అనుకు చూ. అను'.

అనుకుకట్ట చూ. అను'.

అనుకుదిల్ల చూ. అను'.

అనుకుదిల్ల చూ. అను'.

అనుపామలు చూ. అను'.

అనువుకాయ చూ. అనబ. వి. పొరకాయ.

అనుబద్ధ వి. పెంకు నున్న వరచటానికి కుమ్మర్లు నాడే వల్లవి
కొయ్యముక్క.

అనుమాయితి రూ. చూ. అనవాయితి. వి. అచారం, సంప్ర
దాయం.

అనువు చూ. అను'.

అనె' రూ. చూ. అడియ. వి. కొబ్బ, దద్దురు. అం.దా. 2.181.

అనె' వి. కొరికి, వదుగులో కింది పోగులూ పై పోగులూ
కలిసే చోటు.

అనెకొను వి. నీళ్ల కాచే పెద్ద పొయ్యి.

అనెగుంజ వి. అడ్డవట్టిలు వేయటానికి ఆధారంగా ఉండే
వంగల గుంజ.

అనెం (కర్ర) రూ. చూ. అన్నెము. వి. కోరమాను; అనెవ
అని పీలువబడే ఒక మొక్క; దీని కొయ్య చిన్న చిన్న
పరికరాలను చెయ్యటానికి వనికి వస్తుంది.

అనెంక రూ. చూ. అనక. వి. తరువాత.

అందేలజాల వి. అముదవు గింజమిది చారలాటి చార.

అందేల < అముదాల < అముదముల + జాల.

అందేలబిల్లి అముదవు గింజలాగ తెలుపుమిద నల్లటి పొడ.

అందేల < అముదాల < అముదముల + బిల్లి.

అదోక చూ. అ'.

అదోకగా(న్) చూ. అ'.

అదోకపాటు చూ. అ'.

అదోడు (-తోడు) రూ. చూ. అడుగుదోడు. వి. సోదరి.
కాళిందీ. 3.102. 'అడుగు'కు సంక్షిప్త రూపం.

అవ్వము రూ. అనెవ, అనెం. వి. కోరమాను (Antedesma bunis)

అవ్వబెడ్డు వి. అంకోకు.

అ³+వరి+ఎడ్డు?

అవము రూ.చూ. అప్పము. వి. దక్ష్య విశేషం.

అవరంజి రూ.చూ. అవరంజి. వి. బంగారం, మేలిమిబంగారం.

మెకంజి. 106, కలుచేపల్లె. 229.

అవసోపాలు వి. జ్వరాదులవల్ల కలిగే అలనట.

<అవ¹+సోప(మి)> <నం. స్వాప- నిద్రమత్తు, తిమ్మిరి, పక్షవాతం.

అవసోపాలువదుటి వి. ఉన్నదున్నురనటం; అలనటకో గాని, దాదకోగాని నిష్కార్యటం.

అవసోపాలువదుటి చూ. అవసోపాలు.

అవ¹ రూ.చూ. అవ. వి. 1. నిలుపుదం, అడ్డగించ;

2. మేడు; 3. నెలవ; 4. అండ.

క. అపు. అధు, ఆదారం, ఆశ్రయం.

అవ² వి. దగ్గర, అంచు. ఉదా. కొండలావున (కొండల దగ్గర, కొండల కింద).

<దావ; 'అవ' నుంచి అని వ్రా.

అవ్వకోరా వి. జలపాత్ర.

కా. అబ్బోర; నే. అమ్మోరా; హిం. అబ్బోరహ్; గు. అబ్బోర; ఉ. పార. అబ్బోరహ్.

<ఉ. అబ్బోరహ్.

అవ్వరు రూ.చూ. ఈపిరి. వి. ప్రాణం.

అవ్వపెట్టు వి. కట్టుబడిలో క్రమంగా కగ్గించే కగ్గింపు, పెంచే పెంపు.

<నం. Off-set.

అవె చూ. అ³.

అవేక్ష వి. ప్రేమ, కోరిక, ఆశంస. సాహిత్య సమీక్ష. 275.

నం. అవేక్ష. ఎదురు చూచుట, ఆశ, కాంక్షించుట; ప్రా. పా. అవేక్ష; నే. ఒ.హిం.గు. అవేక్ష;

క. అవేక్ష; ఉ. అవేక్ష.

<నం. అవేక్ష.

అపోనవము రూ.చూ. అపోననము. రోజు. 6.194.

అపోనావము రూ.చూ. అపోననము.

అపోక చూ. అపోవ.

అపోవ అ¹⁰+పోవ. అ.క్రి. సంకృప్తిపడు. దార. ఆది. 8.172, ఉద్యో. 2.32.

పో.చూ. క. అ. వర్తిల్లు; అక్కయ్. కలిమి, లాదం;

అపోక వి. కృత్తి, కనివి.

అపోనవము రూ. అపోననము, అపోసానము, అపోసానము.

వి. రోజునానికి ముందు తర్వాత వుడిసిట్లో నీళ్ళుపోసికొని అరిమంత్రించి తాగటం; అపోశనం.

నం. అపోశన- (అప+అశన); అపోశనమ్. మదా. అపోశన;

క. అపోచనమ్; క. అపోచనమ్. మ.

అభోజనమ్.

<నం. అపోశన-.

అపోనవమెత్తు అ.క్రి. అరిమంత్రించి వుడిసిటికో నీటిని తాగు.

అపోనవమెత్తు చూ. అపోననము.

అపోనావము రూ.చూ. అపోననము.

అప్పారి రూ.చూ. అబువారి. వి. కల్లు సారాయిలవ్విడి వేసే పన్ను.

అప్పిల్ వి. నీమరేగుపండు. నీలగిరి యాత్ర. పు. 34.

<నం. Apple.

అపారము వి. అకచేకుల చొక్కా.

<నం. Half-arm.

అపీమ వి. కచేరీ, చాక్యాలయం.

క. అపీసు; టు. అపీసు; క. అపీస్.

<నం. Office.

అపీవరు వి. ఉద్యోగస్తుడు. నీలగిరి యాత్ర. పు. 4.

<నం. Officer.

అపి¹ వి. 1. కనుపాప. ఆం. దా. 2.143; 2. కనురెప్పల వావ.

నం. ప్రా. పా. అభా. కాంతి, రంగు. సౌందర్యం, ప్రతి దింబం;

నే. ఒ. హిం. గు. అభా.

<నం. ఆదా.

అపి² వి. కింది అపిని, పేరాన, ఆశ్రం.

పో.చూ. క. అవల్. కీవవాంచ, అత్యాళ; అవా. దురాళ; అవావు. పేరానవడు; మ. అవల్. కోరిక;

అతిక్క. కోరు; టు. అవుల్. పేరాళవడు.

<మూ.వ.ద్రా. *అవ్--.

అబద్ధ చూ. అ³.

అబిరు రూ.చూ. అబాలు. వి.బ.వ. ఆవగించలు.

అబాదా చూ. అబాదు. వి. వ్యవసాయం, వ్యవసాయదారులు.

అబాదీ చూ. అబాదు? వి. ఈరి ఉమ్మడి భూమి.

అబాదు వి. వర్ధమానమైనది, జనసాంద్రతగలది, సాగుచేయబడినది, జనావాసం.

నే. అబాది. వ్యవసాయ నంబంది; అబాద్. వ్యవసాయం; ఒ. అబాద్. వ్యవసాయం, వానయోగ్యం; హిం. అబాద్. సారవంతం; గు. అబాదా. వానయోగ్యం; మరా. అబాద్. స్థిరపడినది, సాగుచేయబడినది; అబాదీ, అబాద్. సుఖం, కొత్త ఈరు; అబాదాని. సమృద్ధి; ఉ. అబాదీ. ఈరిపట్టు, జననంభ్య, సంపద; అబాద్. జనావాసం; అబాదాని. ధనవంశమై జనసాంద్రతగల ప్రదేశం, సంస్కృతి; అబాద్. జనావాసం, సమృద్ధి, సాగుచేయబడిన భూమి, నివాస ప్రదేశం, సంపత్తి; పార. అబాద్; ఆర. అబాద్. వ్యవసాయం.

క. అబాదు. వర్ధమానమైనది, జనసాంద్రతగలది, సాగుచేయబడినది; క. అపాల్చెయ్. ఒక ప్రదేశంలో వ్యవసాయం పెంపొందించి, దాన్ని జనావాసంచేయు.

<ఉ. అబాద్.

అబాదుచేయుట వి. జనావాసంగా చేయుటం. క. అపాల్. వెయ్.

అదాదుచేయుట చూ. అదాదు.

అది చూ. అది. వచ్చానంతలో వేసిన పరిపంట్.

అదిగ చూ. అ³.

అదిగె చూ. అ³.

అది వి. చూగాటి.

హిం. ఉ. పార. అబి. జలనంబంది ;

<ఉ. అది.

అబుకారి రూ. అబ్బారి, అబ్బారి. వి. కల్లు, సారాయిలమీద వేసేపన్ను.

నే. అబ్బారి, అబ్బారి ; ఒ. అబకారి, అబ్బారి ;

హిం. ఉ. అబ్బారి ; గు. మరా. అబకారి ; పార. అబ్- ; అరి. అబ్బర ;

క. అబకారి, అబుకారి, అబ్బారి.

<ఉ. అబ్కారి.

అబురి రూ. అబ్బోరు, అబ్బోరు, అబ్రూ, అబ్రూలు, అబ్రూలు. వి. పరువు, పురిష్ట.

నే. అబ్బు ; ఒ. అబురు ; హిం. అబరూ, అబ్బు, అబరు, అబ్బు, అబ్రూ ; గు. అబరు ; మరా. అబరూ, అబ్బు, అబ్బు, అబరు ; ఉ. అబ్బరూ ; పార. అబ్బరూ, అబ్బు ;

క. అబురు.

<ఉ. అబ్బరూ.

అబువ్య రూ.చూ. సాబువ్య. వి. దేవుని నైవేద్యం.

హో.చూ.క. బువ్య (బూవ). అన్నం ; దావ. అన్నం ; క. పుకా. అహారం.

సామి + బువ్య > సామివ్య > అబువ్య.

అబూతి వి. పెనులిండి, తిండి. ఆం.రా. 2.260.

<నం. అ + తుక్తి -

అబూతికాదు వి. తిండిపోతు.

అబూతికాదు చూ. అబూతి.

అబ్బెయ్య చూ. అ³.

అబ్బోడు రూ.చూ. అబువద. వి. అవద, పెరుగుగారె

అబ్బోడు! రూ.చూ. అబ్బోడు! వి. కలుపుమొక్క.

అబ్బోడు! రూ.చూ. అబురి.

అబ్బోతు! చూ. అ³.

అబ్బోతురొతు చూ. అ³.

అబ్బోతువేయుట చూ. అ³.

అబ్బోతుసారము చూ. అ³.

అబ్బోడు! రూ.చూ. అబ్బోడు. వి. అవురుదుబ్బు ; రెల్లుగడ్డి తెగకు చెందిన కలుపుమొక్క.

అబ్బోడు! రూ.చూ. అబురి.

అబ్బారి రూ.చూ. అబుకారి. వి. కల్లు సారాయిలపై వేసేపన్ను.

అబ్రూ రూ.చూ. అబురి.

అబ్రూబు రూ.చూ. అబురి.

అబ్రూబు రూ.చూ. అబురి.

అబ్బాసు వి. హేత్వాదానం, అక్రమం, మోటు.

నం.ప్రా.పా. అబ్బాసు. హేతువులాగా కన్పిస్తూ హేతువు

కానిది, విరుద్ధం ; నే. అబ్బాసు ; ఒ.హిం.గు. అబ్బాసు.

క. అబ్బాసు, అబ్బాసు, అబ్బాసు. హేత్వాదానం, లోటు ; క. అబ్బావము ; మ. అబ్బాసుమ్. నీచం, అనర్థం, క్రవ్యం.

<నం. అబ్బాసు.

అబ్బో! రూ.చూ. అ³. విద. గోనంబంది.

అబ్బోతు రూ. అబ్బోతు. వి. అచ్చుపెద్దు. కాన. 1407.

అబ్బో! రూ. అబ్బు. వి. అహారం, అన్నం. దారిదావ.

అబ్బోపెద్దు న.క్రి. అన్నంపెద్దు.

అబ్బ రూ.చూ. అబ్బము. వి. (కుమ్మరి కుండలు మొ. కార్పిటాని కేర్పరచిన) కాపు, అ వాపం.

అబ్బోవ్వు వి. పచ్చబొన్నలో ఒక రకం.

అబ్బద వి. 1. ఎనిమిది పైళ్ళ దూరం. దార.కల్య. 1.74 ;

2. పది పైళ్ళ దూరం.

హో.చూ. క. గావద, గావుద. పది లేక పన్నెండు పైళ్ళ దూరం ; హో.చూ. క. కాత, కావత ;

హో.చూ. నం. గవ్యూత, గవ్యూతి. దూరం, కొలత.

అమదకాయ వి. గోళ్ళగొండి తెగకు చెందిన ఒక రకం కలుపు మొక్క.

అమదీ రూ.చూ. అమని! వి. గ్రావణ వృద్ధిమ.

అమతి వి. 1. నెలవ ; 2. నంపుటనం.

నం. అవృత్తి. నంపుటనము ; పా. అవత్తి.

<పా. అవత్తి.

అమతికొల్పు న.క్రి. నెలకొల్పు, ఉంచు, ద్వి. పరకు. 5.389 వ. 8 పం. అమతింతు! అ.క్రి. పట్టు, కలుగు. దాగ. 10. ఉ. 270, 340. అమతిలు రూ.చూ. అమతిల్లు. అ.క్రి. పట్టు, కలుగు. అమతిల్లు రూ. అమతిలు. అ.క్రి. పట్టు, కలుగు. యయా. 1.28. కువ.చ. 3.110.

అమతికొల్పు చూ. అమతి.

అమతింతు! చూ. అమతి.

అమతింతు! న.క్రి. 1. పిలుచు, అహ్వనించు. దార.ఆర. 6.70, ఆను. 4.122 ; 2. అర్పించు, విందుచేయు. మార్క. 1.72 ; 3. ప్రకటించు. దాగ. 10. ఉ. 270.

4. గౌరవించు, సమూహించు, రంగా.చ. 2.212.

నం. అమర్చిత. పిలుచు, అహ్వనించు, అధిసంపించు ;

ప్రా. అమంతణం ; అమంతియ. అమంతికుడు ; అమంత. అహ్వనించు ; పా. అమంతన ; పిలుపు,

అహ్వనం, అధిసందనం ; అమంత. అమంతికుడు ; అమంతి. అమంతించు ; ఒ.హిం. అమర్చితణ. అహ్వనం.

<నం. అమర్చిత.

అమతింపు వి. పిలుపు, అహ్వనం, విందు. కళితేబ్బు. క.

అమతింపు చూ. అమతింతు.

అమతిలు చూ. అమతి.

అమతిల్లు చూ. అమతి.

అమదని రూ. అమదను, అమదని. వి. రాబడి, దిగుమతి, ఆదాయం.

ఒ.గు. అమదానీ ; హిం. అమదని ; ఉ.పార. అమ

దని ;

క. అనుదు.

<ఉ. ఆమోదనీ.

అమరము రూ.చూ. ఆమరని.

అమరము రూ.చూ. ఆమరము. వి. 1. ఆమరదండెట్టు; 2. ఆమరదండనె; 3. దండగ. అర్థవివరి.

అమరదర్శన రూ.చూ. ఆమరదర్శన. వి. ఆరాయవ్యయాలు.

అమరదర్శన రూ. ఆమరదర్శన. చూ. ఆమరని. వి. ఆరాయ వ్యయాలు; రాబడి, పోబడి.

హిం. అమరదర్శన. రాకపోకలు; ఉ.పాఠ. అమరదర్శన.

<ఉ. ఆమోదోదత్త.

అమరీ రూ. ఆమర. వి. 1. వనంకం. కు.నం. 4.186, పారి. 8.51; 2. వంక కోనీ కాగ్రత్త పెట్టించటం. ఆం. రా. 8.51; అవ్య. అధికంగా. హరి.పూ. 8.91, శేష. 1.92; విద. 1. అధికం, మిక్కుటం. హరి. 8.98; 2. కృత్రికరం. యయా. 4.18.

నం. శ్రావణం. ఒక నెల పేరు; శ్రావణ. శ్రావణ పూర్ణిమ; పా. సావణ;

క. అవణి, ఓణమ్. శ్రవణానక్షత్రం; క. అవణి. శ్రావణం; మ. అవణి, ఓణం. శ్రవణం; బ్రా. హమెన్. వంకకోత, వనానకొన్న; పో.చూ. హమెన్. వేసంగి.

<నం. శ్రావణి.

అమరీచెరి చూ. చెరి. వి. మన్మథుడు. సాంబ.దేవ. 8.

అమరీ వి. భయం, వ్యాకులత.

అమరీచెరి చూ. ఆమరని.

అమంద(ము) చూ. ఆ.

అమర్య వి. ఒక రకం అడవి దాన్యం.

అమము రూ.చూ. ఆమము. వి. కుమ్మరి కుండలు మొ. కల్ప చూని శేర్పరచిన కావ, ఆవాసం.

అమవడ రూ. అవడ. ఆమవడ, అదోడ. వి. 1. పెరుగులో నానలేనిన గారె; 2. మట్టిగవులును మొ. వాటిలో నాన లేనిన వడ.

నం. అల్లమ్. పులుపు; వట, వటక. నేతిలో వేయించిన గారె; పా. వడగ;

క. అమవడ, అంబోడ, అంబోడి; మ. అమబోడ; క. అమవటె.

<నం. అమ-+వడ.

అమవి చూ. అమాని. వి. 1. ప్రభుత్వయాజమాన్యం; 2. ప్రభుత్వయాజమాన్యంకింది చూపి. మెకంజీ. 1. కొండ పీడు. 82.

అమలు రూ.చూ. అమలు. వి. 1. ఆచరణ, పరిపాలన, ఆచరణలోకి తేవటం; 2. విచారణ; 3. స్థానం, పదవి. మెకంజీ. 2. పెడపూడి. పు. 18.

అమాన రూ.చూ. అమనన.

అమి చూ. అము.

అమిక చూ. అము.

అమింపు చూ. అము.

అమిత రూ.చూ. ఆమెక. వి. విందు, పిలుపు.

అమితి రూ.చూ. ఆమెక. వి. విందు.

అమిదము రూ.చూ. ఆమరము.

అమిదెము రూ.చూ. ఆమరము.

అమినికూలి చూ. ఆమని. వి. నాల్గవనికూలి, ఉడుపుకూలి. అమిషము రూ. హామిషము. వి. రాబడి, ఆస్తి, విలువ, ఉత్పత్తి సాధనాలు, ఉత్పత్తిమొత్తం.

నం. ఆమిష-. మాంసం, ఎర, రోగ్యవస్తువు, రోగం, లాభం;

క. ఆమిష. మాంసం, లంచం, కానుక, రోగ్యవస్తువు, కామం, రోరిక, సంరోగం; క. అమిటమ్. ఆహారం; పో.చూ. మ. ఆమిషం. మాంసం.

<నం. ఆమిష-.

అమిష రూ.చూ. అమిష. వి. కోర్టుగమస్తా.

అమిల్ రూ.చూ. అమిలు.

అమిలు రూ. అమిల్. వి. అధికారి, పర్యవేక్షకాధికారి. మెకంజీ. 1. కొండపీడు. 2.28.

హిం.మరా.ఉ.పాఠ.లర. అమిల్. అధికారి, ఉపాధ్యాయుడు;

పో.చూ. క. అమిల.

<ఉ. అమిల్.

అమి రూ. హాము. వి. 1. మదం, గర్వం. దీమ. 2.55;

2. (ఏనుగు) మదజలం. యయా. 1.83; క్రి.విద. అధికంగా, దట్టంగా, రాజవా. 8.84.

నం. అహమ్; పా. అహన్;

మరా. అహమ్.

<?నం. అహమ్. రోపదీర్ఘకలు.

అమి వి. మదం, గర్వం. సీరావి. 4.21, శతకంఠ., 4.21. అమిక రూ. హామిక. వి. మదం, గర్వం. విజయ.

5.42. <అము+ఇక. అమింపు అ.క్రి. గర్వించు. దూ. 8.162. <అము+ఇంచు. అమికవియ అ.క్రి.

1. మిక్కిలి వ్యాపించు, కమ్ముకొను. రామా. 6.107, పొందు. 2.152; 2. మదమెక్కు, కొవ్వ. విజయ. 8.28,

సారంగ.చ. 1.68; అమకొను అ.క్రి. 1. బరియ, కొవ్వ. హరి.పూ. 8.91; 2. అలముకొను, వ్యాపించు. మతికా.

2.146; 3. గాఢమగు, అధికమగు. సురా. 146; న.క్రి. కవియ, పైకొను. కృ.శకు. 8.92. అమలేమగు వి.

మదపులేమగు. రసిక. 1.2. అమనీరు వి. (ఏనుగు). మదజలం. అచ్చ.రా. 1.7.

అము వి. ప్రజ.

హిం. అమ్. సర్వసామాన్యమైన; గు. అమ; మరా. అమ్; ఉ. అమ్మ, అమ్; పాఠ. అమ్మహి; అర్థ.

అమ్మ;

బ్రా. అమ్. (>అర్థ. ఆమ్మ; పో.చూ. ఆలమ్ ప్రజ, కుటుంబం).

<ఉ. అమ్.

అము న.క్రి. కప్ప, కమ్ము.

<అలము. రోపదీర్ఘకలు.

అముట వి. కప్పటం, కమ్ముటం.

అమ¹ రూ. చూ. అవము. వి. (కుమ్మరి కుండలు మొ. బల్లకూని కేర్పరచిన) కాన, అవాపం.

అమవదుగు వి. ఆవానికి ముందుంచే చదునునేల.

అమపాల వి. ఆపం పైనవేసిన పూరిపాళ.

<అమ¹ + సాల < నం. గాల.

అమ² రూ. చూ. నాము. వి. జొన్న మొ. చాటి కొయ్యగాలున చిగిరిన మొలక. లేక జొన్నపైరు (ఇది మేసిన పశువులు ఉండి రోగం కలిగి చనిపోతాయి).

అమకవియ్య చూ. ఆము¹.

అమకొను చూ. ఆము¹.

అమట చూ. ఆము³.

అమదేనుగు చూ. ఆము¹.

అమదం వి. సేనం మొన.

అమదవి రూ. చూ. ఆమదని.

అమదప్పచెట్టు చూ. ఆముదము.

అమదప్పలొట్ట చూ. ఆముదము.

అమదము రూ. అమదము, అమిదం, అమిరము, అమిరెము, అయిరము², ఇందమ్. వి. 1. ఆముదంచెట్టు. కా¹. 8.284; 2. ఆముదంనూనె. ఆం.రా. 2.258.

క. అమంద, అమంద, అవుడల, అవుడల్ల, అవుడల్ల, అడలు; కొడ. అణకెమర, అణకెడ్డె; కు. అలుంబుడ, అలుంబుడె; క. అమణుక్కు, అమంటమ్, అటమ్, అతలాయ్; మ. అమణుక్కు; కోట. అమంద; కొ. ఒమ్మల్ల; కొలా. అమెడ, అమెడ్డ; పో. చూ. నం. అమంద, అమంద(క), ఎరంద, ఎండ; దే. ప్రా. అమందమ్; పా. ఎరంద, ఎలంద; హిం. అరంద. ఎరంద, రేంద.

అమదప్పచెట్టు వి. ఆముదంచెట్టు. అమదప్పలొట్ట. వి. ఎండిన అముదప్ప చెట్టు రోదె. అముదాలు వి. ఆముదం గింజలు.

అమదప్పలొట్ట చూ. ఆముదము.

అమదాలు చూ. ఆముదము.

అమదీరు చూ. ఆము¹.

అమవదుగు చూ. ఆము¹.

అమపాల చూ. ఆము¹.

అమె చూ. ఆ³.

అమెత రూ. అమిత, అమితి. చూ. ఆమతించు. వి. విందు, రోజనం. దార. అను. 4.122, మను. 2.11.

నం. అమంత. విందుకు పిలుచుట; ప్రా. అమంతణ్; పా. అమంతరా;

క. అవుతణ, అవుతన.

<ప్రా. ఆమంత-. ఆనునాసిక్య లోపం.

అమేజాధారము చూ. అమేజ.

అమేజ విణ. కలిసిన, వి. కలగలుపు.

హిం. ఉ. అమేజ్. కలిసిన; పార. అమేజ్.

కలగలుపు.

<ఉ. అమేజ్.

అమేజాధారము వి. ఒకటికంటె ఎక్కువగా నీటివనదు

లున్న పొలం (వ్య. వివిధాధారాలు కలది). అమేజగా అవ్య. తికమకగా.

అమేజగా చూ. అమేజ.

అమౌవది వి. రెండు నొగలబంది.

అంపెట్టు చూ. అమ్².

అంబురము వి. చాడు. వేంక. వంచ. 1.687.

నం. అమ- మామిడిచెట్టు, మామిడిపండు; అయ్య- చింతచెట్టు, పులువ; ప్రా. అంబిర (<అమ). మామిడి పండు; అంబిల. పులువ; అ. మా. అంబిల; పా. అంబిల;

క. అంబర, అంబ. చాడు; క. అంబిరమ్. పులువ, చింతపండు; ద్రా. అంబ్, అంబు. మామిడి; లా. అమరన్; హై. క. అంబఫణ.

<ప్రా. అంబిర. పులువ రెంటికీ సామాన్యం కాబట్టి 'అంబిల' లో తారుమారు.

అంబోతు చూ. అమ్¹.

అమ్మ ఆ + అమ్మ. వి. పెత్తల్లి, పెద్దమ్మ, దొడ్డమ్మ.

అమ్మ రూ. చూ. అమ్². వి. ఆహారం (దాలబావ).

అమ్మి చూ. అమలు¹. వి. పరిపాలన.

అమ్మితు చూ. అమలు¹. వి. పరిపాలన.

అమ్మద రూ. చూ. అమవద. వి. పెరుగుగారె.

అప్ప చూ. 'ఆగు' ప్రేరణార్థకం. న. క్రి. 1. ఆగజేయ, నివారించు, అడ్డగించు. దార. నవా. 2.248; 2. తన అధీనంలో ఉంచుకొను. వండి. చ. వరా. 115. వ.; రూ. అప్ప¹. వి. 1. ప్రతిబంధకం. ఇందు. 5.19; 2. ఆవటం, నిలబెట్టటం.

క. అపు (అనిపు). ఆధారం, నిరోధం; క. మ. అప్ప. మేకు.

అప్పవెట్టు (-పెట్టు). న. క్రి. ఒకరికోసం ఆపిఉంచు, ప్రత్యేకించిఉంచు. వేంక. వంచ. 3.2. అప్పవేయటం వి. ఆవటం. అప్పవేయ (-చేయ). న. క్రి. 1. ఇందించు, కట్టినేయ. అని. 3.120; 2. నిరోధించు, ఆటంకపరచు; 3. నిలిపిఉంచు.

అప్పవెట్టు చూ. అప్ప.

అప్పవేయటం చూ. అప్ప.

అప్పవేయ చూ. అప్ప.

అబద్ధ చూ. ఆ¹.

అబి చూ. ఆ¹.

అబెచ్చు చూ. ఆ¹.

అబెయ్య చూ. ఆ¹.

అబెరుగు చూ. ఆ¹.

అబేయ చూ. ఆ¹.

అబోతు చూ. ఆ¹.

అబోతురప్పతు చూ. ఆ¹.

అబోతునొరము చూ. ఆ¹.

అయ చూ. అయ్య. అవ్య. అవును, చిత్తం.

అయక చూ. ఆ³.

అయకట్టు చూ. అయము².

అయోగము చూ. ఆహారము. వి. 1. కుడువ, కాకట్టు;

2. కుడువపెట్టిన ఆది.

నం. ఆయ. ఆదాయం. పా. ఆయ. పన్ను, లాభం, ఆదాయం;

పో. చూ. క. అయక్కమ్. మొత్తం సంఖ్య.

<నం. ఆయక.

అయోకాదు చూ. ఆయము.

అయోకుడుము వి. ఆవిరి కుడుము.

అయోక్క చూ. ఆ.

అయోగము! వి. గణాభ్యాసులమీద వరచే చిత్రకంబళం. కు. నం. 8.25, 12.784.

నం. అజకమ్. మేకల మండ; అజ. మేకలకు సంబంధించిన; ప్రా. ఆయ, ఆయగ. మేక బొచ్చుకో తయారుచేసిన వస్త్రం; అ. మా. ఆయగ;

క. అజక. మేకల మండ.

<ప్రా. ఆయగ.

అయోగము చూ. చూ. ఆయగము. వి. కత్తిపిడి. కు.నం. 8.25.

అయోగము చూ. ఆయక, ఆయకము, ఆయత్రము. వి.

1. సాహస కృత్యం; 2. ప్రయత్నం.

నం. ప్రా. వ. ఆయత్ర. ఆదీనం, సిద్ధం;

హం. ఆయత్ర;

క. ఆయత్ర. సిద్ధం; క. మ. ఆయత్రమ్.

<నం. ఆయత్ర.

అయోతి చూ. ఆయము. వి. 1. శరీరంలో ముఖ్యాంగం;

2. రాబడి; 3. శ్రేష్టాదిమాన చతుష్టయం, కంబాయం.

నం. అయతి. నిడుపు, ప్రదానం, భవిష్యత్కాలం, వలదానకాలం, ప్రావణం, కూడిక, పని; పా. ఆయతి. ఆయామం, నిడుపు; ఒ. అయతి, అయత్తి. విస్తారం.

<నం. ఆయతి. అర్థవివరి.

అయోతికాదు వి. రాజాదాయ రక్షకుడు, కోశాద్యక్షుడు.

కార. గాం. 2.868, అము. 4.218.

అయోతికాదు చూ. ఆయతి.

అయోది చూ. ఆ.

అయో చూ. ఆవు. వి. గొర్రెల కావరి.

క. ఆయన్. గొర్రెల కావరి; మ. ఆయన్. ఆవుల కావరి, వైక్యడు.

<క. ఆయన్.

అయోవ చూ. ఆ.

అయోవ చూ. ఆ.

అయోవతము చూ. ఆయము.

అయోపిల్లు చూ. ఆయము.

అయోపాయం వి. అందడంద, రక్షణ.

అయోమ చూ. ఆ.

అయోమ! వి. 1. మర్కటానం, ఆయువువట్టు. కార, విరా.

2.847, పాండు. 3.53; 2. మర్కం, రహస్యం. కౌ.

1.40; 3. వివరాలు; 4. గది, అంకావరపు కావరి

వాడు; 5. ఆభరణం; 6. వయస్సు.

క. ఆయ, లోపలి దాగం, రహస్యం, మర్కం, మర్కావయవం, వివరాలు, శరీర దాగం. రొమ్ము; క. ఆయం, రొమ్ము.

పో. చూ. నం. ఆయన్. కత్తి, ఆరోగ్యం, ఆయుర్దాయం; ఆయ. అంకావరం కావరివాడు.

<నం. ఆయ.

అయోపిల్లు వి. గది, లోపలి గది. అయిల్లు వి. ఇంటి మర్క గది.

అయోమ! వి. గ్రామ వృత్తులవారికి కష్టంలో మామూలుగా ఇచ్చే దాన్య దాగం. అర్థవివరి.

నం. ప్రా. పా. ఆయ. ప్రాప్తి, లాభం, రాబడి; నే. హం. ఆయ;

పో. చూ. క. ఆయ, అయి, ఆయు, ఆదు, ఆయదు, ఆయకులి; మ. ఆయ. ప్రాప్తి. క. ఆయమ్. ఆదాయం, లాభం; మ. ఆయమ్. పో. చూ. ఆయక.

<నం. ఆయ.

అయోకట్టు వి. 1. గాళ్ళకకర నిర్ణయం. హం. 4.29;

2. రక, ప్రమాణం, నిర్ణీత సంఖ్య; 3. భూపరిమితి,

భూవైకాల్యం, హిలంలోని వివిధ భూసారాల వివరం;

4. ఒక గ్రామంలోగానీ, చెరువు కిందగానీ ఉన్న సాగు

భూమి. క. అయక్కట్టు. ప్రామాణిక స్థితి, ఆనుగుణ్యం,

బెదికం, ఒక గ్రామంలోగానీ చెరువు కిందగానీ ఉన్న

సాగుభూమి; ఆయ. కొలత; కు. అయక్కట్టు, అయి

కట్టు; క. అయక్కట్టు. ఒక చెరువు కింది సాగుభూమి,

ఒక గ్రామంలో ఉన్న భూపరిమాణం, కవచోపాయం,

అనకృష్టకటన; మ. అయక్కట్టు. గాళ్ళకకర నిర్ణయం,

పన్ను అంచనా పట్టిక. <నం. ఆయ-+రె. కట్టు.

(ఆదాయ నిర్ణయం). అయోకాదు వి. కానుకైక్కు చేసిన

సేవకు ప్రతిఫలంగా కళ్ళంలో దాన్యం కొలుచుకునే చాకలి,

మంగలి, పెట్టి మొ. గ్రామోద్యోగి. క. ఆయగార. వంశ

పారంపర్యంగా ఉండే గ్రామోద్యోగి; పో. చూ. అయి;

అయి, పోగుచెయ్యటం; అయికులి, అయికులి, దిచ్చ

గాడు, ఎంపిక, క. అయక్కారమ్. పన్ను వసూలు

చేసేవాడు;

పా. అయకమ్మిక. కోశాధికారి. అయోవతము సక్రి

సాగుబడిచేయు.

అయోమ! చూ. ఆ

అయోమ! చూ. ఆయా.

అయోయ చూ. ఆ.

అయోయ (-అయ). పో. చూ. అయి. వి. వాత్సల్యం.

అయ-అయి. ఆ. స్వార్థంలో నిర్దేశార్థకం.

అయోరె చూ. ఆయరే. అవ్య. అనాదర నూచకం. అము.

5.183, దళ. 4.120.

< ఆయరే < ఆయరే < ఆయిన్ + రే: ఆయిన్

మానరే;

అయోరే చూ. చూ. ఆయరే. అవ్య. అనాదర నూచకం.

అయోవారపునంది చూ. ఆయవారము.

అయోవారము! చూ. ఆయవారము, ఆయవారము! వి. ముక్తి

ఎత్తుకోటం, పిడికెడు కోసెడు బొప్పన రాన్యం అడు
కోటం. దాగ. 7.410.

నం. యాయావర-. నిరర్థకంగా తిరగటం, దిచ్చ
గాడు; హం. యాయావర;

క. యాయావర, యాయావర. దిచ్చం, దిచ్చగాడు.

<నం. యాయావర-.

ఆయవారపునంది వి. దిచ్చగాడి కోర. తై. దా.
7.197.

ఆయనంకము వి. పన్నులవల్ల వచ్చే ఆదాయం.

నం. ఆయ-. (ఆదాయం)+ తె. నుంకము <నం.
కలక్కుమ్.

ఆయా! చూ. ఆ?.

ఆయా! వి. దాది, దాని, సేవకురాలు.

నే. హం. ఆయా. దాది; అ. డెం. ఓ. గు. మరా.
ఆయ; సిం. ఆయ, ఆళ; ఉ.పార.అర. దాయ.
మంక్రసాని, దాది; కొంకటి, ఆయ;

అంగ్ల ఇండి. *ayah*; ఇం. *ayah*. దాది; పోర్చు.
ala; ఇంకోపోర్చు. *daia*. మంక్రసాని.

<పోర్చు. *Aia*.

ఆయమ్మ? వి. దాది, దాని.

ఆయాయ చూ. ఆ?.

ఆయ! వి. గాయం, వాద, బాలరాష.

నం. ఆది. దురదృష్టం, ఆవద; ప్రా. అహి. మాన
నిక వ్యద; అవ. ఆయ. ఆవద.

<ప్రా. అహి.

ఆయ! రూ.చూ. అయ్య. వి. నెయ్య. బాలరాష.

ఆయ! వి. యుక్తవయస్సు, జీవక క్తి, ఓజస్సు.

నం. ఆయు-. నజీవం, చరం, జీవితం, జీవితకాలం;
ప్రా. ఆళ, ఆయు. జీవితం; అమా. ఆయ. (ఆత్మన్);
అశ్శ. జీవితం; ఆయు. జీవితం;

గు. ఆయ. చైర్యం, బలం.

<ప్రా. ఆయు.

-ఆయ! ప్రకృ. అదర దోకకమైన శ్రీవాచక ప్రకృయం.
అమ్మ+అయి. అమ్మాయి, గంగ+అయి. గంగాయి, మొ.
చిక్ర. దా. పీఠిక. 24.

క. ఆయ, అయ, అయి. తల్లి; కు. ఆయ; క.
అయ, అయాళ, అయి, యామ్. తల్లి; పో.చూ. తాయ;
మ. తాయి; గోం. యాయి; కొండ, అయ; కుఇ. అజ,
ఇఅ, ఇజ, ఇజాలి, నిఅ, నిఅలి. తల్లి, శ్రీ; కువి.
ఇజ, త్య. తల్లి; నిఅ. శ్రీ; వర్షి. అయల్. శ్రీ, భార్య.
ఇయ. తల్లి; కొలా. అయ; నా. ఇయ్య; ఒల్లా. అయ.
తల్లి; అయల్. శ్రీ, భార్య; కురు. అయంగ, అయో;
తల్లి; యో. ఫలానానాని తల్లి; మూర్త. అయ్య. నా తల్లి;
బ్రా. అళ. తల్లి, సోదరి, కుమార్తె, పూజ్యశ్రీ నందోదన.

<మూ.ద్రా. *ఆయ.

ఆయ! చూ. అవి. వి. అవిరి.

ఆయలి వి. బారుగుచెట్టు (*Erodendron anfractuosum*).
అవిరివలే తేలిపోయే పింజెలుకలది-అని కావచ్చు.

ఆయలిదూది వి. బారుగుదూది. ఆము. 6.62.

ఆయలిదూది చూ. ఆయిది.

ఆయంటి వి. తెల్లటి పూలుపూసే ఒక రకం కలుపుమొక్క.
(*Gyanandropsis pentaphylla*).

ఆయత రూ.చూ. ఆయతము. వి. నిర్దం.

ఆయతము రూ.చూ. ఆయతము. విజ. నిర్దం. బార.ఉద్యో.
1.49.

ఆయతి రూ.చూ. ఆయరు.

ఆయతు రూ. ఆయతి, ఆయత్తు, ఇతి. విజ. 1. తగినది. చెన్న.
బనవ. 4.334; 2. సాద్యం.

క. ఆయత, బౌచిత్యం; ఆయత్త. నిర్దం.

<క. ఆయత.

ఆయత్తవరు చూ. ఆయత్తము.

ఆయత్తపాటు చూ. ఆయత్తము.

ఆయత్తము రూ.చూ. ఆయతము. విజ. నిర్దం.

ఆయత్తవరు అ.క్రి. నిర్దవరు, ఆయత్తపాటు వి. నిర్దంగా
ఉండటం. వరమ. 2.

ఆయత్తు రూ.చూ. ఆయకు. విజ. యుక్తం, సాద్యం.

ఆయదము! వి. కత్తి. మొ. యుద్ధ సాధనం.

నం. ఆయుధ-. అత్తం. సాధనం; ప్రా. అ.మా.
అజహమ్; పా. అత్తద; అవ. బౌహె;

కు. అయిద; క. ఆయుతమ్.

<నం. ఆయుధ-.

ఆయదము! రూ.చూ. ఆముదము.

ఆయదారు చూ. వాయిదార్. వి. మేకు మొన.

ఆయందా చూ. ఆయింద. క్రి.విజ. ఇకముందు, ఇప్పటినుండి,
వచ్చేసారి.

హం. ఆయిందా. భవిష్యత్తు; ఉ. ఆయందా,
అయిందా; పా. ఆయంద, అయింద.

<ఉ. ఆయందా.

ఆయబు వి. వెన్నుగాడి మొ. పోటీ, నూల.

హం. ఉ. ఆర. బిబ్. దోషం; పార. బిబ్. దోషం.

ఆయలింపాయ్య వి. ఒకేద్వారం, ఆరు రంధ్రాలుఉన్న జంట
పొయ్యి.

ఆయల్లు చూ. ఆయము. వి. ఇంటి మద్యగది.

ఆయవారము రూ.చూ. ఆయవారము. వి. ముష్టి.

ఆయా వి. పూజ్యురాలు.

ఆయాపజమా చూ. జమా. వి. మొత్తం.

పో.చూ. నం. ఆయన-. మార్గం; ప్రా. ఆయణ.

ప్రాప్తి, లాభం, నిర్ణయం; పా. ఆయన. మార్గం. గమ్యం;

హం. బిన్. వాస్తవం, హద్ద;

పో.చూ. ఉ. అజ్ఞో అశున్. మొత్తం; పార. అయిన్.
నిర్ణయం, విధం.

పో.చూ. క. జియా, జియె. రాబడి, ప్రోగుచేయ
బడినది.

<ఉ. అశున్ + జమా.

ఆయుదము చూ. ఆయిదము! వి. కత్తి మొ. యుద్ధసాధనం.

ఆయుగము రూ. ఆయగము! వి. కత్తిపిడి. కు.నం. 9.224.

పో.చూ. నం. అయోగ. ఖడ్గాలంకారం; పో.చూ. ప్రా. అబగ్గ, అబగ, సారనం;
క. అయగ (<నం. ఆయోగ-) కత్తిపిడి; హెన్నా యుగ. బంగారు కత్తిపిడి.

<నం. ఆయోగ-.

అయవారము య.చూ. ఆయవారము. వి. ముప్పి.

అయవారము వి. పురకర్మ, కైరము.

నం. అయన్ + నం. కర్మన్. ఆయవర్మద్ధికోనం చేసే పని. విత్తం కైరం చేసుకోవటంవల్ల ఆయవర్మాయం పెరుగు తుందని నమ్మకం;

క. అయవర్మ.

<నం. అయవర్మ-.

అయవర్మకారి వి. మంగలిదుకాణం. <నం. ఆయ వర్మకారా. అయవర్మకారము వి. మంగలిదుకాణం.

<నం. అయవర్మకార-.

అయవర్మకారి చూ. అయవర్మము.

అయవర్మకారము చూ. అయవర్మము.

అయి చూ. అ.

అయి- చూ.చూ. అయి. వి. నమస్త వదాల్లోమాత్రమే పూలుకు పూర్వం ప్రయుక్తం.

అయిదు చూ.చూ. అయిదు. వి. ఆరుమంది మనుష్యులు. దాగ. 10, పూ. 151. ఆరైల్లు వి. ఆరు నెలలు. కాశీ. 5.262. ఆయిది వి. ఆయోమయం, తప్పిల్లు. ఆయిదు వి. ఆరు మూడు కావటం, క్షీణించటం. ఆయిదు చూ.చూ. అయిదు. ఆర్యలవారు చూ. అయివలవారు. వి. పూర్వం రాజోద్యోగాల్లో నియుక్తులైన ఒక తెగ తెలుగు బ్రాహ్మ ణులు. ఉ.రా. 1.27. క. ఆర్యలి. తెలుగు కేశంలో ఒక ఊరి పేరు; ఆర్యలి బ్రాహ్మణులు; ఆ ఊరియందలి ఒక తెగ స్వార్థ బ్రాహ్మణులు; కాశ్యాయులు.

-ఆర చూ.చూ. ఆరా. అవ్య. సంబోధనలో అంతాగమం (బ.వ.).

-ఆర(న్) ఆరు! దాకువయొక్క. కుమున్నర్థక యాపం, కొన్ని విశేషాలకు అంతాగమంగా వచ్చే ప్రత్యయం. అవ్య. ఎక్కువగా, నిందా, తృప్తికరంగా; కన్నార(న్), కన్ను లార(న్). దాద.ద్రోణ. 2.254.

క.కు. క. ఆరె. నిందా, పూర్తిగా.

ఆరం! వి. రాళ్ళను చెక్కే ఉరి.

ఆరం! వి. నుంకు, కంకిగింజలమీద నూగునూగుగా పట్టిన పూక.

ఆరక చూ.చూ. ఆరిక. వి. నన్యవిశేషం.

ఆరకాటి చూ. అర్కాటి, ఆర్కాటి. వి. కర్ణదారుడు, ఓడ నడిపేవాడు.

క. అయి-కాట్టి. మార్గదర్శకుడు; అయి-. మార్గం. కాట్టి. దర్శకుడు; కు. అయి. మార్గం; కాట్టుక. చూపు.

<క. అయికాట్టి.

ఆరగాకర చూ. ఆగోకర. వి. ముళ్ళకాకర (Momordica dioica).

<నం. ఆర-(నూది) + కాకర.

ఆరకూళ్ళ వి. తేరతిండ్లు ('ఆరకూళ్ళ'కు అవయవం కావచ్చు).

పో.చూ. క. అర హె. టై. తనివి తీరని తిండి, అరతిండి;

పో.చూ. కు. అరెబంజి; పో.చూ. క. అరెబయిలు.

<అర (నగం) + కూళ్ళ (తిండ్లు).

ఆరగట్ట చూ.చూ. ఏడుకట్ట. వి. అరక కట్టటానికి ఉపయోగించే పగ్గాలు, పట్టెళ్ళ, మోకు, వారిడె, చెలకోల మొ. వాని గుడి లేదా కట్ట.

ఆరగించు న.క. 1. దుపించు. దార.విరా. 3.229; 2. తాగు. పారి. పూ. 5.237; 3. మింగు. భీమ. 4.72.

నం. ప్రా.పా. అహర-. ఆహారం;

క. అర. <నం. అహర-. తిండి; అరొగిను, అరొగిను, తిను; అరొగడె, అరొగణ. తిండి, తినటం; కు. అర. తిండి; పో.చూ. క. అర. తిను, తాగు; కువి. హరోమి. తిండి.

ఆరగింత వి. ఆరగింపు. ఆం.దా. 2.260. ఆరగింపు వి. 1. విందు. ద్వి. పరమ. 6.455 ప. 10 పం., పరమ. 6.199; 2. తోటనం. ఆం.దా. 2.260; 3. కేవలా నివేదనం, నైవేద్యం.

ఆరగింత చూ. ఆరగించు.

ఆరగింపు చూ. ఆరగించు.

ఆరంగ వి. ఒకరకమైన పోకచెక్క.

క. అరంగమహిక్కు. ముక్కలుగా చేసి వండిన పోక చెక్క.

<క. అరంగమ్.

ఆరంగచెక్క వి. ఒకరకం పోకచెక్క. ఆరంగపువక్క వి. మేలిరకం పోకచెక్క. ఆరంగాలు వి. బ.వ. ఒకరకం పోకచెక్కలు.

ఆరంగచెక్క చూ. ఆరంగ.

ఆరంగపువక్క చూ. ఆరంగ.

ఆరంగాలు చూ. ఆరంగ.

ఆరణము! చూ. ఆర్ణము!. వి. చాద్యవిశేషం. దాగ. 10. ఉ. 814.

నం. రంజ-చాద్యవిశేషం; ప్రా. అరణ్ణఅమ్;

<ప్రా. ఆరణ్ణఅమ్.

ఆరణము! చూ. ఆర్ణము!, వి. మనోజ్ఞమైనది, సొగసైనది. వేంక.పంచ. 3.51, మను. 6.32; వి. 1. కలర్యని, అవ్యక్త మధుర ర్శని. మను. 3.111; 2. దుర్విలాసం. పాండు. 8.12, విప్ర. 5.25; 3. రీల, విలాసం. శక. 2.110, 4.26.

నం. ఆరంజక-. పూర్తిగా అనుభవయోగ్యమైన;

క. ఆరణ. కోరిక, వాంఛ.

<నం. ఆ-రంజ్-. పూర్తిగా సంబోధనపెట్టు (అనునాసిక లోపం).

ఆరంజోరి చూ.చూ. అరంజోరి. వి. 1. పశువుని దార్య; 2. అరుంధతి నక్షత్రం.

ఆరటి పో.చూ. ఊరటి. వి. విశ్రాంతి, విరామం.

ఆరటివడు చూ. ఆరటిము.

ఆరటివఱుచు చూ. ఆరటిము.

ఆరటిపాట చూ. ఆరటము.

ఆరటిపెట్టు చూ. ఆరటము.

ఆరటము రూ. ఆరటము, ఆరట. వి. పరిచాపం, దుఃఖం. దాద. దార.అ.శ్ర. 2.163.

క. అజాట, అజట. కోగి వ్యాకులక; క. ఆరాట్టమ్. తీవ్రమైన కోగ దాద;

పో.చూ. సం. ఆరట-. అరవటం, ద్వని చెయ్యటం; ఆరట. ద్వని, గర్జన; పో.చూ. ప్రా. అరద. ఆరచు. అగడియమ్. అరుపు, ఏర్పు.

ఆరటివడు అ.శ్రీ. సంకాపవడు, దాదవడు. పె.శకు. 3.166. ఆరటివణుచు న.శ్రీ. దాదపెట్టు. వా.రా. 1.81. ఆరటిపాట వి. సంకాపం, దాద, దుఃఖం. వి.పు. 7.8. ఆరటిపెట్టు న.శ్రీ. దాదపెట్టు. దార.ప్రొ. 4.204. ఆరటింను అ.శ్రీ. దాదవడు. సారంగ. చ. 3.29.

ఆరటింను చూ. ఆరటము.

ఆరటిము పో.చూ. ఆరటము. వి. ఉత్సాహం. పూనిక. ఉ. హరి. 4.22.

పో.చూ. క. అర్చమ్. ప్రేమ, కోరిక, భక్తి.

ఆరటి రూ.చూ. అజడి. వి. 1. నింద, దూరు; 2. వ్యర్థం.

ఆరణవక్కి రూ.చూ. నారణవక్కి. వి. కొంగ.

ఆరణవి వి. వేద దాగాలు, ఆరణ్యకాలు; అరణ్యములందు చెప్పబడినవి లేదా అరణ్యములందు చదువదగినవి. శివరా. 3.14.

సం. అరణ్యకమ్. వేదదాగం; ప్రా. అరణ్యగం, అరణ్యయం, అరణ్య. అమా. అరణ్యయ, అరణ్యగ, అరణ్యయ. వానప్రస్థుడు లేక సన్యాసి; పా. అరణ్యక;

క. అరణ, అరణ్యక. వేదదాగం; క.మ. అరణమ్.

<సం. ఆరణ్య(క)-.

ఆరటికి చూ. ఆరటి. వి. రాతిని చెక్కేఉరి.

ఆరటి రూ. ఆర్తి, ఆశికి, హరితి. వి. నివాళి, నిరూపనం. నను. 1.158.

సం. అర్చితకమ్. నివాళి; ప్రా. అర్చితయమ్; కా.కు.మా. ౭. నిం. అరతి; నే. అరతి; అ. పం.

అర్తి; ఔ. అర్తి; హిం. గు. మ. అరతి, అర్తి;

క.కు. అరతి, అర్తి; క. అరతి, అలతి.

<ప్రా. ఆరతియ-.

ఆరతికర్పూరము వి. నివాళి ఇవ్వటానికి ఉపయోగించే కర్పూరం. క. అరతికర్పూర; కు. అరతికర్పూర.

ఆరతికర్పూరము చూ. ఆరతి.

ఆరదొండ రూ.చూ. అరుదొండ.

ఆరపెట్టుట చూ. అరు.

ఆరపోయట చూ. అరు.

ఆరణము! రూ.చూ. ఆరణము! వి. ప్రారంభం.

ఆరణముసేయి (-చేయి). అ.శ్రీ. న.శ్రీ. మొదలుపెట్టు.

వి. పు. 3.279.

ఆరణము! రూ. ఆరణము! వి. 1. కొలకరిపైరు; 2. పైరు.

వి. పు. 2.106, కాళ. 3.8, భీమ. 3.148.

సం. ఆరంభ-. ప్రారంభం, కొలకరిపైరు;

క. ఆరంబ, ఆరంబు. సాగు (? <ఆర్-); ఆర. అరు, ఏరు, కాడికట్టిన కోరెడ్డులు.

బహుళ! <సం. ఆరంభ-.

ఆరణముసేయి చూ. ఆరణము!.

ఆరణు రూ.చూ. ఆరాము. వి. కోట, ఉద్యానవనం.

ఆరణము! రూ. ఆరణము! వి. ప్రారంభం, ప్రయత్నం.

సం. ఆరంభ-. ప్రారంభం, మూలం, కొండర, వేగం; ప్రా. ఆరభ-, ఆరంభ, ఆరబ్బ; పా. ఆరంభ-, ఆరబ్బ;

క. ఆరంబ, ఆరంభ; క. ఆరంపమ్; మ. ఆరంభమ్.

<సం. ఆరంభ-.

ఆరణము! రూ.చూ. ఆరణము! వి. వ్యవసాయం.

ఆరణు రూ. ఆరణు. న.శ్రీ. 1. ఆరోచించు, విచారించు, పరిశీలించు. దార.ఆది. 1.25; 2. కాపాడు, కనిపెట్టించు. దార.ఆది. 4.250; 3. పెడకు. దార.ఆది. 6.171; 4. చూచు. కళా. 2.14; 5. కనుగొను, తెలిసికొను. చెన్న. 2.211.

క. ఆరయి, ఆరయు, ఆరయు, అరై. పెడకు, శ్రద్ధ వహించు, పోషించు; మ. అరైనుని. ఎదురుచూచు; అరైకె. రక్షణ; పో.చూ. ఆరంబుని. పెడకు, ఎదురుచూచు; ఆరంబుని. స్పృశించు, పట్టుకొను; క. ఆరాయ్. పరిక్షించు, పెడకు, పరిశోధించు; మ. ఆరాయ్క; కొండరెయ్.

<మూ.ద.ప్రా. *ఆర్ + *ఆయ్.

ఆరరంగు వి. పనువరంగు.

సం. అర, అరమ్. ఇత్తడి. ప్రా. అరా;

క. అర; క. అరకూట.

<సం. ఆర + రంగు.

ఆరరే అవ్య. ఆశ్చర్యప్రశంసాద్యర్థకం. శ్రీరంగ. 4.962.

సం. అరరే. వేగిరపాటును తెలిపే నీచవురుష సంబోధన; అప. అరిరి, అరెరె, అరరి, మరా. ఆరర, అరరే, అరె;

క. అరరె(అరె-అరె).

<సం. అరరే.

ఆరణ్ణ! రూ.చూ. అణ్ణ 'అరె' బ.వ. వి. దాన్యవిశేషం. హంస. 4.128.

ఆరణ్ణ! చూ. అజడి. వి. నిందలు, దాదలు.

ఆరవేయట చూ. ఆరు.

ఆరవేరము రూ.చూ. ఆరివేరము. 1. వైరం; 2. కలహం. క్రిడా. 287.

ఆరా! వి. గురుకు, జాడ.

ఉ. ఆరా. తెలిసికొను, జాడతెలియు; పార. అరా.

అలిప్రాయాలు, నిర్ధాంతాలు.

<ఉ. ఆరా.

ఆరాతీయ న.శ్రీ. జాడతీయ.

ఆరా! వి. చువ్వ.

ఆరా! అవ్య. సుమారు, దగ్గర, దరిదాప.

౭. ఆరా. దగ్గర.

<౭. ఆరా.

-ఆరా¹ యా. ఆర. సంబోధనంలో అంతాగమం. వరహ. 10.35.

ఆరాజులు వి. ఎలుకలు (వృత్తివరమైన సాంకేతిక వదం).

ఆరాట యా.చూ. ఆరటము. వి. దుఃఖం, వ్యాకులత.

ఆరాటము యా.చూ. ఆరటము. వి. దుఃఖం, వ్యాకులత. కళా. 4.50. ఆరాటించు అ.క్రి. తపించు, సంభావన. విష్ణు ప. 1.147.

ఆరాటించు చూ. ఆరాటము.

ఆరాటీయ చూ. ఆరా¹.

ఆరాద వి. అనూరాధ నక్షత్రం.

సం. అనూరాధా. ఒక నక్షత్రం.

<సం. అనూరాధా.

ఆరాధ్యులు వి. బ.వ. లింగదారులైన శైవ బ్రాహ్మణగురువులు. శృష్ట. 2.6.

పో.చూ. సం. ఆరాధ్య-. ఆరాధించదగిన; ప్రా.

ఆరణ్య.; నే. వి. హిం. గు. ఆరాధ్య;

క. ఆరాధ్య. శైవబ్రాహ్మణులు; త. ఆరాత్రియర్, ఆరాత్రిరియర్. లింగదారులైన బ్రాహ్మణులు.

<సం. ఆరాధ్య-. ఆర్థవిపరి.

ఆరాము యా. ఆరము, ఆరియము, ఆరెము¹. వి. కోట, ఉద్యానవనం.

సం. ఆరామ-. సంకోషం, కోట; ప్రా. ఆరామ.

కోట; అవ. ఆరావ; అ.చూ. పా. ఆరామ.

క. ఆరవ; త.మ. ఆరామమ్.

<సం. ఆరామ-.

ఆరి¹ యా.చూ. ఆరె¹. వి. కొబ్బె, కోడి కాని పెనుకవక్క నుండే వాడియైన గోరు.

ఆరి² పో.చూ. ఆరె¹. వి. ఒకానొక చెట్టు.

ఆరి³ యా.చూ. ఆరిక. వి. నన్యవిశేషం.

ఆరి⁴ వి. గ్రామసీమలు.

ఆరిక యా. ఆరక, ఆరిక, ఆరికె¹, ఆరుక; ఆరుగ, ఆరుగు, ఆరువు. బ.వ. చూ. అల్లు. వి. నన్యవిశేషం (Pasapalum scrobiculatum). వేంక.వంచ. 1.687.

క. ఆరికె, హారక, హారకు; త. ఆరియమ్.

<మూ.ద.ద్రా. *ఆర్- ఇయ- లేదా ఆర్- ఇక-.

ఆరికె¹ యా.చూ. ఆరిక.

ఆరికె² వి. గంజి పెట్టటానికై చుట్టిన పడుగు.

ఆరిచుట్ట వి. బండిచక్రం తయారీలో వాడే వంపు కొయ్య.

ఆరితి వి. చాద. కువల. 4.74.

సం. అర్తి. చాద; ప్రా. అట్టి, అత్తి; పా. అట్టి, అట్టు;

క. అర్తి (అర్తి); త.మ. అర్తిత్తి; కు. ఆరతి, అర్తి.

<సం. అర్తి.

ఆరితీరివవాడు చూ. ఆరితీరుట.

ఆరితీరుట వి. సంపూర్ణత్వం పొందటం, అర్హతపొంది ఉండటం.

పో.చూ. త. ఆరి. సామర్థ్యం, సౌందర్యం.

ఆరితీరివవాడు వి. సమర్థుడు, నిపుణుడు.

ఆరితేలు చూ. ఆరితీరుట. అ.క్రి. సమర్థుడగు, నిపుణుడగు, దిటవగు. విజయ. 3.27, హంస. 5.110.

పో.చూ. త. అట్టు. శక్తివంకమగు, సార్థమగు. ఆరు¹+ఇ+తేలు, లేదు. 'నడలేదు' మొ. వాటిలోవలె అంతాగమం.

ఆరిందా వి. 1. కూలివాడు, మోతకూరీ, ఆడితిదాడు; 2. సమర్థుడు; 3. పెద్దమనిషి, అనుభవాలి.

ఉ. ఆరిందా. కూలివాడు.

<ఉ. ఆరిందా. అర్థవిపరి.

ఆరిపువ్వు పో.చూ. ఆరె¹. వి. రాకశీపవ్వు (Grislea tomentosa).

ఆరిపూవి యా. ఆర్కానీ. వి. పియ్యూనిపెట్టె. హార్మోనియం.

పోర్చు. అర్మోనీ; స్పా. అర్మోనియో; ఫ్రెం. అర్మోనీ.

<పోర్చు. ఆర్మోనీ.

ఆరియము యా.చూ. ఆరాము. వి. కోట, ఉద్యానవనం.

ఆరివేరపుడ్రవనీ చూ. ఆరివేరము.

ఆరివేరము యా. ఆరవేరము, ఆర్వేరము. వి. 1. కలహం. వైరం. పారి. 1.44; 2. చింక, మనఃక్షోభం. వైజ. 4.86, కక. 2.563.

క. ఆరవార. పెద్దఅవువ; ఆర్. దిగ్గరగా అరచు; కు. ఆరబాయ్, ఆరబాయి. పెద్దకేకలు; ఆరవారం. కేకలుపెడుతున్న జనం; త. ఆరవారం. దుఃఖం, పెద్ద కేక, కోలాహలం;

సం. వైర-. కలహం; ప్రా. వేర-.

<ఆరు¹+ఇ+ప్రా. వేర-.

ఆరివేరపుడ్రవనీ (-రవనీ). వి. నారదుడు, తగువుల మారి దేవముని. పారి. 1.44.

ఆరు¹ అ.క్రి. 1. నిండు, పూర్ణమగు. చార.ఆది. 2.83; 2. ఒప్పు. చార.ద్రోణ. 1.124; 3. కలుగు, జనించు. చార.ద్రోణ. 8.21; 4. అతిశయించు. చార.ప్రీ. 2.147.

క. ఆర్. నిండు; అరు. వి. సంపూర్ణత, విస్తారం; క్రి.విద. నిండుగా; కు. అరుని. ఉబ్బు, ఉద్బించు; త. ఆర్. నిండు, తనియు, సంపూర్ణత; మ. ఆర్. నిండుగా; కు. సార్. అదనం, అదనంగాఉండు; కు.వి. హార్. ఉండు; కొలా. ఏరాద్. చాలినంత; నా. ఏరాల్; మార్త్. ఎగ్గర్. నిండియుండు.

<మూ.ద.ద్రా. *ఆర్- <మూ.ద్రా. *చార్-.

ఆరు² పో.చూ. ఆరె¹. వి. హిమాలయాల్లో ఉండే ఒకానొక ఓషధి.

పో.చూ. సం. అరుక. హిమాలయాల్లో పెరిగే ఒక ఓషధి; కా. ఓరు; కుమా. అడు; నే. అరు; హిం.వం. అడు; ల. అడుదాడు;

పో.చూ. క. ఆరె. చాకుపట్టిక; కు. ఆరె. నల్లచేప మాను; పో.చూ. త. ఆర్, అర్. ఒకరకం కూరాకు; ఆరమ్. ఒకానొక చిన్నమొక్క.

<మూ.ద.ద్రా. *ఆర్-.

అరు³ రూ.చూ. నారు. వి. రోమావళి, నూగారు. చార.విరా. 1.245, శృం.నై. 2.15.

అరు⁴ జంబపదార్థో హర్వపదంగా ప్రయుక్తం. పో. చూ. ఆర్పు వి. 1. రవ్య, నింద. అహ. 3.33; 2. అల్లరి.

అరుదూలు (-దూలు. నింద). వి. రవ్య, నింద, అల్లరి.

అం.రా. 1.115, అహ. 3.46. అరుపోరు (-పోరు. యద్ధం). వి. ఎదగెగని కలహం. వ్య. తిట్టటం కొట్టటం.

అరు⁵ రూ.చూ. అఱు⁵. వి. ఆరునంబు.

అరునొక వి. ఎరు. అరునొక(క్క)టి రూ. ఆరొకటి.

వి. ఎరు. ఎంచునపుడు కొలుచునపుడు ఎరు అనుట రోదనాన్ని సూచిస్తుందని, అరు, అరున్నొకటి, ఎనిమిది అని తెక్కిస్తారు. అరువలము వి. అరు వలలు, ముప్పాన సేదు. అరుమూడు రూ.చూ. అఱుమూడు. వి. చెడటం, దగ్గుంజావటం. ఆరొకటి రూ.చూ. అరున్నొకటి. వి. ఎరు.

అరు⁶ రూ.చూ. అఱు⁶. అ.క్రి. ఎందు.

అరుపెట్టుట వి. ఎందపెట్టుటం. అరుపోయుట వి. ఎంద పోయుటం. అరువేయుట వి. ఎందవెయుటం. అరుదల వి. ఎందటం, తడి ఆరటం. అరువడుపు వి. కొద్దిగా ఆరిన స్థితి. అరువాళ్లు రూ.చూ. అఱువాళ్లు. వి. నగం ఉడికించి ఎందచెట్టిన వడ్లు.

అరు⁷ వి. నాగరి చివర కర్ర దిగించే దాగం.

అరుపాది వి. ఆరులో కర్ర దిగించటానికి తొలిచిన గాడి.

అరు⁸ గుడ్డరి మొ. వాటికి వేసిన ఇనపవలుగు.

అరు⁹ చూ. అఱు⁹. వి. ఎడ్డు మొ. వాటి మెడమీది పుండు.

అరుక రూ.చూ. అరిక. వి. నన్యవిశేషం.

అరుగ రూ.చూ. అరిక. వి. నన్యవిశేషం.

అరుగాలము క్రి.వి. విరాడి పొడవున, ఎల్లవృదు.

<అరు¹+నం. కాల-.

అరుగు రూ.చూ. అరిక. వి. నన్యవిశేషం.

అరుపు 'అరు' దాకునకర్మకరూపం. రూ. చూ. అర్పు³.

వి. 1. ఆడించు, కదిలించు. చార. విరా. 4.217; 2. విసరివేయు.

అరుదల చూ. అరు⁵.

అరుదూలు చూ. అరు⁵.

అరుదొండ రూ. అరదొండ, అరుదొండ, ఆరదొండ, అదొండ.

వి. అరదొండ. (Capparis horrida).

క. అరుదణ, అరుదొండ; క. అతొంబై, అఱు తొంబై. ముళ్లరీగె.

<అరు¹+కొండ.

అరుద్ర వి. 1. ఆరుద్రా నక్షత్రం; 2. క్షేప్తమానంలో వచ్చే శక్తి.

నం. అర్ద్రా- ఆరుద్రా నక్షత్రం; మరా. అర్ద్రా; గు. అరుద్ర;

క. అర్ద్ర, అర్ద్రె; కు. అర్ద్ర, అర్ద్రె; క. అరుత్తిరై.

<నం. అర్ద్రా.

అరుద్రబీర వి. కమలపాకుకు ఆరుద్రకారైలో పట్టే

తెగులు. అరుద్రపురుగు వి. తొలకరివానల కర్పాక కని పించే ఎర్రటి పురుగు, ఇంద్రగోపం. క. అర్ద్రపుఱు. ఆర్ద్రకారైలో కనిపించే పురుగు.

అరుద్రబీర చూ. ఆరుద్ర.

అరుద్రపురుగు చూ. ఆరుద్ర.

అరునొక చూ. అరు⁵.

అరున్నొక(క్క)టి చూ. అరు⁵.

అరువడుపు చూ. అరు⁵.

అరువలము చూ. అరు⁵.

అరువు రూ.చూ. అర్పు. వి. 1. జంతువుల అరుపు, కూక;

2. యద్ధవీరుల సింహనాదం.

అరుపాది చూ. అరు⁷.

అరుపాదు చూ. అరు⁴.

అరుమున్నూరుకాలము క్రి.వి. ఎల్లవృదు.

అరుముళ్లు చూ. అరుమూడు. 1. కష్టాలు, చిక్కులు; 2. వ్యర్థం.

అరుమూడు చూ. అరు⁵.

అరులు చూ. అరిక. వి. దాన్యవిశేషం.

అరుళ్లు రూ.చూ. అఱువాళ్లు. వి. నగం ఉడికించి ఎందచెట్టిన వడ్లు.

అరువాళ్లు రూ.చూ. అఱువాళ్లు; చూ. అరు⁵.

అరువాసి వి. కొంత ఆరి వరిమాడం తగ్గిన దాన్యాదుల లక్షణం.

క. అఱువాసి. వడ్లు మొ. ఎందటం.

అరువు రూ.చూ. అరిక. వి. నన్యవిశేషం. ద. హిం. కా. 4.1848.

అరుసేయము వి. ఋషిప్రోక్షం. పరి. చ. 4. పు. 286 నం. నం. అర్ద్రాయ- ఋషి సంబంధమైన.

<నం. అర్ద్రాయ-.

అరు¹ వి. దాతక. ద్వి.శ.సా. 2.661 నం. (Banhinia Spicata).

క. కు. అరె; క. అర, అరమ్. అరై;

పో.చూ. నం. అలు, అలుక, కాంచనార, కాంచ నాల, కుదార, కుదాల, కుద్దాల, కోవిదార.

అరు² రూ. అరి² వి. 1. తొట్టె, కోడి కారిపెనుక వక్కనుంచే వాడియైన గోరు. దశపు. 9.30; 2. ఆయుధ విశేషం. ఉ.హరి. 6.66; 3. చెప్పులుకుట్టే నూది. ఉ. హరిశ్చ. 4.156.

నం. అరా. చెప్పులుకుట్టే నూది; పా. అరా. ఇనుప చువ్వ; అమా. అరా. బండి చక్రం ఆకు; ములుకోల; పా. అరా. చెప్పులుకుట్టే నూది; నే. అరొ; పెం. అరా. హిం. పం. ల. గు. అరి. ఇనుపమేకు; సిం. అర; మరా. అర, అరై, అరా. చెప్పులుకుట్టే నూది;

క. అరై; మ. అరమ్; కొలా. అరు. మునుకోల చివరి ఇనుపముల్లు.

<నం. అరా.

అరెగోల (-గోల) వి. ఎనుగు వక్కలు పొడిచి తెదిరించ టానికి అర్థ చంద్రాకారంగా ఉక్కుతోచేసిన అలుగుగల వేణు

దండం, బరిగోం. ఉ.హరి. 4.22. <అరె + కోం.
అరె వి. మహారాష్ట్రుడు. ద్వా. 1.42, అం.చా. 2.108.

నం. అర్య. పూజ్యుడు, విశ్వనసియుడు; అర్యక.
పూజ్యుడు, విశామహుడు; పా. అరియ. ముఖ్యుడు.
పూజ్యుడు, ఉత్తముడు; అ.మా. అరియ. వవిరుడు,
అర్యుడు;

క. అరె. మహారాష్ట్రం; అరెకార, అరెయ. మరాటి
వాడు; క. అరియన్. కిరాతకుడు, విదేశీయుడు, ఆదిను
వాసి; అరియమ్. ఆర్యవాష, సంస్కృతం.

అరె వి. 1. చక్రం, సారెచక్రం; 2. బండి కుండనూ
చక్రాన్ని కలిపే కర్ర, ఆకు.

అరెకాలు వి. బండి చక్రం ఆకు.

అరె వి. చివర వాపు.

అరెకాలు చూ. అరె.

అరెకుడు వి. గ్రామ రక్షకుడు, తలారి. భార.ఆది. 4.26,
మార్క. 2.167.

నం. అరక్షక, అరక్షిక. గ్రామ రక్షకుడు; ప్రా. అర
క్షగ-, అరక్షిగ, అరక్షిగో, అరక్షియో, అరక్షో; అ.మా.
అరక్ష. అంగరక్షకుడు; అరక్షగ, అరక్షియ. రక్షకదటుడు;
పా. అరక్షిక. కావలివాడు;

క. అరెకాతి, అరక్ష. కావలి, రక్షణ.

<ప్రా. అరక్షక <నం. అరక్షక-.

అరెగో చూ. అరె.

అరెద్దులకారై వి. ఆదుద్రకారైలో చేసుకునే పందగ (మట్టితో
ఎద్దుకొమ్మలు చేసి గుగ్గిళ్లు, పేలపిండి నైవేద్యం పెడ
కాదు).

అరెవ్రు వి. సారెవలక, సారెలోని ఇరుసువంటి భాగం.

అరెమరాటిలు వి. కోలుకొమ్మలాడిస్తూ, స్థిరనివాసం లేకుండా
దేశదిమ్మరులైన మరాటివాళ్లు.

అరెము¹ రూ.చూ. అరాము వి. కోట, ఉద్యానవనం.

అరెవడ్లు పో.చూ. వరి. రూ. అరైవడ్లు. వి. బ.వ. నూదు
ల్లాండి కోకలుగల ఒకరకం వడ్లు.

పో.చూ. క. అరి. ప్రాశస్త్యం, ఔన్నత్యం, సౌందర్యం;
అరమ్. ముత్యం; అర్. సౌందర్యం.

ఐహళ: <క. అరి + వడ్లు.

అరివెలగి చూ. అరె-వడ్లు. వి. ఒకానొక మంచిజాతి వెలగ.

అరేటిబాతు వి. పలువన్నెలుకల అందమైన చిన్న నీటివాకు
(ఇది బాగా ఎగురుతుంది; ఋతువులనుబట్టి, కోయిల,
స్వాతికొంగ మొ. వాటివలె చాలా దూరదేశాలకు కూడా
తన జాతివత్తుల గుంపుతో కలిసిపోతుంది).

అరెకటి చూ. అరు.

అరోగణము రూ. ఆరోగిణము. వి. రోజనం, బనవ. 5. పు. 628
పం., పరమ. 3. పు. 198 పం.

క. అరోగణ, అరోగణె. భుజించటం, రోజనం;

మ. అరోగణమ్.

<క. అరోగణ.

అరోగిణము రూ.చూ. అరోగణము. వి. రోజనం, చెన్న.బ.
4.360.

అర్కాటి రూ.చూ. అరకాటి. వి. కర్ణదారుడు, ఓడ నడిపేవాడు.
అర్గవైజరు వి. నిర్వాహకుడు.

ఇం. అర్గనైజర్.

<ఇం. Organiser.

అర్గరు చూ. ఆర్-.

అర్పి వి. రెండు దిమ్మెలమీది విలువంపు కట్టడం.

ఇం. Arch; ప్రెం. arche; లా. arcus. విల్లు,

<ఇం. Arch.

అర్పు¹ రూ. ఆటుచు¹. ల.క్రి. అరచు. కొబ్బరించు, మోపించు,
భార.ఆది. 4.71, వరాహ. 10.41, ఆము. 5.130.

క. అచు, అర్, అరు, అర్పు. దిగ్గరగా అరచు;
అరడి. నిండ; అరవార. పెద్దఅరపు; అరబు, అరుహ,
అర్పు, అర్పుట, అర్పాట. అర్పు. పెద్దగా అరవటం;
అర్పాటను. అరచు. మోపించు; కు. అర్కుని. ద్వని
చేయు; కొడ. అర్. పెద్ద ద్వనిచేయు; త. అర్. అరచు;
అర్ ప్పు. పెద్ద ద్వని, అట్రహానం, నంతోపం; అరవారమ్.
పెద్ద ద్వని, అరుపు, గందరగోళం; అరవారి. ద్వనిచేయు,
అరచు; మ. అరకుక్. పెద్దగా అరచు; కో. అర్;
గో. అదానా, అడ్చి, అడాక, అడాకా. ఏడుపు, అరచు;
కుఇ. అర్పు. ద్వనిచేయు, పిలుచు; కువి. అర్పై, పిలుచు;
వర్తి. అర్. ద్వనిచేయు; కొలా. అర్. పిలుచు; గడ.
అర్, అరచు; మూర్తో. అర్. మేకలను పిలవటం.

<మూ.ద్రా. *అర్-.

అర్పు² రూ. ఆరుచు. న.క్రి. 1. (యంధ్రాదుల్లోపెట్టి)
క్రిప్తించు. కు.నం. 2.229; 2. నర్తించేయు, ఆడించు.
భార.ఉద్యో. 2.21, భార.కాంతి. 1.288; 3. (ద్యూతా
దుల) నాడించు. భార.ఉద్యో. 3.280; 4. కదలించు.
విసరు. హరి.ఉ. 10.50, ఆము. 2.68; 5. (స్నానా
దులు) చేయించు. వరాహ. 7.48, పారి. 2.11.

అర్పు³ (అరు²) ప్రేరణార్థకం. న.క్రి. పరికించు, చెప్పించు
భార.విరా. 2.810.

అర్పు⁴ రూ.చూ. ఆటుచు². *న.క్రి. 1. తడిలేనిదిగా చేయు,
ఎండబెట్టు. పారి. 2.12; 2. (దీప్తిపాదులను) ఆర్పివేయు.
శృం.నై. 7.169; 3. ఉపశమిల్లజేయు. సారంగ. చ.
3.185.

అర్జము¹ రూ.చూ. అరజము¹. వి. వాద్యవిశేషం.

అర్జము² రూ.చూ. అరజము². వి. విలాసం. చంపూ. 3.67.

అర్జరు వి. ఆజ్ఞ.

ఇం. Order. వరుస. క్రమం, ఆజ్ఞ, మొ.

<ఇం. Order.

అర్ధర్థి వి. తైనాతి. బండ్లోకు.

ఇం. Orderly. ప్రైవిడికారులకు సంకేతముల నందిం
చెడి చిన్న అధికారి, సార్దంటు, అనుపక్రి నౌకరు.

<ఇం. Orderly.

అర్రి రూ.చూ. అరతి. వి. నివ్యాళి.

అర్గ్గి చూ. ఆదుద్ర పురుగు. వి. ఇంద్రగోపం. అర్గ్గికారైలో
కన్పించే ఎర్రటి పురుగు.

అర్థగణపతి వి. పసుపువినియతుడు.

ఆర్క < సం. హరిద్ర- తేనా ఆర్క- తడి: (తడి)
వసువుతో చేసిన వినాయకుడు.

ఆర్క వి. బండినోగమిడి చెక్క.

ఆర్కెల్లు చూ. ఆర్-.

ఆర్కెంచుట చూ. ఆర్కు(ట).

ఆర్కు చూ. ఆర్కు'. రూ. ఆరువు, ఆటువు. వి. ఆరువు, కేక.
ఉ.హరి. 3.25, దీమ. 4.191.

ఆర్కు(ట) చూ. ఆర్కు'. వి. ఆర్కువేయటం ('వేయు' అనే
సహాయక క్రియతో కూడా ప్రయుక్తం).

ఆర్కుంచుట వి. ఆర్కు వేయించటం.

ఆర్కుటము రూ.చూ. ఆర్కుటము. వి. 1. ద్వని, చప్పుడు; 2.
ఆర్కు మొ. వాటితో గూడిన విజృంభణం.

ఆర్కుటము రూ.చూ. ఆర్కుటము.

ఆర్కుటము రూ. ఆర్కుటము, ఆర్కుటము, ఆర్కుటి, ఆర్కుటము.

పో.చూ. ఆర్కు; వి. (అరవు, కేక, ద్వని, చప్పుడు)?
ఆర్కు మొ. వాటితో గూడిన విజృంభణం వేంక.చూ. 3.8.

క. ఆర్కుట, ఆర్కుటె. అరవు, పెద్ద ద్వని; ఆర్కు.
అరవు; అర్. పెద్దగా అరవు; రు. ఆర్కుటె. పెద్దద్వని;
క. ఆర్ పొటము. హడావిడి, వటాటోపం, పెద్ద ద్వని;
ఆర్ పు. గందరగోళం; ఆర్. అరవు;

సం. ఆర్భట. సాహసీకుడు; ఆర్భట. సాహసం.
విశ్వాసం, పీఠత్వం; ప్రా. ఆర్భటము. నృత్యవిశేషం;
ఆర్భట. ఒకవృత్తి; పా. ఆర్భట, ఆడంబరం.

< సం. ఆర్భట-.

ఆర్భటి రూ.చూ. ఆర్భటము. వి. ద్వని, కేక, విజృంభణము,
అతిశయము.

ఆర్భటించు వి. 1. ద్వనిచేయు, కూయు. ఇందు.రా.
3.128; 2. విజృంభించు, వేంక.చూ. 1.46; క. ఆర్భ
టను, అరవు.

ఆర్భటించు చూ. ఆర్భటి.

ఆర్భటము రూ.చూ. ఆర్భటము. వి. విజృంభణము, అతి
శయము. ద్వి.శ.సా. 1.215.

ఆర్భటా వి. యుద్ధనావ.

పో.చు. కచ్చి. armada; స్పా. armada, సేన,
నౌకాదళం; arma. ఆయుధం.

రెం. హరామద్. బుడతకీచుల దోపిడి ఓడ; అర.
'అల్-మదీ-య.'

< పో.చు. Armada.

ఆర్మానీ రూ.చూ. ఆరిమాని. వి. పియ్యాని పెట్టె.

ఆర్మడి చూ. ఆర్-.

ఆర్మారు చూ. ఆర్-.

ఆర్మవైక్యలు వి. కొందరు తెలుగు కోమల్లు, కళింగవైక్యలు
మొ. వారినుంచి, తమ ఆర్యజాతి వైశిష్ట్య నూచకంగా
పెట్టుకొన్న పేరు.

సం. ఆర్మ- వైక్యడు, గౌరవనీయుడు, విశ్వాస
పాత్రుడు, యజమాని, ప్రభువు; ప్రా. అజ్ఞ, అరియ.
గౌరవనీయుడు; అజ్ఞ. వైక్యడు, ప్రభువు; పా. అరియ.
అర్కుడు, ప్రభువు, మంచిది, ఆదర్శం;

క. అరియవైచియర్. కోమల్లు.

< సం. ఆర్మ- వైక్య-.

ఆర్మగర్గ వి. దియ్యం తెల్లగా ఉండే ఒకరకం ఎర్రవడ్లు.

ఆర్మ రూ.చూ. ఆల్లు. వి. దాన్యవిశేషం.

ఆర్మెవర్డు రూ.చూ. ఆరెవర్డు. వి. ఒకరకం వడ్లు.

ఆర్మరు చూ. ఆర్-.

ఆర్మేరము రూ.చూ. ఆరివేరము. వి. 1. కలహం. అవి.
1.113; 2. ద్వేషం, వైరం. అవి. 1.89; 3. అల్లరి.
కవిరా. 5.186.

ఆర్మేలవారు చూ. ఆర్-.

అణి రూ. అరడి. అన్య. 1. నిష్కారణంగా. భార.ఆర.
4.83, ఉక్కో. 4.885; 2. వ్యర్థంగా, నిష్ప్రయోజనంగా.
భార.ఆర. 4.849; 3. దీనంగా. భార.క్రో. 4.270,
కాంతి. 1.196; వి. 1. నింద, రట్టు, అవవాదం,
అవకీర్తి; 2. హాని, భంగం. మార్క. 4.228; 3. కష్టం,
దుఃఖం, బాధ. విక్ర. 1.200; విజ. 1. వ్యర్థం,
ప్రయోజనం లేనిది. హరి.ఉ. 7.26; 2. దుష్టం, చెడ్డది.
యయా. 3.125; 3. నింద్యం, నీచం. ఉ.రా. 3.81,
హంస. 1.127.

క. అరడి. (అర్ (దిగ్గరగా అరచు) + అడి). అల్లరి,
అవనింద; క. అజాటి. ద్రిమ్మరి, వ్యర్థుడు; పో.చూ.
ఆరాట్టుమ. వేదన; ఆరట్టు. ఏడ్చు, అరచు;

సం. అరటి- (< అ + రటి). నిరంతరం ద్వని
చేయు; ప్రా. అరడియ, అరవు, ఏడ్చు; అ.చూ. అరడియ
సద్ద. పెద్దద్వని.

అణిచేయు న.క్రి. వ్యర్థంచేయు, నిష్ఫలంచేయు. మను.
3.5. అణిచించు న.క్రి. మించు, కింగువరచు. రాడికా.
1.23. అణిచినడు న.క్రి. 1. అరడిపొందు, వ్యర్థకడెందు.
రం.రా.దాల. 42 పు. 19 పం.; 2. హానిచెందు, నశించు.
రం.రా.కిక్కిం. 215 పు. 18 పం.; 3. నిందచెందు.
అణిచివుచ్చు న.క్రి. 1. వ్యర్థంచేయు. భార.విరా. 2.253;
2. దుఃఖపెట్టు. నిర్వ. 9.88; 3. భంగవరచు, చెడగొట్టు.
హంస. 1.124. అణిచిపెట్టు రూ. అణిచిపెట్టు. న.క్రి. 1.
వ్యర్థంచేయు; 2. బాధపెట్టు; 3. నిందపెట్టు. అణిచిపోక
వి. 1. నిందపొందటం. నిర్వ. 9.89; 2. వ్యర్థంకావటం.
భార.విరా. 3.107. అణిచిపోవు రూ. అణిచిపోవు. అ.క్రి.
వ్యర్థమగు. శ్మం.నై. 4.104. అణిచిపెట్టు (-పెట్టు); రూ.
చూ. అణిచిపెట్టు. న.క్రి. 1. వ్యర్థంచేయు. వి.పు. 2.233;
2. బాధపెట్టు. కవిరా. 5.210; 3. నిందపెట్టు. అచ్చ.రా.
2.25. అణిచిపోవు (-పోవు); రూ.చూ. అణిచిపోవు. 1.
చెడు, భగ్గుమగు. నిర్వ. 2.24, భార.క్రో. 2.234; 2.
వ్యర్థమగు, నిష్ఫలమగు. భార.అశ్వ. 3.59; 3. చచ్చు.
భార.అశ్ర. 1.154.

అణిచేయు చూ. అణి.

అణిచించు చూ. అణి.

అణిచినడు చూ. అణి.

అణిచివుచ్చు చూ. అణి.

అణిచిపెట్టు చూ. అణి.

పో.చూ. సం. అలవ్య. కానరానివాడు ; పా.

అలక్ష్మియ. తెలియరానివాడు; అ.మా. అలక్ష్మనయా.
నిర్లక్ష్య ప్రలాపం; పా. అలక్ష్మిక. దురదృష్టం; అలక్ష్మి;
నే. ఒ.హం. అలక్ష్మ; గు. అలక్ష్మత;

క. అలక్ష్మ.

<ప్రా. అంకియ-.

అంకిందివిమ చూ. అంకించు.

అంకించు పో.చూ. అరించు. న.గ్రీ. విను, చెవియొగ్గు. విశ్ర.
1.128.

నం. అ + లవ. గ్రహించు, చూచు; ప్రా. అలక్ష్మియ.
తెలిసినది.

<నం. అంక్ష + ఇంచు.

అంకిందివిమ న.గ్రీ. శ్రద్ధగావిను. చంద్రా. 4.59.

అంకిందరి చూ. అంకి.

అంకిందరిగోడు చూ. అంకి.

అంకిందరిగోలు చూ. అంకి.

అంకి వి. కాలక్రిడా విశేషం; ఇద్దరు పిల్లలు చేతులు కలిపి
నురొకటి ఆ చేతులమధ్య పల్లకిలోలాగా కూర్చోపెట్టి
మోసే ఆట. కాళ. 3.38; 2. కుర్చీవంటి పల్లకి.

పో.చూ. నం. పర్వంక, పల్వంక. మంచం, వడక;
ప్రా. పల్లంక, పలిఅంక. పల్లకి. వడక; అ.మా.
పల్లంక, పల్లంగ. మంచం, వడక; పలిఅంక,
పలియంక, పలిన్యంక, పలియంకా; మాగ.
పలియంక; పా. పల్లంక. దానికపట్టు వేసుకూర్చోటం.
వడక;

కు. పల్లెంకి. దానికపట్టు వేసుకూర్చోటం, వడక.

<పా. పల్లంక.

అంకిగుడి వి. కాలక్రిడా విశేషం. రాజవా. 2.28.

అంకితులు వి. కాలక్రిడా విశేషం, అంకిగుళ్లు. విష్ణువ.
7.211, హర. 8.186.

అంకిగుడి చూ. అంకి.

అంకితులు చూ. అంకి.

అంకిగీరు చూ. అంకిగు. వి. విశ్వవిశేష.

ఉ. అలమగిర. విశ్వవిశేష; ప్రా. అలమగిర.

<ఉ. అంమగిర.

అంకిగోవు చూ. అంకి.

అంకిప్ప చూ. అం.

అంకి చూ. అంత్రి, ఆకంకి. వి. రాగాలాపం. కు. నం.
4.468, దళకు. 9.38.

నం. అలపతి. నందాపించు; ప్రా. అలత్త. <నం.
అలత్త. అలపింపబడిన; పా. అలపతి. భాపించు;
లవ. అలత్త [*అలత్త, అలపిత]. నే. అలాపి,
అలాప; అ. అలాపా; ఒ. అలాప; హిం. అలాప,
అలాప; గు. అలాప.

క. అళతి, అణతి; క. అళత్తి.

<నం. అంపతి.

అంత్రి చూ.చూ. అంత్రి. వి. రాగాలాపం.

అంత్రి చూ. అరించు. వి. వినటం, అంకించటం.

అంత్రిపాలన వి. రక్షణ, భద్రత; వ్య. అంకించటం,

అదరించటం.

అంత్రిపాలన చూ. అంత్రి.

అంత్రిపాలన చూ. ఏంకి. వి. బ.వ. ఏంపాటలు, శృంగార
వదాలు. కుక. 2.190.

అంత్రిపాలన వి. ఏంత్రిమర్రిగి, నీకామనోహరం (Pergularia
pallida).

అంత్రిపు చూ. అంత్రి.

అంత్రిపాలన చూ. అంత్రి.

అంత్రిపాలన చూ.చూ. అంత్రి పోయి. వి. గూడుపోయి.

అంత్రిపాలన చూ. అంత్రి.

అంత్రిపాలన చూ. అంత్రి.

అంత్రిపాలన చూ. అంత్రి.

అంత్రిపాలన చూ. అంత్రి.

అంత్రిపాలన వి. యద్దం. దార. విరా. 5.62.

నం. హోర. యద్దం. హోర. కలహం, అద్దంకి,
వివాదం, అటంకం; ప్రా. హోర. తెల్పు.

పో.చూ. క. అలమ. నాగలివంటి అయ్యదం; అల్.
మోడుడు. అల్. మగటిమి. దైర్యం; అల్లె. విజయం,
దైర్యం;

<నం. హోర.

అంత్రిపాలన పో.చూ. అంత్రి. 1. అంత్రి. అనాదరం.
దార.విరా. 2.258; కాంకి. 4.581; 2. విశేషం, దార.
అశ్వ. 4.114; విజ. అనకయం. బసవ. 5 వ. 524 వం.
పో.చూ. క. చాలల్. నింద; నాల్. తప్పిదం,
గర్వం, కల్పన, నేర్పు; నాల్మై. వైవిధ్యం, అత్యవసర,
తప్పిదం; నాల్మ. నింద.

అంత్రిపు న.గ్రీ. ఉపేక్షచేయు, అనాదరం చేయు.
తిరస్కరించు. వండి. చ. 4.806; అంత్రిపాలన వి;
విశేషంకోసం చేసే యద్దం. దార.అశ్వ. 4.114. అంత్రి
సేయు న.గ్రీ. ఉపేక్షించు, ఉపేక్షసేయు. దార.విరా.
2.160.

అంత్రిపాలన వి. ప్రపంచం.

హిం.గు.మరా.ఉ.పార.అర. అంత్రి. ప్రపంచం.

<ఉ. అంత్రి.

అంత్రిసేయు చూ. అంత్రి.

అంత్రిమేము వి నక్క.

నం. అంత్రి. వంచన; మేకము (<నం. మృగ-).
మోసగించే జంతువు.

అంత్రిపాలన చూ. అంత్రిపన, అంత్రిపనాహి. వి. దిరుదనామం,
జగద్రక్షకుడు.

ఉ.పార. అంత్రిపనాహి. జగద్రక్షకుడు; అర.
అంత్రి. ప్రపంచం; గు.హిం. అంత్రి.

<ఉ. అంత్రిపనాహి.

అంత్రి అంత్రి; -అంత్రి ముకున్ ప్రకృయం; పో.చూ.
అంత్రి. వి. 1. దుస్వప్నభాషకు, దుష్టుడు. దార.అది.
7.218, శివరా. 3.105, దాగ. 3.880; 2. అపవేది,
మూర్ఖుడు. బో. 4.25; 3. అనాథ, భర్తృహీన. చెన్న.
4.815, వీర. వి. 4.112; విజ. దిక్కుచేసి.

పో.చూ. క. అశం. సింహం ; అంటి. పనుపుగుడ్డలు
కట్టుకునే జంగమ బిత్తుకుడు, జంగంచేవర ; పో.చూ. మరా.
అల్లడ. కుంబరి. అనుదవం లేని, తెలివితక్కువ.

అల-రేడు చూ. అలు¹.

అల-రేడు చూ. అలు¹.

అలలు వి. వరసగావుండే మూడు చుక్కలు.

పో.చూ. నం. అలి-. వరుస.

అలవ చూ.చూ. అళగ. వి. ఉడుమును పోలిన ఒక జంతువు,
శల్యకం.

అలవట్టము చూ. అలావట్టము. వి. 1. వత్తంతో చేయబడిన
గుండ్రది వినకకర్ర. నిర్వ. 8.62, చార.ప్ర. 2.38 ; 2.
గుండ్రది వినకకర్రలాగా ఉండి, రాజాదులకు ఎండ తగుల
కుండా వట్టే ఒక సాదనం. విజయ. 1.143.

నం. అలావర్త-. వత్తంతో చేయబడిన వినకకర్ర ;

క. అలవట్ట ; క. అలవట్టం.

<నం. అలావర్త-.

అలవము వి. అలన్యం, జాగు.

నం. అలన్య-. మాండ్యం, సోమరితనం, అలస,
అ-లస-. సోమరి ; ప్రా. అలస్యమ్. జాగు, సోమరి
తనం ; అ.మా. అలస్యమ్, అలసియ, సోమరితనం,
నిర్లక్ష్యం ; పా. అలస్యమ్ ; కా. అలస్ ; నే. అలన్య,
అలస్ ; ఒ. అలస. అలన్య ; హిం. అలస్ ; పం.
అల్స ; గు.జ. అలన్య ; మరా. అల్స ;

క. అలస. సోమరిపోతు. అలసు. బద్ధకం ; క.
అలావియామ్. జాగు, సోమరితనం, నిర్లక్ష్యం.

<ప్రా. అలన్య-.

అలాకు వి. వ్యర్థం.

అలాగండి చూ. అ³.

అలాగు చూ. అ³.

అలాటి చూ. అ³.

అలావన వి. 1. ఒక విషయాన్ని గూర్చిన ఎడతెగని ఆలోచన ;
2. జ్వరంతో పలవరించటం.

నం. అలావన-. నందాక్షణ ; ప్రా. అలావ ; పా.
అలావనా ; నే. అలావ, అలావ ; ఒ. అలావన.
అలావ ; గు. అలావ ; హిం. అలావనా, అలావనా ;
క. అలావనె. నందాక్షణ, రాగాలాపన ; క. అలా
వనమ్.

<నం. అలావన-. అర్థ వివరి.

అలాయము¹ పో.చూ. వాలయము. వి. సిద్ధం, యుక్తం ; విజ.
సిద్ధమయిన. చూ. వాలాయము.

అలాయము² వి. పాత్రం, ఆశ్రయం.

నం. అలయ-. ఇల్లు, ఆశ్రయం ; ప్రా. అలయ ; పా.
అలయ ; ఒ.గు. అలయ ; హిం. అలయ.

<నం. అలయ-.

అలావట్టము చూ.చూ. అలవట్టము. వి. గుడ్డతోగానీ కాటాకుతో
గానీ చేయబడ్డ వినకకర్ర.

అలాహిదా చూ.చూ. అలాహిదా. విజ. ప్రత్యేకం.

అలి¹ పో.చూ. నారి. విజ. హినం. నిర్వ.రా. 5.103. వి.

పరిహాసం, గేలి. నిర్వ. 6.9.

క. అటి. అలక్ష్యం, ద్వేషం. అవమానం ; అటిగోల్.
ఆగారవింతు, అదచు ; పో.చూ. క. విలితమ్, విల్లనమ్.
పరిహాసం ; మ. విలితమ్ ; తె. ఎల్లిదము.

నం. అలి-. విజ. నిరుపయోగమైన, నిరర్థకమైన.

బహుళః <నం. అలి-.

అలిగొను న.శ్రీ. పరిహాసించు, తక్కువచేయు, కీర్తించు ;
నిర్వ.రా. 5.134 ; చార.విరా. 4.18 ; చా.రా.ఆర.
2.383. అలితవము¹ వి. హినత్వం, కైన్యం. చార.శల్య.
2.35. అలిబుచ్చు -వుచ్చు. న.శ్రీ. అవమానపరచు-
పండి. చ. 4.306 పు. అలిసేయు (-చేయు). 1. క్షీణింప
జేయు, చెరచు. పాడుచేయు. కు.నం. 4.409 ; 2.
అనాదరంచేయు, తిరస్కరించు, చూపించు, నిందించు,
పండి. చ. 1.77 పు., బసవ. 4.955 పం. ; 3. ఎగతాళి
చేయు, తక్కువచేయు. సిం.ద్యా. 4.210.

-అలి² 'వలయును' యొక్క సంక్షిప్తరూపం. అవ్య. అవ్యా-
ర్థంతో క్రియానుబంధం. ఉదా. : చెయ్యాలి, వినాలి.

అలిగొను చూ. అలి¹.

అలిదిప్పు చూ.చూ. అలదిప్పు. వి. ముత్యేచ్ఛిచ్చి పండి ఒక
విధమైన గుల్ల.

పో.చూ. క. అలికల్. వడగల్లు ; క. అలి. గుల్లచేప.

అలిది-విను చూ. అలిండు.

అలిండు పో.చూ. అలండు. న.శ్రీ. 1. విను. చార.ఆర.
2.88 ; 2. ఆడరించు. విక్ర. 1.42, కై.చా. 4.126.

క. అలిసు, అలయసు, అలయసు. విను, వినిపించు ;
క. అలు. ద్వనించేయు, ఆరచు ; పో.చూ. అల్. అవును.

<మూ.ద.ద్రా. *అల్-.

అలిందివిను న.శ్రీ. శ్రద్ధగావిను. చార.అశ్వ. 1.90.

అలితవము¹ చూ. అలి¹.

అలితవము² చూ. అలు³.

అలిబుచ్చు చూ. అలి¹.

అలిసేయు చూ. అలి¹.

అలి¹ అ³ + లు బ.వ. ; చూ. అ³. వి. అవులు.

అలికావరి చూ. అలగావరి. వి. 1. పశువులకావరి,
గోపాలుడు. నా.పంచ. 3.301 ; 2. కృష్ణుడు. నీలా.
1.109. <అలు + కావ + అరి. అలికావు చూ. అల-
గావు. వి. పశువులకావరి, గోపాలుడు. <అల + కావ-
అలగావరి (-కావరి). వి. పశువులకావరి, గోపాలుడు.
బహుళా. 2.61. <అల + కావ + అరి. అలిగోడుబారి
గోడు చూ. అలగోలుబారిగోలు. వి. ఏడువులు, పెద
బొబ్బలు. అలగోలుబారిగోలు చూ.చూ. అలగోడుబారిగోడు.
వి. ఏడువులు, పెదబొబ్బలు. అల(గా)వు చూ.చూ. అలకావ-
వి. పశువులకావరి, గోపాలుడు. అలిపోతు వి. ఎద్దు.
ఉ.హ. 2.180. <అల + పోతు. అలిబొద్దుచుక్క. మేక
చాలించి అవులు ఇళ్ళకు మళ్ళీవేళ కనిపించే చుక్క,
శుక్రుడు. <అల + బొద్దు + చుక్క. అలమంద వి. దగ్గర
దగ్గరగా ఉండే నూరు చుక్కల గుంపు, శతభిష : అర్థవివరి.
అలరేడు చూ.చూ. అలరేడు. వి. ఆటోకు. అలరేడు

రూ. అలరేడు వి. ఆదోకు, నం. 5.372 వు.
 <అల+లేడు.
 అల² బ.వ. అంధు. వి. 1. దార్య. దార.ఆది. 3.174, అశ్వ. 5.69; 2. శ్రీ. కు.నం. 6.672.
 క. అవళు. అమె; కు. అళు; పో.చూ. క. ఇల్-
 ల-అల్. ఇల్లాలు; మ. అల్. శ్రీ; గోం. అలో. అలో.
 దారిక; పో.చూ. కు. అలి. కల్లి, శ్రీ; పో.చూ. పల్లి. అయల్. శ్రీ. దార్య; పో.చూ. గద. అయల్. శ్రీ; పో.చూ. కొలా. అయి (అయి). వి (వలనావాడి) కల్లి; కురు. అలి. యవతి, దార్య.
 <మూ.ద్రా. *అల్.
 అలికనము² వి. దార్యార్థం. రామవ. 2.88; అలు మగలయోగి వి. దార్యార్థం అలికనము దారిక లాడుకానే 28 అల. దళ. 9.81.
 అల³ వి. బంగాళదుంప.
 నం. అలు-, అలుక; ప్రా. అలుఅ; పా. అలు. అలుక; కా. అలూ; నే.అ.అెం. అలు; ఒ.హిం.పం.ల. మరా.ఉ. అలూ; పార. అలూవహి; అర. అలు.
 < ఉ. అలూ. సంస్కృత 'అలు' శబ్దాన్ని అల అంటారు.
 అలుగడ్డ వి. ఉల్లగడ్డ, బంగాళదుంప.
 అల⁴ వి. 1. ఒకసారి ఏకిన దూది; 2. మరాను.
 అలుగ రూ.చూ. అళుగ. వి. ఉరుమును పోలిన జంతువు, శబ్దం.
 అలుగడ్డ చూ. అలు.
 అలుగోడ వి. దూలాలు మోసే గోడ.
 బహుళ: <అల+గోడ.
 అలుచిప్ప రూ.చూ. అలచిప్ప. వి. ముతైవచిప్ప వంటి ఒక విధమైన గుల్ల.
 అలుడి రూ.చూ. అలుడు. వి. మంచినడవడి, శీలం. ఆం.రా. 1.186.
 అలుడు రూ. అలుడి. వి. సత్ప్రవర్తన.
 పో.చూ. క. అల్లన, అళుతన. సేవ, పాలన, అధికారం, పరాక్రమం; పో.చూ. క. అల్, పోషించు; వి. కత్తుడు, నమ్మడు, పొరువవంతుడు; అజాతమ. ప్రసిద్ధుడు.
 అలుదూలం వి. కల్లిదూలానికి పక్కగదిలో వేసిన దూలం.
 అలుమగలయోగి చూ. అలు.
 అలువ రూ.చూ. అళుగ. వి. ఉరుమును పోలిన జంతువు, శబ్దం.
 అలువరి రూ.చూ. అళువరి. వి. కోట చుట్టూ వేసిన మట్టిదిమ్మ. క్రిడా. 115.
 అలె వి. చెరుకుగానుగ.
 క. అలె, అలెగాణ. చెరుకురసం తీసే గానుగ; కు. అలె; క. అలె; మ. అల. నూనెమర, కంసారికొట్టు.
 బహుళ: <క. అలె.
 అలెకపాయి రూ.చూ. అలెపాయి. వి. గూడుపాయి.
 అలెగాడు² చూ. బ.వ. అష్టాకారులు. వి. పాలెగాండ్ల కింది

కొలుపుగాడు.
 అలెగాడు³ వి. పీడులు మొ. ఈశ్వరవాడు.
 ఉ.పార.హిం. హలాల్ భోర్. పాకివాడు.
 <ఉ. హలాల్ (హాల్) + కాడు.
 అలెపాయి రూ. అలపాయి, అలెపాయి, అలెపాయి, అలెపాయి. వి. ఒకసారిగా నాలుగైదు పాత్రలు వేరు వేరుగా పెట్టి వందలానికి ఏర్పరచిన గూడులాంటి పాయి. అలె < నం. అలయ -పాత్ర + పాయి; లేదా <నం. అలి- వరుస; పాత్రల వరుసను బట్టి వచ్చి ఉండవచ్చు.
 అలెపాయి (కృతక ప్రామాణికం). రూ.చూ. అలెపాయి. వి. గూడుపాయి.
 అలెకాగు వి. అలెపాయిలో పెట్టిన పాత్ర.
 <అలె+కాగు.
 అలెపాయి రూ.చూ. అలెపాయి. వి. గూడుపాయి.
 అలెన ఆ + లోన; ఆ + లోన్ (అ) -అ(న్). అవ్య. అంతి.
 అల్లి రూ.చూ. అళిలి. వి. కొలక, నమూనా.
 అల్లికవంతు వి. ఒక రకం పుల్లీ వంతు.
 ఒ. అలూబొఖారా; హిం.ఉ.పార. అలూబుఖారా; క. అల్పకోరా.
 <ఉ. అలూబుఖారా + వంతు.
 అళిలి² రూ.చూ. అలిలి. వి. రాగాలాపన. వరాహ. 4.180.
 అళిలి³ రూ.చూ. అలిలి. వి. నివాళి, నీరాజనం. బసవ. 3.401.
 అళిలి⁴ రూ.చూ. అళిలి. వి. దర, కొలక.
 అళిలి రూ.చూ. అళిలి. వి. కొలక, నమూనా.
 అళి రూ.చూ. అళిలి. వి. కొలక, నమూనా.
 అళుగ రూ. అలవ, అళుగ, అలువ, అళువ. వి. ఉరుమును పోలిన జంతువు, శబ్దం.
 క. అళువ; కొడ. చెళ్ళువ; కు. అళుంకు, అలంకు; క. అళుంకు, అళుంకు, నళుంకు; మ. అళువన్.
 అళుకనము వి. ప్రభుత్వం, అధికారం. ధా. రా. అర. 2.371.
 క. అళుతన, అల్లన, ప్రభుత్వం, అధికారం, సేవ; క. అలోచి. ప్రభుత్వ యాజమాన్యం.
 <క. అళుకన-.
 అళులు వి. బ.వ. సేవకులు, భటులు. కు.నం. 11.616.
 క. అళు. సేవకుడు, సైనికుడు, వార్తాహరుడు; కు. అళి. సేవకుడు; క. అళి. సేవకుడు, దానిన; మ. అళి.
 బహుళ: <క. అళు.
 <మూ.ద.ద్రా. *అల్.
 అళువ రూ.చూ. అళుగ. వి. ఉరుమును పోలిన ఒక జంతువు, శబ్దం. రం.రా. 4.212 వు. 22 పం.
 అళువరి రూ. అలవరి, అళువరి, అరువరి, అలువరి. వి. కోట చుట్టూ వేసిన మట్టిదిమ్మ, వ్రవం. ఉ.హ. 2.92.
 క. అళువరి, అళువరి. వ్రవం; అళి, అలె, అళి,

అలి, అలు; క. అల్వారి. చెరువుగట్టుమీది దోవ.
అభివృద్ధి రూ.చూ. అల్వారు. వి. విష్ణుదత్తుడు. ద్రావిడ
ప్రబంధ కర్త. వరమ. 4.218.

అల్పమూలము (అల్ప + మూలము). వి. కింది ఉద్యోగులు,
పంక్తిలోను వగైరా.

క. అల్. సేవకుడు, సైనికుడు, వార్తాహరుడు, చద
రంగపు పాప; మాగాణి; ఒక జిల్లాలోగానీ తాలూకాలో
గానీ కొంత ప్రదేశం; క. అల్పాకాణము. ఒక పనికోసం
ఒక బోట చేరిన సేవకుల సమూహం; మ. అల్. నమ
ర్తుడు, సేవకుడు, దానిన; మాకణి. ఒక జిల్లాలో కొంత
ప్రదేశం.

<క. అల్పాకాణమ్.

అల్లకోవ వి. ఒక బాటి కాకి.

పో.చూ. క. అంటంకాల్లె. ఒక బాటి కాకి.

బహుళ: <అల్ల-అ+కోవ <సం. కోశ. దాన్యా
గారం; దాన్యం కొంగిరించటంవల్ల కాకి ఆపేరు వచ్చి
ఉండవచ్చు.

అల్ల రూ.చూ. అల్లు. చూ. అరిక. వి. బ.వ. అరికలు,
కోర్కవం (Paspalum scrobiculatum). కక. 2.208.

అల్వారు రూ. అడువారలు, అడువారు, అడువార్లు, అళువారు.
వి. 1. విష్ణుదత్తుడు, ద్రావిడ ప్రబంధకర్త. వరమ. 4.218;
2. వైష్ణవ పవిత్రకావాచకం. ఉదా. గరుడాల్వారు.
పవిత్రుడైన గరుడుడు; కోవెలాల్వారు. పవిత్రమైన
కోవెల, గర్భగుడి.

క. అల్వార్, అల్వార్. భక్తులు, పన్నిద్దరు వైష్ణవ
దేవాంకుల దిరుదవదం; క. అల్వార్. వ్యాస ముగ్గుడు,
ద్రావిడ ప్రబంధకర్త; అల్వార్. జగత్కృతువు, భగ
వంతుడు; మ. అల్వార్, అలువార్. పన్నిద్దరు వైష్ణవ
దేవాంకుల దిరుదవదం; ప్రభువు, భక్తుడు.

<క. అల్వార్.

అల్వారుగడ్డి వి. చిరుగడండుంప, గెనుగుగడ్డి.

అవ¹ వి. 1. ఆవలు, నర్మపం. మార్క. 3.202; 2. అవ
పిండి; ఆవలపిండి కలిపి చేసిన ద్రవనదాళం. శృం.నై.
6.127, వి. న. 2.58; 3. అవచెట్టు (Brassica
juncea).

సం. సర్వభ-. అవ; ప్రా. సరిసవ, సరిస్సవ.
అ.మా. సరసవ, సరిసవ, సాసవ; పా. సాసవ;
అవ. సరిసవ;

క. సాసవె, సాసవి; కు. సాసెము, దాసెమి;
క. బయవి; కువి. అవ.

<*సావ <*సావవ <ప్రా. సరిసవ <సం. నర్మపం.

అవకాయ వి. అవపిండితో కలిపిపెట్టిన మామిడికాయ
పచ్చడి. అవగించు 1. కూరలకు అవపిండి పెట్టు; 2.
వసువు ఉప్పుతో కలిపి రుద్ది మాంసాదుర్ని భద్రపరుచు.
అవగింజ వి. నర్మపం. అవంత విజ. కొంచెం. అవగింజంత.
వార.కర్ణ. 3.288; అవవచ్చడి వి. అవపెట్టి చేసినపెరుగు
పచ్చడి. అవపిండి వి. ఆవలపిండి. అవమాషిడికాయ వి.
అవపిండి, మానె, మొ. వాటితో కలిపిపెట్టిన మామిడికాయ

ఉరగాయ. అవలు రూ.చూ. ఆవలు. వి. బ.వ. అవగిం
జలు. అవలు రూ. అబలు, అవలు. వి. బ.వ. అవగింజలు.

అవ² వి. స్పృశి, జ్ఞప్తి.

బహుళ: <*యావ (వ్యా) <ఉ. యాద్.

అవపాటు న.క్రి. జ్ఞప్తివచ్చు, తోచు.

అవ³ వి. 1. దావవ, పల్లపనేల; 2. పరిపైరుకు అనువైన
దూమి; 3. కొండలమధ్య ఉన్న సహజ జలాశయం.

క. అవల్. పల్లం, సాగుబడి దూమి, చెరువు; చవల్
చవుడు.

అవ⁴ రూ.చూ. అవి¹. వి. వంట తెగులు.

అవ⁵ వి. గడ్డివామి, మేట.

అవకాయ చూ. అవ¹.

అవగించు¹ చూ. అవ¹.

అవగించు² రూ.చూ. ఏవగించు. అ.క్రి. వినుగుచెందు.

అవగించు³ చూ. అవి, ఆవించు. న.క్రి. ఉడుకబెట్టు.

అవగింజ చూ. అవ¹.

అవజకాయ చూ. అవజము.

అవజము వి. అరజం, వాడ్యవిశేషం. అము. 4.35, రామా.
2.89.

సం. అతోద్య-. వాడ్యవిశేషం; ప్రా. అజజ్జ; అ.మా.
అజజ్జ, అజజ్జమ్, అవజ్జమ్; ల. అబాజ్. ద్వని;
హిం. అవజ్. వాడ్యవిశేషం; ముండా. అజఅజ్.

క. అవుజ. వాడ్యవిశేషం; అవుజగ. అవజం వాయిం
చేవాడు.

<ప్రా. అజజ్జ-

అవజకాయ వి. అవజం వాయించేవాడు. అవజీడు వి. అవజం
వాయించేవాడు.

అవజీడు చూ. అవజము.

అవటము విజ. అనుకూలం, పిలైనది. శృం.నై. 7.108,
వార. 4.186; వి. హిండిక.

సం. అవస్థ, అవస్థికా. వరిస్థికుల కనుగుణంగా
హిందువడినది; అనుకూలమయినది; ప్రా. అవట్టిఅ,
అవట్టి; అ.మా. అవుట్టి.

<ప్రా. అవట్టిఅ.

అవటముచేయు న.క్రి. 1. సిద్ధంచేయు. వార. 10.
ఉ. 346; 2. హిందువరుచు. హిందు. 2.229. అవటించు
న.క్రి. 1. కలిగించు, కావించు. దశకు. 7.118; 2.
వహించు, పూను. ద్వి.వరమ. 6.459 వ. 9 పం; 3.
సంగ్రహించు, సేకరించు. హరి. పూ. 9.102; 4. హిందు
పరుచు, సవరించు. పి.శకు. 2.161; 5. తిను, భక్షించు.
ఉ.రా. 3.191. అవటిలు(లు) అ.క్రి. 1. హిందువడు.
రా.మా. 8.175; 2. కలుగు. ఆం.దా. 3.94.

అవటముచేయు చూ. అవటము.

అవటించు చూ. అవటము.

అవటిలు(లు) చూ. అవటము.

అవడ¹ వి. అడవి వీర. ఆం.దా. 2.60.

క. అవడె; రు. అవడ; క. అమట్టి.

అవడ² రూ.చూ. అమవడ. వి. పెరుగు గారె.

అవధి¹ య.చూ. హావళి. వి. ఉపద్రవం, బాద. అచ్చరా.
నుం. 138, ఆం.దా. 2.223.

అవధి² వి. 1. రట్టు, అల్లరి; 2. నదంతి, పూరు.

అవహాయము పో.చూ. అవ³. వి. ఆయవిశేషం.

అవవి- నమస్తంగా మాత్రమే ప్రయత్నం; చూ. అవల. విజ.
బహుళ; రెండు రోజుల ముందు లేదా తరువాత.

అవవిమొన్న య.చూ. అవరిమొన్న. వి. అటుమొన్న;
మూడు రోజుల పూర్వం రోజు; అవనెల్లించి హి య.చూ.
అవరియెల్లండికి. వి. మూడు రోజుల తర్వాతి దినం.

<అవని (<అవరి) + ఎల్లించి హి (<ఎల్లించికి).

అవవిమొన్న చూ. అవని.

అవనెల్లించి హి చూ. అవని.

అవంత చూ. అవ¹.

అవవచ్చడి చూ. అవ¹.

అవపాణి చూ. అవ³.

అవపిండి చూ. అవ¹.

అవహమిడికాయ చూ. అవ¹.

అవము య. అమము. వి. కుమ్మరి కుండలు మొ. కల్పటానికి
ఏర్పరచిన కావ. అవాపం. బార. 2.124, ఉ.హ. 3.48.

నుం. అపాక. కావ; అవాప. దొంతరగా పేర్చటం;

ప్రా. అవాగ, అవాయ. కుమ్మరి అవం; అ.మా.

అవాళ, అవాగ, అవాయ; పా. అవాప; నే.

అవాలి; ఒ. ఉహ; ది. అవా, అవా; హిం.

అవా, అవా, అంబా; వం. అవా, అలి; ల. అవా,

అలి; మరా. అవ, అవం, అవా;

క. అవ, అవి, అవిగె, అవుగె; కు. అవి. కుమ్మ

రావం; అవెయ్యట్టి. కుమ్మరి మట్టి.

<మరా. అవ.

అవరింత య.చూ. అవరింత. వి. జ్వంభణం, అవరింత.

అవర్ణా య. అవర్ణా, అవార్ణా. వి. దినచర్య పుస్తకం, పద్ధ
పుస్తకం, కాలా పుస్తకం; జమాఖర్చు పుస్తకం.

నుం. అవర్ణ్య. తోనిపుచ్చటం; నే. అవర్ణై. పునః

పరిశీలన, సరిచూడటం, పద్ధ పుస్తకం; మరా. అవర్ణా.

పద్ధ పుస్తకం; ఉ. అవర్ణా; పార. అవారిజ్.

క. అవర్ణా, అవర్ణి. పద్ధ పుస్తకంలో ఒక ప్రత్యేక

పైక పద్ధ; త. అవర్ణా. రోజువారీ పద్ధ పుస్తకం.

<ఉ. అవర్ణా.

అవర్ణా య.చూ. అవర్ణా. వి. దినచర్య పుస్తకం.

అవరి అ³+వల; -వల. వక్క, వైవ. య. అవ్వల, అవల,

అవల, బాల. క్రి.విజ. 1. తర్వాత. బార. దీప్య. 1.186;

2. అవకల. బార. అను. 5.70; 3. అవైవ. శృం.నై.

2.66; విజ. అవకలిది, అన్యం, ఇతరం. బార. ఉద్వ్య.

4.196.

<మూ.ద్రా.*అ (నిర్దేశనర్య.) + మూ.ద్రా.*వలమ్.

అవరివాడు వి. మూడు రోజుల తర్వాతి రోజు,

అవరెల్లండి <అ-వల+ఇ+నాడు. అవరిమొన్న య.

అవనిమొన్న. వి. మూడు రోజుల పూర్వం రోజు, అటు

మొన్న. ఆం.దా. 1.92. <అవల+ఇ+మొన్న. అవరి

యెల్లండికి య. అవనెల్లించి హి. వి. మూడు రోజుల తర్వాతి
రోజు, అవరెల్లండి. ఆం.దా. 1.92. <అవల+ఇ+
ఎల్లండి.

అవరి య.చూ. హావళి. వి. ఉపద్రవం. హరి. 4.124,
వసు. 3.126.

అవరించు య.చూ. అవరించు. అ.క్రి. 1. జ్వరించు.
వరాహ. 11.126; 2. పగులు, బద్దలగు. పార్వ. 2.101,
చంద్రా. 3.85.

అవరింత య.చూ. అవరింత. వి. జ్వంభణం. ద్వి.క.
సా. 1.84 ప. 14 వం, ఆం.దా. 1.141.

అవరివాడు చూ. అవల.

అవరింత చూ. అవరించు.

అవరిమొన్న చూ. అవల.

అవరియెల్లండికి చూ. అవల.

అవరి చూ. అవ¹.

అవళి య.చూ. హావళి. వి. ఉపద్రవం, బాద. ఉ.హ.
4.124, చమ. 1.25, శ్రీరం. చూ. 4.88.

అవాళ వి. శబ్దం.

హిం. అవాజ్. స్వరం, శబ్దం; ఉ. అవాజ్; పార.

అవా, అవాజ్.

<ఉ. అవాజ్.

అవాయినువాయి చూ. అవాయిచువ్వ. వి. ల.వ. ఆకా
బాణాలు, ఒక విధమైన దాదనం.

అవారి వి. పెద్ద రైతు దగ్గర కీతగాళ్ళచేత వ్యవసాయం
చేయించేవాడు.

అవార్ణా య.చూ. అవర్ణా. వి. దినచర్య పుస్తకం.

అవాలు చూ. అవ¹.

అవి¹ య. అవ⁴. వి. 1. గ్యానం, ఊపిరి. బార. ఉద్వ్య. 3.41;

2. ఊమ్మం, అవిరి. సి.శకు. 3.176, ఆము. 4.184;

3. కావం, వేడి. విజయ. 2.53, 4. నన్యరోగం, చీడ.
ఆం.దా. 2.124.

క. అవరి, అవి, అవిరి. వేడి, అవిరి; కు. అవి.

అవిరి; క. అవి. ఊపిరి, నిట్టూర్పు, అవరింత, అవిరి,

హిగ; అవి. అ.క్రి. నీటిలోగానీ అవిరిపైగానీ ఉడుకు;

మ. అవి. ఊపిరి, ప్రాణం, అవరింత, నిట్టూర్పు, అవిరి;

కో. అయ్య. ఆక్కు, అవిరి; తా. ఒప్పే. ఊపిరి, అవిరి;

వర్ణి. అకుచ్, అవిరి.

అవరించేటప్పుడు వచ్చే 'అవ్' అనే ధ్వని నుంచి వచ్చి

వందవచ్చు.

<మూ.మ.ద్రా. *అవ్.

అవించు న.క్రి. అవిరిపై వండు, అవిరితో వక్ష్యంచేయు.

అవి² వి. వైదిలు కథనంలోని అవ్య, ఆదాము భార్య.

హి.బ్రా. హవ్య; లా. ఈవా; ఇం. Eve.

<హి.బ్రా. Hawwa.

అవించు చూ. అవి¹.

అవిటి పో.చూ. అమని. వి. మృగశిరకాత్తె.

అవిటిగాలి వి. కొలకరిలో పీచేగాలి. అవిటివాన వి.

కొలకరిలోపడే వాన. అవిటివారాలు వి. దమ్ముల ముందు

జాన్ నెల (మృగశిరశా)లో చేసే గ్రామదేవత పూజ.

అవలిగారి చూ. అవిది.

అవలివాన చూ. అవిది.

అవలివారలు చూ. అవిది.

అవిద చూ. ఆ³.

అవిది రూ.చూ. హావళి. వి. ఉపద్రవం, దాద.

అవిదె చూ. ఆ³.

అవిరి¹ చూ. అవి¹. పో.చూ. ఆవుర. వి. 1. ఒకానొక వ్యాధి.

పండి. చ. 1.51 పు.; 2. ఈవ్వం, అవి. ఆము. 2.60.

క. అవరి, అవిరి. వేడి; మ. అవతి. ఈపిరి, అవిరి.

<అవి¹ + -రి; -రి ప్రత్యయం.

అవిరి² వి. చిట్లగడ్డి (Saccharum spontaneum).

అవిరి వి. 1. బట్టి; 2. మాంత్రికుడు ఉపయోగించే కావపాత్ర విశేషం.

అవు చూ. ఆ-³, ఆఁ, ఆమ్-¹. వి. ఆవు, గోవు. భార. ఆను. 4.22.

క. అవు, అ. గోవు; ఆకల్. ఆవులు; కొ. అవ్. ఆవు; క. అ. ఆవు, ఎద్దు; అన్; మ. అ. ఆవు; కురు. ఓయి. ఆవు; మార్తో. ఓయి. ఆవు, ఎద్దు.

<మూ.ద.ద్రా.* ఆ./*ఆన్ <మూ.ద్రా.* ఆ-.

అవులదొడ్డి వి. కవరిపా నక్షత్రం, దగ్గరదగ్గరగా వుండే నూరు చుక్కల గుంపు.

అవుర వి. ఆవురింతకు అనుకరణం. క్రిడా. 226.

అవురింత రూ.చూ. ఆవురింత. వి. జ్వరణం, ఆవు రించటం.

అవురింత చూ. ఆవుర.

అవురు అవ్య. 1. ఏడునందరి ధ్వనికీ అనుకరణం. భాగ. 10, పూ. 148, వరమ. 2.176; 2. కహతహపాటును తెలిపే ధ్వన్యనుకరణం.

అవురుగడ్డి రూ.చూ. అవురుగడ్డి. 1. వీరణం; 2. అగురు².

అవులదొడ్డి చూ. ఆవు.

అవురించు రూ. ఆవరించు. అ.క్రి. 1. వికసింపు, విచ్చు. కు. నం. 8.351; 2. నోరు తెరచు. నిర్వ. 4.40, 3.

అవురింత విడుచు, జ్వరించు. భార.ఉద్యో. 1.125; 4. పగులు, బద్దలగు; 5. చనిపోవు.

క. ఆకలిను. ఆవరించు, నోరు తెరచు; కొడ. అవ లివ్ (అవలివి). ఆవరించు; కు. అవల్. ఆవరింత;

అవలిదెవిని. ఆవరించు; క. అవి. అ.క్రి. నిష్ఠూర్పు, ఆవరించు; అవలమ్మ. విచారం, దాద; మ. అలిలత్.

ఆవరించు; కొట. అవజ్, కా. ఒప్పుల్క; పర్తి. అవ్.; అవకుడ. ఆవరింత; అకుబ్. ఆవరించు; గడ. అయ్;

ఒల్లా. అమ్; కురు. బెలలనా.; మార్తో. అవాలె; ద్రా. అవానింగ్.

<మూ.ద్రా. *అవర్.

అవురింత రూ. ఆవరింత, ఆవరింత, ఆవురింత. వి. జ్వరణం. భార.విరా. 1.137, కృ.శ.కు. 2.87.

అవురింత చూ. ఆవరించు.

ఆకపాళలు -పాళ. జంటపదం. వి. బ.వ. ఆకానుబంధాలు. కువచ. 4.61.

నం. ఆకాపాళ- ఆక అనే పాళం.

<నం. ఆకాపాళ-.

ఆకాగూడు వి. నగిపీపనిచేసిన గూడు.

అ. ఆసా. అలంకృత దండం; హిం.ఉ. ఆసా. రాజుల ముందు లేదా వివాహ మహోత్సవాదుల ముందు చోపు దారులు దరించేది దండం.

అపాధవట్టి రూ. అపాధరట్టి. వి. పెళ్లి అయిన కర్వాక తొలి ఆపాదంలో అర్థవారు అల్లుడికి పంపే కానుకల మొత్తం.

అపాధభట్టి రూ.చూ. అపాధపట్టి.

అపాధభూతి వి. 1. ఒక వ్యక్తి పేరు. పంచ. 1.224; 2. పంచకుడు, మోసగాడు.

పో.చూ. నం. అపాధభూతి-. పంచతంత్రంలో ఒక పాత్ర పేరు; అపాధ-. అజేయమైన, భూతి. ఐశ్వర్యం కలవాడు; ప్రా. అసాధభూతి. ఒక తై నముని; అ.చూ. అసాధభూతి, అసాధభూతి; మరా. అఖాదభూతి;

క. అపాధభూతి. ఒక వ్యక్తి పేరు. మోసగాడు; క. అపాలభూతి.

<నం. అపాధభూతి-. అర్థ వివరి.

అపామాన్వి రూ. అపామూన్వి. వి. నిర్లక్ష్యం, తేలిక.

అపామాన్వి రూ.చూ. అపామాన్వి.

అహర్భావా రూ. ఉనురుజానా. వి. 1. పీర్లపంజా; 2. నల్లకం.

ఉ. అహర్, అహరా. మొహరం నెలలో పదోరోజు; అహర్ భానహ. పీర్లపంజా; పార. అమూర్, అమూరా. మొహరం నెలలో పదోరోజు; అర. అహర్, అహరా.

<ఉ. అహర్భావానహ.

అన¹ వి. అనేక్ష, కోరిక, అభిలాష, ఇచ్చు. భార.విరా. 1.148.

నం. అనా. అనేక్ష, కోరిక; ప్రా. అన; అ.చూ.పా. అనా; అన. అనా, అన; కుమా.నే.బెం.హిం.ల.గు. మరా. అన; సిం. అన, అహ;

క. అనె, అశి; కు. అనె; క. అనై; మ. అశ.

<నం. అనా.

అనగొను అన+కొను. అ.క్రి. అనగరిగియుండు; క. అనై-కొల్. అనగొలుపు అన+కొలుపు. 'అనగొను'యొక్క ప్రేరణ;

రూ. అనగొలుపు. న.క్రి. ఆకరిగించు. కక. 4.7. అనగొలుపు రూ.చూ. అనగొలుపు. న.క్రి. ఆకరిగించు. అన చేయు అ.క్రి. ఆకరిగియుండు. దశకు. 9.21. ఆకవడు అ.క్రి. 1. అనగొను, అనేక్షపడు. భార.విరా. 3.90; 2.

ఆకర్షపడు. దశకు. 9.45; న.క్రి. కోరు, ఆశించు. భార.కర్ణ. 2.21. క. అసెనడు, అసెనడు. కోరు; కు. అసెబుడు;

క. అనైపుడు; మ. అశ-వ్-పెట్టుక. అనపాటు చూ. అనపడు. వి. అనేక్ష, కోరిక. భార.అశ్వ. 1.203. క. అనై.వ్.పాటు. అనపాలు అ.క్రి. ఆకవిడుచు, నిరాకరించు. హరి.పూ. 8.152. అనయుడుగు అ.క్రి. ఆక విడుచు, నిరాకరించు. అనలుడుగు అ.క్రి. ఆకలువిడుచు.

అనవిలుపు వి. ఆకాదంగం. కక. 3.20. అనసేయు -చేయు

అ.శ్రీ. ఆశ కరిగియుండు. వి.పు. 6.341. ఆపాన దృశ్యార్థం
వనరు క్తం. వి. అదివాళ. పారి. 3.51. ఆపానలు వి. బ.వ.
గొప్ప ఆశలు; అదివాళలు. దార.విరా. 5.280, కాంతి.
3.153. ఆపిచ్చు న.శ్రీ. ఆశ కరిగించు. దాగ. 5.185.
అపించు న.శ్రీ. అపేక్షించు. దార.అశ్వ. 1.36; క. ఆశిళ.
కోరు, దీపించు; క. అచి. కోరు.

ఆపాన వి. దిక్కు. అం.దా. 1.71.

నం. అశా. ప్రదేశం, దిక్కు;

క. అశి, అశా, అశ, అసె; క. అవై; మ. అస.

<నం. అశా.

ఆపకప్పెరగాడు వి. పక్షి విశేషం; గుండుములుపుగాడు పిట్ట.
బహుళ: <అన-(ఆశ)+కప్పెర-(పాత్ర)+-కాడు
(కలవాడు); పేరానగల పక్షి.

ఆపగొను చూ. ఆనా.

ఆపగొలుపు చూ. ఆనా.

ఆపగొల్పు చూ. ఆనా.

ఆపజేయు చూ. ఆనా.

ఆపకత్తురాయి వి. పక్షివిశేషం; పెద్దకల ఎర్రటి శరీరంమీద
తెల్లటి మచ్చలుగల పక్షి; ఏమాత్రం అరికిడి అయినా ఏ
ఆకు చాటునో నట్టుకుంది.

<అన+కత్తు+రాయి; పిరికితనాన్నిబట్టి ఈ పేరు
వచ్చివుంటుంది.

ఆపత్తి వి. ప్రేమ, అపేక్ష.

నం. అసక్తి-కత్తురత్నం, అపేక్ష; పో.చూ. అసక్తి.

సాన్నిహిత్యం; ప్రా.అ.మా.పా. అసక్తి;

క. అవత్తి (<అ-సక్తి-).

<నం. అసక్తి-.

ఆపనవవిక్రమ చూ. ఆననము. వి. ఆననంలో వట్టి ఒక
విదమయిన వ్యాధి.

ఆపనము వి. గుదం.

నం.పా. అసన-కూర్చుటం, పీటం; ప్రా. అసన;

అ.మా. అసన, అసన;

క. అవనమి. గుదం, మలాళయం.

<నం. ఆనన-అర్థ వివరి.

ఆపనదు చూ. ఆనా.

ఆపనాడు చూ. ఆనా.

ఆపనాకట్టుడు వి. ఆశపోతు, పిసినిగొట్టు. చూ. ఆనా.

పో.చూ. నం. అశా. ఆశ.

<నం. అశాపాక-వ్య. రోదంవల్ల పాపి.

ఆపనాలు చూ. ఆనా.

ఆపము వి. బియ్యపు పిండితో చట్టిలో కార్చిన దోసె వంటి
తినుబండారం; ఇది మధ్య లావుగా వుంటుంది; ఆపము.

ఆపయ్యదుగు చూ. ఆనా.

ఆపరా చూ. ఆసా. వి. రక్షణ, ఆధారం.

నం. ఆశయ-స్థానం, నివాసం, ఆధారం; అమా.

అసయ. ఇల్లు; ఆసా. కగినచోటు; కా. అసర; నే.

అస, అశా, అసన, అసా. ఆశ, రక్షణ; బెం. అస,

అసా. ధీ. పం. అస, అశా; పిం. అసర, అసన;

మరా. అసరా; కుమా. ఆసా; హిం. అసరా. జరా
దారం కింది భూమి; గు. అసరా; ఉ. అసరా. నమ్మకం,
రక్షణ, ఆధారం;

క. అసర, అసరె. ఆధారం, రక్షణ, నహాయం.

<ఉ. ఆసరా.

ఆపరాకవులు వి. ఆనరాతో కూడిన కవులు. ఆపరా
దాద(రు) వి. లండగలవాడు. <ఉ. ఆసరాదా. ఆపరా
మర్తా వి. కవులుకాక, భూమి వామందు బిడ్డమీద
పారికి పాగుచెయ్యటం. ఆపరాకిష్ట వి. ఒక నియతమయిన
సొమ్ము.

ఆపరాకవులు చూ. ఆనరా.

ఆపరాదాద(రు) చూ. ఆనరా.

ఆపరామర్తా చూ. ఆనరా.

ఆపరాకిష్ట చూ. ఆనరా.

ఆపరు అ.శ్రీ. అలయ. పి. శకు. 3.191.

క. అసుర, అసతో, అసజ, అసజు. అలయ,
అలనట; కు. అసర. అలనట, కప్పి; అసరాపుని.
దగగొను; పో.చూ. క. అయిల్, అవల్. సొమ్మునీళ్లు;
కు. అశతి. అలయ, మాండ్యం, మత్తు, మరపు.

ఆపరుడుగు చూ. ఆనా.

ఆపవిణువు చూ. ఆనా.

ఆపనేయు చూ. ఆనా.

ఆపాది వి. 1. మాదిగ, చెప్పులు కట్టేవాడు. అం.దా. 2.287;

2. గ్రామ దేవతను పూజించే పూజారి. శ్రీరా. 147.

నం. అసాది. దగ్గరకు తీసుకుపోయేవాడు (దేవత
దగ్గరకు పూజారిలాగా); ఈ పూజారులు మాదిగ కులం
వారు; కాబట్టి ఆపాది, మాదిగ అనే అర్థంలో చూడి
అయింది.

<నం. ఆపాది.

ఆపాది-ఇనాము చూ. ఆపాది. వి. గ్రామదేవత ముందు
కప్పెట వేసేవాడి కిచ్చే ఇనాము.

<ఆపాది+ఉ. ఇనాము.

ఆపామ వి. శేరిక, సుకరం, అనువు; వి. ఆధారం, ఆండ.

నే. అసాని. శేరిక, సౌకర్యం; 2. అసాన్; హిం.

అసాన, అసాని. నిజాయితీ, అర్థవం; ఉ. అసాన్.

శేరిక; అసాన. అనువు, అర్థవం, నిజాయితీ, మార్గవం;

అసానియత్. పార, అసాన్, అసాని.

<ఉ. అసాన్.

ఆపామి వి. ఒక మనిషి, మర్దాయి, కవులువారు, పారికావు,
రైతు.

నే. అసామి. అదమర్దుడు; 2. గు. మరా. పార.

అసామి. ఒక మనిషి; ఉ. అసామి, అసామి. ఒక

వ్యక్తి; అర. అసామి, అసామి. అదమర్దుడు, అపరాధి;

క. కు. అసామి. ఒక మనిషి; క. అవామి. ఒక

మనిషి; అసామి.. ఒక మనిషి, ప్రతినిధి.

<ఉ. అసామి..

ఆపాన చూ. ఆనా.

ఆపానలు చూ. ఆనా.

అనగమ వి. హాస్యం.

<నం. హాస్యక-.

అనగమ చూ. అన¹.

అనగమ చూ. అన¹.

అను¹ వి. 1. నేక పనిలో పడుగు తోడటానికి ఉపయోగించే చక్రం; 2. చేపలుపట్టే సాధనం; 3. ఆర్పిలు మొ. వాటి కొలత.

క. అను, హను, హనుమెక్కు, హను; కు. అను; క. అను.

<క. అను.

అనుగ్రోవి వి. అను పోనేటప్పడు నూలు కొప్పించే గుల్ల, అనుపల్ల. కు.వ.చ. 1.41. అనుకాదు వి. ఆర్పిలు మొ. కొలపటానికి చేట్టాల్గవాడే కాదు. అనుపల్ల వి. అను పోనేటప్పడు నూలు కొప్పించే గుల్ల. అనుపోయ న.క్రి. అనునతోడు. హంస. 1.220, అహల్యా. 2.116. అనుప్రాస వి. నేక పనిలో పడుగు తోడటానికి ఉపయోగించే చక్రం. పో.చూ. క. హనుమనె; పో.చూ. క. అనుమనె. అనువేయ వి. కొలత ప్రకారం నమూనాలు గీయు.

అను² వి. పేకముక్కలలోని అను.

మరా. కొంక. అజ్; ఆం. ఏన్. పేకముక్క; బెం. అన్; రా. అన్. ఏకక; పోర్చు. అజ్. పేకముక్క.

<అం. Ace.

అనుగ్రోవి చూ. అను¹.

అనుకాదు చూ. అను¹.

అనువక్రి చూ. అనువక్రి. వి. వైద్యశాల.

మరా. అనువక్రి;

క. అనువక్రి; కు. అనువక్రి; క. అనువక్రి; కువి. అనువక్రి.

<అం. Hospital.

అనువక్రి చూ. అను¹.

అనుపోయ చూ. అను¹.

అనుమాన చూ.చూ. అస్మాన్. వి. ఆకాశం.

అనుప్రాస చూ. అను¹.

అనువేయ చూ. అను¹.

అనుచూ చూ. ఉనుచూనా. వి. చరించుచు, నక్రం.

అను వి. చర్మవ్యాధి.

పో.చూ. నం. అర్చన్. మూలవ్యాధి.

అనుదా వి. విశ్రాంతి, విరామం.

హిం. అనుదా; మరా. అనుదా. ముఖమైన, తెలివైన, చురుకైన; అనుదగి. శాంతి, నమ్మక; ఉ. అనుదహ. కృత్తి; పార. అనుదహ, అనుదా.

<ఉ. అనుదహ. అనుదాకు బదులు అనుదా వచ్చినదని బ్రౌ.

అస్మారము వి. ఆధారం. బిల్ల. 2.142.

ఉ. అస్మార. వ్యక్తం, స్పష్టం.

<ఉ. అస్మార్. అర్థవివరి.

అస్త వి. శ్రద్ధ, అపేక్ష, గౌరవం, విశ్వాసం.

నం. అస్తా. శ్రద్ధ, అనక్తి, అపేక్ష, ఆశ; ప్రా. అస్తా. అస్తా; మరా. అస్తా;

క. అస్తా; క. అస్తా; మ. అస్తా.

<నం. అస్తా; ఇది 'అస్త'కు అసాదురూపమని బ్రౌ.

అస్తావెన్నము చూ.చూ. అస్తావెన్నము. వి. రాదుమాదు, కల కందులు, తెలివరకువ, క్రమరహితం.

అస్త¹ వి. 1. సొత్తు, నర్వనస్యం. సమీర. 6.218. అం.రా. 2.275; 2. వ్యక్తిగతమైన వస్తువాహనాలు.

నం. అస్త. ఉన్నది; ప్రా. పా. అస్త. ఉండు;

క. కు.క.మ.కువి. అస్త. సొత్తు, నర్వనస్యం.

<నం. అస్త. అర్థవివరి.

అస్తకాదు వి. కలవాదు, సంపన్నుడు. అం.రా. 3.3.

క. అస్తగార, అస్తవంత. కలవాదు; కు. అస్తదాయ;

క. అస్త-కారన్. అస్తకాపు వి. అస్తపాస్త్రులున్న రైతు; అస్తపాస్త్రులు -పాస్త్రులు బ.వ; వగైరా అనే అర్థంలో 'పాస్త్ర' అస్తకి ప్రతికల్పం. వి. సంపద మొదలైనవి.

క. కు.క. అస్తపాస్త్ర. సంపద. అస్తమంతుడు వి. రాగ్న పంతుడు, దూస్యామి.

అస్త² వి. పరిమాణం.

'అస్త' సాదృశ్యంవల్ల ఏర్పడి ఉంటుంది. అర్థవివరి.

అస్తకాదు చూ. అస్త¹.

అస్తకాపు చూ. అస్త¹.

అస్తపాస్త్రులు చూ. అస్త¹.

అస్తమంతుడు చూ. అస్త¹.

అస్తన్ వి. మరమగ్గం చక్రంలో నిలువవట్టె.

హిం. ఉ. అస్తన్. రాహురాగమును కప్పియుంచెడి వస్తురాగము.

<ఉ. అస్తన్.

అస్తే అవ్య. మెల్లగా, నెమ్మదిగా.

హిం. అహస్తా, మెల్లమెల్లగా; మరా. అస్తా; ఉ. అహస్తా, అహస్తహ. మెల్లగా, నెమ్మదిగా; అహస్తగి. మార్గవం, సౌకుమార్యం; అస్త. మెల్లమెల్లగా; పార. అహస్తా, అహస్తహ;

పో.చూ. క. అస్తమిత. స్థిరమైన, చక్కని, మృదులైన, సంకుష్టమైన; పో.చూ. క. అస్త. అపేక్ష, అభిమానం; మ. అస్త. మెల్లగా, నెమ్మదిగా.

<ఉ. అస్తే.

అస్తక్రి చూ. అనువక్రి. వి. వైద్యశాల.

అస్మాన్ చూ. అనుమాన, అస్మాన్. షి. ఆకాశం.

నే. అస్మానీ. ఆకాశసంబంధి, నీలం; అస్మాన్ రగ్గ. నీలవరంగు; ఒ.హిం.ఉ.పార. అస్మాన్. ఆకాశం; గు.మరా. అస్మాన్.

<ఉ. అస్మాన్.

అస్మాన్ గిరి వి. ఉయ్యాలపందిరి, చిలకలపందిరి.

అస్మావీరంగు చూ. అస్మాన్. వి. ఆకాశవరంగు, నీలం.

నే. అస్మానీ, అస్మానిరజ్. నీలం; ఒ.హిం.గు.ఉ. అస్మానీ.

<ఉ. అస్మానీ.

అగ్రహ రూ.చూ. ఆనరా. వి. రక్షణ, ఆదారం.
 అగ్రహన్ రూ.చూ. ఆస్మాన్. వి. ఆశాప రంగు. అర్థవివరి.
 అహ రూ.చూ. ఆహా. అవ్య. ఆశ్చర్యార్థకం.
 అహహా రూ.చూ. ఆహహా. అవ్య. ఆశ్చర్యార్థకం.
 అహాశము రూ.చూ. ఆయకము. వి. తనకా, కాకట్టు కుదువ.
 ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 1.631.
 అహరు రూ.చూ. ఆహరు. విణ. చివరిది. వి. చివర.
 అహరులు వి. మాలవారు ; ఆఖరివర్ణంవారు. అర్థవివరి.
 అహరులు చూ. ఆహరు.
 అహహా చూ. ఆహ.
 అహా రూ. ఆహ. వి. ఆశ్చర్యం. దార.శల్య. 2.248, పి.శకు.
 2.188 ; అవ్య. 1. ఆశ్చర్యనూచకం ; 2. ప్రశంసార్థ
 ర్థకం. వరాహ. 6.21. 3. అధిష్టన నూచకం. దశా.
 1.248 ; 4. సంకాపార్థకం. దాగ. 6.408.
 నే. హిం. అహా ;
 క. అహా, అహ. ఆశ్చర్యార్థకం ; కు. అహ ; క.
 అకా, అకవాక ; మ. అహా-.

అహహా రూ. ఆహహా. అవ్య. ఆశ్చర్యార్థకం.
 అహాయత్యము రూ.చూ. ఆగాత్యము. వి. ఆగాయిత్యం.
 అహహా చూ. ఆహా.
 అహి చూ. ఆహకము. వి. కాకట్టు, కుదువ.
 నం. అధి. కట్టు, ఆయకము, దాడుగ ; అహియ్య.
 కుదువయించిన ; అధితా. కాకట్టు న్యదావం ; ప్రా. అహి.
 కుదువ. అ.చూ. అహియ్య. కుదువయించిన.
 <ప్రా. అహి.
 అహిరి వి. శ్రీ రాగవిశేషం. అని. 2.76. ప్రబంధ. 96.
 <లాహిరి. మత్తు కల్గించే శ్రీ రాగవిశేషం కావచ్చు.
 అహిరియంబు - ఉంబు - ఉండ, మాత్ర ; చూ. లాహిరి. వి.
 నల్లమందుమాత్ర.
 హి.చూ. క. లాహిరి, లకరి. నల్లమందు, మత్తు,
 మత్తుమందు ; ఇలాకిరి. మత్తు, మైకం ; హి.చూ. ఇలా,
 కిరివస్తు. మత్తుమందు ; మ. లాహిరి, లాహిరి. మత్తు,
 మైకం.

ఇ¹ తెలుగు వర్ణమాలలో మూడో వర్ణం. సంస్కృతమై కాలవ్య
 మైన నిరోఢ్య ప్రాప్త స్వరం. అన్ని ద్రావిడ భాషల్లోనూ
 ఈవర్ణం ఉంది.
 ఇ² రూ.చూ. ఈ³. సర్వ. ఈష్మరేపేతరం, అనంయుక్తం
 అయిన హల్లు వరమయ్యేటప్పుడు వృత్తియందు నిర్దేశార్థక
 సర్వనామమైన 'ఈ' శబ్దానికి ఆదేశంగా వైకల్పికంగా
 వచ్చేది ; ఇక్కడ, ఇచ్చోటు, మొ.
 క. ఇ, ఈ. సమీప వస్తు నిర్దేశక సర్వనామం, క. ఇ. ;
 మ.కో.తా. నా. పర్తి. ఇ-, ఈ ; కొలా. ఈ.
 <మూ.ద్రా. *ఈ
 -ఇ³ కొన్ని శబ్దాలకు విదత్తీ పత్యయాలు వరమయ్యేటప్పుడు
 ఆదేశంగా వచ్చే దావ విదత్తీక వర్ణం : ఉరియందు, కాలి
 చేత ;
 బహుళ : <మూ.ద్రా. *ఇ-
 -ఇ⁴ ఆలుకృమానంలో, చేత, తోడ, వలన లకు అంత్యా
 దేశంగా వచ్చే ప్రత్యయం : వానిచేతిప్రోవు వానితోడి
 వైరము, కొంగవలని భయము.
 -ఇ⁵ ఇ, ఎ వర్ణాలు కలిసేటప్పుడు అనాద్యమైన దాకు ఈ
 రానికి ఆదేశంగా వచ్చే ప్రత్యయం. నిగిడి, నిగిడెను (స్వర
 సామ్యం).
 -ఇ⁶ ఇవ విదత్తీ కాలయిన 'తి', 'తి' వర్ణాలు వరమయ్యే
 టప్పుడు ఈకారానికి ఆదేశంగా వచ్చే ప్రత్యయం. ఉ. :
 -అట్టు-అటికికి ; నాలుగు-నాలుగిటికి (స్వరసామ్యం).
 -ఇ⁷ ప్రత్య. ఇ ఈ, ఇ ల మీది కునువు క్రియావిభక్తుల

ఈకారానికి ఆదేశంగా వచ్చే ప్రత్యయం : హరికిన్, కవిని,
 కవి, శ్రీవి, వైకి, చేసిరి, చేసితివి, చేసితిని, చేసితిమి
 (స్వరసామ్యం).
 -ఇ⁸ అవ్య. 1. ప్రార్థనార్థంలో భుర్తమ 'ము' కు వర్ణాలకు
 విభాషగా అనుప్రయుక్తమయ్యే ప్రత్యయం. చేయుమి,
 చేయుడి. 2. ప్రశ్నార్థకంగా మహాన్యహత్యర్థాల్లో కొన్ని
 శబ్దాలకు అనుప్రయుక్తమయ్యే ప్రత్యయం : ఏడి, ఏరి.
 -ఇ⁹ ప్రత్య. 1. ఓ యా రాది శబ్దాలకు మకుటర్థంలో వచ్చే
 ప్రత్యయం. ఓయారి, కడలి.
 -ఇ¹⁰ చూ. ఈ³. విద్యర్థక క్రియ. 'ఈ' (ఇమ్ము) యొక్క
 సంక్షిప్త రూపం : కాని <కానీ (<కానిమ్ము), పోని <
 పోనీ (<పోనిమ్ము).
 -ఇ < ఈ < ఇమ్ము.
 -ఇ¹¹ ప్రత్య. కొను దాకువు. అనుప్రయుక్తమయ్యేటప్పుడు
 యంత దాకువులకు నిత్యంగా, ఇతర దాకువులకు విక
 ల్పంగా వచ్చే ప్రత్యయం : చేసికొను, నడికొను.
 -ఇ¹² భూతకాలిక క్రియాప్రత్యయం : కొట్టిరి.
 <మూ.ద్రా. *ఇ-
 -ఇ¹³ క్షార్థక ప్రత్యయం.
 <మూ.ద్రా. *చి. (అనుచిత విభాగం).
 -ఇ¹⁴ శ్రీ బోధక ప్రత్యయం.
 <మూ.ద్రా. *ఇ-
 ఇక¹ రూ.చూ. ఇంక(న్). క్రి.విణ. ఇటుతరువాత, ఈవైచి,
 ఇందుమీద

ఇకమీదట క్రి.విజ. ఇక, ఇకముందు. ఇకముందు క్రి.
విజ. ఇటుకర్వాక.

-ఇక² ప్రత్య. హను మొ. దాతువులకు చేరే నామానుబంధం :
హవిక.

ఇకమీదట చూ. ఇక¹.

ఇకముందు చూ. ఇక¹.

-ఇక¹ ప్రత్య. కోడు, చూడు వంటి దాతువులకు చేరే నామాను
బంధం : కోరికి, చూడికి.

క. -ఇక్కె, కోరిక్కె. కృత్ప్రత్యయం.

ఇక్క¹ వి. 1. ఇల్లు, నివాసస్థానం. భార.విరా. 2.86, 245.
316; 2. సంకేత స్థలం. భార.విరా. 2.296, విక్ర.
4.224; 3. కోటు. భా.రా.య. 537; 4. ఆశ్రయం.
ఉ.రా. 5.140.

క. ఇక్కె, ఇక్కె. ఇల్లు, కోటు, ఆశ్రయం, స్థానం;
కొడ. ఇర్. ఉండు; కు. ఇప్పని. ఉండు, నివసించు;
క. ఇరుక్కె. (<ఇరు-) కూర్పుటం, స్థానం, నివాసం;
కు. ఇరిక్కుక. కూర్పును, ఉండు; ఇరిక్క. ఉండు;
ఇరిప్ప. కూర్పుటం, నివాసం, స్థానం; కోట. ఇగ్-
(ఇర్-). నిశ్చలంగా ఉండు, ఉన్నచోటనే ఉండు;
పో.చూ. కొలా. ఎర్-అగు, నందించు.

<మూ.ద.ద్రా. *ఇరుక్కెమ్.

ఇక్కవట్టు వి. నెలవ, ఉనికివట్టు. కు.నం. 3.261.
ఇక్కలు-వడు (-వడు) అ.క్రి. స్థానద్రంశంపొందు,
చరించు. భాగ. 8.55. ఇక్కవ వి. 1. స్థానం, నివాసం.
భా.రా.య. 2.465; 2. నూచన, జాడ. ఉ.హ. 1.82;
3. యుక్తస్థానం, పాత్రం. వరాహ. 1.9 పు.; 4. ఉనికి,
ఉండటం. విజయ. 2.167; 5. సంకేత స్థలం. బహుళా.
3.49; 6. కళాస్థానం. నీలా. 3.94.

ఇక్కట్టు వి. అవడ, ఇబ్బంది, కష్టం. కృష్ణ. 3.48; విజ.
సంకుచితం, ఇరుకైనది. దళా. 8.214.

క. ఇక్కట్టు, ఇక్కట్టు, ఇట్టు. ఇబ్బందులు, అర్థంకులు.
కు. ఇక్కట్టు. ఇరుకు; క. ఇక్కట్టు. ఇబ్బంది, కష్టం, కష్ట
పరిస్థితులు; ఇక్కు. అపాయం, ఇబ్బంది; మ. ఇక్కు,
ఇటుక్కు. అపాయం. కష్టం; ఇక్కట్టు. ఇరుకు, కష్టం;
కోట. ఇకట్. అర్థంకి, అవరోధం; కొడ. ఇకట్. ఇరుకు, కష్టం.

<ఇటుక్ (ఉ) + కట్టు (బంధం); పరిస్థితులనలని
ఇరుకు, పరిస్థితులచేత గట్టిగా బంధింపబడటం-అని అర్థం;
లేదా <ఇరు + కట్టు. రెండువైపులా బంధింపబడటం.
చూ. ఇరుకట్టు.

ఇక్కడ చూ.చూ. ఈకడ. చూ. ఇ-², ఈడ. వి. ఈకోటు.
క్రి.దా. 46.

క. ఈకడె. ఈవైపు; గోం. ఇగ్గా-ఇగ్గాతా. ఇక్కడ.
<ఈ² + కడ.

ఇక్కడక్కడవడు (-వడు). చూ. ఇక్కడ. వ్య.
ఇక్కడాఅక్కడావడు. అ.క్రి. కలకచెందు. నిర్వ. 6.121.
ఇక్కడక్కడవడు చూ. ఇక్కడ.
ఇక్కమ్మ చూ. ఇరు-. వి. రెండు కళ్ళు. బసవ. 6.181 పు.;

పండి.చ. 4.276 పు.

క. ఇక్కట్. రెండు కళ్ళ; కు. ఇర్కట్టు. వర్త నమి.
<ఇరు + కన్ను.

ఇక్కవట్టు చూ. ఇక్క.

ఇక్కము చూ. ఇటుడు. వి. 1. ఇరుకుచోటు. ఉ.హ. 2.182;
2. సంకటం.

క. ఇటుక్కమ్. సామీప్యం, కష్టకాలం.

ఇక్కరించు పో.చూ. చికిరించు, చీకిరించు, చీకురించు. న.క్రి.
(కన్నులు) మూటిమూటికి మూసివెరచు; అ.క్రి. మిరుమిట్లు
గొను.

ఇక్కరివరహ వి. ఇక్కేరిలో ముద్రితమైన పాత మైనూరు
నాడెం.

క. ఇక్కేరివరహ. ఇరు యాపాయల విలువగల
బంగారు నాడెం; మ. ఇక్కేటి. బెడ్నూరు లింగాయత
రాజుల రాజధాని; పో.చూ. ఇక్కేటియాన్. ఉత్తర
కోశదేశం జయించిన ఒక రాజు పేరు (ఇక్కేరిలో ముద్రితం
కావటంవల్ల దీన్ని ఇక్కేరి వరహ అంటారు; ఇది ఒక
బంగారునాడెం.)

ఇక్కలువడు చూ. ఇక్క.

ఇక్కేరి¹ వి. మార్గం. మల్లా. 3.101.

ఇక్కేరి² పో.చూ. ఎక్కేరి². వి. రాగి, తొన్న మొ. వైల్లు కోసి
వేసిన కుప్ప, చొప్పకుప్ప.

ఇక్కు¹ చూ.చూ. ఇటుకు. వి. ఇరుకు, సంకటం.

ఇక్కుపాటు వి. ఇరుకున పడటం, ఇక్కట్టు, అవడ.
రం.రా.నుం. 270 పు. 10 పం.; న.క్రి. నొక్కు.

ఇక్కు² వి. మద్యం, నదుము. కు.నం. 2.206.

క. ఇక్కు. నదుము, మద్యం.

<క. ఇక్కు.

ఇక్కుపాటు చూ. ఇక్కు¹.

ఇక్కువ చూ. ఇక్క.

ఇక్కువమ్మ పో.చూ. ఎక్కువ. విజ. అనంతం. దళ. 7.61.

ఇక్రార్ వి. ఒప్పందం, జాయం, ఆమోదం.

హిం.గు.ఉ.పా.అర. ఇక్రార్. ఒప్పందం.

<ఉ. ఇక్రార్.

ఇక్రారి వి. ఒడంబడినవాడు, ఒప్పందం చేసుకున్న
వాడు. ఇక్రార్నామా వి. అంగీకారం, పత్రం. ఉ. ఇక్
రార్నామా. అంగీకారపత్రం. <ఉ. ఇక్రార్నామా.

ఇక్రారి చూ. ఇక్రార్.

ఇక్రార్నామా చూ. ఇక్రార్.

ఇక్ష్వాకుల విజ. ఇక్ష్వాకులకు సంబంధించిన, చాలా పూర్వ
మైన. (ఇక్ష్వాకుడు శ్రీరాముని పూర్వీకుడు, సూర్యవంశం
రాజులకు మూలపురుషుడు.)

నం. ఇక్ష్వాకు-. వి. అయోధ్యను పాలించిన సూర్య
వంశపు మొదటిరాజు; ఇక్ష్వాకు సంతతివాడు; ఇక్ష్వాకు
వంశం. అర్థవిపరి.

ఇక్ష్వాకులవాడు వి. చాలా పూర్వం. వ్య. ఇక్ష్వాకుల
కాలంలో. ఇక్ష్వాకులబౌరసాల వి. పూర్వకాలంలో ఎప్పుడో
జరిగిన సంగతి. వ్య. ఇక్ష్వాకు వంశీయుల నామకర

కోర్కవం.

శ్వాకులవాడు చూ. శ్వాకుల.

శ్వాకులబారపాల చూ. శ్వాకుల.

ఇల్ల చూ. చూ. ఇంక(న్). క్రి.విజ. తరువాత, అధికంగా.

ఇల్లియార్ వి. అధికారం.

హిం. ఇల్లియార్. అధికారం, వంశం; ఉ. ఇల్లియార్. అధికారం, నల్ల, స్వామ్యం; పార. ఇల్లియార్. నియమం, అపీను; అర. ఇల్లియార్. అధికారం, నియమం.

< ఉ. ఇల్లియార్.

ఇగ చూ. చూ. ఇంక(న్). క్రి. విజ. తరువాత.

ఇగము చూ. చూ. ఇము. వి. 1. కైత్యం, చల్లదనం. ఆం. రా. 1.80; 2. మంచు. వేంక. 1.28.

ఇగర(బెట్టు) చూ. ఇగురు.

ఇగిడించు చూ. చూ. నిగిడించు. న.క్రి. (బాదాదులు) ప్రయోగించు. హర. 7.164.

ఇగిరిక చూ. ఇగిరిక; పో. చూ. ఇగురు. వి. బల్యన్నం, హవిష్యం, అతైవరన్నం. ఆం.రా. 2.172.

ఇగిరిక చూ. చూ. ఇగిరిక.

ఇగిరించు చూ. ఇగురు.

ఇగిరించు చూ. ఇగురు.

ఇగిరించు చూ. చూ. ఇగులు. అ.క్రి. వల్ల కనబడేట్లు నోరు తెరు. శేష. 8.201, భక. 2.291; న.క్రి. (వల్ల) బయటపెట్టు, (నోరు) తెరు. బనవ. 5.477, భక. 3.78.

ఇగిరింత వి. పళ్ల ఇగిరించటం, పళ్ల బయట పెట్టటం.

ఇగిరింపు వి. పళ్ల ఇగిరించటం, పళ్ల బయట పెట్టటం.

ఇగిరింత చూ. ఇగిరించు.

ఇగిరింపు చూ. ఇగిరించు.

ఇగురాకు చూ. ఇగురు.

ఇగురాకు(బోడి) చూ. ఇగురు.

ఇగురు చూ. చూ. చిగురు. అ.క్రి. వల్లించు, అలరు, నంత నిండు. కాశీ. 7.244; వి. చిగురు, వల్లవం. ఉ.రా. 7.469.

ఇగిరించు చూ. చిగిరించు. 1. అంకురించు, మొలకెత్తు. నను. 2.11; 2. వల్లించు, చిగుల్లపెట్టు. రాజవా. 1.4, రా.వి. 4.128; 3. చిగురువలె అగు, ఎర్రనగు, యయా. 8.25. ఇగురాకు వి. చిగురాకు, లేత ఆకు, ఉదృట. 1.54 ఇగురాకు(బోడి) (ఇగురు + ఆకు + పోడి). వి. చిగురువలె చక్కని యువతి, స్త్రీ. పారి. 4.68. ఇగురు కొవ చూ. ఇగురు. అ.క్రి. చిగిరించు, వల్లించు. శ్రీ.రా.రా. 4.327. ఇగురుచు చూ. చిగురు. ఇగురుచు, ఇగురుచు, ఇగురుచు. అ.క్రి. చిగురు, వల్లించు. భీమ. 1.117. ఇగురు(గైదువుతోడు) (ఇగురు + గైదువు + తోడు). వి. మన్నుతుడు. భీమ. 1.19. వ్య. చిగురాకు ఆయుధంగా కలవాడు. ఇగురు(బోడి) చూ. చూ. ఇగురు(బోడి). ఇగురు(బోడి) చూ. ఇగురు(బోడి), ఇగురు(బోడి), చిగురు(బోడి), చిగురు(బోడి). వి. చిగురువలె చక్కని యువతి, స్త్రీ. పారి. 1.94. ఇగురువిలుతుడు వి. మన్నుతుడు. వ్య. చిగురాకు విల్లుగా

కలవాడు. ఇగురువెట్టు (-వెట్టు). అ.క్రి. చిగురించు. అనురక్తమగు. కాశీ. 3.169. ఇగురొత్తు చూ. ఇగురొత్తు. అ.క్రి. 1. వల్లించు, చిగురించు; 2. అనురక్తమగు. భార.విరా. 2.288; 3. వికసిండు, ఉత్సాహము క్రమగు. విశ్ర. 1.19; 4. ఉదయించు, ప్రాదుర్భవించు, కలుగు. కాశీ. 1.129, పారి. 5.68, ప్రబోధ. 1.67. ఇగురొమ్మ చూ. చూ. ఇగురుకొను. అ.క్రి. చిగురించు, వల్లించు. చెన్న. 1.242. ఇగురు చూ. చూ. చిగురు. అ.క్రి. 1. పొడము. భార.విరా. 2.47; 2. చిగురించు. మను. 3.46. ఇగురు చూ. చూ. ఇగురు. అ.క్రి. అంకురించు, వల్లు. శవరా. 2.89, కవిక. 3.222.

ఇగురు చూ. ఇమురు, ఇవరు. అ.క్రి. ఇంకు, కోపించు. భా.రా.అర. 2.315; వి. వలును పెట్టకుండ వండిన కూర. క. ఇగరు, ఇమరు, ఇమిరు, ఇమురు. అవిరైపోవు, ఎందు; పో. చూ. క. మనః, మనః. ఎందు, అవిరి అగు.

చూ.రా. *ఇదు.

ఇగర(బెట్టు) న.క్రి. ఇంకించు, ఎండించు, ఇగురజేయు. ఇగిరించు చూ. ఇగురించు. న.క్రి. ఇగురజేయు, పోగొట్టు. నశింపజేయు. వద్య. 7.89. ఇగురుకూర వి. వలును పెట్టకుండ వండిన కూర. ఇగురుచు చూ. ఇగురు; ఇగురుచు, ఇగురుచు, ఇగురుచు. న.క్రి. ఇగురజేయు, ఇంకించు. ఇగురువంటకము చూ. ఇగురువంటకము; ఇగురువంటకము, ఇగురువంటకము. వి. అతైవర అన్నం. ఇగురు చూ. చూ. ఇగురు. న.క్రి. ఇగురజేయు, ఇంకించు, శృం.నై. 6.42. ఇగురువంటకము చూ. చూ. ఇగురు వంటకము. వి. అతైవర అన్నం. ఇగురు చూ. చూ. ఇగురు. న.క్రి. ఇగురజేయు, ఇంకించు. కవి క. 8.

ఇగురు చూ. చూ. చిగురు. వి. వంటి చిగురు. కు. సం. 10.511.

క. ఇగరు. వంటి చిగుల్లు.

ఇగురుకూర చూ. ఇగురు.

ఇగురుకొను చూ. ఇగురు.

ఇగురు(గైదువుతోడు) చూ. ఇగురు.

ఇగురుచు చూ. ఇగురు.

ఇగురుచు చూ. ఇగురు.

ఇగురు(బోడి) చూ. ఇగురు.

ఇగురు(బోడి) చూ. ఇగురు.

ఇగురువంటకము చూ. ఇగురు.

ఇగురువిలుతుడు చూ. ఇగురు.

ఇగురువెట్టు చూ. ఇగురు.

ఇగురొత్తు చూ. ఇగురు.

ఇగురు చూ. ఇగురు.

ఇగురు చూ. ఇగురు.

ఇగురు చూ. ఇగురు.

ఇగురువంటకము చూ. ఇగురు.

ఇగురువెట్టు పో. చూ. ఇగురు. అ.క్రి. చిక్కిపోవు.

ఇగురు చూ. ఇగిరించు, ఇగులు, ఇవలు, ఇవలు;

. పో. చూ. ఇగురు. అ.క్రి. పళ్ల కనపడేట్టుగా నోరు తెరుచు.
. వేంక. వంచ. 4.76; న.క్రి. (పళ్ల) బయటపెట్టు.
. పో. చూ. క. ఇగరు, ఈలు. వంటి చిగుళ్లు; క.
. ఈలు. వంటి చిగుళ్లు; ఎయిలు. వల్లు, వంటి చిగుళ్లు.
. ము. ఎకిలు, ఏరి. వల్లు, కోర; పో. చూ. ఇలిక్క,
. ఇలిప్ప. పల్లకిరించు; కొడ. ఈర్. చిగుళ్లు; వర్తి.
. ఇకపి-ఇకల్. పల్లకిరించు; కురు. మాల్త్. ఇట్లోగ.

. <మూ.ద.ద్రా. *ఇయిర్, *ఎయిర్.
ఇగుల్లు రూ.చూ. ఇగులుచు. న.క్రి. ఇగిరించు. శృం.నై.
. 7.52.

ఇగో రూ.చూ. ఇదిగో. అన్య. నమివవస్తు నిర్దేశానికి, శ్రోత్య
. అభిముఖీకరణానికి ఉపయుక్తం. వై.దా. 3.114.

ఇగ్గామిగ్గి చూ. ఇగ్గ. వి. పెనగులాట; దౌర్జన్యం.
ఇగ్గామిగ్గా చూ. ఇగ్గ. వి. నమ్మిగ్గా ఉండటం.
ఇగ్గించు చూ. ఇగ్గ.

ఇగ్గి పో.చూ. ఈడు. న.క్రి. 1. లాగు. చంద్రికా. 6.122,
దిల్లా. 3.109; 2. తోయ; 3. ఈడు.

. క. ఇట్, ఈట్, ఎట్. లాగు, గుంజ; కు. ఇగ్గని;
. క. ఇలు. గుంజ, లాగు, నేలమీద ఈడు, ఆకర్షించు,
. ప్రేరేపించు, సాగదీయు, బయటకులాగు, వెనుదీయు;
. ము. ఇలుక్క. గుంజ.

. <మూ.ద్రా. *ఈట్; *ఇట్.

. ఇగ్గించు న.క్రి. ప్రోత్సాహపరచు, ప్రేరేపించు.
. ఇగ్గలాట! వి. పెనగులాట. ఇగ్గలాడు అ.క్రి. పెనగులాడు.
. కవిరా. 2.93, ఉ. హరిశ్చ. 3.87; న.క్రి. పెనుకకులాగు.
. రస. 3.5.361. ఇగ్గళ్లు వి. అప్పలు మొదలైనవానివలని
తగాదాలు.

ఇగ్గి అ.క్రి. అనుకొను, ఒరగు, వాలు. విజయ. 2.30.

. క. హింగు, వింగు. పెనుకకు తగ్గు, పెనుకకు పోవు;
హింగిను. పెనుకకు వంపు; క. పిన్. పెనుక, పెనుక
భాగం.

. <క. హింగు. అర్థవివరి.

ఇగ్గలాట! వి. పెనకు ఆనుకోటం.

ఇగ్గి వి. గర్వం. అ.క్రి. మిక్కిలి సంకోపించు.

. పో. చూ. క. హిగ్గు. ఉప్పొంగు, ఉబ్బు, అరంభమగు,
సంకోపించు; ఏరి, హిరి. విస్తారత, నమ్మిగ్గి; పో. చూ.
కు. హిగ్గు, గర్వం.

. <క. హిగ్గు.

ఇగ్గి రూ.చూ. ఇలుగు. అ.క్రి. 1. పగిలి మెత్తటి పొడి
గామాచు; 2. ఎత్తుపల్లాలు లేకుండా చదునుగా నుండు.

ఇగ్గలాట! చూ. ఇగ్గ.

ఇగ్గలాట! చూ. ఇగ్గ.

ఇగ్గలాడు చూ. ఇగ్గ.

ఇగ్గళ్లు చూ. ఇగ్గ.

ఇగ్గుచు! చూ. ఇగురు.

ఇగ్గుచు! చూ. ఇగురు.

ఇంక(న్) రూ. ఇక, ఇఖ, ఇగ, ఇంగ, ఇక, ఇంగ. క్రి. విజ.
. 1. ఇంతేగాక, ఇంతకంటే అధికంగా. భార. ఆది. 5.119,

హర. 2.131; 2. ఇతఃపరం, ఇటువైస, ఇందుమీద.
భార. ఆది. 6.90, విరాట. 3.84; 3. ఏకదన్యం, ఇంత
కంటె వేరు. ఆము. 5.80; 4. మరియ.

. క. ఇను, ఇన్ను, ఇన్నుమ్. ఇకమీద, ఇంకా.
ప్రస్తుతం; కొడ. ఇజ్జ. ఇకమీద, మరల; పో. చూ.
కు. నన, నణ (ఇన్ను). ఇంకా; క. ఇని. ఇప్పుడు,
వెంటనే, ఇంకనుంచి, ఇకమీదట; ఇనిమేల్. ఇకనుంచి,
ముందు, ఇకమీదట, ఇప్పటినుంచి; ఇన్నుమ్. ఇంకా
యెక్కువ; మ. ఇని. ఇకమీదట, ఇంకా; కోట ఇన్.
ఇతరం; గోం. ఇన్నేకే, ఇన్నెకాతా. ఇప్పుడే, ఇంతకు
ముందే; ఇంగా (ఇంగాతా). ఇప్పుడు, ప్రస్తుతం; కొడ.
ఇన్. ఇతరం, ఇకమీదట, ఇన్. ఇంకా; మాల్త్.
నన, నణ. ఇప్పుడు; కొలా. ఇని. మరియు ఇంకా;
అని; కురు. నన్నా. ఇతరం; ద్రా. (బహుళ) అన్నా.
ఇంకా.

. నం. అన్య. ఇతరం. ప్రా. అల్ల.

. పో. చూ. హిం. అని. మరియు, ఇంకా; సిం. అంగా.
అయినా; మరా. అణి. మరియు, ఇంకా.

. బహుళ: *ఇని+చాన్ (తాగా) నుంచి వచ్చి యుండ
వచ్చు; - చాన్ <*అకున్; 'ఇంక' ద్రుత ప్రకృతికం.

. <మూ.ద్రా. *ఇన్.

ఇంకోక రూ. ఇంకో. విజ. వేరొక, మరియొక ఇంకో
రూ.చూ. ఇంకోక.

ఇంకట వి. వియోగ భార. న్య. సిం. 2.66.

. క. ఇంగడ, వింగడ, హింగడ. వియోగం; కు.
ఇంగడ; పో. చూ. క. వింకళమ్. లోటు, విడదం,
వైకల్యం, వైవిధ్యం.

. <క. ఇంగడ.

ఇంక(బొలు) చూ. ఇంకు.

ఇంకాలు మిశ్ర.న. వి. అంగుళంలో నాలుగో వంతు.

. <ఇం. Inch+తె. నాలు.

ఇంకి రూ.చూ. ఇంకు.

ఇంకిబుడ్డి రూ.చూ. ఇంకుబుడ్డి.

ఇంకిబుడ్డి చూ. ఇంకి.

ఇంకు! రూ. ఇనుకు, ఇముకు, ఈకు, ఉన్ను. అ.క్రి. 1.
(ద్రవపదార్థాలు నేల మొ. వాటిలో) ఇనికిపోవు. భార.
ఉద్యో. 4.34; 2. నిర్భవమగు, వట్టిపోవు, ఎందు. భార.
ఉద్యో. 4.54, హరి.హ. 5.131; 3. కృతించు, క్షీణించు,
నశించు. భీమ. 4.107.

. క. ఇంగిను. ఆవిరిఅగు; ఇంగు, హింగు. ఇనికి
పోవు, ఎందు, ఇగిరిపోవు, అదృశ్యమగు; కు. ఇంగుని;
. క. ఇంకు. నిలుచు, నాటుకొను; ఇనుకు, ఇంచు. ఇనికి
పోవు, ఇగిరిపోవు, పేరుకొను, గడ్డకట్టు; పో. చూ. వర్తి.
నిండొ. ముంచివేయు; వర్తిలోని రూపాన్ని 'అవు' అనే
అర్థంగల 'నిన్' నుంచి సాదించవచ్చు. తక్కినవాటికి
ఇమురు, ఇవురు, ఇగురు, ఇత్యాదుల్నిబట్టి సంభావ్యమైన
నన్నిహిత మూల ద్రావిడ భాకులు 'ఇమ్' భావచ్చు.

. <మూ.ద.ద్రా. *ఇమ్.

ఇంకుడు వి. ఇంకటం ; విట. ఇంకినది. హరిశ్చ. 4.168.
ఇంక(బాటు (-పాటు) అ.క్రి. ఇంకు, ఎందు, ఇగురు. బాగ. 8.595.

ఇంకు² యా. ఇంకి. వి. సిరా.

ఇం. Ink. సిరా. ప్రా.ప్రా. ఎన్ క్లె.

< ఇం. Ink.

ఇంకుబుడ్డి యా. ఇంకిబుడ్డి వి. సిరాబుడ్డి < ఇం. Ink + తె. బుడ్డి.

ఇంకుబుడ్డి యా. ఇంకు².

ఇంకుడు యా. ఇంకు¹.

ఇంకువట్టు వి. కరకాయ.

< ఇం. Inknut.

తెలుగులోని కరకాయ అనేది ఇంగ్లీషులోకి అనూదితా వానంపల్ల ఇంక్ నట్ (Inknut) గా ఏర్పడ్డది. తదుపరి ద్వని పరిణామంబొంది తెలుగులో ఇంకునట్టుగా ప్రతిదేయం. ఇంకువ పో. చూ. ఇక్క, ఇక్కవ. వి. 1. స్థానం, నివానట్టలం. సిం. ద్వా. 5.294 ; 2. మనస్సు, ఈహ, ఉద్దేశ్యం ; 3. గుర్తు ; 4. ఉన్నత ప్రదేశం.

క. ఇల్లె, ఇల్లె. ఉండటం, నివానం, స్థానం, విశ్రామ స్థానం, ఆశ్రయం ; పో. చూ. క. ఇంకు. నిలుచు, నివసించు.

ఇంకోక యా. ఇంక.

ఇంకో యా. ఇంక.

ఇంగ యా. చూ. ఇంక(స్).

ఇంగలపుములికి యా. ఇంగలము¹.

ఇంగలపువేల్పు యా. ఇంగలము¹.

ఇంగలము¹ యా. ఇంగలము, ఇంగిలము. వి. నివృ, అగ్ని.

బా. కాం. 8.817, బా. రా. యు. 1001, ఉ. హ. 4.120.

నం. అంగార, ఇంగార, బొగ్గు, ముందుకున్న బొగ్గు ; ప్రా. ఇంగాల-, ఇంగాలగ-, ఇంగార. ముందుకున్న బొగ్గు ; అ. మా. కొర. అంగాల ; పా. ఇంఘాల్, బొగ్గు, నివృతకప్పినవివృ ; నే. అజార్, అంగార. ముందుకున్న బొగ్గు, నివృతకప్పిన బొగ్గు ; మరా. ఇంగల్, ఇంగల్. ముందుకున్న బొగ్గు ; గు. ఇంగరో ; క. ఇంగల్ (< అంగార). ముందుకున్న బొగ్గు, నివృ.

శ్రీహద్దుడు ఈ వదాన్ని సంస్కృత వదంగానే వాచించాడు. '...ఇంగాల మివాయశఃపరే' వై. చ. 1.9 ; కొంక మంది తెలుగు కవులకూడ ఇంగాల శబ్దాన్ని సంస్కృత వదంగానే పరిగణించాడు.

< ప్రా. ఇంగాల- < నం. ఇంగార-, అంగార-.

ఇంగలపుములికి వి. అగ్నేయదాణం. అచ్చ. రా. 6.245.

ఇంగలపువేల్పు వి. అగ్నిదేవుడు. యయా. 9.94. ఇంగలాల్ గుంట వి. అగ్నిగుండం. ఉ. హ. 4.120.

ఇంగలము² యా. ఇంగిలికము¹. వి. అనిజమైన రాగ ద్రవ్య విశేషం. సింధూరం.

ఇంగలాగుంట యా. ఇంగలము¹.

ఇంగళింపు వి. మల్లయుద్ధంలో ఒకరకం మెలకువ.

పలకళ. < ఇంగిలింపు. దాగు, దాచు.

ఇంగాలము యా. చూ. ఇంగలము¹ వి. అంగారం, బొగ్గు. దీమ. 4.107.

ఇంగిలికము¹ యా. చూ. ఇంగిలికము¹. వి. సింధూరం.

ఇంగిలికము² యా. చూ. సింగిలికము. వి. ఒకజాతి కోతి.

ఇంగిలపుచేవ పో. చూ. ఇంగిలికము². వి. ఒకరకం చేవ.

ఇంగిలము యా. చూ. ఇంగలము¹. వి. నివృ, అచ్చ. రా. 5.147.

ఇంగిలాయ్ పో. చూ. ఇలాయ్. వి. కరదీపిక, దివిటి. చూ. ఇంగిల(ము).

ఇంగిలాయ్ పో. చూ. బొమ్మిదాయి. వి. ఒకరకం ముళ్లచేవ.

(Platy stachys anguillaris).

పో. చూ. నం. శృంగి. ఒకరకం చేవ ; శృంగి ; ప్రా.

నింగి (శృంగిన్) ; పా. సింగు.

ఇంగి < ప్రా. సింగి.

ఇంగిలాయ్ వి. ఒకరకం కలుపుమొక్క.

ఇంగిలికము¹ యా. ఇంగిలికము¹. ఇంగిలికము¹. వి. అనిజమైన రాగ ద్రవ్య విశేషం. సింధూరం. కాళి. 1.124, వరాహ. 10.148.

నం. హింగుల్, హింగుల, హింగులి, హింగులిక.

సింధూరం ; ప్రా. హింగుల, హింగులు ; అ. మాగ.

హింగులఅ ; పా. హింగులక, హింగులి, హింగులికా.

క. ఇంగలిక, ఇంగలికక, ఇంగలిక, ఇంగిలకక,

ఇంగిలిక, ఇంగులి, ఇంగులిక, ఇంగులిక ; తు.

ఇంగలిక, ఇంగలిక ; క. ఇంకులికం.

< నం. హింగులిక-.

ఇంగిలికము² యా. ఇంగిలాయ్. వి. ఒకరకం చేవ. సిం. ద్వా. 1.221.

ఇంగిలికాయలు యా. ఇంగిలాయ్. వి. చిన్న మంచినిటి చేవలు.

ఇంగిలింపు యా. ఇగ్గి². అ. క్రి. దాగుకొను. దళా. 8.48.

క. వింగిసు, హింగిసు. వెనక్కుపోవునట్లు చేయు,

కొంగించు, వివలం చేయు ; వింగు, హింగు. వెనుదీయు,

అవలకి పోవు ; క. విన్. వెనుక, దూరమగు, వివలమగు.

< క. హింగు.

మూ. ద్రా. *విన్.

ఇంగిలికము¹ యా. చూ. ఇంగిలికము¹. వి. సింధూరం. మను. 1.5.

ఇంగిలికము² యా. చూ. సింగిలికము. వి. ఒకజాతి కోతి. ఆం. బా. 2.88.

ఇంగిలికము³ వి. 1. చాలా మెత్తగా వుండి ముందు రెండు ముళ్లవంటి మిసాలగుల చేవ ; 2. ఒకదోట నిలువని శ్రీ.

ఇంగిలికి యా. చూ. సింగిలికము. వి. ఒకరకం ఇంకువు. పండి.

చ. 5.848 ; పో. చూ. ఇంగిలికము².

ఇంగిలిపు యా. ఇంగ్లిజ, ఇంగ్లిమ. వి. ఆంగ్లవాచ, ఆంగ్లే యులు. (కళింగవాటు.)

ఇం. English. ఆంగ్లేయవాచ, ఆంగ్లేయ దేశస్థులు.

< ఇం. English.

ఇంగిలీషులు వి. ఆంగ్లేయులు. కక. 1.175 ; ఇంగిలీషు

వారు వి. ఆంగ్లేయులు.

ఇంగిలీషులు యా. ఇంగిలిమ.

ఇంగిలీషువారు చూ. ఇంగిలీషు.

ఇంగువ చూ. ఇంగువ. వి. హింగువ, రామరం, ఒకానొక చెట్టు తిగుడు (Asafoetida) (కూరలు, వచ్చళ్ల మొదలగు వాటిలో ఉపయోగించే ఒక దినుసు). చార. ఆను. 8.189.

నం. హింగు, హింగుక. ఇంగువ (Ferula asafoetida), ఒకానొక చెట్టు వేళ్లనుంచి తయారు చేయబడిన నువాననగల తిగుడు పదార్థం; ప్రా.అ.మా. పా. హింగు; కుమా. హింగు. హింగ్; నే. అ.బెం. హిజ్, హింగ్; బి. హింగు; పం. హింగ్; సిం. హిబు;

క. ఇంగు, హింగు. ఇంగువ, ఇంగువచెట్టు; కు. ఇంగు; త. ఇంకు, ఇంకురామమ్; మ. ఇంగులి; బ్రా. హింగ్.

< నం. హింగు..

ఇంగువకట్టి వి. తామరాకు రసంతో ఇంగువను కట్టి చేయటం.

ఇంగువకట్టి చూ. ఇంగువ.

ఇంగువ చూ.చూ. ఇంగువ. వి. హింగువ, రామరం. ద.హిం. 10.271 పు. 40-41 పం.

ఇంగ్లండు వి. ఆంగ్ల దేశం.

< ఇం. England.

ఇంగ్లీజా చూ. చూ. ఇంగిలీషు. వి. 1. ఆంగ్లేయులు. రంగరా. పీఠిక. 557; 2. ఆంగ్లభాష.

ఇంగ్లీషు చూ.చూ. ఇంగిలీషు. వి. 1. ఆంగ్లేయులు; 2. ఆంగ్లం.

ఇంగ్లీషుపెంకు వి. యంత్రంతో తయారుచేసే పెద్ద పెంకు, ముంగుళుపెంకు. ఇంగ్లీషుబట్టి వి. గోడలులేని యిటుకబట్టి; రెండేసి పొయ్యిలు యీ చివరనుంచి ఆ చివరదాకా వుంటాయి; అటుకుగట్టి దానిమీద కలప, ఇటుక... ఈ విధంగా పేర్చిన బట్టి. ఇంగ్లీషుభాష వి. ఆంగ్లభాష (భాతకచర్య). ఇంగ్లీషువారు చూ. ఇంగిలీషు వారు. వి. ఆంగ్లేయులు.

ఇంగ్లీషుపెంకు చూ. ఇంగ్లీషు.

ఇంగ్లీషుబట్టి చూ. ఇంగ్లీషు.

ఇంగ్లీషుభాష చూ. ఇంగ్లీషు.

ఇంగ్లీషువారు చూ. ఇంగ్లీషు.

ఇక చూ.చూ. ఇంక(న్). క్రి.విజ్. ఇకరివరం, ఈపైసి, ఇందు మీద. చార. ఆర. 1.48, హర. 7.190, ప్రభా. 5.21.

ఇకమీద క్రి.విజ్. ఇకముందు, ఇందుమీద. దళ. కు. 2.327. ఇకముందు క్రి. విజ్. ఇందుమీద.

ఇకమీద చూ. ఇక.

ఇకముందు చూ. ఇక.

ఇగ చూ.చూ. ఇంక(న్) క్రి. విజ్. తరువాత, ఇందుమీద. బనవ. 5.90, శకాంశ. 11.140.

ఇచట చూ. చూ. ఇ-కి, ఇచట. క్రి. విజ్. ఈదోట.

ఇచట చూ. చూ. ఇచ్చోటు. వి. ఈదోటు. చార. న్య. 48, దళా. 2.148,

ఇచ్చోటు చూ. చూ. ఇచ్చోటు. వి. ఈదోటు. చార. న్య. 7.

ఇచ్చ వి. 1. కోరిక, అపేక్ష. చార. కాంఠి. 4.392. కాశి. 5.46, మను. 3.123; 2. చిత్తం, మనస్సు. చార. కాంఠి. 4.392, చాగ. 6.223; విజ్. ఇష్టమయినది, ప్రియమైనది. ఉ.హ. 4.15.

నం. ప్రా. అ.మా. పా. అప. ఇచ్చా. కోరిక, అపేక్ష, ప్రశ్న, నమస్క; నే. ఇచ్చా, ఇచ్చె. కోరిక, ఆశ, విశ్వయం. ఉద్దేశం; మరా. ఇచ్చా.

క. ఇచ్చె, ఇచ్చ; కు. ఇచ్చె; త. ఇచ్చె.

< నం. ఇచ్చా.

ఇచ్చకత్తె వి. తనకు తానే సంకోప పడేది, కోరికలది, కాముకి. క. ఇచ్చెగాత్రి. కోర్కెలు కల్గిన స్త్రీ, కాముక స్త్రీ. ఇచ్చగించాడు వి. కోరికగలవాడు, కాముకుడు. ఇచ్చగించు అ.క్రి. 1. ఇష్టపడు, ఒప్పుకొను. చార. ఉద్యో. 4.73, కాశి. 4.198; 2. సంకోపించు. వసు. 2.94; న.క్రి. 1. కోరు, వాంఛించు. హరి. ఉ. 2.70, ఉ.రా. 6.238; 2. అంగీకరించు. హరి. ఉ. 7.232, కళ. 1.278; 3. మెచ్చు. శృం. నై. 1.7, హర. 2.87. ఇచ్చగించి వి ఒప్పుకోలు, అంగీకారం. ఇచ్చగించి వి. ఇచ్చకాలాడేవాడు. విశ్ర. 7.124. ఇచ్చగించు న.క్రి. కోరు. చాగ. 8.255. ఇచ్చమావికము వి. చింతామణి, కోరిన కోరికలు తీర్చే దేవతా రత్నం. ఇచ్చారచ్చ క్రి. విజ్. యదేచ్ఛగా.

ఇచ్చకత్తె చూ. ఇచ్చ.

ఇచ్చకదారి చూ. ఇచ్చకము.

ఇచ్చకమాడు చూ. ఇచ్చకము.

ఇచ్చకము చూ. ఇచ్చ. వి. 1. ముఖప్రితి. హరిశ్య. 4.138, పారి. 1.84, ఉ.రా. 6.215; 2. ముఖస్తుతి. సారంగ. 2.204; 3. ప్రియ వచనం, ముఖప్రితి కోసం పలికేమాట. కళా. 7.250, ఆం. దా. 1.117; 4. మోహం, వలపు. హంస. 2.104, 5.335; విజ్. ముఖ ప్రీతికరం, ప్రీతికరం, ప్రియం. విజయ. 1.21.

నం. ఇచ్చక. కోర్కెగల, అపేక్షగల.

క. ఇచ్చక, ఇచ్చిగ, ఇచ్చెగ. (< నం. ఇచ్చక). ముఖప్రితి మాటలు, పొగడ, ముఖస్తుతి, వంచన, నోకరులాగా వినయంగా వుండేవాడు, కోర్కె, ముఖస్తుతి చేసే వాడు, ఇచ్చకాలాడేవాడు; త. ఇచ్చకమ్, ముఖస్తుతి, పొగడ.

< నం. ఇచ్చక..

ఇచ్చకదారి వి. ఇచ్చగించి, ముఖప్రితికోసం పనిచేసే వాడు. దళా. 2.129. ఇచ్చకమాడు అ. క్రి. ముఖస్తుతి చేయు, మెరమెచ్చు మాటలాడు, అచ్చిక బుచ్చికలాడు; ఇచ్చకాలమారి వి. ముఖప్రితి మాటలు చెప్పేవాడు, ప్రియ వాది, నయవంచకుడు. ఆం. దా. 3.8. ఇచ్చకుడు వి. ప్రియవాది, నయవంచకుడు. ఆము. 4.46.

ఇచ్చకాలమారి చూ. ఇచ్చకము.

ఇచ్చకుడు చూ. ఇచ్చకము.

ఇచ్చగలవాడు చూ. ఇచ్చ.

ఇచ్చగించు చూ. ఇచ్చ.

ఇచ్చగింత చూ. ఇచ్చ.

ఇచ్చగొండి చూ. ఇచ్చ.

ఇచ్చగొను చూ. ఇచ్చ.

ఇచ్చట ఇచ్చట + ల(స్) ; రూ. ఇచట. క్రి. వి. 1. ఈ చోట; 2. ఈచోట; 3. ఈచోటు.

ఇచ్చట రూ.చూ. ఇచ్చోటు. వి. ఈచోటు. బార. కాంతి. 3.502, స్వ. 22.

ఇచ్చమావికము చూ. ఇచ్చ.

ఇచ్చారచ్చ చూ. ఇచ్చ.

ఇచ్చింతలు రూ.చూ. అక్షింతలు. వి. ఒక రకం కలుపుముక్క.

ఇచ్చిపుచ్చుకోలు చూ. ఇచ్చు.

ఇచ్చిపుచ్చుకోవడాలు చూ. ఇచ్చు.

ఇచ్చిం వి. గడ్డకట్టినది, చిక్కనైనది.

నం. విచ్చిల. పేరుకొన్నది, చిక్కనిది ;

క. ఇచ్చికల. బురద, అడుగు.

<నం. విచ్చిల-.

ఇచ్చ నవదానాలు. ఈ-, ఈయ-, ఇయ్య. న.క్రి.

1. (రవ్వని, హజ, ప్రతిష్ఠ మొ.) చేయు. బార. ఆది.

6.118, 290, ప్రో. 5.338, హర. 3.38 ; 2. విడుచు,

వదలిపెట్టు. బార. ఆది. 7.111, పాండు. 1.110 ;

3. ఇడు, ఒనగు. బార. నదా. 1.14, దళా. 3.17 ;

4. (దానాది రూపంగా) ఒనగు. బార. ఉద్యో. 1.327,

3.195 ; 5. కలిగించు. కాశీ. 2.34, కళా. 5.184 ;

6. వశపరచు, అడిగించేయు. భీమ. 5.173, ఆము.

3.24 ; 7. నమ్మించు. మార్క. 3.43 ; 8. (మనసు,

మర్మం మొ.) పెరిపుచ్చు. కళా. 3.147 ; 9. కుము

స్వర్ణాలకు అనువ్రయుక్త మైనపుడుచేయు, అడ్డుపెట్టు

కుండు, నమ్మించు, అంగీకరించు మొ. అర్థాలు ఇస్తుంది.

బార. ఉద్యో. 2.86, మార్క. 3.43, శృంగ. 4.78.

క. ఈ. ఇచ్చు, అనుమతించు ; ఇక్క, ఇంగు ;

క. ఈ, ఇకు ; గోం. సీ, హియి, హింత, సీఅనా,

హియానా ; కు. సీవ, జీవ ; కువి. హీ, హిఅల,

హీనై ; పర్తి. చి ; కొలా. సీ, సియి ; నా. శి. గద. వి ;

ఒల్లా. సీ ; కురు. చి, చి, ఇన ; మూర్త్. చియి, చియి.

<మూ.ద.ద్రా. *ఈ- <మూ.ద్రా. *చి-.

ఇచ్చిపుచ్చుకోలు రూ. ఇచ్చుపుచ్చుకోలు. వి. ఆదాన

ప్రదానాలు ; ఇవ్వటం, పుచ్చుకోవటం. ఇచ్చిపుచ్చు

కోవడాలు వి. ఆదాన ప్రదానాలు ; ఇవ్వటం, పుచ్చు

కోవటం. ఇచ్చుపుచ్చుకోలు రూ.చూ. ఇచ్చిపుచ్చుకోలు.

వి. ఆదాన ప్రదానాలు. ఇచ్చువాడు వి. దాత.

ఇచ్చుపుచ్చుకోలు చూ. ఇచ్చు.

ఇచ్చువాడు చూ. ఇచ్చు.

ఇచ్చె రూ.చూ. విచ్చె. వి. నాలు కొలత. 1. లడిలో వదో వంతు నాలు ; 2. లడిలో దెబ్బయ్యో వంతు.

ఇచ్చెలబండి వి. గుమ్మటంలాంటి వనిముట్టు. (వందె

మొ. వాటికి దీనిని కలిపించి చిలప నుంచి నాలు కొడు

కుంటారు). ఇచ్చెలరాటం వి. చిలపనాలు రద్దాలకు తోడే

రాటం.

ఇచ్చెన రూ.చూ. విచ్చెన.

ఇచ్చెలబండి చూ. ఇచ్చె.

ఇచ్చెలరాటం చూ. ఇచ్చె.

ఇచ్చోట రూ.చూ. ఇచ్చోటు. వి. ఈచోటు.

ఇచ్చో పో.చూ. ఇచ్చోటు. చూ. ఇ-3. క్రి.వి. 1. ఈ

ప్రదేశంలో. బార. స్వ. 36 ; 2. ఈ నమయంలో.

ఇచ్చోట రూ. ఇచట, ఇచ్చోటు, ఇచ్చట, ఇచ్చోటు. చూ.

ఇ-3. వి. ఈచోటు. బార. విరా. 5.801.

ఇజరా రూ.చూ. ఇజారా. వి. ఒప్పందం, కౌలు.

ఇజరి చూ. ఇజారు. వి. ప్రైవేటు తయారు చేయటాని

కువయోగించే ఒక రకం నాలు గుడ్డ.

ఇజలాలు వి. ఉత్తమమైన.

ఉ. ఇజ్లాల్. శ్రేష్ఠత, పుత్రమత, వైరవం, పార.

ఇజ్లాల్. గౌరవం, గౌరవించటం, ప్రవాళం ; అర.

అజ్లాల్, ? (ఇజ్లాల్). వైరవం, ఉత్తమత.

<ఉ. ఇజ్లాల్.

ఇజాజిక్ వి. అనుమతి, ఆజ్ఞ, అధికారం.

హిం. ఉ. పార. అర. ఇజాజిత్. ఆజ్ఞ.

<ఉ. ఇజాజిక్.

ఇజాజిక్వామా వి. అనుమతి వక్రం.

ఇజాజిక్వామా చూ. ఇజాజిక్.

ఇజాపా రూ. ఇజాపా, ఇజారా. వి. అభివృద్ధి, అభివృద్ధి.

అభివృద్ధి, అదనం.

హిం. ఇజాపా. వృద్ధి ; మరా. ఇజాఫత్. రాజవంశ

మకులు చూపే లెక్క. ఇహుమతిగా ఇవ్వబడ్డ గ్రామం ;

ఉ. ఇజాఫత్. వృద్ధి ; పార. ఇజాఫత్, ఇజాఫత్. చేర్చటం,

పెరుగుదల ; అర. ఇజాఫత్. అభివృద్ధి, ఎక్కువ ;

క. ఇజాఫత్. అభివృద్ధి ; త. ఇజాఫత్. రివిన్యూలో

అభివృద్ధి (వ్యవసాయాభివృద్ధి నుంచిగాని ఎక్కువ వన్నె

వేయటం వల్లగాని).

<ఉ. ఇజాఫత్.

ఇజాపా రూ.చూ. ఇజాపా. వి. అభివృద్ధి, అభివృద్ధి.

అభివృద్ధి, అదనం.

ఇజాపా రూ.చూ. ఇజాపా.

ఇజారతి చూ. ఇజారా. వి. గుత్త, కౌలు.

ఇజారా రూ. ఇజరా, ఈజారా, ఈదారా, హిజారా. వి.

ఒప్పందం, గుత్త, కౌలు, గుత్తపొలం, జాగీరుకన్న చిన్నది.

ఒ. ఇజరా. కౌలు ; హిం. ఇజారా. గుత్త, కౌలు ;

ఇజారాదార్ ; గు. ఇజారా. ఒప్పందం ; మరా.

ఇజారత్, ఇజరా. అద్దె, వన్ను, రర, లాభం, ఉ ;

అర. ఇజారత్, ఇజారహ్, ఇజారా. గుత్త, కౌలు.

పార. ఇజారత్, ఇజారా. అద్దె, కౌలు, గుత్త ; ముంద.

ఇజారా. గుత్త ; ఇజారాదార్. గుత్తదారు ;

క. ఇజారా, ఇజారె. గుత్త, కౌలు, గుత్త పొలం ;

త. ఇజారా. కౌలుకు లేదా అద్దెకు ఇవ్వబడిన పొలం.

ద్రా. ఇజరా. ఒప్పందం, కౌలు.

<ఉ. ఇజారా.

ఇజారాగ్రామము వి. కౌలు కిచ్చిన గ్రామము ; ఇజారా

చెయ్యడం న.క్రి. గుత్త కివ్వటం. ఇజారాదారీ వి.
కొల్లారీ, గుత్తదారీ. ఇజారాదారు రూ.చూ. ఇజారాదారుడు.
వి. గుత్తదారుడు. ఇజారాదారుడు రూ. ఇజారాదారు వి.
గుత్తదారు, హిం. మరా. ఉ. ఇజారాదారీ; క.
ఇజారాదారీ; క. ఇజారా-తార. <ఉ. ఇజారాదారీ.
ఇజారాపాట వి. కల్లు మొ. వాటి గుత్తకు వేలంపాట.

ఇజారాగ్రామము చూ. ఇజారా.

ఇజారాచెయ్యడం చూ. ఇజారా.

ఇజారాదారీ చూ. ఇజారా.

ఇజారాదారు చూ. ఇజారా.

ఇజారాదారుడు చూ. ఇజారా.

ఇజారాపాట చూ. ఇజారా.

ఇజారు రూ. హిజారు. వి. లాగు. సిం.నా.శ.

నే. ఇజార. లాగుదొందు; మరా. ఇజార. లాగు;

ఉ. ఇజార. లాగు; పార. ఇజార. వైజమాలు;

క. ఇజార, ఇజారు. హిజార; లాగు; తు. ఇజారు.

క. నిజార.

<ఉ. ఇజార.

ఇజారు పో.చూ. దీరికము, వృషణాలు.

నం. బిజ. విత్తనము, కేలిస్తు;

క. బిజ, బిజ; క. బిజము.

ఇహుళ; <నం. బిజ.

ఇజాతు రూ.చూ. హిజాగు. వి. 1. శ్రమ; 2. నంకటం.

ఇజాగు రూ.చూ. హిజాగు. వి. 1. శ్రమ; 2. నంకటం.

ఇజ్జతు రూ. ఇజ్జతు. వి. గౌరవం, ప్రతిష్ఠ, మానం.

క. ఇజతి, ఇజ్జతి, గౌరవం; హిం. ఇజ్జత్. ప్రతిష్ఠ;

గు. ఇజత్. గౌరవం, ప్రతిష్ఠ; మరా. ఇజత్, ఇజ్జత్.

గౌరవం; ఉ. ఇజ్జత్; పార.అర. ఇజత్, ఇజ్జత్.

<ఉ. ఇజ్జత్.

ఇజ్జతు రూ.చూ. ఇజ్జతు. వి. గౌరవం, ప్రతిష్ఠ, మానం. విశ్వ.

క. 56.

ఇజ్జీతు(వల్లెలు) చూ. ఇజ్జీతు (పదాదిహద్దోపసం). వి. 1.
అచ్చుకీటపుడు అచ్చుకరం కారాకంగా తిక్కిడిగా నిల
చెట్టిన పుల్లలు.

ఇంది¹ రూ. ఈంది. వి. అంగుళం.

ఇం. Inch. అంగుళం.

<ఇం. Inch.

ఇంది² వి. వన, చిన్నకట్ట.

ఇందించు³ చూ. ఇంచు³.

ఇందిమంది ముద్రి. పా. ఉందిమంది. చూ. ఇంచు¹. వి.
చిరుదిండి, దుదిగల భక్త్యం. కక. 3.297.

ఇందిమందిపెట్టు న.క్రి. చిరుదిండిపెట్టు.

ఇందిమందిపెట్టు చూ. ఇందిమంది.

ఇంచు¹ అ.క్రి. 1. ఇంపగు, ప్రియమగు, దుదించు. భార.
ఉద్యో. 2.248; 2. ఆలయ, సంకోపించు. భా.రా. 1.66,
నృసిం. 5.142; 3. అరిశయించు, మించు. పండి.చ.పరా.
92 పు., శృం.నై. 3.95; 4. ఒప్పు, కగు. వార్మి. 2.14;
న.క్రి. అదిలపించు, ఇంపుగాగొను. హరిశ్చ.నరో. 2.27;

వి. 1. ప్రేమ, ప్రణయం. శృం.నై. 1.74; 2. చెరకు.
సిలా. 1.111.

క. ఇన్. తీపి మొ.; ఇని. తీపి, ఇంపు. అందం,
అమృతం; ఇనె. (ఇన్- ఇమ్- నమాసాల్లో); పో.చూ.
ఈంగడల్. పాలనముద్రం, తు. ఇంపు, అనుకూలక,
ఇంపు, మనోహరత్వం; క. ఇని. తియ్యగాఉండు, ఇంపుగా
ఉండు, ఆకర్షణీయం; ఇన్. (నమానగతంగా) విణ.
తియ్యని, ఇందైన, ఒప్పిదమైన; వి. తీపి, ఇంపు; ఇన్
పమ్. ఇంద్రియసౌఖ్యం, అనురాగం; ఇనితు, మంచిది,
తియ్యగా. అనుకూలంగా; మ. ఇనియ. తియ్యని, చక్కని;
ఇన్ పమ్. నంతోపం, ఆనందం;

పో.చూ. నం. ఇఖ; ప్రా. ఇచ్చు. చెరకు.

<మూ.ద.ద్రా. *ఇన్-.

ఇంచుటిలుక వి. పొలయలుక, ప్రణయకలహం. కవిక.
పీఠిక. 1.21. ఇంచుపొలకడలి వి. పాలనముద్రం. ఇంచు
మాపు రూ.చూ. ఇంచుమాను. వి. చెరుకుగడ. ఇంచుమాపు
రూ. ఇంచుమాను. వి. చెరుకుగడ. ఇంచు(బడ)తి (-వడ)తి.
వి. ప్రియురాలు. కవిక. 2.132. ఇంచు(బో)డి రూ.చూ.
ఇంచు(బో)డి. వి. అందగతై, ప్రియురాలు. వరమ. 4.67.
ఇంచు(బో)డి రూ. ఇంచు(బో)డి. వి. అందగతై, ప్రియు
రాలు. అచలా. 2.73; వ్య. చెరుకువలె మనోబుద్ధిమైనది.
ఇంచులాడి వి. ప్రియురాలు. కాళిందీ. 2.66. ఇంచువింటి
చెంచు వి. మన్నుతుడు (వ్య.) చెరుకుగడ విల్లుగా గలవాడు.
ఇంచువిలు రూ.చూ. ఇంచువిల్లు. వి. చెరుకువిల్లు, మన్నుతుని
దనువు. ఇంచువిలుకా(డు) వి. చెరుకువిల్లు గలవాడు,
మన్నుతుడు. ఇంచువిలుతు(డు) రూ. ఇంచువిల్లుడు. వి.
మన్నుతుడు. ఇంచువిల్లు(డు) రూ.చూ. ఇంచువిలుతు(డు), వి.
మన్నుతుడు. ఇంచువిల్లు రూ. ఇంచువిలు. వి. చెరుకువిల్లు.
ఇంచువిల్లుదాలుపు (-తాలుపు). వి. చెరుకువిల్లు దాల్చిన
వాడు, మన్నుతుడు. అం.నం. 1.14.

ఇంచు² వి. ఇంచుకతనం. అల్పత్వం. వసు. 3.46.

క. ఇనితు, ఇనిసు. చిన్న, కొద్ది. అల్పం; పో.చూ.
తు. ఈతు. ఇంత; క. ఇనై. ఇంత; మ. ఈశల్. అల్పం,
కొంచెం; ఈశలిశల్. కొంచెం కొంచెం.

ఇందించు³ రూ.చూ. ఇంచుక యించుక. క్రి.విణ.
కొంచెం కొంచెం. భాగ. 1.95, ఉ. హరిశ్చ. 3.87.
ఇంచు³ విణ. కొంచెం, అల్పం. నూక్ష్యం. భార.అది.
6.115, రం.రా.దాల. 46 పు. 20 పం., హరి.పూ. 8.203;
క్రి.విణ. కొంచెంగా. భార.అది. 6.294, హరి.ఉ. 2.29,
శృం.నై. 3.114; ఇంచుకంత క్రి.విణ. స్వల్పపరిమితిగలది.
అము. 5.116, వేమన. 721. ఇంచుకయించుక క్రి.విణ.
కొంచెంకొంచెం. శృం.నై. 2.58. ఇంచుకయిలుపు వి. లేత
యెరుపు. ఇంచుకీంచుక రూ.చూ. ఇంచుకయించుక. క్రి.విణ.
కొంచెంకొంచెం. హర. 4.26. ఇంచుమించు వి. 1. ఎక్కువ
కప్పువలు; 2. రమారమి, సుమారు. ఇంచుమించులా(డు)
న.క్రి. ఎక్కువకత్తువలాడు, తిరస్కరించు. విణయ. 1.86.

-ఇంచు³ ప్రత్య. సంస్కృత రాజ్యాదులకు, 'అంగల' మొ.
తెనుగు రాకుపులకు స్వార్థంతోనూ; అన్ని రాకుపులకు

ప్రేరణార్థంలా వచ్చే ఆగమం. ఉదా. బాపించు, అవ
లించు, వండించు, వచింపించు.

క. ఇచ్చు, ఇస్తు. సంస్కృత వాక్యాలకు స్వార్థం
లోనూ, కన్నడ వాక్యాలకు ప్రేరణార్థంలా వచ్చే
ప్రత్యయం: క. -(వ)ి. ప్రేరణార్థక ప్రత్యయం:
-(వ)ి; -(వ్)ి; దా. ఇవ్. ప్రేరణార్థక ప్రత్యయం.
<ప్రా. తె. *-వింపు < మూ. దా. *-న్-.

ఇంచుక చూ. ఇంచు².

ఇంచుకంత చూ. ఇంచు².

ఇంచుకయించుక చూ. ఇంచు².

ఇంచుకయిలుపు చూ. ఇంచు².

ఇంచుకించుక చూ. ఇంచు².

ఇంచుకులుక చూ. ఇంచు¹.

ఇంచుపాలకడలి చూ. ఇంచు¹.

ఇంచుమాను చూ. ఇంచు¹.

ఇంచుమించు చూ. ఇంచు².

ఇంచుమించులాడు చూ. ఇంచు².

ఇంచుమాను చూ. ఇంచు¹.

ఇంచుబిడ(డి) చూ. ఇంచు¹.

ఇంచుబోడి చూ. ఇంచు¹.

ఇంచుబోడి చూ. ఇంచు¹.

ఇంచులాడి చూ. ఇంచు¹.

ఇంచువింటిలెంచు చూ. ఇంచు¹.

ఇంచువిలు చూ. ఇంచు¹.

ఇంచువిలుకాడు చూ. ఇంచు¹.

ఇంచువిలుకుడు చూ. ఇంచు¹.

ఇంచువిల్లుడు చూ. ఇంచు¹.

ఇంచువిల్లు చూ. ఇంచు¹.

ఇంచువిల్లుదాలుపు చూ. ఇంచు¹.

ఇంజనీయరు చూ. ఇంజినీరు. వి. వాస్తవాత్మకం. ఇం. Engi-
neer. యంత్రకారుడు, వాస్తవాత్మకం.

< ఇం. Engineer.

ఇంజినీరు చూ. చూ. ఇంజనీయరు. వి. వాస్తవాత్మకం.
వ. చా. ప్ర. 307.

ఇంజి పో. చూ. పింజ. వ. క్రి. చిక్కుదీయు, చీల్చు.

క. పింజు, హింజు. వేరుచేయు, చీల్చు.

< క. హింజు.

ఇంజేటి చూ. ఈజేటి; చూ. ఇంజేరు. వి. తియ్యకండ. కళా.
3.151.

ఇంజేటిగర్ల చూ. ఇంజేరు. వి. తియ్యకండ.

ఇంజేటిగర్ల చూ. ఇంజేటి.

ఇంజేరు వి. తియ్యకండ (Stemora tuberosa).

పో. చూ. క. ఇంచి. అల్లపు;

పో. చూ. సం. శృంగిన్. ఒక రకం దుంప

ముక్క.

ఇటం చూ. చూ. అయిటం. వి. అంకం, పద్దు.

ఇట(న్) క్రి. వి. ఇక్కడ, ఈవైపున. భార. ఆర. 2.202.

< ఇటు + అ(న్).

ఇటక చూ. చూ. ఇట్టిక. వి. ఇటిక.

ఇటంకి చూ. చూ. ఇట్టిక. వి. ఇటిక.

ఇట(బట్టి) (-వట్టి). క్రి. వి. ఇది మొదలుకొని, ఇంతటి నుంచి.
భార. విరా. 2.818 ('ఇటవట్టి,' ముద్రిత పా.శృం. నై.
3.144).

ఇటిక చూ. చూ. ఇట్టిక. వి. ఇటుక. కై. భా. 8.177, ఆం. భా.
2.29.

ఇటికకంకర వి. ఇటిక, రాతిముక్క. ఇటికగూడు
వి. ఇటుకలు కాల్చేదాటు. ఇటికచ్చు వి. ఇటుకలు
తయారు చేసేదిమ్మ. ఇటికవగడము వి. మట్టివగడం,
తిక్కడిక.

ఇటికకంకర చూ. ఇటిక.

ఇటికగూడు చూ. ఇటిక.

ఇటికచ్చు చూ. ఇటిక.

ఇటికవగడము చూ. ఇటిక.

ఇటికె చూ. చూ. ఇట్టిక. వి. ఇటిక.

ఇటికెగులు వి. వరి, మిరప, గెనుసు, మొ. వాటి
కాండమూ, తీగెలూ ఇటికెరంగుకు తిరిగే ఒక రకం చీడ.
ఇటికెలుకోయు అ. క్రి. ఇటుకలు పోతపోయు, ఇటుకలు
అచ్చుపోయు.

ఇటికెగులు చూ. ఇటికె.

ఇటికెలుకోయు చూ. ఇటికె.

ఇటివల క్రి. వి. ఈమధ్య.

< ఇటు + ఈవల.

ఇటివలివారు వి. బ. వ. ఈమధ్య కాలంవారు.

< ఇటు + ఈవలివారు.

ఇటు చూ. ఇట్టు. ఇను, ఇను. క్రి. వి. 1. ఈ వైపు. కాశీ.
7.70, కళా. 3.258; 2. ఈ ప్రకారం. పారి. 4.56,
అను. 2.32.

ఇటువటు క్రి. వి. ఇటూ అటూ, ఈవైపు అవైపు
< ఇటున్ + అటు. ఇటువంటి చూ. ఇనువంటి, ఇను
వంటి. క్రి. వి. ఇలాటి. ఇటువలె క్రి. వి. ఈ విధంగా.
రామా. 6.65. ఉ. రా. వ. 1.172.

ఇటుక చూ. చూ. ఇట్టిక. వి. ఇటిక. ఆం. భా. 2.26.

ఇటుకు చూ. చూ. ఇట్టిక. వి. ఇటిక.

ఇటువటు చూ. ఇటు.

ఇటులు చూ. చూ. ఇట్టులు క్రి. వి. 1. ఇటులు, ఈ ప్రకా
రంగా. పారి. 4.16; 2. ఈవైపు.

ఇటువంటి చూ. ఇటు.

ఇటువలె చూ. ఇటు.

ఇట్టికలు వి. (బ. వ.) చిన్న పెల్లల ఆట. తోజను. 2.9.

పో. చూ. సం. ఇట్టికమ్-కోరిక, వాంఛ; ప్రా. ఇట్టికం.

< ప్రా. ఇట్టికం.

ఇట్టిగరిసె చూ. గరిసె. వి. లోపల తిరగలి పెట్టి పిండి విసిరే
వెడల్పు గంప లేదా చేట.

క. ఇట్టి. చిన్న, ఇరుకు; కు. ఇట్టిదె. ఇరుకు; త. ఇట్టు-
క-కరివై. పిండి పట్టెటప్పుడు చెదిరిపోకుండా ఉపయో
గించే చిన్న గంప.

< క. ఇట్ట-క-కరిచై.

ఇట్టన చూ. ఇట్ట.

ఇట్టన చూ. ఇట్ట.

ఇట్టనవడచేయు చూ. ఇట్ట.

ఇట్టనడు చూ. ఇట్ట.

ఇట్టనవరించు చూ. ఇట్ట.

ఇట్టను పో. చూ. ఇట్టలము. వి. దృఢత్యం, స్తైర్యం, నిలకడ.

క. ఈట్టమ. బలం, శక్తి.

< క. ఈట్టమ్.

ఇట్టలము వి. అధికం. భార. విరా. 3.199, కాంతి. 4.192;

వి. అధికయం, అధిక్యం. వరాహ. 4.155.

క. ఇట్టణ, ఇట్టల్. గుంపు, సమూహం, అధిక్యం, ఇబ్బంది, కష్టం. అటంకం; క. ఇట్టల్. గుంపు, సమూహం, కష్టం, భార, విచారం, బలహీనత, అలసట; ఈట్టల్. దననంచయం; ఈట్టమ. సంపాదన, సమూహం, గుంపు, నిధి, అధిక్యం, శక్తి; ఈట్టు. పోగు చేయు, కూడకెట్టు, సంపాదించు, పొందు; ఈట్టు. పోగు చేయు, కలియు, అధికంచేయు, కొందరెట్టు, పెరుగు, కైదికలాగు, కవిశీయ.

ఇట్టలు పో. చూ. ఇట్టలము. వి. వరుగు, దోడు.

క. ఈట్టు. కొందరచేయు; ఈట్టల్. వరుగు.

< క. ఈట్టల్ (?)

ఇట్టి¹ రూ. ఈడియ, ఈడె. వి. ఆయుధ విశేషం. కు.నం. 12.784.

నం. యెట్టి. కత్తి, బల్లెం; ఋషి; స్త్రా. ఇట్టి. పా. ఇట్టి. (ఇట్టి-ఖగ్గ-ధార); యెట్టి. గుంజ, కర్ర, కాడ, తొడిమ;

క. కొడ. కు. ఇట్టి, ఈటి; బల్లెం; క. మ. ఇట్టి. కర్ర, బల్లెం; ఈట్టి. బల్లెపుకర్ర. కువి. ఈటె.

< ప్రా. ఇట్టి.

ఇట్టికాడు వి. ఈడెతో యుద్ధం చేసేవాడు. కు.నం. 11.610.

ఇట్టి² చూ. ఇట్టు. వి. ఇటువంటి. భార. అది. 6.58. ఆము. 1. 18; క్రి.వి. ఇంత. భార. అది. 1.124.

ఇట్టిరు వి. ఇటువంటివాడు. భార. అది. 5.280. ఇట్టిరె క్రి.వి. ఇలాటిదేనా? < ఇట్టి + ఇది + ఎ ఇట్టిపాటి వి. ఇంతపరిమాణంకల, ఇంతవెద్ద. భార. అది. 1.124. ఇట్టిరు వి.బ.వ. ఇటువంటివాడు. భార. అది. 4.188, 7.78.

ఇట్టిక చూ. ఇటక, ఇటంకి, ఇటిక, ఇటికె, ఇటుక, ఇటుకు, ఇట్టికె, ఇట్టుక. వి. 1. ఇటిక, బంకమట్టితో చేసి కాల్చిన రాయి. వి.క్ర. 5. 127, ఆం.భా. 2.29; 2. ఇటుకలు కాల్చే బోటు. ఉ.హ. 1.86.

నం. ఇట్టకా, ఇట్టికా. మోము వేదికను నిర్మించటానికి వాడే మట్టిరాయి, ఇటిక; ప్రా. ఇట్టగ, ఇట్టా, ఇట్టా లం, ఇట్టిక. ఇటిక; అమా. కై. మహా. ఇట్టగా, ఇట్టయా, ఇట్టా, ఇట్టా; పా. ఇట్టకా, ఇట్టకా, ఇట్టకా. ఇటిక, పెంకు; నే. ఇట్ట. ఇటుక; అ.ఎ.

ఇటా; పెం. ఇట్ట; ఓ. ఇట్టా; హిం. ఈట్ట; పం.ప. ఇట్ట; గు. ఇట్ట; మరా. ఈట్ట; అర. ఇట్ట. ముండా. ఇటా, ఇటా;

క. ఇట్టగె, ఇట్టగె (< ఇట్టిక), ఇట్టంగి, ఇట్టె, ఈటంగి; కు. ఇట్టగా; క. ఇట్టె. ఇటుకలు; మ. ఇట్టిక; కు. ఇట (బ.ప.), ఇటంగ; కువి. ఇట్టె; కురు. ఇట్ట. నలుచదరం రాయి.

< ప్రా. ఇట్టిక.

ఇట్టికాడు చూ. ఇట్టి¹.

ఇట్టికె రూ.చూ. ఇట్టిక. వి. ఇటిక.

ఇట్టిగి రూ.చూ. చిట్టిగి. వి. చిట్టిగి చెట్టు (Dalbergia utifolia).

ఇట్టిరు చూ. ఇట్టి².

ఇట్టిరె చూ. ఇట్టి².

ఇట్టిపాటి చూ. ఇట్టి².

ఇట్టిరు చూ. ఇట్టి².

ఇట్టు రూ.చూ. ఇటు. చూ. ఇ². క్రి. వి. 1. ఈ ప్రచారం. భార. విరా. 4.54, పండి. క. 2.90; 2. వైపు. వి.క్ర. 6.122, మను. 8.16.

ఇట్టలము స.క్రి. 1. మారాడు, పెరుగుచెప్ప. భార. ఉద్య. 1.197, శబ్ద. 2.184; 2. నిందించు. కరా. 7.258.

< ఇట్టు + అట్టు + అను. ఇట్టట్టు క్రి.వి. తాదామూ. ఇందు. 1.187. < ఇట్టు + అట్టు. ఇట్టట్టువడచేయు స.క్రి. తికమకపెట్టు. ఉ.హ. 1.20. < ఇట్టు + అట్టు + పడన్ + చేయు. ఇట్టట్టువడు (-వడు) అ.క్రి. కత్తరవడు. ఆము. 4.54. < ఇట్టు + అట్టు + వడు. ఇట్టట్టువరించు స.క్రి. తికమకచేయు, కలకపెట్టు. కక. 1.176. < ఇట్టు + అట్టు + ఎనరించు. ఇట్టలు రూ. ఇటులు, ఇట్టు. క్రి.వి. ఈ ప్రచారము. భార. అది. 5.29, వి.క్ర. 1.108. ఇట్టవోరె (-పోరె). క్రి.వి. ఈవిధంగా. భార. కాంతి. 3.95, ఇట్టె. క్రి.వి. క్షణంలో, వెంటనే. ఉ. రా. 5.100. < ఇట్టు + ఎ. ఇట్టి క్రి. వి. క్షణంలో, వెంటనే. < ఇట్టు + ఎ.

ఇట్టక రూ.చూ. ఇట్టిక. వి. ఇటిక. ఆం. భా. 2.29, రం.రా. 6.281 పు. 3 పం.

ఇట్టపు వి. గుంపెనచెట్టు (Odina wodier).

ఇట్టలు చూ. ఇట్టు.

ఇట్టవోరె చూ. ఇట్టు.

ఇట్టె చూ. ఇట్టు.

ఇట్టె చూ. ఇట్టు.

ఇట్టవోరె చూ. ఇట్టు.

ఇట్టా చూ. ఇట్టు.

ఇట్టగు చూ. ఇట్టు.

ఇట్టాటి చూ. ఇట్టు.

ఇట్టు రూ.చూ. ఇట్టులు. క్రి.వి. ఈ ప్రచారం. భార. అది. 6.559;

ఇట్టవోరె క్రి.వి. ఈ విధంగా. భార. కాంతి. 3.95.

ఇట్టా రూ.చూ. ఇట్టగా. ఇట్టగు క్రి.వి. ఈ ప్రచారం. ఇట్టాటి

వి. ఇటువంటి. ఇట్లుగా రూ. ఇట్లా. క్రి.వి. ఈ ప్రవా
రంగా. భార. కాం. 5. 525.

ఇట్లుగా చూ. ఇట్లు.

ఇదేగొట్టు న.క్రి. విరగబడేటట్టుచేయు.

ఇదేత రూ.చూ. విడుత. వి. చర్యాయం.

ఇదేంబరం వి. వైకల్యం.

క. ఇదే, ఎద, ఎడె. విశాల ప్రదేశం; కొడ. ఎడె;
కు. ఇదే; క. ఇటం, ఇటన్; పర. వ్యాపించు;
పరప్ర. వ్యాప్తి; మ. ఇట, ఎట, ఇటమ్, ఎటమ్.
ఇదేవరి! రూ. ఈడెరి, వి. ఆమ్ము, రెల్లు, కుంగ
(Rotteleriatincioria); వట్టివేడు (Andropogon
muricatus); కు. ఇర్యేరి. వట్టివేడు; క.మ. ఇరువేరి,
ఇరువేలి;

పో.చూ. నం. హిరవేర., హిరవేల (క)-.

ఇదేవరి! వి. చీర్చనవల్ల.

పో. చూ. క. ఇదవన్, చీరిన.

ఇదేవలు పో. చూ. ఇదవరి! వి. కుంగ, వనంత గంధం
(Cyperus rotundus).

ఇదేవారం రూ.చూ. ఇలవరము. వి. గరిసెలమీద, గుమ్మాల
మీద పెట్టే గడ్డిమూత.

ఇది! వి. సేమియ, దక్ష విశేషం.

క. ఇటి. పిండితో చేసిన అల్పాహారం, దియ్యవ పిండి,
కొన్న పిండి.

< క. ఇటి.

ఇదికుడక రూ. చూ. ఇదికుడక. వి. దక్ష విశేషం.
హం. 1.105. ఇదికుడక రూ. ఇదికుడక. ఇదికుడుము
దక్షవిశేషం. ఇదియావ్వుం వి. కొబ్బరిపాలు కలిపిచేసిన
దోసె. క. ఇటి-యే-అప్పమ్; ఇటి-యే-అప్పమ్.
దియ్యం పిండితో తయారుచేసిన ఒక రకం దోసె.

< క. ఇటి-యే-అప్పమ్.

ఇది! వి. పూట, రోజులో నగం.

క. కు. ఇడి. మొత్తం; కొడ. ఉడి; క. ఇటి. దాగం.

ఇదికండ్ల వి. దనాగరాలు.

క. ఇడిగట్టు. కోకాగారం; ఇడి. మొత్తం + గట్టు.
దనం.

< క. ఇడిగట్టు.

ఇదికుడక చూ. ఇడి!

ఇదికుడుక చూ. ఇడి!

ఇదికుడుము చూ. ఇడి!

ఇదిగిపోవు చూ. ఇడియు. అ. క్రి. పగిలి మెత్తటి పొడియగు.

ఇదిగు ఇదిగూలు. బ.వ. వి. మట్టికుప్ప.

క. ఇడి. కుప్పయగు, గుమిగూడు; ఇడికు, గుమిగూడు,
దగ్గరకుచేరు.

బహుళ! < క. ఇడికు

ఇదియగొట్టు చూ. ఇడియు.

ఇదియావ్వుం చూ. ఇడి!

ఇదియు అ. క్రి. 1. వగులు, బద్దలగు. పొందు. 1.118; 2.
నలుగు. అము. 4.85.

క. ఇడి. పిండికొట్టు, దంచు, పొడిచేయు; కొడ. ఉడి.
గోడ మొ. వదు, (నేల) జారు, కొట్టు, తట్టు; కు. ఇడె,
వగులు, చీట; క. ఇటి. వగులు, పొడియగు, నలుగు,
రెండుగా చీలు; మ. ఇటిక, నలుగు, ముక్కలగు; కోట.
ఇడయే. నలుగు. తొ. ఇడయే. పడిపోవు, వడగొట్టు;
కొలా. ఇడ. కొట్టు, ముక్కలగు, కలిలమగు; కురు.
ఇసిగ. చీటలువారు; పో.చూ. ఎన్. నలుగు, బద్దలగు;
ఎట. ముక్కలగు; మాల్. ఎట. నాశనం చేయు;
ఎటగర్. వగులు, రూపుచేరు.

< చూ. ద్రా. *ఇడ్-.

ఇదియగొట్టు న. క్రి. 1. పోగొట్టు, జారవిడచు; 2.
అగారించు.

ఇదిలిపోవు చూ. ఇడియు. అ. క్రి. మెత్తటి పొడియగు.

ఇడి చూ. ఇడి! వి. పూర్తి, మొత్తం.

క. కు. ఇడి. మొత్తం; కొడ. ఉడి.

ఇడు న. క్రి. 1. ఉంచు, పెట్టు. భార. నటా. 2.80; హర.
4.62; 2. ఒనగు, ఇచ్చు. భార. విరా. 1.219; చీమ.
3.7; 3. చల్లు, విత్తు. వాళిష్ట. 1.91; 4. నాలు, పాకు.
పారి. 2.41; 5. విడుచు. కళా. 4.20; 6. అకోపించు,
మోపు. సారంగ. చ. 2.48; 7. నిర్మించు. ఆము. 4.182;
8. దాచు. పారి. 2.95; 9. ప్రత్య. దరించు (భార. చీమ.
1.169), మూయు (శృం. నై. 4.78), వైచు, వేయు. (పారి.
1.107), మొ. ఆర్థాలో అనేక విశేషాలపై వచ్చే క్రియా
వాచక ప్రత్యయం.

క. ఇడు. అణచు, పెట్టు, ఉంచు, నిర్వహించు; కు.
ఇడివిని, ఇడి, దిడు (-దిడిని). ఉంచు, పెట్టు మొ.;
క. ఇటు. ఉంచు, వినరు, సేవించు, ఇచ్చు, గుడ్డుపెట్టు;
మ. ఇటుక, ఉంచు, పెట్టు, వినురు; కోట. ఇడ్; గోం.
ఇర్-; కు. ఇటి. పెట్టు, ఉంచు; కువి. ఇత్తి. ఉంచు;
పర్తి. ఇడ్-. పెట్టు, గుడ్డుపెట్టు, అనుమతించు; కొలా.
ఈడ్, ఉంచు; నా. ఇడ్, ఈడ్, ఉంచు; గడ. ఇర్-.
పెట్టు, ఉంచు, అనుమతించు; కురు. ఇడ్-. విత్తు, ఇచ్చు,
చేయు, నాలు; ఇచ్. వల మొ. వేయు; మాల్. ఇడ్-.
నాలు, నిర్మించు.

< చూ. ద్రా. *ఇడ్-.

ఇడుప్రమామ వి. కల్పవృక్షం. వ్య. కోరిన కోర్కెల నిచ్చే
చెట్టు. చంద్రా. 1.70. ఇడువాడు వి. దాక.

ఇడుగడ వి. 1. అనూయ. భార. అడి. 2.42; 2. కష్టం,
భార. కు. నం. 6.662; 3. అవమానం. విజ్ఞా. 1.111.

క. ఇటుకు, ఇటుకు, ఇడుకు, ఇడంకు, ఇడికు,
ఇడుక, ఇడుకు, ఇడుగు, ఇరుకు. ఇబ్బంది, కష్టం;
పో.చూ. ఇడుగు, తొడగు, ఎగుడు దిగుడు; కు. ఇట్టిడి.
సంకుచితకష్టం, ఇరుకు; క. ఇటుకు. కష్టం, భార.
లోదం, ఇరుకు, పీసినారి; రెండు చెక్కల మధ్యపెట్టి
వొక్కు; ఇటుక్కమ్. కష్టం; మ. ఇటుకు. ఇరుకు
దాట, కష్టం, సేదరికం; ఇటుక్కమ్, ఇటర్. కష్టం.

ఇడుగడవడు (-వడు) అ. క్రి. భారవడు, పరితపించు.
కు. నం. 6.662,

ఇదుగడవడు చూ. ఇదుగడ.

ఇదుగు¹ వి. కొరిదుక్కి.

క. ఇదుకు. వదులుచేయు, విడిచిపెట్టు; క. ఇలకు. వదులగు, తేమచే మెత్తవదు; ఇలకు. వదులగు; మ. ఇలెక్కుక. వదులగు.

ఇదుగువాలు వి. 1. కొరిదుక్కి; 2. మరిదుక్కి, నిలువుచాళ్ల దున్నిన కర్వాక ఆర్థచాళ్ల దున్నటం.

ఇదుగు² రూ. చూ. విదుగు. అ.క్రి. 1. విచ్చు, వికసించు. కర. 1.285; 2. పొడియగు; 3. (పెట్ట) పొడిగి పిల్లలు చేయు.

ఇదుగుకొడుగు వి. హెచ్చు కగ్గులు.

క. ఇదుగుకొడుగు. అస్తవ్యస్తం. ఎగుదు దిగుదు. ఇదుగు. ఇదుకు+కొడుగు. ఆటంకం.

< క. ఇదుగు కొడుగు.

ఇదుగువాలు చూ. ఇదుగు¹.

ఇదువు¹ ఇదు+వు; రూ. ఇదువు. వి. 1. గోడ, గుక్కం, చిత్రకచనకు అనువైన వస్త్రాదికం. కు. సం. 8.135, శ్లో. నై. 7.150, పారి. 2.88, ఆము. 6.18. 2. ద్వార ప్రాంత కుక్కం. ఆం. దా. 2.18.

క. ఇట్లు. కొమ్మగీయు, ఉంచు, పెట్టు.

ఇదువు² చూ. ఇదియు. వి. వగులు, బీట, కన్నం. ఆము. 6.18.

క. ఇదువు. వగులు, బీట, కన్నం. క. ఇదె.

ఇదువు³ వి. గర్వోక్తి, బీరం. కళా. 8.70.

పో. చూ. క. ఎటువ్వు. అహంకారం; ఎటు. గొప్పలు చెప్పు, గొప్పగా ఉండు.

ఇదుబాటు (-పాటు). వి. తిరిక.

క. ఎడ, ఎడె. వి.క్రాంతి; కు. ఇదె; క. ఇలై; మ. ఇలై, ఎట; కొట. ఎట.

ఇదుమ రూ. ఇదుము³. వి. 1. క్షేళం, కష్టం. నిర్వ. 9.28; 2. ఆయానం. మార్క. 4.

క. ఇడరు, ఇదురు, ఇడు, ఎడరు, ఎడు. అడ్డంకి, కష్టం, వైరం; క. ఇటుంపై. దాద, కష్టం, విపత్తు, కీడు, హాని, చెడవు, జబ్బు, నేదరికం, భయం; మ. ఇటర. కష్టం, దుఃఖం, ఆటంకం.

ఇదుమవడు అ.క్రి. కష్టపడు. భార. అర. 2.6. ఇదుమ పాటు కష్టపడుట, వాదపడుట. కళా. 4.99.

ఇదుమవడు చూ. ఇదుమ.

ఇదుమపాటు చూ. ఇదుమ.

ఇదుము¹ చూ. ఇదు. న.క్రి. చేర్చు. కర. 1.305.

ఇదుముకొను అ.క్రి. చేర్చుకొను.

ఇదుము² చూ. ఇదుమ. వి. దారిద్ర్యం. వేంక. 2.57

ఇదుము³ రూ. చూ. ఇదుమ. వి. క్షేళం.

ఇదుముకొను చూ. ఇదుము¹.

ఇదుముడి పో. చూ. ఇదుగడ. వి. ఇదుమ, కష్టం.

ఇదుముడిపాటు వి. కష్టపాటు.

ఇదుముడిపాటు చూ. ఇదుముడి.

ఇదుమ్రాను చూ. ఇదు.

ఇదులు రూ. చూ. ఇదులు³. అ.క్రి. ఇర్లిపోవు, విచ్చిపోవు, పొడియగు

ఇదువాడు చూ. ఇదు.

ఇదువు రూ. చూ. ఇదువు¹. వి. ద్వార ప్రాంత కుక్కం.

ఇర్దలి చూ. ఇడి¹. వి. వాసెన కుదుము.

క. ఇర్దలి, ఇర్దలిగె. వాసెన కుదుము; క. మ. ఇట్టలి.

< క. ఇర్దలి.

ఇర్దెవ చూ. ఇడి¹. వి. వాసెన కుదుము. బ్రహ్మ. 3.880.

ఇర్ద్య రూ. ఈర్ద్యం. వి. దూమి, నేల.

క. ఇదె. దూమి;

సం. ఇడా, ఇలా; ప్రా. ఇడా.

-ఇంటి ఇల్లు అనే పదానికి తృతీయా సప్తమ్యంత రూపం; ఇది సంఖ్యా సూచక నామవాచకాలకు అనుబంధంగా ప్రయుక్తం: నాల్గింట, ఐదింట, ఆరింట.

ఇంటరము రూ. చూ. ఇంటము. వి. నమ్మర్దం, ఇదుకు. భార. ఉద్యో. 4.287.

ఇంటరు వి. వెలుతురుకోసం గోడల్లో ఎత్తున పెట్టిన చిన్న టిలీ.

ఇం. Ventilator. దారాళంగా మంచి గాలి రావటానికి ఉపకరించే సాధనం.

< ఇం. Ventilator.

ఇంటరుకిటికి వి. గాలి రావోకల కోసం గది గోడ పై భాగంలో ఉన్న టిలీ. ఇంటరుగుమ్మం వి. పై గాలి కిటి ద్వారం. ఇంటరుదర్వాజా వి. పై గాలి కిటి ద్వారం.

ఇంటరుకిటికి చూ. ఇంటరు.

ఇంటరుగుమ్మం చూ. ఇంటరు.

ఇంటరుదర్వాజా చూ. ఇంటరు.

ఇంటాత్తు చూ. ఇంటి-.

ఇంటాబిడ చూ. ఇంటి-.

ఇంటాయన చూ. ఇంటి-.

ఇంటావంటా చూ. ఇంటి-.

ఇంటావిడ చూ. ఇంటి-.

ఇంటాపామి చూ. ఇంటి-.

ఇంటి- చూ. ఇల్లు. ఇల్లుయొక్క భవ వికర్షక రూపం. విశి. ఇంటియొక్క, ఇంటికి సంబంధించిన.

< ఇన్ (< ఇన్) + టి.

ఇంటాత్తు వి. ఇంటియజమాని, గృహస్థు. ఆహ. 3.58. ఇంటాబిడ వి. ఇంటి యజమానురాలు, గృహిణి, భార్య. ఇంటాయన రూ. ఇంటి ఆయన. వి. ఇంటి యజమాని, గృహస్థు. ఇంటావంటా అవ్య. తన సంప్రదాయంలోగానీ తనలోగానీ ఎక్కడా. ఇంటావిడ రూ. చూ. ఇంటాబిడ. వి. ఇంటి యజమానురాలు, గృహిణి, భార్య. ఇంటాపామి వి. ఇంటి యజమాని, గృహస్థు, భర్త. ఇంటిఆయన రూ. చూ. ఇంటాయన. వి. భర్త, ఇంటి యజమాని. ఇంటిఆవిడ రూ. చూ. ఇంటాబిడ. వి. భార్య; ఇంటి యజమానురాలు. ఇంటికప్పము వి. ఇంటి పన్ను. ఇంటికప్ప వి. ఇంటి పై కప్ప. ఇంటికలవ వి. ఇంటికి కావలసిన దాదపాముగ్గి.

ఇంటికాపు వి. ఇంటి యజమాని, గృహస్థు, భర్త. ఇంటికి కాకపోవు అ.క్రి. ముట్టగు, చెరగుమాయు. సాం. ని మాన. 28. ఇంటికొన వి. 1. ఇళ్లచేత ఆవరించబడిన నలుచదరపు దూమి; 2. గృహగ్రం. ఇంటిగరిత వి. గృహిణి, భార్య. కాశిం. 1.10. ఇంటిగుట్ట వి. కుటుంబ రహస్యం. ఇంటిగేటు వి. గృహధ్వారం. <ఇంటి+ఇం. ఇంటి. ఇంటిపోషా వి. ఇంటి ఆవరణం, కొద్ది. ఇంటితగవు వి. గృహ కల్లోలం. ఇంటితోడు వి. ఇంటి పెరటిలో వేసిన తోట. ఇంటిది వి. భార్య; ఇంట్లో ఉన్న వస్తువు. ఇంటిదొంగ వి. తన ఇంట్లోనే కాంగతనం చేసేవాడు. ఇంటివట్టు వి. 1. గృహస్థ దర్శం. మను. 2.21; 2. ఇంటికి దగ్గరున్న తోట; 3. నివేశన స్థలం. ఇంటివట్టు వి. ఇంటిమీద వేసిన వస్తు. ఇంటిపావ వి. ఇంటి దాని. ఇంటిపెంటు వి. చీపిరితో చిమ్మి చేర్చిన కనవుతువ్వు. ఇంటిపెత్తనకత్తె వి. ఒక జాతి దూతి. ఇంటిపేరు వి. గృహ నామం, వంశ నామం. ఇంటిబంటు వి. ఇంటి సేవకుడు. ఇంటిబిడ్డ వి. దాని. వేంక. 2.38. ఇంటిమగడు వి. పుస్తకాన్ని భర్త. వేమన. 728. ఇంటియతడు రూ. ఇంటి యాతడు. వి. భర్త. ఇంటియాతడు రూ.చూ. ఇంటి యతడు. ఇంటియాలు వి. భార్య. వేమ. 13. ఇంటిల్లిపాది వి. కుటుంబం అంతా, ఇంట్లో అందరూ. ఇంటి+ఇల్లు-ఇ+పాది(దు). ఇంటి వాడు వి. గృహస్థు. సాం. 7. రీ. 1.23. ఇంటివెనుక వి. పెరడు. ఇంటివేలుపు వి. ఇలువేలుపు. కుల వైవం. చ్చా. 10.15.

ఇంటిఆయన చూ. ఇంటి-.
ఇంటిఆవిడ చూ. ఇంటి-.
ఇంటికన్నము చూ. ఇంటి-.
ఇంటికన్న చూ. ఇంటి-.
ఇంటికలవ చూ. ఇంటి-.
ఇంటికాపు చూ. ఇంటి-.
ఇంటికాకపోవు చూ. ఇంటి-.
ఇంటికొన చూ. ఇంటి-.
ఇంటిగరిత చూ. ఇంటి-.
ఇంటిగుట్ట చూ. ఇంటి-.
ఇంటిగేటు చూ. ఇంటి-.
ఇంటిపోషా చూ. ఇంటి-.
ఇంటితగవు చూ. ఇంటి-.
ఇంటితోడు చూ. ఇంటి-.
ఇంటిది చూ. ఇంటి-.
ఇంటిదొంగ చూ. ఇంటి-.
ఇంటివట్టు చూ. ఇంటి-.
ఇంటివట్టు చూ. ఇంటి-.
ఇంటిపావ చూ. ఇంటి-.
ఇంటిపెంటు చూ. ఇంటి-.
ఇంటిపెత్తనకత్తె చూ. ఇంటి-.
ఇంటిపేరు చూ. ఇంటి-.
ఇంటిబంటు చూ. ఇంటి-.
ఇంటిబిడ్డ రూ.చూ. వింటిబిడ్డ వి. అచ్చుపెండును కోయటానికి

కుమ్మర్లు వాడే విల్లులాటి సారసం.

ఇంటిబిడ్డ చూ. ఇంటి-.
ఇంటిమగడు చూ. ఇంటి-.
ఇంటియతడు చూ. ఇంటి-.
ఇంటియాతడు చూ. ఇంటి-.
ఇంటియాలు చూ. ఇంటి-.
ఇంటిలిబద్ధ రూ.చూ. వింటిలిబద్ధ. వి. ఉండేలి బద్ధ.
ఇంటిల్లిపాది చూ. ఇంటి-.
ఇంటిల్లిబద్ధ రూ.చూ. వింటిల్లిబద్ధ. వి. అచ్చు పెండు కోయ టానికి కుమ్మర్లు వాడే సారసం.
ఇంటివాడు చూ. ఇంటి-.
ఇంటివెనుక చూ. ఇంటి-.
ఇంటివేలుపు చూ. ఇంటి-.
ఇంటివేడు చూ. ఇంటిము.
ఇంటిము రూ. ఇంటిము. వి. ఇరుకు, నమ్మకము. శృం. నై. 8.84.

పో.చూ. క. ఇటుకు, ఇటుకు, ఇట్టు, ఇదకు. నంకుచి తత్వం, నన్నిహితత్వం; ఇది, ఇదు. సాన్నిహిత్యం, ఇరుకు, క్రిక్కిరిసిన; పో.చూ. క. ఇంటి-ఇటుకు (ఇటుకు యొక్క ద్వితీయ రూపం). మూల, నందు; ఇటుకు. ఇరుకునందు, మూల, కష్టం, బాధ, ఇబ్బంది. ఇంటి+అరము; ఒంటరము, పోటరములలోవర.

<క. ఇంటి+తె. -అరము.

ఇంటివేడు అ.క్రి. నంకటవడు. హరి. ఉ. 9.144.

ఇంటి రూ.చూ. ఇంటి. వి. 1. మునుము; 2. వెనుకు.

-ఇంటి రూ. -ఇంటి. అవ్య. వినార్థ నూచక ప్రత్యయం: ముక్కిడి. ముక్కులేనివాడు.

క. ఇలి. లేదు, కాదు; 'ఇల్ల' యొక్క సంక్షిప్తరూపం; కు. ఇల్లి, ఇల్లి. లేదు, కాదు; క. ఇన్-టి. లేకుండా; ఇలి. లేనివాడు; సాధారణంగా నమాసాల చివర చేరే ప్రత్యయం: పిఱప్పిలి మొ.; మ. ఇల్లి. లేదు, కాదు; గోం. హల్, హైలై, హైలై; కు. నిడ; వర్తి. చిల; పో.చూ. మాల్, చిల. నిడెడించు.

ఇంటిగో వి. నీలిమందు, నీలిమందు చెట్టు.

ఇం. Indigo. నీలిమందు, నీలిరంగు.

<ఇం. Indigo.

ఇంటిపి రూ.చూ. ఇందు. వి. చిల్లచెట్టు.

ఇంటిబిడ్డ రూ.చూ. ఉండిబిడ్డ. వి. ఉండవిల్లు.

ఇండు రూ.చూ. ఇందు. వి. ఈకచెట్టు (Phoenix sylvestris).

ఇండుగ రూ.చూ. ఇందు. వి. చిల్లచెట్టు.

ఇండుగు రూ.చూ. ఇందు.

ఇండువు రూ.చూ. ఇందు.

ఇండో వి. ఫలమాల, బనవ. 2.470 వం. పండి. చ. 1.80 వు.

క. ఇండె. ఫలమాల; క. ఇంబై. వద్దం. ఫలమాల; పో.చూ. ఇందర్. ఫలగుత్తి; ఈంటు. చేరు, చేర్పు; మ. ఇంటి. గుంపు; పో.చూ. ఇందర్. చేవగుడ్డు.

<క. ఇండ్.

ఇండ్¹ రూ. ఇండ్¹, ఇండ్², ఇండ్, ఎండ్; చూ. ఇడియ. వి.

1. ఎముక, కీలు. కవిక. 4.113; 2. చీలిక; 3. మునుము.

పో.చూ. క. ఇండ్. పగులు, చీలు, తునక, ముక్క; క. ఇటె. కలయిక, చేరిక, కలియు, చేగు; పో.చూ. మ. ఇటెక్. కలియు, జతగూడు.

<మూ.ద్రా. *ఇడ్-.

ఇండ్లెవాయ్ (-పాయ్) అ.క్రి. చీలు, పగులు. ఇండ్లెవాలు (-పాలు). అ.క్రి. చీలులువారు, చీలు, పగులు.

ఇండ్లెప్పు వి. నూచిక, నూచికా, వట్టి.

ఇం. Index. నూచిక, విషయనూచిక.

<ఇం. Index.

ఇండ్లెండు వి. కావలసిన వస్తువుల వట్టి.

ఇం. Indent. కావలసిన నరకులకై వ్రాసిన చీటి.

<ఇం. Indent.

ఇండ్లెవాయ్ చూ. ఇండ్².

ఇండ్లెవాలు చూ. ఇండ్².

-ఇడ్డి రూ.చూ. ఇండ్². అవ్య. వినార్థక మాచక ప్రత్యయం: ముక్కిడ్డి. ముక్కులేనివాడు; సిగ్గిడ్డి. సిగ్గులేనివాడు.

ఇతకరి చూ. ఇతము. విణ. హితముచేయువాడు, హితమైనది. భార. ఆను. 1.297.

<నం. హితకారి.

ఇతగాడు రూ.చూ. ఈతగాడు; చూ. ఇతడు.

ఇతగాడు రూ.చూ. ఈతగాడు; చూ. ఇతడు. నర్వ. పీడు, ఈ పురుషుడు.

ఇత(ం)డు రూ.చూ. ఈతడు వి. పీడు, ఈ పురుషుడు, ఈ పూజ్యుడు. భార.ఆది. 6.44.

ఇతమ రూ.చూ. ఈతడు.

ఇతము రూ. ఇతవు. వి. 1. మేలు, మంచి, ప్రయోజనం. కళా. 3.61; 2. అభిష్టం, కోరిక; 3. స్నేహం.

నం. హిత-. ఉంచబడినది, నెలకొల్పబడినది, మంచి, మేలు, చక్కనిది, తగినది, అనువు, వీలు, ప్రియం, స్నేహం; ప్రా. హితమ్ (హిత). శ్రేయస్సు, సుఖం, అభ్యుష్టం, అనుకూలం, ఉపయోగకరం; పా. హిత-. ఉపయోగకరం, తగినది, ప్రయోజనం, స్నేహం;

క. ఇతమ్ (<హిత). శ్రేయస్కరం, అనువు, అనుకూలం, తెలివి, నలహా, మంచిమాట; మ. ఇతమ్. తగినది, ఇంపైనది, ఇతవు, ఇంపు.

<నం. హిత-.

ఇతముంగతీగె వి. అడవికలవ, పెరికలవ (Dolichos falcatus).

ఇతవరి చూ. ఇతవు.

ఇతవు రూ.చూ. ఇతము. వి. 1. ఇష్టం, ప్రీతి, చంద్రికా. 4.128; 2. మంచినలహా; విణ. మంచి, ప్రయోజకరం, అనుకూలం. భార.ఆను. 5.206, అహ. 1.111.

క. ఇతవు. ఇంపైనది, మంచినడవడి.

ఇతవరి రూ.చూ. హితవరి. వి. హితం కోరేవాడు, మేలు కోరేవాడు, శ్రేయోధిలాపి. క. ఇతబారి. నమ్మదగినవాడు.

<ఇతవు+-అరి. ఇతవుడు వి. స్నేహితుడు. భార.ఉద్యో. 4.240.

ఇతవుడు చూ. ఇతవు.

ఇతిబార్ రూ.చూ. ఎరుబారి. వి. నమ్మకం.

ఇతగిల్పు న.క్రి. పడవేయు, పారవేయు.

ఇత్తడి రూ.చూ. ఇత్తళి. వి. రోహ విశేషం. ఆము. 6.6, సుమతి. 14.

ఇత్తళి రూ. ఇత్తడి. వి. రోహ విశేషం. ఆము. 6.6.

నం. పితల-. ఇత్తడి, కంచు; పితలి; ప్రా. పితలం.

రోహ విశేషం; హం. పితల్. ఇత్తడి; మరా. పితల్.

క. ఇత్తళి, ఇత్తళి, పితలి, పితలి, పితలి, పితలి, పితలి, ఇత్తడి; కు. పితలి, పితలి; క. పితలి; మ. పితలి, ఇత్తడి, రాగి తగరం కలిపిన మిశ్రమం; కువి. పితలి; కోలా. పితల్, పితల్.

<క. హితళి.

ఇత్తికర్ర వి. మగవాళ్ళు మెళ్ళవేసుకునే కంబి.

ఇత్తికాయ రూ. ఇత్తిరిగాయ. వి. గొల్లి, యెనికీర్షం.

పో.చూ. క. ఇతి, ఇత్తి. ప్రిరింగ ప్రత్యయం.

ఇత్తి<ప్రా. ఇత్తి, ఇత్తి<నం. ప్రి+కాయ.

ఇత్తిగ చూ. ఇరు; రూ. ఇత్తిక, ఇద్దిగ, ఇరుతిగ, ఇత్తిగ. నర్వ.

1. రెండు మూళ్ళు, ఆరు (పో.చూ. తిగ), వి. పాచికమీది మూడు కొట్ల జత, దుందుది. కళా. 3.181, చంప.రా. 3.6; 2. ఆరు. ఆం.భా. 306.

<ఇర్+తిగ<ప్రా. తిగ<నం. తిక్-.

ఇత్తిరిగాయ రూ.చూ. ఇత్తికాయ.

ఇత్తిక రూ.చూ. ఇత్తిగ. వి. ఆరు.

ఇది రూ. ఇద్ది. నర్వ. 1. నమీన వస్తువు. భార.ఆది. 5.85; 2. ఈమె. భార.విరా. 1.103.

క. ఇదు, ఇతు, మొ. ఇది, ఈ; విణ: ఈ; కు. ఉండు. ఇది; విణ. ఈ; క. ఇతు. ఇది; మ. ఇతు, ఇదు. ఇది; గోం. ఇద్; కుణ. ఈ; పద్ది. ఇద్; కోలా. ఇ. ఇది; ఈ. ఈ; ఈవిద్. ఈవిదు; ఇమి, ఇమిద్. పీడు; ఇవర్. పీడు; ఒల్లా. ఇద్; ప్రా. ఓ. ఇది, ఈ, అది, ఆ, వాడు, ఆమె.

<మూ.ద్రా. *ఇడ్-.

ఇదిగాక (-కాక). క్రి. విణ. 1. దీనికెనోడు. దళా. 2.142; 2. ఇదికాకుండా. ఇదివరకు క్రి. విణ. 1. ఇంత వరకు; 2. ఇంతకుముందు. ఇదివరదాక క్రి. విణ. 1. ఇంతవరకు; 2. ఇంతకుముందు.

ఇదిగాక చూ. ఇది.

ఇదిగో రూ.చూ. ఇదిగో. అవ్య. 1. ఇదే, ఇక్కడే, ఇటుచూడు (నమీన వస్తువును చూపటానికి, ఎరుటివాణ్ని అదిముఖిక రించుకోటానికి ఉపయుక్తం); 2. ఇప్పుడే. కువ.చ. 4.194.

ఇదిగో రూ. ఇగో, ఇదిగో, ఇదుగో. అవ్య. 1. ఇదే, ఇక్కడే, ఇటుచూడు (నమీన వస్తువును చూపటానికి, ఎరుటివాణ్ని అదిముఖికరించుకోటానికి ఉపయుక్తం); 2. ఇప్పుడే.

క. ఇద, ఇదా, ఇదె, ఇదో, ఇదకో, ఇదుకో,

ఇదుగో, ఇదిగో, ఇకో, ఇకో, ఇక్కో, ఇగో, ఎకో, ఎకో. ఇదిగో; ఈ. ఇంద, ఇందా, ఉందా. ఇదిగో; త. ఇతో (<ఇతు + ఓ). ఇదిగో; ఇత. ఇటుచూడు; పో.చూ. ఇత్త. విద్యర్థకైవచనాలకు వద్యాల్లో పాదపూరణార్థం వచ్చే ప్రత్యయం; ఇంతా. ఇదిగో; ఇతోలో, ఇతోలి. ఇటు, ఇక్కడ; మ. ఇలా. ఇదిగో; గోం. ఇదా. ఇప్పుడే; పో.చూ. ఈతలో, ఈతోలో, ఇతోడా, ఈతోడ. ఇట్లా; 'అతోలో'కు వ్యతిరేకం; పో.చూ. పర్తి. ఇదోడ. ఈదిక్కున; ద్రా. ఈరా. ఇదిగో, ఇటుచూడు.

ఇది + కో.

ఇదివరకు చూ. ఇది.

ఇదివరదాక చూ. ఇది.

ఇదిగో రూ.చూ. ఇదిగో. ఆవ్య. సమీపవస్తు నిర్దేశకం.

ఇదె చూ. ఇది. ఆవ్య. 1. ఇదిగో. భార.విరా. 4.268; 2. ఇప్పుడే. భార.ఉద్యో. 3.69.

< ఇది + ఎ.

ఇద్దరు చూ. ఇరువురు. వి. ఇద్దరు మనుష్యులు. భార.ఆది. 6.297, దీప్తి. 1.288, భా.రా. యు. 1975.

కొలా. ఇద్దరే. ఇద్దరు మనుష్యులు; నా. ఇద్దరే; ద్రా. ఇరలో. రెండు; ఇరా. (విజ).

< మూ. ద్రా. *ఇర (?).

ఇద్ది రూ.చూ. ఇది. వి. ఇది. కేయూర. 3.41.

త. ఇత్-త్-ద. ఇది (ద్వితీయావిభక్తి); పర్తి. పో. చూ. ఇత్తు. ఈదిక్కున.

ఇద్దగ రూ.చూ. ఇద్దగ. వి. పాచికమీది రెండు బొట్ల జత. ఉ.చూ. 3.121.

త. ఇద్దగే. అదంతో పాచికమీది రెండు బొట్ల జత.

< ఇత్ + దుగ (< నం. ద్విక-).

ఇద్దము రూ.చూ. ఇరుదూము. వి. 1. రెండు కూముల ప్రమాణం. దశా. 5.108; 2. దూమికొలక (i. 20 కుంటలు లేదా 1/4 ఎకరం; ii. 4 ఎకరాలు; iii. 32 కుంటలు లేదా 80 పెంట్లు; iv. 2 ఎకరాలు.)

< ఇత్ + *కుము (< కూము). వర్ణనమాకరణం.

ఇద్దోట వి. కావడిగిన కోట.

ఇన్- రూ. చూ. ఇరు. విజ. రెండు.

ఇమ్మాలు రూ.చూ. ఇరునూలు. వి. రెండు వందలు.

శృం.నై. 6.72. త. ఇన్నూలు. ఇవ్వడి రూ.చూ. ఇనుమడి.

విజ. రెట్టింపు, ఇబ్బడి. ఇవ్వడించు రూ.చూ. ఇనుమడించు.

ఆ.క్రి. రెట్టింపు, ఇబ్బడి అగు. ఇమ్మాలు రూ.చూ. ఇనుమూలు. విజ. రెండు మార్లు. భార. ఆసు. 3.284.

ఇవవ- రూ. చూ. ఇనువ-

ఇవవయెద్దు రూ.చూ. ఇనువయెద్దు. వి. గొర్రెలు, మేకలు. ద.

హిం. కా. 4 నం. 1186 నెం.

ఇవవదార. వి. ఆకు కప్పనకు పనికివచ్చే ఒకరకం మొక్క.

ఇవవద్ది రూ. ఇనుమద్ది. వి. నల్లమద్ది (Terminalia tomentosa).

ఇవమొద్దు రూ.చూ. ఇనుమద్ది.

ఇవామీ రూ. ఇనాము, ఈనాం, ఈనాము. వి. బహుమానం, మాన్యం.

నే. ఇనామీ. బహుమానం, ప్రతివలం, ఇన్-అమి; హిం. ఇనామీ; గు. మరా. ఇనామి; ఉ. ఇన్-అమి, ఇనామి; పార. ఇన్-అమి; అర. ఇన్-అమి; ముంధ. ఇలామి;

క. ఇనాము, ఇనామి; ఈ. త.మ. ఇనామి; కో. ఇనమి; ద్రా. ఇనామి; ఇనామి-భోర్. దూస్యామి.

< ఉ. ఇన్-అమి.

ఇవాందార్ వి. ఆమిందార్ల నుంచి బహుమానం పొందిన వాడు.

ఉ. ఇన్-అమిదార్. ఈనాముగలవాడు.

< ఉ. ఇన్-అమి + దార్.

ఇవాందార్ చూ. ఇనామి.

ఇవామీతీ చూ. ఇనాం. వి. బహుమతిగా నియ్యబడ్డ మాన్యం.

పార. ఇన్-అమాత్. బ. వ. < ఇన్-అమి; ఉ. ఇనామతి. ఈనాములు.

< ఉ. ఇనామతి.

ఇవాము రూ.చూ. ఇనామి. వి. బహుమానం, మాన్యం.

ఇవామీతువామా వి. తానీడు, అజ్ఞా పత్రిక.

హిం. ఇనాయత్ నామా; గుజ. ఇనాయత్; ఉ. ఇనాయత్ నామహి; పార. ఇనాయత్ నామహి. అజ్ఞా పత్రం; అర. ఇనాయత్. అజ్ఞ.

< ఉ. ఇనాయత్ నామహి.

ఇవి రూ.చూ. ఇన్ని. నర్వ. ఇవి అన్ని.

ఇను- రూ.చూ. ఇరు (వృత్తియందే ప్రయుక్తం). విజ.

1. రెండు. భార. ఆర. 3.345; 2. రెండురెట్లు. శృం. నై. 8.61.

క. ఇన్. విజ. రెండు. (కొన్ని నంది నందర్యాల్లో. ఇరు-యొక్క రూ).

< ఇను- < ఇరు- + మడి.

ఇనుమడి రూ. ఇన్నడి, ఇబ్బడి, ఇమ్మడి. విజ.

రెట్టింపు. భార. ఉద్యో. 4.414; క. ఇమ్మడి, ఇర్మడి, రెట్టింపు; ఈ. ఇమ్మడి. ఇనుమడించు రూ. ఇన్నడించు.

ఆ.క్రి. రెట్టింపు. భార. శ్రీ. 2.166, వసు. 3.80.

ఇనుమడుంగు వి. రెట్టింపు. భార. ఆర. 3.345.

ఇనుమడుమడు వి. మునిమనుమని కొడుకు. ఇనుమడుమరాలు వి. మునిమనుమని కుమార్తె. ఇనుమాలు రూ. ఇన్నూలు. శ్రీ. విజ. 1. రెండుసార్లు. భార. కర్త. 3.317; 2. రెండుచాళ్ల పొలం దున్నటం. ఇనుమిక్కిలి విజ. అత్యధికం. విజయ. 3.207.

ఇనుక రూ.చూ. ఇనుకు. ఆం. భా. 2.289.

ఇనుకు¹ రూ.చూ. ఇనుకు¹. ఆ.క్రి. ఎండిపోవు. మై. 3.91.

ఇనుకు² రూ. ఇనుక. వి. 1. ఈకకోకూడిన చిన్న ధాన్యం.

ఆం. భా. 2.288; 2. జొన్ననల్ల మొ. వాచి కంకి పొట్టు, కొంత; 3. కంకిపొట్టు వదలని గింజలు.

పో.చూ. త. ఇలుకు. పిడికెడు, వజ్రెడు; ఇలుంకు. గిలు. కోయ.

ఇనుప- రూ. ఇనుప- ఇను- చూ. ఇనుము ; వి. 1. ఇనుముకు సంబంధించిన ; 2. ఇనుమునది, నల్లని. ఇనుపకచ్చ వి. ఇనుపగోచి, ఇంద్రియ నిగ్రహం, బ్రహ్మచర్యం. ఇనుపకచ్చరము వి. ఇనుపగోచి, చిగురైన గోచి. మను. 2.78. ఇనుపకుందులు వి. గోడలయందు తలుపులు తిరగటానికి ఏర్పరచిన గుండ్రది ఇనుప గుంటలు. ఇనుపగుగ్గిళ్లు వి. బ.వ. నలుగుడు పడని గుగ్గిళ్లు. ఇనుపగోచి వి. చిగురైన గోచి. ఇనుపగోరె రూ.చూ. ఇనుప గోరెము. వేంక. 2.70: ఇనుప గోరెము రూ. ఇనుపగోరె. వి. 1. ఇనుపకొలిమి. వేంక. 68 ; 2. ఇనుపకుంపటి. ఇనుపవట్టు వి. ఇనుప. ఇనిజపు పొరలుగల కొండ. ఇనుపచిట్టెము వి. ఇనుపమనలు, మందూరం. ఇనుపతేలు రూ. ఇనుపతేలు. వి. నల్లతేలు. ఇనుపదారి వి. రైలుమార్గం, ఇనుపబద్దెలతో వేయబడ్డ దారి. ఇనుపముక్కు వి. ఇనుపనది గట్టి ముక్కు. కాశీ. 3.156. ఇనుపయముక వి. ఇనుపరజను, ఇనుపపొడి : ఎల్లగా నగ్ని : గాదిన యినుప యినుక గురికి. కాశీ. 3.152. ఇనుపకచ్చ చూ. ఇనుప-. ఇనుపకచ్చరము చూ. ఇనుప-. ఇనుపకుందులు చూ. ఇనుప-. ఇనుపగుగ్గిళ్లు చూ. ఇనుప-. ఇనుపగోచి చూ. ఇనుప-. ఇనుపగోరె చూ. ఇనుప-. ఇనుపగోరెము చూ. ఇనుప-. ఇనుపవట్టు చూ. ఇనుప-. ఇనుపచిట్టెము చూ. ఇనుప-. ఇనుపతడ వి. తడ. జానచెట్టు (*Grewia triaefolia*). ఇనుపతేలు చూ. ఇనుప-. ఇనుపదారి చూ. ఇనుప-. ఇనుపముక్కు చూ. ఇనుప-. ఇనుపయముక చూ. ఇనుప-. ఇనుపయెడ్డు రూ. ఇనుపయెడ్డు, ఇనుపయెడ్డు, ఈనపయెడ్డు, ఈను పెడ్డు, ఈనపయెడ్డు. వి. గొరెలు, మేకలు, ఎపి. ఇండి. 4.160. పో.చూ.క. అదు. మేక, మేకపోతు ; కు. విదు. మేక ; కి. కార్. అటు. నల్లమేక ; కార్. నలుపు ; ఇదు. నలుపు ; యాటు. మేక. < ఇనుప- (నల్లని) + ఎడ్డు. ఇనుపడి చూ. ఇను-¹. ఇనుపడించు చూ. ఇను-¹. ఇనుపడుంగు చూ. ఇను-¹. ఇనుపడ్డి రూ. ఇనుపడ్డి. ఇనుపొడ్డు ; ఇనుప- (నల్లని) + మడ్డి. వి. నల్లమడ్డి. (*Terminalia tomentosa*). ఇనుపడ్డిచెక్క వి. నల్లమడ్డి చెక్క. ఇనుపడ్డిచెక్క చూ. ఇనుపడ్డి. ఇనుపనుమడు చూ. ఇను-¹. ఇనుపనుమరాలు చూ. ఇను-¹.

ఇనుమాటు చూ. ఇను-¹. ఇనుమిక్కిలి చూ. ఇను-¹. ఇనుము రూ. ఇను. వి. ఒక రకం నల్లని లోహం. హరి. పూ. 4.88. కాశీ. 3.152, పి. శకు. 4.47. క. ఇరుమ్ము. ఇనుము, నల్లది లోహం ; ఇరుప్ప- (విడు) ; కొడ. ఇరుమ్ము ; మ. ఇరుమ్ము, ఇరుమ్ము ; కో. ఇబ్ ; కొ. ఇబ్ ; కొలా. ఇనుము ; బ.వ. ఇనుముల్. < మూ. ద్రా. *ఇరుమ్ము. ఇంత పో.చూ. ఇంత. వి. 1. ఈ కొలదిది, ఈ పరిమాణం కలది, చార. ఆది. 4.97, మను. 2.41 ; 2. ఇది అంతా, ఈ నర్యం. చార. ఆది. 5.28, శాంతి. 4.293 ; 3. ఈ నమయం, ఇప్పుడు. చార. ఉద్యో. 3.185 ; 4. ఈ గొడవ. చార. ఉద్యో. 3.61 ; 5. ఇది. చార. ఉద్యో. 1.88, ఆము. 3.88 ; క్రి. వి. 1. ఇక్కడ. చార. విరా. 3.195, శాంతి. 6.877 ; 2. ఇంత, ఈమీదట. ఆము. 5.55, కళా. 4.156 ; 3. ఇంచుక, కొంచెము. ఆము. 5.117, వసు. 3.149 ; 4. అధికముగా, ఎక్కువగా. నీలా. 2.62. క. ఇనితు, ఇనిత్తు, ఇనిసు, ఇప్పు, ఇనితులు, ఇంతులు. సమీప వస్తు నిర్దేశకం, ఈ కొలదిది ; కొడ. ఇన్నదె, ఈతరతు. ఈ విధంగా ; కు. ఈతు. కొలదిది ; క. ఇనై, ఇనైత్తు. ఇంత ; మ. ఇన్న. ఇది, ఇటువంటిది ; పో.చూ. ఇనిస్సు. రకం ; కో. ఇన, ఇనా. ఇంత ; పో.చూ. కొ. ఈతయే. కొద్ది, కొంచెం ; కు. ఇన్నై. ఈవిధం ; కురు. ఇన్ను. ఈ దిక్కున ; కొలా. ఇనన్. ఈవిధం ; మార్త్. ఇనొంద్. అంత ; ద్రా. దమన్, దొన్, దుమన్. ఈవిధంగా. < మూ. ద్రా. *ఇన్-. ఇంతటన్ క్రి. వి. ఇంతలో. ఇంతటంతటన్ రూ.చూ. ఇంతటనంతటన్. క్రి. వి. సమీప ప్రాంతంలో. సారంగ. చ. 3.200. ఇంతటనంతటన్ రూ. ఇంతటంతటన్. క్రి. వి. దగ్గరలో. శృం. నై. 1.104 ; < ఇంతటన్ + అంతటన్. ఇంతదనుక రూ. ఇంతదాక, ఇందనుక, ఇందాక. క్రి. వి. ఇప్పటి వరకు, ఇచ్చటి వరకు. ఇంతదాక రూ.చూ. ఇంతదనుక. ఇంతనంతన్ రూ.చూ. ఇంతకన్. చార. ఆశ్ర. 1.18. ఇంతనాడు వి. చిన్నప్పుడు. కళ. 1.50. ఇంతంత క్రి. వి. పరిమితంగా. సారంగ. చ. 2.89, వేము. 2.176. ఇంతంతటన్ రూ.చూ. ఇంతకన్. శృం. నై. 4.117. < ఇంతన్ + అంతటన్. ఇంతంతన్ ఇంతన్ + అంతటన్ ; రూ. ఇంతంతటన్, ఇంతనంతన్, క్రి. వి. దగ్గరలో, ఇక్కడే. చార. శాం. 6.877. < ఇంతన్ + అంతటన్. ఇంతమాత్ర క్రి. వి. ఈపాటి. చార. విరా. 1.186. ఇంతలింతలు రూ. ఇంతిం కలు. వి. చిన్న చిన్న ముక్కలు. చార. ఉద్యో. 3.117. ఇంతలేపి క్రి. వి. ఇంత పరిమాణంకల. చార. ఉద్యో. 2.302. ఇంతవట్టు వి. 1. ఈ మాత్రం. చార. ఆర. 4.887 ; 2. ఇది అంతా, నర్యం. చార. ఉద్యో.

3.372, 4.7; క్రి.విద. ఇంత కాలం. హరి. పూ. 7.288.
ఇంతవడి (-వడి). క్రి.విద. ఇంత వరకు, ఇంత కాలం.
ఇంతింత విద. ఈ కొలదివాడు. భాగ. 8.622. <ఇంత
+ఇంత. ఇంతింతలు రూ.చూ. ఇంతింతలు, వి. చిన్న
చిన్న ముక్కలు. భార. 5.158. ఇంతియ రూ. ఇంతె.
ఇంతే. క్రి.విద. ఇంత మాత్రం. భార. ఉద్యో. 4.47.
ఇంతియ. <ఇంతె <ఇంత+ఎ. ఇంతె రూ.చూ.
ఇంతియ. విద. ఇంత మాత్రం. <ఇంత+ఎ. ఇంతే
రూ.చూ. ఇంతియ. విద. ఇంత మాత్రం. భాగ. 4. 1,
దూ. 1.8. <ఇంత+ఎ. ఇంతేకాక విద. 1. దీనికి
కోడు; 2. ఇదికాక. ఇంతేనీ విద. ఇంతటి, ఇటువంటి.
సావి. 2.97. <ఇంత+ఎ. ఇందడపు క్రి.విద. ఇప్పటి
వరకు. మల్ల. 2.72. <ఇన్-(ఇంత)+దడవు. ఇందనుక
రూ. ఇందాక. క్రి.విద. ఇంత వరకు. విప్ర. 3.84.
<ఇన్-(ఇంత)+దనుక. ఇందాక రూ.చూ. ఇందనుక.
క్రి.విద. 1. ఇప్పటి వరకు; 2. ఇంతకు పూర్వం.

ఇంతటన్ చూ. ఇంత.

ఇంతటవంతటన్ చూ. ఇంత.

ఇంతటంతటన్ చూ. ఇంత.

ఇంతదనుక చూ. ఇంత.

ఇంతదాక చూ. ఇంత.

ఇంతవంతన్ చూ. ఇంత.

ఇంతవాడు చూ. ఇంత.

ఇంతంత చూ. ఇంత.

ఇంతంతటన్ చూ. ఇంత.

ఇంతంతన్ చూ. ఇంత.

ఇంతమాత్ర చూ. ఇంత.

ఇంతింతలు చూ. ఇంత.

ఇంతలేనీ చూ. ఇంత.

ఇంతవట్లు చూ. ఇంత.

ఇంతవడి చూ. ఇంత.

ఇంతి వి. 1. భార్య, గృహిణి. కు. సం. 7.958; 2. ఆడుది.
శ్రీ. వసు. 4.28; 3. పెండ్లి కూతురు. ఆము. 6.188;
4. చెలికత్తె. ఆము. 5.712.

క. ఇని, ఇనె. మాదుర్యం, ఇంపు, లావణ్యం;
ఇనియల్. (ప్రియురాలు, భార్య; ఇన్ (ఇమ్, ఇజ్).
మాదుర్యం; ఇతి, ఇత్తి. శ్రీ, శ్రీవాచక ప్రత్యయం;
పో.చూ. క. ఇనియల్ (<ఇని - తీయని). ఇప్తమైన
వాడు, సానుభూతికలవాడు, ప్రేమగలవాడు, యువకులు.

పో.చూ. సం. శ్రీ. ఆడుది, భార్య; పెట్టి, పెంటి;
ప్రా. ఇత్తి, ఇత్తి, ఆ, ఇత్తి. శ్రీ, భార్య; అమా. ఇత్తి,
ఇత్తికా, ఇత్తియా, ఇత్తి; పా. ఇత్తి, ఇత్తి; నే. తిరియా;
హం. త్రియా; పం. తిర్యా; మరా. అస్తూర్.

<ప్రా. ఇత్తి <శ్రీ; ఆనునాసిక్యం. మూ.ద్రా.
దాకువైన *ఇన్- కు తియ్యనైన అనే అర్థం ఉంది. దానికి
శ్రీ ప్రత్యయమైన-తి చేర్చగా ఇంతి శబ్దం ఏర్పడి ఉండ
వచ్చు. ఇంతి అనగా తియ్యనైనదని అర్థం.

ఇంతిజామ్ వి. ఏర్పాటు.

నే. ఇన్జామ్. ఏర్పాటుచేయు, దింపజేయు;
ఓ. హం. ఉ. పార. అర. ఇంతిజామ్.

<ఉ. ఇంతిజామ్.

ఇంతింత చూ. ఇంత.

ఇంతింతలు చూ. ఇంత.

ఇంతియ చూ. ఇంత.

ఇంతె చూ. ఇంత.

ఇంతే చూ. ఇంత.

ఇంతేకాక చూ. ఇంత.

ఇంతేనీ చూ. ఇంత.

ఇంద రూ. ఇందము. అవ్య. ఇదిగో, తీసుకో. ఉ.హ. 1.155;

వి.ఈ. దోటు.

కు. ఇంద, ఇందా, ఉందా. ఇదిగో, తీసుకో; క.
ఇంతా. ఇదిగో, తీసుకో, చూడు, ఇటురా; మ. ఇదా.
ఇటుచూడు; మాల్తో. ఇంద. ఇదిగో, తీసుకో; కొంద.
ఉందటి;

ముందా. ఇది, ఇదియి. తీసుకో.

ఇందకో అవ్య. ఇదిగో, తీసుకో. పండి. చ. మహిమా.
297 వు.

ఇందకో చూ. ఇంద.

ఇందడపు చూ. ఇంత.

ఇందనుక చూ. ఇంత.

ఇందము రూ.చూ. ఇంద. క్రి. విద. ఇదుగో, తీసుకో. భార.
విరా. 5.804, రామా. 6.198.

ఇందము సర్వ. 1. పీఠందరు. భార. ఆది. 4.100, విరా.
5.359; 2. ఇంతమంది. భార. విరా. 2.142.

క. ఇనిబర్. ఇంతమంది; క. ఇనై. ఇంత; ఇంత
మంది మనుష్యులు; పో.చూ. మ. ఇన్న. ఇది, ఇటువంటి;
కొలా. ఇందర్. ఇంతమంది, పురుషులు; ఇందల్. ఇంత
మంది, స్త్రీలు; నాయి, ఇందర్. అంతమంది, పురుషులు.
ఇన్ + కలు; -కలు; పో.చూ. ఇద్దలు.

ఇందలమందల వి. 1. ఉన్నవిషయములన్నిటి; 2. క్రమమయిన
పని తెన్ను.

ఇందలి చూ. ఇందు.

ఇందాక చూ. ఇంత. క్రి.విద. 1. ఇప్పటివరకు. భార. శల్య.
2.66; 2. కొంతకాలం క్రితం.

ఇందావనెల వి. ఆశ్వయుజమాసం, స్వచ్ఛమైన చంద్రకాంతి
గలనెల.

సం. ఇందు. చంద్రుడు; ప్రా. ఇందు; పా. ఇంద.

<సం. ఇందు-+సం. ఆవ- (పొందబడుట)+నెల.

ఇందు' చూ. ఇంచు'. అ.క్రి. రుచించు, ఇప్తమగు. కాశీ. 1.108.

పో.చూ.క. ఇనిదు. తియ్యనిది; క. ఇనితు.

తియ్యనిది; మల. ఇన్. తియ్యని, ఇంపైన, అనుపైన.

<మూ.ద్రా. *ఇన్-.

ఇందు' పో.చూ. ఇముడు. అ.క్రి. ఇముడు, ఒంటబట్టు. యయా
4.155, వేంక. సం. 1.247.

ఇందు' రూ.చూ. ఇస్తు. క్రి.విద. 1. ఇక్కడ. భార.ఆది. 4.78,
భాగ. 7.157; 2. ఈ రోకంలో భార. ఆది. 5.145;

భాగ. 10. ఉ. 1286; 3. దీనియందు, వీనియందు, ఈమె
యందు, వీరియందు. భార. ఆది. 6.248; ఆము. 3.48;
4. ఇది (ద్విశీయాది విధక్రమంబే ప్రయుక్తం). తై.భా.
5.164, ఆము. 6.28.

క. ఇందు. ఈసారి, ఇవ్వేళ; కొడ. ఇందు; పో.చూ.
కు. ఇందు, ఉందు. ఇది; ఇని, ఇన్నె. ఇవ్వేళ; క.
ఇన్లు. ఇవ్వేళ; పో.చూ. ఈండు. ఇక్కడ, ఈ
రోకంలో, ఈజన్యలో, ఈమార్గంలో, ఇప్పుడు; మ. ఇన్ను.
ఈసారి, ఇవ్వేళ; ఇన్నా. ఇక్కడ; తాద. ఉద్. ఇవ్వేళ;
కోట. ఇంద్లో; ఇంద్లో. ఈనాటినుంచి; వర్తి. ఇనె,
ఇనెన్. ఇవ్వేళ; ఇని. ఇక్కడ; కొలా. ఇందెడ్.
ఇనెడ్, ఈనెడ్. ఇవ్వేళ; ఇండి, ఇండి. ఇప్పుడు;
ఒల్లా. ఇనె, ఇనెన్. ఇవ్వేళ; ఇండి. ఇండి. ఇప్పుడు;
కురు. ఇన్నా. ఇవ్వేళ; మూల్లో. ఇనె; బ్రా. ఐనో
(అనో).

<మూ.ద్రా. *ఇన్-కే.

ఇందలి (-అలి. రోపల); పో.చూ.క. -అలి, -అల్లి.
అక్కడ. నప్తమా విధక్తి (ప్రత్యయం). విణ. ఇందురోపలి,
ఇందున్న. భార. విరా. 2.300. ఇందులి (-ఉల. బహుళ;
రోపల); పో.చూ.క. ఉల్. నప్తమా విధక్తి ప్రత్యయం.
చూ.కె.రో (న్)- వి. 1. ఈచోట, ఇక్కడ. భార. ఆది.
4.231, విరా. 1.190; 2. ఇందుగల, ఇందున్న. భార.
ఆది. 6.264, కాంతి. 5.17; 3. ఇది. తై.భా. 5.133.
ఆము. 6.36.

ఇందు⁴ రూ. ఇండిపి, ఇందుగ, ఇందుగు, ఇందువు, ఇందుగ,
ఇందుగు, ఇందువ, ఇందువు, ఇన్నుగ; చూ. అందుగు.
వి. 1. చిల్లగింజ. పొందు. 3.16; 2. చిల్లచెట్టు (Strychnos
potatorium).

పో.చూ.క. అందుగు. చిల్లచెట్టు; చిల్ల; క. ఇన్ను.
పాపాణం, ముప్పిచెట్టు; ఇల్. చిల్లగింజ; ఇల్లమ్. చిల్ల
చెట్టు; ఇల్లి; చిల్లమ్.

ఇందు⁵ రూ. ఇందు. చూ. ఈత. వి. ఈతచెట్టు (Phoenix
sylvestenis).

ఇందు⁶ రూ.చూ. ఇందె³. వి. ఎముక కీలు.

ఇందుగ రూ.చూ. ఇందు⁴ వి. చిల్లచెట్టు. ఆం. భా. 2.68.

ఇందుగు రూ.చూ. ఇందు⁴. వి. చిల్లచెట్టు. అచ్చ. రా. 5.25.

ఇందువ రూ.చూ. ఇందు⁴. వి. చిల్లచెట్టు.

ఇందువ్వు వి. రాతిఉప్పు, సైంధవలవణం. ఆం.భా. 2.249.

నం. సింధు-లవణమ్. రాతి ఉప్పు, సింధు దేశపు
ఉప్పు; పా. సింధవ, సింధవ, సింధవం; అ.మా.
సింధవం; పా. సింధవమ్.

క. ఇందుప్పు; కు. సైంధుప్పు; క. ఇంతుప్పు;
మ. ఇంతు, ఇంతుప్పు.

<ఇందు (<నం. సింధు-) + ఉప్పు.

ఇందుల రూ. ఇందు³.

ఇందువు రూ.చూ. ఇందు⁴. వి. చిల్లచెట్టు. శివయో. ఉ. 2;
వానిష్ట రా. 3.32.

ఇందుప్రాసీ రూ.చూ. హిందుప్రాసీ. విణ. హిందూదేశ సంబంధ

మయిన. ఖర్గ. 13.

ఇందె రూ.చూ. ఇందె². వి. 1. నొక్కు, గాడి, గురు; 2. ఇంది
పరాన్ని చోనెకు దిగించే చీల.

ఇంద్రతీగె వి. లతావిశేషం (Thembergia fragrans).

పో.చూ.క. ఇందెరవల్లి. అకులులేని ఒకరకం తీగె.

<నం. ఇంద్ర-+తీగె.

ఇంద్రభద్రములు పో.చూ. ఇందు¹. వి. దక్ష్య విశేషం.

ఇన్నవ రూ. ఇన్నో. విణ. ఇంత సంఖ్యది.

<ఇన్ని + -అవ.

ఇన్నాళ్ రూ.చూ. ఇన్నాళ్లు. వి. ఇన్నిరోజులు. విజయ. 3.77,
సారంగ. చ. 3.88.

ఇన్నాళ్ళు రూ. ఇన్నాళ్; ఇన్ని + నాళ్ళు; చూ. ఇన్ని. వి.
ఇన్నిరోజులు. శృం.నై. 3.128.

ఇన్ని చూ. ఇందు³. రూ. ఇని. వి.బ.వ. సర్వ. 1. ఇవిఅన్నీ.
భార. ఆది. 5.242; 2. అల్పసంఖ్య గలవి. వరాహ.
12.66; 3. అధిక సంఖ్య గలవి. ఉ.రా. 2.97.

క. ఇనితు, ఇనిత్తు, ఇనిసు. నమీపవస్తు విశ్లేషకం;
ఈ. ఈ కొలదిది; ఇనిబర్. ఇంతమంది; ఇన్నమ్/
ఇన్నమ్. ఇటువంటివాడు, ఇటువంటిది; ఇనె, ఇన్నె.
ఇప్పటివరకు; కు. ఈతుల. ఇవిఅన్నీ; క. ఇనై
(<ఇ-). ఇంత; ఇన్న. ఇట్టి, ఇటువంటి, తారతమ్య
కోరకం; ఇన్నాన్. ఇటువంటిది, ఇటువంటివాడు; మ.
ఇన్న. ఈ, ఇటువంటి; కొలా. ఇన్నిజ్. ఇన్ని; ఇనిగ.
ఇన్నింటిలో.

<మూ.ద్రా. *ఇన్-.

ఇన్నగ రూ.చూ. ఇందు⁴. వి. చిల్లగింజ. లం. పాడి.

ఇన్నూరు రూ. ఇన్-.

ఇన్నో రూ.చూ. ఇన్నవ. విణ. ఇంత సంఖ్యది.

ఇన్న- రూ.చూ. ఇనువ- విణ. ఇనుముకు సంబంధించిన.

ఇన్నగుండు వి. కుపాకీగుండు. కాళిండి. 3.155.

ఇన్నగుండు రూ. ఇన్న-.

ఇన్నయెడ్లు రూ.చూ. ఇనువయెడ్లు. వి. గొర్రెలు, మేకలు.

ఇన్నడి రూ. ఇన్-.

ఇన్నడిండు రూ. ఇన్-.

ఇన్నాటు రూ.చూ. ఇనుమాటు.

ఇన్ను రూ.చూ. ఇనుము. వి. ఇనుము. భార.ఆను. 1.16, 17.

ఇన్లు రూ. ఇందు³. క్రి.విణ. ఇందుయొక్క ప్రాచీన రూపం.
తైరవకొండ శాసనం, 7 వ శతాబ్ది.

ఇన్సోల్వెంటు వి. దివాలా, దివాలాతీసినవాడు. వి. దుణ
గ్రస్తుడు, అప్పులుతిరేప్పే శక్తి లేనివాడు.

ఇం. Insolvent. దుణగ్రస్తుడు, అప్పులు చెల్లింప శక్తి
లేనివాడు.

<ఇం. Insolvent.

ఇన్సోల్వెన్సీ వి. అప్పులు తీర్చలేని శక్తి.

ఇం. Insolvency. అప్పు చెల్లించ శక్తి లేకుండుట.

<ఇం. Insolvency.

ఇన్స్పెక్టరు వి. తనిఖీచేసేవాడు, పరిశీలకుడు.

ఇం. Inspector. పరిశోధించేవాడు, తనిఖీచేసే,

చాడు, హోరిను లలికారి.

< ఇం. Inspector.

ఇప్పావ్ వి. న్యాయం.

హిం.అర. ఇంసావ్. న్యాయం, నీతి; ఉ.పాఠ. ఇన్ సావ్.

< ఉ. ఇన్సావ్.

ఇబ్బిరి వి. ముందరికాళ్ళవాడు.

ఇప్పరు రూ.చూ. ఇప్పరు. వి. ఈనమయం. శృం.నై. 2.77.

ఇప్త రూ.చూ. ఇప్పరు. వి. ఈనమయం. బార.అర. 5.432.

ఇప్ప వి. మదూకం, ఇప్పచెట్టు (Bassia longifolia).
పూ. 4.80, ఆము. 1.88.

క. ఇప్పె, హిప్పె; కు. ఇప్పె; క. ఇరుప్పె, ఇరుంపై; ఇలుప్పె, ఇప్పె; మ. ఇరుప్ప, ఇలిప్ప, ఇరిప్ప; గోం. ఇదూ; హిరుక్-మర; కు. ఇర్పి; పర్తి. ఇరుప్, ఇర్ప; కొలా. ఇప్ప, ఇప్ప.

< మూ.ద్రా. *ఇర్పి-.

ఇప్పహువె వి. ఇప్పగింజలనుంచి తీసిన నూనె. ఇప్ప పిండి వి. ఇప్పగింజల నుంచి నూనె తీయగా మిగిలిన పిండి.

క. ఇప్పహిండి, ఇప్పెయహిండి. ఇప్పహురాజనములు రూ. ఇప్పహురాజనాలు. వి. కాలిదాన్యం, సువాసనవిద్యం. హం. 4.128. క. ఇలుప్పె, ఇరుప్పె-పి-పువహు. ఇప్పహు వాసనగల వడ్లు. ఇప్పహురాజనాలు రూ.చూ. ఇప్పహురాజనములు. వి. సువాసనవిద్యం. ఇప్పహులు వి. 1. ఒకరకం దివ్యం; 2. ఇప్పచెట్టుపాలు. ఇప్పహురాయి వి. ఇప్పహులనుంచి తీసిన సారాయి.

ఇప్పకొయ్యలు వి. గొర్రుకొయ్యలు, ఆడుదానక్షత్రం; గొర్రు చెక్కల్లాగా వరుసగా ఉండే మూడు చుక్కలు.

ఇప్పహువె చూ. ఇప్ప.

ఇప్పపిండి చూ. ఇప్ప.

ఇప్పహురాజనములు చూ. ఇప్ప.

ఇప్పహురాజనాలు చూ. ఇప్ప.

ఇప్పహులు చూ. ఇప్ప.

ఇప్పహురాయి చూ. ఇప్ప.

ఇప్పాట(న్) చూ. ఇ-². క్రి.వి. ఈవిధంగా.

ఇప్పికోలు చూ. ఇయ్యకోలు. వి. అంగీకారం. ఆం.దా. 1.104.

ఇప్పింమ్! ఇచ్చు రాకువయొక్క ప్రేరణార్థక రూపం. న.క్రి. ఈయజేయ. బార.అది. 1.95.

క. ఇసు, ఈయసు, ఈసు. ఇప్పింమ్, అనుమతింమ్;

క. ఈవి. ఇప్పింమ్; పో.చూ. -ప్పి. ఇ కా రాంత క్రియ లపై చేరే ప్రేరణార్థక ప్రత్యయం.

< ఈ-ప్పి-ఇంమ్.

ఇప్ప రూ.చూ. విప్ప. న.క్రి. విడుచు, విడదీయ.

ఇప్పరు రూ. ఇప్పరు, ఇప్త, ఉప్పరు². వి. ఈ నమయం. ఆము. 2.76.

క. ఇప్పెత్తు, ఈపెత్తు. ఇప్పరు, ఈనమయం, ఈ రోజు; ఈగ. ఇప్పరు, ఈవేళ; పో.చూ. కు. ఇత్తె; క. ఇ-పి-పా-టు, ఇ-పి-పాతు; మ. ఇప్పెల్.

ఇప్పరే, వెంటనే; గోం. ఇప్పెరే. ఇప్పరే; పో.చూ. కు. ఇ. ఈనమయం; పో.చూ. కు. ఇ. ఇది; పర్తి. ఇప్పెల్.

ఇబ్బిట్టు పో. చూ. ఇబ్బిండి¹. వి. కటువు, గడ్డు, నివ్వు చ్చరం.

క. ఇటుక్కమ్, గడ్డు (రోజులు); నందన (వ్యాపారం); ఇటుకు. ఇరుక్క, కఠినముగు.

< ప్రా.తె. *ఇట్ + పట్టు.

ఇబ్బిర రూ.చూ. ఇబ్బెర. వి. నల్లమాను (Dalbergia latifolia).

ఇబ్బిరి రూ.చూ. ఇనుమడి. వి. రెట్టింపు, ద్విగుణం, అధికం. ఉ.రా. 2.240, ఆం.నం.మాన. 42.

క. ఇర్కడి, ఇమ్మడి. రెండురెట్లు, ద్విగుణం; కు. ఇమ్మడి; క. ఇరుసులుంకు, ఇరుసుటి.

< ప్రా.తె. *ఇర్-ఇడి < ఇర్-పడి.

ఇబ్బిడిక వి. అధిక్యం. నిరం. 3.61. ఇబ్బిడించు అ.క్రి. రెట్టింపుగు. అప్ప. 4.220 ప. 1 పం; న.క్రి. ఇనుమ డించు < ఇబ్బిడి + ఇంచు².

ఇబ్బిడిక చూ. ఇబ్బిడి.

ఇబ్బిడించు చూ. ఇబ్బిడి.

ఇబ్బిండ్లు చూ. ఇబ్బరు. పో.చూ. ఇరువురు. సర్వ. ఇద్దరు. ఇబ్బిండి! పో.చూ. ఇక్కట్లు, ఇబ్బిట్టు; చూ. ఇరు. వి. ఇరుక్క. ఒత్తిడి, కష్టం.

క. ఇప్పంతి. ఇబ్బిండి.

< ప్రా.తె. ఇట్ + బండి < నం. బండి.

ఇబ్బిండిగాడు¹ (-కాడు). వి. కష్టాలు తెచ్చిపెట్టేవాడు. ఇబ్బిండివడు అ.క్రి. కష్టపడు. ఇబ్బిండివవి వి. 1. నందిగ విషయం; 2. క్షిప్తమైన విషయం.

ఇబ్బిండి² ఇర్ + బండి; చూ. ఇరు. వి. సంకరజాతి అంతువు; రెండుజాతుల వండులకు వుట్టిన వంది; వి. 1. మూర్ఖుడు. జనవ. 3.1140 నం.; 2. సంకరజాతివాడు. మల్ల. 1.98.

క. ఇబ్బిండి. సంకరజాతి, నీచజాతి (< ఇట్. రెండు); క. ఇప్పంతి.

< ఇరు + బండి (సంబంధించిన). (నం. బంధు- చుట్టం) లేదా < ఇర్ + వంది. సంకరజాతి అంతువు (వంది. అంతువు); పో.చూ. పండికొక్క, ఎలుగుపంటి.

ఇబ్బిండిగండు² వి. సింహం. ఇబ్బిండిగాడు² (-కాడు). వి. పెద్దపులికి, చిరుకపులికి వుట్టిన పులి; సంకరజాతి అంతువు. ఇబ్బిండిగుట్టము వి. సంకరజాతి గుర్రం.

ఇబ్బిండిగండు చూ. ఇబ్బిండి².

ఇబ్బిండిగాడు¹ చూ. ఇబ్బిండి¹.

ఇబ్బిండిగాడు² చూ. ఇబ్బిండి².

ఇబ్బిండిగుట్టము చూ. ఇబ్బిండి².

ఇబ్బిండివడు చూ. ఇబ్బిండి¹.

ఇబ్బిండివవి చూ. ఇబ్బిండి¹.

ఇబ్బిరు చూ. ఇరు. సర్వ. ఇద్దరు.

క. ఇర్ బర్, ఇబ్బర్. ఇద్దరు

< క. ఇబ్బర్.

ఇబ్బి రూ.చూ. ఇబ్బెర. వి. నల్లమాను (Dalbergia latifolia).

ఇబ్బిగె వి. రాన్యం కొలిచేపాత్ర.

క. ఇబ్బిల్. ఇబ్బడికొలక.

< క. ఇబ్బిల్.

ఇబ్బిడి రూ. చూ. ఇబ్బెర. వి. నల్లమాను (Dalbergia latifolia).

ఇబ్బి రూ. చూ. ఇబ్బెర.

ఇబ్బెర రూ. ఇబ్బెర, ఇబ్బి, ఇబ్బిడి, ఇబ్బి. వి. నల్లమాను (Dalbergia latifolia).

క. ఇబ్బెర, ఇబ్బెర. నల్లమాను; పో. చూ. బిట్టి, బిట్టి; పో. చూ. కు. బిట్టి; పో. చూ. క. ఈట్టి; పో. చూ. మ. ఇరువిల్, ఇరువిల్, ఈట్టి, బిట్టి.

< క. ఇబ్బెర.

ఇమామ్ వి. ముస్లిం మత గురువు.

ఓ. హిం. ఇమామ్. మతగురువు; గు. ఇమామ్; ఉ. పార. ఇమామ్, అర. ఇమామ్, ఇమామ్.

< ఉ. ఇమామ్.

ఇమాంబారా వి. మొహరం వందగ ఇరువుకొనే మందిరం.

ఉ. పార. ఇమామ్-బారా. దేవాలయం, మసీదు.

ఇమాంబారా చూ. ఇమామ్.

ఇమారత్ రూ. అమారత్. వి. ప్రభుత్వ కార్యాలయం.

నే. హిం. ఉ. అర. ఇమారత్. ప్రభుత్వ కార్యాలయం;

ఓ. గు. ఇమారత్; పార. ఇమారత్, అమారత్.

< ఉ. ఇమారత్.

ఇమిడిక చూ. ఇముడు.

ఇముకలము వి. కలం, గంటం.

ఇముక్కు! ఇమ్మ + కు; పో. చూ. ఇంబు, ఇముడు. వి. సామి వ్యం. ఇదుగు పొదుగు; విణ. పొదుగు, దగ్గర, అనుకొని ఉన్న.

< మూ. ద్రా. *ఇమ్మ-. నివసించు.

ఇముక్కు రూ. చూ. ఇంకు! అ. క్రి. ఎందు, ఇనికిపోవు, కృతించు.

ఇముడు అ. క్రి. అడగు, అంకర్యుకమగు. హరి. పూ. 5.227, రా.వి. 1.88; న. క్రి. అణచు, కనబడకుండాచేయు. దగా. 4.109.

పో. చూ. క. ఇంబిడు, ఉంచు; ఇంబుగొల్. వట్టు కొను; క. ఇమ్మి. తగ్గు, ముడుగు; ఇమ్మిల్. బంధించు, ఆవు.

< మూ. ద్రా. *ఇమ్మ- (నివసించు) + ఉత్-.

ఇమిడిక వి. 1. ఇమిడి ఉండటం, అడకం; 2. పొందిక. నేమన. 726. ఇముడుకొను అ. క్రి. ఇముడు, పొందువడు. కువచ. 4.92; న. క్రి. 1. పోషించు, దగ్గర ఉంచుకొని కాపాడు. ప్రబోధ. 5.81; 2. ఇముడుకొను. భాగ. 1.181; 3. దాచు, మరుగుపరచు. కళా. 3.118; ఇముడుచు రూ. చూ. ఇముడు. న. క్రి. ఇముడజేయు. శృం. నై. 2.6. ఇముడు రూ. ఇముడు. న. క్రి. ఇముడజేయు.

ఇముడుకొను చూ. ఇముడు.

ఇమురుచు చూ. ఇమురు.

ఇముర్పు చూ. ఇమురు.

ఇమురు రూ. చూ. ఇగురు. అ. క్రి. ఇంకిపోవు, ఎండిపోవు.

ఇమురుకొను. అ. క్రి. ఇంకిపోవు, హరించుకొనిపోవు రం. రా. అయో. 141 వ. 20 పం.

ఇమురుకొను చూ. ఇమురు.

ఇమురుకాడు వి. పావుచెక్కను గూటానికి దిగించే కాడు.

ఇంపగొడ్డు వి. గేడె.

< ఇనుప- + గొడ్డు.

ఇంపారు చూ. ఇంపు.

ఇంపితము చూ. ఇంపు.

ఇంపు రూ. ఇంబు, ఇమ్ము!; చూ. ఇంచు! విణ. ప్రియం, ఇష్టం. భార. కర్ణ. 3.216; శృం. నై. 3.181, కళా. 7.92, వి. 1. పీఠి, మాదుర్యం. భార. సా. 1.228; 2. సంకోపం, ఆనందం. భా.రా. యు. 401; 3. మనోజ్ఞత, విలాసం, అందం, శోభ. మను. 2.27, ప్రభా. 1.57; 4. విసోద కృత్యం. విప్ర. 3.36; 5. ఇచ్చు, ఆనతి, వలపు. నను. 3.20, చంద్రా. 5.152, కువ.చ. 2.110; 6. వాత్సల్యం. రాశిండి. 1.287.

క. ఇంపు, ఇంబు, ఇమ్ము. మాదుర్యం, ఆనుకూల్యం, ఆనందం, అందం; ఇని, ఇనె, మాదుర్యం, అందం, ఆనందం; ఇమ్, ఇజ్, ఇజ్, ఇన్, ఈజ్, ఈజ, ఈన్, ఈమ్. మాదుర్యం, ఆనుకూల్యం; కు. ఇంపు; క. ఇనిప్పు, ఇన్పు, ఇన్పమ్; మ. ఇన్పమ్. ఆనందం; ఇనియ, మదురం.

< మూ. ద. ద్రా. *ఇన్స్- < మూ. ద్రా. ఇన్-.

ఇంపారు అ. క్రి. ఆనందించు, సంకోపించు. పారి. పీఠిక 19; < ఇంపు + ఆరు. ఇంపితము వి. ఇంపైనది, రమ్యమైనది < ఇంపు + ఇతము (బహుళ; సామిక్రణ ప్రత్యయం కావచ్చు. ఇంపెనలారు అ. క్రి. శోధిల్లు. శృం. నై. 3.55. < ఇంపు + ఎనలు + ఆరు. ఇంపొందు అ. క్రి. 1. ఆనందించు. భా.రా. యు. 401; 2. ఉచ్చు. దగా. 1.8 < ఇంపు + ఒందు. ఇంపొలయు మనోజ్ఞమగు, ఉచ్చగు. < ఇంపు + ఒలయు.

ఇంపెనలారు చూ. ఇంపు.

ఇంపొందు చూ. ఇంపు.

ఇంపొలయు చూ. ఇంపు.

ఇంబు రూ. చూ. ఇంపు. విణ. ఇష్టం, ప్రియం. భార. ఆది. 1.76; వి. 1. ఆనందం. రామవ. 2.111, ప్రభా. 1.91; 2. శోభ, విలాసం. మల్ల. వైరాగ్య. 41.

ఇమ్మడి రూ. చూ. ఇనుమడి. విణ. రెట్టింపు, ద్విగుణితం. భార. ఆశ్వ. 3.119, కేయార. 3.203; వి. రెండోవాడు. హర. పీఠ. 7.

క. ఇమ్మడి. రెట్టింపు.

ఇమ్మడించు అ. క్రి. ఇనుమడించు, రెట్టింపగు. అహ. 2.28.

ఇమ్మడించు చూ. ఇమ్మడి.

ఇమ్ము! రూ. చూ. ఇంపు. వి. 1. పీలు, ఆనుకూల్యం. భార.

అది. 6.112, శల్య. 2.34; 2. నుఖం, ప్రితి, నంతోషం. బార. అది. 6.181; 3. ఉపాయం, నీతి. బార. ఉద్యో. 2.34; 4. విరివి, వైకల్యం. హరి. ఉ. 2.158; 5. నంతోషం. భాగ. 10. పూ. 1474; 6. అవకాశం. వేంక. పంచ. 4.511, ఉ. రా. 2.239; 7. ఆశ్రయం. ప్రావ. పాండు. 1.60, ఉ.రా. 5.140; విజ. 1. మహాహరం, ఇంపైనది. బార. అది. 1.43; 2. స్పష్టం. బార. అది. 1.249; 3. యుక్తం. బార. అది. 7.140; క్రి.విజ. పూర్తిగా. బార. ఆర. 1.235.

ఇమ్ముగా(న్) క్రి.విజ. 1. పూర్తిగా. బార. అది. 5.249; 2. దుశ్యంగా. బార. అది. 7.114. <ఇమ్ము + కాన్.

ఇమ్ము² వి. 1. స్థానం, చోటు. హరి. పూ. 7.182; 2. ఆశ్రయం. ఉ.రా. 5.140; 3. ఇల్లు, నీలా. 1.52.

క. ఇంబు, ఇంబ. ఆశ్రయం, నివాసం, చోటు, విరివి, వైకల్యం; కు. ఇంబు. చోటు; పో.చూ. క. ఇరుప్ప, ఇరుప్పిలం. నివాసం.

<మూ.ద్రా. *ఇమ్- . నివసించు.

ఇమ్ముకొను అ.క్రి. 1. కలుగు. కాళిం. 2.43, రామవ. 2.2; 2. నివసించు, ఉండు. రామవ. 2.2 (రామాయణాద్వారో 'కలుగు' అనీ, భారతాద్వారో 'ఉండు' అనీ ద్వ్యర్థి); న.క్రి. ప్రాప్తించు, హిండు. చెన్నుల్లు సీనములు. 23. క. ఇంబుగొల్. ముట్టించు, ఆక్రమించు; పో.చూ. క. ఇంబుకొరు. ఆశ్రయమిచ్చు. ఇమ్ముదవ్వు (-రవ్వు). వి. ఇక్కట్లు, కష్టం.

-ఇమ్ము³ పాదపూరణార్థక ప్రత్యయం. బార. అది. 6.277.

ఇమ్ముకొను చూ. ఇమ్ము².

ఇమ్ముగా(న్) చూ. ఇమ్ము¹.

ఇమ్ముదవ్వు చూ. ఇమ్ము².

ఇమ్మెయి చూ. ఇ-². వి. ఈ శరీరం; క్రి.విజ. ఈ విరంగా.

-ఇయ ప్రత్య. పేర్ల చివర వచ్చే 'అయ్య' శబ్దానికి బదులుగా ఇది ప్రాచీన కావనాల్లో కనిపిస్తున్నది. పెంటియ, దొడ్డియ, కాటియ, బీమియ మొ. చ.హిం.కా. 977, 990, 995.

ఇయ్య- రూ. ఈయ-. అవ్య. అంగీకార నూతకం, బార. అది. 4.141, 6.208.

కు. ఇయ్య. అవును, అంతే; పో.చూ. క. ఇయ్. అనుకూరించు, రచించు, ఒప్పుకొను, హిసగు, పరిపూర్ణ మగు, పోలు; ఇవై. అంగీకరించు; పో.చూ. మ. ఇయ. అంగీకరించు, కలియు.

ఇయ్యకొను రూ. ఈకొను, ఈయకొను. న.క్రి. అంగీకరించు, నమ్మరించు. బార. విరా. 3.62, బీష్మ. 1.184; అ.క్రి. అంగీకరించు, నమ్మరించు. బార. విరా. 5.7, శల్య. 1.69. ఇయ్యకొలుపు న.క్రి. అంగీకరించేయు, ఒప్పించు. బార. ఉద్యో. 1.27, దశకు. 3.74. ఇయ్యకోలు రూ. ఈకోలు, ఈయకోలు. వి. 1. అంగీకారం. బార. ఉద్యో. 2.246, హరి. ఉ. 7.232; 2. అనుమతి. ప్రరా. 4.87. ఇయ్యసేయు (-చేయు). అ.క్రి. నమ్మరించు. రాజశేఖర. 3.19.

ఇయ్యకొను చూ. ఇయ్య.

ఇయ్యకొలుపు చూ. ఇయ్య.

ఇయ్యకోలు చూ. ఇయ్య.

ఇయ్యది రూ.చూ. ఈయది. నర్య. ఈయది.

ఇయ్యసీ ఇ-² + అన¹; రూ.చూ. ఈయన. వి. ఈ పురుషుడు. బార. అను. 3.306.

ఇయ్యవి చూ. ఇ-²; ఇయ్యది. ఎ.వ. నర్య. బ.వ. ఇవి.

ఇయ్యసేయు చూ. ఇయ్య.

ఇయ్యు చూ. ఇచ్చు.

ఇయ్యిర చూ. ఇ-². క్రి.విజ. ఇక్కడ, ఇప్పుడు.

ఇర్- రూ.చూ. ఇరు. విజ. రెండు.

ఇరాణు రూ.చూ. ఈరాణు. నర్య. రెండు ఆర్థు, వన్నెండు.

దుక్కి. 1.43. <ఇర్-(రు)+అణు. ఇర్గడ రూ.చూ.

ఇరుగడ. వి. రెండు పక్కలు. కాళిం. 2.175. <ఇర్ +

గడ. ఇర్గిగ రూ.చూ. ఇర్గి. నర్య. రెండు మూర్తి, ఆరు.

ఇర్పలము రూ.చూ. ఇరుపలము. వి. రెండు పలములు,

అరుకులాలు. <ఇర్ + పలము. అం.భా. 2.269. ఇర్వది

రూ.చూ. ఇరువది. నర్య. ఇరవై. ఇర్వడేను నర్య. ఇరవై

అయిదు. కాళి. 4.91. <ఇర్ + పది + ఎను. ఇర్వరు

రూ.చూ. ఇరువురు. నర్య. ఇద్దరు. దశకు. 2.420.

ఇర రూ.చూ. ఇరువు. వి. స్థానం. బార. అది. 1.153.

ఇరక¹ వి. 1. ఇరుకు నందు; 2. ఒక వైపు మొనకేరిన

గుర్తులు వరుసగా దగ్గర దగ్గరగా నేసిన దీక్షలు; 3. అంచు

నేతలో పడే ఒక రకం గీరలు.

ఇరక² వి. ముక్క.

ఇరకటము చూ. ఇరుకు.

ఇరకల్లు చూ. ఇరు.

ఇరకొటము చూ. ఇటుకటము. వి. చిక్కు, ఇరుకు.

ఇరకొలకట్టె చూ. ఇరు.

ఇరగవలి వి. నముద్రంలో చేపలు వట్టే వలి.

ఇరగు రూ.చూ. ఇటుము². అ.క్రి. పొడి అగు.

ఇరచాలు చూ. ఇరు.

ఇరవు రూ.చూ. ఇరేవు. వి. అయిమూల, ఎదురుమూల.

ఇరపాత్ర న.క్రి. లాదులో తారవ రాతిని గోడిగా కరిపించు.

<ఇరువు + ఒత్తు.

ఇరలవాండ్లు వి. ఒక అటవిక జాతి, ఏనాదులు.

క. ఇరుళన్. నీలగిరుల్లోనూ, కూర్పు మైదానాల్లోనూ

నివసించే ఒక అదిమ కిరాత జాతి; నల్లని శరీర వర్ణాన్ని

లట్టి ఆ పేరు వచ్చింది. మ. ఇరుళర్. నల్లవాళ్లు; ఒక

అటవిక జాతి.

ఇరవ రూ. ఇరి². వి. నేత నేసేటప్పుడు అచ్చు కర్రలు

నులుపుగా లేవటానికి మగ్గం మీద దారంతో అడ్డంగా

వేలాడదీసిన కొయ్య.

పో.చూ. క. ఇరవు. ఆధారం.

ఇరవగు చూ. ఇరవు.

ఇరవందు చూ. ఇరవు.

ఇరవాయి చూ. ఇరు.

ఇరవారు చూ. ఇరవు.

ఇరవాయి చూ. ఇరు.

ఇరవై రూ.చూ. ఇరువు. వి. 1. స్థానం, యుక్త స్థానం, చార. కాం. 5.455, 589; 2. ఇల్లు, బస. భీమ. 6.52; 3. స్నేహం; విజ. 1. అనుకూలం, హరి. ఉ. 3.108; 2. స్థిరం; చార. అర. 4.234; దళా. 4.983.

ఇరవై అ.క్రి. ఉండు, నెలకొను. శృం.నై. 1.52. ఇరవై రూ.చూ. ఇరువైండు. అ.క్రి. సరిపడు, ఒప్పు. చాగ. 10. మా. 493. <ఇరవై + అండు. ఇరవై అ.క్రి. నిశ్చలమగు, స్థిరమగు. చా.రా. నుం. 294. ఇరవైకొను అ.క్రి. 1. నివసించు, ఉండు. పొండు. 1.107; 2. స్థిరపడు. రామరా. 387; 3. కలుగు, పట్టు. ప్రభా. 2.57. ఇరవైకొను రూ. ఇరవైకొల్పు. న.క్రి. ఇరవైకొనజేయు. రసిక. 6.156. ఇరవైకొల్పు రూ.చూ. ఇరవైకొను. న.క్రి. ఇరవైకొనజేయు. చంద్ర. రే. 2.13. ఇరవైపట్టు వి. ఇల్లు. ఇరవైపడు అ.క్రి. 1. ఉండు, నివసించు, కలుగు, నందవించు; 2. ప్రకాశించు. చాగ. 5. 1.44. ఇరవైపట్టు న.క్రి. ప్రతిష్ఠించు, నిలుపు. పొండు. 5.154. ఇరవైండు రూ. ఇరవైండు. అ.క్రి. 1. సంప్రాప్తమగు. కలుగు. హరి. ఉ. 4.99; 2. నెలకొను, వసించు. చాగ. 6. 215; 3. పొలుపాడు, ఒప్పు. నరన. 1.29. <ఇరవై + అండు.

ఇరవైకొను చూ. ఇరవై.

ఇరవైకొను చూ. ఇరవై.

ఇరవైకొల్పు చూ. ఇరవై.

ఇరవైపట్టు చూ. ఇరవై.

ఇరవైపడు చూ. ఇరవై.

ఇరవైపట్టు చూ. ఇరవై.

ఇరవై రూ.చూ. ఇరు.

ఇరవైండు చూ. ఇరవై.

ఇరవై వి. ఉత్తరువు, ఆక్ష.

హిం. ఇరవై, ఆక్ష. ఉ. అర. ఇరవై. ఆక్ష. నిచ్చుట; పార. ఇరవై, ఉత్తరువు.

<ఉ. ఇరవై.

ఇరవై చూ. ఇరు.

ఇరవై రూ. ఇరు. ఇరవై. వి. వద్రంగులు కొయ్యమీద నన్నని చెక్కడపు పనులు చేయటానికి వాడే పనిముట్టు.

ఇరవై చూ. ఇరు.

ఇరవై రూ.చూ. ఇరవై. వి. వనూరైన భూమి శిస్తును గ్రామోద్యోగులు ప్రభుత్వానికి ఇవ్వ కట్టటం.

ఇరవైవామా రూ.చూ. ఇరవైవామా. వి. ప్రభుత్వానికి గ్రామోద్యోగులు ఇవ్వకట్టిన పన్నుల పట్టిక.

ఇరవైవామా చూ. ఇరవై.

ఇరవై రూ. ఇరవై, హిరాకీ. వి. 1. వాహనం, ఆశ్వం; 2. వస్త్ర విశేషం.

ఉ. అర. ఇరవై; పార. ఈరాక్. ఇరవైకేళ సంబంధమైన.

<ఉ. ఇరవై.

ఇరవైము వి. కమిషను, రుసుం.

ఇరవాయి చూ. ఇర-

ఇర¹ రూ.చూ. ఇర¹. విజ. చిన్న, ఇరువైన.

ఇర² రూ.చూ. ఇరవ.

ఇర³ రూ. ఇర³, ఇర³. వి. నక్కేడు (Cordia myxa).

<నం. ఇర³, వృక్ష విశేషం.

ఇర⁴ వి. కొండకంగేడు (Mimosa xylocorpa).

ఇరయంబట్టు చూ. ఇరయం. న.క్రి. గట్టిగా పట్టుకొను. మను. 4.163.

<ఇరయన్ + పట్టు.

ఇరయ రూ.చూ. ఇరయం. అ.క్రి. నలగు.

ఇరవిలి వి. 1. పోగరకో చేయబడిన రంగు; 2. రక్తాదులకు బెజ్జాలు వేసే వజ్రపు పోగర.

పో.చూ. క. ఇరవై, ఇరవై. కొట్టు, గుచ్చుకొను, మొ.; పో.చూ. క. ఇరవై. విరుగు, విరుచు, శృంభించు, నశించు, అంతమగు; ఇరవై (<ఇర-). పగులు, విచ్చు; మ. ఇరయక. కుంచు, మెలివేయు; కుజ. ఈర. చీలిక; పో.చూ. కొలా, ఇరి. చించు, నా. ఇర. చినుగు, ఇర³. చింపు; మూర్త. ఈర. నరుకు.

ఇరు-వృత్తియందే ప్రయుక్తం. చూ. రెండు; రూ. ఇన్-, ఇన్-¹. ఇన్-, ఈరు-¹. విజ. రెండు, ఉరయం, చార. విరా. 3.198.

క. ఇరు, ఈర. రెండు, కు. ఇరు. మ. ఇరు, ఇరి, ఈర; కో. ఈర, అడ. రెండేళ్లు; ఇరవై. ఇరవై. గోం. ఇరుడ, జంట; మృగి ఇరుడ. కండ్లి కొడుకులు, పొరాడ ఇరుడ. అత్తా కోడళ్లు; కొండ. రుండ్. రెండు; కుజ. కువి. రీ; పర్తి. ఇర; కొలా. ఈరర. ఇరవైప్రీలు. నా. ఇరడ. ప్రీ; ఒల్లా. ఇర. రెండు. కురు. ఇర³. ఇర³; మూర్త. ఇర³-ఇర³; ఇన్. రెండు; బ్రా. ఇరా. రెండు.

మూ.ద్రా. *ఈర్- / *ఇర్-.

ఇరకట్ట వి. దిగుడువావి మెట్టవద్ద నాటిన జంటరాళ్లు.

<ఇరు- + కట్ట ఇరకట్ట వి. ముగ్గకంపలు మొ. వి. ఎత్తటానికి ఉపయోగించే పంగల కర్ర. ఇరవాయి పో.చూ. ఇరవాయి. ఇరవాయి పో.చూ. ఇరవాయి, ఇరవాయి. వి. నిలువుగా దున్నిన తర్వాత అడ్డంగా దున్నినచాలు. ఇరవాయి వి. నిలువుగా దున్నిన తర్వాత అడ్డంగా దున్నినచాలు; ఇరవై రూ.చూ. ఇరువది. ఇరవై¹ రూ.చూ. ఇరువైన. వి. 1. రెండు కుంచాల దాన్యం, అరకూము; 2. ఇరు కుంచాలు; 3. భూమి కొలత. ఇరవైము రూ. చూ. ఇరువైన. వి. రెండు కుంచాల దాన్యం. ఇరుకాదు వి. రెండు ఋతువులు. భీమ. 1.109. ఇరుకెలకులు వి. బస. రెండు పక్కలు; ఇరుగడ(లు) రూ. ఇరుగడ(లు), ఇర్గడ. వి. రెండుపక్కలు. చార. విరా. 5.204. క. ఇర³డె, ఇర³డె. రెండు పక్కలు. ఇరుగన్ను వి. రెండుకళ్లు. రా.వి. 5.71. <ఇరు- + కన్ను. ఇరుగొలిపి (-కొలిపి); పో.చూ. సం.పక. వి. 1. మానవదు; వ్య. రెండుకాళ్లు జంతువు. బసన. 6.575; 2. అజ్ఞాని. ఇరుగాలు (-కాలు) వి. రెండుకాళ్లు. చార. పో. 1.152. ఇరుగురు రూ.చూ. ఇరువురు. నర్య.

ఇద్దరు. ఇరుగెడ(లు) రూ.చూ. ఇరుగడ(లు) వి. రెండు పక్కలు. ఆము. 6.125; ఇరుగేలు (కేలు ఏ.వ., కేలు. బ.వ.) వి. రెండు చేతులు. హరి. ఉ. 8.280. క. ఇరక్కై. ఇక్కెయి. రెండుచేతులు; క. ఇరు-కై. <ఇరు-+ కేలు. ఇరుగోరు వి. పంటతో రెండు బాగాలు, కూస్సామి పంతు, రైతుపంతు. <ఇరు-+కోరు. ఇరుచక్క వి. రెండు పక్కలు. హంస. 3.29. ఇరుచక్కయలు వి. రెండుపక్కలు; ఇరుచాలుదుక్కి వి. రెండుసార్లు దున్నిన దుక్కి. ఇరుచెవి వి. రెండోవారు; వ్య. రెండోచెవి. భీమ. 4.50, ఉ.హ. 5.197. ఇరుచేయి వి. రెండుచేతులు. భార. మౌ. 151. క. ఇరక్కై, ఇక్కెయి. రెండుచేతులు; క. ఇరు-కై; ఇరుచౌవంప నర్వ. పది. అచ్చ.రా. 5.17. ఇరుతట్టు-కట్టు. పక్క. వి. 1. రెండుపక్కలు; 2. ఇరకాటం. ఇరుతడి వి. బెట్టనెలకు రెండుసార్లు నీరుకట్టటం. ఇరుతిగ్గ తిగ. మూడు; రూ.చూ. ఇత్తిగ. నర్వ. రెండుమూళ్ళు; ఆరు. ఇరుదంతి వి. రెండు దండాలు ఎనుగు. ఇరుదల గ్రుడ్డు కానుపు పక్షి, గుడ్డునుంచి వుట్టినది. వి. రెండుతలల పక్షి, గండలేరుండ పక్షి అచ్చ. రా. 34. <ఇరు-+తల-గ్రుడ్డు కానుపు. ఇరుదలదొర వి. అగ్నిదేవుడు. <ఇరు-+తల-దొర. ఇరుదల దొరతేడి వి. మేక; వ్య. అగ్నిదేవుడి వాహనం. ఇరుదలపాము వి. రెండుతలలపాము. క. ఇరతలెహపు; క. ఇరుతలెమణయన్. <ఇరు-+తలపాము. ఇరుదలపులుగు వి. రెండు తలల పక్షి, గండ లేరుండ పక్షి. <ఇరు-+తల-పులుగు; ఇరుదూము కూము. పరిమాణవాచి; రూ. ఇద్దుము. వి. రెండు కూములు. <ఇరు-+కూము. ఇరుదెగలు వి. బ.వ. రెండు పజాలు. ఉ.రా. 2.61. <ఇరు-+తెగలు. ఇరుదెగలుగు వి. రెండు విరాలు. కవిజనా. సంజ్ఞా. 11. <ఇరు-+తెగలుగు. ఇరునాలుగు నర్వ. ఎనిమిది. వ్య. రెండు నాలుగులు. ఇరుమూలు రూ. ఇన్నూరు. నర్వ. రెండు వందలు. ఉ.రా. 7.46. క. ఇన్నూరు; కు. ఇన్నూరు; క. మ. ఇరునూలు. ఇరుపక్కలు రూ. ఇరుపక్కలు. వి. రెండు పక్కలు. ఇరుపక్కయలు వి. రెండు పక్కలు. భార. ఆర. 1.306. ఇరుపదియదిపిను నర్వ. ఇరవై ఆయదు. ఇరుపదపువేల రూ. ఇరుపదవేల. వి. రెండు కోసుల దూరం; వ్య. రెండు పదుగుల దూరం. ఇరుపద్యవేల రూ.చూ. ఇరుపదవేల. వి. రెండు కోసుల దూరం. ఇరువలము పో.చూ. ఇల్లము; రూ. ఇరువలము, ఇర్పలము వి. రెండు పలాలు, ఆరు కులాలు. ఇరువీనుగు వి. రెండు శవాలు భార. భీష్మ. 2.209. ఇరువుల్లి వి. రెండువుల్లు (దాన్యం). ద. హిం.రా. 4.978. ఇరుపూటలు వి. బ.వ. రెండు పూటలు. ఇరుప్రక్కలు రూ.చూ. ఇరుపక్కలు. వి. రెండు పక్కలు. ఇరుప్రార్థ వి. రెండు పూటలు. భార. కాంతి. 4.368. ఇరుబగులు వి. రెండు పక్కలు. <ఇరు-+పగులు. ఇరుబగులు వి. బ.వ. రెండు పక్కలు. కాశ. 4.181; ఇరుభాగము వి. ప్రతుక్వానికి కొంత రైతుకి కొంత చెందే భాగం, దీన్ని ఇరుభోగం అని కూడా అంటారు. ఇరుమయలు రూ. ఇరుమయలు. వి. రెండు పక్కలు. ఆం.

రా. 3.25. ఇరుమాళ్ళు క్రి. వి. రెండుసార్లు. హంస. 3.30. ఇరుమూడు నర్వ. ఆరు; రెండుమూళ్ళు. మను. 5.16. క. ఇరుమాళ్ళు. ఇరుమెయలు రూ.చూ. వి. ఇరుమయలు. రెండు పక్కలు. ఇరుమేను వి. రెండు శరీరాలు. భార. ద్రోణ. 5.295. ఇరుమేరలు వి. బ.వ. రెండు పక్కలు. ఇరుమెయలు వి. రెండు మేమలు. ఇరుబుట్టుపు (-వట్టుపు). వి. 1. ద్విజన్ముడు, బ్రాహ్మణుడు. అచ్చ. రా. 1.106; 2. పక్షి; మొదట గుడ్డుగా తర్వాత పిల్లగా వుట్టినది; 3. పల్ల, రెండుసార్లు వుట్టడి. ఇరువంక వి. 1. రెండు పజాలు. శృం.నై. 2.84; 2. రెండు పక్కలు. వసు. 1.6. ఇరు వంగ్రు (-వంగ్రు). నర్వ. ఇరవైమంది. ఇరువది (-వది) రూ. ఇరవై, ఇరువయ, ఇరువై, ఇరవది. నర్వ. ఇరవై; రెండు పదులు. ఉ.రా. 3.208. క. ఇర్వుత్తు, ఇర్వుత్తు; కు. ఇరువ; క. ఇరువతు; మ. ఇరువత్తు, ఇరివదు. <మూ.ద్రా. *ఇరువత్- ఇరువయ (-వయ). రూ.చూ. ఇరువది. నర్వ. ఇరవై. ద. హిం. రా. 4.661. ఇరువటియ (-వటియ). వి. రెండుముక్కలు. భార. కర్ణ. 1.96. ఇరు వలము రూ. చూ. ఇరువలము. వి. రెండు పలాలు, ఆరుకులాలు. ఇరువాగు వి. ఉదయపజాలు. భార. విరా. 3.198. ఇరువాడివైపు వి. రెండువైపులా వాడి గల కత్తి. చంద్రికా. 4.107. ఇరువాయ రూ. ఇరువాయం. వి. రెండుపాయలు. శృం. నై. 1.51. <ఇరు-+పాయ. ఇరువాయం రూ. చూ. ఇరువాయ. వి. రైతుకూ ప్రతుక్వానికి చెందవలసిన రెండు భాగాలవంక. ఇరువాయికట్టు (వాయి, కోవ, కట్టు, అవు). వి. మలమూత్ర బందకోగం. ఇరువాయివక్కి వి. గండలేరుండపక్షి. ఇరు-+వాయి (వోడు) +వక్కి. ఇరువాయువు వి. మూత్ర కృచ్ఛం, ఉచ్చకట్టు. పో.చూ. ఇరువాయికట్టు. ఇరువురు రూ. ఇరుగురు, ఇరుద్దు. నర్వ. ఇద్దరు. భార. ఆది. 2.10. <మూ.ద్రా. *ఇర-వక్. ఇరువున కుంచ(ము) > కున > ఉన > వన; పో.చూ. ముక్కున; రూ. ఇరన, ఇరనము, ఇరున. వి. రెండు కుండాలు (కుంచం అంటే కొన్ని ప్రాంతాల్లో రెండు శేడ్లు, కొన్ని ప్రాంతాల్లో నాలుగు శేడ్లు). ద. హిం. రా. 1015. ఇరువై రూ.చూ. ఇరువది. నర్వ. ఇరవై. కాశి. 1.59, నరన. 2.50. ఇరువ రూ. చూ. ఇరువన. వి. రెండు కుండాలు. దశకు. 10.105. ఇరువత్ నర్వ. పద్మా లుగు, రెండేళ్ళు. అచ్చ. రా. 8.57. <ఇరు-+నత్. <నం. సప్తన్- ఇరునందెరుగకుండ క్రి.వి. రహస్యంగా; వ్య. ఇటునందు వాళ్ళకూ ఆటు నందువాళ్ళకూ తెలియ కుండా. ఇరుపెవి వి. రెండో మనిషి; వ్య. రెండో చెవి వాడు. ఉ. హ. 5.197. <ఇరు-+చెవి. ఇరుపేయి వి. రెండు చేతులు. భార. ఆను. 4.102 <ఇరు-+చేయి.

ఇరుకటము చూ. ఇరుకు.

ఇరుకాటము చూ. ఇరుకు.

ఇరుకారు చూ. ఇరు.

ఇరుకికొను రూ.చూ. ఇరుకు.

ఇరుకించు చూ. ఇరుకు.

ఇరుకించుకొను చూ. ఇరుకు

ఇరుకు రూ.చూ. ఇటుకు. విజ. సంకుచితం, వికాలంరానిది ;

వి. సంకుచిత స్థలం, ఇరుకుచోటు ; స.క్రి. 1. ఇముచ్చు ;

2. రెంటి నందున నొక్కవట్టు, బిగియబట్టు. అ.క్రి. ఇముచ్చు, అదగు.

ఇరుకటము రూ.చూ. ఇటుకటము. వి. ఇరుకుచోటు.

ఇరుకటము రూ.చూ. ఇటుకటము. వి. ఇరుకుచోటు. ఇరు

కొటము రూ.చూ. ఇటుకటము. వి. ఇరుకుచోటు. ఇరుకొను

రూ.చూ. ఇటుకొను. స.క్రి. ఇరికించు, లోనికి చొప్పించు,

చిక్కులలో పెట్టు. ఇరుకించు రూ.చూ. ఇటికించు. స.క్రి.

ఇరికించు, చొప్పించు. ఇరుకించుకొను స.క్రి. ఇరికించు

కొను, చొప్పించుకొను. ఇరుకుకొను రూ.చూ. ఇటికికొను.

అ.క్రి. 1. చోటుచేసికొను ; 2. చిక్కువడు. ఇరుకుమాను రూ.

చూ. ఇరుకుమాను. వి. పంగలగుంజ. ఇరుకుమెడ వి.

పొట్టిమెడ. ఇరుకుమాను రూ. ఇరుకుమాను. వి. పంగల

గుంజ (గొడ్డులోపలికి రాకుండా మనుషులు మాత్రమే రావ

టానికి ఏలుగా చొడ్డిచేసకు అనుర్వే పంగలగుంజ). ఇరు

కొను రూ.చూ. ఇటికికొను. అ.క్రి. 1. చోటుచేసికొను ;

2. చిక్కుకొను.

ఇరుకుకొను చూ. ఇరుకు.

ఇరుకుమాను చూ. ఇరుకు.

ఇరుకుమెడ చూ. ఇరుకు.

ఇరుకుమాను చూ. ఇరుకు.

ఇరుకెలకులు చూ. ఇరు.

ఇరుక్కొను చూ. ఇరుకు.

ఇరుగడ(లు) చూ. ఇరు

ఇరుగమ్మ చూ. ఇరు.

ఇరుగారివసి చూ. ఇరు.

ఇరుగాలు చూ. ఇరు.

ఇరుగిల్లు చూ. ఇరుగు.

ఇరుగు రూ.చూ. ఇరువు. వి. వక్క, సామీవ్యం. అష్ట. మ.

క. 2.118 వు. 11 వం ; వక్క-ఇల్లు. వేమన. 408 ; విజ.

వక్కనున్నది. ఇరుగిల్లు వి. వక్కయిల్లు. < ఇరుగు +

ఇల్లు. ఇరుగుపొరుగు రూ. ఇరువుంబొరువు. వి. 1. చుట్టు

వక్కలు ; 2. ఇంటికి ఇరువక్కల నున్నవారు. ఇరుగు

పొరుగులు వి. ఇ.వ. ఇంటికి ఇరువక్కలనున్నవారు. రాధా.

1.82.

ఇరుగుడు రూ. ఇరువుడు. వి. శింశపావృక్షం, చేప. జిలేగి

(Dalbergia sisso). అచ్చ. రా. 581.

క. ఇరుగుండి. శింశపావృక్షం ; పో.చూ.క. ఇరు

వేల్, ఇరుల్ వేల్ ; మ. ఇరువిల్, ఇరుల్.

పో.చూ.నం. కుట.. చెట్టు.

ఇరుగుపొరుగు చూ. ఇరుగు.

ఇరుగుపొరుగులు చూ. ఇరుగు.

ఇరుగురు చూ. ఇరు.

ఇరుగెడ(లు) రూ.చూ. ఇరు.

ఇరుగేలు చూ. ఇరు.

ఇరుగోరు చూ. ఇరు.

ఇరువక్క చూ. ఇరు.

ఇరువక్కయలు చూ. ఇరు.

ఇరువ(బుట్టు) చూ. ఇటుకు. అ.క్రి. కుదియబడు. క్రిడా. 45.

క. ఇజ, ఇజి, ఇజు. ఇరుకు ; పో.చూ.క. ఇజు.

అంతమగు, దుర్బలమగు, నీరసించు ; ఇజిచల్. మాక ;

ఇజి. పగులు, విచ్చు. శిరిలమగు, ముక్కలగు, నిశ్చేష్ట

మగు.

< ఇరుచు + అ²(న్) + పడు.

ఇరుచాలుదుక్కి చూ. ఇరు.

ఇరుచు రూ.చూ. విరుచు. స.క్రి. కుళ్లగించు.

ఇరుచెవి చూ. ఇరు.

ఇరుచేయి చూ. ఇరు.

ఇరుచౌవంచ చూ. ఇరు.

ఇరుతట్టు చూ. ఇరు.

ఇరుతడి చూ. ఇరు.

ఇరుతిగ చూ. ఇరు.

ఇరుదంతి చూ. ఇరు.

ఇరుదలగ్రుద్ధకామవు చూ. ఇరు.

ఇరుదలదొర చూ. ఇరు.

ఇరుదలదొరతేడి చూ. ఇరు.

ఇరుదలపాము చూ. ఇరు.

ఇరుదలపులుగు చూ. ఇరు.

ఇరుదూము చూ. ఇరు.

ఇరుదెగలు చూ. ఇరు.

ఇరుదెలుగు చూ. ఇరు.

ఇరువాలుగు చూ. ఇరు.

ఇరుమాటు చూ. ఇరు.

ఇరువక్కలు చూ. ఇరు.

ఇరువక్కయలు చూ. ఇరు.

ఇరువరువువేల చూ. ఇరు.

ఇరువరువువేల చూ. ఇరు.

ఇరువలము చూ. ఇరు.

ఇరువీనుగు చూ. ఇరు.

ఇరువుట్టి చూ. ఇరు.

ఇరువేద రూ.చూ. నిలువేద. వి. అతిదర్శకుడు, మిక్కిలి దీద

వాడు.

ఇరువక్కలు చూ. ఇరు.

ఇరుప్రాద్ధు చూ. ఇరు.

ఇరుబరులు చూ. ఇరు.

ఇరుబరులు చూ. ఇరు.

ఇరుభాగము చూ. ఇరు.

ఇరుమయలు చూ. ఇరు.

ఇరుమాళ్లు చూ. ఇరు.

ఇరుమాడు చూ. ఇరు.

ఇరుమెయలు చూ. ఇరు.

ఇరుమేను చూ. ఇరు.

ఇరుమేరలు చూ. ఇరు.

ఇరుమెయలు చూ. ఇరు.

ఇరుబుట్టువు చూ. ఇరు.

ఇరులగొంగ చూ. ఇరులు¹.

ఇరులదాయ చూ. ఇరులు¹.

ఇరులు¹ దూ. ఇర్లు. వి. చీకటి. నిర్లు. 3.55, విక్తా. ప్రా. 105, శృం.నై. 3.90; విద. నల్లని. ఆము. 4.135.

క. ఇరుల్, ఇరులు, ఇరలు. రాత్రి; కొడ. ఇరు, ఇరుంబు, ఇనుము; దు. ఇర్లు. రాత్రి; త. ఇరుల్ (<ఇరు-మై). చీకటి, నలుపు; మ. ఇరుల్, చీకటి, నలుపు; ఇరు. చీకటివడు; ఇరుట్టు. చీకటి; కోట. ఇబ్. ఇనుము; తొ. ఇబ్. నూది; కు. సింగ. బొగ్గు; సీబ. పొగమసి; స్రాబి. మసి, నల్లని; కువి. రింగల. బొగ్గు; రోయ. మసి; పర్తి. చిరుజ్. బొగ్గు; కొలా. చిరుమ. కాదుచీకటి; ఒల్లా. సిర్లబ్. నల్లని, కువ్వవట్టిన.

<మూ.ద.ప్రా. *ఇరుల్ <మూ.ప్రా. *చిర్-.

ఇరులగొంగ దూ. ఇర్లుగొంగ. వి. 1. నూరుడు; ప్య. చీకటికి శక్రుడు. పీలా. 3.45; 2. చంద్రుడు; 3. అగ్ని. ఇరులదాయ (వాయ. శక్రువు). వి. నూరుడు. శృం.నై. 3.201. ఇరులుకొను అ.క్రి. 1. చీకటికమ్మ, భయం గొలుపు. మను. పీరి. 12; 2. దట్టంగా వ్యాపించు, ఆము. 5.139.

ఇరులు¹ దూ. ఇరులు; చూ. ఇదియు. అ.క్రి. వగులు, పొడి యగు.

ఇరులుకొను చూ. ఇరులు¹.

ఇరువంక చూ. ఇరు-.

ఇరువంద్రు చూ. ఇరు-.

ఇరువది చూ. ఇరు-.

ఇరువయి చూ. ఇరు-.

ఇరువలయ చూ. ఇరు-.

ఇరువలము చూ. ఇరు-.

ఇరువాగు చూ. ఇరు-.

ఇరువాడికైదుపు చూ. ఇరు-.

ఇరువాయ చూ. ఇరు-.

ఇరువాయం చూ. ఇరు-.

ఇరువాయికట్టు చూ. ఇరు-.

ఇరువాయివక్కి చూ. ఇరు-.

ఇరువాయపు చూ. ఇరు-.

ఇరువు రూ. ఇర, ఇరవు, ఇరుగు. చూ. ఇక్క. వి. 1. కోటు, స్థానం. యయా. 4.26; 2. పొరుగువాడు. చీమ. 5.89; 3. వక్క. నిర్లు. 2.20; 4. పొరుగిల్లు; 5. స్థిరం; 6. మగ్గంలో కోనెకు దండెకు మద్యరాగం; 7. ఆదారం.

క. ఇరపు, ఇరపు. ఉనికి, స్థితి, ఆదారం, పెద్దతి; కొడ. ఇర్. ఉండు; కు. ఇప్పుని. ఉండు, నివసించు; త. ఇరుప్ప. ఆననం, పిరుదులు, నివాసం, స్థితి; ఇరుత్తు. కూర్చోబెట్టు; ఇరుపు (ఇరులి), ఉండు, కూర్చొను; మ. ఇరిప్ప. స్థితి, నివాసం; ఇరిప్పిటు. నివాసం, స్థానం; కోట. ఇగ్. ఉండు; కొడ. ఉర్- (ఉ). కూర్చొను; కు. రీనద (లీనది). స్థితిగా ఉండు.

<మూ.ప్రా. *ఇర్- వసించు.

ఇరువుకొను అ.క్రి. నివసించు, ఉండు, స్థిరపడు. ఇరువు

కొండి వి. అచ్చుగుదులు తగిలించే ఇనపకొండి, కొక్కెం.

ఇరువుచెక్రం మగ్గంమీద అచ్చుగుదులు తగిలించే కొయ్య

కప్పి. ఇరువువడు అ.క్రి. స్థిరపడు. ఇరువుబొరువు దూ.చూ.

ఇరుగుపొరుగు. విద. ఇంటికి రెండు వక్కలా ఉన్నఇళ్ళు.

ఇరువుకొను చూ. ఇరువు.

ఇరువుకొండి చూ. ఇరువు.

ఇరువుచెక్రం చూ. ఇరువు.

ఇరువుడు దూ.చూ. ఇరుగుడు. వి. శింకపావృక్షం.

ఇరువువడు చూ. ఇరువు.

ఇరువుబొరువు చూ. ఇరువు.

ఇరువురు చూ. ఇరు-.

ఇరువున చూ. ఇరు-.

ఇరునై చూ. ఇరు-.

ఇరున చూ. ఇరు-.

ఇరునత చూ. ఇరు-.

ఇరునందెరుగతుండ చూ. ఇరు-.

ఇరుసాలు దూ.చూ. ఇర్సాలు. వి. గ్రామోద్యోగులు ప్రభుత్వానికి భూమిశిస్తు జనుకట్టడం.

ఇరుసాలుచేయు న.క్రి. ప్రభుత్వానికి భూమిశిస్తు జనుకట్టు.

ఇరుసాలుచేయు చూ. ఇరుసాలు.

ఇరును వి. 1. బండియొక్క అక్షం; 2. ఏకపు మాను కింది నడిమి అడ్డుకొయ్య; 3. భూమి అక్షం.

క. ఇరసు, ఇఱసు, ఇరమ, ఇరిమ, ఇర్పి, ఇర్పు.

ఇరును; త. ఇరుమ. బండి అక్షం, పెదురు; ఋజుత్వం,

నూది; ఇరుత్తు. స్థిరపరచు, ఆదారమగు.

ఇరుసేవి చూ. ఇరు-.

ఇరుసేయి చూ. ఇరు-.

ఇరేవు దూ. ఇరవు, ఉరవు¹. వి. ఎదురుమూల, అయి మూల.

ఇర్కి దూ.చూ. ఇరికి. వి. నక్కేరు.

ఇర్కి దూ.చూ. ఇరికి.

ఇర్గడ చూ. ఇర్-.

ఇర్లిగ చూ. ఇర్-.

ఇర్పలము చూ. ఇర్-.

ఇర్ల దూ.చూ. ఇల్లియ. వి. వక్క.

ఇర్లింక చూ. ఇలికి. వి. మగలేడి.

ఇర్లింకచూవులు వి. లేడిచూవులవంటి చిత్తరిచూవులు. కవిక. 3.248.

ఇర్లింకచూవులు చూ. ఇర్లింక.

ఇర్లింపు దూ.చూ. ఇలియించు. న.క్రి. తాడు మొ. వాటితో చిగించికట్టు.

ఇర్లగొంగ చూ. ఇర్లు.

ఇర్లవేటకాడు చూ. ఇర్లు.

ఇర్లు దూ.చూ. ఇరులు. వి. చీకటి. వసు. 6.4.

ఇర్లగొంగ దూ.చూ. ఇరులగొంగ. వి. నూరుడు. అచ్చు.

రా. 5.19. ఇర్లవేటకాడు వి. నూరుడు. అచ్చు.రా.2.42.

ఇర్లగొను అ.క్రి. చీకటివడు. కు.నం. 3.261. <ఇర్లు + కొను..

ఇథ్యగోమ చూ. ఇథ్య.

ఇర్వది చూ. ఇర్-.

ఇర్వదేమ చూ. ఇర్-.

ఇర్వద చూ. ఇర్-.

ఇర్వాలు చూ. ఇరసాలు, ఇరుసాలు. వి. ననూలైన కూమి శిస్తును గ్రామోద్యోగులు ప్రభుత్వానికి ఇమకట్టడం.

హిం. ఉ. అర. ఇరసాల్. పంపటం; మదా. ఇర్వాలు;

క. ఇరసాలు. ప్రభుత్వ కోశాగారంలో డబ్బు కట్టడం; పో.చూ. రిసాలు, రిసాలె, అశ్వదళం; కు. ఇరసాలు, రిసాలు. డబ్బు చెల్లించటం, గ్రామాధికారులు కూమిశిస్తు ప్రభుత్వ కోశాగారంలో చెల్లించడం; త. ఇరుదాల్; మ. ఇరుసాల్, ఇరిసాల్.

<ఉ. ఇరసాల్.

ఇర్వాలువామా చూ.చూ. ఇర్వాల్వామా. వి. ప్రభుత్వానికి చెల్లించవలసిన శిస్తు మొత్తాలలెక్క. ఇర్వాల్వామా చూ. ఇరసాలునామా, ఇర్వాలునామా. వి. ప్రభుత్వానికి చెల్లించ వలసిన శిస్తు మొత్తాలపట్టి. ఉ. ఇర్వాల్నామా. శిస్తు మొత్తాలపట్టి; క. ఇరుదాల్నామా. <ఉ. ఇర్వాల్ నామా.

ఇర్వాలువామా చూ. ఇర్వాలు.

ఇర్వాల్వామా చూ. ఇర్వాలు.

ఇర్వాల్వెట్టు వి. ఆస్థలు తీర్చలేనివాడు, దివాలా తీసినవాడు; ఇం. Insolvent. అప్పు తీర్చలేనివాడు.

<ఇం. Insolvent.

ఇఠకటము చూ. ఇటుకు.

ఇఠకాటము చూ. ఇటుకు.

ఇఠి¹ చూ. ఇరి¹. (నమాసాల్లో మాక్రమే ప్రయత్నం) చూ. ఇటుకు. విఠ. 1. దిగి, ఇరుకు, నందులేని. భార శల్య. 2.416; 2. నన్నము. అచలా. 2.58.

క. ఇఠి. నొక్కు, నొక్కుడు.

ఇఠిగొగిరి వి. దిగికొగిరి. భార. శల్య. 2.416.

<ఇఠి + కొగిరి. ఇఠిగొమ వి. నన్ననినదుము. అచలా. 2.58. <ఇఠి + కొను. ఇఠింపు చూ.చూ. ఇఠింపుచు. స.క్రి. దిగించు. పద్య. 10.221.

ఇఠి² చూ. ఇట్టి. వి. మగజింక. భార. అది. 5.49.

పో.చూ.క. ఎరలె, ఎరలె. జింక, దుప్పి; త. ఇరలె. మగ జింక, ఒకరకం దుప్పి.

ఇహుళ: <ఇర్. నల్లనిది, నల్లజింక, కృష్ణసారం.

ఇఠికి వి. బాలక్రిడా విశేషం.

ఇఠికికొను చూ. ఇటుకు.

ఇఠికింపు చూ. ఇటుకు.

ఇఠిగొగిరి చూ. ఇఠి¹.

ఇఠిగొమ చూ. ఇఠి¹.

ఇఠింపు చూ. ఇఠి¹.

ఇఠియింపు చూ. ఇఠియ.

ఇఠియ చూ. ఇరియ. చూ. ఇటుకు. అ.క్రి. 1. దిగియ. శృం.నై. 4.78; 2. దట్టమగు. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 2.817;

3. నలుగు, ఒత్తిడివల్ల పగులు లేక అడగు; 4. నన్నముగు. స.క్రి. తాకునట్లుచేయు, అంటనిట్లుచేయు. పి.శకు. 3.159.

క. ఇఠి. నొక్కు; కు. ఇరియని. గట్టిగా నొక్కు; కువి. ఈరి-ఇత్త. అడ్డకట్ట కట్టు.

ఇఠియింపు చూ. ఇఠింపు, ఇఠింపు. స.క్రి. 1. దిగించి పట్టు. ఉ.హ. 1.161; 2. దిగించికట్టు. దశకు. 11.77; 3. దిగించు. కాశి. 4.32; 4. నశింపజేయు. ఉద్యుట. 3.289; ఇఠియగొగిరి వి. దిగికొగిరి. కవిక. 3.226. < ఇఠియ + కొగిరి.

ఇఠియగొగిరి చూ. ఇఠియ-.

ఇఠుకటము చూ. ఇటుకు.

ఇఠుకాటము చూ. ఇటుకు.

ఇటుకు చూ. ఇక్కు¹, ఇరుకు. స.క్రి. 1. ఇముడ్చు. భార.అది. 2.69; 2. నొక్కిపట్టు, దిగియట్టు. కు. నం. 2.204, భార. కర్త. 2.80; అ.క్రి. 1. రెంటి నందున అదుముడు పడు. హరి. ఉ. 6.9; 2. అడగు, ఇముడు. అచ్చ. రా. 5.31; వి. 1. ఇరుకుచోటు. హరి. ఉ. 7.30; 2. మూల. హరి. ఉ. 7.36; 3. ఇబ్బంది. వేమన. 725; విఠ. 1. దిగి, గట్టి. కక. 1.95; 2. నందుచిటం, విఠంబం కానిది.

క. ఇటుకు, ఇఠుకు, ఇఠుంకు, ఇఠంకు, ఇరింకు, ఇఠంకు, ఇరుక్కు. అడగు, అడుచు, నొక్కు, దిగియట్టు, దిగించు, ఇరుకుచోటు, పొడ; కు. ఇరియని. నొక్కు; త. ఇటుకు. దిగియ, దృఢమగు; ఇఠుకుక్కు. దిగించు, దిగియగట్టు, దిగిగొట్టు, చిక్కలడు; ఇఠుకక్కుమ్. దిగువు; ఇఠుకల్. సంకోచం; మ. ఇఠుకక్కుమ్. దిగువు; ఇఠు కుక. దిగియ; ఇఠుకుక్కుక. గట్టిగాకట్టు, నొక్కిపట్టు; కోట. ఇర్. దిగియ; ఇర్. దిగియ, నొక్కు, క్రిక్కిరియ; కుఱ. యహవ. మెరిపెట్టు, నొక్కు; యవక. తానువు, మెరివేయు; కువి. ఇరిఇత్తలి. అడ్డకట్టు; పో. చూ. కురు. ఎట్టో. ఒకచో చిక్కుకొను, దుస్తులు మొ. దిగుకగు; చూల్లో. ఎట్టో. మూయు, చెరచెట్టు; ఎట్టోవా. అడ్డగడియ.

* < మూ. ద్రా. ఇఠి + ఉంకో.

ఇఠుకటము చూ. చూ. ఇఠుకటము. వి. 1. ఇరుకు చోటు; 2. ఇక్కుట్టు, చిక్కు, భార. ఇఠుకాటము చూ.చూ. ఇఠుకటము. వి. 1. ఇరుకుచోటు; 2. ఇక్కుట్టు, చిక్కు, భార. ఇఠికికొను చూ. ఇరికికొను, ఇరుకుకొను, ఇరుక్కుకొను, ఇఠుకుకొను. అ. క్రి. 1. ఇరుకైన తావులో కూర్చొను; 2. అడగు; 3. చిక్కుకొను. ఇఠికింపు 'ఇటుకు' యొక్క ప్రేరణార్థకం. చూ. ఇరుకించు. స. క్రి. ఇముడజేయు, ఇరుకజేయు. క. ఇఠికిను, ఇఠికిను, ఇఠికిను. నొక్కు, అడుచు. ఇఠుకటము చూ. ఇరకటము, ఇరుకటము, ఇరుకాటము, ఇఠుకటము, ఇఠుకాటము, ఇఠు కటము, ఇఠుకాటము. వి. 1. ఇరుకుచోటు. భార.విరా. 5.218; 2. మోనవుమాట. ద్వి. హరిశ్చ. హ. 1414; విఠ. ఇరుకైనది. భార. సా. 125. ఇఠు కాటము చూ. చూ. ఇఠుకటము. వి. ఇరుకుచోటు, విఠ. ఇరుకైనది. ఇఠుకొను చూ. చూ. ఇఠికికొను. అ.క్రి.

1. నిలుకడయగు; 2. పట్టుకొను. ఇటుకుడు చూ. ఇటు కటము. వి. దాదకం. పి. శకు. 3.162. ఇటుకువడు అ.శ్రీ. ఆరటపడు, సంతాపించు. ఇటుకుమెడ వి. పొట్టిమెడ, అంటుమెడ. ఇటుకుమాను వి. గొడ్డులోనికి రాకుండా మనుమలు నడవటానికి పీలుగా దారికి అడ్డంగా పాతిన వంగల గుంజ. ఇటుకువీధి వి. నన్నని వీధి, నందు.

ఇటుకుకొను చూ. ఇటుకు.

ఇటుకుడు చూ. ఇటుకు.

ఇటుకువడు చూ. ఇటుకు.

ఇటుకుమెడ చూ. ఇటుకు.

ఇటుకుమాను చూ. ఇటుకు.

ఇటుకువీధి చూ. ఇటుకు.

ఇటుకు రూ. ఇగ్గు. పో.చూ. విలుగు. అ.శ్రీ. పరాజయం పొందు.

పో. చూ. క. ఐదు. విరుగు, అలయ.

ఇటుము! వి. మూల, మరుగుదోటు. దాగ. 8.496.

క. ఇటుంబు. ఇరుకుదోటు, రానినయం, పారువయం; పో.చూ. క. ఇటుంపు, పొడ, గుట్ట.

ఇటుము! రూ. ఇరగు. అ.శ్రీ. పొడియగు.

ఇటుముకొను అ.శ్రీ. మరుగువడు, మాయమగు. దా.రా. 5.1080.

ఇటుముకొను చూ. ఇటుము.

ఇట్టి రూ.చూ. ఇట్టి. వి. జింక. దార. ఆది. 5.49.

ఇట్టిగోజుము వి. కస్తూరి. మను. 4.14. ఇట్టిదాల్చుదావ వి. విష్ణువు, వ్య. చంద్రునిదావ. < ఇట్టి + దాల్చు. దావ. ఇట్టిపోతు వి. మగ జింక. మను. 4.22.

ఇట్టిగోజుము చూ. ఇట్టి.

ఇట్టింకు చూ. ఇటుకు. వి. మిక్కిలి యింకుట.

క. ఇటుకు, ఇక్కు. నొక్కు, దిగించు; ఇజించు, ఇటుంకు. నొక్కబడినది.

< క. ఇటింకు.

ఇట్టింకు(జూపు) (-చూపు). వి. క్రిగండి చూపు. కవిక.

3.226. ఇట్టింకులింకు స.శ్రీ. భయపెట్టు. భీమ. 2.37.

< ఇట్టింకులు + ఇంకు! + ఇంచు. ఇట్టింకులింకు అ.శ్రీ.

1. కుంగబడు. భీమ. 2.77; 2. నశించు. భీమ. 3.66;

3. మిక్కిలి కుప్పించు, క్షీణించు. ఆము. 4.48; 4.

వస్తుండు, ఉపవసించు. ఆము. 4.68; 5. భయపడు

< ఇట్టింకులు + ఇంకు!. ఇట్టింకులు (నమాసాల్లో మాత్రమే

ప్రయుక్తం). వి. మిక్కిలి యింకుటలు. ఇట్టింకులుచేయు

స.శ్రీ. అణచు. శృం.నై. 7.193.

ఇట్టింకు(జూపు) చూ. ఇట్టింకు.

ఇట్టింకులింకు చూ. ఇట్టింకు.

ఇట్టింకులింకు చూ. ఇట్టింకు.

ఇట్టింకులు చూ. ఇట్టింకు.

ఇట్టింకులుచేయు చూ. ఇట్టింకు.

ఇట్టిదాల్చుదావ చూ. ఇట్టి.

ఇట్టిపోతు చూ. ఇట్టి.

ఇట్టియ రూ. ఇర. వి. పార్శ్వం, వక్క.

పో. చూ. క. చిత్తి. వీరివక్క, ప్రదేశం, స్థానం, సరి హద్దు, రెక్క, ఈక; మ. చిఱకు, రెక్క, పొలును.

ఇట్టువి ఇదంకం. అం.దా. 46.51 (ఇది కేతన పరిభాష).

ఇటీ- రూ.చూ. ఇట్టు!. నమాసాల్లో మాత్రమే వస్తుంది. వి. ఇట్టు.

ఇల్లిర్థ వి. దాసి. < ఇల్- + బర్థ. అర్థవివరి. ఇల్లిర్థి

రూ.చూ. ఇలువడి. మంచినడక. పద్య. 9. ఇల్లిరున రూ.

చూ. ఇలువరున. ఇందివంతు, ఇందివారిగా, ఇంది ఆదా

రం. ఇల్లిరువు రూ.చూ. ఇలువేలువు, పండి. చ. దీక్షా.

3. వ.

ఇలకరించు రూ.చూ. ఇలుకరించు. స.శ్రీ. వర్ణ దిగించు.

ఇలకజుచు రూ. ఇల్కజుచు, ఈలకరచు, ఈలకజుచు, ఈల్క-

జుచు, అ.శ్రీ. దిగబట్టు. దా. రా. 5.702; అ.శ్రీ. మీది

వండ్లు కింది వండ్లతో గడియ దిగించు. ఆము. 5.13.

క. ఇల్లి. గ్లానిచెందు, అలనటచెందు, ఓటమి చెందు,

పెనుచూపు; ఇల్లిచ్చు. అలనట, గ్లాని, నిరాశ; ఇల్లికు.

అలనటచెందు; మ. ఇల్లిచ్చుల్. అలనట; కోట. ఎల్లిచ్చ-

(ఎల్లిచ్చ), ఇల్లి. ఎగ్గొన.

ఇలకోడి రూ. ఈలకోడి. చూ. ఈల వరుగు. వి. కీచురాయి,

చిమ్మట.

క. చిల్లవంటు, చిల్లయ్య. చిమ్మట; చిల్లవంటు,

చిల్లవీటు, చిల్లిటు, చిల్లి, చిల్లిజు. కీచురాయి; చిల్.

గోల, చప్పుడు; చిలుకీటు. గోలపెట్టు; చిలయ్య.

ద్వనించు, ప్రతిధ్వనించు; మ. చిల. చప్పుడు; చిలిక్క.

దిగ్గరగానవ్వు; చిలిక్క. గడవిడచేయు, కిచకిచమును;

చిల్లవీటు, చిలిటు, చిటు. కీచురాయి; వర్తి. చిల్లిగి.

కీచురాయి.

ఇల (చప్పుడు) + కోడి (కీటకాలను నూచించే ప్రత్య

యం); పో.చూ. క. చువర్-కొ-కోటి. కీచురాయి.

< చిల (< మూ. చా. *చిల్.) + కోడి.

ఇలటము చూ. ఇల్లు!. రూ.చూ. ఇల్లటము. పండి.చ. పురా. 98.

ఇలతయేను వి. అభ్యర్థన.

మ. ఇల్లతియాన్, వినతి;

హిం. ఇల్లతియాన్. నివేదన, అభ్యర్థన; ఉ. ఇల్లతి

మాన్. స్రావ్యనచేయు; పార. అర. ఇల్లతియాన్.

అభ్యర్థన;

ఇలంత చూ. ఇల్లింద.

ఇలంతిరు వి. ఒక రకం ముళ్లకంప.

ఇలపావ వి. కత్తి మొనవరె కోనుగా ఉండే చేప కొమ్ము,

మంత్రించడానికి వాడే చేప కొమ్ము.

ఇల్లవ. ఒకరకం చేప; పాయ. ఖండం.

ఇలపీట వి. కత్తిపీట.

నం. ఈలి, ఈలి. ఆయుధ విశేషం; ప్రా. ఇలి.

వస్త్రవిశేషం; పా. ఇలి. ఒకరకం కత్తి; హిం. ఈలి,

ఈలి, ఇలి. చిన్నకత్తి.

< ప్రా. ఇలి + పీట.

ఇలవ చూ. ఎరివ. వి. రావిచెట్టువంటి ఒకరకం చెట్టు.

ఇలవరము రూ. ఇదవారం, ఇలారము, ఇలారు, ఇలువరము

ఇలువారము, ఇల్లారీ, ఇల్లారు. వి. 1. గడ్డితో చేయబడిన బుట్ట; 2. గుండ్రంగా వేసిన పశువుల కొట్టం; 3. ఒక చోటినుండి మరొక చోటికి తీసుకుపోవటానికి పీలయ్యే గుడిసె; 4. వలయాకారం; 5. పైరు రక్షణ కోసం చేసే చుట్టూ తడికలతో కట్టిన కంచె; 6. గుండ్రటి పెంకుకప్పు; 7. గరిసెల మీద, గుమ్మాలమీద పెట్టే గడ్డిమూత.

క. ఎఱికిల్, ఎఱికి. కప్పు. కప్పు కువయోగించే గడ్డి మొ.; త. ఇఱవారమ్, ఇఱవాణమ్. ఇంటి ముంజూరు; ఇఱపు. లోపలివైపు; వాలుగా ఉన్న కప్పు లోపలి భాగం, ముంజూరు; ఇఱై. వాలుగానున్న కప్పు లోపలి భాగం, ఇంటి ముంజూరు; వారమ్. కొండవాలు, లేదా చరియ; కొడ. ఎఱికి. ముంజూరు; మ. ఇఱ, ఇఱకాలి, ఇఱయిఱ్ఱమ్. ఇంటిముంజూరు; ఇఱమ్ము. ముంజూరు; ఎక్కుటకు, దిగుటకు అలవికాని (కొండ మొ.) నిటారైనచోటు; ఇఱవారమ్. పంచపాళి; కొలా. రేప. కొండ యొక్క దిగువచరియ.

ఇలవేలుపు చూ. ఇలు¹.

ఇలవేల్పు చూ. ఇలు¹.

ఇలా¹ చూ. ఇ². క్రి. విఠ. ఈవిధంగా.

ఇలా² వి. ద్యాన, చింత. న. క్రి. ఒక పనిలో మనస్సును లగ్నం చేయు.

ఉ. ఎలలా, ఆక్ర, శ్రద్ధ. ఆర. ఎలలా, శ్రద్ధ, ఆకాంక్ష.

< ఉ. ఎలలా.

ఇలాకా చూ. ఇలాకె, ఇలాఖా, ఇల్యాకీ. వి. 1. సంబంధం; 2. అధికారానికి లోబడి ఉండే ప్రదేశం; 3. స్వాధీనం; 4. ఉండుడుగత్తె; 5. ఆక్రమ సంబంధం; 6. పరాధీనత; 7. కాఖ.

నే. ఇలాక, ఇలాఖా, రాష్ట్రం. ప్రాంతం, జిల్లా, అధికారం, అధికారానికి లోగానున్న ప్రాంతం; ఇలాకా. దేశం; మ. రా. ఇలాఖా. హక్కు, కుటుంబం, రాష్ట్రం, పరగణా; హిం. ఉ. పార. ఇలాకా. బంధుత్వం, సంబంధం, జమిందారీ; అర. అలాక్, ఇలాకా;

క. ఇలాకై. హక్కు, సంబంధించిన, పట్టణానికి చేరువలో వున్న గ్రామం, అధికారానికి లోబడిన ప్రదేశం, స్వాధీనం, కాఖ, జిల్లా పరగణా; మ. ఇలాకె. కాఖ; త. ఇలాకా. జిల్లా, అధికారానికి లోబడిన ప్రాంతం, కాఖ.

< ఉ. ఇలాకా.

ఇలాకాచేయు ఆ.క్రి. స్నేహించేయు. ఇలాకాదాటలు వి. ఆక్రికులు. ఇలాకాపుచ్చుకొను న. క్రి. పరిగణించు, పూచీ తీసుకొను, బాధ్యత వహించు. ఇలాకావాండ్లు వి. ఆక్రికులు. ఇలాకావాళ్లు వి. ఆక్రికులు.

ఇలాకాచేయు చూ. ఇలాకా.

ఇలాకాదాటలు చూ. ఇలాకా.

ఇలాకాపుచ్చుకొను చూ. ఇలాకా.

ఇలాకావాండ్లు చూ. ఇలాకా.

ఇలాకావాళ్లు చూ. ఇలాకా.

ఇలాకీ చూ. చూ. ఇలాకీ. వి. ఇలాక్ దేశంనుండి కొనిరాబడ్డ వస్తువిశేషం; వస్తువిశేషమనే అర్థంలో ప్రకృత ప్రయోగం.

హంస. 5.356.

ఇలాకె చూ. చూ. ఇలాకా.

ఇలాఖా చూ. చూ. ఇలాకా.

ఇలాటి చూ. ఇ². విఠ. ఇటువంటి.

ఇలాతి చూ. చూ. విలాతి. వి. విదేశం.

ఇలాతికాయ వి. వేరు సెనగకాయ. బహుళ; ఇరర దేశాల నుండి కొని రాబడ్డది గనుక ఈ పేరు వ్యవహారంలో స్థిర పడి ఉంటుంది.

ఇలాతికాయ చూ. ఇలాతి.

ఇలాయ చూ. చూ. ఇలాయా. వి. చుట్టూ వస్తులు వేసే దివిటి.

ఇలాయి చూ. చూ. ఇలాయా. వి. ఒక రకం దివిటి. హంస.

3.23, రంగా. 3.145.

ఇలాయజలాయి వి. బాధ్యత లేకుండా సోమరిగా తిరుగు వాడు.

ఇలాయా చూ. ఇలాయ, ఇలాయి, విలాయి. వి. ఒకరకం దివిటి. రంగా. 3.145.

ఒ. హిం. ఉ. ఇలాహీ. పునీతం, దాతృత్వం; పార.

ఇలహీ. భగవత్సంబంధమైన.

< ఉ. ఇలాహీ.

ఇలాయాబుద్ధి వి. ఒక రకం దివిటి, దీపం బుద్ధి.

ఇలాయాబుద్ధి చూ. ఇలాయా.

ఇలారము చూ. చూ. ఇలవరము. గోడలులేని ఎత్తుడు గుడిసె.

ఇలారు చూ. చూ. ఇలవరము, గుడిసె.

ఇలారు వి. ఒక రకం దివిటి.

మరా. ఉ. ఆర. హీలాల్. దివిటి;

క. ఇలాల్, ఇలాలి. పర్వదినాల్లో ఉపయోగించే దివిటి; కుక. ఇలాల్, హీలాల్.

< ఉ. హీలాల్.

ఇలాసం వి. మేకులోని పదునైన అంచు.

ఇలాసము వి. తేదికి వేసుకోవటం.

ఇలి¹ వి. ఎంగిలి మెతుకు. శృం. నై. 7.52.

నం. ఇడా. ఆహారం; ఇరా. త్రాగదగిన ఆహార విశేషం; ఇలా, ఇలా; ప్రా. ఇలియా. పంచదార, అన్నముతో చేసిన ఆహార విశేషం;

క. ఇలై. ఆహారం.

< ప్రా. ఇలియా. అర్థవిపరి.

ఇలి² చూ. ఎలుక. వి. ఎలుక.

క. ఇలి, ఎలి. ఎలుక; కొడ. ఎలి; కుక. ఎలి, ఇలి; త. ఎలి. ఎలుక, పందికొక్కు; మ. ఎలి; కోట. ఎలు; కొడ. ఎల్వి; గోం. అల్లి; కొడ. ఎల్క; కుక. ఎల్డి; దువి. దండిహీరెలి. పందికొక్కు; పర్తి. ఎల్. ఎలుక; కొలా. ఎల్క; నాయకీ. ఎల్క; బ్రా. హల్.

< మూ. బ్రా. *ఎల్.

ఇలింద చూ. చూ. ఇల్లింద. వి. ఇండ్రవర్ణ (Diotpyroschlorylon).

ఇలిపాపాణము చూ. ఉల్లిపాపాణము. వి. ఎలుకలు పట్టే బోను;

< ఇలి. + నం. పాపాణ-. రాయి; విషం అని అర్థవిపరి.

ఇలివెండ చూ. చూ. ఇల్లింద. వి. ఇండ్రవర్ణ (a tree,

Diospyroschloxyton).

ఇలు! య.చూ. ఇల్లు! వి. 1. ఇల్లు. భార. ఆది. 6.180;
2. గృహకృత్యం. మను. 1.53, నిర్వ. రా. 9.52;
3. కుటుంబం.

ఇలవేలుపు య.చూ. ఇలువేలుపు. ఇలవేలుపు య.చూ.
ఇలువేలుపు. ఇలువూచి వి. ఇల్లు విడువనిది. ఇలుజట్టు వి.
(దయాన్ని పారదోలటానికి) ఇంటిచుట్టు తిరగటం. <ఇలు
+చుట్టు. ఇలుదొర వి. ఇంటి యజమాని. ఆం.దా. 2.176.
ఇలునింపడము వి. సూతన వధూవరుల గృహ ప్రవేశం.
ఇలునింపుట వి. సూతన వధూవరుల గృహ ప్రవేశం.
ఇలువట్టు పో.చూ. ఇంటిపట్టు. వి. 1. ఇంటి స్థలం. హరి.
ఉ. 1.36; 2. నివాస స్థలం. త. పట్టు. ఒకని ఆధీనంలో
ఉన్న స్థలం; అనేక గ్రామాలు గల కేళ భాగం. ఇలుపాడు
వి. నికేళనం. ఇలుతేడు వి. ఇంటి యజమాని. నీలా.
8.56. ఇలువడి య. ఇల్లడి. వి. 1. మంచి నడవడి.
భార. ఆను. 1.285, ఏక. 7.152; 2. కురీనత, మంచి
పంశంలో వుట్టటం. భార. కాంతి. 3.108; 3. పాతి
ప్రత్యం. భార. ఆను. 1.285; 4. ఆధిమానం. పో.చూ.
త. ఎట. నడవడి. ఇలువరుస య. ఇల్లరుస. వి.
1. ఇంటి పంకు. భార. ఆది. 6.264; 2. కుల మర్యాద.
భాగ. 9.382; 3. పాతిప్రత్యం, మంచి నడత, అధిమా
నం, పంకానుక్రమం. ఇలువిందు వి. అతిథి. బసవ. 1831.
ఇలువేలుపు య. ఇలవేలుపు, ఇలవేలుపు, ఇలువేలుపు,
ఇల్యేలుపు. వి. ఇంటి వేలుపు. కళా. 1.2. ఇలువేలుపు
య.చూ. ఇలువేలుపు. హరి. ఉ. 9.47.

-ఇలు! య.చూ. -ఇల్లు!. కొన్ని రాకువులపై చేరే అంతా
గమం. ఉదా.: రంజిలు, రాగిలు.

ఇలుకరించు ఇలుక్ + (5) + ఇంచు. య. ఇలకరించు. చూ.
ఇలకటచు. న.క్రి. ఇగిరించు, తెరచు. వరాహ. 10.30.

త. ఇలి. నవ్వు, అవహసించు, ఇగిరించు; మ. ఇలి.
కృతీకారంతో కూడిన ఇగిరింపు; ఇలిక్క. ఇగిరించు;
ఇలిప్ప. ఇగిరించటం.

<మూ.ద.ద్రా. ఇలక్.

ఇలుకు య. ఇల్లుకు. వి. బెణకు, తొలగు. అ.క్రి. బెణకు,
బహుళా. 3.29.

క. ఇలికు. నలగగొట్టు; ఇలుకు, ఉళుకు, ఉల్లు,
ఉలుకు, ఉలకు, ఉల్లు. బెణకు; పో.చూ. ఉలకు,
ఉలుకు, ఉల్లు, ఉల్లు. కంపించు, వణకు, గందరగోళ
పడు; తు. ఉళుకుని, ఉలుకుని, ఉల్లుని. బెణకు;
ఉలుకు. బెణకు; త. ఉళుక్కు. బెణకు, స్థానభ్రంశమగు,
పట్టుదవ్వు; వి. బెణకు; ఉల్లై. అవయవాల్లో నొప్పిపుట్టు;
చుళుక్కు. బెణకు, కందరాలు పట్టుకవ్వు, వేళ్ల పట్టు
కవ్వు; చులి. భాదపడు, విరుగు, వగులు; మ.
ఉళుక్కుక. స్థాన భ్రంశమైన, పట్టుకప్పిన; చుళుక్కు;
కాద. తిక్ - (తిక్కి-). బెణకు.

<మూ.ద్రా. *చుల్-.

ఇలుకూచి చూ. ఇలు!.

ఇలుగు య.చూ. నీలుగు న.క్రి. నీలుగు, చచ్చు. భార.

శబ్ద. 1.51, దా.దా. 4.266.

ఇలుజట్టు చూ. ఇలు!.

ఇలుదొర చూ. ఇలు!.

ఇలునింపడము చూ. ఇలు!.

ఇలునింపుట చూ. ఇలు!.

ఇలువట్టు చూ. ఇలు!.

ఇలుపాడు చూ. ఇలు!.

ఇలుతేడు చూ. ఇలు!.

ఇలువడి చూ. ఇలు!.

ఇలువరము య.చూ. ఇలవరము. వేంక. పంచ. 4.416.

ఇలువరుస చూ. ఇలు!.

ఇలువారము చూ. ఇలవరము.

ఇలువిందు చూ. ఇలు!.

ఇలువేలుపు చూ. ఇలు!.

ఇలువేలుపు చూ. ఇలు!.

ఇల్లుఅను య.చూ. ఇలకటచు.

ఇల్లు య.చూ. ఇలుకు. అ.క్రి. బెణకు, తొలగు. వి. బెణకు,
తొలగడం. బహుళా. 3.29.

ఇల్లిర్ల చూ. ఇల్.

<ఇల్ (<ఇలు!)+లిర్ల. అర్థవివరి.

ఇల్లి అవ్య. వ్యతిరేకార్థకం, లేదు. పి.శకు. 1.50, చంద్ర. 2.29.

క. ఇల్లి. ప్రథమ పురుష వ్యతిరేకార్థక రూపం; ఇది
మూడు పురుషలయందు, రెండు లింగాల్లోను, రెండు
వచనాల్లోను, వాదబదులతోంది; లేదు; పో.చూ. ఇలి.
కేళపోవటం; ఇల్లా యొక్క సంక్షిప్త రూపం; ఇల్లి
యొక్క మామూలు సంక్షిప్త రూపం. ఇల్; తు. ఇల్లి.
లేదు; ప్రవేశించ లేదు; మ. ఇల్లి. ప్రవేశించదు,
అక్కడ లేదు; త. ఇల్లి. లేదు; మ. ఇల్లి.
ప్రవేశించదు, అక్కడ లేదు; గోం. హల్, హల్లై. లేదు,
కాదు; తు. నిడ. లేదు; తు. హల్లై; పర్తి. చిల.
లేనిది; పో.చూ.మాల్తో. చిల. నిషేధించటం; కొండ.
సిలి. లేదు.

<క. ఇల్ల <మూ.ద.ద్రా. *ఇల్ <మూ.ద్రా. *చిల్.

ఇల్లిటకాడు చూ. ఇల్లు!.

ఇల్లిటపుటల్లుడు చూ. ఇల్లు!.

ఇల్లిటము చూ. ఇల్లు! య. ఇలటము, ఇల్లంట్టము, ఇల్లర
కము, ఇల్లిటికము, ఇల్లాటము. వి. అల్లుడు అత్తవారింట్లో
చేసే కాపురం. హర. 5.4, నిరంకు. 1.6.

త. ఇల్లిఅమ్. గృహజీవనం; పో.చూ. అబమ్. అన్ని
వర్ణాలవారు ఆచరించవలసిన విధులు.

ఇల్లడ య. ఇల్లడము, ఇల్లెడ. 1. ఆడిగినవ్వుడు తిరిగి ఇచ్చే
పద్ధతిని ఇంకొకరిదగ్గర దాచిన దనాదికం. భార.నదా.
1.103, ఆశ్ర. 1.93, ఆము. 5.135; 2. అప్పగించ;
3. కాపురము; 4. ఎలుబడి.

క. అడ. కాకట్టు; అడవు; త. ఇల్లెడై. జాగ్రత్త
కోసం ఇంట్లో దాచియుంచిన వస్తువు, కాకట్టు; అడై.
కుదువపెట్టినది, దాచటానికంగీకరించినది.

ఇల్లడదనము వి. కుదువపెట్టిన సొమ్ము. మార్క. 2.118.

ఇల్లడమావిది వి. ఇల్లడగా ఉంచబడిన శ్రీ. వి.వ. 5.151. ఇల్లడయిదు స.శ్రీ. దాచియుంచు. భార.నవా. 27, ఆశ్ర. 1.98. ఇల్లడపెట్టు స.శ్రీ. కుదువయుంచు, భద్రంగా దాచి అడిగిన వెంటనే ఒప్పగించమని యిచ్చు. భార.విరా. 2.211, విశ్ర. 7.622. <ఇల్లడ+పెట్టు. ఇల్లడసొమ్ము వి. కుదువపెట్టిన సొమ్ము, దాచిన ఆస్తి. భార.ఆర. 4.294.

ఇల్లడధవము చూ. ఇల్లడ.
ఇల్లడమావిది చూ. ఇల్లడ.
ఇల్లడము రూ.చూ. ఇల్లడ.
ఇల్లడయిదు చూ. ఇల్లడ.
ఇల్లడపెట్టు చూ. ఇల్లడ.
ఇల్లడసొమ్ము చూ. ఇల్లడ.
ఇల్లంబ్రము చూ. ఇల్లు¹. రూ.చూ. ఇల్లటము.
ఇల్లంద చూ. ఇల్లింద. వి. ఇంద్రవర్తి.
ఇల్లము చూ. ఇరువలము. వి. రెండు వలాల ఇరువు.
ఇల్లరకము చూ. ఇల్లు¹. రూ.చూ. ఇల్లటము.
ఇల్లరి చూ. ఇల్లు¹.
ఇల్లరికము రూ. అల్లరికము. చూ. ఇల్లు¹. చూ. ఇల్లటము.
ఇల్లలికము చూ. ఇల్లు¹. రూ.చూ. ఇల్లటము.
ఇల్లవ రూ.చూ. ఇల్లము. వి. ఒకరకం చేప.
ఇల్లా వి. ఒక ఆట గెలుపు.

ఉ.అర. ఇల్ల. ప్రతిష్ఠ. శవకం.
ఇల్లాకు చూ. ఇల్లు¹.
ఇల్లాటము చూ. ఇల్లు¹. రూ.చూ. ఇల్లటము.
ఇల్లాటి రూ.చూ. ఈలాటి. చూ. ఇ².
ఇల్లాపె చూ. ఇల్లు¹.
ఇల్లామల్లి పో.చూ. ఇల్లు. వి. కొండెగాడు. పిఠనుడు, చాడి కోడు. హర. 7.125.

క. ఇల్లామల్లి. చాడి. వెన్నుపోటు, అల్లరిపిల్ల; క. ఇల్లాతతుమ్-పొల్లాతతుమ్. అనక్క ప్రచారం; మ. ఇల్లాతవాక్కుకల్. కల్లమాటలు.

<క. ఇల్లామల్లి.

ఇల్లామల్లికవము వి. వడరుదోతుకనం, కొండెగాని కనం. క. ఇల్లామల్లికన. ఇల్లామల్లిపద్ధలు వి. కొండెపూటలు.

ఇల్లామల్లికవము చూ. ఇల్లామల్లి.
ఇల్లామల్లిపద్ధలు చూ. ఇల్లామల్లి.
ఇల్లాయము చూ. ఇల్లు¹. వి. ఇంటివన్ను.

<ఇల్లు+నం. ఆయ-.

ఇల్లాయి వి. ఒకరకం కలుపుమొక్క.
ఇల్లారీ చూ. ఇలవరము. వి. పెద్దమూత; గవాక్షి మూత కావచ్చు.
ఇల్లారు రూ.చూ. ఇలవరము. వి. 1. గవాక్షిని మూసే గంప; 2. ఇంటిపైభాగంలో దాన్యం నిలవచేసుకోవటానికి రాతితో కట్టిన కొట్టు.
ఇల్లారికవము చూ. ఇల్లు¹.
ఇల్లారు చూ. ఇల్లు¹.

ఇల్లి పో.చూ. ఇల్లు. వి. నిరాహారం, ఉపవాసం. ఆం.దా. 2.175.

ఇల్లిగ్గులు పో.చూ. ఇగ్గు². వి. 1. తగ్గుదల. ఉ.పా. 5.166; 2. మిక్కిలి వెనుదీయటం.

క. ఇలంగు. దిగటం, కిందికి రావటం; ఇలయబిలు, ఇలయనూకిను. కిందికి వడటం; ఇలకె. దిగటం; ఇలకు, ఇలుకు. కిందికి పోవటం; తు. ఇలి, ఇలి; క. ఇలంగు.

ఇగ్గు<కు. ఇళి(గు), *ఇలి(గు).

ప్రా.తె. *ఇలిగు+ప్రా.తె. *ఇగ్గు; ప్రా.తె. *ఇలిగు-, *ఇగ్గు లకు. కిందికొరగటం అని అర్థం.

ఇల్లింక రూ.చూ. ఇల్లింద. వి. పులిచేరుచెట్టుమాదిరి ఒకరకం చెట్టు; దనిలిపరుగులు దీని ఆకులు తింటాయి.

ఇల్లింద రూ. ఇలంత. ఇలింద, ఇలివెంద, ఇల్లింత, ఉలింద, ఉల్లింద, ఉల్లెందు. వి. ఇంద్రవర్తి.

ఇల్లిముక్కు వి. పగిలి నెత్తురుకారే ముక్కు.

పో.చూ. క. జిల్లి. చిన్న కంఠ. క. ఇల్లిముక్కు. ముక్కునుంచి నెత్తురు కారటం, చిల్లిముక్కు, ముక్కుకొన. చిల్లిముక్కుటై. ముక్కులోనుంచి నెత్తురు కారటం; మ. చిల్లి. కంఠ.

ఇల్లింపులు చూ. ఇల్లు¹.

ఇల్లిసె వి. చేప.

సం. ఇల్లిశ, ఇల్లిశ. ఒకరకం చేప; నే. హిల్ సా. ఒ. హిం. ఇల్లిశ, ఇల్లిశి. హిల్లా అనే చేప. ఆర. ఇలిహి.

<సం. ఇల్లిశ-.

ఇలు¹ రూ. ఇలు, ఇల్. వి. 1. ఇల్లు, వానస్థలం. భార.ఆది. 4.194. 2. ఇంటివని. విజ్ఞా.వ్యా. 80; 3. కుటుంబం, కులం, వంశం. కవిరా. 3.133; 4. రాశిచక్రంలో గడి; 5. రెక్కలలో బోటు, గడి; 6. పన్నె దండెలకు దిగించిన పల్లం మద్య వెలిది; 7. చదరంగపు గడి; 8. మంచము నేతలో గడి, అనుసోసిన నూలులో పైకి కిందికి వచ్చిన రెండు పోగుల మద్యగడి.

క.కు.గోం. ఇల్. ఇల్లు; కొడ. ఇల్-అల్లన. నంబంది. క. ఇల్. చోటు, ఇల్లు, కుటుంబం, నక్షత్ర సముదాయం; ఇల్లకం, ఇల్లమ, ఇల్లిటమ్, ఇల్లు; మ. ఇల్, ఇల్లమ్. ఇల్లు; కొండ. ఇలు, ఇల్లు; కు. ఇదు; కవి. ఇల్లా, ఇల్ల. బ.వ. ; ఇల్లు; పర్తి. ఇల్ పొది, ఇంటి కప్ప; కొలా.నా. ఎల్ల. ఇల్లు.

<మూ.ప్రా. *ఇల్.

ఇలిటము వి. అల్లుడు అత్తవారింట్లోనే ఉండిచేసే కాపురం. వండి. చ. 2.98 పు. ఇల్లిటకాడు రూ.చూ. ఇల్లటము. వి. అత్తవారింట్లో వుండే అల్లుడు. ఇల్లిటపుటల్లుడు చూ. ఇల్లటము. వి. అత్తవారింట్లో వుండే అల్లుడు. విశ్ర. 7.161, కళా 4.60. ఇల్లిటము వి. అల్లుడు అత్తవారింట్లో చేసే కాపురం. ఇల్లింబ్రము రూ.చూ. ఇల్లటము. ఇల్లిరకము రూ. చూ. ఇల్లటము. ఇల్లిరి వి. ఇంటి వన్ను. ఆం.దా 2.192. ఇల్లిరకము రూ.చూ. ఇల్లటము. ఇల్లిలికము వి. ఇల్లటము. ఇల్లాకు వి. ఇంటి

పెరడు. ఇల్లటము వి. ఇల్లటము. ఇల్లాపె వి. 1. గృహ
యజమానురాలు. మల్లదూ. పై. 21; 2. దార్య. <ఇలు
+ ఆపె. ఇల్లాయము వి. ఇంటిపన్ను. ఇల్లాలితనము
ఇల్లాలు + ఇ-తనము. వి. పాతివ్రత్యం. అహల్యా. 3.39.
ఇల్లింపులు చూ. ఇలునింపడము, ఇలునింపుట. వి. నూతన
వదూవరుల గృహప్రవేశం. ఇల్లాలు రూ. ఇల్లుటాలు. వి.
1. గృహిణి. హర. 7.125; 2. శ్రీ; 3. పతివ్రత;
4. దార్య. ఇల్లు + ఆలు. త. ఇల్లాల్. దార్య. గృహ
యజమానురాలు. ఇల్లుటాలు రూ.చూ. ఇల్లాలు. వి. దార్య.
శ్రీ. నీలా. 1.71.
-ఇల్లె? రూ. -ఇలు? ప్రత్య. కొన్ని రాకువులపై చేతే అంతా
గమం. ఉదా. రంజిల్లు, రాగిల్లు.
ఇల్లుటాలు చూ. ఇల్లు?.
ఇల్లెడ రూ.చూ. ఇల్లడ.
ఇల్లెము రూ. ఇల్లన. వి. ఒకరకం చేప. హంస. 4.187.
ఇల్వడి చూ. ఇల్-.
ఇల్వరున చూ. ఇల్-.
ఇల్వాకి రూ.చూ. ఇలాకా.
ఇల్వేలుపు చూ. ఇల్.
ఇవ రూ.చూ. ఇవము. వి. చరి, శైత్యం. కాశీ. 1.187.
ఇవక పో.చూ. ఇవము. వి. చరి, శైత్యం. ఆం. దా.
1.85.
నం. హిమక, చరి, శేమ, చెమ్మ, మంచు.
<నం. హిమక-.
ఇవతల (తల. పక్క) రూ.చూ. ఈతల. క్రి.విణ. 1. ఈనరి
కాలం. రాదా. 3.57; 2. ఈనరిఒడ్డు. ఆం.దా. 1.155;
3. ఈనరి ప్రదేశం.
ఇవతళించు చూ. ఇవము.
ఇవతాళించు చూ. ఇవము.
ఇవతాళింపు చూ. ఇవము.
ఇవపుగుబ్బరి చూ. ఇవము.
ఇవము రూ. ఇగము, ఇవ, ఈము. వి. 1. శైత్యం, చల్లదనం.
కాశీ. 1.137; 2. మంచు, నీలా. 3.45; విణ. చల్లనిది.
ఆం.దా. 1.80.
నం. ప్రి. పా. హిమ- చరి, మంచు;
క. హివ; త. మ. ఇనుమ,
<నం. హిమ-.
ఇవతళించు చూ. ఇవతాళించు. అ.క్రి. చల్లనగు, శీతలమగు.
కవిక. 3.222. ఇవతాళించు రూ.చూ. ఇవతళించు. అ.క్రి.
1. చల్లనగు. శృం.నై. 3.34, ప్రబోధ. 3.46; 2. గడ్డకట్టు.
హర. 4.14. ఇవతాళింపు చూ. ఇవతాళించు. వి. చల్ల
దనం, శైత్యం. ఆం.దా. 1.81. ఇవపుగుబ్బరి చూ. ఇవము.
వి. హిమాలయ పర్వతం. వేంక. పంచ. 2.27. ఇవముకొను
రూ. ఇవముకొను. అ.క్రి. 1. కొంకరలుపోవు, చరిచే దాద
వదు. కాశీ. 6.44, పాండు. 4.5; 2. కడియు. ఇవముకొను
(-కొను) రూ.చూ. ఇవముకొను. అ.క్రి. 1. కడియు.
కళా. 4.80, యయా. 1.116; 2. శేమచే నిండు. ఇవము
మేవరి వి. నూరుగ్గుడు. అచ్చ. రా. 6.311 (వ్య. మంచును

రినేవారు). < ఇవము + మేవు + -అరి. ఇవమునూరు
వి. నూరుగ్గుడు. వ్య. మంచుకు శత్రువు. అచ్చ. రా. 4.39.
ఇవముకొను చూ. ఇవము.
ఇవముగొను చూ. ఇవము.
ఇవముమేవరి చూ. ఇవము.
ఇవమునూరు చూ. ఇవము.
ఇవరమామిడి రూ.చూ. ఇవరుమామిడి. వి. కమాలవృక్షం.
ఇవరి రూ.చూ. ఈవరి. క్రి. విణ. 1. ఈవైపు. దార. ఆశ్వ.
1.63; 2. ఇటువిమ్మట. దార. అను. 2.110.
<ఈవరిను.
ఇవాయి వి. వికారపు చేష్టలు.
ఇవి వి.న. ఇది; రూ. ఇవి. సర్వ. బి.వ. ఈ వస్తువులు.
క. ఇవు. ఈ వస్తువులు; కు. ఇంబు; ఉంబు; త.
ఇవ్, ఇవై; మ. ఇవ; గోం. వర్తి. ఇవ్; కు. ఈవి;
కువి. ఈవతి; నా. ఇదవ్.
<మూ.ద్రా. *ఇవ్-.
ఇవిరించు చూ. ఇవరు?.
ఇవుకు పో.చూ. ఈకున. విణ. తడి, బురద, శేమ.
ఇవుర(బాబు) చూ. ఇవురు?.
ఇవురించు చూ. ఇవురు?.
ఇవురిపోవు చూ. ఇవురు?.
ఇవురు? రూ.చూ. చిగురు. వి. చిగురు, మొగ్గ, మొలక. అము.
5.111.
ఇవిరించు రూ.చూ. చిగురించు. అ.క్రి. 1. చిగురించు;
2. ఎర్రనగు. ఇవురుచు? రూ.చూ. చిగురుచు. అ.క్రి.
చిగురించు, అంకురించు, మొలకెత్తు. ఇవురు(బోడి (-పోడి)
(?) రూ. చూ. చిగురు(బోడి. వి. శ్రీ (వ్య.) చిగురువలె
మనోజ్ఞురాలు. కృ. శకు. 2.70. ఇవురొత్తు రూ.చూ. చిగు
రొత్తు. అ. క్రి. అంకురించు, పొడచూపు. వేంక. పంచ.
3.301. ఇవుర్పు? రూ.చూ. చిగురుచు. అ.క్రి. అంకురించు.
ఇవురు? రూ. చూ. ఇగురు? అ. క్రి. 1. ఎండు, వట్టు,
కప్పించు. దార. దీప్య. 1.183, శల్య. 2.399; 2.
రీసమగు, సక్తమగు. దార. శాంతి. 6.117.
ఇవుర(బాబు) (-పాబు) అ.క్రి. ఇగిరిపోవు, ఇంకు. దార.
క్రోణ. 2.126. ఇవురించు రూ.చూ. ఇగిరించు? న.క్రి.
ఎండించు. ఇవురిపోవు అ. క్రి. ఆవిరియగు, ఎండిపోవు.
ఇవురుచు? రూ. చూ. ఇగురుచు? అ. క్రి. ఆవిరియగు.
ఇవురువంటకము రూ. చూ. ఇగురువంటకము. వి. అత్తెవరు
అన్నం. ఇవుర్పు? రూ.చూ. ఇగురుచు? అ.క్రి. ఆవిరియగు.
ఇవుర్వంటకము రూ.చూ. ఇగురు వంటకము. వి. అత్తెవరు
అన్నం.
ఇవురు? రూ.చూ. చిగురు. వి. పండి చిగురు.
ఇవురుచు? చూ. ఇవురు?.
ఇవురుచు? చూ. ఇవురు?.
ఇవురు(బోడి) చూ. ఇవురు?.
ఇవురుమామిడి రూ. ఇవరమామిడి. వి. కమాల వృక్షం
(Xanthochymus).
ఇవురువంటకము చూ. ఇవురు?.

ఇవరోత్తు యా. ఇవరు¹.
 ఇవర్దు¹ యా. ఇవరు¹.
 ఇవర్దు² యా. ఇవరు².
 ఇవర్వంతుకము యా. ఇవరు².
 ఇవరు యా.చూ. ఈవల. క్రి. విణ. ఈ వక్క, ఈవైవ.
 ఇవరుచ యా.చూ. ఇగులుచు. అ.క్రి. (వల్ల) ఇగిరించు.
 ఇవర్చు యా.చూ. ఇగులుచు. అ.క్రి. (వల్ల) ఇగిరించు.
 ఇవ్వరు యా.చూ. ఈవల. క్రి. విణ. 1. ఈ వక్షం, ఈ వక్క.
 కాశీ. 1.109; 2. ఇటు, ఈవైవ. దశా. 2.101.
 ఇవ్వి యా.చూ. ఇవి. నర్వ. ఇ.వ. ఈ వస్తువులు.
 ఇవరం వి. అర్థం, పొట్టిగా ఉండే భాగం.
 ఇవారా వి. సైగ. హడ, సూచన.
 నే. 2. ఇసారా. గుర్తు; హిం. ఇశారా. గుప్తప్రేరణం.
 గుర్తు; గు. ఇషారత, ఇషార, ఇసారత, ఇసారో.
 గుర్తు, సంకేతం; మరా. ఇశారత్, ఇశారా; అర.
 పార. ఇషారహ్; ఉ. ఇశారహ్.
 < ఉ. ఇశారహ్.
 ఇమికరా వి. యా.చూ. ఇమికరాని. వి. కుంకుడు వాడిచెట్టు.
 ఇమిరాని యా.చూ. ఇమికరాని. వి. కుంకుడు వాడిచెట్టు.
 ఇమివంటి యా.చూ. ఇమివంటి. విణ. ఈరకమైన.
 ఇమ్మో యా.చూ. ఇమ్మో. వి. మరమేకు.
 ఇమ్మిహరువామా యా. చూ. ఇమ్మిహరువామా. వి. ప్రకటన
 పత్రం.
 ఇనక యా.చూ. ఇనుక. వి. ఇనక.
 ఇనకజల్లేద వి. ఇనకజల్లిందే పనిముట్టు. ఇనకతర వి.
 ఇనకజేల, మట్టిలో ఇనుక పొరలు పొరలుగా గల జేల.
 ఇనకపార వి. ఇనకపరేకుకు బదులు పల్చని చెక్క దిగించ
 బడి ఇనక తవ్వడానికి ఉపయోగించే పార. ఇనకబెండ వి.
 ఇనకజేలలో పెరిగే కలుపుమొక్క. ఇనకరాయి వి. కాదు
 రాయి, కొంతరాయి, మున్నురాయి.
 ఇనకజల్లేద యా. ఇనక.
 ఇనకతర యా. ఇనక.
 ఇనకదానరి యా. ఇనుకదానరి. వి. ఇనకచొంతిహర, ఒక రకం
 కూరాగు.
 ఇనకచొంతిహర యా. ఇనకదానరి. వి. కాక విశేషం.
 ఇనకపార యా. ఇనక.
 ఇనకబెండ యా. ఇనక.
 ఇనకరాయి యా. ఇనక.
 ఇనకరాని వి. తగడచెట్టు (Stereospermum chelomoi-
 des).
 ఇనకారి యా. చూ. విషకారి. వి. మెట్ట పొలాల్లో పెరిగే ఒక
 రకం కలుపు మొక్క.
 ఇనగడ వి. వినుగు.
 < వినుగు + కడ.
 ఇనడిలు యా. ఈనడము. అ.క్రి. వినుగుచెందు. దా.రా. అర.
 2.6.
 ఇనవగలచెట్టు యా.చూ. ఇనవగలచెట్టు. వి. ఓషధి విశేషం.
 ఇనవగలచెట్టు యా. ఇనవగలచెట్టు. వి. ఓషధి విశేషం

(Plantago ovata, Psyllium).

హిం. ఇస్సగోల్; ఉ. పార. ఇస్సమోల్;
 క. ఇసబుగోలు, ఎసయుగోలు; దు. ఇసబకుల్;
 త. ఇవపోల్, ఇస్సముల్, ఇస్సోల్, ఇస్సముల్.

< ఉ. ఇస్సమోల్.

ఇనవరత్తిగి వి. నురుగుడు తీగ, తెల్ల పిప్పరి (Sympho-
 rema involucreatum).

ఇనర వి. వజ్రవలకువచ్చే ఒక రకం తిక్కరోగం; శరీరంమీద
 గుల్ల రేర్పడడం, పిచ్చిగా తిరగడం ఈ వ్యాధి లక్షణాలు.

< వినరు.

ఇనరు యా.చూ. ఇరస? వి. వద్రంగులు కొయ్యమీద నన్నని
 చెక్కడవ పనులు చెయడానికి వాడే పనిముట్టు.

ఇని యా.చూ. ఇన్నీ. అవ్య. జగుప్పా నిందాద్యర్థకం.

ఇనిరో యా.చూ. ఇన్నిరో. అవ్య. జగుప్పా నిందా
 ద్యర్థకం. భార. మా. 44.

ఇనిక యా.చూ. ఇనుక. వి. ఇనక.

ఇనికతెర వి. ఇనకతర. ఇనికరాయి వి. ఇనకరాయి.

ఇనికతెర యా. ఇనిక.

ఇనికరాయి యా. ఇనిక.

ఇనివి వి. ఒకవిధమైన గట్టి, మామూలు గట్టికంటే తీవ్రమైనది.

క. ఇసబు. మణికట్టుమీద వచ్చే గట్టి.

ఇనింపందగ వి. ఉగాది.

హిం. ఇసవి, ఈసవి. 'ఈసాకు' సంబంధించినవాడు,

త్రైస్తవడు: ఈసవిసన. క్రిస్తు వట్టినప్పటి నుండి.

క్రి.శ. : గు. ఇసవి. జీననకు సంబంధించినది, త్రైస్తవడు,

క్రి.శ. : మ. రా. ఇసవి. త్రైస్తవడు. క్రిస్తుశకము :

క. ఇసవి, ఇసవి, ఇస్సి. త్రైస్తవడు, క్రిస్తుశకం.

ఇనిరికె వి. ఉనిరి చెట్టు.

ఇనిరె యా.చూ. ఇరస? వి. కొయ్యమీద నగివని చేయ

టానికి వాడే పనిముట్టు.

ఇనిరో యా. ఇని.

ఇనితీంత విణ. 1. మనోహరం, పొబగైనది. కాశీ. 9.169;

2. చంచలం, తరళం. శృం.నై. 8.61, పి.శకు. 3.52.

పో.చూ. క. ఇసు. వినురు, నేయు; త. ఇవి. లాగు.

అకర్షించు.

ఇనితీంతలువాలు (-పాలు). అ.క్రి. చరించు, అదరు

విక్ర. 8.67, హర. 5.511.

ఇనితీంతలువాలు యా. ఇనితీంత.

ఇనీ యా.చూ. ఇన్నీ. అవ్య. జగుప్పా నిందాద్యర్థకం. భార.

కాంతి. 1.117.

ఇను¹ యా.చూ. ఇటు.

ఇను² వి. శిశువు, విద్యార్థి. రామా. 4.6.

సం. శిశు-. వనిబిడ్డ; ప్రా. నిసు. బాలకుడు.

నిస్స. (<సం. శిష్య-). విద్యార్థి.

<సం. శిశు-.

ఇనుక యా. ఇనక, ఇనిక, ఉనికె, ఉనుక. యా. ఇనుము. వి.

ఇనక, నీకత. కు. సం. 5.516, భీమ. 5.149.

క. ఇసకు, ఉసిగ, ఉసుకు. ఇనక; కొలా. ఉసాక;

గోం. ఉస్కా, ఉస్కా.

ఇనుకగరుములు వి. ఇనుక నేలలకూ రేగడి నేలలకూ మధ్యస్థంగా ఉండే నేలలు. ఇనుకతిన్నెయి చూ. ఇనుక తిన్నె, ఇనుకదిన్నెయి, ఇనుకదిన్నె. వి. ఇనుకదిబ్బ. సైకతం. ఇనుకతిన్నె చూ.చూ. ఇనుకతిన్నెయి. వి. ఇనుక దిబ్బ, సైకతం, రాదా. 1.40, పొందు. 2.158. ఇనుకదానరి చూ.చూ. ఇనుకదానరి. వి. కాక విశేషం. ఇనుకదానరికూర వి. ఇనుకదొంతికూర, కాకవిశేషం. పో.చూ. క. యిల్లి. <మడల్. ఇనుక; మ. అత్తి రిల్లచాల; పో.చూ. హిం. బాలూకాసాగ. <నం. చాలుకాక. సైకతకాకం, ఇనుకలో పెరిగే కూరాకు. ఇనుకదిన్నెయి (-తిన్నెయి); చూ.చూ. ఇనుకతిన్నెయి. వి. ఇనుకదిబ్బ, సైకతము. ఇనుకదిన్నె (-తిన్నె) చూ.చూ. ఇనుకతిన్నెయి. వి. ఇనుకదిబ్బ, సైకతము. ఇనుకదిబ్బ వి. ఇనుకదిబ్బ. ఇనుకదొందు చూ. ఇనుకదొందు. వి. మత్స్య విశేషం. సొరంగి, ఇది మూతితో ఇనుకను తొలిచి, అందులో వన్న పరుగులను పిరి తింటుంది. <ఇనుక+ *తొందు (*తొందు. సైకలాగు). ఇనుకదొంతికూర వి. కాక విశేషం. ఇనుకదొంతులు చూ. ఇనుకదొందు. వి. బ.వ. మంచినిటి చేపలు. ఇనుకదొందు చూ.చూ. ఇనుకదొందు. వి. మత్స్య విశేషం, సొరంగి. ఇనుకవర (-వర <వట్ట) చూ.చూ. ఇనుకవట్ట. వి. ఇనుకబీడు. ఇనుకవర్ర (-వర్ర <వట్ట) చూ.చూ. ఇనుకవట్ట. వి. ఇనుకబీడు. ఇనుకవట్ట చూ. ఇనుకవర, ఇనుకవర్ర. వి. ఇనుకబీడు. ఇనుకపాతర వి. హద్దులేనిది. వైజ. వి. ఇనుకవట్ట వి. మట్టగుడిసె జాతికి చెందిన తెల్లటి చిన్న మంచినిటి చేప. ఇనుకపుల కండము వి. మత్స్యందిక, కండ రక్కెర. ఇనుకబేలు వి. ఒకానొక తీగె. ఇనుకమ్రాసు వి. వృక్ష విశేషం, ఉరిబరి, వరుణం, నడి తీరాల్లో ఇనుక నేలల్లో పెరిగే చెట్టు (Ctataeva religiosa). ఇనుకరాజనములు వి. ఇనుక రేణుమల్లాంటి నన్నటి గింజలు గల రాన్య విశేషం. హంస. 4.128. ఇనుకరాయి చూ. ఇనుకరాయి. వి. కాదురాయి, దొంతరాయి, ముద్దురాయి. ఇనుకరాసి చూ. ఇనుకరాశి, ఇదిరాసి. వి. కుంకుడు జాతి చెట్టు (Erioglossum rubiginosa).

ఇనుకగరుములు చూ. ఇనుక.
ఇనుకతిన్నెయి చూ. ఇనుక.
ఇనుకతిన్నె చూ. ఇనుక.
ఇనుకదానరి చూ. ఇనుక.
ఇనుకదానరికూర చూ. ఇనుక.
ఇనుకదిన్నెయి చూ. ఇనుక.
ఇనుకదిన్నె చూ. ఇనుక.
ఇనుకదిబ్బ చూ. ఇనుక.
ఇనుకదొందు చూ. ఇనుక.
ఇనుకదొంతికూర చూ. ఇనుక.
ఇనుకదొంతులు చూ. ఇనుక.
ఇనుకదొందు చూ. ఇనుక.
ఇనుకవర చూ. ఇనుక.

ఇనుకవర్ర చూ. ఇనుక.
ఇనుకవట్ట చూ. ఇనుక.
ఇనుకపాతర చూ. ఇనుక.
ఇనుకవట్ట చూ. ఇనుక.
ఇనుకపులకండము చూ. ఇనుక.
ఇనుకబేలు చూ. ఇనుక.
ఇనుకమ్రాసు చూ. ఇనుక.
ఇనుకరాజనములు చూ. ఇనుక.
ఇనుకరాయి చూ. ఇనుక.
ఇనుకరాసి చూ. ఇనుక.
ఇనుకొల్లు అ.క్రి. కుక్కను ఉసికొల్లు, కరవటానిక పురికొల్లు.
ఇనుమంత చూ. ఇనుము.
ఇనుమంతలు చూ. ఇనుము.

ఇనుము పో.చూ. ఇనుక. చూ. ఇనుము. వి. 1. ఇనుక. భార. నదా. 2.801; 2. పొడి. ఉ.హ. 8.7.

క. ఉసుపు, ఉసుబు, ఉసుపు,

ఇనుమంత ఇనుము+అంత. విజ. చాలా కొద్ది, మిక్కిలి కొంచెం. ఆము. 4.60. ఇనుమంతలు ఇనుము+అంతలు.

విజ. కొద్ది కొద్ది. వి. భార. విరా. 5.35.

ఇనురు¹ చూ.చూ. వినురు. వి. 1. పొడవు; 2. వైరాల్యం; 3. చుట్టు, వెడ; 4. ఎక్కువ.

ఇనుర్రాయి వి. దిమ్మరాయి.

ఇనురు² చూ. వినురు. న.క్రి. తిప్ప, వినురేయ.

ఇనురు³ చూ. ఇళరా. వి. 1. అడ్డం; 2. పొద్దిగా ఉండే భాగం.

ఇనురుగడి వి. అడ్డగడియ.

ఇనురుగడి చూ. ఇనురు³.

ఇనుర్రాయి చూ. ఇనురు¹.

ఇనులు పో.చూ. ఇనుక. విజ. అణువ, నూక్షం, రేణువ; వి. ఇనుక నేల.

ఇనుళ్ల చూ. ఈనలు, ఈనులు, ఈనుళ్లు, ఉసిళ్లు, ఉనుళ్లు, ఉసిళ్లు, వి. బ.వ. రెక్కచెదలు.

క. ఈవల్. రెక్కలుగల చెదపరుగు; క. ఈవల్, ఈయల్; మ. ఈచ్చ. ఈగ.

<మూ.ద.ద్రా. *ఈచల్

ఇనువంటి చూ.చూ. ఇటువంటి.

ఇస్కోలుమళ వి. మరమేడు.

ఇం. Screw;

క. మొళి. మేకు.

<ఇం. Screw+మళ (<క. మొళి).

ఇస్కూ చూ. ఇమ్కూ. వి. మరమేడు.

కు. ఇస్కూరు. మరమేడు; క. స్కూర్-అణి, స్కూరు-వ-అణి;

ఇం. Screw;

<ఇం. Screw. అజాదిత్వం.

ఇన్దిఫా చూ.చూ. ఇన్దిఫ. వి. రాజీనామా ఇవ్వటం, కొలువు విడిచిపెట్టటం.

ఇన్దిమిరా చూ.చూ. ఇన్దిమిరాదు.

ఇన్డిమిరారిపట్టా వి. కాశ్యకకర నిర్ణయపద్ధతి పై ఇచ్చిన పట్టా.

ఇన్డిమిరారిపట్టా చూ. ఇన్డిమిరారి.

ఇన్డిమిరారి చూ. ఇన్డిమిరారి. వి. 1. అవిచ్చిన్నత; 2. కాశ్యకకర నిర్ణయం; 3. కాశ్యకకర నిర్ణయపద్ధతిపై ఇచ్చిన పట్టా.

హిం. ఇన్డారా; ఉ. పార. అర. ఇన్డారా;
క. ఇన్డిమిరారి, ఇన్డిమిరారి.

< ఉ. ఇన్డిమిరారి.

ఇన్డియారువామా చూ. చూ. ఇన్డిహారువామా. వి. ప్రకటన పత్రం.

ఇన్డిరి చూ. ఇన్డిరి, ఇన్డిరి. వి. చిన్న ఇన్డియారువామా నిష్పలుచేసి ఆ పెట్టెలో దుడ్డి బట్టలను నునుపు చెయ్యటం. తెలుగునాడు. 11.

నే. ఇన్డిరి. ఇన్డిరి; మరా. ఇన్డిరి; హిం. ఇన్డిరి, ఇన్డిరి, ఇన్డిరి; ఉ. ఇన్డిరి;

క. ఇన్డిరి, ఇన్డిరి; కు. ఇన్డిరి; క. ఇన్డిరి; మ. ఇన్డిరి.

< ఉ. ఇన్డిరి.

ఇన్డిరిపెట్టె వి. బట్టలు సాఫెచెయ్యటాని కువయోగించే పెట్టె. క. ఇన్డిరిపెట్టె; క. ఇన్డిరిపెట్టె. ఇన్డిరిమడత వి. ఇన్డిరిపెట్టె మడత.

ఇన్డిరిపెట్టె చూ. ఇన్డిరి.

ఇన్డిరిమడత చూ. ఇన్డిరి.

ఇన్డిరి చూ. చూ. ఇన్డిరి. వి. ఇన్డిరి చెయ్యటం.

ఇన్డిహారు వి. ప్రకటన, ప్రకటన పత్రం.

నే. ఇన్డిహారు, ఇన్డిహారు. విజ్ఞానన, ప్రకటన, ప్రకటన పత్రం; బెం. పార. ఇన్డిహారు; ఒ. అర. ఇన్డిహారు; హిం. ఇన్డిహారు; ఉ. ఇన్డిహారు, ఇన్డిహారు;

క. ఇన్డిహారు, ఇన్డిహారు-నామ. రివికహారుకమైన ప్రకటన; కు. ఇన్డియారి-హారు. విన్యత ప్రకటన; క. ఇన్డియారు. ప్రకటన.

< ఉ. ఇన్డిహారు.

ఇన్డిహారువామా చూ. ఇన్డిహారువామా, ఇన్డియారు నామా. వి. రివికహారుకమైన ప్రకటన. ఉ. హిం. ఇన్డిహారు నామ.

< ఉ. ఇన్డిహారు నామ.

ఇన్డిహారువామా చూ. ఇన్డిహారు.

ఇన్డిహారు చూ. ఇన్డిహారు. వి. 1. రాజీనామా ఇవ్వటం; 2. కొలువు విడిచిపెట్టటం.

ఒ. ఇన్డిహారు. రాజీనామా; హిం. ఉ. ఇన్డిహారు; మ. ఇన్డిహారు; అర. ఇన్డిహారు. క్షమాపణ. < ఉ. ఇన్డిహారు.

ఇన్డిలా వి. విజయం.

ఉ. పార. అర. ఇన్డిలా. విజయం.

ఇన్డివ చూ. ఇన్డివా, ఇన్డివ. వి. ఆన్డి, భూస్థితి.

మరా. ఇన్డివా. సాగుభూములపై అంతంకకూ పెరిగే

శిస్తు లేక కొలు; కక్కువ శిస్తులైన ఒప్పందం; ఉ. ఇన్డివా, ఇన్డివా. సామ్యం; అర. ఇన్డివా. నమానం;

హి. చూ. ర. ఇన్డివా. సాగుభూములపై క్రమంగా పెరిగే శిస్తు.

< ఉ. ఇన్డివా.

ఇన్డివా చూ. చూ. ఇన్డివ. వి. ఆన్డి, భూస్థితి.

ఇన్డివాకొలు వి. ఒక పరిమిత చాలానికి చెందిన భూమి కొలు.

ఇన్డివాకొలు చూ. ఇన్డివా.

ఇన్డివ చూ. చూ. ఇన్డివ. వి. ఆన్డి, భూస్థితి.

ఇన్డియము వి. వికలం.

నం. విన్యార-. వ్యాప్తి, వైకల్యం, ఆదికల్యం; అయామ. వ్యాప్తి, వైర్వ్యం; ప్రా. విన్యారణ. విన్యారణ; అయామ. వెడల్పు.

< నం. విన్యార-.

ఇన్డి చూ. చూ. ఇన్డిరి. వి. గుడ్డల్ని సాఫె చెయ్యటం.

ఇన్డిటాటలు చూ. ఇన్డిటా.

ఇన్డిటాట చూ. ఇన్డిటా.

ఇన్డిటా వి. 1. పేకముక్కల్లో ఒకరకం; 2. పేక.

క. ఇన్డిటాట. పేకాట; కు. ఇన్డిటా, ఇన్డిటా;

క. ఇన్డిటా. పేకముక్కల్లో ఒకరకం.

ఇం. Spade. పేకముక్కల్లో ఒకరకం.

< ఇం. Spade. అజాదికల్యం.

ఇన్డిటాటలు వి. పేకముక్కల్లో ఒకరకం. ఇన్డిటాట వి. పేకాట. ఇన్డిటాకాకొలు వి. పేకముక్కల్లో ఒకరకం కాకొలు.

ఇన్డిటాకాకొలు చూ. ఇన్డిటా.

ఇన్డివార్ వి. ప్రభుత్వ పత్రాల్లో వరుస క్రమంలో చేసిన వ్యక్తుల పేర్ల ఆరోపం.

ఇన్డి చూ. చూ. ఇన్డిము. వి. ఇన్డి. మల్లం. 8.140.

ఇన్డివా వి. అనుభూతం, మంచి.

హిం. ఉ. ఇన్డివాన్, ఎన్డివాన్. మంచి, ఉపకారం; పార. అర. ఇన్డివాన్. మంచి, ఉపకారం.

< ఉ. ఇన్డివాన్.

ఇన్డివా వి. మహమ్మదీయ మతం.

హిం. ఉ. పార. అర. ఇన్డివా; మరా. ఇన్డివా. మహమ్మదీయమతం;

క. క.మ. ఇన్డివా. మహమ్మదీయ మతం.

< ఉ. ఇన్డివా.

ఇన్డి చూ. చూ. ఇన్డి. అవ్య. జగుప్సా నిందాద్యర్థకం.

ఇన్డిరో చూ. ఇన్డిరో. అవ్య. జగుప్సా నిందాద్యర్థకం. దార. శల్య. 2.58, మార్క. 1.182. ఇన్డిస్సి ఇన్డి+ ఇన్డి. అవ్య జగుప్సా నిందాద్యర్థకం. ప్రబోధ. 2.14.

క. ఇన్డిస్సి, ఇన్డి, ఇన్డి. జగుప్సా నిందాద్యర్థకం. ఇన్డిస్సియగు ఇన్డి+ ఇన్డి+ అగు. అ.క్రి. అనవ్యమగు, రోక అగు. ప్రబోధ. 2.14. ఇన్డిస్సిరో అవ్య. జగుప్సా నిందాద్యర్థకం. విప్ర. 5.35.

ఇన్డిరో చూ. ఇన్డి.

ఇన్డిస్సి చూ. ఇన్డి.

ఇన్డిస్సియగు చూ. ఇన్డి.

ఇస్పిస్పిర్ చూ. ఇస్పి.

ఇస్పి ద్వన్యను. చూ. ఇసి, ఇసి, ఇస్పి, ఇస్సు, అవ్య.

జగుప్పా నిందాద్యర్థకం. భార. ఆర. 2.140.

క. ఇసి, ఇస్పి, జగుప్పా నిందాద్యర్థకం; కు. ఇస్పి, ఇస్సుప్పు; క. ఇచి- నొచ్చు, లాగు, సంకోచించు, విడిపోవు; ఇచిచ్చ. పురిటి నొప్పులు.

ఇస్సు చూ.చూ. ఇస్పి. అవ్య. మార్గాయాన సూచకం.

ఇహ చూ. ఇర. క్రి.వి. 1. ఇంతకంటె; 2. ఇటుపిమ్మట.

ఇహి చూ.చూ. ఇహి.

ఇహిహి చూ.చూ. ఇహిహి.

ఇహిహి చూ. ఇహిహి, ఈహి. అవ్య. పరిహాస సూచక ద్వన్యను కరణం. రామా. 5.148.

ఇహి చూ. ఇహి. అవ్య. పరిహాససూచక ద్వన్యనుకరణం. చెన్నుజనవ. 4.216.

ఈ వి. వర్ణమాలలో నాలుగోవర్ణం. తాలవ్యమై సంవృతమైన నిరోఢ్య దీర్ఘస్వరం; కువిలో తప్ప అన్ని ద్రావిడ భాషల్లోనూ ఉంది.

<మూ.ద్రా. *ఈ.

ఈ చూ. ఇ-³. వి. 1. సమీపవస్తు నిర్దేశక నర్వనామం. భార. విరా. 2.78 ; 2. గడచినది. ఉదా. : ఈ రాత్రి.

క.కొడ.కు.ను.కు.కు.వి.వర్ణి.నా.ఓల్లా.కురు.మార్తో. ఈ; క. ఇ (హల్లులముందు); ఇచి- (అచ్చులముందు); కోట. ఇ (హల్లులముందు); ఈ (అచ్చులముందు); కొ. ఇ; కోం. ఇద; కొలా. ఇ, ఈ; ద్రా. దా.

<మూ.ద్రా. *ఈ.

ఈకర చూ. ఇక్కడ, ఈడ. క్రి.వి. ఈచోట, ఇటు. క. ఈకడె. ఇటు; కు. ఈకడె. ఈకరటి క్రి.వి. ఈ విధంగా. కే.ప్రా. కరణ. సామ్యం. పోలిక. ఈకై నర్వ. ఈమె; క. ఈకె. ఈడ! చూ.చూ. ఈకడ. క్రి.వి. ఇక్కడ. యయా. 3.151, దళ. 1.176; కు. ఇడె, ఈడె. ఇక్కడ; హో.చూ. మ. ఇచిటమి, ఇచిలి, ఈడ. ఈడబోవు చూ. చూ. ఈడబోవు. ఈడబోవు ఈడన్ + పోవు. చూ. ఈడబోవు. అ.క్రి. వెనుదీయు, వెనుకకుపోవు, భార.అది. 1.69, విరా. 5.148, కాంతి. 5.548. ఈరాడ ఈడ + అడ. క్రి.వి. ఇక్కడా అక్కడా. రం.రా. అయో. 121 పు. 12 పం. ఈతగాడు (-కాడు) చూ. ఇతగాడు, ఇతగాడు. నర్వ. ఇతడు. ఈతడు చూ. ఇతడు, ఇతను, ఈతను. నర్వ. వీడు. శృం. నై. 5.34. ఈతను చూ.చూ. ఈతడు. వి. ఇతడు. ఈతల చూ. ఇతల. వి. ఇటు తరువాత. క. 2.98, వి. ఇటుపక్క. కాళిందీ. 6.228. ఈతలాతల ఈతల + అతల. క్రి.వి. ఇచో అచో, కొంచెం ముందుగానీ వెనుకగానీ. ఈతలాతలగు ఈతల + అతల + అగు. అ.క్రి. 1. తలకిందగు, తారుమారగు. పరాహ. 11.55 ; 2. ఆలస్యమగు. ఈవె నర్వ. ఈమె. ఉ.రా. 8.88. ఈబిడ చూ. ఈబిడె, ఈవిడ, ఈవిడె. నర్వ. ఈమె. విజయ. 1.130. <ఈడి (<దిర్ణ). ఈబిడె చూ.చూ. ఈబిడ. నర్వ. ఈమె.

ఈమె హో.చూ. ఈయమ. నర్వ. ఈస్త్రీ. ఉ.రా. 1.30. ఈయక నర్వ. ఈమె. ఈయది చూ. ఇయ్యది. నర్వ. ఇది. విక్ర. 1.151. <ఈ + అది. ఈయన చూ. ఇయ్యన. నర్వ. ఇతడు (గౌరవవాచకం). భార.భీష్మ. 2.252; వి. తర్త. యజమాని. ఈయన నర్వ. 1. ఈమె; 2. ఇతడు. ఈయమ చూ.చూ. ఈయమ్మ. నర్వ. ఈమె. హరి. ఉ. 3.206. ఈయమ్మ చూ. ఈయమ. నర్వ. ఈమె. ఈలా చూ.చూ. ఈలాగు. క్రి.వి. ఇట్లా, ఈవిధంగా. ఈలాగంటి చూ. ఈలాగు. వి. ఇటువంటి. ఈలాగు చూ. ఇలా, ఈలా. క్రి.వి. ఇట్లా, ఈవిధంగా. ఈలాగున క్రి.వి. ఈవిధంగా. ఈలాటి చూ. ఇలాటి, ఇట్లాటి. వి. ఇలాంటి. ఈలోగా క్రి.వి. ఈమధ్య. <ఈ + లోన్ + కాన్. ఈవంక వి. ఇటు. ఈవిడ చూ.చూ. ఈబిడ. నర్వ. ఈమె. ఈవిడె చూ.చూ. ఈబిడ ఈనేళ వి. ఈరోజు. ఈవైపు వి. ఇటు.

ఈ ఇచ్చుమొక్క నపదాంశం. చూ. ఇచ్చు, ఈయ-. న.క్రి. ఇచ్చు, అనుమతించు, విద్యర్థకం. ఏ.వ. : పోనీ, కానీ.

<మూ.ద్రా. *నీ.

ఈ చూ.చూ. ఇయ్య (నమస్తంగానే ప్రయుక్తం). అవ్య. అంగీకార సూచకం.

ఈకొను చూ.చూ. ఇయ్యకొను. న.క్రి., అ.క్రి. అంగీకరించు. రాదా. 1.91. ఈకోలు చూ.చూ. ఇయ్యకోలు. వి. అంగీకారం. అం.రా. 1.104. ఈకోలుకాదు వి. అంగీకరింపబడనివాడు.

ఈ అవ్య. 1. కొన్ని శబ్దాలకు పంప్రస్థంలో మకుటర్థకంలో వచ్చే ప్రత్యయం అని వ్యాకరణం : అటమదీడు, కమ్మతీడు; 2. కొన్ని శబ్దాలకు స్పార్థంలో ప్రయుక్తం అని వ్యాకరణం : కల్లరీడు, మొక్కరీడు.

-ఈ అవ్య. సంప్రార్థంలో మధ్యమ పురుష 'ము,' 'దు' వర్ణకాలకు విధానగా అనుప్రయుక్తం అని వ్యాకరణం : వినుమీ, వినుడి.

-ఈ అవ్య. ప్రశ్నించేటప్పుడు (కి మర్థమైన) 'ఏ' అనే శబ్దానికి అనుప్రయుక్తమైన విశేషార్థాన్ని బోధిస్తుంది : ఏడి, ఏరీ. భాగ. 8.590, ఆము. 6.55.

-ఈ¹ అవ్య. ఇవారాంత వదాలకు సంబుద్ధిలో విధామగా
అదేశం: హరి, హరీ; మఱి, మఱి.

ఈకడ చూ. ఈ².

ఈకరణి చూ. ఈ².

ఈకువ పో.చూ. ఈ.కు. వి. తడి, తేమ, అర్థక.

పో.చూ. క. ఈర (<నీర). చెమ్మ, తడి; కొడ.
నీరు, నీళ్లు; కు. నీరు; క. ఈర్. తడి, తేమ; ఈరమ్
(<పో.చూ. నీర); పో.చూ. మ. ఈరమ్. తడి; నీర్.
నీళ్లు, తడి; కా. ఈరమ్. తేమ; కోట. నీర్. నీళ్లు; పో.
చూ. కు. నీరు. రనం; పో.చూ. వర్తి. ఒ. నీర్. నీళ్లు;
కొలా.నా. ఈర్. బ్రా. దీర్. నీళ్లు, ప్రవాహం, రనం.

ఈకై¹ చూ. ఈ².

ఈకై² దూ.చూ. ఈ.క. వి. 1. పక్షిరెక్క, రెక్కలో బాగం;
2. ఈకకలం.

ఈకొమ చూ. ఈ-⁴.

ఈకొలు చూ. ఈ-⁴.

ఈకొలుకాడు చూ. ఈ-⁴.

ఈగడ వి. జాడ, వార్త. పరమ. 5.57, 58; ప్రదా. 4.3.
<ఈ+కడ. అర్థ వివరి.

ఈగడమే వి. అంబేదారుగా పనిచెయ్యటం.

ఈగి దూ. ఈ.వి. చూ. ఈ-³. వి. ఇవ్యటం. బార.ఉద్యో.
3.168; క్యాగం, దానం. కు.నం. 3.163.

క. ఈకై. దానం. కల్పవృక్షం.

ఈగికాడు దూ. ఈవికాడు. వి. బాక. ఈగిజేయి వి.
దానంచేసే చెయ్యి, కుడిచెయ్యి. పను. 1.34. ఈగిమామ
దూ.చూ. ఈగిమాను. వి. కల్పవృక్షం. ఈగిమామ దూ.
ఈగిమాను, ఈవిమాను, ఈవిమాను. వి. కల్పవృక్షం.
నరన. 5.19, కువ.చ. 1.46.

ఈగికాడు చూ. ఈగి.

ఈగిజేయి చూ. ఈగి.

ఈగిమామ చూ. ఈగి.

ఈగిమామ చూ. ఈగి.

ఈగులకెంపు చూ. ఈగులు.

ఈగులు వి.వ. ఈగి. వి. బ.వ. క్యాగాలు, దానాలు.

ఈగులకెంపు దూ. ఈగులకెంపు. వి. చింతామణి, కోర్కెలు
తీర్చే దేవతా రత్నం. పాండు. 3.158.

ఈగె దూ.చూ. ఈ.గ. వి. ఈగ, మక్షికం.

ఈంగె దూ.చూ. ఈ.గ. వి. ఈగ.

ఈకే దూ. ఈకై², ఈకేయి, ఈకై; పో.చూ. ఈన. వి.
1. పక్షి రెక్కలో బాగం. బార. ఉద్యో. 3.298, బా.రా.
అర. 2.138; 2. పక్షి రెక్క. అం. బా. 2.99.

క. ఈ. రెక్క; (పో.చూ.) ఈర్. కాటిమట్ట, రెక్క;
ఈర్ కిలో, ఈర్ కుట్ట. బాణం చివర కట్టబడ్డ ఈక.
ఈకేయి దూ.చూ. ఈ.క. వి. పక్షి రెక్కలో బాగం. ప్రబంధ.
59.

ఈకు దూ.చూ. ఇంకు¹. అ.క్రి. ఇనికిపోవు.

ఈకై దూ. చూ. ఈ.క. వి. పక్షి రెక్కలో బాగం. వేమన.
2150.

ఈగ దూ. ఈగె, ఈంగె, ఈంగె, ఈవ, ఈవె. వి. 1.
ఈగ, మక్షికం. పరాహ. 9.123; 2. కుపాకీ చివర గురి
చూడటానికి ఎర్పరచిన ఇనపమాన. రంగా. 3.34.

క. ఈచల్. రెక్క. చెదలు; కొడ. ఈవ. ఈగ; క.
ఈ. ఈగ; తేన్-ఈ. తేనెటీగ, వేడపురుగు; ఈచల్,
ఈయల్. రెక్కల పురుగులు. మ. ఈచు. ఈగ; ఈ;
కోట. ఈవ; కొడ. ఈవ్య; పో.చూ. గోం. పుక్-ఈ.
తేనెటీగ. పో. చూ. కు. ఖ. పూక్-ఇ; పర్తి. గడ. తీన్-ఇ;
కొలా. నీంగ. ఈగ; నీజ, నీజా, నీజాల్, నీంగా;
నా. నీంగ; కురు. తీన్ + ఈ. తేనెటీగ; నిఖా. కోరీగ;
మాల్. తేన్ + ఇ-; బ్రా. హీల్.

< మూ.ద. బ్రా. *ఈ.

ఈగపులి వి. సారెపురుగు, వ్య. ఈగలపారిటి పులి.
అం. బా. 2.87. క. ఈబ్బలి. ఈగలను మింగే చిన్న
జాతి సారె పురుగు. ఈగయింగిలిహార వి. వడినాకు
(Mentha genus) క. ఈచిచ్చిలో కీరై. < ఈగ+
ఎంగిలి కూర.

ఈగపులి చూ. ఈగ.

ఈగ యింగిలిహార చూ. ఈగ.

ఈగు¹ దూ.చూ. నీగు. న.క్రి. 1. పోగొట్టు, కొలగించు.
బార. అది. 2.84; 2. (అవ్య, పగ మొ.) తీర్పు. బార.
ఉద్యో. 2.129; 3. నశించు, క్షీణించు. హరి. 1.28;
4. దంగవడు, నష్టపడు, లోబడు; 5. అణగియుండు.

ఈగు² అ.క్రి. 1. చొచ్చు. ప్రవేశించు. పాండు. 1.150,
2. దాగు. ఉ.హ. 1.161; 3. వెనుదీయు. రం.రా.
యు. 358.

ఈగె దూ.చూ. ఈ.గ. వి. మక్షికం.

ఈచ¹ దూ. ఈన²; చూ. ఈచు. వి. 1. వంకర. ద్వి.హరికృ.
ఉ. 490; 2. కష్టపడం, వ్యర్థపడం. ప్రబంధ. 16.
వి. 1. కష్టించినది, ఎండినది, నన్నగిల్లినది; 2.
నిష్ఫలం, వ్యర్థం.

క. ఈచు, ఈచ్చు. నీరనస్థిరి, కష్టస్థిరి; ఈచు
వోగు, ఈచ్చువోగు. కష్టించు, ఎండు.

ఈచవడు ఈచ+పడు. అ.క్రి. నిస్సర్త్యమగు. పాండు.
2.204, 4.210. ఈచవోపు ఈచ+పోవు. అ.క్రి. 1.
కష్టించు, ఎండిపోవు, నిస్సర్త్యమగు. ఉ.హ. 2.122;
2. నిష్ఫలమగు. నీరి. నీ. 88. క. ఈచువోగు, ఈచ్చు
వోగు. నీరనమగు, ఎండు.

ఈచ² దూ.చూ. ఈ.చ. వి. జొన్నలోనగు వాని కంకికాడ,
ఈచ.

ఈచవడు చూ. ఈచ¹.

ఈచవోపు చూ. ఈచ¹.

ఈచు చూ. ఈ.కు. అ.క్రి. (పాడిపశువులు) వట్టిపోవు, ఎండి
పోవు.

ఈచుకపోవు అ.క్రి. చావుదూడను వేయు, చచ్చిన
దూడను ఈచు. <-క (<చొను. అత్తనేపడం) +
పోవు. ఈచుకొవిపోవు అ.క్రి. చావుదూడను వేయు, చచ్చిన
దూడను ఈచు.

ఈచుకపోవు చూ. ఈచు.

ఈచుకొనిపోవు చూ. ఈచు.

ఈజారా రూ. చూ. ఇజారా. వి. కొలు, గుర్ర.

ఈంచి రూ.చూ. ఇంచి. వి. అంగుళం.

ఈచ్ర రూ. ఈచ. చూ. ఈన. వి. తొన్న మొదలగువాని కంకితాద, ఈచ. ఆం. ధా. 2.236.

ఈచేటి రూ.చూ. ఇంచేటి. వి. తియ్యకంద. కాళ. 3.151.

ఈటార్చు చూ. ఈటు.

ఈటాటు చూ. ఈటు.

ఈటు విధ. నిరర్థకం, భూన్యం.

ఈ. ఈడు. పారవేయ; పో.చూ. ఈ. ఈటు. చెల్లా చెరారంతో కూడిన ఎరువు; ఈ. ఇల్లుపోవు. తగ్గిపోవు, పగిలిపోవు, శిథిలమగు, అంతమగు, లయించు, అంతం, చావు; మ. ఈజిక. బలహీనంగా పెరుగు; విలు. వినాశం.

< చూ. ద.ద్రా. *ఈట్.

ఈటార్చు ఈటు+అర్చు. న.క్రి. తడిపోవునట్లుచేయు, బరచెట్టు. హర. 7.3. ఈటాటు ఈటు+అటు. అ.క్రి. నిర్దమగు, ఎందు. పి. శకు. 3.202. ఈటవోవు ఈటు+పోవు. అ.క్రి. 1. భూన్యమగు; 2. వ్యర్థమగు.

ఈటుబద్ద వి. రాట్నం తొమ్ముగాడిలోనుంచి కదురు దిండు మీదికి అమర్చిన వల్ల.

ఈటువోవు చూ. ఈటు.

ఈడ! రూ.చూ. ఈకడ.

ఈడ! రూ. ఈడె. వి. 1. ఒక రకం నారింజ, ఎర్ర కిత్తరి, పారేవరం. శ్రీరం. 2.268; 2. నారింజతాన (Citrus aurantium).

పో.చూ. నం. ఈలి, ఈలికా, ఈలి. ఒక రకం ఆయురం; మరా. ఈడ. నిమ్మ; ఇల్లా. కత్తి;

ఈ. ఈలె, ఇల్లె. నారింజ; పో.చూ. కిత్తిలె, దొడ్డిలె, పెర్రెలె మొ.; పో.చూ. ఈలిగె. కొడవరి.

బహుళ: < నం. ఈలి-; పండ్లలో తానలు (ఈలిగె) కొడవరి ఆకారంలో ఉంటాయి కాబట్టి కావచ్చు.

ఈడ! రూ. చూ. ఈక! వి. ఈకచెట్టు (Phoenix sylvestris).

ఈడకమాను రూ. ఈరికమాను. వి. హొలంలో మట్టి పెళ్లలు నలగటానికి లాగే పంగలమాను.

ఈడబోవు చూ. ఈడు.

ఈడ(బిరు) చూ. ఈడు.

ఈడబోక చూ. ఈడు.

ఈడబోవు చూ. ఈడు.

ఈడము రూ.చూ. ఈళము. వి. సింహళ ద్వీపం. రాజవా. 1.49, హంస. 1.112.

ఈడముపేట వి. సింహళ ద్వీపవాసులు నివసించే ప్రాంతం.

ఈడముపేట చూ. ఈడము.

ఈడవ వి. వేరుచేరు ప్రదేశాలలో ఉన్న ఒకే రూప్యాన్ని యొక్క సేద్యపు కమతం, భూమి.

ఈడవిరుచు చూ. ఈడు.

ఈడార చూ. ఈ.

ఈడారు చూ. ఈడు.

ఈడారు రూ.చూ. ఈళము. వి. సింహళ ద్వీపం.

ఈడి! వి. గుంటక కోలేప్పుడు వలుగుకు చుట్టుకున్న గడ్డి గాదం.

ఈడి! పో.చూ. ఈడిక! నమస్త వదాల్తో పూర్వార్థంగా ప్రయుక్తం. విజ. చిన్న.

ఈడిబండారు న.క్రి. నలగగొట్టు, నాళనంచేయు, చెడగొట్టు. ప్రభు. 2.295. ఈడిముంత రూ.చూ. ఈడు ముంత. వి. చిన్నముంత, పాలచెంబు. ఈడిలిక్కి రూ.చూ. ఈడిలిక్కి. వి. చిన్నకొడవరి.

ఈడిక! చూ. ఈడు. వి. 1. విత్తిన తర్వాత చాళ్ల చదును చేసే పనిముట్టు, గుంటక. ఆం.రా. 2.201; 2. గడ్డిబండి. ఆం.రా. 2.201.

< ఈడు+ఇక.

ఈడికమాను రూ. ఈరికమాను. వి. చాళ్ళు చదునుచేసే పంగల కొయ్య.

ఈడిక! రూ.చూ. ఈడిగ. వి. 1. (ఈండ్రజాతివాడు).

ఈడిక! చూ. ఈడు. వి. 1. ఈడ్వబడినట్లుగా పని కట్టం అని పింఛటం, బరువు; 2. సాగకపోవటం.

ఈడిక! పో.చూ. ఈడి-! వి. నన్నదనం. వల్లన.

ఈడికమాను చూ. ఈడిక!.

ఈడిలిక్కి రూ. ఈడిలిక్కి. వి. చిన్న కొడవరి.

ఈ. ఈలిగె. గడ్డికోయటానికి పనికివచ్చే సాదనం, వాయు గూరలు కోయటానికి పనికివచ్చే కత్తి.

నం. ఈలి. ఒకరకం ఆయురం.

<ఈ. ఈలిగె. (<నం. ఈలి)+తె. లిక్కి.

ఈడిగ రూ. ఈడిక! ఈడిగె, ఈండ్ర, ఈండ్రె, ఈండ్రెగ. వి. 1. కల్లుగీచే తెగ, గొండ్లజాతి. వేమన. 2.1639, సురా. 44.

ఈ. ఈడిగ. కల్లుగీచేవాడు; ఈడి. -కల్లు; ఈ. ఈడవన్. సింహళం నుండి వలనవచ్చి తిరునల్వేరి, తిరువాన్కూరు, మలబాడలలో స్థిరపడి, కల్లుగీచి జీవించే ఒక కులం. ద. హిం.కా. ఈలువన్; ఈబమ్. సింహళం, కల్లు, సారా; మ. ఈరవన్, ఈబవన్. సింహళం నుంచి వలనవస్తూ మనదేశానికి కొబ్బరి చెట్టు తెచ్చిన ఒక కులం.

చూ.ద్రా. *ఈట్- (బయటికిలాగు). చాతురన్యం కావచ్చు.

ఈడిగవాడు రూ. ఈడిగవాడు. వి. కల్లుగీచేవాడు, గవండ్లవాడు.

ఈడిగవాడు చూ. ఈడిగ.

ఈడిగిలబడు చూ. ఈడిగిలు.

ఈడిగిల(బడు) చూ. ఈడిగిలు.

ఈడిగిలు రూ.చూ. ఈడిగిల్లు. అ.క్రి. ముందుకురానని కూల బడు, చదికిలబడు. ప్రభా. 3.145, సీమంతి. 3.176.

ఈడిగిలబడు రూ.చూ. ఈడిగిల(బడు). ఈడిగిల(బడు) ఈడిగిలన్+పడు. రూ. ఈడిగిలబడు, ఈడెలవడు. అ.క్రి. తయారుచే రానని చదికిలబడు. భా.రా. 3.2.147;

ప్రధా. 5.28.

ఈదిగిల్లు య. ఈదిగిలు, ఈద్దిలు; చూ. ఈదు². అ.క్రి. ముందుకు రానని కూలబడు, చదికిలబడు.

ఈదిగె య.చూ. ఈదిగ. వి. కల్లుగిచేతెగ, గొండ్లకూడి.

ఈదిగెవాడు య.చూ. ఈదిగవాడు. వి. కల్లుగిచేవాడు, గవండ్లవాడు.

ఈదిగెవాడు చూ. ఈదిగె.

ఈదిపించు చూ. ఈదు².

ఈదిబందాడు చూ. ఈది².

ఈదిముంత చూ. ఈది².

ఈదిలిక్కి చూ. ఈది².

ఈదు¹ విధ. 1. అనుగుణం, తగినది. దార. విరా. 1.51, ఉద్యో. 1.14; 2. నమానం, సాటి. దార. ఆను. 2.106; 3. శక్యం, కరం. శివ. సా. 9; వి. 1. వయస్సు. విక్ర. 1.116, నీలా. 1.52; 2. సామ్యం, ఉద్ది. దాగ. 10. పూ. 1351; 3. యోవనం, పెండ్లి వయస్సు. ఆం.దా. 2.117; 4. తాకట్టు, కుదువ. ఆం.దా. 2.229; 5. పెండ్లిండ్లతో రనయావంగా ఇచ్చే కాసుక.

క. ఈదు. కలయిక, వృద్ధి, బలం, సంపద, సాదనం, ఆచారం, అండ, యోగ్యత, ఆనురూప్యం, సామ్యం, నమానం, పరిహారం, కుదువ, హామీ; తు. ఈదు. యోగ్యత, నమానం, కుదువ, హామీ; త. ఈదు. బదులు, పరిహారం, యోగ్యత, నమానం, ఆనురూప్యం, స్థితి; బిట్టె. నమానత్వం; ఈండు. కలసివచ్చు; మ. ఈదు. స్థానం, స్త్రోత్యం, స్థిరస్థాయిత్వం, కుదువ, సమానం, అనురూపత.

<మూ.ద.ద్రా. *ఈడ-.

ఈడారు న.క్రి. 1. ఎదిరించి, మాడ్చాను. రం.రా. 3.181; 2. సాటియగు. ఆము. 1.68. పో.చూ.క. ఉదాదు. పారవేయ, వెడబెట్టు, చెదరగొట్టు, విడిచిపెట్టు, వెల్లడి చేయు; క. ఈటాటు, పోటివడు, కదలిపోవు <మూ.ద.ద్రా. ఈడు + ఆడు. ఈడుతోదాడు ఈడుతోడు + ఆడు; పో.చూ. వీరు తోదాడు, ఈదాడు. న.క్రి. ప్రతిఘటించు, మాడ్చాను. రం.రా. 2.99, మిటికా. 2.82. ఈడుతోడు విధ. సమానం, సాటి. పాండు. 1.46, దళా. 280. ఈడువడు య. ఈడ్చుడు. అ.క్రి. సమానమగు. సాటియగు. శ్రీరాధా. 2.46. ఈడు వలచు న.క్రి. పోల్చు, సాటిచేయు. ఈడుపాయము వి. యోవనం. ఆం.దా. 2.117. ఈడుపెట్టు న.క్రి. తోడించు, జతపరచు. ఈడుమాటు అ.క్రి. కలయెత్తు, వర్తిల్లు. ఈడు మీటు పో.చూ. ఈడేటు. అ.క్రి. వయసు వచ్చివుండు, యోవనం వచ్చివుండు. ఆం.దా. 3.94. ఈడుబోవు ఈడున్ + పోవు. అ.క్రి. బయలుదేరు; ఈడులెని. విధ. సాటిలేని. ఈడువచ్చు అ.క్రి. 1. సాటియగు, సమానమగు. కళా. 1.100; 2. వయసు వచ్చు, రజస్వలయగు, రజస్వల కానుండు. ఈడువాడు వి. సమానుడు. వరాహ. 6.33. ఈడుపేయ ఈడు + చేయు. న.క్రి. పోల్చు, సాటిచేయు. కవిక. 3.28. ఈడేర్చు ఈడు + ఏర్చు; య.చూ. ఈడే యు. న.క్రి. 1. నెరవేర్చు, నిర్దింపజేయు, కళా. 5.211; 2. రక్షించు. సారంగ. 3.185, వేంక. పంచ. 1.304,

ద్వి. పరమ. 3.175. ఈడేర్చుకొను అ.క్రి. కార్యనిర్దిశేయు, నెరవేర్చుకొను. రామా. 7.7. ఈడేటింపు 'ఈడేటు' ప్రేర దార్థకం. న.క్రి. నిర్దింపజేయు, అపనయించు. పి. శకు. 4.24. ఈడేటు (-ఎటు, పొందు, చేదు). అ.క్రి. 1. సాంత మగు, హర్తియగు. రం.రా. 1 పు. 14 పం. 8; 2. నిర్దింపు, వరాహ. 7.105, ఉ.రా. 2.28; 3. రన్యక తెండు, కృతార్థకెండు. ద్వి. పరమ. 3.175 పు. 11 పం; 4. నవలమగు. కళా. 2.64; 5. నెగ్గు, నిర్వహించు. 7.471; 6. వయసు వచ్చివుండు. యయా. 3.100; 7. వర్తిల్లు, పెరుగు. సారంగ. 3.102, మైరా. 2.142. క. ఈడేటు. హర్తియగు, నిర్దింపు, వర్తిల్లు; త. ఈటేటు. ముక్తికెండు, రక్షింపబడు. ఈడేటుడు. య. ఈడేర్చు; న.క్రి. 1. ప్రోచు, రక్షించు. వేంక. పంచ. 1.304; 2. నిర్దింపజేయు. ఈడేర్చు ఈడు¹ + పడు. య.చూ. ఈడు పడు. అ.క్రి. సమానమగు, సరిపడు. ఆము. 1.68.

ఈదు² చూ. ఈదు. అ.క్రి. పోవు, జారు. దార. అశ్వ. 1.228. న.క్రి. 1. లాగు, పిరుకు. దాగ. 10 పూ. 966, నవనా. 1.40 పు. 6 పం.; 2. ఉంచు.

క. ఈదు¹. లాగటం; ఈడ్చు. తాగు, పీల్చు; త. ఈటు. లాగు, ఈదు, పొడిగించు, చాచు; పో.చూ. ఈడ్చు. లాగు, వైకి తీయు.

<మూ.ద్రా. *ఈడ. కైటికి లాగు.

ఈడబెడు ఈడన్ + పడు. అ.క్రి. వెనకబడు, పాత పడు. హరి. 7.128. ఈడబోక. ఈడన్ + పోక. వి. యుద్ధం నుంచి పారిపోవటం. ఈడబోవు య.చూ. ఈడబోవు. ఈడబోవు ఈడన్ + పోవు. య. ఈడబోవు. అ.క్రి. వెనుదీయు, వెనుకంజవేయు. దార. ఆది. 1.69, విరా. 5.143, కాంతి. 5.548, శివరా. 2.39. ఈడవిడుచు న.క్రి. దిగవిడుచు, విడుచు. కు. సం. 7.838, దార. అశ్వ. 1.203. ఈడిపించు య. ఈడ్చించు. న.క్రి. లాగించు, పొడిగించు. ఈడుపు య. ఈదు. వి. 1. ఆకర్షణం; 2. తాగు; 3. ఎగతాళి; 4. పార్శ్వకూల; 5. అవయవ సంకోచం; 6. ద్వార పార్శ్వం. ఈడుపుగర్ర ఈడుపు + కర్ర. వి. దొంగ గొడ్డకు మెడకు వేలాడగట్టే బయ్య కొయ్య. గుడిబండ. ఈడుముంత వి. పాలు పిడికే పాత్ర. ఈడ్చించు య.చూ. ఈడిపించు. న.క్రి. లాగించు, పొడిగించు. ఈడు య.చూ. ఈడుపు.

ఈడుగుచాలు చూ. ఈదు². వి. మొదట దున్నిన చాలు.

ఈడుచు య.చూ. ఈదు. న.క్రి. లాగు, తిరుగు. ఉ. రా. 2.147.

ఈడుతోదాడు చూ. ఈదు¹.

ఈడుతోడు చూ. ఈదు¹.

ఈడువడు చూ. ఈదు¹.

ఈడువలచు చూ. ఈదు¹.

ఈడుపాయము చూ. ఈదు¹.

ఈడుపు చూ. ఈదు². వి. లాగటం.

ఈడుపుగర్ర చూ. ఈదు².

ఈడుపులు పో.చూ. ఈదు. వి. 1. బుడగల గొలుసు అనే

కర్ణాధరణం; 2. అకనూ దాదీనీ కలిపే వారం.
 ఈదుపెట్టు చూ. ఈదు¹.
 ఈదుపోతలు వి. వారలు.
 ఈదుమాలు చూ. ఈదు¹.
 ఈదుమీలు చూ. ఈదు¹.
 ఈదుముంత చూ. ఈదు¹.
 ఈదుబోవు చూ. ఈదు¹.
 ఈదులేవి చూ. ఈదు¹.
 ఈదువచ్చు చూ. ఈదు¹.
 ఈదువాడు చూ. ఈదు¹.
 ఈదువు చూ. ఈదు¹. వి. నమూనా, తీరు, వర్గతి, విదానం.
 త. ఈటు. వర్గతి, విదానం.
 ఈదుసేయు చూ. ఈదు¹.
 ఈడె రూ.చూ. ఈడె². వి. 1. ఒక రకం నారింజ, ఎర్ర కిక్కిరి; 2. నారింజ కొన.
 ఈడెలవడు రూ.చూ. ఈడిగిలంబడు. అ.క్రి. తేవటానికి కత్తిరేక కూలబడు.
 ఈడెలి రూ.చూ. ఇదవలి¹. వి. 1. జమ్ము, రెల్లు, కుంగ (Rotteleria tinctoria); 2. వట్టివేరు (Andropogon muricatus).
 ఈడేర్పు చూ. ఈదు¹.
 ఈడేర్పుకొను చూ. ఈదు¹.
 ఈడేలింపు చూ. ఈదు¹.
 ఈడేలు చూ. ఈదు¹.
 ఈడేలుచు చూ. ఈదు¹.
 ఈడ్గిలంబడు చూ. ఈడ్గిలు.
 ఈడ్గిలు రూ.చూ. ఈడిగిల్లు. అ.క్రి. వెనుకాడు, ముందుకు రానని కూలబడు, చదికిలంబడు.
 ఈడ్గిలంబడు ఈడ్గిలన్ + పడు. అ.క్రి. వెలికిలంబడు, వెనుకబడు, వెనుకాడు, చెన్ననుల్లు. 2.42.
 ఈడ్పు రూ. ఈడుచు. న.క్రి. 1. లాగు, తిగుచు. వార. ఉద్యో. 3.110; 2. పైరెట్టు, పైకి చేర్పు.
 క. ఈత. లాగు; పో.చూ. ఈర్. లాగు; పో.చూ. మ. ఈరుని. రాయు; త. ఈటు. లాగు; ఇటప్పు. కించవరచు, వదలిపెట్టు; పో.చూ. ఈర్. లాగు, రంగు వేయు, వ్రాయు. ద.హిం.కా. 3.937; మ. ఇతిక్క. లాగు; ఇటుక్క; కో. ఇటవ్. నేలపై ఈడ్పు; పో.చూ. ఇవ్. బయటకు లాగు; తా. ఇటవ్. నేలపై ఈడ్పు; గోం. ఈన్. గీయు; కుజ. గ్రిడిఫ. లాగివేయు, బలవం తంగా ఎత్తికొనిపోవు; కువి. రెన్. ఈడ్పు; రెజ్. లాగు; పర్తి. ఈర్. లాగు; గద. ఈర్. లాగు; కుదు. ఈవ్., ఈన్. లాగు; మార్తో. ఇవ్. తీసుకుపోవు, ఆవకలపెట్టు; ఇవ్.గర్.
 <మూ.ద్రా. *ఈజ్. వచ్చివేయు, జారిపోవు.
 ఈడ్పుకొనిపోవు న.క్రి. ముడుచుకొనిపోవు. ఈడ్పుమాను చూ. ఈడికమాను. వి. చాళ్ల చదును చేసే వంగల కొయ్య.
 ఈడ్పువాడు వి. ఆకర్షించేవాడు, లాగేవాడు.
 ఈడ్పుకొనిపోవు చూ. ఈడ్పు.

ఈడ్పుమాను చూ. ఈడ్పు.
 ఈడ్పువాడు చూ. ఈడ్పు.
 ఈడ్పు చూ. ఈవి. వి. చిన్న పేనుగుడ్డు.
 ఈడ్పించు చూ. ఈడు³.
 ఈడ్పు చూ. ఈడు³.
 ఈర్వం రూ. ఇర్వ. వి. కూమి, నేల.
 ఈర్వడు చూ. ఈదు¹.
 ఈర్వర రూ.చూ. ఈడిగ. వి. కల్లుగీచే తెగ, గవండ్ల జాతి. సురా. 59.
 త. ఈనోరు. న.క్రి. ఉత్పత్తిచేయు.
 ఈర్వరది వి. గవండ్ల ప్రి. ఈర్వరవాడు. వి. గవండ్లవాడు.
 ఈర్వరది చూ. ఈర్వర.
 ఈర్వము వి. పిదనం, వార. వాగ. 3.568.
 పో.చూ. క. సితత్. కోవం; సిండు. రాయు;
 క. చింటరమ్. వినిగించటం. చింటరమ్. మురికి, అనవ్యం, అనవ్యమైన మాట. పో.చూ. చిండు.
 <తాండు. నిముడు, తట్టు, వాదించు; మ. చిండుక. చిన్న పిల్లలు ఒకళ్ల నొకళ్ల గుంజుకొనటం.
 <మూ.ద్రా. *చింట్.
 ఈర్వముసేయు ఈర్వము + చేయు. న.క్రి. పిడించు, వారపెట్టు, వినిగించు. వాగ. 3.565. ఈర్వించు న.క్రి. పిడించు, వాదించు. కళా. 4.50.
 ఈర్వముసేయు చూ. ఈర్వము.
 ఈర్వవాడు చూ. ఈర్వర.
 ఈర్వి రూ.చూ. ఈడిగ. వి. కల్లు గీచేవాడు.
 ఈర్విగ రూ.చూ. ఈడిగ. వి. కల్లుగీచేవాడు.
 ఈర్వించు చూ. ఈర్వము.
 ఈర్వయ రూ.చూ. ఇట్టి¹. వి. కుంతం అనే ఆయుధ విశేషం. అచ్చరా. 6.180.
 ఈరె రూ.చూ. ఇట్టి¹. వి. బర్లెం.
 ఈరెకాడు వి. ఈరె వట్టుకొని యుద్ధం చేసేవాడు. రామ. 208. ఈరెసావి వి. గడమిద సాముచేసే (దామ్మరి) ప్రి.
 ఈరెకాడు చూ. ఈరె.
 ఈరెసావి చూ. ఈరె.
 ఈత్ రూ.చూ. ఈత¹. వి. ఈదటం.
 ఈతకాడు రూ.చూ. ఈతకాడు. వి. ఈడేవాడు.
 ఈతకాయ¹ రూ.చూ. ఈదుగాయ. వి. ఈదటానికి నహాయదే సొరకాయ. క. ఈజుగాయ. -కాయ. ఈత కొట్టు రూ.చూ. ఈతకొట్టు. అ.క్రి. ఈదు. ఈతలాడు రూ.చూ. ఈదులాడు. అ.క్రి. 1. ఈదు, తేలు; 2. వెనగులాడు, వారపడు.
 ఈత² రూ.చూ. ఈత³. వి. ఈతచెట్టు.
 ఈతకట్టు వి. ఈతచెట్టు నుంచి తీసిన కట్టు. ఈతకాయ² వి. ఈతచెట్టుకాయ. ఈతకొడవలి వి. ఈతచుట్టర్ని కోసే పొదుగాటి కొడవలి. ఈతచెట్టు వి. ఈతచెట్టు (Phoenix sylvestris). ఈతవట్ట వి. ఈతాకు దాప. ఈతసారాయి

వి. ఈతకట్టు నుంచి తీసిన సారాయి. క. ఈచలనీరు.
కట్టు; త. ఈచ్చమీచారాయమ్; మ. ఇంతచ్చరాయమ్.
ఈత³ రూ.చూ. ఈత³. వి. ఈనటం.

ఈతపురుగు వి. వైదు ఈనేటప్పడు కంకి మీదపడి
నుంకు తిని పోయేవురుగు.

ఈతకమ్మరొగం వి. వదితెగులు, ఆకులు పసుపుపచ్చగా మారి
ఎండిపోయే వ్యాధి.

ఈతకట్టు చూ. ఈత³.

ఈతకాదు చూ. ఈత¹.

ఈతకాయ¹ చూ. ఈత¹.

ఈతకాయ² చూ. ఈత².

ఈతకొట్టు చూ. ఈత¹.

ఈతకొడవలి చూ. ఈత².

ఈతగాదు చూ. ఈ².

ఈతకెట్టు ఈత².

ఈత(డు) చూ. ఈ².

ఈతమ చూ. ఈ².

ఈతవట్ట చూ. ఈత².

ఈతపురుగు చూ. ఈత³.

ఈతల చూ. ఈ².

ఈతలాడు చూ. ఈత¹.

ఈతలాతల చూ. ఈ².

ఈతలాతలగు చూ. ఈ².

ఈతసారాయి చూ. ఈత².

ఈద¹ రూ.చూ. ఈద¹. వి. గారి.

ఈదగారి వి. కుప్పరతో పీచే చల్లగాలి.

ఈద² రూ.చూ. ఈద². వి. ఆయుదవిశేషం. కు.నం. 12.5.

ఈద³ వి. ఈతకెట్టు.

ఈదగాలి చూ. ఈద¹.

ఈదగాహో వి. జపం చేసుకోవటానికి ఉపయోగించే మందిరం,
ప్రార్థనామందిరం. మెకంజీ నం. 251, పు. 24.

హిం. మరా. ఉ. పార. ఈద గాహ్. ఈద్ పండుగ
రోజున. ముస్లిములు ప్రార్థన చేసేదోటు; ఆర. ఈద్.
ముస్లిముల పండుగరోజు.

< ఉ. ఈద్ గాహ్.

ఈదంబరి వి. ఒక ఆచారం. పత్తి యేరే ముందు హిలంలో
ఆరె చెట్టుకు పూజచేసి బోంచేస్తారు.

నం. హిత. కదం; అంబర. దూది, పత్రం; దూది ఏరే
ముందు కువాకాంక్షతో జరిపే పూజ.

బహుళ: < నం. హితాంబరి.

ఈదర రూ.చూ. ఈదర. వి. కుపానుగా నున్న, తీవ్రమైన.

ఈదరగాడు వి. కుప్పరతో పీచే గాలి, కుపానుగాలి.

ఈదరగాలి రూ.చూ. ఈదరగాలి. వి. కుప్పరతో పీచే
గాలి, కుపానుగాలి.

ఈదరకత్తి వి. మధుకత్తి, కంపమండలు నరికే మొద్దుకత్తి.

ఈదరకాలవ వి. చెరువుగట్టు ప్రక్క శాల్య.

ఈదరగాడు చూ. ఈదర.

ఈదరగాలి చూ. ఈదర.

ఈదలు వి. బ.ప. ఉప్పుకొటాదులో గోతి పార్శ్వభాగాలు.

పో.చూ. నం. నీధి-. వరస.

< ఈదులు < పీదులు < పీకులు. పదాధిపకారం లోపిం
చటం వల్ల యేర్పడిన రూపం కావచ్చు.

ఈదారా రూ.చూ. ఇదారా. వి. గుర్ర. కొలు. మెకంజీ నం.
385.1. పు. 89.

ఈదు¹ వి. ముస్లింల పండుగ. సిం. నార. 8.

హిం. ఉ. పార. ఆర. ఈద్. పవిత్రమైనరోజు, ముస్లి
ముల పండుగ; మరా. ఈద్;

త. ఈత్తు.

< ఉ. ఈద్.

ఈదు² రూ.చూ. ఈత². వి. ఈరకెట్టు.

ఈదు³ వి. 1. వీధి; 2. గొర్రెచెక్కలమద్య నందు. అర్థవివరి.
నం. వీధి. మార్గం; పా. వీధి-.

< నం. వీధి-.

ఈదు⁴ వి. ఈనె, ఆకులోనరం.

ఈదు⁵ వి. కాయపైర్ల తెగులు, కొల్ల తెగులు.

క. ఈదె, హిప్పి, హిదె. పిప్పి.

< క. ఈనె.

ఈదుకంకి వి. తాలుకంకి. ఈదుపురుగు వి. పెనరమినుము
మొదలయిన కాయపైర్లకు వట్టే వురుగు, కాయలో జొరబడి
గింజలు తినే కొల్లపురుగు.

ఈదుకంకి చూ. ఈదు⁵.

ఈదుపురుగు చూ. ఈదు⁵.

ఈదురువాన వి. ఈవరగాలితో వచ్చేవాన, గాలివాన.

ఈన రూ. ఈని, ఈనియ, ఈను³, ఈనె. వి. 1. ఆకులోనరం
ఉ.హ. 2.161; 2. చీపురుపుల్ల.

పో.చూ.కు. చీంకి, సింక్కు. కొబ్బరిమట్ట; త. ఈనై.
ఆకులోనరం, చిత్రం యొక్క బాహ్యరేఖ; ఈనైయెటు,
ఈనైవాంకు; పో.చూ. ఈర్. కొబ్బరిఈనె, బాహ్యరేఖ
గియు; ఈర్ కిల్, ఈర్కు. కొబ్బరి ఈనె. పో.చూ.మ.
ఈర్ కిల్, ఈకిల్, ఈర్కుల్, ఈల్. ఈనె; ఈక్కుల్.

ఈనపుడక రూ. ఈనెపుడక. వి. చీపురుపుల్ల ఆకులో
నరం. ఈనపుల్ల రూ. ఈనెపుల్ల వి. చీపురుపుల్ల.

ఈనజాడ ఈన+జాడ. రూ. ఈనిజాడ. చూ. ఈనె. వి.
నేకలో రెండు పోగులు తెగినప్పుడు వచ్చిన వెలితి.

ఈనంజి వి. కిరననాయిలు.

ఈనవయెడ్డు రూ.చూ. ఇనువయెడ్డు. వి. గొర్రెలు, మేకలు.

ఈనపుడక చూ. ఈన.

ఈనపుల్ల చూ. ఈన.

ఈనము వి. తక్కువ.

నం. హీన-. తక్కువ, నీచం; ప్రా. హీణ; పా.
హీన; త. ఈనమ్. తోటు, తక్కువ, నైచ్యం; ఈనా
యమ్. అగౌరవం, అమర్యాద; మ. ఈనామానీ
(ఇనామీ, హీనమీ). తక్కువ.

నం. హీన-.

ఈనరాసి చూ. ఈనము. వి. 1. చిన్నకుప్ప; 2. పొట్టు
చెరగని దాన్యం; 3. తక్కువ రకం దాన్యం.

< సం. హినరాశి.-

ఈవాం రూ.చూ. ఇనామ్. వి. బహుమతి. మెకంజీ. 80. వ. 3.
ఈవాము రూ.చూ. ఇనామ్. వి. బహుమతి, అధికారులు కింది
ఉద్దేశ్యాలకై వాస్తవ.

ఈవి రూ.చూ. ఈన. వి. ఈనె.

ఈవిక ఈను! + - ఇక. చూ. ఈను. వి. దూడను ఈనటం,
ఈత.

ఈవికయావు వి. ఈనటానికి నిర్దేశంగా వన్న ఆవు. త.

ఈజ్జా. అప్పుడే ఈనిన ఆవు.

ఈవికయావు చూ. ఈనిక.

ఈవికాడ రూ.చూ. ఈనకాడ. వి. నేతలో రెండు పోగులు
తెగినప్పుడు వచ్చే వెలితి.

ఈవిముగ్గు చూ. ఈన. వి. వేళ్ల నందుల్నించి ముగ్గు పిండి
వదులుతూ గీసిన సమాంతర రేఖలు, ఈన పుల్లలవంటి
రేఖల ముగ్గు.

ఈవిదు రూ.చూ. ఈన. వి. ఆకులోనరం. హర. 2.165.

ఈను! అ.క్రి., న.క్రి. ప్రసవించు. భార. కాంతి. 1.322,
యయా. 1.106; న.క్రి. 1. కరిగించు. భార. మహా.
48, మను. 1.5; 2. అమితంగా వెలువడజేయు, వెలువ
రించు. ఆము. 1.8; 3. కంకిపేయు.

క. ఈ, ఈయు, ఈన్, ఈను. ప్రసవించు; త.
ఈన్. ప్రసవించు, కరిగించు; ఈరు; ఈను. ప్రసవించు;
ఈరమే; మ. ఈరమే. పశువుల గర్భాశయం; ఈరు.
దూడ; కోట. ఈన్, ఈంద్. చూడి అగు, గర్భం
దరించు; కొడ. ఈన్, ఈత్. గర్భం దరించు; పర్తి.
ఈన్. గింజపట్టు; బ్రా. హిన్. ఈను.

< మూ. ద్రా. *ఈన్.

ఈనుపొట్ట వి. ఎవుకు వచ్చిన మెన్ను.

ఈను! చూ. వాను. న.క్రి. కుండలుచేయు. తె. 27.

ఈను! రూ.చూ. ఈన. వి. నన్నగా వల్పుగావున్న చూడు,
కాడచూడు.

ఈనుకట్టు వి. తూర్పుర పోసేటప్పుడు మేలురాని దగ్గర వడే
పొట్టు, గింజలు కరిగిన కాగం, దండెకట్టు

ఈనుపెట్ట రూ. చూ. ఇనుపయెట్టు. వి. గొర్రెలు, మేకలు.
ద.హిం. కా. 1315.

ఈనుపొట్ట చూ. ఈను!

ఈనె రూ.చూ. ఈన. 1. ఆకులోనరం. సారంగ. చ. 3.139;
2. చిన్నకుంపు. రోజు. 5.22; 3. చీపురువల్ల; 4. ఆను
పోసిన నూలులో ఒకటి పైకి ఒకటి కిందికి వచ్చిన రెండు
పోగుల దారం; 5. వన్నె దండెలకు దిగించిన వల్లల
మద్య వెలితి; 6. నన్నగా పొడుగ్గా ఉండే గీత; 7.
నన్నటి చీలికదాట; 8. నారి మొదలు గుర్రస్థానం వరకు
నూగారు ననుసరించి ఉండే నరం.

ఈనెకట్టు రూ. ఈనెకట్టు. అ.క్రి. ఈనెవలె ఏర్పడు. తక.
1.425. ఈనెగట్టు రూ.చూ. ఈనెకట్టు. అ.క్రి. ఈనెవలె
ఏర్పడు. తక. 1.513. ఈనెగజాలు వి. ఆడపిల్లల ఆట.
హంస. 3.146. ఈనెగుట్టుము వి. పిల్లలకునే ఆట.
ఈనెనాడె వి. కమ్మినేతలో బొద్దులు వడేట్టు నెయ్యటానికి

వాడే చిన్న నాడె. ఈనెపుడక. వి. చీపురువల్ల. ఈనెపుల్ల
వి. 1. చీపురువల్ల; వన్నెకట్టు బడిలో దండెల మద్య
దువ్వెన పళ్ళ మూడిరిగా వరుసగా కట్టినకలవ, తొన్న,
గలుగు, వెదురు, కొండచీపురు మొ. వాటివల్ల; 2. నేత
నేసేటప్పుడు పడుగులో తెగిన పోగును దగ్గరికు లాగటానికి
వాడే ఇనుపముల్లు. ఈనెపొడుచు న.క్రి. వన్నె ఈనెలనం
దులో పోగులుదూర్పు. ఈనెనందు వి. వన్నెదండలకు
దిగించిన వల్లలమద్య వెలితి.

ఈనెకట్టు చూ. ఈనె.

ఈనెగట్టు చూ. ఈనె.

ఈనెగజాలు చూ. ఈనె.

ఈనెగుట్టుము చూ. ఈనె.

ఈనెనాడె చూ. ఈనె.

ఈనెపుడక చూ. ఈనె.

ఈనెపుల్ల చూ. ఈనె.

ఈనెపొడుచు చూ. ఈనె.

ఈనెనందు చూ. ఈనె.

ఈంత రూ.చూ. ఈత². వి. ఈతచెట్టు.

ఈందు రూ.చూ. ఈత². వి. ఈతచెట్టు.

ఈత¹ రూ. ఈత¹. చూ. ఈదు¹. వి. ఈదటం. మను.
2.11. రామలిం. 47.

క. ఈజా, ఈసు, హిజా. ఈదటం; త. నీత్తు;
పో.చూ. నీత్తుమే. వరద, రోకు, నముద్రం, ఎక్కువ;
మ. నీన్తమే. ఈదటం.

ఈతకాడు రూ. ఈతకాడు. వి. ఈడేవాడు. భార.
అశ్వ. 4.167, బసవ. 3.1137 పం. ఈతకొట్టు రూ.
ఈతకొట్టు. అ.క్రి. ఈదు.

ఈత² రూ. ఈడ², ఈత², ఈదు², ఈంత, ఈందు, ఈదు².
వి. ఈతచెట్టు. కళా. 3.69 (Phoenix sylvestris).
హంస. 4.11, ఆం.దా. 2.79.

క. ఈవల్ (చు), ఈవల, ఈవిల్. ఈతచెట్టు; తు.
ఈవిలు, ఈంవిలు; త. ఈంతు, ఈవ్వుమే. ఈంపు;
మ. ఈత్త, ఈంతు; తుణ. సీత; పర్తి. వీరద్.

పో.చూ.నం. హింతాల-; పా. హిమంతాల; పా.
హింతాల హిం. వీరద్.

< మూ. ద్రా. *చీన్క- / *చీన్క-.

ఈతకాడి వి. ఈతకట్టు. ఈతకాయ వి. ఈతచెట్టు
కాయ.

ఈత³ చూ. ఈను. వి. ఈనటం. రాజవా. 3.45.

క. ఈత; త. ఈజ్జు, ఈన్దల్; మ. ఈజ్జుమే. పశు
వుల గర్భాశయం; ఈజ్జు. దూడ.

ఈతకాడి చూ. ఈత³.

ఈతకాయ చూ. ఈత³.

ఈతకొట్టు చూ. ఈత³.

ఈతల క్రి.విధ. అధికంగా. శృం.మ. 7 వ. 10 పం.

ఈడ¹ రూ. ఈద, ఈదు¹. వి. 1. గారి. ఉద్య. 2.260;

2. చలి గారి.వి.ప్ర. 3.56, అశ్వ. రా. 1.63.

నం. శీత-. చలి, చల్లని; పా. సీత-; సి.అ. చలి.

మంచు; పా. సీత. చరి;

పో.చూ. క. ఈరమ. కడి, తేమ, చెమ్మ.

బహుళ: <ప్రా. సీత. అనునానికర్థం సంశయాస్పదం.

ఈద్రకొమరుడు వి. హనుమంతుడు, భీముడు (వృ.) గారికొడుకు. అచ్చ. రా. 5.99. ఈద్రగారి వి. చలిగారి, వానజప్పరతో పేజే గారి. ఈద్రచూలి వి. 1. హనుమంతుడు. అచ్చ. రా. నం. 99; 2. భీముడు. వ్య. గారి చూలుగా కలవాడు; ఈద్రతూపు వి. వాయవ్యాశ్రం. అచ్చ. రా. 6.265. ఈద్రవట్టి వి. 1. హనుమంతుడు; 2. భీముడు. వ్య. గారికొడుకు.

ఈద్ర³ య. ఈద్ర³. వి. ఆయుర విశేషం. కు. నం. 12.786.

పో.చూ. మ. ఈలి. కురుష్క బర్గం, బదిర.

ఈద్రకొమరుడు చూ. ఈద్ర¹.

ఈద్రగారి చూ. ఈద్ర¹.

ఈద్రచూలి చూ. ఈద్ర¹.

ఈద్రతూపు చూ. ఈద్ర¹.

ఈద్రవట్టి చూ. ఈద్ర¹.

ఈద్రర య. ఈదర, ఈదురు. వి. ఎడతెగకుండా కుప్పరతో పేజే గారి. ఆం.రా. 1.60; విజ. కుపాసుగా నున్న, కీర్తనైన.

ఈద్రగారు వి. కుప్పరతో పేజే గారి. ఈద్రగారి చూ. ఈదరగారి, ఈదురుగారి. వి. కుప్పరతో పేజే గారి.

ఈద్రగారు చూ. ఈదర.

ఈద్రగారి చూ. ఈదర.

ఈద్రాడి య. ఈద్రాడు¹. వి. గిరక కాటచెట్టు.

<ఈత³ + తాడి.

ఈద్రాడు¹ య.చూ. ఈద్రాడి, చూ. ఈత³. వి. హొట్టి రాటి చెట్టు, గిరక తాడి. విజయ. 2.192.

ఈద్రాడు² చూ. ఈదు¹.

ఈదు¹ అ.గ్రీ. ఈతకొట్టు, ఈదులాడు. నిర్వ. 8.49, విక్ర. 6.53, సీలా. 1.35; న.గ్రీ. తరించు, దాటు. చార. విరా. 4.213, శృం.నై. 1.108; వి. ఈత, ఈదటం.

క. ఈజు, ఈసు. ఈదు; కొడ. మిన్దో; మ. నీనదుని, ఈమని, ఈజుని; క. నీనతు. ఈదు, పొర్లిపోవు; న.గ్రీ. తరించు, దాటు, తప్పించుకొను, విడిచి పెట్టు; వి. నముద్రం; మ. నీనతుక. ఈదు; కోట. నీనజ్జ, నీవిడ; కొడ. నీజ్జ, నీద; గోం. నారితానా, ఇతరాన; కొలా. ఈనదెజ్జ, ఈనద.

*సీ-5 / *ఈర్ అనే జలార్థక మూల ద్రావిడ పదాలతో సంబంధించినది కావచ్చు.

<మూ.ద్రా. *సీ-న్- / *ఈ-న్-.

ఈద్రాడు² ఈదు¹ + ఆడు. అ.గ్రీ. ఈతకొట్టు. ఈదు(గాయ) య. ఈతకాయ. వి. ఈదటానికి నహాయపడే సొర కాయ. హంస. 4.182. <ఈదు¹ + ఉన్ + కాయ. ఈదు(గొయ్య) వి. తెప్పకొయ్య. హంస. 4.182. <ఈదు¹ + ఉన్ + కొయ్య. ఈదులాడు వి. ఈదటం. ప్రబంధ. 268. <ఈదు¹ + -లు + ఆట. ఈదులాడు చూ. ఈతలాడు. అ.గ్రీ. 1. నేలాడు. మను. 4.42;

2. ఈతకొట్టు. దశా. 3.176.

ఈదు² య.చూ. ఈత³. వి. ఈతచెట్టు. మను. 4.37.

ఈదు³ య.చూ. ఈద¹. వి. 1. చల్లకనం, కడి. కాళ. 4.96; 2. గారి. అచ్చ. రా. 5.

ఈదు(గాయ) చూ. ఈదు¹.

ఈదు(గొయ్య) చూ. ఈదు¹.

ఈదురు చూ. ఈదు³. వి. గారివాన.

పో.చూ. క. చి. బుడిచివేయు, బయటికి నెట్టు, నిర్మా రించు, క్షతపరచు, పవిత్రీకరించు.

ఈదురుగారి య.చూ. ఈదరగారి. వి. వానగారి.

ఈదురుగారి చూ. ఈదురు.

ఈదులాడు చూ. ఈదు¹.

ఈదులాడు చూ. ఈదు¹.

ఈపి య. ఈపె¹. చూ. ఈగ. వి. 1. పేనుగుడ్డు, ఈగ మలం. నవ.నా. 5. వ. 244.12; 2. అముదవు పూత తినే చిన్న గుండు వరుగులు, పేలు.

క. ఈపి, ఈగమలం, పేనుగుడ్డు; పో.చూ. ఈర్, ఈరు, సీర్. ఈపి; కొడ. చిరు; కు. తిరు; క. ఈర్ ప్రి, ఈపి. శరీరంమీద రేగే పొట్టు, కలమీది చుండు; ఈర్. ఈపి; మ. ఈర్. ఈపి; ఈరుక. రండువ్య; కోట. చిర్. ఈపి; కొడ. తిర్; గోం. సీడ్. పేను; సీర్క. ఈపి; కువి. హీరు. ఈపి; కొలా. సీర్; నా. సీర్; కుదు. చిర్.

<ఈ (ఈగ) + పే (మలం); <మూ.ద్రా. *పీక్ + *పి.

ఈపికట్టు వి. అట్టికట్టిన ఈపి. ఈపిబంక వి. పేనుబంక; కొన్న తెగులు, పేను పట్టుటవల్ల అకుమీద బంకలాగా ఏర్పడి ఆకు ముదురుకుపోయే తెగులు.

ఈపికట్టు చూ. ఈపి.

ఈపిబంక చూ. ఈపి.

ఈపె¹ య.చూ. ఈపి.

ఈపె² చూ. ఈ³.

ఈపెట్టు వి. వుండు కుళ్ళిన చోటు.

ఈబరి య. ఈబరి. వి. అప్రయోజకుడు, అనమద్ధుడు; విజ. నిరర్థకమైన, నిష్ఫలమైన.

క. ఈబు.. భేదం, అనమానక; మరా. బబ్. దోషం; ఉ. బబ్. దోషం, పాపం, అశద్ధి; పార. బబ్. నష్టం, హాని; అర. బబ్. దోషం, వ్యననం, ఆవమానం, ఆరోపణ, నింద.

బహుళ: <క. ఈబు + -ఆరి.

ఈబరిగొట్టు వి. అప్రయోజకుడు, వ్యర్థుడు.

ఈబరిగొట్టు చూ. ఈబరి.

ఈబలు య.చూ. ఈబలు; పో.చూ. బీబలు. వి. తరకలు, పొట్లు దానం.

ఈబిర్ చూ. ఈ³.

ఈబిర్ చూ. ఈ³.

ఈబిరి య.చూ. ఈబరి. విజ. నిరర్థకమైన, నిష్ఫలమైన.

ఈమిరి య. ఈమిరి; చూ. ఈము. వి. కడి, తేమ.

ఈమ రూ.చూ. ఇవము. వి. మంచు, శీతము. ఆం. భా. 180.
లోపదీర్ఘతలు.

ఈమి చూ. ఈ².

ఈయ- (నమాసాల్లో మాత్రమే ప్రయక్తం) రూ.చూ. ఇయ్య-
అవ్య. అంగీకార మాచకం.

ఈయకొను రూ.చూ. ఇయ్యకొను. అ.క్రి. అంగీకరించు.

ఈయకోలు రూ.చూ. ఇయ్యకోలు. వి. అంగీకారం.

ఈయకోలుకాదు రూ.చూ. ఇయ్యకోలుకాదు. వి. జన
నమ్ముతుడు.

ఈయక చూ. ఈ².

ఈయకొను చూ. ఈయ.

ఈయకోలు చూ. ఈయ.

ఈయకోలుకాదు చూ. ఈయ.

ఈయది చూ. ఈ².

ఈయన చూ. ఈ².

ఈయవ చూ. ఈ².

ఈయమ చూ. ఈ².

ఈయమ్మ చూ. ఈ².

ఈర్¹ వి. లోపరి కంద, హృదయం లోపరి భాగం.

క. హీర. ప్రిహం కాలేయం వంటి శరీరం లోపరి అవ
యవం; పో.చూ. క. ఈరలో, ఈరులో; మ. ఈరలో.
కాలేయం; కొడ. ఈరవే.

ఈర్² పో.చూ. ఈరె. వి. నూలు వడికే కదురు.

ఈరకడియము వి. వీరుల కడియం.

<నం. వీర-+కడియము.

ఈరకత్తియ రూ. ఈరకత్తె. చూ. వీరకత్తియ. వి. వియ్యవ
రాలు.

ఈరకత్తె రూ.చూ. ఈరకత్తియ.

ఈరకాదు రూ.చూ. వీరకాదు. వి. 1. వియ్యంతుడు; 2.
భావమరిది.

ఈరంగము రూ.చూ. వీరంగము. వి. 1. పెద్దగోల; 2.
కొమ్ముగాళ్ల జముతులు వాయిస్తూ చేసే వీర నృత్యం.

ఈరట్టు వి. నందిగ్గత.

క. ఈర్-అజ. నందిగ్గత, వంగ (రెండుగా చీలినది).

<ఈర్-(రెండు)+రట్టు.

ఈరకార రూ.చూ. ఈరకాట. వి. 1. కాదుమారు; 2.
వ్యత్యయం. క్రి.విజ. అక్కడక్కడ, అటూఇటూ, క్రమ
రహితంగా, తద్విబుద్ధిగా.

ఈరదాదు రూ.చూ. వీరకాదు. వి. 'చటాలున' మోగించి
పొలంలో పట్టర్ని కోలే మోకు, చెటాల్ మోకు.

ఈరమి రూ.చూ. ఈరము. వి. జాంపం. తీగలు, ఆకులు మొ.
వాటి గుంపు. కళా. 1.62.

ఈరము రూ. ఈరమి. ఈజమి, ఈజము. వి. పొడ,
కుంజం. రం.రా. అరణ్య. 150 పు. 30 పం., వేంక.వంచ.
4.271; విజ. సాంద్రం, దట్టం. కవిక. 3.115, విక్ర.
6.71.

క. ఈర్. తడి, చెమ్మ; క. ఈర్, ఈరమ్. వి. చెమ్మ,
శేమ, చల్లదనం, ఆకువచ్చ; మ. ఈరవం. చెమ్మ,

మురికి.

<మూ.ద.ద్రా. *ఈర్.

ఈరములువట్టు ఈరములు + వట్టు. అ.క్రి. పొడల
మాటున పొందినది దనాదుల నవహరించు. భాగ. 6.107.

ఈరములువట్టు చూ. ఈరము.

ఈరలు చూ. ఈరు².

ఈరవట్టు వి. ఒకరకం కడుపునొప్పి.

క. ఈరలో, ఈరులో. కాలేయమువంటి లోపరి అవ
యవం; మ. ఈరలో, కాలేయం; కోట. ఈరులో; కొడ.
ఈరువే. కాలేయానికి సంబంధించిన నొప్పి (కావచ్చు).

ఈరవావి రూ.చూ. ఈరువెన. వి. ఈళ్లను ఈర్చే దువ్వెన.

ఈరవ రూ.చూ. ఈరనము. వి. కోవం, చే్వం, అనూయ.
భా.రా.య. 1974.

ఈరవేడు అ.క్రి. అనూయజెందు, అనహనవదు. కాశీ.
4.125. ఈరవీండు అ.క్రి. కోపించు, కుపితుడగు. వేంక.
వంచ. 1.488.

ఈరవేడు చూ. ఈరన.

ఈరవేడు చూ. ఈరనము.

ఈరనము రూ. ఈరన వి. 1. ఒక్కలేకపోవటం, అనహనం.
భార.కాంతి. 3.70; 2. చే్వం, వగ. భార.కాంతి.
3.25, నృసింహ. 4.26; 3. కోవం. భార.కర్ణ. 2.52.
మల్ల.నీతి. 17; 4. చలము, వట్టుదల, మాత్సర్యం. ఉ.
రా. 3.101.

నం. ఈర్వా. అనూయ. ప్రా. ఈసా. వగ, చే్వం.

<నం. ఈర్వా.

ఈరవేడు ఈరనము + అడు. న.క్రి. నిరసించు, తిరస్క
రించు. వరాహ. 11.44. ఈరవేట్టు ఈరనము + ఎత్తు.
అ.క్రి. అనూయవదు. భార.ఉద్యో. 3.74.

ఈరవేట్టు చూ. ఈరనము.

ఈరవీండు చూ. ఈరన.

ఈరాటు రూ. ఇరాటు. వి. రెండు ఆకులు, వన్నెండు. ఆం.
నం.నూన. 48.

<ఈర్-+అటు².

ఈరిక¹ చూ. ఇగురు¹; రూ. ఈరికె¹. వి. అంకురం, మొలక.
శ్రీ రాధా. 4.298, ఆం.భా. 2.35.

ఈరికలీను ఈరికలు + ఈను¹; శబ్దవల్లవం. అ.క్రి.
అంకురించు, మొలకెత్తు. కాశిందీ. 1.306. ఈరికలుకొను
అ.క్రి. చిగురించు. ఈరికలెత్తు ఈరికలు + ఎత్తు¹. అ.క్రి.
చిగురించు, మొలకెత్తు. విక్ర. 1.122, భాగ. 3.507,
విజయ. 2.167.

ఈరిక² రూ.చూ. చీరిక. వి. గుడ్డపీరిక.

ఈరికమాను రూ.చూ. ఈడికమాను. వి. చాళ్ళు చదునుచేసే
పంగలకొయ్య.

ఈరికలీను చూ. ఈరిక¹.

ఈరికలుకొను చూ. ఈరిక¹.

ఈరికలెత్తు చూ. ఈరిక¹.

ఈరికె¹ రూ.చూ. ఈరిక¹. వి. అంకురం, మొలక.

ఈరికె² రూ.చూ. చీరిక. వి. గుడ్డపీరిక.

ఈరికెలుచెయ్యడం వి. ముక్కలుగా చించటం.
ఈరికమాను దూ.చూ. ఈడికమాను. వి. హెలంబో మట్టిపెళ్లలు
నలగటానికి లాగే పంగలమాను.

ఈరికెలుచెయ్యడం చూ. ఈరికె.

ఈరికాన దూ.చూ. ఈరుపెన. వి. ఈపి ఈరే దువ్వెన.

ఈరు! వి. పేనుగుడ్డు, రిక్ష. పాండు. 3.30, ప్రదా. 5.78.

క. ఈర్, ఈరు, సీర్, సీరు. పేనుగుడ్డు; కొడ.
చీరు; కు. సీరు, చీరు, తీరు; క.మ. ఈర్; కొడ.
చీర్. పేనుగుడ్డు; కొడ. తీర్. గోం. సీ. పేనుగుడ్డు,
సీర్. (ఐ.వ.) ; కువి. హీరు; కొలా. సీర్, చీర్;
నాయ. సీర్; కురు. చీర్; ద్రా. ఈరన్. దువ్వెన;
ఇరిన్.

<మూ.ద.ద్రా. *పీర్/*ఈర్ <మూ.ద్రా. *పీర్.

ఈరుపేను దూ.చూ. ఈరేను. వి. పేనుగుడ్డు. ఈరేను

దూ. ఈరుపేను. వి. పేనుగుడ్డు. కాళి. 6.79.

ఈరు! ఈరు. వి. ప. వి. బ.ప. మీరు. భార.అశ్వ. 2.78.

పో.చూ. క. ఈ. అనిశ్చిత వర్తమాన బోధకమైన
మధ్యమ పురుష ఏక వచన ప్రత్యయం; సీమ్. మీరు;
కు. ఈరు, ఈరె. మీరు; ఇనుకులు, ఇంకులు,
నింకులు; క. ఈర్. మధ్యమ పురుష బహువచన
ప్రత్యయం; సీయిర్, బవ. సీర్; మ. నిజ్జల్. సీవ;
గోం. ఇమ్మల్. మీరు; కువి. ఈరు-; వర్తి. ఈమ్.
మీరు; గద. ఈమ్. మీరు; ఒల్లా. ఈమ్, ఇమ్-;
కువి. మీమ్బు. సీవు; కొలా. ఇమ్. మిమ్ము; ఇమ్మ.
మీరు; ద్రా. సీమ్. మీరు.

<మూ.ద్రా. *సీమ్-.

ఈరెలు సర్వ. మీరు.

ఈరు! నమాసార్లో మాత్రమే ప్రయుక్తం. విజ. ఆల్పం.
హీనం.

పో.చూ. క. సీర్. పల్పటదు.

<మూ.ద్రా. *సీర్.

ఈరువాలు చూ. ఈరు! ఆ.క్రి. వాహ్యోపోవు; వి.
వాహ్యో. <ఈరు+పాటు. వ్య. మెల్లని నడక. ఈరెడ
ఈరు+ఎండ; దూ. సీరెండ. వి. రేతయెండ, కొంచెం
యెండ. క్రిదా. 85, పాండు. 4.287. ఈరెలుగు
ఈరు+ఎలుగు. వి. హీనస్వరం. పారి. 4.21. ఈరెలుగు
వేడు ఆ.క్రి. హీనస్వరం కలవాడగు, గడ్గద కండుదగు. హర.
2.48.

ఈరు! రెండు శబ్దానికి వృత్తిలో అకాది సంఖ్యావాచకం
వరమయ్యేటప్పుడు ఆదేశం; దూ.చూ. ఇరు. విజ. రెండు.
ఈరుచు దూ. ఈరు. స.క్రి. దువ్వెనతో ఈళ్లను దువ్వెనేయు.

క. ఈర్. లాగు, ఈరు; ఈరు, సీరు. ఈరు;
ఈరిను, ఈరించు; పో.చూ. ఈర్. పేనుగుడ్డు;
ఈరణగె. ఈరెన; కు. ఈరుని. దుడ్డు, ఏరు, తీరు,
పేనుగుడ్డు; క. ఈర్. లాగు; మ. ఈరుక. కొయ, చీల్పు,
దువ్వ; చిరుక్కుక, చిక్కుక. దువ్వ; వర్తి. ఈరువె-, ఈరుత్.
లాగు; ఈరుచీ-. దుడ్డు; మూర్తి. ఈర్చు. నేలగిరివేయు;
కురు. ఈర్చు. గీడు.

ఈరువెచ్చె దూ.చూ. ఈరుపెన. వి. ఈళ్లు ఈరే దువ్వెన.

ఈరుపెన దూ. ఈరవాని, ఈరివాన, ఈరుపన్నె, ఈరెన.

చూ. ఈరు. వి. ఈళ్లు ఈరే దువ్వెన.

క. ఈరణగె. ఈరెన; పో.చూ. హణగె, అణగె;
దువ్వెన; క. ఈరువలి. ఈరెన; ఈర్వాంకి, ఈర్వారి.
పో.చూ. పనిచ్చె. శ్రీల శేఖరంకరణ పద్ధతి; పణిచ్చె.
ముఖంపై జుట్టు సవరించుకోటం; మ. ఈరువలి. చిన్న
దువ్వెన.

<ఈరు+పన్నె.

ఈరుపేను చూ. ఈరు!

ఈరుమాండ్లగడ్డి వి. ఒకరకం కలుపు మొక్క. రా. 14.26.

ఈరువాలు చూ. ఈరు!.

ఈరువు! పో.చూ. ఎలచి. వి. మాంసం. ఆం. నం. తిర్య.
2.18.

ఈరువు! వి. తగవు, జగదం.

ఈరె పో.చూ. ఈర! వి. పంజెను చుట్టి తీసిన నూలు.

*పీరె; చూ. పీర్(ర్) ఆ. వేరుచేయు.

ఈరెండ చూ. ఈరు!.

ఈరెలుగు చూ. ఈరు!.

ఈరెలుగువేడు చూ. ఈరు!.

ఈరేడు! ఈరు!+ఎదు. వి. రెండు ఏళ్లు పచ్చాలుగు. భార.
విరా. 4.219, వరాహ. 6.108.

ఈరేడు! వి. శవాలు మొ. వాటిని మోయటాని కుపయోగించే
సాదనం, పాదె.

పో.చూ. క. ఈర్. లాగివేయు.

పాదె కట్టెటప్పుడు రాదుతో పచ్చాలుగు ముళ్లు వేస్తాడు
కాబట్టి దీనికి 'ఈరేడు' అనే పేరు వచ్చి వుండవచ్చు.

ఈరేడు ఈరు!+ఎదు. వి. రెండు ఐదులు వది. భార. ఆర.
2.108.

ఈరైడు ఈరు!+ఐదు. వి. రెండు ఐదులు వది. భార.
శల్య. 1.226.

ఈరైడుకడలు వి. వది దిక్కులు. ఈరు!+ఐదు+
కడలు.

ఈరైడుకడలు చూ. ఈరైడు.

ఈర్చు దూ.చూ. ఈరుచు. స.క్రి. ఈళ్లను దువ్వెనేయు.

ఈరేన దూ.చూ. ఈరుపెన. వి. ఈళ్లు ఈరే దువ్వెన. ఆం.
రా. 2.163.

ఈరేను చూ. ఈరు!

ఈరుతాళ దూ. ఈరతార. విజ. 1. వ్యతిరీక్షం, అనుచితం.
భార. ఉద్యో. 4.76; 2. పరుషం, కఠినం. భార. ద్రోణ.
3.43, కృశకు. 3.24; 3. పక్రం, కుటిలం. భార. అశ్వ.
1.108; వి. ఉయ్యాలవలె ఈగటం. చారా. 2.124.

తాళుమాలు, పీల్ తాల్, గోల్ మాల్ ఇత్యాదుల వంటి
దృశ్యస్పృశకరణ రూపం కావచ్చు.

ఈరువి దూ.చూ. ఈరుము. వి. 1. సాంద్రత, తిరు. శృం.
నై. 7.193; 2. తౌపం, పీగలు ఆకులు మొ. వాని
గుంపు. కళా. 1.62; విజ. సాంద్రం, రట్టం. వి. ప.
1.44.

ఈలము య.చూ. ఈరము. విజ. సాంద్రం, దట్టం. వి.క. 6.71, కవిక. 3.115, వి. పొద, కుంజం. వేంక. వంక. 4.271.

ఈల¹ య.చూ. సీల. వి. 1. వేటగాండ్లు, దొంగలు మొ. వారు సంకేతంగా నోటితో చేసే ద్వని. ఆం. దా. 1.122, ఆము. 5.68; 2. చిమ్మటకూర; 3. ఈలచెయ్యటానికి ఉపయోగించే సాదనం. చాళ. 3.58.

క. చీలి. అనుకరణ ద్వని; సీల్. అరుపు, కేక; సిల్పు. ఈలవేయటం; కు. ఇసులు; క. ఈవల్. ఈల; చీల్కైక్క. ఈల, ఈలవేయటం; చీల్; చీట్టి; పో.చూ. చిల్వట్టు. కీచురాయి; మ. చీల్. ద్వని; చిల్వట్టు. కీచురాయి; గోం. ఈసీ, సీసరీ. ఈల; కుజ. సీసాడి. ఈలవేయటం; కువి. సీసారికీతిలి; వర్తి. చిల్క; కూక కూసే బుద్ధ కోడి; చిల్గి. కీచురాయి; కొలా. ఇసపాడ్. ఈలవేయ.

<మూ.ద్రా. *చీల్-.

ఈలకూతలు వి. చాలక్రిడా విశేషం. వి. వ. 7.203. ఈలకొట్టు స.క్రి. ఈలవేయ. ఈలకోడి య.చూ. ఇలకోడి. వి. కీచురాయి. ఈలగడ్డ య.చూ. ఈలగడ్డ. వి. 1. ఒక జాతి దేగ; 2. లోలి. ఈలగడ్డ య. ఈలగడ్డ. వి. 1. ఒక జాతి దేగ. వేంక. వంక. 1.782; 2. లోలి. శృం.వై. 7.107. ఈలపురుగు ఈలలాంటి ద్వని చేసే పురుగు. వి. ఇలకోడి, చిమ్మట. ఈలవిడుచు అ.క్రి. ఈల వేయ. ఈలవెట్టు ఈల + పెట్టు. అ.క్రి. ఈలవేయ. ఆము. 6.73.

ఈల² పో.చూ. ఈలువు. వి. సిగ్గు, లజ్జ. మను. 3.108.

సం. శీల-. అలవాటు, ఆచారం, శీలం, స్వభావం, నీతి, గుణం; మ. ప్రా. సీల-. స్వభావం, గుణం, ఆచారం; పా. సీల. స్వభావం, నడవడిక, నైతిక ప్రవర్తన, ఆచారం.

<ప్రా. సీల-.

ఈల³ వి. నముద్ర ప్రాంతాలలో నేలను అంటి మొలిచే ఒక జాతి ఉప్పుని కూరాకు (Suaeda maritima).

ఈలకూర వి. ఒక జాతి కూరాకు. వరాహ. 7.47.

ఈల⁴ వి. నెలం, మిష, వ్యాజం.

పో.చూ. సం. హేలా. అగౌరవం, అమర్యాద, తిరస్కారం; ప్రా. హీల-. తిరస్కారం, అంక్ష్యం. నింద.

<ప్రా. హీల-.

ఈలకత్తి వి. కూరగాయలు కోసే కత్తి లేక కత్తిపీట.

సం. ఇలి, ఈలి-, ఈలికా, ఈలి. ఆయుధ విశేషం; బడిక, చిన్నకత్తి, లిక్కి, లేక కొడవలి; ప్రా. ఈలి. ఆయుధ విశేషం; అ.చూ. ఇలి. రెండువైపుల పరుసున్న కత్తి; పా. ఇల్లియ, ఇల్లి. పొట్టి కత్తి.

క. ఈలిగె. కత్తి; ఇలి, ఈలి. ఆయుధ విశేషం, కురుమ్మలు ఉపయోగించిన ఒకే వైపు పరుసున్న చిన్న కత్తి, బడిక, చిన్నకత్తి, లిక్కి, లేక కొడవలి; ఈలిక, ఈలిగె. లిక్కి, లేక కొడవలి, కూరగాయలు కోసే కత్తి;

మ. ఈలి. కురుమ్మల కత్తి, బడిక.

<ప్రా. ఈలి + కత్తి.

ఈలకరచు య.చూ. ఇలకలచు. అ. క్రి. దిగబట్టు.

ఈలకలచు య.చూ. ఇలకలచు. అ.క్రి. 1. ప్రాచాలు దిగవట్టు, వట్ల దిగించు. చార. కర్ణ. 2.68, వేంక. వంక. 3.187; దా.రా.య. 996; 2. ముదురుకొను. అం.శ.

ఈలకూతలు చూ. ఈల¹.

ఈలకూర య. ఈల¹.

ఈలకొట్టు చూ. ఈల¹.

ఈలకోడి చూ. ఈల¹.

ఈలగడ్డ చూ. ఈల¹.

ఈలగజము చూ. ఇలకలచు. వి. ప్రాచావశిష్టమై భయపడి పోద దిగబట్టి ఉండేస్తోంది.

ఈలగడ్డ చూ. ఈల¹.

ఈలపీట య.చూ. ఇలపీట. వి. కత్తిపీట.

ఈలపురుగు చూ. ఈల¹.

ఈలవిడుచు చూ. ఈల¹.

ఈలవెట్టు చూ. ఈల¹.

ఈలా¹ వి. శవశం చెయ్యటం. రంగా. 3.75.

ఉ.పార.అర. ఈలా. శవశం చెయ్యటం, అజ్ఞాపించటం.

<ఉ. ఈలా.

ఈలా² చూ. ఈ².

ఈలాగంటి చూ. ఈ².

ఈలాగు చూ. ఈ².

ఈలాగువ చూ. ఈ².

ఈలాటి చూ. ఈ².

ఈలాయి వి. వంటకు బదులు నూలు చుట్టుకునే రేకుదబ్బా.

ఈలిక య.చూ. పీలిక. వి. గుడ్డపేలిక.

ఈలికెంకి చూ. ఈలకత్తి. వి. కత్తివంటి నల్లకోక, శరీరంపైన బెంకెగల చేప, మత్స్య విశేషం.

దీని శరీరంపైన బెంకె (బొచ్చె) ఉండి, తోక కత్తిని

పోలి ఉండటంవల్ల ఈ పేరు వచ్చిఉంటుంది.

ఈలుగు య.చూ. నీలుగు. అ.క్రి. మరణించు, వచ్చు. చార. కర్ణ. 2.398, దా.రా.కిష్కిం. 165, వి. ఒళ్ళు విరుచుకోటం. శం.రా. 1.141.

పర్తి. ఈల్- రాలు; గడ. ఈల్, ఈలి. చాచు.

ఈలుగొయ్యి వి. వీపుకు ఇరువైపులా ఉండే నుడి, గాటినుడి.

ఈలువు వి. 1. పాతివ్రత్యం. కు.నం. 10.529; 2. మానం, చిత్తనమున్నది. దోష. 7.118; 3. కులాచారం. శివరా. 3.117; 4. నక్కువర్తన, మంచినడవడి. వేంక.వంక. 4.507; 5. మనస్సు. వసు. 3.87; 6. చైర్యం.

క. ఈలు. అనుబంధం; కు. ఈయరుని, ఈయవుని. సమ్మర్థిగా ఉండు; క. ఇయల్. స్వభావం, లక్షణం. గుణం, అర్హత, యుక్తత, సున్నితం, సుకుమారత, ప్రేమ, నక్కువర్తన, జన్మజన్మల అనుబంధం; మ. ఇయల్. తగినది; ఈయలుక. అంగీకరించు.

ఈలువుగొను శబ్దవల్లనం, అ.క్రి. చెరచు. బలాక్ర రించు. కక. 2.10. < ఈలువు + కొను. ఈలువుతొండ్లు వి.

పరివ్రతలు. దార.ఆర. 7.6, ఆము. 5.70. < ఈలువు + ఆండు. ఈలువుటాలు వి. 1. (పరివ్రత ఆగు) దార్య. దార.ఆర. 7.61; 2. గుణవంతురాలు. ఆము. 5.70; 3. పరివ్రత. విజ్ఞా. 1.115. < ఈలువు + ఆలు.

ఈలువుగొను చూ. ఈలువు.

ఈలువుటాండు చూ. ఈలువు.

ఈలువుటాలు చూ. ఈలువు.

ఈలోగొ చూ. ఈ².

ఈల్పొచు రూ.చూ. ఇంకలచు. అ.క్రి. ప్రాజ్ఞాలు దిగపట్టు. దా.రా.య. 996.

ఈల్లు రూ.చూ. నీలుగు. అ.క్రి. చచ్చు. దార.నీమ్మ. 2.196; వి. ఒక్క విరుచుకొనటం. ఆం.దా. 1.141.

ఈళము రూ. ఈడము, ఈదాము, ఈళాము. వి. నింహళ ద్వీపం. అహ. 1.80.

నం. నింహళ, నింహళా. నింహళద్వీపం; ప్రా. నింఘల, నింహల, నీహల. దేశవిశేషం; అ.చూ. నీహల. నింహళం; నీహళి. నింహళదేశపు దానికన్య; పా. నీహళ. నింహళం; నీహళదీప, నీహళభాస్సా. నింహళదామ; నీహళక. నింహళదేశ వంబంది.

క. నింగళ, నింహల, నింహళ, నింహ్యల. నింహళ ద్వీపం; క. ఈళం. నింహళం; ఈటం, చింతలం, ఈదినాటు, ఈటమంటలం; మ. ఈలిం.

బహుళం < క. ఈళం.

ఈళాము రూ.చూ. ఈళము. వి. నింహళ ద్వీపం. కక. 1.133.

ఈవ రూ.చూ. ఈగ. వి. ఈగ. సాం.ని.తిర్య. 83.

ఈవంక చూ. ఈ².

ఈవరి చూ. ఈగి. వి. ఇచ్చేబాడు, దాత. యయా. 5.1.

పో.చూ. క. ఈవురు. ఇవ్వటం; క. ఈవోన్. దాత. < ఈవి + ఆరి.

ఈవరితనము వి. దాకృత్వం. యయా. 5.1.

ఈవరితనము చూ. ఈవరి.

ఈవరి రూ. ఇవల, ఇవరి, ఇవ్వరి. వి. ఇవకరి ఒడ్డు. నీరా. 3.39; క్రి.వి. ఇక్కడ. విక్ర. 5.154.

ఈవలావరిగ అ.క్రి. వ్యక్తస్తమగు దా.రా.య. 1819.

ఈవలావరిజేయు స.క్రి. ఇట్టిట్టుచేయు, తలకిందు చేయు. దా.రా.య. 268.

ఈవలావరిగ చూ. ఈవల.

ఈవలావరిజేయు చూ. ఈవల.

ఈవలి వి. దాహం.

ఈవి రూ.చూ. ఈగి. వి. 1. ఇవ్వటం, దానం. శృం.నై. 3.53, ఉ.రా. 1.229; 2. ఈయబడినది, వరం. నీరా.వి. 2.169, శకకం. 2.169; 3. బహుమాన ద్రవ్యం. చంద్రా. 3.45, 46.

క. ఈవు. ఇవ్వటం, దానం, బహుమానం.

ఈవికాడు రూ.చూ. ఈగికాడు. వి. దాత. ఈవిమాను రూ.చూ. ఈగిమాను. వి. కల్పవృక్షం. ఈవిమాను రూ.చూ. ఈగిమాను. వి. కల్పవృక్షం. దళా. 4.103; ఉ.రా. 5.208.

ఈవికాడు² చూ. ఈవి.

ఈవిడ చూ. ఈ².

ఈవిడె చూ. ఈ².

ఈవిమాను చూ. ఈవి.

ఈవిమాను చూ. ఈవి.

ఈవిరి రూ.చూ. ఈమిరి. వి. 1. నెమ్ము ఆరని నేల; 2. నెమ్ము, తడి.

ఈవు వి. నీవు. దార.గాం. 5.183.

పో.చూ. క. ఈ. అనిశ్చిత వర్తమాన మర్థమ పరునైక వచన ప్రత్యయం; కు. ఈ. నీవు; క. ఈ. మర్థమ పరుష ప్రత్యయం; మ.కోట.కాద.ప్రా. నీ. నీవు; గోం. ఈయ్య, ఇయ్య, నియా. నీవు; కు. ఈను; వి. కువి. నీయా, నీను; పర్తి. ఈన్; కొలా. నీవ్; నా. నీవ్; గడ. ఈన్; కొండ. నీన్; కురు. నీన్; మూల్. నీన్.

< ప్రా. తె. *ఈ < *నీ < మూ. ప్రా. *నీన్.

ఈవురికెంపు చూ. ఈవులు.

ఈవురిమొదపు చూ. ఈవులు.

ఈవులమాను చూ. ఈవులు.

ఈవులరతనము చూ. ఈవులు.

ఈవులు చూ. ఈవి. ఏ.వ. వి. బ.వ. దానాలు.

ఈవురికెంపు రూ.చూ. ఈగులకెంపు. వి. చింతామణి.

ఈవురిమొదపు వి. కామదేనువు. ఈవులమాను వి. కల్ప వృక్షం. ఈవులరతనము వి. చింతామణి. విజయ. 1.41.

ఈవె రూ.చూ. ఈగ. వి. ఈగ.

ఈవేళ చూ. ఈ².

ఈవైపు చూ. ఈ².

ఈళానం వి. ఈళాన్యమూల.

నర్మ ఈళానం. వ్య. శివనంబంది ఐనవి, దిట్ట.

ఈళాన్యభూమి వి. స్మశానం. ఈరికి ఈళాన్యమూలన వుంటుంది కనుక; ఆ దిట్టకు అధిపతి శివుడు.

నం. ఈళాన్యం. ప్రా గుత్తర దిట్ట.

< నం. ఈళాన్యభూమి. ఆర్థవివరి.

ఈశ్వరకోర మిశ్రన. వి. కోరమండలం తీరాన పండే ఒక రకం వడ్డు, ఐదు నెలల పంట. వ్య. ఈ జారి బియ్యం ఈశ్వరుడి చేతిలో వుండే కపాలం ఆకారంలో ఉంటాయి కాబట్టి కావచ్చు.

ఈశ్వరప్రియములు వి. ఒకరకం వడ్డు. వ్య. శివుడి కిష్టమైనవని కావచ్చు.

ఈశ్వరవేరు మిశ్రన. వి. లరా విశేషం. హంస. 4.12.

నం. ఈశ్వరే. ఒకరకం చెట్టు, మొక్క.

క. ఈశ్వరబేరు, ఈశ్వరిబేరు. పాము కాట్లకు విరుగుడుగా వాడబడే లరా విశేషం; కు. ఈశ్వరబేరు, ఈసరబేరు; క. ఈచుర-వేర్, ఈచురమూలి(మల్లె); మ. ఈశ్వరమూల్ల / ఈశ్వరమూలి.

< నం. ఈశ్వర- + వేరు.

ఈన¹ రూ.చూ. ఈను¹. వి. అనహ్యం, ద్వేషం.

ఈన² రూ.చూ. ఈచ¹. వి. చాలా చిన్న.

ఈనపోవు ల.క్రి. చిక్కిపోవు, కష్టించు.

ఈన³ వి. నాగదిపోలు, బండిపోలు.

నం. ఈనా. నాగదిపోలు, బండిపోలు; ప్రా. ఈనా.
నాగదిపోలు; పా. ఈనక. పోలుగర; ఈనా. నాగది
పోలు, బండిపోలు.

మ. ఈత్తు. నాగదిపోలు.

<ప్రా. ఈనా <నం. ఈనా.

ఈనకర వి. లంగడుకు మొదట అద్దంగా కట్టే కర.

ఈన⁴ చూ. ఏన³. విణ. వంపు, వంకర.

ఈనం చూ.చూ. వీనము. వి. ఒక అదా.

ఈనకర చూ. ఈన³.

ఈనరచేయ చూ. ఈనరము.

ఈనరము చూ. ఈను¹. వి. నింద, దూరు. అం. దా. 1.115.

ఈనరచేయ న.క్రి. ఈనడించు, నిరసించు. కాళిండి.

2.39. ఈనడించు న.క్రి. 1. నిరసించు, నిందించు.

హరిశ్చ. 4.221, నరస. 1.11; 2. అనకూంతుకొను,

రోయు. పాంచారి. 3.47; అ.క్రి. విరోధించు, వగలూను.

మను. 4.56. ఈనడించు వి. నిరసన.

ఈనడించు చూ. ఈనరము.

ఈనడించు చూ. ఈనరము.

ఈనదారు చూ. ఈన³. వి. పాలికాపు.

<ఈన³+ (పార.)-దాన్.

ఈనంతం వి. వికాలం.

నం. విక్రాంత-. ఆగినది, కాంచించినది; ప్రా.

విస్సంత, విస్సంత.

<ప్రా. వీనక- <నం. విక్రాంత-.

ఈనవిట్ట వి. ఒక రకం చేప.

క. ఈను¹. ఈదు.

ఈనపోవు చూ. ఈన³.

ఈనది పో.చూ. ఈన³. వి. కొలులో ఒకరకం. (భూకామం
దుకు డబ్బు ఇంత ఇచ్చేట్టు అని ముందుగా నిర్ణయించుకుని
చేసే వ్యవసాయం.

ఈనర¹ వి. పాముకాటుకు వనిచేసే ఒకటి విశేషం (Aristo-
lochia indica).

మ. ఈనరబెరు; క. ఈమరనెర.

<నం. ఈశ్వర-.

ఈనర² విణ. అడికం.

కుణ. ఈసాత. చాలా యెక్కువ; ఈసాలి; కువి.

ఈమర, ఇజ్జోర; గోం. ఇచ్చోత; కొడ. ఇచ్చా.
ఇచ్చుకు.

ఈనరపోవు చూ. ఈన³. అ.క్రి. వ్యర్థమగు.

ఈనరబానర క్రి.విణ. నోటికివచ్చినట్లు.

ఈనరి వి. పార్వతి.

నం. ఈశ్వర. దుర్గ, అదిశక్తి.

క. ఈమవరి. పార్వతి.

<నం. ఈశ్వరీ.

ఈనరుడు వి. శివుడు.

నం. ఈశ్వర-. వ్రదుపు, భర్త, పరమాత్ముడు; ప్రా.

అమా. ఈనర-. శివుడు, వ్రదుపు, యజమాని;

క. ఈమవరన్. నాయకుడు, వ్రదుపు, భగవంతుడు,
శివుడు; ఈమ్మరన్, ఈమ్మవరన్.

<ప్రా. ఈనర-.

ఈనరు చూ.చూ. ఇనుళ్లు. వి. రెక్కలుగల చెదలు. అం.దా.
2.95.

ఈనవి వి. క్రిస్తు శకం.

హిం. ఈసవి. క్రైస్తవం; ఉ. ఈసవి. క్రిస్తు నంబం
దించినది, క్రిస్తుశకం; పార. అర. ఈసవి.

<ఉ. ఈనపి.

ఈను¹ చూ. ఈన¹. వి. 1. ద్వేషం, వగ. భార. నదా.
1.118; 2. ఓర్వలేమి, అనహనం. భార. అర. 1.383,
పారి. 1.138, ఉ. రా. 6.152; 3. కోపం, క్రోధం.
భార. అర. 7.149, శృం.నై. 5.68, పాండు. 5.228;
4. చలము, వట్టుదల. భాగ. 3.707; 5. నింద.
మను. 4.23.

నం. ఈర్షా, ఈర్ష్యా. అనూయ, ఓర్వలేనితనం,
వట్టుదల, ద్వేషం; ప్రా. ఇస్సా, ఈసా. అనూయ,
ద్వేషం, వంచన; అమా. ఈసా; పా. ఇస్సా.

<ప్రా. ఈసా <నం. ఈర్షా.

ఈనుకాడు వి. ఈర్ష్యాకుపు, ఉరుకుదోకు. ఈనువడు
ఈను¹+వడు. అ.క్రి. నిందపొందు, దూరువడు. శివరా.
3.129. ఈనువాడు పో.చూ. ఈనుకాడు. వి. ఈర్ష్యాకుపు.
భార. ఉర్ష్యా. 4.221.

ఈను² చూ. ఈన³. వి. 1. ఏడికర, నాగటికాదినీ పశితనూ
కలిపే పొదుగుకొయ్య; 2. నొగ, గొర్రుగుంటక మొ. వాటి
దిండుకు దిగించి కాడిమీద మోపే పొదుగు కొయ్యలు.

ఈను³ పో.చూ. ఈన³. వి. పేనని నార.

ఈనుకాడు చూ. ఈను¹.

ఈనులిబిది చూ. ఈన³. వి. రెండు నొగలున్న బండి.

ఈనురు చూ.చూ. ఇనుళ్లు. వి. రెక్కల చెదలు. అం. దా.
2.95.

ఈనుళ్లు చూ.చూ. ఇనుళ్లు. వి. రెక్కల చెదలు.

ఈనువడు చూ. ఈను¹.

ఈనువాడు చూ. ఈను¹.

ఈసెవ చూ. ఈచ¹. వి. నక్కరు, నీరసపడటం.

ఈహీ చూ.చూ. ఇహిహి. అవ్య. నిరసన నూచక ర్వన్యను
కరణం.

ఉ¹ తెలుగు వర్ణమాలలో అయిదో వర్ణం. సంవృతమై కాలవ్యేతరమైన ఓష్ఠ్య హ్రస్వ స్వరం. అన్ని ద్రావిడ భాషల్లో ఉంది.

<మూ.ద్రా. *ఉ.

-ఉ² 'ఉన్ (ఉ)' యొక్క నవదాంశం; దూ.చూ. ఉన్. అవ్య. ద్రు. 1. అపిశబ్దాన్ని తెల్పుతుంది. (క) నముచ్చ యార్థాన్ని తెల్పుతుంది. భార. ఆది. 1.12, భార.చో. 3.162. (చ) విరోధాన్ని తెల్పుతుంది: కూడ, ఏయితం, అయినప్పటికీ మొ. భార. ఆది. 5.58, ప్రి. 2.155, శృం.నై. 2.82, విజయ. 3.10; 2. కిమర్తకమైన ఏ, ఎవడు, ఎప్పుడు మొదలైన పదాలకు ఒకడు మొదలైన మరికొన్ని పదాలకు అనుప్రయుక్తమై సర్వార్థాన్నిస్తుంది (అప్పుడు వ్యతిరేకార్థక క్రియలతోనే సంబంధించి వుంటుంది). భార. ఉద్యో. 3.118, హర. 4.49; 3. ఆనందర్యాన్ని తెల్పుతుంది. భార. ఉద్యో. 3.52, ఆము. 5.79; 4. వాక్యాలంకారంగా వుపయోగపడు తుంది. భార. ఆది. 3.95, కాశీ. 2.86.

-ఉ³ కొన్ని దాకువల మీద వచ్చే కృత్ప్రత్యయమని వ్యాకర్తలు. ఉదా: ఒప్పు + ఉ = ఒప్పు; పలుకు + ఉ = పలుకు; అంటు + ఉ = అంటు. కాని ఒకే దాకువ విశేష బంగా, విశేషంగా, క్రియగా వర్తించటం ద్రావిడ భాషల్లో సర్వసామాన్యంగా ఉంది.

-ఉ⁴ ప్రత్య. చిటుక మొదలైన వాటికి స్వార్థంలో వచ్చే తద్విత ప్రత్యయం. చిటుక- చిటుకుక, పొలికి- పొలికుక. పో.చూ. క. -కై. తద్విత ప్రత్యయం. ఉక, ఉగ. పులింగ నామవాచకాలు కావటానికి చేర్చే అంత్య ప్రత్యయం; పో.చూ. క. -కై. కృత్ప్రత్యయం; బెయ్-కై. మొ.

ఉకారం(0) వి. 1. నూలు రంగును పీల్చుకోటానికి తయారు చేసిన మిశ్రం; 2. చొడు నున్నం కలిపిన నీళ్లు.

ఉ.పార.అర. ఉకార. సాగాయి, ఒక రకం ఎర్రని గుడ్డ.

<ఉ. ఉకార్.

ఉకారగుంజ దూ. ఉకరగుంజ. వి. రంగులో తడిపిన నూలు లడిలు పిండటానికి నేలలో పొతిన పొడుగు రాట. అర్థవివరి.

ఉకారగుంజ చూ. ఉకారం(0).

ఉక్క¹ చూ. ఉక్కు¹. వి. ఉక్కుం, ఉక్కు, ఉమ్మ. రాజ. చ. 3.146, ప్రబంధ. 78.

క. ఉగ, ఉగి, ఉగె. ఆవిరి, వేడి; కు. ఉర్కిలు.

చెమటకాయలు; క. ఉరుక్కుమ్. ఉమ్మ; పో.చూ. ఉరుక్కు. వేడివల్ల కరుగు, ద్రవమగు; పో.చూ. మ. ఉరుక్కుమ్. కరగటం, దాద; కోట. ఉక్తివెజ్. చెమట పట్టు; పో.చూ. గోం. ఉక్కుడ్, ఉక్కుడా. నీరు మరిగే వేడి; ఉక్కుడ్. చెమట; కుజ. ఉర్పు. అ.క్రి. ఉడుకు, తెల్ల, పొంగు, ప్రసరించు, పైకిచిమ్ము, ప్రవిండు, చెమట పట్టు. వి. మరిగే స్థితి, ఉడక పెట్టటం, చెమట పట్టటం; వర్తి. ఉర్డ్. చెమటపట్టు; ఉరుకుడ్. చెమట; ఊబమ్. చెమట; ఒల్లా. ఉర్డ్; పో.చూ. మరా. ఉకడ్డె. ఉడుకు, ఉక్కిపోవ, వడచెల్పిరిను; పో.చూ. ప్రా. ఉక్కిల. వేడి, ఉమ్మడం.

<మూ.ద.ద్రా. *ఉరుక్కు- <మూ.ద్రా. *ఉర్-.

ఉక్కపెట్టు అ.క్రి. గాలి లేక శరీరం తపించు. ఉక్క పోత వి. ఉమ్మడం, ఉక్కపోయటం. ఉక్కపోయి అ.క్రి. ఉమ్మడంగా ఉండు; న.క్రి. నానబెట్టు.

ఉక్క² చూ. ఉక్కు². వి. దైర్యశాలి, నమ్రదు, బలవంతుడు.

ఉక్క³ దూ.చూ. ఉమ్మక. వి. ఉక.

ఉక్కట దూ. ఉక్కడము¹. వి. గర్వం, నిర్లక్ష్యం, మడం. రాజ. వి. 4.55.

సం. ఉక్కట-. ఆధికం, తీవ్రం; ప్రా. అ.చూ. ఉక్కట-. గట్టి, తీవ్రం, విస్తృతం.

<ప్రా. ఉక్కడ-.

ఉక్కడం¹ చూ. ఉగ్గము. వి. జడ్డిగవు పిడక కడలకుండా దిగించే రాడు.

క. ఉక్కడ-. చేంగూడుకు దొక్కెన కట్టటానికి చివర దిగించే నన్నని కాడు.

<క. ఉక్కడ.

ఉక్కడం² దూ.చూ. ఉక్కెడ¹. వి. 1. చేత్తో నూలు చుట్టే పని ముట్టు; 2. ముతక నూలు చుట్టే పెద్ద వంటి.

ఉక్కడగింపు చూ. ఉక్కు².

ఉక్కడగు పో.చూ. ఉక్కు².

ఉక్కడచు చూ. ఉక్కు².

ఉక్కడము¹ దూ.చూ. ఉక్కుట. విజ. గొప్ప. సారంగ. చ. 1.82.

ఉక్కడము² దూ. ఉక్కుళము¹, ఉక్కుణము. వి. సేనలకై ఉంచిన కావలి. భార. 2.20.

క. ఉక్కడ. సైనిక శిబిరం చుట్టూ తవ్వివ అగర్త, సేనలకై ఉంచిన కావలి, కావలి, కావలివాడు ఉండే కావడి; కు. ఉక్కడ, ఉక్కుడ. రెండు పట్టణాల సరిహద్దులో తనివీచేసే చోటు; క. ఉక్కలొమ్మ. రాత్రి వావలా, సేనలకై

ఉంచిన కావరి, కిదిరం చుట్టూ వున్న కండకం; మ.
ఉక్కళమ్. సేనకై ఉంచిన కావరి.

ఉక్కడిడు ఉక్కడంగా వచ్చిన బంటు, సేనకు
ముందుగా వంపబడ్డ బంటు. శృం.నై. 7.41.

ఉక్కడిడు చూ. ఉక్కడము².

ఉక్కడగించు చూ. ఉక్కు².

ఉక్కడగు చూ. ఉక్కు².

ఉక్కడము చూ. ఉక్కడము².

ఉక్కడము రూ.చూ. ఉక్కడము². వి. రక్షణ, సేనలకై
ఉంచిన కావరి. నిర్వ. 5.96.

ఉక్కపెట్టు చూ. ఉక్క¹.

ఉక్కపోత చూ. ఉక్క¹.

ఉక్కపోయి చూ. ఉక్క¹.

ఉక్కబెట్టు చూ. ఉక్కు¹.

ఉక్కిరి చూ. ఉక్కు².

ఉక్కిలు చూ. ఉక్కు².

ఉక్కిలుడు రూ. ఉక్కులుడు. చూ. ఉక్క². వి. శార్య
వంతుడు, దురందరుడు, నాయకుడు. హరి. పూ. 4.82.

పో.చూ. నం. ఉత్కల¹. ఉత్కల దేశస్థుడు,
వ్యాకుడు; పో.చూ. ప్రా. ఉత్కల < ఉత్కలి. శ్రీవం,
శీక్షం, ప్రబలం; పో.చూ. అ.చూ. ఉత్కల, వృద్ధియగు;
పా. ఉత్కల. భారవాహుడు.

<ప్రా. ఉత్కల-.

ఉక్కుళమ్! రూ.చూ. ఉక్కడము². వి. సేనలకై ఉంచిన
కావరి, శ్రువుల రాకను కనిపెట్టడానికి ఉంచిన కావరి.
నిర్వ. 5.96, శూ. 4.126.

ఉక్కుళము² వి. పట్టణంలోని రాజమార్గం, పట్టణానికి వెళ్ళే
రాజమార్గం, రాచబాట. ఆం.భా. 2.9.

నం. ఉపనిషద్. రాచబాట; ఉత్కలి. శ్రేష్ఠం,
అధికం; ప్రా. ఉత్కడ. విజ. బెడడ. విరాలం;

క. ఉత్కడ. ఉరి చివరి భాగం, పట్టణం చివరి భాగం.

<ప్రా. ఉత్కడ-.

ఉక్కులుడు రూ.చూ. ఉక్కులుడు. వి. విశ్వానమాతకుడు.
అర్థవివరి.

ఉక్కున రూ. ఉక్కునము, ఉక్కిన, ఉక్కినము. వి. 1.
అయానం, శ్వాన బాద. వేంక.వంచ. 4.848; 2. దగ్గు,
కాన రోగం (బొ.).

నం. ఉత్ + కాన-.. శ్రీవమైన దగ్గు; ఉత్కాననమ్.
శ్రేష్ఠంతో కూడిన దగ్గు; ప్రా. ఉత్కాన. దగ్గు; పా.
ఉత్కాన.

క. ఉగరిసు. శ్వాన బాద.

<ప్రా. ఉత్కాన-.

ఉక్కునము రూ.చూ. ఉక్కున. వి. దగ్గు, కాన రోగం.

ఉక్కుడు చూ. ఉక్కు².

ఉక్కిడము వి. పరిహాసం, వేళాకోళం.

క. ఉక్కు. గర్వం.

పో.చూ. నం. ఉత్తిత్త-. వివరివేయబడిన, తిరస్కృత
మైన; ప్రా. ఉత్తిత్త. తిరస్కరించబడ్డ.

ఉక్కిరి పో.చూ. ఉక్క¹. వి. కూరలోని ఉబ, ఉరుపు.

ఉక్కిరిబిక్కిరి చూ. ఉక్క¹. విజ. ఉపిరిఆడనిది. మృ.వి.
3.48; వి. ఉపిరి ఆడకపోవటం, కలక.

ఉక్కిరె వి. పట్టణాదుగువల్ల వచ్చే మిరపకాయలు (Colletotrichum capsici).

ప్రా. ఉక్కిరిలి. ఖండికం.

ఉక్కిలి చూ. ఉక్కు¹. వి. ఉపిరాడకపోవటం, శ్వాన బాద.

ఉక్కివము వి. 1. కవటం, మోనం, కవటకృత్యం. భార.
నరా. 2.180, గాంధి. 2.859; 2. రహస్యం. భార.
నరా. 2.128.

నం. ఉత్తిత్త. ఉత్పాదకం, ఉన్నూరికం; ఉత్తిత్తవి.
తిరస్కరించు, వినర్థించు; ప్రా. ఉత్తిత్త-. న.శ్రీ. ఉత్తే
పించు; పా. ఉత్తిత్త-. అ.చూ. ఉత్తిత్త-;

క. ఉత్తిత్త, ఉత్తిత్త. కవటం, వంచన; క. ఉక్కు
వము. లాబూచి. దేశ్యమని D.E.D. 484. కెబ్బెల్ ప.
211.

ఉక్కివుడు రూ. ఉక్కిడు. చూ. ఉక్కివము. వి. 1.
దుష్టుడు, క్రూరుడు. భార.ఉత్తిత్త. 2.171; 2. మూర్ఖుడు,
బుద్ధిహీనుడు. భార.ఉత్తిత్త. 4.20; 3. కవటి, మోన
గాడు. హరి.పూ. 7.157, నమీర. 4.22.

ఉక్కిష్టము వి. అనహృస్థితి.

నం. ఉత్కృష్ట-. 1. పైకి లాగబడినది; 2. శ్రేష్ఠం,
ప్రశస్తం; 3. మిక్కుటం, అధికం; 4. దున్నబడినది;
ప్రా. ఉత్కృష్ట-. శ్రేష్ఠం; పా. ఉత్తిత్త-. పైకి లాగబడిన,
లేవడియబడిన;

క. ఉత్కృష్ట. పైకి లాగబడినది, శ్రేష్ఠం, ప్రశస్తం; క.
ఉత్కృష్టుడు.

<నం. ఉత్కృష్ట-; అర్థవివరి.

ఉక్కిన రూ.చూ. ఉక్కున. వి. 1. పొడిదగ్గు, దగ్గు. భార.
అధి. 3.191, విశ్ర. 2.155, ఆం.భా. 2.126; 2. శ్వాన
బాద. భాగ. 4.61.

ఉక్కినము రూ.చూ. ఉక్కున. వి. ఉబ్బినం, పొడిదగ్గు, శ్వాన
బాద.

ఉక్కిలు రూ.చూ. ఉక్కివుడు; బ.వ. ఉక్కిలు. వి. 1.
మూర్ఖుడు. నిర్వ. 3.11, హరి.పూ. 1.72; 2. క్రూరుడు.
భార.విరా. 3.7.

ఉక్కు¹ అ.శ్రీ. 1. నళించు; చచ్చు. రం.రా.య. 514 ప.
5 వం.; 2. ఉడుకు, గాలిచేక కపించు. చంద్రా. 3.60;
3. గోరీల ఆటలో గోరీని కదిలించి, మళ్ళీ అక్కడే పెట్టు.

పో.చూ. క. ఉక్కు. మరుగు, తెల్ల, పొంగు; ఉర్కు.
అధికమగు, ఉబుకు; కు. ఉక్కుని. మరుగు, తెల్ల;
ఉర్కురుని. అధికమగు, ఉబుకు, ఎక్కువగా కాగు,
మరుగు; క. ఉక్కు. కుక్కు, కృశించు, పొడియగు,
బుష్టించు, నళించు; ఉక్కు. కృశించు, నళించు, పడు, చెడు,
కరుగు, కలగు, కుష్టించు; మ. ఉక్కుక. ప్రారంభమగు,
ఁరగు, పాసిపోవు; ఉర్కుక్కు. కరగు; పో.చూ. కుణ.
ఉక్కుధీతుంశ. ఉక్కుపెట్టు, ఉక్కిపోవు.

<మూ.ద.ద్రా. *ఉక్-ఉక్కు.

ఉక్కుబట్ట ఉక్కున్ + పట్టు. స.క్రి. 1. ఉక్కునట్టు పట్టు, ఉపిరాడకుండా పట్టు. భాగ. 6.199, చంద్రా. 2.77; 2. కట్టించు, విడిచిపెట్టు. కాళ. 3.101. ఉక్కుమడగు అ.క్రి. ఉక్కుడగు, చచ్చు, నమయు. ఉక్కుమడచు' స.క్రి. చంపు. భార.విరా. 4.210.

ఉక్కు² వి. 1. బలం, ప్రతాపం. భార.ఆది. 6.208, విరా. 5.184, 2. బాన్సత్వం, గౌరవం. భార.నదా. 2.231; 3. మడం, గర్వం, హంగు. భార.ఉద్యో. 4.216, హరి. ఉ. 1.86; 4. వేగం, వడి. పాండు. 5.218; 5. అయస్సారం, కాచి శుభ్రంచేసిన ఇనుము. హరి.ఉ. 1.86, విష్ణుకూ. 1.68, సాం.ని.స్తా. 65; 6. సాహసం, తెగువ. హరి.ఉ. 1.86; విజ. హైరం, దాడుడం. వై.రా. 3.102.

క. ఉర్కు, ఉక్కు. హెంగు, గర్వం, శక్తి, పరాక్రమం; కు. ఉర్కురుని, ఉర్కుని. తేచు, హెంగు; కొడ. ఉక్కు-తెల్లిపోవు, హెంగు; త. ఉర్కుక్కు. అయస్సారం; స.క్రి. కరగు; విజ. కరిగించినది; మ. ఉక్కు. బలం, అయస్సారం, కరగు.

<ప్రా.తె. ఉక్కు < మూ.ద.ద్రా. *ఉర్-ఉక్కు < మూ.ద్రా. *ఉర్.

ఉక్కుడగింపు ఉక్కు² + అడగించు. రూ. ఉక్కుడగు, ఉక్కుడగించు. స.క్రి. 1. ఉక్కుడచు, నిస్సత్వం చేయు. భార.ఆది. 1.7; 2. చంపు. వ్రదోద. 1.56; 3. నాశనంచేయు. ఉక్కుడగు ఉక్కు² + అడగించు; రూ. ఉక్కుడగు. అ.క్రి. బలహీనమగు, నిస్సత్వమగు. భార. విరా. 1.212. ఉక్కుడచు ఉక్కు² + అడగించు; రూ. ఉక్కుడచు. స.క్రి. 1. నిస్సత్వంచేయు. భార.విరా. 2.88; 2. చంపు. మారక్క. 6.103; 3. నాశనంచేయు. భాగ. 3.38. ఉక్కుబిగింపు రూ.చూ. ఉక్కుడగించు స.క్రి. చంపు. వి.పు. 1.13, సీతా.వి. 1.65. ఉక్కుబిగి రూ. చూ. ఉక్కుడగు. అ.క్రి. బలహీనమగు, నిస్సత్వమగు, ఉక్కుబిగి రూ.చూ. ఉక్కుడచు. స.క్రి. చంపు. రుక్మా. 5.75. ఉక్కురి వి. 1. కార్యవంతుడు. అచ్చు.రా.య. 314; 2. వైర్యకారి. సాం.ని.మాన. 9. ఉక్కులు ఉక్కు² + అలు. అ.క్రి. 1. దుర్బలమగు, నిస్సత్వమగు. భార.ఆర. 4.12, ఉద్యో. 3.360; 2. బెడరు, దయ నడు. భార.విరా. 5.143. ఉక్కుడు ఉక్కు + అడు. అ. క్రి. బలపరాక్రమాలు చూపు. భార.కాంతి. 3.25. ఉక్కు కట్టి వి. ఉక్కు కరిగించి పోసిన కట్టి. ఉక్కుకమ్మి వి. ఉక్కు కరగి పోసిన కట్టి. ఉక్కుకాడ వి. ఉక్కు కరిగించి పోసిన కట్టి. ఉక్కుతీగె వి. వీణ మొదలైనవానికి వేసే ఉక్కు తీగె. ఉక్కుతువీయ వి. సాహసి, కూరుడు, ఉక్కు ముక్కవంటివాడు. భార.ఉద్యో. 2.176. ఉక్కుతునుక రూ. ఉక్కుతున్న. వి. సాహసి, కూరుడు. ఉక్కుతున్న రూ.చూ. ఉక్కుతునుక. వి. సాహసి, కూరుడు, విజయ. 1.10. ఉక్కువీరు వి. ఉక్కు కరిగిన ద్రవం. భాగ. 5. 2.157. ఉక్కుమడగు వి. 1. దుర్బలమగు, నిస్సత్వమగు. భార.ఉద్యో. 5.61; 2. చచ్చు. ఉక్కుమడచు స.క్రి. ఉక్కుడగజేయు, చంపు. భార.ఉద్యో. 4.216. ఉక్కుమవిషి

వి. ఎవరికి లొంగనివాడు. వ్య. 'ఉక్కువంటి మనిషి.' ఉక్కుమిగులు అ.క్రి. ప్రబలు, అతిశయించు. భార.భీష్మ. 1.138. ఉక్కుమీలు అ.క్రి. ప్రబలు, అతిశయించు. భాగ. 6.260, ఉ.రా. 3.159. ఉక్కుముక్క వి. అయస్సారపు ముక్క. ఉక్కుమెలియు. అ.క్రి. ప్రబలు, అతిశయిల్లు. భా.రా.ఆర. 1.228. ఉక్కుమన్నము వి. లోహదన్యం, కుప్ప. ఉక్కుక్కు అ.క్రి. బలిష్ఠమగు, దృఢమగు. కాళ. 4.74.

ఉక్కు³ రూ.చూ. హుక్కు. వి. గడ్డగోరు, కిటికీరెక్కలు గారికి వాలకుండా పట్టి ఉంచే పరికరం.

ఇం. Hook. కొక్కుం.

<ఇం. Hook.

ఉక్కుకడ్డి చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుకమ్మి చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుకాడ చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుతీగె చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుతువీయ చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుతునుక చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుతున్న చూ. ఉక్కు².

ఉక్కువీరు చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుమడగు చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుమడచు చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుమవిషి చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుమిగులు చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుమీలు చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుముక్క చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుమెలియు చూ. ఉక్కు².

ఉక్కురోషము రూ. ఉక్కురోషము, ఉక్కురోషము. వి. అతి గర్వం, అతికోపం.

సం. ఉత్కృష్ట-. కూత, అరుపు, పెద్దదన్న, చాటింపు.

<సం. ఉత్కృష్ట-; ఉక్కు² + రోషము. మిశ్రస. అని ప్రాసు.

ఉక్కురోషము రూ.చూ. ఉక్కురోషము.

ఉక్కుమన్నము చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుక్కు చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుడ¹ రూ. ఉక్కుడం². వి. నూలు వడితే కదురుకున్న నలచడరపు దారపుబంతి.

క. ఉరి < హురి. పురిపెట్టు.

ఉక్కుడ² రూ.చూ. ఉక్కు. వి. బెల్లం, పిండి కలిపి చేసిన రక్ష విశేషం.

ఉక్కుడం వి. బిద్రుతాడు.

ఉక్కుట రూ. ఉక్కుడ³. వి. బెల్లం, పిండి కలిపి చేసిన రక్ష విశేషం. కాశీ. 7.185, నుదంతా. 2.125, అప్ప. 2.167.

సం. ఉత్కృష్ట. పాలు, బెల్లం, నెయ్యి కలిపి తయారు చేసిన ఒక రకం తీపి తినుబండారం; ప్రా. ఉక్కురియా, ఉత్కృరికా; అ. మా. ఉక్కుర; కార ఉక్కుర, ఉక్కుర;

క. ఉక్కురి, ఉక్కురై, ఉక్కులి.

<ప్రా. ఉక్కురియా.

ఉక్కలు క్రి. వి. ల. ఒక్కమ్మడి.

ఉక్కోషము రూ.చూ. ఉక్కురోషము.

ఉగ వి. 1. బుద్ధి; 2. ఉహ.

నం. ఉహ-. వికర్ణం, పరీక్షణం, ఆరోపణం; ప్రా. ఉహ.

<నం. ఉహ-.

ఉగము' వి. 1. ఆయువు, యుగం, పురుషాంతరం, రామవ. 1.25; 2. ఉపిరి.

నం. యుగము. ఒక జాతి, తరం, కృతాది; పా. యుగం, పురుషాంతరం, కృతాది.

క. ఉగ, జుగ; కు. ఉగ; క. ఉకం.

<నం. యుగ-.

ఉగము' పో.చూ. ఉక్కున. వి. నిష్టూర్పు.

క. ఉగరిసు. వ్యానదాద.

ఉగాది వి. దాండమాన సంవత్సరాది, చైత్రమాసంలో మొదటి దినం. పరమ. పు. 197.

నం. యుగాది. యుగారంభం, సృష్ట్యాది;

క. ఉగాది. యుగారంభం, సృష్ట్యాది, సంవత్సరాది; కు. ఉగాది. సంవత్సరాది; క. యుకాతి. యుగారంభం, దాండమాన సంవత్సరాది.

<నం. యుగాది. అర్థవివరి.

ఉగాదివచ్చుడి వి. తెలుగు సంవత్సరాదినాడు వేవవచ్చు. మామిడిచాయ ముక్కలు, చింతపండు పులుసు మొ. వాటిని కలిపివేసే పచ్చడి. ఉగాదివంతుగ వి. సంవత్సరాదిపండుగ. ఉగాదిసంబంధ వి. సంవత్సరాదినాడు ప్రత్యేకంగా తెలువజే పత్రిక. ఉగాదిసౌగంధ్యము వి. ఉగాదిసార. ఉగాదిసారి వి. పెళ్ళయిన స్త్రీ మొట్టమొదటిసారిగా పెట్టే సార.

ఉగాదివచ్చుడి చూ. ఉగాది.

ఉగాదివంతుగ చూ. ఉగాది.

ఉగాదిసంబంధ చూ. ఉగాది.

ఉగాదిసౌగంధ్యము చూ. ఉగాది.

ఉగాదిసారి చూ. ఉగాది.

ఉగి చూ. ఉగియు. వి. 1. ఉబి; 2. ఉబ.

ఉగియు చూ. ఉగ్గి. అ.క్రి. ప్రవించు, బొట్టు బొట్టుగాపడు, ప్రవహించు. పండి.చ. 4.254 పు.

ఉగువు పో.చూ. ఉక్కు. వి. దృఢత, గట్టితనం, నిబ్బరం. వేంక.పంచ. 256.

ఉగ్గ పో.చూ. ఉగ్గము. వి. గట్టి, దిగువైన.

ఉగ్గగట్టు న.క్రి. దిగించు, దిగియగట్టు. వి.పు. 7.185.

ఉగ్గపోషిణు న.క్రి. నిశ్చయించుకొను. ఉగ్గగట్టు న.క్రి. 1. దిగబట్టు. రా.చ.వి. 5.52; 2. నిరోధించు. కాళ. 3.101; ఉగ్గింపు' న.క్రి. దట్టంగా నేయు, తరచుగా నేయు.

ఉగ్గగట్టు చూ. ఉగ్గ.

ఉగ్గడ చూ. ఉగ్గడి, ఉగ్గుడు, ఉగ్గుడు. వి. హద్దు.

క. ఉక్కడ. నరిహద్దు, హరిమేర.

<క. ఉక్కిడ.

ఉగ్గడన వి. ప్రకటనం, పైకి చెప్పటం. భార.అర. 7.269.

నం. ఉద్ధృతన-. తెరవటం, వెల్లడించటం; ప్రా. ఉద్ధృతన-; అ.చూ. ఉద్ధృతనము; కు. ఉమారనో; నే. ఉమారు. న.క్రి. విప్రు, వెల్లడించు; తె. ఉమారన; హిం. ఉమారనా; పం. ఉమారనా; సిం. ఉమారణు; గు. ఉమారఁపు; మరా. ఉమారనే; సింహ. ఉగులము-; పార. ఉద్ధృతెతి. విప్పటం.

<ప్రా. ఉద్ధృతన-.

ఉగ్గడి' రూ.చూ. ఉగ్గడ. వి. మేర, మర్యాద. ఆం. భా. 2.191.

ఉగ్గడి' వి. రాళ్ల వరసల మధ్య నందు.

ఉగ్గడింపు రూ. ఉగ్గళింపు, చూ. ఉగ్గడన. న.క్రి. 1. ప్రకటించు, తెలుపు, చెప్పు. భార. విరా. 1.180, కక. 1.89; 2. స్తుతించు, ప్రశంసించు. భార. ఉక్కో. 3.212, కృం. వై. 8.85; 3. (మంత్రాదులను) ఉచ్చరించు, పఠించు. కృం.వై. 4.126; 4. నాట్యంలో లయను నూచించే శబ్దాలను పలుకు. కళా. 3.21; అ.క్రి. ద్వనించు, మ్రోయు. పాండు. 2.32.

క. ఉగ్గడిను. నాట్యంలో లయ నూచక శబ్దాలను మాటి మాటికి ఉచ్చరించు; కేకవేయు; ప్రతిద్వనించ వేయు, వెల్లడించు; కు. ఉగ్గుని. గొలుగు.

కేళ్యవదనుని D.E.D. 489.

ఉగ్గడింపు చూ. ఉగ్గడన. వి. హగర్త.

ఉగ్గుడు రూ.చూ. ఉగ్గడ. వి. హద్దు, మేర.

ఉగ్గుడుపు వి. ఉక్కటం, అధికం. భార. ద్రోణ. 5.195.

నం. ఉద్ధృత. తెరచు, విప్రు, వెల్లడించు; ఉద్ధృత-. అధికం, మిక్కుటం; ప్రా. ఉద్ధృత-. తెరచు, విప్రు; అ.చూ. ఉద్ధృతన. తెరవడం; ఉగ్గాడ. తెరచిన.

క. ఉగ్గుట, ఉగ్గడ. అధికం, దాద, కష్టం.

<ప్రా. ఉగ్గడ-; ఉక్కట శబ్దరవమని కెర్జెర్.

ఉగ్గపోషిణు చూ. ఉగ్గ.

ఉగ్గము వి. 1. చేతితో పట్టుకొని పోవటానికి అనుకూలంగా కుండ మొ. వాటి మూడికి కట్టే కాడు. పరమ. వి. 5.28; 2. పాలు తీయడానికి అవ కాళ్లకు వేసే బందం; 3. మడక, చిక్కు; 4. ఉరి, అపాయం; 5. ప్రాకారంక పైన కష్టం; 6. తరిమిన కాడు అమర్చే చక్రం.

నం. ఉగ్గహ-. పైకెత్తు. పైనుంచు, ప్లాపించు; ఉగ్గహ-. పైకి తీసుకుపోవటం; ప్రా. ఉగ్గాహ-. న.క్రి. పైకి తీసుకుపోవు, పైకెత్తు; అ.చూ. ఉగ్గాహయ, ఉగ్గాహిత <ఉగ్గహిత. పైకెత్తబడినది.

క. ఉక్కడ. చేంకాడుకు బొక్కెన కట్టటానికి చివర దిగించే నన్నని కాడు; ఉగ్గ. పట్టుకోటానికి వీలుగా దేనినైనా కట్టిన దారం లేదా కాడు; కు. ఉగ్గి. కుండ మొ. వాటి ఉగ్గం, పలుపు; క. ఉక్కమ్. (<క. లేదా తె.) పట్టుకోటానికి వీలుగా దేనినైనా కట్టిన దారం లేదా కాడు; పర్తి. ఉట్టు, ఉత్తు, వగ్గం; క.మ.క. ఉరి. ఉట్టి.

<మూ.ప్రా. *ఉర్- క్-

ఉగ్గగట్టు చూ. ఉగ్గ.

ఉగ్గళింపు రూ.చూ. ఉగ్గడించు. న.క్రి. 1. గౌరవించు,

కొగిలించు. గంద. 59; 2. పెంచు, పెద్దదిచేయు. అప్ప. 4.149; అ.క్రి. నర్తించు.

ఉగ్గళింపు చూ. ఉగ్గళించు. వి. 1. వాగ్దాటి; 2. పొగడ; 3. నాట్యానుగుణ శబ్దగుండన.

ఉగ్గళు చూ. ఉగ్గళి.

ఉగ్గళింపు చూ. ఉగ్గ.

ఉగ్గళింపు పో.చూ. అగ్గించు, ఉగ్గడించు. న.క్రి. చూపించు, ముఖస్తుతిచేయు.

ఉగ్గిలి చూ. ఉగ్గము. వి. చేతితో వట్టుకొని పోవటానికి అనుకూలంగా కుండ మొ. వాటి మూతికి కట్టే కాదు.

ఉగ్గిలిపోయి అ.క్రి. ఉండ్రాళ్లు మొదలైన పిండి వంటలు చేయటానికి ముందుగా, వరిపిండిని వేడిళ్ళతో కడిపి ముద్దగాచేసి కొంచెంసేపు ఉంచు.

ఉగ్గిలిబల్లి పో.చూ. ఉగ్గిలి, ఒగ్గులబల్లి. వి. ఒగ్గులవట్టె; మరాఠు కట్టబడిలో పడుగు పోగులు దూర్చే బెజ్జాలుగల రేకుమక్కలు, ఉంగరాలు దిగించిన కొయ్యవట్టె.

ఉగ్గి వి. 1. చనుపాలతోగాని నేతితోగాని రంగరించి వేడి చేసి చిన్నపిల్లలకు పోసే ఆముదం. యయా. 4.25; 2. పనిపిల్లలు చేసే అర్థంలేని ద్వనులు. కావ్యా. 2.68.

ఉ. ఉగ్గు. అర్థంలేని ద్వనులు; ద్వన్యనుకరణం.

ఉగ్గు(బొరితోడ క్రి.విజ. చిన్ననాటి నుంచి, వట్టినప్పటి నుంచి; ఉగ్గుపాలు కాగేనాటి నుంచి.

ఉగ్గు పో.చూ. నొక్కు. వి. ముదక, వంపు. కటక్తు. 1.209; విజ. వంకర. దళా. 4.107.

ఉ. ఉగు. శిలమగు, రాలు.

ఉగ్గులు వి. ముదకలువద్ద పడుగు పోగులు. ఉగ్గులు వాణి ఉగ్గులు+పాటు. అ.క్రి. మెలివడు, కద్దిబ్బగు.

ఉగ్గువడు ఉగ్గు(లు)+వడు. అ.క్రి. 1. నొక్కువడు, ముదకవడు. కవిక. 5.110; 2. క్షీణించు, చెడు. కటక్తు. 1.209.

ఉగ్గు పో.చూ. వెడబల్లు, చిలకరించు.

ఉ. ఉగ్గు. చల్లు; కు. ఉగ్గుపుణ, గుప్పణ, గుప్పణ. పొరబోయి, చల్లు; క. ఉకు. చల్లు, చిమ్ము, చిలకరించు.

<క. ఉగ్గు.

ఉగ్గుడు న.క్రి. పాడుచేయు, నాశనంచేయు.

ఉగ్గు పో.చూ. ఉగ్గము. వి. 1. జడ్డిగవు కాళ్లు దిగించటానికి అమర్చిన కొయ్య వలక; 2. పొడుగాటి బొంగుకు మధ్యలో కడికనుగాని బుట్టనుగాని వేలాడదీసి మోకకు వాడే సాదనం, డోర్ల.

బహుళ: ఉగ్గము నుంచి పక్కాన్నిర్మాణంవల్ల ఏర్పడ్డ రూపం కావచ్చు.

ఉగ్గుడు రూ.చూ. ఉగ్గడ. వి. మేర, మర్యాద.

ఉగ్గు(బొరితోడ చూ. ఉగ్గు.

ఉగ్గులు చూ. ఉగ్గు.

ఉగ్గులువాణి చూ. ఉగ్గు.

ఉగ్గువడు చూ. ఉగ్గు.

ఉగ్గుత్త క్రి.విజ. 1. పూర్తిగా; 2. అకస్మాత్తుగా.

ఒక్కెత్తు (ఒకేసారి) మొక్క వికృత రూపం కావచ్చు.

ఉగ్గులి వి. 1. క్రి. బార. విరా. 2.114, నిర్వ. 8.75; 2. గృహిణి, ఇల్లాలు. కాళి. 7.135; 3. స్నేహితురాలు. కాళిం. 6.18.

నం. యుగ్గు. జంట, కోడు, దంపతులు, మితునరాళి, యుగం; యుగా. జంట, దంపతులు, ఒకజాతి మనుష్యులు, పురుషాంతరం, యుగం;

3. జుగయ, జుగుయ. జంట, దంపతులు; పో.చూ. క. ఉకమకళి. దూడేవి.

<నం. యుగ్గు+ప్రా.తె. *జుల్ <మూ.ప్రా. *జుల్.

ఉగ్గులి చూ. ఉగ్గము. వి. కుండలు మొ. పెట్టి వేలాడదీయటానికి అనువుగా తయారుచేసిన వల, ఉట్టి.

ఉగ్గుగాడు చూ. ఉగ్గుగాడు.

ఉగ్గుగాడుకొట్టి చూ. ఉగ్గుగాడు.

ఉగ్గుగాడు వి. 1. సామగ్రిలుంచేగది, కొట్టు. వి.ప్ర. 5.6; 2. దనాగారం. అం.కే. 54.

మరా. ఉగ్గుగాడు. సామానులుంచుకొనే కొట్టు.

ఉ. ఉగ్గుగాడు. కొట్టు, దాన్యంకొట్టు, దనాగారం; కు. ఉగ్గుగాడు; క. ఉక్కిరాణి. సరకుల కొట్టు, దాన్యం కొట్టు.

<మరా. ఉగ్గుగాడు.

ఉగ్గుగాడు వి. కొట్టుమీద పెత్తనంగలవాడు. వేణు. 46. ఉ. ఉగ్గుగాడు, ఉగ్గుగాడు. కొట్టుమీద పెత్తనం గల వాడు, లేక అతని సేవకుడు, ఉరివెట్టి; కు. ఉగ్గుగాడు. ఉరివెట్టి; క. ఉక్కిరాణి-క-కారన్. ఆహారపదార్థాల విషయం చూసేవాడు, కొట్టుమీద పెత్తనం గలవాడు; ఉక్కిరాణి. ఉగ్గుగాడుకొట్టి వి. నరుకులు పెట్టుకొనే గది.

ఉంకించు రూ.చూ. ఉంకించు. అ.క్రి. 1. ఆరంభించు, మొదలించు. బార.విరా. 3.55; 2. నిర్దముగానుండు, నిర్దమగు. బార.సౌప్తి. 1.212; 3. యత్నించు, పూను. పారి. 1.119, విజయ. 2.27; 4. దూకేటప్పుడు గారి దిగబట్టి కాలు నిలబెట్టుకొను. ఆము. 1.59.

ఉంకింపు చూ. ఉంకించు. వి. 1. ప్రయత్నం, పూనిక; 2. విజృంభణం; 3. కుప్పించటం, గంకు.

ఉంకు అ.క్రి. 1. పైకెగయు. ఉ.హ. 4.28; 2. భయపడు. దళా. 4.142; 3. పూను; వి. లోవం. వేమన. 2861.

ఉంకుచెందు వి. బాగా ఎగిరే స్వభావంగల ఒక రకం బంతి. ఉ.హ. 4.28. ఉంకుతుంగరము ఉంకు+ఉంగరము. వి. ఒప్పందపుటుంగరం, వివాహానికి ముందు వధూవరులు పరస్పరం నమ్మకంతో మారుకొనే ఉంగరం. ఉంకెక్కు ఉంకు+ఎక్కు. అ.క్రి. జంకు, వెనుదీయు. విజ్ఞా. 3.107.

ఉంకుచెందు చూ. ఉంకు.

ఉంకుతుంగరము చూ. ఉంకు.

ఉంకుడు పో.చూ. ఉంకువ. వి. కట్టుం.

ఉంకువ రూ. ఉంకువము, ఉంకువు. వి. కన్యాశుల్కం, ఓరి. బార.ఆది. 8.144, కు.నం. 7.972, దళకు. 6.51, విక్ర. 8.104, మను. 2.43.

నం. ఉంకు. వెల, మూల్యం, బహుమతి, నుంకం,

వన్ను, కన్యాశుల్కం; ప్రా. సుంక-; మూల్యం, వన్ను, కన్యాశుల్కం; పా. సుంక-; సుంకియ; క. సుంక. సుంకం; తు. సుంక; క. చుంకమ్, ఉల్లు, చుల్లం. కన్యాశుల్కం; మ. చుంకం. కన్యా శుల్కం, బహుమతి.

<ప్రా. సుంక-; దేశ్యమని శ.ర.

ఉంకువ¹ రూ.చూ. ఉంకువ. వి. నివాసస్థలం, ఇల్లు, పద్మ. 2.217.

ఉంకువ² రూ.చూ. ఉంకువ¹. వి. స్థిరత్వం, దృఢత్వం. భార. ఏరా. 3.95.

ఉంకువము రూ.చూ. ఉంకువ¹. వి. కానుక, బహుమతి. రనాది. 2.4.

ఉంకువు రూ.చూ. ఉంకువ¹. వి. కట్నం, కన్యాశుల్కం. భార. ఉద్యో. 3.316.

ఉంకుక్కు చూ. ఉంకు.

ఉంగ¹ రూ. ఉంగ. అవ్య. పసిపిల్లల ఆవృత్త ద్వని, ద్వన్యను కరణశబ్దం. సారంగ.చ. 1.49.

క. ఉంకా.

ఉంగుంగ ఉంగ + ఉంగ. అవ్య. పసిపిల్లల అవృత్త ద్వని. సారంగ.చ. 1.49.

ఉంగ² చూ. ఉంగ. వి. పసిపిల్లలకు చనుదాలు, ఆముదం పింపి యిచ్చే మిశ్రమం. సారంగ.చ. 1.49.

ఉంగ పోసేటప్పుడు పిల్లలు చేసే 'ఉంగ' అనే ద్వని నుండి ఈ శబ్దం ఏర్పడి వుండవచ్చు.

ఉంగటము రూ.చూ. ఉంగటము. వి. కాలి కొటనవేలు చూర్చుకోటానికి పేలుగా చెప్పకు అమర్చిన ఉంగరం.

ఉంగడి రూ.చూ. ఉంగడి. వి. నాము, ఆముదపాకు తినటం వల్ల పడవలకు కలిగే ఒక వ్యాధి.

ఉంగరంవంపు చూ. ఉంగరము.

ఉంగరపువెంట్రుకలు చూ. ఉంగరము.

ఉంగరపువేలు చూ. ఉంగరము.

ఉంగరపువేలు చూ. ఉంగరము.

ఉంగరము రూ. ఉంగము. 1. ఉంగరంవరె ఉండే గుండ్రని వస్తువు. శృం.నై. 6.108; 2. అంగుళీయకం. హర. 5.44; 3. తోరణాలు కట్టేందుకు ద్వారబంధానికి తగిలించిన కొండి; 4. కేవల, తిత్తిలోకి పూర్తిగా పోకుండా చివరి భాగాన్ని ఆపే కొక్కెం. అర్థవివరి; 5. మోట కొక్కెనపై మోకు తగిలించే ఇనపరింగు. అర్థవివరి.

నం. అంగుళీయక-. వేరికి సంబంధించినది; అంగుళి-. అంగుళి; ప్రా. అంగుళిఅ, అంగు లిజ్జక/-గ. ఉంగరం; అంగుళి; అ.మా. అంగు లిజ్జగమ్. ఉంగరం; పా. అంగుళియ్యక. వేరికి పెట్టు కునే ఆదరణం, వేరిఉంగరం, అంగుళి; కా. ఒంగుజు; ఉంగ్గి; హిం. ఉంగలి; పం. ఉంగల్; క. ఉంగర, ఉంగుర-. ఉంగరం; తు. ఉంగిల; పో.చూ. కుజ. ఉంగులి, వి. బ.వ.; ఉంగులకి. గోరు; కాలా. ఒంగరమ్, ఒంగెరమ్; ఒంగెరా, ఉంగెరమ్. ఉంగరం.

<నం. అంగుళి-.

ఉంగరంవంపు వి. గుండ్రని వంపు. ఉంగరాలచేయి వి. అదికారంగల చేయి; వ్య. ఉంగరాంతో మొట్టే చేయి. ఉంగరపువెంట్రుకలు వి. గుండ్రంగా మెలికలు తిరిగిన వెంట్రుకలు, ఉంగరాల జాట్లు. వ్య. ఉంగరాలవంటి వెంట్రు కలు. ఉంగరపువేలు చూ.చూ. ఉంగరపువేలు. వి. ఉంగరం పెట్టుకునే వేలు. చిటికెనవేరి వక్కవేలు, అనామిక. ఉంగరపువేలు చూ. ఉంగరపువేలు, ఉంగరమువేలు. వి. ఉంగరం పెట్టుకొనే వేలు. చిటికెనవేరి వక్కవేలు. అనా మిక. శక.చ. 2.412. ఉంగరమువేలు చూ.చూ. ఉంగరపు వేలు. వి. ఉంగరం పెట్టుకునే వేలు. అనామిక. శక చ. 2.413. ఉంగరాలతెనులు వి. ఆకులు చుట్టుకుపోయే ఉల్లి (ఎర్ర) గడ్డ తెనులు. ఉంగరాలపిడెము వి. కాకిరీర, అల్లుకునే ఒక రకం తీగ (Linaceae hagonia mystax).

ఉంగరమువేలు చూ. ఉంగరము.

ఉంగరాలచేయి చూ. ఉంగరము.

ఉంగరాలతెనులు చూ. ఉంగరము.

ఉంగరాలపిడెము చూ. ఉంగరము.

ఉంగిడి రూ. ఉంగడి; చూ. అంగిలి. వి. 1. నాము, ఆముద పాకులు, మొ. తినటంవల్ల వచ్చే పథరోగం; వణుకు, కడుపుబ్బు, ఉపిరి పీల్చుకోటంలో వాడ ఉంటాయి. భార. ఏరా. 1.286, ఆం.భా. 2.125; 2. ఉపిరాదని స్థితి.

క. అంగళ, అంగుళ, అంగుళె. ఉపిరి పీల్చు కోటంలో మింగటంలో వాడను కల్గించే అంగిలి రోగం.

ఉంగిడిగొను ఉంగడి + కొను. అ.క్రి. ఉంగిడి జబ్బు కలది అగు. కాశి. 2.138.

ఉంగిడిగొను చూ. ఉంగిడి.

ఉంగుంగ చూ. ఉంగ¹.

ఉంగుటము రూ. ఉంగటము. వి. కాలి కొటన వేలు. కు.నం. 6.800, నిర్వ. 3.49, వరాహ. 74.

నం. అంగుళ-; కొటన వేలు; ప్రా. అంకుట్ట; అ.మా. అంగుట్ట, అంగుట్టయ; పా. అంగుట్ట, అంగుట్టక; కుమా. ఖైర; సింహ. అంగుట;

క. ఉంగుట, ఉంగుట్ట, అంగుట. కొటన వేలు, కొటన వేరెడుమేర; తు. ఉంగుట్ట, ఉంగుట్ట. కొటన వేలు; క. అంకుట్టమ్; మ. అంగుట్టమ్; కుజ. ఉంగులి, ఉంగులక. గోరు.

<ప్రా. అంగుట్ట-.

ఉంగె రూ.చూ. ఉంగ¹. అవ్య. పసిపిల్లలు ఏడ్చేటప్పుడు చేసే అవృత్త ద్వని. ద్వన్యనుకరణ శబ్దం. వరమ. 1.125.

ఉంగ్రము రూ.చూ. ఉంగరము. వి. 1. గుండ్రని వస్తువు; 2. అంగుళీయకం.

ఉచితము విజ. ఉచితే ఇచ్చేది, దర్పంగా ఇచ్చేది.

నం. ఉచిత-. యుక్తం, తగినది, రమ్యం, అనుకూలం, పరిచితం; ప్రా. ఉచియ. యోగ్యం, తగినది;

క. ఉచిత. బహుమతి, పారితోషికం.

<నం. ఉచిత-; అర్థవివరి.

ఉచితముగా ఉచితము + కాన్. క్రి.వి. ఉరక, బహు
మానంగా, ఖరీదు లేకుండా.

ఉచితముగా చూ. ఉచితము.

ఉచిత య.చూ. ఉచ్చిత. వి. ఉచ్చిత చెట్టు.

ఉచితరీతి ద్వంద్వము. అ.క్రి. 'సిగ్గు సిగ్గు' అను, ఉచుక్కు
చును.

ఉచితరీతి వి. అనాదర, విషాద నూచక ద్వంద్వము
కరణం; ఉచుక్కుచునటం. చంద్రాంగ. 5.152.

ఉచితరీతి చూ. ఉచితరీతి.

ఉచుక్కు అవ్య. అనాదర, విషాద నూచక ద్వంద్వముకరణం.
దళ. 1.57, కళ. 3.166; రాజ. వి. 1.76.

ఉచ్చ వి. మూత్రం. వేమన. 1080.

క. ఉచ్చ. మూత్రం; కొక. ఉచ్చ. మూత్రం; కు.
ఉచ్చుని. కొద్దికి వెళ్ళు; ఉచ్చులు. ప్రేగుల నడలింపు;
కోట. ఉచ్చ. మూత్రం; పో.చూ. గోం. ఉచ్చానా. ఉచ్చ
పోయి; ఉచ్చ. ఉచ్చ;

పో.చూ. నం. ఉచ్చార-; ప్రా. ఉచ్చార-; పా.
ఉచ్చార- (ఉచ్చ + చర); అ.చూ. ఉచ్చార-.

<మూ.ద్రా. *ఉచ్చ-.

ఉచ్చకణ్ణ వి. మూత్రనాళంలో రాయి అడ్డుపడే ఉష్ణ
వ్యాధి. ఉచ్చగిత్త వి. 1. అపల మూత్రం వాసన చూస్తూ
వాటిని వెంటడించే కోడెదూడ; 2. స్త్రీలోలుడు. ఉచ్చ
వెంపు వి. మూత్రాశయం, గర్భాశయం. వేమన. 1029.
ఉచ్చపోయి అ.క్రి. మూత్ర విసర్జనచేయు. ఉచ్చబుద్ధ
వి. 1. మూత్రాశయం; 2. ప్రసవకాలంలో శిశువుతో
నచ్చే నీటి పిత్తి. ఉచ్చమల్లి వి. 1. వ్యధిచారిణి, నగ్నిక.
ఉ.చూ. 6.182; 2. రోకవట్టించే స్త్రీ. విక్ర. 7.124,
కళ. 3.18.

క. ఉచ్చమల్లి. వ్యధిచారిణి; పో.చూ. క. మల్లి.
రావపాటి అడుది.

ఉచ్చకణ్ణ చూ. ఉచ్చ.

ఉచ్చగిత్త చూ. ఉచ్చ.

ఉచ్చవెంపు చూ. ఉచ్చ.

ఉచ్చపోయి చూ. ఉచ్చ.

ఉచ్చబుద్ధ చూ. ఉచ్చ.

ఉచ్చమల్లి చూ. ఉచ్చ.

ఉచ్చాయము వి. పండుగ విందు.

నం. ఉచ్చవ-. ఉచ్చమం, ఉచ్చంబం, పండుగ, వేడుక;
ప్రా. ఉచ్చల, ఉచ్చవ-; అ.చూ. ఉచ్చవ. పండుగ;

క. ఉచ్చయ, ఉచ్చవ; కు. ఉచ్చయ; క.
ఉచ్చవమ్. శేరుతిరునాళ్ళ, ఉచ్చవం, పెండ్లి.

<ప్రా. ఉచ్చవ.

ఉచ్చి వి. 1. నడితల. అం.రా. 2.145; 2. బ్రహ్మరండ్రం.
అం.రా. 2.145; 3. అధికం; 4. శిఖరం.

నం. ఉచ్చ-. అధికమైన, ఉన్నతమైన, ఉత్కృష్టమైన,
పొడుగైన, ఎత్తైన; ప్రా. అ.చూ. పా. ఉచ్చ;

క. మ. ఉచ్చ. నడితల; క. ఉచ్చ. నడితల, శిరస్సు,
అత్యున్నతస్థానం, మధ్యాహ్నరేఖ; పో.చూ. ఉయిర్ చ్చి

ఎత్తైన, పొడుగైన; ఒసత్తి. పొడుగు; కాడ. ఉన్నయ.
వృక్షాగ్రం.

ఓన్ని ద్రావిడ భాషాపదంగా భావించవచ్చు.

ఉచ్చికెక్కు ఉచ్చి(న్) + ఎక్కు. అ.క్రి. అధికమును,
చాలని పించు.

ఉచ్చికెక్కు చూ. ఉచ్చి.

ఉచ్చిత య. ఉచిత, ఉచ్చిత, ఉచ్చైత, ఉచ్చై, ఉచ్చిత. వి.
అర్కమందారం, చెల్లజిల్లేడు (Solanum trilobatum).
ద్వి. హరిశ్చ. 3.70.

పో.చూ. క. ఉచ్చై.

ఉచ్చితకాయ వి. ఉచ్చికాయ. ఉచ్చితవదగు య.
ఉచ్చైవదగురి. వి. ఉచ్చైవాయల వదగు.

ఉచ్చితకాయ చూ. ఉచ్చిత.

ఉచ్చితవదగు చూ. ఉచ్చిత.

ఉచ్చిత య.చూ. ఉచ్చిత. వి. అర్కమందారం. యయా.
1.120, కోట. 4.19.

ఉచ్చి' చూ. ఉచి. వి. 1. వాగురం, పక్షులు మొ. వాటిని
పట్టటానికి 'పెట్టే' ఉచి. యయా. 2.13; 2. నవాదు మగ్గం
కట్టుబడిలో వై పట్టెకు కింది కర్రకు అర్జిత ఫరిదారం.

ఉచ్చి' అ.క్రి. 1. వెలువడు, వైవిధ్యం. భార. దీప్తి. 3.19,
మా. 88; 2. అంకురించు, మొలచు. వరాహ. 9.109;
3. నాయుకొను. భార. ఉచ్చి. 3.97; స.క్రి. 1. తేదించు,
చీల్చు. మను. 4.47, భార. విరా. 4.60; 2. నాటు.
గుచ్చు. ఉ.రా. 4.315; 3. విడుచు, వెలువడు. శివ
సా. 2.73.

క. ఉచ్చ. అ.క్రి. బయటివైపునుండి వెల్లుడు; స.క్రి.
చొచ్చుకొని ప్రవేశించు; ఉచ్చ. చొచ్చుకొనిపోవు, వాణము
వలె పోవు; కు. ఉచ్చుంబుని, రుచ్చుని. తేదించు,
నాటు; క. ఉచ్చ. స.క్రి. చీల్చుకొనిపోవు, వాణమువలె
చొచ్చుకొనిపోవు.

<మూ.ద్రా. *ఉచ్చ-; *ఉచ్చ-అ.

ఉచ్చి' య.చూ. ఉచ్చ. స.క్రి. ఉచ్చ, ఉచ్చునట్లు చేయు.
ఉచ్చిచ్చిరే వి. కుక్కను పిలవటంలోని ద్వంద్వ అనుకరణం.
లనన. 212. వ. 110 పం.

క. ఉచ్చ. కుక్కలను పిలవటానికి వాడే పదం; క.
ఉచ్చ-ఎన్నలో; ఉచ్చ-క-కాట్టు. 'ఉచ్చ' శబ్దాన్ని
మళ్ళీమళ్ళీ ఉచ్చరిస్తూ ఒక మనిషివైపు గాని లేక ఒక
వస్తువువైపు గాని చూపిస్తూ కుక్కను పరికొల్పుటం.

ఉచ్చైత య.చూ. ఉచ్చిత. వి. అర్కమందారం.

ఉచ్చిబిండి వి. బలి ఇవ్వటానికి పందిపిల్లను అమ్మవారి గుడికి
ఓసుకొనిపోయే బిండి.

పో.చూ. పార.అర. ఉచ్చుయత్. 'ఉచ్చి' అనే
ఉచ్చవానికి బలిజచ్చే గొర్రె.

ఉజాడ య. ఉజాడు. వి. నిర్జనం.

నం. ఉచ్చర్జన. విడిచిపెట్టటం; ఉచ్చస్పృష్ట-. విడువ
బడినది, ఈయబడినది; ప్రా.దేశి. ఉజ్జడ-. నిర్జనం;
నే. ఉజార్. వి. నిర్జానుష్ఠం; కుమా. ఉజార్. నాశనం చేయు;
అ. ఉజార్. పాడుపెట్టు. దీడుపెట్టు

నాశనంచేయు; కెం. ఉపాధి; 2. ఉపాధి; హిం. ఉపాధి. నిర్వహణచేయు; ఉపాధి నా. వదలిపెట్టు; కెం. ల.సిం.గు.మరా. ఉపాధి. నిర్వహణచేయు.

<మరా. ఉపాధి.

ఉపాధి య.యా. ఉపాధి. వి. 1. చెడిపోయిన; 2. సిగ్గు లేని; అర్థవివరి.

ఉష్ట¹ హి.యా. ఉష్టాయంపు. వి. ఉపా. వాచన. అర్థప్రాయం. ఉష్టగోవు ఉష్ట+కొను. న.క్రి. 1. ఉపహించు. దుర్భా. 5.148; 2. లక్ష్యంచేయు, వరమిగను.

ఉష్ట² య.యా. ఉష్ట¹. వి. నమానం. ఉష్టగము హి.యా. ఉష్టనము. వి. వివర్ధనం.

కం. ఉష్ట-. విడిచిపెట్టటం; అ.మా. ఉష్టతి, సిగ్గులేని, మర్యాదలేని; హి. ఉష్టతి, కృతించు, విడిచిపెట్టు, హాసి చేయు.

ఉష్టగింపు య. ఉష్టనము. న.క్రి. 1. విడుచు, వివర్ధించు, కృతించు. వార.శంక. 1.320; 2. హి.గొట్టు. రల్లాదు. పొందు. 2.29; 3. హాసిచేయు, విరసించు, విలయ. 1.188.

ఉష్టగింపించు ఉష్టగింపుయొక్క. న.క్రి. ముగింపించు, నమాన్వికరించు. పొందు. 2.112. ఉష్టగింపు వి. వివర్ధనం. విడుపు. బం.హి. 2.178. ఉష్టగిలు య.యా. ఉష్టగిల్లు. అ.క్రి. కొలగు, హి.పు. మను. 5.57; ఉష్టగిల్లు య. ఉష్ట గిలు. అ.క్రి. కొలగు, హి.పు. కవరా. 3.62, పొందు. 3.126.

ఉష్టగింపించు య. ఉష్టగించు.

ఉష్టగింపు య. ఉష్టగించు.

ఉష్టగిలు య. ఉష్టగించు.

ఉష్టగిల్లు య. ఉష్టగించు.

ఉష్టగోవు య. ఉష్ట¹.

ఉష్టన య.యా. ఉష్టనము. వి. విడిచిపెట్టటం, వదలిపెట్టటం, కృతించటం.

ఉష్టనసేయు ఉష్టన+చేయు. న.క్రి. విడుచు, మంచి చేయు. వార. 4.31.

ఉష్టనము య. ఉష్టన. వి. కృతించటం, విడచటమ్, విక్ర. 3.112.

కం. ఉష్టనము, కొలగించటం, విడచిపెట్టటం; ఉష్ట-; హి. ఉష్టతి, ఉష్టత; అ.మా. ఉష్టతం; హి. ఉష్టతి, కృతించు, వదలిపెట్టు.

<నం. ఉష్టన-.

ఉష్టనసేయు య. ఉష్టన.

ఉష్టనీ య.యా. ఉష్టనీ. వి. ఉష్టయిననగరం. విక్ర. 2.49; శృం.వి. 5.83.

ఉష్టా య. ఉష్టాయంచు. వి. అంచనా, ఉపా.

ఉష్టాయించు హి.యా. ఉష్టాయించు. న.క్రి. 1. ఉపహించు; 2. సంరక్షించు, అనుమానించు.

కం. ఉష్టా. కర్మకం, అర్థాభివర్ధం; మహా. ఉష్ట-.

ఉష్టాయించు వి. 1. ఉపా; 2. అంచనా.

ఉష్టాయించు య. ఉష్టాయించు.

ఉష్ట¹ య.యా. ఉష్ట¹. వి. ఉపా, పాతి, నమానం.

ఉష్ట² య. ఉష్టయించు. వి. కృతించు.

క. ఉష్ట. మక్కు.

<క. ఉష్ట.

ఉష్ట³ య.యా. ఉష్ట. వి. పాతి, నమానం.

ఉష్ట హి.యా. ఉష్ట¹. న.క్రి. పెట్టు, పైకొను.

ఉష్టనకల్లు వి. 1. అగ్నివర్షకాలు పెట్టగల్గిన రాయి; 2. గోరలు మునుపెయ్యకానిది రాచే రాయి.

3. ఉష్టకల్లు, మునుపెయ్యే రాయి; 4. ఉష్టకల్లు;

క. ఉష్ట. మునుపెయ్యే.

<ఉష్టకల్లు.

ఉష్టనీ య. ఉష్టనీ. వి. ఉష్టయిననగరం. దశకు. 3.59.

కం. ఉష్టయిన. నగరవిశేషం. విశ్రమాదిక్కుడి రాజు దాని, మోక్షదాయక నగరాల్లో ఒకటి; హి. ఉష్టనీ;

ఉష్టనీ; అ.మా. ఉష్టనీ;

3. ఉష్టనీ; క. ఉష్టయనీ; ఉష్టనీ.

<కం. ఉష్టయిన.

ఉష్టనన వి. 1. ప్రకాశుల ముగింపు; 2. పెరలించటం.

కం. ఉష్టనన. ప్రకాశుల ముగింపు; హి. ఉష్టననము.

<కం. ఉష్టనన-.

ఉంబిగోవు య. ఉంబు.

ఉంబు య. ఉంబు; య. ఉంబు (ఉంబు రామవయొక్క నగరక యానం), ఉంబు¹. న.క్రి. 1. అప, నిలుపు, నిరోధించు. వార.శంక. 3.415, కర. 4.111; 2. నిలుపు, నిర్వహించు. వార.మా. 156; 3. నివసించేయూ. హరి.ఉ. 2.112; 4. స్థాపించు. వసు. 1.64, కృష్ణ. 3.112. నృసింహ. 4.88; 5. నగరం పెట్టుకొను, చంపక. 1.49; 6. నిగవించు. కర. 1.182; 7. కుదువపెట్టు, న్యానంచేయు. అమ. 1.54; 8. కరించు చేయు, పెట్టు. వసు. 3.31; 9. కురుపుండపెట్టు. విక్ర. 1.107; 10. అనుర్వు, ఇందు. 6.4.

ఉంబిగోవు య.యా. ఉంబుకొను. ఉంబుగోవు య. ఉంబుకొను. న.క్రి. 1. ఉంబునట్లు చేసికొను; 2. (వేళ్ళ దుల్లి) చరంతో పెట్టుకొను; 3. కరించు, వహించు.

ఉంబుకొను య. ఉంబు.

ఉంబుకము వి. నంగమం.

కం. ఉంబుకం. గీతేయ, కొల్లెనేయ, అర్థవివరి.

<కం. ఉంబుక-.

ఉంబుకించు య. ఉంబుకించు. న.క్రి. 1. నంగమంగా చెప్ప; 2. ఉపాహరించు; 3. ఎత్తిపొడుచు.

ఉంబుకీ య. ఉంబుక. వి. 1. నీచుడు, హినుడు. విక్ర. 4.25; 2. కైకపంతుడు; 3. చొరనగంబాడు; విజ. తెలివైన, చురుకైన.

కం. ఉంబుకం. చెడు, నీచం;

హి.యా. క. ఉంబుకన్. దురలవాట్లు కలవాడు, బాదుడు, వదకుతోడు, కొండెగాడు.

ఉటంకితవము వి. చురుకురనం, ఉట్లానం.

ఉటంకించు చూ. ఉటంకము.

ఉటంకితవము చూ. ఉటంకి.

ఉటంకు రూ.చూ. ఉటంకి. వి. నీచుడు. భక. 3.18.

ఉటాను రూ.చూ. ఉటాణి. వి. ఎత్తు.

ఉటావలి వి. ప్రభుత్వ అధికారాన్ని తెక్కచేయకుండా ఆస్తి తాకట్టు పెట్టి తీసుకొన్న ధబ్బుకు వడ్డీ చెల్లించకుండా, ఆ ఆస్తిమీద అనుభవించే ఆదాయం, రేదా అడ్డె.

క. పుట్టావలి, పుట్టువలి. వంట, పొలంమీద గాని తోటమీదగాని వచ్చే ఆదాయం, పన్నుమీద వచ్చే రాబడి.

<క. పుట్టావలి.

ఉటంగించు రూ.చూ. ఉటంకించు. స.క్రి. కగ్గించు, కురచ చేయు, దాటవేయు.

ఉట్టాడు రూ.చూ. ఉటాడు. అ.క్రి. క్వరవడు. పొందు. 1.189.

ఉట్టి¹ రూ. ఉట్టు². వి. టండలు మొదలైనవి వేలాడగట్ట తానికి అద్దిన చిక్కం. దాగ. 10 మా. 810, ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 1760.

క. ఉట్టి. ఉట్టి, చిక్కం; ఉట్టి, ఒట్టి. ఉయ్యాల చెద్ద కట్టే దాగం; క. ఉట్టి. ఉట్టి, చిక్కం; మ. ఉట్టి. ఉట్టి, ఉచ్చు; పో.చూ. వడ్డి. ఉట్టి, ఉట్టక. కాదు; ఉత్తివ్., ఉత్తిత్.. వేలాడగట్టు.

<మూ.ద.ద్రా. *ఉత్..

ఉట్టికట్టుకొవీయగులాడు అ.క్రి. 1. అందిపెట్టుకొని ఉండు; 2. దావకుండు. నీతిచం. నంది. ఉట్టికట్టుకొని వేలాడు అ.క్రి. 1. దావక స్థిరంగా ఉండు. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 1760; 2. అందిపెట్టుకొని ఉండు. ఉట్టితిరువార్ల వి. గోకులాష్టమి ఉత్సవం.

ఉట్టి² పో.చూ. ఉట్టి¹. వి. పొడగా పెరిగే ఒక రకం కంచె మొక్క (Ferrea buxifolia).

ఉట్టికట్టుకొవీయగులాడు చూ. ఉట్టి¹.

ఉట్టికట్టుకొవీవేలాడు చూ. ఉట్టి¹.

ఉట్టితిరువార్ల చూ. ఉట్టి¹.

ఉట్టివడు¹ చూ. ఉట్టు¹.

ఉట్టివడు² చూ. ఉట్టు².

ఉట్టివడ్డెట్టు చూ. ఉట్టు¹.

ఉట్టిపేర్లగడ్డి వి. కుప్పగా పెరిగే గడ్డి, ఉట్టి చేర్లవంటి కాడలు గల గడ్డి.

ఉట్టు¹ రూ.చూ. పుట్టు. అ.క్రి. పట్టు, కలుగు. వేంక. పంచ. 1.276.

క. పుట్టు, పుట్టు, ఉట్టు. ఉదయించు, పుట్టు, మొలకెత్తు; బి. పుట్టి. పుట్టు; కోట. ఉట్., ఉట్.. మొలకలు, పుట్టు; ఉట్టవ్.. పుట్టించు.

<క. పుట్టు/ఉట్టు.

ఉట్టివడు¹ అ.క్రి. 1. ఆకస్మాత్తుగా కలుగు. దాగ. 6.17; 2. ప్రకృతమగు, స్పష్టంగాకొను. ప్రబా. 1.188. ఉట్టి వడ్డెట్టు క్రి.వి. ఉడిపడ్డెట్టు, హఠాత్తుగా రాజవా. 2.94.

ఉట్టు² చూ. ఉట్టు, ఉట్టియు. అ.క్రి. కాదు, ప్రవించు. దార. బ్రౌ. 5.205, హర. 6.126.

క. ఉట్టు. కాదు, ప్రవించు, చిమ్ము, చెడజట్టు, నాను; ఒట్టె. కాదు, చిమ్ము, ప్రవహించు, ప్రవించు; ఒట్టె. బుగ్గ, ఉట్ట. కు. ఉట్ట. నీటిబుగ్గ, ఉట్ట; ఉట్టాని, ఉట్టాని. ప్రవించు, కాదు; ర. ఉట్టు. పైకి చిమ్ము, ఉట్టు, ప్రవించు; ఉట్టు. ప్రవాహం, నీటిబుగ్గ, ఉట్ట, చెమ్మ; మ. ఉరుక, ఉట్టక్క. కాదు; గో. ఉట్టానా. కన్నీళ్ళు; కు. ఉర్-వ-ఉ, ఉర్-త-ఉ. కాదు, చిమ్ము, చెమ్మ; కోలా. ఉర్. కాదు; నా. ఉర్. కాదు, ఉట్టు.

<మూ.ద్రా. *ఉట్..

ఉట్టివడు² అ.క్రి. 1. కాదు, ప్రవించు, పైకి వచ్చు. దాగ. 6.24; శృం.నై. 7.46, పె.శకు. 2.58; 2. ఆరిక యించు, పెంపొందు. కళా. 6.159; 3. శ్రమంగా వచ్చు, పెంపనే వచ్చు. బహుగా. 3.3, చమ. 3.63; 4. ఉడి పడు, దిగివచ్చు. కాశిందీ. 3.102.

ఉట్టు³ వి. 1. ఉప్పు పండే నేల; 2. బాలక్రిడా విశేషం, ఉప్పుట్టు.

ఉట్టు⁴ రూ. ఒట్టు⁴. పో.చూ. ఒట్టు. వి. (పిల్లల పరిచాషలో) వైరం.

ఉట్టు⁵ రూ.చూ. ఉట్టి¹. వి. దిప్తి కగలకుండా దర్వాజాలకు గుమ్మడికాయ వేలాడదీసే చిక్కం.

ఉట్టవడియము వి. 1. ఒక రకం వడియం (ఎండబెట్టిన లేక వేసిన వంటకం); 2. అల్పాహారం, లేదా తైన పలాహారం. రం.రా.ప. 8.1.

పో.చూ. సం. వరుక. చిన్నముద్ద, బంటి, ఉండ, మాత్ర, పప్పుదాన్యాదులతో చేసిన భక్ష్యవిశేషం; వరుక. గుండ్రని; వరుక; ప్రా. వరుక. బంటిపర చేసినది, మందంగా ఉన్న ఉండ, గడ్డ;

పో.చూ. క. వరుక. చిన్నముద్ద, గుండ్రని ముద్ద, బంటి, పప్పు దాన్యాదులతో చేసిన గుండ్రని భక్ష్యవిశేషం; వరుకె. చిన్నముద్ద, గుండ్రని ముద్ద, బంటి, ఉండ, మాత్ర, వరుక. పప్పు దాన్యాదులతో చేసిన భక్ష్యం; కు. ఒడ; పో.చూ. క. వరుకమ్. పిండి మిశ్రము, సువాసన ద్రవ్యాలు, మొ. వాటిని కలిపి గుండ్రని ముద్దగాచేసి ఎండలో ఆరబెట్టి చేసిన భక్ష్యం; వరుకాయ; వరుకె. మినప్పప్పుతో తయారుచేసిన భక్ష్య విశేషం; గారె; మ. వరు.

ఉట్టవడియంగా చూ. ఉట్టవడియము. క్రి. వి. ఉరక; ఉచికంగా (వడియాన్ని గుటుక్కున మింగేంత తేలిగ్గా అని కావచ్చు).

ఉట్టి¹ ఉట్టి. ఏ.వ.; ఉట్టు బ.వ.; ఉట్టు + అ. వి. ఉట్టకు సంబంధించిన.

ఉట్టలేరు వి. ఉట్టపండుగ సమయంలో ఉట్టికట్టే పొదు గాడి కొరుడు. ఉట్టపండుగ వి. కృష్ణాష్టమి. క. ఉట్టాట. ఉట్టపండుగము వి. ఉట్టపండుగ.

ఉట్టి² పో.చూ. ఉట్టాట్టి. వి. ఉట్టాట (Digitaria marginata).

ఉడక(బెట్టు) ఉడుకన్ + పెట్టు: న.క్రి. ఉడుకునట్లు చేయు. ఉడికించు న.క్రి. 1. ఉడుకునట్లుచేయు; 2. ఎత్తి పొదుచు. ఉడికిరించు ఉడికిలు మొక్క ప్రే. న.క్రి. నొప్పించు, కల్లదపెట్టు, కురిలపెట్టు. ఉడికిలు రూ.చూ. ఉడికిట్లు. అ.క్రి. 1. ఉడుకు, మరుగు; 2. కపించు, కప్తమగు; 3. నొచ్చుకొను. ఉడికిట్లు రూ. ఉడికిలు. అ.క్రి. 1. ఉడుకు, మరుగు; 2. కపించు, కప్తమగు; 3. నొచ్చుకొను. ఉడుకాము వి. ఉడుక్కోవటం, నొచ్చుకోవటం. ఉడుకాడు ఉడుకు + అడు. అ.క్రి. 1. కాగు, మరుగు; 2. నొచ్చుకొను, దుఃఖించు; 3. నొప్పించు, ఎత్తించు. ఉడుకుజుట్టు అ.క్రి. కొందరవరు; వ్య. ఉడికే పదార్థం జుట్టు. వరమ. 5.56. ఉడుకుబోతు ఉడుకు + బోతు. వి. 1. ఉడుక్కునే న్యూనావం కలవాడు; 2. ముక్కుపి. ఉడుకెత్తు ఉడుకు + ఎత్తు. అ.క్రి. కాగు, వేడెక్కు. బా.రా.య. 38, దళా. 4.76.

ఉడుకుజుట్టు చూ. ఉడుకు.

ఉడుకుబోతు చూ. ఉడుకు.

ఉడుకువ రూ. ఉడుక్కు. పో.చూ. ఉడుగు. వి. విగ్రాంతి, ఆరంభ, విరామం. బార.విరా. 5.186.

ఉడుకెత్తు చూ. ఉడుకు.

ఉడుక్క రూ. ఉడుక, ముడుక, ముడుక్కు; పో.చూ. కుడుము. వి. చర్మవాద్య విశేషం. చంద్రి. 2.47.

క. పూడక్కా. ఇనుక గడియారం ఆకారంలో ఉన్న చిన్న బోలు; కు. ఉడ్డి; క. ఉడుకెత్తె, ఉడుక్కు, కుట; మ. ఉడుక్క, కుట. కంజరివంటి చర్మవాద్యం; కుజ. టుటు. వి.బ.వ. టుటు. ఒక రకం బాద; నం. పుడుక్క. గలగల శబ్దంచేసే గిలక్కాయ, రేదా చిన్న బోలు; పుడుక్కా. ఒక రకం బోలు; ప్రా.కే. పుడుక్క. వాద్య విశేషం.

దృశ్యనుకరణ ద్రావిడ శబ్దం.

ఉడుగర పో.చూ. ఉడువో. వి. 1. కానుక, బహుమానం. మను. 5.97, అచ్చ.రా.కిప్పిం. 48; 2. కానుకగా నీయ దగిన నన్నని బట్ట. కువ.చ. 1.46; 3. ఎడమెడంగా నేసిన బట్ట.

క. ఉడు. నడుంబట్టా చుట్టుకొను; కొత్త. పెళ్లినాడు చదివించే బట్టలు; తొడు/తొడు-గొత్త (-కొత్త). పెండ్లి బట్టలు; కు. ఉడుగెరె, ఉడుగిరె, ఉడుగెరె, ఉడుగిరె. వివాహ సందర్భంగా వధూవరులకిచ్చే బట్టలు; క. ఉడు. ధరించు; పో.చూ. కూత్తి (<కుత్తి). వత్తం. కాళి కట్ట కూనికి ముందు పెండ్లికూతురు ధరించడానికి అత్తమామలు పెట్టిన బట్ట; కూత్తి-యే-ఉడుత్తల్. వరుని సోదరి వధువుకు పెండ్లిబట్టలు కట్టటం; మ. ఉడు. బట్ట కట్టుకొను; కూత్తి. బట్టలజత, ముకుకబట్ట, గుడ్డ; గోం. ఉపొత్తానా-ఉపొత్తి-ఉపొత్తా. లంగా ధరించు; వర్తి. నూడ్. బట్ట కట్టుకొను; కొలా. ఉడ్; నా. ఉడ్; ఒల్లా. నూడ్.

<మూ.ద్రా. *నూడ్-.

ఉడుగు రూ. ఉడువ. న.క్రి. మాను, విడుచు, తగ్గించు. బార.అది. 2.180; అ.క్రి. 1. కోపిల్లు, ఇంకు. కు.సం.

6.812; 2. దాగుకొను, అణగియుండు. బార.విరా. 1.143; 3. ఆగు, విరమించు. బార.ఉద్దో. 4.348; 4. తీరు, పోవు, నశించు, తగ్గు. బా.రా.నుం. 49; 5. ముడుచు కొను. కాళి. 7.158.

క. ఉడుగు, ఉడగు. ముడుచుకొను, అణగు, తగ్గు; రంగమగు, వాడు, అదృశ్యమగు, ఆగు; పో.చూ. ఉలి. దాగుకొను; కు. ఒడుంగెలు. చివర; ఒడుంగెలుని. కాపుఉడుగు; ఒడుక. చివర; క. ఒడుంకు. నిర్బంధించు, అణగియుండు, అగ్గియుండు, అగిపోవు, ఆరకుండు; ఒడుక్కు. అణచు, ఆపు, లోగొను; ఒటివు. మాను కొనటం; పో.చూ. ఒలి. దాగుకొను; న.క్రి. దాచు; మ. ఒడుక్కుక. చివరకు వచ్చు, మరణించు; ఒడుక్కుక. పూర్తిచేయు, నాశనంచేయు; ఒడుక. చివరకువచ్చు; ఒడువు, ఒడుక్కమ్. చివర; పో.చూ. ఒలిక్క. దాగు కొను, దాచు; కొట. ఒడ్డో-, ఒడ్సో-. నాశనమగు ఒడ్డో-, ఒడ్డో. కురచచేయు; కా. పుడ్డో-, పుడ్డో-. అణగి యుండు; పుడ్డో- పుడ్డో-యే. అణచు. కావగొట్టు; కుజ. డూప్పు. ముడుచుకొనియుండు; డూపు. ముడుచు. కలుపు; కురు. ఉడుర్. ఆగియుండు, దాగియుండు; ఉబో-. న.క్రి. మూయు, అప్తకట్టు, అద్దగించు, నదికి ఆసకట్టకట్టు, మార్గాన్ని అద్దగించు; ఉబోగ్గా. నొక్కు, అణచు, చదునుచేయు, రూపుమాపు, గొంతు పిసికి చంపు; ఒబొక్క. రూపుమాపు, కృణింపజేయు, చంపు; మూర్తో. ఉబో. పూరించు, నింపు.

<మూ.ద్రా. *ఉక్-/*ఒక్-.

ఉడిగించు చూ. ఉడుగు. రూ. ఉడివించు. న.క్రి. 1. ఆపు, మాన్పించు. బార.అది. 2.221; 2. అణచు. బార. అది. 6.294; 3. చంపు. హర. 7.164; 4. దుర్బలవరచు, వస్తుపెట్టు, వెళ్లగొట్టు; 5. తొలగించు. ఉడిగిపోవు అ.క్రి. వృధాయగు, వ్యర్థమగు. కవిక. 4.118. ఉడిగిమడగు రూ. చూ. ఉడిగిమడుగు. అ.క్రి. అణగియుండు, నశించు. బార. గాంతి. 6.86. ఉడిగిమడుగు రూ. ఉడిగిమడగు. అ.క్రి. అణగియుండు, లోబడియుండు. బార.విరా. 1.148. ఉడుగువాడు పో.చూ. ఉడుబోతు. వి. విరాగి.

ఉడుగువాడు చూ. ఉడుగు.

ఉడుగోత వి. చివరికోత.

<ఉడుగు + కోత.

ఉడుగోతపిందె వి. కాపుఉడుగుకలవు పిందె.

ఉడుగోతపిందె చూ. ఉడుగోత.

ఉడుచు 'ఉడుగు' దాకుప్రే. న.క్రి. 1. నివారించు; ఆపు. బార.అది. 6.15; 2. నివర్తించు, మరలించు. బార.అది. 6.174; 3. అయింపజేయు. నృసిం. 1.65; 4. విడుచు, వదలిపెట్టు.

ఉడుత రూ. ఉడత, ఉటుత. వి. పిచ్చమిద మూడు రారలు గల జంతు విశేషం, చిక్రోడం. వరాహ. 12.52, అం.బా. 2.87, అప్ప. 2.197.

క. ఉడుత; క. ఉటుత; గోం. వర్చె, వర్చెరా, వర్చెగ. చారలున్న చిన్న ఉడుక.

ఉదుతకు(నీ)ఉదుతభక్తి వి. శక్తివంచన లేకుండా భక్తితో పాటువడటం; వ్య. తన శక్తినిబట్టి ఉదుత చూపిన భక్తి. ఉదుతచార వి. ఉదత చారలవంటి. చారలున్న వస్త్ర విశేషం. ఉదుతచారంను వి. ఉదత చారలవంటి చారలు గల చీర అంచు. ఉదుతచాతలు వి. ఉదుత చారలవంటి చారలుగల వస్త్ర విశేషం. అం.చా. 2.154. ఉదుతభక్తి వి. యథాశక్తి భక్తితో చేసే సహకారం; వ్య. వారధి కట్టలవృద్ధు శ్రీరామునికి ఉదత చూపిన భక్తి. కుచేల. 1.180.

ఉదుతకునీఉదుతభక్తి చూ. ఉదుత.

ఉదుతచార చూ. ఉదుత.

ఉదుతచారంను చూ. ఉదుత.

ఉదుతచాతలు చూ. ఉదుత.

ఉదుతభక్తి చూ. ఉదుత.

ఉదుదేవెలు చూ. ఉదుగు. వి. మకరందంలేని పూలు. వండి. చ. 1.89 ప.

ఉదువట్టక్క పో.చూ. ఉదుము. వి. ఉదుము మొదలైన జంతువుల్ని వేటాడే కుక్క; ముఖ్యంగా వనివట్టి వేటాడే కుక్క. మను. 4.51.

ఉదువలెగులు చూ. ఉదువు.

ఉదువనేయ చూ. ఉదుము.

ఉదువనీల్లి చూ. ఉదుము.

ఉదువు! య. ఉదువు! ఉదుగుమొక్క ప్రే. చూ. ఉదుగు. న.శ్రీ. 1. (నోరు. మొ.) మూయించు. కు.నం. 5.547; 2. అచు. చార. ఉద్యో. 4.341; 3. నిరోధించు. ఉ.చూ. 1.89; 4. వదలు. విడుచు. రామవ. 4.205; 5. పోగొట్టు, తీర్చు, మాన్పు. అము. 1.12.

ఉదువలెగులు వి. పండ్ల చెట్లకు, కాయ చెట్లకు వచ్చే తెగులు; అకులు పాలిపోయి, కాయలు పరుగు వట్టి చాలి పోయే తెగులు.

ఉదువు! య. ఉదువు! ఉదువు. వి. వస్త్రాలు, దుస్తులు.

క. ఉదవు, ఉదువు. వస్త్రములు; క. ఉటువు. గుడ్డ, దుస్తులు; ఉటుకై. దుస్తులు; ఉటు. దుస్తులు దరించు; మ. ఉటువు. వస్త్రాలు; పో.చూ. వర్తి. తున్ద (రవిక మొ.) తొడుగుకొను; నూడవిచి, నూడవిల్, దుస్తులు తొడుగు; కొలా. ఉర్. చుట్టుకొను, తొడుగు కొను; తోడ. తొడుగుకొను; నా. ఉట. తొడుగుకొను; ఒల్లా. నూడ. బట్టలు వేసికొను; గోం. ఉపూత్తా.నా. కొటు తొడుగు; ఉల్లెసానా. తొడుగు; ఉడ. వరించు.

<మూ.ర.ద్రా. *ఉత్-వ- <మూ.ద్రా. *ఉత్- / *నూట్-.

ఉదువుకూలి వి. (వరి మొ.) నాటుకూలి.

<ఉదువు <ఉదువు + కూలి.

ఉదుము! య. ఉదుము. వి. బల్లి ఆకారంలో ఉండే పెద్ద జంతువు. కాశీ. 2.144.

క. ఉద, ఉదు. ఉదుము; కు. ఉదు, ఒదు. ఒద్దు; క.మ. ఉదుము. ఉదుము; గోం. ఉదుమీ-, ఉదుయూ, ఉదుహ్మ; కొం. ఉదు; ప. ఉదు; కొలా. ఉదుగి; నా. పుదుగి.

<*ఉత్-.

ఉదువనేయ వి. ఉదుము క్రొవ్వనుంచి తీసిన చమురు. బసవ. 3.657 పం. ఉదువనీల్లి వి. ఉదుముపిల్ల.

ఉదుము! వి. పెదురులాగా పొడుగ్గా పెరిగి వచ్చించిన వెంటనే చచ్చిపోయే ఒకానొక కృణ విశేషం; దీని గుడ్డు కాగితాల కయారీకి, అకు ఏనుగుల తిండికి, గడ వానకట్టుకు వనికి వస్తుంది (Beesha travencoria).

క. కొడ. ఓల్లి. రెల్లు; కు. ఓల్లి; క. ఓల్లి; పో.చూ. ఉల్లి; మ. ఓల్లి; కోట. ఓల్లి; కా. వాడ్.

ఉదుబోతు చూ. ఉదుగు. వి. ప్రాచీనక సుఖానంతరేనివాడు, విరాగి.

ఉదుబోతువందె వి. కావ ఉడిగిన కర్పూర వట్టిన పిందె.

ఉదుబోతువందె చూ. ఉదుబోతు.

ఉదువలేపా వి. కుక్క మెడకు కట్టే కాదు లేదా గొలుసు.

ఉదువు! య.చూ. ఉదుగు. న.శ్రీ. విడుచు, త్యజించు. వేమన. 2.97; అ.శ్రీ. తీరు, పోవు, నశించు, తగ్గు. సారంగ. చ. 3.164.

ఉడిపించు య.చూ. ఉడిగించు. న.శ్రీ. 1. మాన్పించు, అవు. చార.అది. 2.280; 2. అచు, నశింపజేయు. చార. అది. 7.58.

ఉదువు! య.చూ. ఉదువు. వి. చాకలి దగ్గర నుంచి అద్దెకు తీసుకున్న బట్టలు.

ఉదువర పో.చూ. అద్దనర, పెదనర, వేలనర మొ. వి. వాయసి, కాచిచెట్టు (Solanum migtum).

ఉదును విణ. బలవత్తరం (తరతమ లేదబోదకం). పో.చూ. క. ఉబవు, ఉబవు, ఉబవు. మిగిలిన, మిగులు, నిలువు, సరిమానిక, కూరిం; ఉబసు. మిగిలేట్టు చేయు.

ఉదైయారు వి. కుమ్మరివారి పేర్ల చివర చెట్టుకొనే కుల బిరుదం, రాజశ్రేష్టుడు.

క. ఉదైయార్. ప్రభువు, యజమాని, కొంతమంది వ్యవసాయదార్ల పేర్ల చివర చేరే బిరుద వాచకం.

<క. ఉదైయార్.

ఉదుగు య.చూ. ఉదుగు. విణ. వెచ్చని. విశ్ర. 1.78, సిం. ద్వా. 6.118.

ఉదువు య.చూ. ఉదువు. వి. విరతి, ఉరతి. చార. విరా. 3.96.

ఉర్వు వి. గుండ్రటి గడ్డ, కురువు.

క. ఉదవు, ఉదువు, ఒదువు. ఒడిసెగడ్డ.

<క. ఉరవు.

ఉర్దు య. ఉర్దు. వి. 1. సమూహం. ప్రబంధ. 788; 2. గుట్ట, తిప్ప, తిన్నె; 3. కంది. పెనర మొ. పైర్లు కోనివేసిన కుప్ప; విణ. నాలుగు సాం.ని. 29.

క. ఉర్దు, ఒర్దు, ఒర్దు. నాల్గు వస్తువుల పోగు లేదా కొంత; కు. ఒర్దుణి. పోగుచేయు; ఒర్దుఅన్. పోగు; పో.చూ. నం. పృథ్. పెరిగిన.

<క. ఉర్దు.

ఉర్దుకలుగలాడు వి. నాలుగు చేతులు గల వాడు,

విష్ణువు, సాంబ, వి. 4. ఉత్తరేణవేలుపు వి. నాలుగు చేతులుగల దేవుడు, విష్ణువు. ఉత్తరేణ్దరబిడ్డ వి. నాలుగు చేతులుగల దొరబిడ్డ, విష్ణువు. వేంకటపంచ. 1.4. ఉత్తరేణ్దరబిడ్డ ఉత్త + కేలు + మిడి + దొర + బిడ్డ. వి. పన్నెండు చేతులుగల దొరబిడ్డ, కుమారస్వామి. ఉత్తమగర్భలు య. ఉత్తమగర్భలు. వి. చెంపనరాలు, ప్రిలు చెవి కొనన దరించే నాలుగుపేటల హారవిశేషం. హంస. 4.188. ఉత్తమగర్భలు య.చూ. ఉత్తమగర్భలు. ఉత్తబెట్టు. న.శ్రీ. కొనిన ఆకుల్ని మొదళ్ళుపైకి వచ్చేటట్లు నిలబెట్టు. ఉత్తమోము వేలుపు య. ఉత్తమోమువేల్పు. వి. నాల్గు మొగములుగల దేవుడు, బ్రహ్మ. ఉత్తమోమువేల్పు య.చూ. ఉత్తమోము వేలుపు.

ఉత్తరేణగలాడు చూ. ఉత్త.

ఉత్తరేణవేలుపు చూ. ఉత్త.

ఉత్తరేణ్దరబిడ్డ చూ. ఉత్త.

ఉత్తరేణ్దరబిడ్డ చూ. ఉత్త.

ఉత్తమగర్భలు చూ. ఉత్త.

ఉత్తమగర్భలు చూ. ఉత్త.

ఉత్తబెట్టు చూ. ఉత్త.

ఉత్తమోమువేలుపు చూ. ఉత్త.

ఉత్తమోమువేల్పు చూ. ఉత్త.

ఉత్తా య.చూ. ఉత్త. వి. పోగు, కుప్ప, బొంతి.

ఉత్తాచేయ న.శ్రీ. రానినుండి గింజ లేదు.

ఉత్తాచేయ చూ. ఉత్తా.

ఉత్తాదించు చూ. ఉత్త.

ఉత్తాడు చూ. ఉత్త.

ఉత్త (శబ్ద పల్లవంతో పూర్వదాగంగానే ప్రయుక్తం) పో.చూ. ఉడుకు. వి. కలక, ఖోరం, ఉక్కిరిదిక్కిరి.

క. ఉడుకిను. దిగించు, నొక్కు, నిరోదించు; అడలు;

క. ఉటుట్టు ('ఉటుల్' యొక్క ప్రే.) బాదించు, హింసించు, రెచ్చగొట్టు, పరికొల్పు.

<ప్రా. రె. *ఉత్త.

ఉత్తాదించు ఉత్తాడుయొక్క ప్రే. న.శ్రీ. 1. తిప్ప, చుట్టూ కదిలించు. దాగ. 8.47; 2. కలచు, ఖోరపెట్టు. ప్రభా. 9.70; 3. పీదించు, బాదించు. మల్ల. 2.27; 4. న్యూనపరచు, తక్కువచేయు. ముకుంద. 2.210. ఉత్తాడు అ.శ్రీ. కలకచెందు, ఖోలించు, తబ్బిల్చు. ద్వి. దాగ. 10. ఉత్తగుడుచు ఉత్త + కుడుచు. అ.శ్రీ. ఆపిరి తిరుగక బాదపడు, ఉక్కిరిదిక్కిరగు. పాండు. 3.150, దళా. 2.398.

ఉత్తగుడుచు చూ. ఉత్త.

ఉత్తోలం పో.చూ. విహారము. వి. ఆశ్చర్యం.

ఉత్తోలుడు వి. ఉత్తకుడు.

ఉత్తు' య.చూ. ఉడుపు'. న.శ్రీ. పోగొట్టు, తీర్చు, మాన్పు. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 1718.

ఉత్తు' య.చూ. ఉడుపు'. వి. బట్ట, దుస్తు.

ఉత్తవల్లంబి వి. ఆడపిల్లల ఆట.

క. ఉట్ట, ఉట్టె. ఓమనగాయలు; పో.చూ. ఫల్లాంశుట.

ఓమనగుంబలు.

ఉబుజా య. ఉరుజ, ఉరుజా', ఉలచ (మీను), ఉలుచ. వి. ఒక రకం చేప.

క. ఉబుచిమీను. ఒక రకం చేప; రి. ఉబుచై. ఆకు పచ్చని నముద్రపచేప, గోధుమరంగు మంచి నీటిచేప, పసుపుపచ్చని మంచి నీటిచేప; ఉబుచై. గోధుమ బూడిద రంగు నముద్రపచేప; మ. ఉబు. ఒక రకం చేప; గోం. వారమీన్.

పో.చూ. సం. ఉలుచిన్. వేడినచేప.

ఉంట య.చూ. ఉండ. చంద్రా. 1.75, పార్వ. 1.54.

ఉంటగారిము వి. నీనపుగుండు కట్టిన ఒక విడమైన గారిం. హంస. 4.184. ఉంటవిల్లు వి. ఉండవిల్లు, ఉంకెలు.

ఉంటగారిము చూ. ఉంట.

ఉంటవిల్లు చూ. ఉంట.

ఉండ య. ఉంట. వి. 1. గుళిక, గుండ్రముగా చేయబడిన వస్తువు. నిర్వ. 6.88, పారి. 2.36; 2. ఆకులతో ఉన్న బండిచక్రం. యయా. 5.56, రాజ. వి. 1.31.

క. ఉండె. గుండ్రని వస్తువు, ముద్ద; తు. ఉండె. బంతి; ఉరండె. గుండ్రని వస్తువు, ముద్ద, బంతి; ఉరుంటు. గుండ్రని; క. ఉంటై. బంతి ఉండ, గుండ్రని వస్తువు, గోళము, అన్నం ముద్ద, బెల్లంతో కలిపి చేసిన గంజాయి మూర; ఉరుంటై. గుండ్రని వస్తువు, బంతి, ఉండ; అన్నంముద్ద; ఉరుంటై. చక్రం; ఉరుల్. చాల్లు, తిరుగు, గుండ్రముగా అగు; మ. ఉండ. బంతి, ముద్ద, గడ్డ. చిన్న ఉండ; ఉరుల్. గుండ్రని, చక్రం; గోం. పో.చూ. సురుండానా, సురుండ్చి, సురుండా. గుండ్రముగా తిరుగు; కుజ. పో.చూ. సురుండి. వంపులుతిరిగిన; సురి. అర్థ వర్తలాకారపు పెంతు;

హింద్యార్థ బాషలలోకి ప్రతిరేయం:

ప్రా. ఉండ, ఉండగ, ఉండయ, ఉండె. ముద్దబంతి, గడ్డ; అ. చూ. ఉండగ, ఉండక. ముద్ద, గడ్డ; ఉండె. చిన్న ముద్ద.

<మూ.ద.ద్రా. *ఉరుల్-బ్/*ఉరుల్-బ్.

ఉండకోవి య.చూ. ఉండక్రోవి. వి. గుండ్రని చేతికర్ర, బెత్తం. ఉండక్రోవి య. ఉండకోవి, ఉండలక్రోవి. వి. 1. పుటికాక్షేపణనాళం, ఒక విడమైన వేట సాదనం. ఉ.చా. 4.22; 2. నన్యగుల చేతుల్తో ఉండే దండం, లాఠాము; 3. పట్టుకొనేటోట గుండ్రంగా ఉండే చేతికర్ర. ఉండగట్టు ఉండ + కట్టు. అ.శ్రీ. ముద్ద అగు, ఉండగా పిర్చుడు. న.శ్రీ. ముద్దచేయ, ఉండచేయ. ఉండబీట్టువేయ అ.శ్రీ. పోట్టువేయ. ఉండనూలు వి. దారపుండ. ఉండలక్రోవి య.చూ. ఉండక్రోవి. వి. ఒక రకం వేటసాదనం, పుటికాక్షేపణనాళం. ఉ.చా. 4.22. ఉండవీలు య.చూ. ఉండవిల్లు. వి. ఉండలువేసే విల్లు. శృం.వై. 2.97. ఉండ విల్లు య. ఉండవిలు, ఉండీలు, ఉండేలు. వి. ఉండలువేసే విల్లు. ఉండవిల్లుబద్ధ వి. ఉండేలుబద్ధ. ఉండపరీయ వి. గుండ్రని ఆకృతిగల ఒకవిడమైన కత్తి. రాజ.వి. 3.65.

ఉండీలు రూ.చూ. ఉండవిల్లు. వి. బాదాలకు బదులు ఉండ
లను లేదా ఇనపగుళ్ళను వేసే విల్లు. ఉండేలు రూ.చూ.
ఉండవిల్లు. ఉండేలుదెబ్బ వి. 1. ఉండవిల్లుతో కొట్టిన దెబ్బ;
2. కప్పకోరాని గట్టి దెబ్బ.

ఉండకోవి చూ. ఉండ.

ఉండకోవి చూ. ఉండ.

ఉండగట్టు చూ. ఉండ.

ఉండబీట్టువేయి చూ. ఉండ.

ఉండ(జేయి) చూ. ఉండు.

ఉండనూలు చూ. ఉండ.

ఉండలకోవి చూ. ఉండ.

ఉండవిలు చూ. ఉండ.

ఉండవిల్లు చూ. ఉండ.

ఉండవిల్లుదర్జ చూ. ఉండ.

ఉండసురియి చూ. ఉండ.

ఉండి' చూ. ఉండు.

ఉండి' రూ.చూ. హుండి. వి. 1. చిన్నపాత్ర; 2. ముదువులు
వేయటానికి దేవాలయంలో ముద్రవేసి ఉంచిన పాత్ర,
లేక పెట్టె.

ఉండిగ రూ.చూ. హుండి. వి. 1. ముదువులు వేయటానికి
దేవాలయంలో ముద్రవేసి ఉంచిన పాత్ర లేక పెట్టె. ఈ.
8.442. 2. లక్కగుడు.

ఉండిలు చూ. ఉండ.

ఉండు నవరా. 1. స్థితమగు. భార.ఆది. 7.166; 2. జీవించు.
భార.ఆది. 4.221; 3. ఉరకుండు. భార.ఆది. 8.185,
వీష్య. 1.195; 4. కొన్నివట్ల రుమున్నంతముల కను
ప్రయత్నమై 'సిద్ధమగు.' 'అభిముఖంగా ఉండు' అనే అర్థం
జన్తుంది. భార.అది. 6.247, అశ్వ. 4.259; 5. ప్రవర్తిల్లు.
భార.నరా. 1.81; 6. నివసించు. విక్ర. 2.244; 7.
కొన్ని వదాల కర్మాక వస్తుంది. (1) సుఖముండు, నంకోష
ముగా నుండు. భాగ. 10. ఉ. 525. (2) ఉపవాసముండు,
వస్తుండు. వరాహ. 9.88; కొలువుండు. నరకీర్తి ఉండు.
మను. 1.13; 8. శేవించు, మిగులు. శృంగ.నై. 4.64;
9. ఆగు, నిలుచు. పారి. 1.105; 10. కొన్నివట్ల కుము
న్నంతముల కనుప్రయత్నమై భవిష్యదర్శాన్ని నూచిస్తుంది.
హర. 2.24, కవిరా. 1.181; 11. కొన్ని రాకులనా
లైన అవ్యయాలకు అనుప్రయత్నం. భార.ఆది. 3.24,
విక్ర. 3.11, శేయార. 3.28.

ఉ. ఉల్, ఒల్, ఉండు, కల్లిఉండు, హొండు; ఉట్టు.
ఉన్నది; కు. ఉట్టు; క. ఉల్. ఉండు, కలిగిఉండు;
ఉట్టు. అన్ని పురుషుల్లో అన్ని లింగాల్లో ఏకబహువచనాల్లో
'ఉండు' అనే అర్థంలో వాడబడే సమాపక క్రియ. ఉదాహరణలు.
ఉనికి, స్థితి, వాస్తవం, నిజాయితీ, అర్థవం, నిజం; కు.
ఉల్. లోపల ఉండు, జీవించు; ఉట్టు. అక్కడ; కొట.
ఒల్-. జీవించు, ఉండు; కొద. నిల్చి-. జీవించు, ఒక
కొట ఉండు, కల్లియుండు. పో.చూ. గోం. సూన్చి-ఉన్చి,
ఉద్దానా. మోకాళ్ళమీద కలపెట్టి గొంతుకూర్చుండు;
ఉద్ద-, ఉత్స-. కూర్చొను. పో.చూ. కోయ. ఉద్; వర్షి.

ఉద్ద; కొట. ఉద్ద; నా. ఉద్ద, ఉద్ - ఎట్; ఒట్టా.
ఉంట్; బ్రా. ఉల్. ఉన్నాను; ఉన్. ఉన్నాము;
ఉన్. ఉన్నావ; ఉరె. (మీరు) ఉన్నాడు; ఉర్.
(వారు) ఉన్నారు.

<మూ.ద.ద్రా. *ఉల్-/*ఉల్-ట్-.

ఉండ(జేయి) (-జేయి). అ.క్రి. ఉంచు, ఉంచునట్లు
చేయు. -ఉండి' 'ఉండు' వాడుకావర్ణకరూపం. ప్రత్య. 1.
వంచమీవిరక్తి ప్రత్యయం. భార.ఆది. 5.20, ఆను. 2.118;
2. మొదలుకొని (అంతనుండి) అనే అర్థాన్ని తెలియజేస్తుంది.
ఉ.హ. 5.298; 3. హేత్వర్థక ప్రత్యయం. అని. 2.187.
ఉండుకొను అ.క్రి. ఉండు, జీవించు. వాళిం. 2.211.

ఉండుకొను చూ. ఉండు.

ఉండె చూ. ఉండ. వి. ఉరుముల దేశం, పిరుదులు.

కు. పుకులిదతిర్జెట్టె. పిరుదులు; ఉర్జెట్టె. గుండని
వస్తువు.

ఉండెపోవు పో.చూ. అంద'. అ.క్రి. వారికి దెబ్బకగిరి
కీలు కప్ప.

ఉండెపోవు చూ. ఉండె.

ఉండెము పో.చూ. ఉండ. వి. చిన్న బురుజు.

ఉండేలు చూ. ఉండ.

ఉండేలుదెబ్బ చూ. ఉండ.

ఉండ్ర రూ. ఉండ్రన, ఉండ్రన, ఉండ్రన, ఉండ్రన. వి.
తెల్లచండ్ర, వెలిచండ్ర, కడరము (Acacia catecha).
వార్మి. 2.82, అం.చా. 2.48.

ఉండ్రకంప వి. ఒక రకం పొద.

ఉండ్రకము రూ. ఉండ్రము. వి. మోదకం, ఉడికించిన పిండి
ఉండలు చేసి ఆవిరిమీద వండిన భక్ష్యం. భర్మ. 7.115.

నం. ఉండ్రక-. పిండిముద్ద, రొట్టె; ప్రా. ఉండ-,
ఉండగ-, ఉండయ-, బంతి, గుండ్రని ముద్ద; అ.మా.
ఉండ్రేయి. ఒక రకం మిఠాయి.

బహుళ; ప్రాకృతంలోని వదాలు ద్రావిడ భాషలనుంచి
ప్రతిదేయాలు కావచ్చు; ప్రా. ఉండ- < ద్రా. ఉరుండ.

ఉండ్రకంప చూ. ఉండ్ర.

ఉండ్రంబి పో.చూ. ఉండ్రన. వి. ఒక రకం కలుషమొక్క.
ఉండ్రన రూ.చూ. ఉండ్ర. వి. దుర్వాననకల ఒక రకం చెట్టు,
వెలిచండ్రచెట్టు (Acacia catecha).

ఉండ్రన, ఉండ్రన రూపాలు లేఖక ప్రమాదాలవల్ల
విర్వర్ణవి కావచ్చు. తెలుగులో న, న లకు ఎక్కువ పోలిక
ఉండటంవల్ల ఉండ్రన, ఉండ్రన లలోని నకారం నకారమై
ఉంటుంది. తెలుగులో ఎంగెన, కొడిన మొ. నకారాంతా
లైన చెల్లపేర్లున్నాయి.

ఉండ్రము రూ.చూ. ఉండ్రకము. విజ. గుండ్రని; వి.
మోదకం (బహువచనంలోనే ప్రయోగం - ఉండ్రాలు).

ఉండ్రముమొక్క వి. మోదకం. ఉండ్రాయి వి. మోదకం.
ఉండ్రాలు ఉండ్రముమొక్క నిత్య బహువచనం. రూ.
ఉండ్రాళ్ళు. వి. బ.వ. మోదకాలు. హర. 6.55, కాళి.
7.185. ఉండ్రాళ్ళకదై వి. ఈదూతోడైన భర్త లభించా
లని ఉండ్రాళ్ళు నివేదించి భాద్రపద బహుళ తదియనాడు

గారిదేవినిగూర్చి బారికలు చేసే వ్రతం. ఉండ్రాళ్ళు యా.
యా. ఉండ్రాలు. వి. మోదకాలు. హర. 6.55.

ఉండ్రముముక్క యా. ఉండ్రము.

ఉండ్రవ యా.యా. ఉండ్ర. వి. వెలిచండ్ర. ఆం.రా. 2.48.

ఉండ్రాయ యా. ఉండ్రము.

ఉండ్రాలు యా. ఉండ్రము.

ఉండ్రాళ్ళవద్ద యా. ఉండ్రము.

ఉండ్రాళ్ళు యా. ఉండ్రము.

ఉండ్రవ యా.యా. ఉండ్ర. వి. వెలిచండ్ర.

ఉండ్రవ యా.యా. ఉండ్ర. వి. వెలిచండ్ర.

ఉత్తక యా. ఉతుక, ఉదక, ఉదుక. వి. తలుపు కుని తిరగ
టానినై తలుపుకు కింద ఆమర్చిన కొయ్య చిప్ప, కవాల
మూలాలవాలం. వేమన.

సం. ఉదూఖల-, కొయ్యరోలు, రోలు; ప్రా. ఉదూ
ఖల-, ఉదూహల-, ఉదూఖల; అమా. ఉదూహల;
పా. ఉదుక్తల, ఉదుక్తలిక. తలుపు లోని బాగం,
గడవ?;

పో.యా. క. ఉదూఖల, ఉదూకల. కొయ్యరోలు,
రోలు; ఉత్తరంగ. కర్వాకా చట్రపు వై కమ్మి.

<సం. ఉదూఖల-.

ఉత్తకతలుపు వి. రెండువైపులా కునులున్న ఒంటి రెక్క
తలుపు.

ఉత్తకతలుపు యా. ఉత్తక.

ఉత్తాయంపు పో.యా. ఉత్తాయంపు. యా. ఉత్తాయ. వి.
రమారమి, సుమారు.

ఉత్తారా యా.యా. ఉత్తార. వి. అంచనా, మదింపు

ఉత్తారు యా. ఉత్తారా. పో.యా. ఉత్తాయంపు. వి. 1. సుమారు,
రమారమి; 2. ఉహ, ఉద్దేశ్యం.

ఉత్తికించు యా. ఉతుకు.

ఉతుక యా.యా. ఉత్తక. వి. తలుపు కుని తిరగటానికి పిలుగా
తలుపు కింద వేసిన కొయ్య చిప్ప.

ఉతుకించు యా. ఉతుకు.

ఉతుకు యా.యా. ఉదుకు. స.క్రి. 1. మురికి పోవటానికి
బట్టలను రాతిమీద వేసి కొట్ట. వై. 2.115; 2. బాదు,
కొట్టు.

ఉత్తికించు యా.యా. ఉతుకించు. స.క్రి. ఉత్తికిటట్లు
చేయు. ఉతుకించు 'ఉతుకు' రాకుచే.; యా. ఉత్తికించు.
స.క్రి. ఉత్తికిటట్లు చేయు.

ఉత్కలాడు స.క్రి. వ్రసవించు, కను.

<ఉత్కలాడు <ఉత్కాలు+అడు <ఉత్కాలు+
అడు.

ఉత్త యా. ఉత్తి; పో.యా. వట్టి. వి. 1. కేవలం,
చాలు; 2. కూన్యం. వేమన; 3. అనన్యం; 4. పని
లేనిది; 5. నిరర్థకం.

పో.యా. క. వెట్టు. కూన్యం; వెట్టుమై, కూన్యక;
వట్టుమై. వేదరికం; వట్టు. ఎండిపోవు; పో.యా. మ.
వెట్టన్. దిక్కులేని, పేద; పో.యా. వట్టి. ఉద. చెడ్డ,
పనికిరాని.

ఉత్తగుర్రము వి. కాకులేని గుర్రం. ఉత్తవృధు
ఉత్త+అప్పుడు. క్రి.వి. 1. పనిలేనివేళ; 2. మామూలు
వేళ. ఉత్తబిత్తలు యా. ఉత్తబిత్తల. క్రి.వి. 1. నగ్నంగా,
దినమొలతో; 2. వట్టి చేతులతో. ఉత్తమాట వి. అనన్యం,
వ్య. భాగమాట. ఉత్తత్త ఉత్త+ఉత్త. వి. పూర్తిగా
వట్టి(ది).

ఉత్తగుర్రము యా. ఉత్త.

ఉత్తండము వి. స్త్రీల కంఠాదరణం. హంస. 2.190.

క. ఉత్తండ, ఉత్తండాలు. బంగారు గొలుసు;

క. ఉత్తంటయణి, ఉత్తంటూల్. బంగారు పూసల
హారం.

బహుళి. <సం. ఉద్దండ-. ముఖ్యం, ముఖ్యమైన
అదరణం.

ఉత్తవృధు యా. ఉత్త.

ఉత్తబిత్తలు యా. ఉత్త.

ఉత్తమాట యా. ఉత్త.

ఉత్తరకుమారవృక్షలు వి. కొనసాగని మాటలు, దాంబిగాలు.
వ్య. ఉత్తరుడి ప్రగల్భాలవంటి ప్రగల్భాలు.

ఉత్తరజండెము మిశ్రన. యా. ఉత్తర జన్మిదము. వి.

1. జండెలాగా వేసుకొనే ముత్యాల హారం. వ్రదు.
148 ప. 15 పం; 2. జండెకో వేసుకునే మరొక
బంగారు పోగుల జండెం; 3. కొత్త జండెం వేసుకొన్న
తర్వాత తీసేసిన పాత జండెం. (మొదట దారపు జండెం
వేసుకొన్న తర్వాత వెండి, బంగారు జండెాలు వేసు
కొంటారు. అయితే వాటిని తర్వాత తీసేస్తారు).

<సం. ఉత్తర-+జండెము.

ఉత్తరజన్మిదము మిశ్రన. యా.యా. ఉత్తరజండెము. వి.
జండెం మాదిరిగా వేసుకొనే ముత్యాల హారం. రాజ. వి.
3.84.

ఉత్తరదొక్కరము మిశ్రన. వి. మల్లబంద విశేషం. మల్లు.
8.69.

<సం. ఉత్తర-+దో+కర-.

ఉత్తరపాటు వి. 1. రక్షప్రవాహం; 2. వీరమరణం చెందిన
వాని కుటుంబాని కిచ్చిన ఈనాము; 3. రాజ సేవలో
గాయవడిన వానికిచ్చే పరిహారం.

క. ఉత్తిర-ప-పాటు. ఎక్కువ ఋతు ప్రాసవం;
ఉత్తిరం. రక్షం; పో.యా. ఇరత్త-క-కాణితై. యుద్ధ
పీరుల కిచ్చే బహుమానం; ఇరత్త-యాణయం. యుద్ధంలో
పనిచేసినందు కిచ్చే మాన్యం, ఈనాము.

<క. ఉత్తిర-ప-పాటు.

ఉత్తరపిర్యాదుదాడు మిశ్రన. వి. పై న్యాయాధిపతి వద్ద
పిర్యాదు చేసినవాడు. వ్య. పిర్యాదుచేసే ప్రతివాది.

సం. ఉత్తర-. కర్వాక, ఆవైన.

<సం. ఉత్తర-+ఉ. పిర్యారా.

ఉత్తిరము వి. 1. జాలు. కువ.చ. 4.208; 2. రివికహర్వాక
మైన ప్రమృత్తరం.

సం. మరా. ఉత్తర-. వి. జవాలు; నే. ఉత్తర,
ఉత్తరా; జవాలు, వంక, సాకు, వాదం;

క.కు. ఉత్తర; క.మ. ఉత్తరము; జవాలు, ఉత్తరువు, జాబు.

<నం. ఉత్తర-.

ఉత్తరీవాయ మిశ్రన. వి. ముందుగా అక్రమించి పట్టాకోనం దరఖాస్తు పెట్టుకొన్న రూమి. చూ. శివాయి.

నం. ఉత్తర-. అనునరీంచు, వెంటడించు.

<నం. ఉత్తర + ఉ. శివాయ్.

ఉత్తరనర్కారులు మిశ్రన. చూ. నర్కారులు. వి. ఆంధ్ర దేశంలోని ఉత్తర జిల్లాలు; శ్రీకాకుళం, విశాఖపట్నం, కూర్చుగోదావరి, పశ్చిమగోదావరి, గుంటూరు, కృష్ణా.

<నం. ఉత్తర- + ఉ. నర్కార్(లు).

ఉత్తరపాల చూ.చూ. ఉత్తరాపాల. వి. పవ్యమానంలో వచ్చే ఉత్తర కాల్.

ఉత్తరాది వి. కానుంచి చెట్టు (Helictus isord).

ఉత్తరాది చూ.చూ. ఉత్తరాని. వి. 1. అధ్వపట్టె; 2. కడవ; 3. ద్వారబందం పట్టె, నాగవానం.

ఉత్తరాది చూ.చూ. ఉత్తరాని. వి. 1. అధ్వపట్టె; 2. కడవ; 3. ద్వారబందం పట్టె, నాగవానం.

ఉత్తరాని చూ. ఉత్తరాది, ఉత్తరాది. చూ. ఉత్తరానులు. వి. 1. అధ్వపట్టె; 2. కడవ; 3. ద్వారబందం పట్టె, నాగవానం.

ఉత్తరానులు వి. కలుపు తిరగటానికి ఆధారంగా కింద, మీద అమర్చిన జనుపకునులు.

<నం. ఉత్తర-(మీది)+అను <నం. ఆన-ఆధారం. ఉత్తరిగ చూ.చూ. ఉత్తరిగము. వి. హార విశేషం. హరి. 404.

ఉత్తరిగము చూ. ఉత్తరిగ. వి. 1. ఉత్తరీయం; 2. జంబెం లాగా వేసుకొనే బంగారుహారం.

నం. ఉత్తరీయ-. పైవంచె; ఉత్తరీయక; ప్రా. అ.మా; ఉత్తరీయ, ఉత్తరీయ; పా. ఉత్తరీయ; హిం. ఉత్తరీ; మరా. ఉత్తరీ. అవరకర్మలు చేసేటప్పుడు పైన వేసుకొనే బట్ట;

క. ఉత్తరీగె. ఉత్తరీయం; కు. ఉత్తరీగె; క. ఉత్తరీయమ్, ఉత్తరీయమ్.

<నం. ఉత్తరీయక-.

ఉత్తరిగ వి. హారవిశేషం. ప్రబంధ. 605, అం.రా. 2.149.

క. ఉత్తరీగె. ఉత్తరీయం.

<క. ఉత్తరీగె. అర్థవివరి.

ఉత్తరీయ న.క్రి. 1. జంబెంచు, నరకు. ఉ.హ. 4.28; 2. తెగడు. తిరస్కరించు. పాండు. 8.179.

నం. ఉత్తరతి. బయటికి వచ్చు, తప్పించుకొను; పా. ఉత్తరతి, రాటు, ఆవరించు.

<నం. ఉత్ + తల్ (<నం. తల్) + -ఇంచు. అర్థ వివరి.

ఉత్తరువు వి. అజ్జ, అనుమతి, సెలవు. రాజ. వి. 5.18, కక. 8.587.

నం. ప్రా. ఉత్తర-. జవాలు, ప్రకృత్యర్థం; నే. ఉత్తర, ఉత్తరా, ఉత్తరా, జవాలు, సాకు, వాదం;

క. ఉత్తరవు. అజ్జ, సెలవు, జవాలు, ప్రకృత్యర్థం; ఉత్తరమ్, ఉత్తారమ్; మ. ఉత్తరవు. అజ్జ, సెలవు; ఉత్తరమ్, సెలవు.

<నం. ఉత్తర-.

ఉత్తరీడి చూ. ఉత్తరేణు, ఉత్తరేసు. వి. ఉత్తరేనిచెట్టు (Achyranthus aspera).

క. ఉత్తరణి, ఉత్తరణి, ఉత్తరాణి, ఉత్తరేణి; కు. ఉత్తరణి.

ఉత్తరేణు చూ.చూ. ఉత్తరేడి.

ఉత్తరేషు చూ.చూ. ఉత్తరేడి.

ఉత్తరేకు వి. కట్టుబడికి వనికవచ్చే ఒక రకం రాయి.

ఉత్తలవడు చూ. ఉత్తలము.

ఉత్తలపాటు చూ. ఉత్తలము.

ఉత్తలపెట్టు చూ. ఉత్తలము.

ఉత్తలము వి. 1. కలక, కాలువ్యం. నిర్వ. 2.98; 2. నంజో డం. బార.విరా. 2.86; 3. పరితాపం. బార.ఆర. 7.210, వసు. 4.25; 4. నంధ్రమం, తత్తర. బాగ. 6.878. అం.రా. 1.140; 5. దీతి, తెదురు. అం.రా. 1.188; 6. తాడుమారు.

నం. ఉద్ + తల-. ఉత్తల-. నేలమీదనుంచి తొల గించబడినది, ఆధారం లేనిది.

<నం. ఉత్ + తల-.

ఉత్తలవడు అ.క్రి. 1. పరికపించు, దుఃఖించు. బార. విరా. 5.288; 2. ఖోదించు, కలకచెందు. బార.దీప్య. 2.267; 3. త్వరపడు. హరి.పా. 7.112, రం.రా.ఆర. 174 వ. 9 వం.; 4. తాడుమారును. దీతి. 25, కోజ. 4.77. ఉత్తలపాటు వి. 1. కలక, నంజోడం. బార.దీప్య. 2.872, కౌ. 3.178; 2. పరితాపం, దుఃఖం. శృం.నై. 2.86. ఉత్తలపెట్టు న.క్రి. 1. పరికపించజేయు, వాడపెట్టు. బార.ప్రోజ. 2.3, కాంతి. 2.281; 2. కలకించుచేయు, తాడుమారుచేయు. ఉత్తలమొందు అ.క్రి. కలకనొందు, వ్యాకులపడు.

ఉత్తలమొందు చూ. ఉత్తలము.

ఉత్తపెల్లి వి. ఒక రకం కలుపుమొక్క.

ఉత్తి' చూ.చూ. ఉత్త. వివి. వద్ది(ది), అనత్యమైన.

ఉత్తి' చూ.చూ. ఉత్తి'. వి. శుడు, కోడు, తై.బా. 1.95.

ఉత్తుడు వి. అల్లుడు, తగినవాడు. బార.ఆను. 2.105, విక్ర. 1.94, కోజ. 4.884.

నం. యుత్త-. తగినవాడు, తగినది; ప్రా. అ.మా. జాత్త, పా. యుత్త, యుత్తక.

<నం. యుత్త-.

ఉత్తుత్త చూ. ఉత్త.

ఉత్పగీతగాడు వి. ఒకడు చెప్పే ప్రతిమాటకు కల హాచేవాడు, తఖాస్తు అనేవాడు.

ఉత్పాయమందిరం వి. ఉత్పవ నమయాల్లో వాడే చిన్న తేరు.

<నం. ఉత్పవమందిర-.

ఉదక చూ.చూ. ఉదక. వి. కలుపు కుని తిరగటానికి. కలుపు కింద అమర్చిన కొయ్య చిప్ప.

ఉదయరాగవట్టులు మిశ్రన: వి. వస్త్ర విశేషం. సిం. ద్వా. 3.206.

క. ఉదయరాగవట్ట. ఒక రకం చీర.

<నం. ఉదయరాగ-+వట్టులు

ఉదరగొట్టు చూ. ఉదరు.

ఉదరదోలు చూ. ఉదరు.

ఉదరపాటు చూ. ఉత్తరపాటు. వి. 1. రక్త ప్రవాహం;

2. పీఠమరణం చెందినవాని కుటుంబానికిచ్చిన ఈనాము;

3. రాజసేవలో గాయపడినవానికిచ్చే పరిహారం.

ఉదరివడు చూ. ఉదరు.

ఉదరిపాటు చూ. ఉదరు.

ఉదరు చూ. ఉదురు. అ.క్రి. 1. కోపించు. భార.ఆది. 4.201;

2. కడలు, చరించు. కు.నం. 5.680; 3. భయక్రొదాదు

లచే కంపించు. రం.రా. యుద్ధ. 377 వం; 4. అదరు.

హరి.హ. 7.177; 5. విజృంభించు. భాగ. 8.719;

6. భయపడు. ద్వి.హరిశ్చ.హ. 416 వం.; వి. ఉద్దతి.

ఉదుటు. కు.నం. 12.788.

క. ఒడలు, కడలు, వడలు; కు. ఉడేవుని. రావు, వడకు; క. ఉతలు, వడకు. వడకించు, తోసివేయు, త్యజించు; మ. ఉతలుక. కలవరపడు. కంపించు; గడ. ఒడ్లు. ఉదురై-. కంపించు.

ఉదరగొట్టు న.క్రి. అదరగొట్టు, వెదరగొట్టు. ఉదరదోలు న.క్రి. పారకొలు. ఉదరివడు చూ. ఉదిరివడు. అ.క్రి. అదరి వడు, క్రుగ్గివడు. ఉరికివడు. భార.ఆది. 6.21. ఉదరిపాటు వి. 1. అదరిపాటు, ఆకస్మికత్వం. విష్ణుమా.హ. 1; 2. ఉరికిపాటు. ఉ.రా. 3.347.

ఉదలు న.క్రి. విడుచు, వడలు.

పో.చూ. క. ఉదిర్. విడు, రాలు; కు. ఉదు; ఉదుని, ఉదులు, ఉదుతో; క. ఉదిర్. చెట్లవండ్లను, ఆకులను రాలు, చులువు, రాలగొట్టు, ఒలుచు, ఉడగొట్టు, వగులు, రాలు, నళించు; మ. ఉతిరుక. వడు, రాలు.

<మూ.ద్రా. *ఉత్-(అత్).

ఉదలుచు చూ. ఉదలు. చూ. ఉదలు. న.క్రి. వడలు, విడుచు. భార.విరా. 2.348.

ఉదలు చూ.చూ. ఉదలుచు. న.క్రి. 1. విడిచించు, విడి పించు. భార.ఆర. 6.190.

ఉదస్త్ర వి. దేశబహిష్కృతుడు, అవమానితుడు.

నం. ఉదస్త్ర-. (దేశ)బహిష్కృతుడు.

<నం. ఉదస్త్ర-.

ఉదిమంజ వి. ఒకరకం చెట్టు (Gardemia turgida).

ఉదియ చూ.చూ. ఉద్దియ. వి. ప్రయత్నం. భార.అర. 2.188.

ఉదియగొను ఉదియ+కొను. అ.క్రి. ప్రయత్నించు. భార.ఆర. 2.187.

ఉదియగొను చూ. ఉదియ.

ఉదిరి విజ. మేరివి. అగ్నిలో కర్ణిచేయబడినది. పాండు. 4.31; వి. మేరివిజంగారం. పాండు. 1.198.

నం. రుధిర-. రక్తం, రక్తవర్ణం; పా. రుధిర. రక్తం;

క. ఉతిరం. రక్తం.

<నం. రుధిర-. రక్తవిపరి.

ఉదిరిగొను ఉదిరి + కొను; చూ. ఉదిరి. అ.క్రి. కపించు, పరికపించు. ఉ.హ. 5. ఉదిరిమరి వి. బంగారు కొండ, మేరుపర్వతం. రాజ.వి. 2.79.

ఉదిరిగొను చూ. ఉదిరి.

ఉదిరివడు చూ. ఉదురు.

ఉదిరిమరి చూ. ఉదిరి.

ఉదిరి చూ. ఉదిలు. వి. 1. అరైర్యం. ఆం.దా. 1.188;

2. చలనం; 3. పరిరాపం.

ఉదిరికొను అ.క్రి. 1. వడకు. చరించు. భార.ఆది. 2.21, విరా. 2.88; 2. సంక్రమించు, క్షరవడు. హరి.హ. 3.252, 64; 3. ప్రసరించు, వ్యాపించు. హర. 6.58; 4. అతిశయించు. కేయా. 4.7.

ఉదిరికొను చూ. ఉదిరి.

ఉదిరిము చూ. ఉదిలు. వి. నిరుత్సాహం, అరైర్యం.

ఉదిలి పో.చూ. ఉదరు. అ.క్రి. కడలు, చరించు; భీమ. 4.61.

ఉదుక చూ.చూ. ఉతక. వి. కలుపు కుని తిరగడానికి కలుపు కింద అమర్చబడ్డ కొయ్యచిప్ప. ఆం.దా. 2.22.

ఉదుకు చూ. ఉకుకు. న.క్రి. 1. బాదు, కొట్టు. భా.య. 680; 2. నళింపజేయు, పోగొట్టు. భీమ. 6.17; 3. మురికిపోవడానికి బట్టలను రాతిమీదవేసి కొట్టు. ఆము. 1.88, మను. 1.54.

క. ఒడె, ఒది. కన్ను. పొడుచు, తొక్కు; క. ఉత్తె. కన్ను, బాదు, కొట్టు; తుత్తె. నొక్కు; చుత్తె. కన్ను; పో. చూ. తునై. గుడ్డలు ఉరికినట్లు ఉదుకు. అదరు, దంచు, మ. ఉతయొక, కన్ను; ఉతవి. కన్నటం; ఉతవ్వు. కొట్టటం; పో.చూ. మలక్కుక. బాదు, ఉకుకు, దుప్తు; గో. సుహృద్, సుక్. ఉకుకు; పో.చూ. కుజ. జోగ; కొలా.నా. సుత్క; మూర్తో. ఉతెనె-, ఉసెత్. కన్ను.

<మూ.ద్రా. *చుత్-.

ఉదుటారు చూ. ఉదుటు.

ఉదుటు చూ.చూ. అదటు. వి. 1. ఉద్దతి, గర్వం. హరి.ఉ. 10.90; 2. నీటు, విలాసం. దళా. 2.66, ఇందు. 5.79; 3. దార్ద్యం. వేంక.వంచ. 2.56, కక. 3.555; విజ. 1. నిక్కినది. ఆము. 2.10; 2. ఉద్దతం. సారంగ.చ. 1.122; 3. మందరం. హంస. 5.157.

పో.చూ. క. ఉతి. ఉప్పొంగు, పెద్దదగు.

ఉదుటారు అ.క్రి. చుళ్ళువడు. భాగిందీ. 2.95. ఉదుటు తనము వి. ఉద్దతి. ఉదుటెక్కు అ.క్రి. ఉదుటునొందు. విజృంభించు. ఆము. 6.105.

ఉదుటుతనము చూ. ఉదుటు.

ఉదుటెక్కు చూ. ఉదుటు.

ఉదురు చూ.చూ. ఉదరు. అ.క్రి. 1. భయపడు, వెదరు. అష్టమ.క. 5.22, 221; 2. పారిపోవు. కళా. 6.265; 3. వడకు, కంపించు. ఉ.రా. 6.169; 4. గర్వించు; వి. ఉద్దతి, గర్వం. కు.నం. 6.99.

ఉదిరివడు దూ.చూ. ఉదిరివడు. అ.క్రి. అదిరివడు. దశా. 4.71. ఉదురుమిడుగు చూ. ఉదురు. వి. 1. ఉద్ద కుడు. హర. 5.10; 2. దుష్టుడు. కకుత్స్థు. 5.87.

ఉదురుమిడుగు చూ. ఉదురు.

ఉదురుర్ వి. పొలానికి హద్దులు నిర్ణయించి ప్రదుత్సవారు గుర్తుగా పాఠన రాయి, హద్దురాయి.

హం. ఉ. హుదుద్. హద్దులు; పో.చూ. గు.మరా. హద్దు;

<ఉ. హుదుద్.

ఉద్ద దూ. ఉద్దము. క్రి. విణ. మిక్కిలి; విణ. ఎత్తైన, పొడవైన. సం. ఉద్ద్య- వైది, ఉన్నతం; ప్రా. ఉద్ద- వైకి; పా. ఉద్ద.

క. ఉద్ద. ఉద్ది, ఉద్దు. ఎత్తు, పొడవ, లోతు.

<ప్రా. ఉద్ద.

ఉద్దర వి. ముల్లబంద విశేషం. ఆయురవ. వినుదల్లో ఒకటి. మల్లు. 8.69; ప్రబంధ. 78.

సం. ఉద్ద్యత- వైశిత్తలదినది; ప్రా. ఉద్దర-.

<ప్రా. ఉద్దర-.

ఉద్దనపు దూ.చూ. ఉద్దర. వి. 1. వడ్డీలేని అప్పు; 2. కుదువ. ఉద్దము. దూ.చూ. ఉద్ద. విణ. పొడవైన, ఎత్తైన; వి. 1. పొడవ, ఎత్తు; 2. వశవల ఉద్ద్యకాయం.

ఉద్దము. పో.చూ. ఉద్ది. వి. చెప్ప, పాదరక్ష. సిం.ద్యా. 1.83, సాం.ని. 44, ఆం.దా. 2.298.

సం. ఉద్ద్యహ- మోపటం, వైశిత్తలం; ఉద్ద్యహ. మోసేది, వైశిత్తేది; ప్రా. ఉద్దాయ-, ఉద్దాహ-.

<ప్రా. ఉద్దాయ-.

ఉద్దర దూ. ఉద్దనపు, ఉద్దరుపు. వి. కాకట్టు, కుదువ. ఆం. దా. 2.229.

సం. ఉద్దార. అప్పు తీర్చటం, చెల్లు, వడ్డీలేని అప్పు, అద్దీ రాబట్టుకోవటం; ప్రా. ఉద్దార- అప్పుగా ఇవ్వటం; పా. ఉద్దార- పన్ను, అప్పు, శిస్తు; నే. ఉద్దార, ఉదార, ఉదారో. అప్పు; కుమా. ఉదారో; ఒ. ఉదార; హం. ప. ఉద్దారో; ల. ఉదారా; గు. ఉదారో. అప్పురెక్క; మరా. ఉదారో. అప్పుగా కొనటం, అమ్మటం; ముండా. ఉదారో. అప్పు.

క. ఉద్దారి, ఉదారి, ఉద్ది. అప్పుగా కొన్న వస్తువుల కింద ఇవ్వవలసిన డబ్బు; కు. ఉదారు, ఉద్దరి; క. ఉత్తర-వాతమే. హూమీ, జామీను, పరిహారం; మ. ఉత్తర-వాతమే. వార్యక, హూమీ; గోం. ఉదరో; కువి. ఉదరో.

<ప్రా. ఉద్దార- చేక్కమని కాంబెర్.

ఉద్దరము వి. మూడు (విశ్వద్రాహ్మల పరివాహ).

ఉద్దరి (-దరి) పో.చూ. ఉల్లి. వి. 1. నిటంగా ఉన్న ఒడ్డు, కత్తెర ఒడ్డు; 2. నది రెండు గట్లను మధ్య భాగం.

ఉత్. నారి దూరం, నారి నమివంకాని స్థలాన్ని తెలియజేసే నిర్దేశార్థక ద్రావిడ భాకుడు.

ఉద్దరుపు దూ.చూ. ఉద్దర. వి. 1. కాకట్టు, కుదువ. వి.కకు. 1.78; 2. వెయ్యికోడే వైరు కాకట్టు.

ఉద్దవడి దూ. ఉద్దవిడి. పో.చూ. ఉద్ద. క్రి.విణ. 1. అత్యంతం, మిక్కిలి. కు.సం. 8.275; 2. వడిగా, అతివేగంగా. తో.జ. 7.17.

సం. ఉద్దావ-, ఉద్దావతి. వరుగెత్తిపోవు. ఉర్నర్. 2019; ప్రా. ఉద్దా, ఉద్దాఅ, ఉద్దాబ, ఉద్దావణ-, ఉద్దావణా. ప్రబల ప్రవృత్తి. శ్రీమత్యన్యన్తి. దూర గమనం.

కుజ. ఉత్తే, ఉదే. తొందరగా, శ్రీమంగా, వెంటనే.

<ప్రా. ఉద్దా + వడి.

ఉద్దవిడి దూ.చూ. ఉద్దవడి. క్రి.విణ. 1. శ్రీమంగా, వెంటనే, తార.విదా. 8.120; 2. అత్యంతం, మిక్కిలి. శృం.నై. 2.45.

ఉద్దానము వి. పలవృక్షాలున్న వనం.

సం. ఉద్దాన-. వనం, తోట, విహార యోగ్యమైన స్థలం.

<సం. ఉద్దాన-.

ఉద్దారి దూ.చూ. ఉద్దారుడు. వి. అధికారి, ఉద్ద్యోగి. ఉద్దారుడు దూ. ఉద్దారి. వి. ఉద్ద్యోగి, అధికారి. కళ. 2.426.

హం. ఉ. పార. ఓహదాదార్. అధికారి.

<ఉ. ఓహదాదార్.

ఉద్దారు చూ. ఉద్దము. వి. చెప్పలు. హం.స. 8.121.

<ఉద్దములు; లోపదీర్ఘతలు.

ఉద్ది. దూ. ఉద్ది, ఉద్ది, ఉద్ది, ఉద్ది. విణ. నమానం, సాది. విణ./వి. 1. ప్రతిస్పర్ధి, ఎదిరి. విజ్ఞా. 2.119, శృం.నై. 1:26; 2. యమకం, జంట. పారి. 8.38; వి. 1. సాంగత్యం, చెరిమి. కాశీ. 4.81; 2. జత, జట్టు. కళా. 5.21, పరమ. 4.100; 3. చాలక్రిడా విశేషం. అష్టమ. క. 1.50 ప. 26 పం; 4. ఉద్ది, పోటీవాడు.

కు. ఉద్ది. ఉద్ది, జత; క. ఉద్ది (<రె.). ఉద్ది; ఉద్ది, ఉలు. కలియు, కలిసి ఉండు, ప్రేమించు, పోలు.

ఉద్దికారు వి. 1. జతగాడు, ప్రకృష్టి. భల్లా. 5; 2. చెరికాడు. అర్చు.రా. 5.57. ఉద్దిగమ ఉద్ది + కాను. అ.క్రి. జతగూడు. భాగ. 10. పూ. 1082. ఉద్దిచేయు న.క్రి. జతచేయు, కూర్చు. కాశీ. 7.88. ఉద్దింపు అ.క్రి. పోటీచేయు, ప్రతిఘటించు, ప్రతిస్పర్ధించు. ఉ.హ. 2.146, కాళ. 8.88; స.క్రి. 1. పోటీకి విలుచు. బసవ. 5.454; 2. జతగూర్చు. భాగ. 10. పూ. 780. ఉద్దిడు వి. జతకాడు, చెరికాడు. శేష. 8.

ఉద్ది. వి. 1. కారెం, గూడ మొ. వాటితో తోడిన నీరు పొద్ది పోకుండా దోడె మొదట ఎత్తుగా కట్టిన కట్ట, మల్లం; 2. కపిలబావి గట్టున కాలవ తవ్వేందుకు ఎత్తు చేయబడిన ప్రదేశం.

క. పొలంలో నీళ్ళు నిల్వటానికి వేసే చిన్న కట్ట.

బహుళ: 'ఉద్దరి'లోని అక్షర లోపంవల్ల ఏర్పడి ఉండ వచ్చు (ఉద్దరి. మధ్య కట్ట).

ఉద్ది. దూ.చూ. ఉద్దు. వి. మినుములు.

ఉద్దికారు చూ. ఉద్ది.

ఉద్దిగమ చూ. ఉద్ది.

ఉష్ణట్టలు చూ. ఉన్న.

ఉష్ణేయండి చూ. ఉన్న.

ఉష్ణది చూ. ఉన్న.

ఉష్ణర వి. నేర్పు, పనితనం.

హిం.మరా.ఉ. హునర. పనితనం, నేర్పు, యుక్తి, నిష్పణత;

క. ఉన్నరె, హున్నర. క. నేర్పు, యుక్తి, ఉపాయం, అధికారం.

<క. ఉన్నర.

ఉష్ణహృత్ చూ. ఉన్న.

ఉష్ణవాదు చూ. ఉన్న.

ఉన్ని వి. గొర్రె మొ. వాటి దొయ్య.

సం. ఉర్ల-, ఉర్ల, ఉర్లా, ఉన్ని, ఉన్నిదారం, దారం;

ప్రా. ఉణ్ణ, ఉణ్ణా; ఉన్న, ఉన్నా; అ.మా. ఉణ్ణా;

ఉన్నిఅ/-య. ఉన్ని, ఉన్నితో చేసినది, ఉన్నికుంచె;

పా. ఉణ్ణ, ఉణ్ణా. ఉన్ని, కనురెప్పల మధ్యవున్న వెంట్రు

కలు; ఉణ్ణో. దుస్తులు; కా. వోన- (నమానగతంగా).

రుమా. ఉన్; నే. ఉన్, ఉని. ఉన్నితో చేసినది; హిం.

ఉన్, ఉన్ని; ఉని. ఉన్నితో చేసినది; పం. ఉన్నె.

ఉన్ని; ఉన్ని. ఉన్నితో చేసినది; ల. ఉన్; సింహ.

ఉన్; గు. ఉన్;

క.కు. ఉణ్ణో, ఉన్ని.

<ప్రా. ఉణ్ణ-

ఉన్నికంకణ(ం)కురమ వి. గొంగళునేసే కురమల్లో ఒక రెగ. ఉన్నిగాదు ఉన్ని+కాదు. వి. పక్షి విశేషం. మదక్. 8.194.

ఉన్నికంకణ(ం)కురమ చూ. ఉన్ని.

ఉన్నిగాదు చూ. ఉన్ని.

ఉవకారి రూ. ఉప్పకారి. వి. తర్తీ బండిని నిలవటానికి నొగల పంద చేర్చే అనుగ్రహ.

సం. ఉవకారిన్. సహకరించేది.

<సం. ఉవకారి; అర్థవివరి.

ఉవగ్రహము వి. అనుయాయి (నీచార్థంలో).

సం. ఉవగ్రహ-. ఒక గ్రహాన్ని అనుసరించి పరిభ్ర

మించే చిన్న గ్రహం; తోకచుక్క; ఉల్క;

క. ఉవగ్రహ; త. ఉవ-క-కిరకమ్.

<సం. ఉవగ్రహ-; అర్థవివరి.

ఉవజాతి వి. తెలుగుతోని నీనం, తెటగీతి, ఆటవెలది మొ. చందోరీతి.

సం. ఉవజాతి-, ఉవజాతికా. మిశ్రచ్ఛందస్సు.

<సం. ఉవజాతి-

ఉవయ్యంకే వి. (వాద్యాలయొక్క) ఒక విధమైన వాయింపు. ప్రబంధ. 100.

<సం. ఉవ-+యూంకే- (<యూంకృత-).

ఉవకాలు వి. 1. మల్లబంధ విశేషం. తార. విరా. 2.15, ఉ.హ. 8.70, హర. 7.82; 2. కుస్తీ.

సం. ఉవస్థాయి-. దగ్గర నిలిచేవాడు; ఉవస్థాతి,

ఉవస్థితి. సమీపించటం; ప్రా. ఉవస్థాతి; పా.

ఉవస్థాతి.

<సం. ఉవస్థాయి; అర్థవివరి.

ఉవద్ర వి. ప్లేగు వ్యాధి.

సం. ఉవద్రవ-. ఆవద, కరువు, కాటకం, కలరా మొ.

క. ఉవద్ర. కలరా, అమ్మవాదు మొ. జబ్బు.

<సం. ఉవద్రవ-; అర్థవివరి.

ఉవమ రూ. ఉవము. వి. ఉపాయం, నేర్పు. వి.ప. 7.8, మొ.రా. యుద్ధ. 1.61, హంస. 1.145.

సం. ఉవయా. అక్కున్నకం, అరిసన్నిహితం, ప్రవ్రథ

మం, దృష్టాంతం; ప్రా. ఉఅఅ, ఉపాయ. హేతువు,

సాదనం, దృష్టాంతం.

<సం. ఉవమా; అర్థవివరి.

ఉవమరి వి. ఉపాయకారి, నేర్పరి. ప్రబోధ. 1.24.

ఉవమరి చూ. ఉవమ.

ఉవమా రూ.చూ. ఉప్పా. వి. ఒక రకం ఉపాహారం.

ఉవమ రూ.చూ. ఉవమ. వి. ఉపాయం.

ఉవయ్యెప్పిక మిశ్రస. వి. ఎన్నికలకూ ఎన్నికలకూ మధ్య

అవాంతర కారణాలవల్ల జరిగే ఎన్నిక, మధ్యంతర ఎన్నిక.

సం. ఉవ-, నర్మకం, నహాయకం.

<సం. ఉవ-+ఎన్నిక.

ఉవరసము వి. ఆనుపానం.

సం. ఉవ-. పూరకం.

<సం. ఉవరస-; అర్థవివరి.

ఉవరిఖర్చు మిశ్రస. వి. ఎక్కువ ఖర్చు.

సం. ఉవరి-. చైన, మీద; తెం. ఉవరి-ఖర్చు.

<సం. ఉవరి-+ఉ. ఖర్చు.

ఉవరియతు రూ.చూ. ఉవరితైకు.

ఉవరితైకు మిశ్రస. రూ. ఉవరియతు. వి. పాయకారి, పాలిశాపు.

<సం. ఉవరి-+తైకు.

ఉవరివాపు మిశ్రస. వి. నీరుజబ్బు, గంగతోలు కింద నీరు దిగి ఏర్పడే వాపు.

<సం. ఉవరి-+వాపు.

ఉవవడమగు చూ. ఉవవడము.

ఉవవడము రూ.చూ. ఉప్పవడము. వి. అవదోదం, మేల్కొనటం. ఆం.రా. 1.142.

ఉవవడమగు రూ.చూ. ఉప్పవడమగు. అ.క్రి. మెలకువ గను, మేల్కొను. కక. 1.224.

ఉపాది వి. ఇబ్బంది, జీవనాధారం, బతుకు తెరువు.

సం. ఉపాది. కవటం, మోనం, కుట్ర, ప్రత్యామ్నాయం, మారువేషం, మంచి ఆలోచన, ఆస్తి, సంపద;

క. ఉపాధి.

<సం. ఉపాది; అర్థవివరి.

ఉపాధ్యేయ్య వి. ఉపాధ్యాయుడు. బసవ. 4.94.

సం. ఉపాధ్యాయ. అధ్యాపకుడు.

<సం. ఉపాధ్యాయ-.

ఉపాయించు చూ. ఉపమ. న.క్రి. ఆలోచించు, ఉపాయించు.

ఉపారము! చూ. ఓవిరము. వి. 1. ఉపాయనం, కామక

అం.రా. 2.193; 2. నైవేద్య పదార్థం.
 ఉపారము? వి. మల్లబంద విశేషం. మల్లు. 3.69.
 నం. ఉపహరణ-. తొలగించటం, నాశనంచేయటం.
 <నం. ఉపహరణ-.
 ఉపావము వి. ఉపవాసం, వస్తు. ఉ.హ. 2.166.
 నం. ఉపవాస. వస్తు, ఉపోషణం; ప్రా. ఉపాస; పా. ఉపవాస. ఉపవాసం, వైరాగ్యం; నే. ఉపాస. ఉపవాసం;
 క. ఉపాస, ఉప్పస; తు. ఉపాస; క. ఉపవాసం.
 <నం. ఉపవాస-.
 ఉపోషం య.చూ. ఉపోష్యం. వి. వస్తు.
 ఉపోష్యం య. ఉపోషం. వి. ఉపవాసం, వస్తు.
 నం. ఉపోష్య-. వస్తుండకగినది (రివ్యాది).
 <నం. ఉపోష్య-; అర్థవిపరి.
 ఉప్ప- చూ. ఉప్పి. విధ. ఉప్పనిది.
 ఉప్పదనము య.చూ. ఉప్పదనము. వి. ఉప్పన, లవణ దర్శనం.
 ఉప్పకారి య.చూ. ఉపకారి. వి. ఎత్తు కర్ర, బండి ఇరుసు కింద ఎత్తుపెట్టే పెద్ద కర్ర.
 ఉప్పట్టి య.చూ. ఉప్పట్టు. వి. బాలక్రీడా విశేషం.
 ఉప్పట్టు చూ. ఉప్పట్టెట్టు. వి. బాలక్రీడా విశేషం.
 ఉప్పట్టు ఉప్పి+వట్టు; య. ఉప్పట్టి, ఉప్పత్తు. వి. బాలక్రీడా విశేషం.
 ఉప్పట్టు చూ. ఉప్పట్టి.
 ఉప్పక వి. 1. అపనింద, రద్ది, రట్టు. అం.రా. 1.115; 2. ఓర్వలేక నిందారోపణం చెయ్యటం.
 పో.చూ. నం. ఉత్పర- య.చూ. ఉప్పక, పా. ఉప్పర.
 ఉప్పతింపు న.క్రి. ఓర్వలేక నిందారోపణంచేయు. పా.ర్యశి. 6.92.
 ఉప్పతింపు చూ. ఉప్పక.
 ఉప్పతిలు య.చూ. ఉప్పతిల్లు. అ.క్రి. 1. కలుగు, వట్టు. బ్రహ్మ. 4.49; 2. తటస్థించు, నందవించు. ఉ.రా. 1.285; 3. అతిశయించు, ఉప్పొంగు. అం.రా. 3.94.
 ఉప్పతిల్లు య. ఉప్పతిలు. అ.క్రి. 1. కలుగు, వట్టు, నందవించు, తటస్థించు. దార.విరా. 5.30; 2. అతిశయించు, ఉప్పొంగు. ఇందు. 5.67; 3. నిండు. దా. 9.153.
 నం. ఉత్పత్తి-. వట్టుక, ఉత్పత్తిస్థానం; ప్రా. అ.మా. పా. ఉప్పత్తి. నృప్తి, వట్టుక;
 క. ఉప్పి. వట్టు, ఉదయించు, వట్టించు; మ. ఉత్పత్తి. వట్టుక, మూలం.
 <ప్రా. ఉప్పత్తి+-ఇల్లు.
 ఉప్పత్తి వి. దృష్టిదోషం.
 ఉప్పత్తు య.చూ. ఉప్పట్టు. వి. బాలక్రీడా విశేషం.
 ఉప్పత్తులు వి. 1. బాగాలు, పాళ్లు; 2. పోటాపోటీలు.
 ఉప్పన చూ. ఉప్పి.
 ఉప్పన(బట్టెలు) చూ. ఉప్పి.
 ఉప్పవి చూ. ఉప్పి.

ఉప్పవిమాట చూ. ఉప్పి.
 ఉప్పదనము చూ. ఉప్పి.
 ఉప్పవడు చూ. ఉప్పి.
 ఉప్పయనము వి. అగటం, గుమిగూడటం. కు.నం. 3.70 313.
 నం. ఉత్పతన-. వైకి పోవటం, ఎగరటం; ప్రా. అ.మా. ఉప్పయణ-;
 క. ఉప్పయణ. అగటం.
 <ప్రా. ఉప్పయణ-.
 ఉప్పర చూ. ఉప్ప. వి. 1. శ్రవ్యకవచని, రాతిపని మొ. చేసి జీవించే ఒక జాతి; 2. బుట్టలు మొ. వానిని అమ్ముకొని జీవించే ఒక జాతి.
 బహుళ: మొదట ఉప్ప రయారచేసేవాళ్ళు కావచ్చు.
 క. ఉప్పాజ-. తాపిపనిచేసేవాడు, రాతిపనిచేసేవాడు, గచ్చుపని చేసేవాడు, ఉప్ప రయారచేసే కులంవాడు. ఉప్ప రయారచేయడంవల్ల, అదే ఆతని వృత్తిగా పేర్కొనబడింది; కూరగాయలు వండించేవాడు; ఉప్పలిగ. ఉప్ప రయారచేసే కులంలో ఒక తెగకు చెందినవాడు. ఆ కులంలోనివాండ్లు జాలట్లకూడ; క. ఉప్పరవర్. తెలుగు భాషానికి సంబంధించిన ఒక కులం; సాధారణంగా, బావులు, చెరువులు తవ్వేవాళ్ళు, రోడ్లు బాగుచేసేవాళ్ళు, వీళ్ళను మేస్త్రీలు అంటారు; మ. ఉప్పరల్. ఉప్ప రయారచేసేవాడు.
 <ఉప్ప+-అర.
 ఉప్పరతట్ట వి. మట్టితట్ట, వడ్డెతట్ట. ఉప్పరది వి. ఉప్పర జాతి స్త్రీ. ఉప్పరబుడిమి ఉప్పర+బుడిమి. వి. వెదురు పేళ్ళు వంచి కట్టిన చిన్న గుడిసె. ఉప్పరమ్మ వి. ఉప్పర జాతి స్త్రీ. వసుదాయని చాటువ. ఉప్పరవాడు వి. ఉప్పర జాతివాడు. ఉప్పరి? వి. ఉప్పరవాడు. ప్రభు. 3.82 వ. 131, అం.రా. 2.285, చెన్న. 5.231. ఉప్పరీడు వి. ఉప్పరవాడు.
 ఉప్పరగుడి చూ. ఉప్పరము.
 ఉప్పరతట్ట చూ. ఉప్పర.
 ఉప్పరది చూ. ఉప్పర.
 ఉప్పరబుడిమి చూ. ఉప్పర.
 ఉప్పరము వి. 1. పైబాగం. మను. 4.37; 2. అకాశం. శక. 3.605, అం.రా. 1.69; విధ. ఉన్నతం, ఎత్తైనది. వై. 4.30, రాజ.వి. 4.26.
 నం. ఉపరి-. పైన, మీద, పైకి; ప్రా. ఉపరి, ఉపరి; అ.మా. ఉపరి; పా. ఉపరి; అవ. ఉప్పరిమ్. హిం. ఉపర్;
 క. ఉప్పర, ఉప్పర. ఉన్నతి; తు. ఉప్పర-. ఉన్నతం; పర్తి. ఉపార్.
 <నం. ఉపరి-; అర్ర శబ్దరమని అం.వా.
 ఉప్పరగుడి వి. ఉన్నతదర్శనం, ఎక్కుగా నిలిపిన కెండా; వండి.చ. మహి. 295. క. ఉప్పరగుడి/-కుడి. ఉప్పరము దాటు అ.క్రి. వ్యాపించు, విస్తరించు. మిన్నుముట్టు. విక్ర. 8.101. ఉప్పరములువెగయ అ.క్రి. పైకెగయ్య ఎగయ,

అరిశయించు. కకుర్చ. 2.86. ఉష్ణరములెగయు అ.క్రి. పైకెగయు, ఎగయు, అరిశయించు. ఉష్ణరమెగయు ఉష్ణరము + ఎగయు. అ.క్రి. పైకెగయు, ఎగయు, అరిశయించు. ఉ.హ. 5.220. ఉష్ణరమెత్తు ఉష్ణరము + ఎత్తు. న.క్రి. తెర మొ. మీదికెత్తు. అము. 5.104. ఉష్ణరవట్టము వి. నగరాన్ని అలంకరించటానికి వారిపక్క ఎత్తుగా నిలిపే ద్వజాదికం, పురాలంకార విశేషం. పండి.చ. 4.295. ఉష్ణరవీధి వి. ఆకాశమార్గం, ఆకాశం. భార.విరా. 3.176. 5.98, బిష్క. 2.90, భా.రా.యు. 1949.

ఉష్ణరముదాట చూ. ఉష్ణరము.

ఉష్ణరములునెగయు చూ. ఉష్ణరము.

ఉష్ణరములెగయు చూ. ఉష్ణరము.

ఉష్ణరమెగయు చూ. ఉష్ణరము.

ఉష్ణరమెత్తు చూ. ఉష్ణరము.

ఉష్ణరమ్మ చూ. ఉష్ణర.

ఉష్ణరవట్టము చూ. ఉష్ణరము.

ఉష్ణరవాడు చూ. ఉష్ణర.

ఉష్ణరవీధి చూ. ఉష్ణరము.

ఉష్ణర! చూ. ఉష్ణర.

ఉష్ణర! చూ. ఉష్ణర!

ఉష్ణరంగ వి. 1. సారం, మేడ. భా. 1.84; 2. పైఅంకస్తు.

నం. ఉపకారికా. సారం, మేడ; ప్రా. ఉపరి. పైన.

మీడ, ఎత్తున;

క. ఉష్ణరంగ. సారం, పై అంకస్తు; కు. ఉష్ణరంగై.

అంకస్తు; ఊ. ఉపరికై, ఉష్ణరకై.

<నం. ఉపకారికా.

ఉష్ణరించు చూ. ఉష్ణరించు, ఉష్ణరించు; పో.చూ. ఉష్ణ

రము. న.క్రి. 1. పైకెత్తు (మల్లయుద్ధ క్రియావిశేషం). ఉ.

హ. 6.108; 2. కొట్టు, తాడించు.

క. ఉష్ణరను, ఉష్ణరను. పైకెత్తు, పైకెగయు.

దుముకు, పైకెత్తు.

ఉష్ణరింక చూ. ఉష్ణరింక. వి. ఎక్కుడు తీగ, మానేడ.

(Cardios permum palicacabum).

ఉష్ణరీడు చూ. ఉష్ణర.

ఉష్ణరము చూ. ఉష్ణర!

ఉష్ణరవాయి వి. చూపుడు వేరికి కొటన వేరికి మధ్య భాగం.

భార. ఆము. 4.118, పండి. చ. 2.148 పు., కేయా.

4.75.

క. ఉ-వి-హల్. మధ్య భాగం. పైభాగం, వెనుక

భాగం; వాయు. ప్రదేశం, నోరు.

ఉష్ణరాయి చూ. ఉష్ణర. వి. 1. ప్రళయం, పోగాలం;

2. కీడు.

ఉష్ణర! వి. కీడు, ఆవడ.

నం. ఉత్పిడ-. మధనం, రాపిడి, ఒత్తిడి, గాయం;

ప్రా. ఉష్ణిల-. నొక్కటం, అణచటం; ఉష్ణిలణ.

కష్టం, ఉపద్రవం, దురదృష్టం, అపాయం; పా. ఉష్ణిల్.

అణచటం, అణగినది.

<ప్రా. ఉష్ణిల-.

ఉష్ణర! వి. పట్టగొడుగువంటిది, పరభరామ హస్తం.

క. ఉష్ణిలి. నున్నికమైన ఒక రకం మొక్క.

ఉష్ణరించు చూ.చూ. ఉష్ణరించు. న.క్రి. తాడు, కొట్టు.

ఉష్ణరపువాండ్లు చూ. ఉష్ణర!

ఉష్ణరము చూ. ఉష్ణర!

ఉష్ణరించు చూ.చూ. ఉష్ణరించు. న.క్రి. 1. పైకెత్తు; మల్ల

యుద్ధ క్రియా విశేషం. భార.విరా. 2.15; 2. ఉతుకు,

కొట్టు, తాడించు.

ఉష్ణరదమగు చూ. ఉష్ణరదము.

ఉష్ణరదము చూ. ఉష్ణరదము. వి. అవదోదం, మేల్కొనటం.

ద్వి.పరమ. 3.189 పు. 16 పం., 3.207 పు. 18 పం.,

వార్తి. 3.107.

ప్రా. ఉష్ణరదమి. పైకెత్తటం, లేవదీయటం;

ఉష్ణరద. న.క్రి. లేచు, ఎగయు.

క. ఉష్ణరద. మేల్కొలుపు పాట; ఉష్ణరదను.

లేచు, మేల్కొను.

<క. ఉష్ణరద.

ఉష్ణరదమగు చూ. ఉష్ణరదమగు. అ.క్రి. మేలుకొను,

మెలకువగను. పరమ. 3.56.

ఉష్ణాంశులు చూ. ఉష్ణ!

ఉష్ణాదు చూ. ఉష్ణ! అ.క్రి. ఉష్ణరియు, ఉష్ణపట్టు.

ఉష్ణి వి. వైద్యానికి పనికి వచ్చే ఒక రకం ముళ్ళ మొక్క.

కుండరి. హంస. 4.11 (Hackelochola granularis).

క. ఉష్ణి. లానాక మూలిక (Volkamaria cap-

paris sepi).

ఉష్ణిచెట్టు వి. కుండరి.

ఉష్ణిచెట్టు చూ. ఉష్ణి.

ఉష్ణిడి చూ.చూ. ఉష్ణిడు! వి. 1. ఉష్ణిడు దియ్యం. ఆం.

భా. 2.54; విజ. ఉడికిన. ఉష్ణిడిదియ్యము వి. ఉష్ణిడు

దియ్యం.

ఉష్ణిడిదియ్యము చూ. ఉష్ణిడి.

ఉష్ణిండి! చూ. ఉష్ణి!

ఉష్ణిండి! చూ. ఉష్ణి!

ఉష్ణిండియువవానము చూ. ఉష్ణి!

ఉష్ణిడి చూ. ఉష్ణి!

ఉష్ణిడియువవానము చూ. ఉష్ణి!

ఉష్ణిరింక చూ.చూ. ఉష్ణిరింక. వి. మానేడు.

ఉష్ణిరిము చూ. ఉష్ణి!

ఉష్ణిళ్ళు వి. ఉష్ణిడు దియ్యం.

<ఉష్ణి + పిండు + లు.

ఉష్ణి! న.క్రి. ఉడకబెట్టు. భా. 3.36; వి. ఉడకబెట్టటం,

కాబు, తాపం.

క. ఉవి. కాగు, మరుగు; ఉవియల్. ఉడికిన

పదార్థం; పో.చూ. మ. ఉవ. పొంగు. ఉబ్బు; పో.చూ.

వర్తి. ఉష్ణన్. ఉడుకు.

<మూ.ర.ద్రా. *ఉష్-. ఉబుకు.

ఉష్ణర! ఉష్ణి + అరి! విజ. కాలినది, కష్టం. కు.

నం. 6.812, విజయసేనము, కు.నం. చ్యాఖ్య అనుబం

రము 11 ప. ఉప్పునులు వి. పచ్చిమాంసాన్ని చిన్న తునకలుగా కోసి ఉప్పు పసుపు కలిపి అవపెట్టి ఎండ పెట్టినవి, ఉప్పు కండలు. ఉప్పుడు¹ విణ. ఉడికిన; వి. ఉప్పురు బియ్యం.

ఉప్పు² వి. 1. లవణం, పుర్రసాలతో ఒకటి. దామా. 1.107, క్రిడా. 8.28; 2. ఉప్పునేల, చవిటినేల.

క. ఉప్పు. లవణం; ఒగరు. లవణం, ఉప్పుదనం; కొడ. ఉప్పు; తు. ఉబురు, ఒగరు; త. ఉప్పు. లవణం, ఉప్పుదనం; ఉవర్ పు. ఉప్పుదనం, వగరు; తువర్ పు. వగరు, వగరుదనం; ఉవర్. ఉప్పు రయారు చేసే తులం; మ. ఉప్పు. లవణం, ఉప్పుదనం, ఆహారం; ఉవర్. ఉప్పు, ఉప్పుదనం, దుచి; కోట. కొడ. ఉవ. లవణం; గో. సువ్యోర్, సావర్, హెవర్, ఒవర్. లవణం; కొండ. సారు; కు. సారు; పర్తి. చువ; కొలా. సువ, చువ్వు, సువ్వు; నా. సువ్వు; గడ. సువ్వు/చువ్వు; ఒల్లా. సువ; ద్రా. సార్. ఉప్పువి; సార్. చవిటినేల, మారేకారం.

<మూ.ద్రా. *చువ్వు/*చువర్.

ఉప్పన వి. పుర్రసాలతో ఒకటి, ఉప్పు. ఆం.దా. 1.104. ఉప్పన(బట్టెలు -పట్టెలు దూ. ఉప్పన మట్టలు, ఉప్పుబట్టెలు. వి. బాలక్రిడా విశేషం, ఉప్పలు. ఉప్పవి విణ. ఉప్పగా ఉన్న. ఉప్పవిమాట వి. అరైర్య పరిచే మాట. ఉప్పవరు అ.క్రి. ఉప్పనగు, ఉప్పవలము. ఉప్పలము దూ. ఉప్పళము, ఉప్పలము. వి. ఉప్పనేల, ఉప్ప వండే పొలం. దా. 6.685, ఆం.దా. 2.9. త. ఉప్ప-అళమ్. ఉప్పమళ్ళు; పో.చూ. అళమ్. ఉప్పమడి, సాంద్రత, నముద్రతీర ప్రదేశం, ఉప్పనేల; మ. ఉప్పళమ్. ఉప్ప వండే పొలం. <త. ఉప్పళమ్. ఉప్పళమ్-వాంట్ల వి. ఉప్పు రయారు చేసేవాళ్ళు. ఉప్పళమ్ దూ.చూ. ఉప్పలము. వి. 1. ఉప్పనేల, ఉప్పగని (లహరి రాలి ఉప్పగని); 2. ఉప్ప గిడ్డంగి; 3. ఉప్పమడి. ఉప్పిండి¹ ఉప్ప²+ఇండి. దూ. ఉప్పిండి. విణ. ఉప్ప లేనిది. ఉప్పిండి² ఉప్ప²+పిండి. దూ.చూ. ఉప్పిండి. వి. బియ్యపు పిండితో చేసిన అల్పాహారం. ఉప్పిండియువ వానము దూ. ఉప్పిండి యువవానము. చూ. ఉప్పిండి¹. వి. కష్టోపవానం. కాశీ. 2.88. ఉప్పిండి ఉప్ప²+ఇండి. దూ.చూ. ఉప్పిండి¹. విణ. ఉప్పలేనిది, అలవణం. ఆం.దా. 1.105; వి. ఉప్పవానం, పస్త. అచ్చ.రా. 2.54. ఉప్పిండి యువవానము ఉప్ప²+ఇండి+ఉప్పవానము. దూ.చూ. ఉప్పిండి యువవానము. వి. కష్టోపవానం. ఉప్పిలము దూ. చూ. ఉప్పలము. వి. ఉప్పపర. ఉప్పకట్టు వి. ఉప్ప లంలో గడ్డకట్టిన ఉప్ప. పార్వ. 5.106. ఉప్పకండ దూ. చూ. ఉప్పగండ. వి. ఉప్పరాచి ఎండపెట్టిన మాంసపు ముక్క. ఉప్పకయ్య పో.చూ. ఉప్పతరు. వి. నముద్రప కయ్య, ఉప్పనీటికావ. ఉప్పకాయదూ.చూ. ఉప్పగాయ. వి. ఉరుగాయ. క. ఉప్పినకాయి; తు. ఉప్పదు, ఉప్పదు, ఉప్ప. ఉప్పకొరము దూ. ఉప్పకొరదు, ఉప్పగొటారు. వి. ఉప్పకొట్టు, ఉప్పగిడ్డంగి. ఉప్పకొరారు

దూ.చూ. ఉప్పకొరము. ఉప్పగళ్ళు వి. బ.ప. ఉప్ప రయారుచేసేవాళ్ళు. ఉప్పగాయ దూ.చూ. ఉప్పగాయ. వి. ఉరగాయ. అని. 1.105. ఉప్పగుత్త వి. గుత్తకు తీసుకొన్న ఉప్పమడి. ఉప్పగడలి వి. లవణనముద్రం. అచ్చ.రా. 6.402. క. ఉప్పినకడల్; త. ఉప్ప-క-కటల్. లవణనముద్రం. సప్తనముద్రాల్లో ఒకటి. ఉప్పగండ దూ. ఉప్పకండ. వి. ఉప్పరాచి ఎండపెట్టిన మాంసపు ముక్క. కు.సం. 11.741, చార్మి. 2.129. త. ఉప్ప-క-కట్టుమ్. ఉప్పరాచిన మాంసం ముక్క, ఉప్పచేప; పో.చూ. కట్టుమ్. ముక్క. ఉప్పగలు దూ. చూ. ఉప్పగట్టు. వి. ఉప్పరాయి, లవణకణం. వేంక. పంచ. 5.25. ఉప్పగల్లు దూ. ఉప్పగలు. వి. లవణకణం, ఉప్పరాయి. క. ఉప్పినకట్టు. రాతిఉప్ప. ఉప్పగాయ (-కాయ); దూ. ఉప్పగాయ, ఉప్పరాయి. వి. ఉరుగాయ, ఉప్పదంశం. అని. 1.105. ఉప్పగుండము వి. బాలక్రిడా విశేషం. ఉప్పగొటారు దూ.చూ. ఉప్పకొరము. వి. ఉప్ప గిడ్డంగి, ఉప్పకొట్టు. ఉప్పచవురు వి. ఒక రకం చవిటినేల. ఉప్పచేప దూ.చూ. ఉప్పజేప. వి. ఉప్ప రాచి ఎండ పెట్టిన చేప. ఉప్పజేప దూ. ఉప్పచేప. వి. ఉప్పరాచి ఎండపెట్టిన చేప, మర్కట విశేషం. హంస. 4.187. ఉప్ప టుండలు వి. రక్ష్యవిశేషం. శ్రీరం.మా. 6.110. ఉప్ప లేటు వి. ఉప్పనీటికాల్వ, ఉప్ప రయారుచేయటానికి నముద్రంనుంచి తీసిన నీటికాల్వ. ఉప్పలిమ అ.క్రి. పరుల సొమ్ము అనుదవించు. తక. 3.411. వ్య. వేరొకరి ఉప్ప తీసు. ఉప్పతోకొమ్మిది వి. ఉప్పతో కలిపి వంటకు వాడని అన్ని పదార్థాలు. రామా. 1.107. ఉప్పవమట్టలు దూ.చూ. ఉప్పన(బట్టెలు. వి. బాలక్రిడా విశేషం. ఉప్పవీరు వి. ఉప్పనీరు. ఉప్పనేల వి. చవిటినేల. ఉప్పదనము దూ. ఉప్పదనము. వి. ఉప్పన. ఉప్పవంటి వి. లవణో ర్పుత్తి. ఉప్పపాతర వి. ఉప్ప నిలకచేసే పాతర. ఉప్పపిండి దూ.చూ. ఉప్పిండి. ఉప్పమడి వి. ఉప్పకం, ఉప్ప రయారుచేసే మడి. ఉప్పమన్ను వి. ఉప్పనేల. ఉప్పబట్టెలు (-పట్టెలు) పో.చూ. ఉప్పనబట్టెలు. వి. బాలక్రిడా విశేషం. ఉప్ప(బట్టె -పట్టె). వి. చవిటినేల, ఉప్పనేల. ఉప్పరక్షేత్రం, తనంతట ఉప్పవండే నేల. ఉప్పిండి దూ. ఉప్పిండి², ఉప్పపిండి. వి. ఉప్పవేసి వండిన పిండి. ఉప్పబొలము (-బొలము); పో.చూ. ఉప్పలము. వి. ఉప్పవండే పొలం. ఉప్పరాయి వి. ఉప్పకట్టు. ఉప్పరియ అ.క్రి. 1. ఉప్పపట్టు; 2. పొడిపొడిగా రాలిపడు. ఉప్ప రేపు వి. ఉప్ప రయారుచేసే నముద్రతీరం, ఉప్పకయ్య. క. ఉప్పరేపు. ఉప్పర్లు అ.క్రి. పొడిపొడిగా రాలిపడు. ఉప్పలేరు వి. ఉప్పనీటి నది. ఉప్పవాము వి. ఉప్పమడి. ఉప్పనంద్రము వి. ఉప్పకడలి. నీలా. 2.41. ఉప్పెల్లు అ.క్రి. ఉప్పరియ, చవుడుదేరు.

ఉప్ప³ వి. ఉరేటప్పుడు వచ్చే ర్వనికి అనుకరణం. నీలా. వి. 1.27.

క. ఉవ. నోట్లో ఏదైనా చెడుపదార్థ మున్నట్లుతే దాన్ని ఉమ్మేసేటప్పుడు వచ్చే ర్వని; మంత్రగాళ్ళు

మంజరం పెట్టెటప్పుడు, గారడీవాల్కు గారడీచేసేటప్పుడు, ఈలాంటి శబ్దాన్నే చెప్తుంటారు.

ద్రా. పుట. గారిహెూరు, వడగారి.

ఉప్పు¹ విప్పుమొక్క ద్రవ్యరూపం. న.క్రి. విడదీయు, తెరచు.

ఉప్పుకట్టు చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుకండ చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుకయ్య చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుకాయ చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుకూర వి. ఒక రకం ఆకుకూర, ఈలకూర.

ఉప్పుకొతారము చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుకొతారు చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుగడ్డి వి. మాగాణిలో వరికోసిన కర్వాక మొలిచే కలువ మొక్క (Chloris virgata).

ఉప్పుగడ్డు చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుగాయ చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుగుత్త చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుగడలి చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుగండ చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుగలు చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుగల్లు చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుగాయ చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుగుండము చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుగొటారు చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుచవుడు చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుచేవ చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుజేవ చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుకుండలు చూ. ఉప్పు².

ఉప్పులేలు చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుడు¹ చూ. ఉప్పిడి. చూ. ఉప్పు¹. విజ. ఉడికిన ; వి. ఉప్పుడుదియ్యం.

ఉప్పుడుదిట్ట వి. ఉప్పుడుదియ్యంపట్టు. ఉప్పుడుతవుడు వి. ఉప్పుడుదియ్యంతవుడు. ఉప్పుడుదియ్యము వి. ఉడక జెట్టిన దియ్యం.

ఉప్పుడు² చూ.చూ. ఇప్పుడు. క్రి.విజ. ఈ నమయంతో.

ఉప్పుడుదిట్ట చూ. ఉప్పుడు¹.

ఉప్పుడుతవుడు చూ. ఉప్పుడు¹.

ఉప్పుడుదియ్యము చూ. ఉప్పుడు¹.

ఉప్పుతిను చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుతోకొమ్మిది చూ. ఉప్పు².

ఉప్పువనుట్టలు చూ. ఉప్పు².

ఉప్పునీరు చూ. ఉప్పు².

ఉప్పునేల చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుదవము చూ. ఉప్పు².

ఉప్పువంట చూ. ఉప్పు².

ఉప్పువత్రి వి. అద్దువద్దు, మాటామంతి.

ఉప్పుపాతర చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుసిండి చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుమడి చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుమన్ను చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుమిడుత పో.చూ. ఉప్పు². వి. ఒక రకం పెద్దమిడుత.

ఉప్పుబట్టెలు చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుబట్ట చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుబిండి చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుబొంబు చూ. ఉప్పు².

ఉప్పురాయి చూ. ఉప్పు².

ఉప్పురాయి చూ. ఉప్పు².

ఉప్పురేపు చూ. ఉప్పు².

ఉప్పుల్ల చూ. ఉప్పు².

ఉప్పులేడు చూ. ఉప్పు².

ఉప్పువాము చూ. ఉప్పు².

ఉప్పునందము చూ. ఉప్పు².

ఉప్పెకుండ చూ.చూ. వెప్పకుండ. వి. దనలికాయలను అవిరి మిడ ఉడకజెట్టే కుండ.

ఉప్పెన పో.చూ. ఉప్పు¹. చూ. ఉబ్బు. వి. 1. నముద్రప పొంగు. కాళి. 4.111 ; 2. ఉవద్రవం ; 3. పెనర, మిరప మొ. వాటి తెగులు.

ఉ. ఉప్ప. ఉబ్బు, పొంగు, ఉబ్బరం ;

పో.చూ. నం. ఉల్బయ, ఉల్బయ. పొంగు, అతిశయం.

ఉప్పెల్లు చూ. ఉప్పు².

ఉప్పొంగు అ.క్రి. 1. మిక్కిలిపొంగు. దార.ఉద్యో. 4.116 ; 2. అతిశయించు. దార.ఉద్యో. 2.188 ; 3. మిక్కిలి సంకోపించు. పారి. 2.14.

ఉప్పా చూ. ఉపమా. వి. రవ్వతో చేసే అల్పాహారం.

ఉ. ఉప్ప-యా. సిండితో లేదా రవ్వతోచేసే అల్పాహారం.

<ఉ. ఉప్పు-మా.

ఉబక పో.చూ. ఉబుకు. వి. గట్టిగింజ, మేలురకం గింజ.

ఉబద్ర చూ. ఉవద్ర. వి. ఇబ్బంది, పోడు.

ఉబల చూ. ఉబలాటము. వి. ఉడు, బలుపు, వాపు.

మరా. ఉబాళా. పొంగటం ; ఉ. ఉబల్. శీత్రవైకాంతో ఉప్పొంగటం, తపించటం.

<ఉ. ఉబల్.

ఉబలాటవదు చూ. ఉబలాటము.

ఉబలాటము వి. ఉత్కంఠ, శీత్రమైన అరిలావ ; ౧. ఉబల్ నా, ఉబలిబా. ఉప్పొంగు ; మరా. ఉబాళా. పొంగటం ; ఉ. ఉబల్. శీత్రమైన కోపంతో ఉబకటం, ఉప్పొంగటం, తపించటం.

<ఉ. ఉబల్ + అటము.

ఉబలాటవదు అ.క్రి. 1. మిక్కిలికోరు ; 2. ఉత్కంఠతో నుండు.

ఉబాలు చూ.చూ. ఉబా. వి. నాటు, ఉడుపు.

ఉబిరచెట్టు వి. పొడుబద్ధ గోడలమీద మొలిచే ఒక రకం కలువ మొక్క (streptium asperum).

ఉబుకు అ.క్రి. 1. ఉప్పొంగు, ఉబ్బు, సంకోపించు. కళ. 1.86 ; 2. పొంగు.

ఉ. ఉబికు, ఉబకు, ఉబ్బు, అతిశయించు, ఉప్పొంగు ;

త. ఉబ్బకు (? < ఉ. ఉబ్బక). ఉబ్బకు, అతిశయించు.
ఉబ్బొంగు ; పర్తి. ఉబ్బి. వైకి వచ్చు.
ఉబ్బకువాడు వి. వర్తిష్టువు, అరివర్తి పొందగలవాడు.
ఉబ్బకువాడు చూ. ఉబ్బకు.
ఉబ్బను చూ. ఉబ్బను. వి. 1. వృత్తాంతం, సంగతి, సమాచారం. దీను. 4.38, విక్ర. 6.38 ; 2. కాలక్షేపం. రాదా. 3.37 ; 3. పనిలేని కాలం, పనికిమారిన మాటలు.
పో.చూ. త. ఉబ్బ-ఎన్దల్ (అనుకరణ శబ్దం) ; విక్రాంతి తీసుకోదోమేముందు, లేక కూర్చోదోమేముందు అనేది.
ఉబ్బనుపుచ్చు ఆ.క్రి. కాలక్షేపంచేయు, పొడ్డుపుచ్చు. పారి. 2.92, కళా. 3.4, కళ. 1.303. ఉబ్బనుపోక చూ. ఉబ్బనుపోక. వి. కాలక్షేపం. కాశీ. 6.161, వరాహ. 2.56, ఆము. 2.74, మను. 4.24. ఉబ్బనుపోవు చూ. ఉబ్బనుపోవు, ఉబ్బనుపోవు. ఆ.క్రి. కాలక్షేపమగు. కాశీ. 3.165. ఉబ్బను పోవు చూ.చూ. ఉబ్బనుపోవు. ఆ.క్రి. కాలక్షేపమగు. కళా. 5.17.
ఉబ్బనుపుచ్చు చూ. ఉబ్బను.
ఉబ్బనుపోక చూ. ఉబ్బను.
ఉబ్బనుపోవు చూ. ఉబ్బను.
ఉబ్బనుపోవు చూ. ఉబ్బను.
ఉబ్బి! చూ. ఉబ్బి. వి. 1. వేడి, కావం, ఉక్క. వేంక. వంచ. 1.888 ; 2. ఒక రకం వరితెగులు (వేడి ఎక్కువ కావడంవల్ల కలిగేది).
సం. ఉబ్బిన్, ఉబ్బి. వేడి, మంట, ఆవిరి ; పో. చూ. మరా. ఉబ్బ, ఉబ్బ, ఉబ్బరా. వేడి ;
క. ఉబ్బి. వేడి, ఆవిరి ; కు. ఉబ్బి. ఆవిరి ; కొలా. ఉబ్బ. ఎండవేడి ; ఉబ్బర. నిప్పువేడి ; నా. ఉబ్బి. ఎండ వేడి.
ఉబ్బినీరు చూ. ఉబ్బినీరు. వి. గర్భకోశంలో శిశువు యుక్తా వుండి, ప్రసవించే ముందు బయటకు వచ్చే నీరు, ప్రసవము. ఉబ్బిరేవు (ఉబ్బి + రేవు) వి. పెంకాములో కుండలా రాతలా పేర్చి అడుసుపాక వేసిన తర్వాత కుడుళుమీద గజమెత్తన పెట్టె గొట్టం, గారిపెట్టం. ఉబ్బిల(బిరు) ఆ.క్రి. తపించు, ఉబ్బుగిట్టు. ఉబ్బివేయు! ఆ.క్రి. ఉక్కపోయు.
ఉబ్బి! పో.చూ. ఉబ్బి. వి. కట్టబడిలో పొడుచుకొనివచ్చిన రాతిముక్క.
ఉబ్బినేల చూ. ఉబ్బి. వి. వానకురిసినప్పుడు మరలుక పొంగి దిగబడే చవిటిసేల.
ఉబ్బిక్కు చూ. ఉబ్బి.
ఉబ్బిదగు చూ. ఉబ్బి.
ఉబ్బిది చూ. ఉబ్బి.
ఉబ్బిదిలు చూ. ఉబ్బి.
ఉబ్బిని చూ. ఉబ్బి.
ఉబ్బినీరు చూ. ఉబ్బి.
ఉబ్బినేల చూ. ఉబ్బి.
ఉబ్బిరపోవు చూ. ఉబ్బరము.
ఉబ్బరము చూ. ఉబ్బి. వి. 1. పొంగు, అతిశయం దీను.

3.57 ; 2. కడుపు ఉబ్బటం.
క. ఉబ్బర, ఉబ్బర. ఉబ్బి, అతిశయం ; త. ఉబ్బ రమ్. కడుపు ఉబ్బటం ; ఉబ్బల్. ఉబ్బి.
ఉబ్బిరపోవు ఆ.క్రి. 1. నివ్వెరపడు, ఆశ్చర్యపడు. శృం. వై. 3.95, నీలా. 1.26 ; 2. బాదపడు. హర. 2.24, ఉబ్బిరిక వి. విజృంభణం. ఉబ్బిరికేయు ఆ.క్రి. విజృం బించు. దాగ. 10 హ. 1345. ఉబ్బిరించు ఆ.క్రి. 1. (నడుదం) ఉబ్బి. పొంగు. కవి.రా. 4.63 ; 2. విజృం బించు. రం.రా.నుం. 389 ప. 25 పం. ; 3. వాచు. క, ఉబ్బిరిను. ఉబ్బి. పొంగు. అతిశయించు, నిండు. గర్వించు. సంకోపించు ; కు. ఉబ్బిరుని. ఉబ్బి ; ఉబ్బి రుణ్ణ ; ఉబ్బిరుణ్ణ ; క. ఉబ్బిరి-కాల్. పొంగు, ఉబ్బు.
ఉబ్బిరించు చూ. ఉబ్బిరించు. వి. ఉబ్బరం.
ఉబ్బిరి చూ. ఉబ్బి.
ఉబ్బిరిక చూ. ఉబ్బరము.
ఉబ్బిరికేయు చూ. ఉబ్బరము.
ఉబ్బిరించు చూ. ఉబ్బరము.
ఉబ్బిరితనము చూ. ఉబ్బి.
ఉబ్బిరించు చూ. ఉబ్బరము.
ఉబ్బిరేవు చూ. ఉబ్బి.
ఉబ్బిర్లు వి. ఇతరులు.
సం. ఉబ్బిరి. వైసున్న.
< సం. ఉబ్బిరి-+-లు ; అర్థవివరి.
ఉబ్బిల(బిరు) చూ. ఉబ్బి.
ఉబ్బిలాంకొడి వి. ఉబ్బసపు వ్యాధిని నివారించే ఆకుతీగ.
క. ఉబ్బిలాంకొటి. ఒక రకం ఆకుతీగ.
< క. ఉబ్బిలాంకొటి.
ఉబ్బిలి చూ. ఉబ్బిలి. వి. మరద, చిత్తడిసేల. వేంక. వంచ. 2.171, ఆం.రా. 1.156.
క. ఉబ్బిలమ్. చవిటిసేల, ఉప్పుముడి ; ఉబ్బిలమ్ ; అలమ్. చవిటి ; అలమ్మ. మరద, వంకం ; అలి. మరద. పో.చూ. అలి. పక్కమగు, చిమిడిపోవు ; పో.చూ. మ. ఉబ్బిలమ్. చవిటిసేల.
ఉబ్బిలిసేల వి. చవిటిసేల, ఉబ్బి.
ఉబ్బిలిసేల చూ. ఉబ్బిలి.
ఉబ్బివేయు! చూ. ఉబ్బి. ఆ.క్రి. ఉక్కపోయు.
ఉబ్బివేయు! చూ. ఉబ్బి. స.క్రి. సంకోపపెట్టు.
ఉబ్బిసేవుచు చూ. ఉబ్బసము.
ఉబ్బసము వి. శ్వాసకోగం, వగరువుకోగం, అస్త్రా. ఆం.రా. 2.126, వేమన. 2.101.
క. ఉబ్బస, ఉబ్బుస, ఉబ్బుసు. శ్వాసకోగం, అస్త్రా, కోపం, చిరాకు, కష్టం, బాధ ; కు. ఉబ్బెస. శ్వాసకోగం, కష్టం, బాధ ; త. ఉబ్బుచమ్, ఉబ్బుచమ్. శ్వాసకోగం ; మ. ఉమ్మిట్టమ్.
దేశ్యమని కాంచెర్ ; ఉచ్చాసన శబ్ద సంబంధి యని నూ.ని.
సం. ఉచ్చాసన. ఎగశ్వాస ; ప్రా. ఉచ్చస. ఉచ్చా

నిండు.

ఉద్భావపుచ్చ అ.క్రి. అలనటచెందు. సిం.ద్యా. 2.85.

ఉద్భాటం చూ. ఉబ్బు.

ఉద్భింపు చూ. ఉబ్బు.

ఉబ్బు అ.క్రి. 1. గర్వించు. చార. ఉద్యో. 2.48; 2. ఉద్భావపడు, వేడుకపడు. చార. ఉద్యో. 4.207, ఆము. 4.43; 3. ఉబ్బుకు, పైకివచ్చు. శృం.నై. 8.168, పారి. 1.49; 4. సంకోపించు. చార. 1.10; 5. అతిశయించు, మిక్కిలమగు. చాళి. 1.129; 6. ప్రకటమగు, బయల్పడు. కళా. 1.86; 7. స్థూలమగు, పెద్దదగు. పారి. 5.46; 8. హింగు. వి.ప. 7.156; వి. 1. సంకోపం. చార. విరా. 2.55; 2. ఆదిక్యం. చార. దీప్తి. 1.187; 3. విజృంభణం. చార. దీప్తి. 1.284; 4. ఉద్భావం. చార. శబ్ద. 1.78; 5. ఉబ్బటం, హింగటం. శృం.నై. 3.148; 6. వ్యాధి విశేషం. ఆం. చా. 1.82; 7. జనప్రతి, ఆం.చా. 1.112; 8. గర్వం. విజయ. 1.84; 9. రాతిలో ఎత్తుగా ఉన్న భాగం; 10. తొంగుగింజ; విజ. 1. ప్రకటం, స్పష్టం; చాళి. 3.276; 2. ఉన్నతం, దృఢం. దళా. 1.164.

క. ఉబ్బు, ఉర్బు, ఉర్బు. ఉబ్బుకు, హింగు, అధికమగు, సంకోపించు; కు. ఉబ్బుని, ఉబ్బేరుని. ఉబ్బు, ఉబ్బొంగు; ఉర్బి/ఉర్బు. వృద్ధి; క. ఉబ్బుత్తు. అతిశయించు, బయల్పడు; ఉబ్బునతు. ఉబ్బేది; ఉబ్బు. హింగు, ఉబ్బుకు, వృద్ధిచెందు; ఉబ్బు. పెద్దదగు, ఉబ్బు, హింగు; పో.చూ. మ. ఉబ్బుప్పు. పెద్దనంది; ఉబ్బిలి. ఉబ్బు; కోట. తాద. ఉబ్. వాప్; కుజ. సూజ. బరియ.

<మూ.ద.ద్రా. *ఉత్- ఉత్- <మూ.ద్రా. *యత్-.

ఉద్భుకము వి. 1. ఉద్భావం. వేంక. వంచ. 2; 2. ఉబ్బు; 3. ఆదిక్యం. ఉద్భుదగు అ.క్రి. ఓడదళ హిందు. సాం.ని. 2.49, ఆ. సం. 70. ఉద్భుతిలు చూ.చూ. ఉద్భుతిలు. అ.క్రి. ఉబ్బు, హింగు. భాగ. 8.625. ఉద్భుతిల్లు చూ. ఉద్భుతిలు. అ.క్రి. ఉబ్బు, హింగు. ఉద్భురి ఉబ్బు+అధి. వి. 1. గర్వ. అధ్యా. సం. 217; 2. సంకోప. ఉద్భురితనము వి. సంకోపం, అనందం (వైరాగ్య వచన మాలికా గీతాలు). ఉద్భువేయో వ.క్రి. సంకోపపెట్టు. ఉద్భాటం వి. వదుగు పీస తర్వాత దాన్యంమీద ఉన్న చెత్తను చీపురుతో తుడవటం. ఉద్భింపు ఉబ్బు+ఇంచు. వ.క్రి. 1. హింగునట్లుచేయు. చార. 6.87; 2. వృద్ధిపొందించు, పెంచు. ఉ.రా. 2.196; 3. ముఖస్తుర్యాదులచే సంకోపనరచు. విక్ర. 7.124. క. ఉద్భిను, ఉర్బిను, ఉర్బిను; కు. ఉబ్బాపుని. ఉద్భుగురుము వి. భక్త్యవిశేషం, ఇద్దెన. వ. శ్రీరం. 6.110. ఉబ్బెత్తు అ.క్రి. ఉబ్బుకు, ఉబ్బు, వైశిలేయ. అక్షమ. క. 1.26 వ. 18 వం. విజ. ఎత్తుగా నున్నది, ఉదికినది; వి. ఉబ్బుకు, ఉబ్బు.

ఉద్భుగురుము చూ. ఉబ్బు.

ఉద్భూర వి. కర్పూరం. ఆం.చా.

ఉబ్బె వి. (ఎద్దు) మూవరం.

<ఉబ్బు. ఉబ్బు.

ఉబ్బెత్తు చూ. ఉబ్బు.

ఉభయగాదు చూ. ఉభయము.

ఉభయక్రతు వి. ఇరు వజ్రాలు.

సం. ఉభయక్రతు. రెండు వైపుల.

<సం. ఉభయక్రతు. అర్థవివరి.

ఉభయము వి. అనేకులు కలిసి చేసే దర్శనార్థాలలో వంతుల ప్రకారం ఒక్కొక్కరు ఇచ్చే దనం.

సం. ప్రా. అ.మా. పా. ఉభయ. రెండు, రెండు విధాల;

క. ఉభయమ్. దేవాలయానికిగాని, ఆశ్రమానికిగాని ఇచ్చే కానుక.

<సం. ఉభయ. అర్థవివరి.

ఉభయగాదు వి. దాత, ఒకనాటి ఉత్సవం జరిపించే వాడు.

ఉభయరాశి వి. రెండు భాగాలు; రైతు భాగం రాజు భాగం కలిసిన మొత్తం.

సం. ఉభయ. రెండు.

<సం. ఉభయరాశి. అర్థవివరి.

ఉభా చూ. ఉభాలు. వి. 1. ఉభు, నాడు వేయటం; 2. నిలువుగా ఉన్న పైరు, కోయని పైరు.

ఉ. ఉభా. మొలకెత్తటం; పో.చూ. హిం. పం. ఉభారనా. వృద్ధి; ల. ఉభార్; సిం. ఉభారణు; గు. ఉభార్పుర; మరా. ఉభార్దె.

<ఉ. ఉభా.

ఉమక చూ.చూ. ఉముక. వి. పొట్టు, ఈక.

ఉమకచెరగు న.క్రి. పనిలేని పనిచేయు (వ్య). ఈక చెరుగు.

ఉమకచెరగు చూ. ఉమక.

ఉమటాం చూ. గుమ్మటం. వి. గోవురంవంటి నిర్మాణం.

ఉమాదము చూ.చూ. ఉమ్మాదము. వి. పిచ్చి.

ఉమి చూ.చూ. ఉమ్మి. వి. ఉమ్మి, ఉమినిన ద్రవం. విజ్ఞా. 3.46, కవ. ద. 7.5.

ఉమియ చూ. ఉమ్ము, ఉయ. అ.క్రి. ఉమ్మివేయు. చార. ఆర. 4.81, ఉ.రా. 6.88; న.క్రి. వెలువరించు, వెడల గ్రక్కు. కు.సం. 4.481, హరి. మా. 2.66.

క. ఉమ్ములు, ఉమ్ములు. కవం, క్షేమ్మం, రీమిడి; ఉగుల్, ఉగుత్, ఉగుటు. ఉమ్మివేయు; కు. ఉబ్బి, ఉమియుని; క. ఉమిత్, తుప్ప. ఉమియు, కక్కు; ఉమి-నిర్, ఉమిత్-నిర్. ఉమ్మి; మ. ఉమిత్క, ఉమియుక, ఉమిక్క. ఉమియు, వెలువరించు; గోం. ఉబ్బానా, ఉచ, ఉన్క, ఉబ్బుల్. ఉమ్మి; కుజ. సూప; కువి. హుప; పర్తి. ఉచ్చో. ఉమియు; కొలా. ఉన్-; ఉన్-త్. ఉమియు; కురు. తుప్ప; మార్త్. తుప్ప.

<మూ.ద.ద్రా. *ఉప్-/*కుప్- <మూ.ద్రా. *యప్-/*కుప్-.

ఉముక రూ. ఉక్క², ఉముక, ఉఁక¹, వి. ఉక, హట్టు. బార.
గాం. 4.891, ప్రదోర. 2.40.

క. ఉమ్మ, ఉబ్బలు, ఉమ్, ఉబలు, పుమ్, ఉక,
వరిహట్టు, ఉక; కు. ఉమ్, ఉమ్మ; క. మ. ఉమ్.

ఉముకవిప్య వి. తుపానం, ఉకవిప్య.

ఉముకవిప్య చూ. ఉముక.

ఉమెత రూ.చూ. ఉమ్మెత్త. వి. ఉమ్మెత్త చెట్టు. చెన్న. బ.
2.85.

ఉమేజ రూ.చూ. ఉమేడు. వి. ఆక, కోరిక.

ఉమేజచేయ రూ.చూ. ఉమేడుచేయ. అ.క్రి. ఆకతో
బ్రతుకు. ఉమేజవారి రూ.చూ. ఉమ్మేర్వారి. వి. ఆక,
ప్రతిక. ఉమేజవారి రూ.చూ. ఉమ్మేర్వారి. వి.
ఉద్యోగంకోసం పని నేర్చుకునేవాడు, ఉద్యోగార్థి. ఉమేజ
వారు రూ.చూ. ఉమ్మేర్వారి. వి. ఉద్యోగంకోసం పని
నేర్చుకునేవాడు, ఉద్యోగార్థి.

ఉమేజచేయ చూ. ఉమేజ.

ఉమేజవారి చూ. ఉమేజ.

ఉమేజవారి చూ. ఉమేజ.

ఉమేజవారు చూ. ఉమేజ.

ఉమేడు రూ. ఉమేజ. వి. ఆక.

హిం. ఉమ్మిద్. విశ్వానం, సమ్మం; ఉ. ఉమ్మిద్.

<ఉ. ఉమిద్. అర్థవివరి.

ఉమేడుచేయ రూ. ఉమేజచేయ. అ.క్రి. ఆకతో
బ్రతుకు. ఉమేడువారి రూ.చూ. ఉమ్మేర్వారి. వి. ఉద్యోగం
కోసం పని నేర్చుకునేవాడు, ఉద్యోగార్థి. ఉమేడువారి
రూ.చూ. ఉమ్మేర్వారి. వి. ఉద్యోగార్థి. ఉమేడువారి
వటాలము వి. న్యయం సేవక సంఘం.

ఉమేడుచేయ చూ. ఉమేడు.

ఉమేడువారి చూ. ఉమేడు.

ఉమేడువారి చూ. ఉమేడు.

ఉమేడువారివటాలము చూ. ఉమేడు.

ఉంపరము చూ. ఉంపు. వి. 1. వేళ్ళు, దోగవనిక, లంజ.

సాం.వి. 2.84; 2. వేళ్ళను గుత్తగా ఉంచుకొనడం;

3. ఎవరో ఉంచుకొన్న దానికి పట్టిన దిక్కు.

ఉంపుడు చూ. ఉంపు. వి. ఉంచుకోవడం.

ఉంపుడుకత్తియ రూ. ఉంపుడుకత్తి. వి. దోగార్థం ఉంచు
కొన్న క్రి. ఉంపుడుకత్తి రూ.చూ. ఉంపుడుకత్తియ.

ఉంపుడుకత్తియ చూ. ఉంపుడు.

ఉంపుడుకత్తి చూ. ఉంపుడు.

ఉంబి వి. గోవుల అంబారవం. ద్వన్యను.

ఉంబరము చూ. ఉబ్బి. వి. ఉక్క, ఉమ్మదనం.

ఉంబళగ్రామము చూ. ఉంబళము.

ఉంబళము రూ.చూ. ఉంబళి. వి. పన్ను లేనిది.

ఉంబళగ్రామము వి. పన్నులేని గ్రామం, జాగీరు
గ్రామం.

ఉంబళి రూ. ఉంబళము, ఉంబళిక, ఉమ్మడి². వి. పన్ను
లేనిది. వి. 1. పన్ను లేకుండా అనుదరించే భూమి,
గ్రామం మొ.; 2. భూమి, గ్రామం మొ.వి పన్ను లేకుండా

అనుదరించడం.

ఓ. ఉంబళ (<ఉంబళి), ఉంబళగి, ఉంబళ, ఉంబళ,
ఉమ్మళ, ఉమ్మళగి, ఉమ్మళ, ఉమ్మళగి.
భూమినిగానీ గ్రామాన్నిగానీ పన్ను లేకుండా అనుద
రించడం; ఉ. ఉంబళి, ఉంబళి. పన్ను లేకుండా
భూమిని అనుదరించడం; క. ఉంబళమ్. పన్నులేకుండా
యిచ్చిన భూమి; ఉంబళిక్రై; హో.చూ. ఉల్. అనుద
రించు. వలి. అర్చనాదులకై ఇచ్చిన భూమి.

ఉంబళిక రూ.చూ. ఉంబళి. వి. 1. పన్నులేకుండా భూమి
మొ. అనుదరించడం. చంద్రా. 4.84; 2. పన్నులేకుండా
అనుదరించే భూమి లేక గ్రామం. రాజ. వి. 5.18; వి. వి.
పన్ను లేనిది. రాజగో. 1.88.

ఉంబళికగ్రామము వి. పన్నులేని గ్రామం, భూమి
గ్రామం.

ఉంబళికగ్రామము చూ. ఉంబళిక.

ఉమ్మ-¹ వి. ఉమ్మబుద్ధికి సంబంధించినది.

హో.చూ. క. ఉమ్మలు, ఉమ్మలు. కవం, క్షేమ్మం,
రీమిడి. ఉగుట్. ఉమియ; హో.చూ. ఉ. ఉబిసీరు.
ఉమ్మ; క. ఉమిల్-నీర్. ఉమ్మ; ఉమి-నీర్;
ఉమిల్. వమియ, కుక్కు, పక్కింపు, ప్రసరించేయ;
మోల్. మూత్రవిసర్జనచేయ; మ. మొల్లు, మొల్.
మూత్రం; మొల్లుక; కు. మూల్పు. మూత్ర విసర్జన
చేయ; మూల్క. మూత్ర విసర్జన చేయ, మూత్రం;
కువి. మూకలి. మూత్ర విసర్జన చేయ; మూక.
మూత్రం; మూనిక్కినై. మూత్ర విసర్జన చేయ; మునక్కి.
మూత్రం; పర్తి. ఉమిల్-నీర్. మూత్ర విసర్జన
చేయ; ఉమిలుకుడ్. మూత్రం; కొలా. ఉమిల్,
ఉంబుల్, ఉంబుల్. మూత్ర విసర్జన చేయ; ఉమి
బులుడ్; ఉమిల్. మూత్రం; నా. ఉమిబుల్; కురు.
ఉమిల్లాన. మూత్ర విసర్జన చేయ; ఉమిల్తా.
మూత్రం; మూర్తో. ఉమిల్లే. మూత్ర విసర్జన చేయ;
ఉమిల్-ముర్. మూత్రం.

ఉమ్మవీరు రూ.చూ. ఉబ్బసీరు. వి. గర్భకోశంలో
శిశువుపట్టా ఉండి, ప్రసవించేముందు బయటకువచ్చే నీరు,
ప్రసవజలం. అము. 4.79, చంద్రా. 8.101. ఉమ్మబుద్ధి
వి. గర్భకోశంలో శిశువుపట్టా ఉండి, ప్రసవించేముందు
బయటకువచ్చే నీరు సంచి.

ఉమ్మ² రూ.చూ. ఉబ్బ¹. వి. 1. వేడి, ఉక్క. హరి.హ.
7.160; 2. దుఃఖం.

ఉమ్మగింపు అ.క్రి. ఉక్కపెట్టు, ఉక్కగానుండు. రెట్టి
మక కాత్తం. 2.15. ఉమ్మగింత వి. ఉక్క. వేడి. శృంగై.
81. ఉమ్మగిలు రూ.చూ. ఉమ్మగిల్లు. ఉమ్మగిల్లు రూ.
ఉమ్మగిలు. అ.క్రి. రోపరి లివిరిచే నరిగా ఉడుకు. మను.
4.60.

ఉమ్మగింపు చూ. ఉమ్మ².

ఉమ్మగింత చూ. ఉమ్మ².

ఉమ్మగిలు చూ. ఉమ్మ².

ఉమ్మగిల్లు చూ. ఉమ్మ².

తీర్మానము అన్న, అధికంగా, వేగంగా, చూ. ఉరుకు,
 పరుగులు ; అధికయారంలో జరిగినదం.

ఉరగపోయ చూ. ఉరగు. న.క్రి. విరపోయ.

ఉరదా వి. వచ్చిరాగులతో చేసే పాకపు ముద్ద.

కు. ఉర్ల. గుండని దక్ష్యం; త. ఉరుంబై. ఉండ, బంది; కోట. ఉల్. ముద్ద.

ఉరడించు దూ.చూ. ఉరవడించు. అ.క్రి. 1. విజృంభించు; 2. పరాక్రమించు. హరి. ఉ. 8.117.

ఉరడి దూ.చూ. ఉరేడి. వి. ఉర చెరువు.

ఉరడించు దూ.చూ. ఉరవడించు. అ.క్రి. విజృంభించు. హరి. ఉ. 8.118.

ఉరదాళ్ళ వి. బ.వ. గ్రామ దేవతకు పీఠగా భక్తులు మెదకు వేసికొనే కాళ్ళ.

ఉరవ వి. రామ్ము.

పో.చూ. త. ఉరమ్. రామ్ము;

పో.చూ. నం. ఉరన్. పై రామ్ము.

ఉరవు' దూ.చూ. ఉరేవు. వి. అయిమూల, ఎదురుమూల.

ఉరవు' వి. అనే, అనే నామాంతరం గల.

హిం.ఉ.పార. ఉర్. అనే; మరా. ఉర్; అర. ఉర్, అరఫ. తెలియ, తెలిసొను.

<ఉ. ఉర్.

ఉరమర వి. ఉజ్జాయింపు.

త. ఉర్. విస్తరించెప్పు; మరై. దాగు, అరమరుగగు. బహుళ; <త. ఉరై + మరై.

ఉరమరిక దూ. ఉరామరిక. వి. రమారమి, ఇంచుమించు.

ఉరలగడ్డ దూ. ఉర్లగడ్డ. చూ. ఉరులు. వి. బంగాళదుంప (Solarum tuberosum).

క. ఉరలగడ్డ, ఉరులుగడ్డ; త. ఉర్లకిజలగు

<క. ఉరలగడ్డ.

ఉరలద్రోవు చూ. ఉరలు'.

ఉరలబడు చూ. ఉరలు'.

ఉరలబాటు చూ. ఉరలు'.

ఉరలు' దూ.చూ. ఉరులు. అ.క్రి. 1. వరు, రాలు. కు.నం. 4.482, భార. ద్రోణ. 1.156; 2. ప్రవించు, వారు. భార. విరా. 2.188; 3. దొడ్లు, జారివడు. భార. భీష్మ. 3.156, మా. 196, భాగ. 8.212; 4. వలలో వడు, చిక్కు. భాగ. 1.454; 5. వగులు, బీటవారు. భాగ. 8.208; 6. విడిపోవు, విరియ. పాండు. 1.188; 7. విరిగివడు, కూలు. బహుళ. 2.28.

ఉరలద్రోవు ఉరలన్ + ద్రోవు; దూ. ఉరులద్రోవు. న.క్రి. 1. దొడ్లించు. హరి.హ. 5.208; 2. మీరు, అతిక్రమించు. నృసిం. 4.94. ఉరలబడు ఉరలన్ + వడు; దూ. ఉర్లబడు. అ.క్రి. కూలు, వడిపోవు. శృం.నై. 6.124. ఉరలబాటు ఉరలన్ + పాటు; దూ. ఉరులబాటు. అ.క్రి. విరిగిపోవు, చెదరు. భార. కాంతి. 3.263. ఉరలుకొను దూ. చూ. ఉరులుకొను. అ.క్రి. క్షీణించు, నశించు. భాగ. 2.266.

ఉరలు' చూ. ఉరియు'. అ.క్రి. దగ్ధమగు, మండు. భీమ. 4.61.

క. ఉరలు, ఉర్లు. మండే పదార్థం.

ఉరలుకొను చూ. ఉరలు'.

ఉరళించు చూ. ఉరలు'. అ.క్రి. వెలుగు, ప్రకాశించు.

ఉరవ' చూ. ఉరవడి. వి. శక్తి, సామర్థ్యం.

ఉరవ' చూ. ఉరువ'. వి. లెక్క, సంఖ్య, వద్దు.

ఉరవడి ఉరవు' + వడి. అని నూ.ని.; చూ. ఉరవు'. దూ. ఉరువడి, ఉర్వడి, ఉజవడి. వి. 1. మిక్కిలి వేగం. భార. విరా. 4.62, భా.రా.నం. 626; 2. విజృంభణం. భార. భీష్మ. 1.267, భా.రా.ఆర. 1.193; 3. కొరకం, పరాక్రమం. భార.ద్రోణ. 5.7.

క. ఉరవణి, ఉరవణి, ఉరవణి. వేగం, విజృంభణం, కొందరపాటు, అహంకారం; త. ఉర, ఉరవు. ప్రబలమగు, శీఘ్రమగు; ఉరమ్. బలం; మ. ఉరక్క. ప్రబలమగు; ఉరమ్. బలం, బాధ్యం; ఉర. గట్టికృషి, ప్రబలమగు, శీఘ్రమగు; కుజ. సూర. కొందరగా, వేగంగా.

మూ.ద.ద్రా. *ఉర్ + అ-, మూ.మ.ద్రా. *చుర్ + అ-

<మూ.ద్రా. *చుర్--

ఉరవడించు దూ. ఉరడించు, ఉరజించు, ఉరువడించు, ఉరువడించు. చూ. ఉరవడి. అ.క్రి. 1. విజృంభించు, వేగు. భార.ఉద్యో. 2.189, ఉ.రా. 3.37; 2. వేగిరవడు. రం.రా.య. 251 వ; 3. పరాక్రమించు. భాగ. 7.99.

క. ఉరవణిను, ఉరవనిను. అహంకరించు, వేగిరవడు.

ఉరవడించు దూ.చూ. ఉరవడించు. అ.క్రి. 1. చెలరేగు, విజృంభించు. భార.కర్ణ. 2.148; 2. ఎదుర్కొను, ప్రతిఘటించు. భార.కాంతి. 2.224; 3. దండెత్తు. మూర్ఖ. 6.80; 4. వేగిరవడు.

ఉరవలి వి. ద్వని, చప్పుడు.

క. ఉర, ఉరు. ఏడు; పో.చూ. త. ఉరవుర్, వేళ, దొబ్బరింత.

ఉరవు' దూ. ఉరువ, ఉజవు. వి. 1. ఉచితం, అర్థం. అనుకూలం. ఉ.హ. 4.208; 2. స్థూలం, లావుపాటి. నం. 1.14 వం.; 3. గొప్పది. మొల్లరా. చాల. 3. వి. 1. దౌచిత్యం. ఉ.హ. 6.204; 2. అందం; అధిక్యం.

ఉరవు' వి. రామ్ము. అం.చా. 2.187.

నం. ఉరన్. రామ్ము; ప్రా.అ.చూ. ఉర. రామ్ము; పా. ఉర, ఉర్. రామ్ము;

క. ఉర. రామ్ము; త.మ. ఉరమ్. రామ్ము.

<నం. ఉరన్.

ఉరాకు పో.చూ. ఉరామరిక. వి. రమారమి.

ఉరామరిక దూ.చూ. ఉరమరిక. వి. రమారమి.

ఉరి' చూ. ఉర్తి. వి. 1. ఉచ్చు, వాగుర. భార.విరా. 2.24, శృం.నై. 3.90, అం.చా. 2.298; 2. కంఠపాళం. భార. విరా. 2.229; 3. ఔరసారస విశేషం. దశకు. 5.72; 4. అచ్చు కట్టెప్పుడు రెండు అచ్చు కర్రలవడి దారాలకు వేసే లంకె; 5. పేటుదారానికి చివరకట్టిన పరివారం.

క. ఉరల్, ఉరలు, ఉరిల్, ఉరులు, ఉరుల్, ఉరులు, ఉర్లు. దూముడి, నారేముడి; ఉరి,

ఉరి. ఉగ్గం; కు. ఉర్లు. దూముడి; తి. చురుక్క-వాయి. దూముడివేయు. చురుక్కు, సంకోచం, సంక్షేపం; మ. ఉరి. దూముడి; కోట. ఉర్లలో మొర; గోం. ఉర్రానా. ఉచ్చువేయు; కుణ. రును, రుహు. ఉచ్చు. వల, దోను; కువి. ఉడ్డూ. వల.

ఉరికంబము వి. ఉరితీయటానికి ఉపయోగించే స్తంభం. ఉరిగజ్జెలు వి. బ.వ. ఎద్దు ముందుకాళ్ళకు అలంకారంగా కట్టే చిరుమువ్వలు; కు. ఉరిగజ్జె. ఎద్దుమెడకు కట్టే మువ్వల వజ్రేత. ఉరిగోల ఉరి + కోల. వి. చిన్న జంతువుల్ని పట్టల్ని పట్టుకోటానికి చివర ఉచ్చుపెట్టి కట్టిన నిమగ్నాతి కర్ర. బాగ. 7.59. ఉరితాడు రూ.చూ. ఉరితాడు. 1. ఉరితీసే తాడు; 2. పలుపు; 3. పాలు తీసేటప్పుడు అవల కాళ్ళకు కట్టేబందం. ఉరితీయు అ.క్రి. ఉరిపోసి చంపు. ఉరిత్రాడు రూ. ఉరితాడు. వి. 1. ఉరితీయటాని కుపయోగించే తాడు, కంఠపాళం. మను. 8.31; 2. ఒక విధమైన గాయమానం, శస్త్రవిద్యా విశేషం. మల్లు. 3.69. ఉరిదీయు ఉరి + తీయు. న.క్రి. ఉరిపోసి చంపు, ఉరి పోయు రూ. ఉరిపోయు. న.క్రి. ఉరిపోసి చంపు. ఉరిపోసి కొను అ.క్రి. తనకుకానే ఉరిపోసికొను. ఉరిమాను వి. ఉరి తీయటాని కుపయోగించే స్తంభం. ఉరివేటకాడు ఉచ్చుతో వేటాడేవాడు. పి.శకు. 3.73. ఉరివోయు ఉరి + పోయు. రూ.చూ. ఉరివోయు. అ.క్రి. ఉచ్చుపోసి చంపు. ఉరినుడి వి. గొంతుకింది నుడి. ఉరిస్తంభాలు వి. ఉరితీయటాని కుపయోగించే స్తంభాలు. ఉరులుగొలుపు ఉరులు + కొలుపు. న.క్రి. వలలో వేసికొను, వశపరచుకొను. కు.నం. 6.674.

ఉరి పో.చూ. ఉరియు. వి. మంట. కు.నం. 8.148.

క. ఉరి. పురి, పురి. కాల్పు, తేరు; కు. పొరి యుని; కాలు, వేగు; క.మ. పొరి. వేపుడు.

ఉరిగజ్జె వి. ఒక రకం తీవ్రమైన ఎర్రవ్యాధి. ఉరిగిపోవు అ.క్రి. కారిపోవు.

ఉరికంబము చూ. ఉరి.

ఉరికొలుపు రూ.చూ. పురికొలుపు. న.క్రి. ప్రేరేపించు, రెచ్చ గొట్టు.

ఉరికొల్పు రూ.చూ. పురికొలుపు. న.క్రి. ప్రేరేపించు, రెచ్చ గొట్టు.

ఉరిగజ్జె చూ. ఉరి.

ఉరిగజ్జెలు చూ. ఉరి.

ఉరిగింజలు చూ. ఉరియు. దోరగా వండిన జొన్న, గోడుమ మొ. గింజలు.

ఉరిగిపోవు చూ. ఉరి.

ఉరిగోల చూ. ఉరి.

ఉరిడి రూ. ఉరిడి. వి. కుమ్మరపుడగు, దుక్కి. 36.

ఉరిడిపోటు రూ. ఒరుడుపోటు. వి. దోకవెంట్రుకలు రారిపోయే వ్యాధి.

ఉరిడె రూ.చూ. ఉరిడి.

ఉరితాడు చూ. ఉరి.

ఉరితీయు చూ. ఉరి.

ఉరిత్రాడు చూ. ఉరి.

ఉరిది రూ.చూ. ఉరిది. వి. వడిగుల. స్థిరమైన; క్రి.వి.వ. వడిగా. దా. 9.190.

ఉరిదీయు చూ. ఉరి.

ఉరిపోయు చూ. ఉరి.

ఉరిపోసికొను చూ. ఉరి.

ఉరిమిడి రూ.చూ. ఉరిమిరి. వి. వృక్ష విశేషం.

ఉరిమాను చూ. ఉరి.

ఉరియి¹ చూ. ఉరియు. వి. 1. ఉర్లు; 2. ఉచ్చుదం.

ఉరియి² చూ. ఉరియు³ వి. వృక్షమైనది, స్థిరమైనది.

వి. 1. ప్రాత, వజ్రేనిమిదేంద్రకు ప్రైవర్త త్రి; 2. వైర్య కారి.

ఉరియాట చూ. ఉరియు.

ఉరియాడు చూ. ఉరియు.

ఉరియు¹ అ.క్రి. 1. పరిశపించు. బార.చూ. 201; 2. ఎరియు, కాలు, దగ్ధమగు, భీమ. 3.66.

క. ఉరి. కాలు మండు, వేరు, చురుకుమను; ఉరు. మంట; దు. ఉరియుని, ఉరిపుటె, ఉరిపుట. కాలు, మంటవట్టు; ఉరి. వేడి; క. ఉరి. కోపించు, మండు, మ. ఉరుకు, కరుగు, కరగించు; కుణ. ఉర్పు. కాగు, ఉడుకు; రుత. రగిలించు, నివృప్తెట్టు; దుబ. వేగు; కువి. ఉర్దొ, రెట్లు; కురు. ఓర్-ఓర్పు. వెచ్చగా నుండు, ఉర్. నివృప్తెట్టు. ద్రా. హుషింగ్. కాలు. మండిపడు; హుష. నివృప్తెట్టు, కాల్పు. వేరు.

<మూ.ద్రా. *ఉర్-*, *ఉర్-.

ఉరియు² రూ.చూ. ఒరయు. అ.క్రి. ఒకపిడిపొండు, తేగు. బార. క్రొవ. 5.353, పి.శకు. 3.170.

క. ఉర్లె. దుడ్డు.

ఉరియు³ అ.క్రి. 1. పక్కమగు, ఉడుకు. బార.శల్య. 2.192; 2. (వెండ్రుకలు) నెరయు, రెల్లనగు. హంస. 2.34.

పో.చూ. కు. ఉర్వె. పచ్చి, పంకని; కు. ఉరు. అ.క్రి. పక్కమగు, పండు.

ఉరియు⁴ అ.క్రి. చలించు, కదలు. హరి.హ. 8.168.

క. ఉర్. నడలు, గాడు.

ఉరియాట చూ. ఉరియాడు. వి. ఆంధోళన, నందేహం. బార. కాం. 1.275. ఉరియాడు అ.క్రి. 1. దోలాయ మానమగు, నందేహించు, కళవళపడు; 2. గర్భదికమగు; బార.శల్య. 2.861; 3. చెడరు, విడివడు, చిక్ర.దా. 8.60.

ఉరియు⁵ రూ.చూ. ఉరియు, అ.క్రి. 1. చెమ్మగిరి బొట్లుబొట్లుగా కాదు; 2. పొడిపొడియగు.

'ఉరియు'కు న్యూన ప్రామాణిక రూపం.

ఉరివిడి రూ.చూ. ఉరిమిరి. వి. వృక్ష విశేషం.

ఉరివేటకాడు చూ. ఉరి.

ఉరివోయు చూ. ఉరి.

ఉరినుడి చూ. ఉరి.

ఉరిస్తంభాలు చూ. ఉరి.

ఉరు రూ.చూ. ఉరు. అ.క్రి. మేలగు, శ్రేష్ఠమగు, కగు. బార.అర. 4.174, కాం. 5.417.

ఉరువడు ఉరు + వడు. అ.శ్రీ. నెరవేరు, నెగ్గు. కళా. 8.211.

ఉరుకు రూ.చూ. ఉరుకు అ.శ్రీ. 1. వరుగెత్తు; 2. దూకు.

ఉరుకుపెరుమాళ్ళ వి. దనుర్కానంలో నెత్తిన రాగిచెంబు పెట్టుకొని ఇంటింటికీ ఉరుకుతూ విచ్చమెత్తుకునే సాదాని డియ్యదు. హరిదాసు.

ఉరుకుపెరుమాళ్ళ చూ. ఉరుకు.

ఉరుగు వి. పెంతు తయారీకి పనికివచ్చే ఎరుపూ నలుపూ కలిసిన బంకమన్ను.

ఉరుగుకప్ప రూ.చూ. ఉరుకుమగవప్ప. వి. గచ్చుకప్ప, ఎగిరే కప్ప.

ఉరుగుకప్ప చూ. ఉరుగు.

ఉరుగులు పో.చూ. ముగ్గు. వి. బవ. రంగవల్లికలు, ముగ్గులు.

క. నులుగు, నుజ్జి. పిండిచేయు, నలగగొట్టు; క. నులుంకు, పిండిచేయు, నలగగొట్టు, పొడిపొడియగు, నలుగు; నొలుంకు, నూకలు, మొరుము, పిండి; అ.శ్రీ. నగులు, ముక్కలగు; మ. నులుట్టుక. ముక్కలుముక్కలగు, నలగగొట్టబడినది; నులుట్టు, నూక, రవ్వ.

<మూ.ద్రా. సుక్- ఉంక్-.

ఉరుజ రూ.చూ. ఉరుజ. వి. కూరమీను.

ఉరుజా! రూ.చూ. ఉరుజ. వి. కూరమీను. హంస. 4.187.

ఉరుజా! వి. కూము, కాలువ.

ఉరుదుము పో.చూ. ఉరియు! వి. తీక్షణ.

ఉరుదు! వి. 1. కంపితస్వరం. ఇహుళా. 5.68; 2. ఉంగరం. ఇహుళా. 5.68.

క. ఉరుదు, ఉడ్లు, ఉరదు, ఉరడ్లు, ఉరుళు. కొద్దు, గుండ్రన, ఉంగరం; కు. ఉరుణు. ఉరడ్లు, ఉరుదు. గుండ్రనిది; క. ఉరుడ్లు. ఉంగరం, పెట్టి, కంపితస్వరం; న.శ్రీ. తిరుగు, కొద్దు; మ. ఉరుడ్లు. గుండ్రనిది, ఉరుడ్లు. గుండ్రని; ఉరుళుక. కొద్దు.

<క. ఉరుదు.

ఉరుదు! వి. ఇంటి పిల్లదూలాలకు (మేలు దూలాలకు) వేసే కొయ్య.

క. ఉరుదు, ఉరదు, ఉరుదు, ఉరుదు, ఉడ్లు, ఉరదు, ఉర్దు. ముతకతనం, గరుకుతనం, మందం, లావు; ఉర్దు. బలం, దృఢత్వం, గట్టితనం, మన్నిక; ఉరుక్క. శక్తి, బలం; క. ఉర. దృఢమగు, బలమగు, గరుకగు; ఉరప్ప. గట్టితనం, బలం; ఉరమ్. బలం, గట్టితనం, చెట్టుమాను, ఎరువు; ఉరణ్. ఆచారం, మనోబలం; ఉరణర్. దృఢమైన మనోబలం కలవాళ్ళ; ఉరళు, ఉరవి-. దృఢమగు; ఉరవమ్. బలం, శక్తి; ఉరవణ్, ఉరవియణ్, ఉరగొణ్. గట్టి మనిషి; ఉరళు. బలం, దృఢత్వం, మనోబలం; మ. ఉరక్క. బలమగు; ఉరట్టున్. గట్టిమనిషి, శక్తిమంతుడు; ఉరమ్. శక్తి; కోట. ఒక్క. అతిశయించు.

<క. ఉరుదు.

ఉరుదోడ రూ.చూ. ఉరుదోడ. వి. మల్లవిద్యలోని పన్నాలుగు వివరల్లో ఒకటి.

ఉరుదోడ రూ. ఉరుదోడ. వి. మల్లవిద్యలోని పన్నాలుగు వివరల్లో ఒకటి. హంస. 1.206.

హం. ఉదాదో. ఒకరకం కుస్తీపట్టు.

ఉరువు రూ.చూ. ఉరువు. చూ. ఉరియు! వి. ఉట.

ఉరుబద్దెదారం రూ. ఉరిబద్దారం. వి. అచ్చువదుల్లో దూర్చిన బద్దె పోగుల్లో అని వెంబడి దూర్చిన దారం.

ఉరుబోతుమడి చూ. ఉరు! వి. ఎద్దునుడి (చాల చెడ్డదని నమ్మకం).

ఉరుమ చూ. ఉరుము! వి. తప్పెటలాగా గుండ్రంగా ఉండి చుట్టూ ఉన్న పట్టెకు నందులు చేసి కంచు తేకు దిళ్లలు తొడిగిన చక్క వాడ్య విశేషం, బంబరి. మద్దువు. అము. 4.35, మను. 4.115.

క. ఉరుమి, తప్పెట; ఉరువు. మోగు, ద్వనిచేయు.

ఉరుమంజి! రూ.చూ. హరుమంజి. వి. 1. పొరళిక కేశం లోని ఒక మండలం; 2. పర్షియన్ నిందు కాబ. సారంగ చ. 2.62.

ఉరుమంజి! రూ.చూ. హరుమంజి. వి. ముత్యంలోని పనువు పచ్చని నీరు.

ఉరుమారి వి. మొత్తం, వెరసి.

ఉరుము! రూ.చూ. ఉరుము! వి. 1. మేమాల్లో విద్యుత్తు ఏర్పడ్డప్పుడు కలిగే ద్వని; 2. గడ్డించు.

ఉరుము! రూ.చూ. ఉరువు! వి. న్వరూపం.

ఉరుముంజి రూ.చూ. హరుమంజి. వి. సారళిక కేశంలో ఒక మండలం. హర. పి. 25.

ఉరుముడు రూ.చూ. ఉరిమిరి.

ఉరుముదోయింతు వి. సాచారణంగా ఒక గ్రామానికి వనాది వేసే ముందు గ్రామజేవతకు చేసే ఒక ఉత్సవం.

<ఉరుము + దోయించు. యావకల్పన చేయు.

ఉరులద్రోవు చూ. ఉరులు.

ఉరులబొలు చూ. ఉరులు.

ఉరులు రూ. ఉరులు! ఉర్లు. అ.శ్రీ. 1. కొద్దు, జారిపడు. దార. మా. 196; 2. పడు, రాలు. దార. ద్రోణ. 1.156, కళా. 1.286; 3. విడిపోవు, విరియు. పాండు. 1.138.

క. ఉరుళు, ఉరుళి, ఉరళు, ఉర్లు, ఉర్లు. కొద్దు మొ.; కు. ఉర్లుని, ఉర్లుణి, ఉరులుణి. కిందికి కొద్దు, జారు; క. ఉరుళి, కొద్దిపడు, కొద్దు, తిరుగు, నుడి తిరుగు; చురుళి, కొద్దు; మ. ఉరుళుక. కొద్దు; కోట. ఉరున్; తొడ. ఉళి-, ఉళి-; గోం. సురుణ్డానా-, సారుండ్ని-సురుండ్ని. ప్రదక్షిణంచేయు, పర్తి. ఉరక. పడు; మాల్. ఉరగర.

<మూ.ద.ద్రా. *ఉరుక్; మూ.ద్రా. *చురుక్.

ఉరులద్రోవు ఉరులన్ + ద్రోవు; రూ. ఉరులద్రోవు. న.శ్రీ. 1. పోగొట్టు, కోనివేయు. నృసిం. 4.94; 2. కొద్దించు. హరి.పూ. 5.203. ఉరులబొలు ఉరులన్ + పాటు. రూ. ఉరులబొలు. అ.శ్రీ. చెదరు, విచ్చిపోవు. దార. పిమ్మ. 3.263. ఉరులుకొను రూ. ఉరులుకొను. అ.శ్రీ. కీటించు, నశించు. కాగ. 2.266

ఉరులుకొను చూ. ఉరులు.

ఉరులుగొలుపు చూ. ఉరి¹.

ఉరువ రూ.చూ. ఉరువ¹. వి. పెద్ద.

ఉరువడి రూ.చూ. ఉరువడి. వి. మిక్కిలి వేగం. రాజ. ౮. 2.75.

ఉరువడించు రూ.చూ. ఉరువడించు. అ.క్రి. 1. వేగవదు, కొండరవదు. రం.రా.య. 238; 2. విజృంభించు. అప్ప. 2.488; 3. గర్జించు; 4. అతిశయించు.

ఉరువడు చూ. ఉరు.

ఉరువడించు రూ.చూ. ఉరువడించు. అ.క్రి. పరాక్రమించు. కా. 7.73.

ఉరువిడి చూ. ఉరువ¹. వి. వస్తు సమూహం. విక్ర. 2.6.

ఉరువ¹ రూ. ఉరుము², ఉరువ¹. వి. 1. స్వరూపం, వస్తువు. విక్ర. 2.6; 2. విరం, ప్రవారం. వరాహ. 10.62, విక్ర. 6.25.

సం. పా. రూప. స్వరూపం, ఆకారం, ప్రకృతి, సాందర్యం; ప్రా. రూప, రూప-;

క. రూపు, రూప; క. ఉరు, ఉరువమ్, ఉరువు.

<ప్రా. రూప- <సం. రూప-. అజాదిత్యం.

ఉరువ² రూ. ఉరువ². న.క్రి. 1. విడదీయు, వేరుచేయు. భార. కాం. 3.499; 2. మాను, విడుచు. భార. కాం. 6.144, హరి. ఉ. 10.71; 3. వెడలించు. భా.రా. య. 518.

క. ఉరిమ. ఒలుచు, చర్మమును తీసివేయు; క. ఉరి. చర్మం ఉడిపోవు, ఒలుచు, తొక్కుతీయు; వి. తోలు, తొక్క, వట్టి; మ. ఉరియుక. వెరడు ఉడిపోవు, ఒలుచు; కుజ. దుహ. తోలు ఉడిపోవు; గో. ఉడువో-త్. తోలుతీయు; పో.చూ. కొలా. ఉడవ. విడుచు; కురు. ఒడవ. చెట్టు వెరడు ఒలుచు; మార్తో. ఒడయ. ఒలుచు.

<మూ.ప్రా. *ఉరి- / *ఉరి-.

ఉరువ³ విజ. పెద్దది, అధికమైనది, మేలైనది.

క. ఉజు. అధికం, విస్తారం.

<క. ఉజు.

ఉరువ⁴ వి. మహమ్మదీయ సాధువు వర్ణం.

హం. అర. ఉర్వ; ఉ. ఉరున, ఉర్వ;

క. కు. ఉరుసు. మహమ్మదీయ సాధువు సమాధి వద్ద నమర్చించే కానుకలు; క. ఉరున. మహమ్మదీయుల పండుగ.

<ఉ. ఉరున్.

ఉర్కు రూ.చూ. ఉరుకు. అ.క్రి. దుముకు, దూకు. భార. కాం. 1.144.

ఉర్చిపోవు చూ. ఉర్చు.

ఉర్చు పో.చూ. ఉరుల¹. అ.క్రి. చెమ్మగిరి కొట్టు కొట్టుగా జారు.

ఉర్చిపోవు అ.క్రి. చెమ్మగిరి కొట్టు కొట్టుగా జారు.

ఉర్ధ వి. శిథిలం, మూలం.

హం. ఉ. ఉర్ధ. సైనిక శిథిలం.

<ఉ. ఉర్ధ.

ఉర్దు రూ.చూ. ఉరుము¹. వి. మేమ గర్జన. సిం.ద్యా. 3.97. ఉర్దంకి రూ. ఉర్దంక. వి. తీగలుగా పెరిగే ఒక రకం గడ్డి. (Ischaemum pilosum).

ఉర్దగర్ద రూ.చూ. ఉరలగర్ద. వి. బంగాళదుంప.

ఉర్దంక రూ.చూ. ఉరంకి. వి. తీగలాగా పెరిగే ఒకరకం గడ్డి.

ఉర్దబడు చూ. ఉర్దు.

ఉర్దవాడు వి. ఉర్చు ఉపయోగించి దొంగతనం చేసేవాడు, గొంతుపిసికి చంపేవాడు.

ఉర్దావద్దు వి. ఉర్దాం సంస్థానంలో నన్నానం పొందిన పండితుడు.

ఉర్దిపోవు చూ. ఉర్దు.

ఉర్దు రూ.చూ. ఉరులు. అ.క్రి. 1. పడు, రాలు. ఉ.రా. 3.8; 2. చాల్చు. పారి. 3.38.

ఉర్దబడు ఉర్దన్ + పడు; రూ.చూ. ఉరలబడు. అ.క్రి. కూలు, పడిపోవు. చంద్రా. 1.11. ఉర్దిపోవు అ.క్రి. చెమ్మగిరి కొట్టుకొట్టుగా జారు. ఉర్ధకొను అ.క్రి. కిందకు చాల్చు. ఉర్ధపెంజెర వి. చాల్చుకుంటూపోయే ఒకజాతి పెంజెర, సర్ప విశేషం. సిం.ద్యా. 8.100.

ఉర్ధకొను చూ. ఉర్దు.

ఉర్ధపెంజెర చూ. ఉర్దు.

ఉర్వడి రూ.చూ. ఉరువడి. వి. మిక్కిలి వేగం. సారంగ. ఉ. 1.98. 96.

ఉర్వ¹ రూ.చూ. ఉరువ¹. వి. స్వరూపం, ఆకారం.

ఉర్వ² రూ.చూ. ఉరువ². న.క్రి. వడలించుకొను.

ఉరుక రూ.చూ. ఉరుక. క్రి.విజ. 1. పలుకక, మాటాడక భార.సభా. 2.305; 2. వ్యర్థంగా. భా.రా.య. 916.

ఉరువిరోసము చూ. ఉరు².

ఉరువడి రూ.చూ. ఉరువడి; పో.చూ. ఉరుది. వి. 1. విజృంభణం. కాళ. 2.45; 2. వేగం.

ఉరువు రూ.చూ. ఉరువ¹. వి. 1. భౌతికత. రం.రా.య. 318; 2. దృఢత్వం, గట్టితనం. సాం.ని.మాన. 85; విజ. 1. అధికం, గొప్పది. భార.అర. 4.295, 7.366; 2. ఉచితం, యుక్తం. భార.ఉద్యో. 3.880; 3. విశాలం. హర. 2.32.

క. ఉజులు, ఉజువు. సాన్నిహిత్యం, ఆధిక్యం; ఉజు. అధికంగా, హర్షిగా, చక్కగా, ఆధిక్యం.

ఉరుది రూ. ఉరుది. వి. 1. వేగం, వడి. వసు. 2.115, వేంక.పంచ. 2.160; 2. శక్తి, బలం. ప్రబంధ. 86, చంద్రా. 4.144; 3. దృఢి, దైర్యం. అం.సం.మాన. 57. విజ. తీవ్రం, దారుణం. దళ.కు. 7.149.

క. ఉజులు, ఉజుబె. అధికం, మొత్తం, శక్తి, తీవ్రత, క్రూరత; క. ఉజు. అధికం, ఎక్కువ; ఉజులి. దృఢత్వం, శక్తి; మ. ఉజుయ, ఉజులి. శక్తి, బలం; కుజ. నూజ. మూలంగా ఉండు; ప్రా. ఉరెంగ్, పూరెంగ్, పూరింగ్. ఉరుకు, పొంగు.

<మూ.ద.ప్రా. *ఉర్-.

ఉరుయ చూ. ఉరుది. వి. 1. దీరుడు, దిట్ట. అచ్చ.రా. అర. 108; 2. సాహసీకురాలు. సారంగ. చం. 2.285; 3.

ఉల్లటలూ(మ చూ. ఉల్లు¹.

ఉత్పత్త్యాగు చూ. ఉట్టు¹.

ఉత్పాదు చూ. ఉట్టు¹.

ఉట్టు¹ (దృన్యనుకరణకర్త) దూ.చూ. ఉట్టు¹. వి. 1. కదల
ఓంఠో ఉగఓంఠో కలిగే ద్వని (సమస్తంగానే ప్రయుక్తం);
2. కోతులు చేసే ద్వని.

ఉట్టటలాగు చూ. ఉట్టట్టాగు. అ.క్రి. ఎక్కువగా
ఉగు, మిక్కిలి చరించు. వేంక.వంచ. 4.231, కృ. శకు.
2.57. ఉట్టటలాచు. ఉట్టటలాగు యొక్క ప్రే. న.క్రి.
మిక్కిలి ఉగించు. ఉట్టట్టాగు చూ. ఉట్టటలాగు. అ.క్రి.
ఎక్కువగా ఉగు, మిక్కిలి చరించు. శశా. 5.36. ఉట్టాదు
ఉట్టు¹ + ఆదు. అ.క్రి. మిక్కిలి చరించు. హంస. 1.172.
ఉట్టాత్ర ఉట్టు¹ + ఉత్ర. వి. కోతులు ఆవేశంతో అరిచే
అరుపు. ఉట్టాత్రలాగు ఉట్టు + ఉత్రలు + ఉత్రు. పో.
చూ. ఉత్ర. అ.క్రి. 1. మిక్కిలి ఉగు, చరించు. కాశీ.
2.151, కళా. 1.76; 2. కుతూహలపడు, ఉత్సహించు,
నురా. 47.

ఉట్టు² దూ.చూ. ఉట్టు². వి. ఆవుకు పాలు తీసేటప్పుడు కాళ్లకు
కట్టే తాగు, బందం. దోహ. 4.129.

ఉట్టుకట్టు అ.క్రి. పాలు పిరికిటప్పుడు ఆవు కాళ్లకు కట్టే
బందం. ఉట్టు(ద్రాదు (-త్రాదు); దూ. ఉట్టు(ద్రాదు. వి.
పాలు పిరికిటప్పుడు ఆవుకాళ్లకు కట్టే బందం. మైరా. 1.57.

ఉట్టుకట్టు చూ. ఉట్టు².

ఉట్టుకట్టు వి. అర్థదూపాయి (విశ్వబ్రాహ్మణుల పరిపాష).

ఉట్టు(ద్రాదు చూ. ఉట్టు².

ఉట్టాత్ర చూ. ఉట్టు¹.

ఉట్టాత్రలాగు చూ. ఉట్టు¹.

ఉరి పో.చూ. దూల. వి. కందూడి, దురద.

ఉరికాలు వి. అంటువ్యాధి. ఉరివరము¹ చూ. ఉలా
రము¹. వి. దురద, గడ్డి. దురదగొండి ఆకు తగలటంవల్ల
వృద్ధిన దురద.

ఉరిక దూ.చూ. చులక. విద. తేలిక, లఘువు. సాం.ని. 224;
వి. చులకన, లాఘవం.

ఉరికవ దూ.చూ. చులకన. చూ. ఉరిక. వి. లాఘవం,
తేలిక.

ఉరికాలు చూ. ఉరి.

ఉరిగరించు చూ. ఉరిగరము.

ఉరిగరము దూ.చూ. ఉరివరము¹. వి. దుక్కివడను.

ఉరిగరించు దూ.చూ. ఉరివరించు. అ.క్రి. ఎరువులు
మొ. వాటిదే సారవంతముగు. ఉరిగి చూ. ఉల్లము. వి.
ఇళ్లకు తలవాకిటిముందర ఉండే నలచదరపు ప్రదేశం,
ప్రకోష్ఠం.

క. ఒళ్లగు. రోపరిదాగం; కొడ. ఒళ్లు; దు. ఉళ్ల;
త. మ. ఉల్లకమ్. మనస్సు, హృదయం.

ఉరివ దూ.చూ. ఉలుచ. వి. మత్స్య విశేషం.

ఉరివచేప వి. మత్స్య విశేషం. ఉరివమీను దూ.చూ.
ఉలుచమీను. వి. మత్స్యవిశేషం.

ఉరివచేప చూ. ఉరిచ.

ఉరివమీను చూ. ఉరిచ.

ఉరిదంటు దూ.చూ. ఉరిదంటు. వి. తిపిలేని జొన్నదంటు.

ఉరివ¹ చూ. ఉలువ. వి. నన్య విశేషం, కుకుర్తం (Dolichos
beflor) ఆం.చా. 2.236.

క. పురలి, పురులి, పులువగ, పులువర.
ఉరివలు; త. పుల్. వర్షవాక తక్కిన దాన్యం; పో.చూ.
పుల్వరి. గడ్డిపన.

<మూ.ద్రా. *పల్-.

ఉరివచిట్టు¹ వి. ఒక రకం చిట్టుడు. ఉరివలు వి.
బ.వ. దాన్య విశేషం, కుకుర్తాలు.

ఉరివ² వి. చిటవటాలు.

ఉరివగింజ ఆదాన్ని పోలి ఉండటంవల్ల ఈ పేరు
వచ్చిఉంటుంది.

ఉరివ³ రూ.చూ. ఉకువాయి. వి. చక్రానికి ఇరుసును చూర్చే
రంధ్రానికి రోపలా బయటా వేసిన ఇనప కట్టు.

ఉరివచిట్టు² చూ. ఉరివ¹.

ఉరివరము¹ దూ. ఉరిగరము, ఉల్లరము, ఉల్లారము, ఉల్లరి.
వి. దుక్కివడను, భూమిని దున్నడానికి నరిపోతు శేను.

త. ఉరివిరమ్. (ఉరివు. దున్ను + ఉరిమ్. శేను).
దుక్కి వడను; మ. ఉరివు. దున్నటం.

ఉరివరించిన విద. సారవంతమైన. ఉరివరించు దూ.
ఉరిగరించు. అ.క్రి. ఎరువులు మొ. వాటిదే సారవంతముగు.
ఉరివరింపు వి. ఎరువులవల్లా, మురుగు నీటివల్లా భూమిని
సారవంతం చేయటం.

ఉరివరము² చూ. ఉరి.

ఉరివరించిన చూ. ఉరివరము¹.

ఉరివరించు చూ. ఉరివరము¹.

ఉరివరింపు చూ. ఉరివరము¹.

ఉరివలు చూ. ఉరివ.

ఉరివాయి దూ.చూ. ఉకువాయి. చూ. ఉరివ³. వి. చక్రం
కుండ అరగకుండా ఉండటానికి ఇరుసును చూర్చే రంధ్రా
నికి రోపలా బయటా వేసిన ఇనప కట్టు.

ఉరివేగలి వి. ఒక్కసారి సాగైన భూమి.

క. ఉరివికె. దున్నటం; త.మ. ఉరివు.

ఉరిన¹ దూ.చూ. ఉలుచ. వి. మత్స్య విశేషం. హంస.
4.187.

ఉరిన² వి. 1. ఒకరకం గడ్డి; 2. దాడవ, చేను.

పో.చూ. క. పుల్, పులి, పుల్లు, ఉల్లు. గడ్డి;
దు. పుల్లు; త.మ. పుల్.

ఉరినకమ్మలు వి. బ.వ. కన్నడ దేశంలోని స్మార్త బ్రాహ్మ
ణులు.

క. కమ్మె. బ్రాహ్మణులలోని ఎనిమిది తెగల్లో ఒక
తెగ, మైసూరులో స్మార్తులు.

బహుళ: <వలన + కమ్మలు. ఆంధ్ర దేశంలోని
పూర్వపు కర్మ రాష్ట్రం నుండి వలస వచ్చిన బ్రాహ్మణులు.

ఉలారము¹ దూ.చూ. ఉరివరము². వి. 1. గడ్డి, దురద; 2.
అర్యాకురక.

ఉలారము² వి. ఒకరకం కలుపు మొక్క.

ఉలాస వి. సుమారు, రమారమి.

ఉరి¹ వి. 1. రాళ్ళను తెగగొట్టే పనిముట్టు, రాతిఉరి. హరి.
ఉ. 2.15, కాళ. 4.47; 2. వడ్రంగులు కర్ర తెగగొట్టడాని కుపయోగించే పనిముట్టు, కొయ్య ఉరి. అం.దా. 2.30; 3. కలుపుకీసే పరికరం.

క. ఉలి. ఉరి, ఆరె, కదురు; కు.మ. ఉలి. ఉరి;
క. ఉలి. గండ్ర గొడ్డరి, ఉరి, గోరుముట్టు; కోట.
ఉల్ యి. ఉరి; కొద. ఉల్ యి. చురకవేసే పరికరం.

<మూ.ద్రా. *ఉర్-.

ఉరిపాటు వి. ఉరితో నరికినప్పుడు ఏర్పడిన నిట్రపి
అంచు. ఉరిమలుపు న.క్రి. ఉరితో కొయ్యమీద చెక్కటం.
ఉరియాడు¹ న.క్రి. గంట్లు కలదిగాచేయు, కక్కుక్కాట్టు.

ఉరి² రూ.చూ. నురి. వి. అల్పం.

<నురి.

ఉరిగాలున ఉరి²+గాలున. వి. చిన్న గాలన. దార.
క్రొ. 4.63. ఉరివల్చి వి. కొంచెం వచ్చి. పరమ.
4.265 ప. 3 పం. ఉరివడుపు వి. కొద్దికరువు. ఉరియాడు²
న.క్రి. (కొద్దిన మొక్కలు పోయినచోట్ల) మళ్ళీ ఉడుపు.
ఉరివాడు² అ.క్రి. కొంచెం వడలిపోవు. కు.నం 10.446.
ఉల్లాడు² అ.క్రి. 1. కొంచెం ఆరు; 2. ఒక మోస్తరుగా
ఎండు. ఉల్లారేయి చూ. ఉల్లారు. న.క్రి. కడివిన నూలు
విప్పి ఆరవేయు.

ఉరికివడు చూ. ఉలుకు.

ఉరికిపాటు చూ. ఉలుకు.

ఉరిగాలున చూ. ఉరి².

ఉరింత రూ.చూ. వలంత. వి. ఒక కొనను రెండుగా చీల్చి
పంగలుగా చేసిన నాగ.

ఉరింద రూ.చూ. ఇల్లింద. వి వృక్ష విశేషం (Diospyros
capitulata).

ఉరివల్చి చూ. ఉరి².

ఉరివడు అ.క్రి. కోవకొనబడు. అం.దా. 3.116.

పో.చూ. క. ఒలి. చరించు, వంగు, వణకు; క. ఉల్లి.
న.క్రి. ఓడించు, వేడించు, పీడించు.

ఉరివడుపు చూ. ఉరి².

ఉరిపాటు చూ. ఉరి¹.

ఉరిపి¹ పో.చూ. ఒలుచు. రూ. ఉరిపిరి², ఉలుపి, ఉలుపు²,
ఒలిపి¹. వి. శోలి, శోపకోగం కలవాడు. అం.దా. 2.122.

ఉరిపి² వి. 1. కాలేటప్పుడు చిటవలూడే ఒకరకం చెట్టు;
2. ఉరిపివంటివాడు, కులువ, దుర్మార్గుడు, పొగరుకోకు,
ముంగోపి; వి. క్షుద్రం, పీచం. సానంకో. 4.125.

క. ఉల్లెప్పు. దాదాకరం, పిదాకరం.

ఉరిపికట్ట రూ.చూ. ఉరిపికట్టె. వి. పొగరుకోకు,
చెడ్డవాడు. ఉరిపికట్టె రూ. ఉరిపికట్ట. వి. 1. పొగరుకోకు.
హంస. 5.113; 2. చెడ్డవాడు, దుష్టుడు. ఉరిపికట్టెతనము
వి. పొగరుకోకు తనం. ఉరిపిగొట్టు వి. 1. పొగరుకోకు,
గర్వి; 2. ముంగోపి. ఉరిపిరెవులు వి. గడ్డి, తీట, దురద.

ఉరిపి³ వి. కొయ్యలో పురుగులు తొలిచేటప్పుడు రాతే పొడి.

పో.చూ. క. ఉలుకు, పులుకు, హులుకు. పురుగులు
తొలిచిన నునికొయ్య; క. ఉలు. నునిపురుగు, పురుగులు

తొలిచిన స్థితి, క్రిమిదష్టమగు; ఉలుపు. పురుగులు
తొలిచిన స్థితి; మ. ఉల్లెము. దాన్యానికి పట్టే పురుగు.

<క. ఉరుపు.

ఉరిపికట్ట చూ. ఉరిపి.

ఉరిపికట్టె చూ. ఉరిపి.

ఉరిపికట్టెతనము చూ. ఉరిపి.

ఉరిపిగొట్టు చూ. ఉరిపి.

ఉరిపిరెవులు చూ. ఉరిపి.

ఉరిపిరి¹ వి. వల్పని.

<ఉర్లి+పొర.

ఉరిపిరి² రూ.చూ. ఉరిపి¹. వి. 1. తెలుపుమీద మనర రంగు
మచ్చ; 2. ఎర్రదాలు కలిసిన తెల్లమచ్చ.

ఉరిపిరికాయ చూ. ఉరిపి². వి. దుడుకు పిల్లవాడు.

ఉరిపిర్దారం రూ.చూ. ఉరుబడ్డె దారం. వి. అచ్చువడుల్లో
దూర్చిన బడ్డె పోగుల్లో అని వెంటడి దూర్చిన దారం.

ఉరిమలుపు చూ. ఉరి¹.

ఉరిమి పో.చూ. ఉరి¹. వి. ఉరి, రాళ్ళు తొలిచే ఉరి.

ఉరిమిడి రూ.చూ. ఉరిమిరి. వి. వృక్ష విశేషం, ఉరుముడు
చెట్టు.

ఉరిమిరి రూ. ఉరిమిడి, ఉరివిడి, ఉరుముడు, ఉరిమిడి. వి.
వృక్ష విశేషం, ఉరుముడు చెట్టు (Crataeva religiosa,
Forest).

క. ఉలిమిరి.

ఉరిమ్రాను వి. ఖదిర, చంద్ర (Acacia sundra,
Mimasa sundra).

క. ఒలిమరమి, చీకట్లో మెరిసే ఒకరకం చెట్టు.

ఉరియాడు¹ చూ. ఉరి¹.

ఉరియాడు² చూ. ఉరి².

ఉరియి¹ అ.క్రి. 1. శబ్దించు, మోగు. దార.అది. 1.301;
2. అరచు, కూయు. దార.అది. 2.301.

క. ఉలి. శబ్దించు, అరచు, మాట్లాడు; ఉలి, ఒలి.
ద్వని, శేక; కు. ఉరియుని, ప్రేరేపించు; క. ఒలి, ఉల్లి.
ద్వనిచేయు; మ. ఒలియుక, ఒలిక్క. ద్వనించు.

బహుళ: <ప్రా. క. ఉరి.

<మూ.ద్రా. *ఒర్-ఇ-.

ఉరియి² అ.క్రి. తొలగు, వెళ్ళిపోవు. ఉ.రా. 8.175.

పో.చూ. క. ఒలి. న.క్రి. తొలగించు, క్షుద్రవరచు;
ఉలుప్పు. కుదిపినేయు, ఆకులు వండ్లు మొ. వానిని దురిపి
వేయు.

ఉరియి³ అ.క్రి. కదలు, చరించు. దా.రా.య. 1.871.

క. ఒలి, కదలు, ఉగు; కు. ఉలియుని. కంపించు;
క. ఉల్లి; మ. ఉలయుక, కదలు, వదులగు.

<మూ.ద్రా. *ఒర్-.

ఉరివాడు¹ చూ. ఉరిపి¹.

ఉరివాడు² చూ. ఉరి².

ఉరిపి¹ పో.చూ. ఉలుకు; చూ. ఉరియి². వి. కదలిక.

ఉరివాడు¹ అ.క్రి. చరించు, కదలు. కళా. 2.172.

ఉరిపి² రూ. ఉలుకు. చూ. ఉరియి¹. వి. శబ్దం, ద్వని.

దార.ఆది. 7.168, విరా. 3.4.

ఉలివ్వు వి. ద్వని, శబ్దం. ఉలివ్వులాగ ఉలివ్వు + లాగ
వి. చెవి. వ్య. శబ్దాన్ని గ్రహించే రంధ్రం.

ఉలివ్వు చూ. ఉలివ్వు.

ఉలివ్వులాగ చూ. ఉలివ్వు.

ఉలుక(బొలు) చూ. ఉలుకు.

ఉలుకు రూ. ఉలుకు. అ.క్రి. 1. భయపడు, బెడడు. దార.
ఆర. 2.84, ఏక్ర. 1.188, శృం.నై. 7.124; 2. ఉడుకు,
అనూయపడు. దార.ఉద్యో. 2.31, ఆము. 4.42; 3.
మిరుమిట్టగొను. కు.నం. 10.62; 4. పొద్దు; వి. 1.
భయం. దార.విరా. 1.218, ఆము. 5.70; 2. ఉడుకు,
నంతాపం. తక. 2.208; 3. కోర్కె, కామం. సిం.ద్యా.
2.127.

క. ఉలుకు, ఉలుకు. కంపించు, కలవరపడు; త.
ఉలుకు. భయపడు, నివ్వెరపోవు, నిగ్గుపడు; వి. భయం,
నిగ్గు; మ. ఉలుకు. సాగు, బలహీనపడు; ఉలుపు.
నిగ్గురితనం.

<మూ.ద.ద్రా. *ఉల్-క్, *ఉల్-ఉల్-.

ఉలికిపడు అ.క్రి. ఆకస్మికంగా కలిగిన భయాదులచే
కంపించు, అడరిపడు, కుళ్లిపడు. దార.ఆది. 1.156.
ఉలికిపాటు రూ. ఉల్కిపాటు. వి. ఆకస్మిక భయాదులచే
కంపించటం, ఉలికిపడటం, కుళ్లిపడటం. కళా. 6.228,
ఉ.రా. 7.410. ఉలుక(బొలు) ఉలుకన్ + పాటు. అ.క్రి.
చెరికి ప్రసరించు. దాగ. 7.368.

ఉలుకుడు చూ. ఉలియు¹. వి. ద్వని, శబ్దం, కలక.

ఉలుకుబట్టు చూ. ఉలిపి¹. అ.క్రి. (కొయ్యకు) పురుగువట్టు,
చేపచెడు.

క. ఉలుకు, పులుకు, పులుకు. పురుగువట్టినచెక్క;
త. ఉలు. నునిపురుగు, పురుగువట్టినది; మ. ఉలుము.
రాన్యానికి పట్టే పురుగు.

ఉలుకుడు చూ. ఉలుకుబట్టు. అ.క్రి. (వరిపైరుకు) ఒక రకం
తెగులువట్టు.

ఉలుక్కు పో.చూ. ఉలుకు. వి. ఆశ్వగతి లేదం, మందగతి.
ఆం.దా. 2.198,

క. ఉలుకు. శరీరం కంపించు; త. ఉలుకు. (చెట్ల
వలె) ఉగులాడు.

<త. ఉలుక్కు.

ఉలుచ రూ. ఉలచ, ఉలన¹. చూ. ఉలుజు. వి. మిక్కిలి
చాపల్యంగల ఒక రకం చేప. ఆము. 2.53, ఆం.దా.
1.160.

క. ఉలుచిమీను. సముద్రపుచేప; ఉలుచి; త.
ఉలుచై. సముద్రంలో దొరికే ఆకువచ్చ చేప (Gobius
arnatus), గోడుమరంగులో ఉండే మంచినీటి చేప
(Gobius giuris), పనుపువచ్చగా ఉండి, మంచినీళ్ళల్లో,
మురికినీళ్ళల్లో ఉండే చేప (Gobius striatus); ఉలుచై.
ఒక రకం చేప (Gobius ornates), గోడుమరంగులో
ఉండే సముద్రపు చేప (Savrida tumbil).

పో.చూ. నం. ఉలుచి. మక్కువ విశేషం; ఉలుచిన్.

సముద్రపు చేప.

సంస్కృతంలోనికి ద్రావిడ భాషలనుంచి ప్రతిదేయం.

ఉలుచమీను రూ. ఉలచమీను. వి. మిక్కిలి చాపల్యం
గల చేప.

ఉలుచమీను చూ. ఉలుచ.

ఉలుచు రూ.చూ. ఉలుచు. స.క్రి. 1. ఉడదీయు, తొలగించు;

2. జరిపించు, ఉడపు; 3. ఉలికి చెరుక్కు.

ఉలుచ¹ రూ.చూ. ఉలుపా. వి. 1. కానుక, బహుమతి.

పాండు. 5.114, బహుళా. 5.114, తక. 3.189;

2. గృహ ప్రవేశం చేసేటప్పుడు ఇచ్చే బలి.

ఉలుచవట్టు ఉలుచ¹ + వట్టు. రూ.చూ. ఉలుపావట్టు.

స.క్రి. కానుక ఇచ్చు, ఇచ్చు, సమర్పించు. పాండు. 5.288.

ఉలుచ² వి. పల్పటిపల్ల ఉరులించి. ఆం.దా. 2.251.

పో.చూ. క. ఒలుపు, ఒలుపు, సారం.

ఉలుచడ చూ. ఉలుచ².

ఉలుచడు చూ. ఉలుచ².

ఉలుచవట్టు చూ. ఉలుచ¹.

ఉలుపా రూ. ఉలుచ¹, ఉలుపా, ఉల్పా. వి. ఉపాయన ,
రాజాదులకిచ్చే కానుక. పను. 1.154, ప్రభా. 1.78.

నే. ఉల్పా, ఉల్పత్. వి. ఉచితం, విణ. ఉరక,
దర్శంగా; హిం. ఉ. ఉల్పత్. ప్రేమ, దయ; మరా.
ఉలఫా, దిచ్చపు దియ్యం మొ.; అర. అలూఫా, ఉలూఫా.
ప్రేమ;

క. ఉలుపె, ఉలిపె. బహుమానాలు, కానుకలు;
కు. ఒలిఫా; త. ఉల్పా, ఉలుపై.

<మరా. ఉలపా.

ఉలుపాచేయు స.క్రి. కానుకగా ఇచ్చు. యయా. 4.75.

ఉలుపాలువట్టు స.క్రి. కానుకలిచ్చు. ఆము. 4.36.

ఉలుపావట్టు రూ. ఉలుపవట్టు. ఉలుపా + వట్టు. స.క్రి.
కానుకగా ఇచ్చు. రామా. 8.287.

ఉలుపాచేయు చూ. ఉలుపా.

ఉలుపాలువట్టు చూ. ఉలుపా.

ఉలుపావట్టు చూ. ఉలుపా.

ఉలుపి రూ.చూ. ఉలిపి¹. వి. శోభి, శోభరోగం కలవాడు.
ఆం.దా. 2.122.

ఉలుపు¹ చూ. ఉలుచు. స.క్రి. ఉడదీయు. సారంగ. చ.
1.60.

ఉలుపు² రూ.చూ. ఉలిపి¹. పో.చూ. ఉలుము¹. వి. ఒక
విడమైన చర్మవ్యాధి, శోభ. సిం.ద్యా. 1.218.

ఉలుచడ రూ. ఉల్పడ. వి. శోభరోగి. ఉలుచడు రూ.

ఉల్పడు. వి. శోభరోగి. ఆం.దా. 3.122. ఉల్పడ

రూ.చూ. ఉలుచడ. ఉల్పడు రూ.చూ. ఉలుచడు. ఆం.

దా. 2.122.

ఉలుపా రూ.చూ. ఉలుపా. వి. ఉపాయనం, రాజాదులకిచ్చే
కానుక.

ఉలుమడు చూ. ఉలుము¹.

ఉలుము¹ వి. కుష్టురోగం. దార. అను. 5.100, ఆం.దా.
2.128.

పో.చూ. క. ఉల్లు. క్రిమిదప్తమగు, ఉల్లుప్పు. క్రిమి దప్తమైన స్థితి.

ఉలుమడు వి. కుష్టురోగి. సిం.ద్యా. 1.218.

ఉలుము² దూ. నులుము. న.క్రి. నలుపు, కండ్లు నులుముకొను. దాగ. 7.784.

ఉలువ రూ.చూ. ఉలవ¹. వి. నన్యవిశేషం.

ఉలువకట్టు పో.చూ. ఉలువ¹. వి. నేలలో గుచ్చి పెద్ద పెద్ద రాళ్ళను పెల్లగించే గడ్డపార మొ. సారసం. దా. 2.164.

ఉలువ¹ వి. రాళ్ళ వరసలకు మధ్యనున్న స్థలం.

క. ఒల్లవు. లోపలి దాగం; కు. ఉళ; క. ఉల్లవు. గోవ్యం, రహస్యం; ఉల్. లోపల, లోపలి దాగం; మ. ఉల్లు. లోపల, లోపలిది.

<క. ఉళవు.

ఉలువు² రూ.చూ. నులువు. విజ. నులదం, తేలిక.

ఉల్లిం రూ.చూ. చులుక. విజ. నులువు.

ఉల్లిపాటు చూ. ఉల్లి.

ఉల్లి రూ.చూ. ఉలుకు. అ.క్రి. భయపడు. ద్వి.హరిశ్చ. ఉ. 1525.

ఉల్లిపాటు రూ.చూ. ఉలికిపాటు. వి. ఉలికిపడటం. దళకు. 2.46.

ఉల్లు రూ.చూ. ఒలును. న.క్రి. ఉడదీయు, తొలగించు. తై.దా. 1.45.

ఉల్లా విజ. కలకిందు, రాదుమాదు, లోకట్టు, అడుగుకట్టు.

కా. పుల్లావున్. కలకిందుచేయు; కుమా. నే; ఉల్లో; విజ. ఎదురు, కలకిందు, రాదుమాదు; అ. ఒల్లటా; కెం. ఒ.హిం.పం.ల.ఉ. ఉల్లా; గు. ఉల్లు; మరా. ఉలటా, ఉల్లా;

క. ఉరటా, ఉలటా. కలకిందు, లోకట్టు; పర్తి. ఉల్లి. గుండ్రంగా తిరుగు.

<ఉ. ఉల్లా.

ఉల్లానీదా విజ. 1. పై వైపు లోవైపు; చీరలు మొ. దాని లక్షకం ఉన్నవైపు లేనివైపు; 2. కిందు మీదులు. ఉ. ఉల్లానీదా. కలకిందు, తిన్నని. <ఉ. ఉల్లానీదా. ఉల్లానీదాలుకొట్టు అ.క్రి. 1. కిందుమీదులగు; 2. కట్ట నుపాలు అనుభవించు; 3. లాభనష్టాలు పొందు; 4. వ్యవహారాల్లో మునిగితేలు.

ఉల్లానీదా చూ. ఉల్లా.

ఉల్లానీదాలుకొట్టు చూ. ఉల్లా.

ఉల్లర చూ. ఉలువు¹.

ఉల్లుడు చూ. ఉలువు¹.

ఉల్ప రూ.చూ. ఉలుపా. వి. ఉపాయనం, రాజాదుల కిచ్చే కానుక. ఉ.హరిశ్చ. 2.79.

ఉల్లె వి. గ్రామ దేవతలకు చేసే జాతర.

హిం. పుల్లర. హర్షద్యానం; ఉ. పుల్లర. కోలాహలం, భయంకరమైన శబ్దం; పార. పుల్లా, పుల్లరా. శబ్దం, ద్వని, గర్జన.

<ఉ. పుల్లర.

ఉల్ల క్రి.విజ. చాలా దగ్గర. చాలా దూరం కానిదోటు. తార.

అర. 2.34, దా.రా.య. 153.4, కాశీ. 7.244.

క. ఉల్లి. ఈమధ్య ప్రదేశంలో, ఇక్కడ; క. ఉల్-లో-అల్లి. వి. సామీప్యం, పొరుగు.

<మూ.ద.ద్రా. *ఉల్-.

ఉల్లకి వి. ఇద్దరు బోయీలు మోసే కర్రకు కట్టిన గుడ్డ ఉయ్యాల, బోలి.

ఉల్లకుట్టు చూ. ఉల్లము.

ఉల్లక్కి రూ.చూ. పుళక్కి. విజ. రిక్తం, ఉత్తది.

ఉల్లక్కులు వి. చచ్చు గడ్డిలోని వడ్లు, మేలువడ్లకు తాలువడ్లకు నడిమికం.

క. పొల్లు, హెల్లు. బోలు, పనికిమారినవి; కప్ప; తాలు; కొడ. పొల్లి. కప్ప, తాలు; కు. పొల్లు, పొల్లు; క. పొల్లు; మ. పొల్లు; గోం. పొల్లులుతు; కుణ. పొల్లుగు.

<క. హెల్లు (తాలు)+అక్కి (దానం)+లు.

ఉల్లంకి¹ వి. వేదిలచటం.

ఉల్లంకి² రూ. ఉల్లంగి¹, ఉల్లంగి. పో.చూ. ఉల్లాము. వి. ఉల్లంకిపిట్ట, గుడ్డికొక్కరాయి, (Gallinago medica) ప్రబంధ. 234.

క. ఉల్లంగి. ఉల్లంకిపిట్ట; క. ఉల్లాన్, ఉల్లు, ఉల్; మ. ఉల్లి. పక్షి విశేషం.

ఉల్లంగి¹ రూ.చూ. ఉల్లంకి². వి. ఉల్లంకిపిట్ట, గుడ్డికొక్కరాయి. హంస. 3.13.

ఉల్లంగి² పో.చూ. ముల్లంగి. వి. ముల్లంగి.

ఉల్లంగి రూ.చూ. ఉల్లంకి². వి. ఉల్లంకిపిట్ట.

ఉల్లంజేవ వి. శుక్ల్య విశేషం, ఎక్కువ ఎముకలుండి చాలా దురిగా ఉండే పెద్దరకం చేప.

క. ఉల్లమ్, ఉల్లమ్, ఉల్లా. శుక్ల్య విశేషం.

ఉల్లట రూ. ఉల్లడ, ఉల్లిడి, ఉల్లెడ¹. పో.చూ. ఎల్లెడ. వి. మేనా, నవారి.

నం. ఉల్లోవ-. వితానము, మేలుకట్టు; ప్రా. ఉల్లోవ, ఉల్లోయ, వడ. వత్తం;

క. ఉల్లెడె. వితానం, మేలుకట్టు.

ఉల్లెడ రూ.చూ. ఉల్లట. వి. 1. మేలుకట్టు, వితానము; 2. మేనా.చంద్ర.చ. 5.20, అం.దా. 2.158.

ఉల్లెడి పో.చూ. అల్లరి. వి. అలజడి, గంధరగోళం. ఐనివ. ద్వి. 5.1025.

క. అల్ల.

ఉల్లెదిము పో.చూ. ఉల్లట. వి. 1. మేలుకట్టు, వితానము; 2. మేనా, నవారి. అం.దా. 2.158.

నం. ఉల్లంబయితి. వైన వేలాడదీయు; ప్రా. ఉల్లోవ-. వితానము, మేలుకట్టు.

<ప్రా. ఉల్లోవ-.

ఉల్లము చి. 1. మనస్సు, హృదయం. నిర్వ. 9.24; 2. ఇచ్చు, కొరిక. కళా. 6.261.

క. ఉల్ల, ఒల్ల. లోపల, లోపలివైపు; కొడ. ఒల్లు. లోపల; కు. ఉల్ల, ఉల్లె, ఉల్లాయి, ఒల్ల; క. ఉల్లమ్. మనస్సు, హృదయం, ఉహ, కొరెక్క, ఉత్తేకం, శక్తి.

నేర్పు, జ్ఞానం, వివేకం, ఆర్థ; ఉల్లరము. మనస్సు, హృదయం, రాము; ఉల్ల. లోపలి భాగం, మనస్సు, హృదయం; మ. ఉల్ల. లో, లోపల, లోపలకు; ఉల్లరము. మనస్సు, హృదయం; కోట. ఉల్ల. లో, లోపల, లోపలకు; తాద. ఉల్ల. గో. లో. ఒంటరిఇల్లు; లోపా, లోపా, లోపా, లో. లోపల; కు. లై; పల్లి. ఒలె, ఒలెక. ఇల్లు; కొలా. లోపల్. లో, లోపల; నా. లోప, లోపల్; ఒల్లా. ఉల్ల. లోపల, ఇల్లు; కుడు. ఉలా. లోపలిగది, లోపలివైపు; మాల్లో. ఉల్ల. లో, లోపల; బ్రా. ఉరా. ఇల్లు, భార్య; ఉల్ల. హృదయం, మనస్సు, లోపల, మర్క.

<మూ.ద్రా. *ఉల్-/*ఒల్-.

ఉల్లకట్టు రూ. ఉల్లికట్టు. వి. ఎత్తిపొడువమాట.

<ఉల్లము + కట్టు'.

ఉల్లరము రూ.చూ. ఉలవరము'. వి. 1. జలప్రవాహం; 2. నీటి పారుదలవల్ల సారవంతమైన భూమి.

ఉల్లఱపుబిరుదు చూ. ఉల్లఱము.

ఉల్లఱపుబిర్దు చూ. ఉల్లఱము.

ఉల్లఱము 'ఉల్లరము' అని ముద్రిత పాఠం; చూ. ఉల్లము. వి. దుస్సహం. ప్రబంధ. 788.

ఉల్లము కావచ్చు; అక్కడి పరీక్షలు దుస్సహమైనవిగా ప్రసిద్ధి.

<ఉల్లము.

ఉల్లఱపుబిరుదు రూ. ఉల్లఱపుబిర్దు. వి. 1. దుస్సహమైన పరాక్రమం కలవాడు. ఉ.హ. 4.200; 2. రయం కరమైన దిరుదులు కలవాడు. ఆం.కా. 8.26. ఉల్లఱపుబిర్దు రూ.చూ. ఉల్లఱపు దిరుదు.

ఉల్లరి(న్) 'అనుకరణశబ్దం; 'ఉరుకు' (పరిరపించు) పదానికి ముందు ప్రయుక్తం. అవ్య. పరితాప నూచక ద్వన్యనుకరణ శబ్దం. భార.కాంతి. 3.88; వి. 1. హృదయం; 2. కళ పెళ ఉడికే ద్వని.

ఉల్లనమాట చూ. ఉల్లనము.

ఉల్లనమాడు చూ. ఉల్లనము.

ఉల్లనము వి. 1. విరహభాద. కు.సం. 5.105; 2. ఎత్తి పొడుపుమాట. శృం.నై. 7.179, సిం.ద్యా. 11.42; 3. సంకోపం, ఉత్సాహం.

సం. ఉల్లన-. సంకోపం, ఉత్సాహం; ప్రా. ఉల్లన, ఉల్లాన-; అ.మా. ఉల్లనయ.

<సం. ఉల్లన-. అర్థవివరి.

ఉల్లనమాట వి. ఉల్లనమాడటం, ఎత్తిపొడవటం. భార. విరా. 5.182. ఉల్లనమాడు స.క్రి., అ.క్రి. 1. ఎత్తిపొడుచు, తూలనాడు, ఎగతాళి చేయు. భార.ప్రో. 2.5, శృం.నై. 6.96, పి.శకు. 2.182; 2. నిందించు. కాశీ. 4.50. ఉల్లనములాడు స.క్రి. ఎత్తిపొడుచు, ఎగతాళిచేయు. భార. రీప్య. 1.112. ఉల్లనించు అ.క్రి. వ్యక్తమగు, స్పృహమగు. ఉ.రా. 1.181. ఉల్లనీలు రూ.చూ. ఉల్లనీలు. అ.క్రి. 1. పట్టు, బయలుదేరు. మను. 2.10; 2. సంకోపించు; 3. ఒప్పు. ఉల్లనీలు రూ. ఉల్లనీలు. అ.క్రి. 1. సంకోపించు.

శృం.నై. 4.40; 2. ఒప్పు. ప్రవాళించు. మార్క. 1.8; 3. పట్టు, కలుగు. భార. 4.19; 4. వికసించు. కాశీ. 1.125; 5. స్పృహమగు, వ్యక్తమగు.

ఉల్లనములాడు చూ. ఉల్లనము.

ఉల్లనించు చూ. ఉల్లనము.

ఉల్లనీలు చూ. ఉల్లనము.

ఉల్లనీలు చూ. ఉల్లనము.

ఉల్లాట' రూ. ఉల్లాట. వి. చీటి, ఖండపత్రిక, రాన్యాదుల పరిమితి, స్వామ్యం మొదలైన వాటిని తెలుపటానికై రాసి ఉంచిన పత్రం.

ప్రో.చూ. క. ఉల్లాట. కచ్చితమైన దర, అదంగులు.

బహుళ: <ఉలి + ఆట. ఏవో రాసిపెట్టి ఉంచిన రాటాటుముక్క.

ఉల్లాటరెగులు వి. రాటాటు రెగులు. కొన్న మొ. వాటి రెగులు; లేక ఆటల రెగులు కావచ్చు.

ఉల్లాట' వి. బంగారం పరీక్షచేసి నికరం నిర్ణయించటం.

ప్రో.చూ. క. ఉల్లాట. నికరం.

ఉల్లాట(జేవ) (-చే(వ) ప్రో.చూ. ఉల్లంచేప. వి. ఒకరకం చేప.

ఉల్లాటరెగులు చూ. ఉల్లాట'.

ఉల్లాము' వి. ఉల్లంకిపిట్ట.

క. ఉల్లాల్, ఉల్లాన్, ఉల్లు. (Gallina gome-dia); మ. ఉల్లి.

<మూ.ద.ద్రా. *ఉల్-.

ఉల్లాముపిట్ట వి. ఉల్లంకిపిట్ట.

ఉల్లాము' వి. 1. చెరువు మొ. జలాశయాలలో గట్టపెంబడి, అరగాడిలోను ఏర్పడిన చిన్న పడియ; 2. చేపలు వచ్చి చేరటానికి తప్పిన గుంట.

'ఉల్లంచేపలు ఈ గుంటల్లో కొరకటాన్నిబట్టి ఈ పేరు వచ్చిఉండవచ్చు.

ఉల్లాముపిట్ట చూ. ఉల్లాము'.

ఉల్లారబోయే స.క్రి. కుమ్మరించు.

ఉల్లారము రూ.చూ. ఉలవరము'. వి. 1. ముదుగుకాల్య; 2. ముదుగు పారుదలచే సారవంతమైన భూమి.

ఉల్లారి చూ. ఆరె. వి. కలుపు తియ్యటానికి, కొయ్యముక్కకు ఇనపచువ్వ అమర్చి చేసిన పనిముట్టు.

క. హుల్లు, ఉల్లు. కలుపు, గడ్డి, కనపు.

బహుళ: <క. ఉల్లు + ఆరె. కలుపు తీసే పనిముట్టు.

ఉల్లార' ప్రో.చూ. ఉల్లార. వి. 1. గుర్రపు జీసుమీది వరుపు. కా. 6.224; పరమ. 8.228 ప. ; 2. జాలరు, అంచు. ఆము. 4.35.

ప్రా. ఉల్లారయ. పూసలతో చేసిన ఒక రకం ఆభరణం; పా. ఉల్లార. గొప్ప, శక్తిమంతమైన, శ్రేష్ఠమైన, మేలైన, పెద్దదైన.

క. ఉల్లార, ఉల్లార, కూర్చోటానికి పనికొచ్చే రంగు రంగుల మెత్తని పదపు.

<క. ఉల్లార.

ఉల్లార' చూ. ఉలి'.

ఉల్లారేయ చూ. ఉలి'

ఉల్లి వి. 1. నీచల్లి, వెల్లుల్లి (Allium cepa). చార.అను. 3.189, మార్క. 3.203.

క. ఉల్లి. ఉల్లిగడ్డ, దుంప, మ. ఉల్లి, ఉల్లి. వెల్లుల్లి; క. ఉల్లి. ఉల్లిగడ్డ, వెల్లుల్లి; ఉల్లి-వి-పూటు/-పూటు. వెల్లుల్లి, నీచల్లి; ఉరుల్లి. ఉల్లిగడ్డ; మ. ఉల్లి. ఉల్లిగడ్డ, వెల్లుల్లి; కొద, ఉల్లియ, వెల్లుల్లి; కోట. ఉల్లియ, ఉల్లిగడ్డ; గోం. ఉల్లి; కువి. ఉల్లి; వెల్లుడల్లి వెల్లుల్లి; పల్లి. ఉల్లి. వెల్లుల్లి; కొలా. ఉల్లి. ఉల్లిగడ్డ.

<మూ.ద్రా. *ఉల్లి-.

ఉల్లికోడి వి. ఉల్లిమొక్కలోనుంచి బయలుదేరి చివర వెళ్లని పువ్వు పూసే పొడుగాటి కాద. ఉల్లికోడు వి. ఉల్లి తెగులు, ఉల్లి ఆకులకు పక్షి ఒకరకం తెగులు. ఉల్లిగడ్డ వి. ఉల్లిపాయ. ఉల్లిపాయ వి. 1. ఉల్లిగడ్డ; 2. ఉల్లిగడ్డలోని చిన్న పాయ. ఉల్లిపొర వి. ఉల్లిగడ్డమీది పల్చని పొర. ఉల్లిపొరకాగితము వి. ఉల్లిపొరవంటి పల్చని కాగితం. ఉల్లి మల్లి వి. ఉల్లికి మల్లికి వ్యత్యాసం తెలిపే వానన. ఉల్లిమొక్క వి. ఉల్లితెగులు.

ఉల్లిక వి. నరికండ్లపాము.

ఉల్లికుప్పగడ్డము వి. ఒకరకం చేప.

ఉల్లికుట్టు దూ.చూ. ఉల్లకుట్టు, విఠ. ఎత్తిపొడుపు. చార.ఉద్యో. 2.242; వి. ఎత్తిపొడుపుమాట. చార.గాంధి. 3.20.

ఉల్లికోడి చూ. ఉల్లి.

ఉల్లికోడు చూ. ఉల్లి.

ఉల్లిగడ్డ చూ. ఉల్లి.

ఉల్లింకాయ పో.చూ. ఉల్లాము. వి. పెద్ద ఉల్లింకపిట్ట.

ఉల్లిడి దూ.చూ. ఉల్లట. వి. 1. మేలుకట్టు; 2. నవారి, మేనా.

ఉల్లిండ్ర దూ.చూ. ఇల్లింద. వి. ఒకరకం కంచెచెట్టు (Diospyras capitata).

ఉల్లిపాయ చూ. ఉల్లి.

ఉల్లిపావని వి. ఒకరకం పొడలపాము.

ఉల్లిపాపాణము దూ.చూ. ఇలిపాపాణము. వి. సొవీరం, ఒకరకం విషవదార్దం, ఉల్లిలాగా తెల్లగా ఉండే వినిజ వదార్దం.

పో.చూ. క. శంఖపాదాణ, శంఖవన్యం.

ఉల్లిపొర చూ. ఉల్లి.

ఉల్లిపొరకాగితము చూ. ఉల్లి.

ఉల్లిమల్లి చూ. ఉల్లి.

ఉల్లిమొక్క చూ. ఉల్లి.

ఉల్లికైక్క దూ. ఉల్లికైక్క. పో.చూ. ముళక్క. వి. అబద్ధం, ఉళక్క.

ఉల్లిారుగా పో.చూ. ఉరులు. విఠ. వదులువదులుగా.

ఉల్లి వి. అప్పం అడుగుచెక్కు.

క. ఉలర్. ఎందు, వాడిపోవు, మాడు; మ. ఉలరుక. ఎందు; ఉలర్ చ్చ. ఎండటం; ఉలర్ త్తుక, ఉలర్ కుక్క. ఎందు.

ఉల్లిక్కమాటలు చూ. ఉల్లికైక్క. వి. అబద్ధాలు.

ఉల్లిడ' దూ.చూ. ఉల్లట. వి. 1. మేలుకట్టు, వితానము. మను. 5.71, అము. 6.180, ముకుంద. 3.281; 2 నవారి,

మేనా.

ఉల్లిడగట్టు అ.గ్రీ. బూజుపట్టు.

ఉల్లిడ' వి. చేనికి కంచె వేసేటప్పుడు ఒక వరస పెద్ద కంట మండలుపాతిన తర్వాత మధ్య నందుల్లో వేసే నన్న ముళ్ళకంప.

ఉల్లిడగట్టు చూ. ఉల్లిడ'.

ఉల్లిడతాడు వి. రాట్నం ఆకులకు చుట్టిన తాడు.

ఉల్లిడతీయ న.గ్రీ. రాట్నం తెండు వైపులా ఉన్న ఆకులను కలుపుతూ తాడు చుట్టు.

ఉల్లిందు దూ.చూ. ఇల్లింద. వి. ఒకరకం చెట్టు.

ఉల్లిపు వి. నట్టిట్టు.

క. ఒల్. లోపలి భాగం; క. ఉల్. లోపలి, లోపలి భాగం; ఉల్పూర్. వట్టం మధ్య భాగం.

ఉల్లిరి దూ.చూ. ఉలవరము'. వి. దుక్కివడను నేల. ద.హం. గా. 6.689, కక. 1069.

ఉల్లి దూ.చూ. ఉలివ'. వి. 1. శబ్దం, ద్వని. వండి.చ. 4.252; 2. కదలిక.

ఉల్లిర వి. భయం.

క. ఒల్సూర్. భయపడు, జంకు; క. ఉల్లిచ్చల్. కష్టం, ఉపద్రవం; మ. ఉలచ్చల్, ఉలచ్చ. కలక.

<క. ఉల్లిచ్చల్. అర్థవివరి.

ఉళక్క దూ.చూ. ముళక్క. వి. అనక్కం, కూనక్కం, కవటం, మోనం. అచ్చ.రా. 6.409.

ఉళి పో.చూ. ఉలి'. వి. ఇనుము.

క. ఉలి. ఉలి, రాళ్లకొట్టే ఉలి.

<క. ఉళి.

ఉళిక్క దూ.చూ. ముళక్క. వి. అనక్కం, కూనక్కం, మాయ. అచ్చ.రా. 6.409.

ఉళిగము దూ.చూ. ఉడిగము. వి. సేవ, దాన్యం. బనవ. 6.640 ప.

ఉళువాయి దూ. ఉలవ', ఉలవాయి. వి. చక్రానికి, ఇరుసుకు మధ్య వేసే ఇనవకట్టు.

క. ఉళువాయ్. ఇనవకట్టు; ఉల్-వాయ్. నోటి లోపలి భాగం, అంగిరి.

<క. ఉళి-వాయ్.

ఉళిక్క దూ.చూ. ముళక్క. వి. అనక్కం, వేళాకోళం, నెవం.

ఉళిగు దూ.చూ. ఉల్లాకు'. వి. చీటి, ఖండ పత్రిక.

ఉళిగుక్క దూ.చూ. ఉల్లిగుక్క. వి. అబద్ధం, ఉళక్క.

ఉవిడ వి. 1. యువతి. చార. ఆది. 4.258; 2. చార్య. ద్వి. సం. 1.374; 3. అందగత్తె. శృం.వై. 4.32.

సం. యువతి-, యువతి. చారిక, యౌవనవతి; ప్రా. జువి, జువై; అ.చూ. జువై, జువతి; కుమా. హం. జొళ; నే. సిం. జొలి. చార్య; ల. జొ, జొవి;

<సం. యువతి-.

ఉవ్వ' వి. పెద్దకళింగ, పృథ్వీశేషం. ఈ చెట్టు పువ్వు పెద్దది గానూ, సువాసనతోనూ ఉంటుంది (Dillenia indica).

క. ఉకా, ఉవా, ఉవాత్తెకు; మ. ఉకమరమ్.

ఉసి³ వి. నంగీకంలో కాళం వేసేటప్పుడు చెబ్బకూ చెబ్బకూ నడుచు చేసే ఒకవిధమైన హస్త విశేషం, నందు, విరామం.

ఉసిపాట వి. తంవాన రాన మొ.వాటి అంగ దూతమైన గానం.

ఉసి⁴ వి. ఉర్వాహం, సహాయం.

క. ఓసి, సంకోషంగా ఉండు, తగి ఉండు; హెసిగె, సంకోషం; త. ఉక, ఉచ, ఉచర్, ఉయర్. పైకెత్తు, సంకోషంగా ఉండు, తృప్తిపొందు ;

ఉసికొయ్య వి. బండికి ఎద్దులు కట్టకుండా ఉన్నప్పుడు బండి నొగను ఎద్దుల మెడపై ఉన్నట్లు ఎత్తి ఉంచడానికి ఉపయోగించే ఉకకొయ్య.

ఉసి⁵ వి. పొడవు.

ఉసికంకి చూ. ఉసి².

ఉసికె దూ.చూ. ఇనుక. వి. ఇనుక.

ఉసికెవేల వి. ఇనుక ఎక్కువగా ఉన్న నేల. ఉసికెపొర వేల వి. ఇనుక, మున్ను పొరలు పొరలుగా కలిసి ఉన్ననేల.

ఉసికెవేల చూ. ఉసికె.

ఉసికెపొరవేల చూ. ఉసికె.

ఉసికొట్టు చూ. ఉసి².

ఉసికొను చూ. ఉసి¹.

ఉసికొయ్య చూ. ఉసి¹.

ఉసికొలుపు చూ. ఉసి¹.

ఉసికొల్పు చూ. ఉసి¹.

ఉసిగొద్ర చూ. ఉసి².

ఉసివడుగు చూ. ఉసి².

ఉసిపాట చూ. ఉసి³.

ఉసిమొన వి. మల్లబండ విశేషం.

పో.చూ. క. ఉసిరు. శక్తి, బలం.

ఉసిరి దూ. అనెరెకె, ఉసిరిక. ఓసిరీ. వి. ఆమలక వృక్షం, ఉసిరిచెట్టు (Phyllanthus emblica).

త. ఉచిల్. ఉసిరిక చెట్టు; కుజ. జూర్. ఉసిరి; కువి. జూల్; పెంగో. పూర్కయర్; మండ. జూర్క; కొండ. ఉసికయర్, సూరిక్కయను, సురికయర్; కొలా. ఉసుర్కూ.

ఉసిరికాయ దూ. ఉసిరికాయ. వి. ఉసిరికాయ. దశా. 6.15.

ఉసిరిక దూ.చూ. ఉసిరి. వి. ఆమలకీ వృక్షం. ఉ.రా. 5.288.

ఉసిరికకాయ దూ.చూ. ఉసిరికాయ. వి. ఉసిరిక చెట్టు కాయ. కాశీ. 5.167.

ఉసిరికకాయ చూ. ఉసిరిక.

ఉసిరికాయ చూ. ఉసిరి.

ఉసిరిపోవు చూ. ఉసిపోవు. అ.క్రి. తప్పించుకొనిపోవు. పండి. ౪. 1.441.

ఉసిళ్లు దూ.చూ. ఇనుళ్లు. వి. రెక్కచెదలు.

ఉసిపోవు అ.క్రి. ద్వర్గమగు, తప్పిపోవు, గురితప్ప. కకుత్స్థ. 4.57.

క. హుసి. గురితప్పిన చెబ్బ. అపమర్దకు.

<ఉసి+పోవు.

ఉనుక దూ.చూ. ఇనుక. వి. ఇనుక. ద్వి.హరిశ్చ. ఉ. 1319.

క. ఉసుకు, ఉసుకు, ఉసిగె, ఉసబు, ఉసుపు, ఉసుబు, ఉసుపు. ఇనుక; గోండి. ఉసాక, ఉసక; కొట, ఉసాక, ఉసక.

ఉనుగు చూ. ఉనుము. అ.క్రి. నలుగు, ఒరపిడినొందు. పండి. ౪. పురా. 104 పం.

క. ఉసికు, ఉసిగు, ఉనుకు, హెసకు, హెసగు, ఓసగు, నలుపు, ఉపు, కదలింపు, దుద్దు, రాపిడివల్ల నివృ ప్తంపు, కొట్టు; హెసె; క. ఓచి. కదిలింపు, ఉపు, విరుచు. ఉనుము. న.క్రి. 1. గురుచు, తొంగింపు. పాండు. 3.196; 2. ఉరుకు. పాండు. 5.41; 3. పులుము, నులుము. పాండు. 5.224.

గోం. ఉనుమానా, ఉనుమి, ఉనుమ్మా. గుడ్డతో కురుచు; ఉసానా, ఉసి, ఉసాక. ఆవశేధతో అలుకు, కన్నీళ్లు కార్చు; కువి. ఉస్సె. పులుముకొను; ఉస్సె. అలుకు; పర్తి. గద. ఒల్లా. ఉయ్కో. దుద్దు; కొలా. ఉసిమి, కురుచు, పూయ, ఉస్మికో; మాల్తో. నుసగె. దుద్దు, కుద్రపరచు.

<మూ.మ.ద్రా. ఉన్-.

ఉనురేనురు చూ. ఉనురు¹.

ఉనురు¹ దూ.చూ. ఉనురు. అవ్య. తాపంలో వచ్చే నిశ్వాస ద్వనికి అనుకరణం. సారంగ. 2.147.

ఉనురేనురు దూ. ఉనురునురు. అవ్య. తాపంలో వచ్చే నిశ్వాస ద్వనికి అనుకరణం. హంస. 4.118. క. అనురునురు. అలనట, గ్లావి. ఉనురుమేను అ.క్రి. దాద పడు, శోకింపు. ఉనురునురు దూ.చూ. ఉనురునురు. అవ్య. తాపంలోవచ్చే నిశ్వాసద్వనికి అనుకరణం. తక. 3.200.

ఉనురు² దూ. ఉనుటు. వి. 1. ఉపిరి, ప్రాణం, ఆయువు. దార.శల్య. 2.56, వసు. 4.47, అం.దా. 1.61; 2. ప్రాణజ్ఞానంవలన దుష్టలం. తక. 2.114, వేమన. 1.46, ద్వి.సారంగ. 31 పు. 9 పం.; 3. శిశ్నం.

క. ఉసలు, ఉసురు. ఉపిరి, ప్రాణం; ఉసిర్, ఉసుర్. ఉపిరి పీల్చు, మాట్లాడు, పలుకు, చెప్పు; ఉసిర్. వి. ఉపిరి, ప్రాణం, ఉపిరి పీల్చుం; ఉసిరు. ఉపిరి, బలం, శక్తి; తు. ఉసురు, ఉసులు. ఉపిరి; త. ఉయిర్. స్పృహవచ్చు, తెలివవచ్చు; ప్రాణం, అత్త. ఉచిర్. ప్రాణం. ఉయి. నివసించు, ఉండు, రక్షించబడు; ఉయిర్. ప్రాణం, అత్త, జీవి; మ. ఉయిర్. నివసించు, ఉండు, తప్పించుకొను; ఉసిర్. ప్రాణం, ఉపిరి; ఉయిర్ కక్. బ్రతుకు, పునరుద్ధరించు; ఉయిర్పు. ప్రాణం, పునరుద్ధీవనం; కువి. ఉకురి. ఉపిరి. శ్వాస; కురు. ఉజ్జో. జీవించు; మాల్తో. ఉయి. జీవించు.

<మూ.ద్రా*. ఉన్-/*ఉయ్-.

ఉనురుకొను దూ. ఉనురుకొను. అ.క్రి. పెరుగు, వర్ధిల్లు, బలం పుంజుకొను. కాశీ. 3.28. ఉనురుపుచ్చకొను న.క్రి. నొప్పించు, బాదించు. ఉనురుపోసికొను దూ. ఉనురుపోసు కొను. న.క్రి. నొప్పించు, బాదించు. ఉనురుపోసుకొను దూ. ఉనురుపోసికొను. న.క్రి. నొప్పించు, బాదించు.

ఉనురుకొను చూ. ఉనురు².
 ఉనురుభావా రూ చూ. అహూర్భావా. వి. పీర్ల చాడడి.
 ఉనురుపుచ్చకొను చూ. ఉనురు².
 ఉనురుపోపికొను చూ. ఉనురు².
 ఉనురుపోనుకొను చూ. ఉనురు².
 ఉనురుమను చూ. ఉనురు¹.
 ఉనురునురు చూ. ఉనురు¹.
 ఉనులు రూ.చూ. ఉనురు². వి. 1. ప్రాణం. ఆం.రా. 1.61 ;
 2. మనఃశోభంవల్ల కల్గిన దుష్టులం. భక. 1.114.
 ఉనులుకొను రూ. ఉనురుకొను. అ.గ్రీ. పర్తిల్లు, వృద్ధి
 పొందు. కాశీ. 3.23.
 ఉనులుకొను చూ. ఉనులు.
 ఉనులయవ చూ. ఉనులు¹.
 ఉనులు¹ రూ. ఉనలా, ఉనుపు. చూ. ఎనరిక. వి. ఆను
 కూల్యం, వీలు. ఉ.హ. 3.80 ; విజ. అనుహలం.
 ఉనులయవ విజ. మేలైన, తేలికైన, ఉనులుగానుండు
 అ.గ్రీ. బాగుగానుండు, మేలగు. ఉనులుచేయు అ.గ్రీ. ఓలు
 చేయు, నులుపుచేయు.
 ఉనులు² చూ. ఉనీ². వి. కొలక, పరిమాణం.
 ఉనులుగానుండు చూ. ఉనులు¹.
 ఉనులుచేయు చూ. ఉనులు¹.
 ఉనుళ్లు రూ.చూ. ఇనుళ్లు. వి. రెక్కచీమలు, రెక్కచెడలు.
 ఉనువు రూ.చూ. ఉనులు¹. వి. తేలిక, నులుపు.
 ఉనురను చూ. ఉనురు.
 ఉనురు రూ.చూ. ఉనురు. ఆవ్య. రావంరోవచ్చే నిశ్వాస
 ద్వనికి అనుకరణం. రస. 2.92.
 ఉనురను రూ.చూ. ఉనురును. అ.గ్రీ. నిట్టూర్పు.
 ఉన్నెరాయి చూ. ఇనుక. వి. కట్టుబడిరాయి.
 ఉన్నెరు రూ. పస్తాదు. వి. 1. కనకత్తు నేర్పేవాడు ; 2.
 ఉపాధ్యాయుడు, యజమాని ; 3. మొనగాడు.
 హం.ఉ. ఉస్తాద్. గురువు, ఉపాధ్యాయుడు.
 < ఉ. ఉస్తాద్.

ఉస్త్రీ వి. అనరా, తోడు, సహాయం.
 ఉస్త్రే రూ.చూ. ఉచ్చింత. వి. ఉచ్చింతచెట్టు. హంస. 4.10.
 ఉస్త్రేకాయ వి. ఉచ్చింతకాయ. ఉస్త్రేవరుగు రూ.చూ.
 ఉచ్చింతవరుగు.
 ఉస్త్రేకాయ చూ. ఉస్త్రే.
 ఉస్త్రేవరుగు చూ. ఉస్త్రే.
 ఉస్త్రు రూ.చూ. ఉస్త్రులు. అవ్య. రావంరో వచ్చే నిశ్వాస
 ద్వనికి అనుకరణం, నిట్టూర్పు. పీర్ల. 7.154.
 ఉస్త్రురనిపించు చూ. ఉస్త్రురు.
 ఉస్త్రురను చూ. ఉస్త్రురు.
 ఉస్త్రురనురుచు చూ. ఉస్త్రురు.
 ఉస్త్రురనురు చూ. ఉస్త్రురు.
 ఉస్త్రురు రూ. ఉనురు¹, ఉనురు, ఉస్త్రు. ఆవ్య. రావంరో
 వచ్చే నిశ్వాస ద్వనికి అనుకరణం, నిట్టూర్పు. అని. 1.83.
 క. ఉనురు, ఉనురు, ఉనురు. ద్వనించు. వలుకు,
 చెప్పు ; రు. ఉనురు, ఉనులు. శ్వాస, ఉపిరి ; క.
 ఉయిరు, గట్టిగా ఉపిరిపీల్చు ; మ. ఉయిరు, ఉనురు.
 ప్రాణం, శ్వాస.
 ఉస్త్రురనిపించు 'ఉస్త్రురను'యొక్క ప్రే. అ.గ్రీ. బాధ
 పెట్టు, నిట్టూర్పునట్లుచేయు. ఉస్త్రురను రూ. ఉనురును.
 అ.గ్రీ. దుఃఖించు, నిట్టూర్పు. ఉస్త్రురనురుచు అవ్య.
 రావంరోవచ్చే నిశ్వాసద్వనికి అనుకరణం. ఉస్త్రురనురు
 రావంరోవచ్చే నిశ్వాసద్వనికి అనుకరణం. పరమ. 3.148.
 ఉమకు రూ.చూ. హుక్కు. వి. గడ్డగోరు.
 ఉమహూ వి. 1. చరికి వడితేటవ్వుడు చేసే ద్వన్యనుకరణం.
 దాగ. 10 పూ. 900 ; 2. 'వద్దు' అని నిరాకరించడానికి
 చేసే ద్వని.
 క. ఉమహూ, ఉమూ. చరికి వడితేటవ్వుడు చేసే
 ద్వన్యనుకరణం.
 ఉమ్మ వి. 1. ఉండేటవ్వుడు వచ్చే ద్వన్యనుకరణం. కాశీ.
 6.228, పాండు. 3.12 ; 2. నిట్టూర్పు. కాశీ. 5.65.

ఉ

ఈ అవ్య. తెలుగు వర్ణమాలలో ఆరో వర్ణం. సంవృతమై కాల
 వ్యేతరమైన ఓష్ఠ్య దీర్ఘ స్వరం ; అన్ని ద్రావిడ భాషల్లోనూ
 ఉంది.
 ఈ అవ్య. 1. కథాది శ్రవణ సమయాన శ్రోత వింటున్నట్లు
 రెలిపే ద్వని ; 2. అంగీకార సూచకం ; 3. ఆశ్చర్య
 ప్రకాశన సూచకం ; 4. ప్రశ్నార్థకం.
 ప్రా.చూ. క. ఉమ్. కోప సూచకం ; ఉమ్. బాధా
 సూచకం ; హూమ్. సంశయ కోపాదులను తెలియ
 చేస్తుంది ; తు. ఉ. ఆ కర్పాత ; ఉమ్మోట్టుని. ఈ

కొట్టటం ; ఈ, కథలు వివేటవ్వుడు ఈకొట్టటం ; క.
 ఉమ్-కూట్టు, ఉమ్-కొట్టు. కథ చెప్పేటవ్వుడు ఈ
 కొట్టటం ; ఉమ్కొట్టు ; గో. ఉక్తా ;
 సం. ఉ. కోపాదులను సూచిస్తుంది. అక్షనుజ్ఞాది
 సూచకం ; హూమ్, ఉమ్. ఆశ్చర్యదులను సూచిస్తుంది.
 ఈకొట్టు అ.గ్రీ. ఈ అను. ఉండరా. 3.4 ; ప.గ్రీ.
 ఈ అనుచు విను ; వి. కోపాది సూచకంగా ఈ అనటం.
 ఉండరా. 6.15. ఈకొను ప.గ్రీ. 1. అంగీకరించు, నమ్మ
 విందు. బాధ, ఉద్వేగ. 3.331 ; 2. కథాదులు ఈ అంటూ

ఎను, కాశీ. 7.178; అ.క్రి. ఈ. అను. పాఠ్య. 6.2.
ఈశ(తువ్వు) రూ.చూ. కాశ. వి. వాకురుచెట్టు (Carissa carandas).

ఈశవబొడ్డు వి. ఒకానొక మంచాకు చెట్టు.

ఈశరగుంజ రూ.చూ. ఈశరగుంజ. వి. 1. సరిగూలం;
2. సరిచేసేటప్పుడు ఉన్న పడుగులో చివర ఎక్కించిన కర్ర; 3. దోనెను దిగించడానికి నేలలో పాతన కొయ్య.

ఈశరకాదు వి. సరిరాదు. సరిచేయటానికి రాపిన ఉన్న పడుగును గూటాలకు దిగించేరాదు.

ఈశరరాయి వి. దోనెరాయి.

ఈశు రూ.చూ. హుక్కు. వి. గడ్డగోడు, కొక్కెం.

ఈశుగడె వి. 1. కలుపు రెక్కల్లో ఒక రానివి దిగించిన పంగలకొయ్య; 2. అడ్డగడియ.

ఈశుగడె చూ. ఈశు.

ఈశ్వాది పో.చూ. ఈశు. వి. మైనం పూసిన వడి (దీని మధ్య అందు పోగులు దూగుస్తారు).

ఈశ్ కి రూ.చూ. ఈముక. వి. రాన్వాదులపై పొట్టు లేక పొట్టు. అం.రా. 2.239.

ఈశదంపు వి. 1. వ్యర్థప్రయానం; 2. వ్యర్థప్రసంగం;
3. దియ్యం చెయ్యటానికై దాన్యం దంపి ఈశను కొలగించటం. ఈశదంపుపాట వి. 1. వద్ద దంచేటప్పుడు కాలక్షేపానికి ప్రియ పాడే పాట; 2. అర్థంచేసి వాగా దంబరం. ఈశపొట్టు వి. ప్యర్థ ప్రసంగం. ఈశబట్టి రూ. ఉనుకబట్టి. వి. పొట్టుబట్టి. ఈశబంతి వి. 1. ఈశపంతి రేకులుగల బంతిచెట్టు; 2. పోకబంతి.

ఈశో చూ. ఈగు. వి. ఈగులాట. దుక్కా. 3.154.

ఈశదంపు చూ. ఈశ్.

ఈశదంపుపాట చూ. ఈశ్.

ఈశపొట్టు చూ. ఈశ్.

ఈశబట్టి చూ. ఈశ్.

ఈశబంతి చూ. ఈశ్.

ఈశర వి. 1. సంతోషాదులు కలిగినప్పుడు చేసే హుంకారం. బనవ. 5.481 పం.; 2. అనందంతో శిశువులు 'ఈశ, ఈశ' అనే కొక్కువలుకు. సిం.ద్యా. 3.45.

పో.చూ. క. హుంకార. అనహ్యన్ని తెలిపే ద్వని, పిరులు చేసే హుంకృతి; క. ఉక్కారం, ఉజ్జారం, సంక్షోభనూచక హుంకారం, అమ్మనే ద్వని; హుంకారం, ఉంకారం;

సం. ప్రా. హుంకార-. సంతోషాదులు కలిగినప్పుడు చేసే హుంకారం.

<సం. హుంకార-.

ఈశరలిచ్చు అ.క్రి. శిశువులు అనందంతో ఈశ ఈశ అని ద్వనిచేయు. బో.ప. 7.176. ఈశరలుగొట్టు ఈశరలు + కొట్టు; అ.క్రి. 1. అన్యస్త ద్వనిచేయు. బనవ. 7.828 పం. ఈశరలువెట్టు ఈశర(లు) + వెట్టు. అ.క్రి. ఈశర లిచ్చు, హుంకరించు. బనవ. 5.481 పం.

ఈశరలిచ్చు చూ. ఈశర.

ఈశరలుగొట్టు చూ. ఈశర.

ఈశరలువెట్టు చూ. ఈశర.

ఈశించు చూ. ఈశు.

ఈశు అ.క్రి. ఉంకించు, పూను. దా.రా.నుం. 3; వి. పూనిక, ప్రయత్నం. దా.రా. యు. 280, దాగ. 10.4.486.

పో.చూ. క. ఉంకిను. ఆలోచించు, పరిశీలించు; ఉన్నిను. ఆలోచించు; త. ఉక్కమ్. ప్రయత్నం, వట్టుదల, బలం, నిశ్చయం, ఉక్కు. ప్రయత్నించు, ఆలోచించు; వి. వట్టుదల. పో.చూ. ఉన్ను. ఆలోచించు; వి. ప్రయత్నం; ఉక్కల్. స్థిరనిశ్చయం; మ. ఉక్కు. బలం, పూనిక; పో.చూ. ఉన్నుక. ఆలోచించు; పో.చూ. కేట. తాద. ఉన్యే-, ఉన్యే. ఆలోచించు; కువి. ఒన్ ప. ఉత్తేరించు; పర్తి. ఉకిప్-, ఉకిత్. ఈగించు.

<మూ.ప్రా. *ఈస్- / *ఉస్-; *ఈల్- / *ఉల్-; *ఉస్- < *ఉస్-.

ఈశించు రూ. ఉంకించు. అ.క్రి. ఉత్పాించు, పూను. దా.ర. కర్త. 3.180, ప్రబంధ. 288; న.క్రి. కదలించు, పరిశోధింపు, పాఠికలు గిలకరించు. ఈశువ! రూ. ఉంకువ! వి. 1. పూనిక, ప్రయత్నం. వేంక. వంచ. 2.13; రామా. 5.7; 2. మూడు, పర్యాయం.

ఈశువ! చూ. ఈశు.

ఈశువగు ఈశువ! + అగు. అ.క్రి. ప్రయత్నించు, పూను. దా.రా. నుం. 26. ఈశువలుగొను ఈశువలు + కొను. అ.క్రి. నెలకొను, స్థిరపడు. దా.రా. యు. 686.

ఈశువ! చూ. ఉనికి. వి. ఆశ్రయం, ఆదారం. దా.రా. నుం. 26.

ఈశువగు చూ. ఈశువ!.

ఈశువలుగొను చూ. ఈశువ!.

ఈశొట్టు చూ. ఈశు.

ఈశొను చూ. ఈశు.

ఈశొగు చూ. ఈశు.

ఈశొమ చూ. ఈశు.

ఈశొయ్యోడు చూ. ఈశు.

ఈశు రూ. ఈశు; పో.చూ. ఈగు. అ.క్రి. 1. అంకో శించు, వెనుకకు ముందుకు చలించు. దా.ర. ఆర. 4.188; 2. కదలు. కాశీ. 1.188; 3. చలించు. వేంక. వంచ. 1.876.

పో.చూ. క. తూగు. ఉంగటం, చలించటం; తూంకు. పో.చూ. కు. తూకున, తూంకుని. ఈగు, తూగు. తూకుయని, తూంకుయని. వేలాడగట్టు; క. ఉంకు. ఈగు; ఉవల్. ముందుకూ వెనుకకూ కదలు; ఉవ లాటు, ఉవలాట్టు, ఉంగటం; ఉవలాట్టు, ఉక్కు. న.క్రి. ఈశు; ఉయల్. కదలించు; పో.చూ. తూంకు. ఈశు; తుయల్. ఈశు; తుంకు. వేలాడగట్టు; మ. ఉంచలాటుక, ఈగు; పో.చూ. తుక్కుక. వేలాడగట్టు. పో.చూ. తూక్కమ్. వేలాడటం; ఉయ్యాలపండుగ; గోం. ఉమ్- ఈశు; ఉకాడ్, ఉంగ- ఈగు; కువి. ఉమ్మి. ఈగు; పర్తి. ఉంగ- వేలాడు, ఈగు, ఉజ్జ- ఈగు, చలించు; ఉకిప్-, ఉకిత్-. వేలాడడియ,

ఈగిండు ; కొలా. ఊంగెన్, ఊజ్ ఎజ్. ఈగు ; ఊపి, ఈగటం ; నా. ఊంగ్., వేలారటం, ఈగటం ; ఊపి ; గద. ఊమిజ్. ఈగు ; కరు. నుకుర్, చెట్టు గారి. ఈగినట్లు ఈగటం ; మాల్త్. నుక్., ఈగు, ఈపు. కదల్పు ; నుక్. కదల్పు.

<మూ.ద్రా. *ఈయ్-క్య/ఈయ్.

ఈ(గాడు) య. ఈవారు. అ.క్రి. ఈగు, అల్లాడు. చిత్ర. దా. 3.86. ఈ(గిండు). న.క్రి. కదల్పు, ఈపు. ఈ(గియారు) అ.క్రి. నంచరించు, కదలిపోవు. యో. 3.11. ఈ(గుదల) వి. ఈపు, ఆంబోళన. ఈ(గులాట) ఈ(గు(లు)+ఆట. వి. 1. ఈగులాటం, ఆంబోళనం ; 2. నందిగస్తతి. ఈ(గు) లాడు ఈ(గు(లు)+ఆడు. అ.క్రి. ఈగాడు. పీడి. 50.

ఈ(గుదల) య. ఈగు.

ఈ(గులాట) య. ఈగు.

ఈ(గులాడు) య. ఈగు..

ఈచ య.చూ. ఈచ. వి. 1. కదురు ; 2. ఏకు తయారు చెయ్యటానికి ఉపయోగించే స్తంభ ; 3. రాట తిరగటానికి ఆధారమైన ఇరుసు ; 4. కండెనూలు చుట్టే కొన్నంటు ముక్క ; 5. మగ్గం గుంటలో పావుచెక్కల దిగింపుకు వేసిన అడ్డపల్ల ; 6. నాదెలో పేకదారం కండె గుచ్చే ఇనపపల్ల.

ఈచకట్టు వి. నీమెంటు పోతకు నిర్మించిన మూస. ఈచకమ్మి వి. నన్నటి వెత్తంమాదిరి కమ్మి. ఈచతిరుగుడు వి. వరి, కొన్న మొదలైనవాటి ఎన్ను తెల్లబడి ఎండిపోవటం. ఈచతీరు వి. వరితెగులు. ఈచతెవులు వి. వరి, కొన్న మొ. వాటికి పట్టే తెగులు. ఈచపిప్పి వి. వరి, కొన్న మొ. వైర్లకు పట్టే తెగులు. ఈచవుల్లి వి. నూలుకండె చుట్టే కొన్న దంటుముక్క, కదురు. ఈచపొట్ట వి. విప్పారని వెన్ను.

ఈచకట్టు య. ఈచ.

ఈచకమ్మి య. ఈచ.

ఈచతిరుగుడు య. ఈచ.

ఈచతీరు య. ఈచ.

ఈచతెవులు య. ఈచ.

ఈచపిప్పి య. ఈచ.

ఈచవుల్లి య. ఈచ.

ఈచపొట్ట య. ఈచ.

ఈచు య. ఈడు, అ.క్రి. వ్యాధిచేరి తలవెంట్రుకలు రాలు.

క. ఉరిచు. వైకోలు ఒలుచు, వండ్లు మొ. వాటి కొట్ట దీయ, వదులుచేయు, చొచ్చు, గుచ్చుకొను ; త. ఉకు. (ఈకలు, వెంట్రుకలు మొ.) రాలు ; ఊచు, ఊయ్. నాళనమగు. శిథిలమగు ; మ. ఈక్క. బొచ్చు, రాలు ; కోట. ఉచ్. ఒలికించు, ఒలుకు ; కొద. ఉచ్. (మురికినీరు) పారబోయు ; వర్తి. ఉయ్. (వెంట్రుకలు మొ.) రాలు.

ఈజ య.చూ. ఈజా. వి. ఒక విధమైన పాత్ర.

ఈజా య. ఈజ. పో.చూ. కూజా. వి. ఒక విధమైన పాత్ర, మరచెంబు.

ఈజి య. ఈజ. 1. గూళి, చేపలుపట్టే ఈజ ; 2. చిన్న కోడిపిల్లల్ని కప్పిపెట్టే గూడు.

ఈజర య. ఈజ, ఈన వి. 1. తృణ విశేషం, ఇవీక.

రామా. 5.68 ; 2. కొన్నకాడ ; 3. ఇనుము మొ. వాటి కమ్మి ; 4. బాణంగా ఉపయోగించుకోటానికి చెక్కిన పెదరు కోల ; 5. పరటిమాట ; 6. బండికి కట్టిన నన్నటి కొంగు.

ఓ. ఊచి, ఊచిపూట్లు. పీపుర్ల రూపానికి పనికివచ్చే తృణ విశేషం ; త. ఊచి. పమిను, నన్నన, కొద్దిపాటి మందం, తెలివ, గంబం ;

పో.చూ. ఇం. సూచా. కర.

ఈచకండె. వి. నూలు చుట్టిన కొన్నకాడ. కర. 2.423. ఈచకాలు వి. ఈచబోయిన వాలు, వ్యాధిచే ఎంచిన నన్నబద్ధ వాలు. ఈచకోత వి. చాలమందిని ఒకే మాట అతిమోరంగా కోసివేయటం, సంహార హత్య (అర్థవిపరి). ఈచచెయ్యి వి. ఈచబోయిన చెయ్యి. ఈచ పట్టు అ.క్రి. చేపపట్టు. ఈచవడు అ.క్రి. 1. కృశించు, నిస్సారమగు, ఈచవలె నన్ననగు, దాను. 2.18 ; 2. ఈచ కలవెయగు. దాను. 2.18. ఈచపోవు అ.క్రి. 1. కృశించు, క్షీణించు. దల్లా. 4 ; 2. పిలకగు, చిక్కిపోవు ; 3. ఈచుకపోవు ; (వశవలను) గర్భపారమగు ; 4. వశవ వట్టిపోవు ; 5. చెట్లు వాపుదుగు. ఈచదీయ్యము వి. గుడ్డలో పెట్టి కొన్నకరతో కొట్టగా రాలిన లేత కొన్నలు, పాల కొన్నలు. రామలింగ. 85. ఈచముట్టు క్రి.విణ. హర్తిగా, నిశ్శేషంగా. దార. విరా. 3.120, కర. 2.261. ఈచ ముట్టుగొను ఈచముట్టు+కొను ; అ.క్రి. నిశ్శేషంగా చంపు, చంపు. దార.శల్క. 1.28.

ఈచకండె య. ఈచ.

ఈచకాలు య. ఈచ.

ఈచకోత య. ఈచ.

ఈచచెయ్యి య. ఈచ.

ఈచపట్టు య. ఈచ.

ఈచవడు య. ఈచ.

ఈచపోవు య. ఈచ.

ఈచదీయ్యము య. ఈచ.

ఈచముట్టు య. ఈచ.

ఈచముట్టుగొను య. ఈచముట్టు.

ఈచు ఈగుయొక్క ప్రే. న.క్రి. 1. ఈగజేయు, ముందుకు వెనుకకు చరింపజేయు. దార.ఆర. 4.138 ; 2. ఆడించు, కదిలించు. ద్వి.హరిశ్చ. 4.1180 ; అ.క్రి. నండేహించు, కొంకు.

పో.చూ. తు. ఒచ్చుని. ఈపు ; ఓడఒచ్చుని. వడవ నడుపు ; త. ఊక్కు. ఈగు, కదలు. ఊచ్చాల్. ఉయ్యాల ; గోం. ఊయానా, ఊయ్ గి, ఊయ్ కా. పంకాలాగు, ఉయ్యాల ఈపు ; వర్తి. ఊచిప, ఊచిల. ఈగు, చరించు, కంపించు ; ఊజ్ ; పో.చూ. ఒల్లా. ఉదుర్చి, ఉదుర్చి. చరించు, కంపించు.

<మూ.ద్రా. *ఈయ్-.

ఈట య. ఈడు² ; య. ఈటు¹. వి. 1. చలమ, నీటిబుగ్గ ట.నం. 7.955 ; 2. సారం. దార.ప్ర. 2.9 ; 3. చేప, బలం. ఆం.దా. 3.50 ; 4. ఈరిన ద్రవం, లేమ (అవకాయ ఈట).

క. ఈటె, నీటిబుగ్గ, ఈటు. ఈచు. పో.చూ. ఒత్తి. ఒత్తిబె ; కు. ఈజ్జాని, ఈసుని. ఈరు ; ఈబె, ఈసెలు. నీటిబుగ్గ ; ఈబె ; పో.చూ. ఒసరుని. ఈరు ; క. ఈటు, ఈటె- ఈట, చెలమ, చెమ్మ ; ఈజ్జు, ఈజ్జె- ; మ. ఈటుక, ఈరు ; ఈజ్జుక, వడపోయ, ఈజ్జక్క. ఈరు ; కొడ. ఈటో, ఈజయి. ఈరు ; కుడ. ఉరవ, ఉరత్. ఈరు. పో.చూ. సూగ. నీటిబుగ్గ, చెలమ, బావి ; కువి. ఈట. నీటిబుగ్గ ; కొలా. ఈగో, ఈరత్. ఈరు ; నా. ఈర.

ఈటకలము వి. సిరాపోసి రాసుకునే కలం, పొంబెన్ పెన్ ; క. ఈజ్జుప్పెనా ; ఈటకల్లు వి. ఒకరకం వడ్లు, రాళ్లవర మొద్దుగాకండి రాన్యం. ఈటకాలవ వి. ఈటనీటి కాలవ. ఈటగట్టు న.క్రి. ఈరబెట్టు. ఈటగడ్డ వి. కొండల మీదనుంచి పారే ఈటనీటికాలువ. ఈటగుమ్మి వి. ఈట నీళ్లగుంట. ఈటవపుడు వి. నీరు పైకి ఉదికివచ్చే చదిలి నేల. ఈటబాలు వి. ఈటనీటికాలవ. ఈటదుబ్బి వి. చెమ్మ వచ్చే కువ్వనేల. ఈటనీరు వి. బుగ్గనుంచి ఈరే నీరు ; క. ఈజ్జునిర్. ఈటబట్టె వి. ఈటనీటికాలవ. ఈటబుద్ధిచెక్క వి. భవన నిర్మాణానికి ఉపయోగించే ఒకరకం మన్నితైన చెనచెక్క. ఈటమెకము వి. వంది. సాం.వి. 4.75. ఈట యొక్క ఈట+ఎత్తు. అ.క్రి. చెమ్మగిలు. ఈటవరై వి. ఈటనీటికాలవ.

ఈటం వి. అధికం, ఎక్కువ.

ఈటకలము చూ. ఈట.

ఈటకల్లు చూ. ఈట.

ఈటకాలవ చూ. ఈట.

ఈటగట్టు చూ. ఈట.

ఈటగడ్డ చూ. ఈట.

ఈటగుంజ పో.చూ. ఈక ? వి. దండెనుమోసే వంగల కొయ్య.

ఈటగుండు పో.చూ. ఈక. వి. దండెదగ్గర వదుగులో దూర్చిన చువ్వ కిందికి జారకుండా దారంకట్టి అవకలకు వేలాడదీసిన రాయి.

ఈటగుమ్మి చూ. ఈట.

ఈటవపుడు చూ. ఈట.

ఈటబాలు చూ. ఈట.

ఈటదుబ్బి చూ. ఈట.

ఈటనీరు చూ. ఈట.

ఈటబట్టె చూ. ఈట.

ఈటబుద్ధిచెక్క చూ. ఈట.

ఈటమెకము చూ. ఈట.

ఈటయొక్క చూ. ఈట.

ఈటవరై చూ. ఈట.

ఈటాకు రూ. ఈటాకు ; పో.చూ. ఈట. వి. నాటు వేళాక వరిపైరుతోపాటు పెరిగే కలుపుమొక్క (Ipomaea repens).

ఈటాడించు చూ. ఈటాడు.

ఈటాడు చూ. ఉట్టాడు, ఈదాడు¹. అ.క్రి. 1. ఈగు, ఈగాడు. బార.విరా. 4.172 ; 2. కొలగు. కేయూర. 2.38 ; 3. అతి

కయించు. వరాహ. 3.127 ; 4. వెనుకకులాగు. తై.రా. 8.78 ; 5. త్వరపడు, వంద్రమించు. మొల్ల. సుం. 238 ; 6. నంచరించు. పొందు. 3.89 ; 7. వడకు, కంపించు. వేంక. వంచ. 3.127.

క. ఈటాటు. తిరుగు, ఈగు ; ఈటు. మద్య. మ. ఈటాటుక. గాలి అలలవరె పోవ ; ఈడు. మద్య.

ఈటాడించు ఈటాడు+ఇంచు². న.క్రి. 1. వడకించు. తై.రా. 7.208 ; విజయ. 2.16 ; 2. ఒడించు.

ఈటి వి. ఒకకాతి కలుపుమొక్క. హంస. 4.10.

పో.చూ. కు. ఇట్టొచ్చ. ఒకరకం మొక్క.

ఈటించు పో.చూ. ఈడు³. అ.క్రి. చెల్లించు, ముఖస్తుతిచేయు, వందించు. వ్య. పెద్దచేయు. అం.రా. 3.124.

ఈటినరం వి. ఏకుబద్ధ కొన(ల)కు కట్టిన జంతువు నరం.

ఈట⁴ రూ.చూ. ఈట. వి. 1. వానచినుకులవల్ల కలిగిన చెమ్మ ; 2. పనిపిల్లల ముద్దివెంటకారే ద్రవం.

ఈటగాలవ వి. మాగాణిమళ్లనుంచి నీళ్ల ఐయటికి పెళ్లే దారి. మరుగుకాలువ.

ఈట⁵ న.క్రి. (వరువులు మొదలైనవి) నీరుతాగు.

క. ఈడు. తిను ; ఈట. తినటం ; కొడ. ఈటో. పీల్చు ; క. ఈట్టు. తినిపించు ; ఈర. పీల్చు, ఉప్పు ; మ. ఈట్టు. తినిపించు ; ఈమ్మక. పీల్చు ; కువి. ఈన్ డ్. తాగు.

<మూ.ద్రా. *ఈడో.

ఈటగాలవ చూ. ఈట¹.

ఈటదాకుడు చూ. ఈడుకోక. వి. అప్రయోజకుడు.

ఈటెపోగు వి. ఈటెనరం.

ఈట్టలం పో.చూ. ఈటాకు. వి. నాటువేళాక వరిపైరుతో పెరిగే కలుపుమొక్క (Ipomaea repens).

ఈట్లాకు రూ.చూ. ఈటాకు.

ఈడ వి. 1. మర్రి మొ. చెట్లకొమ్మలనుంచి కిందకిడిగే వేరు. కెవ. కు.నం. 7.946 ; 2. వేరుపెనగ కొమ్మలకు పట్టి నేలలో పాకుకునే వేరు.

క. ఉడె. బిలల్, బిలలు, బిలల్, బిలుల్. మర్రి మొ. చాలి ఈడ ; పో.చూ. కు. బూరు, బూళు. ఈడ, తిగ ; క. విలుతు. ఏడో, ఏట్టు. మర్రిఈడ ; మ. విలుతు. ఈడ.

<ఈడు. కిందపడు.

ఈడగొట్ట చూ. ఈడు.

ఈడతీయ చూ. ఈడు.

ఈడవిబాడు చూ. ఈడు. అ.క్రి. 1. పారిపోవ. ఉ.హ. 6.289 ; 2. కొలగిపోవ. చంద్రా. 4.96.

ఈడదమ్మ చూ. ఈడు.

ఈడదీయ చూ. ఈడు.

ఈడపీకు చూ. ఈడు.

ఈడపెరుకు చూ. ఈడు.

ఈడబీకు చూ. ఈడు.

ఈడదెలుకు చూ. ఈడు.

ఈడాడు¹ రూ.చూ. ఈటాడు. అ.క్రి. కంపమొందు, వణకు,

విప్రు, ఒలుచు; కోలు కీయటం; దుహ, దుహి-. ఒరిచి
కోలుకీయ; దుహ్న, దుహ్న-. కార్చి కోలుకీయ; కువి.
హుల్. విప్రు, ఒలుచు; పర్చి, ఉద్భవ్, ఉద్భవ్.
పోగుచేయు; కొలా, ఉద్భ, విప్రు; కురు, ఒడక్,
ఒడక్. చెట్టుపట్ట; మార్చి, ఒడుక్. చెట్టుపట్ట, ఉక్,
కోలు, పోలును; ఒడ్యే, ఒలుచు, బయలు వరచు,
పారకోలు.

<మూ.ద్రా. *ఉడ-.

ఉడుదోక చూ. ఉడు.

ఉడుదోకలోడు చూ. ఉడు.

ఉడు(దెగులు చూ. ఉడు.

ఉడుప్! చూ. ఉను! య. ఉడుప్!, ఉడుప్, ఉడుప్.

వి. (వరి) నాటు.

క. ఉడ్డు. నిలచుక్కుకోవటం, ఆధారపడటం, ఆధార
మగు, స్థిరంగా నాటుకొను.

ఉడుపుపొలము వి. (వరి) నాటువేసిన పొలం. ఉడుపు
మడి వి. (వరి) నాటువేసిన మడి.

ఉడుప్! య. ఉడుపు, ఉడుప్. చూ. ఉడు. వి. 1. వగల
టం, విచ్చిపోవటం. అచలా. 2.71; 2. వేర్పాటు.

ఉడుపుకంకర వి. వేరుగా ఉంచిన నన్నరాతి ముక్క.
ఉడుప్! య.చూ. ఉరుపు. వి. ఉపిరి.
ఉడుప్! పో.చూ. ఉడుపు! వి. పొదరక్షా విశేషం. అం.రా.
2.298.

ఉడుపుకంకర చూ. ఉడుపు.

ఉడుపుపొలము చూ. ఉడుపు!

ఉడుపుబిళ్ల పో.చూ. ఉడుపు! వి. వన్నె కట్టుబడిలో ఈనె
వల్లల వరనకు చివర దిగించిన వెడల్పు బడ్డ.

ఉడుపుమడి చూ. ఉడుపు!

ఉడుబొట్టు చూ. ఉడు.

ఉడుపు య.చూ. ఉడుపు! వి. నాడు నాటటం.

ఉడెత్తు య.చూ. ఉడిత. వి. ఆరుబయట వదుగు చావటానికి
నిలబెట్టే కొయ్య వనిముట్టు.

ఉడెత్తుకాలు వి. నేలమీద ఆనే ఉడెత్తుకొయ్య. ఉడెత్తు
గుది వి. ఉడెత్తు అడ్డవట్టెను తిరుగుదుతో కలిపి కట్టిన తాడు.

ఉడెత్తుకాలు చూ. ఉడెత్తు.

ఉడెత్తుగుది చూ. ఉడెత్తు.

ఉడెపుగెత్తె చూ. ఉడెము!

ఉడెము! య.చూ. ఉడిగము. వి. పరిచర్య, సేవ, వెట్టి
చాకిరి. కళా. 8.142.

ఉడెపుగెత్తె వి. సేవకురాలు, చాసి. కళా. 8.142.

ఉడెము! వి. చిన్న కోట.

ఉడుప్ య.చూ. ఉడుచు. న.గ్ర. 1. విప్రు. భార. భీష్మ.
1.152, వరాహ. 4.120; 2. ఉన్నూరించు, పెరుకు.
భార. కర్ణ. 1.84; 3. చిమ్మివేయు. భా.రా. కిష్కిం.
319; 4. కుదుచు, భీమ. 3.62; 5. కృణించు, విదుచు.
భీమ. 5.70, పాండు. 2.296; 6. ఖండించు, నరకు.
నను. 3.107; 7. తీసివేయు, తొలగించు. బహుళ.
2.94; 8. భారిపోవడము, దళా. 6.144.

ఉడుక్కును న.గ్ర. ఒలుచు, అవహరించు. కక.
3.504.

ఉడుక్కును చూ. ఉడు.

ఉడ్యోక చూ. ఉడు.

ఉడ్యలి య.చూ. ఉడిత. వి. ఆరుబయట వదుగు చావటానికి
నిలబెట్టే కొయ్య వనిముట్టు.

ఉడ్యలితాడు వి. 1. ఉడెము నిలబెట్టి కింది గూటానికి
దిగించే తాడు; 2. వదుగు సరిచేయటానికి నిలబెట్టే ఉడె
అడ్డవట్టెనూ కొంతం బిళ్లనూ కలిపే తాడు.

ఉడ్యలితాడు చూ. ఉడ్యలి.

ఉడె య.చూ. ఉడిత. వి. ఆరుబయట వదుగు చావటానికి
నిలబెట్టే కొయ్య వనిముట్టు.

ఉడెక్తర వి. నేలమీద ఆనే ఉడెక్తకొయ్య. ఉడెక్తాలు
వి. నేలమీద ఆనే ఉడె కొయ్య. తిక్కిడి కొయ్య. ఉడె
కొండ వి. ఉడె అడ్డ వట్టెకుగాని సరిగుంటకుగాని వేసిన
జనవ కొక్కెం. ఉడెగుది వి. ఉడె అడ్డవట్టెను తిరుగుదుతో
కలిపి కట్టిన తాడు. ఉడెగువనం వి. ఉడెము నిలబెట్టి
మోతుతో దిగించటానికి నేలలో పాతిన గునవం. ఉడె
గొలును వి. ఉడె అడ్డవట్టెకుగాని సరిగుంటకుగాని దిగించిన
యినవ వనిముట్టు. ఉడెచెయ్య వి. అడ్డవట్టె. ఉడెజంగ వి.
నేలమీద ఆనే ఉడెక్తకొయ్య. ఉడెతల వి. ఉడె పైవైపున
దిగించిన అడ్డవట్టె. ఉడెతాడు వి. ఉడెము నిలబెట్టి కింది
గూటానికి దిగించే తాడు. ఉడెదండె వి. ఉడె పై వైపున
దిగించిన అడ్డవట్టె. ఉడెనిలుపు వి. నేలమీద ఆనే ఉడె
కొయ్య. ఉడెబిళ్ల వి. ఉడె తాడు దిగించు వేసే కొయ్య
గిరిక.

ఉడెక్తర చూ. ఉడె.

ఉడెక్తాలు చూ. ఉడె.

ఉడెక్తొండ చూ. ఉడె.

ఉడెగుది చూ. ఉడె.

ఉడెగువనం చూ. ఉడె!

ఉడెగొలును చూ. ఉడె.

ఉడెచెయ్య చూ. ఉడె.

ఉడెజంగ చూ. ఉడె.

ఉడెతల చూ. ఉడె.

ఉడెతాడు చూ. ఉడె.

ఉడెదండె చూ. ఉడె.

ఉడెనిలుపు చూ. ఉడె.

ఉడెబిళ్ల చూ. ఉడె.

ఉడెల య.చూ. ఉడిత. వి. ఆరుబయట వదుగు చావటానికి
నిలబెట్టే కొయ్య వనిముట్టు.

ఉడెలతాడు వి. ఉడెము నిలబెట్టి కింది గూటానికి
దిగించే తాడు.

ఉడెలతాడు చూ. ఉడెల.

ఉడుప్! య.చూ. ఉడుపు! వి. వరినాట్లు.

ఉడుప్తాలు వి. పొలంలో విత్తనాలు చల్లే ముందుగాని
నాట్లు వేసే ముందుగాని దున్నిన చాలు. ఉడుప్తేమ వి.
కాలవ, చెరువు మొ. వాటి కింద సాగుచేసే నేల, పరిచేను.

ఈదుచోడి వి. నామ చేలో తిరగనాటి (మాగాటి సాగులో) వండించే ఒక రకం చోడి. ఈదురమ్మ వి. విత్తనాలు చల్ల చానికి ముందు మాగాటిలో నేల చదును చేయటం.

ఈదు² రూ.చూ. ఈదువు². వి. వేర్వాటు.

ఈదు³ రూ.చూ. ఈదువు. వి. ఈపిరి.

ఈదుచాలు చూ. ఈదు¹.

ఈదుచేప చూ. ఈదు¹.

ఈదుచోడి చూ. ఈదు¹.

ఈదురమ్మ చూ. ఈదు¹.

ఈదువు రూ.చూ. ఈదువు¹. వి. నాటు, వరినాటు.

ఈదువేరి వి. నాటు వెయ్యటానికి వనికవచ్చే నేల.

ద.హం.కా. 4.1864, 12 వ శలాల్లి.

ఈదువేరి చూ. ఈదువు.

ఈదువు రూ.చూ. ఈదువు¹. వి. 1. కనవ చిమ్మటం ; 2. నాటు వేయటం.

ఈటాడు చూ. ఈటు.

ఈటు రూ. ఈడు. న.క్రి. దూటు, పొడుచు. చార.బీష్మ. 8.234. రామా. 2.24, రంగా. 8.119; వి. పొడుపు, పోటు. వడ్డు. 10.32.

క. ఈటు. ప్రవేశించు, నాటు, స్థిరపడు; రు. ఈరుని; ర. ఈన్లు. చానువు, గుచ్చు; మ. ఈన్చుక, నాటు; కోట, ఈండ్, ఈండ్ యే. నాటు, ఈత్, ఈయిత్. కూమిలో పాకు; ఈయే, ఈడ్. నేలలో కూరుకుపోవు, దిగబడు; తాద. ఈత్, ఈత్ యే. నేలలో దిగబడు; గోం. ఈర్ సానా, -ఈర్సె, ఈర్ సా. నాటు; కొండ. ఈర్సె. నాటు; కుం. ఈహ, ఈహి. నాటు; చిస- (చిస-ఇత్). నందాన్ని కూమిలో పాకు; కువి. ఈహి, ఈహి, ఈహి. నాటు; కొలా, ఈలో; ఒట్టా. ఉండువే, ఉండున్, ఉండుక్. నాటు; కురు. ఈడ్, ఈడ్ యే. తలుపులు మొ. మూయు; మాల్లో. ఈదె, తెర మొ. వైతెత్తు.

ఈటాడు న.క్రి. పొడుచు. వడ్డు. 10.32.

ఈడు చూ. ఈను, ఈడు. రూ.చూ. ఈటు. అ.క్రి. నాటు కొను, చొచ్చుకొను.

ఈడుచు పో.చూ. ఈడు. న.క్రి. నాటు.

ఈత్ రూ.చూ. ఈత. వి. 1. పిండిపట్టటానికి వెదురుబద్దలతో అల్లిన జల్లెడలాంటి వస్తు విశేషం; 2. చేపలువట్టే సాధనం. ఈత్ గొట్టు న.క్రి. బలవంతంగా తీసుకొను, లాగుకొను.

ఈత్ వం వి. 1. పరివంగరం; 2. మసాలావేసి రోసెవరె గాక లావుగా పోసిన భక్ష్య విశేషం.

క. ఈత్ + అప్ప. భక్ష్య విశేషం; ఈదలు, ఈదికె, ఈదు, ఈబు; గు. ఈదుని + అప్ప. భక్ష్య విశేషం; ర. ఈత్తప్పం, ఈత్తమ్. ఈబు; మ. ఈత్తు + అప్పమ్. భక్ష్య విశేషం.

< ఈ. ఈత్తప్పమ్.

ఈతాని చూ. ఈత. వి. 1. నడువలేనివాడు; 2. పరికలో దూర్చి పెడికొలకు చివరకొత్తే కొయ్యమేకు.

ఈతి వి. పెద్దమల్ల (Jasminum rigidum).

ఈద¹ రూ. ఈది. పో.చూ. ఈత. వి. కోళ్లనుకప్పే పెద్ద బుట్ట.

పో.చూ. ర. తూలై. పాత్ర విశేషం; మ. తూద.

ఈద² రూ.చూ. ఈదర. వి. 1. ఒకరకం గడ్డి (Paspali-dium flavidum); 2. కలుషమొక్క.

ఈదగడ్డి వి. ఒకరకం గడ్డి.

ఈదగడ్డి చూ. ఈద².

ఈదగారి వి. రూర్పునుంచి వచ్చేగారి, వైరగారి.

ఈదర రూ. ఈద², ఈసర². వి. 1. కృణవిశేషం. ప్రబంధ. 200; 2. రాన్య విశేషం, ఒడిపిట్ల. కాళ. 3.151; 3. మాగాటిచేలో పెరిగే కలుషమొక్క (Eragrostis uniolo-ides).

క. ఈదరె. గోదమపొలాలు మొ. వాటిలోవచ్చే చెత్త చెదారం;

పో.చూ. నం. ఈదార, రాన్య విశేషం.

ఈదరకొట్టు క్రి.విం. 1. రాన్యంమీదవందే ఎండాకులు చెత్త మొ. వాటిని పొలికట్టతో కుడిచేయు; 2. ఉచ్చించు, అగ్గించు. ఈదరగడ్డి వి. ఒకరకం గడ్డి.

ఈదరకొట్టు చూ. ఈదర.

ఈదరగడ్డి చూ. ఈదర.

ఈదరలు రూ. ఈదలు; పో.చూ. ఈదర. వి.బ.వ. గంబెం వంటి వన్యరాన్య విశేషం.

ఈదలు రూ.చూ. ఈదరలు. వి.బ.వ. గంబెంవంటి వన్య రాన్య విశేషం (Panicum flavidam). పి.శకు. 3.12.

ఈదా¹ వి. ఒకవిధమగు రంగు; ఎరుపు నలుపు కలిసిన రంగు; వైరెట్.

హం.ఈ. ఈదా ;

క. ఈది, ఈదా, ఈది ; ర. ఈతా.

< ఈ. ఈదా.

ఈదారంగు వి. ఎరుపు నలుపు కలిసిన రంగు, వైరెట్.

ఈదా² వి. అనూయనల్ల కలిగే చాద.

ఈదారంగు చూ. ఈదా¹.

ఈది రూ.చూ. ఈద¹. వి. 1. పల్లలతో అల్లిన కోళ్లగంప; 2. చేపలు పట్టేబుట్ట.

ఈదివండు వి. విరూతివండు.

నం. భూతి. భన్మం; ప్రా. భూజ;

క. విభూతి, ఇబుత్తి, ఈబూతి, ఈబుత్తి, యిబూతి. < నం. భూతి.

ఈదిప్ప వి. జప్పచెట్లలో ఒకరకం.

ఈదిబమ్మ వి. పలం, పంట, అదాయం.

ర. ఈతియమ్, అదాయం, లాభం.

ఈదుకడ్డి చూ. ఈదువత్తి. వి. సాంద్రాణికడ్డి, అగరువత్తి.

ఈ.హం. ఈద్. పరిమళద్రవ్య విశేషం.

< ఈ. ఈద్.

ఈదుగింజ వి. పతవలచే నీళ్ల రోడించేవ్వకు ఉపయోగించే సాధనం.

ఈదుగుంజ చూ. ఈదు²; రూ. ఈదుగుంజ. వి. మోట చావి ఉద్దిమిది కొమిరె (నిలుపు గుంజ)కు పోటీపెట్టిన ఏట

నాలు కొయ్య.

ఉడువపుడు పో.చూ. ఉడు! వి. వసువుపచ్చని చవిడినేల.
ఉడుగుంజ రూ.చూ. ఉడుగుంజ. వి. మోటబావి ఉడ్డిమీద
కొమిరె (నిలువుగుంజ)కు పోటీపెట్టిన నాలుకొయ్య.

ఉడుబత్తి రూ.చూ. ఉడువత్తి. వి. అగరువత్తి.

ఉడువత్తి రూ. ఉడుబత్తి. వి. అగరువత్తి.

హం.ఉ. ఉడుబత్తి. అగరువత్తి; ఉడు. అగరు;

అర. ఉడు. అగరు, పరిమళద్రవ్య విశేషం;

క.ఉ. ఉడుబత్తి. అగరువత్తి; క ఉడువత్తి.

<హం. ఉడ్డిబత్తి.

ఉడాక రూ.చూ. ఉనాకి. వి. దుర్బలమైన, నన్నని, బబ్బు
వడిన.

ఉడాకి రూ. ఉనాకి, ఉనాపి, ఉనాక, ఉనాపి. వి. దుర్బల
మైన, నన్నని, బబ్బువడిన.

నం. ఉన-.. తక్కువ; ఉనక-.. తక్కువ, చాలని;

ప్రా. ఉణ; అ.చూ. ఉణ, ఉణగ; పా. ఉనక,

ఉన; మరా. ఉణా.

పో.చూ. క. ఉనకన్, ఉనక. తక్కువ, నీచుడు;

కు. ఉన. తక్కువ; పర్షి. ఉన.

<నం. ఉనక-.

ఉడాపి రూ.చూ. ఉనాకి. వి. దుర్బలమైన, నన్నని, బబ్బు
వడిన. వి. అవిటిబాడు.

ఉవిక చూ. ఉను!.

ఉను! అ.క్రి. కలుగు, నందవిండు. భార.విరా. 5.898,
మార్క. 3.312; న.క్రి. 1. ఆశ్రయంగాకొను, అదిష్టించు.
కవిక. పి. 5; 2 పట్టుకొను. దశా. 2.91, వసు. 6.79;
3. ఉడు, మోపు. నీలా. 1.42; 4. (యజ్ఞం) చేయు.
ఉ.రా. 2.24; 5. ఆనుకొను. ఉ.రా. 4.10; 6. పెరుగు,
పైకిలాగు; 7. చీల్చు; 8. జల్లించు; 9. (కుండలు)
చేయు.

క. ఉణు. అడుగు, ఆగు, భూమిలోకి కొచ్చుకుపోవ;
కు. ఉదుని. స్థిరపడు, ఉండు, ఆను, కొచ్చు; క.
ఉణు. ఒకచోట ఆగు, ఆనుకొను, ఉణుతి. అండ,
ఆశ్రయం, ఆనుడు; మ. ఉన్ను. ఆశ్రయం. ఉన్నుక.
గట్టిగా నాలు.

<మూ.ద.ద్రా. *ఉన్-/ఉన్-.

ఉనుక వి. 1. అండ; 2. దిటవ. ఉనుచు రూ.

ఉన్ను. న.క్రి. యజ్ఞంచేయించు.

ఉను! రూ.చూ. పూను. న.క్రి. 1. పొందు. భార.కాంతి
5.28; 2. దరించు. భా.రా. 2.65, రామా. 2.55; 3.
ఆవలంబించు. హరి.ఉ. 3.108, భీమ. 3.41.

క. పూణ్. దరించు.

ఉనుచు చూ. ఉను!.

ఉన్ను ఉను!యొక్క ప్రే. రూ.చూ. ఉను! 1. (యజ్ఞం)
చేయించు. భార.ఆది. 5.124; 2. ఉంచు, మోపు. భార.
కాంతి. 3.147; 3. కలిగించు. శృంగ.నై. 2.99; 4.
తగుల్చు. అము. 4.84.

ఉత రూ. ఉత, ఉతము, ఉతకు. చూ. ఉను! వి. 1.

ఆదారం, ఆశ్రయం, ప్రాప్త. కు.నం. 5.602, భార.విరా.
2.248; 2. అడుగున వెడల్పుగాను, వైన నన్నంగాను
ఉండేట్లు రెండువైపుల మూకలేకుండా వెదురుబద్దలతో
అర్చిన చేపలువల్లే సాదనం.

క. ఉత. దిటవ, స్తైర్యం; కు. ఉత, ఉదు.
ఆదారం, ప్రాప్త, ఉతకకర; క. ఉణు. ఆదారం;
ఉణు. ప్రాప్త; ఉణుకోల్. ఉతకకర. చేతికర;
ఉణుకోల్. స్థిరపడు; ఉణు. కర, ఆదారం; మ.
ఉణు. ఆదారం, ప్రాప్త; పర్షి. ఉత. వెదురుబద్దల వల.

ఉతకకర వి. అనుడుకర, చేతికర. అకీపి కరామవము.

1. ఉతకకర వి. ఆదారంగాపట్టుకునే కర, ఆదారం.
భార.ప్రీ. 1.170, బో.ప. 4.68. ఉతగోమ ఉతకకర.
న.క్రి. ఆవలంబంగా పట్టుకొను, ఆదారం చేసుకొను. భార.
భీష్మ. 2.242, భాగ. 7.182. ఉతవదము వి. మాటకు
ముందు అలవాటుగా మూట్టాడేవడం, ఉనికమాట. ఉత
యిచ్చు న.క్రి. ఉతగా ఇచ్చు, అవలంబంగా చేయు. నిర్వ.
8.108.

ఉతకకర చూ. ఉత.

ఉతకకర చూ. ఉత.

ఉతగోమ చూ. ఉత.

ఉతవదము చూ. ఉత.

ఉతపాదీ చూ. ఉత. వి. కాగ్రత, లక్ష్యం.

ఉతము రూ.చూ. ఉత. వి. 1. ఆదారం, ప్రాప్త. సారంగ
చ. 3.259; 2. బరువు; వి. బరువైన; 3. స్థిరమైన,
నిలకడయిన, నిశ్చలమయిన, నహాయకమయిన.

ఉతయిచ్చు చూ. ఉత.

ఉతకు రూ.చూ. ఉత. వి. చేపల్ని పట్టుకొని ఉపయోగించే
వల.

ఉద వి. 1. కడుపుబ్బు, భర్జ్య. అం.రా. 1.184; 2.
ఉబ్బు, వాపు.

క. ఉదలు, ఉదికె. ఉబ్బు, వాపు; ఉదు; కు.
ఉదుని, ఉరిపుని. ఉబ్బు; ఉదు; క. ఉతల్.
ఉబ్బు, వాపు; ఉతు. అన్నం తిన్నతర్వాత కడుపుద్రివట్లు
ఉబ్బు; మ. ఉత్తు. ఉబ్బు.

ఉదబొడ్డు వి. ఉదికిన బొడ్డు. భల్లా. 4.

ఉదబొడ్డు చూ. ఉద.

ఉదర చూ. ఉదు! వి. కాయలు వండటానికి, ఎలుకలు
మొ. వాటిని కన్నంలోనించి బయటకు రప్పించటానికి, ఒక
రండ్రంనుండి పొగ లోపలికి పోయేట్లు ఉదటం.

పో.చూ. క. ఉదలు, ఉదటం; క. ఉతల్ పొడుకై.
అరటికాయలు మొ. వి వండటానికి వేసే పొగ; ఎలుకలు,
పందికొక్కులు మొ.వాటిని చైతికి రప్పించటానికి, చంప
టానికి ఉదే పొగ; ఉతు. ఉదు; మ. ఉత్తు. ఉదటం.

ఉదరకాయ వి పొగవేసి ముగ్ధపెట్టిన కాయ; అరటి.
నపోటా మొ. ఉదరగొట్టు ఉదరకాయ. న.క్రి. 1.
తపింపజేయు. హరి.పూ. 7.21; 2. (పత్త మొ.) కావపెట్టు;
3. ముఖస్తుతిచేయు; 4. బాదించు; 5. రెచ్చగొట్టు; 6.
కొందరపెట్టు. ఉదరలిడు న.క్రి. పొగవేసి ఇంకువులను

రపింపజేయు. ద్వి. హరిశ్చ. పూ. 2.238. ఈద్రకాయపెట్టు ఈదర + పెట్టు న.క్రి. పొగవేసి జంతువులను రపింప జేయు. హరి.పూ. 7.21.

ఈద్రకాయ చూ. ఈదర.

ఈద్రగొట్టు చూ. ఈదర.

ఈద్రలిడు చూ. ఈదర.

ఈద్రపెట్టు చూ. ఈదర.

ఈదు న.క్రి. 1. రమనంచేయు, నోటిగాలితో (నివ్వు) రగి లించు. మార్క. 3.247; 2. కరగించు. మార్క. 3.317; 3. ఎగురగొట్టు. బా.రా.య. 690, కాశీ. 6.226; 4. నోటిగాలితో వెలువరచు. భీమ. 5.116. రాగ. 10, ఉ. 241; పారి. 2.36; 5. (శంఖం మొ.) పూరించు. విజయ. 1.69; 6. (పాము వివక్షగాలి) ఈదు; 7. (బంగారం వెండి మొ. వాటిలోని మూలికలను కాకలతో) పోగొట్టు; 8. (రహస్యం, దాడి) చెప్ప; అ.క్రి. 1. ఉబ్బు, వైపుబుడు. బనవ. 3.383 పం.; 2. (నోటితో) ఈదు. కాశీ. 6.228, విక్ర. 5.26; వి. వాపు.

క. ఈదు, ఈదు, రోహాలు శుభ్రపరచు, ఉబ్బు; ఈబు. ఉబ్బు; రు. ఈదుని. ఈదు, ఉబ్బు; ర. ఈతు. (నివ్వు) ఈదు, (రోహాలు) వుటంపెట్టు, (కడుపు) ఉబ్బు; వి. వాడ్యవిశేషం; మ. ఈతుక. (నివ్వు) ఈదు, ఉబ్బు; కోట. ఈద్-. ఉబ్బు; గోం. ఈమలకానా-, ఈమలకీ-, ఈమలకాక. ఈదు; కువి. ఈక-. ఈదు; పూత-. రగిలించు; ఈర్, ఈర్పె-. నోటితో ఈదు; పల్లి. ఈద్. నోటితో ఈదు; కొలా.గడ. ఈన్దో-. ఈదు; మూత్. ఈర్. పీచు, ఈదు, గాలి పీల్చు.

<మూ.ద్రా *ఉయ్-. గాలి పీల్చు; మూ.మ.ద్రా., మూ.ద.ద్రా. *ఉయ్-క్రి-/*ఉయ్-క్రి-; మూ.ఉ.ద్రా. *ఉయ్-క్రి-; కువి, గోం. *ఉయ్-క్రి-.

ఈదుపుటికలు (మిశ్రన.) వి. ఒక జాతి వరి దానం. ప్రబంధ. 112. ఈదుగ్రోవి వి. 1. నివ్వు మొదలగు వానిని పూరే గొట్టు. చంద్రా. 4.17; 2. బాలక్రిడా విశేషం. హంస. 3.146; 3. పిల్లనగ్రోవి. ఈదుబలుపు వి. శక్తిలేని బలుపు, దొందలబలుపు. ఈదువట్టి వి. బుడ్డ. ఈదువానవ వి. పరిసిన వానన, బూజువానన. ఈదువెండి వి. శుద్ధిచేసిన వెండి. క. ఈతువెల్లి.

ఈదుక్రి న.క్రి. 1. పట్టుకొను. దార.అది. 2.16, 7.254, హరి.ఉ. 2.126; 2. ఆశ్రయంగా చేసికొను, ప్రాప్తగా చేసికొను. దార.అది. 2.78, ఉద్యో. 4.207, కర్ణ. 1.121, సా. 1.16, హర. 2.87; 3. అడుము. నిర్వ. 4.92, కాశీ. 3.32; 4. ప్రమాదంగాగొను. దార.కాంతి. 1.49, అశ్వ. 1.13; 5. ఆను, నిలుపు, మోపు. దార.భీష్మ. 1.188, కు.నం. 10.481, రాగ. 6.339; 6. దృఢపరచు, బలపరచు. దార.అను. 1.69; 7. వహించు, పూను. దార.ద్రోణ. 2.257, ఉద్యో. 3.360, ఆము. 4.96; 8. అవలంబంగాగొను. బా.రా.య. 2.599; 9. పలుకునపుడు ఒత్తు. కవిజనా. సంక్లా. 13; 10. గుచ్చు, నాటు. కాశీ. 5.187, 188; 11. (చేపల్లి) ఈకతోపట్టు. వి. చేపల్లి.

పట్టే ఈర. దార.కాంతి. 3.193.

క. ఈబు, ఈబు. అవలంబంగా ఒక వస్తువు మరిఒక దానితో కలియు, అనుకొను, నివాసం చేసుకొను, స్థిరపడు; వి. ఆదారపడటం, స్థైర్యం; ఈత. దిబ్బ; తు. ఈన్ దుని. అడుము, గట్టిగా పట్టుకొను; ఈదు. ఆదారం; ఈత. బరువు, వాడ్యర; క. ఈబు. అనుకొను, ఆదార పడు, అడుము, నొక్కు, ఆదారమగు, (బలైంపరె) దూసుకు పోవు; మ. ఈబు. ఆదారం, అవలంబం; ఈబుక. అనుకొను, ఆదారపడు; గోం. ఈహనీచానా; ఈహనీఫి; ఈహనీభాకా. పృథ్విపరె కర్రమీద బరువుగా ఒడుగు; కురు. ఈద్-, ఈద్-యి-; ఉద్ధోర్, ఉదుర్, ఉద్ధుర్. చేరికర్రమీద ఆదారపడు; మూత్. ఈదుర్, మోపు.

<మూ.ద్రా. *ఉయ్-క్రి.

ఈదుపుటికలు చూ. ఈదు.

ఈదుగ్రోవి చూ. ఈదు.

ఈదుబలుపు చూ. ఈదు.

ఈదుమెకము వి. పండి.

బహుళ. <ఈదు + మెకము; వ్య. బరిసిన జంతువు.

ఈదువట్టి చూ. ఈదు.

ఈదువానవ చూ. ఈదు.

ఈదువెండి చూ. ఈదు.

ఈష దూ.చూ. ఈబి. 1. అడవిలో పెద్ద చెట్లకింద పెరిగే చిన్నచిన్న దుబ్బులు; వ్య. నివ్వుమోజకమైన, గిడన దారిన దుబ్బుల పెరుగుదల; 2. నవంసకుడు. అర్థవివరి. ఈషట్లు చూ. ఈష. వి. పరికొల్పటం, చెడరింపు.

<ఈష + పట్టు + లు.

ఈపిరి దూ. ఆషరు, ఈపిరి. పో.చూ. ఈదు. వి. 1. ఈదు, క్వానం. అం.దా. 1.60; 2. ఎండ.

పో.చూ. క. ఈసిర్. క్వానం, క్వానక్రియ; కొడ. ఈసిరి; రు. ఈసులు, ఈసురు; క. ఈయిర్ వృ. నిన్నత్తువ; పో.చూ. ఈయిర్. గట్టిగా గాలిపీల్చు; పో.చూ. మ. ఈయిర్. ఉళిర్. క్వాన; కొట. ఈచే. ప్రాణం; కొడ. ఈసిర్. క్వానం; కుజ. ఈకొరి; ఈకురి. క్వాన క్రియ; మూత్. ఈజె. జీవించు, ప్రాణం; బ్రా. ఉన్దో. హృదయం, మనస్సు.

ఈపిరికుట్టు వి. క్వానక్రియలో కలిగే దాద. కకుత్స్థ. 2.146. ఈపిరితిత్తి వి. క్వానకోశం. ఈపిరితీయ న.క్రి. 1. చంపు; 2. దారించు, బలవంకంచేయు. అర్థవివరి. ఈపిరి పట్టు న.క్రి. దమ్ముపట్టు. ఈపిరిపుచ్చు అ.క్రి. క్వానించు, ఈపిరిపోసుకొను అ.క్రి. రిరిగికోలుకొను.

ఈపిరికుట్టు చూ. ఈపిరి.

ఈపిరితిత్తి చూ. ఈపిరి.

ఈపిరితీయ చూ. ఈపిరి.

ఈపిరిపట్టు చూ. ఈపిరి.

ఈపిరిపుచ్చు చూ. ఈపిరి.

ఈపిరిపోసుకొను చూ. ఈపిరి.

ఈష వి. 1. ఈగటంలో ఒక ఈష; 2. ఉత్సాహం; న.క్రి. 1. కోయ; 2. రయపెట్టు.

శాబి¹ రూ. శావ. వి. 1. ఒకవిధమైన పాతర, లోపల లోలు
దోలుగానున్న పాతర. వేంక.పంచ. 4.416, ఆం.రా.
2.240; 2. పేడి, నవంనకుడు; విద. శాబినేల, గుల్లగా
పెరిగినది, దుర్బలమైన.

శాబి² రూ. శావ్య². వి. ఒక రకం దియ్యం.

శాబిగర్ల వి. కొమురు, గుంటిక దంతె తోడేటప్పుడు
రెండు చాళ్ళ మధ్య కోసుగా తేరిన మట్టి. శాబిమగడు
1. నవంనకుడైన మగడు; 2. అప్రయోజకుడు. శాబి
వాడు వి. 1. నవంనకుడు; 2. చాందుబారిన శరీరం
కలవాడు.

శాబి³ వి. ఒక రకం కలుపు మొక్క (Heteropogon
contortus).

క. శాబు². ఎక్కువగా ముళ్లంతే ఒక రకం గడ్డి.

ఇది 'శాబ'కి సంబంధించినదని ఒక శాహ.

శాబిగర్ల చూ. శాబి¹.

శాబిత వి. పొడి, చూర.

నం. ఎబూది-.. బూడిద.

<నం. ఎబూది-..

శాబిమగడు చూ. శాబి¹.

శాబిలు పో.చూ. శాబి¹. రూ. శాబలు. వి. పొల్లు దాన్యం,
తరకలు.

శాబివాడు చూ. శాబి¹.

శాబి చూ. శాబి¹. వి. 1. బురద, వంకం. రామలింగ. 81;
2. పెత్తనీ బందనేల, శాబిరినేల.

శాబినేల వి. వాన కురిసిన నప్పుడు బుర బుర పొంగి
దిగబడే చవిడినేల.

శాబిది చూ. శాబిత. వి. బూడిద.

శాబివేల చూ. శాబి.

శాబిరి రూ.చూ. శాబిరి. వి. శాబిరి.

శాబు చూ. శాబి¹. వి. ఆరీలు స్థాబులు మొ. వాటి నిర్మా
దానికి వనికవచ్చే తాత్కాలికపు కట్టు.

శావర చూ. కూ.వర. వి. 1. నోటి కుంపర వంటిది, వ్యర్థ
వాడం. కు.నం. 2.865; 2. నోటి కుంపర.

శావరలాడు వి. వ్యర్థ ప్రలాపి. శా.చూ. 5.278.

శావరలాడు చూ. శావర.

శాపాడు చూ. శావ.

శావ స.క్రి. 1. కడల్లు, చరింపజేయు. శృం.నై. 5.187;
2. భయపెట్టు; వి. శావటం, కడలింపటం. శాపాడు
శావ + ఆడు. అ.క్రి. శాగు. రాజ.చ. 1.84.

శావరము చూ. మూపురము. రూ. ఓవరం. వి. ఎద్దు
మూపురం, కుదం, ఎత్తుగా నున్న భాగం, బుజం. ఆం.రా.
2.262.

శాయల రూ.చూ. శాయ్యల. వి. శాయ్యల. పాండు. 5.101.

శాయల రూ.చూ. శాయ్యల. వి. శాయ్యల.

శాయు¹ రూ.చూ. శామియు. అ.క్రి. శామివేయు.

శాయు² పో.చూ. శాల. అ.క్రి. శాలవేయు.

మ. శావల్ బిడుక, శాబల్ బిడుక. శాలవేయు.

శాయెల రూ.చూ. శాయ్యల. వి. శాయ్యల. అచ్చ.రా. ఆర.

59, చంద్ర. 4.93.

శాయెల రూ.చూ. శాయ్యల. వి. శాయ్యల.

శార(న్) చూ. శారు¹. విద. 1. పార్వతేయం కాక గ్రామ్య
మైన; 2. అరుదు కాక తరచైన; 3. అదవి (జంకువు)
కాక పెంపుడు; 4. స్థిరంగా ఒక చోట ఉండక తిరుగునట్టి;
5. ఎక్కువ (జాతి) కాక తక్కువ అయిన.

శారకవి వి. జానవద కవి. శారకశ్శి వి. శారి చుట్టు
పట్ల పెరిగే కల్పచెట్టు (Euphorbia mivvalai).
శారగోగు వి. శిక్ష్ వృక్షం. బహుళ. (Hibiscus
cannabinus), కొండ గోగుకంటె దిన్నమయిన మొక్క.
శారగంద శారన్ + కంద. వి. శాళ్లలో పైరు చేయబడే
కంద (Tacca pinnatifida). శారగుక్క శారన్ +
గుక్క. వి. వీధిగుక్క. రామలింగ కవి చాటువు. శారజోగి
వి. శూదూర తిరిగే దిచ్చువుకూటి వన్యశి. ద్వి. హరిశ్చ.
పూ. 2.39. శారతలారి వి. గ్రామంలో రాత్రిల్ల గస్తీ తిరిగి
కొంగతనాలు లేకుండా కావలి కాసే బంటు. శారవక్కెర
రూ. శారవెక్కెర, శారవెక్ర. వి. శాయనక్కెర
(Americana); ఉత్తర నర్మార్దలోను విశాఖపట్నం,
గోదావరి చుట్టు పక్కల గల అరణ్యాలలోనూ, దక్కన్
ప్రాంతంలోని రాతి ప్రదేశంలోనూ, పెరిగే ఒక జాతి ముళ్ల
పొద. శారవెక్కెర రూ.చూ. శారనక్కెర. శారవెక్ర
రూ.చూ. శారనక్కెర. శారపెంకు వి. నాటుపెంకు.
శారబావి వి. 1. గ్రామం అంతా ఉపయోగించే బావి;
2. వ్యధిచారిణి. అర్థవివరి. శారబీజి వి. శాళ్లలో పైరు
చేయబడే బీర (Luffa acutangula). శారముత్తయిడువ
వి. మైసూరి. అర్థవివరి. శార(బంది) శారన్ + పంది. వి.
1. పెంపుడు పంది. మార్క. 3.207; 2. స్థూలకాయుడు.
(నిందార్థంలో). క. శూరువంది. పెంపుడు పంది; క.
శూర పన్తి. శార(బిచ్చుక) శారన్ + పిచ్చుక. వి. శాళ్లలో
ఉండే పిచ్చుక. చెన్న. 5.71. శార(బిల్లి) శారన్ + పిల్లి.
వి. పెంపుడు పిల్లి. శారరూక శార + రూక. వి. 1. శారి
మీద చేసిన పన్ను; 2. శారిమీద వసూలైన పన్ను.

శారక చూ. శారు¹.

శారకవి చూ. శార(న్).

శారకశ్శి చూ. శార(న్).

శారకామ రూ.చూ. శారుకామ¹.

శారగల్లచెట్టు వి. పొదగా పెరిగే ఒకరకం చెట్టు; దీని ఆకులు
వీలరంగు కయారీలో ఉపయోగిస్తారు.

శారగాయ రూ.చూ. శారుగాయ. వి. ఉప్పులోనూ కారం
లోనూ శారే కాయ, ఉపదంశం.

శారగోగు చూ. శార(న్).

శారగంద చూ. శార(న్).

శారగుక్క చూ. శార(న్).

శారజోగి చూ. శార(న్).

శారకు రూ.చూ. శాబకు

శారకుణ్ణాం వి. వేనవిశాలంలో చరివేంద్రం పెట్టేవారి కిచ్చిన
దూపనరి.

శారతలారి చూ. శార(న్).

ఆరవకృతి చూ. ఆర(న్).
 ఆరవకృతి చూ. ఆర(న్).
 ఆరవక్ర చూ. ఆర(న్).
 ఆరపెంకు చూ. ఆర(న్).
 ఆరబావి చూ. ఆర(న్).
 ఆరబీట చూ. ఆర(న్).
 ఆరబెట్టు చూ. ఆరు.
 ఆరబువారబు వి. పెద్ద గలాటా.
 ఆరముత్తయిదవ చూ. ఆర(న్).
 ఆరబంది చూ. ఆర(న్).
 ఆరబిచ్చుక చూ. ఆర(న్).
 ఆరబిల్లి చూ. ఆర(న్).
 ఆరబోవ అ.క్రి. పీఠించు. హరి. శ. 7.178, బో. 5.210.
 6. ఆట. కుల్లిపోవ; ఆయి. కుల్లిన; మ. ఆటలో.
 మురికి; ఆట. కుల్లిపోవటం, బంక.
 ఆరబూక చూ. ఆర(న్).
 ఆరవాటి వి. ఆరికి ముందు ఉండే ప్రవేశ ద్వారం, గవని.
 గమిడి.
 ఆరవిందు వి. కార్యాలపట్ల ఆరందరినీ పిలిచి చేసే విందు.
 ఆరవేయి చూ. ఆరు.
 ఆరదార్చు చూ. ఆరదాయ. చూ. ఆరుపు (ఆరు). స.క్రి.
 1. ఆరడించు. బార. ఆది. 6.260, ఆర. 3.160, రం.
 రా. ఆర. 184 ప. 91 పం.; 2. బరిమాయి. కావ్యా.
 3.58.
 ఆరదాయ చూ.చూ. ఆరదార్చు. స.క్రి. 1. ఆరడించు;
 2. బరిమాయి.
 ఆరికే చూ. ఆరు. క్రి.వివి. మౌనంగా, ఉదారంగా, అనా
 లోచితంగా, తోచక.
 ఆరించు! చూ. ఆరు.
 ఆరించు! చూ. ఆరు.
 ఆరిదేవర చూ. ఆరు. వి. 1. గ్రామ దేవత.
 ఆరీలు చూ. ఆరు.
 ఆరీలుగొట్టు చూ. ఆరు.
 ఆరు! వి. బ.వ. ఆరులు, ఆరు, ఆరులు, ఆరు. వి.
 1. గ్రామం. బార. శబ్ద. 2.55; 2. ఆరిలోని జనం.
 ఉ.హ. 5.152; 3. గ్రామాంతరం. శా. 3.7; 4. దేశం.
 దేశాంతరం. సారంగ. చ. 2.
 5. ఆరు, ఆరు. గ్రామం, నివాస స్థలం; కొడ. కు.
 ఆరు. గ్రామం; 6. ఆరు. గ్రామం, వట్టణం, నగరం;
 ఆరు. వ్యాపించు, వరుచుకొను; మ. కొట. తొడ. కొలా.నా.
 ఆరు. గ్రామము, వట్టణము; పో.చూ. ద్రా. ఉరా. ఇల్లు.
 <మూ.ద్రా. *ఆర్.
 ఆరిదేవర వి. గ్రామదేవత. ఆరువంతుగ వి. ఆరంతా
 పోగుచేసిన అన్నం, ఆరిబయట పశువులకు పెట్టే పండుగ.
 ఆరేగు ఆరు+ఎగు. అ.క్రి. ఉత్సవంతో ఆరంతా
 విహరించు. సావి. చ. 2.43.
 ఆరు! పో.చూ. ఆరియు (చెమర్చు, కాదు). అ.క్రి.
 1. ఆరకెత్తు, లోపల నుండి (ద్రవము) వైకి వచ్చు. మను.

3.28; 2. చెమ్మగిల్లు. దా. 7.101; 3. నాను;
 4. అనగొను.
 5. ఆరు. కాదు, చెమర్చు, ద్రవించు, నాను; సారు.
 చెమర్చు; కు. ఆరుని, ఆరుని. ద్రవించు; 6.
 ఆరు. ద్రవించు, నాను; మ. ఆరుక. ద్రవించు,
 కాదు, మునుగు, చొచ్చుకొనిపోవ; పో.యు, వడపోయి;
 7. ఆరు. ద్రవించు; ఆరు. నీరు వైకి వచ్చు; గోం.
 ఆసానా, ఆసి, ఆసా. కన్నీళ్లు కాదు; సూ-సూ.
 చెమ్మ; కు. ఉర్. కాగు, హెంకు, కాదు, చెమర్చు;
 సూగ. ఆరు; సూజ. లావుగా ఉండు; కువి. ఆరు.
 నీటిబుగ్గ; ఆరువిజు. బుగ్గనీరు; కొలా. ఆరు,
 ఆరు-త. ఇల్లుకాదు. ద్రవించు, రేరుకొను; నా. ఆరు.
 చెమర్చు, ద్రవించు; పో.చూ. కురు, ఆరుకార్. కొద్దిగా
 ఉబ్బు; ద్రా. హరింగింగ. వాయు, పగులు; ఆరెంగ,
 హురెంగ. (కురుపులు మొ.) వాయు, పగులు.
 9. ఆరువతో కూడిన రూపమే (ఆరు) సాధువు.
 ఆరుబెట్టు స.క్రి. నూలు గంజిలో నానబెట్టటం.
 ఆరువేయి ఉప్పులో వేసి (ఆరుగాయ మొ.) నిలువచేయు,
 నీటిలో (గోగు, జనుము మొ.) కుల్లిబెట్టు. ఆరించు! స.క్రి.
 1. నోయారించు. బాగ. 10 పా. 496; 2. ఆరుగొలుపు.
 నవతి. 2.58, చంపూరా. 6.9. ఆరీలు వి. పల్లడి
 పదార్థాలు తినేటప్పుడును, తింటూండగా చూచినప్పుడును
 నోటిలో ఆరు నీరు. ఆరీలుగొట్టు ఆరీలు+కొట్టు. అ.క్రి.
 కొట్టులువేయు. ఆరు(గాయ) చూ. ఆరుగాయ, ఆరుగాయ.
 వి. ఉప్పులోను కారంలోను ఆరువేసిన రాయ, ఉపదంశం.
 బాగ. 10 పా. 496, అము. 1.82. 6. ఆరుకాయ.
 ఆరుమిండి చూ.చూ. ఆరుబిండి. ఆరుబిచ్చడి వి. మిర్చి,
 వేయించిన పప్పుదినుసులు కలిపి చేసిన పచ్చడి, నంజుడు.
 ఆరుబిందు వి. ఆరువేసిన నిమ్మ మొ. వాని పండు. మిర్చి.
 2.16. ఆరుబిండి చూ. ఆరుమిండి, ఆరుబిండి. వి. 1.
 తెలికవిండి నీటిలోగానీ పులిమిత్తిగలోగానీ ఒకటి రెండు
 రోజులు నానబెట్టి, దానితో చేసే పచ్చడి; వ్యంజన
 విశేషం. రాజ. చ. 2.127; 2. పిండి బెల్లం కలిపి చేసిన
 దక్షిణ విశేషం; 3. కొబ్బెలు చెయ్యటానికి కలిపిన మినప
 పిండి; 4. పచ్చడి. ఆరుబిండిమాన్యం వి. ఆరుబిండి
 చేసేవారి కచ్చిన దూమి. ఆరుగాయ చూ.చూ. ఆరుగాయ.
 వి. ఉపదంశం. బహుళా. 4.49. ఆరుబిండి చూ.చూ.
 ఆరుబిండి.
 ఆరు! చూ. ఉబ్బు. అ.క్రి. పెరుగు, పెద్దది అగు. వరాహ.
 4.88, భక. 2.543.
 ఆరు! అ.క్రి. కలుగు, పట్టు, సంధించు.
 ఆరించు! స.క్రి. కలిగించు. హంస. 2.169, 200.
 ఆరు! చూ. ఉబ్బుము, తొప్ప. అ.క్రి. మాట్లాడు, చెప్ప,
 అడుగు.
 5. ఒరె. ద్వనిచేయు, చెప్ప, మాట్లాడు; కు.
 శరీరుని. ద్వనిచేయు, వాయించు; 6. ఉరె. మాట్లాడు,
 చెప్ప, మాట; మ. ఉరె. మాట.
 <మూ.ద్రా. *ఆర్.

ఈర్ష్య రూ. ఈర్ష్య, ఈర్ష్య. అర్ష్య. (యర్ష్యం, వారణం, పలం మొ. వాటి అర్థావాన్ని తెలుపుతుంది.) 1. పలుకక, మాట్లాడక. భార.విరా. 1.127, భీమ. 1.14, భా. 1.240; 2. ప్రయత్నంలేక, కృషిలేక. భార.ఉద్యో. 1.24, భీమ. 5.185; 3. ఉపేక్షించి, ఉపేక్షావాసంతో. భార. కాంతి. 4.879; 4. పలంలేక, వ్యర్థంగా. భా.రా.య. 1392; 5. అయాచితంగా, అదుగతుండ. హరి.హ. 3.249; 6. భగిన వారణంలేక, వారణంలేక. శృం.నై. 8.168, వై.రా. 1.56; 7. మానక. భాగ. 10. ఉ. 544, వరాహ. 11.91; 8. ప్రతిపలం పొందక. భాగ. 11.118; 9. వివరించక. భా. 1.45. ఈర్ష్యకౌము' రూ. ఈర్ష్యకౌము. అ.గ్రీ. మెదలకుండావుండు, ఉపేక్షించు.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య. వి. శ్యాన, నిష్టూర్ష్య.

ఈర్ష్యకౌము' పో.చూ. మూర్ష్యకౌము. న.గ్రీ. అగ్రహణించు, వాననచూచు. వ్య. శాసించు. వసు. 3.119. ఈర్ష్య' రూ. ఈర్ష్య'. అ.గ్రీ. శ్యాసించు. నిశ్చనించు. ఈర్ష్య' రూ. ఈర్ష్య', ఈర్ష్య', ఈర్ష్య'. వి. 1. శ్యానం, ఉపేక్షి. భార. భీష్మ. 2.110, శల్య. 1.357, ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 2028, ఆము. 2.105; 2. ఆవిరి. రాజ.వి. 2.165; 3. ఒక విధంగా వండిన కూర. పాండు. 4.184. క. ఉయిర్ పృ. శ్యానం, నిశ్చనం, నిష్టూర్ష్య; ఉయిర్, బలంగా గారి పిల్లు; మ. ఉయిర్. శ్యానం ఈర్ష్యపోక రూ. ఈర్ష్య'. వి. ఉబుసుపోక, కాలక్షేపం. భీమ. <ఈర్ష్య+పోక. 5.14; ఈర్ష్య' రూ.చూ. ఈర్ష్య. వి. శ్యాసించు, నిష్టూర్ష్య. భార.నరా. 2.310, కు.నం. 11.700, ఆము. 2.28. ఈర్ష్య' రూ.చూ. ఈర్ష్య. ఈర్ష్య' అ.గ్రీ. శ్యాసించు, నిష్టూర్ష్య. ఈర్ష్య' రూ.చూ. ఈర్ష్యపోక. వి. ఉబుసుపోక. కవిక. 4.121. ఈర్ష్య' అ.గ్రీ. శ్యాసించు, నిశ్చనించు. నిర్వ.ర. 3.17.

ఈర్ష్య' వి. ఏడికోలలేని నాగరి.

క. ఉబు. దున్ను; కు. ఉద్. దున్ను; క.మ. ఉబు.

ఈర్ష్యకౌము' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్యకౌము' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్యగారు చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' పో.చూ. ఈర్ష్య. వి. మల్లబంద విశేషం. మల్లు. 3.66.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య. వి. ఒకజాతి ముక్కపొడ.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య. న.గ్రీ. ఈర్ష్యగేటలుచేయు.

ఈర్ష్య' వి. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' రూ. ఈర్ష్య. వి. ఈర్ష్య.

క. ఈర్ష్య, ఈర్ష్య. ఈర్ష్య.

<క. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' రూ.చూ. ఈర్ష్య. న.గ్రీ. 1. (పాత్ర, సాన మొ. వాటి నందిఉన్నదాన్ని) చేతితో నొక్కితీయు. ఆము. 6.180, కక. 3.348; 2. ఎత్తుపల్లాలు సరిచేయు.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య. వి. అదుగూర్చిన అంటు, మైలపాత్ర.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య. వి. 1. సహాయం. భార.విరా. 1.95, ఈర్ష్య రూ. ఈర్ష్య. వి. 1. సహాయం. భార.విరా. 1.95, భా.రా.య. 935; 2. స్వాస్థ్యం, స్వస్థచిత్త. యయా. 1.24, భార.విరా. 2.80, శృం.నై. 7.86; 3. తెలుపి. విరామం. భార.విరా. 2.315, ఉ.రా. 6.809; 4. విశ్రాంతి. భా.రా.య. 271, యయా. 1.24; విజ. విశ్రాంతి నిచ్చునది. వి.వ. 1.46.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' చూ. ఈర్ష్య.

ఈర్ష్య' అ.గ్రీ. 1. విరమించు, ఈర్ష్యం. భార. ఆది. 4.19, క్రోధ. 4.12, 13; 2. స్వస్థపడు. భార. నరా. 2.288, ఉద్యోగ. 3.206; 3. ఉపశాంతి నొందు. పారి. 4.18, ఉ.రా. 7.217; న.గ్రీ. అప్పగించు. భా.రా.ఆర. 2.69.

ఈర్ష్య' న.గ్రీ. ఒకాద్య. నిర్వ. 10.64, భాగ. 10. ఉ. 492. ఈర్ష్య' రూ.చూ. ఈర్ష్య. ఈర్ష్య' రూ. ఈర్ష్య. అ.గ్రీ. 1. స్వస్థపడు. భార.ఉద్యో. 3.20, ఉ. రా. 6.819; 2. విరమించు, ఈర్ష్యం. హరి.హ. 1.170; 3. ఉపశాంతి నొందు. శృం.నై. 3.104; రాజ.చ. 2.84.

ఈర్ష్య' న.గ్రీ. పోలు, పోలియుండు. నా.వంచ. 3.9.

క. ఉబు. పోలు; ఉబుల్. పోలు; ఉబుల్. భార కమ్య చిహ్నం.

<క. ఉబు.

ఈర్ష్య' రూ.చూ. ఈర్ష్య. వి. 1. ద్వన్యనుకరణం, అర్థధ్వని, మొదల. వేంక.వంచ. 2.138; 2. నక్కకూత, ఈర్ష్య; 3. హెరుమనే ద్వని.

ఈర్ష్య' వి. ఈర్ష్య. పిట్ట. ఈర్ష్య' అ.గ్రీ. కోరిక పట్టు. ఈర్ష్య' వి. భార, అదుర్దా (ద్వన్యనుకరణశబ్దం).

ఈలమాలగుడును ఈలమాల + కుడుచు. అ.క్రి. ఆర్దిపొందు. తహతహపడు, గుక్కిళ్లుమింగు. నవనా. 3.80 పు. ఈల మెకము రూ.చూ. ఈళమెకము. వి. నక్క, ఈళవేసే బంతువు. ఈలవడు ఈల + వడు. అ.క్రి. రోరుమను. హర. 2.22. ఈలవేయు అ.క్రి. ఈలవేయు, కీచుమని ద్వనిచేయు. ఈలో వి. చచ్చు, బలహీనత; అ.క్రి. చచ్చుపడు, కృశించు. పో.చూ. క. ఉల్లె. చెడిపోవు, నశించు. ఈలకెప్పులు వి. కొర్రెగులు, వైరు తెల్లపడే తెగులు. ఈలదంబు రూ. ఉలదంబు. వి. తీపితేని కొన్నదంబు. ఈల వడు వి. కాలువ గట్టుకు చిన్న రంధ్రంపడు, బొగడపడు. ఈలబొక్క వి. కాలువగట్టుకు పడిన చిన్న రంధ్రం, బొగడ. ఈలకెప్పులు చూ. ఈలో. ఈలదంబు చూ. ఈలో. ఈలవడు చూ. ఈలో. ఈలబిట్ట చూ. ఈలో. ఈలవట్టు చూ. ఈలో. ఈలబొక్క చూ. ఈలో. ఈలమాల చూ. ఈలో. ఈలమాలగుడును చూ. ఈలో. ఈలమెకము చూ. ఈలో. ఈలవడు చూ. ఈలో. ఈలవేయు చూ. ఈలో. ఈల! పో.చూ. కూలు. అ.క్రి. వడు. క. ఉల్లె. గుండెలాదులలో వతనమగు, శిథిలమగు, పాడగు. ఈల! వి. గొర్రెబొచ్చుకో తీసిన దారం, ఉన్నిదారం. ఈలకొను రూ.చూ. నూలుకొను. అ.క్రి. 1. ఒప్పుకొను; 2. చక్కబడు; 3. స్థిరపడు. ఈలకొలుపు ఈలకొనుమొక్క ప్రే.; రూ. ఈలొక్కలుపు. న.క్రి. నెలకొలుపు, నిలుపు. రంగా. 3.34. ఈలొను రూ.చూ. నూలొను. అ.క్రి. ఒప్పు, తగు. బాగ. 4.865. ఈలొలుపు రూ.చూ. ఈలకొలుపు. న.క్రి. నెలకొలుపు, నిలుపు. ఈళ రూ. ఈలో. వి. 1. ఆర్తద్వని, మొర్ర. వరాహ. 5.68; 2. (నక్క) కూత. మను. 4.61. క. ఈళ. దగ్గరకు పిలవటం, ఆర్తనాదం చెయ్యటం; రూ. ఈళవెఱుఱు; ఉలి. ద్వనిచేయు, శేకపెట్టు, శేక; ఈళ. శేక; క. ఈళై. నక్కకూత, కుక్కల కూత, బబ్బు చేసిన గొట్టెల అరుపు; ఈళైఱు. కుక్క నక్కలవలె కూత పెట్టు, ఆర్తనాదం; వీలై. ఈలవేయటం, కీచుమని ద్వని. చెయ్యటం; వీలొ, ఈలి. ద్వని; ఈళఱు. ఈళతి; మ. ఈలి, పీలి. కుక్కనక్కల కూత, కోతి కిచకిచ; పూళ; కోట. పీలొల, అచ. కూతలు; పీలొల. నక్క కూత. <మూ.ద.ద్రా. *ఈళ-. ఈళమెకము రూ. ఈలమెకము. వి. నక్క; ఈళ పెట్టే బంతువు.

ఈళమెకము చూ. ఈళ. ఈళక వి. రోరీ, పల్లె. పో.చూ. క. తూలి. రోరి, ఉయ్యాలగుర్త. ఈళగము రూ.చూ. ఈడిగము. వి. సేవ, పరిచర్య, వెద్దిచాకిరి. వ్రదు. 2.68 పు. 5 వం. క. ఈళగ, ఈలిగ. సేవ, పని; పో.చూ. ఈలిగ గిల్లి. దాసి; ఈలిగరన. సేవ, దాన్యం; ఈలిగ. దాసుడు; కు. ఈలిగ. సేవ, పని. ఈవాడు చూ. ఈవు. ఈవిళ్ళు రూ.చూ. ఉవిళ్ళు. ఈవిళ్ళారు రూ.చూ. ఉవిళ్ళారు. అ.క్రి. త్వరవడు, తమకించు, తహతహపడు. పి.శకు. 3.51. ఈవిళ్ళారు చూ. ఈవిళ్ళు. ఈవు రూ.చూ. ఈగు. అ.క్రి. కడలు, చరించు. చెన్న. 3.210. ఈవాడు రూ.చూ. ఈగాడు. అ.క్రి. ఈగు. పారి. 1.64. ఈష్టము 'ఉష్టము'నకు మరో రూపం. వి. భ్వరం. నం. ఉష్ట-. వేడి. క. ఉష్టమి. (శరీరంయొక్క) వేడిమి; ఉట్టణమి. <నం. ఉష్ట-. ఈన రూ.చూ. ఈచ. వి. చువ్వ. ఈనకొలుపు చూ. ఉనుడు. అ.క్రి. నిట్టూర్పు. పో.చూ. క. ఉయిర్ వృ. నిట్టూర్పు. ఈనదం చూ. ఈనరము. వి. మాగాణిలో ఒత్తుగా మొలిచే నన్నటి కలువమొక్క (Panicum crusgalli). ఈనపిల్లి చూ. ఈనరపెల్లి. వి. కొండవలెపండి రంగులుమాల్చే బంతువు. ఈనర! చూ. ఈనరము. వి. కొన్న మొ. వైర్ల ఎన్ను తెల్ల బడి ఎండిపోయే తెగులు. ఈనర! రూ.చూ. ఈనరము. వి. చవిటి(నేల). ఈనర! రూ.చూ. ఈదర. వి. తృణవిశేషం. ఈనరపిల్లి వి. బక్కచిక్కిన పిల్లి. ఈనరము! ఈన + అరము. చూ. ఈచ. వి. బలహీనమైన, బక్కచిక్కిన. ఈనరిల్లు అ.క్రి. 1. చిక్కు, కృశించు. వేమన. 575; 2. అలనలచెందు. కాశీ. 2.186. ఈనరము! రూ. ఈనర. వి. చవిటి(నేల). నం. ఈషర-. చవిటినేల; పో.చూ. క. ఈష. చవిటి వర్ర; క. ఈవరమి. <నం. ఈషర-. ఈనరపెల్లి పో.చూ. ఈనరము. వి. 1. మూడు రంగులు గల కొండ. కాశీ. 5.261, మను. 4.79; 2. దింబం, నీడ; 3. చలచిత్తుడు. క. ఈసరవల్లి, ఈసరుల్లి, హూసరుల్లి, హూస రుల్లి. ఈనరపెల్లి. ఈనరిల్లు చూ. ఈనరము. ఈనాడు చూ. ఈను. ఈనీసావ చూ. ఈనరము. అ.క్రి. 1. (వత్తిచెట్టు) పింజెలు

హర రారిపోవు ; 2. చెడిపోవు ; 3. జబ్బుచేర రంబెట్టు కలు రారిపోవు ; 4. వచ్చించు ; 5. దాన్యం రారిపోవు. 6. రంగు మానిపోవు ; 7. సంబంధం తెగిపోవు ; 8. చెమ్మ గిరి కొట్టుకొట్టుగా జారు.

ఉపసర్గ రూ.చూ. జనుట్టు. వి.బ.వ. ఉపసర్గ. ఆం. బాషా. 2.56.

ఉపసర్గము వి. 1. అనూయ, ఉర్వ, ద్వేషం ; 2. వ్యర్థానం. వైకృతదీపిక 21, పురుషోత్తమ కవీయము 15.

సం. ఉచ్చాస్, నిష్కూర్పు ; ప్రా. ఉసాస, ఉస్సాస. ఉససనమ, ఉసాస, ఉసాసిత. దీర్ఘ నిర్వాసం ; అ.చూ. ఉసస, ఉసాస ; వై.మహా. ఉసనియ ; పా. ఉస్సాస, ఉసుయ్యా, ఉసూయా, ఉసుయ్యక. ఉర్వ, ద్వేషం ; మా. ఉశశయ ; శార. ఉసనిద ; క. ఉస్సాస ; క. ఉమవాచం, ఉచ్చువాచం.

<సం. ఉచ్చాస్.

ఉపసర్గ విద. బలహీనమైన.

ఉపసర్గోపసర్గము వి. పేదవాడు. ఉపసర్గోప ఉపసర్గ + పోవు. అ.క్రి. చిట్క, నన్నబడు.

ఉపసర్గ స.క్రి. (చర్మం) ఉపసర్గ, దాగుచేయు.

ఉపసర్గ రూ.చూ. ఉబును. వి. 1. కాలక్షేపం, పొద్దుపచ్చటం ; 2. కాలక్షేపం కబుర్లు ; 3. తోకడం, తోలి.

ఉపసర్గ అ.క్రి. ముచ్చటలాడు. ఉపసర్గోక రూ.చూ. ఉబునుపోక. వి. కాలక్షేపం. చీమ. 5.15. ఉపసర్గోపు రూ. చూ. ఉబునుపోవు. అ.క్రి. కాలం గడుచు. నిర్వ. 9.26. ఉపసర్గ అ.క్రి. ముచ్చటలాడు.

ఉపసర్గోక చూ. ఉపసర్గ.

ఉపసర్గోపు చూ. ఉపసర్గ.

ఉపసర్గోపసర్గము చూ. ఉపసర్గ.

ఉపసర్గోపు చూ. ఉపసర్గ.

ఉపసర్గముగిరి వి. ఒకవైపుపోగు ఒకరంగు, మరొకవైపుపోగు మరొకరంగు పెట్టి నేసిన చిన్నగది (ముంగి) చీర.

ఉపసర్గము చూ. ఉపసర్గ.

ఉపసర్గరాయి చూ. ఉపసర్గ. వి. దర్వాజా ఉత్తరానమీద పరిచే బండ.

< ఉపసర్గ + పెట్టు + రాయి.

ఎ

ఎ వి. తెలుగు వర్ణమాలలో ఏడో అక్షరం. ఆర్థ సంస్కృతమై కాలవ్యమైన నిరోధ్య హ్రస్వస్వరం. ద్రాహుళ రోతపు అన్ని ద్రావిడ భాషల్లోనూ ఉంది.

ద్రా. అ, బ.

<మూ.ద్రా. *ఎ.

ఎ¹- రూ.చూ. ఏ సమాన పూర్వపదంగా ఉన్న యత్కిమర్థక మైన ఏ అనేదానికి కొన్నిచోట్ల వచ్చే ఆదేశం ; -ద్విరుక్త మైన హల్లుకు పూర్వం వచ్చే హ్రస్వరూపం. ఉదా. ఎ-క-కాలము < ఏ + కాలము. అము. 1.14.

ఎక్కడ రూ. ఎగ్గడ, ఎగ్గడ, ఏకడ, ఏడ. వి. 1. ఏ చోటు? భార.ఆది. 4.84 ; క్రి.విద. ఏచోటు? ఏ ప్రదేశంలో లేదా ఏ ప్రదేశంవద్ద? 2. రోక వైపరీత్య దోడకం. భార.విదా. 1.281, ఉద్యో. 4.20 ; 3. అనంగతత్వ దోడకం. భార.ఉద్యో. 3.94 ; 4. అత్యంత తారతమ్య దోడకం. శృం.నై. 4.68 ; 5. అనాదర దోడకం. తై.దా. 8.210, అము. 2.78 ; 6. ఉపాసన ఉక్తాయంపును తెలుపు కుంది. కువ.చ. 2.45. పో.చూ. క. యావకడె. ఎక్కడ? పో.చూ. కు. ఓడె. ఎక్కడ ; క. ఎంకు, ఎక్కడ ; ఎకమై. ఏచోటు. ఎవటు రూ.చూ. ఏచోటు. వి. ఏచోటు? ఉ.హ. 3.29. ఏచోటు రూ.చూ. ఏచోటు. వి. 1. ఏ ప్రదేశం? 2. ఏ ప్రదేశమయినా. ఏచోటు రూ.చూ. ఏచోటు. వి. ఏ ప్రదేశం? ఏ ప్రదేశమైనా. ఎవటు రూ.చూ. ఏచోటు.

వి. ఏ ప్రదేశమైనా. అము. 1.41. ఏచోటు రూ.చూ. ఏచోటు. వి. ఏ ప్రదేశం? భార.సదా. 1.45 ; ఏ ప్రదేశమైనా. దదా. 1.278. ఎచ్చో(న్) క్రి.విద. 1. ఎక్కడ. ఎక్ర. 2.187 ; 2. ఎవ్వరు. అము. 4.262. <ఎచ్చోటు + -అ(న్). ఎచ్చోటు రూ. ఎవటు, ఏచోటు, ఏచోటు, ఎచ్చుటు, ఏచోటు, వి. ఏ ప్రదేశం? భా.రా. ఆయో. 205.

ఎ² రూ. -ఎ¹. అవ్య. క్రియాపదాలకు చేర్చి తరచు ప్రశ్నార్థకంగా వాడే ప్రత్యయం. 1. అభీష్ట సూచకం. భార.ఆది. 5.250, కర్త. 3.87 ; 2. అనుకూల సమాధానాన్ని ఆశించే ఎత్తిపొడుపు ప్రశ్న. భార.ఆది. 6.87 ; 3. ప్రార్థనార్థకాలకు మధ్యమము, చదులకు అనుప్రయత్నం. అము. 6.28.

క. ఎ. ప్రశ్నార్థకం ; కు. ఎ ; క. ఎ.

ఎ³ రూ.చూ. -ఎ¹. అవ్య. దాగా పరిచితులైన స్త్రీ పురుషుల్ని క్రమంగా 'వసె' 'వరె' అని పిలవటానికి ఉపయోగించే సంబోధన ప్రత్యయం. శృం.నై. 6.114.

క. -ఎ. సంబోధన ప్రత్యయం.

ఎ⁴ రూ.చూ. -ఎ¹. అవ్య. 1. నిర్దేశాన్ని బలపరచే ప్రత్యయం. భార.ఆర. 5.280 ; హరి. 7.113 ; 2. అల్పక్యాన్ని తెలిపే ప్రత్యయం. అము. 1.4 ; 3. అపదారణార్థకం. ఉ.రా. 1.151 ; 4. ఆధిక్యాన్ని తెలిపే ప్రత్యయం ; 5.

తనంతట రాను అనేదానం తెలిపే ప్రత్యయం.
ఎక (దీనికి వృత్తియందే ప్రయోగం) విజ. ఒక. ఉదా. ఎక
తాళి, ఎకరంగి మొ.

నం. ఎక. ఒకటి, మాత్రమే, ఒంటరి, అదే, అలాంటిదే;
ప్రా. ఎక, ఎక్క, ఏగ, ఒకటి, ఒంటరి, నిస్సహాయమైన,
వేరొక, అలాంటి; జై. మహా. ఏగ; శార. ఎక్క; అ. మా.
ఇక్క, ఎక. ఒకటి, మాత్రమే, ఒంటరి; ఏగ. ఒకటి;
ఎక్క; ప్రా. ఎక. ఒకటి; అప. ఎక్క. ఒకటి; ఉ. హిం.
ఎక;

క. ఎక్క, యక్క, ఒకటి, మాత్రమే, ఒంటరి మొ.;
క. ఎకం. ఒక ప్రమాణం; రుజ. ఎకో. ఒకటి.

<నం. ఎక-.

ఎకకంటిరథము వి. నూర్యరథం. పుష్ట. ఒకే చక్రంగల
రథం. కనుక్కు. 2.62. ఎకతాళము రూ. ఎకతాళి. వి.
కర్ణాట సంకీర్తంలో ముఖ్యమైన ఏడు తాళాల్లో ఒకటి. వా.
శ్రీరం. 4.121. నం. ఎకతాల-. పౌండిక, జంత్రిగాత్ర
సంగీత స్వర్యాం నమైక్యం, కల్పితమైన కలయిక; క. ఎక్క
తాళ, ఎకతాళ. కాలమానంతో కూడిన జంత్రిగాత్ర
సంగీత స్వర్యాం నమచిత సంయోజనం, పౌండిక; త.
ఎకతాళం. కాలమానాల్లో ఒకరకం, ఏడు తాళాల్లో ఒకటి.
<నం. ఎకతాల-. ఎకతాళి రూ.చూ. ఎకతాళము. వి.
కర్ణాట సంకీర్తంలో ప్రధానమైన ఏడు తాళాల్లో ఒకటి.
దనాది. 2.42. ఎకరంగి వి. ఒకేరంగుల మొకమూలుపట్టు.
రాజవా. 5.86. హిం. ఎకరంగ. ఒకే రంగు; ఉ. యక్
రంగి. ఒకేరంగు కలిగిన; పార. యక్రంగ. ఒకేరంగు.
<ఉ. యక్రంగి. ఎకవాణుచెప్పలు వి.బ.వ. ఒకేవారు
గల చెప్పలు. ద్వి. పరమ. పు. 485. 138 పం. పో.చూ.
క. ఎక్కడ, ఎక్కడ. ఒక రకం తోలుచెప్ప. ఎకనర
వి. మల్లవిద్యకు సంబంధించిన పదహారు ఉపవీతాల్లో
ఒకటి. హంస. 1.206. నం. ఎకనర, ఒకే దండ. <నం.
ఎక నర-.

ఎకకంటిరథము చూ. ఎక-.

ఎకతాళము చూ. ఎక-.

ఎకతాళి చూ. ఎక-.

ఎకతాళి రూ.చూ. ఎకతాళి. వి. గేరి, పరిహాసం, వేళాళం.

ఎక(దొట్టు) రూ.చూ. ఎక(దొట్టు). ఆ.క్రి. అతిశయించు. అము.
5.8.

ఎకరంగి చూ. ఎక-.

ఎకరము రూ. ఎకరా¹, ఎకరె, ఎక్రా. వి. 4840 చదరపు
గజాల పొలం; 100 సెంట్లు. భూమి కొలత.

నం. అక్రెస్. పొలం, మైదానం;

క. ఎకరె, ఎక్రె. ఎకరం; కు. ఎక్రె, ఎక్రెరె. ఎక
రం; త. ఎక్రెర్. ఎకరం; ఎక్రెర్, సీకరా. ఎకరం;
మ. ఎక్రెర్. ఎకరం.

ఇం. acre. భూపరిమితి, దున్నిన పొలం, అవరణం;
గ్రీ. అగ్రె; లా. అగర్.

<ఇం. acre.

ఎకరా¹ రూ.చూ. ఎకరము. వి. 4840 చదరపు గజాల

పొలం. ఎకరాలు < ఎకరములు. బ.వ. 'ఎకరాలు' నుంచి
అనుచిత విధానంచేత ఏ.వ. 'ఎకరా' ఏర్పడి యుండవచ్చు.
ఎకరా² వి. ఏనుగుల్ని కట్టివేసే మొగసాల. మను. 1.40.

ఉ. పార. యక్రరాన్. గుర్రం.

<ఉ. యక్రరాన్.

ఎకరారు వి. నమ్మరి, ఒప్పుదం, ఒప్పుకోలు, అంగీకారం.

హిం. ఇక్రార. అంగీకారం, ఒప్పుదం, ఒప్పుకోలు,
సమ్మతి; గు. ఇకరార; ఉ. పార. ఇక్రార.

<ఉ. ఇక్రార.

ఎకరారువడు స.క్రి. ఒప్పుకొను.

ఎకరారువడు చూ. ఎకరారు.

ఎకరె రూ.చూ. ఎకరము. వి. 4840 చదరపు గజాల విస్తీర్ణం
గల భూమి.

ఎకవాణుచెప్పలు చూ. ఎక-.

ఎకనకియము రూ. ఎకనకెము, ఎకనక్కియము, ఎకనక్కిము,
ఎకనక్కము, ఎకసెకియము, ఎకసెకెము, ఎకసెక్కియము,
ఎకసెక్కిము, ఎక్కినకియము, ఎక్కినక్కిము. వి.
పరిహాసం, ఎగతాళి, పెక్కిరింపు, గేరి, గమ్మత్తు.

క. ఎక్కసక్క, ఎక్కిసక్క-. తల్పిల్పు, ఆకస్మికం,
నందేహం, దుక్కిలం, ఎగతాళి, పెక్కిరింత, పరిహాసం;
ఎక్కిసక్కె. వక్రబుద్ధిగల స్త్రీ; కు. ఎక్కిసక్క, ఎక్కి
సక్కలవిని. వాక్కులహం, వివాదం; త. ఎక్కిచ్చుక్కెం.
తల్పిల్పు, మాంద్యం, లాచుమారు, అక్రమత; మ. ఎక్కి
చ్చుక్కెం. తగాదా, వివాదం.

బహుళః <నం. ఎకనక్కి-. (నన్నిహిత మైత్రి)

ఎకనకెము రూ.చూ. ఎకనకియము. విజ. విషమం, హెచ్చు
తగ్గులు గలది. కాళి. 2.146.

ఎకనక్కియము రూ.చూ. ఎకనకియము. వి. పరిహాసం. దళా.
8.317.

ఎకనక్కిమాడు చూ. ఎకనక్కిము.

ఎకనక్కిము రూ.చూ. ఎకనకియము. వి. 1. మోసం, వంచన.
వి.పు. 4; 2. ఎగతాళి, పరిహాసం, పరిహాసపుమాట.
దాగ. 10. ఉ. 265; 3. తిరస్కారం, అపమానం.
పారి. 1.128, 129; విజ. వికటం, అననుగుణం, 'పొనగ
నిది. విజయ. 3.45.

ఎకనక్కిమాడు ఆ.క్రి. ఎగతాళిచేయు, పరిహాసించు,
అపహాసించు. దాగ. 10. ఉ. 674.

ఎకనక్కిము రూ.చూ. ఎకనకియము. వి. అపహాసం,
ఎగతాళి.

ఎకనము పో.చూ. ఎనకము. వి. వలం, స్థూలత్వం.

ఎకనర చూ. ఎక-.

ఎకసెకియము రూ.చూ. ఎకనకియము. వి. అపహాసం,
ఎగతాళి.

ఎకసెక్కిము రూ.చూ. ఎకనకియము. వి. అపహాసం,
ఎగతాళి.

ఎకసెక్కియము రూ.చూ. ఎకనకియము. వి. అపహాసం,
ఎగతాళి.

ఎకసెక్కిము రూ.చూ. ఎకనకియము. వి. పరిహాసం, పరిహాస

వచనం. చమ. 1.62.

ఎకాదశి రూ. చూ. ఎకాదశి. వి. విద్యాశాల, పండిత పరివర్త.

ఎకాయకు రూ. ఎకాయకి. క్రి.వి.వి. అకస్మాత్తుగా, హఠాత్తుగా. మొదటిసం. 117. శిరికుప్ప, బళ్లారి యిలావా. 79, 80 వ.

హిం. ఏకావిక్, యకాయక్. అకస్మాత్తుగా, హఠాత్తుగా; గు. ఏకా-విక్; పార. యక్-ఆ-యక్. అకస్మికంగా, హఠాత్తుగా; ఉ. యకాయక్. అకస్మికంగా, హఠాత్తుగా.

క. ఏకావిక్. అకస్మాత్తుగా; కు. ఏకావిక్. ఒంటరిగా. <ఉ. యకాయక్.

ఎకాయకి రూ.చూ. ఎకాయకు. క్రి.వి.వి. అకస్మాత్తుగా, ఒక్క చూడుగా, అతివేగంగా, నూటిగా. రంగా.చ. 3.198.

ఎకవియ్యం చూ. ఆకిం. వి. రాజు, పాలకుడు, శ్రేష్ఠుడు, ప్రభువు. వి.ప్ర. 2.84, కాహ్ను. 1.6, దూ. 3.186.

<ఎకిమ్ (<అకిమ్ <అర. హకిమ్)+-ఈడు.

ఎకిరింక రూ.చూ. ఎకిరింక. వి. 1. వాహనం. రామా. 2.58; 2. గుర్రం. కరుత్తు. 1.58.

ఎకిరింక వి. ఒక్క కొయ్యతో నిలిపిన గుడ్డు.

ఎకిరింక రూ. ఎకారింక. వి. ఒక్కగది యిల్లు.

ఎకిరింక వి. దవంతి ముందు వైపున కట్టి ఒంటిగది ఇల్లు.

ఎక్కటి రూ.చూ. ఎక్కటి. వి. శేవలం, ఒంటరి, ఏకతం.

ఎక్కటి రూ. ఎక్కటి. క్రి.వి.వి. 1. ఇతరుల సహాయం లేకుండా, ఒక్క చేతి మీదుగా. భార. ఆది. 4.220, ఉద్యో. 2.52; 2. దిక్కులేకుండా. భార. ఆర. 2.108; 3. ఏకాకిగా, ఒంటిగా. శృం.నై. 5.118, కాశీ. 5.198; వి. 1. ఒక్కడు, అనహాయుడు, వరాహేక్ష లేనివాడు. భార. ఆది. 6.278, ఉద్యో. 4.54; 2. (చంద్రుని) ఒకానొక యతి, ఎక్కటివడి. కవిజనా. సంఖ్య. 62; 3. శేవలుడు, అద్వితీయుడు. దాగ. 10 వూ. 198, ఉ.రా. 1.80; 4. కూరుడు. ప్రబంధ. 149, 158; వి.వి. 1. ప్రత్యేక మైనది, రెండవ దానితో కలియనిది. భార. అశ్వ. 1.174, హరి. ఉ. 7.164; 2. సాటిలేనిది. విజయ. వి. 1.10; 3. అదికం. కుక. 2.384.

నం. ఏకతా, ఒక్కచే; ఏకస్థ-; ఏకతః; ప్రా. ఏకత్వం, ఏకత-; కే. ఏకత్వం. బలమైన, శక్తివంతమైన, బలవంతుడు, గొప్పవాడు; కౌర. ఏకత్వ.

క. ఏకత్వం, ఏకత్వం. శేవలం, ఒంటరి, తనంతట, రహస్యంగా; ఎక్కటిగ. అదితుడు, ప్రభువు, గొప్పవాడు; కుజ. ఎకొరి, ఎకొరె..

<ప్రా. ఎక్కట్ల-.

ఎక్కటికయ్యము వి. ద్వంద్వ యుద్ధం. వి.ప్ర. 4.98.

క. ఎక్కటికయ్యము. ద్వంద్వ యుద్ధం. ఎక్కటిగా(న్) క్రి. వి.వి. విడిగా, ప్రత్యేకంగా. హరి. ఉ. 7.164.

<ఎక్కటి+కాన్. ఎక్కటిపాటు వి. ఒంటిపాటు. వేంక. వంచ. 1.724. ఎక్కటిపోరు వి. ద్వంద్వ యుద్ధం. చంపూ.రా. 2.64. ఎక్కటివరము వి. ద్వంద్వ యుద్ధం.

భార. దిమ్మ. 3.177. ఎక్కటివడి వి. యతిదేవం. మ, ర,

అ, ల, వ, లకు అన్యక్షరములతో యతిమైత్రి లేదు. కేని కదే మిత్రం. ఎక్కటివీరుడు వి. అనహాయ కూరుడు. కు.నం. 11.610. ఎక్కటిడు వి. అనహాయ కూరుడు. చంద్రా. 4.84, చంపూ.రా. 2.64. <ఎక్కటి+-ఈడు. ఎక్కటికట్టి క్రి.వి.వి. ఒక్కనితో ఒక్కడు. భార. ఉద్యో. 4.41, ప్రో.వి. 1.178, ఉత్త.హ. 3.78. <ఎక్కటి+ఎక్కటి.

ఎక్కటికయ్యము రూ.చూ. అక్కటికయ్యము. వి. దయ, దాక్షిణ్యం, జారి. చంపూ.రా. 6.48.

ఎక్కటికయ్యము చూ. ఎక్కటి.

ఎక్కటిగా(న్) చూ. ఎక్కటి.

ఎక్కటిపాటు చూ. ఎక్కటి.

ఎక్కటిపోరు చూ. ఎక్కటి.

ఎక్కటివరము చూ. ఎక్కటి.

ఎక్కటివడి చూ. ఎక్కటి.

ఎక్కటివీరుడు చూ. ఎక్కటి.

ఎక్కటికట్టి చూ. ఎక్కటి.

ఎక్కర చూ. ఎ.

ఎక్కము¹ చూ. ఎక్కు. వి. 1. హిలాలమధ్య గట్టుగనిమి లేదా తోవ; 2. హిలం చుట్టూ ఉండే కందకం.

పో.చూ. క. ఎక్కర. ఇనుకదిబ్బ; మ. ఎకరమ.

ఎక్కు, ఎగువ.

ఎక్కము² చూ. ఎక. వి. ఒకటి. ఒక ఒకటి ఒకటి అనే మాదిరి గుణకార పథకము.

నం. ఏకం. ఏకత, ఏకము (గణితం); ప్రా. ఎక్కయ్. ఒకటి.

<ప్రా. ఎక్కయ్.

ఎక్కములు రూ. ఎక్కాలు. వి. గుణకార పథకం.

ఎక్కాలు రూ.చూ. ఎక్కములు. వి. గుణకార పథకం.

ఎక్కములు చూ. ఎక్కము³.

ఎక్క(గా)లు చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్క(బెట్టు) చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కలమ్మ చూ. ఎక్కలి¹.

ఎక్కలాగు పో.చూ. ఎక్కు. క్రి. కుంచివేయ.

ఎక్కలి¹ చూ. అక్కలు¹. వి. ఒక గ్రామ దేవత. కుకన. 2.424.

నం. యక్షిణ, యక్షి. యక్ష స్త్రీ; ప్రా. జక్షిణి. యక్ష స్త్రీ; జక్షా. ఒక ప్రఖ్యాత తైల స్త్రీ; అమా. జక్ష. ఒకానొక దేవత, పా. యక్షిణి, యక్షి. యక్ష స్త్రీ.

క. ఎక్కల. ఎత్తైన, దయలూగా పొడవైన; క. ఇయక్కి. యక్ష స్త్రీ, దర్శదేవత.

ఎక్కలమ్మ వి. ఒక గ్రామ దేవత. కుకన. 3.49.

ఎక్కలిదేవి వి. ఒక గ్రామ దేవత. కుకన. 1.444.

ఎక్కలి² చూ. ఎక్కు. వి. ప్రవాహంతో కొట్టుకొని వచ్చి మేటవేసిన ఇనుక.

క. ఎక్కర. ఇనుక ప్రదేశం, అలలవల్ల ఏర్పడినట్లున్న ఇనుక తిన్నె, ఇనుక దిబ్బ.

ఎక్కరి చూ. ఎక్కరి. వి. కూరుడు.

ఎక్కరిదేవి చూ. ఎక్కరి¹.

ఎక్కళ్ళు పో.చూ. ఎక్కుడు. వి. సామనాదు వద్ద చిన్న కుండతో కొలిచి దాన్యం తీసుకొని, పెద్ద కుండతో కొలిచి తిరిగి చెల్లించు పద్ధతి.

ఎక్కవేయి చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కనకియము చూ.చూ. ఎకనకియము.

ఎక్కనక్కెము చూ.చూ. ఎకనకియము. వి. పరిహాసం, పరిహాస వచనం. మను. 2.39.

ఎక్కాడు చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కాలు చూ. ఎక్కము².

ఎక్కించు చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కిడి పో.చూ. ఎక్కుడు². వి. ఒక పనిని చేయించుకొనుటలో చూపుకడ.

ఎక్కిడు చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కిరించు చూ.చూ. వెక్కిరించు. ఆ.క్రి. వికటంగా అనుకరించు, అవహాసించు, పరిహాసించు.

ఎక్కిరింక¹ చూ. ఎకిరింక. చూ. ఎక్కు. వి. 1. వాహనం. శృం.నై. 1.5; 2. గుర్రం. వేంక. అం. 91, సాంబని. 71.

ఎక్కిరింకవక్కి వి. విష్ణుమూర్తి వాహనం, గరుడుడు. ఆము. 6.183. ఎక్కిరింకయెద్దు (-వద్దు) వి. వృషభ వాహనం.

ఎక్కిరింక² చూ.చూ. వెక్కిరింక. వి. పరిహాసం, అవహాసం, ఆక్షేపణం. అచలా. 1.17.

ఎక్కిరింకమెకము వి. కోతి. వ్య. ఇతరున్ని వెక్కిరింకే జంతువు.

ఎక్కిరింకవక్కి చూ. ఎక్కిరింక¹.

ఎక్కిరింకమెకము చూ. ఎక్కిరింక².

ఎక్కిరింకయెద్దు చూ. ఎక్కిరింక¹.

ఎక్కిరి చూ. వెక్కిరి. వి. దప్ప మొ. వాటిచే కలిగే రోగ విశేషం. హిక్క. దగా. 2.186.

కు. ఎక్కబె, ఎక్కలె. ఎక్కిరి; మ. ఇక్కలిక్క. ఎక్కుళ్లనొందు; ఎక్కిల్, ఎక్కిట్టు, ఇక్కట్టుమ. ఎక్కిరి, అంతిమ శ్వాస; బ్రా. హిక్కిన్. ఎక్కు.

ఎక్కు¹ న.క్రి. 1. అదిష్టించు, ఆశ్రయంగా కొను. భార. ఆది. 6.64, కాశీ. 4.108; 2. చెట్టు మొ. వానిని ఆరోపించు. ఆము. 6.19; అ.క్రి. 1. సంరోషకరమగు, ఇష్టమగు, నచ్చు. భార. విరా. 1.74, సౌ.ప్తి. 1.24; 2. మార్కాను, ఎదుర్కొను. భార. విరా. 3.164, కకుత్స్థ. 4.98, రాజవా. 5.12; 3. అధికమగు, అతిశయించు, పొచ్చు. భార. శల్య. 1.56, బసవపు. 4 పు. 300 పం.; హరి. పూ. 5.12; 4. నెరవేరు, సిద్ధించు. భార. సా. 1.230, భా.రా. అయో. 39; 5. ఆవేశించు. భా.రా. అయో. 89; 6. స్పష్టపడు. భార.ఆర. 7.160; 7. నందించు, కలుగు. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 909, రామవ. 3.50; 8. ప్రతి పోవ, (ప్రతి) వ్యాపించు. కాశీ. 2.121, పారి. 4.71, పను. 4.29; 9. పారు, ప్రసరించు. ఆము. 4.282;

10. అదిష్టించు. పారి. 1.79, నీలా. 1.7; వి. 1. వింది నారి నందించటం. భార. ఆర. 1.11; 2. దుష్ప్రోత్సాహం. దశకు. 8.46; 3. విందినారి. నరస. 2.62.

క. ఎక్కు. ప్రతిపచ్చు, ముంగాళ్ళపై నిలుచు; ఎక్కె. వి. మసక, గొప్పకనం; పో.చూ. ఎక్కల. దయ్యం లాగా ఎత్తైన, పొడవైన, పెద్దదైన; కు. ఎక్కలుగని, ఎక్కలుని. దూకు, ఎగురు; ఎక్కులక్కడప్పిని. అందు బాటులో నుండు; పో.చూ. ఎరుగని. ఆనకట్టవద్ద నీటివరె ప్రతిరేచు; ర. ఎక్కు. పోగుచేయబడు, రేచు, ప్రతిపోవ; ఎటు. అదిరోపించు, బయలుదేరు; మ. ఎక్కుక. ప్రతి వచ్చు, ముంగాళ్ళపై నిలచు; పు. ఎకసి. వి. ప్రతి రేచుచున్న, ఆరోపించుచున్న. క్రి.వి. కష్టసాధ్యంగా, ప్రతి; కువి. ఎంగ. ప్రతికూ; ఎబ్. ఉన్నతంచేయు; కుదుట్. ఎకె, ఎకా, ఎకేకా, క్రి.వి. చాల, వి. చాల మెదుక్కువ; పో.చూ. రె. ఎక్కువ; ఎకేకా; బ్రా. హిబ్. ప్రతికూ.

<మూ.బ్రా. ఎయ్-స్కె- / -క్కె-.

ఎక్కు(బొబ్బ) ఆ.క్రి. ప్రతి ప్రాదు. కకుత్స్థ. 2.187. <ఎక్కు+అ' >(స్)+పాటు. ఎక్కు(బెట్టు) న.క్రి. 1. ప్రోత్సహించు; 2. లేని అధికం కల్పించు. <ఎక్కు+అ' >(స్)-పెట్టు. ఎక్కువేయి క్రి. 1. దీపప వత్తి ప్రతి తోయు; 2. నీళ్ల తగ్గిన సమయంలో నాలువ నీటిని దూరం నుంచి మళ్లించుకొని వచ్చు. ఎక్కాడు న.క్రి. 1. పరికొల్పు, ప్రోత్సహించు. ఉ. హరి. 4.103; 2. స్పృశించు. ఉ. హరి. 4.103. <ఎక్కు+అడు-. ఎక్కించు న.క్రి. 1. అధికంచేయు, అతిశయింపజేయు; భార. విరా. 2.310; 2. అదిష్టించజేయు. భార. విరా. 5.23; 3. కలిగించు. భార. శల్య. 1.59, శృం.నై. 5.156; 4. అదిష్టించజేయు. కాశీ. 2.107; 5. విందినారి నందించు. పారి. 5.5; 6. నిక్కించు, ఎత్తు. పాండు. 1.189; 7. ప్రసరింపజేయు. పాండు. 2.112; 8. ఇచ్చుకాలాడు, పెల్లించు. అం.బా. 3.124. ఎక్కిడు న. క్రి. ఎక్కుపెట్టు, నష్టంచేయు. భార. విరా. 2.319, రామా. 4.189, దగా. 7.308. ఎక్కుకొను న.క్రి. ఆరోపించు, అదిష్టించు, ప్రతికూ, విక్ర. 4.53, ఉత్త.రా. 2.125. ఎక్కుడించు¹ న.క్రి. విందినారి నడలించు. భా.రా. అర. 1.3, కకన. 1.123. ఎక్కుకళ్ళు వి.బ.వ. ఎత్తు పల్లాలు. రాధికా. 3.159. ఎక్కుదీయు న.క్రి. విందినారి నడలించు. నీలా. 3.44. <ఎక్కు+తీయు. ఎక్కుద్రోచు న.క్రి. విందినారి నందించు. వీర. 2.63, కాగ. 10 ఉ. 1292. <ఎక్కు+త్రోచు. ఎక్కుపెట్టు చూ. ఎక్కుపెట్టు. న.క్రి. విందినారి నందించు. భార.ఉద్వో. 2.130. ఎక్కు బావి వి. ఎక్కుటానికి మెట్లుగల బావి, దిగురుబావి, నడ బావి. కక.న. 2.408. ఎక్కులు వి. ప్రేరేపణ. ఎక్కులుపెట్టు న.క్రి. పరికొల్పు, ప్రోత్సహించు, రెచ్చగొట్టు. దశకు. 8.46. ఎక్కుపెట్టు చూ.చూ. ఎక్కుపెట్టు. న.క్రి. నష్టంచేయు, విందినారి నందించు. భార.ఉద్వో. 2.130, భీమ. 2.357, కకుత్స్థ. 1.179. <ఎక్కు+పెట్టు.

ఎక్కు² చూ. ఎక్కిరి. వి. ఎక్కిళ్ళు.

ఎక్కు³ వి. రాత్తుం ఇరుసుమిద తిరగటానికి చక్రంమాదిరిగా అమర్చిన సావచెక్క.

ఎక్కుకొను చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కుడించు¹ చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కుడించు² చూ. ఎక్కుడు².

ఎక్కుడు¹ చూ. ఎక్కు. వి. 1. వాహనం. కు.నం. 7.870. ఉ.హరి. 6.87, కాశీ. 7.870; 2. ఆరోహణం. ఎక్కుట. రం.రా. 150 పు. 291; 3. మిత్ర.

ఎక్కుడుగాడు (-కాడు) వి. రాడు. రాజ.చ. 1.5. ఎక్కుడుదీగ వి. మానేడు, హోతిమ్మరి (Halicacabum). ఎక్కుడుపెట్టు న.క్రి. వింతినారి నందించు. వి.క్ర. 6.

ఎక్కుడు² చూ. ఎక్కు. వి. 1. స్థితికి మించినది. దార.ఉద్యో. 4.191; 2. హెచ్చైన. దార.ద్రో. 3.250; 3. మిక్కిలి అదరింపదగినది. దార.శబ్ద. 2.57; 4. అధికం. ఉండ వలసిన దానికంటె ఎక్కువ. దా.రా. 3.1.158; 5. శ్రేష్ఠం. ఉత్తమం. ఉ.హరి. 6.37; 6. అతీతం. వరాహ. 10.87. క్రి.వి. ఎక్కువగా, అధికంగా. దార.శబ్ద. 2.817. గం. 2.187.

ఎక్కుడించు² న.క్రి. అధికంచేయు, హెచ్చించు. హరి.ఉ. 9.32. ఎక్కుడుకమ్మ వి. అధికంగా ఉన్నకమ్మ. శివడి మూడోకమ్మ. దా.రా. 3.1.158. ఎక్కుడుతనము వి. శ్రేష్ఠత్వం. ఎక్కుడుమాటలు వి.బ.వ. అనవసరపు మాటలు. దార.ఉద్యో. 4.191. ఎక్కుడుమెకము వి. ఎనుగు. వ్య. మహాబంతువు. అచ్చ.రా. 3.4.

ఎక్కుడుకమ్మ చూ. ఎక్కుడు².

ఎక్కుడుగాడు చూ. ఎక్కుడు¹.

ఎక్కుడుతనము చూ. ఎక్కుడు².

ఎక్కుడుదీగ చూ. ఎక్కుడు¹.

ఎక్కుడుపెట్టు చూ. ఎక్కుడు¹.

ఎక్కుడుబారి చూ. ఎక్కుడు. వి. ఒకసారి మోటలాగిన తర్వాత ఎద్దులు మోటలావివైపు వెళ్ళేవారి.

ఎక్కుడుమాటలు చూ. ఎక్కుడు².

ఎక్కుడుమెకము చూ. ఎక్కుడు².

ఎక్కుతళ్ళు చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కుదీయు చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కుద్రోచు చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కుపెట్టు చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కుబావి చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కులు చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కులుపెట్టు చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కువ చూ. ఎక్కు. ఎగు. వి. 1. అధిక్యం. విక్ర. 4.188; 2. శ్రేష్ఠత్వం, ప్రాముఖ్యం, ప్రత్యేకత, విశిష్టత; వి. అధికం, గొప్ప, విశేషం, ప్రత్యేకం. చిత్ర.దా. 1.100.

క. ఎక్కె. ప్రాముఖ్యం, శ్రేష్ఠత్వం, గొప్పశక్తి; హో. చూ. కు. ఎర్కుని. అ.క్రి. అధికమగు (నీటిమట్టంవలె) పైకి లేచు.

ఎక్కువతక్కువ వి. ఇంచుమించు, మిట్టవల్లాలు. విక్ర.

4.188. ఎక్కువలు వి. వార్తలు, వింతలు, విశేషాలు.

ఎక్కువతక్కువ చూ. ఎక్కువ.

ఎక్కువలు చూ. ఎక్కువ.

ఎక్కువెట్టు చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కుళ్ళి ఎక్కిరి బ.వ. దూపం. దూ. పెక్కుళ్ళ. వి. పెక్కిళ్ళు.

ఎక్కుట్టు చూ. ఎగ(న్). న.క్రి. ఎగవేయు.

ఎక్కులుపు న.క్రి. ప్రేరేపించు, పరికొలుపు.

ఎక్కు దూ.చూ. ఎకరము. 4840 చదరపు గజాల విస్తీర్ణం.

ఎగ(న్) - (నమానగతంగా మాత్రమే ప్రయుక్తం.) 'ఎగు' దాత్యర్థకం. క్రి.వి. పైన, పైగా.

ఎగఊరి వి. 1. ఎగ్జాన, కష్టంతో గారి పిల్పటం; 2. అపసానకాలస్థితి. ఎగ(గట్టు) (-కట్టు) న.క్రి. పైకికట్టు. శృం.నై. 1.62. <ఎగన్ + కట్టు. ఎగ(గట్టు) న.క్రి. 1. ఎగురగట్టు. చమ. 1.32; 2. (బుద్ధాదులను) ఎగవేయు; 3. పనిఎగవేయు. <ఎగన్ + కొట్టు. ఎగ(గొలుపు) దూ. ఎగ(గొలుపు). న.క్రి. ప్రేరేపించు, పరికొలుపు. <ఎగన్ + కొలుపు. ఎగ(గొలుపు) దూ.చూ. ఎగ(గొలుపు). న.క్రి. పరికొలుపు, ప్రోత్సహించు. మృ.వి. 2.18. ఎగ(గ్రోలు) న.క్రి. (నీరు మొ.) పిల్పు. కళా. 6.109, <ఎగన్ + క్రోలు. ఎగ(జల్లు) న.క్రి. పైకి చల్లు. వసు. 8.157. <ఎగన్ + చల్లు. ఎగ(జిమ్ము) న.క్రి. పైకి విసరు, చల్లు. <ఎగన్ + చిమ్ము. ఎగ(జెప్ప) న.క్రి. ఉన్నవి లేనివి కలిపి చెప్ప. <ఎగన్ + చెప్ప. ఎగ(జేడు) న.క్రి. చక్కలు కిందికి మీదికి ఊరక చరింపజేయు. <ఎగన్ + చేడు. ఎగ(జేపు) అ.క్రి. ఆప మొ. పాలు పైకి లాగి దిగబట్టు. న.క్రి. ఇస్తున్న దాన్ని ఇవ్వకుండా ఆపు. <ఎగన్ + చేపు. ఎగ(జోపు) న.క్రి. 1. పైకికోలు. కళా. 3.47; 2. విరుచు, త్వరించు. రాఘవ. 2.6. <ఎగన్ + జోపు. ఎగదిక(న్) దూ. ఎగాదిగ, ఎగాదిగా. క్రి.వి. పెనుకకు ముందుకు, పైకి కిందికి. రామా. 7.69, కళా. 7.67. <ఎగన్ + దిగన్. ఎగదున్నకం వి. నిలుపు దున్నిన తరువాత అధంగా దున్నే పద్ధతి. ఎగదున్న న.క్రి. పైకిదున్న. కవిజన. 3.124. ఎగదోట అ.క్రి. ఎక్కివచ్చు. ఎగమాడు న.క్రి. 1. ఎగురనూడు. ఊక మొ. తేలిక పదార్థాలను ఊధివేయు. వసు. 5.59; 2. నిరసించు. <ఎగన్ + ఊడు¹. ఎగవెత్తు న.క్రి. పైకెత్తు. ప్రదా. 5.44. కవి రాజ. 3.69. <ఎగన్ + ఎత్తు. ఎగ(దట్టు) అ.క్రి. 1. అధికమగు. చెన్న. వి. 4.20; 2. ఎగదాకు. పైకి వచ్చి తగులు. <ఎగన్ + తట్టు. ఎగ(దన్ను) అ.క్రి. 1. (పాలు తీసేటప్పుడు ఆపు మొ.) పెనుక కాళ్ళతో తన్ను; 2. నీరు వాలున కాక ఎదురుకు ప్రవహించు. న.క్రి. అప్పు మొ. తీర్పు నిరాకరించు. <ఎగన్ + తన్ను. ఎగ(దీయు) న.క్రి. పైకెత్తు. మను. 4.108. <ఎగన్ + తీయు. ఎగ(దొట్టు) దూ. ఎగ(దొట్టు) అ.క్రి. పైకి వ్యాపించు. ఉత్త.రా. 2.148. <ఎగన్ + కొట్టు. ఎగ(దోలు) న.క్రి. 1. బీటిగడ్డిని పొంత పశువులు మేసినతరువాత ఇతరుల పశువులకు వదలివేయు; 2. ఒకరిని ఇంకొకరిపై పరికొలుపు; 3. పశువులను మోట దావిలో పైకి కోలు. <ఎగన్ + కోలు. ఎగ(ద్రోచు) న.క్రి.

1. పైకి కోయ. దార.నదా. 2.86; 2. కష్టాన్ని రెక్క పెట్టకుండా ప్రవర్తించు. <ఎగన్ + రోయ. ఎగ్రోయ న.శ్రీ. మీడికి కోయ, కోయ. హర. 7.119, దళా. 2.360.
1. పనిలో నహాయవదు; 2. రెక్కపెట్టకుండా ఉపేక్షించు. <ఎగన్ + రోయ. ఎగమీటు న.శ్రీ. (గోటికో) పైకి మీటు, ఎగజిమ్ము. వసు. 1.119. ఎగబట్టు న.శ్రీ. 1. ఎత్తి వదు. కేవల. 5; 2. ఉపరి ఉగ్గబట్టు. <ఎగన్ + పట్టు. ఎగబట్టు అ.శ్రీ. 1. పరుగెత్తు. కాళ. 2.70; 2. ముందుకు గాని పైకిగాని పోవు; 3. అందనివాటిని అందుకొన యత్నించు; 4. పైకి లేచు. న.శ్రీ. గర్జించు. <ఎగన్ + పడు. ఎగబాటు అ.శ్రీ. ఎగువకు పాడు. <ఎగన్ + పాలు ఎగబీల్చు న.శ్రీ. పైకి పీల్చు. <ఎగన్ + పీల్చు. ఎగబెట్టు న.శ్రీ. 1. (బుడారులను) అవహరించు, ఎగవేయ; 2. (వని) ఎగవేయ. <ఎగన్ + పట్టు. ఎగబోత వి. 1. పైకి పోయటం; 2. కూర్చార పట్టటం; 3. ప్రేరేపణ, ఉత్సాహం. <ఎగన్ + పో.త. ఎగబోయ న.శ్రీ. 1. విజృంభింపజేయు, అతిశయింపజేయు. మను. 6.29; 2. ప్రేరేపించు, పరికొల్పు, ప్రోత్సహించు. చంపరా. 5.49; 3. రాగో చాన్యం పైకి నెట్టి పోయ. అ.శ్రీ. 1. దుర్బోధజేయు. సారంగ. 3.186; 2. ఆయానపడు, కుక్రాయనంకెందు; 3. ఏడు. <ఎగన్ + పోయ. ఎగ బ్రాతు అ.శ్రీ. పైకి ప్రాకు, ప్రాకుచు ఎక్కు. రం.రా. 4.199, అము. 2.75. <ఎగన్ + ప్రాకు. ఎగ మ్రొంగు న.శ్రీ. హస్తగా మింగు. దాగ. 6.150. ఎగ రొవ్వ పో.చూ. ఎగరోజు. అ.శ్రీ. వగర్చు. ప్రబంధ. 788. వి. వగర్చు. ఎగరోజు పో.చూ. ఎగరోవ్వ. అ.శ్రీ. వగర్చు. వి. వగర్చు. ప్రబంధ. 788. ఎగవిడుచు న.శ్రీ. 1. పశువును మేకకు విడుచు. వేంక.పంచ. 3.49; 2. ఉరక విడిచివేయు. కళా. 3.191. ఎగవేయ న.శ్రీ. 1. (కప్పనుంచి) కప్పించుకొను. ద్వి.సారంగ. 3.107; 2. అవ్వ మొ. ఎగగొట్టు, అవహరించు. ఎగవైచు న.శ్రీ. 1. ఎగరవేయ. రామాద్వ. 5.291; 2. అవహరించు, అక్ర మంగా వినియోగించు; 3. అవ్వ మొ. ఎగగొట్టు. ఎగ నవ(న్) శ్రీ.విద. పైకి (కట్టెలు, వత్తి మొ. 'పైకి') తోయటం. కాళ. 4.84, విద. ఎక్కువ. సిం.నార. 4. 19. ఎగనవ(దోయ) చూ.చూ. ఎగననగ్రోయ. అ.శ్రీ. 1. పైకి నెట్టు, పైకెత్తు; 2. దీపపువత్తి సరిచేయు. ఎగననగ్రోయ చూ. ఎగననదోయ. న.శ్రీ. 1. పైకి దిట్ట. దా.రా.ఆర. 2.82; 2. పైకి నెట్టు, పైకెత్తు, దీపపు వత్తి సరిచేయు. కళా. 4.84; 3. పరికొల్పు, రెచ్చగొట్టు. ఎగసావ వి. పైన. ఎగాదిగ చూ.చూ. ఎగదిగ(న్). శ్రీ.విద. పైకి కిందికి, వెనుకకు ముందుకు. అము. 2.57, ఉత్త.రా. 6.152. ఎగాదిగా చూ.చూ. ఎగదిగ(న్).
ఎగతాళి చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగగట్టు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగగొట్టు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగగొల్పు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగగొల్చు చూ. ఎగ(న్)-.

ఎగగ్రోయ చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగచు చూ. ఎగయు. చూ. ఎగుచు, ఎపుచు. న.శ్రీ. 1. ఎగయజేయు. దార.ఆర. 2.12; 2. రథము. దార. కాంఠ. 3.36.
ఎగజల్లు చూ. ఎగ(న్).
ఎగజిమ్ము చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగజెవ్వ చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగజేడు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగజేపు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగజోపు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగతాళి చూ. ఎగతాళి. వి. పరిహాసం, అవహాన్యం, గేలి. క. ఎగతాళి, ఎక్కతాళి, ఎగతాళి. అవహాన్యం, వేళాకోళం, పరిహాసం; ర. ఎకతాళి (ప్రతిదే. <తె.) వేళాకోళం, పరిహాసం, అవహాన్యం; పో.చూ. జకత. అలక్ష్యంజేయు, తృప్తికరించు; తాళి. గట్టిగా మందరించు. ఎగతాళిచేయు న.శ్రీ. గేలిచేయు, వెక్కిరించు, అవహ నించు, పరిహాసించు.
ఎగతాళిచేయు చూ. ఎగతాళి.
ఎగదిక(న్) చూ. ఎగ(న్)
ఎగదువ్వకం చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగదువ్వ చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగదోకు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగమాడు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగనెట్టు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగదెట్టు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగదెమ్మ చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగదీయ చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగదొట్టు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగదోలు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగగ్రోచు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగగ్రోయ చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగవు చూ. ఎగు. వి. 1. మండిపడటం. ద్వి. దాగ. 10; 2. ఎగరటం. అం.దా. 2.99; 3. గర్వం, అగ్రహం. పో.చూ. క. జక. హిర్నిపోవు, మించిపోవు, అతిక్ర మించు, ఉల్లంఘించు, న్యాయ మార్గం తప్ప, మీడుగా చూకు.
ఎగమాడు చూ. ఎగు.
ఎగమీటు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగబట్టు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగబడు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగబాటు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగబీల్చు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగబెట్టు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగబోత చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగబోయ చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగబ్రాతు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగమ్రొంగు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగయంచు చూ. ఎగయు.

ఎగయు య. నెగయు. అ.ప్ర. 1. లేచు, ఉత్థిరమగు. చార. కాంఠి. 4.40; 2. పైకిపోవు, ఎగురు. చార. కాంఠి. 5.439; 3. ఉన్నతమగు, ఎత్తగు. ఉ.హరి. 1.10; 4. చిట్టి లేచు. మార్క. 1.23; 5. ఉద్యమించు, కలుగు. పట్టు. చాగ. 10 మా. 704; 6. వెడలు, ఉద్గతమగు. వరాహ. 12.25, 29.

క. ఇక. <ఎయ్-అ. చూకు; వింతు. పైకి లేచు; ఎల్లప్పు. ఆత్మికమించు, మేరమిరు; పో.చూ. మూర్తి. ఇత. పైకి లేచు; బ్రాహ్మ. హే-వె. లేచు.

<మూ.ప్ర. ఎయ్- / ఎ-.

ఎగయుంచు న.ప్ర. 1. పై కెత్తు. చార. దీప్తి. 3.173, 174, ఆ.ప్ర. 2.60; 2. లేచునట్లుచేయు. చా. 4.34. <ఎగయు+ఇంచు. ఎగయుదెంచు య. నెగయుదెంచు. అ.ప్ర. పైకి వచ్చు. రామా. 7.110. <ఎగయు+తెంచు. ఎగయువాడు య.చూ. నెగయువాడు. వి. పైకి వచ్చే వాడు. ఎగనీవడు అ.ప్ర. 1. ఎగిరివడు, మిట్టివడు. రాజవా. 3.101; 2. గర్వించు; 3. కోపించు. ఎగనీపాటు వి. మిట్టిపాటు, గర్వం. రసీక. 4.171. ఎగనీపోత వి. అహంకారం, పొగడు. ఎగనీల్లు అ.ప్ర. 1. పైకి లేచు; 2. ఉన్నతమగు.

ఎగయుదెంచు చూ. ఎగయు.

ఎగయువాడు చూ. ఎగయు.

ఎగరగొట్టు చూ. ఎగరు.

ఎగర(బో)త చూ. ఎగరు.

ఎగరు య.చూ. ఎగురు. అ.ప్ర. పై కెగురు.

ఎగుర(న్) > ఎగర(న్) > ఎగరు.

ఎగరగొట్టు య.చూ. ఎగురగొట్టు. న.ప్ర. పైకి విసరి వేయు. ఎగర(బో)త వి. కూర్చుర పోయటం <ఎగరు+అ(న్)+పో.త.

ఎగరొప్పు చూ. ఎగ(న్).

ఎగరోత చూ. ఎగ(న్)-.

ఎగవిడుచు చూ. ఎగ(న్).

ఎగవు చూ. ఎగయు. వి. ఎగరటం.

ఎగవేయు చూ. ఎగ(న్).

ఎగవైచు చూ. ఎగ(న్).

ఎగవవ(న్) చూ. ఎగ(న్).

ఎగవవ(బో)యు చూ. ఎగ(న్).

ఎగవవ(ద్రో)యు చూ. ఎగ(న్).

ఎగపాన చూ. ఎగ(న్).

ఎగనీవడు చూ. ఎగయు.

ఎగనీపాటు చూ. ఎగయు.

ఎగనీపోత చూ. ఎగయు.

ఎగనీల్లు చూ. ఎగయు.

ఎగిరిగ(న్) చూ. ఎగ(న్).

ఎగిరిగా చూ. ఎగ(న్).

ఎగియు య.చూ. నెగయు. అ.ప్ర. ఎగురు, పైకి లేచు.

ఎగియువాడు య.చూ. నెగయువాడు. వి. పైకి వచ్చే వాడు.

ఎగియువాడు చూ. ఎగయు.

ఎగిరించు 'ఎగురు' యొక్క ప్రేరణార్థకం. న.ప్ర. ఎగురునట్లు చేయు.

క. ఎగరిసు. గారిలో ఎగురునట్లుచేయు; కూరంగా తీసుకొనిపోవు.

ఎగిరిపాటు చూ. ఎగురు. వి. మిట్టిపాటు, మిడిసిపాటు.

ఎగు అ.ప్ర. 1. పైకిపోవు. బసవ. 4.725. ప్రీతి. 106; 2. ఎగురు; 3. పూర్తి అగు. విజయ. 2.164; విజ. ఎత్తగు, ఉన్నతమగు. కళా కావ్యము. 1.11.

క. నెగ. లేచు, లేపు, చూకు; నెగవు, నెగవలు, నెగవు. పైకెత్తు. నెగవు, నెగసు. చూకించు, చూకు, ఎగరు. లేచు, ఎగురు, ఎగు. లేవటం, ఎగుమతి; కు. నెగియుని. లేచు, పైకి వచ్చు, నెగివుని. చూకు. పై కెగయు; క. నివ. లేచు, ఉన్నతమగు, ఎత్తగు. నివర్. (-న్-వ-) ఎత్తుగా మిడికి లేచు, పైకెక్కు. పోవు. ముందుకుసాగు, చూకు, వరుగెత్తు; పో.చూ. నిమిర్. ఎత్తు. కల నిజాదుగా నుంచు, ఎత్తు పెరుగు; వింతు. ఎత్తుగా లేచు, ఉన్నతమగు; ఎన్ను- అతిగ్ర మించు, చాటిపోవు, హద్దుమిరు; పో.చూ. మ. వివిరుక్. లేచు; నివిత్తుక్. లేపు; నికక్క. లేచు, ఎగురు; నెగవె. ఎగురజేయు; నా. నెగయి-. ఎగురు, లేచు; నెగవె; ఎగిరించు, లేచు; పో.చూ. మూర్తి. ఇత. పైకెగురు; బ్రా. హి-వ- పైకి లేపు, ఎత్తు (*హి-లేచు).

ఎగమాడు చూ. ఎక్కుడు. వి. పైకి ఎక్కుడం. ఎగుడు విజ. ఉన్నతం. ఎగుడుదిగుడు విజ. విషమం. ఎత్తు వల్లలుగల, అనంగతం, అనందర్యం. ఎగుదల వి. 1. పై కాగం; 2. అలివృద్ధి. ఎగుపొగరు వి. ఈరశే కుల్లివడటం. ఎగుబారి వి. ఒకసారి మోట లాగిన తరువాత ఎద్దులు మోట దావివేపు ఎక్కిపెళ్ళే చారి. ఎగుబుజుములు వి. ఎత్తైన లేదా బలమైన బుజులు. విజయ. 2.164. ఎగుబోద వి. కొత్తగా రెక్కలు మొలచి ఎగిరే వయస్సు వచ్చిన పక్షిపిల్ల. వేంక. వంచ. 1.287. <ఎగు+నం. పోత- (పిల్ల).

ఎగుచు య.చూ. ఎగచు. న.ప్ర. 1. వెంటించు, వెంటాడు, తడుము. చార.ఆది. 4.6, ఆర. 2.12; 2. వెడలగొట్టు, తోలివేయు. మను. 4.42.

ఎగుడు చూ. ఎగు.

ఎగుడుదిగుడు చూ. ఎగు.

ఎగుదల చూ. ఎగు.

ఎగుడు య.చూ. ఎయిదు¹. అ.ప్ర. 1. వరుగెత్తు. బసవ. 7. 298.1.; 2. వరుగెత్తుకొనివచ్చు. బసవ. 4.777.1; 3. కొరకు, లభించు. పండిత. 5.328.

ఎగుపొగరు చూ. ఎగు.

ఎగుబారి చూ. ఎగు.

ఎగుబుజుములు చూ. ఎగు.

ఎగుబోద చూ. ఎగు.

ఎగుమతి చూ. ఎగు. వి. 1. ఓడ మొ. వాటిపై నరకు రెక్కించటం; 2. పరదేశానికి పంపటం; 3. అలివృద్ధి.

అతిశయం.

పో.చూ. క. విజ్ఞయతి, విజ్ఞయతి, నూ.ని. 765. ఎగుమతి, ఎగుమతి అయిన నరకు; మ. విజ్ఞయతి. ఎగుమతి.

ఎగుమతిచేయు న.క్రి. పరదేశానికి పంపు, ఓడ మొ. వాటిపైకెక్కించు. ఎగుమతిదారుడు వి. 1. ఎగుమతి చేసే వారు; 2. తిండిపోతు. ఎగుమతి + దార్ (పాఠ.ప్రకృ.) + దు. ఎగుమతిదిగుమతి వి. 1. పరదేశానికి పంపటం, పరదేశంనుండి తెప్పించుకోవటం; 2. ఓడ మొ. వాటిపై కెక్కించటం, వాటినుండి దింపటం.

ఎగుమతిచేయు చూ. ఎగుమతి.

ఎగుమతిదారుడు చూ. ఎగుమతి.

ఎగుమతిదిగుమతి చూ. ఎగుమతి.

ఎగువు చూ. ఎగు. వి. 1. పెంపు, గర్వం; 2. పక్షిగతి, పల్లడి.

ఎగువులు వి. అవసానదశలో పచ్చే ఎగవ్వన.

ఎగువులు చూ. ఎగువు.

ఎగువరి పో.చూ. ఎగు. వి. అనుపోసిన పదుగులో మొదటి అనిపక్ష భాగం.

ఎగురగొట్టు చూ. ఎగురు.

ఎగురు చూ. ఎగరు, ఎవురు. చూ. ఎగు. అ.క్రి. 1. ఉడ్డినం చేయు, ఎగయు. మను. 4.35; 2. పైకిలేచు, పైకెగురు. వను. 4.23, దళా. 2.303. వి. 1. ఎగరటం; 2. గర్వం, పొగరు.

క. ఎగరు-. ఎగురు. పైకిలేచు. దూకు; క. అవర-. ఎత్తుగా లేచు, ఎక్కు, పోవు, ముందుకు సాగు, పైకిలేచు, దూకు, పరుగెత్తు.

<మూ.ద.ప్ర. *ఎదు-/*వి.

ఎగురగొట్టు చూ. ఎగరగొట్టు. న.క్రి. 1. ఎగురునట్లు చేయు. ఇందు.ప. 2.188; 2. ఉన్నచోటనుండి లేవగొట్టు.

<ఎగురు + అ⁷(గ్) + కొట్టు. ఎగురులాడు అ.క్రి. గంకులునేయు, దూకు, ఎగురు. <ఎగురు + -లు + ఆడు.

ఎగురులాడు చూ. ఎగురు.

ఎగువ చూ. ఎగు. రూ. ఎగువు. వి. 1. మీదు, ఆవరిభాగం. పరమ.వి. 3.193; 2. ప్రామాణికం, ఆదికృం. రామాధ్యు. 5.148; వి. మిదనున్నది, ఆవరిభాగంలో ఉన్నది. మను. 4.37.

ఎగువు రూ.చూ. ఎగువ. వి. మీదిభాగం, ఆవరిభాగం. భార. కర్ణ. 2.381.

ఎగ్గడ రూ.చూ. ఎక్కడ. క్రి.వి. ఎక్కడ.

ఎగ్గడి రూ.చూ. పెగ్గడి. వి. 1. అంతఃపురం కావరివాడు. అం.రా. 2.183; 2. అంతఃపుర కావరికత్తె.

ఎగ్గడికత్తె రూ.చూ. పెగ్గడికత్తె. వి. అంతఃపురపు కావరి కత్తె. బహుళా 2.85. ఎగ్గడికాడు రూ.చూ. పెగ్గడికాడు. వి. అంతఃపుర కావరివాడు. ఎగ్గడిడు రూ.చూ. పెగ్గడిడు. వి. అంతఃపురం కావరివాడు.

ఎగ్గడికత్తె చూ. ఎగ్గడి.

ఎగ్గడికాడు చూ. ఎగ్గడి.

ఎగ్గడిడు చూ. ఎగ్గడి.

ఎగ్గతము రూ.చూ. ఎగతము. వి. ఏకాంతస్థలము, ఒంటరిగా నుండుచోటు. భార.అశ్రమ. 2.163; వి. ఏకాంతమైనది. నిర్దనమైనది. భార.మా. 157.

ఎగ్గబెట్టు చూ. ఎగ్గు.

ఎగ్గలితవము రూ.చూ. పెంగలితనము. వి. అవివేకం, మూర్ఖత, పెరితనము.

ఎగ్గాడు చూ. ఎగ్గు.

ఎగ్గాయిదిగ్గాయ క్రి.వి. హరిగా, ప్రానుంచి కిందికి.

ఎగ్గించు చూ. ఎగ్గు.

ఎగ్గు వి. 1. కీడు, అశరం. భార.ఆది. 7.23; 2. అశర చిహ్నం, దుర్నిమిత్తం. భార.నదా. 2.178; 3. అమంగళ వాక్యం, కీడుమాట, దూషణ వాక్యం. మార్క. 5.142. అం.రా. 1.117; 4. కప్ప, నిద్రితమైన పని. కేయార. 3.38; 5. భంగం, చెరువు. కావ్య. 3.54; 6. అవరాధం. దో. 3.114. కళా. 5.130; 7. నింద. భాగ. 9.378; 8. అగౌరవం, అవమానం. సారంగ. 2.201; వి. క్షై నది, హానికరమైనది. భార.విరా. 1.131.

క. ఎగ్గు, హెగ్గు. కీడు, అగౌరవం, నింద; పో.చూ. క. అకల్మ్య. తిరస్కారం, నిరసన; అకల్మ్య. అవనింద, రృడికారం, కొంచెవరచటం, కప్ప, అయిష్టం, అనహ్యం.

ఎగ్గబెట్టు (ఎగ్గు + పెట్టు) అ.క్రి. మిగులు. ఎగ్గాడు న.క్రి. నిందించు. భాగ. 10. హ. 1773. ఎగ్గించు 1. అనాదరం చేయు, నిరసించు. వను. 2.48; 2. ఎగ్గుగా కలచు. కప్పని కలచు. వను. 4.34; 3. అక్షేపించు, దూషించు. కళ.రా. 3.135 <ఎగ్గు + -ంచు. ఎగ్గుగొను న.క్రి. కప్పగానెంచు. భార.కర్ణ. 3.33. <ఎగ్గు + కొను. ఎగ్గ చేయు న.క్రి. అవమానించు. ఎగ్గులాడు న.క్రి. 1. తిట్టు, నిందించు. భార.నదా. 2.15; 2. కప్పవట్టు. ఎగ్గులు వి. నింద, అక్షేపణ. భార.నదా. 2.61. ఎగ్గులువట్టు న.క్రి. కప్పవట్టు, అవమానించు. ఎగ్గులువట్టు రూ. ఎగ్గులువట్టు. న.క్రి. తిట్టు, నిందించు. భార.నదా. 2.61. ఎగ్గులువట్టు (-వట్టు) రూ.చూ. ఎగ్గులువట్టు. న.క్రి. తిట్టు, నిందించు. భాగ. 6.496. ఎగ్గొందు అ.క్రి. అవశయమొందు, భంగ పడు, నష్టపడు. ప్రభు. 13.45. <ఎగ్గు + ఒందు.

ఎగ్గుగొను చూ. ఎగ్గు.

ఎగ్గుచేయు చూ. ఎగ్గు.

ఎగ్గుర్తు రూ.చూ. ఎగ్గులుతు. వి. విషయసంగ్రహం, గ్రంథ పీఠిక.

ఎగ్గుర్తులెక్క రూ.చూ. ఎగ్గులుతు లెక్క. విషయ సంగ్రహం.

ఎగ్గుర్తులెక్క చూ. ఎగ్గుర్తు.

ఎగ్గులుతు రూ. ఎగ్గుర్తు. వి. విషయ సంగ్రహం, సంక్షేప రూపం, గ్రంథపీఠిక.

పో.చూ. క. హెగ్గులుతు. ప్రముఖమైన గుర్తు.

<ఎగు + గులుతు.

ఎగ్గులుతులెక్క రూ. ఎగ్గుర్తులెక్క. వి. విషయసంగ్రహం.

ఎగ్గులుతులెక్క చూ. ఎగ్గులుతు.

ఎగ్గులాడు చూ. ఎగ్గు.
ఎగ్గులు చూ. ఎగ్గు.
ఎగ్గులువట్టు చూ. ఎగ్గు.
ఎగ్గులువట్టు చూ. ఎగ్గు.
ఎగ్గులువట్టు చూ. ఎగ్గు.
ఎగ్గెడ రూ.చూ. ఎక్కడ. క్రి.వి. ఎక్కడ. ఆం.దా. 8.66.
ఎగ్గెండు చూ. ఎగ్గు.
ఎగ్గోగిల వి. దురదగొండి (Mucuna pruritus).
ఎగ్గోపు వి. వేళాకోళం.
ఎగ్గోలు వి. ఎనిమిది కాళ్ళ విషకీటకం.
ఎంగల్లు వి. ఒకరకం చేప.

క. ఎన్-కల్-.. ఎరుపు, బంగారు రంగులుగల ఒకరకం
చెన్ను చేప ; ఎర్రని కన్ను. ఎల్-కల్. చేప.

ఎంగిలి వి. ఉచ్చిష్టం, తినగా మిగిలినది, నోటికి తగులుటచే
అపవిత్రమైనది. కు.నం. 9.821. వి. 1. అన్యూనిచే ఆసుర
వింపబడ్డ స్త్రీ. దశకు. 9.8 ; 2. తినగా మిగిలిన ఆహారం.
దార.కర్ణ. 2.76 ; 3. భుక్తశేషం అంటినందువల్లగాని
తిన్నందువల్లగాని కలిగిన దోషం. దార.అను. 8.24.

కొడ. ఎచ్చి. ఎంగిలి మెతుకులు ; క. ఎచ్చిల్. ఉమ్మి.
ఎంగిలి, అపవిత్రమైనది, భుక్తశేషం, మలమూత్రాదులు,
బల్యన్నంలో మిగిలినది ; ఎచ్చిమ్. మిగిలినది, భుక్తశేషం,
ఉమ్మి,ఎంగిలి ; ఎంచు- మిగులు, వెనుక మిగల్చబడు, చెడ
గొట్టబడు ; మ. ఎచ్చిల్. ఎంగిలిమెతుకులు ; ఎచ్చిమ్. బల్లుల
ఈగల మలం ; కోట. ఎచ్చి. దోషనంచేసిన కర్మాత చేతులు
కడుక్కునే నీళ్ళ, మెతుకులు, భగవంతునకు వివేదింపి పుచ్చు
కునే ప్రసాదం ; కొడ. ఇచ్చిల్. ఎంగిలి, అశాచం ; గోం.
యెంగుల్. అంటుచేసిన ; కురు. ఎంగ్గనా. మిగులు,
అదనంగా ఉండు, తప్పకొను ; మా. ఎన్ గె, ఎన్ గె.
మిగులు.

ఎంగిలిఅన్నము వి. భుక్తశేషం. ఎంగిలిఅట వి. పరిశ్ర
రాకు. ఎంగిలికాయ వి. నిప్పుయోజకుడు. ఎంగిలిగావించు న.
క్రి. బలాత్కరించు, చెరుచు. నిర్వ.రా. 7.74. <ఎంగిలి+
కావించు. ఎంగిలిచుడుము వి. గుండ్రని దిల్లగా ఏర్పడు గడ్డి
వంటి చర్మవ్యాధి. ఎంగిలిచుడు వి. గుండ్రని దిల్లగా
ఏర్పడు గడ్డివంటి చర్మవ్యాధి. ఎంగిలిచుటు వి. గుండ్రని
దిల్లగా ఏర్పడే గడ్డివంటి చర్మవ్యాధి. ఎంగిలిచేయు వి.
అన్యస్తత కర్మాత మొదటిసారిగా అన్నంతిను, ఎంగిలివడు.
ఎంగిలిండు న.క్రి. తినటంచేగాని అనుభవించటంచేతగాని
అపవిత్రంచేయు. కాశీ. 3.351. క. ఎంజలిసు. అపవిత్రం
చేయు. ఎంగిలివడు అ.క్రి. ఎంగిలిచేయు. ఎంగిలిబంతి వి.
బువ్వంబంతి. ఎంగిలిమంగలము వి. అపవిత్రమైనది. కాశీ.
8.96. వ్య. ఎంగిలి అయిన మంగలం వంటిది. ఎంగిలిమాటలు
వి. బవ. బూతుమాటలు, అర్థంలేని మాటలు. వ్య. అపవిత్ర
మైన మాటలు. ఎంగిలియగు అ.క్రి. అపవిత్రునిగు. <ఎంగిలి
+ అగు. ఎంగిలివాడు వి. అపవిత్రుడు, రోలి, ఇంద్రియ
లోలుడు, వ్యధిచారి.

ఎంగిలి పో.చూ. ఇంగిలాయి. వి. రెండడుగుల పొడవుగల
ముల్లుగల చేప.

ఎంగిలిఅన్నము చూ. ఎంగిలి.
ఎంగిలిఅట చూ. ఎంగిలి.
ఎంగిలికాయ చూ. ఎంగిలి.
ఎంగిలిగావించు చూ. ఎంగిలి.
ఎంగిలిచుడుము చూ. ఎంగిలి.
ఎంగిలిచుడుడు చూ. ఎంగిలి.
ఎంగిలిచుటు చూ. ఎంగిలి.
ఎంగిలిచేయు చూ. ఎంగిలి.
ఎంగిలిండు చూ. ఎంగిలి.
ఎంగిలివడు చూ. ఎంగిలి.
ఎంగిలిబంతి చూ. ఎంగిలి.
ఎంగిలిమంగలము చూ. ఎంగిలి.
ఎంగిలిమాటలు చూ. ఎంగిలి.
ఎంగిలియగు చూ. ఎంగిలి.
ఎంగిలివాడు చూ. ఎంగిలి.

ఎంగున! రూ.చూ. ఎంగెన. వి. ఒకరకం చెట్టు.
ఎంగున! రూ. ఎగున. వి. ఇరు తుంచాలు, కొలక.

<ఎను+తుంచము.

ఎంగెన రూ. ఎంగున!, ఏగి, ఏగి, ఏగేన, ఏగేసె, ఏగేళి,
ఏంగు, ఏమిళ. వి. ఒక అడవిచెట్టు, చెక్క వసువువచ్చని
నారింజరంగు, తేలిక, మన్నికగలది.

ఎవటు చూ. ఎ.
ఎవరము రూ.చూ. ఎచ్చరము. వి. హెచ్చరిక. ఉ.హరి.
8.124.

ఎవరించు రూ.చూ. ఎచ్చరించు. న.క్రి. 1. ఏర్పరచు. పాండు.
8.56 ; 2. ప్రోత్సహించు, ప్రేరేపించు. పురికొల్పు. నవ
నాథ. 2.94. పు. 11 వం.

ఎవోటు చూ. ఎ.

ఎవోటు చూ. ఎ.

ఎవ్వటు చూ. ఎ.

ఎవ్వరము రూ. ఎచ్చరము. చూ. ఎచ్చరించు. వి. హెచ్చరిక,
జాగరూకత, కవిక. 6.94.

ఎవ్వరిక రూ. హెచ్చరిక. వి. 1. ప్రోత్సాహం. రామవ.
4.152 ; 2. జాగ్రత్త, అవధానం. పాండు. 2.97, ఉ.
రా. 7.898.

క. ఎచ్చరిక. జాగ్రత్త, మెలకువ ; హెచ్చరిక ; కు.
ఎచ్చరిగె, ఎచ్చరిగె ; కొడ. ఎచ్చల్. జాగ్రత్త ; క.
ఎచ్చరిక్కై (*ఎఱుచ్చి+అతిక్కై). జాగ్రత్త, మెలకువ,
రాజుగాని ఆధికారులుగాని వచ్చినప్పుడు నిశ్శబ్దంగా ఉండ
టానికి చేసే హెచ్చరిక, నడలోగాని న్యాయస్థానంలోగాని
జాగ్రత్తచేసే హెచ్చరిక ; పో.చూ. అజ్జిక్కై. గమనించు.
అజ్. తెలిసికొను.

ఎచ్చరికవడు రూ. హెచ్చరికవడు. అ.క్రి. జాగ్రత్తవడు.
ఎచ్చరికించు రూ.చూ. ఎచ్చరించు. న.క్రి. 1. జ్ఞప్తికి తెచ్చు.
శ్రీరం.మా. 4.4 ; 2. ప్రోత్సహించు, పురికొల్పు. విక్ర.
7.8.

ఎచ్చరికవడు చూ. ఎచ్చరిక.

ఎచ్చరికించు చూ. ఎచ్చరిక.

ఎచ్చరించు య. ఎచ్చరించు, ఎచ్చరికించు, హెచ్చరించు, హెచ్చరికించు. న.క్రి. 1. జ్ఞప్తిచేయు. అమ. 5.77; 2. కాగురూకునిచేయు. వసు. 6.8; 3. ప్రోత్సాహపరచు, పరికొల్పు. కళ. 1.301; 4. తెలుపు. దశా. 7.156.

క. ఎచ్చరిణు. మేల్కొలుపు, మేల్కొను, హెచ్చరించు, ముందు జాగ్రత్త చెప్ప, జ్ఞప్తియందుంచుకొను; ఎచ్చరి, ఎచ్చరిణు. మేల్కొను; ఎల్లర. మేల్కొను, మెలకువతో నుండు; కు. ఎచ్చరిగె. జాగ్రదవత్త; క. ఎచ్చరి. హెచ్చరించు, ముందు జాగ్రత్త చెప్ప. ఎఱు. లేచు, బయలుదేరు, ప్రేరేపింపబడు, అరికయించు, పెరుగు, కీర్తి, వదంతి మొ. వ్యాపించు; కురు. ఎజ్జో (ఎజ్జిన్). మేల్కొను; ఎజ్జో. మూర్త. ఎజ్జి. మేల్కొలుపు; ఎజ్జి. మేల్కొనియుండు.

<మూ.ద.ద్రా. *ఎజ్. *ఎజ్.

ఎచ్చరిక య. ఎచ్చరించు. వి. ఎచ్చరిక. పాంచాభి. 8.60;

క. ఎచ్చరిత్త. హెచ్చరిక.

ఎచ్చరింపు య. ఎచ్చరించు. వి. హెచ్చరిక.

క. ఎచ్చరిప్పు. హెచ్చరిక.

ఎచ్చివచ్చి వి. 1. హస్తగా వక్యానికి రాని; 2. కాలికాలని. ఎచ్చిరాయ వి. కల్లం మీద కాలిటానికి నిర్దంగా వుంచిన ఇటుక.

ఎచ్చిరిలు య.చూ. ఎచ్చిరిల్లు. అ.క్రి. 1. వృద్ధిపొందు. వేంక. పంచ. 1.297, కళా. 6.82; 2. ఆవేశపడు, ఉద్రేకపడు.

ఎచ్చిరిల్లు య. ఎచ్చిరిలు, ఎచ్చిర్లు. య. ఎచ్చరించు. అ.క్రి. 1. మెలకువగా నుండు. శ్రీరం.మా. 3.14; 2. పెరుగు, అభ్యుదయమొందు; 3. ఆవేశపడు, ఉద్రేకపడు.

క. ఎచ్చు, హెచ్చు. అరికమగు; కు. ఎచ్చుని, హెచ్చుని. పో.చూ. క. ఎఱు. పెరుగు, వృద్ధి పొందు.

ఎచ్చిర్లు య.చూ. ఎచ్చిరిల్లు. అ.క్రి. 1. విజృంభించు. రామా. 8.6; 2. ఆవేశపడు, ఉద్రేకపడు.

ఎచ్చిలు అ.క్రి. 1. తేరుకొను, ప్రబోధం చెందు. కు.నం. 5.588, కై. దా. 8.98; 2. వృద్ధిపొందు. వేంక. పంచ. 1.502.

క. ఎచ్చి, ఎచ్చు. మేల్కొను; ఎల్లర. మేల్కొను; కొద. ఎచ్చర. జాగ్రత్త; కు. ఎచ్చరికె. మెలకువ; క. ఎఱుచ్చి. మేల్కొలుపు పాట, మేల్కొనటం, ఉన్నతి, ఎఱు. మేల్కొను, పెరుగు; కోట. ఎత్తొర (ఎత్తో). మేల్కొను; ఎత్తొర్. మేల్కొల్పు; పో.చూ. గో. తేడానా (తేడ్చి-తేడ్క). లేచు, నిద్రలేచు; వర్ణి. ఒల్లా. నిల్చి- (నిల్చి-). లేచు; ఎవివ్- (ఎవిత్-). లేచు, నిద్రలేచు; ఎన్. నిద్రలేచు; కురు. ఎజ్జా. లేచు; ఎజ్జి. మేల్కొలుపు; ఎజ్జి. మెలకువగా వుండు; పో.చూ. మూర్త. జల్. లేచు, నిలబడు (?); పో.చూ. ద్రా. సలింగ, సలింగ. నిర్వాసు, లేచు.

ఎచ్చిలు య. ఎచ్చు.

ఎచ్చిల్లు య. ఎచ్చు.

ఎచ్చు య.చూ. హెచ్చు. అ.క్రి. 1. అరికమగు. ఉ.రా.

7.398; 2. చెలరేగు, రెచ్చు. ఉ.రా. 2.110, ఎం. 1. అరికం, హెచ్చెనది. దశా. 2.217; 2. గొప్ప, గొరవనీయమైన. వేయి. క. 2. వి. గొప్పరనం, అరికం. నీలా. 1.42.

ఎచ్చిలు య.చూ. ఎచ్చిల్లు. అ.క్రి. హెచ్చు, అరికయించు. ద్వి. పరమ. 6.464 వ. 4 వం. ఎచ్చిల్లు య. ఎచ్చిలు. అ.క్రి. అరికయించు. ఎచ్చితగ్గ వి. ఎత్తువల్లాలు, ఎగుడు దిగుడు, అనమత్వం. ఎచ్చితగ్గులుగా(న్) క్రి.విణ. అమర్యాదగా, తిరస్కారంగా <ఎచ్చు తగ్గు+లు+కాన్. ఎచ్చుపోత వి. అనుకు ఎదుర్కొన నూలు పొయ్యటం.

ఎచ్చితగ్గు య. ఎచ్చు.

ఎచ్చితగ్గులుగా(న్) య. ఎచ్చు.

ఎచ్చుపోత య. ఎచ్చు.

ఎచ్చెలివి పో.చూ. ఎచ్చిలు. వి. అరివృద్ధి.

ఎచ్చెలు య. ఎచ్చి.

ఎచ్చె(న్) య. ఎచ్చి.

ఎచ్చెలు య. ఎచ్చి.

ఎచ్చి య.చూ. అచ్చి. వి. కాలం.

ఎంచు య. ఎచ్చు. య. ఎలుచు. న.క్రి. 1. ఉన్నదున్నట్లు నిరూపించు. హర. 5.21; 2. పాటించు, నరకుచేయు. వసు. 4.8; 3. న్యరించు, కళా. 3.258; 4. పరికిరించు, విమర్శించు. చంద్రా. 6.103; 5. సంకల్పించు. ఇందు. 1.180; 6. ఏరు, ఎన్ను. ఇందు. 3.13; 7. అనుకొను, ద్రాంతిచే కలచు. ఇందు. 3.94; 8. ఈహించు. దశా. 2.84; 9. ఆశ్చర్యించు, నిరసించు. దశా. 2.269; 10. పొగడు, స్తుతించు. ఉ.రా. 1.81; 11. ఆరోపించు. ఉ.రా. 1.198; 12. దావించు. నీకరా. 3.179; 13. రెక్కించు, గణించు.

క. ఎణు, ఎణు, ఎణు, ఎణు. రెక్కించు, గణించు. అండనావేయు, అభినందించు, విచారించు, ఆలోచించు; పో. చూ. క. ఎణు. ఆలోచించు, న్యరించు; మ. ఎణుక. రెక్కించు, గణించు, గౌరవించు, వివరించు; పో.చూ. కువి. ఎణికినై. రెక్కించు; వర్ణి. ఎణ. సంఖ్య; ఎణచాజ్. రెక్కించు.

<*ఎణ్-క్.

ఎంచుకొను అ.క్రి. రెక్కించుకొను, ఆలోచించుకొను.

ఎంచుకొను య. ఎంచు.

ఎట య. ఎట్టు. వి. ఎక్కడ. 'ఎనెట నీనెట'లో వలె సంబంధం లేమిని కూడా తెలుపుతుంది. దార. అది. 4.99.

ఎటకేవి క్రి.విణ. ఎక్కడికైనా.

ఎటకాయించు య. అటకాయించు. అ.క్రి. అర్థగించు.

ఎటకేవి య. ఎట.

ఎటమటము వి. 1. విశేషం; 2. విచారం; 3. తారుమారు చేయటం.

ఎటవారె పో.చూ. ఇందుగ. వి. చిల్లచెట్టు (Strychnos poteto). దీని గింజలు నీటిలోని మురికిని విరిచి, నీరు తేరుకునేట్లు చేస్తాయి.

క. తేజామరం. చిల్లచెట్టు. పో.చూ. బేలు. నీరు,

ఒక చుడి రాలూడు నైర్మల్యం. నైగనిగ్యం.

ఎటికపాము రూ.చూ. ఎమిడికపాము. వి. కడుపులో వుట్టే జుట్టు పురుగు.

ఎటికొట్టుము వి. చెట్టిపని.

నీటి < చెట్టి.

ఎటు రూ.చూ. ఎట్టు¹. క్రి.వి. 1. ఏ ప్రకారం. విక్ర. 7.131, ప్రధా. 5.3, మను. 6.50; 2. ఏ వైపు. శృం.నై. 3.46, ఉ.రా. 1.179; 3. పొసగక పోవటాన్ని తెలుపుతుంది.

పో.చూ. క. ఎత్త. ఎచోటు, ఏవైపు.

ఎటుకు క్రి.వి. ఎంత వరకు. ఎటుబట్టి క్రి.వి. ఏ విధంగానైనా. ఎటుల క్రి.వి. ఏ విధంగా, ఏ ప్రకారంగా. ఎటులనేని క్రి.వి. ఏ విధంగానైనా. ఎటులు రూ.చూ. ఎట్టులు. క్రి.వి. ఏ ప్రకారంగా. మను. 4.83. ఎటువంటి వి. 1. ఏ స్వభావంకల, ఎట్టి. కాళ. 1.99; 2. ఏరకమైన, ఎంత గొప్ప. దా. 2.33. ఎటువలె అవ్వ. 1. ఎట్టు, ఏ రీతిగా. వసు. 3.121; 2. కేవలం. ఎట్లా చూ. ఎట్టు. క్రి.వి. ఏరీతి, ఎట్టు. దా. 2.20. ఎట్లాగు క్రి.వి. ఎట్టు. ఎట్లానైనా రూ. ఎట్లానైన. క్రి.వి. ఏదో ఒక విధంగా. ఎట్లాగో క్రి.వి. ఎట్టు. ఎట్లానైన రూ.చూ. ఎట్లాగైనా. క్రి.వి. ఏదో ఒక విధంగా. ఎట్టు రూ.చూ. ఎట్టులు. అవ్వ. 1. ఏ ప్రకారం. దార. అర. 2.247, మను. 3.48; 2. పొసగమని తెలుపుతుంది. శివరా. 8.76; 3. ఏ వైపు; 4. ఏ రకమైన. ఎట్టో చూ. ఎట్టు. అవ్వ. 1. ఏచాగో (రయ సంశయాలను తెలుపుతుంది). దాగ. 8.72, దా. 1.176.

ఎటుకు చూ. ఎటు.

ఎటుబట్టి చూ. ఎటు.

ఎటుల చూ. ఎటు.

ఎటులనేని చూ. ఎటు.

ఎటులు చూ. ఎటు.

ఎటువంటి చూ. ఎటు.

ఎటువలె చూ. ఎటు.

ఎట్టో రూ. ఎట్టా. చూ. ఎట్టు. క్రి.వి. ఏ విధంగానైనా.

ఎట్టుకునేని రూ. ఎట్టుకేని. క్రి.వి. చాలా సేపటికి, చివరకు, అతి ప్రయానంమీద. దార. అమో. 89. ఎట్టుకేని రూ.చూ. ఎట్టుకునేని. క్రి.వి. చాలాసేపటికి, చివరకు, చిట్టచివరకు, అతికష్టంమీద. దార. ఆది. 6.130, విరా. 2.112. ఎట్టుకేలకు(న్) క్రి.వి. 1. చివరకు, చాలా సేపటికి. దార. విరా. 2.112; 2. అతికష్టంమీద. కై.దా. 8.73.

<ఎట్టుకు + ఎలకు.

ఎట్టో రూ.చూ. చెట్టు. వి. వేడి.

ఎట్టుకునేని చూ. ఎట్టో.

ఎట్టుకేని చూ. ఎట్టో.

ఎట్టుకేలకు(న్) చూ. ఎట్టో.

ఎట్టుకు చూ. ఎట్టో.

ఎట్టువ(న్) చూ. ఎట్టో.

ఎట్టుపోగు చూ. నెట్టు. వి. దండెత్తటానికి వచ్చే వైన్యం; గుంపు. చంద్రా. దా. 4.90.

బహుళ: <నెట్టు (విస్తారమైన), పోగు (గుంపు).

ఎట్టము రూ.చూ. ఎట్టము. వి. పశువుల మందల చుట్టూ కంచె వెయ్యటానికి కలిపి కట్టిన గచ్చ తీగలు మొ.

క. ఎట్టు. కంప తాడుగు.

ఎట్టుయెదురు చూ. ఎదురు. క్రి.వి. మిక్కిలి ఎదురు. కాళి. 4.186.

క. ఎట్టు. అందుచాటులో నుండు.

ఎట్టా చూ. ఎట్టో. క్రి.వి. ఏ విధంగానైనా.

ఎట్టో చూ. ఎట్టు. వి. ఎటువంటి. దార. ఆది. 5.58, మను. 3.46.

క. ఎన, ఎన్న, ఎంత. ఎటువంటి; ఎంతమా, ఎంత. ఏ మాదిరి? ఏ రకం? ఎట్లు?; క. ఎన్న. ఎటువంటి? పో.చూ. గో. బాతోల్, బాతోల్, బాతోనా, బాతోడ్. ఎటువంటి; కొ. ఎంతోనమన్, ఎంతోతొర మెన్. ఎటువంటి; నా. ఎంటు. ఎట్టు.

ఎట్టి(రు) చూ. ఎట్టి. వి. ఎటువంటివాడు. మారక్క. 1.119, దా.రా. 2.297. <ఎట్టి + వాడు. ఎట్టిది చూ. ఎట్టి. వి. ఎటువంటిది. <ఎట్టి + అది. ఎట్టిపాటివారు వి. బ.వ. ఎంతటివారు. దార. గాంధి. 4.426. ఎట్టిరు వి. బ.వ. ఎటువంటివాడు. <ఎట్టి + వాడు.

ఎట్టిో రూ.చూ. నెట్టి. వి. కూలి లేకుండా పెద్ద రైతుకు చిన్న రైతులు చేసే పని. అవ్వ. ఊరకే, నిర్లక్ష్యంగా.

ఎట్టి(రు) చూ. ఎట్టి.

ఎట్టిది చూ. ఎట్టి.

ఎట్టిపాటివారు చూ. ఎట్టి.

ఎట్టిరు చూ. ఎట్టి.

ఎట్టో రూ. ఎటు, ఎట్టా. క్రి.వి. 1. ఎట్టు, ఏ ప్రకారం; 2. ఏ వైపు. దార. క్రో. 4.205.

పో.చూ. క. ఎత్త. ఏది, ఏ చోటు, ఏ వైపు; క. ఎట్టు. ఎట్టు, ఎంత, ఎన్ని. జాలినీ ఆశ్చర్యాన్ని తెలిపే అవ్యయం; పర్తి. ఎతె, ఎతెన్. ఎట్టు; ఒల్లా. ఎలెల్. ఏ రకమైన; ఎలెన్. ఎట్టు.

<మూ.ద్రా. *ఎత్తె-

ఎట్టుకు క్రి.వి. ఎట్టెనను. పరమ. వి. 2.192, కళా. 3.258. <ఎట్టు + అటు + అ(న్) ఎట్టువ(న్) క్రి.వి. ఏ విధంగానైనా, ఏ పరిస్థితులలోనైనా, అవశ్యం. దాగ. 1.312. ఎట్టా. రూ.చూ. ఎట్టో. ఆశ్చర్యార్థకం. ఏమి కేమిటి! ఎట్లా! ఎట్టులు రూ. ఎటులు, ఎట్టు. అవ్వ. ఎట్టు, ఏ ప్రకారం. నీలా. 1.23. ఎట్టువోరె(న్) అవ్వ. ఎటువలె. <ఎట్టు + పోరె(న్). ఎట్టేటూ రూ.చూ. ఎట్టేట్టూ. అవ్వ. ఏ ప్రకారం. కళా. 4.3, 7.32. <ఎట్టు + ఎటూ. ఎట్టేట్టుగ అ.క్రి. ఏ రీతిగా పరిణమించు. కకుత్స్థ. 2.125. <ఎట్టు + ఎట్టు + అగు. ఎట్టేట్టా ఆశ్చర్యార్థకం. ఎట్టూ. కు.నం. 7.19. <ఎట్టు + ఎట్టా. ఎట్టేట్టా రూ. ఎట్టేటూ. అవ్వ. ఏ ప్రకారం. కాళి. 7.107. <ఎట్టు + ఎట్టు.

ఎట్టుో వి. నాణాలను అయ్యుచేసే మూస.

ఎట్టులు చూ. ఎట్టు¹.

ఎట్టువోలే(న్) చూ. ఎట్టు¹.

ఎట్టు దూ.చూ. ఎట్టు¹. అవ్య. ఏ ప్రవారం. ఆశ్చర్యాన్ని ఆశ్చేపాన్ని తెలిపే అవ్యయం. ఆము. 6.54.

ఎట్టి వి. కంప పంట చెరుకుగాను, దళ్లు కట్టడానికి పనికి వచ్చే చిన్న చెట్టు (Strychnine-tree).

క. ఇట్టి, ఇటింగు, ఇట్టై, యటంగి; ర. అట్టి, ఎట్టి.

<క. ఎట్టి.

ఎట్టిం వి. గుబురుగా ఉన్న కొమ్మ. దీనిని విత్తనాల చాళ్లను ఈర్ష్యానికి ఉపయోగిస్తారు.

క. ఎట్టి. విత్తనాల చాళ్లను చూర్ష్యానికి ఉపయోగించే గుబురు కొమ్మ.

ఎట్టిటా చూ. ఎట్టు¹.

ఎట్టిట్టగు చూ. ఎట్టు¹.

ఎట్టిటా చూ. ఎట్టు¹.

ఎట్టిటా చూ. ఎట్టు¹.

ఎట్టా చూ. ఎటు.

ఎట్టాగు చూ. ఎటు.

ఎట్టాగెవా చూ. ఎటు.

ఎట్టాగో చూ. ఎటు.

ఎట్టావెవా చూ. ఎటు.

ఎట్టు దూ.చూ. ఎట్టులు.

ఎట్టో చూ. ఎటు.

ఎడ¹(న్) వి. 1. వీలు, అనుకూల్యం. భార.ఆది. 2.182;

2. నమయం. భార.ఆది. 5.164, ఆము. 4.188; 3.

దూరం. భార.విరా. 4.171, భీష్మ. 6.196, హరి.ఉ.

2.59; 4. స్థానం, చోటు. భార.ఆది. 6.142. ఆను.

5.160, పారి. 1.84; 5. ఆలశ్యం, విలంబం. భార.ఆది.

8.119, భారా. 5.74; 6. గడువు, వ్యవధి. భార.ఉచ్ఛో.

1.165, హరి.ఉ. 7.111; 7. అంతరం, ఎడం. భార.

భీష్మ. 2.411, కాశీ. 7.5; 8. నడిమి ప్రదేశం, నడిమి

కాలం. భార.ఉచ్ఛో. 5.106, హరి.పూ. 9.179; 9. వ్యవ

దానం. ఆవళాళం. భార.శాంతి. 1.188, హరి.ఉ. 2.159;

10. నెత్తనలకపై చాయలుంచే గది. దశకు. 5.64,65;

11. రాయబారం, దౌత్యం. బనవ. 4.834, రం.రా.

కీర్తి. 2.15 పు. 30 పం.; 12. తెరపి, తీరిక. భార.

ఆర. 5.808, కళా. 7.20; 13. ఆచారం, వ్యవహారం.

కాశీ. 5.544, విజ్ఞా. 3.88; 14. నిరర్థకం. పి. శకుం.

3.88; 15. భేదం. భాగ. 1.64, రామా. 3.155; 16.

విచ్చిత్తి. విరామం. భాగ. 10. పూ. 5.19, ఉ.రా. 4.177;

17. అమర్యాద, అగౌరవం. పారి. 1.117; 18. ఎడ

బాటు, వియోగం. కళా. 3.177; 19. అడ్డు. విణ. 1.

వేరైన. ఇతరమైన. పండి.చ.పురా. 168. పు. 2. దూరస్థం,

దక్షిణనది. కళా. 4.58; 3. అరికం. అవ్య. అందు,

విషయంలో.

క. ఎడ, మధ్య ప్రదేశం లేక కాలం, ఎడం, నడిమిది;

ఎడె. చోటు, ప్రదేశం, మధ్య ప్రదేశం, కాలం, దూరం,

అదిరం, సమృద్ధి; ను. బడె. మధ్య ప్రదేశం, దూరం, మధ్య మొ.; క. ఇటుమ. చోటు, కాలం, దూరం, అవ వాళం, చూపు. పెరయు; ఇట్టి. మధ్య ప్రదేశం, మధ్య కాలం, చోటు; ను. ఇటు, ఇటం. చోటు, వ్యవధి, మధ్య ప్రదేశం; చోట. ఎడ.

<మూ.ప్రా. *ఎడ-.

ఎడకట్టు స.క్రి. చేర్చు. కాశీ. 7.5; అ.క్రి. అరినవ్వండు మళ్ళీ ఓమువట్టు. ఎడకడ విణ. దిన్నం, అన్యం, ఇతరం, పరాయి. ఎడకడవా(రు) వి. అన్యుడు, పరాయివాడు. ఎడకత్తియ దూ. ఎడకత్తె. వి. దూతక, తార్చుడు కత్తె. అం.రా. 2.110. ఎడకత్తె దూ.చూ. ఎడకత్తియ. వి. దూతక, తార్చుడు కత్తె. దశకు. 6.180. ఎడకాడు వి. తార్చుడుగాడు, పండితవాడు. ఆము. 2.52. ఎడకాడు వి. అకాలప పంపి, మామి లేవన మాసాల మధ్య పండే పంపి. ఎడకాత్తె వి. ఆశ్చర్యకాత్తె. చైత్రమాసంలో వచ్చే కాత్తె. సేద్యపు పనులు తరువగా ఉండే కాత్తె. ఎడకాల్వ వి. 1. రెండు మళ్ళ మధ్యగుండా పారే కాలప; 2. నీరు వలక బడిన కాలప. ఎడగడ్డ వి. ఒడ్డు, తీరం. హరి.ఉ. 9.220, ఎడగిలియుండు అ.క్రి. తొలగి ఉండు, దూరంగా ఉండు. ఎడగిలు దూ.చూ. ఎడగిల్లు. అ.క్రి. తొలగు, తప్పుకొను. ఎడగిల్లు దూ. ఎడగిలు. అ.క్రి. వైచాలగు, తప్పుకొను. విప్ర. 2.31. ఎడగుంటక దూ. ఎడగుంటక. వి. గడ్డి, కలవ మొ. తియ్యటానికి వైరులో లోలే మూడు పడుగుల గుంటక. ఎడ గొను అ.క్రి. వీలుచేసుకొను. ప్రవా. 5.53. క. ఎడగొల్, జరుగు, సంరమించు, నిలుచు, ఆగిపోవు, నిలబడు, పొందు, సంపాదించు, గ్రహించు, పూనుకొను. ఎడగొల్లు వి. ఆట గొల్లు, నాగలివోడున్నన తరువాత పెళ్లలు నలగటానికి దున్నె గొల్లు. ఎడ(డెయ్య స.క్రి. ఎత్తివేయు, పీసివేయు. <ఎడ¹(న్) + డెయ్య. ఎడ(డెయ్య అ.క్రి. మూర్ఛపోవు, పొమ్మనిల్లు, ఎడ¹ + (న్) + డెయ్య. ఎడతా(కు) అ.క్రి. 1. రాకపోకలు చేయు. పరమ వి. 5.47; హరిశ్చ. 4.121; 2. తాకు, మార్కొను. పి. శకు. పీరి. 83; 3. కలియు. ఎడతీయ అ. క్రి. ఎడతెగు, విడిచు. ఎడతెగు అ.క్రి. 1. ఎడవడు, విచ్చిన్నముగు. భార.ఆది. 4.181, విరా. 5.129; 2. నశించు, అంతముగు. భాగ. 1.513; 3. వేరుపడు. భాగ. 8.37. ఎడతెంపి చూ. ఎడతెగు. వి. 1. విచ్చిత్తి, విడి పోవడం; 2. తెరపి, వ్యవధానం. ఎడతెర్పి దూ.చూ. ఎడతెంపి. వి. వ్యవధానం. భార.విరా. 5.61. ఎడతెంపి దూ. ఎడతెర్పి. వి. (దేశకాలార్థో) వ్యవధానం. ఎడత్రవ్వ అ.క్రి. 1. ఎడతెగు. విచ్చిన్నముగు. భార. శల్య. 1.848, శాంతి. 3.186; 2. చెడిపోవు. ఆము. 2.31. ఎడత్రవ్వ అ.క్రి. విడిపోవు, ఎడతెగు. ఎడత్రవ్వకావరి వి. బందిపోటు దొంగ. ఎడదవ్వ వి. అతిదూరం. కాశీ. 7.197. విప్ర. 1.84. ఎడదూడ వి. పాలువిడిచిన దూడ, కరిపిదూడ. ఎడదాడు స.క్రి. తిట్టు, నిందించు. భాగ. 6.27. ఎడనెడ అవ్య. 1. అక్కడక్కడ. భార.భీష్మ. 1.39; 2. మధ్య కాలం. భార.శాంతి. 4.368; 3. అప్పుడప్పుడు. చై.రా. 3.143 <ఎడ¹(న్) + ఎడ(న్). ఎడవడు దూ. ఎడవడు.

అ.క్రి. 1. విచ్చిన్నమగు, విరామం కలుగు. భార.ఆర. 3.238, కు.నం. 6.762, మను. 5.71; 2. ఒకరాని కర్వాక ఒకటి అగు. భార.ఉచ్ఛో. 2.76; 3. దూరమగు. భార.శాంతి. 6.174, 4. లోపంపొందు. రం.రా. బాల. 16 వ. 8 పం.; 5. అవరోధం పొందు, విఘ్నంపొందు. రం.రా. 55 వ. 30 పం.; 6. విడివడు, వీడు. హరి.హ. 5.142; 7. అడ్డుపడు, కామినుగానుండు. విజ్ఞా. 3.88. ఎడబిల్లి వి. పాలు విడిచిన సిల్లి. ఎడవుచ్చు న.క్రి. రాయ భారం నడుపు, కుంఠనరనం చేయు. బనవ. 2.474 పం., 4.884. ఎడపెట్టు రూ. ఎడపెట్టు. 1. అడ్డుగా పెట్టు, మిరిగా పెట్టు. భార.క్రొ. 1.112; 2. మధ్య మధ్య నొక్కిక్కటి విడుచు. భార.క్రొ. 4.289. ఆను. 4.148; 3. దూరంగా పెట్టు. ఎడపోవు రూ. ఎడవోవు, అ.క్రి. రాయభారం నడుపు, కుంఠనరనం చేయు. భాగ. 10.148. ఎడప్రాద్ధ వి. సంధ్యాసమయం, సంజెతేళ. ద్వి. హరిశ్చ. హ. 1729. ఎడబిడ్డ వి. చంటిబిడ్డకు పూర్వపు బిడ్డ, పాలు విడిచిన బిడ్డ. ఎడమంద వి. వేనవిశాలం కోరించే మంద, వెలిమంద. ఎడబెడు అ.క్రి. విరామం ఉండు. భార. ఆర. 238. <ఎడ'(న్)+వడు. ఎడబాటు వి. వియోగం, వేటుపాటు. అధ్యారా. 1.12 పట. <ఎడ'(న్)+పాటు. ఎడబాపు న.క్రి. 1. కొలగించు. ఉ.రా. 3.88; 2. అవృ త్తియు మె. ఉ.రా. 5.80; 3. వేటుచేయు. <ఎడ'(న్)+ పావు. ఎడబాయ్ అ.క్రి. దూరమగు, వీడిపోవు. వసు. 5.98; న.క్రి. వడలు, విడుచు. సారంగ. 2.272. <ఎడ'(న్)+పాయు. ఎడయను అ.క్రి. 1. విలంబమగు. దశకు. 2.110; 2. దూరమగు. పిశకు. 4.168. రామవ. 1.44. <ఎడ'(న్)+అగు. ఎడయాడు అ.క్రి. 1. ప్రవ ర్తించు. దశకు. 7.52; 2. తిరుగాడు, చుట్టువల్ల తిరుగు. శృం.నై 5.184. <ఎడ'(న్)+అడు. ఎడయెడముగా(న్) (ఎడఎడముగా(న్) క్రి.వి.వి. వేర్వేరుగా, దూరదూరంగా. <ఎడ'(న్)+ఎడము+కాన్. ఎడవడు రూ.చూ. ఎడవడు. అ.క్రి. విరామం కలుగు. మను. 5.71. ఎడవల వి. ఒక రకం వల. హంస. 4.185. ఎడవాడు వి. 1. దూరపు వాడు; 2. చివరివాడు; 3. కొత్తవాడు. ఎడవాపులు వి. కొద్దిగా పెరిగి కల్గిన విడిచి తిరిగే కొడిపిల్లలు. ఎడవాడు వి. పొరుగువారు, ఆస్థులు. ఎడవిడివడు అ.క్రి. అడ్డునుండి కప్పించుకొను, విశృంఖలమగు. వండి.చ. 176 వ. 4 పం. <ఎడ'(న్)+విడివడు. ఎడవెట్టు రూ. ఎడపెట్టు. న.క్రి. 1. మిరిగా పెట్టు. భార.క్రొ. 1.112; 2. అడ్డుగాపెట్టు. భార.క్రొ. 1.116; 3. భగవదర్పణంగా ఆహారంలో కొంక ఆవలపెట్టు. ఎడవలము వి. భూములమధ్యనున్న పొలం. <ఎడ'(న్)+పొలము. ఎడవోవు రూ.చూ. ఎడ పోవు. అ.క్రి. రాయభారంపోవు, బౌత్త్యమునకైపోవు. బనవ. 4.739, శివ.సా. 407. ఎడనను అ.క్రి. కొలగిపోవు, ఎడంగా వెళ్లు. కుక. 1.299. ఎడనంది వి. మధ్యభాగం, నడిమి నందు. భాగ. 9.401. ఎడసాల వి. ప్రత్యేకమైన ఇల్లు. ఎడసేద్యము రూ. ఎడసేద్యము. వి. వైరుసేద్యం, కలుపుపోవటానికి నేల గుల్లదారటానికి వైరులోచేసే సాగు.

ఎడసేయ రూ. ఎడలుసేయ. న.క్రి. 1. దూరంచేయు, ఎడ కావు. భార.ఆది. 6.142; 2. తిరస్కరించు. భాగ. 3.868; 3. భేదంకలదిగా చేయు. <ఎడ'(న్)+చేయు. ఎడసొచ్చు అ.క్రి. ప్రవేశించు, వైబడు. భాగ. 6.90. ఎడో రూ.చూ. ఎడడ, వి. హృదయం. భార.ఆది. 5.116. నిర్వ.రా. 8.73. క. ఎల్లై. మనస్సు. ఎడో రూ. ఎడము, ఎడ్య, ఎల. చూ. ఎడము. వి. ఎడము. కు.నం. 3.248, వండి.చ. 2 వ. 182 పం., శివరా. 4.38. క. ఎడ. ఎడము, ఎడమవ్రక్క; కొడ. ఎడతె. ఎడము; కు. ఎడత్తు, ఎడమవ్రక్క; క.మ. ఇటమ్, కోట. ఎడ, ఎడమ; కొడ. ఒడ; పో.చూ. గోం. డావా. ఎడము; పో.చూ. కు. దెబ, దెబె, దెబొ; పో.చూ. కు. తెల్ల, తెల్లి, పో.చూ. వర్తి, నెల్లి; కొలా. ఎడమకెయి. ఎడము చేయ; పో.చూ. నా. దావ. ఎడకాలు రూ. ఎడమకాలు. వి. వామపాదం. కు.నం. 3.248, వండి.చ.వరా. 182 వ., ఉ.హరి. 3.65. ఎడ' వి. ఒకరకం గడ్డి. ప్రబంధ. 200. ఎడ' రూ.చూ. ఎల. వి. వి. లేక. శేయార. 4.50. ఎడనీరు రూ.చూ. ఎలనీరు. వి. లేకకొబ్బరికాయలోని నీరు. ఆము. 1.81. ఎడ' వి. గ్రామ భేదాలకు నై వేద్యంగా పెట్టే వంటకం. ఎడ' వి. కల్లు, మల్లు. 2.31. ఎడకట్టు చూ. ఎడ'(న్). ఎడకడ చూ. ఎడ'(న్). ఎడకడవాడు చూ. ఎడకడ. ఎడకత్తియ చూ. ఎడ'(న్). ఎడకత్తె చూ. ఎడ'(న్). ఎడకాడు చూ. ఎడ'(న్). ఎడకారు చూ. ఎడ'(న్). ఎడకారై చూ. ఎడ'(న్). ఎడకాలు చూ. ఎడ'. ఎడకాల్య చూ. ఎడ'(న్). ఎడగడ్డ చూ. ఎడ'(న్). ఎడగర వి. శ్రమ. పో.చూ. క. అట. అలనట, బడలిక; పో.చూ. క. ఇల్లై. అలనటచెందు, శతృవుముందు లొంగిపోవు, శక్తి హీనుడగు. ఇల్లక్కయ్. అలనట, స్పృహకోల్పోవటం. ఎడగరవేడు అ.క్రి. శ్రమపడు, అలయు. భార.సౌ.ప్రి. 1.60. ఎడగరవేడు చూ. ఎడగర. ఎడగరి పో.చూ. ఎడ'(న్). వి. చరితాలపు వరివంట. ఎడగల రూ. ఎడగాల, ఎడిగల. వి. విభాగం, వేరు. ఎడగలగాఉండు అ.క్రి. కొలగి ఉండు. ఎడగలగాఉండు చూ. ఎడగల. ఎడగాల రూ.చూ. ఎడగల. వి. వేరు, విభాగం. ఎడగిలియుండు చూ. ఎడ'(న్). ఎడగిలు చూ. ఎడ'(న్).

ఎడగిట్టు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడగుంటక చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడగొను చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడగొచ్చు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడఁజెందు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడఁజేయు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడట్టు రూ.చూ. ఎడఁజెట్టు. వి. ఒకరకం నాడెం.
 ఎడతాఁకు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడతాపి పో.చూ. ఎడ'(న్). వి. కట్టుబడిలోవాడే మందపాటి
 తేకు గల కొంచెం పెద్ద పైజా తాపి.
 ఎడతీయు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడతెగు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడతెంపి చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడతెరిపి చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడతెర్చి చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడతెలిపి చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడత్రవ్వ చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడత్రెచ్చు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడత్తోవకావరి చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడదవ్వ చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడదూడ చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడదాడు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడదీరు చూ. ఎడ'.
 ఎడవెడ చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడఁద రూ. ఎడ', ఎడ, ఎడ, ఎడ'. వి. 1. మనస్సు. భార.
 విరా. 2.86, శాంతి. 1.35; 2. హృదయం. ఉ.రా.
 4.208; 3. కొమ్ము. చంద్రా. 1.84.
 క. ఎదె, ఎదై, ఎదై. హృదయం, కొమ్ము, చైర్యం.
 ఎదెగాఱ. చైర్యం; కు. ఎదె. హృదయం, కొమ్ము,
 గుండె. పో.చూ. క. ఇతయమ్. గుండె; ఇరుతయమ్.
 గుండె, హృదయం; కోట. ఎదె. చెట్టుమాను, చైర్యం;
 ఎదెయర్. కొమ్ము; కొద. ఎదెయ్. చైర్యం; పర్తి.
 ఎదెరమ్, ఎదెరమ్. కొమ్ము;
 పో.చూ. నం. హృదయ. గుండె, ఆర్క. మనస్సు.
 మహా. ప్రా. హిఅయ; ఆప. హిఅడ. హృదయం,
 మనస్సు, కొమ్ము.
 ఎడఁదవచ్చు అ.క్రి. బుద్ధిపట్టు, ఇష్టమగు. కలుశ. 85.
 ఎడఁదవచ్చు చూ. ఎడఁద.
 ఎడవక చూ. ఎడవు.
 ఎడవడు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడవఁదగవ చూ. ఎడము.
 ఎడవరి చూ. ఎడవు.
 ఎడపిల్లి చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడపు చూ. ఎడ'. ఎడయ. వి. అభావం, లేమి. కు.నం.
 10.557; న.క్రి. 1. విడుచు. భార.ఆది. 4.182, విరా.
 3.21; 2. విమాతం పొందించు, విమ్నంపొందించు.
 భారా. 1.621, బసవ. 3 పు.; 3. కప్పించు, మాన్పు.
 తై.రా. 4.78; 4. కొలగించు. హంస. 5.242;

5. క్షిణింపజేయు. నశింపజేయు.
 ఎడవక క్రి. విణ. 1. లేదం లేకుండ. భార.ఆది. 7.40;
 2. విలంబం చేయక, అలక్ష్యం చేకుండ. హరి.పూ. 4.115;
 3. ఎడయక, దూరం కాకుండ. వసు. 2.133; 4. తప్పక,
 అవశ్యం. చెన్నబ. 3.164; 5. అవిచ్ఛిన్నంగా, నిరంతరం.
 నీలా. 1.105. ఎడవరి వి. ఎడదాడనది. పండి.క. 2.116
 పు.
 ఎడవుచ్చు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడపెట్టు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడపెడ క్రి. విణ. అటుఇటు.
 ఎడపోపు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడప్రాదు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడబిడ్డ చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడబెట్టు రూ. ఎడట్టు, ఎడెట్టు'. వి. కిసారజేదం, ఒకనాడెం.
 ఆం.రా. 2.274.
 క. ఇల్లివెట్టు (-వె-వడమ్). కత్తిరించబడిన తేదా
 నరీగా ముద్రింపబడని నాడెం. వెట్టు. చెక్కు, కత్తిరించి
 చేయు. వి. పురాతనకాలపు చిన్న నాడెం.
 ఎడమ రూ.చూ. ఎడ'. వి. వాచుదాగం. భీమ. 5.130, ఆము.
 5.38, నీలా. 3.15; విణ. ఎడమ, దావరి.
 ఎడమకాలు రూ.చూ. ఎడకాలు. వి. వాచుపాదం. ఎడమ
 కుడి వి. 1. కొంత మంచి, కొంత చెడ్డ; 2. స్వల్ప లేదం.
 అర్థవిపరి. ఎడమచేయిచూపు అ.క్రి. 1. దబ్బు ఎగకొట్టు; 2.
 సాయం నిరాకరించు. అర్థవిపరి. ఎడమపెనపెట్టు అ.క్రి.
 ఎడమచైపునకు పెనవేయు, వ్యతిరేకం చేయు. వ్య. తాళ్ల
 పేనేటప్పుడు మామూలుగా కుడిచైపున పెనవేస్తారు, దానికి
 వ్యతిరేకంగా ఎడమకు పెనవేయటం. ప్రబోధ. 1.81.
 ఎడమపెనవాడు వి. ఇరదులలో కలసిమెలసి ఉండనివాడు.
 అర్థవిపరి. ఎడమబడు రూ. ఎడబడు. ఎడమవాదాడి వి.
 మగ్గం చల్లం కింద, ఎడమచైపు కల్లపు కోటు. అ.క్రి.
 కొరవడు.
 ఎడమకాలు చూ. ఎడమ.
 ఎడమకుడి చూ. ఎడమ.
 ఎడమచేయిచూపు చూ. ఎడమ.
 ఎడమడుగు చూ. ఎడమడుపు. విణ. 1. వివరీకం, విరుద్ధం.
 భార.ఆది. 4.100, హరి.క. 10.233; 2. నికాయితీ
 లేని, కుట్రమైన. హరి.పూ. 1.88; 3. వ్యత్యస్తం, తాడు
 మారు. వి. 1. అభ్యంతరం, అలంకం. బసవ. 3.868;
 2. అలస్యం. బసవ. 3.434; 3. లేదం. భాగ. 10 పూ.
 202, పద్మ. 4.180.
 <ఎడమ+అడుగు'. వ్య. ఎడమపాదం.
 ఎడమడుగునరువడి వి. మల్లబంద విశేషం. వ్య. వామ
 పాద ప్రక్రమం. హంస. 1.206.
 ఎడమడుగునరువడి చూ. ఎడమడుగు.
 ఎడమడుపు రూ.చూ. ఎడమడుగు. విణ. వివరీకం, విరుద్ధం.
 భార.ఉక్తో. 9.214. వి. అలస్యం. హరి.పూ. 9.87.
 ఎడమంద చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడమపెనపెట్టు చూ. ఎడమ.

ఎడమపెనవాడు చూ. ఎకము.

ఎడమచు చూ. ఎకము.

ఎడమయారభృంగి వి. మల్లబండ విశేషం. ప్రబంధ. 75.

ఎడమవాదాది చూ. ఎడము.

ఎడమిచ్చు చూ. ఎడము.

ఎడము చూ. ఎడ'. వి. 1. మధ్యభాగం. భార.విరా. 1.162, హర. 6.101; 2. విరామం, తెరపి. భార.ఆర. 5.308, యయా. 86; 3. గడువు. వేంక. పంచ. 1.84; 4. విచ్చేదం, తెంప. నీలా. 2.98; 5. దూరం. వేం.మా. 6.12; స.క్రి. ఆక్రమించుకొను. ఉ.హరి. 3.24.

క. ఎడతర. మధ్యరకం; ఎడ. మధ్య; కు. ఇడతర. మధ్యరకం, రక్కువ రకం; క. ఇతమ. అవకాశం, హద్దు, చెడల్పు, దూరం. పో.చూ. మ. ఇటయాల్. మధ్య మనిషి, మధ్యవర్తి.

<మూ.ద్రా. *ఎడ్-.

ఎడవేదదవ చూ. ఆడపరిదవ, ఆడపాకడపా, ఆడపాదకపా. క్రి.విద. అవ్యధవ్యయ. కాశీ. 4.85. వేంక. పంచ. 1.484. ఎడమిచ్చు అ.క్రి. అవకాశమిచ్చు. <ఎడము + ఇచ్చు. ఎడముకొను అ.క్రి. 1. అవకాశం కల్గించుకొను. తెరపి చేసుకొను. కళా. 3.266; 2. ఆక్రమించుకొను. ఉ.హరి 3.24.

ఎడముకొను చూ. ఎడము.

ఎడ(బిడు చూ. ఎడ'(న్).

ఎడ(బాటు చూ. ఎడ'(న్).

ఎడ(బావు చూ. ఎడ'(న్).

ఎడ(బాయు చూ. ఎడ'(న్).

ఎడయగు చూ. ఎడ'(న్).

ఎడయాడు చూ. ఎడ'(న్).

ఎడయక చూ. ఎడయు.

ఎడయించు చూ. ఎడయు.

ఎడయు చూ. ఎడ'. స.క్రి. విడుచు, త్యజించు. హరి.పూ. 9.147. అ.క్రి. 1. విముఖమగు, మనసు విడుగు. ప్రభా. 5.166; 2. క్షీణించు, నశించు. నా. పంచ. 1.70; 3. చెడు, భగ్నుమగు. కళ. 2.158; 4. సంబంధంలేక పోవు, దూరమగు, కాలగు. కళ. 3.479.

క. ఎడ, ఎడె. చోటిచ్చు, విరామం; కు. ఇడె, ఎడె; క. ఇటై. చోటిచ్చు, వెనుకకు తగ్గు; మ. ఇటక్క. చోటును చెడల్పుచేయు; ఇట. మధ్యచోటు; ఇటమ్; కుణ. ఎన్ను; మూల్లో. ఎడర్. ఏకాంతంగా ఉండు; ఎడల్. వేరుచేయు, కాలగించు.

మూ.ద్రా. *ఎడ్-అ. <మూ.ద్రా. *ఎడ్. భగ్నుమగు.

ఎడయక వి. ఎడబాటు, వియోగం. ఎడయించు స.క్రి. బంధించు, నమకు. భాగ. 6.370.

ఎడయెడముగా(న్) చూ. ఎడ'(న్).

ఎడరు' అ.క్రి. విడుగు, భగ్నుమగు. భార. ఆర. 1.198.

వి. 1. భంగం, అవమానం. భార. ఉద్వో. 1.348;

2. అభదం, కిడు. భార. గాంధి. 6.309; 3. సరైన

నమయం, నందు. భా.రా. 6.2253, భాగ. 8.27, హండు. 3.72; 4. ఆవద, కష్టం. శివరా. 3.87.

క. ఎడర్, ఎడరు, ఇడరు, ఇదురు, ఇడు. నూటి, ఇబ్బంది, అడ్డంకి, విష్ణుం; క. ఇటర్. దుఃఖం, బాద, కష్టం, దారిద్ర్యం; ఇటలు. దుఃఖపడు, కష్టపడు; మ. ఇటర్. అడ్డంకి, ఆటంకం, బాద, దుఃఖం.

<మూ.ద్రా. *ఎడ్ + అర్.

ఎడరు' రూ.చూ. ఎదారి. వి. ఎదారి.

ఎడలు స.క్రి. నిరోధించు, ఎదిరించు. పాండురంగని రక్కవరం గాననం. క్రి.శ. 897.

క. ఇడలు, ఎడలు. ఎదుర్కొను, కాలుకప్పివేయు; ఎడవు, ఎడవు. కాలుకొక్కి వడేట్టుచేయు; ఎడహు. తప్పచేయు; కు. ఎట్టుని. ఎదుర్కొను, కాలుకప్పివేయు; క. ఇటలు (ఇటల్-). ఎదుర్కొను, కాలుకొక్కివడ వేయు, తన్ను, అడ్డగించు, నిరోధించు. వి. అడ్డంకి; మ. ఇటలుక. ఎదుర్కొను, నడకతడబడు, సంకోచించు.

ఎడల(న్) పో.చూ. ఎడ'. అన్య. 1. విషయాన. శృం.నై. 2.57; 2. పక్షాన. దళా. 3.18.

ఎడలించు చూ. ఎడలు.

ఎడలు చూ. ఎడ'. స.క్రి. విడుచు, వదిలిపెట్టు. భార. భీష్మ. 2.18. అ.క్రి. 1. రాలు, కిందపడు. కు.సం. 4.445; 2. వడలు, నడలు. భార. భీష్మ. 2.187; 3. తగ్గు, కృశించు. భార. ఉద్వో. 1.228; 4. చెడు. భార. ఉద్వో. 4.278, బో. 4.224; 5. వికలమగు, చెడరిపోవు. భార. శల్య. 2.38; 6. పగులు, బద్దలగు. భార. క్రి. 1.84; 7. చచ్చు. భార. ఆను. 2.402; 8. విచ్చిన్నమగు. భార. అశ్వ. 3.170; 9. కాలగు, అనవరిల్లిపోవు; శృం.నై. 6.67; 10. లేకపోవు. ఆము. 6.69; 11. దూరమగు. చంపూ.రా. 4.74.

క. ఇటు. త్రోయు, భగ్నంచేయు; మూల్లో. ఎడర్. ఏకాంతంగా ఉండు; ఎడల్. విడజించు, కాలగించు.

తెలుగులోనే-అర్ వర్తవ్యయంగా ఉంది.

ఎడలించు స.క్రి. 1. వెలివచ్చు, వెల్లడించు, బయట పెట్టు, విడుచు, త్యజించు. భాగ. 8.318; 2. భగ్నంచేయు. తై.భా. 1.98; 3. వినర్చించు. హరి.పూ. 7.186, పారి. 5.18; 4. కాలగించు. మను. 3.28; 5. వడల్పు. ఆము. 1.67; 6. చిక్కుతీయు. ఆము. 1.62; 7. పోగాట్టు, నశింపజేయు. కాళ. 3.125; 8. తీయు, తెరచు. కళ. 3.383; ఎడలుచు రూ. ఎడల్పు. స.క్రి. ఈడు, ఈడదీయు, కాలగించు. మి. 2.158, చిత్ర.భా. 4.3. ఎడలువావు స.క్రి. వేరుచేయు, ఎడబావు. బ్రహ్మ్య. 3.51. <ఎడలు + పావు. ఎడలుసేయు రూ.చూ. ఎడసేయు. స.క్రి. వేరుచేయు, ఎడబావు. కవిరాజ. 5.241. <ఎడలు + చేయు. ఎడల్పు రూ.చూ. ఎడలుచు. స.క్రి. 1. వడల్పు. కళా. 5.118; 2. తీయు. కళా. 3.122; 3. కాలగించు, ఈడదీయు. చిత్ర.భా. 3.38, కువచ. 1.88.

ఎడలుచు చూ. ఎడలు.

ఎడలువాపు చూ. ఎడలు.
 ఎడలుసేయ చూ. ఎడలు.
 ఎడల్పు చూ. ఎడలు.
 ఎడవడు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడవల చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడవాడు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడవాపులు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడవారు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడవిడివడు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడపు చూ. ఎడ'. విణ. దవ్య, దూరం. ఆము. 6.18; వి.
 ఎడారి, మరుదేశం, నిర్జలప్రదేశం. ఆము. 4.53.
 క. ఇటుమ. దూరం; ఇటువై. మార్గం.
 ఎడవెట్టు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడవెలము చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడవోపు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడవేమ చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడవంది చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడవాల చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడమంకము వి. దేవుని పూజా ద్రవ్యాలతో కాటు ఇచ్చే
 ముంకం. క్రి.శ. 1107.
 క. ఎడె. నైవేద్యం, ఆహారం, అన్నం; ఎడెకాన.
 నైవేద్యంకోపాటుగా దైవానికి అర్పించే దబ్బు.
 నం. ఇడ్-- దేవుని తృప్తికోసం బలియిచ్చిన దానిపైన
 పోసే మత్తపానీయం.
 ఎడసేయ చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడసొచ్చు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడటము చూ. ఎడ'. వి. 1. విషయం. దీమ. 2.88,
 సారంగ. 2.11; 2. దేదం, ప్రణయకోపం. ఆహార్య.
 3.7; 3. క్రిడ, విలాసం.
 క. ఇటై-యి-అట్టుమ. విషయం, వ్యవహారం,
 వ్యాపారం.
 ఎడారి చూ. ఎడరు, ఎడారు. వి. 1. నిర్జలప్రదేశం. శేష. 2;
 2. బహిరంగ ప్రదేశం; 3. ఒంటరిచోటు; 4. ఆడవి.
 క. ఎడార్ (<తె). మైదానం, పొలం; పో.చూ.
 అరిటై. దుర్గమమైన లేదా మిట్టవల్లాలతో.
 ఎడారిమొక్కలు వి. బవ. ఎడారిలో మొలిచే మొక్కలు.
 ఎడారిమొక్కలు చూ. ఎడారి.
 ఎడారు చూ.చూ. ఎడారి. వి. నిర్జల ప్రదేశం.
 ఎడారె వి. చెప్పలు కుట్టే ఆరె.
 -ఎడి చూ.చూ. ఎడు. ప్రత్య. తద్దర్మాద్యర్థక ప్రత్యయం.
 కాగ. 1.18.
 ఎడిగల చూ.చూ. ఎడగల. వి. వేరు.
 ఎడిగలబోపు అ.క్రి. వేరుపడు.
 ఎడిగలబోపు చూ. ఎడిగల.
 ఎడివ చూ. ఎడ్డియ. వి. మొరటువాడు.
 ఎడివి చూ. ఎడలు. వి. కట్టుకొనిపడటం.
 క. ఎడవు. వి. కాలు తట్టుకొనిపడటం, కట్టుకొనటం.
 <క. ఎడవు.

-ఎడు చూ. -ఎడి. ప్రత్య. 1. తపస్యదర్శకం. దార. ఆది.
 2.137; 2. దూరాత్కరం. దార. ఆది. 2.215, శంఖ.
 1.232; 3. తద్దర్మాద్యర్థక ప్రత్యయం. దార. ఆది.
 3.149; 4. అణీవాద్యర్థకం. దార. ఆది. 3.169;
 5. గాపాన్ని తెలిపేది. దార. ఆది. 4.229.
 క. -ఎడు. పూనుకాను.
 ఎడుపు చూ. ఎడము. స.క్రి. ఎడంచేయు.
 ఎడుపుగూడు వి. చాకంగూడు, నలుపలకలుగా ఉండే
 గూడు. ఎడుపువేయు స.క్రి. పలుకగా ఉన్న వైరులో
 నడుమ నడుమ వైరునాటి ఒడ్డుచేయు.
 ఎడుపుగూడు చూ. ఎడుపు.
 ఎడుపువేయు చూ. ఎడుపు.
 ఎడ్కిగోతము చూ. సెట్టి. వి. వైశ్య కులగోతం. క్రి.శ.
 1154.
 నం. శ్రేష్ఠిన్, శ్రేష్ఠీ. ఉత్తముడు; ప్రా. సెట్టి. గ్రామ
 ముఘ్గుడు; సెట్టి. వర్తకుడు, ఉత్తముడు.
 క. ఎట్టి. వైశ్యులలో ఉత్తములైనవారికి రాజు ప్రసా
 దించే దిరుదం, వైశ్యకులం.
 ఎడ్డ చూ.చూ. ఎడడ; వి. హృదయం, చునన్పు. దార.ఆది.
 5.15, కాంచ. 3.268.
 ఎడ్డముల్లు వి. హృదయశల్యం, ఉపద్రవం. దారా.య.
 433. ఎడ్డవగచు అ.క్రి. మిక్కిలి దుఃఖించు. కాగ. 4.570.
 ఎడ్డమి చూ.చూ. ఎడ్డము. వి. 1. ఆపద, దురదృష్టం, కీడు,
 ఉపద్రవం. విష్ణుపు. 5.102; 2. అవివేకం, బుద్ధి
 మాంద్యం.
 <ఎడ్డము + ఇ.
 ఎడ్డము చూ. ఎడ్డమి. చూ. ఎడరు. పో.చూ. అడ్డము. వి. 1.
 ఇల్లుంది. దీమ. 2.116; 2. అడ్డం, నిరోధం. కాగ.
 8.467.
 క. ఎడ్డ, అడ్డ. నిరోధం. అడ్డంకి.
 ఎడ్డముల్లు చూ. ఎడ్డ.
 ఎడ్డవగచు చూ. ఎడ్డ.
 ఎడ్డి చూ.చూ. ఎడ్డియ. విణ. 1. అప్రస్తుతం, అనందర్థం;
 2. మోటు; 3. మురికి; 4. చెడ్డ.
 ఎడ్డిమాట వి. అనందర్థ ప్రసంగం. చూ. 7.67.
 ఎడ్డిగిజ్జడి వి. కల్లుకాగే లాటాకు కొన్నె.
 ఎడ్డిమడ్డి చూ.చూ. ఎడ్డెమడ్డె. విణ. మొరటు.
 ఎడ్డిమాట చూ. ఎడ్డి.
 ఎడ్డియ చూ. ఎడ్డి, ఎడ్డె. వి. మూర్ఖుడు, బుద్ధిహీనుడు.
 క. హెడ్డ, ఎడ్డె. న్నబ్బుడు; క. ఎట్టులో. (<క).
 మూర్ఖుడు, బుద్ధిహీనుడు.
 పో.చూ. నం. హిడ. కోపం, ఆవేశం, ద్వేషం, తిర
 స్కారం.
 <క. ఎడ్డ.
 ఎడ్డు చూ.చూ. ఎడ్డు. వి. ఎడ్డు.
 ఎడ్డె చూ.చూ. ఎడ్డియ. వి. మూర్ఖుడు, విరనుడు, మోటు
 వాడు. ఉ. హరిశ్చ. 4.12, అహల్య. 3.14; విణ. 1.
 ముకుక, మోటు. కక. 2.362; 2. అసహ్యమైన.

ఎండచాటుపుట్టువు చూ. ఎండ.

ఎండ(జేయు చూ. ఎండు'.

ఎండకాలు చూ. ఎండ.

ఎండదొర చూ. ఎండ.

ఎండసీరు చూ. ఎండ.

ఎండపనువు చూ. ఎండ.

ఎండపెట్టు' చూ. ఎండ.

ఎండపెట్టు' చూ. ఎండ.

ఎండపెట్టురోగం చూ. ఎండ.

ఎండపొద్దు చూ. ఎండ.

ఎండమలుపు చూ. ఎండ.

ఎండమావులు చూ. ఎండ.

ఎండబడు చూ. ఎండ.

ఎండబాటు చూ. ఎండు'.

ఎండబెట్టు చూ. ఎండు'.

ఎండబోయు చూ. ఎండు'.

ఎండజేడు చూ. ఎండ.

ఎండవ చూ. ఎండ. వి. దాన్యాదులను ఎండజెట్టే పర్యాయం.

ఉదా. రెండు ఎండపలైనవి.

ఎండవడు చూ. ఎండ.

ఎండవేయు చూ. ఎండ.

ఎండాకు చూ. ఎండు'.

ఎండి రూ.చూ. ఎండి. వి. పీత.

ఎండించు చూ. ఎండు'.

ఎండిపోయిన చూ. ఎండు'.

ఎండిపోవు చూ. ఎండు'.

ఎండు' చూ. ఎండ. అ.క్రి. 1. ఎండిపోవు, నిర్ణవముగు, సీరసముగు, నిస్సారముగు. కాళ. 1.123, తై.చా. 7.210; 2. కృశించు.

పో.చూ.రు. దెంబు, దొంబు. ఎండ; త. ఎన్దొజూల్. ఎండ, నూర్కుడు, ఎన్దొలు. నూర్కుడు; ఎల్. నూర్కుడు, కాంతి, ఎండ; ఎల్లి. నూర్కుడు, పగలు, కుష. ఎన్ని. దప్పి; కువి. ఎన్ని. పో.చూ. కురు. ఇడ్- (ఇడ్-). వేచు, కాల్పు; నేర్. ఎండించు. పో.చూ. మాల్తో. ఎడ్-ఎడ్. దాన్యము వేచు, వండు; నేర్. ఎండించు.

<మూ.ద్రా. *ఎన్-ఓ *ఎన్- *ఎన్-స్.

ఎండ(జేయు స.క్రి. ఎండించు. ఎండబాటు అ.క్రి. ఎండిపోవు. మను. 3.129. ఎండబెట్టు స.క్రి. ఎండించు. ఎండబోయు అ.క్రి. దాన్యాదులను ఆరబోయు. ఎండాకు వి. ఎండిన ఆకు. ఎండించు ఎండుయొక్క ప్రేరణార్థకం. స.క్రి. ఎండునట్లుచేయు. దశా. 1.185. ఎండిపోయిన విణ. ఎండిన. ఎండిపోవు అ.క్రి. సీరసముగు. ఎండుకాయలు చూ. ఎండు. వి. బ.వ. నూర్పిడి అయిన కర్మాక ఎండ కెండిన పప్పు దాన్యాలు. ఎండుగడ్డి వి. ఎండిన గడ్డి. ఎండుతెవులు వి. శయ. శరీరాన్ని నానాటికి కుప్పింపజేసే వ్యాధి. ఎండుపుద్రట్ట వి. ఏదైనా ఎండ జెట్టటాని కుపయోగించే పెడురు బద్దల రట్ట. ఎండుబడును

వి. ఒక మోర్చుగా పరిణ రడి. ఎండుమెరుపులు వి. బ.వ. ఆటములు. ఎండువాతం వి. 1. మెండుయక చిక్కి పోవడం; 2. మలబద్దం; 3. శరీరం కృశించిపోయే ఒక కంట్రైన్ వాత వ్యాధి.

ఎండు' రూ.చూ. ఎండి. వి. గడ్డిరో పేసిన బావు బాడు.

-ఎండు' నడుస్తంగానే ప్రయత్నం. చూ. ఎండు. ఆవ్య. నిండు.

ఉదా. చూనెండు. చూన నిండుగా. పండిత. 5.348.

త. ఎండు. రెప్పించు, నిలువకట్టు.

ఎండుకాయలు చూ. ఎండు'.

ఎండుగడ్డి చూ. ఎండు'.

ఎండుగ వి. దాన్యాదులను ఎండ జెట్టడం.

ఎండుగుకట్ట చూ. ఎండుగులు.

ఎండుగులు రూ. ఎండువులు. చూ. ఎండు'. వి. బ.వ. ఎండ బోసిన దాన్యం.

ఎండుగుకట్ట వి. ఏదైనా ఎండజెట్టటాని కుపయోగించే పెడురు బద్దల బుట్ట.

ఎండుతెవులు చూ. ఎండు'.

ఎండుపుద్రట్ట చూ. ఎండు'.

ఎండుబడును చూ. ఎండు'.

ఎండుమెరుపులు చూ. ఎండు'.

ఎండువాతం చూ. ఎండు'.

ఎండువులు రూ.చూ. ఎండుగులు. చూ. ఎండు'. వి. బ.వ. ఎండబోసిన దాన్యం. కేయా. 3.84.

ఎండె రూ.చూ. ఇండె. వి. కొబ్బరి.

ఎండ్ర రూ. ఎండ్రంత. వి. ఒక రకం గడ్డి. గుడ్డి కామంది. ప్రబంధ. 200, 201. అం.చా. 2.76.

ఎండ్రకాయ చూ. ఎండి. వి. పీత. హంస. 4.186.

ఎండ్రకాయాకు వి. కొంత చెముడులా ఉండే కలుపుమొక్క.

ఎండి రూ. ఎండిక, ఎంటుక', ఎండి, ఎండిక. వి. 1. పీత. ఆము. 2.53; 2. కర్మాటక రాశి. ఆము. 4.77.

క. ఎడి. పీత; ఎనడి, ఎండ్రకాయ- పీత; పో.చూ. నల్లి, లల్లి. పీత; కొద్ద. నండ్. పీత; కు. దెంబి. పీత; త. నెంబు. పీత; కర్మాటక రాశి, నంబు. పీత; మ. నంబు. పీత; గో. యెతె- యెతెతా- యెతెగ- యెతి. పీత; పో.చూ. పర్తి. ఇడ్ది. పీత; కా. ఎండె. పీత, యెంద. మెట్ట పీత; నా. ఎండె. పీత; గ. ఎండోర్క. పీత.

ఎండిమెక్కుమెకము వి. నక్క. వ్య. ఎండ్రకాయలను తినే జంతువు. ఎండిమేతరి వి. నక్క. వ్య. ఎండ్రకాయలను తినే జంతువు. ఎండిరాశి వి. కర్మాటక రాశి.

ఎండిక రూ.చూ. ఎండి. వి. పీత. అం.చా. 1.160.

ఎండింత రూ.చూ. ఎండ్ర. వి. ఒక రకం గడ్డి.

ఎండిమెక్కుమెకము చూ. ఎండి.

ఎండిమేతరి చూ. ఎండి.

ఎండిరాశి చూ. ఎండి.

ఎండు వి. కాయ దాన్యం.

పో.చూ. రి. ఎన్దొలు. నూర్కుడు; ఎన్దొజూల్. వేసవి, ఎండ, నూర్కుడు.

చాచు చాచాల్లను నూర్చిది తంపార ఎంతలో ఎండ
చెడరారు.
ఎద్దుది చూ.చూ. ఎనుబుట్ట. ఎ.ఎ.కె.చై. ద.హిం.కా. 6 నం.
208 పు. 594.
-ఎదు చూ.చూ. ఎందు? ఆవ్య- సిందుగా, ఉదా. మానెడు.
చార. అక్క. 1.84. ఆము. 1.8.
ఎత్తు చూ.చూ. ఎకడు. నర్వ. ఎవడు? ఏవాడు?
పో.చూ. ౨. ఎరరవ. ఎటువందివాడు?
ఎత్తరాజి చూ. ఎరరాజి. వి. ఆపత్తి. మెకంటి. నం. 138.
చెన్నరాయపర్తి పు. 11.
హిం. ఎరరాజి. ఆపత్తి. వికోరం; ఉ. ఎరరాజి.
ఆపత్తి. ఓంరావ్యేషణం; పార.అర. ఎత్తరాజి. ఆటంకం.
<ఉ. ఎరరాజి.
ఎత్తరాజి చూ.చూ. ఎరరాజి. వి. ఆపత్తి. మెకంటి. నం. 106.
కొర్రపాడు, చింతగుంబ కా.పు. 174.
ఎత్తుబరికాడు చూ.చూ. ఎత్తుబరికాడు. వి. బొంగ. మోన
గాడు.
ఎత్తుబారి వి. నమ్మకం, పలుకుపడి. మెకంటి.నం. 2. మొదపాడు.
పు. 83.
హిం.ఉ. ఎరరాజి. వివాసం; పార. జాతిసార;
ఆర. ఎత్తరాజి.
<ఉ. ఎరరాజి.
ఎత్తం చూ.చూ. ఎకము. వి. పొలాలకు నీళ్ళతోడే ఏలవాల
కాయ్య యంకం.
ఎత్తడి చూ. ఎత్తు! విజ. 1. ఎత్తెన (ఎత్తడివాడు); 2.
రొంక కాత్తమన్నుగల (చేను), (ఎత్తడికోట).
ఎత్తనగాయలు చూ. ఎత్తు! వి. బ.వ. నాలుగైదు కాయర్ని పై
కెగరేసి పట్టుకుంటూ ఆడపిల్లలాడే ఆట.
ఎత్తనగోల చూ. ఎత్తు! వి. 1. మద్య బరువుకట్టి అటూకటూ
మునుకులు పట్టుకొని మోసుకొనిపోవటానికి ఉపయోగించే
కర్ర. ఆం.దా. 2.267; 2. ఈకకోల.
ఎత్తనగోలు చూ. ఎత్తు! వి. 1. మొదలు, ప్రారంభం; 2.
ప్రయత్నం.
ఎత్తరకత్తరలు వి. చీలికలు, పీలికలు.
నం. యత్ర- ఎక్కడ; తత్ర- అక్కడ.
బహుళ: <నం. యత్ర తత్ర, క్రమరహితమైన. వ్య.
ఎక్కడ అక్కడ.
ఎత్తరము చూ. ఎత్తు!
ఎత్తరపు చూ. ఎత్తు!
ఎత్తలి చూ. ఎత్తు! వి. ప్రవాహంవలన పొలాలలో పెట్టిన
ఇసుకదిబ్బ, మేట.
ఎత్తలి వి. పరికరం, పనిముట్టు, సాదనం.
ఎత్తికొనిపోవు న.క్రి. తీసికొనిపోవు, దొంగిలించు.
ఎత్తికొను చూ. ఎత్తుకొను. న.క్రి. 1. అపహరించు, దొంగ
లించు. చార.అది. 1.133; 2. అపలంబించు, హను.
కు.నం. 7.882; 3. గ్రహించు, పట్టుకొను. చార.విరా.
3.217; 4. వహించు, మోయు. చార.భీష్మ. 2.82,
హరి. 2.11; 5. అపదనుండి ఉద్ధరించు, రక్షించు. విక్ర.

7.105; 6. తీసికొను, తోడ్కొను. ప్ర.దా. 5.18; 7.
చంకబెట్టుకొను; అ.క్రి. 1. యత్నించు, హను. చార.ఆర.
6.252, మార్క. 5.846; 2. యాచించు.
ఎత్తికోలు చూ. ఎత్తుకోలు. వి. 1. మానిక, ప్రయత్నం. చార.
విరా. 5.64, భీష్మ. 1.103; 2. ఇచ్చు, కోరిక. శృం.చై.
1.80, 81.
ఎత్తింను 'ఎత్తు'యొక్క ప్రేరణార్థకం. న.క్రి. 1. పైకెత్తునట్లు
చేయు, నిర్మించు; 2. ప్రకం మోదలయినవి పూర్తి అయిన
తర్వాత ఉచ్చాసన చేయించు.
ఎత్తిడి చూ.చూ. ఎత్తిడి. వి. చేపలు పట్టటానికి ఉపయోగించే
పొడవైన వలయాకారపు వల, ఇది మూతి వలయంనుంచి
చివరికి పోసుపోసు నన్నగిరిపోతుంది.
ఎత్తివట్టు అ.క్రి. ఎగబట్టు.
ఎత్తిపెట్టు న.క్రి. 1. ఒకరిని అనవసరంగా పెద్దచేయు; 2. కట్టి
పెట్టు; 3. చేస్తూచేస్తూ ఉన్నవనిని మద్యలో మునివేయు;
4. నిందించు; 5. అన్నీ పూర్తిచేయు; 6. ఆగిపోవు; 7.
కాళ్ళారీతంగా చాలించు.
ఎత్తిపొడుచు న.క్రి. దెవ్వు. అపహరించు, నిందించు, తప్పులు
బయటపెట్టి నొవ్వనాడు. చాగ. 10. పూ. 978.
ఎత్తిపొడుపు వి. తప్పులు బయటపెట్టి నొవ్వనాడటం, దెప్పటం.
ఎత్తిపొడుపుమాట వి. దెప్పడు మాట, తప్పులు బయటపెట్టి
నొవ్వనాడే మాట.
ఎత్తిపోత వి. శవమును కార్చిన తస్మాదులను నంచయనా
నంతరం ఎత్తి నీళ్ళలో పోసే కర్మ, నంచయనం, చిన్న
దినం.
ఎత్తిపోతలి వి. జలపాతంయొక్క దాట్లు.
ఎత్తిపోయు అ.క్రి. తిట్టు, నిందించు.
ఎత్తిపోవు అ.క్రి. 1. చెడిపోవు. వరాహ. 7.81, రామా. 4.57;
2. నిశ్చేషముగు, హర్తిగాపోవు; 3. ఎక్కువగా రాదించు;
4. చల్లని విత్తనాలు మొలకకుండాపోవు; 5. దివాలా
తీయు; 6. వలనపోవు.
ఎత్తిమట్టి చూ.చూ. ఎత్తుమట్టి. వి. ఒక రకం కలుపుమొక్క.
ఎత్తిరిట్టు అ.క్రి. 1. వికసించు; 2. అభివృద్ధిచెందు.
ఎత్తిలి చూ. ఎత్తు! క్రి.విజ. గట్టిగా, దిగ్గరగా. హరి.పూ.
5.150, శవరా. 2.54.
ఎత్తిలి చూ.చూ. ఎత్తిలి. వి. నందివలె ఉండే చిన్న చేపల
వల.
ఎత్తివేత వి. తీసివేత.
ఎత్తివేయు న.క్రి. 1. పైకెత్తి కిందపడవేయు; 2. తేలికగా
చూచు, ఆలక్ష్యంచేయు; 3. తీసివేయు; 4. అనవసరంగా
ఒకరిని పెద్దచేయు.
ఎత్తు! న.క్రి. 1. నంకర్పించు, తలచు. చార.అది. 3.12;
2. దావు అపద మొ. వాటినుంచి ఉద్ధరించు, కాపాడు,
రక్షించు. చార.అది. 6.262, హరి.ఉ. 7.144, భా.రా.
నుం. 1086; 3. చేపదీయు, పైకిదీయు. చార.అది.
7.119, శల్క. 1.158, హర. 2.48; 4. వహించు.
హను. చార.ఉచ్ఛో. 3.227, భా.రా.కిష్కిం. 4.52; 5.
గొంతు హెచ్చించు. చార.భీష్మ. 2.372, పను. 4.52;

6. అవహరించు. భార.ఆను. 5.235, శృం.నై. 7.76 ; 7. ఎత్తుకొను, చంకబెట్టుకొను. వండి.చ. 4.258, పాండు. 3.62 ; 8. చేతబట్టుకొను, కైకొను. ఉ.హరి. 1.165, శృం.నై. 1.68 ; 9. తాల్పు, దరించు. దాగ. 3.1011, కాళ. 4.8 ; 10. స్థాపించు, నిలుపు, ఎత్తరచు, ఆమడుపు. ఎత్త. 4.136, శివరా. 2.53, వీను. 5.100 ; 11. (అర్హ్యుడులు) ఇచ్చు, నమర్చించు. కాళి. 3.179, ఉ.రా. 8.309 ; 12. ఉడదీయు, పెల్లగించు. శృం.నై. 7.3, వసు. 1.68 ; 13. ఉడ్డాచించు, పెల్లడిచేయు. వరాహ. 2.186, చిత్రదా. 2.70 ; 14. పొండు, జడయు. పాండు. 4.267, ద్వి.భార.విరా. 4.84 పు. ; 15. (వస్తు) రాబట్టు. కళా. 7.23 ; 16. కోడు, చేదు (చేను మొ. వాటికి నీడు) పెట్టు. ఆము. 4.282, విప్ర. 2.20 ; 17. పైసపెట్టు, మోడకంచు. ఆము. 6.73 ; 18. ప్రస్తావించు. సార్య. 5.197 ; 19. తోవరికి వచ్చుకొను. కాళి. 7.178, రామలిం. 60 ; 20. (గ్రంథాదులనుంచి) గ్రహించు, సంగ్రహించు ; అ.శ్రీ. 1. దండెత్తు, పోరాటానికి బయలు చేరు. భార.ఉద్యో. 2.21 ; 169 ; 2. ఆతిథ్యించు. భార. ఉద్యో. 2.109, రం.రా.దాల. 68 పు. 16 వం ; 3. (యుద్ధానికి) సిద్ధపడు, పూను. భార.ఉద్యో. 4.112 ; 4. కలుగు, నందవించు. భార.దీప్తి. 1.206, ద్రౌ. 4.89, భా.రా.యు. 5.19 ; వి. 1. ఒకరకం పూదండ. భార.విరా. 1.107, రో.జ. 5.207, ఆము. 5.91 ; 2. మూడు, కడవ, వర్యాయం. భార.ద్రౌ. 5.196, వీను. 4.28 ; 3. కీరి, విడం. భాగ. 10 పు. 1818, పాండు. 3.179 ; 4. పోలిక, సామ్యం. హరి.ఉ. 4.180 ; 5. ఉత్తర్వు ప్రమాణం, ఉన్నతి. మను. 4.37 ; 6. పరిష్కారే పరిష్కారానికి చేసే దనం. ఆము. 2.21 ; 7. ముడుగులో నాల్గవ వంతు, రెండు పీసలు లేక 6 $\frac{1}{2}$ పొట్టు. ఆము. 5.96 ; 8. ఉపాయం, యుక్తి. రామా. 7.48, సారంగ. 2.14, అం.దా. 1.113 ; 9. తూకం, బరువు. ప్రదా. 4.78 ; 10. గౌరవం, గొప్పతనం. మల్లె. 2.124 ; 11. ఒక వస్తువును అంది పెట్టటానికై దానిపైన పెట్టే బరువు ; 12. వస్తుగద, వన్నిక ; 13. చదరంగంలో పావును ఒక గడి నుంచి మరొక గడికి కదపటం ; 14. ఒక్క వరుస అడ్డంగా మరో వరుస నిలుపుగా వేర్చిన పేర్లు ; వి. 1. కూనిక గలిగినది, ఎత్తు గలిగినది. విజ్ఞా. వ్యవ. 117 ; 2. ఉన్నతం, అధికం, గొప్పది. వసు. 5.108.

క. ఎత్తు. తేవు, పైకెత్తు, గ్రహించు, ఎత్తిపట్టు, కొంగిరించు కొనిపోవు, దండెత్తు, దిచ్చుమెత్తు, రూపుదాల్పు, పెల్లడించు, ప్రస్తావించు, పేర్కొను, పైకితీయు, గొప్పచేయు ; ఖ. ఎత్తు. ఎత్తిపట్టు ; ఎత్తుని. వస్తులనుగాని విరాళాలనుగాని పోగుచేయు ; ఎత్తరుని. ఎక్కు ; ఎత్తుని. పైకెత్తు ; ఛ. ఎత్తు. పైకెత్తు (ఎ-); ఎంతుక. పైకి తేచు, పట్టుకొను ; మ. ఎత్తుక. తేచు ; ఎత్తుక్క. నిర్మించు, పూనుకొను ; ఎత్తుక. పైకెత్తు, మూట్టాడు ; ఏనుక. నిర్వహించు ; కో. ఎత్వ- (ఎత్వ-). (పొగ) తేచు, పైకి

దూకు, ఎగురు ; (ఎత్వ-ర్) దూకించు ; ఎత్వ- (ఎయిత్). తీసుకొనిపోవు, మోయు ; గోం. ఆత్త. ఒడిలోకి తీసుకొను ; కు. ఎత్. చంకనెత్తికొను ; కువి. ఎత్-., చంకనెత్తికొను ; పర్తి. ఎత్తివె-ఎత్తిర్-.. ఎత్తు ; కొలా. ఎత్-., ఎత్-త్. పైకెత్తు ; యెల్లా-.. ఎత్తెన ; నాయకి. ఎత్, ఎత్ ; కురు. ఎత్తు (ఎత్తున). నిద్రనుంచి లేచు ; ఎత్తు. మేల్కొన్న ; మార్తో. ఎత్తి, లేపు ; ఎబ్బె. లేచిన.

< మూ.ర.ద్రా. మూ.దు.ద్రా. ఎత్- త్ < *ఎత్- త్ < లేదా ఎత్-/-ఎత్-.

ఎత్తరము రూ. ఎత్తరపు. వి. ఎత్తెనది, ఉన్నతం. మను. 5.98. వి. ఉన్నతి, ఎత్తు. దా. 8.210. క. ఎత్తర, ఎత్తరు, ఎత్తర. ఎత్తు, పొడుగు ; మ. ఎత్తర, ఎత్తు, ఎత్తెన, పైకి లేచిన. ఎత్తరపు రూ.చూ. ఎత్తరము. ఎత్తుకుఎత్తు రూ. ఎత్తుకెత్తు. వి. ఎత్తుకు పైమెత్తు, సరికిసరి. ఎత్తుకెత్తు రూ.చూ. ఎత్తుకు ఎత్తు. శ్రీ.వి. సరికిసరి, ఎత్తుకు పైఎత్తు. కుక. 1.138. ఎత్తుకొనివచ్చు న.శ్రీ. తెచ్చు. ఎత్తుకొను రూ.చూ. ఎత్తికొను. న.శ్రీ. 1. ఆవడ నుండి కాపాడు. విప్ర. 7.105 ; 2. దొంగిలించు. విప్ర. 5.15 ; 3. తీసికొనిపోవు, తెచ్చు, నడిపించు. ప్రదా. 5.18 ; 4. (దిగ్ధను) చంకనెత్తికొను. ఎత్తుకొయ్య వి. బరువులను మీనుటకై ఆరాడంగా పెట్టే కొయ్య (ద్రాసు). ఎత్తుకోలు రూ.చూ. ఎత్తికోలు. ఎత్తుగట్టు అ.శ్రీ. ఒక కొల పొరకు లేదా ఒక కొలమానానికి సరి పోయే రూకం కట్టు. ఎత్తుగద వి. 1. యక్ష్మం ; 2. వస్తు గద, పూహం ; 3. ఆరంభం ; 4. కుడిదోపాయం.

< ఎత్తు' + కద. ఎత్తుగదచేయు న.శ్రీ. ప్రయత్నించు. ఎత్తు గడ్డలు వి. అ.వ. ఎత్తుడు పొయ్యి గడ్డలు. ఎత్తుగట్టు వి. మెట్టు ఎక్కటానికి ఎత్తుగా పెట్టుకొన్న రాయి. < ఎత్తు' + కట్టు. ఎత్తుగీతము రూ. ఎత్తుగీతి, ఎత్తుగీదియ. వి. సీసపద్యానికి అనుబంధంగా వచ్చే గీతపద్యం. అప్పు. 4.355. ఎత్తుగీతి రూ.చూ. ఎత్తుగీతము. వి. సీస పద్యానికి అనుబంధంగా వచ్చే గీతపద్యం. అప్పు. 2.96. ఎత్తుగీదియ రూ.చూ. ఎత్తుగీతము. వి. సీసపద్యానికి అనుబంధంగా వచ్చే గీతపద్యం. కవిజనా. 2.20. ఎత్తు గున్న వి. లేత పినుగుపిల్ల. పాంచా. 1.39, చంద్రాంగ. 1.43. ఎత్తుదెంచు అ.శ్రీ. దండెత్తి వచ్చు. భార. ఆది. 7.191 ; హరి.ఉ. 2.103. < ఎత్తు' + -తెంచు. ఎత్తువడు అ.శ్రీ. 1. భగ్గుచుగు. ప్రబోధ. 3.68 ; 2. నళించు ; 3. కళించు. ఎత్తుపుల్ల వి. 1. కాళ్ళరాటి దిగువ బద్దకు రూచే పుల్ల ; 2. అచ్చతికే ఒప్పుడు అచ్చ కర్రల వారంగా నిలబెట్టిన పుల్ల. ఎత్తుపెట్టు రూ. ఎత్తుపెట్టు. న.శ్రీ. పురికొల్పు, ప్రోత్సహించు. హంస. 1.114. ఎత్తుబడి వి. 1. శవమును ఇంటి నుంచి న్యూనానికి కదలించటం ; 2. యాచన ; 3. ఒకనికి సహాయం కోసం చందాలు వసూలు చేయటం ; 4. ఎత్తడగినది. ఎత్తుబడు అ.శ్రీ. 1. దుర్బలపడు, నీరసపడు ; 2. అధికంగా దెబ్బతిను. ఎత్తుబెత్తెము వి. అత్త కోడలి కిచ్చే దినపద్యం. ఎత్తుబరి కాడు రూ. ఎత్తుబరికాడు. వి. దొంగ. అం.నం. మాన.

11. ఎత్తుబాటు వి. చూర ప్రదేశములకు ప్రత్యేకించి వెళ్లం. ఎత్తుబిడ్డ వి. మరొక స్త్రీచే ప్రేమతో పెంచబడ్డ కల్పితేని బిడ్డ, కల్పితేని లోటు లేకుండా పెంచబడ్డ బిడ్డ. ఎత్తుభారము వి. 1. ఉపద్రవం. చాద, చాడ్కత, వినాశం; 2. కబ్బియ్యి. ఎత్తుమోట వి. ఏటికాలవకు ఉద్దికెై తోలే మోట. ఎత్తురాయి వి. రెండు పీసల తూకం రాయి, కట్టు రాయి. ఎత్తులమారి వి. చిక్కులమారి, తరివికలవాడు, మోనగాడు. పో.చూ. త. ఎత్తన. మోనగాడు. ఎత్తులు వెట్టు అ.క్రి. 1. మోసగించు. వార్కి. 3.7; 2. ప్రోత్సహించు, పురికొల్పు. కుక. 1.61. <ఎత్తులు+లు+పెట్టు. ఎత్తువచ్చు అ.క్రి. సాటివచ్చు, సమానమగు, సరి తూగు. చార. ఉక్కో. 2.265, ఆను. 2.48, చాగ. 10. ఉ. 400. ఎత్తువడు అ.క్రి. 1. ఎత్తబడు. కు.నం. 3.248; 2. జబ్బువడు, మంచంపట్టు. హరి.హ. 6.44; 3. చెడు (జవనర్యాలు ఉడిగిపోవు). చాగ. 10 హ. 894. <ఎత్తు+వడు. ఎత్తువిడు న.క్రి. ప్రోత్సహించు, ప్రేరించు. కళా. 7.76, చూ. 3.86. ఎత్తువెట్టు చూ.చూ. ఎత్తుపెట్టు. న.క్రి. ప్రోత్సహించు, పురికొల్పు. హంస. 1.114. ఎత్తువేయు న.క్రి. తూచు. ఎత్తువేలుపు వి. శివుడు, శూళాన్య దిస్సాలకుడు. ఎత్తువోపు అ.క్రి. తగ్గు, తీసిపోవు, తక్కువయ్యు. వ్య. బరువగానీ పరువుగానీ కోల్పోవు. ఉ.హరి. 6.160, రామా. 4.57. <ఎత్తు+వోపు. ఎత్తుసేయు అ.క్రి. కపటం పన్ను. మల్ల. 2.42. <ఎత్తు+చేయు. ఎత్తు² వి. దయ్యం. ఆం. పదా. సుర. 39. ఎత్తులకెహిమిడు వి. శివుడు, పితాచాలకు రాజు. ఎత్తుకుఎత్తు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుకెత్తు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుకొనివచ్చు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుకొను చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుకొయ్యి చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుకోలు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుగట్టు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుగడ చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుగడచేయు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుగడ్డలు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుగల్లు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుగీతము చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుగీతి చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుగీదియ చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుగున్న చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుదెంచు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తువడు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుపుల్ల చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుపెట్టు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుబడి చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుబడు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుబత్తెము ఎత్తు¹.

ఎత్తుబరికాడు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుబాటు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుబిడ్డ చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుభారము చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుమోట చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తురాయి చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తులకెహిమిడు చూ. ఎత్తు². ఎత్తులమారి చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తులువెట్టు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తువచ్చు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తువడు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తువెట్టు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తువేయు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తువేలుపు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తువోపు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తునరి పో.చూ. ఎత్తు. వి. మరమగ్గం నిలువపట్టెను మేరువు పలకకు దిగించి నన్నపల్లతో వడిపెట్టిన చారం. ఎత్తుసేయు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుల చూ. ఎత్తిడి, ఎత్తిరి². వి. చేపలువట్టె పల. చార.గాం.తి. 3.198; హంస. 4.184. ఎత్తులగోను న.క్రి. 1. ఎత్తులతో చేపలను పైకి లాగునట్లు ఆవరిలగా లాగు, ఆవరిలగా జయించు. నిర్వ.రా. 6.147; చార.విరా. 4.9; 2. ఆవరిలగా స్వాధీనం చేసుకొను. కళకు. 7.80. <ఎత్తుల+కొను. ఎత్తులగోను చూ. ఎత్తుల. ఎత్తునరు చూ.చూ. అత్తనరు. వి. గంజి వార్చుకుండా, అన్నంతో ఇమిడిపోయేటట్లు పెట్టె ఎనరు. ఎత్తుకుక్కు చూ.చూ. ఎత్తుకొక్కు. ఎద¹ చూ.చూ. ఎడఁద. వి. 1. గుండె. కు.నం. 9.241; 2. మనస్సు, హృదయం. హర. 3.66; ఆము. 2.92; 3. కొమ్ము. మను. 1.1; 4. భయం. చంద్రా. 2.88; ఆం. చా. 3.51; 5. పడకకూ ఆడుకూ మద్యగల వంపు లోపరివైపు. ఎదగందు వి. హృదయంలో నల్లని మచ్చగలవాడు, చంద్రుడు. ఆం.పదా.సుర. 28. <ఎద¹+కందు. ఎద చూలి వి. 1. గారి, వాయుదేవుడు. ఆం.పదా.సుర. 35; 2. వాయువుత్రుడు, హనుమంతుడు, భీముడు. ఎదనుపెట్టు న.క్రి. హృదయంలో ఉంచుకొను. ఎదవడు (చూ. ఎదవడు) అ.క్రి. భయపడు, అదైర్యపడు. కేంక.వంచ. 4.768; ఉ.రా. 6.257. ఎదవదిలము వి. శ్రద్ధ, జాగ్రత్త. ఆం. పదా.గుణ. 12. ఎదపుట్టులు చూ.చూ. ఎద. పుట్టువులు వి. బ.వ. నైనములు ఆం.పదా. 2.77 ఎదపుట్టువులు చూ. ఎదపుట్టులు వి. బ.వ. కొమ్మున పట్టినవి, నైనములు. ఎద మచ్చగలపామి వి. కొమ్మున మచ్చగలవాడు, విష్ణువు. సాంబ.ని. 1.4. ఎదముల్లి వి. మనశ్శల్యం. రం.రా.ఉ. 157 పు. 8 పం. ఎదవడు చూ.చూ. ఎదపడు. అ.క్రి. 1. భయపడు. తై.బా. 7.42; 2. తేదపడు. <ఎద¹+వడు. ఎదనుడి వి. కొమ్ముమీది నుడి. ఎదానచేసికొను న.క్రి.

అపహరించు, చాణేయ.

ఎడ² రూ.చూ. వెద. వి. పదరురువు. మను. 4.37.

ఎడవనవు వి. కామచాంచరౌనున్న జంతువు. ఎడపోవు అ.క్రి. దుకునమయానికి వచ్చు. ఎదారు అ.క్రి. యావనం పొందు. ఎదావు రూ.చూ. వెదావు. వి. ఎడగొన్న ఆవు. పొద్దుటకు సిద్ధంగా ఉన్న ఆవు. పో.చూ.క. బెదెయోకల్, బెదెయోల్. పొద్దుటకు సిద్ధంగా ఉన్న ఆవు. <ఎడ²+ ఆవు.

ఎడకట్ట వి. బండిబంకకు చేసిన ఇనపకట్ట.

ఎడగందు చూ. ఎడ¹.

ఎడచూలి చూ. ఎడ¹.

ఎడట రూ.చూ. ఎదుట(న్). క్రి.విణ. ఎదురుగా.

ఎడదోవి వి. మోటాకొక్కెన నీళ్ళు కుమ్మరించే దోటు.

ఎడపపెట్టు చూ. ఎడ¹.

ఎడవడు చూ. ఎడ¹.

ఎడవదిలము చూ. ఎడ¹.

ఎడవకువు చూ. ఎడ².

ఎడపుట్టులు చూ. ఎడ¹.

ఎడపుట్టువులు చూ. ఎడ¹.

ఎడపురి వి. మోటు దావికుంట మొ. చాటినుంది నీళ్ళు కొడి పోసేలైపు ఎత్తుగా కట్టిన కట్ట.

ఎడపోవు చూ. ఎడ².

ఎడచెట్టు! పో.చూ. ఎడ¹. స.క్రి. కొన్న మొదలగు వైరులను ఇతర వైరులతో కలపకండా చట్ట.

ఎడచెట్టు² అ.క్రి. ఆవు పారివ్వక ఒడ్డిపోవు.

ఎడమచ్చగలసామి చూ. ఎడ¹.

ఎడముట్టు చూ. ఎడ¹.

ఎడర పో.చూ. ఎదురు. వి. దావిగోడ లోపలివైపు.

ఎడరవాలు వి. గంగజోలుమీది నుడి.

ఎడర్పు చూ. ఎదురు. వి. 1. రావలసిన సొమ్ము రాబట్టుకో తానిగొను మరల దుబ్బడికి చేసే ఎదురు నహాయం; 2. ఆదుకోటం.

ఎడల రూ. ఎనల². చూ. ఎడ¹. వి. గుండెబట్టు. ఎగరొప్ప.

ఎడవడు చూ. ఎడ¹.

ఎడనుడి చూ. ఎడ¹.

ఎదావవేసికొను చూ. ఎడ¹.

ఎదారు చూ. ఎడ².

ఎదావు చూ. ఎడ².

ఎది రూ.చూ. ఎది. నర్వ. ఎవరె? ఎది? ఎక్కడఉంది? ఎట్లా?

ఎదిరి రూ. ఎదురు. వి. 1. అన్యకు, ఇతరుడు. దార.ఉచ్చో. 2.59, కాశీ. 6.78; 2. ప్రతిపక్షుడు, శత్రువు. దార. ఉచ్చో. 3.34, ప్రవోద. 4.63.

క. ఇదిర్, ఇదిరు, ఎదిర్, ఎదిరు, ఎదురు, ఎదిర్, ఎదుర్. ఎదురుగా ఉన్నది, ముందున్నది, ముందు, విరుద్ధం, వ్యతిరేకం; ఇదిర్పు. ఎదుర్కొను; కు. ఎదురు. ముందు, ముందర, విరుద్ధం, వ్యతిరేకం; క. ఎతిర్. వ్యతిరేకించు, ఎదుర్కొను, కలిసికొను, ముందున్నది; ఎతిర్

కోర్. ఎదుర్కొను; మ. ఎతిర్. వ్యతిరేకం, విరుద్ధం, సాది, సామ్యం; ఎతిర్ క్క, ఎదుర్కొను; కురు. ఎతిర్. కనిపించు; మాల్త్. సేకర్. కన్పించు.

<మూ.వ.ద్రా. *ఏర్- ఇర్.

ఎదిరికెడ చూ. ఎదురు. వి. లోక చివర పొతుగ్గా వుండే నుడి.

ఎదిరించు చూ. ఎదురు.

ఎదుగు అ.క్రి. 1. అరిశయించు. నిర్వ.రా. 4.22, దాగ. 10 పూ. 75; 2. పెరుగు. భక. 2.152; 3. మారు, మించు, రలస్వలయగు.

పో.చూ. క. ఎరిర్. ముందుగా జరుగు; మాల్త్. ఇర్. మొలకెత్తు; ఇతర్, ఇతగర్.

బహుళ! <మూ.ద్రా. *ఏర్-.

ఎదుగుడు వి. పెంపు, అరిశయం.

ఎదుగుడు చూ. ఎదురు.

ఎదుట(న్) రూ. ఎడట(న్). చూ. ఎదురు. క్రి.విణ. ఎదురుగా, ముందు.

ఎదుటివాడు ఓ. తన కెదురుగా నున్నవాడు.

ఎదుటివాడు చూ. ఎదుట(న్).

ఎదురగు చూ. ఎదురు.

ఎదురాడు చూ. ఎదురు.

ఎదురీడు చూ. ఎదురు.

ఎదురు రూ.చూ. ఎదిరి. అ.క్రి. 1. మార్కొను, ప్రతిఘటించు. దార.అది. 6.44, భీష్మ. 1.31; 2. ఎదురుపడు, అభి ముఖమగు. అము. 6.96, వసు. 2.110; స.క్రి. మార్కొను, ఎదిరించు. రామ. 7.55, విక్ర. 4.112; వి. 1. అన్యకు, ఇతరుడు. కు.సం. 9.333, దార.ఉచ్చో. 2.57; 2. ముందరి దాగం, ముందు, నమక్షం. దార.కాంతి. 4.160; కళా. 3.79, అము. 5.147; 3. ప్రేయిడు ప్రేయిరాలి కివ్వటానికి మారుగా ప్రేయిరాలే ప్రేయిడిచ్చే దనం. భక. 3.353, హంస. 2.112; 4. శకునం; 5. మారు, బదులు. విణ. 1. సాది, సమానం. దార.విరా. 4.53, నుదంతా. 3.117; 2. మారు, బదులు. వరాహ. 9.90; 3. ముందరఉన్నది. భక. 3.20. క్రి.విణ. 1. సమానంగా. దార.భీష్మ. 3.78; 2. ఎదురుగా, అభి ముఖంగా. నిర్వ. 9.47, విక్ర. 2.85, వరాహ. 5.50, భక. 2.112. స.క్రి. 1. కలియబెట్టు; 2. పరచిన దాన్యం దగ్గరకు చేర్చు; 3. నూర్చిన దాన్యంలో ఉన్న గడ్డివరక లను ఎండాకులను పోలికబెట్టగానీ చేత్తోగానీ తీసివేయు. వి. నిర్మాణంలో రాకూడని తప్పు.

ఎదిరించు అ.క్రి., స.క్రి. ఎదుర్కొను, ప్రతిఘటించు, రారసిట్లు. శృం.నై. 3.95, మను. 6.42, రామవ. 4.138. క. ఇదిర్పు, ఇదిరిసు, ఎదరిసు, ఎదిరిసు. ఎదుర్కొను, వ్యతిరేకించు, ప్రతిఘటించు, విరోధించు; క. ఎతిర్. ఎదుర్కొను, ప్రతిఘటించు; మ. ఎతిర్ క్క. ఎదుర్కొను, మార్కొను. ఎదురగు అ.క్రి. ఎదుర్కొను, అభిముఖమగు, ఎదు రుగావచ్చు. ఎదురాడు స.క్రి. వ్యతిరేకంగాచెప్పు, ఖండించు. సిం.ద్యా. 6.139, భక. 2.209. క. ఎదురాడు. పోటీగా హెచ్చు వెలకు అదుగు, వ్యతిరేకంగా చెప్పు; క. ఎతిర్.

విరుద్ధంగా ఉండు, చిన్నంగా ఉండు. ఎదురీడు అ.క్రి. ప్రవాహాని తెదురుగా చూడు. దశకు. 3.120. పో.చూ. క. ఎతిర్-నీదు. ప్రవాహాని తెదురీదుట. ఎదురుకట్ట చూ. ఎదుర్కట్టు. క్రి. విణ. ముందు, ముందర. ఎదురు కట్టల(న్) చూ. ఎదురుకట్ట(న్). క్రి. విణ. ముందు, ముందర. బోణ. 5.216. ఎదురుకట్ట(న్) చూ.చూ. ఎదురు కట్టల(న్). క్రి. విణ. ముందు, ముందర. రామా. 2.38, విష్ణు.ప. 7.187. ఎదురుకుత్తుక వి. అంకిళ్ల వట్టుకొనే ఒక రకం జుట్టు. ఎదురుకెదురు క్రి.విణ. ఎదురివారు చేయ వలసిన పని రానే చేయుట. భీమ. 4.12. ఎదురుకొను చూ. ఎదుర్కొను. న.క్రి. 1. ప్రత్యుద్గమించు (బంధుమిత్రాదు లను తీసికొనిరావటంకోసం ఎదురుపోవు). వి.క్ర. 7.74; 2. మార్కొను. ఉ.రా. 2.73, అ.క్రి. అభిముఖమగు, చారసిల్లు. ఉ.రా. 3.228, వి.ప. 2.49. క. ఇదిరిగోల్, ఇదిరిగోల్లు, ఎదుర్గోల్లు. ప్రేమకోగాని గౌరవంకోగాని ఎదురుపోవు; కు. ఎదుర్కొనుని. ప్రేమగౌరవాలతో ఎదురుపోవు; క. ఎతిర్కొల్. అతిధినిగాని గొప్పవారిని గాని తీసికొనిరావటానికి ఎదురుపోవు. ఎదురుకొలుపు 'ఎదురుకొను' ప్రేరణార్థకం. న.క్రి. అభిముఖంచేయు, కనిపించేయు. చంపూ. 5.18. ఎదురుకొలు చూ. ఎదుర్కొలు. చూ. ఎదురుకొను. వి. అతిధికోసం ఎదురుపోవటం, ప్రత్యుద్గమనం. అని. 5.59; క. ఎతిర్-కొల్. అతిధి మొ. వారిని కలిసికొని తీసికొని రావటానికై ఎదురుపోవు. ఎదురుక్షవరము వి. వెంట్లుకలున్న వాలుకు ఎదురుగా గొరగటం. ఎదురుగడ వి. మారుప్రాసిన ఒడంబడిక మొ. క. ఎదురుగడె; కు. ఎదురుకడె. ఎదురుగడగవ్రాయుట న.క్రి. రెక్కతెల్పిన నిల్వల మొదల కొట్టివేర. ఎదురుగడ పత్రిక వి. నమస్తి ఒడంబడిక, ఒకరికొకరు వ్రాసుకొన్న ఒడంబడిక. ఎదురుగడయొడంబడిక వి. మారు ప్రాసిన ఒప్పందం. < ఎదురుగడ + ఒడంబడిక. ఎదురుగడరెక్క వి. మారురెక్క. ఎదురుగాలి వి. ఎదురుగా పీచు గాలి. ఎదురుగుండ(న్) చూ. ఎదురుగుండా. క్రి.విణ. ఎదుట. ఎదురు గుండా చూ. చూ. ఎదురుగుండ(న్). వి. ఎదురుగా. ఎదురుచుక్క చూ. ఎదురుచుక్క. వి. చుక్క ఎదురుగా ఉండటం. పరమ. 1.21, కక. 2.288. పో.చూ. నం. ప్రతినిశక్రమే. ఎదురుచూచు అ.క్రి. 1. వేచివుండు, ప్రతి క్షించు. చార. గాంధ. 6.594, శృం.నై. 4.64; 2. ఆశించు. ఎదురుచేట(వేయు) వి. గాలి అనువుగా లేనప్పుడు ఒకడు తూర్పారపోస్తుంటే మరొకడు ఎదురుగా నిలబడి వేకొక చేటతో వినరటం. ఎదురుజవాబు వి. విరుద్ధమైన నమాదానం. ఎదురుండు అ.క్రి. ఎదురుగా ఉండు. కాశీ. 2.147. పో.చూ. క. ఇదిరిల్. ముందుండు, ఎదుట నుండు. ఎదురుతంటనము వి. ఫిర్యాదికి వేసే జరిమానా. ఎదురుతాళము అ.క్రి. 1. ఎదురుపడు, తారసిల్లు, కలిసి కొను. తై.వా. 7.144, వేంక. వంచ. 3.252; 2. నమాన మగు. ద్వి.పరమ. వి. 5.358 పు. 4 వం. < ఎదురు + తాళు + అగు. ఎదురుతిరుగు అ.క్రి. 1. ఎదుర్కొను, వ్యతి రేకించు; 2. తిరగబెట్టు. ఎదురునకలు వి. మూలానికి

ప్రతి. ఎదురువడు చూ. ఎదుర్పడు. అ.క్రి. 1. ఎదిరించు, ప్రతిమించు. చార.భిష్మ. 2.313; 2. ఎదురుగావచ్చు. వి. శకుం. 1.132, ఉ.రా. 8.94, హంస. 2.117. క. ఎతిర్-వె-వటు. ఎదుట కనించు, కలిసికొను, చారసిల్లు. ఎదురువలుకు అ.క్రి. అభ్యంతర పెట్టు, వ్యతిరేకించు. ఎదురుపాటు చూ. ఎదుర్పాటు. వి. అభిముఖంగా రావటం, ఎదురుపడటం. క. ఎతిర్-వె-వటు. కలుసుకోవటం. ఎదురుప్రతి వి. నకలు. ఎదురుబడి వి. అభిముఖంగా రావటం, కలుసుకోవటం. ఎదురుబడి వి. ఎదురుగా ఉండ బడిన పాతకాల, పోటీ బడి. ఎదురుబిడి వి. ఎదురుగా (కక్షగా) మాట్లాడటం. < ఎదురు + పిడి. ఎదురుబిడివాడు వి. చెప్పిన మాటకు అడ్డు చెప్పేవాడు. < ఎదురు + పిడి వాడు. ఎదురుమేనటికము వి. ఆచార ప్రకారం మేనమామ కొమార్తెకు మారుగా మేనత్త కుమార్తెను పెండ్లాడటం. ఎదురుమోల(న్) చూ.చూ. ఎదురుమోల(న్). క్రి. విణ. ఎదుట, ముందు. ఎదురుమోయు అ.క్రి. ప్రతిద్యవించు. హరి.పూ. 4.16. పో.చూ. ఎతిర్-ఒలి (-ఒలి. ద్యవించు). ప్రతిద్యవించు. ఎదురుమోల(న్) చూ. ఎదురుమోలన్. క్రి. విణ. ఎదుట, ముందు. ఎదురురొమ్ము చూ.చూ. ఎదురురొమ్ము. వి. రొమ్ము నడిమి భాగం. ఎదురుతొమ్ము చూ. ఎదురురొమ్ము, ఎదురురొమ్ము, ఎదురుతొమ్ము, ఎదులుమ్ము. వి. రొమ్ము నడమి భాగం. ఎదురురెక్క చూ.చూ. ఎదు రెక్క. అ.క్రి. ఎదురుగా పోవు. మను. 5.88. ఎదురువడ్డి వి. తాకివారు తాకి పూర్తిగా తీర్చేలోపల ఇచ్చిన చెల్లుబాది వడ్డి. క. ఎతిర్-వట్టి. ఎదురువడ్డి. పూర్తి పరిష్కారానికి ముందుగా ఇచ్చిన చెల్లుబాది వడ్డి. ఎదురువ్యాజ్యము వి. వ్యాజ్యానికి ప్రతిగావేసే వ్యాజ్యం. ఎదురునప్పాహము వి. పెండ్లికుమారునిపక్షంవారిని పెండ్లికుమార్తెపక్షంవారు ఎదురేగి తీసుకురావటం. ఎదురుపెలగు అ.క్రి. ప్రతి ద్యవించు. చార.ఉద్యో. 4.116. < ఎదురు + చెంగు. ఎదురెక్కు చూ. ఎదురురెక్కు. అ.క్రి. 1. ఎదురుగాబోవు. ఆము. 1.5, నీలా. 3.13; 2. మిడికివచ్చు. కకుత్స్థ. 4.145. ఎదురెత్తు న.క్రి. ప్రతిమించు, ఎదిరించు. దశకు. 2.29. ఎదురెదురగు అ.క్రి. పరస్పరం అభిముఖమగు, ఎదుటపడు. హరి.ఉ. 7.235. ఎదురేగు అ.క్రి. కలిసికొన రానికై ఎదురుపోవు. ఎదురొడ్డు అ.క్రి. ఎదురుగా వ్యూహం వస్తు. ప్రతిమించు. కవిక. 2.147, ఉ.రా. 3.287. న.క్రి. 1. ప్రతిప్రయోగంచేయు, అస్థానికి అత్రం ఎదురుగా ప్రయోగించు. కళా. 8.97; 2. జూదంలో ఎదురుపందెం వేయు. క. ఇదిరోడ్డు. అటంకపరచు, వ్యతిరేకించు; పో.చూ. ఇదిరోడ్డు. శత్రుసైన్యం. ఎదురొత్తు న.క్రి. మార్కొత్తు. పారి. 1.117. వి. బ.వ. మార్కొత్తులు, ప్రతి మట్టనలు. రాధికా. 1.64, 78. ఎదుర్కొట్టు చూ.చూ. ఎదురు కట్టు. క్రి.విణ. ఎదురు, ముందర. కాశీ. 6.262. ఎదుర్కొను చూ.చూ. ఎదురుకొను. అ.క్రి. మార్కొను. ఉ.రా. 2.78. ఎదుర్కొలు చూ.చూ. ఎదురుకొలు. వి. 1. ప్రత్యుద్గమ నం. కళా. 2.132; 2. ఆధుపెండ్లివారు మగపెండ్లివారిని గాని మగపెండ్లివారు ఆధుపెండ్లివారినిగానీ ఎదురేగి

కినుకురానటం. హంస. 5.40. ఎదుర్చుక్క చూ.చూ.
 ఎదురుచుక్క. వి. 1. ప్రతికూలం. హానికరం. ప్రదు.
 3.102 పు. 17 పం.; 2. అపశకునం. ఎదుర్చు చూ.
 చూ. ఎదురుపడు. అ.క్రి. మార్కొను. దాగ. 3.92.
 ఎదుర్పాటు చూ.చూ. ఎదురుపాటు. వి. అభిముఖంగా
 రావటం.
 ఎదురుకట్ట చూ. ఎదురు.
 ఎదురుకట్టల(న్) చూ. ఎదురు.
 ఎదురుకట్ట(న్) చూ. ఎదురు.
 ఎదురుకుత్తుక చూ. ఎదురు.
 ఎదురుకెదురు చూ. ఎదురు.
 ఎదురుకొను చూ. ఎదురు.
 ఎదురుకొలుపు చూ. ఎదురు.
 ఎదురుకోలు చూ. ఎదురు.
 ఎదురుక్షవరము చూ. ఎదురు.
 ఎదురుగడ చూ. ఎదురు.
 ఎదురుగడగ్రవాలుట చూ. ఎదురుగడ.
 ఎదురుగడవేత్తిక చూ. ఎదురుగడ.
 ఎదురుగడయొడంబడిక చూ. ఎదురుగడ.
 ఎదురుగడలెక్క చూ. ఎదురుగడ.
 ఎదురుగాలి చూ. ఎదురు.
 ఎదురుగుండ(న్) చూ. ఎదురు.
 ఎదురుగుండా చూ. ఎదురు.
 ఎదురు 'ఎదురు'యొక్క ప్రేరణార్థకం. చూ. ఎదురు.
 ఎదురు. అ.క్రి. న.క్రి. మార్కొను, ప్రతిమలించు. దార.
 కర్ణ. 2.164.
 ఎదురుచుక్క చూ. ఎదురు.
 ఎదురుచూచు చూ. ఎదురు.
 ఎదురుచేట(వేయ) చూ. ఎదురు.
 ఎదురుజవాబు చూ. ఎదురు.
 ఎదురుండు చూ. ఎదురు.
 ఎదురుతంటనము చూ. ఎదురు.
 ఎదురుతాళగు చూ. ఎదురు.
 ఎదురుతిరుగు చూ. ఎదురు.
 ఎదురువకలు చూ. ఎదురు.
 ఎదురువడు చూ. ఎదురు.
 ఎదురువలుకు చూ. ఎదురు.
 ఎదురుపాటు ఎదురు.
 ఎదురుపుటక పో.చూ. ఎదురు. వి. మెడమిద కాసే కాయ.
 ఎదురుప్రతి చూ. ఎదురు.
 ఎదురుబడి¹ చూ. ఎదురు.
 ఎదురుబడి² చూ. ఎదురు.
 ఎదురుబడి చూ. ఎదురు.
 ఎదురుబిడివాడు చూ. ఎదురు.
 ఎదురుమేనత్తము చూ. ఎదురు.
 ఎదురుమోల(న్) చూ. ఎదురు.
 ఎదురుమోయ చూ. ఎదురు.
 ఎదురుమోల(న్) చూ. ఎదురు.

ఎదురురొమ్ము చూ. ఎదురు.
 ఎదురుబొమ్ము చూ. ఎదురు.
 ఎదురులెక్కు చూ. ఎదురు.
 ఎదురువడ్డి చూ. ఎదురు.
 ఎదురువ్యాప్తము చూ. ఎదురు.
 ఎదురుసన్నాహము చూ. ఎదురు.
 ఎదురుసెలగు చూ. ఎదురు.
 ఎదురెక్కు చూ. ఎదురు.
 ఎదురెత్తు చూ. ఎదురు.
 ఎదురెదురుగు చూ. ఎదురు.
 ఎదురేగు చూ. ఎదురు.
 ఎదురేట వి. గారి అనుచుగా లేనప్పుడు ఒకడు కూర్చు
 పోస్తుంటే మరొకడు ఎదురుగా నిలబడి వేరొక చేతితో
 విసరటం.

<ఎదురు + ఎటు.

ఎదురొడ్డు చూ. ఎదురు.
 ఎదురొత్తు చూ. ఎదురు.
 ఎదురొమ్ము చూ.చూ. ఎదురు బొమ్ము. వి. రొమ్ము నడిమి
 దాగం. దాచువ. 4.111.

ఎదురొమ్ముమీ(దిగుంపటి) వి. మిగుల బాదాకరమైనది.
 ఎదురొమ్ముమీ(దిగుంపటి) చూ. ఎదురొమ్ము.
 ఎదుర్కట్టు చూ. ఎదురు.
 ఎదుర్కొను చూ. ఎదురు.
 ఎదుర్కొలు చూ. ఎదురు.
 ఎదుర్పు చూ.చూ. ఎదురుచూ. అ.క్రి. న.క్రి. మార్కొను,
 ప్రతిమలించు, ఎదుర్కొను. దార. అది. 4.206, కాశీ.
 7.30.

ఎదుర్చుక్క చూ. ఎదురు.
 ఎదుర్చుడు చూ. ఎదురు.
 ఎదుర్పాటు చూ. ఎదురు.
 ఎదురుబొమ్ము చూ.చూ. ఎదురుబొమ్ము. వి. రొమ్ము నడిమి
 దాగం.
 ఎదురుబొమ్ము చూ.చూ. ఎదురుబొమ్ము. వి. రొమ్ము నడిమి
 దాగం.

ఎదురుబొమ్ముకుంపటి వి. గుండెల ఒకవ, కిర్పరాని కష్టం
 కల్గించే వస్తువు, గుండెలమీది కుంపటి.

ఎదురుబొమ్ముకుంపటి చూ. ఎదురుబొమ్ము.
 ఎద్దడి విణ. 1. శూన్యం, లేనిది. హరి.హ. 7.69;
 2. దర్శకం; వి. 1. దారిద్ర్యం, పేదరికం. ఆం.దా.
 2.210, లచ్చ.రా. దాల. 8; 2. అభావం, లేకపోవటం;
 3. వర్ణాభావం.

పో.చూ. క. ఇజ. కిందికి వచ్చు, దిగు; పో.చూ. క.
 ఎలిమై. దారిద్ర్యం; ఎలిమై; కొద. ఎలియ.
 దారిద్ర్యం.

ఎద్దడిగా(న్) క్రి.విణ. కష్టంగా. <ఎద్దడి + కాన్.
 ఎద్దడిసీగ్ల వి. బ.ప. చాలిచాలని సీగ్ల. ఎద్దడివేరి వి. నిర్బల
 చూమి. మరుదూమి. ఆం.దా. 2.5.

ఎద్దడిగా(న్) ఎద్దడి.

ఎద్దడిపీళ్లు చూ. ఎద్దడి.

ఎద్దడివేల చూ. ఎద్దడి.

ఎద్దడివరం పో.చూ. ఎద్దడి. వి. మిరుగా వన్న మడికి పల్లంగా వన్న మడికి మద్య చేసిన గట్టు.

ఎద్దపురీర చూ. ఎద్దము.

ఎద్దము వి. పట్టె తీరిన అంచు.

క. ఎద్దు. ముంచు, రంగువేయ; త. ఎటుతు. రంగు వేయ, గీయ, గంట్లు పెట్టబడు; ఎటుతు. రంగువెయ్యటం; మ. ఎటుతుక. రంగువేయ; ఎటుతు. చిత్రం.

ఎద్దపురీర వి. పట్టెల అంచు పావడ.

ఎద్ది చూ.చూ. ఎది. నర్య. ఎది? బార. కాంతి. 6.547.

ఎద్దు చూ. ఎద్దు. వి. 1. వృషభం. హరి.హ. 6.27, సారంగా. 2.276, సు.శ. 3; 2. ఆడవశవ. ద.హిం.రా. 4.1009.

క. ఎల్లూ, ఎల్లు. ఎడ్డు, వృషభం; కొడ. ఎత్తు; కు. ఎరు. దున్నపోతు, ఎడ్డు; త. ఎరుతు. ఎడ్డు, కోడె; మ. ఎరుతు. ఎడ్డు, కోడె, బరువుమోసే జంతువు; కోట. ఎత్; తాడ. ఎత్తై; కాలా. ఎడ్. (బ.వ.-5). ఎడ్డు; ఎడ్, యెది; నా. హెడ్. (బ.వ. హెడ్); కురు. అడ్డో.

<ప్రా.తె. *ఎడ్ < మూ.ద.ద్రా. ఎడ్-.

ఎద్దకత్తడికోడు వి. ఎద్దు వాహనంగా గల పీరుడు. శివుడు. అచ్చ.రా. 3.59. ఎద్దవాళిక చూ. ఎద్దనాలుక. వి. గోటిహ్వ, బెండచెట్టు (Elephantopus scaber). ఆం.రా. 2.61. క. ఎత్తునాలిగె. ఒక రకం చెట్టు; త. ఎరుమై నాకు. ఒక రకం చెట్టు, ఆకులు ఎద్దనాలుకవలె గరుకుగా ఉండటంవల్ల దావచ్చు; పో.చూ. నం. గోటిహ్వ. ఎద్ద నాలుక చెట్టు, బెండ. ఎద్దవాళిక చూ.చూ. ఎద్దనాలి. వి. బెండచెట్టు. ఎద్దవట్టు న.క్రి. వట్టలుకొట్టు, ముక్కహీనం చేయు, (ఎద్దను) బీజాలు లేనిదానినిగా చేయు, వశంకో నుంచుకొను. ఎద్దబలువు వి. ఒక ఎద్దు మెయగల బరువు. ఎద్దముట్టె వి. ఒక రకం దుంప. (ఎద్దముట్టె ఆకారంలో ఉండే దుంప) (Pouzolzia tuberosa). ఎద్దమొద్దు వి. మూడుడు, ఆరనికుడు. సురా. 60. క. ఎద్దుమద్ద. ఎద్దు వలె మూర్ఖుడు. ఎద్దమొద్దువాడు వి. మూర్ఖుడు. వేమ. 650. ఎద్దురాశి వి. వృషభరాశి. త. ఎరుతు. వృషభం, రాశి చక్రంలో రెండోరాశి. ఎద్దులవాడు చూ. ఎద్దవాడు. వి. ఎద్దను తోలేవాడు. ఎద్దవేట వి. ఎద్దను మాటుచేసికొని క్రూర జంతువులను వేటాడటం. రామా. 2.29.

ఎద్దకట్టవంకెలు వి. బ.వ. ఒకరకం వడ్లు.

ఎద్దకొమ్ము(గడ్డి) చూ. ఎద్దుగుమ్మ. వి. ఒకరకం కలుపుమొక్క.

ఎద్దగుమ్మ చూ.చూ. ఎద్దకొమ్ము. వి. ఒకరకం కలుపుమొక్క.

ఎద్దకత్తడికోడు చూ. ఎద్దు.

ఎద్దతొక్కు చూ. ఎత్తొక్కు, ఎడ్డాక్కు, ఎడ్డోకు. వి. ముక్కర మాను, కొమిరకే ఆధారంగా మోటదోసె పక్కగా దాచి

వైపు చొచ్చుకువచ్చినకొయ్య, ఇటువంటివి రెండుంటాయి.

ఎద్దవాళిక చూ. ఎద్దు.

ఎద్దవాళిక చూ. ఎద్దు.

ఎద్దవట్టు చూ. ఎద్దు.

ఎద్దబలువు చూ. ఎద్దు.

ఎద్దమట్టె చూ. ఎత్తిమట్టె. వి. ఒకరకం కలుపుమొక్క.

ఎద్దముట్టె చూ. ఎద్దు.

ఎద్దమొద్దు చూ. ఎద్దు.

ఎద్దమొద్దువాడు చూ. ఎద్దమొద్దు.

ఎద్దురాశి చూ. ఎద్దు.

ఎద్దులవాడు చూ. ఎద్దు.

ఎద్దవేట చూ. ఎద్దు.

ఎడ్డొక్కు చూ.చూ. ఎద్దతొక్కు.

ఎడ్డోకు చూ.చూ. ఎద్దతొక్కు.

ఎడ్డుచు చూ.చూ. ఎదురుచు. అ.క్రి. ప్రతికూలమగు. ఉ. హరి. 4.109.

ఎన వి.వి. సాటి, నమానం, బార.న.దా. 1.78. వి. 1. సామ్యం. చంపా. 3.69; 6.40, 2. జత, జోరు.

క. ఎణ్ణి, ఎణ్ణి. జంట, జత, నంటందం, సావానం, నర్దదాటు, నమానత్వం, సామ్యం, సాటి; కొడ. ఎణ్ణి. జత; కు. ఇణ్ణి, ఇణ్ణి. జత, జంట, సాటి, నమానాని; త. ఇణ్ణి. ఒకేరకం రెండు వస్తువులు, జత, జంత, పోలిక; మ. ఇణ్ణి. జత, జంట, కట్టు, చెలి, నమానాని. ఇణ్ణిక్క. కలియు, ఇరుక్కుక.

<మూ.ద్రా. *ఎణ్-.

ఎనచేయు చూ. ఎనసేయు. న.క్రి. నమానం చేయు. సాటిచేయు. ఎనబోలు చూ. ఎనవోలు. అ.క్రి. నమానమగు, సాటియగు. బాగ. 4.744. ఎనవచ్చు అ.క్రి. నమానమగు, సాటియగు. జాహ్నవి. 1.72. ఎనవాయు అ.క్రి. జతపీడు, జోరువాయు. బారా. నుండర. 303. <ఎన + పాయు. ఎనవోలు చూ.చూ. ఎనబోలు. అ.క్రి. సాటియగు, నరిపోలు. వసు. 2.46. <ఎన + పోలు ఎనసేయు చూ.చూ. ఎన చేయు. న.క్రి. నమానంచేయు, సాటిచేయు. విక్ర. 8.46. ఎనకరి చూ. ఆకరి, ఏకరి. వి. ఒక కిరాత జాతి. ఆం.రా. 2.289.

ఎనకొమ్ములు వి. బ.వ. ఒకరకం వడ్లు.

ఎనచేయు చూ. ఎన.

ఎనపు 'ఎనయు' ప్రేరణార్థకం. న.క్రి. కలుపు, ఒకటి చేయు, పొందించు. చంద్రికా. 4.68.

ఎనబది చూ.చూ. ఎనుబది వి. ఎనబై.

ఎనభయి చూ.చూ. ఎనుబది. వి. ఎనబై.

ఎనబై చూ.చూ. ఎనుబది. వి. ఎనిమిది పదులు.

ఎనమండుగురు చూ.చూ. ఎనమండు. వి. ఎనిమిది మంది.

ఎనమండు చూ. ఎనమండుగురు, ఎనమండురు. వి. బ.వ. ఎనిమిది మంది. బార.ఆది. 4.125.

పో.చూ. క. ఎణ్ణి. ఎనిమిది మంది; త. ఎణ్ణి-మర్, ఎణ్ణి-మర్. ఎనిమిది మంది; మ. ఎణ్ణి-మర్.

ఎనమండురు చూ.చూ. ఎనమండు. వి. బ.వ. ఎనిమిది మంది. బార.ద్రోణ. 3.216.

ఎనమండుము చూ. ఎన్నండుము. చూ. ఎనిమిది. వి. ఎనిమిది కూముల పరిమాణం.

ఎనమమాలు చూ.చూ. ఎనమన్నాలు. వి. ఎనిమిది వందలు.

కార.ఆది. 1.44, తై.చా. 8.176, శివక. 7.65.
ఎనమమ్మాలు రూ. ఎనమనూలు. వి. ఎనిమిది వందలు. కార.
ఆది. 1.44.

క. ఎంటునూలు; కు. ఎంటునూడు; క. ఎన్మూడు.
ఎనిమిది వందలు; కు. ఎన్మూలు. ఎనిమిది వందలు.
ఎనమలుపెట్టు పో.చూ. ఇడుము. అ.క్రి. కప్పలు పట్టు.
ఎనబోలు చూ. ఎన.
ఎనయమి చూ. ఎనయు.
ఎనయక చూ. ఎనయు.
ఎనయంచు చూ. ఎనయు.

ఎనయు చూ. ఎన. రూ. ఎనియు. అ.క్రి. 1. సరియగు,
సమానమగు. కార.విరా. 3.114, హరి.ఉ. 5.156; 2.
వ్యాపించు, ప్రసరించు. హరి.పూ. 8.39; 3. కలుగు,
నందవించు. హరి.ఉ. 2.63, శక. 1.219; 4. కలియు,
ఏకమగు. కార.కాంతి. 4.295; 5. లభించు. ఆము. 340;
6. ఒప్పు, తగియుండు, తగు. ఇందు. 1.106; 7. (ఈగల
వలె) మూగు. రామలిం. శ. 83; 8. సంగమించు,
రమించు. శకాం. 3.81; స.క్రి. 1. పోలు, కార.కర్ణ.
2.23, హరి.పూ. 8.153; 2. రాకు, అంటు. హరి.పూ.
167, వసు. 3.148. 3. అనుదవించు, పొందు. వసు.
2.182; 4. (కలియండు) కలియు. ఇందు. 5.156,
హంస. 2.66; 5. గ్రహించు, పుచ్చుకొను. శక. 2.360.
క. ఎణను. జకచేయు, సమంచేయు, పోల్చు; క. ఇణై.
అ.క్రి. అంగీకారమగు, కలియు, పోలు, జకలగు, ఎల్లు.
స.క్రి. సమంచేయు; మ. ఇణయుక. అంగీకరించు.
ఇణొక్క. కల్పు. ఇణజ్ఞుగ. అంగీకరించు. ఇణక్కుక.
వరస్పరాంగీకారం పొందు; నా. ఎల్లో. కౌగిరించుకొను;
కుణ. ఎణ్పు. అంగీకరించు, శిరసావహించు.

మూ.ద్రా. *ఎన్-/*ఎన్.
ఎనయమి వి. విరోధం, అనమ్మరి. ఎనయక వి.
1. పొదిక. కార. ఆను. 4.184, ఆము. 6.119;
2. పోరిక. ఎనయించు స.క్రి. 1. అడుగు, కలుపు. వేంక.
వం. 2.63; 2. కలిగించు. వసు. 1.9; 3. చేయు,
కావించు. హంస. 2.104. క. ఇణై. కలుపు, ఏకంచేయు.

ఎనవచ్చు చూ. ఎన.
ఎనవాయు చూ. ఎన.
ఎనవోలు చూ. ఎన.
ఎనవేయు చూ. ఎన.
ఎని రూ.చూ. ఎన్ని. నర్వ. ఎన్ని. (వస్తువులు మొ.)
ఎనిక¹ రూ.చూ. ఎన్నిక¹. వి. గణనం, లెక్క. విజ్ఞా. 2.45.
ఎనిక² రూ.చూ. ఎన్నిక². వి. నాలుగు పోగుల నూలు దారం.
ఎనిక³ రూ.చూ. ఎన్నిక³. వి. గణనం, లెక్క.
ఎనిక⁴ రూ.చూ. ఎన్నిక⁴. వి. మూడు లేక నాలుగు పోగుల
నూలు దారం.

ఎనిమిదగులమెకము చూ. ఎనిమిది.
ఎనిమిది రూ. ఎన్నిది. వి. విణ. ఎనిమిది. కార. ఆది. 1.49,
కర్ణ. 2.345.

క. ఎంటు. ఎనిమిది, కొడ. ఎట్టి. కు. ఎణ్మ. ఎనిమిది;

క. ఎట్టు. ఎనిమిది సంఖ్య; ఎనల్. సంఖ్యా విణ; మ.
ఎట్టు. ఎనిమిది.

ఎనిమిదగులమెకము వి. శరదం, సింహం కంటె బల
వర్తరమైన ఎనిమిది కాళ్లగుల అంశువ. వేంక. ఆం. 3.94.
ఎనిమిదికాళ్లచుక్క వి. చాడపదా నక్షత్రం. పూర్వాశ్వాద్ర,
ఉత్తరాశ్వాద్ర. రెంటికీ కలిపి ఎనిమిది పాదాలు. నం.లో
ప్రౌఢ్యపద అంటారు. వీరిన గిట్టల దృష్ట్యా అవకులాగా
ఎనిమిది పాదాలు కలపని కాదప్పు. ఎనిమిదికాళ్లరిక్క వి.
చాడపదా నక్షత్రం. పూర్వాశ్వాద్ర, ఉత్తరాశ్వాద్ర. రెంటికీ
కలిపి ఎనిమిది పాదాలు.

ఎనిమిదికాళ్లచుక్క చూ. ఎనిమిది.
ఎనిమిదికాళ్లరిక్క చూ. ఎనిమిది.

ఎనిమిదికాళ్లరిక్కనెల వి. చాడపద మాసం.
ఎనిమిదికాళ్లరిక్కనెల చూ. ఎనిమిదికాళ్ల రిక్క.
ఎనియు రూ.చూ. ఎనియు. అ.క్రి. కలిసికొను.
ఎనీమ వి. అననంలోకి ఎక్కించే ద్రవం.

ఇం. Enema. అననంలో కెక్కించే ద్రవం.
<ఇం. Enema.

ఎను¹ రూ.చూ. ఎనువ. విణ. ఎనుముకు సంబంధించిన.

ఎనువశువు వి. గేదె. కాలముల కాననం. 1365,
నెల్లూరు కాననం. 3.1121. ఎనువసరము వి. గేదె. ఆం.చా.
2.264. ఎనపెంటి వి. గేదె. క. పెల్-లో-లో-ఎరుమై.
గేదె; పో.చూ. పెంటు. ఆడ. ఎనుపోతు వి. దున్నపోతు.
కార. విరా. 1.83. క. ఎరుమై-వో-పోతు దున్నపోతు.

-ఎను² అప్పు. 1. ప్రకమ పురుషుల వచనంలో దూతకారి
క్రియకు వచ్చే అంశానుబంధం. ఉ. (వాడు) వడు+-ఎను.
కార. ఆది. 5.95, కాంతి. 5.570; 2. తిర్యగ్దాలు
వాద్యాలయనప్పుడు బహువచనానికి కూడా. చిలుకలు
పలుకు+-ఎను. వాచక అంశానుబంధం. <-ఎ-ను.

ఎనుచు చూ. 'ఎనయు.' ప్రేరణార్థకం. స.క్రి. 1. ఎనియతేయు,
కలియతేయు, కలియబెట్టు, వందిన కూరలను మెత్తగా
ఎనుపు; 2. గుంచు, పెరకు.

క. ఇణై. కలుపు, అలికించు.

ఎనువ చూ. ఎనుము. రూ. ఎను¹. విణ. 1. గేదెకు సంబం
ధించిన; 2. నల్లని.

ఎనువకదుపు వి. గేదెల మంద. క. ఎరుమై. గేదె,
కతుచ్చు. పశువులమంద. ఎనువతేలు రూ.చూ. ఇనువతేలు.
వి. నల్లతేలు. ఆం.చా. 2.88. పో.చూ. క. ఎమ్మొవేలు.
పెద్ద నల్లతేలు. ఎనువదూడ వి. గేదె దూడ. ఎనువపాలు వి.
గేదె పాలు. ఎనువమోకాలు వి. దున్నపోతు మోకాలు
లాగా ఉండే ఒక రకం చెట్టు. క. కరున్ కాలి. మైసూరు
రాష్ట్రంలో, కోరమండలంలోని నల్లచేద మాను (Terpru
Ebonum).

ఎనువకదుపు చూ. ఎనువ.
ఎనువతేలు చూ. ఎనువ.
ఎనువదూడ చూ. ఎనువ.
ఎనువపాలు చూ. ఎనువ.
ఎనువమోకాలు చూ. ఎనువ.

ఎనువకువు చూ. ఎను¹.

ఎనువసరము చూ. ఎను¹.

ఎనువు చూ. 'ఎనుచు' ప్రేరదార్థకం. న.క్రి. కలుపు, కలియ
చెట్టు.

ఎనువుడు వి. కలవటం, కలియచెట్టుటం.

ఎనువుడు చూ. ఎనువు.

ఎనువెంటి చూ. ఎను¹.

ఎనుపోతు చూ. ఎను¹.

ఎనుబొండు చూ. ఎనుబడి. వి. బవ. ఎనబైమంది. ఎనుబడికి
మహాస్వరూపార్థక రూపం.

క. ఎనోబిదింటి; క. ఎనో-వతిలో-మర్.

ఎనుబొది రూ.చూ. ఎనుబడి. వి. ఎనబై. అక్షంకి వందరంగని
కాననం. నిరోధ్యమైన "అ" ఓవమైన 'ఎ' గ మారటం,
ఉదయోధ్యమైన 'వ' వర్ణ ప్రధానం వల్లనే.

ఎనుమద్ది చూ. ఇనుమద్ది. వి. మద్ది జాతికి చెందిన ఒక
పెద్ద చెట్టు.

ఎనుము¹ రూ. ఎనుము². వి. గేదె. విజ్ఞా. 8.4,
కరాహ. 11.84.

క. కొడ. ఎమ్మి. గేదె; కు. ఎర్రె. గేదె; క.
ఎరుమ్మి. గేదె లేక దున్న, పో.చూ. ఇరుమ్మి. నలుపు,
పో.చూ. కార్-అన్. గేదె, కార్-అ. దున్న; మ.
ఎరియ. గేదె లేక దున్న, ప్రధానంగా గేదె. ఎరుయ.
గేదె; గోం. ఎర్రె. గేదె; పో.చూ. పర్తి. చిర్. బవ.
చిర్కులో. గేదె. చిర్ చికోడ్. సాయంత్రం. గేదెలాంటి
చీకటి. పో.చూ. కొలా. శిర్. వి. బవ. సిద్. గేదె.
హెగ్గసిర్. దున్న. హెగ్గసిర్. గేదె; నా. శిర్.
గేదె; ఒ. సిర్. గేదె. గ్రహయసిర్. గేదె; పో.చూ.ద్రా.
హెగ్గ. ఒంటెపిల్ల.

<ప్రా.రె. *ఎరుమ్.

గేదె నలుపు కాబట్టి నల్లని అని అర్థవివరి.

ఎనుముగొడ్డు వి. గేదె.

ఎనుము² రూ.చూ. చెలుపు. వి. పొట్టిగా వుండే వైపు దాని
కొలత.

ఎనుముగొడ్డు చూ. ఎనుము¹.

ఎనుబడి రూ. ఎనుబొది, ఎనుబడి, ఎనబయి, ఎనబై,
ఎనుబొది, ఎన్నది. వి. ఎనిమిది వదులు, ఎనబై. ఉ.హ.
4.6.

క. ఎంబత్తు; కు. ఎన్పు; క.మ. ఎనోవతు.

<మూ.ద్రా. ఎనోవత్.

ఎనెమ్మ రూ.చూ. ఎరిణమ్మ. వి. పుట్టిన పదిన్నాళ్లలోపు పురిటి
పావలను వాటిస్తుందని చెప్పబడే ఒక చూతం, పురిటి
పురుగు.

ఎంత నర్వ. ఎంతకాలం. భార. ఆది. 7.266, హరి.

ఉ. 5.248. విజ. 1. ఎంతపాటి. ఆము. 2.19;

2. నందర్యాన్ని బట్టి ప్రదేశాదుల్ని తెలిపేది ఆము. 5.77,

పారి. 1.80; 3. ఎక్కువ లేక తక్కువ నీటి. సీ. 5f.

పో.చూ. క. ఎంధ, ఎంతపూ. ఏరకం, ఎలా. ఎనిత్.

ఎంతపాటి, ఏకొలది, ఎన్ని, ఎంతకాలం; కు. ఎతు.

ఏపాటి, ఏకొలది, ఎన్ని, ఎంతకాలం; క. ఎనెత్తు. ఎంత
పాటి, ఎనయి. ఎంతపాటి; మ. ఎత్త. (<ఎత్తిర) ఎంత
మొత్తం, ఎంతపాటి, ఎన్ని; పర్తి. ఎంగోలో. ఎంత.
ఎనో*త్. ఎంత, అంత; కోలా. ఎంజెలో, ఎత్తె. ఎంత;
నా. ఎంజెలో, ఎత్తెర్. ఎంత; ఒల్లా. ఎంగెర్. ఎన్ని.
ఎనెత్. అంత, ఎనెత్. ఎలా.

<మూ.ద్రా. *ఎన్-.

ఎంతకు క్రి. విజ. ఎంతమొత్తానికి. ఎంతకు క్రి. విజ.
ఎంతలో, చాలాకాలండాకా. మల్ల. 101. ఎంతటి విజ.
ఎంత ప్రమాణంగల. పారి. 1.10. ఎంతటివారు వి. ఎంత
పాటి మనుష్యులు. ఎంతదనుక(న్) చూ. ఎంతదాక(న్),
ఎందనుక(న్), ఎందాక(న్), క్రి. విజ. ఎంతపర్యంతం.
ఎంతదాక(న్) రూ.చూ. ఎందదనుక(న్). క్రి. విజ.
ఎంతపర్యంతం. ఎంతమంది నర్వ. ఎందరు మనుష్యులు.
ఎంతమాత్రము క్రి. విజ. ఏపాటి. ఎంతయు(న్) అవ్య.
మిక్కిలి, అధికం. భార. ఆది. 6.6. క్రి. విజ.
చాలా, అమితంగా, అధికంగా. భార. ఆది. 4.36.
ఎంతమైన క్రి. విజ. 1. ఎంత ఎక్కువ అయినా; 2.
చాలా ఎక్కువ, అత్యంతం. ఎంతలు క్రి. విజ. ఎంత పెద్ద!
ఎంత ఎక్కువ! భార.ద్రో. 2.388. ఎంతలో క్రి. విజ.
ఎంత విలువలో, ఎంత సేవలో, ఎంత మొత్తంలో. ఎంత
వరకు క్రి. విజ. 1. ఏప్రదేశంవరకు?; 2. ఎంతకాలం
వరకు? ఎంతసేపు క్రి. విజ. 1. ఎంతకాలం; 2. నమయ
మంతా. ఎంతే(న్) రూ.చూ. ఎంతేని. అవ్య. నమ్మద్దిగా.
అత్యంతంగా. ఆము. 4.107. ఎంతేని రూ. ఎంతే(న్).
అవ్య. అత్యంతం, అధికంగా. రంగ. చ. 1.156.
అత్యంతం, అధికంగా. క. -విని, అయినను. అయినప్ప
టికి. ఎంతో అవ్య. ఎంతేని, అధికం, మిక్కిలి. ఆము. 6.9,
ఇందు. 1.176. క్రి. విజ. అత్యంతంగా, అధికంగా. క.
ఎంతోఒహ్. ఎంత? ఒహ్. ఏరకం. పో.చూ. ఎంతెతో,
ఒహ్. ఏమిటి. ఏరకం. ఒహ్. ఎంతవంత; కు. ఎతో.
చాలా, ఎక్కువ. మొ. ఎందనుక(న్) రూ.చూ. ఎంత
దనుక(న్). క్రి. విజ. ఎంతపర్యంతం. ఎందాక(న్) రూ.
చూ. ఎంతదనుక(న్). ఉద్యో. 2.66; క్రి. విజ. ఎంత
పర్యంతం. భార.గారి. 6.341.

ఎంతకు చూ. ఎంత.

ఎంతకు చూ. ఎంత.

ఎంతటి చూ. ఎంత.

ఎంతటివారు చూ. ఎంతటి.

ఎంతదనుక(న్) చూ. ఎంత.

ఎంతదాక(న్) చూ. ఎంత.

ఎంతమంది చూ. ఎంత.

ఎంతమాత్రము చూ. ఎంత.

ఎంతయు(న్) చూ. ఎంత.

ఎంతమైన చూ. ఎంత.

ఎంతలు చూ. ఎంత.

ఎంతలో చూ. ఎంత.

ఎంతవరకు చూ. ఎంత.

ఎంతసేపు చూ. ఎంత.

ఎంతే(న్) చూ. ఎంత.

ఎంతేవి చూ. ఎంత.

ఎంతో చూ. ఎంత.

ఎందమక(న్) చూ. ఎంత.

ఎందలు నర్వ. బ.వ. ఎంతమంది. ఆము. 1.88.

పో.చూ. క. ఎనితు, ఎంత, ఎనిబర్, ఎంతమంది ;
క. ఎనైబర్, ఎంతమంది ; కొలా. ఎందర్, ఎంతమంది
షుమలు ; నా. ఎందర్.

<మూ. ము.ద్రా. ఎందర్.

ఎందతే చూ.చూ. ఎందతేని. నర్వ., బ.వ. చాలామంది.

ఆము. 1.88. ఎందతేని చూ. ఎందతే. నర్వ., బ.వ. చాలా
మంది. పాండు. 4.267. ఎందతో నర్వ., బ.వ. చాలామంది.

ఎందతే చూ. ఎందలు.

ఎందతేవి చూ. ఎందలు.

ఎందతో చూ. ఎందలు.

ఎందలి చూ. ఎందు.

ఎందా(న్) చూ. ఎంత.

ఎందు(న్) అవ్య. 1. దేనియందు. ఇది సందర్భాన్నిబట్టి
కేలాన్ని కాలాన్ని తెలుపుతుంది. దార.నదా. 2.41 ; 2.
ఎక్కడ. దార.విరా. 2.26 ; 3. ప్రతిదోటా. దార.గాంధి.
2.66.

క. ఎందు. ఏకాలం, ఎక్కడ ; క. ఎతు. ఏది ;
ఎతలు. ఎందుకు.

ఎందలి క్రి. వి. ఎక్కడి. క. అలి < అల్లి. అక్కడ.
ఎందుకంటే అవ్య. ఏకారణంవల్ల అంటే. ఎందుకవిన అవ్య.
ఏకారణంవల్ల అంటే. ఎందుకు క్రి. వి. దేనికి ? ప్రదా.
2.71. ఎందుకో క్రి. వి. దేనికోసమో ? ఎందుచేత క్రి. వి.
ఏకారణంచేత. ఎందుండి క్రి. వి. 1. ఎక్కడినుండి ? ఏ
ప్రదేశంనుండి ? దార.ఆది. 5.218 ; 2. ఏప్రదేశంలో
ఉన్న కర్వాక. మను. 1.61. ఎందుమ అవ్య. ప్రతి
దోటా, అన్నిటా. దార.ఆది. 4.158, హరి.హ. 1.45.
ఎందువేని అవ్య. ఎక్కడికైనా. ఆము. 4.255. ఎందుల(న్)
క్రి. వి. దేనియందు, దేనివలన. దా. 1.221. ఎందు
లకు(న్) క్రి. వి. 1. ఎక్కడికి. దార.ఆది. 4.281,
మను. 6.55 ; 2. దేనికి. ఆము. 2.29. ఎందులోవిది వి. వి.
విపాది. వరాహ. 12.59. ఎందేనిమండి వి. ఎక్కడి
నుండో. దార.ఆది. 3.181. ఎందేనియ(న్) అవ్య.
ఎక్కడికో. కాశీ. 1.105. ఎందో అవ్య. ఎక్కడో.

ఎందుకంటే చూ. ఎందు(న్).

ఎందుకవిన చూ. ఎందు(న్).

ఎందుకు చూ. ఎందు(న్).

ఎందుకో చూ. ఎందు(న్).

ఎందుచేత చూ. ఎందు(న్).

ఎందుండి చూ. ఎందు(న్).

ఎందుమ చూ. ఎందు(న్).

ఎందువేని చూ. ఎందు(న్).

ఎందుము చూ.చూ. ఎందుము. వి. అయిదు కూములు. ద.హం.

గా. 526. క. 1241.

ఎందుల(న్) చూ. ఎందు(న్).

ఎందులకు(న్) చూ. ఎందు(న్).

ఎందులోవిది చూ. ఎందు(న్).

ఎందేనిమండి చూ. ఎందు(న్).

ఎందేనియ(న్) చూ. ఎందు(న్).

ఎందో చూ. ఎందు(న్).

ఎన్న(టివలె(న్) చూ. ఎన్నకు.

ఎన్న(డు చూ.చూ. ఏనాడు. వి. ఏదినం, ఏకాలం. వరాహ.
7.87. అవ్య. ఎప్పుచూ, ఎల్లప్పుచూ. ఈ అర్థంలో
ప్రతాంతంగానే ఉంటుంది. దార. 2.129.

ఎన్న(టివలె(న్) క్రి. వి. ఎప్పటి రీతిగా, వెనుకకు
మాదిరిగా. దా. 2.51. క. ఎన్నుమ-దోల్. మామూ
లుగా; ఎ-న-నా-క-మ-దోల్. మామూలుగా. ఎన్న(దో
అవ్య. ఎప్పుడో. దార.ద్రో. 2.51. <ఎన్న(డు+<ఎ.
ఎన్న(దో చూ. ఎన్న(డు.

ఎన్నవ వి. ఎప్పుడూ ఏదవలం.

పో.చూ. క. ఎన్. చెప్పు, తెలియజేయు. ఎన్ని.
అనుకంపంతో లేక ఆశ్చర్యంతో అనే మాట. ఇన్నలో.
కష్టం, దార.

ఎన్నాళ్ళి ఎన్ని + నాడు + -లు. ఎన్ని + నాళ్ళ. వి.బవ. ఎన్ని
కోటలు. ఆము. 6.54, విజయ. 2.174.

క. ఎనయ. ఎన్ని.

ఎన్ని? చూ. ఎని. నర్వ. 1. ఎంత సంఖ్య గలవి? 2.
చూవదర్శకం. దార.ఉద్యో. 3.41, పాండు. 4.176, కా.
4.176.

పో.చూ. క. ఎనితు. ఎంత? ఎన్ని? ; పో.చూ. కు. ఏతు.
ఎన్ని, ఎంత ; పో.చూ. క. ఎనై. అన్ని, ఎన్నో అన్ని,
ఎన్ని? ; కొలా. ఎనిన్. ఎన్ని ; నా. ఎన్నింగ్.
ఎన్ని.

<మూ.ద్రా. *ఎన్-.

ఎన్నియో అవ్య. చాలా, బహు సంఖ్య గలవి.

ఎన్ని? వి. చూడలు ఆప్యాయంగా తినే ఒక ఆకు మొక్క.

ఎన్నికో? చూ. ఎన్ను. చూ. ఎనిక', ఎనికె'. వి. 1. గణనం,
రెక్క. కాశీ. 2.91 ; 2. సంకల్పం. ఉరా. 8.178,
కువచ. 4.90 ; 3. అపకీర్తి, నింద. కుక. 3.299 ;
4. ఈహ, అలోచన. కుక. 3.149, విప్ర. 5.48 ;
5. ప్రసిద్ధి, క్యాతి. రసిక. 3.81, నీలా. 1.58 ; 6. ఎన్ను
కొనటం ; వి. 1. కోరదగినది, తగినది. ప్రదో. 5.13,
ఆము. 3.57 ; 2. గణనీయం, శ్రేష్టం.

క. ఎణికె, ఎన్నికె. రెక్క, గణనం, సంఖ్య,
అలోచన, గమనింపు ; కు. ఎణ్ణుని. ఆలోచించు.
ఎణికె ; క. ఎణ్ణికె. అంకెలు వేయటం, గౌరవం,
మర్యాద ; మ. ఎణ్ణుక. రెక్కించు. అంకెలు వేయు,
గౌరవించు, ఎణ్. సంఖ్య. ఆలోచన ; కొద. ఒణ్.
(ఒణ్. రెక్కించు.) ఒణ్. ఎన్ను ; కు. ఎణ్. అంకె,
ఎణ్ బాయ్. రెక్కించు. కువి. ఎణ్ కినై. రెక్కించు.

<మూ.ద్రా. *ఎన్.

ఎన్నికకదువులు వి. బవ. విలువగల వశవులు. ఎన్నిక కెక్కు అ.క్రి. ప్రసిద్ధిచెందు. గణనకెక్కు. విక్ర. 1.187. ఎన్నికచేయు న.క్రి. గణించు, రెక్కించు. ఎన్నికదారులు వి. బవ. బోలడ్లు. <ఎన్నిక' + ఉ. దాన్. (<పా. దాన్). ఎన్నికపెట్టు న.క్రి. రెక్కించు, గణించు. ఎన్నిక మనిషి వి. విశిష్ట వ్యక్తి. ఎన్నికమాటలు వి. బవ. విలువైన మాటలు. ఎన్నికయిదు (ఇదు) న.క్రి. రెక్కించు. సాంబని. 2.50. ఎన్నికలు వి. బవ. ఎలక్షన్లు.

ఎన్నిక² యా. ఎనిక², ఎనిక². వి. నాలుగు పోగుల నూలు దారం.

ఎన్నికకదువులు చూ. ఎన్నిక¹.

ఎన్నికకెక్కు చూ. ఎన్నిక¹.

ఎన్నికచేయు చూ. ఎన్నిక.

ఎన్నికదారులు చూ. ఎన్నిక¹.

ఎన్నికపెట్టు చూ. ఎన్నిక¹.

ఎన్నికమనిషి చూ. ఎన్నిక¹.

ఎన్నికమాటలు చూ. ఎన్నిక¹.

ఎన్నికయిదు చూ. ఎన్నిక¹.

ఎన్నికలు చూ. ఎన్నిక.

ఎన్నియో చూ. ఎన్ని¹.

ఎన్ను¹ న.క్రి. 1. రెక్కించు. దార. ఆది. 1.19, కోద. 2.200; 2. ఆశ్రేపించు, నిందించు. హరి. పూ. 9.74.

రనిక. 1.54; 3. ప్రసంగించు, చెప్పు. దార. ఆము. 4.42, విక్ర. 8.78; 4. ఆరోపించు, ఈహించు,

దావించు. రామా. 5.220; 5. లక్ష్యపెట్టు. నరకుచేయు,

లము. 4.127; 6. తెలిసికొను, గ్రహించు. వసు. 8.57;

7. వస్తు. ఎత్తువేయు. కక. 2.191; 8. స్తుతించు.

హిగదు. నీలా. 2.41. వి. ప్రసిద్ధి, కీర్తి. రనిక. 8.81.

క. ఎన్, ఎన్ను. చెప్పు, మాట్లాడు, పిలుచు,

పేర్కొను. ఎణ్, ఎణ్ణు, ఎణ్ణు. రెక్కించు, విచారించు,

పోలుచు, ఆరోపించు; కు. ఎణ్ణుని, ఎణ్ణుణ. ఆరో

పించు; క. ఎణ్ణు. ఆరోపించు, గౌరవించు, రెక్కించు;

మ. ఎణ్ణుక. రెక్కించు, గౌరవించు. ఎణ్. సంఖ్య,

ఆరోచన. తా. ఎణ్. రెక్కించు. ఒణ్. కుణ. పో.చూ.

విలు. మనస్సు, చారణం, తెలివి, ఆరోచన. ఎలిక్కి.

మనస్సు, కారణం; కువి. ఎణ్కీ. రెక్కించు.

<మూ.ద్రా. *ఎణ్.

ఎన్నుకొను న.క్రి. వరించు, కోరుకొను, ఏడుకొను.

ఎన్నువ వి. చచ్చినవారిని తలచుకొని ఏడుస్తూ స్త్రీలు వారి

కీర్తిని చరిత్రల్ని పేర్కొనటం.

ఎన్ను² యా. వెన్ను. వి. 1. దాన్యం కంకి. తై.రా. 7.197.

ఉ.రా. 1.74; 2. మొక్క పై కొనగింజలు వట్టే దాగం.

అం.రా. 2.286.

క. తెనె. మొన, టిల, దాన్యం కంకి; త. చెన్ని. పై

దాగం. పో.చూ. తెనె. ఇటరీ కొన్న; మ. చెన్ని. పై

దాగం. కల, చిన. కంకివరె పైకి లేచుట; చినెక్క. పైకి

లేచుట, మొలచుట; చినెక్క. మొలకెత్తుట, వండుట;

గోం. సెన్. వరికంకి; వర్తి. చెన్. వరికంకి; తున్.

(రాన్యాదులు) పాలు పోసుకోవటం; కొలా. సెన్. వరి కంకి; నా. సెన్. వరికంకి.

<మూ.ద్రా. *చెన్.

ఎన్నుపొచ్చ వి. దోడి తెగులు, ఈచ తెగులు.

ఎన్ను³ వి. నాలుగు పోగుల నూలు దారం. కక. 2.428,

అం.రా. 2.295.

ఎన్నుకొను చూ. ఎన్ను¹.

ఎన్నుపొచ్చ చూ. ఎన్ను².

ఎన్నువ చూ. ఎన్ను¹.

ఎన్నెమ రూ.చూ. ఎరిణమ్మ.

ఎన్నెమ్మ రూ.చూ. ఎరిణమ్మ. వి. పుట్టిన పదిహేళ్లలో పురిటి

పావర్ని చాదిస్తుందని చెప్పబడే ఒక భూతం, పురిటి

పురుగు.

ఎన్నెమ్మపురుగు వి. పురిటి పురుగు. పురిటి పావర్ని

చాదించేందుకు పురుగు రూపంలో వచ్చిన ఎన్నెమ్మ

భూతం.

ఎన్నెమ్మపురుగు చూ. ఎన్నెమ్మ.

ఎన్నది రూ.చూ. ఎనుఁది. వి. ఎనదై.

ఎన్నందుము రూ.చూ. ఎనమందుము. వి. ఎనిమిది కూములు.

ఎన్నిది రూ.చూ. ఎనిమిది. వి. ఎనిమిది సంఖ్య. దార. ఆర.

4.87.

ఎన్ను రూ.చూ. ఎనుము¹. వి. గేదె.

ఎన్ను రూ.చూ. ఎప్పుడు. క్రి.విద. ఎల్లప్పుడు. దార. ఆది.

2.49, ఉ.రా. 1.84.

ఎన్న రూ.చూ. ఎప్పుడు. క్రి.విద. ఎల్లప్పుడు. విక్ర. 1.1.

ఎన్నట్లు చూ. ఎప్పుడు.

ఎన్నటికంటె(న్) చూ. ఎప్పుడు.

ఎన్నటికంటెవ చూ. ఎప్పుడు.

ఎన్నటికప్పుడు చూ. ఎప్పుడు.

ఎన్నటికప్పు చూ. ఎప్పుడు.

ఎన్నటియోటయోడు చూ. ఎప్పుడు.

ఎన్నటికంటె(న్) చూ. ఎప్పుడు.

ఎన్ను రూ.చూ. ఎన్నడు, ఎన్న. వి. 1. ఎల్లప్పుడు (ఈ

అర్థంలో 'ను' అంతాగమంగా వస్తుంది). దార. నరా.

1.29; ('ను' లేకుండా) దార. ఆర. 2.26; 2. ఏ నమ

యంలో? యదార్థం. ఆము. 4.12; 3. హర్షం,

మునుష. ఆము. 6.71, విష్ణు. 1.198.

క. ఏ. ఎమిటి? ఏది?; హిక్తు. నూరుకుడు, కాలం;

పో.చూ. వివాగలూ, యావాగలూ. ఎల్లప్పుడు; కు.

వివ, వివళు. ఏ నమయం? ఎప్పుడు; వివల, వివల్ల.

ఎల్లప్పుడు; క. ఎ-వె-పొలుతు. ఎప్పుడు? ఎప్పుడు.

ఎప్పుడు; ఎ-వె-పొలుతు-ఉమ్; ఎ-వె-పొతు-ఉమ్,

ఎల్లప్పుడు; మ. ఎప్పుల్. ఏ నమయం? ఎప్పుడు?

ఎప్పుడు; ఎ-వె-పొలుతు. పో.చూ. గో. బహుత్.

ఎప్పుడు; కోలా. ఎప్పుడో. ఏ నమయాన? ఎప్పుడు;

నిపుడో, యప్పుడో. ఎప్పుడు; ఎ. ఎది, పొడో. వి.

నూరుకుడు; పొడో. నూరుకుడు; పొడూలో. రోజంతా.

<మూ.ద్రా. *ఏహిత్.

ఎంతెంతము. వి. 1. తెలివి కట్టవ; 2. జగుప్ప, రోక.
 ఎంతెంతము చూ. ఎంతె.
 ఎంతెంతి చూ. ఎంతె. రూ.చూ. ఎంతెంతము. వి. 1. తెలివి
 కట్టవ; 2. రోక, జగుప్ప.
 ఎంతెరు వి. విశిష్టాచార్య ప్రవక్త, రామానుజుడు.
 క. ఎంపెరుమాణార్ < ఎమ్-పెరు-మాణ్-అర్.
 ప్ప. మన మహా ప్రభువు. రామానుజాచార్యుడు. మ.
 ఎంబాణ్, ఎణ్ పురాణ్. నా ప్రభువు.
 < క. ఎంపెరుమాణార్.
 ఎంతెరుమతము వి. రామానుజ మతం. విశిష్టాచార్యుడు.
 వేమన. 3.184. ఎంతెరుమాళ్ల వి. విశిష్టాచార్య ప్రవక్త.
 రామానుజాచార్యుడు.
 ఎంతెరుమతము చూ. ఎంతెరు.
 ఎంతెరుమాళ్ల చూ. ఎంతెరు.
 ఎంబడి రూ.చూ. ఏ.బి.డి. వి. యా.బై.
 ఎమ్మి రూ.చూ. నెమ్మి. వి. నెమలి.
 ఎమ్మిక రూ.చూ. నెమ్మిక. వి. స్నేహం.
 ఎమ్మి¹ రూ. ఎముక, ఎమ్మిక, ఎమ్మికము. వి. అస్తి. భార.
 ఆది. 6.59.
 క. ఎలుబు, ఎయకె, ఎమికె, ఎముక; కు. ఎలు.
 ఎముక; క. ఎణ్ పు, ఎలుంపు, ఎముక; మ. ఎలుంపు,
 ఎల్లు. ఎముక; కొడ. ఎలంబి; కోట. ఎల్వ; కొడ.
 ఎల్పు.
 ఎంపనగ్గు వి. ఎముకల పొడి. భార. ప్రోట. 2.122.
 ఎంపనూర్పురు వి. ఎముకలను నలగగొట్టటం. కు.నం.
 11.610. ఎమ్మూరు రూ.చూ. ఎముకయూరు. వి. మూలగ,
 మల్లు, నెనడు. కవిక. 2.196.
 ఎమ్మి² రూ.చూ. పెలుపు. వి. పెడల్పు.
 ఎమ్మిచేయ్ క్రి. వదుగు పెడల్పు చెయ్యటం.
 ఎమ్మిక రూ.చూ. ఎమ్మి¹. వి. అస్తి. కాశీ. 5.78.
 ఎమ్మికము రూ.చూ. ఎమ్మి¹. వి. అస్తి. కాశీ. 6.41.
 ఎమ్మిచేయ్ చూ. ఎమ్మి².
 ఎమ్మిలు చూ. ఎనుములు. వి. గేదెలు. < ఎనుము + లు.
 ఎమ్మూరు చూ. ఎమ్మి¹.
 ఎమ్మి వి. మనోజ్ఞం, నుండరం. మను. 6.26. వి.
 1. మనోహరత్వం, చక్కదనం. చంపూ. 5.38; 2. గర్వం,
 ఉర్ధ్వత, అహంకారం. విజ. 3.48; 3. విలాసం, శృంగార
 చేష్ట. శకా. 4.169; 4. ప్రీతి. నీలా. 1.64.
 క. ఇని. తీసి, ఇంపు, మనోహరత్వం, చక్కదనం;
 క. ఇణ్-యై. సంకోషం, ఆనందం, తీసి; మ. ఇణయ,
 తీయని; గోం. మింగానా, మింగ్గి. తియ్యగా నుండు.
 వ్యతి. కైట్టానా.
 < మూ.ద.ద్రా. *ఇన్.
 ఎమ్మికాడు వి. 1. నన్నెకాడు, పొగనుకాడు. నరన.
 2.92; 2. ప్రీయుడు. అచ్చరా. 2.70; 3. అందగాడు.
 ఉత్తరా. 4.194. ఎమ్మికాడి వి. విలాసిని. పొగనుకాడై.
 హంస. 1.102. ఎమ్మికాడు వి. విలాసి, పొగనుకాడు.
 శ్రీరాధ. 4.63. ఎమ్మిలు వి. బప. అధిక ప్రసంగాలు.

అక్కరకురాని మాటలు. భాగ. 6.12, దక్కా. 5.88.
 ఎమ్మికాడు చూ. ఎమ్మి.
 ఎమ్మిత్తు చూ. ఎమ్మి². క్రి. కొలుచు, కొలరపట్టు.
 ఎమ్మియి క్రి.వి. ఎట్లు? ఏ విధంగా? ఏ విధంగా నయినా.
 ఎమ్మికాడి చూ. ఎమ్మి.
 ఎమ్మికాడు చూ. ఎమ్మి.
 ఎమ్మిలు చూ. ఎమ్మి.
 ఎయిదింపు చూ. ఎయిదు.
 ఎయిదు రూ.చూ. ఎయిదు; పో.చూ. ఎగురు. న.క్రి. 1.
 చేరు, అందుకొను. భార. ఆర. 4.387, కు.నం. 5.567;
 2. పొందు. భార. విరా. 2.282; 3. వెంటించు,
 వెంటాడు. హరి. ఉ. 3.187; 4. ఎరుగు, తెలిసికొను.
 అ.క్రి. 1. సాగు. కు.నం. 6.670; 2. పోవు, చను.
 భార. ప్రోట. 1.888; 3. నరివడు, నమానమగు.
 నంది. చ. దీక్షా. 17 పు; 4. అనుకూలమగు. హరి. పూ.
 6.177.
 ఎయిదింపు న.క్రి. తెలుపు, ఎరిగించు. భార. విరా.
 5.287. క. అయిదిను. చేయు, పొందు. మొ.
 ఎయ్యి చూ. ఏగు. రూ. ఎయిదు. అ.క్రి. 1. ఎగురు. కు.
 నం. 7.144; 2. ముందుకుపోవు, సాగు. భార. విరా.
 4.192; 3. వచ్చు. భార. ప్రోట. 2.147; 4. నరివడు,
 యోగ్యమగు; న.క్రి. 1. పొందు. భార. 2.226;
 2. వెంటించు. భార. విరా. 3.141; 3. నమానించు.
 చేరు.
 క. ఎయ్యి, యదు, ఆయ్యి. పోవు, కరియు, కరిసికొను,
 నమానించు, చేరు, పొందు, నరివడు, కరియుండు; కు.
 ఎత్తాదుని, ఎత్తావుని. చేరు; కొడ. ఎత్- (ఎత్తి).
 వచ్చు; క. ఎయ్యి. నమానించు, పొందు, నమ్మిద్దగా
 నుండు, కరినంత; అ.క్రి. కరియుండు; ఎన్ను. పై తెగురు;
 మ. ఎయ్యి. పొందు, సంపాదించు; ఎత్తుక. చేరు;
 కొ. ఇచ్చి. చేరు, వచ్చు; కు. ఇచ్చి. చేరు, దాటిపోవు;
 ఎప్పు. చేరు; వర్తి. ఎచ్చి. వచ్చు; ఎయ్యి. వచ్చు;
 కువి. ఎజలి. వచ్చు; కొ. ఎచ్చి-, ఎచ్చి-. వచ్చు.
 < మూ.ద.ద్రా. *ఎయ్ + క్-; < సూ.ద్రా. *ఎయ్-.
 ఎయ్యి వి. రాళ్ళ వరసలకు మధ్య నున్న స్థలం.
 ఎయ్యిది రూ.చూ. ఎయిది. నర్య. 1. ఏది, ప్రకార్యకం.
 భార. విరా. 1.90; 2. ఎవతె, ఏది, ఏమిటి, ఏదో అది.
 (యక) శృం.నై. 1.81; 3. లేదను తాత్పర్య మిచ్చే
 కాక్ష్పర్యకం. దశా. 2.78.
 ఎయ్యిది < ఎయ్యిది < ఎయిది < ఎ + అది.
 ఎయ్యివి రూ.చూ. ఎయివి. నర్య. ఏవి?
 ఎర వి. 1. వ్యసనం. భార. ఆది. 1.152; 2. బరి,
 ఆహుతి. భార. దీప్తి. 2.8; 3. పక్ష్యాదుల ఆహారం.
 హరి. పూ. 6.125, నా. వంచ. 3.322; 4. ఆకలి.
 అం.దా. 3.64; 5. ఆకర్షణకై పెట్టిన వస్తువు.
 క. ఎరె. పశుపక్ష్యాదుల ఆహారం; క. ఇరై. పశు
 పక్ష్యాదుల ఆహారం, తినినతిండి; మ. ఇర. పశుపక్ష్యాదుల
 ఆహారం; కోట. ఎర. పశుపక్ష్యాదులు వాటి బిల్లలకోసం

తెచ్చిన ఆహారం అడవి జంతువులకు పెట్టే ఎర; ద్రా. ఇరమీ. కొద్ది, ఆహారం.

<మూ.ద్రా. *ఎర.

ఎరగోమ అ.క్రి. 1. ఆకలిగాను, ఆహార మపేక్షించు. రం.రా. 3.181 పు. 18 వం; 2. ముద్దెక్కు. మైరా. 2.74; స.క్రి. తినివేయు, మింగు. ఉ.హ. 5.261. <ఎర+కాను. ఎరచేయు దూ. ఎరసేయు. స.క్రి. ఎరగా చేయు, బలిపెచ్చు. అచ్చు.రా. సుందర. 172. ఎరబిల్లి పురుగు వి. ఎరగా ఉపయోగించబడే చిన్న జల జంతువు. ఎరసేయు దూ.చూ. ఎరచేయు. స.క్రి. ఎరగా ఇచ్చు, బలి ఇచ్చు. దార.కర్ణ. 3.120. <ఎర+చేయు.

ఎరకట వి. ప్రేమ.

క. ఎఱక, ఎఱుక. ప్రేమ, మంచితనం; త. ఎఱు (ఎఱ్ఱి-). కాలివడు, ప్రేమచూపు; పో.చూ. ఉరుక్కమ్. బారి, ప్రేమ, దయ.

ఎరకల దూ.చూ. ఎరికల. వి. ఒక కులం.

ఎరక(లు) చూ. ఇరక(లు). వి. 1. ఒకవైపుకు మొనడేరిన గుద్దులు వరసగా దగ్గరదగ్గరగా నేసిన దీక్షెను; 2. అంచు నేతలో ఒక రకం గీర(లు).

ఎరకళ్ళు చూ. ఎరికల. వి. ఎరికల జాతివారు, కుంచెలు తయారుచేసే ఒక జాతి.

ఎరకువ పో.చూ. ఎఱుక. విణ. తెలివి.

ఎరగద్యాణము ఎర+గద్యాణము. ఒక విరమయిన బంగారు నాణెం. వి. నాణ్య విశేషం (కొలివిశాసనం).

క. ఎఱి. పోతపోయు; తు. ఎరక. కరగిన, పోత పోసిన.

కరగించి పోతపోసిన బంగారునాణెం కావచ్చు.

ఎరగంప దూ.చూ. తెరగంప. పంటపొలంలో కర్రపాతి బోర్లొం ఓన దిప్పిగంప.

ఎరగలి దూ. ఎరవలి. వి. 1. దావాగ్ని, కార్పిచ్చు. దార. దీప్తి. 2.5, దా.రా.య. 1322; 2. అగ్ని. ద్వి.వరమ. వి. 137 పు. 11.1.

క. ఎరి. మందు; ఎరిన్నల్. మంట.

ఎరగలిబిచ్చు వి. కార్పిచ్చు, దావాగ్ని. దార.దీప్తి. 2.5. ఎరగలివడు స.క్రి. కాల్పు, నివృపెట్టు. దాగ. 8.216.

<ఎరగలి+పడు.

ఎరగలిబిచ్చు చూ. ఎరగలి.

ఎరగలివడు చూ. ఎరగలి.

ఎరగళ వి. వృక్షవిశేషం, అతిస.

ఎరగాలి వి. దుమారం, ఎర్ర దుమ్ముతో బలంగా వీచే గాలి.

ఎరగాలివడ్డు వి. ఒక రకం వడ్డు.

ఎరగుంటిక దూ.చూ. ఎడగుంటిక. పి. గడ్డికలుపు మొ. తియ్య జూనిక వైరులో కోరే మూడు పలుగుల గుంటిక.

ఎరగొట్టెలు వి. మెట్టవడ్డు (దియ్యం ఎర్రగా ఉంటాయి).

ఎరగోమ చూ. ఎర.

ఎరగోడె వి. వయసులో ఉన్న కోడె, కట్టించే కారుకు వచ్చిన కోడె.

క. ఎఱి. యజమాని లేదా రత్న ఆగుటకు తగినస్థితి.

ప్రదుమ, యజమాని; క. ఇఱ్ఱి. గొప్పవాడు, ప్రదుమ, అన్న, రత్న; మ. ఇజాన్, రాన్. రాజకుమారులను 'రంక్రి' అని సంబోధించడం.

<క. ఎఱ+క. కోడె.

ఎరగోల వి. నేరేడుగడ్డి (Ischaemum laxum).

ఎర(గు) దూ.చూ. ఎఱ(గు). అ.క్రి. నమస్కరించు. దార.ఆది. 7.3, హర. 1.5; (మోక్షి) ఉదకు, చూడు, ఎగయు. దార.విరా. 3.217, శల్య. 1.379.

ఎర(గు) దూ.చూ. ఎఱ(గు)దు. వి. నమస్కారం. ఆం.రా. 2.175. ఎర(గు)డుకాడు వి. నమస్కరించువాడు, అలిపిస్తుడు.

ఎర(గు)డు చూ. ఎర(గు).

ఎర(గు)డుకాడు చూ. ఎర(గు).

ఎరమక్క వి. ఎర్రబిచ్చుక్క, అంగారకుడు.

<ఎర (<ఎఱ - ఎర్రచి)+చుక్క.

ఎరచేయు చూ. ఎర.

ఎరదావులు వి. గింజ ఎర్రగా ఉండి అలస్యంగా పండే మెట్ట వడ్డు.

<ఎర(<ఎఱ. ఎరువు)+దా(గు)వు+లు.

ఎరతీయు అ.క్రి. దనలిపురుగు దూసం విడుచు.

క. ఎరె, పెరె, హెరె. పాము కుటుసం; తు. పెరె వ్రసె. తోలు బలుచు, బలుచు; కురు. చరయా-పెరె. చరయా-పెరె. పాము కుటుసం.

<ఎర(<క. ఎరె)+తీయు.

ఎరపరికము దూ.చూ. ఎఱబళికము. వి. 1. ఆనహ్యం, కోక; 2. ఆశ్వర్యం, ఆనక్తి.

ఎరపాలోడ్లు వి. దియ్యం కొంచెం ఎర్రగా ఉండే రకం. రా. 28.

ఈ రకం పచ్చివడ్డును చిదిపినప్పుడు లేక ఎరువు రంగులో పాలు వస్తాయి.

<ఎర(<ఎఱ. ఎరువు)+పాల+వడ్డు.

ఎరబిల్లిపురుగు చూ. ఎర. వి. కుర్ర జలజంతువు (ఎర్రని బిల్లి గల పురుగు). పో.చూ. క. ఎరె. పురుగు, ఎర.

ఎరమరికం దూ.చూ. అజమర. వి. సందేహం, లేదం, జంతు.

ఎరవలి¹ దూ.చూ. ఎరగలి. వి. కారుచిచ్చు, అగ్ని.

ఎరవలులుపోవు అ.క్రి. దావాగ్నులచే మందు. దార. దీప్తి. 1.83. <ఎరవలి+లు+పోవు.

ఎరవలి² దూ. ఎరువల. చూ. ఎరవు. వి. ఇకదులసొమ్ము.

క. ఇరవల్. దిక్షమెత్తుకొనటం, ఎరవు తెచ్చుకున్న వస్తువు.

ఎరవలులుపోవు చూ. ఎరవలి.

ఎరవాలు వి. ఒక రకం తీగచెట్టు, పాలదొండరివ్వ (Allophylus cabbe, Blume).

ఎరవిచ్చు చూ. ఎరవు.

ఎరవు దూ. ఎరువు². విణ. 1. విలక్షణం, వికృతం, విపరీతం, అన్వయం. నిర్వ.రా. 10.72, దా.రా. 2.279; 2. ఆన్యం, లాఠి, అపరిచితం, అజ్ఞాతం. దార.విరా. 3.284; 3. చేబదులుగా తెచ్చినది. దార.కర్ణ. 3.65; 4. అశాశ్వతం,

క్షణికం. దార.ప్ర. 1.33, వి. 1. దాక్కారికంగా ఉపయోగించుటానికై తెచ్చుకొన్న వస్తువు. దార.ఆర. 4.347.

క. ఎరవు. అదిగి తెచ్చుకోవలసిన వస్తువు, తాక్కారి కోవయోగానికై తెచ్చుకున్న వస్తువు; ఎరవల్/-ఉ; ఎరె. అదిగికొను; కొడ. ఎర- (ఎరవ్-ఎరవ్). ప్రార్థించు; ఎరపె. దిచ్చగాదు; కు. ఎరవు. తాక్కారికంగా ఉపయోగించటానికి తెచ్చుకున్న వస్తువు; క. ఇరవు. అడుక్కంటం, రిజావుత్తి; ఇరవల్. దిచ్చమెత్తుటం, కట్టుకాటుండా, వాడుకున్న రద్దార తిరిగిజచ్చే పద్ధతిలో అదిగి తెచ్చుకున్న వస్తువు; ఇర. దిచ్చమెత్తు, ప్రార్థించు, వేరుకొను; కు. ఇరవ్వు. అడుక్కంటం; ఇరవు. ఎరువు వస్తువు; మార్తో. ఇర్లె. బదులు తెచ్చు, ఆవుతెచ్చు, వస్తువు బదులు తెచ్చు.

<మూ.ప్ర. *ఇర్-.

ఎరవిచ్చు న.క్రి. ఎరవుగా ఇచ్చు, తాక్కారికోవయోగానికై ఇచ్చు. పి.శబం. 4.142. ఎరవుతెచ్చు న.క్రి. తాక్కారికోవయోగానికై ఒక వస్తువును బదులు తెచ్చు, కక. 2.368. <ఎరవు+ -తెచ్చు. ఎరవువడు అ.క్రి. తేడించు, కలహించు. దార.ప్ర. 5.371. ఎరవువేయు న.క్రి. అగారించు, ఉపేక్షించు, వేరుచేయు, వేరుగాకలచు. కు.నం. 5.602, పి.శబం. 2.75. <ఎరవు+ చేయు.

ఎరవుతెచ్చు చూ. ఎరవు.

ఎరవువడు చూ. ఎరవు.

ఎరవువేయు చూ. ఎరవు.

ఎరవేయు చూ. ఎర.

ఎరవేర్వం చూ.చూ. ఎరవేర్వం. వి. కలుపు పోవటానికి, నేల గుల్లదారటానికి వైరులో చేసే సాగు.

ఎరకత్ వి. ఒక రకం చెట్టు. (Aspidopterys cordata).

ఎరకత్ వి. వల్లెడ టిగ. (Calastrus paniculata wild).

ఎరకలత్తడిక చూ. ఎరికల. వి. ఈత తడిక. వ్య. ఎరికల జాతి వాళ్ళు నేసే తడిక.

ఎరకలవాళ్ళు చూ. ఎరికల. వి. నూలు నరిచేసే, కుంచలు తయారుచేసే ఒక రెగ.

ఎరికల పో.చూ. ఎలుక. చూ. ఎరకల. వి. ఒక కులం.

ఎరికె చూ.చూ. ఎలుక. వి. 1. తెలివి, జ్ఞానం; 2. వరియం; 3. జ్యోతిషం.

ఎరికెత చూ.చూ. ఎలుకత. వి. సోద చెప్ప వ్ర.

ఎరికెత చూ. ఎరికె.

ఎరిణమ్మ చూ. ఎనెమ్మ, ఎన్నెమ్మ, ఎన్నెమ్మ. వి. వుట్టినతర్వాత పన్నెండు రోజుల్లో వురుతిపావల్ని చంపే దూకం. అందులో ఆరవరోజు మరీ అపాయకరం అంటారు. నం. హరిణి. పిల్లల ప్రాణాలుతీసే వ్ర.

(ప్రజలు తమ్ము నరిగా ఆరాదించనివక్షంలో వారి పరితి దిద్దలను చంపటానికి మాతృగణ దేవతలకు కుమారస్వామి అనుమతి ఇచ్చినట్లు దారక గాథ).

బహుళః <నం. హరిణి+అమ్మ. వ్య. పిల్లల ప్రాణాలు తీసే వ్ర. పో.చూ. ఇరేని. శివుని దార్యగా భావించబడే దేవత. అవిడతే ఇది మరో పేరు కావచ్చు. బాటుని కారం అనిలో దుగ్ధావరారంగా పేర్కొనబడిన పక్షిదేవి.

ఎరిపిదొక్కు న.క్రి. గట్టిచేయు, గట్టివరచు.

ఎరియబెట్టు చూ. ఎరియ.

ఎరియంచు చూ. ఎరియ.

ఎరియ అ.క్రి. 1. నశించు, చచ్చు. దార.నదా. 1.81, కాంతి. 1.105; 2. దగ్ధమగు, మండు, కాలు. కు.నం. 10.585, దార.సా. 2.387; 3. వరికపించు, దుఃఖించు, దారవడు. దార.ఉక్కో. 2.58, ఆర. 5.28.

కొడ. ఎరి (ఎరివ్-, ఎరిత్). మండుకున్నట్లు కోచుట కు. ఎరియుని. వేడిగా నుండు; క. ఎరి. వుండు మండు, దారచెండు, మంట మండు, పాతవడు; మ. ఎరియుక. మండు; ఎరివు. తీక్షణ; ఎరిక్క. నివృంబించు, మండు; కొట. ఎర్వె-. (ఎర్వ) (నూర్వడుకాక ఏరైనా) బాగా ప్రకాశించు; గోం. నిర్వాణ (II)-నిరూసి-నిరూకా. మండు; ఎరితానా. దారపెట్టు, గట్టిచెట్టు కొట్టు; ఎరి తానా. వివరీకంగా దార కలుగు. కొడ. ఎర-. (ఎర) మిక్కిలి ప్రకాశవంతంగా నుండు; కుజ. ఎర్వు. రగులు కొను, వెలిగించు, మండించు; రగులుకొల్పటం, వెలిగించ టం; కువి. రింజిటి. మండు; వర్తి. ఎరిన్-, ఎరిత్-. మండించు; కొలా. ఎర్కె-ఎరిక్-త్. (అగ్ని) రగిలించు.

<మూ.ప్ర. *ఎర్/ఎర్-.

ఎరియబెట్టు న.క్రి. 1. మండించు, కాల్చు. కు.నం. 10.170; 2. పోగొట్టు, నశింపజేయు. రామా. 8.10. <ఎరియ+అ> (న్) + పెట్టు, ఎరియంచు న.క్రి. కాల్చు, నివృపెట్టు, మంటపెట్టు, దాదించు. హర. 3.44. క. ఉరిసు. కాల్చు, మండించు. మొ.; మ. ఎరికుక్క. నివృ రగిలించు, కాల్చు.

ఎరివి చూ.చూ. ఎరువు. వి. నన్యవృద్ధిచే చేలలో వేసే పేడ మొ.

ఎరివు' చూ. ఎరియ. వి. దార. బనవ. 1.361.

క. ఎరివు. మంట, అమాయ, కోవం; కళ్ళ, కాళ్ళ, చేతులు మండటం; మ. ఎరివు. మంట.

ఎరివు' చూ.చూ. ఎరువు. వి. మేషకరీపం, గొర్రెపెంట.

ఎరిహారము వి. రక్షణవిశేషం, తియ్యని దియ్యవలెట్టు.

ఎరువు చూ.చూ. ఎలువు. వి. ఎర్రరంగు.

ఎరువుబెర్త వి. వండితక, బాగా కాలిన ఇటిక. ఎరువు రంగురాయి వి. ఒక రకం ఇనవరాయి. రా. 28. ఎరువురాయి వి. ఎర్రరంగుగల రాయి.

ఎరువుబెర్త చూ. ఎరువు.

ఎరువురంగురాయి చూ. ఎరువు.

ఎరువురాయి చూ. ఎరువు.

ఎరుబంతి వి. తడిపిన కళ్ళం గట్టిపడటానికి తొక్కించే ఎద్ద వరుస.

క. ఎరు. దున్నపోతు; త. ఎరుతు. ఎద్దు; మ. ఎరుతు. 'ఎద్దవరుస' అనే అర్థంలో ఈ పదం ఏర్పడి ఉంటుంది.

ఎరువంక వి. గండరి వృక్షం.

ఎరువంటి వి. వండె చెట్టు.

ఎరువల చూ.చూ. ఎరవలి. వి. ఎరువుతెచ్చిన, బదులు

తెచ్చిన.

ఎరువాటు చూ. ఎరువు¹.

ఎరువిచ్చు చూ. ఎరువు².

ఎరువు¹ చూ. ఎరివి, ఎరివు². వి. నన్యవృద్ధికై చేలలో పేసే పేడ మొ. వి.క్ర. 5.19.

క. ఎరుబు, ఎరు. పేడ, రదిపేడ, ఆవుపేడ; ర. ఎరు. జంతుసంబంధమైన లేక నన్యసంబంధమైన ఎరువు; ఎరుకు-. (పశువులకు) నీళ్ల విరేచనాలు అగు; కో. ఎరంగ-(ఎరెంక్). మరిసం కడిగి శుభ్రం చేయు; నా. ఎరంగ; కురు. ఎర శ్వా (ఇర శ్వా). చిన్నపిల్లలు, పశువులు మలవిసర్జన చేయు, అతిగా విరేచనాలు కావటం; మాల్టా. ఎరై, ఎరైతె. మలవిసర్జనానికి పోవు.

<మూ.ద్రా. *ఎరైక్-.

ఎరువాటు వి. చేనికి పేసే ఎరువు. (వృ. ఎరువుగా నగుట) రాజ.వా. 3.81. ఎరువుకట్టు న.క్రి. చేనికి బలం చేయు. క. ఎరు-క-కట్టు. గొర్రెలను పశువులను చేలో మందపేసి ఎరువుకట్టు, పేడ పోగుచేయు.

ఎరువు² చూ.చూ. ఎరవు. వి. చేబదులు, దాన్యాదుల రుణం.

ఎరువిచ్చు న.క్రి. చేబదులుగా నిచ్చు. ఎరువుతీసికొను న.క్రి. చేబదులు తీసుకొను.

ఎరువుకట్టు చూ. ఎరువు¹.

ఎరువుతీసికొను చూ. ఎరువు².

ఎరున చూ. ఎరును². వి. ఒక నాణెం. అం.దా. 2.274. ర. ఎజుబాల్ (<పోర్టు) 1 పిల్లింగు 6 పెన్సిల విలువగల ప్రాచీన సింహళ నాణెం, పన్నెండు అడాల విలువ; ఎజ్జియాల్.

ఎరును¹ వి. ఈర్వ్య, అనూయ. రాజ.చ. 1.64.

నం. ఈర్వ్య. అనూయ; మహా. ఈసా. క్రోహం, ఈర్వ్య.

పో.చూ. క. ఎరి-చ్చల్. ఈర్వ్య, అనూయ; పో.చూ.

మ. ఎరి-చ్చల్. మిరియాలమూలంగా కల్ల నోరు మందటం

<నం. ఈర్వ్య.

ఎరును² చూ.చూ. ఎరున. వి. ఒక నాణెం.

ఎర్దు చూ.చూ. ఎటుకు. వి. జన్మచేగాని వృత్తిచేగాని కిరాతుడు, వ్యాధుడు, జోన్యం చెప్పేవాడు. కు. నం. 6.692, హరి. హ. 9.185.

ఎర్దు చూ.చూ. ఎటుగు, న.క్రి. తెలిసికొను, పరిచయం కలిగి యుండు, కనుగొను. కు. నం. 1.32, రం.రా. ఉ. 117 ప. 20 పం.

ఎర్పెరింత చూ. ఎర్పెర, ఎర్పెరింత. వి. ఒక జాతి పక్షి (Buceros ginginianus).

ఎర్రఅడవిమొల్ల వి. ఒక రకం మల్లె చెట్టు (Jasminum auriculatum, vahl).

<ఎజ్జ+అడవిమొల్ల.

ఎర్రకంచురాయి వి. భూమి ఉపరితలం మీద సర్వ సాధారణంగా బొరికే మనక ఎరువు రంగు రాయి. రా. 30.

<ఎజ్జ+కంచురాయి.

ఎర్రకట్టు వి. నల్లకు పట్టే పేను తెగులు (వైరు ఎర్రవారి

పోతుంది).

<ఎజ్జ+కట్టు.

ఎర్రకొక్కెర వి. ఒక రకం పరిరెగులు. (వైరుకు చీడబట్టి ఎర్ర పడుతుంది (Helminthos porium).

<ఎజ్జ+కొక్కెర.

ఎర్రకోటు వి. పరిరెగులు (ఆకుల కొసలు ఎర్రబడతాయి).

<ఎజ్జ+కోటు.

ఎర్రగడ్డి వి. ఎర్ర తీగల గడ్డి. ఎర్ర నేలల్లో ఎత్తుగా పెరిగే కలుపు మొక్క.

<ఎజ్జ+గడ్డి.

ఎర్రగడ్డువు చూ.చూ. ఎజ్జగడ్డువు. వి. ఇనక, నన్నటి గురిక కలిసిన ఎర్రమట్టి నేల.

<ఎజ్జ+గడ్డువు.

ఎర్రగార వి. ఒక రకం తొన్న తెగులు (దంటుమీద ఎర్రటి బంక ఎర్రుడుతుంది).

<ఎజ్జ+గార.

ఎర్రగాల్పు విద. ఇటుకలు మొదలైనవి సరిగా కాలడం, పండు కాల్యం.

<ఎజ్జ+గాల్పు.

ఎర్రగాల్పురొతు(రాయి) వి. దాగా కాలిన ఇటుక.

<ఎజ్జ+గాల్పు+రొతు.

ఎర్రగావురు వి. ఎరువు కలిపిన నల్ల రంగు.

<ఎజ్జ+గావురు.

ఎర్రగుమ్మడి వి. మిరప, పరి, మొక్కతొన్న మొ. వాటి తెగులు (ఆకులు, కాద మొ. ఎర్రబడతాయి).

<ఎజ్జ+గుమ్మడి.

ఎర్రగేరె వి. ఎర్రగడ్డువు, ఎర్రచెక్క నేల.

<ఎజ్జ+గేరె.

ఎర్రవవుక వి. ఎర్రమట్టి కలిసిన ఇనక నేల.

<ఎజ్జ+వవుక.

ఎర్రబీడ వి. పొగాకు, తమలపొకు మొ. వాటి తెగులు.

<ఎజ్జ+బీడ.

ఎర్రచుక్క వి. తమలపొకు తెగులు (ఆకు మధ్య పచ్చగాను ఎర్రగాను చుక్కలు పడతాయి).

<ఎజ్జ+చుక్క.

ఎర్రచెక్క(నేల) చూ. ఎర్రడెక్క, ఎర్రసెలక. వి. వైరు దాగా పెరిగే ఎర్రనేల.

<ఎజ్జ+చెక్క.

ఎర్రచెంబి వి. పేనుతెగులు (వైరుకు ఎర్రబంక పడుతుంది).

<ఎజ్జ+చెంబి.

ఎర్రబిగి వి. తొన్నకు పట్టే పేనుతెగులు (వైరుకు ఎర్రటి బంక పడుతుంది).

<ఎజ్జ+బిగి.

ఎర్రదాలు వి. ఎర్ర రంగు.

<ఎజ్జ+దాలు.

ఎర్రడెక్క(భూమి) చూ.చూ. ఎర్రచెక్క (నేల). వి. వైరు దాగా పెరిగే ఎర్ర నేల.

<ఎజ్జ+డెక్క.

ఎర్రకాంబం వి. వరి, కొన్న మొ. వాటి తెగులు (ఆకులు ఎర్రబడతాయి).

<ఎఱ్ఱ+కాంబము.

ఎర్రతిమ్మిరొగం వి. ఒక రకం వరితెగులు (ఆకు కొనలు చీలి ఎర్రబడతాయి).

<ఎఱ్ఱ+తిమ్మిరొగము.

ఎర్రతీగలగడ్డి వి. ఎర్రనేలలో ఎక్కుగా పెరిగే కలుపు మొక్క.

<ఎఱ్ఱ+తీగల గడ్డి.

ఎర్రతువ్వ యా. ఎర్రదుబ్బ. వి. ఎర్ర రంగు రువ్వనేల.

<ఎఱ్ఱ+తువ్వ.

ఎర్రతెగులు వి. వరి, మిరప మొ. వాటికి వచ్చే తెగులు (ఆకులు ఎర్రబడి రాలిపోతాయి).

<ఎఱ్ఱ+తెగులు.

ఎర్రదడుక వి. కావి రంగు.

<ఎఱ్ఱ+దడుక.

ఎర్రదిమ్మ(తెవులు) యా.చూ. ఎర్రదుమ్మ (తెగులు). వి. వరి, కొన్న, పత్తి మొ. వాటికి పట్టే తెగులు (ఆకులు ఎర్రబడి మురుచుకు పోతాయి).

<ఎఱ్ఱ+దిమ్మ.

ఎర్రదిమ్మడి యా.చూ. ఎర్రదుమ్మ(తెగులు). వి. వరి, కొన్న, పత్తి మొ. వాటికి పట్టే తెగులు (ఆకులు ఎర్రబడి మురుచుకుపోతాయి).

<ఎఱ్ఱ+దిమ్మడి.

ఎర్రదుబ్బ యా.చూ. ఎర్రతువ్వ. వి. ఎర్ర రంగు రువ్వనేల.

<ఎఱ్ఱ+దుబ్బ.

ఎర్రదుమ్మ(తెగులు) యా. ఎర్రదిమ్మ, ఎర్రదిమ్మడి. వి. వరి, కొన్న, పత్తి మొ. వాటికి పట్టే తెగులు (ఆకులు ఎర్రబడి మురుచుకుపోతాయి).

<ఎఱ్ఱ+దుమ్మ+(తెగులు).

ఎర్రదేవిడి వి. ఎర్ర తెగులు (మొక్క ఎర్రబడి నరిగా పెరగదు).

<ఎఱ్ఱ+దేవిడి.

ఎర్రవక్కతెవులు వి. వరి, కొర్ర, కొన్న మొ. వైర్లకు పట్టే తెగులు (ఆకులు, దంట పూర్తిగా ఎరువుకు తిరిగి కావ కాదు).

<ఎఱ్ఱ+వక్కతెవులు.

ఎర్రవెట్టితెవులు వి. వరి, కొన్న, కొర్ర మొ. వైర్లకు పట్టే తెగులు.

ఎర్రంత యా.చూ. ఎఱ్ఱంత. వి. ఒక రకం గడ్డి.

ఎర్రవమ్మ వి. చెరకు వైరుకు పట్టే తెగులు (దంట, ఆకులు ఎర్రబడతాయి).

ఎర్రపురుగు వి. 1. కొన్న, కంది మొ. వాటి పూత తినే పురుగు ; 2. వేరు పురుగు.

<ఎఱ్ఱ+పురుగు.

ఎర్రపొద్దు వి. సంజవేళ.

<ఎఱ్ఱ+పొద్దు.

ఎర్రబక్కతెగులు వి. వరి, కొన్న మొ. వైర్లకు పట్టే తెగులు.

<ఎఱ్ఱ+బక్క+తెగులు.

ఎర్రబక్కవరి వి. ఒక రకం వరి, వడ్డు తెల్లగాను, బియ్యం ఎర్రగాను ఉండే రకం.

<ఎఱ్ఱ+బక్క+వరి.

ఎర్రబంక వి. వరి, కొన్న మొ. వాటి తెగులు.

<ఎఱ్ఱ+బంక.

ఎర్రబింగి వి. కొన్నకు పట్టే ఎర్రనక్క తెగులు.

<ఎఱ్ఱ+బింగి.

ఎర్రబెండ వి. ఒక రకం కలుపు మొక్క (Hybiscus species).

<ఎఱ్ఱ+బెండ.

ఎర్రబెళుకు వి. ఎర్ర రంగు వలక రాళ్ళుగల నేల.

<ఎఱ్ఱ+బెళుకు.

ఎర్రబొమ్మిడి వి. వరి, మిరప, కొన్న మొ. వైర్లకు పట్టే తెగులు.

<ఎఱ్ఱ+బొమ్మిడి.

ఎర్రమట్టి వి. పోతమట్టి, అంతర్గత శిలల శైలిల్యంవల్ల ఉష్ణ రేఖాల్లో ఏర్పడే ఎరుపుదాలు మట్టి.

<ఎఱ్ఱ+మట్టి.

ఎర్రమనక వి. ఎర్రమన్ను కలిసిన ఇనక నేల.

<ఎఱ్ఱ+మనక.

ఎర్రమొరం! యా. ఎర్రమొరపు. వి. 1. ఎర్రకంచురాయి ; 2. ఎర్రటి మొరన నేల.

<ఎఱ్ఱ+మొరము.

ఎర్రమొరం(రాయి) వి. సున్నపురాయి (Calcita, Calcium spar, Carbonate of lime. Lime stone, CaCO₃) రా. 8.

<ఎఱ్ఱ+మొరము².

ఎర్రమొరపు యా.చూ. ఎర్రమొరం! వి. 1. ఎర్రకంచురాయి ; 2. ఎర్రటి మొరన నేల.

<ఎఱ్ఱ+మొరన.

ఎర్రమ్మ పో.చూ. ఎరిదమ్మ. వి. కొకకుముందు పొంగలిపెట్టి, ఎరుకుతోని ఆరాధించే ఒక గ్రామదేవత.

ఎర్రరాయి! వి. 1. ఎర్ర మొరం రాయి, సున్నపు రాయి (Calcita calcium spar, Carbonate of lime, Lime stone, CaCO₃) ; 2. సున్నపు మట్టురాయి (Calcerons Sedimentary rock).

<ఎఱ్ఱ+రాయి.

ఎర్రరాయి² వి. వన్నెలో, నిర్మాణంలో, చిన్న లక్షణాలుగల ఐనిజ వట్టికలతో ఏర్పడ్డ మిశ్ర శిల.

<ఎఱ్ఱ+రాయి.

ఎర్రరేగడి వి. ఎర్రమట్టి కలిసిన రేగడి నేల.

<ఎఱ్ఱ+రేగడి.

ఎర్రలత్తిక వి. కొన్నతెగులు (దంటమీద ఎర్రటి బంకకలిగించే పేను తెగులు).

<ఎఱ్ఱ+లత్తిక.

ఎర్రవడ్డు వి. పెద్దగింజ, ఎర్రని తొక్కఉన్న వడ్డు.

<ఎఱ్ఱ+వడ్డు.

ఎర్రవెంబడి వి. కొన్న, సజ్జ మొ. వైర్లకు పట్టే తెగులు *

క. ఎటోనట్టు, ఎటోనట్టు. మనమైన, గొప్పమైన, ముఖ్యమైన; క. ఇట్టే. గొప్పవాడు, ప్రభువు; మ. ఇటోన్, దాన్. రాజకుమారులను కండ్రి అని పిలవడం.

ఎటనంజ చూ. ఎజ.

ఎటిగించు చూ. ఎటుగు.

ఎటిలేత వి. పల్లెడుతీగ (Calastrus paniculata).

ఎటుక చూ. ఎటుగు, య. ఎరికె. వి. 1. తెరివి, జ్ఞానం. భార.ఆది. 3.203; 2. నృసి. భార.విరా. 6.208; 3. కోనంగం. విజ్ఞా. 2.137; 4. గుర్తు. చిహ్నం, లనవాలు. కేయా. 1.53; 5. పరిచయం: కుచేల. 1.46; 6. సోద. కర. 1.11.

క. అజితే. తెరిసికొనటం, జ్ఞానం; ఎటుక. వార్త. విన్నపం; అరిహ. జ్ఞానం; మ. అరుపు, అరుహ. విజ్ఞానం, తెరిసికొనటం; క. అలక్తే. గమనించటం; అజియిక్క, అజిలిక్క. తెరియజేయు; కొలా. ఎర్క. జ్ఞానం; కోట. అయిర్-(అర్చి-) తెరియు; కొర. అజియి-(అజిన్, అజిన్).

ఎటుకచెప్ప ఆ.క్రి. కోనంగం చెప్ప, సోద చెప్ప. విజ్ఞా. ప్రా. 187. ఎటుకచేయు న.క్రి. తెరియజేయు, చెప్ప, తెలుపు. భార.కాంత. 6.268. ఎటుకచేసికొను ఆ.క్రి. లక్ష్మి పెట్టు, నరకుచేయు. వైజ. 4.59. ఎటుకత చూ. ఎరికెత, ఎటుకత. వి. సోద చెప్ప స్త్రీ. వేం.మా. 5.9. ఎటుకవడు ఆ.క్రి. 1. తెరియు, విడికమగు, నృప్తమగు, ప్రకటికమగు భార. ఆది. 6.61, 118; 2. అనుభవించుచున్నట్లు కోకు. భార.ఆర. 2.78. ఎటుకవటుచు న.క్రి. 1. తెరియ జేయు, దోడవడుచు, చెప్ప. సిరా.రా. 2.4; 2. పెల్లడించు ప్రకటించు, అము. 5.55. ఎటుకలిది వి. ఎటుకత. ఎటుకలి వాడు వి. సోద చెప్పవాడు, ఎటుకలిసాది వి. సోద చెప్పే స్త్రీ, ఎటుకత. ఎటుకవాడు వి. 1. సోద చెప్పేవాడు; 2. తెరిసినవాడు, జ్ఞాని. ఎటుకవ్రాలు వి. కమకు తెరిసినట్లు గ్రామాదివారులిచ్చిన వక్రం. ఎటుకసాని వి. సోద చెప్పే స్త్రీ, ఎటుకత. వీర. వి. 2.176. ఎటుకువ వి. 1. ప్రేమ, అనురాగం. మార్క. 5.241; 2. తెరివి, జ్ఞానం. ఎటుకత చూ.చూ. ఎటుకత. వి. సోద చెప్పే స్త్రీ. ఆం.రా. 2.108.

ఎటుకచెప్ప చూ. ఎటుక.

ఎటుకచేయు చూ. ఎటుక.

ఎటుకచేసికొను చూ. ఎటుక.

ఎటుకత చూ. ఎటుక.

ఎటుకవడు చూ. ఎటుక.

ఎటుకవటుచు చూ. ఎటుక.

ఎటుకలిది చూ. ఎటుక.

ఎటుకలివాడు చూ. ఎటుక.

ఎటుకలిసాని చూ. ఎటుక.

ఎటుకవాడు చూ. ఎటుక.

ఎటుకవ్రాలు చూ. ఎటుక.

ఎటుకసాని చూ. ఎటుక.

ఎటుకు య. ఎరుక్. వి. 1. కిరాకుడు, వ్యాకుడు. భార. ఆర. 1.327, హరి.హ. 9.54; 2. సోద చెప్పేవాడు.

ఆం.రా. 2.289.

బహుళ: <క. ఎరుక్కు- చంపు.

ఎటుకుతర వి. వృక్షవిశేషం (Kydia caly cina).

ఎటుకువ చూ. ఎటుక.

ఎటుకెత చూ. ఎటుక.

ఎటుగించు చూ. ఎటుగు.

ఎటుగించు చూ. ఎటుగు.

ఎటుగు చూ. ఎద్దు. న.క్రి. 1. అనుభవించు, అనుభవంచే గ్రహించు. భార.ఆది. 2.41; 2. తెరియు. భార.ఆది. 3.203, కు.నం. 6.701; 3. నేర్చు, అభ్యసించు వాగ్ధ. 1.68, రాజవా. 5.86;

క. అజితే. తెరియనేర్చు, తెరియు, తెరిసికొను, గ్రహించు;

క. అజితే. తెరియు, గ్రహించు, అనుభవించు, అనుభవం వల్ల గ్రహించు, అలవాటుపడు; మ. అజియిక్క. తెరియు.

<మూ.ద్రా. *అజి-.

ఎటిగించు ఎటుగు ప్రేరణార్థకం. య. ఎటుగించు. న.క్రి. 1. ప్రకటించు. భార.ఆది. 6.11; 2. తెరియ జేయు. భార.విరా. 4.178; 3. నేర్చు, అంవరము. హరి. హ. 5.142; 4. కోరించు, వివరించు. క. అజిను. తెరిసికొను, తెలుపు. పెల్లడించు, చెప్ప; క. అజివి. పెల్లడించు, చెప్ప, ప్రకటించు; మ. అజివిక్క. పెల్లడించు, వివేచించు, తెరియజేయు. ఎటుగించు వి. అజ్ఞానం, మరపు. ఎటుగించు ఎటుగు ప్రేరణార్థకం. య. ఎటిగించు. న.క్రి. పెల్లడించు, ప్రకటించు, తెరియజేయు, వివరించు, చెప్ప.

ఎటువు చూ. ఎరువు. వి. ఎర్రన. రక్తవర్ణం.

సో.చూ. క. ఎరువై. రక్తం. రాగి.

<మూ.ద్రా. *ఎర్-.

ఎటువులు వి. బ.వ. అగ్ని. ఆం.వదా. 1.81.

ఎటువులు చూ. ఎటువు.

ఎటువటము వి. ప్రరాసమైన మరం.

క. ఎటో. గొప్పవాడయ్యేస్థితి, గొప్పవాడు; క. ఇట్టే.

మనుడు, ప్రభాసుడు.

ఎటువంక చూ.చూ. ఎరువాక, వి. వ్యవసాయారంభం.

ఎటువి వి. తెగమాదిగకు, వర్ణకమ్మర్లకు పెట్టే దిచ్చం.

క. తెరు. (తెల్-). చెల్లించు. తెజ, తెజగ, తెగ, తెజగ. కానుక, ఉపహారం, కట్నం, వన్ను; కొడ. తెర్- నెరుత్-తెత్త-. జరిమానా చెల్లించు; కు. తెరిగె. వన్నులు; క. తిట్ట. కానుక, ఉపహారం, కట్నం; మ. తిజ. వన్నులు; కోట. తెర్-(తెత్త). దాకీ చెల్లించు; కొడ. తెత్-(తెత్త). దాకీ లేక జరిమానా చెల్లించు; కుజ. తెహవ, చెల్లించు, తిరిగి ఇచ్చు. వి. చెల్లించుట.

<మూ.ద్రా. *తెత్.

ఎఱ్ఱ చూ. ఎట. వి. 1. ఎర్రన. రక్తవర్ణం. రం.రా. 6.832 వ. 16 వం; 2. నెత్తురు. అము. 6.78; 3. వానపాము. వేమన. 3.34; 4. చేపలు పట్టటానికై చేసే ఎట. విట. ఎఱ్ఱని. శృంగ.నై. 7.46, మను. 1.38.

క. ఎరె. నిండు ఎటువు, నిండు గోధుమరంగు, నల్లని లేదా మనకరంగు, నల్లని నేల; కొడ. ఎరె, ఎరెపులులు.

వానపాములు, ఒక విధమైన పిరికపాము; కు. ఎరు. పురుగు, చిమట. పో.చూ. క. ఎరువై. రక్షం, రాగి; మ. ఇర. పురుగులు, ఎర; గోం. ఎరద. వానపాము; కొలా. ఎరద. ఎరద, ఎరువ.

<మూ.ద్రా. *ఎర-.

అజ్జితరేణి వి. రక్షదీ (Achyranthes aspera). అజ్జింగల్లి వి. ఒక రకం చేప. అజ్జిపరుసరు వి. వృక్ష విశేషం (Tamarix gallica). అజ్జికణములు వి. బవ. రక్షంబోని ఎరకదాలు. అజ్జికంబళి వి. ఎరటి గొంగడి. అజ్జికలబంద¹ వి. దూలగోవెల (Aristolochia). అజ్జికలబంద² వి. ఒక రకం కలబందచెట్టు. చిన్న కలబంద (Aloe vera typica). అజ్జికసింద వి. అంకపిరి, మ్రాని వసువు, హరిద్రువు (Cassia accidentalis). అజ్జికాంచనము వి. ఒక రకం చెట్టు. హంస. 4.11 (Michelia champaca). అజ్జికాల్గోగం వి. ఎరని కాళ్ల గల కొంగ. అజ్జికాల్గిట్ట వి. ఎరని కాళ్ల కలిగి, పసుపువచ్చని కన్నులు గల చిన్నపిట్ట. అజ్జికత్తలి వి. పారేవకం, నారింజలో ఒక రకం. అజ్జికుడతలి వి. ఒక రకం గుమ్మడి (Vitis linnaei). అజ్జికుడి వి. కిగెబెడ (Pavonia odorata). అజ్జికోడి వి. కోడి. అజ్జిగర్డ రూ.చూ. ఎలగర్డ. వి. ఎరటి ఉల్లిపాయ. అజ్జిగంధము వి. కుండదనం. అజ్జిగంధము వి. ఎరకందనం (Pterocarpus santalinus). అజ్జిగన్నేరు వి. చండకం. ఎరని పూలుగల గన్నేరు. అజ్జిగరువు రూ. ఎరగరువు. వి. ఎరమట్టివేల. అజ్జిగలిజేరు వి. వర్షకేకువు. ఎరని పూలు గల పునర్వచం (Bowrhavia procumbens). అజ్జిగలువ వి. చెంగలువ, హల్లకం. <అజ్జ+కలువ. అజ్జిగసి వి. లాలసి, ఒకరకం మొక్క. అజ్జిగా(న్) క్రి. వి. 1. ఎర రంగుగా; 2. ఎరగా కారి. <అజ్జ+కా(న్). అజ్జిగాజా వి. మాంసం. అజ్జిగాత వి. వృక్షవిశేషం (Diospyros nonotaha). అజ్జిగాద వి. కాలమేళ్యరి. ఒకరకం చెట్టు (Casearia wyncadensis). అజ్జిగిసి వి. లాలసి, ఎరని పూలుగల ఒకరకం చెట్టు (Agave grandiflorum). అజ్జిగుత్తులకువ్వ వి. ఒక రకం మలైచెట్టు (Jasminum rigidum). అజ్జిగురిసి వి. కృష్ణల. ఒకరకం చెట్టు (Abrus precatorious). అజ్జిగొల్లి వి. 1. ఒకానొక గొల్లికాతి; 2. అకాతివాడు. అజ్జిగోగిలి వి. ఎరటి పెద్ద సారిడు. అజ్జిగోగు వి. ఎరగోగు, రక్షిలువు. అజ్జిగోర(ట) రూ.చూ. అజ్జిగోరంట. వి. ఎరపూలుగల పెద్దగోరంట కరవకం, కొమ్మి. అజ్జిగోరంట రూ. ఎలగోరంట. వి. ఎరపూలుగల పెద్దగోరంట, కరవకం, కొమ్మి. అజ్జివక్కు వి. కొద్దిపాటి చవుడున్న ఎరనేల. అజ్జిచందనము వి. రక్షచందనం (Eugenia jambolana). అజ్జిచిత్రమూలము రక్ష చిత్రమూలం, ఒకటి విశేషం. హంస. 4.10. అజ్జిచిరుతలిగి వి. వృక్ష విశేషం (Ventilago madraspatana). అజ్జిచిరుసరు వి. వృక్ష విశేషం (Tamarix gallica). అజ్జిచిరుతలి వి. వృక్ష విశేషం (Ventilago madraspatana). అజ్జిచీమ వి. ఎరటి చీమ. అము. 2.70. అజ్జిచెన్నంగి వి. అగ్నికం. స్కందపలం. ఒక రకం రాన్యం. అజ్జిచేమంతి వి. రక్షనేమంతి (Chrysan-

themum Indicum). అజ్జిజమ్మి వి. ఒకరకం జమ్మిచెట్టు (Ochne squarrose). అజ్జిజామ వి. ఒకరకం జామ చెట్టు (Psidium guajava pomiferum). అజ్జిజిల్లేరు వి. రక్షరక్షం (Calotropis gigantea). అజ్జిజిలుగ వి. ఒకరకం జీలుగచెట్టు (Sesbania aculeata). అజ్జిజెట్టి వి. ఒకాదువు, ఎరరంగుగల తెలి. అజ్జితడ వి. ఒకరకం చెట్టు (Grewia tiliaefolia canescens). అజ్జితణువు వి. సిరికమాను (Homonoia riparia). అజ్జితమ్మ వి. ఒకాతి కమ్మ (Canevalia ensiformis). అజ్జితామర చెట్టు వి. రక్షంబుజం కొండామర. అజ్జితమ్మ వి. రక్షరి మేడం (Acacia arabica). అజ్జితమ్మి వి. ఎరరంగు గల ఒకరకం కూరూ. హంస. 4.10. అజ్జితమ్మిడ వి. గంబోలి. అజ్జితరాయి వి. వృక్ష విశేషం (Pterolobium regia). అజ్జితెగడ వి. కాకనాసిక, ఒకరకం చెట్టు (Leea hirta). అజ్జితేలు వి. ఎరరంగుగల నేలు (నల్లతేలుకంటి విషం గలది), అతికూడుడు. అర్ధవిపరి. అజ్జితోగిసి వి. రక్షకులసి. అజ్జితోలు వి. ఎరని చర్మం, అందమైన చర్మ మని దావం. అజ్జిదాసానము వి. ఎరపూలుగల దాననం చెట్టు. హంస. 4.11. అజ్జిదుండగ వి. కొండామరచెట్టు (Baliospermum axillare). అజ్జిదుంప వి. ఎర ఒలగడమంప. అజ్జిన వి. ఎరనివి. దార.యద్ద. 1600. వి. ఎరువు. అరుణిమ. అజ్జిని వి. ఎరరంగుగల. అజ్జినివేలువు రూ. అజ్జివేలువు. వి. 1. అజ్జినిదేవుడు, అగ్నిదేవుడు; 2. అరుణుడు, నూర్పుడు. అజ్జివేలు వి. బవ. ఎరకూములు. అజ్జిదుంగ వి. కొండంబుగ (Aglala roxburghiana). అజ్జి వగడ వి. అమివికగ్ని. దేవరాళం. అజ్జివచ్చారి వి. ఒకరకం చెట్టు (Dalbergialanceolaria). అజ్జివట్టిక వి. ఒక రకం మద్దిచెట్టు (Bridetia retusa). అజ్జివత్తి వి. పసిడివత్తి (Gossypium barbadenseacuminatum). అజ్జి పుటము వి. ఒకరకం కుష్ఠకోగం. అజ్జిపురుగుడు వి. వృక్ష విశేషం (Breynia rhamnoides). అజ్జిపులువు రూ. చూ. అజ్జిపులుము. వి. ఒకరకం కుష్ఠకోగం. అజ్జిపులుము రూ. అజ్జిపులువు. వి. ఒకరకం కుష్ఠకోగం. అజ్జిపెంజెలు వి. ఒక. ఒకరకం నర్సాలు. సిం.ద్యా. 8.98. అజ్జిపాగడ వి. కొండవేప (Chuhrassia tabularis). అజ్జిపాణువు వి. ఒక రకం చెట్టు (Steculia vrens). అజ్జిపోతమ్మ వి. పశువ్యాధుల్ని నివారించే ఒకానొక గ్రామదేవత. సిం.ద్యా. 3.21. అజ్జిపొల్కి వి. ఒక రకం చెట్టు. హంస. 4.11. అజ్జిప్రత్తి వి. రక్ష కాన్సానం. అజ్జిబల్లి చూ. అజ్జిపరుగుడు. వి. వృక్ష విశేషం (Breynia rhamnoides). అజ్జి బుడమలు వి. బవ. ఒక రకం వడ్డు. రక్ష దాన్యం. అజ్జిబూసి వి. వృక్ష విశేషం (Bursera serrata). అజ్జివట్టి వి. శోణమృత్తిక. అజ్జిమంటిగవ్వ వి. ఒక రకం పిట్ట (Ammomanes phoenicura). అజ్జిమద్ది వి. పిరుమద్ది, సాలపువ్వు. అజ్జిమన్ను వి. ఎరమట్టి. పో.చూ. క. విరం-కాటు, విరం-కాటు. సారవంతమైన ఎరకూమి, పత్తి పంట సారవంతమైన నల్ల కూమి. అజ్జిమల్లె వి. మురుంద, ఎరమల్లె. అజ్జిమారికమ్మ వి. ఒకానొక గ్రామ

దేవత. కొన్ని అంటు వ్యాధులకు అధిదేవత. ఎత్తుమిచెవ
చూ. మిరియము. వి. లంక భూముల్లో పండే ఒక రకం
పొడుగు మిరప. ఎత్తుమిర్చి చూ. మిరియము. వి. లంక
భూముల్లో పండే ఒక రకం పొడుగు మిరప. ఎత్తుమోను వి.
ఒక రకం ఎర్ర చేప (Cyprinus rohitaka). ఎత్తుమనగ
వి. ఒక రకం మునగ చెట్టు (Cassia marginata).
ఎత్తుమునుకుడు వి. అడవినిమ్మ (Atlantia mono-
phylla). ఎత్తుమనగ వి. ఎర్రహుల మునుగ, మదు
శిగువ (Moringa pterygo-perma). ఎత్తుయల్లి వి.
ఎత్తురంగు గల ఉర్లిపాయ, ఎత్తుగడ్డ. ఎత్తురటి వి. ఒక రకం
లరటి చెట్టు (Musa sapientum rubra). ఎత్తురాజనాలు
వి. బవ. ఒక రకం వడ్డు. ఎత్తులొడ్డుగు వి. వట్టిక చెట్టు.
హంస. 4.11. ఎత్తువన వి. రక్షవన (Acorus
calonms). ఎత్తువాడాంబము వి. ఒక రకం ఎర్రటి హుల
చెట్టు (Apheland racristata). ఎత్తువాలు అ.క్రి.
1. కోవగించు. మను. 2.36; 2. ఎర్రనగు. <ఎత్తు+
పాలు. ఎత్తువాలుడు' వి. జ్యోతిష్మతి (Cardior permum
holica cabum). ఎత్తువాలుడు' వి. వృక్ష విశేషం
(Walsura piscidia). ఎత్తువాలుడుకీగి వి. పిల్లి పెనర
జాటికి చెందిన కీగ (Asparagus racemosus).
ఎత్తుపూటి వి. వృక్ష విశేషం (Maba baxifolia). ఎత్తు
వేగిన వి. వృక్ష విశేషం (Pterocarpus indicus).
ఎత్తువేలుపు చూ.చూ. ఎత్తుని వేలుపు. వి. అగ్ని, అగ్ని
దేవుడు. ఎత్తునంజ చూ.చూ. ఎఱనంజ. వి. ఉదయ నంద్య
రేచా సాయం నంద్య. ఎర్రని నంద్యా కాలం. ఎత్తునీకాయ
వి. ఒక రకం నీకాయ చెట్టు (Pterolobiam indicum).
ఎత్తునరుగుడు వి. లతా విశేషం (Ventilago madras-
ratana). ఎత్తుగులతోటకూర వి. రాగిడి, కైలపాయక,
ఎర్రటి ఆకులు గల తోటకూర (Amaranthus tritis).
ఎత్తుముదపు(కెట్టు) వి. హస్తవర్తి. (Luffia foetida).
ఎత్తుముదము వి. హస్తవర్తి.

ఎత్తుకత్తరేడి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుఎంగల్లు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుపిరునరు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకబములు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకంబి? చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకలబంద' చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకలబంద? చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకసింద చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకాంచనము చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకాళ్ళకొంగ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకాళ్ళగిట్ట చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకీత్తలి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకుడతలి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుపూడి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకోడి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగడ్డ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగండము చూ. ఎత్తు.

ఎత్తుగండము చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగన్నేరు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగరుపు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగలిజేరు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగలువ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగనీ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగా(వ) చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగాజు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగాజు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగాద చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగాద చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగిపె చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగుత్తలివ్వ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగురిజ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగొల్లి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగోరిల చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగోగు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగోర(ట) చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగోరంబ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుచక్కు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుచందనము చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుచిత్తమాలము చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుచిరుతలికీగి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుచిరునరు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుచిలకలి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుచీమ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుచెన్నంగి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుచేమంతి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుజమ్మి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుజామ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుజిల్లేడు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుజీలుగ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుజెట్టి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకడ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకడుగు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకమ్మ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకామరచెట్టు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకుమ్మ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకుమ్మ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకుమ్మెర చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకురాయి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకెగడ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకేలు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకొళివి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకోలు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుదాసానము చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుదుండిగ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుదుంప చూ. ఎత్తు.
ఎత్తున చూ. ఎత్తు.

అల్పవి చూ. ఎల్ల.
 అల్పవివేలుపు చూ. ఎల్ల.
 అల్పవేలు చూ. ఎల్ల.
 అల్పందుగ చూ. ఎల్ల.
 అల్పవగర చూ. ఎల్ల.
 అల్పవచ్చారి చూ. ఎల్ల.
 అల్పవట్టక చూ. ఎల్ల.
 అల్పపత్తి చూ. ఎల్ల.
 అల్పపుటము చూ. ఎల్ల.
 అల్పపుడుగుడు చూ. ఎల్ల.
 అల్పపులుపు చూ. ఎల్ల.
 అల్పపులుము చూ. ఎల్ల.
 అల్పపెంజెరులు చూ. ఎల్ల.
 అల్పపొగర చూ. ఎల్ల.
 అల్పపొణకు చూ. ఎల్ల.
 అల్పపొకమ్మ చూ. ఎల్ల.
 అల్పపొల్లి చూ. ఎల్ల.
 అల్పవత్తి చూ. ఎల్ల.
 అల్పబల్లి చూ. ఎల్ల.
 అల్పబుడమలు చూ. ఎల్ల.
 అల్పబూసి చూ. ఎల్ల.
 అల్పమట్టి చూ. ఎల్ల.
 అల్పమంటిగువ్వ చూ. ఎల్ల.
 అల్పమడ్డి చూ. ఎల్ల.
 అల్పమమ్మ చూ. ఎల్ల.
 అల్పమల్లె చూ. ఎల్ల.
 అల్పమారికమ్మ చూ. ఎల్ల.
 అల్పమిరెవ చూ. ఎల్ల.
 అల్పమిర్చి చూ. ఎల్ల.
 అల్పమీప చూ. ఎల్ల.
 అల్పము చూ. అల్లము, ఎట్లము. వి. కంపకొడుగు, అంప.
 క. అల్లమ్. కైకి శేవ.
 అల్పమునగ చూ. ఎల్ల.
 అల్పమునుకుడు చూ. ఎల్ల.
 అల్పమునుగ చూ. ఎల్ల.
 అల్లయల్లి చూ. ఎల్ల.
 అల్లరటి చూ. ఎల్ల.
 అల్లరాజనాలు చూ. ఎల్ల.
 అల్లలోద్దుగు చూ. ఎల్ల.
 అల్లవన చూ. ఎల్ల.
 అల్లవాడొంబము చూ. ఎల్ల.
 అల్లవాలు చూ. ఎల్ల.
 అల్లవాలుడు¹ చూ. ఎల్ల.
 అల్లవాలుడు² చూ. ఎల్ల.
 అల్లవాలుడుకీగె చూ. ఎల్ల.
 అల్లపూటి చూ. ఎల్ల.
 అల్లవేగిన చూ. ఎల్ల.
 అల్లవేలుపు చూ. ఎల్ల.

అల్లనంజ చూ. ఎల్ల.
 అల్లనరుగుడు చూ. ఎల్ల.
 అల్లనీకాయ చూ. ఎల్ల.
 అల్లకులకోటకూర చూ. ఎల్ల.
 అల్లముదప్ప(జెట్టు) చూ. ఎల్ల.
 అల్లముదము చూ. ఎల్ల.
 అల్లచెరుకు చూ. చూ. పెట్టిచెరుకు. వి. నిరుపయోగమైన చెరుకు.
 అల్లంత చూ. ఎర్రంత. వి. ఒక రకం గడ్డి. టంగ. వేంక. అం.
 3.84. Cyperus rotundus.

క. ఎరువై. టంగ. గడ్డి, రక్షం;

పో.చూ. సం. కైవర్తియూనైక. టంగ.

అల¹ చూ. ఎడ². విజ. 1. అదినవం. దార. ఆది. 3.27;
 2. శేక. కోమలం. దార.విరా. 2.138; 3. స్వల్పం, కొద్ది.
 దార. శల్క. 1.136. క్రి.విజ. స్వల్పంగా, కొంచెంగా.
 తై.దా. 5.132, పరమ. 4.205.

క. ఎల్, ఎల్, ఎల్. కోమలం, యావనం, దొర్బలం.
 మితం, శేకరంగు మొ. ఎల్తు, ఎల్దు. శేక. చిన్న
 మొ.; కొడ. ఎల్. యావనం; ట. ఎల్తు, ఎల్. శేక.
 అవరిణతం, అపకృం. లత్తు; క. ఇల్లె, ఇల్- ఇల్- న్-
 చిన్న. శేక; ఇల్లెమై. యావనం. శేకవయసు; మ.
 ఎల్. శేరిక, కొంచం; పో.చూ. ఎలియనన్, ఎలియ
 నల్, ఎలియతు. దుర్బలం; కో. ఎల్. యావనకాలం;
 తా. ఎల్. శేక, ఎల్క. యావనం; గోం. లయెర్,
 లెయెర్, లెయా. చిన్న; కుణ. లాల. యావనవతి,
 లాలెం. యువకుడు; పర్తి. ఇల్. (బ.వ. ఇల్లెవల్)
 యువతి, దారిక; ఇల్లెద్. (బ.వ. ఇల్లెనకుల్)
 యువకుడు, బాలుడు; కొలా. లెంగ.న. దూడ; పో.చూ.
 లెంగ. దూడ, శేక. పసి, పాప; గడ. ఇల్. పెండ్లి
 కూడు; ఇల్లెడ్. కన్య.

<మూ.ద్రా. *ఎల్-.

అలగోలచూపు వి. తొలిచూపు. అలగోలు వి. 1. పెద్ద
 కొడ. కాశీ. 2.51; 2. ప్రదమ యుద్ధం, తొలి పోరు.
 వరాహ. 6.114, రాజగో. 3.25; 3. ద్వనితో కూడిన
 (అకుల) తొలికదలిక. ఆము. 4.130; 4. మంద, సేన,
 కల్పలం. వసు. 2.114, రంగా. 3.34; 5. ప్రదమ
 కృత్యం, మొదటిపని. సుద. 5.154; 6. కోలాహలం,
 కలకలం, నంకుల నమరం, కొమ్మి యుద్ధం. రాజవ. 2.44,
 కళాం. 5.19; విజ. 1. మొదటి. ఆము. 4.91, పారి.
 2.52; 2. ముందరి. రమురా 12 వ.; 3. సేనాముఖాన
 ఉన్న. ఉ. హరిశ్చ. 3.110. అలగోలుజల్లు వి. తొలికరి,
 తొలివాన. <అల¹+కోలు+చల్లు. అలదీగబోడి వి.
 యువతి. <అల¹+తీగబోడి. అలదోడు వి. ఉద్యాన
 వనం. కాశ. 1.21. పో.చూ. క. ఇల్- మర- క్- క్కా.
 పచ్చని పొలాల నడుమ పెంచిన తోట. <అల¹+కోట.
 అలనగపు చూ. అలనవ్వ. వి. చిరునవ్వ, శేకనవ్వ.
 అలనవ్వ చూ.చూ. అలనగపు. వి. చిరునవ్వ. అలవాగ్
 వి. సుందరి, యువతి. దార. విరా. 2.155, 335; క.
 ఇల్- నంకై. యువతి. అలనీరు చూ. ఎడనీరు, ఎగనీరు.

వి. లేతకొబ్బరి నీరు. ఆము. 6.17. క. ఎలనిర. లేత కొబ్బరినీరు. త. ఇలనిర. ఎలపార వి. చిగురు. కు.నం. 7.872. ఎలప్రాయము వి. లేతవయస్సు, యౌవనం. తార. ఆశ్వ. 3.76. త. ఇలమి- పిరాయమి. యౌవనం. ఎలమావి వి. సహకారం, తియ్యనూమిడి. ఆం.రా. 2.45. ఎల² య.చూ. ఎడ². వి. ఎలమ. దళా. 1.127. రమునా. 16 ప.

ఎలవారు వి. గ్రామ బండ్లోకు, నుంకరి. ఎల¹ వి. జయ నూచక ద్వని, ఓహె, ఓహెహెహె. క. ఆల, ఎల. ఉ. ఆల.

ఎలయిల వి. విజయనూచకద్వని, ఓహె, ఓహెహెహె. ఎల¹ వి. ఆకు. గజారణ్యక్షేత్ర మాహాత్మ్యము. క. ఎలె. ఆకు. తమలపాకు; కొడ. ఎలకంక. కు. ఎలె, ఎలె; త. ఇలె; మ. ఇల; కో. ఎలె; తా. ఎనె.

<క. ఎలె. ఎల¹ వి. సాక్షి. అచ్చరా. ఆయో. 2.70. ఎలక య.చూ. ఎలుక. ఎలుకమంచు వి. గోడమీది చూడు బండ. ఎలుకమారు య. ఎలక నూరు. వి. దూలం పైన బాగాన కట్టిన గోడ. ఎలకమారుపట్టి వి. చుట్టు గోడల మీద చూలాలపై యెత్తున వేసే పట్టి. ఎలకమారువానం య. ఎలకనూరువానం. వి. మూలబుడ్డి వానం వక్కన వేసే వానం. ఎలకజీడికూర వి. ఒక రకం కాకం. ఎలకకుగారి వి. ఉత్తర దిక్కునుంచి వీచే గారి. ఎలకవరపు వి. పెంజుల వక్కన వేసే బావంచి. కర్రల వరుపు. ఎలకమంచు వి. చూలాలికి ఆవారంగా గోడమీద అడ్డుగా వేసే రాయి. ఎలకమారు య.చూ. ఎలకచూరు వి. దూలంపై బాగానకట్టిన గోడ.

<ఎలక + చూరు. ఎలకమారువానం య.చూ. ఎలకచూరువానం. వి. మూలబుడ్డి వానం వక్కన వేసే వానం. ఎలకోడి చూ. ఇలకోడి. వి. ఈలపురుగు చిమ్మకు. ఎలగ వి. ఈలకూర. (Suaeda nartina) ఎలగమారుదిమ్మ వి. చెన్నగోడ చూరుమీది కప్ప లేవకుండా వేసిన నున్నపుపట్టి. ఎలగమారుబల్లి వి. చుట్టు గోడలమీద చూలాలపై యెత్తున వేసే పట్టి. ఎలగటివగ్గం వి. ఎడ్ల కాములకూ మేడికి కలిపి కట్టి ఎడ్లను మలపటానికి ఉపయోగించే బాదు. ఎలగడ య.చూ. వెలిగడ. వి. మెట్టనేల, వర్షారారంకో పండే నేల. ఎలగోలమాపు చూ. ఎల¹. ఎలగోలు చూ. ఎల¹.

ఎలగోలుజల్లు చూ. ఎల¹. ఎలలివంతు వి. రేగివంతు (Zizyphus jujuba). క. ఎర, ఎలచి, ఎల్చి, ఎలచి, ఇలిచి, ఎగచి. త. ఇరత్తి, ఇరతి, ఇరనై, ఇలనై, ఇలనై. <క. ఎలచి + తె. వంతు. ఎలదాయరక్కమేడు వి. చిరుద విశేషం. శక్రువుల పారితి రాక్షసుడని భావం. దళా. 986. ఎలదాయనింహేడు వి. చిరుద విశేషం, శక్రువుల పారితి సింహమని భావం. ద.హిం.రా. 4.678, 668, 692. ఎలదివర్ణ వి. ఒక రకం వర్ణ. ఎలదీగబోడి చూ. ఎల¹. ఎలదోడి చూ. ఎల¹. ఎలవగవు చూ. ఎల¹. ఎలనవ్వ చూ. ఎల¹. ఎలవాగ చూ. ఎల¹. ఎలవీరు చూ. ఎల¹. ఎలవల య.చూ. వెలువల. వి. 1. జయకు; 2. కుడివక్క, వలవల. ఎలపార చూ. ఎల¹. ఎలప్రాయము చూ. ఎల¹. ఎలమావి చూ. ఎల¹. ఎలమి వి. 1. అనుగ్రహం, దయ. తార.విరా. 1.12; 2. ప్రేమ, అనురాగం. తార.విరా. 2.86; 3. కెంపు, అతి శయం, వృద్ధి. తార.విరా. 3.67, కాంతి. 4.428; 4. కైర్యం. తార.విరా. 4.175; 5. నంతోషం. తార.విరా. 5.846; 6. ఉత్సాహం. తార.ప్రదో. 4.181; 7. విశా నం. తార.ప్రదో. 5.42, హర. 3.6; 8. వివేకం. తెలివి. దళా. 1.188. పో.చూ. క. ఎలమి, ఎలవె. యౌవనం, లేతవయస్సు; పో.చూ. త. ఇలమై, కోమలక. ఎలమికాదు వి. ఎలమి కలవాడు, నంతోషి, వికాళ వంతుడు, ఉద్వేగవంతుడు. ఎలమికాదు చూ. ఎలమి. ఎలము చూ. ఎలయ. ఆ.క్రి. 1. ప్రకాశితమగు, చూపట్టు. కు.నం. 6.787; 2. వికాసము నొందు. కు.నం. 7.838. పో.చూ. క. ఎలయ్య. ఉత్సాహపలుకు, ఉత్తేజింపజేయు; త. ఇలగు, చిగురించు, లేగొమ్మవేయు; మ. ఇలకుక. ప్రకాశించు, మెరయు. ఎలంబరము వి. వికారం. ఎలయించు చూ. ఎలయ. ఎలయించుకొను చూ. ఎలయ. ఎలయ్య ఆ.క్రి. 1. తోనగు, వశమగు. కు.నం. 6.674, తార. ఆర. 5.81; 2. వ్యాపించు. నిర్వరా. 7.60, ఆము. 5.130; 3. చేరు. తార.నీపర్. 1.104; 4. ఉండు. తార.అను. 5.150, అచ్చరా. 1.25; 5. ఉన్నుటమగు, ప్రవణమగు. తార.కాంతి. 5.395, అను. 5.66; 6. ప్రవేశించు; తార.కాంతి. 5.496, పాండు. 3.80; 7. కలుగు, వట్టు. రామవ. 3.54, అచ్చరా. 6.152.

క. ఎల్. కలుగు, తగు, అనుకూలముగు ; కు. ఎల్. న. వట్టుకొను, తీసుకొను, బిడ్డనెగరవేయు ; ర. ఎల్. కలుగు, ప్రాప్తియ, తగు, పొందు, అడుగు ; మ. ఎల్. అవకాశం, బాధ్యత, ఎలుక. తగు, నరివడు ; కోట. ఎల్ - వట్టుకొను ; తాడ. ఎల్ - (ఎల్ -) పొందు, తీసుకొను ; పర్తి. ఎల్ - (ఎల్ -) పొందు ; గోం. ఎలానా. తీసుకొను, కుడ. ఎల్ బా (ఎల్ -) చేయి ముందుకు చాచు, ఒప్పుకొను, నమ్మకం. వి. నమ్మకం, అనుజ్ఞ ; కువి. ఎల్. అంగీకరించు.

< మూ. ద. ప్రా. *ఎల్ -.

ఎలయంచు న.క్రి. 1. తీసుకొనిపోవు. దాగ. 10 చూ. 1475 ; 2. చరికొల్పు. పారి. 1.106. ఎలయంచుకొను న.క్రి. తీసుకొనిపోవు. విష్ణు పు. 8.19.

ఎలరారు చూ. ఎలరు.

ఎలరు వి. 1. అతిశయం ; 2. వివాసం. పో.చూ. క. ఎలరు. ఉత్సాహపరుచు, ఉత్తీరింపజేయు. పో.చూ. క. అలర్. చిగురించు ; అలిర్. మొలకెత్తు.

ఎలరారు అ.క్రి. 1. ప్రకాశించు, ఒప్పు. కు.నం. 9.245 ; 2. అతిశయించు, అతిశయము. దార.భీష్మ. 1.232 ; 3. వికసించు. హరి.ఉ. 4.250 ; 4. మొగ్గదొడుగు. దాగ. 8.261 ; 5. నంతోపించు.

ఎలరుచు రూ.చూ. ఎలరు.

ఎలరువు రూ.చూ. ఎలరు.

ఎలరు చూ. ఎలరు. రూ. ఎలరు. అ.క్రి. 1. నంతోపించు. దార.ఉద్వో. 4.153, అశ్రమ. 2.32 ; 2. అతిశయించు. హరి.ఉ. 8.112 ; 3. ఒప్పు, ప్రకాశించు. విష్ణుపు. 6.293, నరన. 8.155.

క. ఎలరు. ఉత్సాహపరుచు, ఉత్తీరింపజేయు.

ఎలరు రూ. ఎలరు. వి. అతిశయం. దార.గారి. 6.574. ఎలవడం రూ.చూ. వెలవడం. వి. మెట్టవడ్డలో ఒక రకం. ఎలవరపోవు చూ. వెలవెలబోవు. అ.క్రి. 1. వరిపెన్ను గింజ వట్టకుండా పోవు, చాలువడు ; 2. తెల్లబోవు, వివర్ణముగు. ఎలవాడు చూ. ఎల్.

ఎలనము వి. ఉత్సాహం, ప్రేమ, అనురాగం. దార.సాప్తి. 1.281.

క. ఎల్.ను, కోడు, వాంచించు, నంతోపించు.

ఎలిక' రూ.చూ. ఎలుక.

ఎలికపాములు వి. రూ. ఎలికపాములు. పేగులలో వట్టే పాములలాంటి పురుగులు. ఎలికపాపాణము వి. ఎలుకపముక. ఎలికలకుండ వి. ఎలుకలను పట్టటానికి పంటపొలంలో గుంట తీసి పెట్టిన వేదస్థిళ్ళ కుండ.

ఎలిక' చూ. ఎలిక. వి. ఒక కులం.

ఎలికలెలి వి. చెమ్మ నేలల్లోను, నల్లరేగడి నేలల్లోను మొలిచి పసుపు పచ్చటి పూలు పూసే పాకుడు కలుపుమొక్క (Spomaea reniformis).

ఎలికజెముడు రూ. ఎలికజేడు. వి. చెమ్మనేలల్లో, నల్లరేగడి నేలల్లోను మొలిచి పసుపు పచ్చటి పూలు పూసే కలుపు మొక్క (Ipomaea reniformis).

ఎలికజేడు రూ.చూ. ఎలికజేముడు.

ఎలికంకాపు వి. చేలల్లో రాళ్లపక్కన మొలిచే మొక్క. కాక విశేషం.

ఎలికపాములు చూ. ఎలిక'.

ఎలికపాపాణము చూ. ఎలిక'.

ఎలికబీర వి. బీరకాతికి చెందిన ఒకరకం కలుపు మొక్క (Hemicyclia species).

ఎలికలకుండ చూ. ఎలిక'.

ఎలిక రూ.చూ. ఎలుక. వి. చూచికం.

ఎలికబోను రూ.చూ. ఎలుకబోను. వి. ఎలికలను వట్టే సారనం. ఎలికవల వి. ఎలికలను వట్టే వల.

ఎలికబోను చూ. ఎలిక.

ఎలికవల రూ. ఎలిక.

ఎలిగట్టుదుక్కి రూ.చూ. ఎలిగడదుక్కి. వి. దున్నిన మెట్ట పొలం.

ఎలిగట్టువాగలి రూ.చూ. ఎలిగడవాగలి. వి. మెట్టవాగలి, మెట్ట దుక్కికి ఉపయోగించే వాగలి.

ఎలిగడ రూ.చూ. వెలిగడ. వి. మెట్టనేల.

ఎలిగడగుంటక వి. బీడి గుంటక, పైరు వెయ్యకముందు మెట్టలో గడ్డి మొ. పోవటానికి తోరే గుంటక. ఎలిగడదుక్కి రూ. ఎలిగట్టుదుక్కి. వి. దున్నిన మెట్టపొలం. ఎలిగడవాగలి రూ. ఎలిగట్టువాగలి. వి. మెట్ట దుక్కికి ఉపయోగించే వాగలి.

ఎలిగడగుంటక చూ. ఎలిగడ.

ఎలిగడదుక్కి చూ. ఎలిగడ.

ఎలిగడవాగలి చూ. ఎలిగడ.

ఎలిగాడి రూ.చూ. వెలిగడ. వి. మెట్ట పొలం.

ఎలిగించు చూ. ఎలుగు'.

ఎలికెలక వి. మెట్టపొలం.

< వెలి + వెలక.

ఎలిదినాగలి చూ. వెలి. వి. మెట్ట దుక్కికి ఉపయోగించే వాగలి.

ఎలిదుక్కి రూ.చూ. వెలిదుక్కి. వి. దున్నిన మెట్టపొలం.

ఎలిదుక్కివాగలి వి. మెట్ట దుక్కికి ఉపయోగించే వాగలి.

ఎలిదుక్కిమడక వి. వెలిదుక్కికి ఉపయోగించే వాగలి.

ఎలిదుక్కివాగలి చూ. ఎలిదుక్కి.

ఎలిదుక్కిమడక చూ. ఎలిదుక్కి.

ఎలినాగలి రూ.చూ. వెలినాగలి. వి. మెట్టదుక్కికి ఉపయోగించే వాగలి.

ఎలినైరు చూ. వెలి. వి. మెట్టపైరు.

ఎలిపొలం రూ.చూ. వెలిపొలము. వి. మెట్టపొలం.

ఎలిమడవాగలి వి. మెట్ట దుక్కికి ఉపయోగించే వాగలి.

ఎలిమి పో.చూ. వెలిమిడి. వి. ఆకుమీద గుళ్లు కట్టుకుని చిగుళ్లు తినే పురుగువల్ల వరికి వచ్చే తెగులు. (ఆకుమీద తెల్లటి మచ్చలేర్పడుతాయి).

ఎలివిరి వి. ఒంటిపేట తాడు.

ఎలిక' రూ.చూ. వెలిక. వి. పెద్ద ఆకు.

ఎలిసిపోవు చూ. వెలియు. అ.క్రి. 1. వాన కురవటం నిలిచి

పోవు; 2. ఓడిపోవు; 3. కొత్తకుండలో పోసిన నీరు దాని నూళ్లు రంధ్రాలగుండా వెలుపలకు స్రవించు; 4. రంగు విడుచు, దాయబోవు; 5. శరీరము నడలిపోవు.

ఎరిసె రూ.చూ. వెలిసె. వి. గోడకూ ఇంటికప్పుకూ నడుచు ఉండే తెరపదోలు.

ఎలుక రూ. ఇరికి, ఎలక, ఎలిక, ఎరికె, ఎల్క. వి. మూషికం. భార.ఆది. 8.307.

క. ఇలి, ఎలి. మూషికం; కొడ. తు. త. మ. ఎలి. కొ. ఎయిజ్. ఎలక; కా. ఇనెయి. ఎలక; గోం. ఎల్లి. బ.వ. ఎల్క; కొండ. ఎల్క; కుణ. ఒడి. ఎలక. బ.వ. ఒడిక; కువి. ఒడ్డి, ఒర్లి. ఎలక; పర్తి. ఎల్. బవ. ఎల్కుల్. ఎలక; కొలా. నా. ఎల్క. ఎలక. పో.చూ. గద. సిరె. బ.వ. సిరెల్. ఎలక; ఒల్లా. సిరెల్. ఎలక. క్రా. హల్. ఎలక.

ఎరి+కర్ అనుచిత విభాగంవల్ల తెలుగులో ఎలుక శబ్దం ఏర్పడింది.

<మూ.ద్రా. *ఎర్-.

ఎలుకచెవి వి. 1. ఎలుక జీడి, ఒకరకం చెట్టు; 2. చిత్తా నక్షత్రం. క. ఎలికివి. ఎలుక చెవి, చిన్న ఆకులుగల మొక్క; తు. ఎరికెలి. ఒక ఓషధి; త. ఎలి-చ-చెవి. ఒక రకం మొక్క, నేలపై పాకు ఒక రీతి. ఎలుకచెవివల్లిక వి. ఒక రకం చెట్టు. ఎలుకజీడి వి. ఒక రకం చెట్టు. ఎలుకజీడివల్లిక వి. ఒకరకం చెట్టు. ఎలుకబోను రూ. ఎరికెబోను వి. ఎలుకను పట్టే సాదనం. ఎలుకమొక్క వి. ఒకరకం చెట్టు. ఎలుకరొతు వి. ఎలుకనెక్కెవాడు. వినాయ కుడు. పో.చూ. క. ఇలిదేవర. ఎలుక తేరుగా గలవాడు, వినాయకుడు.

ఎలుకచెవి చూ. ఎలుక.

ఎలుకచెవివల్లిక చూ. ఎలుక.

ఎలుకజీడి చూ. ఎలుక.

ఎలుకజీడివల్లిక చూ. ఎలుక.

ఎలుకబోను చూ. ఎలుక.

ఎలుకమొక్క చూ. ఎలుక.

ఎలుకరొతు చూ. ఎలుక.

ఎలుగు! రూ.చూ. అలుగు, వి. నాగలి, గొర్రు, గుంటక మొ. వాటి కర్ర.

ఎలుగు! రూ.చూ. వెలుగు. వి. 1. ఇండియన్ కట్టే దడి;

2. నాగలికాడిని దూరంగా నొక చివరికి జరిపే కట్టటం.

ఎలుగుతెగులు వి. ఒకరకం వరి తెగులు. (చిగుళ్లు తెల్లబడతాయి).

ఎలుగిచ్చు చూ. ఎలుగు!

ఎలుగించు చూ. ఎలుగు!

ఎలుగిడు చూ. ఎలుగు!

ఎలుగు! రూ. ఎలుపు, ఎల్లు. వి. 1. కంఠస్వరం. భార. క్రో. 4.183, విక్ర. 4.27; 2. పిలుపు. కో. 5.66; 3. ద్వని, మోక.

పో.చూ. క. ఎలర్, క్వాన, గాలి మొ. పో.చూ. త. ఇలిర్. మొలచు, నిటారుగా నిలచు మొ. గొ. లెంగ. కంఠస్వరం; పర్తి. ఇలుంగ. కంఠస్వరం.

<మూ.ద్రా. *ఇర్-.

ఎలిగించు రూ. ఎలుగించు. అ.క్రి. కూయ. కు.నం.

9.806. ఎలుగిచ్చు న.క్రి. 1. పిలచు. భార. 2.205;

2. పలుకు, మాట్లాడు, బదులు పలుకు. వసు. 2.17.

ఎలుగించు రూ. ఎలిగించు. అ.క్రి. కూయ. భార. ఆను.

1.181. ఎలుగిడు అ.క్రి. మొరుగు. రామ. 2.21. ఎలుగు

చేయు అ.క్రి. ద్వనిచేయు, కూయ. సింద్యా. 1.213.

ఎలుగులిచ్చు న.క్రి. పిలుచు. భార. ఆది. 6.290; అ.క్రి.

1. ద్వనిచేయు, మోగు. ఆము. 4.35; 2. పలుకు,

మాట్లాడు, బదులు పలుకు. ఎలుగుమాపు 1. అ.క్రి. గట్టిగా

అరచు, పెద్దకేకచేయు; 2. పలుకు, మాట్లాడు. భార.

ఆను. 1.75, బిష్క. 2.28. <ఎలుగు+చూపు. ఎలుగెత్తు

రూ. ఎల్లెత్తు. అ.క్రి. గొంతెత్తు. భార. బిష్క. 3.185,

దగా. 2.201.

ఎలుగు! రూ. ఎలుపు, ఎల్లు. వి. భల్లూకం. హరి. ఉ. 10.21.

త. ఎల్లు. భల్లూకం. ఎలు, ఉలియమ్; గోం. ఎడ్డెల్లల్; కొండ. ఒల్లు, ఒడ్డు. కుణ. ఒలి, ఒడి; బవ. ఒలింగ; కువి. జోడి; పర్తి. ఇలి; బవ. ఇలిల్. భల్లూకం; మూలరూపం. ఎల్-; గద. ఇలిజ్; ఒల్లా. ఇలిజ్; మూర్త్. ఎజ్.

ఎలుగుగొడ్డు రూ. ఎలుగొడ్డు, ఎల్లుగొడ్డు, వెలుగుగొడ్డు, ఎలుగొడ్డు. వి. భల్లూకం. ఎలుగుబంటి రూ.చూ. ఎలుగు మంటి. వి. భల్లూకం. ఎలుగుమంటి రూ. ఎలుగుబంటి.

ఎలుగొడ్డు రూ.చూ. ఎలుగుగొడ్డు.

ఎలుగుగొడ్డు చూ. ఎలుగు.

ఎలుగుచేయు చూ. ఎలుగు.

ఎలుగుబంటి చూ. ఎలుగు.

ఎలుగుమంటి చూ. ఎలుగు.

ఎలుగులిచ్చు చూ. ఎలుగు.

ఎలుగుమాపు చూ. ఎలుగు.

ఎలుగెత్తు చూ. ఎలుగు.

ఎలుగొడ్డు చూ. ఎలుగు.

ఎలుపు రూ.చూ. ఎంచు. న.క్రి. ఆలోచించు, తెక్కించు.

అం.భా. 3.126.

ఎలుపు రూ.చూ. వెలుపు. వి. వెడల్పు.

ఎలుము! రూ.చూ. వెలుపు. వి. వెడల్పు.

ఎలుము! రూ.చూ. ఎనుము. వి. గే. 3.

ఎలుపు! రూ.చూ. ఎలుగు!

ఎలుపు! రూ.చూ. ఎలుగు. వి. భల్లూకం. భార. ఆర. 7.89.

ఎలుపు! రూ.చూ. అలుగు. వి. 1. నాగలి, గొర్రు, గుంటక

మొ. వాటి కర్ర; 2. పలుగు నేలలో లోతుగా దిగటం;

3. దున్నేటప్పుడు, నేల లోతుగా తెగటం.

ఎలుపుపీట రూ. ఎల్లుపీట. వి. ఎలుపు నలుపులకు

ఏడికోల, కాడి కలిపేకోల వారిపె దూర్చిన చిన్న కొయ్య

గొట్టం. ఎలుపుపేరు రూ. ఎల్లుపేరు. వి. ఏడికోలను వజరలో

దూర్చేకోల కిందిపైపు కొట్టే పేరు.

ఎలుపుపీట చూ. ఎలుపు.

ఎలుపుపేడు చూ. ఎలుపు.
ఎలుపు చూ.చూ. వెలిసె. వి. గొడ్లపాకలోని అటక.
ఎలోమ వి. ఒక రకం గడ్డి (Diospyros embryopterics).
ఎల్కి చూ.చూ. ఎలుక. వి. మూషికం.
ఎల్ల¹ చూ.చూ. ఎలుగు¹.

ఎల్లెత్తు చూ.చూ. ఎలుగెత్తు. అ.క్రి. గొంఠెత్తు, పెద్ద
గొంతుతో మాటాడు. వసు. 4.52.
ఎల్ల² చూ.చూ. ఎలుగు². వి. భల్లూకం. దు.నం. 12.892,
విక్ర. 3.89.

ఎల్లెగొడ్డు చూ.చూ. ఎలుగుగొడ్డు. వి. భల్లూకం.
సారంగ. చ. 1.78.

ఎల్ల³ చూ.చూ. అలుగు³.
ఎల్లెగొడ్డు చూ. ఎల్ల³.
ఎల్లెపీట చూ.చూ. ఎలుపుపీట.
ఎల్లెపేడు చూ.చూ. ఎలుపుపేడు.

ఎల్లెత్తు చూ. ఎల్ల¹.
ఎల్లి వి. పొడుగాటి పీట.

ఎల్లి వి. ఒక రకం పెడురు (Dendrocalamus hamil-
tari), 60-70 అ. ఎత్తురక పెడురుకుంది; కొన్ని
రకాలకు కడుపుల దగ్గర ముక్కుంటాయి.

ఎల్లి² వి. సీమ, పొలిమేర, హద్దు. శృం.వై. 1.31, ఆం.దా.
2.24.

క. ఎల్లె. హద్దు, సరిహద్దు; క. ఎల్లె, ఎల్లె.
సరిహద్దు; మ. ఎల్లె. హద్దు.
<మూ.ద.ద్రా. *ఎల్-.

ఎల్లందు(న్) అవ్య. సరిహద్దు లోపల; ఎల్లమ్మ వి. ఊరి
పొలిమేరలో ఉండే ఒక గ్రామ దేవత, ద్రావిడ దేవత.
దు. ఎల్లమ్మ. ఒక గ్రామ దేవత; క. ఎల్లమ్మలో. ఒక
గ్రామ దేవత (అపాయంలో ఉన్న బెన్నవాళ్ళు, విషసర్ప
దప్పటా ఆరాధించే దేవత). ఎల్లెఱాయి చూ. అల్లెరాయి.
వి. సరిహద్దు రాయి. పో.చూ. క. ఎల్లెకల్లు. సరిహద్దు
రాయి, క. ఎల్లె-క-కల్; ఎల్లెలువెట్టు అ.క్రి. హద్దు
తెర్వరచు. దశకు. 2.71. <ఎల్ల¹+లు+వెట్టు.
ఎల్లా(పి) వి. 1. కొంగ, మోసగాడు, పొలిమేరవద్ద కాచి
చోరుకొనేవాడు; 2. కలాది; 3. పనికిమాలినవాడు;
4. కూరి జనం. ఎల్లాపికత్తియ్ చూ. ఎల్లాపికత్తె. వి.
కొంగతనం చేసే స్త్రీ, ఎల్లాపికత్తె చూ.చూ. ఎల్లాపికత్తియ్.
ఎల్లాపికనము వి. కపటం, వంచన, మోసం. ఎల్లాపులు వి.
తెలంగాలలో ఒక తెగవాడు.

ఎల్లి³ అవ్య. నర్మ శబ్దార్థం. దార. ఆది. 6.28, పిష్క.
2.282, అను. 2.283.

క. ఎల్లె. అన్నీ. ప్రతి వస్తువు, మొత్తం; కొడ. ఎల్లె.
మొత్తం; క. ఎల్లామీ. మొత్తం, అన్నీ, అందరు; కోట.
ఎల్, ఎల్కె. మొత్తం; మ. ఎల్లామీ. అన్నీ, మొత్తం;
కోటా. ఇత్తర, ఎల్. రెండు.

ఎల్లకమ్మరి వి. దేవకాశిల్పి, విశ్వకర్మ. ద్వి. పరమ.
వి. 27 వ. 6 పం. ఎల్లిది నర్మ. సమస్తం. దార. అను.
4.241, హరి. ఉ. 7.158. ఎల్లవాడు క్రి.వి. ఎల్లప్పుడు.

హరి. ఉ. 3.5. ఎల్లందు(న్) చూ.చూ. ఎల్లందు(న్).
క్రి.వి. నర్మక, అంతట, అన్నిచోట్ల. కం.దా. 101 వ.
27 పం. ఎల్లపుడు చూ.చూ. ఎల్లప్పుడు. ఎల్లపు చూ.చూ.
ఎల్లప్పుడు. ఎల్లప్పుడు చూ. ఎల్లపుడు, ఎల్లపు. క్రి. వి.
నర్మకాలం. ఉ.దా. 1.60. ఎల్లప్రాప్తు క్రి. వి. ఎల్లప్పుడు.
సీరారా. 1.97. ఎల్లబోటి వి. అందరివంటి, సామాన్య
మైన. హరి. పా. 5.148. ఎల్లందు(న్) చూ. ఎల్లందు(న్).
క్రి.వి. ప్రతి చోట, అంతట. దార. అశ్వ. 2.215.
ఎల్లయెడల(న్) క్రి. వి. అన్నిచోట్ల. ఎల్లరు చూ.చూ.
ఎల్లవాడు. వి. అందరు. రామా. 2.106, 107. ఎల్లవాడు
వి. ప్రతివాడు. దార. ఆది. 6.306, సా.ప్రి. 1.45. ఎల్ల
వాడు చూ. ఎల్లరు, ఎల్లారు. వి. అందరు. ఎల్లెంటి వి.
అన్నివిధాల. ఎల్లారు చూ.చూ. ఎల్లవాడు. వి. అందరు.
కవరీలా. 1.125. <క. ఎల్లారు. ఎల్లెడ(న్) క్రి.వి. 1.
ప్రతి విషయంలో, అన్ని విషయాల్లో. విప్ర. 5.40; 2.
అంతటా, ప్రతి చోట. సీహ. 1.30, దశా. 1.281. క.
ఎల్లెడ. అన్ని చోట్ల. <ఎల్ల²+ఎడ(న్).

ఎల్లి⁴ చూ.చూ. ఎల్లి. వి. (ఇంటికి వేసిన) సున్నం. వి.
తెల్లని.

ఎల్లికొట్టించు అ.క్రి. (ఇంటికి) సున్నం కొట్టించు. ఎల్లిగిసె
వి. తెల్ల అగిసె. <ఎల్లి³+అగిసె. ఎల్లిలుక చూ.చూ.
తెల్లెలుక. వి. తెల్లని యెలుక, రాజమూషికం. <ఎల్లి³+
ఎలుక. ఎల్లిల్క చూ.చూ. తెల్లెలుక. వి. రాజమూషికం
(వ్య. తెల్లటి ఎలుక) <ఎల్లి³+ఎల్క.

ఎల్లి⁵ వి. ఎన్ను. కంటి.
ఎల్లి⁶ వి. కూర కొనటానికి చేసే పిడికెడు బియ్యం.

ఎల్లికమ్మరి చూ. ఎల్లి⁵.
ఎల్లికూర వి. ఒక రకం కాకం.

ఎల్లికొట్టించు చూ. ఎల్లి⁵.
ఎల్లిక్కును వి. ఎన్నికలు.

ఇం. ఎల్లెక్షన్. ఒకరినిగాని కొందరినిగాని, ఓట్లు వేసి
అధికార పదవులకు ఎన్నుకోటం; ఒక ప్రత్యేకాంశం మీద
ప్రజావిప్రాయం సేకరించటం, ఎన్నుకోటం.

<ఇం. Election.

ఎల్లిగిసె చూ. ఎల్లి³.
ఎల్లిగొయ్య అ.క్రి. ఇటుకకోయు.

ఎల్లింకి పో.చూ. ఉల్లింకి. వి. ఒక రకం పిట్ట. పార్వ. 6.77.
ఎల్లింకిగారి వి. వానకు ముందు వీచే దుమ్ముగారి.

ఎల్లిడి చూ.చూ. అల్లిడి. వి. 1. తెరదావ అల్లిడి కన్ను;
2. జనపనార రాడు.

ఎల్లిది చూ. ఎల్లి³.
ఎల్లిదోడు అ.క్రి. నూతులలో పూడికలీయు.

ఎల్లిదోవె వి. మోట బొక్కెన నీళ్లు కుమ్మరించే చోటు, పోడు
చోనె.

ఎల్లివాడు చూ. ఎల్లి³.
ఎల్లిందు(న్) చూ. ఎల్లి¹, ఎల్లి².

ఎల్లపుడు చూ. ఎల్లి³.
ఎల్లపు చూ. ఎల్లి³.

ఎల్లవృదు చూ. ఎల్ల².
 ఎల్లప్రాద్దు చూ. ఎల్ల².
 ఎల్లబదు ల.గి. వెలికి వచ్చు. అయిదు కచ్చు.
 ఎల్లదార వి. మొత్తం, పూర్తి.
 ఎల్లబోటి చూ. ఎల్ల².
 ఎల్లమ్మ చూ. ఎల్ల¹.
 ఎల్లయందు(న్) చూ. ఎల్ల².
 ఎల్లయిడల(న్) చూ. ఎల్ల².
 ఎల్లరు చూ. ఎల్ల².
 ఎల్లతాయి చూ. ఎల్ల¹.
 ఎల్లలువెట్టు చూ. ఎల్ల¹.
 ఎల్లవ! వి. కట్టుబడిలో పొడుచుకొని వచ్చిన రాతిముక్క.
 కొపిర.
 ఎల్లవో వి. దూలాల చివర మేకు దిగింపు చేసిన వానం.
 ఎల్లవకడ్డి వి. 1. పెనుగల్గ నుంచి దూలాల చివర్ల మీదికి
 పరిచిన కడ్డి; 2. కూసాల మీది అడ్డవట్టె.
 ఎల్లవమెట్టు వి. ఇంటికి వెలుపల గోడకు అతికి కట్టిన మెట్టు.
 ఎల్లవాడు చూ. ఎల్ల².
 ఎల్లవారు చూ. ఎల్ల².
 ఎల్లవారు వి. ఎటవారు, ఎక్కువవారు.
 ఎల్లవెంట చూ. ఎల్ల².
 ఎల్లాటి చూ. ఎల్ల¹.
 ఎల్లాదికత్తియ చూ. ఎల్ల¹.
 ఎల్లాదికత్తె చూ. ఎల్ల¹.
 ఎల్లాదికనము చూ. ఎల్ల¹.
 ఎల్లాపులు చూ. ఎల్ల¹.
 ఎల్లాయి వి. 1. చాకలి ఉరికిన గుడ్డలకు ఆవిరిపెట్టకొనికై
 కట్టిన పొయ్యి; 2. చాకలి ఆవిరిచానకు చుట్టిన గుడ్డలు;
 3. ఉబ్బు.
 ఎల్లారు చూ. ఎల్ల².
 ఎల్ల! వి. గొడుగు. దార.శల్య. 1.133, కాంతి. 4.889.
 పో.చూ. క. ఎల్లి. నూర్చుడు.
 బహుళ: <క. ఎల్లి. నూర్చుడు. నూర్చుడినుంచి
 రక్షణ, అచ్చాదనం.
 ఎల్లి² వి. 1. రేపు, దార.ఆర. 2.168, విరా. 5.301, నిర్వ. 1.44, ఉ.హ. 8.22; 2. భవిష్యత్తు, మరదానంతరం.
 వండిచ. వహ. 120 వ.
 కు. ఎల్లి. రేపు; ఎల్లింజి. ఎల్లిండి; పో.చూ. క. ఎల్లి. 24 గంటలు గల రోజు.
 పో.చూ. నం. హేలి. నూర్చుడు.
 ఎల్లిండి వి. రేపటి కర్వాక రోజు, రేపుకాక అమర్చాడు.
 దార.ఆర. 2.168. కు. ఎల్లింజి. ఎల్లిండి.
 ఎల్లికము రూ.చూ. విరిదము.
 ఎల్లిదము రూ.చూ. విరిదము. వి. 1. తేలికఅయినది, అనమర్త
 మైనది. కు.నం. 4.421, మను. 2.41. దళకు. 8.93;
 2. అనారవళం. దార.విరా. 5.317; వి. 1. అనారవం.
 అవమానం. ఉ.హరి. 5.197, సారంగ.చ. 3.87, ఆం. దా. 1.134; 2. కొత్త, వింత, తిరస్కారం.

క. విలిద. తిరస్కారం. అవమానం. తిట్టు, నింద, అగౌరవం; పో.చూ. రు. ఎల్లి. ఎల్ల. చిన్న, తేక; ఎల్లిబుద్ధి. తేలికబుద్ధి; క. విలితం. అవమానం, వేళాకోళం. <వికలమైన>నం. హేలన; ఎల్లిల్. నింద, అవమానం; ఎల్లి. ఉపేక్షించు, అగౌరవించు, అవమానించు.
 బహుళ: <నం. హేర్ (హేర్).
 ఎల్లిరుడు చూ. ఎల్లిదము. వి. అల్పుడు, అనమర్తడు. కు.నం 4.418, నిర్వ.రా. 8.7.
 క. ఎలియన్. అల్పుడు.
 ఎల్లిపాయ వి. వెల్లుర్లి, తెల్లపాయ.
 <వెల్లి+పాయ.
 ఎల్లిపాయలగడ్డి వి. ఒకరకం కలువమొక్క.
 ఎల్లిపాయలగడ్డి చూ. ఎల్లిపాయ.
 ఎల్లిబొమ్మిడి వి. తేళిమీదవట్టే మల్లెతెగులు.
 <వెల్లి (తెలుపు)+బొమ్మిడి.
 ఎల్లిండి చూ. ఎల్లి².
 ఎల్లిడ! (న్) చూ. ఎల్లి².
 ఎల్లిడో పో.చూ. ఉల్లట. వి. మేలుకట్టు, విశాసం, నారగుర్త
 చిక్కం మొ. వేలాడగట్టిన ఉయ్యెల.
 ఎల్లియక చూ. ఎల్లి².
 ఎల్లిల్క చూ. ఎల్లి².
 ఎల్లిపాటు వి. గుమ్మాకింది బల్లకుఉన్న నిలువచెక్కల పేర్లు.
 ఎళవాగర వి. ఒంటిమీద గడ్డలు లేవటం.
 ఎళనీరు రూ.చూ. ఎలనీరు. వి. రేక కొబ్బరినీరు. ఆం.దా. 2.78.
 ఎళవు రూ. ఎళవు. వి. 1. చనిపోయినవారికై దుఃఖించటం; 2. హాని, నష్టం.
 పో.చూ. క. ఎలల్. అలనటించెడు; ఎలవు. రోగము వల్ల కలిగిన ఈడ్పు, తిమ్మిరిరోగం; క. ఎలల్. దుఃఖం; ఇలవు. నష్టం, హాని, చావు, కష్టం.
 <క. ఇలవు.
 ఎళవు రూ.చూ. వెలుపు. వి. వెడల్పు.
 ఎళవరి వి. విరిక, ప్రభువు. ద.హం.రా. 10.610.
 ఎళవు రూ.చూ. ఎళవు. వి. చావు, నష్టం.
 ఎళము వి. 'వలము'కు ఎదురెల్లి బరువు. ఆం.దా. 2.269.
 ఎళిళాయ రూ.చూ. అళిళాయ. వి. దబ్బవండు.
 క. ఈళె, ఇళె. ఒకరకం నారింజకాయ; హిరళె. దబ్బకాయ.
 <క. ఇళె (+కాయ).
 ఎళ్ల రూ.చూ. ఎల్లు. వి. బవ. ఎద్దులు. హరి.హ. 6.21.
 ఎవ వి. హెచ్చరిక, ఏవాగ్రక.
 ఎవకలి వి. వేకువ.
 ఎవడు రూ. ఎవ్వాడు. నిర్వ. 1. ఎవడు? కిమర్తకం. నీలా. 2.43; 2. యశోకర్తార్థకం; ఎవబోవాడు.
 ఎవండ్ల రూ. ఎవ్వండ్లు, ఎవ్వాండ్లు. చూ. ఎవరు. నిర్వ. ఎవరు?
 ఎవక రూ. ఎవరి, ఎవకుక, ఎవతె, ఎవ్వక, ఎవ్వరి, ఎవ్వతె;

సర్వ. ఏత్తి ?

క. యావళు. ఏత్తి ?; క. ఎవల్, యావల్.
ఏత్తి ?; కా. ఎవల్. ఏత్తి ?; కు. ఎవల్. ఏత్తి ?;
కొలా. ఎవల్. ఎవరె ?; కురు. ఎవల్. ఎవరె ? ఎవరు
(త్తి) ?; మాల్. అకల్. ఎవరె ?

ఎవరి యా.చూ. ఎవరె.

ఎవరుక యా.చూ. ఎవరె.

ఎవరె యా.చూ. ఎవరె.

ఎవరు యా.చూ. నెగయు. అ.క్రి. పైకి లేచు, ఎగురు. భార.
నదా. 1.255; కురు. 5.37.

ఎవరిక యా. ఎవరికి, ఎవరికె, ఎవరె, ఎవరి, ఎవరుక,
ఎవరై, ఎవరిక, ఎవరికి, ఎవరికె, ఎవరై, ఎవరి,
ఎవరుక, ఎవరై. వి. ఎవరె.

బహుళ: <ఎవరి + క + క్.

ఎవరికి యా.చూ. ఎవరికి.

ఎవరికె యా.చూ. ఎవరికె.

ఎవరు యా. ఎవరు, ఎవరులు, ఎవరు. సర్వ. 1. ఎవరు
(బ.వ.), ఏకవచనంలోకూడా ప్రయోగం ఉంది. భార.
ఆర. 8.116; 2. అందరు. నీలా. 2.48.

క. అర్, యార్, దారు. 'అవ' యొక్క ప్రథమా బ.వ.
(పుం. త్రి); కు. ఏరు. ఎవరు ?; క. యావల్ - ఇమ్.
అంతా; మ. అర్. ఎవరు ? ఎవరు ?

ఏ + వారు > ఎవరు > ఎవరు > ఎవరు.

< మూ.ద.ద్రా. *యా.

ఎవరో సర్వ. 1. ఏమిటో (మీరెవరో చెప్పండి); 2.
ఎవరో ఒకరు.

ఎవరో యా. ఎవరు.

ఎవరై యా.చూ. ఎవరికె.

ఎవరి యా.చూ. ఎవరికి.

ఎవరుక యా.చూ. ఎవరికె.

ఎవరై యా.చూ. ఎవరికె.

ఎవరి యా.చూ. ఎవరికి.

ఎవరు వి. రాన్య విశేషం, వార్షి వియ్యం. (Hordeum
hexastichon).

నం. యవ-; ప్రా. అవ-.

< నం. యవ-.

ఎవి యా.చూ. ఎవి; ఏ.వ. ఎది. సర్వ. బ.వ. ఎవి.

ఎవుచు యా.చూ. ఎగుచు. యా. ఎగు. న.క్రి. 1. తోయు,
పడచోయు. నిర్వరా. 1.89; 2. తోలు. భార.కర్త.
1.159; 3. (బాదాదులతో) కొట్టు. భాగ. 8.145; 4.
పెంబడించు, కరుము.

ఎవ్వ పో.చూ. ఏవ. వి. 1. లేమి; 2. కష్టం.

క. ఎవ్వమో. దుఃఖం, కష్టం.

ఎవ్వరు యా.చూ. ఎవ్వరు. సర్వ. 1. యచ్చర్థాకం,
ఎవరోవాడు. భార.ఆది. 4.183; 2. కిమర్థం, ఎవరు.
భార. 6.1232, (నేనెవ్వర ? తోవరై) ఏపాటివాడు, ఎంత
వాడు, ఎట్టివాడు. ఉ.రా. 6.274.

ఎవ్వండు యా.చూ. ఎవండు.

ఎవ్వత యా.చూ. ఎవరె. సర్వ. ఎవరె. భార.శాంతి. 8.144.

ఎవ్వతి యా.చూ. ఎవరె.

ఎవ్వతె యా.చూ. ఎవరె.

ఎవ్వరిక యా.చూ. ఎవరికి.

ఎవ్వరికి యా.చూ. ఎవరికి.

ఎవ్వరికె యా.చూ. ఎవరికి.

ఎవ్వరు యా.చూ. ఎవరు. సర్వ. బ.వ. ఎవరు. నిర్వ. 3.102,
4.82, భార.విరా. 1.216, శృం.నై. 1.55.

ఎవ్వరై యా.చూ. ఎవరికి.

ఎవ్వరి యా.చూ. ఎవరికి.

ఎవ్వరుక యా.చూ. ఎవరికి.

ఎవ్వరై యా.చూ. ఎవరికి.

ఎవ్వరి యా.చూ. ఎవరికి. క్రి.విరా. ఏవైపు. హరి.ఉ. 9.57,
హరి.పూ. 5.191.

ఎవ్వండు యా.చూ. ఎవండు.

ఎవ్వారు యా. ఎవరు, ఎవ్వరు, ఏ.రు, ఏవారు, వే.రు.
సర్వ. 1. కిమర్థం, ఎవరు. భార.నీమ్మ. 1.179; 2.
యచ్చర్థాకం. మను. 1.18; 3. ఎంతటివాడు, ఏపాటి
వాడు, ఎట్టివాడు. ఉ.రా. 3.178.

క. యావళు. ఎవరు; క. ఎవల్, యావల్.

< ఏ + వారు.

ఎవ్వరులు యా.చూ. ఎవరు.

ఎవ్వరు యా.చూ. ఎవరు.

ఎవ్వి యా.చూ. ఎవి. సర్వ. బ.వ. ఏ వస్తువులు.

ఎవ్వి యా.చూ. చెనల. వి. చిన్న మట్టిపాత్ర.

ఎన్ యా. ఎన్. క్రి.విరా. 1. అత్యంతం, మిక్కిలి. శృం.నై.
5.156; 2. చక్కగా, ప్రశస్తంగా, సమర్థంగా. వేం.మా.
4.11; వి. 1. విదం, రీతి. పాండు. 4.266; 2. ప్రేర
ణం, ప్రోత్సాహం; 3. అతిశయం, అధిక్యం.

క. ఎన్. ప్రవాహించు, కనిపించు, స్పష్టపరచు; క.
అయ్యి. పూర్తిగా నిండు; అయ్యి. ప్రవర్తన నియమావళి;
అయ్యి. ఇమిడిపోవు, తీసికొనివచ్చు, నూచించు.

ఎనకొను అ.క్రి. 1. పరిగొను, ఉల్లాసపడు, ధైర్యము
తెచ్చుకొను; 2. ఆవేశపడు. ఎనకొలుపు యా. ఎనకొల్పు.
న.క్రి. పరికొల్పు, రెచ్చగొట్టు, ప్రేరేచు. భార.ఉద్వో. 4.207.
ఎనకొల్పు యా.చూ. ఎనకొలుపు. న.క్రి. 1. రెచ్చ
గొట్టు, పరికొల్పు, ఉల్లాసపరచు. భార.ఉద్వో. 4.234;
2. కలిగించు, ఆపాదించు. అము. 6.98; క. అయ్యి.
కలిగించు, పరికొల్పు. ఎనకొలుపు న.క్రి. వినియోగించు,
వ్యయించు. దశకు. 11.117. ఎనకొట్టు న.క్రి. ఎక్కులు
పెట్టు, పరికొల్పు. కళా. 6.268. ఎనకొలు యా. ఎనకొలు.
అ.క్రి. చెలరేగు, విజృంభించు, అతిశయించు. హరిశ్చ.
5.142. ఎనకొలు యా. అనకొలు. అ.క్రి. 1. నిండియుండు.
భార.శాంతి. 6.581; 2. ఒప్పు, తగియుండు, అతిశ
యించు. భార.అను. 8.306; 3. కనిపించు. విష్ణువ.
1.137. క. అయ్యి. అర్థం, యోగ్యం. < ఎన్ + లు +
-అరు. ఎనకొట్టు న.క్రి. పరికొల్పు, ప్రోత్సహించు,
రెచ్చగొట్టు. కళా. 6.231. < ఎన్ + పెట్టు.

ఎన² వి. వేర్చిన రాళ్లమద్య నందు.

ఎనకము వి. 1. అతిశయం, పెంపు. భార.విరా. 2.292, హరి.హ. 8.6 ; 2. అగ్రహం, ఆవేశం. భార.ఉద్యో. 4.824 ; 3. విజృంభణం. భార.దీప్తి. 2.378 ; 4. ఉత్సాహం, ఉల్లాసం. బసవ. త్రి. 5.36. 868 ; 5. రీతి, విదం. కాశీ. 6.185 ; 6. ప్రీతి, చెన్న. 3.249 ; విద. 1. అతిశయం, హెచ్చైనది. భార.కర్ణ. 3.42 ; 2. మనోహరం, ప్రీయం. హరి.ఉ. 7.75.

క. ఎనక. ప్రకాశం, కాంతి, అందం, రూపం, తీరు, ఆనందం ; క. ఇయక్కమ్. మార్గం, గొప్పదనం.

ఎనకమెనగు అ.క్రి. 1. అతిశయించు, వృద్ధిచెందు. భార.విరా. 1.74 ; 2. నందవించు, కలుగు. భార.విరా. 1.808, భార.కాంతి. 5.566 ; 3. ఒప్పు, శోభిల్లు. ఆము. 6.6. <ఎనకము + ఎనగు.

ఎనకమెనగు చూ. ఎనకము.

ఎనకరి వి. కిరాతజేదం. ఆం.దా. 2.289.

ఎనకాప చూ. ఎన¹.

ఎనకొలుపు చూ. ఎన¹.

ఎనకొల్పు చూ. ఎన¹.

ఎనగొట్టు వి. కొరగానివాడు.

బహుళః ఎన¹ + కొట్టు. ఉత్సాహం లేనివాడు.

ఎనగొర్రు వి. కొండ్రవేసిన కర్మాక పొలంలో మిగిలిన మూల, కుని.

ఎనంగు రూ.చూ. ఎనగు. అ.క్రి. 1. ఒప్పు, అతిశయించు ; 2. కలుగు ; 3. విజృంభించు.

ఎనగించు చూ. ఎనగు.

ఎనగు చూ. ఎన¹. రూ. ఎనంగు, ఎనవ, ఎనుగు. అ.క్రి. 1. అతిశయించు, ఒప్పు. భార.ఆది. 4.196, కాంతి. 6.383 ; 2. కలుగు. భార.ఆది. 5.3 ; 3. విజృంభించు, ఉప్పొంగు. ఉ.హరి. 5.220.

క. ఎనె. ప్రకాశించు, స్పష్టమగు ; పో.చూ. ఎనగ. కాంతి, అందం, రూపం ; క. ఇయంకు. కడలు, కడలించు.

<మూ.ద్రా. *ఎయ్/ఎ-<*ఎన్-.

ఎనగించు స.క్రి. ఎనగునట్లుచేయు, కలిగించు. వసు. 1.9.

ఎనటిపోతలు చూ. ఎనరు².

ఎనటియు చూ. ఎన¹.

ఎనబెట్టు చూ. ఎన¹.

ఎనరు¹ రూ.చూ. ఎనరు. అ.క్రి. అతిశయించు, విజృంభించు, మీరు. నిర్వ.రా. 6.137, పాండు. 4.180.

ఎనరు² వి. వంటకై మరగకాచిన నీరు. భార.ఉద్యో. 4.116.

క. ఎనర్, ఎనరు. వంటపాత్రలో మసలుతున్న నీరు, కూరలు మొ. వండగా మిగిలిన గంజినీరు. వండిన కూర గాయలతోనున్న నీరు మొ. మిరియపు నీరు ; కు. ఇయరుని. చారిణంక, కావలసినంత ; క. ఎనర్. (ప్రతి.వ.<తె.)

అన్నము వంటుట గిన్నెలో పోసి నిప్పుపై పెట్టిన నీరు ; కుష. విజ్ఞ. అన్నం, ఎనరు, ఆహారం ; కొలా. ఎనర్ (బ.వ. ఎసిర్). దాన్యం వండటానికై మసలకాచిన నీరు ; నా. ఎనర్. అన్నం వండటానికి, పిండి కలపటానికి కాచిన నీరు.

<మూ.ద్రా. *ఎన్>అర్.

ఎనటిపోతలు వి. బ.వ. మరగకాగుతున్న నీటిలో పోయ దగిన లియ్యం. దంపి దాగుచేసిన లియ్యం. ఆము. 2.97. ఎనరుపెట్టు రూ. ఎనరుపెట్టు : అ.క్రి. 1. హానిచేయు. రామా. 6.249 ; 2. వంటకై నీటి నాక పాత్రలో మరగ పెట్టు. పో.చూ. క. ఎనరిగెను ; పో.చూ. క. ఎనర్-కట్టు. ఎనరుపెట్టు రూ.చూ. ఎనరుపెట్టు. అ.క్రి. 1. వంటకై నీటి నాక పాత్రలో మరగపెట్టు. ఆము. 1.9, పాండు. 2.86 ; 2. హానిచేయు. చంపారా. 5.16. <ఎనరు² + పెట్టు.

ఎనరుపెట్టు చూ. ఎనరు².

ఎనరుపెట్టు చూ. ఎనరు².

ఎనరేగు చూ. ఎన¹.

ఎనరి¹ రూ.చూ. వెనల, వి. మట్టిపడక.

పో.చూ. కు. బిసలై. మట్టిపడక.

ఎనరి² రూ.చూ. ఎడల, వి. గుండెబుల్లు, ఎగరొప్పు.

ఎనరి³ రూ.చూ. ఎనరు¹. వి. కొమ్మి.

ఎనలాడు చూ. ఎన¹.

ఎనలిక రూ. ఎనరికె, ఎసిరిక. వి. తిరిక, అవకాళం.

క. ఇయల్. స్థిరంగాఉండు.

<ఎనలు + ఇక.

ఎనలికె రూ.చూ. ఎనరిక. వి. తిరిక, అవకాళం.

ఎనలు¹ వి. ఇనుక.

పో.చూ. క. ఉసుకు, ఉసిజె, ఉసుము, ఇనుక.

ఎనలు² రూ. ఎనరు³. వి. నంటుల నమరం, కొమ్మియడ్డం, యడ్డం.

ఎనల్తోక్కు స.క్రి. రాళ్లమద్య నందులను పూడ్చు, దద్దుచేయు.

ఎన² + -లు + కొక్కు.

ఎనల్తోక్కురు వి. గోడరాళ్ల ఒక వరుసలో ఉండి కూకం నరిపోయేటట్లు కట్టటం.

ఎనళ్ళపొద్దు వి. సాయంనమయం, ఎనళ్ళపెట్టేవేళ.

<ఎనరు² + -లు + -అ + పొద్దు.

ఎనవు రూ.చూ. ఎనగు. అ.క్రి. అతిశయించు.

ఎనవెట్టు చూ. ఎన¹.

ఎసి వి. కట్టటంలో రాయికిరాయికి నడిమికోటు.

ఎసిబాయ్ స.క్రి. రాళ్ల మద్య నందులు నున్నంతో

పూడ్చు. <ఎసి + పూయు.

ఎసిబాయ్ చూ. ఎసి.

ఎసిలిక రూ.చూ. ఎనరిక. వి. అవకాళం, తీరుబడి.

ఎనుగు రూ.చూ. ఎనగు. అ.క్రి. వృద్ధిచెందు.

ఏ

ఏ' వి. తెలుగు వర్ణమాలలో ఎనిమిదో అక్షరం. అర్థసంవృతమై లాలవ్యమైన నిరోధ్య దీర్ఘస్వరం. ఇది అన్ని ప్రాచీన దాషర్థోనూ ఉంది.

<మూ.ప్రా. *ఎ.

ఏ' య. -ఎ'. అవ్య. 1. సంబంధార్థకంగా నామ, నర్త నామాదుల ముందు వచ్చే ప్రత్యయం, యచ్చర్థార్థకం. దాగ. 8.21; 2. కిష్యర్థక ప్రత్యయం (ప్రశ్నార్థకం). మను. 1.68.

క. ఏ. ప్రశ్నార్థక ప్రత్యయం; ఏ, ఏతు, ఏవల్. మొ. లోపల ప్రశ్నార్థక విశేషణం; యా, యావద. ఏమి, ఏ వస్తువులు. ప్రశ్నార్థక విశేషణం; యాతు, యావన్.

-ఏ' య.చూ. -ఎ'. అవ్య. 1. అవధారణార్థకమైన అంత్య ప్రత్యయం. దార. ఉద్యో. 3.358, ఉత్త. హ. 4.800; 2. నిర్దేశ కూడకమైన అంత్య ప్రత్యయం. దాగ. 9.825; 3. ఆదిక్యాన్ని తెలిపే అంత్య ప్రత్యయం. రామరిం. శ. 85; 4. రసంరల వానే (అన్య ప్రేరణం లేకుండా) అనే అర్థమిచ్చే ప్రత్యయం (వాణే వచ్చాడు).

క. ఏ, ఏ. అవధారణార్థక ప్రత్యయం; కు. ఏ, ఏ; క. ఏ, ఏ. అవధారణ నిర్దేశార్థక ప్రత్యయం; మ. ఏ. అవధారణార్థకం.

పో.చూ. సం. ఏవ; ప్రా. ఎవ్య.

-ఏ' య. -ఎ'. అవ్య. 1. ఆశ్చర్య ప్రశంసాదిబోధకమైన ప్రశ్నార్థకం. దార.ఆది. 2.31, 52, నదా. 2.11, ఉద్యో. 2.117, 8.188, హరి.హ. 5.224, శృం.వై. 4.69, దగా. 1.201; 2. ఆశ్చర్యాన్ని తెలిపే ప్రశ్నార్థకం. దగా. 1.201; 3. ప్రశంసను తెలిపే ప్రశ్నార్థకం. దార. ఉద్యో. 2.117; 4. దుఃఖాన్ని తెలిపే ప్రశ్నార్థకం. దార. ఉద్యో. 8.188; 5. పరిహాసాన్ని తెలిపే ప్రశ్నార్థక ప్రత్యయం. రాజ. 9.5.23; 6. చాక్షుర్థాన్ని తెలిపే ప్రశ్నార్థక ప్రత్యయం. వై. 1.27.

క. ఏ. ప్రశ్నార్థకం; ఏమిటి, ఏది; కు. ఏ; క. ఏ. జాలని తెలిపే ప్రత్యయం, ప్రశ్నార్థకం, వ్యతిరేకార్థకం, తిరస్కారార్థకం.

-ఏ' య. -ఎ'. అవ్య. పరిచితులైన శ్రీ పురుషుల విషయంలో 'ఏమే, ఒకే' మొ. దోల్ల సంబోధనార్థక ప్రత్యయం. దాగ. 10 హ. 1249, వి.ప్ర. 4.22.

మ. ఏ. ప్రశ్నార్థక సర్వనామం. ఏమిటి? ఎట్లు? ఏ. వ్యతిరేకార్థంలో ప్రశ్నార్థకంగా వచ్చే అంత్య ప్రత్యయం. అల్లే? (కాదా?); కొండ. ఏన్. ఎవరు;

ఏర్. ఎవరు; ఏను. ఏది; ఏవ్. ఏది; ఏమి. ఎందుకు, ఎందుకొరకు; పర్తి. ఏదో. ఎవరు; ఏది. ఎవరైనా; నా. ఏన్. ఎవరు; ఏర్. ఎవరు; గద. ఏయ్. ఎవరు.

<మూ.ప్రా. *ఎ/ -*ఎ.

-ఏ' 'ఏమి' యొక్క సంగ్రహ రూపం. అవ్య. ఏమిటి? దాగ. 10.408.

క. ఏ, ఏన్, ఏమి, ఏను. ఏమిటి?; క. ఎన్. ఎందుకు? ఎందుకోసం?

-ఏ' య.చూ. ఏని. అవ్య. 1. అయినప్పటికీ; 2. నిర్ధారణ లేమిని తెలుపుతుంది; 3. పక్షాంతరాన్ని తెలుపుతుంది.

ఏకచ్ఛాయ వి. 1. వదిలుండి వ్యక్తులు సంతకం చేసిన బాండు; 2. ఒకే మాదిరి.

సం. ఏకచ్ఛాయ. ఒకే పోలిక, ఒకే రీతి.

<సం. ఏకచ్ఛాయ. అర్థవివరి.

ఏకటస్పా పో.చూ. ఏకటాకి. క్రి.విణ. తీవ్రంగా, నిరంతరంగా, ఒకే మాదిరిగా.

సం. ఏక+హిం. తస్పా. ఒకే, లేదా. నిరంతరమైన ఆదంబరం.

<సం. ఏక+హిం. తస్పా.

ఏకటాకి (ప్రతి.వ.) క్రి.విణ. తీవ్రంగా, నిరంతరంగా, ఒకే మాదిరిగా.

సం. ఏక. ఒకే లేదా నిరంతరమైన; మరా. టాకా. అతుకు; హిం. టాకి. అతుకు.

<సం. ఏక+మరా. టాకా.

ఏకటిరబ్బి చూ. ఏకుబద్ధ. వి. ఉన్ని ఏకే బద్ధ. ఏకడ చూ. ఏ. య.చూ. ఏక్కడ. క్రి.విణ. ఏదోట.

ఏకదినార చూ. ఏకు. వి. ఏకుబద్ధ కొనలకు కట్టిన జంకు సరం.

ఏకండితలుపు య.చూ. ఏవాంధం తలుపు. వి. ఒకే చెక్కతో చేసిన తలుపు.

ఏకతమాడు చూ. ఏకతము.

ఏకతము య. ఎగ్గతము. క్రి.విణ. ఒంటరిగా, తోడులేకుండా, దార. ఆది. 2.26, 6.142, 7.254; విణ. ఒంటరియైన. దార. కాంతి. 5.398, మార్క. 1.32; వి. 1. నిర్జన స్థలం, రహస్య ప్రదేశం, ఏకాంత ప్రదేశం. హర. 4.68. 2. సంప్రదించు. మను. 5.119.

సం. ఏకాంత. నిర్జన రహస్య ప్రదేశం, ప్రత్యేకత, పరిపూర్ణత్వం; ఏకత్వ. ఒకటి అగుట, కలయిక, ఏకకాం సంభవత్వం, అభేదత్వం, అనభేదత్వం, కేవలత్వం; ఏకతా. ఒకటి యగుట, కలయిక, ఏకకాల సంభవత్వం,

అదేదత్తం; మహా. ఎక్కంత. ఎక్రామ ప్రదేశం; ఎగంత; అ.మా. ఎగంత. ఏకాంత ప్రదేశం, ఏకాంతం; పా. ఏకత్త. కలయిక, ఒంటరికనం, ఏకాంతం, ప్రత్యేకం.

క. ఏక-అంత. ఒంటరి రహస్య ప్రదేశం; త. ఏకాంతం. ఏకాంతవాసం, ఒంటరికనం; మ. ఏకాంతం. ఏకాంతవాసం.

<నం. ఏకాంతం.

ఏకతమాదు అ.క్రి. రహస్యంగా మాటలాడు. మను. 5.96.

ఏకతలు చూ. ఏకాంతం కలుపు. వి. ఒకే చెక్కతో చేసిన కలుపు.

<నం. ఏక + త. కలుపు.

ఏకపువాది (మిశ్రన.) వి. నిర్మాణపు నమూనా ప్రకారం కట్ట వలసిన గోడలన్నింటికీ ఒకేసారి కట్టిన పునాది.

<నం. ఏక + పునాది (<ఉ. బునియాదీ.)

ఏకభోగము వి. అవిధ కృతైన ఆసురవం. (వ్య. మొత్తం ఒక్కరే ఆసురవించటం. మూడూలుగా మరనంవలకూ, పండితులకూ, ఇతర గౌరవనీయులకూ పూర్తి హక్కులతో దానం చేసే దాముల విషయంలో ఈ పదం వ్యవహరింపబడుతుంది). భీమ. 5.77.

నం. ఏకభోగము.

త. ఏకభోగము. పూర్తి ఆసురవం, పూర్తి హక్కు.

<నం. ఏకభోగ- అర్థవివరి.

ఏకదళారతి మిశ్రన. వి. ఆ రాత్రికా విశేషం, ఒక రకమైన హారతి.

<నం. ఏకదళ + అరతి.

ఏకవ వి. అంచు, పక్క.

బహుళ: <నం. ఏక + కొన. ఒక అంచు. మధ్య హల్లోపం.

ఏకరంగి వి. ఒకే రంగుల మొకమాలు. దశా. 1.42.

ఉ. ఎకరంగి. ఒకే రంగు కలది.

<ఉ. ఎకరంగి.

ఏకరువు వి. ఒక్క పల్లె. రాజవా. 2.86. వ్య. నిరంతర పునరుక్తి.

పో.చూ. త. చరుప్పుడు. (ఉరు + పోటు) మంత్రాలను మరల మరల ఉచ్చరించుట, అవ్యతిరేకములైన మరల మరల చదువుట; ఉరు. ప్రార్థనా పునరుక్తి, మనస్సులో ప్రార్థించుకొనేప్పుడు రెక్క కువయోగించే పున.

<నం. ఏక + రువు.

ఏకరుపెట్టు చూ.చూ. ఏకరుపుపెట్టు (వచ్చిన వేదాదులు మరచిపోకుండా పఠించు. చదువు). న.క్రి. అప్పగించుటనై మరలమరల చదువు. రాజవా. 2.85. ఏకరువిడు న.క్రి. వచ్చిన వేదమంత్రములను మరలమరల ఉచ్చరించు, లేదా చదువు. రాజవా. 2.85. ఏకరుపుపెట్టు చూ. ఏకరుపెట్టు. న.క్రి. 1. వచ్చిన వేదమంత్రాదులను మరలమరల ఉచ్చరించు, లేక చదువు; 2. చేసినపనినిగాని, తప్పునుగాని పడేపడే చెప్ప.

ఏకరుపెట్టు చూ. ఏకరుపు.

ఏకరువిడు చూ. ఏకరుపు.

ఏకరుపుపెట్టు చూ. ఏకరుపు.

ఏకలము పో.చూ. ఒంటరిగాడు.. వి. అడవిపంది. పారి. 3.80. అం.దా. 2.82.

క. ఎక్కల. అడవిపంది.

నం. ఏకల- ఒంటరి (ఎప్పుడూ ఒంటరిగా నంచరించటం వల్ల అడవిపందికి ఆ పేరు వచ్చిఉండవచ్చు).

<నం. ఏకల-

ఏకవీరు వి. అడవిపంది. హరిశ్చ. 2.24.

ఏకవీరు చూ. ఏకలము.

ఏకవంత వి. ఒకేసారి విని గ్రహించటం.

నం. ఏకసంధా. ఒక పర్యాయం కూడిక.

<నం. ఏకవందా.

ఏకవర యా. ఏకనర, ఏకవరము. వి. మల్లబండ విశేషం. ప్రబంధ. 78.

నం. ఏకనర. ఒకేదండ; హం. ఏకనర్. ఒంటరి, ప్రతిలేని మొ.

<నం. ఏకనర. అర్థవివరి.

ఏకవరము చూ.చూ. ఏకనర. వి. మల్లబండ విశేషం. మల్లు. 8.69.

ఏకహ అవ్య. ఎప్పుడూ.

ఏకాగిపోరు మిశ్రన. వి. ద్వంద్వయుద్ధం. సిం.ద్యా. 6.51.

వ్య. ఒకేవ్యక్తిపోరు.

నం. ఏకాగి- ఒకేవ్యక్తి.

నం. ఏకాగి + పోరు.

ఏకాణము క్రి. విణ. పూర్తిగా, అంతటికీ.

ఏకాదంతలుపు చూ. ఏకాదము.

ఏకాదము వి. అనందం, ఒకే చెక్కతో చేయబడినది. రం.రా. 1.78 పు. 18 నం, శృం.నై. 6.98.

నం. ఏకాదం- ఒకేవాదం కలది.

త. ఏకాంటుమ్, అకుటులు లేని ఒకే ముక్క.

<నం. ఏక + కాదము. మధ్యహల్లోపం. ఒకే కాదం లేదా భాగం కలది.

ఏకాదంతలుపు చూ. ఏకండి కలుపు. వి. ఒకేచెక్కతో చేయబడిన కలుపు.

ఏకారిల్లు చూ.చూ. ఏకేరిల్లు. వి. ఒక్క గది. యిల్లు.

ఏకాది వి. కాండ్రమాన మాసం ప్రతి వక్షంలో పదాదంకవ తిది. వై.శ్రీరంగ. 8.119.

నం. ఏకాదశి. ప్రతివక్షంలో ఉపవాసయోగ్యమైన పదకొండోరోజు.

<నం. ఏకాదశి.

ఏకించు చూ. ఏకు.

ఏకివార చూ.చూ. ఏకువార. వి. 1. కమానుకు కట్టి నరం; 2. ఏకుబద్ధకు కట్టిన గట్టి పురిదారం.

ఏకిరిదొరలు వి. పాకెగాండ్ర కులం.

ఏకిలి చూ. ఎత్తిలి. వి. ప్రవాహంవలన పొలంలో పెట్టిన ఇసుకదిబ్బలు.

ఏకశతకం చూ. ఏక. ఏ. ఉన్న ఏకే బద్ధ.

ఏకశతకం చూ. ఏక. ఏ. ఉన్న ఏకే బద్ధ.

2. చూది ఏకటానికి బద్ధకు కట్టిన నరం.

ఏకశతకం చూ. ఏక. ఏ. ఉన్న ఏకే బద్ధ.

ఏక శ. 1. చూది మొ. వాటిని విడిపోయేట్టుగా యంత్ర విశేషంతో కొట్టు, చూదేసినట్టు విరగొట్టు. కట్టన. 5.76;

2. (కప్ప) బయటపెట్టు; 3. నిందించు, తిట్టు, అగౌరవించు; ఏ. ఏకన చూది చుట్టు, తూలకణిక. చంద్రా. 5.86, ఆంధ్రా. 2.294.

క. ఎక్కడు, చూది ఏక; ఎక్కడు, యక్కడు. విరగియు, వేరుచేయు, చూదేకు, ఉన్న ఏక; యక్కడు. గట్టిగా కొట్టు; తు. ఎక్కడు. ప్రతినుండి దారంతయు; ఎక్కడు. (నూలు) వడకు; క. ఎక్కు. చేతితో పట్టిన ఏకగా చేయు; ఎక్కుకురు; మ. ఏక్కు. చూదేకు; ఎక్కుక. కలుపు, అతికించు; కు. ఏక్కు. వేరుచేయు, విడదీయు. వడుకు; పర్తి. ఏక. పొలాల్లోనుంచి రాళ్లు, కలుపు మొ. ఏకపారవేయు.

ఏకశతకం ఏక యొక్క ప్రేరణార్థకం. స. శ్రీ. చూదిఏక నట్టు చేయు. ఏకశతకం ఏ. ఏక తయారుచేయటానికునయోగించే పుట్ట. ఏకశతకం ఏ. చూది ఏకటం. ఆంధ్రా. 2.294. ఏకశతకం చూ. ఏకనార, ఏకలినార. ఏ. చూది యేకటానికి బద్ధకు కట్టిన నరం. ఏకపాత్రి ఏ. నన్నదారం తీసేటప్పుడు చేతిచెమట అంటకుండా ఏకపెట్టుకునే తోలుతిత్తి. ఏకలబ్ధి చూ. ఏకలబ్ధి. ఏ. ఏకలు పెట్టుకునే బుట్ట. ఏకలువడుకు స. శ్రీ. దారం తీయు.

ఏకశతకం చూ. ఏక.

ఏకశతకం చూ. ఏక.

ఏకశతకం చూ. ఏక. ఏ. చూది వడికేటప్పుడు కమాను నరం కట్టే కొయ్యపిడి. ఏకశతకం చూ. ఏకశతకం. ఏకలబ్ధి చూ. ఏకలబ్ధి. ఏ. నారికట్టిన విండిబద్ధ. ఏకశతకం చూ. ఏకలబ్ధి. ఏ. ఉన్న ఏకే బద్ధ.

ఏకశతకం చూ. ఏక.

ఏకశతకం చూ. ఏక.

ఏకశతకం చూ. ఏక.

ఏకశతకం ఏ. ఒక రకం పిట్ట. పాఠ్య. 6.77.

ఏకశతకం చూ. ఏక.

ఏకశతకం చూ. ఏక. ఏ. ఒక రకం పిట్ట. హంస. 8.12.

బహుళ: చూదేకుయంత్రంతవలె దృశ్యచేయునది.

ఏకపాత్రి చూ. ఏక.

ఏకలబ్ధి చూ. ఏక.

ఏకలబ్ధి చూ. ఏక.

ఏకలువడుకు చూ. ఏక.

ఏక నరం. ఎవతె?

పో. చూ. క. యావతె. ఎవతె?

ఏకశతకం ఏ. నమానమైన మట్టం.

<నం. ఏక + ఎక్కు.

ఏకశతకం ఏ. నమాన, యావత్తు.

క. ఏకశతకం, సెకశతకం. పూర్తిమొత్తం; మ. ఏకశతకం. సంగ్రహించటం; ఏకశతకం. రెక్కపూర్తిమైన తర్వాతి మొత్తం.

ఏకశతకం చూ. ఏ. ఏ. నమానమైన మట్టం. <ఏకశతకం + చూ + లు.

ఏకశతకం చూ. ఏకశతకం.

ఏకశతకం స. శ్రీ. మిక్కిలిగా కోరు.

<నం. ఏక + కోరు.

ఏక్కు ఏ. మిక్కిలి కోరు.

వాంతులు చేసుకునేప్పుడు దృశ్యమగునది.

ఏకశతకం ఏ. రాత్రిం ఒకచెవులమధ్యవేసిన నిలుపుకొయ్య.

ఏకశతకం చూ. ఏకశతకం. ఏ. చూమిని సారవంతం చేసేది.

ఏకశతకం చూ. యాగాని. ఏ. రెండు దమ్మిడిల రేచా అలాంటి ఆకారం విలువగల రాగినాడెం, కొన్ని చోట్ల ఒకటిన్నర దమ్మిడి, కానిలో నగం. మూడు దమ్మిడిల విలువగల కాని అనే రాగినాడెంలో ఏకాని పరిమాణంలోనూ, విలువలోనూ నగం. కొన్ని ప్రదేశాల్లో దమ్మిడి అంటే నాలుగు దమ్మిడిలు. అందులో నగం ఏకాని రెండు దమ్మిడిలు.

బహుళ: <అర + కాని. అరపైన; <ఎల + కాని. ఎలరని పైన.

<క. అ + కాని. చిన్న పైన; క. అ. చిన్న.

ఏక శ. చూ. ఎంకెన. ఏ. తలుపులు తయారుచేయటానికి బండి బాగాలు తయారుచేయటానికి శ్రేష్ఠమైన కలపనిచ్చే పెద్ద అడవి చెట్టు.

ఏకశతకం చూ. ఏకశతకం. ఏ. చూమిని సారవంతం చేసేది.

ఏకశతకం ఏ. మెట్టవంట కోసిన తరువాత పొలంలో మిగిలే వేళ్ళతో ఉన్న మోడు, కొయ్యబాలు.

ఏకశతకం చూ. ఎంకెన. ఏ. తలుపులూ బండి బాగాలు. తయారుచేయటానికి శ్రేష్ఠమైన కలపనిచ్చే పెద్ద అడవి చెట్టు (P. bilobus; P. marsupium).

ఏకశతకం పో. చూ. ఏ. ఏ. రోత అయినది. సింహా. 1.96.

పో. చూ. క. ఏ. అనన్యత, రోత, ద్వేషం, మురికి, అనన్యతకరమైన వస్తువు; పో. చూ. క. ఏ. తప్ప, కళంకం.

ఏకశతకం చూ. ఏ. ఏ. నరం. నరం. నరం.

క. అయ్యోర, అయ్యోరు, అయ్యోరు. నరం; కొడ. అయ్యో; తు. అయ్యోరు, అయ్యోరు, అయ్యోరు; క. అయ్యోరు; మ. అయ్యోరు; పర్తి. అయ్యోరు. నరం; కు. సింగి. నరం; పర్తి. అయ్యోరు. నరం; అయ్యోరు. నరం; కొలా. అయ్యోరు (<త.); సెగురు; అయ్యోరు. అయ్యోరు; అయ్యోరు. నరం; సెగురు. అయ్యోరు; అయ్యోరు.

<మూ. చూ. *చేవుర్.

ఏకశతకం చూ. ఎంకెన. ఏ. నరం కుందాల కొలక. ఆం. ధా. 2.27.

ఏకశతకం చూ. ఎంకెన.

ఏకశతకం చూ. ఎంకెన. ఏ. తలుపులు, బండి బాగాలు తయారు చేయటానికి శ్రేష్ఠమైన కలపనిచ్చే అడవి చెట్టు (P. bilo-

bus ; P. marsupium).

ఏగేసె రూ.చూ. ఎంగెన.

ఏగోయ్య వి. హరించి ఆకుకప్పు కుట్టటానికి వాడే పరికరం.

ఏకేరు వి. నూలు చిలవలుగాచుట్టే పనిముట్టు.

ఇం. Hank. నూలుదారపు కండె, చిలవ.

<ఇం. Hank.

ఏంగ్గ రూ.చూ. ఎంగెన. వి. నృక్ష విశేషం:

ఏకేట చూ. ఏకేరు. వి. 1. మిక్కిలి అపేక్ష, కోరిక, ఆశ. రీమ. 2.124, తై.దా. 8.76 ; 2. దార. దర్శ. 4.127.

క. ఏక్కలు. కోరు ; ఏంకు. దుఃఖాదులచే కృశించు, అపేక్షించు.

ఏకేటవడు అ.క్రి. వాచిపోవు, మిక్కిలి అపేక్షించు. వరాహ. 12.68.

ఏకేటవడు చూ. ఏకేట.

ఏకేరి రూ.చూ. ఎనకరి. వి. వేటాడి. ఎరుకచెప్పి తీవించే ఒక కిరాతకాతి. అం.దా. 2.289.

ఏకేరు రూ. ఏకారు. అ.క్రి. 1. ఉవ్వెళ్లారు, మిక్కిలి కాంక్ష గలిగియుండు. ఉ.హరి. 5.29. మల్ల.నీతి. 36 ; 2. రయ వడు. వర్మ. 9.231.

పో.చూ. కు. ఎవ్వర. తోదం, ప్రివహించ ; ఎవ ; క. ఏక్కలు. కోరు, బడలికజెందు ; ఏంకు. కోరు, అపేక్షించు, రయమొందు, ఏడుపు ; ఏక్కమ్. వాంచ ; ఏక్కలు, ఎవలు. కోరు ; ఏకజు. కోరు ; కో. ఏంగ్. దుఃఖించు.

ఏకారు రూ.చూ. ఏకరు. అ.క్రి. 1. ఉవ్వెళ్లారు, మిక్కిలి కాంక్షగలిగియుండు. కుకన. 3.488 ; 2. దారవడు. హంస. 2.104 ; 3. కృశించు, దుఃఖాదులచే కష్టించు. హంస. 2.112.

ఏగడము చూ. ఏగు.

ఏగించు చూ. ఏగు.

ఏగు అ.క్రి. 1. కడచు. దార.అది. 6.267, హరి.హ. 1.53 ; 2. నడచు. దార.విరా. 1.148 ; 3. వెళ్లు, పోవు. కళా. 3.15 ; 4. ఉత్సవంతో తిరుగు (పెద్దన చాటువు) ; 5. చనిపోవు. హంస. 1.190.

కు. ఎక్కాల్లని. చేరు ; ఎక్కుని. కాటు ; క. ఎకు. వెళ్లు, కడచు, నడచు, నాటిపోవు ; ఇయంకు. కడలు, వెళ్లు ; పో.చూ. వర్తి. చెన్-చెంద్. వెళ్లు ; మ. ఎక్కుక, ఇయన్నుక. తిన్నగా కడులు ; కుజ. ఎవ (ఎత్-). చేరు ; కువి. ఎత్- ; మూర్తి. ఎత్(ఎ). వెళ్లు, కడులు ; విజ్. అనునిరించు ; కురు. ఎక్కా (ఈక్కాన్). నడచు. వ్యవహారములు నడుపు ; ఏక్. నడచు ; ఏక్త. నడిపించు.

<మూ.ద్రా. *ఏక్-/ఏన్క్ <*ఎయ్క్-/*ఏయన్క్.

ఏగడము రూ. ఏగుడు. వి. 1. పోవటం ; 2. ప్రయాణం. ఏగించు అ.క్రి. 1. వంపు. ఏగునట్లుచేయు. దార.అది. 6.294 ; 2. (ఉత్సవంతో)తిన్న. ఆము. 4.9.

క. ఎకువి. వంపు, ఏగునట్లుచేయు. ఏగుడు రూ.చూ. ఏగడము. వి. ప్రయాణం. అం.దా. 2.219. ఏగుదెంచు రూ. ఏతెంచు. అ.క్రి. 1. వచ్చు. దార.అది. 6.225, ఏక్ర. 1.108 ; 2. వెళ్లు. తై.దా. 2.73. <ఏగు + - తెంచు.

ఏగుపెండ్లి వి. పెండ్లి అయిన కర్వాక వదూవరులను ఈరేగించే ఉత్సవం. వసు. 3.10.

ఏగుడు చూ. ఏగు.

ఏగుదెంచు చూ. ఏగు.

ఏగుపెండ్లి చూ. ఏగు.

ఏగెన రూ.చూ. ఎంగెన. వి. గృహ నిర్మాణంలో కలవకు ఉపయోగించే ఒక జాతి అడవిచెట్టు. (Ptero carpus marsupium).

ఏచ రూ. ఏన. వి. 1. వికృత స్వరం కలది. యయా. 1.102 ; 2. వంకరు.

నం. వేష-. పని, చురుకుదనం, నిర్వహణ, దుస్తులు, అలంకారం ; ప్రా. వేస-. దుస్తులు ; పా. వేస. దుస్తులు, మారువేషం. దరించిన రూపం.

క. యాస, యేస. వేస. దుస్తులు, మారువేషం. కృత్రిమ ముత్యాలు తగిలించుకొని అడేఅట (బుట్టబొమ్మలాట) ; కవటం, మాయ, పొమ్ము, అలంకారం ; కు. యేస, ఏస, బుట్టబొమ్మలాట, దుస్తులు, మాయ. కవటం.

<ప్రా. వేస-.

ఏచకంకటిచుక్క వి. వంకరమంచంవలె ఉండే నక్షత్రం. ఉత్తరాషాఢ.

ఏచకంకటిచుక్క చూ. ఏచ.

ఏచు అ.క్రి. 1. పెరుగు, బరియు. దార.అది. 4.20, విరా. 1.162. పాండు. 5.289 ; 2. విజృంభించు, చెలరేగు. దార.నదా. 2.183 ; ఉద్యో. 1.188 ; 3. అధికమగు, పెద్దదియగు, అతిశయించు. దార. భీష్మ. 1.94, దా.దా. యుద్ధ. 1488, వరాహ. 11.50 ; 4. కలుగు, నంబవించు. దాగ. 3.476, అము. 6.45.

పో.చూ. క. విజృంభ. అధికమగు, పెంపొందు ; క. వి. పెంపు, నమృద్ధి ; ఏనతు. పైకి లేచు, ఎత్తెన ; ఎయ్త. క్రి.వి. ఎక్కువగా ; ఎయ్తు. చాలినంత ; కుజ. ఎవ (ఎత్-). ఎక్కువగు, విస్తారం ; ద్రా. హేళింగ్. ఎత్తు, పైకెత్తు.

<మూ.ద.ద్రా. *ఏ- <మూ.ద్రా. *ఏయ్- / *ఏ-.

ఏజెంటు వి. మరొకరి వజ్రాన పనిచేసేవాడు.

ఇం. Agent. మరొకరి వజ్రాన పనిచేసేవాడు.

<ఇం. Agent.

ఏజెన్సీ వి. కొండ ప్రాంతం. ప్రతినిధిచేత పరిపాలితమైన ప్రాంతం.

ఇం. Agency. ఒక సంస్థ అధీనంలో ఉన్న ప్రాంతం, ర్యాపార చార్యక్రమాలు జరిపే ప్రదేశం.

<ఇం. Agency. అర్థవివర.

ఏయ న.క్రి. వాదించు, ఇద్దరిందీపెట్టు, ఏదిపించు. దార. విరా. 2.884.

క. ఏయ. న.క్రి. వారపెట్టు, తిట్లు, నిందించు ; ఎంకు. అ.క్రి. ఏడుపు, వెక్కి వెక్కి యేడుపు, ఆందోళన చెందు ; ఏవ్లు. కష్టపడు ; మ. ఏశణి. చాడీలు చెప్పుట.

ఏజెల్ల చూ. చెల్ల. ఎను + చెల్ల. అవ్య. సంకాపార్థకం,

ది. హరిశ్చ. చ. ఉ. 927.

పహుళ: పన్ + చెల్లన్. వ్య. నేను పోకాలను, నేను కగను మొ.

పట¹ య.చూ. పటము. వి. పక్క: విద. ప్రదానం, అధికం, గొప్పది.

పటవాలు విద. ఓరగానున్నది, ఓరగినది. వ్య. పక్క వంపు. మను. 3.8, ప్రదా. 2.42; క్రి.విద. వంపుగా. ఆము. 4.91.

పట² 'పెరు' నంవత్సరం, నవమ్యంక రూపం. క్రి.విద. ప్రతి నంవత్సరం, నంవత్సరానికి.

పట³ య.చూ. పది. వి. బరిగా యిచ్చే గొర్రె లేక మేక.

పటపోతు వి. పొట్టెలు.

పటకట్టటం చూ. పరు¹. వి. 1. దున్నేముందు మోతును పడక చుట్టూ తిప్పి కాడికి కట్టే కట్టు; 2. అరక.

పటగ్రంథం చూ. ఎటు².

పటకాదు య.చూ. పరరాదు. వి. 1. అరక కట్టటాని కువయో గించే వర్గం; 2. బండి పోలు కాదును అవ్వాయి మోతుకు కలిపే రాదు.

పటపెట్టటం చూ. పరు¹. వి. 1. దున్నేముందు మోతును పడక చుట్టూ తిప్పి కాడికి కట్టే కట్టు; 2. అరక.

పటపోతు చూ. ఎటు³.

పటము య. పట¹. విద. 1. అధికం. బనవ. 4.851; 2. ప్రదానం, గొప్పది. విజ్ఞా. 3.27.

క. పత. ఎక్కువ; క. ఎట్టము. ఆదికర్ణం; మ. ఎట్టము. ఎక్కువ.

<మూ.ద్రా. *పట్-

పటగ్రంథం చూ. ఎటు².

పటలవి చూ. ఎటు. వి. ఎటుకు అందే దూరం, వ్య. బాణం పారునంత దూరం. భార. కర్ణ. 2.186, మను. 4.44.

<ఎటు + అలవి.

పటవార్చే పో.చూ. పరు¹. వి. బండి పోలు కాదును అవ్వాయి మోతుకు అతికే రాదు.

పటవాలు చూ. ఎటు¹.

పటపామామ చూ. పరు¹. వి.బ.వ. అరక కట్టటాని కువయో గించే ఉపకరణాలు.

పటి య.చూ. పిమి. క్రి.విద. పిమిటి, పరకం, పది. భార. ఆది. 2.148.

పటికి(న్) య.చూ. పిమిటికి(న్) క్రి.విద. ఎందు కొరకు. భార. ఆది. 3.5, నర. 2.92. పటికో య.చూ. పిమిటికో.

పటిఅవలిగిరిగింత చూ. ఎటు².

పటికపాము య.చూ. పిమిడిక పాము. వి. 1. ఎర్ర, వాన పాము. కుటుప్ప. 1.152; 2. కడుపులో పుట్టి పామువలె ఉండే పురుగు.

పటికర్ర య.చూ. పిడికర్ర. వి. కాడిని పడకనీ కలిపే గొడుగు కర్ర.

పటికి(న్) చూ. పటి.

పటికియేడాది చూ. పెరు¹.

పటికెదురీడు చూ. ఎటు².

పటికో చూ. పటి.

పటికోలు వి. నమస్కారం, సాష్టాంగ ప్రణామం.

క. ఎట్టు. మురించు, పొగడు; ఎట్టు. <. (ఎటు ప్రేరణ.) పైకెత్తు మొ. మురించు.

ఎట్టి + కొ + కో > పటికోలు.

<క. ఎట్టికోళ్.

పటికోళ్ళ పిటికోలు మొక్క. బ.వ. వి.బవ. నమస్కారములు. భార. ద్రోణ. 2.847, భీమ. 2.50.

పటిగుల్ల చూ. ఎటు².

పటిపాలగు చూ. ఎటు².

పటిపచ్చ వి. చేదుపచ్చ, పాపటకాయ.

పటిపల్లె చూ. ఎటు².

పటిబోలిమగలయికిమిడు చూ. ఎటు².

పటిమొగ్గ వి. రెండు కాళ్ళ రెండు చేతులపై నడుస్తూ ముఖం పై కెత్తిన అలనాక నాట్య భంగిమ. వ్య. ఉత్తమ భంగిమ లేక శరీరం ఏదో ఒక చివర చంపుగల భంగిమ.

పటిరాయి వి. 'వ్యాధు' అంటే చెందిన ఒక రకం మెరిసే రాయి. పటిరింత¹ య. పిటిరింత¹. వి. భారద్వాజ పక్షి. సిం. ద్వా. 1.231.

పో.చూ. క. హెగ్గార. పెద్దది; వలియనహక్కి. బలమైన పక్షి; పో.చూ. క. వలియన్-వలియోన్. బలమైనది; పో.చూ. సం. భారద్వాజ, వ్యామూట. వ్య. పెద్దపులివలె సంఘరించేది.

పహుళ: <క. ఎట్టు (ఎత్తునకుపోవు, పెద్దదగు) + గంక.

పటిరింత² య. పిటిరింత². వి. ఒక రకం మొక్క.

పటితేడు చూ. ఎటు².

పటివిడి చూ. పెరు¹.

పటు చూ. పియు. వి. బాణప్రయోగం, బాణపురెబ్బ. భార. భీష్మ. 3.225.

క. ఎటు. రెబ్బ, వేటు, రువ్వటం; ఎటు. రెబ్బ; రు. ఎటు. రెబ్బ, వేటు; ఎట్టుని. రెబ్బరీయు; క. ఎటు. రువ్వ, (కత్తి మొ. వాని) రెబ్బ; ఎట్టు. కొట్టు, పొరవేయు; మ. ఎటు. రువ్వటం, వినరివేయటం; ఎట్టు. రెబ్బ, చట్టులుతకటం.

<మూ.ద్రా. *పట్-

పటుకాదు వి. బాణాలు వేసేవాడు, విలుకాడు. భాగ. 10 పూ. 1056. క. ఎటుగాఱ. విలుకాడు. పటుపోతుకలి వి. 1. యుద్ధరంగం. వ్య. బాణాలు వేసుకొనే కత్తులు దూసుకొనే చోటు. భార. కర్ణ. 3.197. పటుబెట్టు స.క్రి. ప్రయోగంచేయు (చాతబడి). పటులాడు ఎటులు + ఆడు. య. పెట్టాడు. అ.క్రి. బాణయుద్ధంచేయు, యుద్ధంచేయు. భార.భీష్మ. 2.88. పట్లాడు య.చూ. పటు లాడు. అ.క్రి. బాణయుద్ధంచేయు, యుద్ధంచేయు. భార.విరా. 5.133, యయా. 1.116.

పటుకాదు చూ. ఎటు.

పటుకొండ పో.చూ. పరు¹. వి. మొదటి కొండపక్కనవేసే

రెంబోకొండ్ర, కొన్నిచోట్ల మొదటి కొండ్ర.
 ఏటపోతుతల చూ. ఏటు.
 ఏటబెట్టు చూ. ఏటు.
 ఏటలాడు చూ. ఏటు.
 ఏటేట(న్) చూ. ఏడు.
 ఏట్రొంక! చూ. ఏడు. ఏటిరింక! ఏ. తారద్యాపక్షి. యయా.
 2.24. లం.దా. 2.91.
 ఏట్రొంక! చూ. ఏడు. ఏటిరింక! ఏ. ఒకరకం మొక్క.
 ఏట్రాడు చూ. ఏటు.
 ఏడ చూ. ఏడు. ఏక్కడ. ఏ. ఏక్కడ. దార.ఆర. 2.47, రీకు.
 2.155.
 పో.చూ. క. యానెడె (యాన + ఎడె). ఏక్కడ? ఏచోటు? పో.చూ. కు. ఒయేట. ఏక్కడ. ఏచోటు; అయేక. అక్కడ. అచోటు; నెక. ఇక్కడ. ఈచోటు; క. యా. ఏమిటి; యాంటు. ఏక్కడ; మ. ఎనిటె. ఏక్కడ; ఎనిటె. ఏక్కడ; ఏడ, ఓడ. ఏక్కడ? పో.చూ. కొలా. ఎత్తిన. ఏక్కడ? నా. ఇత్తిన. ఏక్కడ.
 ఏడతర ఏ. బంబరునేలలో ఆరు లేక ఏడు అడుగుల ఎత్తుపెరిగే ముళ్ళచెట్టు (Dichrostachyscinerea).
 క. ఎడతటి; క. ఎడతర, ఎడతల్, ఎడతైర, ఎడతైరై.
 ఏడవ చూ. ఏడు.
 ఏడాకుమొలకలు చూ. ఏడు. ఏ. ఒకరకం దాన్యం.
 ఏడాకులవ(టి) చూ. ఏడు.
 ఏడాకులపొన్న చూ. ఏడు.
 ఏడాకులర(టి) చూ. ఏడు.
 ఏడాకులవారు ఏ. బవ. తక్కువజాతి బ్రాహ్మణులు. వీరికో కక్కిన తెగల బ్రాహ్మణులకు వివాహాది సంబంధాలు నిషిద్ధాలు.
 < ఏడు + ఆకులు + - అ + వారు. వ్య. ఆకులు దూరంగా కలవారు, తక్కినవారికంటే వేరుగా బోజనాలు చేయవలసినవారు, నిషిద్ధులు.
 ఏడాకోడము చూ. ఏడు. ఏడాగోడము. ఏ. తబ్బిట్టు, వైరుద్ధ్యం. ఏడాగోడపుమాట చూ. ఏడాగోడము.
 ఏడాగోడము చూ. ఏడాగోడము. ఏ. విరుద్ధం, తబ్బిట్టు.
 క. ఏటాకూటమ్. వైరుద్ధ్యం, వైరుద్ధ్యం, తబ్బిట్టు; మ. ఏటాకూటమ్. వ్యతిరేకత, వైరుద్ధ్యం.
 బహుళ: వ్యతిరేకతను తెలిపే ద్వ్యన్యనుకరణ శబ్దం.
 ఏడాగోడపుమాట ఏ. విరుద్ధపు మాట. ఏడాగోడముగా(న్) క్రి.వి. తబ్బిట్టుగా, విరుద్ధంగా < ఏడాగోడము + కాన్.
 ఏడాగోడముగా(న్) చూ. ఏడాగోడము.
 ఏడాటము చూ. ఏడు.
 ఏడాటలాడించు చూ. ఏడు.
 ఏడావడ ఏ. ఒకరకం చెట్టు.
 ఏడి చూ. ఏట; ఏడిక, ఏట, ఏరిక, యాట, వేట. ఏ. మేవం. గొర్రె. ప్రబంధ. 135.
 పో.చూ. ర. అడు. మేకపోడు. మేక; కొడ. అడు; కు. ఎడు. మేక; క. యాటు. పొట్టెలు. మేక; అడు;

ఎలకమ్. పొట్టెలు, మేక, గొర్రె; మ. అడు. మేక, గొర్రె; కో. అడ. మేక; కొ. ఓడ; గో. యేట. అడుమేక; కు. ఓడ. మేక; కురు. ఏరా. మేక; బ్రా. హెల్. అడు మేక, అడుకొండమేక.
 నం. ఏడి, ఏడా, ఎడకా. అడుమేక.
 బహుళ: ద్రావిడ భాషలలోనుండి సంస్కృతంలోకి వచ్చిన ప్రతి. వ.
 ఏడిక చూ. ఏడి. ఏ. గొట్టె. దార.క్రొం. 2.210, కకుత్స్థ. 1.158, అచ్చరా. 5.44.
 తెలుగు వైకుంఠీకులు దీనిని (సంస్కృతేతర) కేయ వదంగా గుర్తించారు.
 ఏడికవడిర్ ఏ. అగ్నికేవలం. లం.వదా. 1.30. < ఏడిక + క. వడిర్.
 ఏడికర్ర చూ. ఏడికర్ర. ఏడికర్ర. పో.చూ. ఏడు. ఏ. కాది నివహతనూ కలిపే పొడుగుర్ర.
 ఏడికవడిర్ చూ. ఏడిక.
 ఏడికొను చూ. ఏడు.
 ఏడికొలు చూ. ఏడు.
 ఏడిపించు చూ. ఏడించు. 'ఏడు' ప్రేరణార్థక శబ్ద రూపం. న.క్రి. ఏడునట్లుచేయు.
 ఏడు! ఏ. 1. నత్తనంబు, ఆరున్నకటి. దార.ఆది. 1.47; 2. చాల. వి. ఏడు సంఖ్యగల. దార.ఆది. 1.69.
 క. ఏడ, ఏటు, ఏలు. ఏడు; ఎడ. ఓటు. మొ. ఏడు (యోటు అని ఉచ్చారణ); కొడ. ఓలు. ఏడు; కు. ఏలు. ఏడు; క. ఏటు. ఏడు; ఎటు, ఎడ (కె. ముందు); మ. ఏటు, ఎటు. ఏడు; ఏడు, ఏడు; గో. ఎరుంగ్. ఏడు; కొలా. ఎడ, ఎర్. ఏడు.
 < మూ.ద్రా. *ఏడ.
 ఏడవ ఏ. ఒక వరుసలో ఆరు తర్వాతిది. ఏడాకుమొలకలు పో.చూ. మొలకొలుకులు. ఏ. బ.వ. దాన్య విశేషం. ప్రబంధ. 112. ఏడాకులవ(టి) చూ. ఏడు. ఏడాకులర(టి). ఏ. ఒకరకం అరటిచెట్టు. ఏడాకులపొన్న వ్య. ఏడాకులుగల పొన్నచెట్టు. ఏ. ఒకరకం చెట్టు. కాశీ. 3.28. (Calophyllum inophyllum). ఏడాకులర(టి) చూ. ఏడాకుల న(టి). ఏ. ఒకరకం అరటిచెట్టు. ఏడు ఆకులుగల అరటిచెట్టు. మను. 9.84 మ. ఏడ-ఇల-వ-పాల. ఏడాకులుగల పాల చెట్టు. ఏడాటము ఏ. ఇబ్బంది, కష్టం. ఏడాటలాడించు న.క్రి. కష్టపెట్టు, బాధించు. వ్య. పెక్కు అటలాడించు, ఏడు అవదలకు లోబరుచు. ఇక్కడ 'ఏడు' బహుత్వాన్నేకాక సత్త వ్యవహారనూ సూచించవచ్చు. యయా. 9.84. ఏడు కొండలరాయడు చూ. ఏడు. ఏ. ఏడుకొండలకు ప్రభువు, తిరువతి వేంకటేశ్వరస్వామి. ఏడుకొండలు ఏ. బవ. తిరువతి యందలి ఏడుకొండలు, ఏడు కుల వర్ణాలు. ఏడుగురు చూ. ఏడువురు. ఏ. ఏడుమంది. ఉ.రా. 1.297. ఏడుగుల్లాలకోడు ఏ. ఏడు గుల్లాలపై స్వారిచేసే వీరుడు, సూర్యుడు. నమిర. 2.219. ఏడుగుల్లాలతెరెక్కుకోడు ఏ. ఏడు గుల్లాల రథం ఎక్కే వీరుడు, సూర్యుడు. ఏడుతూములు చూ. ఏడుము. ఏ. ఏడు తూముల మానవిశేషం. ఏడుతూము

యా. ఏడున్నాలు, ఏన్నాలు. వి. ఏడువందలు. ద్వి.పరమ. వి. 8.642 వ. 12 వం. క. ఏలునూలు. ఏడు వందలు; ఏలోనూరు. ఏడు వందలు; కు. ఏలోనూరు. క. ఏలునూరు. ఏడుమంది వి. ఏడుగురు. ఏడుమొట్టలు వి. బవ. అనేక నమస్కారాలు. చార.అశ్వ. 1.75. ఏడువారముల వగలు యా. ఏడువారాల నగలు. వి. వారంలో ఏరోజు చారోజు ప్రత్యేకంగా దరించే నగలు, అలంకారాలు. చెన్న బ. 56. ఏడువారాలవగలు యా.చా. ఏడువారముల నగలు. ఏడువురు యా. ఏడుగురు, ఏడుగురు, ఏడుగురు. వి. ఏడుమంది. హర. 4.41. ఏడుగురు యా.చా. ఏడువురు. వి. ఏడుమంది. కుచేల. 1.21. ఏడుము యా.చా. ఏడుతూములు. వి. ఏడు తూముల మానవిశేషం. ఆం.దా. 2.271. ఏడున్నాలు యా. చా. ఏడునూలు. వి. ఏడువందలు. కాశీ. 5.286. ఏడువురు యా.చా. ఏడువురు. వి. ఏడుమంది. చార.ఆది. 5.84.

ఏడు² యా.చా. వేడు. స.క్రి. ప్రార్థించు.

ఏడికొను యా.చా. వేడికొను. స.క్రి. ప్రార్థించు.

బరిమాలు. ఏడికొలు యా.చా. వేడికొలు. వి. ప్రార్థన.

ఏడుకొండలరాయడు యా. ఏడుకొండలు.

ఏడుకొండలు యా. ఏడు¹.

ఏడుగడ యా. ఏడుగడ. వి. 1. నమస్తం, ఎల్ల. చార.ఆది. 4.65;

2. నియంత, రక్షకుడు, ప్రభువు. వ్య. సప్తవిద రక్షకులు. చార.ఉచ్ఛో. 4.98.

సప్తవిద రక్షకులు. 1. గురుడు; 2. తల్లి; 3. తండ్రి;

4. పరుషుడు; 5. విద్య; 6. వైవము; 7. చాక.

< ఏడు + కడ.

ఏడుగళ్ళు అవ్య. ఎల్లప్పుడు.

ఏడుగాడు వి. చెడువు.

ఏడుగురు యా. ఏడు¹.

ఏడుగుట్టలజోడు యా. ఏడు¹.

ఏడుగుట్టలకేరెక్కజోడు యా. ఏడు¹.

ఏడుచు యా.చా. ఏడుపు. అ.క్రి. రోదించు.

ఏడుతూములు యా. ఏడు¹.

ఏడుమాలు యా. ఏడు¹.

ఏడువు యా. ఏడుపు, ఏలువు. యా. ఏడుచు. వి. 1. రోదనం.

చార.ఉచ్ఛో. 1.347, ఉ.రా. 6.276; 2. మొర, చాద;

3. అన్యత్రి రతి.

ఏడుమంది యా. ఏడు¹.

ఏడుమొట్టలు యా. ఏడు¹.

ఏడువారములవగలు యా. ఏడు¹.

ఏడువారాలవగలు యా. ఏడు¹.

ఏడువురు యా. ఏడు¹.

ఏడూడి యా.చా. ఏడుడి. వి. చనిపోయిన తొలి వత్సరాంకంలో మూడు రోజులపాటు జరిపే కర్మకాండ.

ఏడె¹ వి. ఇంటికప్పుకూ, పటగ్రాసానికి పనికివచ్చే బల్లపడవు కాదగల కలువమొక్క (Andropogon contortus, Heteropogon contortus beafur).

ఏడె² యా. ఎడ. వి. 1. దిగుచారిలో ఎడ్లు నడిచే రెండుదారుల మధ్యభాగం; 2. నిలువుగా అడ్డంగా దున్నటం;

3. అడవిచారి.

ఏడె³ యా. ఎడ. వి. 1. బండి జల్ల తెరచివన్నవైపు; 2. ఎక్కువ కంటలు పోయ్యటానికి బండి జల్ల అంచుల్ని నింపేసిన చొప్పుకట్ట(లు).

ఏడెకాడు వి. బండి జల్ల తెరచివంచినవైపు అడ్డంకట్టిన రాడు.

ఏడెకాడు యా. ఏడె³.

ఏడ్గడ యా.చా. ఏడుగడ. వి. రక్షకుడు, ప్రభువు. కాశీ. 3.205.

ఏడ్గురు యా. ఏడు¹.

ఏడ్పు యా. ఏడుచు. అ.క్రి. రోదించు. చార.క్రో. 22.54; అ.క్రి., స.క్రి. అన్యత్రితో రమించు.

క. అజ్, అజు. ఏడుపు, రోదించు; అజు, అజువు. ఏడుపుట, రోదించుట; కు. అజ్పున. ఏడుపు, రోదించు; క. అజు. ఏడుపు, రోదించు; పో.చా. అజువు. వి. మోగ చాద; మ. అజుక. ఏడుపు, రోదించు; గో. అరానా. ఏడుపు, రోదించు; అరన. ఏడుపు; అర్; కుష. రీ-వ్-అ(రీ-త్-). ఏడుపు, రోదించు, శోకించు, కూయు, మొరుగు, ద్వసిచేయు; పర్తి. అర్. ఏడుపు, రోదించు; గడ. అర్. ఏడుపు; కోట. ఒగ్-(అర్-); కొడ. ఒర్-(ఒర్-), కొండ. అర్పు. ఏడుపు; అరియానా. ఏడుపు, దుఃఖించు; శోకించు; కువి. రేఅలి. ఏడుపు; రి; కొలా. అర్-, అర్-త్-; నా. అర్.

బహుళ: < *యాత్-.

ఏడ్పుకొను అ.క్రి. రోదించు. నల. 4. ప. 281.

ఏడ్పుకొను యా. ఏడుపు.

ఏడైత వి. 1. వడి, వేగం. నిర్వి.రా. 2.80; 2. అతిశయం. చార.విరా. 1.226, 295; 3. శక్తి, సామర్థ్యం, వరా క్రమం. చార.విరా. 4.15, 67, ఉచ్ఛో. 4.54; 4. తేజస్సు, శాంతి. చార.విరా. 2.319, హరి.ఉ. 6.84; 5. ఏవు, చేత, విజృంభణం. చార.బీష్మ. 1.254; 6. పానిక, పట్టుదల. ఉ.రా. 2.164.

క. ఎత్తర, ఎత్తర, ఎత్తరు. ఎత్తు, పొడుగు, ఉన్నత స్థానం; ఎజ్. విజృంభణం; ఏజ్. నిలబడుట; ఏజగ్. విజృంభించుట, వృద్ధి, అతిశయం, ఆదిశక్యం, ఔన్నత్యం; కు. ఎత్తర. ఎత్తు, పొడుగు; పో.చా. క. ఎజు. విజృంభించు, అతిశయించు; ఎజునైజ్జుమ్. గర్వం, దురుకు, అహంకారం; మ. ఎజు. ఎత్తు.

ఏడ్డుము యా. ఏడు¹.

ఏడ్డున్నాలు యా. ఏడు¹.

ఏడ్పించు యా.చా. ఏడిపించు. స.క్రి. ఏడుపునట్లు చేయు. శవరా. 2.109.

ఏడ్పు యా.చా. ఏడువు. వి. ఏడువు.

ఏడ్పురు యా. ఏడు¹.

ఏడికర్ర పో.చా. ఏడు¹. యా.చా. ఏడికర్ర. వి. కాడిసీ పని తనీ కలిపే పొడుగుకర్ర.

ఏడైదము వి. ఒకటిన్నర సంవత్సరం.

ఏడున్ + అర్థము > ఏడుసార్థము > ఏడుఐదము > ఏడు

ర్థము (వర్తనమీకరణం).
 విందుగుడి యా.చూ. ఏడుది. వి. చనిపోయిన తొలి వత్సరాం
 తంలో మూడు రోజులపాటు జరిపే కర్మకాండ.
 ఏడు యా.చూ. ఏది. వి. గొర్రె. బసవ. పు. 2.417, పండి.చ.
 1.53 పు. (అను నానికర్మం చింత్యం).
 ఏడాది చూ. ఏడు'.
 ఏడి యా. ఏడి. చూ. ఏడు. నర్య. ఎక్కడున్నాడు?
 సీతావి. 2.55.
 ఏడు + ఇ, ప్రశ్ననుగానీ సంబోధననుగానీ తెలుపు
 కుంది.
 ఏడికోరి వి. ఈప, నాగటికొయ్య, యాదిని వదలకనూ కలిపే
 పొడుగుకర్ర. శక. 2.408, ఆం.చా. 2.282.
 ర. ఏరు, అర్. నాగటికొయ్య వద్ద జత; అర్కాలు.
 నాగటి కిందిదాగం; త. ఏర్-క-కాల్. నాగటికొయ్య.
 వ్య. నాగటికొయ్య.
 ఏడి యా.చూ. ఏడి. నర్య. ఎక్కడున్నాడు? చార.ద్రోణ.
 1.874.
 ఏడు + ఈ.
 ఏడు' వి. 1. సంవత్సరం. చార.ఆది. 8.19; 2. ఆయువు.
 రామవ. 1.28.
 క. ఏడు, ఏటు, కాలం, సంవత్సరం; కొడ. అందు.
 సంవత్సరం; అందు. సంవత్సరం; కు. ఒడు. సంవత్సరం;
 ఇయ్యెడు. ఈ సంవత్సరం; మూవొడు. కిందటి సంవత్స
 రం; త. యొండు. సంవత్సరం; అండు. సంవత్సరం,
 వయస్సు; యాట్టె, విద. వయస్సుగల; అట్టె. వయస్సు;
 మ. అండు, అట్టె. వయస్సు; గొ. యెండ్. ఈ సంవత్స
 రం; హెండ్. నిరుటికి ముందు సంవత్సరం; యెంట్టు.
 ఈ ఏడు; ఈయెండ్, హయెండ్. నిరుటికి నిరుడు;
 కుణ. రాండు. నిరుడు; రొండు. గత వత్సరంలో, నిరు
 టికి నిరుడు; వారొండి. వచ్చేయేడ, ఆ పైనిరు, వర్తి.
 ఇయెడ్, ఇయొడ్. ఈ ఏడు; గడ. ఇయొండ్. ఈ ఏడు.
 ఒల్లా. ఇయొండ్. ఈ ఏడు; కో. అర్. సంవత్సరం;
 ఒర్, అర్. ఒక ఏడు; ఈరార్. రెండేండ్లు; అర్, ఒర్.
 ఒక ఏడు; కా. ఓర్. సంవత్సరం; నిర్ ఓర్. ఒక ఏడు.
 ఈరార్. రెండేండ్లు; ఎర్, ఒర్. ఒక ఏడు, కొండ.
 ఎండొద్. ఇయొండ్. ఈ ఏడు; యెడ (యెడ).
 సంవత్సరం; కొలా. ఏడ్. సంవత్సరం; అవిడ్. నిరుటికి
 రెండేండ్ల పూర్వం; ఈవిడ్, ఇ.ఎ.డ్. ఈ ఏడు;
 ఈయెండ్. ఈ ఏడు; నా. ఇయెర్. ఈ ఏడు.
 <మూ.ద.ద్రా. *యాంట్-.; ఏటికియేడాది క్రి.విజ.
 సంవత్సరమంతా. ఏటివిడి బ.వ. ఏటివిళ్ల, వి. సంవత్సరము
 (ఆనాటితో ఏటి నూతనం వదలిపోకుండాటాదు). ఏటిటి(న్)
 క్రి.విజ. ప్రతి సంవత్సరం. ఏడాది వి. సంవత్సరం. వ్య.
 సంవత్సరాది. భాగ. 10 పూ. 929, వేమన. 2.68; క్రి.
 విజ. సంవత్సరమంతా, సంవత్సరం మొదటినుంచీ. వర్తప.
 5.100.
 సంవత్సరాది అనే అర్థం క్రమంగా సంవత్సరంగా మారి
 పోయింది.

ఏడు' యా.చూ. ఏవ్యాడు. నర్య. 1. ఎవరు? చార.ఉర్వో.
 1.119, భీమ. 4.88; 2. ఎల్లవాడు. ఆము. 4.30.
 ఏడుది యా. ఏడాది, విందుగుడి. చూ. ఏడు'. పో.చూ. ఏటి
 విడి వి. చనిపోయిన తొలి సంవత్సరాంతంలో మూడు
 రోజులపాటు జరిపే కర్మకాండ.
 ఏత వి. ఈడిగ, కల్లుగియు జాతి, ఈండ్రజాతి.
 క. విజి. ఆరోహకుడు; అలర్ విజి. గండుకుమ్మెడ
 (పూలపైకెక్కిది); ఏత. ఎక్కటం; త. పో. చూ.
 మరమ్-విజి తాటిచెట్టి కల్లు గీసే 'చాదాన్' జాతి;
 విజు. ఎక్కు; విజ. ఎక్కేవాడు; మ. విజ్ఞుకార్. తాటి
 చెట్టికెక్కివాళ్లు.
 ఏతడు యా. ఏతడు. నర్య. ఎవరు?
 ఏత + య; ఆత, ఈత, ఏత అనే ప్రాతిపదికలలో
 ఆతమ్, ఈతమ్ మొ. రో వస్తాయి.
 ఏతము యా. ఏతాము. వి. 1. నీళ్లకోడే యంత్రం, మటి
 యంత్రం; 2. జాకార్ల దాటి కట్టుబడిలో అర్థను తిప్ప
 టానికి దొడ్డిచటంపై అమర్చిన కొయ్యబద్ద.
 క. ఏత (ఏటుక పైకి లేవటం మొ. యాత్ర, ఎక్కటం.
 పైకి లేవటం, నీరుకోడే యంత్రం; త. విజ్ఞుమ్. ఏతాము.
 <విజు. ఎక్కు.
 ఏతము <*ఏత్తమ్ <*ఎత్తమ్ <ఏటు. పైకెత్తు. పో.చూ.
 నం. యంత్రమ్. ఇది సంస్కృతభవమని నూ.వి. గ్రహించటం
 పొరపాటు.
 ఏతమెత్తువీరోధము వి. పెద్ద విభేదం. ఏతామంత ఎత్తున
 ఉన్న విభేదం.
 ఏతమెత్తువీరోధము చూ. ఏతము.
 ఏతరి చూ. ఏకు'.
 ఏతరితనము వి. చెడ్డతనం, క్రూరత్వం. మను. 6.46.
 ఏతరితనము చూ. ఏతరి.
 ఏతలము వి. అడవివంది.
 ఏతా వి. అనత్యం. ఒంటి. క. 104.
 ఏతాము యా.చూ. ఏతము. వి. నీళ్లకోడే యంత్రం. రం.రా.
 కిప్పింద.
 ఏతిరెండు క్రి. వర్తన్న పని వడేపడే చేయు.
 <వ్యతిరేకించు.
 ఏకు' వి. 1. రోపం, దోపం. శృంగ.నై. 8.37; 2. గర్వోక్తి.
 బరాయిమాట. వరాహ. 4.102, పాండు. 1.78.
 క. ఏకు. తప్ప, రోపం; వి. గర్వం, అత్కవంచన;
 మ. వేతమ్. నష్టం, వ్యర్థం.
 ఏతరి వి. 1. ఉద్దతుడు, గర్వి. భాగ. 10. ఉ. 1109;
 2. నిరంకుశుడు, స్వేచ్ఛావిహారి. భాగ. 10. పూ. 182;
 3. రోధి, దురాశలవాడు. వేంక.పంచ. 1.214; 4.
 దుర్మయకు, క్రూరుడు. మను. 6.46, ఆము. 2.40,
 చంపూరా. 5.75. త. ఏతర్. నిందార్లు, దుర్మయకులు.
 ఏకు' యా.చూ. ఏకుల. వి. సామాన్య స్త్రీ, చాపలజ్ఞేస్త్రీ.
 ఏకుల యా. ఏకు'. వి. 1. చాపలజ్ఞే ఒకజాతి పేరు. ఆము.
 4.35; 2. సామాన్య స్త్రీ. విజ.వి. 1.131, ఆం.చా.
 2.16.

పో.చూ. క. నెయ్. అల్లం ; ర. నెయ్. (బట్టలు మొ.) నేయం ; మ. నెయ్. నేయం, (చాపలు) అల్లం.

ఏతులకొమ్మ వి. చాపలగైజాతివారు. ఏతులవాడు వి. చాపలగైజాతివాడు.

ఏతులకొమ్మ చూ. ఏతుల.

ఏతులవాడు చూ. ఏతుల.

ఏతెంచు చూ.చూ. ఏగుడెంచు. అ.క్రి. 1. వచ్చు. దార.ఆది.

8.62, కాంతి. 3.357, శృం.నై. 4.82 ; 2. నందించు.

విక్ర. 3.34 ; 3. జరుగు, ప్రవర్తిల్లు. హరి.ఉ. 6.239 ;

4. పోవు. విష్ణువు. 7.330.

ఏదా' చూ.చూ. అదా' వి. 1. మనస్సు ; 2. విచారం, వ్యాకులక.

ఏదా' వి. అవదానం, ఏకాగ్రత. ఆం.దా. 1.138.

నే. యాద. క్షాపకం, శ్రద్ధ ; మరా. యాద. క్షాపకం ; హం.పార.ఉ. యాద. క్షాపకం.

<ఉ. యాద.

ఏదా' వి. ఒకానొక చెట్టు.

ఏదా' చూ. ఎదు'. వి. ఒకజాతి ఎలుగుబంటి.

ఏది చూ. ఏది, ఎద్ది. నర్మ. 1. ప్రశ్నార్థకం. దార.ఆర. 1.5, దళా. 1.11 ; 2. ఎక్కడ ఉన్నది ? కళా. 1.92 ; 3. యథా శ్రద్ధార్థకం. 'ఏదో ఆది' అని అన్వయం.

పో.చూ. క. అవుదు, యావుదు. ఏమిటి ? ఏది ? ; అవ, యావ. ఏమిటి ? ఏది ? ; యావదు, యావుదు. ఏది ; పో.చూ. కు. ఓవు. ఏది ? ; ఎవు. ఏది ; క. ఎతు, యాతు. ఏది ? , ఎతు. ఏది ? ఏమిటి ? , ఎందుకు, ఎక్కడనుంచి ? , ఎట్లు ? ; మ. ఏతు. ఏమిటి, ఏది ; కో. ఏదో. ఏమిటి ? ఏవస్తువు ? ; ఏ. ఏది (ఏ.వ.). ఏఆమ్. ఏవి (బ.వ.) ; పో.చూ. గోం. బోర్ (ఫం.ఏ.వ.), బోర్, బోర్కి (ఫం.బ.వ.) ; బద. (ప్రీ.నవం.ఏ.వ.) ; బన్ (ప్రీ.నవం.బ.వ.) ; కువి. ఎన్. ఏమిటి ? వర్తి. ఏదో (ఏర్). ఎవరు ? ; కొలా. ఏ. ఎవర ? ఎన్, ఎన్దో. ఎవరు ? ; ఏర్. (ఫం.) ఎవరు ? ; ఏవ్ (ప్రీ) ఎవరు ? ; ఏ. ఎక్కడ ? ; నా. ఎన్. ఎవరు ? ; ఏర్. ఎవరు ? ; ఒల్లా. ఎయిన్. ఎవరు (ఏ.వ.) ; ఎయిర్. ఎవరు (బ.వ.) ; కురు. నీ (ఫం.ప్రీ. ఎ.వ., బ.వ.) ఎనైర్ (నవం. ఏ.వ., బ.వ.) ; మాల్. నెరెహ్ (ఫం.ఏ.వ.) ; నెరిహ్, నెర్ (ప్రీ. ఏ.వ.) ; నెరెర్ (ఫం.ప్రీ. బ.వ.) ; బందర్ (నవం. ఏ.వ., బ.వ.) ; ట్రా. బేర్ (ఫం.ప్రీ. ఏ.వ., బ.వ.) ; అన్ (నవం. ఏ.వ., బ.వ.) ; అరా. ఏది ? ;

ఏదో అవ్వ. కొంత. వి. ఏదో ఒక వస్తువు. <ఏది + -అ.

ఏదీ నర్మ. 1. ప్రశ్నార్థకం. ఎక్కడ ఉన్నది ? -లేదని చావం. దార.ఉద్గో. 4, శృం.నై. 4.48 ; 2. కొతుకాడ్డుకాలను మూచించే ప్రశ్నార్థకం. కళా. 1.92 ; 3. వేగిరిపాటును మూచించే ప్రశ్నార్థకం. కళా. 3.167.

<ఏది + -ఈ.

ఏదు' చూ.చూ. ఎదు. స.క్రి. పొందు. కు.నం. 6.678, హరి.ఉ. 7.112.

ఏదు' స.క్రి. 1. రక్షించు. దళబ. 5.17, దళా. 1.133 ; 2. పోషించు, పెంచు. రామాయ. 3.135 ; అ.క్రి. పెరుగు. ప్రబంధ. 186.

ర. ఏంతు. పైకివచ్చు. ఆదారమగు, నమ్మిగొనుండు ; మ. ఏంతుక. నిర్వహించు.

<మూ.ద్రా. *ఏదు- / *ఏ.

ఏదు' అ.క్రి. 1. నశించు. చెడు, ఉడుగు. దార.ఆది. 6.202, ఉద్గో. 3.103 ; 2. లేనిదగు, హాయిపడగు. నిర్వ.రా. 1.43, దార. కాంతి. 3.193.

క. అయ్యు. పోవు ; ర. ఎయ్యు. విడుచు, త్యజించు ; అయి. తగ్గించు, నశించు ; చాయ్. నశించు ; చాయ్వు. నాశనం ; పర్తి. చాయ్. విడుచు ; పో.చూ. కొలా. నా. గద. ఒల్లా. సాయ్.

మద్య ద్రావిడ భాషలు నకర్మరూప. తెలుగు కమిశ రాషట్లో అకర్మరూపంగా కన్పిస్తున్నాయి. దీర్ఘ ఆకార ఏకారాల మధ్య తరువాత నున్న 'చ' వర్గాన్ని బట్టి వంటుంది.

<మూ.ద్రా. *చాయ్.

ఏదుడు వి. 1. విడుదల, విముక్తి ; 2. విడవటం, వినర్పించటం.

ఏదు' వి. శల్యం, ముళ్లపంది. దార. దీప్య. 3.30, విక్ర. 1.169, ఆము. 5.84.

క. విదు. ముళ్లపంది ; కొడ. ఎప్పుంది ; కు. ఎయి వంజి ; ర. ఎయి. ముళ్లపంది ; ఎయి-వె-వల్లి ; మ. ఎయ్యన్, ఎయ్యమవన్ ; గో. సోళ, సోళా, సోళక ; కుజ. సోజ ; పర్తి. చేదిర్ ; కొండ. సహి. కొలా. శిద ; నా. శిద ;

పో.చూ. నం. సెద.

<మూ.ద్రా. *చేత్.

ఏదుకమ్మ వి. ముళ్లపంది కన్ను. దుస్సార్వమైన వస్తువు. విక్ర. 1.169. ఏదువంది వి. 1. ముళ్లపంది ; 2. బరిసినవాడు. ఏదుముళ్ల వి. బవ. ఏదుపంది ముళ్ల. ఏదులు వి. బవ. ఏదుపంది ముళ్ల. ఏదువాసన వి. 1. ఏదుపంది వాసనవంటి దుర్వాసన ; 2. బరిసినవాని శరీరవ శంఖ. ఏదువేట వి. ఒక రకమైన వేట.

ఏదుకమ్మ చూ. ఏదు'.

ఏదుకమ్మలు వి. బవ. ఒక రకం దాన్యం. వ్య. ఎదిగిన కాడు. హంస. 4.128.

ఏదుడు చూ. ఏదు'.

ఏదువంది చూ. ఏదు'.

ఏదుముళ్ల చూ. ఏదు'.

ఏదులు చూ. ఏదు'.

ఏదువాసన చూ. ఏదు'.

ఏదువేట చూ. ఏదు'.

ఏదో చూ. ఏది.

-ఏవ్ చూ.చూ. ఏని. అవ్వ. వజ్రాంతరంలో. దార. ఉద్గో.గ. 3.97.

ఏవాడు చూ. ఎన్నడు. క్రి.విగ. ఎల్లప్పుడు, నర్మరా.

ఏవాదము డా.చూ. ఎనామ్. వి. సముద్ర తీరం.

ఏవాది డా.చూ. అనాది. వి. 1. ఒకప్పుడు ఒక ఆటవిక జాతివేరు. ఇప్పుడు కూరినారి చేనుకు జీవించే ఆ తెగ వారికి వర్తిస్తుంది; 2. వారి కొంగ (వీరిలో కొందరు దొంగతనం వల్ల జీవించటాన్ని బట్టి).

సం. అనాది-. ఆది (మొదలు) లేనివారు, కాలాన్ని బట్టి ఇప్పటి వారని చెప్ప ఓటరాని వారు, చాలా ప్రాచీనులు.

ఏవావీనుక చూ. ఏనామ్.

ఏవామ్ వి. సముద్రం.

సం. యాన. నావ;

త. యానామ్. < సం. యాన-. నావ, పడవ, తెప్ప మొ.

< సం. యాన-. చూ. యానాం. తూర్పు గోదావరి జిల్లాలో ఒక పల్లెటి పడవల రేవు.

ఏవావీనుక వి. సముద్రపు ఇనుక.

ఏవాళ్లు వి. బ.వ. 1. ఐదు కోటలు; 2. వివాహానంతరం వియ్యంకు లోకరి కొకరు పంపే సారె.

< ఏ(న్) + నాళ్లు.

ఏని యా.- ఏ¹, ఏన్, నేని. అవ్య. 1. వాక్యాలంకారం. భార. ఆది. 1.76, సదా. 1.9; 2. అవకర్షం. భార. ఆది. 4.137; 3. నిర్ధారణలేమి. భార. ఆది. 8.805; 4. పక్షాంతరం. భార. సదా. 2.237; 5. నిన్యంధేహత, నిశ్చయము. భార. విరా. 2.108; 6. వికల్పం. భార. గాంధి. 2.228, ఆము. 4.136.

హో.చూ. త. ఆరె, అడె. అయితే, ఎప్పుడు మొ.; త. అయినమ్. అయినప్పటికీ, ఒకే; ఏనుమ్. 'అయినా' అనే అర్థమిచ్చే అంత్య ప్రత్యయం; అయిన. అయితే, కాని; హో.చూ. మ. అగిల్. అయితే.

ఏనిక యా.చూ. ఏనుగు. వి. ఏనుగు. భార. శబ్ద. 1.28.

ఏనికదిండి వి. ఏనుగుతిండిగా కలది, సింహం. < ఏనిక + తిండి. ఏనికదోమ వి. ఏనుగుకొండం వంటి కొండంగల దోమ, కొండపుదోమ, మోడిక.

ఏనికదిండి చూ. ఏనిక.

ఏనికదోమ చూ. ఏనిక.

ఏనిగె యా.చూ. ఏనుగు.

ఏను¹ చూ. నేను. సర్వ. ఏవ. నేను. భార. ఆది. 4.106, ఉద్యో. 8.96, పారి. 1.47.

క. అమ్, అన్, నామ్, నాన్, యాను, నాను. నేను; తు. ఏను, యాను. నేను; త. యాన్. నేను; నాన్. నేను; -ఏన్. ఉత్తమ పురుషైక వచన క్రియా విధక్తి; మ. యాన్. నేను.

జాన్, యాన్, అన్, నాన్, నేన్. వివిధ భాషల్లో ఉన్న రూపాలు ఇవి. జాన్, యాన్ ప్రాచీన రూపాలై వుండవచ్చు.

< మూ.ద్రా. *యాన్.

ఏను² యా.చూ. ఐదు, వి. ఐదు. భార. ఆది. 1.55, ఆము. 1.80.

ఏ(న్)మాటు వి. ఐదు వందలు. శృం.తై. 6.72.

క. ఆయనూటు. అయిదు వందలు; తు. ఐ నూరు; త. ఐ-న్-నూటు. ఐదు వందలు; బొబ్బిలూటు, ఐ-నూటు; మ. అట్టలూటు. ఐదు వందలు.

ఏను³ వి. ఎదురు మూల.

ఏను⁴ వి. ఈర, కార, కునీ, కొండి; నాగలి మొ. వాని అలుగును కామతో కలిపే ఇనవకొండి.

ఏ(న్)మాటు చూ. ఏను³.

ఏనుగ డా.చూ. ఏనుగు. వి. ఏనుగు.

ఏనుగకాలు, ఏనుగ వల్లెరువంటి నమస్తపచాల ఆనుచిక విరాగంవల్ల ఏర్పడి వుండవచ్చు.

ఏనుగకాలివారు వి. బోదకాలివారు. ఏనుగజెలగ యా. చూ. ఏనుగు జలగ. వి. పెద్ద జెలగ. ఏనుగతుగులు వి. ఒక రకం చిత్ర వర్ణ వస్త్రం. ఏనుగవల్లెరు డా.చూ. ఏనుగు వల్లెరు. వి. పెద్ద వల్లెరు (Pedalium murex).

ఏనుగకాలివారు చూ. ఏనుగ.

ఏనుగజెలగ చూ. ఏనుగ.

ఏనుగతుగులు చూ. ఏనుగ.

ఏనుగవల్లెరు చూ. ఏనుగ.

ఏనుగమాంసం వి. ఒక రకం కలుపు మొక్క.

ఏనుగెరుగుగారెలు చూ. ఏనుగు.

ఏనుగెరుగులు చూ. ఏనుగు.

ఏనుగెంబారి చూ. ఏనుగు.

ఏనుగు డా. ఏనిక, ఏనిగె, ఏనుగ, ఏన్లు. వి. ఏనుగు. భార.

బిష్క. 2.297, ఆం.దా. 2.194. విజ. పెద్దది.

క. కొడ. అనె. ఏనుగు; తు. అనె. ఏనుగు; త. యానై, అనై. ఏనుగు; మ. అన; కొడ. అన్; కో. అన్; గో. ఏని, ఎనల్; యెని, యెనితా, యెనింగ. ఏనుగు; కొండ. ఏని. ఏనుగు; వర్తి. ఎను, బ.వ. ఎనుల్; అను, బ.వ. అనుల్; కొలా. ఎనాగి, ఎన్ని. ఏనుగు; గడబ. ఒల్లా. ఏనిగ, బ.వ. ఎన్ని.

< మూ.ద్రా. *యాన్-.

ఏనుగెరుగుగారెలు వి. బ.వ. పెద్ద గారెలు. చంద్రా. 6.98. ఏనుగు పొడవలై పెద్ద గారెలని నిరుక్తి.

< ఏనుగు + అడుగు¹ + గారెలు. ఏనుగెరుగులు వి. బ.వ. ఒక రకం చిత్ర వర్ణ వస్త్రం (బట్ట చుట్టూ ఏనుగతుగుల లాగా పెద్ద పెద్ద అర్ధకవ నమూనాలు ఉండటంవల్ల ఆ పేరు వచ్చి ఉండవచ్చు). ఏనుగెంబారి వి. 1. లక్ష్యం లేనివాడు, జాగ్రత్త లేనివాడు; 2. ఎవ్వరినీ లక్ష్యపెట్టని, అంబారి తేవిన రాచ ఏనుగు. ఏనుగుకలబంద వి. పెద్ద కలబంద (ఇది కలబందలో పెద్ద రకం అనుకోటం పొర పాటు; దీన్నే కిత్తరి, కిత్తనార అంటారు). ఏనుగుకాలు వి. బూరగాలు, బోదకాలు (ఏనుగు కాలంత లానైన కాలు). క. అనెకాలు. బోదకాలు; తు. అనెకారు; త. యానై-క-కాల్; ఆనై-క-కాల్; ఏనుగుకొమ్ముమొదలు వి. గజదంత మూలం, కరిరిక. ఏనుగుకొమ్ములు వి. బ.వ. ఒక రకం దాన్యం. హంస. 4.128 (ఏనుగు దంతాలవలె తెల్లటివని భావం). త. యానై-క-కొంపన్. ఒక రకం

వడ్డు; యాదై-కొంపు. వరి పంటకు రగిలే ఒక తెగులు; యాదై-కొంపు. ఛార్వాద్రాలో నాలు వేసే ఒక రకం ఆరు నెలల వరి పంట (దియ్యం నన్నగా తెల్లగా ఉంటాయి). ఏనుగుకోరి వి. ఒక రకం అత్తం. అచ్చ.రా. 6.521. ఏనుగుగడ్డి వి. 1. పెద్దగడ్డి, పెద్దతీట. ఏనుగుగొంగ వి. ఏనుగుకు శక్రువు, సింహం. ఏనుగుచెవి చేమ వి. గజగడ్డి (ఏనుగు చెవులవలె పెద్ద పెద్ద ఆకులు గలది (Colocasia antiquorum)). ఏనుగుచెవి యావు వి. ఆస్పలనం, ఏనుగు చెవులు ఒక దానితో నొకటి కొట్టుకోటం. ఏనుగుజలగ చూ. ఏనుగు జెలగ. వి. పెద్ద జలగ. ఏనుగుతుమ్మ చూ. ఏనుగు కుమ్మి. వి. న్యూర్లకం. పెద్దకుమ్మ (Ehlomis indica). ఏనుగుతుమ్మి చూ.చూ. ఏనుగు కుమ్మి. ఏనుగుతోలుదాల్చి వి. ఏనుగు తోలు దరించువాడు, శివుడు. మృ. వి. 1.22. ఏనుగుదాయ వి. ఏనుగుకు శక్రువు, సింహం. కకుత్స్థ. 4.57. ఏనుగు దాహము వి. ఏనుగుంక దప్పిక, పేరాన. ఏనుగువడక వి. గంభీరగమనం, మందగమనం. ఏనుగువల్లు వి. ఏనుగు దంతం. ఏనుగువల్లేరు చూ. ఏనుగు వల్లేరు. వి. పెద్ద వల్లేరు. పో.చూ. యానై-నెర్ బా, పెరునెరుంచి. బలిష్ఠమైన కాండంగల ఒకానొక ఓడది. ఏనుగుపాడి వి. అమితమైన ఈవి. వృ. పెద్దపాడి. విజయ. వి.పి. 54. ఏనుగుపిప్పరి వి. గజపిప్పరి (Scindapus officinalis). ఏనుగుబీట వి. మహాకోశాకశి, పెద్దబీర. ఏనుగుమిడిమన్నము వి. (ఏనుగుపై నున్నవాని వద్దనుంచి ఆకులకు రాచుకోటానికై నున్నంత తేవటంతరే) దుర్లభం. కవి.రా. 3.48. ఏనుగు మొగమయ్య వి. ఏనుగు మొగంగలవాడు, వినాయకుడు. కక. 3.462. క. ఆనెయొగ. వి. గజవతి; క. యానై యుకవన్. వినాయకుడు; అనైయుకత్తైన్. ఏనుగు మొగముసామి చూ. ఏనుగు మోముసామి. వి. ఏనుగు మొగంగల చేవర, వినాయకుడు. ఆం.రా. 1.43. ఏనుగు మొగపాల వి. యామకుంజరాలుండే ముఖాల, మొదటి మొగపాల. శృం.నై. 3.85. ఏనుగుమోముసామి చూ.చూ. ఏనుగు మొగము సామి. ఏనుగురాకాసిగొంగ వి. గజా నుర విరోధి, శివుడు. ఏనుగులగొంగ వి. ఏనుగులకు శక్రువు, సింహం. ఆం.నం. 2.1. ఏనుగులగొంగనూరు వి. (ఎనిమిది కాళ్ల గలిగి సింహం కంటే బలవత్తరమైనదిగా చెప్పబడేది) శరదం, ఏనుగులకు శక్రువైన సింహానికి శక్రువు. ఏనుగులతిండి వి. (రెండు తలలూ మహాకాయమూ కలిగి, ఏనుగులను తిని జీవిస్తుందని చెప్పబడేది) గండ తేడుండ పక్షి. (ఏనుగులను తిండిగా కలది.) ఏనుగులనూరు వి. ఏనుగుల శక్రువు, సింహం. నీలా. 1.45. ఏనుగులు వి. బ.వ. గజబలం. ఏనుగునూరుమొకము వి. ఏనుగులకు శక్రువైన జంతువు, సింహం. వేంక. ఆం. 3.94. ఏనుగు సొరము చూ.చూ. ఏనుగు న్వరము. వి. నప్తస్వరాలలో చివరిది, నిషాదము. ఏనుగువ్వరము చూ. ఏనుగుసొరము. వి. నప్తస్వరాలలో ఒకటి, నిషాదం. (నిషాదం బృంహతే గజః) గజ బృంహతంతవలె గంభీరమైనది. ఏనుగుకలబంద చూ. ఏనుగు.

ఏనుగుకాలు చూ. ఏనుగు. ఏనుగుకొమ్ముమొదలు చూ. ఏనుగు. ఏనుగుకొమ్ములు చూ. ఏనుగు. ఏనుగుకోరి చూ. ఏనుగు. ఏనుగుగడ్డి చూ. ఏనుగు. ఏనుగుగొంగ చూ. ఏనుగు. ఏనుగుచెవిచేమ చూ. ఏనుగు. ఏనుగుచెవియావు చూ. ఏనుగు. ఏనుగుజలగ చూ. ఏనుగు. ఏనుగుతుమ్మ చూ. ఏనుగు. ఏనుగుతుమ్మి చూ. ఏనుగు. ఏనుగుతోలుదాల్చి చూ. ఏనుగు. ఏనుగుదాయ చూ. ఏనుగు. ఏనుగుదాహము చూ. ఏనుగు. ఏనుగువడక చూ. ఏనుగు. ఏనుగువల్లు చూ. ఏనుగు. ఏనుగువల్లేరు చూ. ఏనుగు. ఏనుగుపాడి చూ. ఏనుగు. ఏనుగుపిప్పరి చూ. ఏనుగు. ఏనుగుబీట చూ. ఏనుగు. ఏనుగుమిడిమన్నము చూ. ఏనుగు. ఏనుగుమొగమయ్య చూ. ఏనుగు. ఏనుగుమొగముసామి చూ. ఏనుగు. ఏనుగుమొగపాల చూ. ఏనుగు. ఏనుగురాకాసిగొంగ చూ. ఏనుగు. ఏనుగులగొంగ చూ. ఏనుగు. ఏనుగులగొంగనూరు చూ. ఏనుగులగొంగ. ఏనుగులతిండి చూ. ఏనుగు. ఏనుగులనూరు చూ. ఏనుగు. ఏనుగులు చూ. ఏనుగు. ఏనుగునూరుమొకము చూ. ఏనుగు. ఏనుగుసొరము చూ. ఏనుగు. ఏనుగువ్వరము చూ. ఏనుగు. ఏనుము చూ.చూ. ఏనుము. వి. ఐదు తూముల ప్రమాణం. పిళ్ల చూ.చూ. ఏనుగు. వి. ఏనుగు. రం.రా. 1.40 వ. 27 పం. ఆం.రా. 2.194. ఏవె వి. 1. చిన్న కొండ, తప్ప; 2. రాళ్ళగుట్ట. ఏనొంపు చూ. ఏరొంపు, ఏరొంపు. వి. ఏటవాలు, ఎక్కువ వాలు. ఏన్నెరు చూ. ఏనాడు. క్రి.వి. 1. ఏ దినం? ఏ కాలం? దార.క్రో. 2.51; 2. ఎల్లప్పుడు. హర. 2.129, వరాహ. 7.87, మను. 3.24. క. ఎ-న్, నాలో. ఎడ్రోజు? ఎప్పుడు? ఏరోజు? ఎ-న్-నాలోమ. ఎల్లప్పుడు. ఏన్నాళ్ల వి. బ.వ. ఏడు రోజులు. భీమ. 4.12. <ఏడ్లాళ్ళు<ఏడ్లాళ్ళు<ఏడ్లాళ్ళు<ఏడు+నాళ్ల. ఏమ్మలు చూ.చూ. ఏడునూలు. వి. ఏడు వందలు. బసవ వ.

7.298 వ.

<పిడ్డాలు < పిడ్డాలు < పిడ్డాలు.

పిండుం యా. చూ. ఏడుము. వి. ధాన్యం కొలర.

పిదర యా. ఏడు. వి. సమిష్టి కుటుంబానికి చెందని సొంత
అస్తి, స్వాస్థ్యమైన దనం ; విజ. న్యకైతే సంపాదించినది.
పో. చూ. క. నిందు. చేతితో తీసికొనిపోవ, న్నరం
వలె ఆదారమగు.

పిదరకమతము వి. సొంత కమరం.

పిదరకమతము చూ. ఏడర.

పిడుము యా. ఎందుము, ఏనుము, ఎందుం. వి. 1. అయిదు
కూములు. ఆం. దా. 2.271 ; 2. రెండెరాల నేల.

లహుళ : ఇదు కూముల రాన్యం పండేటంత నేల.

<ఎను + కూము.

పివడ(చు చూ. ఏవ.

పివరి చూ. ఏవ.

పివరించు చూ. ఏవ.

పివలు చూ. ఏవ.

పిపారు చూ. ఏవ.

పిపి¹ యా. చూ. వే. పి. వి. కుక్క, వేటకుక్క. వేంక. పంచ.
1.121.

పిపి² యా. చూ. ఏపె. వి. సాలపృక్షం, నల్లమద్ది (Hardwie
kia binata).

పిపిరి వి. ఎల్ల, హద్దు. ఆము. 8.16.

పో. చూ. నం. మిరా. ఎల్ల, హద్దు. మిర. హద్దు.

ఇది అనుచిక విభాగంవల్ల ఏర్పడిన శబ్దం కావచ్చు.
'ఇభుమతి వేడికయేపిరిగా(గ)' అన్నచోట 'వేడిక + య +
ఎ + పిరి గా(గ)' అని విభజించాలి. వేడికయే హద్దుగా అని
అర్థం.

పో. చూ. క. పిరి. వేరుచేయు, విభజించు. 'పిరి' అనేది
యతిప్రాస స్థానాల్లో లేదు కాబట్టి దాని బదులు 'మిర'
గ్రహించవచ్చు.

పిపు చూ. ఏను. వి. 1. విజృంభణం. భార. ఆది. 7.189,
8.10, కాంతి. 2.487 ; 2. భౌద్ధత్వం, గర్వం. భార.
ఉచ్ఛో. 4.24, ఆం. దా. 1.88 ; 3. ఉత్సాహం. భార.
ఉచ్ఛో. 4.361, భీష్మ. 2.28 ; 4. ఆదిక్యం, గొప్పదనం.
భార. కాంతి. 3.310 ; 5. అత్యుదయం, అభివృద్ధి. నరన.
5.106 ; 6. విదం. ముటికా. 2.145, హంస. 2.46 ;
7. విలాసం. హంస. 1.100, ఆం. దా. 1.189. విజ. 1.
ప్రియమైనది. భార. 2.5 ; 2. అధికం, గొప్పది. విష్ణు వ.
5.112.

క. ఏ. ఆదిక్యం, గొప్పదనం, గర్వం, ఆత్మకంచన,
భౌద్ధత్వం, ప్రేమాప్త ; పో. చూ. మ. ఏజ్జిమి. విజృంభణం,
ఆదిక్యం ; పో. చూ. గోం. సిఠి. సిఠి. గొప్పదనం.

పివడ(చు న. శ్రీ. గర్వాన్నిగాని, పెంపునుగాని అబచి
వేయు, నశింపజేయు. భార. కర్ణ. 2.307. <పివ + అడ(చు.
పివరి వి. ఉరుము. వ్య. గోడలు మొ. వానిని ఎక్కడానికి
శక్తిసామర్థ్యాలున్న అంతువు. పివరించు న. శ్రీ. 1. దాదించు.
ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 1180 పం ; 2. దుఃఖపెట్టు. ద్వి. హరిశ్చ.

ఉ. 1887. పం. పివలు అ. శ్రీ. పెంపు నశించు. అప్పు.
3.191. పిపారు అ. శ్రీ. 1. అధికయించు, అధికమగు.
భార. ఆది. 1.69, కాంతి. 3.279 ; 2. విజృంభించు. భార.
భీష్మ. 2.378 ; 3. అధికంగా కలుగు. భాగ. 10. ఉ.
662, వాళి. 2.14 ; 4. అప్పు, ప్రకాశించు. శృంగ. నై.
5.149. క. ఏ. అధికయం, ఆదిక్యం. పిపుటదవి వి. దట్ట
మైన అడవి. భార. ఆర. 1.294. పిపుమాపు న. శ్రీ. 1.
చంపు. విశ్ర. 4.102 ; 2. ఓడించు. సారంగ. చ. 2.41.
పిపుమిగులు అ. శ్రీ. 1. ఉత్సహించు, భార. భీష్మ. 2.28 ;
2. విలసిల్లు, నరివడు. భాగ. 1.451. పిపురేగు అ. శ్రీ. 1.
విజృంభించు, చెలరేగు. భాగ. 3.687 ; 2. హద్దుమీరు,
విచ్ఛలవిడిగా తిరుగు. వేంక. పంచ. 4.240, హంస.
2.200.

పిపుటదవి చూ. ఏవ.

పిపుమాపు చూ. ఏవ.

పిపుమిగులు చూ. ఏవ.

పిపురేగు చూ. ఏవ.

పిపె¹ నర్య. ఎవతె.

పిపె² యా. పిపి², వి. నల్లమద్ది. నిం. ద్వా. 11.20, రాజవా.
3.40.

క. వివి. నల్లమద్ది.

పిప్రియలు వి. ఆంగ్ల సంవత్సరంలో నాలుగో నెల. నానారాజ
సందర్శనము. ఉ. 759.

ఇం. April. ఆంగ్ల సంవత్సరంలో నాల్గో నెల. దీనికి
30 రోజులు.

<ఇం. April.

పిప్రొద్దు శ్రీ. విజ. ఎల్లప్పుడు.

పిరిదలం యా. చూ. ఏఱలము. వి. 30 కులాలు. ఏఱలం,
వడలం, అనే వదాల వాడుకలో వచ్చిన కచ్చిబువ్వవల్ల
ఏర్పడిన రూపం.

పిరిరాని యా. చూ. ఏఱరాని. చూ. ఏఱము. వి. అంజేద,
నీచుడు, రోక వట్టించేవాడు.

పిరిద నర్య. ఎవతె.

అదిద, పిరిద మొదలైన నమస్త వచాల్లో బిడ్డ శబ్దం ప్రీ
మాత్ర వరం.

<ఎ + దిద (< బిడ్డ).

పిరిమ చూ. ఎప్పెటికము. వి. రోక, అనహ్యం. నిరంకు.
2.25.

పిర్రాని యా. ఎప్పెరాని, ఎర్రాని, ఏఱరాని, ఏర్వరాని,
ఎర్రాని. వి. నీచుడు, రోక వట్టించేవాడు.

క. ఎర్రాని, ఎర్రాని. అల్పుడు, బుద్ధిహీనుడు ; ఉ.
ఏప్పిరాచి, ఏప్పియన్. అల్పుడు, బుద్ధిహీనుడు.

పిళ్ళం యా. చూ. ఎప్పె. విజ. రోక, అనహ్యం.

నొక్కి చెప్పటం కోసంగాని, సంస్కృతీకరించటం కోసం
గాని మహాప్రాణం ప్రవేశించి వందవచ్చు.

పిళ్ళవడు అ. శ్రీ. రోయ, అనహ్యవడు. పిళ్ళరాని
యా. చూ. ఏఱరాని. వి. నీచుడు. వ్య. రోక, కుప్ప. మల్ల.
3.134.

విభ్యవదు చూ. విభ్యం.

విభ్యరాసి చూ. విభ్యం.

ఏభ్రాది యా.చూ. ఏ.బ్రాసి.

ఏమగు చూ. ఏమి.

ఏమట వి. నింకడ, నిల్వరం.

ఏమటసేయ అ.క్రి. నిలిచిపోవు, ఆగు. చుల్ల. 8.134.

< ఏమట + చేయు.

ఏమటసేయ చూ. ఏమట.

ఏమవి చూ. ఏమి.

ఏమమచ(న్) చూ. ఏమి.

ఏమయివా చూ. ఏమి.

ఏమతి చూ. ఏమటు. వి. మడుచు, అశ్రద్ధ, హారపాటు, పరాకు. భాగ. 8.468.

ఏమతిక చూ. ఏమటు.

ఏమతికుండు అ.క్రి. జాగ్రత్తగా ఉండు. భా.ఆది.

6.152.

ఏమతికుండు చూ. ఏమతిక.

ఏమతిక చూ. ఏమటు.

ఏమతించు చూ. ఏమటు.

ఏమతినడు చూ. ఏమటు.

ఏమతిపాట(న్) చూ. ఏమటు.

ఏమతిపాటు చూ. ఏమటు.

ఏమతిలు చూ. ఏమటు.

ఏమతిల్లు చూ. ఏమటు.

ఏమటు యా. ఏమటు. అ.క్రి. ప్రమాదపడు, అజాగ్రత్తగా నుండు. భా.ఆది. 6.194, విరా. 1.110; స.క్రి. 1. ఉపేక్షించు, అలక్ష్యం చేయు. భా.ఆది. 8.814, ఆశ్రమ. 1.66, కాశీ. 8.71; 2. మరచు. పరమ.వి. 2.34.

భా. ఏమోల్. మోసగించు; త. ఏమటు, మోస పోవు, మరులుకొను, ఏమమ్, <సం. కేమ. సంకోపం, సంకోప పెట్టటం మొ; డు. ఏమోలి. దిచ్చగాడు, నీడుకు; కోట. ఏ.యా.ర. (ఏ.మా.స్స). హఠాద్యయ సంక్రమాల వల్లగానీ, మరణ సమయంలోగానీ, ఎగ్జాన తీయు; ఏ.మ.లో. మోసపోవు; ఏ.మా.త్. మోసగించు; ఏమరి. యుక్తి, చమత్కారం.

ఏమ(మై) + అటు. కద సంకోపాలకు దూరం చేయబడు.

అహుళ: *ఏమై-రక్షణ + మాటు., మర్చిపోవు, పో.చూ. ఏనుమ, రక్షణ; ఏమై-అట్టు., రక్షించు; చెమమ్-రక్షణ.

అహుళ: <ప్రా. కేమ., <సం. కేమ..

ఏమతిక క్రి.విణ. జాగ్రత్తగా. భా.ఆది. 2.153, 5.146. ఏమతిక వి. పరాకు, ప్రమాదం. ఆం.రా. 1.138. ఏమతించు స.క్రి. ఏమరతేయ, మైమరచునట్లు చేయు. దశకు. 6.17, కై.రా. 6.168. ఏమతినడు అ.క్రి. పరాకు పడు. ఏమతిపాట(న్) క్రి.విణ. 1. అకస్మాత్తుగా. హరిశ్చ. 3.158; 2. అనారోగికంగా. కోట. 5.106; 3. యాదృచ్ఛికంగా. ద్వి.హరిశ్చ. ఉ. 128 ప. 155. 1. ఏమతి పాటు యా.చూ. ఏమటుపాటు. క్రి.విణ. అకస్మాత్తుగా.

పరమ. 4.61, ఉ.హరిశ్చ. 1. వి. పరాకు, ప్రమాదం. ఆం.రా. 1.138. ఏమతిలు యా.చూ. ఏమతిల్లు. అ.క్రి. ప్రమాదపడు, హారపడు. భా. 1.3; స.క్రి. మరచు, మోసపోవు. కామరిం. 101. ఏమతిల్లు యా. ఏమతిలు. అ.క్రి. హారపడు. స.క్రి. మరచు, మోసపోవు. ఏమటుచు పో.చూ. ఏమరించు. యా. ఏమూర్చు. స.క్రి. ఏమరతేయ. ఏమటుపాటు యా. ఏమటిపాటు. క్రి.విణ. 1. అకస్మాత్తుగా. పరమ. 4.2; 2. వందనతో. కోట. 5.106. ఏమటువు వి. 1. అనారోగిక వ్యాధి. ప్రబంధ. 16; 2. ప్రమాదం, హారపాటు.

ఏమటుచు చూ. ఏమటుచు.

ఏమటుపాటు చూ. ఏమటు.

ఏమటువు చూ. ఏమటు.

ఏమాటు యా.చూ. ఏమటు. స.క్రి. ఉపేక్షించు, అలక్ష్యం చేయు. దిల్ల. 1.68.

ఏమార్చు యా.చూ. ఏమటుచు. స.క్రి. వంచించు, క్రమింప చేయు.

ఏమి చూ. ఏ. చూ. ఏటి, ఏమిటి, ఏమీ. విణ. 1. ఎట్టిది, ఎంతటిది. భా.ఆది. 3.203; 2. ఏ. భార.విరా. 1.216, భాగ. 10. ఉ. 117; 3. ఏది. భా.రాం. 1.548; 4. ఎంత. భా.రాం. 5.193. అవ్య. 1. పరిశంఖ అనాదరం తెలిపే ప్రసార్థకం. భా.రాం. 5.404; 2. అయితే ఏమి. రం.రా.దాల. 50 ప. 14. పం; 3. జగు పురోగూహన వ్యతిరేకరను తెలిపే ప్రసార్థకం. భా. 2.313; 4. 'తేమ' అనే అర్థంలో ప్రసార్థకం. ఆము. 6.31.

క. ఏన, ఏను, ఏమి, ఏ. ఏమిటి? తు. దాన, జాన, ఏమిటి? ఏది? త. ఎన్న. (ఏ. ఏవ) ఎన్నకు, ఎన్నై. మ. ఎంత. ఏమిటి? ఎంతె. ఏమిటి? ఎందుకు? కా. ఏదో, ఏమిటి? ఏ పస్తువు? తా. ఏట, ఏది? ఏటామి, ఏవి? కవి. ఏన. ఏమిటి? ద్రా. ఆరా. ఏది? ఆరాఫి. ఏవి?

<మూ.ద్రా. *ఏన్.

ఏమగు అ.క్రి. 1. ఎట్టి దుస్థితికి వచ్చు. ఆము. 2.29; 2. ఎట్టి దుష్టుడగు. చును. 6.50; 3. ఎట్టి బంధుత్వం కలిగిఉండు. ఏమని క్రి.విణ. ఎందుకు. ఏకారణాన. భా. ఉకో. 4.287. ఏమమచ(న్) క్రి.విణ. ఎందుకు? ఏకారణాన? జాహ్నునీ. 4.96. ఏమయివా అవ్య. ఏదో ఒకటి, ఏమిగా(న్) క్రి.విణ. ఎట్లు? ఏవిధంగా? హరి.పూ. 8.70. <ఏమి + కా(న్). ఏమియును యా. ఏమీ. క్రి.విణ. ఎంత మాత్రమైనా, కొంచెమైనా. భా.రాం. 5.375. క. ఏనా నుమి, ఏనుమి. ఏమైనా. ఏదోఒకటి ఏనూ, ఏమైనా. దీనికి వ్యతిరేకార్థక క్రియకు ముందే ప్రయోగం. "ఏమియు తెలియదు" వలె, ఏమియె యా. ఏమియె, క్రి.విణ. ఎందుచేకనో. ఈహను తెలువరుంది. భా.ఆర. 2.178. <ఏమి + -ఓ. ఏమియెక్కో క్రి.విణ. ఏమికోకదా! సందేహ సూచకం. భా.నభా. 1.218. ఏమియె యా.చూ. ఏమియె, క్రి.విణ. ఎందుచేకనో, ఈహను తెలువరుంది.

చార.ఆది. 4.70. ఏమిర ఆవ్య. ఓరి. (దాగా పరిచివుట్టిగానీ తనకంటే తక్కువవాణ్ణిగానీ చేసే నంబోదన). చార.ప్రొణ. 4.288. ఏమేమి అవ్య. క్రోదాచ్యురాలను నూచిస్తుంది. దా. 1.313. <ఏమి+ఏమి. ఏమేమో అవ్య. అగ్గిలార్థ ద్యోరకం. కక. 2.547. క. ఏనెనో. ఏమేమో; కు. దాన దాన; క. ఎనెనె-ఎన్న-కె-ఓ; మ. ఎందఎంద. <ఏమి+ఏమి+ఎ-ఓ. ఏమేయే య. ఏమేవ్. అవ్య. చార్యనుగానీ, నీచస్త్రినిగానీ చేసే నంబోదన. ఏమేవ్ య. చా. ఏమోయ్. ఏమోయ్ అవ్య. సన్నిహితులైన వదుమల పరస్పర నంబోదన.

ఏమిగా(న్) చూ. ఏమి.
ఏమిటతో చూ. ఏమిటి.
ఏమిటి య.చూ. ఏమి. నర్య. ఏది, ఎటువంటిది. చార.నదా. 2.67.

ఏమిటతో క్రి.విణ. ఎందుచేతనో. పరమ. వి. 1.117.
ఏమిటికి(న్) య. ఏటికి(న్) క్రి.విణ. ఎందుకు. చార.ఆర. 1.187. విరా. 1.187. ఏమిటికో య. ఏటికో. క్రి.విణ. చేనికో, ఎందుకో. ఏమిటో క్రి.విణ. ఏటో, ఎందుకో.

ఏమి-టి. అనుచిత విధానంవల్ల 'టి' యుక్తరూపం 'ఏమి'కి కల్గింది.
ఏమిటికి(న్) చూ. ఏమిటి.
ఏమిటికో చూ. ఏమిటి.
ఏమిటో చూ. ఏమిటి.
ఏమియును చూ. ఏమి.
ఏమియు చూ. ఏమి.
ఏమియుక్కో చూ. ఏమి.
ఏమియో చూ. ఏమి.
ఏమిర చూ. ఏమి.
ఏమిళ య.చూ. ఎంగెన. వి. ఒక రకం మొక్క.
ఏమీ య.చూ. ఏమి. నర్య. 1. ప్రశ్నార్థకం. చార.ఆది. 8.129, కుమల. 3.105, ముకుం. 2.107; 2. కాకుకాన్ని తెలుపుతుంది. శృం.నై. 2.102; 3. ఆశ్చర్యాన్ని తెలుపు తుంది. ప్రవా. 1.56; 4. అనాదరాన్ని తెలుపుతుంది. చంద్రా. 2.148; 5. క్రోదాన్ని తెలుపుతుంది. దా. 1.26.

ఏము! య.చూ. మేము. నర్య. మేము. చార.ఆది. 2.148.
ఏము? య.చూ. తేము. వి. గొంగడి నేసేటప్పుడు పేక పోగు దగ్గర పడటానికి కొత్తే కొయ్యపట్టె.
ఏమే! నర్య. ఎవరె?
పో.చూ. క. యావల్. ఎవరె; ఎవల్. ఎవరె; మ. యావల్/ఎవల్. ఎవరె? ఏ+మె.
ఏమే! య.చూ. ఏమే. అవ్య. చార్యనుగానీ, నీచస్త్రినిగానీ చేసే నంబోదన. 'ఏమిటి', 'ఓసి.' శృం.నై. 6.114.
ఏమే య. ఏమే. అవ్య. ఓసి. వసు. 4.76, దా. 1.26.
ఏమేమి చూ. ఏమి.
ఏమేమో చూ. ఏమి.
ఏమేయ్ చూ. ఏమి.
ఏమేవ్ చూ. ఏమి.

ఏమో య. ఏమో. అవ్య. 1. ఈహను తెలుపుతుంది. విజయ. 1.115; 2. ఎందుచేతనో, ఏవారణంవల్లనో. కువచ. 2.100.

క. ఏనో. ఏమిటి? ఎట్లు? సాధ్యమా? ఏనో. ఏమిటి? ఎవరికేమి తెలియదు. ఎట్లు? అది ఎట్లా నందనం?; కు. దాన్న, జాన్య. సాధ్యమా? ఎవరికేమి తెలియదు.

ఏమో య.చూ. ఏమో. అవ్య. 1. ఎందుచేతనో, ఏవారణం వల్లనో. హర. 7.68; 2. ఈహను తెలుపుతుంది. కళా. 7.111; 3. అగ్గిల వదాన్ని పరిహరించటానికి ఉపయోగిస్తుంది. ఉ.హరి. 5.84.

ఏమోయ్ అ.క్రి. చెప్పరాని విధంగా పరిణమించు. రీమ. 2.104.

ఏమోయ్ చూ. ఏమి.
ఏమోయ్ చూ. ఏమో.
ఏవేరింపు చూ. ఏ.య. న.క్రి. దుఃఖపెట్టు. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 1180 పం.

క. వింపు. చాదవడు; వింపల్. చాద; తేంపు. కష్టంలోవుండు, చాదవడు; తేంపల్. నిట్టూర్పు.
ఏవు చూ. ఏ.య. వి. సంతాపం, చాద. దశకు. 7.108. విష్టువు. 8.279. న.క్రి. బాధించు. నవనాథ. 2.81 ప. 9 పం., అచ్చ.రా.యుద్ధ. 451.

క. వింపు. చాదవడు; తేంపు. కష్టంలో ఉండు, చాదవడు.

ఏబిండ్లు నర్య. యాదైమంది. కునం. 1.74.
క. అయ్యదింబరు, యాదైమంది; క. బి.యి-వతిల్-మర, యాదైమంది.
<మూ.ప్రా. *చేన్ + *వన్న్.
ఏబిది య. ఎమ్మది. వి. యాదై. ఐదువదులు. ఆము. 4.211.
క. అయివత్తు, యాదై; కొ. అయిమ్-బది; కు. బివ. యాదై; క. బియి-వతు, అయి-వతు. యాదై; మ. అయివతు. యాదై; కో. అయివల్; కొ. ఎబొబి.
<ఏన్ + వది.
ఏబిలము య. ఏబిలం, ఏబిలము. వి. అయిదు వలాలు, ఏసెలో నాలుగోవంతు. అం.దా. 2.269.
<ఏన్ + వలము. వలం అంటే ఆరు కులాలు.
ఏబిలము య.చూ. ఏబిలము. వి. అయిదు వలాలు, ఏసెలో నాలుగోవంతు.

ఏయది య. ఎయ్యది. నర్య. 1. ఏది. చార.ఆది. 1.80; 2. ఎవరె; 3. ఆమె ఎక్కడ ఉన్నది; 4. అది ఎక్కడ ఉన్నది.
పో.చూ. క. యా, యావా, ఆ, అవ, దావ, ఏ, ఎ. ఏమిటి, ఏవి; అవుదు, ఏమిటి, ఏది; యావలు, అవల్. ఎవరె?; కొడ. ఎ.ఎనో, ఎ.వ, ఎ.వు, ఎ.దు. ఎవరు, ఎవరె?, ఎవరు?, ఏది?, ఏవి?; పో.చూ. కు. దా, దానా, జానా, దావ, దాదవు, వా, వోవు. ఏమిటి, ఏది; ఏరు, ఏరాటె. ఎవరు? పో.చూ. క. యావల్. ఎవరె?; ఎవల్. ఎవరె?, ఎవల్. ఎవరె; పో.చూ. మ. యావల్/ఎవల్. ఎవరె; పో. చూ. కొండ. ఏయి.

ఎవరె ? ఏది ? ఏవ్. ఏస్త్రీలు ? ఏవి ? ఇల్లె, ఇల్లె (ఐ)క.
ఏమిటి ? ఏది ? పో.చూ. కుజ. ఎస్తంబు, ఎస్తరు, ఎస్తరి,
ఎస్తల్. ఎవరు ? ఎవరు ? ఎవరె ? ఏది ? ఏస్త్రీలు ? ఏవి ?
పో.చూ. పర్తి. అర్. ఏది. ఏయా, ఏన. ఏది, ఏమిటి ?
పో.చూ. కొలా. ఎయి/ఎయి/ఎ.న/ఎ.న్, ఎ.ర్, ఎద్.
ఎదవ్. ఎవరు ? ఏస్త్రీలు, ఎవరె, ఏది ? ఏ.వ్. ఏస్త్రీలు ;
నా, ఏన్. ఎవరు ? ; కుజ. ఎకదనె, ఎకదా, ఎవరు ?
ఎవరె ? ఏది ; పో.చూ. బ్రా. అరా, అరాద్. ఏది ?

<ఏ+అది.

ఏయి¹ న.క్రి. 1. (బాదాదులు) వేయ. బార.ఆది. 4.208.
ఆర. 4.68. ఆము. 5.85 ; 2. (బాదములకో) కొట్టు.
బార.ఆది. 7.169. దళా. 1.301.

క. ఏయి, ఏను, ఏనరు, వేయ, కొట్టు, ఎను, ఇను.
బాదంవేయ. ఏనరు, ఎను. బాదంవేయ, ఏనరు ; కు.
ఎయి, ఎయ్యని. వేయ ; క. ఏయి. (బాదాలు) వ్రయో
గించు. ఏ. బాదం వేయ, ఏవు (ఏవి-). ఏనరివేయ,
బాదం వేయ, ఏ. బాదం, ఏవు (ఎవి-). బాదంవేయ,
ఏవు (ఏవి). ఏనరు, కొట్టు ; మ. ఏయిత్తు. బాదం
వేయట, ఎయ్యకట్ట. బాదం వేయించుట, ఎయ్యక.
బాదం వేయట, ఏవు. వేయట ; కోట. ఏయి-(ఇచ్-)
ఇయి-(ఇచ్-), ఇచ్-వ్-(ఇచ్-), కొద. (ఇచ్-ఇచ్-).
బాదం వేయ ; గోం. ఎస్సా. బాదం వేయ, ఏన్. వేయ ;
పర్తి. ఏయి-, ఎన్-. బాదం వేయ, ఎయిక్-. బాదం
వేయ. గదల. ఏయి-(ఎత్-). వేయ ; కురు. ఇన్ బా. బాదాలు
వేయ ; మాల్. ఇన్ హె (ఇన్ బే-). రాయి
ఏనరు.

<మూ.ద్రా. *ఏయి-/*ఏ- (<*ఏక్-).

ఏయి² రూ. వేయ. న.క్రి. వేయ, వైయ, ఉంచు. బాగ.
1.489.

ఏర రూ. ఏరా. పో.చూ. అరె, ఒరె. అవ్య. అరిపరిచయాన్ని
గానీ, అవ్యనుగానీ తెలిపే సంబోధన. శివర. 1.103.

పో.చూ. క. ఏన ; పో.చూ. క. అడె లేక అడా,
ఎన్నడా ; పో.చూ. గో. రే. కండిని మామను బార్య
అన్నలను పిలవటాని కుపయోగించే సంబోధన.

పో.చూ. నం. రే. అవ్య. పునరుక్తంగా వాడబడే అవ్యక్తా
పూర్వక సంబోధన ; పో.చూ. ప్రా. రే, అరె. మాగ.
అలె, లే. ఏ+ర.

ఏరకల్పు రూ.చూ. ఏరుగలప. ఏ. దున్నటాని కుపయోగించే
పనిముట్టు.

ఏరగట్టు రూ.చూ. ఏరుకట్టు. ఏ. అరక కట్టడాని కుపయోగించే
పగ్గాలూ, పట్టి, మోకట్టూ, వారిజె, చెలకోల మొ. కాళ్ళ
గుడి లేక కట్టు.

ఏరగాడి ఏ. నాగటి కట్టి కాడి.

<ఏరు¹+కాడి.

ఏరకాడు రూ. ఏరుకాడు. ఏ. దున్నేప్పుడు నాగటి కట్టి
మోకు.

<ఏరు¹+కాడు.

ఏరుక్కి ఏ. మెట్టలో దున్నటం.

<ఏరు¹+మిక్కి.

ఏరలము పో.చూ. ఏరలము. ఏ. అయిదు పలాలు.

ఏరలు రూ.చూ. ఏరాలు. ఏ. తోడిపోదలు. (ఆం.పదా.)

ఏరవకడ ఏ. బావరదంగి, రేచరాళం (పదమిడి కనుముల్లో
అనామలలోను, మలబార్. తిరువాన్కూర్, తిన్నెవెల్లి
కొండల్లోను పెరిగే చెట్టు).

పో.చూ. క. బేవరాద్ (ల్, ర్) (ఇ. ఎ. ఈ). తృణ
విశేషం. పో.చూ. ర. సందానవిరి ; పో.చూ. మ.
వందకమిన్.

ఏరవంగ చూ. ఏయవంగ. ఏ. ఒకటి విశేషం (Solanum
Speciosum).

ఏరసేద్యం ఏ. తాలకరికి ముంపు పొలంలో గుంబకతో
చున్నదం.

<ఏరు¹+సేద్యం.

ఏరా రూ.చూ. ఏర. అవ్య. అరిపరిచయాన్నిగానీ, అవ్యను
గానీ తెలిపే సంబోధన. పాండు. 3.33.

ఏరాది ఏ. గుర్రంపిల్ల, చంద్రా. 1.43.

ఏరాలు రూ. ఏరలు. ఏ. 1. తోడిపోదలు. పండి. 4.287
ప. 9.1 ; 2. సవతి (వా-).

పో.చూ. క. వేణు. ఇరరం, తిన్నమైనది, వ్యతిరేకన,
వైరం, పో.చూ. వేణు-త్-తాయ్. సవతి తల్లి ; మ.
వేణు. వేదం.

<వేణు (ఉ)+అలు.

ఏరాళము రూ.చూ. హేరాళము. విజ. పెద్దది. బాగ. 10.
పూ. 213, అధికం ; క్రి.విం. అధికంగా. శృం. వై. 7.39.
అసంఖ్యాకంగా.

ఏరాసి ఏ. మొత్తం, ముద్ద.

సం. ఏకరాశి. ఒకే పోగు, పోగుగా చేయబడిన ఒక
మొత్తం, పోగు చేయబడిన లేదా మిశ్రితమైన మొత్తం.

<సం. ఏకరాశి.

ఏరి రూ. ఏరీ. సర్వ. ఏక్కడ ఉన్నార ? దళా. 1.258.

ఏరికళల రూ. ఏరు¹. ఏ. నాగటిమేటి.

ఏరీ రూ.చూ. ఏరి. సర్వ. ఏక్కడ ఉన్నార ? బాగ. 8.590.

ఏరు¹ ఏ. 1. ఎద్దులను కట్టి దున్నటానికి సిద్ధపరిచిన నాగలి.
పరమ. ఏ. 5.30 ; 2. నాగలి. రా.వి. 1.56 ; 3. ఎద్ద
లేక దున్నల జత.

క. ఆర్, అరు, ఏరు. నాగటి కట్టిన జోడెద్దులు ;
క. ఏర్. నాగలి, ఎద్ద నాగలి, ఎద్దు కాడి. చేర్. కాడి,
కాడి కట్టిన ఎద్దుల జత ; మ. ఏర్. ఎద్దకాడి, ఎద్దులు కట్టిన
నాగలి [ఏరు=ఏర్ (క.రు.) ఎద్దు, ఏర్మ్. తొలిసారి
కాడి కట్టిన ఎద్దుల జత]. కోట. కొద. ఏర్. నాగలి ;
గోం. సెర్. నాగలి ; కుజ. సెరు. ఎద్దుకాడి ; దున్నే
జంతువుల జత ; సెరెక. రెండు, జత, ఎద్దుకాడి ; కువి.
సెరు. ఎద్దుకాడి, జత, దున్నే జంతువుల జత, సెరెక,
రెండు, జత, ఎద్దుకాడి, హేరు. నాగలి ; పర్తి. చెరెయ్
కుల్. ఎద్దుల జత, పో.చూ. ఈరి. బవ. ఈరిల్. నాగలి
కర్ర కాదారమైన దుంప ; కొలా. చేర్. నాగలి, ఎద్దు
జత.

పో.చూ. సం. సీర.

<మూ.ద్రా. *చేర్-

ఏరుకట్ట చూ. అరగట్ట, ఏరగట్ట. వి. అరక కట్టదానికి ఉపయోగించే పగ్గాలు, పట్టెట్ట, మోటు, వారిజె, చెలకోల మొ. కాళ్ల గుడి లేక కట్ట. ఏరుకట్ట న.క్రి. నాగటి కాడి కట్ట. ఏరుగలవ చూ. ఏరకల్పు. వి. నాగరిలో ఒక వాగం, ఒక పరికరం. నాగటి కలవ. ఆం. దా. 2.281. <ఏరు' + కలవ. ఏరువేల ఒకే రోజు ఒకే నాగరిలో దున్న గరిగినంత నేల. దాదాపు నాలుగు మైళ్ల దూరం. తార. ఆశ్వ. 3.158. ఏరువాక చూ. ఏలువాక. వి. ఏతేటా దుక్కికి ప్రారంభం. పో.చూ. క. అరంబ, అరంబు. దున్నటం, వ్యవసాయం. పో.చూ. క. ఏరుపూట్టు. వ్యవసాయ తరుణంలో ఒక కద దినాన జరిపే కృషికి ప్రారంభోత్సవం. వంకు, లాగు. పో.చూ. కుణ. సెరు రూ. న.క్రి. దున్ను బహుళ: పోరు + పోక > ఏరు + పోక > ఏరువాక. ఏరువాకపున్నమ చూ. ఎర్వోక పున్నమ. వి. శ్లోక పద్య పూర్ణిమ. ఏరుసాగించు న.క్రి. 1. దుక్కి దున్నించు. 2. మొదట దుక్కి దున్నేటప్పుడు విందులూ విలాసాలూ ఏర్పాటుచేయు. ఏరుసాగు అ.క్రి. దుక్కిదున్ను. దున్నటం మొదలుపెట్టు. ఆము. 4.124.

ఏరు' చూ. ఎరియు. వి. నొప్పి, దాద. తార. ఆది. 3.191. మార్క. 2.87.

క. ఎట్టు. కొట్టు, గుచ్చు, పొడుచు, తాకు, తగులు. ఏటు. (కత్తి) దెబ్బ, (కేలు) కుట్టటం, నాశనం చేయటం; మ. ఎట్టు. దెబ్బ. గుడ్డలుతికేప్పుడు వేసే దెబ్బ; గోం. ఏరెరానా. తీవ్రంగా వాదపెట్టు.

'కలయేరు'లో వర తరచు నమస్త ప్రయోగం. పో.చూ. కలపోటు.

ఏరుచు అ.క్రి. వాదపడు. న.క్రి. 1. రగుల్కొలుపు; మండించు; 2. నేర్పు; 3. వాదపెట్టు, శిక్షణలో నుంచు.

ఏరుకట్ట చూ. ఏరు'.

ఏరుకట్ట చూ. ఏరు'.

ఏరుకోల చూ. ఏడికర. వి. బండి బొలుపు కమర్చిన పొడవాటి పలక కొయ్య.

ఏరుగడము చూ. ఏరుగు.

ఏరుగలవ చూ. ఏరు'.

ఏరుగు అ.క్రి. విద్ధించు, మలం ఏరుచు. వి. మలం. ఆం.దా. 2.184.

క. ఏరు, ఎరుబు. ఆవుపేడ, రెట్ట, పెంట, ఎరణ. దూడపేడ, ఎక్కు. తరచు విరేచనాలు కావడం; త. ఎరుకు. స్త్రీల విరేచనాలు కావడం (పశువుల విషయంలో). ఎరు. పేడ; కొలా. ఎరంగ్, ఎరెంక్. న్యచ్చపరచు, ఎరంగుడ. మలం, పరిపం. యర్-ఎన్. మల విసర్జనచేయు; నా. ఎరంగ్. న్యచ్చపరచు; కురు. ఎర్హ్నా (ఇర్హ్న) చిన్న పిల్లలు, జంతువులు, మలం ఏరుచు, (పెద్దలకు) విరేచనాలు అగు; మూర్త్. ఇన్-హి. విసరు, కొట్టు.

<*మూ.ద్రా. *ఏర్-, *ఏర్- ఉచ్-, *ఏర్- ఉచ్-/-

ఉంక్--

ఏరుగడము వి. మలవిసర్జనం.

ఏరుచు చూ. ఏరు'.

ఏరువేల చూ. ఏరు'.

ఏరువడు' చూ.చూ. ఏర్పుడు'. అ.క్రి. కేటవడు, కన్నడు, బయల్పడు, స్థిరపడు, వర్తిల్లు.

ఏరువడు' చూ. ఏర్పుడు'. అ.క్రి. వేరువడు, వేరుగా కనవడు. రామా. 8.90.

ఏరువలుచు చూ.చూ. ఏరు వలుచు'. న.క్రి. ఏర్పరించు, విభజించు. దరా. 2.357.

ఏరువలుచు' చూ. ఏర్పులుచు, ఏర్పలుచు', చూ. ఏర్పుడు'. న.క్రి. 1. కనబరచు, చూపు. ఆము. 5.26; 2. ఆమర్చు, కూర్చు. దరా. 2.357.

ఏరువలుచు' చూ. ఏరువలుచు, ఏర్పులుచు', చూ. ఏలు'. న.క్రి. వేరుచేయు, విభజించు. తార. ఉచ్ఛ్. 3.108.

ఏరువలుపు వి. 1. కోదనం, శుభ్రపరచటం. ఆం.దా. 2.252; 2. రియ్యం కడుగు, కుడితి; 3. వడియ కట్టటం (వేరు చేయటం అనే అర్థం నుండి వివరించాము).

ఏరుపాటు' చూ. ఏర్పాటు'. చూ. ఏర్పుడు'. వి. 1. వైసం; 2. కట్టుబాటు, తీర్మానం, నియమం; 3. పరిష్కారం, నిశ్చయం, నిర్ణయం; 4. ఎన్నిక, ఏరుకోటం, ఒడంబడిక, ఏరుపాటు' చూ. ఏర్పాటు'. చూ. ఏలు'. వి. 1. వివాగం. తార. భీష్మ. 3.248; 2. కేదం. చంద్రా. 1.19.

ఏరుబంది వి. ఒక రకం చెట్టు.

ఏరుమర్రి వి. ఒక రకం మర్రి చెట్టు (Terminalia arjuna).

ఏరుమర్రి చూ. ఏలుమర్రి. వి. ఒక రకం మర్రి.

ఏరు(బా) వి. ఒక రకం వడ్డు. భీమ. 2.142.

క. ఏరుపాలు. పంటలో పాలికావ వాగం.

<ఏరు + ప్రాలు. వ్య. నూకలూ రాళ్లూ తీసేసి ఏరిన రియ్యం.

ఏరువ వి. ఓడ కింద పెన్ను దూలం.

పో.చూ. క. ఏరుగట్టు ముడివేయు, (కాళ్లతో) కట్టు.

పో.చూ. క. ఏరా. ఓడ కింద పెన్ను దూలం.

ఏరువాక చూ. ఏరు'.

ఏరువాకపున్నమ చూ. ఏరువాక.

ఏరుసాగించు చూ. ఏరు'.

ఏరుసాగు చూ. ఏరు'.

ఏరొంపు చూ.చూ. ఏనొంపు. వి. ఎక్కువ వాలు.

ఏర్పు' చూ. ఎరియు. న.క్రి. 1. దహించు, కాల్చు. తార. ఆది. 2.60, భీష్మ. 3.278, భారా. 6.502; 2. వాదించు, మండించు, వానిధ్య. 1.106, ఆము. 1.92, 4.218; 3. ద్వంసంచేయు. పాడుచేయు. మను. 4.99.

ఏర్పు' న.క్రి. 1. ఏరు, ఎన్ను. తార.విరా. 1.95, ప్రభా. 2.74, అచ్చరా. 5.182; 2. ఏరిపారవేయు, తొలగించు. తార.విరా. 2.52; 3. కోదించు. ఆము. 1.18; 4. విభజించు. మను. 5.32.

పో.చూ. క. అరిసు. పోగుచేయు, ఏరుకొను; తు. ఆరిపుని. చెరుగు, జల్లించు; త. అరి. చెరుగు, వేరు

చేయు ; మ. ఆరిక్క. చెరుగు, జల్లింపు, ఆరి. దియ్యం ; కువి. ఏరన్. వేరుచేయు ; కొలా. యెరన్.

ఏర్పు³ చూ. ఏర్పుడు. అ.క్రి. 1. హృహంగా పన్ను. చార. విరా. 4.184, శబ్ద. 1.75 ; 2. నిర్మించు, ఏర్పరచు. రీమ. 3.102, శవరా. 1.75 ; 3. నందించు, కూర్చు. పాండు. 5.15.

క. ఏజ్. తగియుండు, ఏర్పడిను, ఏర్పుడు. ఏర్పురుచు, ఒక క్రమంలో పెట్టు ; క. ఏజ్పుడు, ఏజ్పుడు, ఏర్పుడు, ఏజ్పుడు, ఏర్పుడు, ఏజ్పుడు, ఏజ్పుడు. తగి ఉండటం, చాచిత్యం ; విజ. తగిన. ఏర్- < *ఏల్-. తగియుండు ; మ. ఏలుక. తగు, తగియుండు, ఏల్. నన్నాహం.

ఏర్పుడు¹ చూ. ఏరుపడు¹. అ.క్రి. 1. కేటపడు, నృప్తపడు. చార.ఆది. 1.16 ; 2. వాననవలన తెలియు. చార.ఆది. 3.41 ; 3. కంటికి కనబడు. చార.ఆది. 4.122 ; 4. బయల్పడు, వెల్లడియగు. చార.ఆది. 2.348 ; 5. వేరు పడు, వేరుగా కనబడు. చార. 6.645 ; 6. బుద్ధిగోచర మగు, తెలియు. ఆము. 4.252 ; 7. స్థిరపడు. కళా. 2.176 ; 8. చుట్టిల్లు, ఉండు. మల్ల. 2.94.

క. ఏజ్. అగు, తగు, తగియుండు, సాధ్యమగు ; నమర్తమైయుండు, ఏర్పుడు, ఒక క్రమపద్ధతిలో నుండు, నిర్ధంగానుండు, ఏర్పడిను. ఏర్పరచు, క్రమంలో ఉంచు ; కు. ఏపుని. పట్టుకొను, తీసుకొను, ఎత్తుకొను ; క. ఏల్ (ఏజ్ ఏ-ఏజ్- ; ఏల్ ఏ- , ఏజ్-). జరుగు, సంద వింపు, తగియుండు, పీలుగానుండు, ఆరందించు, హను కొనియుండు, ఏర్పాటు. రూపొందటం, పో.చూ. తెరి- పలు. ఎన్నుకొనబడు. కనిపించు ; కోట. ఏ.ర్ప.ర్. నిర్ణ పరచటం. ఒకపనికై ఒకత్తి ఎన్నుకోటం ; మ. ఏల్. సాధ్యత, అందుబాటు, నన్నాహం, చాచిత్య, ఏలుక. తగి యుండు, సరిపడు ; కుజ. ఏజ్ బ (ఏజ్-). అందుకొన టానికి గానీ, అంగీకరించటానికి గానీ చేయి జావటం, అందుకోలు, అంగీకారం ; కువి. ఏ.నై. అంగీకరించు, ఎన్-హౌనై. స్వీకరించు ; వర్తి. ఏజ్ (ఏజ్-). అంగీక రించు, స్వీకరించు.

<మూ.ద.ద్రా. *ఏక్-.

ఏర్పుడుదెంచు అ.క్రి. 1. కలుగు, నందించు. చార. ఆది. 5.187 ; 2. నృప్తపడు. చార.విరా. 1.245. < ఏర్పుడు + తెంచు.

ఏర్పుడు² చూ. ఏరుపడు². చూ. ఏలు¹. అ.క్రి. వేరుపడు, వేరుగా కనపడు.

ఏర్పుడుదెంచు చూ. ఏర్పుడు¹.

ఏర్పరించు చూ. ఏర్పుడు¹. ప్రే. న.క్రి. 1. నిర్ణయించు, నిర్ణా పించు. చారా.విరా. 1.65 ; 2. వివరించి చెప్పు. విష్ణు వ. 3.16, అచ్చరా. అయో. 70 ; 3. నిర్మించు, ఏర్పాటు చేయు. విప్ర. 2.21 ; 4. హృహం పన్ను. పారి. 5.2.

ఏర్పరించు² చూ. ఏలు¹. న.క్రి. 1. గుర్తించు. కం.రా. 4.208 వ. 25 వం ; 2. వేరుచేయు. మల్ల. 2.14.

ఏర్పుతను చూ. ఏరుపలుచు¹. చూ. ఏర్పుడు¹.

ఏర్పుతను¹ చూ. ఏరుపలుచు¹. న.క్రి. 1. చూపు. చార.

విరా. 2.293 ; 2. చక్కచరచు. చార.ఉచ్ఛో. 4.214 ; 3. స్థిరపరచు, నిర్ణయించు. ఉ.రా. 1.280.

ఏర్పుతను² చూ. ఏరుపలుచు². న.క్రి. వేరుచేయు, ఏరు జించు. కు.నం. 1.18 ; ద్విసల. 1.411 వ. 412 వం.

ఏర్పుడు¹ చూ. ఏరుపాటు¹. చూ. ఏర్పుడు². వి. 1. కట్టు దాటు, నియమం, నిర్ణయం. దళా. 1.248 ; 2. నిర్ధారం. దళా. 2.193 ; 3. నృప్తం. దళా. 4.154.

క. ఏర్పాటు, ఏర్పాడు. నిర్ణయం, క్రమపద్ధతి ; కు. ఏర్పాడు. క్రమపద్ధతి ; క. ఏజ్ పాటు. పద్ధతి, క్రమం, నియమం, ఆచారం, కట్టుదాటు ; మ. ఏర్పాటు. క్రమ పద్ధతి.

ఏర్పాటుగా(న్) క్రి. ఏజ్. ప్రకటంగా. ఉ.హ. 4.125 ; నిశ్చరంగా. కాశీ. 7.107.

< ఏర్పాటు + కాన్.

ఏర్పాటు² చూ. ఏరుపాటు². వి. 1. విరాగం ; 2. కేదం. ఏర్పాటుగా(న్) చూ. ఏర్పాటు¹.

ఏర్పడిక చూ. ఏరుపాటు. ఏలుపిరుక.

ఏర్పడుక చూ. ఏరుపాటు. ఏలుపిరుక.

ఏర్పు చూ. ఏరియు. వి. 1. మంట ; 2. కేడి.

క. ఏరిప్పు, ఏరిపు. మంట.

ఏర్పడేడు చూ. ఏలు². వి. నడులకు ప్రదువు, నముచ్చడు. అచ్చరా. 1.14.

ఏలు¹ న.క్రి. 1. కల్గను. వ్య. వైకెత్తు. ఉ.హ. 8.48 ; 2. కలలు నరికి వైకెత్తియు. చార.ద్రోణ. 1.111, చంపూ. 6.80 ; 3. ఎంచు, ఎన్ను, గణించు. చార.శబ్ద. 2.108, చాగ. 10 ఉ. 474 ; 4. గించు మొ. ఒకటొకటి వైకె త్తియు. చార.లశ్య. 4.220 ; 5. కప్పవట్టు. శృంగ.వై. 7.90 ; 6. పోగులు అంటుకోకుండా విడదీసి నెరవు.

క. ఏజ్. కూర్చు, పోగుచేయు, ఏరు, ఎంచు, ఎన్ను కొను ; ఏజ్, ఈజ్ (< ఇజ్). కొట్టు, పొడుచు, గుచ్చు, దెబ్బవేయు, కోర, గాయం ; కు. సాయని, సాయుని. జల్లింపు, చెరుగు, వేరుచేయు ; క. ఏజ్. (కత్తి మొ.) దెబ్బ, మచ్చ ; కో. ఏర్. వేరగు ; ఎట్రా. కలువతీయు ; పజ. ఏజ్. వేరగు ; ఏస్స. వేరుచేయు, పెరుగు, విడ దీయు ; కుచ. చాజ్-(చజ్-). ఎన్నికచేయు, మంచిదాని నేరుకొను.

<మూ.ద్రా. *చాత్-/*చేత్.

ఏలునుగ్గు వి. ఏర్పుడుక. ఏలుపిరుక చూ. ఏర్పడిక, ఏర్పుడుక. వి. నేలమీదపడి ఎండిపోయిన తర్వాత వంట చెరకుగా ఏరబడే వేడకడి. మను. 4.60. అం.రా. 2.253.

ఏలు² వి. నది. చార.ఆది. 6.59, అచ్చరా. 1.11. విజ. జలనంబందమైన.

కు. సాయ, చిన్ననది ; క. ఆజ్, యాజ్. నది ; మ. ఆజ్. నది ; కోట. పెయిన్-ఎ.ర్. నది ; గోం. ఏర్. నీరు. ఆజ్.యార్. నలనలకాగే నీరు ; కొండ. ఏరు. నీరు. కుజ. ఏసు. కువి. ఏయూ, ఏజ్. నీరు ; వర్తి. పెరెద్. నది. (పెర-పెద్) ; ఒల్లా. ఏర్. నీరు.

<మూ.ద్రా. *ఏక్-.

ఏటగలుపు స.క్రి. ద్వంసంచేయు, శిదిలంచేయు. వ్య. నదిలో పారవేయు. <ఏలు+-అ¹(స్)+కలుపు. ఏట(బటపు న.క్రి. ద్వంసంచేయు, శిదిలంచేయు. చంద్ర. 1.112 <ఏలు+-అ¹(స్)+కలుపు. ఏటిఅవలిగిరిగింత విం. దుర్గదం. ఆరుదు. వ్య. నది ఆవలినుండి చక్కరిగింక. కవిరాజ. 3.48. ఏటికెదురీడు అ.క్రి. 1. ప్రవాహాని కెదురీడు. దార. మాసం. 98; 2. కఠినమైన దార్ద్రత వహించు. ఏటిగుల్లి వి. ఏటి అడుగున కొరికే గుండ్రని రాతిముక్క. ఏటిపాలగు అ.క్రి. వ్యర్థముగు. వ్య. నది పాలుపోవు. ఏటిపట్టె వి. నదినుండి కప్పిన కాల్వ. ఏటిబోటిమగలయికిమీడు వి. వరుణుడు వ్య. నదీనాథులైన నముద్రాలకు రాజు. ఏటితే(దు వి. నదీనాథుడు, నముద్రుడు యయా. 3.27. ఏటుదొర వి. నదీనాథుడు, నముద్రుడు, ముకుంద. 2.25. ఏటుపుచ్చ వి. కళింగ వృక్షం. ఏటుమర్ది వి. నదీ నర్తం, ఒక జాతిమర్ది పో.చూ. క. వెల్లమర్ద. కూలయరుడు, ఏటుమర్దియ చూ. ఏటుమర్ది. వి. వానం తిక. అరబ్బి మర్ది. దండలు కట్టటానికి చాడరాదు. (Cape Jasmine). క. ఆట్టు- మర్దికై నీటిమొక్క. ఏటు మర్ది చూ.చూ. ఏరుమర్దియ. వి. అరబ్బిమర్ది. ప్రబంధ. 112. బ.ప. దాన్యవిశేషం. ఏటువంగ వి. ఒక జాతి వంగ. తీరప్రదేశాల్లో పెరుగుతుంది. క. ఏరువంగ. ఒక మొక్క పేరు. ఏటువావిలి వి. అరబ్బిమర్ది. (దండలకువయోగిస్తారు.)

ఏటుకాడి వి. దాకడి. (Grisleqto mentqsq)

ఏటుదొర చూ. ఏటు².

ఏటుగుల్లి చూ. ఏటు¹.

ఏటుపిరుక చూ. ఏటు¹.

ఏటుపుచ్చ చూ. ఏటు².

ఏటుమర్ది చూ. ఏటు².

ఏటుమర్దియ చూ. ఏటు².

ఏటుమర్ది చూ. ఏటు².

ఏటువంగ చూ. ఏటు².

ఏటువావిలి చూ. ఏటు².

ఏటుపు వి. 1. దేశం, విదేశం. అప్ప. 2.197; 2. సీమ నరిహద్దు.

బహుళ: సహజమైన నరిహద్దు అయిన ఏటునుబట్టి వచ్చివుండవచ్చు.

ఏల¹ చూ. ఏలా. క్రి.విజ. 1. ఏమి?, ఏమి ప్రయోజనం? దార.ఆది. 1.117, ఉ.చూ. 4.800; 2. (వలదు, కూడదు, అనావశ్యకం, మొ. కాత్పర్కాలతో) ఎందుకు? కాశీ. 4.47, విక్ర. 2.184; 3. ఎట్లు? ఎట్లు కలుగును. అము. 6.81; 4. ఏ కారణంచేత? దరా. 1.168.

బహుళ: <ఏ+లా(గు) ఎట్లు? ఏ విధంగా?

ఏలకొ చూ.చూ. ఏలకో. అవ్య. ఎందులకో, ఏ కారణం చేతనో. దరా. 8.266. ఏలకో చూ. ఏలకొ, ఏలొకొ, ఏలొకో. అవ్య. ఎందులకో, ఏ కారణంచేతనో దార.ఆర. 2.146. <ఏల+-కు (స్)+క².

ఏల² వి. ఒక రకమైన జానపద గీతం. భక. 2.172, అచ్చరా. 6.90, అం.దా. 1.128.

క. ఏలె. ఒక చందం. క. ఏల-వ-పాట్లు. ఏలో, ఏలేలో అనే పల్లవి తోడి వడవపాట. ఏలాన్, యాత్. న్యరాలు మానవ కంఠస్వరం, ఏలల్. నవ్వునరాలతో కూడిన సంగీతం.

పో.చూ. సం, హేలా. తేలిక, చురుకైన, శృంగార చేష్ట. విశోదం. పల్లవిని బట్టి పాటకాపేరు వచ్చివుండవచ్చు.

ఏలకూతలు వి. దాలక్రిదావిశేషం. ఏల ఏల అని అరుస్తూ ఆడే ఆట. ఏలవదము వి. ఒక రకం జానపద గీతం, ఏల పాట. భక. 2.172. ఏలపాట వి. 1. ఒక రకం పాట, ఏల; 2. ఒక ప్రత్యేక చందంలో కూర్చిన పాట. ఏలపాటలు వి. బచ. దాలక్రిదా విశేషం. విష్ణు. వ. 7.202.

ఏల³ వి. పీఠికా పుర ప్రాంతమందలి ఒక నది.

ఏలేలు వి. పీఠికా పుర ప్రాంతమందలి ఒక నది. భీమ. 2.52.

ఏలకి వి. ఒకానొక లక. పి. శకుం. 2.23. (Amomum xanthioides.)

క. ఏలక్కి, యాలక్కి, యాలక్కి. పెద్ద ఏలకి; ఇలాచి, ఎలచి. ఏలకి. <ఏలె+అక్కి. (కెట్టెక్); కొక. ఏలక్కి; కు. ఏలక్కి, ఏలెక్కి. క. ఏలమ్. ఏలకిచెట్టు; ఏల-క-కాయ. ఏలకి, ఏల-య-అరిచి. ఏలకిగింజ; మ. ఏలక్కాయ, ఏలక్కాయి. ఏలకికాయ, ఏలక్కాయ, ఏలత్తరి. ఏలకిగింజలు.

సం. ఏలా. ఏలకిచెట్టు; ప్రా. ఎలా. ఏలకిచెట్టు; అమా. ఎలా ఏలకిచెట్టు, గింజ; హిం. ఇలాచీ, సం. ఏల+చీ <-చ; పార.ప్రత్య.

ఏలకికాయ వి. 1. ఏలా వలం; 2. ఏలకికాయవలె ఉండే భక్ష్య విశేషం. హంస. 1.105, ప్రబంధ. 112. ఏలకిగింజలు వి. బచ. ఏలకులు. ఏలకివండు వి. ఏలకికాయ. ఏలకిరాజవములు వి. బచ. ఒక రకం దాన్యం. బహుళ: ఏలకి గింజలవలె ఉండే దాన్యం. ప్రబంధ. 112. ఏలకులు వి. బచ. ఏలకిగింజలు. ప్రబంధ. 57.

ఏలకికాయ చూ. ఏలకి.

ఏలకిగింజలు చూ. ఏలకి.

ఏలకివండు చూ. ఏలకి.

ఏలకిరాజవములు చూ. ఏలకి.

ఏలకులు చూ. ఏలకి.

ఏలకూతలు చూ. ఏల².

ఏలకొ చూ. ఏల¹.

ఏలకో చూ. ఏల¹.

ఏలవదము చూ. ఏల¹.

ఏలపాట చూ. ఏల².

ఏలపాటలు చూ. ఏల².

ఏలపుయ్యిపోరు చూ. ఏలము¹.

ఏలము¹ చూ. వేలము¹. వి. అమృతంలో ఒక విధం, వేలం పాట.

క. ఏలామ్, ఎలామ్, యాల. వేలం, బహిరంగమైన అమృతం; కు.క. ఏలమ్. వేలం; మ. ఏలమ్. వేలంకేక. హిం. ఉ.అర. ఏలాన్. ప్రకటన, ఉద్బోధన.

<ఉ. ఏలాస్.

ఏలపుయ్యిస్తోరు వి. వేలం, చాటింపు, ప్రకటన. <ఉ. ఏలము + ఉ. ఇచ్చిపోరు. ఏలముపోరు న.శ్రీ. వేలంకోసం కేకలువేయు. వేలంద్వారా అమ్ము. ఏలమువేయు న.శ్రీ. వేలంద్వారా అమ్ము.

ఏలము? రూ.చూ. వేలము? వి. తాటితోపులో కట్టు గీచేవాని గుడిసె.

పో.చూ. త. వేల, తోపు.

ఏలమువట్టు వి. ఈత, ఆదారం, ఆలంబనం, కాపు, ఆశ్రయం. వ్య. స్థిరజీవనం. పాండు. 5.179.

ఏలమువట్టు చూ. ఏలము?.

ఏలముపోరు చూ. ఏలము?.

ఏలమువేయు చూ. ఏలము?.

ఏలా రూ.చూ. ఏల? అవ్య. 1. ఎట్లు? ఎట్లు కలుగును? చార. క్రొ. 2.141; 2. ఏమి ప్రయోజనం? ఏమి? కాశీ. 4.49; 3. ఏ కారణంచేత. చాగ. 7.27; 4. ఎందుకు? ఎందుకోసం. అనుకూల సమాధానం అనాక్షిప్త.

ఏలాగు శ్రీ.వి. ఏ ఏదంగా? ఎట్లు? ఏలాగైవ(న్) శ్రీ.వి. ఏ ఏదంగానైన <ఏలాగు + ఐన(న్).

ఏలాగైవ(న్) చూ. ఏలాగు.

ఏలాటము చూ. ఏల? వి. పరిహాసం. నీతి. 35.

పో.చూ. క. ఏలిద. తిరస్కారం, అపహాసం; ర. ఏలితమ్, అపహాసం, పరిహాసం, ఎల్. నింద, ఆక్షేపణ ఎల్లల్. నింద, అపహాసం; పో.చూ. మ. ఏలితమ్. తిరస్కారం, అగౌరవం; పో.చూ. గోం. వేహదానా, సెహ్చి-సెహ్చా. పరిహాసం.

<ఏల? + ఆట(ము).

ఏలాము? రూ. వేలము? వి. తాటితోపులో కట్టుగీచే వాని గుడిసె.

ఏలాము? వి. సొరకేవ.

ఏలాముచేవ వి. సొరకేవ. రంపం వళ్లలాంటి వళ్లూ, పెద్ద ముద్దె ఎముకగల చేవ.

ఏలాముచేవ చూ. ఏలాము?.

ఏలి వి. 1. కవలంతో కూడినది, మోనంతో కూడినది. చార. ఉద్యో. 3.9; 2. కృత్రిమం. చంద్రా. 2.36.

ఏలిక? చూ. ఏలు? వి. 1. భార్యకు ప్రభువు, భర్త. భీమ. 1.76; 2. రాజు, ప్రభువు, యజమాని. నీలా. 2.47, ఆం.చా. 2.182.

క. అభుక్త. పరిపాలన, రాజ్యం.

ఏలికపాని వి. రాజు, యజమానురాలు, దొరసాని. కాశీ. 6.221.

ఏలిక? రూ.చూ. ఏది. వి. గొడ్డె.

ఏలికరాజవాలు వి. బవ. దాన్య విశేషం, శ్రేష్ఠమైన రాజనాలు. హంస. 4.128.

ఏలికపాని చూ. ఏలిక?.

ఏలికపాము రూ.చూ. ఎమిడిక పాము. వి. పేగుల్లో పుట్టే ఒక రకం పురుగు.

ఏలిచేవ వి. సొరకేవ.

ఏలిదము రూ. ఎల్లికము, ఎల్లిదము. వి. లామవం, చులకన, ఉవేక్ష. చార. ఆది. 6.116; వి. తేలికైన. కు.నం. 10.514.

నం. హేల్. ఉపేక్షించు. హేలితవ్య, హేలన. తిరస్కారం.

క. ఏలిద. తిరస్కారం, అపహాసం, తిట్లు, నింద, అగౌరవం; ర. ఏలితమ్. అపహాసం, పరిహాసం; ఎల్లణమ్. అపహాసం, వేదాశం. <నం. హేలన; మ. ఏలితమ్. తిరస్కారం, అలక్ష్యం.

<నం. హేలితమ్. ఉపేక్షించబడినది.

ఏలివఆతడు చూ. ఏలు?.

ఏలివ చూ. ఏలు?.

ఏలివవాడు చూ. ఏలు?.

ఏలివవారు చూ. ఏలు?.

ఏలిపె వి. హారేదుపిట్ట, పరిమపిట్ట, కోలంకిపిట్ట.

ఏలు? న.శ్రీ. 1. పాలించు, శాసించు. చార. ఆది. 4.158, ఉద్యో. 4.59; 2. దృఢ్యునిగా నైకొను. చార. 4.1.227; 3. దర్ఢంగా నైకొను. వసు. 4.84; 4. దార్యగా నైకొను. దశా. 1.30.

క. అల్, అరు. పొండు, సంపాదించు, కలిగియుండు, పాలించు, శాసించు, నిర్వహించు; కొద. అ.ల్ - (అ.లి). పరిపాలించు; కు. అభుని, అభుణ. పాలించు, శాసించు, నిర్వహించు; ర. అల్. పాలించు, శాసించు, అదుపులోనుండు, (గృహకృత్యాలు) నిర్వహించు; అల్లు. ఆశ్రయనిగా గ్రహించు, అదుపులోనుండు, కాపాడు, పోషించు, అల్-కొల్. దానిసగా గ్రహించు (భగవంతుడు రక్షనివలె) కటాక్ష పాత్రుని తేయ; మ. అరుక. పరిపాలించు, కలిగియుండు, పొండు; కొ. అ.ల్ - (అ.ల్-), పొండు, పాలించు, పోషించు, కలిగియుండు; కొ. ఒ.ల్ - (ఒ.ల్-) (గేదెలు మొ.) కలిగియుండు, పాలించు.

<మూ.ద.ద్రా. *యూల్.

ఏలివఆతడు వి. రాజు, పాలకుడు. విప్ర. 5.40.

ఏలివ చూ. ఏలు?.

ఏలివవాడు వి. రాజు, ప్రభువు, యజమాని. చార. నవా. 1.37, ఉద్యో. 2.33. ఏలివవారు వి. రాజు, ప్రభువు - గౌరవ వాచకం. ఏలుకొను న.శ్రీ. 1. నవభరచుకొను, చార. విరా. 2.385; 2. నైకొను. భీమ. 3.5; 3. పాలించుకొను. విక్ర. 1.167; 4. కాపాడుకొను. దశా. 2.811. ఏలుకోటి వి. 1. ప్రజలు, ఏలుబడికి లోబడిన ప్రజలు. ఆం.చా. 2.117; 2. ప్రజావర్గం. <నం. కోటి-గుంపు. ఏలుదెంచు న.శ్రీ. పాలించు, శాసించు. చార. విరా. 2.83. <ఏలు? + తెంచు. ఏలుబడి రూ. ఏల్లిడి.

వి. 1. పరిపాలన, ప్రభుత్వం, రాజ్యం. కుక. 1.875; 2. అధీనం, అదుపు. చంద్రా. 4.84. ఏలువారు రూ. ఏలేవారు. వి. బవ. పాలకులు. ఏలేవారు రూ.చూ. ఏలువారు, ఏల్లిడి రూ.చూ. ఏలుబడి. వి. తక్కువది, లోబడినది. వసు. 2.70.

ఏలు? స.క్రి. సమానమగు, సరిపోలు. హర. 4.10. క. ఎల్.
సమానమగు; ఇయల్. సరిపోలు, పోలియుండు.
ఏలుకొను చూ. ఏలు!.
ఏలుకోలి చూ. ఏలు!.
ఏలుదెంచు చూ. ఏలు!.
ఏలువు చూ.చూ. ఏడువు. వి. ఏడవటం, రోదించటం.
ఏలుబడి చూ. ఏలు!.
ఏలువారు చూ. ఏలు!.
ఏలేలు చూ. ఏల!.
ఏలేవారు చూ. ఏలు!.
ఏలొకా చూ.చూ. ఏలకో. ఆవ్య. ఎందులకో, ఏకారణంచేతనో.
చార. ఆది. 4.80, 179, 6.289, ఆర. 2.208.
బహుళ: <ఏల! + ఒకా.
ఏలొకా చూ.చూ. ఏలకో. క్రి.విణ. ఎందులకో, ఏకారణం
చేతనో.
ఏలొంపు చూ.చూ. ఏనొంపు. వి. ఎక్కువ వాలు.
ఏల్పు పో.చూ. ఏడుపు. స.క్రి. నూలు పోగులు విడదీయు.
ఏల్పు పో.చూ. ఏలిసె. వి. ఉల్లాం పిట్ట.
ఏల్పుటికేని వి. చెడ్డకాలం, జన్మ నక్షత్రంపై శని దుష్ప్ర
భావం కల కాలం.
క. ఎలరె-య-అటద-శని. శని భచక్ర పరివర్తన
కాలం 30 సంవత్సరాల్లో దుష్ప్రభావాల నిచ్చే 7½ సంవత్స
రాల కాలం; క. ఏట-అరై-నాట్టు-చ-చని. జన్మరాశి
లోను వ్యయ ద్విశీయాల్లోను నంచరిస్తూ 7½ సంవత్సరాల
పాటు దుష్ప్రభావాలనిచ్చే శని. ఏట-అరయ-య-అణ్ణు-
చ-చని.
ఏల్పుడి చూ. ఏలు!.
ఏళ్ళూరు చూ.చూ. ఏడునూలు. వి. ఏడు వందలు.
ఏళ్ళము వి. బ.వ. ఏడు వలములు.
ఏళ్ళ! చూ. ఏడు. వి. ఏడు, ఏడులు (బ.వ.).
<ఏడుపు < ఏడ్ (< ఏడు) + -లు.
ఏళ్ళ! ఏలు? యొక్క బ.వ. వి. బ.వ. నడులు.
< ఏడులు < ఏలు? + -లు.
ఏవ చూ. ఏనము. వి. 1. సీతత్వం. చార.విరా. 1.197;
2. జుగుప్స, రోక. బసవ. 6.82 పం, ఆము. 1.14; 3.
రోపం, మాత్సర్యం. విజయ. 3.152, ఆం.చా. 3.46; 4.
అవధానం, ఎచ్చరిక. ఏకాగ్రత. సారంగ. 1.78, ఆం.చా.
1.188; 5. పాపం, నేరం.
క. ఏవ. అనిష్టం, అనహ్యం, ద్వేషం, వికృతత్వం,
జుగుప్స, అనహ్యమైనది, శోచనీయమైనది, హేవ.
రోక. పో.చూ. క. ఏవమ్. తప్ప, కళంకం; పో.చూ.
అర. హేవ. కోరిక; పో.చూ. మ. హేవ. బలవత్తరమైన
కోరిక; పో.చూ. సం. హేవాక. బలవత్తరమైన కోరిక.
ఇది ఆరబ్బీనుంచి వచ్చిందనీ, దీన్ని కల్పణ, దిల్లదాది
ఆదునికులు ప్రయోగించారనీ అర్థే.
బహుళ: <క. హేవ. తెలుగు కన్నరాల్లో ఇది క్రియా
విశేష్యరూపాల్లో ప్రయుక్తం. కిట్టెర్ దీన్ని చేళ్ళంగా
దావించాడు.

ఏవకాడు వి. నీచుడు. చా.రా. 6.2253. ఏవగించు చూ.
ఆవగించు? అ.క్రి. 1. రోయ, అనహ్యవడు. చార.ఆది.
7.256; 2. రోపించు, రోపించు. చార.కర్త. 2.318;
స.క్రి. 1. తిరస్కరించు, తెగడు. హరిశ్చ. 4.229.
కావ్యానూ. 2.91, నరస. 1.11; 2. తరిహరించు,
విడుచు. వసు. 1.180. పో.చూ. క. హేవరిసు. అనహ్య
పడు, వెనుకాడు, వెనుదీయు. ఏవగించక క్రి.విణ. అనిష్టం
గానీ ద్వేషంగానీలేక, చార.ఆది. 2.258. ఏవగించడయ్యె(న్)
స.క్రి. అనహ్యంకొలేడు. చార.ఆది. 7.226. ఏవగించు
(< ఏవగించు). వి. 1. నింద, అపవాదు. ఆం.చా.
1.115; 2. రోక, ద్వేషం. ఏవవడు స.క్రి. 1.
రోయ, ద్వేషించు. చార.ఉద్యో. 2.216, అను, 8.82;
2. వినుగుచెందు; 3. నిందించు, తిట్టు, ఆరోపించు; 4.
విడుచు, త్యజించు.
ఏవకాడు చూ. ఏవ.
ఏవగించు చూ. ఏవ.
ఏవగించక చూ. ఏవగించు.
ఏవగించడయ్యె(న్) చూ. ఏవగించు.
ఏవగించు చూ. ఏవ.
ఏవవడు చూ. ఏవ.
ఏవము చూ.చూ. ఏవ. విణ. 1. సీతం. చార.విరా. 1.197;
2. రోక కలిగించునది, అనహ్యమైనది. చార.విరా. 2.49;
వి. 1. జుగుప్స, రోక. బసవ. 7.82. పం; 2. హేయ
వృత్తి. ఆము. 6.55.
ఏవరి చూ. ఎవరి, ఎవ్వరి. వి. ఏవైవ? ఏవైక్క? చార.
తీక్క. 1.81, దళకు. 9.7.
< ఏ + వంసు.
ఏవాడు చూ.చూ. ఎవ్వాడు. నర్య. 1. ఎవడు. ఆము.
4.67; 2. ప్రతివాడు.
< ఏ + వాడు.
ఏవి చూ. ఏవి, ఎవ్వి. నర్య. యచ్చుకాకకం. బ.వ. జడవాచకం,
ఏయిది.
ఏవో నర్య. ఏవోకొన్ని, ఏవైనా.
ఏవిరేకి వి. నరానరి.
ఇం. Average. నరానరి.
< ఇం. Average.
ఏవురు చూ.చూ. ఏగురు. వి. ఐదుగురు. చార.ఆది. 6.287.
క. అయ్యోర్, అయ్యోరు, అయ్యోరు. ఐదుగురు.
కు. అయ్యోరు. ఐదుగురు; క. అయ్యోర్; వర్తి. చెవిర్.
ఐదుగురు.
ఏవో చూ. ఏవి.
ఏన! చూ.చూ. ఎన!, పో.చూ. ఎనరు. వి. అధికం, అత్యంతం.
ఏనరేగు చూ.చూ. ఎనరేగు. అ.క్రి. 1. చెలరేగు, విజృం
భించు, వరమవి. 2.186; 2. అతిశయించు, పొందు.
4.78. ఏనరేయు అ.క్రి. చెలరేగు, విజృంభించు. హర.
2.20.
ఏన! చూ.చూ. ఏన. విణ. 1. అల్పం. శృంగ. 1.82; 2.
వక్రం, విచమం. వసు. 2.11; 3. వికృత స్వరంగల

(మాట), వికృతోచ్ఛారణ. చంద్రా. 2.39; 4. పంప; 5. బంధవరువు రాళ్ళమధ్య బహుళంగా వచ్చే నందు; 6. వైకృతం.
 వివేచనలు వి. గ్రామ్యమ మాటలు. వివేచింపు చూ. వివే. వి. అవధానం, అతిసంభాషణ. వివేచి వి. స్నేహం. రక్తి.
 వివేచనలు చూ. వివే. వివేచించు చూ. వివేచ.
 వివేచి చూ. వివేచి. పో.చూ. వివేచి. అ.క్రి. మీరు, అతిశయించు. దుక్కా. 4.39.
 తు. జయకుని. తగినంత; పో.చూ. ర. వి. అతిశయం, అధికం, దొంగి, పైచూపు, గర్వం, అహంకారం. వివేచి(వివేచి). పైకిలేవు, ప్రాముఖ్యం, శ్రేష్ఠం; పో.చూ. మ. వింతక. అతిశయించు; పో.చూ. మూర్ఖ. ఇతే. గింజవరె పొడుగుకొనివచ్చు. ఇతేగై, ఇతే. పొడగటదు.
 <మూ.ద్రా. ఏక్(క)+అర్.
 వివేచించు అ.క్రి. మీరు, అతిశయించు. నవనాద.

1.46 ప. 23 పం.
 వివేచి చూ. వివే.
 వివేచి చూ. వివే.
 -వివే అవ్య. 1. వంతున (చిన్నేసి). దార.ఉద్యో. 3.817, అవ్య. 3.220; 2. ప్రమాదాన్ని, పరిమాదాన్ని, సామర్థ్యాన్ని తెలిపే అంశపర్యయం. దార. 5.395.
 ఇది వేయి దాతువైర్ధ్య రూపమైన 'వేసి'నుండి వచ్చి నట్లు భాస్. చేయు వైర్ధ్యమైన చేసి నుండి సాదించడం మేలు. నాలుగు + చేసి > నాలుగు చేసి > నాలుగేసి (వ్య. నాలుగుచేసి).
 వివే చూ. వివే. వి. పీచు, పోగు.
 వివే చూ.చూ. వివే. వి. 1. నాల్, పొత్తి; 2. గడ్డిపోచ, చీపురుపల్ల.
 వివేచము వివే. వివే, రోర వల్లించేది. నవనాద. 4.187. 10 పం. చాటు 9.
 నం. బహిక. తాళికం, అకాశరం; ప్రా. విహిత.
 <*విహిత <ప్రా. విహిత.

వి. వి. తెలుగు వర్ణమాలలోని తొమ్మిదో అక్షరం. ద్రావిడ భాషల్లో 'వ' వర్ణంగా లేదు. సంస్కృతంలో 'అ,' 'ఇ' లు కలిసి ఏర్పడ్డ సంధ్యక్షరం ప్రసిద్ధంగా ఉంది. తత్సామ్యం వల్ల తెలుగు మొదలైన ద్రావిడ భాషల్లో దీన్ని వర్ణంగా గ్రహించారు. కాని ద్వని శాస్త్రజ్ఞులు దీన్ని 'అయ్' గా గ్రహిస్తారు.
 <మూ.ద్రా. *అయ్.
 వి. చూ.చూ. అయి. అవ్య. 1. అగు దాతువు యొక్క వైర్ధ్య రూపం; 2. చతుర్థి విధక్త్యర్థకాలైన 'కి,' 'కు' లు చివర గల పదాలకు అనుప్రయుక్తం. దార. ద్రోణ. 5.250, కాంధి. 1.209, సాంధు. 3.21; 3. న్యయంగా, తనంతట తాను ఇక్కడి అర్థబోధకం. దార. అను. 2.301.
 వివేచి వి. అవ్యకోలు.
 వివేచి చూ. వి.
 వివేచి వివే. 1. ఉచికం; 2. శక్యం, సాధ్యం.
 వివే చూ.చూ. అయిద. క్రి.వివే. వెంబడి, వెనుక. అం.దా. 3.73.
 వివేచి అ.క్రి. 1. వెంబడిపోవు. బసవ. 6.576 ప.
 <వివ+అయ్.
 వివేచ చూ. వి.
 వివేచి చూ. వి.
 వివేచి చూ.చూ. అయిదార. వి. అగ్ని.

వివే చూ. అయిదు. వివే. వి. అయిదు. దార. కాంధి. 4.222, దాగ. 10 పూ. 1530.
 ర. అయ్, అయిదు; కొడ. అంజి; తు. వి, విను; ర. విన్న, అంబు; మ. అంబు, వి; కోట. అయ్; కొడ. అజ్; గోం. పైయంగ్, సెలిర్. అయిదుగురు; తు. సింగి. అయిదు; పత్తి. వేద్య. అయిదు వస్తువులు; వేద్య, వేందు. అయిదు, వేవిర్. అయిదుగురు; కొలా. అయ్. అయిదు; నాయ. విద, సిగుర్. అయిదుగురు, వేపుర్.
 <మూ.ద్రా. *అయ్.
 వివేచి వివే. వంతున. వివేచివులవంత చూ. అయిదు వైదువుల వంత. వి. అయిదు బాటలు కలవాడు, మన్నుడు. వివేచి చూ. అయిదుగురు. వి. అయిదు మంది. వివేచిలచూపుతోడు, వి. మన్నుడు. వేంక. అం. 1.10. వివేచిలు చూ. అయిదుదాయలు, ఇద్దాయలు. వి. అయిదు విధాలయిన దాయల మీద చేసే పనులు. వ్రడం, కమ్మరం, కంచరం, అగసాలెవని, కాసేపని, అనే పంచ శిల్పాలు. పో.చూ. నం. వంబాణము. వివేచి పదిగావించు చూ. అయిదు పదిగావించు. న.క్రి. అయిదును సరికి పదిగాచేయు. ఇండించు. వరాహ. 2.29. వివేచి పదిలేయ చూ. అయిదు పదిలేయ. చూ. వివేచి పదిగావించు (రెండు చేతులు జోడించు). అ.క్రి. 1. అంజరి చేయు, నమస్కరించు. కళా. 8.100; 2. (రెండు కాళ్ళ

తె. బరేని. <మూ.ద.ద్రా. వర్ణ-ఇ-ఆడి ; పో.చూ.
త. పనుమై. అందం మొ. ; క. పసుర్, హసరు. ఆకు
పచ్చ. వర్ణ-ఇ-ఆడి > *అదిరాడి > *అయరాడి. అయ్

రాణి, అయిరణి. కన్నడ పదాలు ఈ *అయిరాణినుండి వచ్చాయి.
తె. దిరెని <*అయిర-ఎడి, ఇక 'అరిపిడి' 'అరిమెన' ఉన్నాయి.
అరివేడి <*అవిరేడి <*అయిరేడి.
'అరిమెన' అరివేడి నుంచి కరువార విర్పడిన రూపం కావచ్చు.
<నం. ఇరిడి.
విశేషికవలు రూ. అయిరేని కడవలు. వి. బచ్చెన పని చేసిన పెండ్లికుండలు, కువర. 170, ఆం.దా. 3.36.
విశేషికుండలు రూ. అయిరేని కుండలు.
విశేషికవలు చూ. ఇరేని.
విశేషికుండలు చూ. ఇరేని.
విభాగము రూ.చూ. అయిలారము. వి. ఒక మూలిక, ఉబ్బుల కుపయోగించే వేరు.
వివచ్చు రూ.చూ. అయివచ్చు. అ.శ్రీ. 1. కలసివచ్చు, అచ్చి వచ్చు, అనుభూలమగు. ఆం.దా. 2.94.
వివజ రూ. అయివజ, వివాజ, వివేజ వి. 1. రాకట్టు,

కనకాలకు పూటగా ఉండు ; 2. అన్నిపాస్తలు, వస్తువులు ; 3. నిల్వ, ముడుపు, అనలు.
హిం.ఉ. వివజ, వేరొకదానిని ఒడులుగా ఉంచినది, మారకం, పారిపోవడం, ఒహుమానం, ప్రతీకారం, వరి హారం, ఎవటి ; మరా. దివజ్. అస్తి, సంపద ; పార. దివయ్ ; ఆర. వివజ్. మారకం.
క. దివజ్. అస్తి, సంపద, దనం, వస్తువులు ; తు. దివజ్, దివజ్. దనం, సంపద, అస్తి ; త. దివజ్. అస్తి, సంపద, మూలదనం, దివజ్, దివజ్.
<మరా. ఇవజ్.
వివాజ రూ.చూ. ఇవజ్, వి. మారకం.
వివేజ రూ.చూ. ఇవజ్.
విశాస్త్రా రూ. అయిసాపయిసా. వి. అటోయిటో, ఎటో ఒకటి.
విశాన్మూల చూ. ఉగానం. వి. ఉగాన్యమూల.
విను రూ. అయిను, అభిను? వి. మంచుగడ్డ.
ఇం. Ice. మంచుగడ్డ.
<ఇం. Ice.

౬

౬¹ తెలుగు వర్ణమాలలో పదోవర్ణం. ఆర్థసంస్కృతమై కాలవేళి కరమైన ఓష్ఠ్యహస్య స్వరం. బ్రాహ్మణలో కప్ప అన్ని ద్రావిడ భాషల్లోనూ ఉంది.
ద్రా. ఓ.
<మూ.ద్రా. *ఓ.
-౬² చూ. ఓ. అవ్య. 1. అప్రాచుర్యాన్ని తెలుపుతుంది. దార. ఆది. 7.195, దీమ. 1.115 ; 2. సంకేహాన్ని తెలుపుతుంది. దార. ఆది. 7.209, విరా. 1.215 ; 3. ప్రశ్నార్థకం. దార. ఆర. 2.98, గాం. 3.384 ; 4. సంధాపన తెలుపుతుంది. దార. విరా. 3.295, శృం.నై. 1.52, కళా. 7.37 ; 5. ప్రార్థనాద్యర్థకం. కాళీ. 5.274 ; 6. కార్యర్థకం. పారి. 2.25.
కాలక్రమాన ఈ ప్రత్యయం అనేకార్థాలు సంతరించు కొని వుండాలి. సందర్భాన్ని బట్టి అర్థం వస్తుంది.
౬³ రూ.చూ. ఒక్క. విణ. 1. ఏకార్థకం. దార. ఆది. 4.93 ; 2. ఒకానొక (అనిర్దిష్టం). దార. ఆది. 5.239 ; 3. అన్యం, వేరైనది. దార. దీప్య. 2.365 ; 4. సామాన్యం, సారారణం. దార. ద్రోణ. 4.147 ; 5. కొంత, శేయూ. 3.237 ; 6. వాక్యాలంకారంగా ఉపయుక్తం. ఆము. 4.59 ; 7. అనిర్వాచ్యం. పారి. 1.156 ; 8. గణనీయం, ఎంచకగింది. దరా. 2.423.
ఒకకాలమున్ ఇది ఈ అర్థంలో వ్యతిరేకారకంతో కూడి

ఉంటుంది. అవ్య. ఏకాలమునూ, ఏవ్వనూ. దార. ద్రోణ. 3.117. ఒకకుత్తుకగు అ.శ్రీ. ఏకగ్రీవం కలవారగు, ఒక మాట కలవారగు, ఐకమర్థ్యం కలిగి ఉండు. హర. 2.60.
<ఒక-కుత్తుక+అగు. ఒకంట(న్) రూ.చూ. ఒక్కంట(న్). శ్రీ.విణ. ఒకబోట, ఒకసారి. ఒకండ్లు రూ.చూ. ఒక్కండ్లు. సర్వ. ఒకడు. ఒకత రూ.చూ. ఒక్కత. సర్వ. ఒకతె. దార.విరా. 2.256. ఒకతడవ(న్) శ్రీ.విణ. 1. ఒకవ్వడు ; 2. అడుడుగా. ఒకతి రూ.చూ. ఒక్కత. సర్వ. ఒకతె. ఒకతుక రూ.చూ. ఒక్కత. సర్వ. ఒకతె. ఒకతూరి శ్రీ.విణ. ఒకసారి. ఒకతె రూ.చూ. ఒక్కత. సర్వ. ఒక శ్రీ, అన్య శ్రీ. కళా. 7.148. ఒకతేవ శ్రీ.విణ. ఒకసారి. ఒకనాడు రూ.చూ. ఒక్కనాడు. వి. 1. ఒక రోజు, ఒకానొక రోజు ; 2. వేరొక రోజు, ఒకనాడును అవ్య. ఒక్కనాడు కూడా, ఏవ్వనూ. దార. ఆది. 4.114 (వ్యతిరేకార్థక వాక్యార్థోనే ప్రయుక్తం). త.మ. ఒరునాళుమి. ఒకనిగాన్ రూ.చూ. ఒక్కనిగాన్. శ్రీ.విణ. ఒకనిగా. ఒకనొక రూ.చూ. ఒకానొక. విణ. ఏదో ఒక. ఒకండు(న్) అవ్య. ఒకబోటను. రసిక. 2.67. ఒకవరి రూ. ఒకపారి. శ్రీ.విణ. ఒకసారి. ఒకపారి రూ.చూ. ఒకపరి. శ్రీ.విణ. ఒకసారి. ఒకపూట కొకపూటకు(న్) శ్రీ.విణ. పూట పూటకు, అంకకంకకు, క్రమక్రమంగా. కళా. 4.28. త. ఒరుపొలుతు, ఒరు పొలు. ఏక భుక్తం. <ఒక పూటకు(న్)+ఒక పూటకు(న్)

ఒకపెట్టు క్రి.వి.ది. ఏక కాలంలో. ఒకపెట్టువ(న్) క్రి.వి.ది. ఏక కాలంలో. ఒకపాట్లు రూ.చూ. ఒక్క ప్రాట్లు. వి. ఏక కుత్తం. ఒకప్రాట్లు రూ. చూ. ఒక్క ప్రాట్లు. వి. ఏక కుత్తం. ఒక్కప్రాట్లు ఉండే ఉపవానం, ఉపవానం. కుచేల. 3.52. ఒకమరి క్రి.వి.ది. ఒకసారి. ఒకమరికొకమరి క్రి.వి.ది. ఒకసారి కంటే మరొకసారి. అంత కంతకు, క్రమ క్రమంగా. ౩.౪. 3.107. ఒకమాటు రూ.చూ. ఒక్కమాటు. క్రి.వి.ది. ఒకసారి. ఒకమాటు రూ.చూ. ఒక్కమాటు. క్రి.వి.ది. ఒకసారి. ఒకమొగి(న్) రూ.చూ. ఒక్క మొగి(న్). క్రి.వి.ది. ఏకకాలంలో. ఒకయ్యూక(న్) రూ. ఒక్క యూక(న్). ఒక్కయ్యూడునన్. క్రి.వి.ది. ఏకకాలంలో. ఒకరిత రూ.చూ. ఒక్కరిత. నర్వ. ఒక శ్రీ, అన్య శ్రీ. కాశీ. 5.316. ఒకరితి రూ.చూ. ఒక్కరిత. నర్వ. ఒక శ్రీ, అన్య శ్రీ. ఒకరిత రూ.చూ. ఒక్కరిత. నర్వ. ఒక శ్రీ, అన్య శ్రీ. ఒకరు రూ.చూ. ఒక్కరు. నర్వ. ఒకరు (గౌరవ వాచకం). ఒకరుడు రూ.చూ. ఒక్కరుడు. నర్వ. 1. అన్యరు. చార. ఉచ్ఛో. 2.77; 2. ఒక పురుషుడు, ఒకానొకడు. అము. 6.3; 3. ఒంటరి, ఏకాకి. విక్ర. 2.2. ఒకరులు రూ.చూ. ఒక్కరులు. నర్వ. ఒక పురుషుడు, ఒక శ్రీ. ఒకరువుడు రూ.చూ. ఒక్కరుడు. నర్వ. అన్యరు, ఒకానొకరు. ఒకరువులు రూ.చూ. ఒక్కరువులు. నర్వ. ఒక పురుషుడు, ఒక శ్రీ. ఒకర్త రూ.చూ. ఒక్కరిత. నర్వ. ఒక శ్రీ, అన్య శ్రీ. ఒకర్తి రూ.చూ. ఒక్కరిత. నర్వ. ఒక శ్రీ, అన్య శ్రీ. ఒకర్త రూ.చూ. ఒక్కరిత. నర్వ. ఒక శ్రీ, అన్య శ్రీ. ఉ.రా. 3.215. ఒకర్తక రూ.చూ. ఒక్కరిత. నర్వ. ఒక శ్రీ, అన్య శ్రీ. ఒకరై రూ.చూ. ఒక్కరిత. నర్వ. ఒక శ్రీ, అన్య శ్రీ. దరా. 3.144. ఒకరులు రూ.చూ. ఒక్కరులు. నర్వ. ఒక పురుషుడు, ఒక శ్రీ. ఒకర్లు రూ.చూ. ఒక్కరులు. నర్వ. ఒక పురుషుడు, ఒక శ్రీ. ఒకవిధుత్ క్రి.వి.ది. ఒకసారి. ఒకవేళ క్రి.వి.ది. పక్షాంతర దోదకం. త. ఒరువెల్లి. ఒకవేళ, బహుళ. ఒకవేలైతె అన్య. ఒకవేళ ఇలా జరిగితే. <ఒకవేళ+ఇత. ఒక సంక్లిష్ట వి. ఒకే మూల పచ్చెటట్లు కట్టిన ఇల్లు. <ఒక+చంక+ఇల్లు. ఒకపారి రూ.చూ. ఒక్కసారి. క్రి.వి.ది. ఒక సమయం, ఒకతదవ. ఒకానొక నర్వ. ఏదో ఒక (అనిర్దిష్టం). మను. 2.25, భక. 1.225. పో.చూ. క. ఒందానొందు. ఒకానొక; త. ఒంజానొంజి. ఒకానొకటి నర్వ. ఏదో ఒకటి. ఒకానొకడు నర్వ. 1. ఎవరో ఒకడు; 2. ఏదో ఒకటి. పో.చూ. క. ఒబ్బానొబ్బు. ఎవరో ఒకరు; పో.చూ. తు. ఒర్యానొర్య. ఒకానొకత నర్వ. ఎవరో ఒకత. ఒకానొకప్పుడు వి. ఒకానొక సమయం. ఒకింత. రూ.చూ. ఒక్కంత. వి.ది. 1. కొంచెం. చార.విరా. 5.141; 2. అంత, అంత కొంచెం.

ఒకకాలమున్ చూ. ఒక.

ఒకకుత్తకగు చూ. ఒక.

ఒకటి(న్) రూ.చూ. ఒక్కటి(న్). అన్య. ఏకకాలంలో, ఒక్క మారుగా. హరి.ఉ. 1.120, చార.ఆర. 3.290.

ఒకటవ చూ. ఒకటి.

ఒకటి రూ.చూ. ఒక్కటి. నర్వ. 1. ఏకం. ఏకత్వ సంఖ్యాకం. చార. ఆర. 4.98; 2. ఒక నంగతి, ఒక విషయం. అము. 6.77, కళా. 7.6; 3. అన్యం, దిన్నం, వేరు. సారంగ చ. 2.109; 4. సమానం.

ఒకటవ క్రి. వి.ది. మొదటి. ఒకటికి క్రి. వి.ది. మూత్ర విసర్జనకు. హంస. 3.142. పో.చూ. క. ఒన్లు. ఒకటిగా(న్) క్రి. వి.ది. కలిసికట్టుగా. <ఒకటి+కాన్. ఒకటిచేయు రూ. చూ. ఒక్కటిచేయు. న.క్రి. ఏకంచేయు, కలుపు. ఒకటిన్నర నర్వ. ఒకటిపైన నగం. ఒకటి(న్)పాతిక రూ. ఒకటిండాతిక. నర్వ. ఒకటిపైన నాలుగోవంతు. ఒకటిండాతిక రూ.చూ. ఒకటి(న్)పాతిక. నర్వ. ఒకటిపైన నాలుగోవంతు. ఒకటి యగు అ.క్రి. 1. అన్యభాయగు. చార.ద్రో. 3.237; 2. కరియు; 3. నంగమించు. త. ఒన్టాకు, ఒన్టా. కరియు. <ఒకటి+అగు. ఒకటి అన్య. 1. ఒకటి (ఏవార్థకం); 2. అంతా అదే. ఒకటొకటిగా(న్) క్రి. వి.ది. ప్రత్యేకంగా, ఒకదానితర్వాత ఒకటిగా. <ఒకటి+ఒకటి+కాన్ ఒకటో వి.ది. మొదటి. <ఒకటవ. <ఒకటి+అవ.

ఒకటికి చూ. ఒకటి.

ఒకటిగా(న్) చూ. ఒకటి.

ఒకటిచేయు చూ. ఒకటి.

ఒకటిన్నర చూ. ఒకటి.

ఒకటి(న్)పాతిక చూ. ఒకటి.

ఒకటిండాతిక చూ. ఒకటి.

ఒకటియగు చూ. ఒకటి.

ఒకటి చూ. ఒకటి.

ఒకటొకటిగా(న్) చూ. ఒకటి.

ఒకటో చూ. ఒకటి.

ఒకంటి(న్) చూ. ఒక.

ఒకంట్లు చూ. ఒక.

ఒకరు రూ.చూ. ఒక్కరు. నర్వ. 1. ఒకటి, ఒకవని. చార. ఆది. 4.220; 2. ఏకీభూకుడు, కలిసినవాడు. హర. 1.21; 3. ఒక పురుషుడు, ఏకాకి, ఒంటరి. కవిక. పీఠ. 20; 4. అన్యరు.

ఒకరొకరు నర్వ. ఒకరితర్వాత ఒకరు.

ఒకరొకరు చూ. ఒకరు.

ఒకత చూ. ఒక.

ఒకతరవ(న్) చూ. ఒక.

ఒకతి చూ. ఒక.

ఒకతుక చూ. ఒక.

ఒకతూరి చూ. ఒక.

ఒకతె చూ. ఒక.

ఒకతేవ చూ. ఒక.

ఒకవాడు చూ. ఒక.

ఒకవాడును చూ. ఒక.

ఒకవిగా(న్) చూ. ఒక.

ఒకనొక చూ. ఒక.

ఒకందున్ చూ. ఒక.

ఒకవరి చూ. ఒక.

ఒకపారి చూ. ఒక.

ఒకపూట(ఒకొకపూట) చూ. ఒక.

ఒకపెట్టు చూ. ఒక.

ఒకపెట్టువ(వ్) చూ. ఒక.

ఒకపాద్య చూ. ఒక.

ఒకప్రాధ్య చూ. ఒక.

ఒకమరి చూ. ఒక.

ఒకమరికొకమరి చూ. ఒక.

ఒకమాట చూ. ఒక.

ఒకమాట చూ. ఒక.

ఒకమొగి(న్) చూ. ఒక.

ఒకయోగ(న్) చూ. ఒక.

ఒకరిక చూ. ఒక.

ఒకరికి చూ. ఒక.

ఒకరికె చూ. ఒక.

ఒకరు చూ. ఒక.

ఒకరుడు చూ. ఒక.

ఒకరులు చూ. ఒక.

ఒకరువుడు చూ. ఒక.

ఒకరువులు చూ. ఒక.

ఒకర్ల చూ. ఒక.

ఒకర్ల చూ. ఒక.

ఒకర్ల చూ. ఒక.

ఒకర్లక చూ. ఒక.

ఒకరై చూ. ఒక.

ఒకరులు చూ. ఒక.

ఒకర్లు చూ. ఒక.

ఒకర్లొకర్లు చూ. ఒకరాకడు. సర్వ. ఒక్కొక్కరు, ఒకరి
కరాక మరాకడు. చార. ఆది. 5.248. పో.చూ. క.
ఒకొప్పరు. పరస్పరం, ప్రతిఒక్కరు; కు. ఒకయొరయొ,
ప్రతిఒక్కరు.

ఒకర్లొకర్లు చూ. ఒకళ్ళు.

ఒకవిధుక చూ. ఒక.

ఒకవో చూ. ఒక.

ఒకవైకె చూ. ఒక.

ఒకసంకిల్లు చూ. ఒక.

ఒకపారి చూ. ఒక.

ఒకానొక చూ. ఒక.

ఒకానొకటి చూ. ఒక.

ఒకానొకడు చూ. ఒక.

ఒకానొకత చూ. ఒక.

ఒకానొకప్పుడు చూ. ఒక.

ఒకారు వి. ఒకరకం చిన్నతాటై.

ఒకరితు చూ.చూ. వకాలకు. వి. న్యాయవాది చేసే పని. అతి
బాషణం.

ఒకింత చూ. ఒక.

ఒకీలు చూ.చూ. వకీలు. వి. 1. ప్రతినిది; 2. న్యాయవాది.

ఒకో చూ.చూ. ఒక్క. విధ. ఒక.

ఒకో చూ.చూ. ఒక్కో. అవ్య. 1. ప్రస్థార్థకం. మార్గం.
3.69; 2. ఏమో. కాదోలు. ఈమాను తెలుసుకుంది.
అము. 3.50; 3. ప్రార్థకం. అము. 6.53; 4. సందేహ
నూచకం. చార.ప్రో. 2.29.

ఒకొటి(న్) చూ.చూ. ఒక్కటి(న్). క్రి.విధ. 1. ఒకే నమ
యంలో; 2. కలిసి; 3. ఒకేచోట; 4. అకస్మాత్తుగా.

ఒకొటి చూ.చూ. ఒక్కటి. సర్వ. ఒకటి.

ఒకొండు చూ.చూ. ఒక్కొండు. సర్వ. ఒకడు.

ఒకొండు చూ.చూ. ఒక్కొండు. సర్వ. 1. ఒకటి. చార.ఆది. 1.37;
2. మరొక వ్యక్తి. చార.ఆర. 4.61; 3. ఒక పురుషుడు.

ఒకొక చూ.చూ. ఒక్కొక. సర్వ. ఒక స్త్రీ, అన్యస్త్రీ.

ఒకొక చూ.చూ. ఒక్కొక. సర్వ. ఒక స్త్రీ, అన్యస్త్రీ.

ఒకొకక చూ.చూ. ఒక్కొక. సర్వ. ఒక స్త్రీ, అన్యస్త్రీ.

ఒకొకె చూ.చూ. ఒక్కొక. సర్వ. ఒక స్త్రీ, అన్యస్త్రీ.

ఒకొకత చూ.చూ. ఒక్కొకత. సర్వ. ఒక స్త్రీ, అన్యస్త్రీ.

ఒకొకటి చూ.చూ. ఒక్కొకటి. సర్వ. ఒక స్త్రీ, అన్యస్త్రీ.

ఒకొకె చూ.చూ. ఒక్కొకె. సర్వ. ఒక స్త్రీ, అన్యస్త్రీ.

ఒకొరు చూ.చూ. ఒక్కరు. సర్వ. ఒక పురుషుడు, ఎవరో
ఒకరు.

ఒకొరుడు చూ.చూ. ఒక్కరుడు. సర్వ. 1. ఒక పురుషుడు;
2. ఎవరో ఒకరు.

ఒకొరులు చూ.చూ. ఒక్కరులు. సర్వ. ఒక పురుషుడు, ఒక స్త్రీ
ఒకొరువుడు చూ.చూ. ఒక్కరుడు. సర్వ. 1. ఒక పురుషుడు;
2. ఎవరో ఒకరు.

ఒకొరువులు చూ.చూ. ఒక్కరువులు. సర్వ. ఒక పురుషుడు,
ఒక స్త్రీ.

ఒకొర్ల చూ.చూ. ఒక్కొక. సర్వ. ఒక స్త్రీ.

ఒకొర్ల చూ.చూ. ఒక్కొక. సర్వ. ఒక స్త్రీ, అన్యస్త్రీ.

ఒకొర్ల చూ.చూ. ఒక్కొక. సర్వ. ఒక స్త్రీ, అన్యస్త్రీ.

ఒకొర్లక చూ.చూ. ఒక్కొక. సర్వ. ఒక స్త్రీ, అన్యస్త్రీ.

ఒకొరై చూ.చూ. ఒక్కొక. సర్వ. ఒక స్త్రీ, అన్యస్త్రీ.

ఒకొరులు చూ.చూ. ఒక్కరులు. సర్వ. ఒక పురుషుడు, ఒక స్త్రీ

ఒకొర్లు చూ.చూ. ఒక్కరులు. సర్వ. ఒక పురుషుడు, ఒక స్త్రీ.

ఒకో చూ.చూ. ఒక్కో. సర్వ. ఒకటి.

ఒకో చూ.చూ. ఒక్కో. అవ్య. 1. ఏమో. కాదోలు. చార.
ఆది. 6.29, అము. 3.50; 2. సందేహ నూచకం. చార.
ఆది. 3.343; 3. ప్రస్థార్థకం. చార.ఆర. 3.366,
మార్గం. 3.26.

ఒక్క చూ. ఒక, ఒకొ, ఒక్కొ, ఒకొ. చూ. ఒక. విధ. 1.
ఏకీభూతం. చార.ఆది. 2.15; 2. ఏకార్థకం. చార.ఆది.
3.19; 3. అన్యం. చార.ఆది. 7.101; 4. అనిర్విష్టం.
ఒకానొక. చార.ఆది. 3.138, కళా. 3.82; 5. అని
ర్వాచకం. చార.ఆర. 1.177, కళ. 1.160.

మ. ఒక్క. మొత్తం, అంతా, కలిసి; పల్లి. ఒక. ఒక;
ఒక్క. ఒక; కా. ఒక; నా. ఒక.

<మూ.రా. *ఒకన్/*ఒకన్-.

ఒక్కటి చూ. ఒకటి, ఒకొటి, ఒక్కొటి. చూ. ఒక్క.
సర్వ. 1. ఏకం, ఒకటి. చార.ఆది. 5.48; 2. అతిన్నం.

ఏడుమానం. చార.ఆర. 7.251, దీప్య. 1.51; 3. అన్యం. వేద. సారంగ.చ. 2.109; విద. నిర్వివరమైనది. బోజ. 6.62. ఒక్కటిచేయు య. ఒకటిచేయు. న.క్రి. ఏకంచేయు, కలుపు. రం.రా.ఉ. 63, నీలా. 3.59. ఒక్కటి(రు వి. ఒక పురుషుడు, ఏకాకి. ఒక్కండు య. ఒకండు, ఒకొండు, ఒక్కొండు. సర్వ. ఒడు. ఒక్క(రు య. ఒకరు, ఒకొరు, ఒక్కొరు. సర్వ. 1. అదిన్నం. ఏకీభూతం, సమానం. చార.ఆది. 6.297, మానల. 80; 2. ఒకటి. చార.నదా. 2.41; 3. ఒక పురుషుడు. చార.ఆర. 3.275; 4. ఒకా నొకడు. అము. 5.129; 5. అన్యరు. కళా. 3.140; 6. ఒకటి. పో.చూ. గోం. ఒకొ, ఒకొవే. ప్రతి ఒక్క; పద్ధి. ఒక్రి. ఒకుత్. ఒకటి; కొలా. ఒక్కొద్. ఒక వస్తువు; ఒక్కొన్. ఒక మనిషి; నా. ఒక్కొద్; ఒక్కొన్. ఒల్లా. ఉకుల్, ఒకుల్. ఒక స్త్రీ; ఉకుర్. ఒక పురుషుడు. ఒక్కొక్క(రు య. ఒకొక్క(రు. సర్వ. ఒకరికర్వాక ఒకరు. పో.చూ. క. ఒచ్చొబ్బుర్. పరస్పరం, అందరు, ఒక్కొక్కరు, ఒకరికర్వాక ఒకరు; ర. ఒచ్చొరువన్-అయి. ఒకరికర్వాక ఒకరు. ఒక్కత య. ఒకత, ఒకరి, ఒకరు, ఒకతె, ఒకార, ఒకారి, ఒకారుక, ఒకొతె, ఒక్కరి, ఒక్కరుక, ఒక్కతె, ఒక్కార, ఒక్కారి, ఒక్కారుక, ఒక్కొతె. సర్వ. ఒక స్త్రీ, అన్యస్త్రీ. చార.ఆది. 7.21. $\angle$ ఒక్క+త (స్త్రీ ప్రత్యయం) ఒక్కరి య.చూ. ఒక్కత. సర్వ. ఒక స్త్రీ. చార.ఆది. 7.251. ఒక్కతుక య.చూ. ఒక్కర. సర్వ. ఒక స్త్రీ. ఒక్కతుకు క్రి.విద. ఒక్కసారిగా. ఒక్కతె య. చూ. ఒక్కర. సర్వ. 1. ఒక స్త్రీ. చార. ఆది. 3.313; 2. అన్యస్త్రీ. ఒక్కనాడు య. ఒకనాడు. వి. 1. ఒక రోజు, ఒకనాక రోజు. అం.దా. 1.97; 2. వేరొక రోజు. ఒక్కంతగ(న్) క్రి.విద. 1. సమానంగా. చార.ఞంతి. 5.337; 2. ఏకంగా. రం.రా.ఉ. 10 ప. 12 వం.; 3. ఒక్కమాదుగా, యుగ పదర్థకం. అం.దా. 3.30; 4. హఠా త్పుగా; ఒక్కపెట్టు క్రి.విద. ఒక్కసారిగా. నిర్వ.రా. 4.47. చార.క్రొద. 5.93. ఒక్కపెట్టు క్రి.విద. ఒక్కసారిగా, ఒక్క దెబ్బతో, ఒక్కపెట్టువన్ క్రి.విద. ఒకేసారిగా. ఉ.రా. 4.327. ఒక్కప్రాధ్దు య. ఒక ప్రాధ్దు, ఒక ప్రాధ్దు. వి. ఏక దుత్తం. కళా. 3.37. ఒక్కప్రాధ్దువిదువు అ.క్రి. ఉపవనియ. ఒక్కమాటు య. ఒక మాటు. క్రి.విద. 1. ఒకసారి. కళా. 5.14; 2. అరుదుగా; 3. అకస్మాత్తుగా. ఒక్కమాటు య. ఒకమాటు. క్రి. విద. ఒకసారి. ఒక్క మొగి(న్) య. ఒకమొగి(న్). క్రి. విద. ఒక్కసారిగా, ఒక్కటిగా, ఒక్కొకపున. చార.ఆది. 2.24. ఒక్కయుమ్మడి(న్) య. ఒక్కొమ్మడి(న్). క్రి. విద. ఏకకాలంలో, ఒక్కటిగా, ఒక్కొకపున. చార.దీప్య. 2.181, మార్క. 6.170 $\angle$ ఒక్క+ఉమ్మడి(న్). ఒక్కయ్యాక(న్) య.చూ. ఒకయ్యాక(న్). క్రి.విద. ఏకకాలంలో. అం.దా. 3.80. ఒక్కయ్యాకునన్ య. చూ. ఒకయ్యాక(న్). క్రి. విద. ఏకకాలంలో. ఒక్కరతె చూ. ఒక్కరిత. సర్వ. 1. ఒకస్త్రీ. త్రీరాదా. 5.215; 2. అన్యస్త్రీ. ఒక్కరిత య. ఒకరిత, ఒకరిలి, ఒకరితె, ఒకర్త, ఒకరి, ఒకరు, ఒకరుక, ఒకతె, ఒకారిత, ఒకారిలి, ఒకారితె.

[illegible]

ఒక్కటి చూ. ఒక్క.
ఒక్కటిచేయు చూ. ఒక్కటి.

ఒక్కటి(డు) చూ. ఒక్కటి.

ఒక్కడ రూ.చూ. వక్కడ. వి. వ్యాఖ్య.

ఒక్కండు చూ. ఒక్క.

ఒక్కడు చూ. ఒక్క.

ఒక్కఁదొక్క(డు) చూ. ఒక్కడు.

ఒక్కండ్లు వి. పొట్టు చెరిగిన పప్పు.

క. ఒక్క, ఒక్కల్. నూర్పు; ఒక్కణకె. మార్పిడి;

పో.చూ. త. వలుక్కు. కొట్టు.

ఒక్కండ్లుపెట్టు న.క్రి. 1. (పప్పు) దంచు; 2. పొట్టు తొలగించు.

ఒక్కండ్లుపెట్టు చూ. ఒక్కండ్లు.

ఒక్కర చూ. ఒక్క.

ఒక్కరి చూ. ఒక్క.

ఒక్కకుక చూ. ఒక్క.

ఒక్కకుకు చూ. ఒక్క.

ఒక్కతె చూ. ఒక్క.

ఒక్కవాడు చూ. ఒక్క.

ఒక్కంతగ(న్) చూ. ఒక్క.

ఒక్కపెట్ట చూ. ఒక్క.

ఒక్కపెట్టు చూ. ఒక్క.

ఒక్కపెట్టువన్ చూ. ఒక్క.

ఒక్కప్రొద్దు రూ. ఒక్క.

ఒక్కప్రొద్దువిడుచు చూ. ఒక్క.

ఒక్కమాటు చూ. ఒక్క.

ఒక్కమాటు చూ. ఒక్క.

ఒక్కము చూ. ఒక్క. నర్వ. ఒకటి.

పో.చూ. త. ఒరుక్కమ్. ఏకం.

ఒక్కమొగి(న్) చూ. ఒక్క.

ఒక్కయ్యమ్మరి(న్) చూ. ఒక్క.

ఒక్కయ్యాక(న్) చూ. ఒక్క.

ఒక్కయ్యాకువన్ చూ. ఒక్క.

ఒక్కరతె చూ. ఒక్క.

ఒక్కరిక చూ. ఒక్క.

ఒక్కరితి చూ. ఒక్క.

ఒక్కరితె చూ. ఒక్క.

ఒక్కరు చూ. ఒక్క.

ఒక్కరుడు చూ. ఒక్క.

ఒక్కరులు చూ. ఒక్క.

ఒక్కరువుడు చూ. ఒక్క.

ఒక్కరువులు చూ. ఒక్క.

ఒక్కరువు చూ. ఒక్క.

ఒక్కరేటి వి. కోనేరు.

నం. పుష్కరిక. కోనేరు; ప్రా. పుష్కరిణి, పుష్కరిణి.

కోనేరు, జలాశయం; పా. పుష్కరణి. కోనేరు;

క. ఒక్కరణి, పుష్కరణి. కోనేరు.

<క. ఒక్కరటి.

ఒక్కర్త చూ. ఒక్క.

ఒక్కర్తి చూ. ఒక్క.

ఒక్కర్తు చూ. ఒక్క.

ఒక్కర్తుక చూ. ఒక్క.

ఒక్కరై చూ. ఒక్క.

ఒక్కరులు చూ. ఒక్క.

ఒక్కర్లు చూ. ఒక్క.

ఒక్కనరి చూ. ఒక్క.

ఒక్కసారి చూ. ఒక్క.

ఒక్కసారె చూ. ఒక్క.

ఒక్కపికొట్టు వి. బాలక్రిడా ఒకేపం. హంస. 3.146.

ఒక్కాణము రూ.చూ. వక్కణ. వి. వ్యాఖ్యానం.

ఒక్కాణించు న.క్రి. వ్యాఖ్యానించు.

ఒక్కాణించు చూ. ఒక్కాణము.

ఒక్కాన్తి చూ. ఒక్క.

ఒక్కీ చూ. వక్క. వి. పలచని, నన్నని, బక్కచిక్కి.

ఒక్కీంత చూ. ఒక్క.

ఒక్క రూ.చూ. వక్క. వి. 1. ముసరివాడు; 2. ఎండినది.

ఒక్కమ్మడి చూ. ఒక్క.

ఒక్కరి వి. వాన్వం కొలర.

మ. ఒర్, ఒర్. సమానం; కోట. ఒర్ పాణి, ఒర్

కాజ్. కొలర; రొద. వుజ్. కొలర;

హిం. ఆ. ఉత్తలియా, ఉత్తలి. ఒకానొక పాత్ర.

ఒక్కాక చూ. ఒక్క.

ఒక్కాకు చూ. ఒక్క.

ఒక్కే రూ.చూ. ఒక్కే. వి. దయంకరం; వి. దయం.

ఒక్కేర చూ. ఒక్క.

ఒక్కేర్తు చూ. ఒక్క.

ఒక్కేర్తుగండరు వి. శశిహాయశూరుడు. ద. హిం. కా.

నం. 4. నం. 1158.

ఒక్కేర్తుగండరు చూ. ఒక్కేర్తు.

ఒక్కేట(న్) చూ. ఒక్క.

ఒక్కో రూ.చూ. ఒక్క. నర్వ. ఒకటి. వసు. 5.84.

ఒక్కో రూ. ఒక్కో, ఒక్కో, ఒక్కో. అవ్య. 1. ఈహా.

నూచకం. దార. ఆది. 1.112; 2. ప్రార్థనార్థకం. దార.

ఆది. 1.149; 3. సంజేహ నూచకం. దార. ఆది. 8.185.

మను. 2.17.

ఒక్కొక్క చూ. ఒక్క.

ఒక్కొక్క(డు) నర్వ. ఒకరి తరువాత ఒకరు.

పో.చూ. క. ఒబ్బొబ్బ. ప్రతి ఒక్కరు; ఒబ్బొబ్బర్.

వరస్పరం, అందరు, ఒకరి తర్వాత ఒకరు; పో.చూ. తు.

ఒరిఒరియె; ర. ఒవ్వొఒయవనొలయె.

ఒక్కొక్కవ్వడు చూ. ఒక్క.

ఒక్కొక్కళ్ళు చూ. ఒక్క.

ఒక్కొట రూ.చూ. ఒక్కట. క్రి.వి. 1. ఏక కాలంలో, ఒక్క

మారుగా. దార. ఆది. 5.238; 2. ఏక ముఖంగా, ఒకటిగా

రూడి. దార. ఆర. 1.305, మను. 3.72.

ఒక్కొటి రూ.చూ. ఒక్కటి. నర్వ. ఒకటి. దార.వి. 2.24.

ఒక్కొండు రూ.చూ. ఒక్కండు. నర్వ. ఒకడు.

ఒక్కొడు రూ.చూ. ఒక్కడు. నర్వ. 1. ఒకటి. దార. క్రి.

ఒగ్గడి రూ.చూ. ఒగ్గడి.

ఒగ్గళము విణ. మింగి బయటికి కక్కబడెడి. క్రిడా. 142.

నం. ఉద్ధార. కక్కటం, త్రేందుట; ప్రా. ఒగ్గాల, ఉగ్గాల, నెమరువేయటం; అమా. ఉగ్గాల; పా. ఉగ్గార. కక్కటం, ఉమ్మి వేయటం.

ప్రా. ఒగ్గాల-

ఒగ్గి¹ వి. త్వరగా నెమ్ము అరిపోయే తేగడినేల, చెట్టనేల.

ఒగ్గి² వి. మరానుమీద పడుగు తోడేప్పుడు, అనులు పడేప్పుడు పోగును జరపటానికి ఒక కొయ్యవల్లెకు దిగించిన తేకుముక్క.

ఒగ్గివల్లె రూ.చూ. ఒగ్గులపల్లె.

ఒగ్గిరివల్లె రూ.చూ. ఒగ్గులపల్లె.

ఒగ్గిలివల్లె రూ.చూ. ఒగ్గులపల్లె.

ఒగ్గిలివెరె వి. మరాను కట్టుబడిలో పడుగు పోగులు చూస్తే చెట్టాలుగల తేకుముక్కలు, ఉంగరాలు దిగించిన కొయ్య వల్లె.

ఒగ్గివాళ్ల వి. తరమల దగ్గర పోలు కొడుకూ వీరప్పమల్లప్ప కడలు చెప్పేవాళ్ల.

ఒగ్గి చూ. వంకి. వి. 1. అద్దుగడియ; 2. గానుగ మొద్దుకు చూలాన్ని తగిలించటానికి ఏర్పరిచిన ఇనపవంక.

ఒగ్గు న.క్రి. 1. అడ్డంగాపెట్టు, అడ్డంగాచూ. చా.రా.య. 711; 2. (వల, తోను మొ.) తరచు, ఒడ్డు, పన్ను. వి.క్ర. చ. 5.212; 3. పట్టు, మడించు. ఆము. 2.59; 4. (విసటానికి చెవి) ఇచ్చు. పారి. 1.83, ప్రదా. 5.41; 5. వంకెం వేయ. కువచ. 2.45; 6. నిల్చు. కుచేల, 3.22; 7. విడిచిపెట్టు; 8. ఏరైనా ఒక పస్తువును పనికి అనువుగా అమర్చు; అ.క్రి. 1. వాలు, ప్రవచమగు. మను. 3.99; 2. నిద్దపడు. హంస. 2.152, దశా. 8.39, పాంచారి. 2.49; 3. చళమగు, తోనగు. ఉ.రా. 4.210; 4. ఒప్పుకొను, ఇడ్డపడు. కక. 1.442; 5. ప్రయత్నించు; 6. తోబడు; 7. నన్నద్దమగు; 8. పంగు, నమ్మించు; 9. వ్యాపించు; 10. చెవియొగ్గు.

క. ఒగ్గు. కలుపు (నీరు, చాలావరం), నరిపడు; ఒల్లు. ఆలిముఖమగు; కు. ఒగ్గుణి, ఒగ్గుణి, ఒగ్గున. ఒగ్గుని. అంగీకరించు, నరిపడు; ఒరగుని. ఒరుగు, ఆనుకొను; ఒరగు. దిండు; క. ఒరుంను. కరియ, కేంద్రీకరించు; మ. ఒక్కక్క. అభిన్నమగు, కరిసియుండు, ఒప్పుకొను; ఒరుణ్ణుక. నిద్దపడు, తోబడు; ఒరుక్కక్క. నిద్దపడటం; పల్లి. ఒరగ. ఒరుగు, ఆనుకొను; కురు. ఒర- (ఒడ్డు-). ఒక పస్తువును స్థిరస్థితిలో ఉంచు.

<ప్రా. తె. *ఒడ్డు.

ఒగ్గుబల్లి రూ. ఒగ్గుబల్లి. వి. తరిమినపల్లె కొయ్యకు ఆదార మయిన బల్లి. ఒగ్గుబల్లి రూ.చూ. ఒగ్గుబల్లి. వి. తరిమినపల్లె కొయ్యకు ఆదారమయిన బల్లి.

ఒగ్గుబల్లి చూ. ఒగ్గు.

ఒగ్గుబల్లి చూ. ఒగ్గు.

ఒగ్గులపల్లె చూ. ఒగ్గిపల్లె, ఒగ్గిరిపల్లె, ఒగ్గిలిపల్లె. వి. మరాను కట్టుబడిలో పడుగు పోగులు చూస్తే చెట్టాలుగల తేకు

ముక్కలు, ఉంగరాలు దిగించిన కొయ్యవల్లె.

ఒగ్గువాడు వి. ఒగ్గు అనే వాయిద్యాన్ని వాయిస్తూ దిప్పు పెత్తు పునే బుటుడు తాకివాడు.

ఒగ్గి వి. 1. మండిగాన్ని పరానికి దిగించిపట్టే తేకు; 2. బండి తాలుపుకు వేసిన గురిమట్టు.

ఒగ్గిర వి. అల్లు చేసే ఒడ్డుడు పడుగు పోగులు ఎక్కించే ఒక రకం పనిముట్టు.

ఒగ్గేయ న.క్రి. విడిచిపెట్టు.

ఒంక వి. నీటి ఉసిరికి (Water emblic myrobalam).

ఒంకాడు చూ. ఒంకియ. వి. 1. పంకలకొయ్య; 2. కొత్తము.

ఒంకి చూ. పంగు. చూ.చూ. వంకి. వి. గోదలో నిలిపిన ఒంకె. చిలుకకొయ్య.

ఒంకిరాయి వి. పంచులించటానికి టేలుగా అడ్డవాసాలు పెట్టుటానికి అనువుగా ఇంటిగోదల్లో ముందుకు పొడుకుతు పచ్చేటట్టు దిగించిన రాయి.

ఒంకియ రూ.చూ. వంకి. వి. కొత్తెం.

ఒంకిరాయి చూ. ఒంకి.

ఒంకియ వి. స్త్రీల వందకడియాల.

ఒంకె రూ.చూ. వంకి. వి. గోదలో దిగించబడిన ఒంకె, చిలుక కొయ్య.

ఒంగలు రూ.చూ. వంగలు. వి. నూర్చిక్కు ముందు రైతులు భూమికి చేసే అర్చన.

ఒంగిడి రూ.చూ. పంగుడు. వి. చిన్నచిన్న చినుకులు, కుప్పర.

ఒంగు రూ.చూ. పంగు. అ.క్రి. పంగు. వి. 1. బండిబల్లవైన పంపుగా వేసిన కర్ర; 2. వంచిన వెదురుబద్ద.

ఒంగుడుగుడిసె చూ. ఒంగు. వి. ఎత్తు కక్కువగావంకే పొట్టి గుడిసె.

ఒచ్చము రూ.చూ. పొచ్చెము. వి. 1. అవమానం. హరి.ఉ. 3.105; 2. వ్యాజం, కవటం. నవ. 1. పు. 10, 9. వం; 3. అవకీర్తి; 4. లోటు, తప్పు, లైచ్యం.

ఒచ్చమువడు అ.క్రి. అవమానపడు. హర. 3.10.

<ఒచ్చము + వడు.

ఒచ్చమువడు చూ. ఒచ్చము.

ఒచ్చింత(కూర) రూ.చూ. ఉచ్చింత.

ఒచ్చుబడి రూ.చూ. పచ్చుబడి. వి. ఆదాయం.

ఒచ్చె వి. కట్టుబడిలో పనికిరాని చిన్న రారిముక్క.

క. ఒచ్చయ, ఒచ్చయ, ఒచ్చి, ఒచ్చెయ. అవకీర్తి. అగౌరవం, అనాచిత్యం; క. ఒచ్చయమే.

ఒచ్చెము చో. చూ. పొచ్చెము. వి. 1. వ్యాజం, కవటం; కు.నం. 5.572; 2. అవమానం, మానహీని. దార.ఉద్దో. 3.168; 3. కొరక, రోపం, భంగం. చాకి. 7.57; 4. తప్పు, వోం. వి.క్ర. 1.14; విణ. అనుచిరం. శృం.నై. 4.54.

ఒచ్చెమువట్టు అ.క్రి. తప్పుపట్టు. అవమానపరచు. వి.క్ర. చ. 1.87.

ఒచ్చెమువట్టు చూ. ఒచ్చెము.

ఒచ్చెల రూ.చూ. ఒచ్చెల్ల. అవ్య. ఆశ్చర్యనంతాపాది మాతకం. వి.క్ర. 1.150, భోజ. 5.53.

ఒచ్చెల్ల య.చూ. ఓచ్చెల్ల. ఆవృ. ఆశ్చర్యనంరాపాది నూచకం. రో. 1.182.

ఒచ్చె య. ఒచ్చు, ఓచ్చి, ఓచ్చ. ఓచ్చు, పచ్చ. వి. 1. పురోహితుడు, ఓచ్చిక్కు. చార.ఆది. 2.180, విక్ర. 4.127; 2. గురువు, ఉపాధ్యాయుడు, ఉపాధ్యాయురాలు, ఉపాధ్యాయుని వంది వాడు (వంబిడి). చార.విరా. 2.191, మను. 3.129, శేయూర. 1.36, పంచాంగమువారు. వల్నా. చ. 40, 48.

సం. ఉపాధ్యాయు-. గురువు; ప్రా. ఒజ్జిత, ఒజ్జయ, ఉజ్జిత, ఉజ్జ, ఉజ్జాయ, ఉజ్జావ, ఉవజ్జయ, ఉవజ్జావ, ఉవజ్జాయ; అవ. ఉజ్జా; అ.మాగ. ఉవజ్జాయ; పారి. ఉవజ్జ, ఉవజ్జాయ. కా. ఉవజ్జావ.

క. ఓజ, ఓవజ, వాజ. గురువు, వద్రంగి, కమ్మరి, సంసారి; క. ఉవచ్చన్-. కాళికాలయర లర్పక మార్గంగి కుల్లో ఒక కులం. ప్రాచీన ఆరట్ తెగవాడు; ఓచ్చన్. పూజారికులం; ఓచ్చన్. గురువు; ఉవచ్చన్. కాళికాలయప పూజారికులంవాడు; ఉవాత్తి. అధ్యాపకుడు.

<ప్రా. ఒజ్జిత.

ఒజ్జితనము య. ఒజ్జనము. వి. అధ్యాపకత్వం. ఒజ్జనము య.చూ. ఒజ్జరనము. వి. అధ్యాపకత్వం. కళా. 7.88.

ఒజ్జబంతి య. ఒజబంతి. వి. ఒరవడి, మేలుబంతి, విద్యా ధ్యలు చూసి రాయటానికై ఉపాధ్యాయుడు రాసే వంక్రి. పాండు. 1.20. ఒజ్జరి వి. పురోహితుడు, నీచద్రాహ్మణుడు. చుల్ల. 2.14. ఒజ్జితకము వి. అధ్యాపకత్వం. చంపూ. 3.60.

ఒజ్జలవంగనామము వి. గురువుకు వంగనామం, అయ్యవారి కప్పులు దిద్దడోవటం మొ. చర్య. ఒజ్జలవచ్చకాయ వి. గురువు రాను పుచ్చకాయ తింటూ ఇతరులు తినకూడదని చేసే ఉపదేశం. దళా. 7.1.81, కళా. 1.8, శకం. 4.181.

ఒజ్జలవచ్చపాదు వి. గురువుకు పచ్చపాదు, నేర్పిన విద్య మరచి ఎవరు తిరగటం. ఒజ్జపావి వి. గురువల్ని. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 1080.

ఒజ్జతనము చూ. ఒజ్జ.

ఒజ్జనము చూ. ఒజ్జ.

ఒజ్జబంతి చూ. ఒజ్జ.

ఒజ్జరి చూ. ఒజ్జ.

ఒజ్జితకము చూ. ఒజ్జ.

ఒజ్జలవంగనామము చూ. ఒజ్జ.

ఒజ్జలవచ్చకాయ చూ. ఒజ్జ.

ఒజ్జలవచ్చపాదు చూ. ఒజ్జ.

ఒజ్జపావి చూ. ఒజ్జ.

ఒచ్చు య.చూ. ఒచ్చ. వి. పురోహితుడు, ఋత్విక్కు. పాంచాతి. 4.25.

ఒచ్చుబ్రాహ్మణులు వి. మిథిలానగరానికి చెందిన ఒక శాతి బ్రాహ్మణులు.

ఒచ్చుబ్రాహ్మణులు చూ. ఒచ్చ.

ఒంది య.చూ. వంచె. వి. గడ్డి కోనేటప్పుడు ప్రిలు వెనక కట్టుకునే వస్త్రవిశేషం.

ఒందు! య.చూ. వంచు. అ.క్రి. వంగునట్లు చేయ.

ఒందు! య.చూ. ఒంచె! వి. రాశినుంచి రాన్యాన్ని కొలిచి

పోయడానికి ఇద్దరు వ్యక్తులు చెరోకొంగూ జోరలాగా వట్టి వుంచిన వస్త్రం.

ఒంచువాడు య.చూ. నొంచువాడు. నర్వ. హంతకుడు, హింసకుడు, అనుచిత విరాగం.

ఒంచె! య. ఒంచు? వి. 1. పట్టును జోరలాగా మడిచి రాళ్లతో బద్దకు వేల్చడదీనిన సాదనం; 2. ఎరబెట్టే మనిషి వీవుకు కట్టుకున్న విత్తనాలమూట.

ఒంచె! వి. గుట్ట, తిప్ప, తిన్నె.

ఒంచెకట్ట వి. దావిమీద కట్టిన అంచునుంచి కిందికి విడిచే కట్ట.

ఒంచలి వి. భార్యం, పని. సాం. వి. మాన. 23.

ఒండి వి. చుట్ట.

ఒండిలి య. ఒండిలి, ఒండిలి. వి. దుఃఖం; విఠ. దుఃఖం కల.

క. నో, నోయి, నోయ్యు, నోయి. దుఃఖించు; నోయి

విని. చాడపెట్టు, చాడ; క. ఒచి. చాడవడు; నో,

నోచివు. చాడ; నోనతు. నళించు. నోయివ్వు. బీదరికం;

నో, దుఃఖం; నోవల్. జబ్బు, చాడ; నోచ్చల్. కృకత్వం;

నోయి. కష్టం; ఓయిచ్చల్. అలవట, బలహీనత;

అయియు, దుఃఖం; అయిక్కం. కష్టం; అయిబ్బు. చాడ

వడు, తుయంతు. మూర్ఖిలు; తుయిక్కు. దుఃఖం;

తుయరమ్. ఆవడ, కష్టం; మ. నోక. చాడపెట్టు; గో.

నొబయానా. కొట్టు, హింసించు; కుఱ. నోవ. చాడ;

వర్తి. నోయి-, నోజ్-చాడించు; ఒల్లా. నోయి. చాడించు;

కొండ. పో.చూ. నోగు. జ్వరం; కొలా. ఒయి. గాయాలు,

నొప్పులు; నా. ఒయి. చాడ; కుచ. నూజ్చి. చాడించు;

చ్రా. పో.చూ. అన్తఖాలోపి. కలవరపరే విషయం.

<మూ.ద్రా. *నోయ్-.

ఒంజ య.చూ. వంజ. వి. ఒకరకం చేప, వంజరం.

ఒటుక్కు వి. జెడుగు, అడుగు, ఉలికిపాటు.

ఒట్టము య.చూ. వట్టము. వి. 1. నష్టం, తక్కువ; 2. చిల్లర తీసుకునేటప్పుడు ఇచ్చే కమీషను.

ఒట్టారము య.చూ. వట్టము. వి. దండుగ, వ్యర్థం.

ఒట్టి! య.చూ. వట్టి. విఠ. రిక్తం, ఏమీలేని.

ఒట్టికట్టం వి. అడుగు లేకుండా శేవలం రాలిమీద

రాయి వేర్చి కడ్డటం. ఒట్టికలవ వి. పల్నగా మెత్తగా ఉన్న

అడుగు. ఒట్టిచెక్క వి. నేలమీద గచ్చు చేసేటప్పుడు

చదును చెయ్యడానికి వాడిన పొడిగా వన్న కొయ్యలాపే.

ఒట్టిపోవు అ.క్రి. పొడిపడవు పాలివ్వటం ఆగిపోవు, ఎండి

పోవు. ఒట్టిమాటలు వి. ఏమీ ప్రయోజనం లేనిమాటలు,

పనికిమారిన మాటలు. ఒట్టిరొతు వి. నున్నంగానీ అడుగు

గానీ అతకని రాయి.

ఒట్టి! వి. వరదల్లో కొట్టుకొచ్చిన మెత్తటి మన్ను.

ఒట్టికట్టం చూ. ఒట్టి!.

ఒట్టికలవ చూ. ఒట్టి!.

ఒట్టిచెక్క చూ. ఒట్టి!.

ఒట్టిపోవు చూ. ఒట్టి!.

ఒట్టిమాటలు చూ. ఒట్టి!.

ఒట్టియ య. ఒంటియ, ఒంటి. వి. లొట్టిపెట్ట, ఉష్టం. కు.నం.

8.160.

నం. శబ్ద- ఒంటి, చున్న; బొట్టుక, బొట్టిక, ఉప్ప సంబంధి; బొట్ట, ఒంటిలవాటి; ప్రా, ఒట్టియ, ఉట్టియ, ఉట్ట, ఒంటి; అమాగ, ఉట్ట, ఒంటి; ఉట్టి, ఒంటిలలో ఆడుది; ఉట్టియ, ఒంటి పెంట్టుకలతో కలపగలగ కంటి; ఉట్టియ, ఒంటి మెడవంటి మూలిక కలిగిన కాంకం; ఉట్టి, ఒంటి, పా, ఒట్ట, ఒంటి; హిం, మరా, ఉట్ట, ఒంటి.

క, ఒట్టె, ఒంటె, ఒంటి; క, అత్తిరి, ఒట్టుకం, ఒట్టుమ, ఒట్టె; మ, ఒట్టుకం, ఒట్ట; కు, కొడ, ఒంటె; కుజ, ఉటా, ఉటా; చాలా, ఒట్ట.

<ప్రా, ఒట్టియ.

జట్టిరొతు చూ. ఒట్టి.

ఒట్టి¹ అ.క్రి. ప్రజ్వరించు, మును, నిర్వ, 4.54. దాక. ఉక్కో, 1.297; న.క్రి. కాల్పు, దహించు, దాగ, 3.989.

పో.చూ. క, ఉరి, కాల్పు; క, ఒట్టు, ఎంకిపోవ, రది ఆరిపోవ.

ఒట్టి² న.క్రి. ఉంచు, పెట్టు, దాక.శం, 2.184. అ.క్రి. జనించు, కలుగు, పోగగు, దాగ, 10.253. వి. మొత్తం.

క, ఒట్టు, కలిపిపెట్టు, పోగుచేయు, కలియు, పోగగు, ఒకేమొత్తమగు, అనుసరించు, పూర్తిమొత్తం; కు, ఒట్టుని, పోగుచేయు; ఒట్టు, అనుసరింపజేయు, పూర్తి మొత్తం; క, ఉర్లు, జరుగు, కాదు, కలియు; ఒట్టు, స్పృశించు, చేయు; మ, ఒట్టుక, కలియు, అంటుకొను, లగునరించు.

ఒట్టుమొత్తము వి. పూర్తిమొత్తం. క, ఒట్టుమొత్త; క, ఒట్టుమొత్తము; మ, ఒట్టుతుక, ఒట్టుతుక.

ఒట్టి³ న.క్రి. కాగు, బహు, 2.27.

ఒట్టి⁴ చూ. ఉట్టి¹. వి. 1. ప్రతిష్ఠ, శపథం. కావ్య, 1.107, ప్రవా, 1.123; 2. నిషేధం. కాశీ, 5.271; 3. కావం, దశకు, 6.54; 4. వైరం.

క, ఒట్టు, ప్రతిష్ఠ, శపథం; క, ఒట్టు, ప్రతిష్ఠ; ఒట్టులై, ప్రతిష్ఠ చేయు; కుజ, ఒడ, ప్రతిష్ఠ చేయు; కువి, ఒట్టినై.

ఒట్టుగొను అ.క్రి. ఒట్టుపెట్టుకొను, విజ్ఞా, 2.60. <ఒట్టు + కొను. ఒట్టుపెట్టు చూ. ఒట్టుపెట్టు, అ.క్రి. శపించు, దశకు, 6.54. ఒట్టుపెట్టుకొను అ.క్రి. శపథంచేయు. ఒట్టు విడుచు న.క్రి. (కావం) ఉపసంహరించు, ఒట్టుపెట్టు చూ. చూ. ఒట్టుపెట్టు, అ.క్రి. నిషేధించు, కాశీ, 7.185.

<ఒట్టు + పెట్టు.

ఒట్టి⁵ చూ. వక్రము. వి. బండిచక్రం నిన్నాదంలో వంకర కొయ్య వలక. ఒక్కోచక్రానికి ఇలాంటివి ఆరుంటాయి.

ఒట్టి⁶ వి. మోపిలాగే ఎడ్డులు దారిపైకి వచ్చి నిలచే చోటు.

ఒట్టుగొను చూ. ఒట్టు¹.

ఒట్టుపెట్టు చూ. ఒట్టు¹.

ఒట్టుపెట్టుకొను చూ. ఒట్టు¹.

ఒట్టుమొత్తము చూ. ఒట్టు².

ఒట్టువిడుచు చూ. ఒట్టు¹.

ఒట్టుపెట్టు చూ. ఒట్టు¹.

ఒడక వి. ఇటికరుంపు.

క, ఒడక, ఒడకు, ముక్కలగు, చిన్నాల్చిన్నదుగు;

ఒట్టి, ఒక, పగులు; ఒకక, ఒక్క, ఒకరెలు, ఒడ తెలు, ఒట్టె; ఒక, ఒకయిని, ఒకెయిని, ఒకెపుని, ఒకెపుని, ఉకెపుని; క, ఒక, ముక్కలగు, బద్దలగు, పదుగు; ఒకెయిలో, ఒకెయి, పగులు, విరుపు; ఉట్టి, పగులు, ముక్కలగు; ఉట్టిచలో, పగిలిన ముక్కలు; ఉట్టివ్వు, తెగు (చెరువుగట్టు), ఉట్టివ్వు, పగులు; మ, ఒకెయియక, పగులు; ఒకెక్క, ఉకెయియక, పగులు (కుంకలు పచ్చెకా); ఉకెక్క, ముక్కలగు; ఓట్టు, ఓటు; గోం, చొదానా, గుడ్డుగాని, కుంకగాని పగులు; వోవో లానా, పిర్, పిదా; బర్రి, పిద, పగులు, పిటిపి (పిటిర), పగిలేట్టు చేయు; గడబ, పిర్; చోట, ఒటివ్, (ఒటివ్), పిరుగు, పగులు, (పిటిర), (పిటిర), ఒట, ఓట; తాద, వట- (వటరీ-), ముక్కలగు; వటవ్ (వటరీ), ఉట్టి (ఉటరీ), పగులు; వటవట్టై; కొలా, పిద, పిదర, పిద, పిటర, పగులు, నాయ, పిద, పిద; కొడగు; ఒడ (ఒడవ్, ఒడవర్), పగులు, ఓటు; ఒడ (ఒడవ్, ఒడత్త), ఒడ, ఒడెర.

ఒడగట్టు చూ.చూ. పడగట్టు, న.క్రి. పడచోయు.

ఒడగాచి వి. అమ్మిచేయు.

ఒడగెత్తము వి. పెట్టె మున్నగువానిని పక్కవాటుగా పెట్టుటం.

ఒడగొను న.క్రి. కొల్లగొట్టు.

ఒడగోలు వి. కొల్లగొట్టుటం.

ఒడగోలుగొను న.క్రి. చూలగొను, కొల్లగొట్టు, కోజ, 3.124.

ఒడగోలుగొను చూ. ఒడగోలు.

ఒడగూడు న.క్రి. హంచు, హు, పు.సం. 4.442; అ.క్రి.

1. సిద్ధించు, పలుగు, లభించు, ప్రాప్తించు, దాక.ఆది, 5.204. అది, 1.114, ప్రైవరం, 6.20; 2. పోగువడు, సంపితవించు, దాక.ఆది, 5.66; 3. కలయు, కూడు, దాక.ఆది, 5.163; 4. పత్తిల్లు, ఉంచు, దాక.ఉక్కో, 2.39; 5. పిలగు, అనుకూరించు, హర, 2.189.

క, ఒడనెమూడు, కలిసిఉంచు; ఒడగూడు, కలియు; క, ఉటన్-కూట్టు, దాగస్పాచ్చుం; ఉటన్, కలిసి; మ, ఉటన్, కలిసి.

ఒడగూర్పు ఒడగూడుమొక్క ప్రేరదాల్చక క్రియ. న.క్రి. 1.

సిద్ధపరచు, అడుగు, దాక.ఆది, 2.21, కాంకి, 1.64; 2. కూర్పు, పు.సం. 5.552; 3. కరిగించు, దాక.విచా, 2.114; 4. లభింపజేయు, దాక.ఉక్కో, 3.6, పాతి, 1.59; 5. సిద్ధింపజేయు, నెరవేర్పు, దాక.ద్రోవ, 2.362, విజయ, 2.175; 6. చేర్పు, పోగుచేయు, నరస, 1.9.

ఒడమాట వి. కొల్ల, కోపిడి, ద్వి.పరచు, 4. వ. 321.

ఒడదాలు వి. వస్తు విశేషం. ద.హిం.రా. 4.1844.

ఒడదోలు¹ పో.చూ. ఉడుపు, చుస్తు, వి. వేటగాళ్ల తొడుక్కునే రోలుకవచం. వరాహ, 4.72, కాళ, 4.178.

క, ఉడె, ఉడె, ఉడుపు; క, ఉట్టి (విచా), ఉటు, రరించడం; మ, ఉడ, ఉడుపు.

ఒడలు + రోలు అని నూ.ని. ఇది విచార్యం.

<ప్రా.రె. *ఒడ + రోలు.

ఒడవోలు? వి. కల్లు గీచేవాళ్లు చెట్టు ఎక్కితప్పదు చెట్టుదూ నడుముకూ కలిసి కట్టుకునే రోలు కాదు.

ఒడవో చూ.చూ. ఒడవ్వు. ఒక రకం చేప.

ఒడవో వి. లరటిచెట్టు వోడెచార.

ఒడవన్న చూ.చూ. ఒడవన్న. వి. దేవరా నివేదనకై నాన చెట్టి వడగట్టిన పెరిరపవ్వు.

ఒడవి చూ. ఒడివి. చూ. ఒడియు, వి. గండి, రంధ్రం. ఆము. 3.23.

వి. ఒడె, ఒడి. పగులు, చీట; టు. ఒడకు. కన్నం; ఒడియుని, ఒడెయుని, ఒడిపుని, ఒడెపుని. పగులు, చీట; క. ఉడెప్ప. కన్నం; ఒటె. పగులు; మ. ఉలుపు, ఉటు. పగులు; ఒటియుక, ఒటిక్క. చీటలువారు; కొడ. ఒడె- (ఒడెవ్-, ఒడెంద్). పగులు, ఒడెవె. చీట; పర్తి. ఒడె. పగులు; ఓహ; కోట. (ఒడెవ్-ఒరెడె-). పగులు; కొలా. ఒడె; నా. ఒడె. పగులు.

<చూ.చూ. *ఒడె-.

ఒడవ్వు చూ. ఒడవో. వి. ఒక రకం చేప.

ఒడబడిక చూ.చూ. ఒడంబడిక. వి. నమ్మతి, అంగీకారం.

ఒడమి చూ. ఒడమె. వి. రసం, సొమ్ము, సంపత్తు. కు.సం. 9.290.

క. ఒడమె, ఒడవె, ఒడవె. చస్తవ, సంపద, ఆస్తి; ఒడ. ఆస్తి, కలిమి; టు. ఒడమ, కలిమి, సంపద; ఒటు, ఒటు. కలిసి; లోటు, కలియు; ఉటు. చుట్టుముట్టు; మ. ఉటువ. ఆస్తి, ఆభరణాలు, కీరం, చెల్లింపు, స్నేహం, కలిమి, యజమాని; ఉటు. చెందియుండు; కో. ఒడ్యమ. పగులు.

<క. ఒడమె.

ఒడము చూ.చూ. పొడము. అ.క్రి. పట్టు.

ఒడమె చూ.చూ. ఒడమి. వి. 1. రసం, సొమ్ము. సంపద. చార. కాంతి. 1.49; 2. నగ. సాం. ని. మాస. 48.

ఒడంబడిక చూ. ఒడంబడు.

ఒడంబడు చూ. ఒడంబడు. అ.క్రి. 1. నంకోపించు. చార. ఆది. 8.91, శివ. సా. 436; 2. అనుమతించు. చార. సదా. 2.30; న.క్రి. నహించు, ఓర్పు. చార. ద్రోణ. 2.240, సదా. 227.

క. ఒడన్, ఒడమ, ఒడ. కలయుక, కలిసి; ఒడం బడు, ఒడబడు. అంగీకరించు, ఒప్పకొను; టు. ఒడ. రో; ఒడంబడిపుని. అంగీకరించు, నంకోపించు; క. ఉటున్-పటు. ఒప్పకొను, లోబడు; ఉటుమపటు. సరిపడు, పొసగు, కలిసికట్టుగా నుండు; మ. ఉటున్. కలిసి; ఉటుంపెటుక. ఒప్పకొను.

ఒడంబడిక చూ. ఒడబడిక, ఒడంబడిక. వి. 1. నమ్మతి, అంగీకారం, ఒప్పందం; 2. అంగీకార వ్యతం; 3. నంది;

క. ఒడంబడికె, ఒడంబడికె. అంగీకారం; టు. ఒడంబడికె, ఒడంబడికె. నమ్మతి, అంగీకారం, నంది; క. ఉటున్-పటుక్తె. అంగీకారం; ఉటున్-పటు. అంగీకరించు; మ. ఉటుంపటి. అంగీకార వ్యతం, అంగీకారం, నంది.

ఒడంబడు చూ. ఒడంబడు. వి. గోడ మొ. వాటి నిలువు, నూటి చూడటానికి కాదుకు సీనపుగుండు కట్టి వేలాడదీసిన రాదు.

నం. అవలంబ-. వేలాడటం, ఆధారపడటం, ఆధారం. బహుళ; ఆశ్రయం; అవలంబక, ఆశ్రయం, అవలం బిత. వేలాడినది, ఆధారపడినది. ప్రా. మహా. ఓలంబ. వేలాడటం; అర్థ.మా. ఓలంబియ. వేలాడగట్టబడినది; పా. ఓలంబ. వేలాడుకున్న, ఆధారం, చేతికర, వడం బం; మరా. ఓలంబా. లోకు కొలిచే వడంబం లాంటి సారసం; సిం. ఓలంబ. వేలాడు;

మ. ఒలంబి. (పోర్చు. ప్లంబో). నీటి లోకు కొలవ దానికి చివర సీనపుగుండు కట్టిన రాదు, నిలువు చూచే గుండు బల్ల.

<ప్రా. ఓలంబ-.

ఒడంబడు 'ఒడంబడు' ప్రేరణ. చూ. ఒడంబడు, ఒడం బడు, ఒడంబడు. న.క్రి. ఒడంబడునట్లుచేయు, ఒప్పించు, అమోదింపజేయు. చార. ఆది. 6.181.

క. ఉటున్-పటుత్తు. ఒప్పించు.

ఒడంబాటు చూ. ఒడంబాటు. వి. 1. నమ్మతి, అంగీకారం; 2. నంది.

క. ఉటున్-పటు. ఒప్పందం.

ఒడంబడిక చూ. ఒడంబడు.

ఒడంబడు చూ.చూ. ఒడంబడు. న.క్రి. నహించు, ఓర్పు. చార. అది. 2.137; న.క్రి. 1. అనుమతించు, ఒప్పకొను. చార. సదా. 2.127, కాంతి. 4.139; 2. నంకోపించు. శివ.సా. 436. వి. వాక్యాలంకారం. చాగ. 10. పూ. 478, క్రి.శ. 890. వెజవాడ కాననం.

ఒడంబడిక చూ.చూ. ఒడంబడిక. వి. నమ్మతి, అంగీ కారం. నరస. 7.72; 2. అంగీకారాన్ని మూచించే వ్యతం.

ఒడంబడు చూ.చూ. ఒడంబడు. న.క్రి. ఒప్పించు. చాగ. 1.227.

ఒడంబడు చూ.చూ. ఒడంబడు. న.క్రి. ఒప్పించు. బసవ. 4.889 వం.

ఒడంబడించు చూ. ఒడంబడు. న.క్రి. ఒప్పించు. మల్ల. 2.3. ఒడన్ + పట + ఇంచు.

ఒడంబడు చూ.చూ. ఒడంబడు. న.క్రి. ఒప్పించు, అమో దింపజేయు. చార. ఉద్యో. 3.78.

క. ఒడంబడిను, ఒడంబడిను. ఒప్పించు; క. ఉటున్-పటుత్తు. ఒప్పించు.

ఒడంబాటు చూ. ఒడంబడు. చూ.చూ. ఒడంబాటు. వి. 1. నమ్మతి, ఒప్పందం, అంగీకారం. చార. విరా. 4.84; 2. నంది. చార. ఉద్యో. 3.33.

ఒడంబాటువద్ద వి. చినసరిగా, నెలసరిగా, అడిగినప్పుడు చెల్లించేది, వడ్డీపై వడ్డీతో చెల్లించేది - అని వడ్డీ నాలుగు రకాలు. అడిగినప్పుడు చెల్లించే వడ్డీ.

ఒడంబాటువద్ద చూ. ఒడంబాటు.

ఒడయడ చూ. ఒడయడ. వి. 1. ప్రదువు, రాజు. చార. చానల. 33; 2. పరి, భర్త. ఛో. 3.261; 3. స్వామి,

యజమాని. ఉ.రా. 6.359; 4. శ్రేష్ఠుడు. దశా. 5.26.

క. ఒడె. ప్రభుత్వం, యజమాన్యం; ఒడెయ. యజమాని, ప్రభువు; కు. ఒడె. యజమాన్యం; ఒడెక్కాలె. యజమాని, ప్రభువు; ఒడెయె, ఒడెయె. యజమాని, ప్రభువు; క. ఉలైయాన్. ప్రభువు, యజమాని; ఉలైయవన్. యజమాని; ఉలైయార్, ఉలైయవర్. యజమాని, ప్రభువు; మ. ఉటయన్. యజమాని, ప్రభువు; ఉటయ, అన్తి. ఉటయవర్, ఉటయకు. యజమాని; కాడ. ఒడెయ. దేవుడు, యజమాని; ఒడెయె. దర్త; కో. ఒడయన్. యజమాని.

<మూ.రా. *ఒడె.

ఒడయదేవర వి. జంగమదేవర, జంగమయ్య. ప్రభు. 21 ష. 16, 17 పం. పో.చూ. ఉలైయవల్. శివలింగం; ఉలైయాన్. కులనామం.

ఒడయదేవర చూ. ఒడయడు.

ఒడయడు చూ.చూ. ఒడయడు. వి. 1. స్వామి, యజమాని. దార.శం. 5.312; 2. అదివారి. దార.అను. 5.285; 3. ప్రభువు. తై.దార. 5.117.

ఒడయరాలు వి. స్వామిని, యజమానురాలు, స్వరంగురాలు. దార.అర. 7.337.

ఒడయరాలు చూ. ఒడయడు.

ఒడల వి. ఒకవిధమైన నారమొక్క (Combretum decandrum).

ఒడలిచూపులతేడు చూ. ఒడలు.

ఒడలిచూపొడయడు చూ. ఒడలు.

ఒడలిమరుపు చూ. ఒడలు.

ఒడలు వి. 1. దేహం. దార.అది. 6.281. మను. 2.65; 2. ఆదారం, భూమి. కు. 4.163.

క. ఒడల్, ఒడలు, ఒడంబి, ఒడంబె. శరీరం, పొట్ట; కు. ఉడలు, ఒడలు. శరీరం; ఉడాలు, ఒడాలు. పొట్ట; క. ఉటల్. శరీరం; ఉటర్, ఉటంపు; మ. ఉటలము, ఉటల్. శరీరం.

ఒడలిచూపులతేడు వి. ఇంద్రుడు, ఒంటినిండా కళ్ళు గం రాజు. పె.శకుం. 2.214. ఒడలిచూపొడయడు చూ. ఒడలుచూపొడయడు. వి. ఒంటినిండా కళ్ళుగల ప్రభువు, ఇంద్రుడు; క. ఉటలక్కణ్ణన్. ఇంద్రుడు; మ. ఉటల్. శరీరం. అం.నం.దేవ. 17, అచ్చ.రా. కిమ్మం. 41. ఒడలిమరుపు వి. కవచం, శరీరాన్ని రక్షించేది. ఒడలుగాలి వి. వ్యానం (శరీరంలోకింకే ప్రాణ అపాన వ్యాన ఉదానన మానాల్లో), ఒక వాయువు. ఒడలుచూపొడయడు చూ.చూ. ఒడలిచూపొడయడు. వి. ఇంద్రుడు. ఒడలుదాచుకొను అ. క్రి. (చేసినట్టు నడిస్తూ) పని ఎగ్గాట్టు. ఒడలెత్తు అ.క్రి. దేహం దరించు, జన్మించు, పట్టు. హరి.పూ. 7.115; క. ఉటల్-ఎటు. జన్మించు. ఒడలెల్లెగమ్మలుగా(న్) క్రి. విణ. అరిజాగ్రతగా.

ఒడలుగాలి చూ. ఒడలు.

ఒడలుచూపొడయడు చూ. ఒడలు.

ఒడలుదాచుకొను చూ. ఒడలు.

ఒడలెత్తు చూ. ఒడలు.

ఒడలెల్లెగమ్మలుగా(న్) చూ. ఒడలు.

ఒడి¹ వి. 1. పిల్లలు కూచుండటానికి పీలయ్యే తాళంపై చాగం. ఉత్సంగం. ఉ.రా. 4.217; 2. ఒడిపై కట్టుకునే బట్ట. ఉ.రా. 4.128, అం.రా. 2.153; 3. పశుయోని; 4. ప్రదంబిద శ్రేణి నిలవడానికి వీలుగా పెట్టిన చెక్కవపు పనిచేసిన కొయ్యపీట; 5. బట్టిపైకి ఎర్రగా కుంజే రావ; 6. పెద పెట్టేటప్పుడు మనిషి నుంచు వైపున నడుముకు కట్టుకునే చిత్తనాల చూట.

క. ఉడి. కుంజీ, నడుము; ఉడ, ఉయ, ఉడె; కు. ఉడి (ఉడివార. మొలమూట); మ. ఒటి, ఒటుకు. కుంజీ; ఉట. పెద్ద వృషదాలు; ఉటము. ముద్ది; కోట. ఒడ. నడుము.

<మూ.రా. *ఒడి.

ఒడికట్టు అ.క్రి. 1. నిండామట, వింపప్పినా రావీ అని నిర్ధంగా ఉండు. దార.య. 1335, అచ్చ.రా.య. 393; 2. నిర్దవడు. వి. 1. ఒడిప్రకారం కట్టేస్తే. కాళ. 4.54; 2. అర్థాం. ఒడికట్టుబియ్యము వి. ఒడిద్రాలు. ఒడిదారము వి. అర్థాం. ట్ట.దాగ. 10, రమునా. 2.108. ఒడినింపు న.క్రి. దక్షిణగా యిచ్చి నొరవించు. ఒడిబియ్యము వి. ఒడిద్రాలు. ట్టి.వరము. 5.438. ష. 16 పం. ఒడిద్రాలు (-ప్రాలు). వి. మంగళార్థం. సూరస వధువుడు ఒడిలోకట్టే బియ్యం.

ఒడి² చూ. ఒడియ. వి. ఒడుపు, నేర్పు. ఉ.హరి. 3.103.

ఒడికాడు వి. నేర్పరి. ఒడికారము వి. 1. ఉక్రేపం. యయా. 4.25; 2. అపవాళం; 3. అదిక్యం. ఒడికాడు వి. వేటలో ఉపయోగపడే రాకు. కళా. 3.46.

ఒడికట్టు చూ. ఒడి¹.

ఒడికట్టుబియ్యము చూ. ఒడి¹.

ఒడికము చూ. ఒడి². విణ. 1. మనోహరం, ఇంపైనది. దార. అర. 5.11, యయా. 2.46; 2. నేర్పరిమైన. కవచ. 1.14; 3. ఉచికం. క్రి.విణ. 1. అప్రతిహతంగా. ఉ. హరి. 2.43; 2. తృప్తికరంగా. ఉ.రా. 1.200; వి. 1. ఉపాయం, నేర్పు. నా.పంచ. 1.107; 2. మనోజ్ఞత, అందం, ఇంపు. కుక. 3.105; 3. ప్రేమ, వాత్సల్యం, కళకు. 5.13; 4. యుద్ధర, మర్కాద, బొచిక్కం; 5. ఒట్టు, తిట్టు. క. వడిప్పయ్. సొంపు; వడిప్ర. మొ.; మ. ఒలి. మనోహరం, చక్కని.

ఒడికాడు చూ. ఒడి².

ఒడికారము చూ. ఒడి².

ఒడిక చూ. ఒడిక. వి. పొలంలో వానసీగ్ల పొరటంవల్ల కోనుగు పోయి ఏర్పడే పల్లం లేదా గొయ్యి.

ఒడికాడు చూ. ఒడి².

ఒడిదామర వి. వృక్ష విశేషం.

ఒడిదారము చూ. ఒడి¹.

ఒడిదుడుకు(లు) చూ.చూ. ఒడుదొడుకు. వి. కష్టసుఖాలు, మేలుకోళ్ల, హెచ్చుతగ్గులు, కొందరపాటు.

ఒడినింపు చూ. ఒడి¹.

ఒడిసి రూ.చూ. ఒకటి. వి. పగులు, గండి.

ఒడిసిలి రూ.చూ. పరిపిరి. వి. 1. ఒక రకం చియ్యం. కా. 3.67; 2. విశేషం.

ఒడిసిలిపాసెము వి. చియ్యప్పిండికో రయారుచేసే పాయ సం. బసవ. 3.660. పం.

ఒడిసిలిపాసెము చూ. ఒడిసిలి.

ఒడివేలు చూ. పరిపిరి. వి. పరిమొక్కలాగావుండి మాగాడి నేలలో పెరిగే గడ్డి, కాచుకంటిలాంటి ఎన్ను వేస్తుంది.

ఒడివియ్యము చూ. ఒడి.

ఒడివ్రాయ చూ. ఒడి.

ఒడియంచు చూ. ఒడియ.

ఒడియ! ని.శ్రీ. 1. హరాక్షగా, పట్టుకొను. భార.విరా. 2.128. చుగు. 4.112; 2. విచారిలయ, చీల్చు. భా.రా.సుం. 318; 3. నశంపచేయు. భా. 2.409; 4. ఆకర్షించు, లాగు, పట్టుకొను. పాండు. 2.7; అ.శ్రీ. ఆవులు మొ. వారిని పట్టుకోటానికి వని కొట్టటానికివని పొందివుండు, భావకొని యెంచు. భం.రా. 2 ష. 121 పం. 11, రాజవా. 3.66.

క. ఒడి (-త్త-, -ప్ప-) పగలగొట్టు, నాశంచేయు; ఓ. ఒడి. ఒడి, ఒడి. ముక్కలుముక్కలగు, పగిలిపోవు; మ. ఉటియుక, పగులు, ముక్కలైపోవు. నిరసించు; ఒటియుక, ఒటెక్కుక; కు. ఒడ్పుని. చేరించు; ఒడ్పు. చేరడం.

ఒడియంచు న.శ్రీ. ఒడియజేయు, లాగించు, తీయించు. పారి. 4.58; క. ఒడిని. కొనసాగకుండ చేయు, అవు.

ఒడియ! వా.చూ. పదియు, ఓడు. అ.శ్రీ. 1. వారు, ప్రసవించు. ద్వి.హరిశ్చ. పూ. 1979; 2. వ్యాపించు. భంగా. 3.187.

క. ఒడి. వారు, ప్రసవించు; కు. ఒడ్తుని. ప్రసవించు; ఒడ్డు. ప్రసవించు; ఒడ్డాపుని. వాళిచేయు; క. వోలి. దొట్టుదొట్టుగా వారు; మ. వోలియుక. పొర్లిపోవు; తా. ఒటి (ఒటిన్) పోయు.

<మూ.దా. *ఒట్-.

ఒడిక రూ.చూ. ఒడిసె. వి. సర్కారు జిల్లాలోని కొండ ప్రాంతాల్లో రుట్టుగా పెరిగే ముళ్లచెట్టు.

ఒడికాల రూ.చూ. పడిసెల. వి. రాయి పెట్టి తిప్పి ఒక కొనను పదిలి రాయి వినరివేసే రాడు.

ఒడిన రూ. ఒడిసియ, ఒడిసె, చూ. ఒడియ. వి. రత్నాన్ని తాలిచే నూద, పొగర, రత్నపీడి. వ్య. విచారించేది, చీల్చేది.

ఒడిసా వి. ఒరిస్సా.

ప్రా. ఒడ్డు, ఒడ్డియ. ఉత్కళజేకం, ఉత్కళ జేక యుడు; అ.మాగ. ఉడ్డు;

క. ఒరిచా.

ఒడిసియ! రూ.చూ. ఒడిసె. వి. పృథ్వీశేషం.

ఒడిసియ! రూ.చూ. ఒడిసె. వి. ఒడిసెగడ్డ, దిల్లరోగం.

ఒడసియ! రూ.చూ. ఒడిన. వి. రత్నపీడి.

ఒడిసిళ్లు చూ. ఉడర, వి. గడ్డి దాన్యం.

ఒడిసె! రూ. ఒడిక, ఒడిసియ. వి. పృథ్వీశేషం. పి.శకుం. 2.14.

ఒడిసెప్రాలు వి. ఒక రకం అరవిదాన్యం. పి.శకుం. 3.12.

ఒడిసె! రూ. ఒడిసియ. వి. ఒడిసెగడ్డ, దిల్లరోగం.

క. ఒడిసి, ఒడుచు, ఉడచు, ఉడుచు. ఒడిసెగడ్డ; కు. ఒడి; క. ఒడు, ఒడుక్కలై. దిల్లరోగం; మ. ఒడి కాదు. దిల్లరోగం.

ఒడిసెగడ్డ (ఒడి + సెగ + గడ్డ) వి. దిల్లరోగం.

ఒడిసె! రూ.చూ. ఒడిన. వి. రత్నపీడి.

ఒడిసెగడ్డ చూ. ఒడిసె.

ఒడిసెప్రాలు చూ. ఒడిసె.

ఒడిసెల చూ. ఒడుచు. రూ.చూ. పడిసెల. వి. రాళ్లు వినరి వేయడానికై నడుమ విర్పరచిన చిన్న చిక్కంగల రాడు. హరి.ఉ. 2.15, కాళ. 3.10.

ఒడిసెలకాడు వి. ఒడిసెలు వేసేవాడు. హరి.ఉ. 188.

ఒడిసెలకాడు చూ. ఒడిసెల.

ఒడుం రూ. ఒడుము. వి. కొయ్యలమీద వేసిన అడ్డవానం.

కే. ప్రా. వడ. దర్వాణాయొక్క ఒకభాగం.

ఒడుకు! రూ.చూ. వడుకు. న.శ్రీ. నూలు మొ. వడుకు.

ఒడుకు! రూ. ఒడ్కు. న.శ్రీ. ప్రవేశపెట్టు, ఇప్పు.

ఒడుగు! రూ.చూ. వడుగు. వి. ఉపనయనం.

ఒడుగుపెండ్లికొడుకు రూ.చూ. వడుగుపెండ్లికొడుకు. వి.

ఉపనీతుడు, వడుగు పెండ్లికొడుకు.

ఒడుగు! 'ఒడుగు' అసాదురూపం. అ.శ్రీ. ముడిగియుంచు. తొలగు.

ఒడుగు! అ.శ్రీ. (మండిగా చేరి) నిల్చిండు.

ఒడుగుపెండ్లికొడుకు చూ. ఒడుగు.

ఒడుచు! న.శ్రీ. 1. ఓడించు, జయించు, గెలుచు. శ్రీ.క. 892-922 దర్శనరం కాననం, భార.అది. 3.206; 2. అణచు, నశింపజేయు. భార.అది. 5.60; 3. బలశక్తిరంగా గ్రహించు, అవహరించు. భార.అర. 1.55, భీమ. 6.82; 4. బాధించు, నొంచు. భా.రా.అర. 2.308; 5. గ్రహించు, తెలియు. శేయూర. 4.120; 6. పడించు, చంపు. పి.శకుం. 2.118; 7. పోదోచు, తీసివేయు. అహల్య. 2.11.

క. ఉడుగు. తగ్గిపోవు, తొలగించు; క. ఒడుక్కు. అణచు, బాధించు, దోచు, రద్దుచేయు; ఒడుంకు, అణిగి పోవు, లయించు; ఒలి. నాశంచేయు; ఓలు. ఓడిపోవు; డులై. నిర్మూలించు, చంపు; పో.చూ. మ. ఒడుక్కుక, అంతం చేయు, హర్తిచేయు, నాశంచేయు; కోట. ఒడగ. నాశమగు.

బహుళ: ఒడు (వరుగెత్తు) యొక్క ప్రేరణ; ఓడించు > ఒడుచు; లేదా పొడుచు > ఒడుచు. ఆదివకార లోపం.

<మూ.దా.దా. *ఒట్.

ఒడుచు! 1. మెల్లగా పీచు; 2. ఒలుచు.

ఒడుచు! న.శ్రీ. బలశక్తిరంగా తీసుకొను.

ఒడుదల రూ.చూ. విడుదల. వి. సమాప్తి.

ఒడుదుడుకు రూ.చూ. ఒడుదొడుకు. విధ. 1. విషమం; 2.

కష్టం కలది; వి. 1. విషమత్వం, కష్టం; 2. కష్ట స్థితి.

ఒడుదొడుకు రూ. ఒడిదుడుకు(లు), ఒడుదుడుకు. విధ.

1. విషమం, ఎగుడు దిగుడు. మను. 4.115; 2. కష్టం కలది, కష్ట స్థితి; వి. 1. విషమర్యం, నిమోక్షకర్యం. రసిక. 2.98; 2. కష్ట స్థితి.

క. ఒడు-తలుంకల్. వక్రం.

ఒడువ చూ. ఉడవ. 1. ఒక ఓట్టు; 2. ఎండిపోయిన చెట్టు.

ఒడువరి చూ. ఒడువు.

ఒడువరితనము చూ. ఒడుపరి.

ఒడువు పో.చూ. ఒడిము. వి. 1. వీలు, పట్టుకోటం మొ. వాటికి వీలు, అనుకూలస్థితి. కాశీ. 6.298; 2. ప్రయత్నం. తోజ. 4.268; 3. ఒక్క, మాయ; 4. లాభం; 5. నేర్పు; 6. మొదటి నుండి వచ్చే లలవాటు, చుర్రాద; 7. పరిపాలంలో ఎక్కువ తేమగల ప్రదేశం; 8. దట్టం.

ఒడువరి వి. ఒక్కరి. పండి. చ. పూ. 116 పు. ఒడువరి తనము వి. అంటరికనం. ఒడువుకత్తె వి. నమయానికి దగ్గట్టుగా నడుచుకునే స్త్రీ.

ఒడువుకత్తె చూ. ఒడువు.

ఒడుము రూ.చూ. ఒడుం. వి. వానం.

ఒడువు రూ.చూ. నొడువు. వి. మాట, పలుకు.

ఒడువున రూ.చూ. వడువున. క్రి.విద. విరంగా.

ఒడువు పో.చూ. ఒడియు, వి. కొయ్యలోని ముడి, మొగ్గలాంటి పెచ్చు, కొడిపె; అ.క్రి. నీళ్లవాడు. విద. దట్టం.

ఒడేవు వి. ఇనప బద్దలను సాగకొట్టానికరింద మోపుగా పెట్టిన రాతి దిమ్మ.

ఒడ్డు రూ.చూ. ఒడుకు. స.క్రి. ప్రవేశపెట్టు, పెట్టు, ఇచ్చు. ఒడ్డగ చూ. ఒడ్డు. వి. రెండురెండు కొమ్ములు జరచేసి ఎర్రరచిన ఆయుధ విశేషం. అం.దా. 2.206.

ఒడ్డగింపు చూ. ఒడ్డు. స.క్రి. 1. అతిశయింపజేయు. పండి.చ. పూర్వ. 371 పు; 2. పంచు.

క. ఒట్టియను, ఒట్టెను, ఒట్టియను, ఒట్టివిను, వనూలుచేయు, పోగుచేయు; క. ఒడ్డు. పెంచు.

<ఒడ్డు + అగు + ఇంచు.

ఒడ్డగిలు రూ.చూ. ఒడ్డగిల్లు. అ.క్రి. 1. ఎక్కువగా న్రవించు, కాదు. కాగ. 1.260; 2. అతిశయించు, రామా. 8.54; 3. ఒడుగు, వాలు.

ఒడ్డగిల్లు రూ. ఒడ్డగిలు. చూ. ఒడ్డు. అ.క్రి. 1. ఒడుగు, వాలు. రం.రా. యుద్ధ. 308 పు. 7 పం. తోజరా. 4.79, రీమ. 2.46; 2. అధికంగా న్రవించు; 3. అతిశయించు.

ఒడ్డగెరవు చూ. ఒడ్డు, కెరవు. విద. 1. ఒక వక్క కిందికి ఒదిగి మరొక వక్క పైకి లేచినది, వివర్యస్తం. కార. ఉద్యో. 3.238; 2. కలకించినది. కాశీ. 1.108.

ఒడ్డెము రూ.చూ. ఒడ్డియాణము. వి. స్త్రీలు నడుంకు పెట్టుకునే అధరణ విశేషం. శివ.సా. 340, దూ. 3.116.

ఒడ్డన రూ.చూ. వడ్డన. వి. అన్నం మొ. వడ్డించడం.

ఒడ్డనము రూ. ఒడ్డము. పో.చూ. ఒడ్డు. వి. 1. హ్యాహం, కార. నదా. 2.147; 2. ఒక రకం తాలు, కేదెం. కు.నం. 11.640, హరి. ఉ. 7.206; 3. జూడంలో పండెంగా పుంచిన పస్తుపు. కాగ. 6.416; 4. కెండా.

క. అడ్డవా, అడ్డన. తాలు; క. ఒడ్డు. నైన్యవిరాగం, హ్యాహం; ఒట్టుమ. జూడంలో పండెం పెట్టిన పస్తువు; పో.చూ. ఒడ్డు. చెట్టుపట్టు.

ఒడ్డము రూ.చూ. ఒడ్డనము. వి. హ్యాహం.

<ఒడ్డు + అడు.

ఒడ్డరి చూ. ఒడ్డు.

ఒడ్డరితనము చూ. ఒడ్డు.

ఒడ్డాణము రూ.చూ. ఒడ్డియాణము. వి. 1. స్త్రీలు, మోగులు మొ. వారు నడుమున ఉరించే స్వర్ణాది మయమైన వట్టి, మేజల, రీమ. 1.116, మను. 1.59; 2. వి. మోగాననం. శివమో. 3.74.

ఒడ్డాది వి. 1. ఒరిస్సా; 2. విగావపట్నం తిల్లా వీరవల్లి రాలాలోని ఒక గ్రామం పేరు. ఆము. పీఠిక. 36.

ఒడ్డారము వి. 1. పంకం, పోటీ. కార. అను. 1.193; 2. అనూయ, ద్వేషం. కాగ. 8.2; 3. ప్రతిమలనం; ఎరుకైతె. రామా. 6.42; 4. వక్రీకృత, పంకరమాట. అం.దా. 1.118.

క. ఒడ్డారము. చూర్ణర్యం, మొండికనం; ఒడ్డు. ఎరుకైతె; ఒడ్డు. ఎరుకొను, కైరం.

ఒడ్డారింపు అ.క్రి. 1. ఎదిరించు, ప్రతిమలించు. సృసిం. 4.28, శృం.దై. 4.28, రంగ.చ. 3.218; 2. ద్వేషించు. ద్వి.హరిశ్చ. 1.2; 3. వ్యతిరేకించు; 4. సాహసించు. కాగ. 8.217; 5. పలుకు, మాటాడు. కాగ. 8.467.

ఒడ్డారింపు చూ. ఒడ్డారము.

ఒడ్డి రూ. ఒడ్డి. వి. ఒక జాతి పావురం.

నం. ఉడ్డియలే, పైకెగురు, గారిలోనికెగురు; ఉడ్డిన, పైకి ఎగరటం; ప్రా. ఉడ్డిన, ఉడ్డి. అ.క్రి. ఎగురు; అమా. ఉడ్డిన. ఎగరటం.

<నం. ఉడ్డిన.

ఒడ్డిక వి. సాగ్ర విశేషం. చరాహ. 4.112.

క. పో.చూ. వట్టుకై. చిన్న గిన్నె.

బహుళ. <క. పట్టకై.

ఒడ్డిక పో.చూ. ఒడ్డి. వి. పావురం.

ఒడ్డింపు చూ. ఒడ్డు.

ఒడ్డిమాపు వి. వృక్ష విశేషం (Odina wodier).

ఒడ్డిమి చూ. ఒడ్డు.

ఒడ్డియ రూ. ఒడ్డి. వి. 1. ఒరిస్సా కేళియుడు; 2. చెరువులు మొదలైనవి కచ్చే కూలివారి జాతికి చెందినవాడు.

నం. ఓడ్, కూడులలో ఒక జాతి. ఉడ్డా, ఓడ్డా, బ.ప. ఓడ్డులు. ప్రా. ఉడ్డ. ఒకదేశంపేరు. ఒరిస్సా; నే. ఒడ్, తాపీపనివాడు; బ. ఓడ్. ఓడ్రదేశమందలి ఆకిమ వాసి; పం. ఓడ్. పం. ఇట్ల కట్టటం మొ. పనులు చేసే జాతి; సిం. ఓడ్డు. పం. మట్టిపనిచేసే జాతి; గు. ఓడ్, రాపీపనివాడు.

క. ఒడ్డియ. ఒరిస్సావాడు; క. ఒట్టర్. ఒరిస్సా ప్రజలు; ఒట్టర్మ. ఒరిస్సా హర్యనాడు; ఒట్టియమ్. ఒరిస్సా, ఒరిస్సావాడు; ఒట్టియన్. ఒరిస్సానివాసి;

ఒడ్డు రూ. ఒడ్డులు' (బ.వ. లోనే ప్రయోగం). వి. ఇతరుల.

దార. వివా. 2.93.

కరి + -లు > *వర్ణ > వర్ణ మాదిరిగా

< ఒడ్డులు < ఒడ్డు < ఒడ్డు < ఒడులు.

ఒంటిగున చూ. ఒంటి.

ఒంటివివాదు చూ. ఒంటి.

ఒంటినింగింపు వి. ఒంటి గుడ్డు నాటడం.

ఒంటినింగింపు వి. మేలు దూలాల కింది వెండు గుడ్డు కొయ్యల్లో ఒకటి.

ఒంటిమి చూ. ఒంటి.

ఒంటిరేమింటిరేములు చూ. ఒంటిరము.

ఒంటిరము వి. 1. వికోరం, ద్వేషం; 2. ఒంటిరనం.

ఒంటిరమింటిరములు వి. ఎక్కువ కక్కువ మాటలు.

వరుష వచనాలు. దార. ఉద్యో. 4.237. పో.చూ. త.

ఒంటిరేమింటిరములు పెక్కు పస్తుల కలగలుష. తల

కింపు, తల్పియ్యి, క్రమరహితం; ఒంటిర-మంటి.

< ఒంటిరము + ఇంటిరము + లు.

ఒంటిర చూ. ఒంటి.

ఒంటిరికై చూ. ఒంటి.

ఒంటిరికము చూ. ఒంటి.

ఒంటిరికాడు చూ. ఒంటి.

ఒంటిరిగా(న్) చూ. ఒంటి.

ఒంటిరిపడు చూ. ఒంటి.

ఒంటిరిపాటు చూ. ఒంటి.

ఒంటిరివాడు చూ. ఒంటి.

ఒంటిరిడు చూ. ఒంటి.

ఒంటిరులు చూ. ఒంటి.

ఒంటి చూ. ఒంటి. వివా. ఒంటి, ఏకాశి, అనహాయుడు.

దార. వివా. 5.234, కర్ణ. 2.350; వి. ఒంటిరనం.

ఏకాశిత్వం, అనహాయత్వం. దార. కర్ణ. 2.85, కాశి. 2.75,

క. ఒంటి, ఒంటి. ఒంటి, ఏకాశి; ఒంటిగె-తన.

ఒంటిరనం; ఒంటి; కు. ఒంటి. ఒంటి, ఏకాశి;

ఒంటిగె. ఏకాశి; త. ఒంటి. ఏకాశం, ఒంటిరనం;

ఒంటి. ఒంటి; ఒంటి. ఒంటి, ఇంటిలో ఒకటి; తా.

నతమ. ఒక; కురు. ఒంటి. ఒక వస్తువు.

< మూ. ద్రా. ఒంటి.

ఒంటిగున వి. 1. మల్లబంద విశేషం; 2. కాలకరి

మెరుపు. < ఒంటి + అడుగు. ఒంటిరు చూ. ఒంటి, వి. 1.

అనహాయ కూరులైన బంటు, ఏకవీరుడు. రాజనా. 2.55,

యయా. 5.74; 2. ఒంటి అనే కులంబాడు; వివా.

ఏకాశి, అనహాయుడు. < ఒంటి + - అరి. ఒంటిరికై వి.

1. ఏకాశి; 2. ఒక్క ప్రి. ఒంటిరికము వి. ఏకాశం.

ఒంటిరికాడు వివా. ఏకాశి. వి. 1. అనహాయ కూరుడు.

ఉ.రా. 7.414; 2. ఏకచరం, వంది. చంద్రా. 1.20.

క. ఒంటి-గాజు. ఏకాశి; త. ఒంటి-కారన్. ఒంటి

గా(న్) (-కా(న్)) క్రి.వివా. ఏకాశిగా. ఒంటిరపడు అ.క్రి.

ఏకాశియగు. ఒంటిరపాటు వి. ఏకాశిత్వం, నహాయలు లేని

స్థితి. ఒంటిరవాడు వివా. ఏకాశి. ఒంటిరడు వి. ఏకవీరుడు,

అనహాయ కూరుడయిన బంటు. కుక. 1.281, అం.దా.

2.185. ఒంటిరులు వి. 1. కాలిబంధు; 2. నాలుగవ

నాటిలో ఉత్తములుగ పరిగడంపడతే ఒకానొక జాతివాడు.

ఒంటిరేమింటిరము వి. దుర్బలుడు. ఒంటిరేమింటిరము వి. క్ర

గ్రహం. త. ఒంటిరేమింటిరము. క్రాచాదుడు. ఒంటిరేమి

యిరుమ వి. ఒక పైప మూరమే చర్మంతో పిప్పిన వాద్య

విశేషం, తలలా వాద్యం. ఒంటిరేమింటిరము వి.

అనహాయవాడు, ఎరుదివారి కలిమి చూసి ఒక్కలేనివాడు.

ఒంటిరేమింటిరము చూ. ఒంటిరేమింటిరము. వివా. ఏకాశి.

పర్వ. 9.157; వి. 1. వంది, ఏకాశి, ఏకాశి. హ.న.

2.30; 2. నన్యాని. త. ఒంటిరేమింటిరము. ఒంటిరేమింటిరము

వి. వినాయకుడు, ఏకదంతుడు. అం.నం.కే. 12; త.

ఒంటిరేమింటిరము. ఏకదంతుడు. ఒంటిరేమింటిరము వి.

ఏకదంతుడు, వినాయకుడు. ఒంటిరేమింటిరము క్రి.వివా. ఒంటిరగా.

ఒంటిరేమింటిరము చూ. ఒంటిరేమింటిరము. వివా. 1. ఏకాశి, ఒంటి

వాడు; 2. అన్యుడు. అము. 4.218; వి. అదవివంది.

మను. 4.47. ఒంటిరేమింటిరము వి. క్ర గ్రహం. ఒంటి

గూనపాటు వి. వానినుండి నీళ్లతోడే ఒకే గూనకలమోట.

ఒంటిరేమింటిరము వి. బ్రహ్మచారి, పదుగు. సాం.ని. 2.7.

ఒంటిరేమింటిరము పో.చూ. ఒంటిరేమింటిరము. వి. పార్శ్వనాసి

(Hemicrania). ఒంటిరేమింటిరము తలప ఒక ప్రక్కన

వచ్చే నాసి. త. ఒంటిరేమింటిరము. మ. ఒంటిరేమింటిరము

చెన్ని-క-కుత్తు. ఒంటిరేమింటిరము చూ. ఒంటిరేమింటిరము. అ.క్రి. తోడు

లేదుగా అనహాయుడగు. కేయూర. 3.257. ఒంటిరేమింటిరము

వి. గణపతి, ఒక దంతుల ప్రభువు. ఒంటిరేమింటిరము అ.క్రి.

అపరాధివాడు. ఒంటిరేమింటిరము వి. 1. ఒంటిరనం, ఏకాశం

స్థితి. వివా. 2.146; 2. రహస్యం. ఒంటిరేమింటిరము ఒక

హాట రోజునం, ఏకదుర్గం. ఒంటిరేమింటిరము వి. 1. అనహాయ

కూరుడు; 2. ఒకవిధమైన పరి. ఒంటిరేమింటిరము వి. ఒంటి

రేమింటిరము, ఏకాశి. ఒంటిరేమింటిరము వి. 1. ఏకకుండలుడు,

బలరాముడు. శాం. 2.60; 2. కులేరుడు; 3. బ్రహ్మ

చారి, పటువు; ప్య. ఒకే పోగుగలవాడు. ఒంటిరేమింటిరము

అనహాయ యుద్ధం, ఎక్కటి బవరం, ఒకటిగాని పెక్కు

రగాని ఒక్కడు చేసే యుద్ధం. ఒంటిరేమింటిరము వి. 1. ఒక

రకం కృత్రిమపు పట్టు (-దాదా); 2. పరిలేని ఒంటి

పోగు. ఒంటిరేమింటిరము పిప్పి వి. వాయుదేవడు; ప్య.

ఒంటి. చెట్లకు ముప్పుతెచ్చేవాడు. ఒంటిరేమింటిరము వి.

మల్లబంద విశేషం. ప్రబంధ. 78. < ఒంటి + అడుగు +

కత్తెర. ఒంటిరేమింటిరము చూ. ఒంటిరేమింటిరము. అ.క్రి. తోడు

లేకుండు, అనహాయుడగు. దార. అగ్రమ. 2.15. ఒంటిరేమింటిరము

చూ. ఒంటి. వి. అల్పాచమానానికి వెళ్ళటానికి అనుమతి

కోసం బడిపిల్లలు చూపించే చిటికెనవేలు గుర్తు. క. ఒంటిరేమింటిరము

ఒకవీటి, అల్పాచమానం; త. ఒంటి. ఒంటిరేమింటిరము వివా. ఒంటి

యయన; వి. ఒంటిరనం. ఒంటిరేమింటిరము వి. స్వార్థం.

ఒంటిరేమింటిరము వి. ఒంటిరేమింటిరము లేదా. ఒంటిరేమింటిరము

ఒకే ఎద్దును కట్టిన బండి. < ఒంటి + ఎద్దుబండి. త.

ఒంటిరేమింటిరము. ఒంటిరేమింటిరము చూ. ఒంటిరేమింటిరము. వి.

అల్పాచమానానికి చేసే నూచన. ఒంటిరేమింటిరము వి. అంకెలు.

వృ. ఒకటి మొ. ఒంకెలు. ఏ. ఒండు. ఒకటి; కు. ఒంజు;
 క. ఒంజు-రెండు. అంకెలు చెక్కించడం; ఒంజు. ఒకటి.
 ఒంటికాపిరివాడు చూ. ఒంటి.
 ఒంటికంటిగాము చూ. ఒంటి.
 ఒంటికంటియరుమ చూ. ఒంటి.
 ఒంటికంటిరామలింగం చూ. ఒంటి.
 ఒంటికాడు చూ. ఒంటి.
 ఒంటికొమ్మదేవర చూ. ఒంటి.
 ఒంటికొమ్మవేలుపు చూ. ఒంటి.
 ఒంటిగా(న్) చూ. ఒంటి.
 ఒంటిగాడు చూ. ఒంటి.
 ఒంటిగాము చూ. ఒంటి.
 ఒంటిగూవమోట చూ. ఒంటి.
 ఒంటిజండెపువాడు చూ. ఒంటి.
 ఒంటితలనొప్పి చూ. ఒంటి.
 ఒంటితలయేరు చూ. ఒంటి.
 ఒంటివరు చూ. ఒంటి.
 ఒంటివల్లుదొర చూ. ఒంటి.
 ఒంటిపాటగు చూ. ఒంటి.
 ఒంటిపాటు చూ. ఒంటి.
 ఒంటిపులి చూ. ఒంటి.
 ఒంటిపూట చూ. ఒంటి.
 ఒంటిపేటదండ చూ. ఒంటి.
 ఒంటిపాగు చూ. ఒంటి.
 ఒంటిపోట్లాట చూ. ఒంటి.
 ఒంటిబాణా చూ. ఒంటి.
 ఒంటిమి రూ.చూ. ఒంటిమి. వి. వైరం, వగ, కిట్టకపోవటం.
 ఒంటింపు చూ. ఒంటి.
 ఒంటిప్రమాణులపెనుమువ్వ చూ. ఒంటి.
 ఒంటియదుగుకత్తెర చూ. ఒంటి.
 ఒంటివరు చూ. ఒంటి.
 ఒంటివేలు చూ. ఒంటి.
 ఒంటియ రూ.చూ. ఒంటియ.
 ఒంటిలు చూ. ఒంటి.
 ఒంటు అ.క్రి. అనుకూలించు, సరివడు, గిట్టు. వరాహ. 2.150,
 కువల. 2.80; స.క్రి. అంటు, కాకు. శశా. 2.118; వి.
 1. గ్రామ సమూహం; 2. బ.వ. చెవిపోగులు.
 క. ఒంటి, బంగారు చెవిపోగు; ఒంటు. అంగీకరించు,
 అనుకూలించు; కు. ఒంటి. బంగారు చెవిపోగు; క.
 ఒంటి. అంగీకరించు, కలియు; ఒంటు. కలియు; ఒంటు.
 నమ్మతించు; ఒంటు-క్కడుక్కడ; చెవిపోగు. మ. ఒంట్రొక్క.
 దగ్గరకు చేరు, కలియు; ఒంట్రొక్క. కలియు, ఒప్పకొను;
 ఒంట్రొక్క. కలిసి, జతగా; కు. ఊ. కూడ, ఒకచో
 చేరు, గుంపుగా చేరు; తిన్న. గుంపు. చేరు; వర్తి.
 ఒంటిఅమ్మె-; ఒంటిఅమ్మె. పోగుచేయు; కు. ఒంటిమి.
 పోలిక, సమత్వం; ఒంటింను. కలిసి, జతగా.
 <చూ.ద్రా. *ఒంటి-.
 ఒంటినివాడు వి. గిట్టనివాడు. విప్ర. 10.40; వి.

శ్రువు. అం.దా. 2.185. కు. ఒంటింబె. రోబుట్టువు
 లేనివాడు; క. ఒంటింబె. శ్రువులు; ఒంటి. నన్ని
 హిరంగా మెంగు; ఒంటి. శ్రువులు. ఒంటిమి రూ.
 ఒంటిమి. వి. వైరం, వగ, శ్రువులకు. దార.ఉద్య. 4.287,
 అం.దా. 1.134. క. ఒంటింబె. వైరం; ఒంటి. నన్ని
 హిరంగా ఉండు; మ. ఒంటింబె. సరివడని, హిరగని.
 ఒంటింపు వి. అనుకూల్యం, వీలు, స్నేహం, ఏర్పాటు; క.
 ఒంటింపు. కలియు. ఒంటిమి రూ.చూ. ఒంటి. వి.
 చెవిపోగులు. ముకుంద. 1.50. ఒంటికోను స.క్రి. 1.
 కలియు. శశా. 2.89; 2. కాకు, సమీపించు; 3. విక
 జించిన దాగంలో కనకప్రసాదానిని కోరుకొను. ఒంటి
 బావిలి వి. చెవిపోగు. ఒంటిలు రూ. ఒంటి, ఒంటి. వి.
 చెవిపోగులు. చంపా. 2.61. ఒంటి రూ.చూ. ఒంటి.
 వి. చెవిపోగులు. రాజవా. 1.35.
 ఒంటికోను చూ. ఒంటి.
 ఒంటిబావిలి చూ. ఒంటి.
 ఒంటిలు చూ. ఒంటి.
 ఒంటి పో.చూ. తొట్టి. రూ.చూ. ఒంటి. వి. తొట్టిపిట్ట. వల్పా.
 2.29, అం.దా. 2.265.
 ఒంటికోడి వి. నివృత్తి. ఒంటిపులి వి. కాంచీ, మంగు
 నుడు ప్రాంతాలలో కనిపించే ఒక రకం పెద్దపులి. క.
 ఒంటిపులి. ఒంటిను పోలిక ఒకరకం జంతువు, జిరాఫీ.
 ఒంటికాడు రూ.చూ. ఒంటికాడు. వి. ఒంటి. వి. వంశి.
 ఒంటికోడి చూ. ఒంటి.
 ఒంటిపు చూ. ఒంటి.
 ఒంటిపుతనము చూ. ఒంటి.
 ఒంటిపుకాడి చూ. ఒంటి.
 ఒంటిపుబండి చూ. ఒంటి.
 ఒంటిపులి చూ. ఒంటి.
 ఒంటిలు చూ. ఒంటి.
 ఒంటిపై వి. పావర. అము. 2.78.
 ఒంటింపు వి. అనవాయజులైనవంటు. అం.దా. 2.185.
 ఒంటి చూ. ఒంటి.
 ఒంటి చూ. ఒంటి.
 ఒంటి రూ.చూ. వంద. వి. 1. కీడు, చెరువు; 2. గోరుచుట్టు.
 ఒంటగు చూ. ఒంటి.
 ఒంటిబండరి చూ. ఒంటిమింబరములు. వి. పొల్లయిన,
 పనికమాలిన.
 ఒంటివేల చూ. ఒంటి.
 ఒంటి చూ. ఒంటి.
 ఒంటి రూ.చూ. ఒంటి. వి. 1. అవధం; 2. అవధ, చెప్పు.
 ఒంటి నర్య. వి. 1. అన్యం, ఇతరం. దార.అది. 8.248;
 2. ఒకటి. దార.అశ్రమ. 4.17, దూ. 1.227.
 క. ఒంటి, ఒకటి; ఒంటింబె. అన్యం; కొడ. ఒంటి.
 ఒకటి; ఒంటి. ఒక ప్రత్యేకం; ఒంటి. ఒక; కు. ఒంటి.
 ఒకటి, ఒక; క. ఒంటి. ఒకటి, అన్యం; ఒంటి. ఒకటి,
 జంటలో ఒకటి; మ. ఒంటి. ఒకటి; ఒంటి. ఒక; కొట. ఒంటి.
 ఒకటి; ఒంటి, ఒక; క. ఒంటి. ఒకటి; ఒంటి. ఒక; ఒంటి.

ఒక; గోం. ఇం.టి. ఒకటి; ఒంద; కొండ. ఇంద్ర. ఒకటి; ఒర్-ఒక; కుజ. య. ఒకటి, ఒర్-త్. ఒకపురుషుడు లేక స్త్రీ; మా. ఒర్, ఏందోంద. ఒకటి; ద్రా. ఒనిద. ఒకటి; అసి. ఒక.

<మా.ద్రా. *ఒన్దు.

ఒండగు అ.క్రి. వేరేవిధమును. ఒండారు అ.క్రి. వ్యతిరేకించు, ఇందించు. ఒండువలుకు వి. మాడుమాట. ఒండువలను వి. అన్యం, వేరు. ఒండె! అవ్య. వజ్రాంతరనూచకం. దార. ఆది. 8.22. క. ఒందిల్లందు, ఏదోఒకటి, మరొకటి, ఇది కాని, అదికాని; క. ఒన్దు. లేక, ఇకరం; ఒకటో. ఇది కాని, అదికాని; ఒండు + (ఏని. > ఏ > ఏ). ఒండెవేది య.చూ. ఒండేని, అవ్య. వజ్రాంతరం. దీను. 6.72. ఒండేని చూ. ఒండేని. అవ్య. వజ్రాంతరం. కాశీ. 5.45, పారి. 1.36. <ఒండు! + ఏని. ఒండొక! నర్య. మురియొక, వేరొక. దార.ఆది. 4.89, ఉ. హరి. 5.25. క. ఒందోందు. ఇకరం, వేరు. <ఒండు! + ఒక. ఒండొక! అవ్య. ఇంచుక, కొంచెమైనను. పాండు. 4.176, విక్ర. 2.188. <ఒండు! + ఒక. ఒండొక! నర్య. 1. ఇరడుడు. అము. 2.24; 2. ఇకరం, మురియొకటి. < ఒండు! + ఒకడు. ఒండొకబుద్ధి చేయు స.క్రి. వేరుగా కలచు. ఒండొకరుడు నర్య. అన్యోన్యం, పరస్పరం. దళా. 2.188. < ఒండు! + ఒకరుడు. ఒండొక్క. స.క్రి. వేరొకపనిచేయు. ఒండు! + ఒడ్డు! ఒండొంటికి అవ్య. ప్రతిదానికి; క్రి.విజ. పరస్పరంగా, అన్యోన్యంగా. ఒండొండ అవ్య. వరుసగా. యదా క్రమంగా, క్రమక్రమంగా. దార.నదా. 1.25, దళా. 1.190. క. ఒ-ల్వ-ఒన్దు-అయి. వరుసగా, ఒకదాని తర్వాత ఒకటి. < ఒండు! + ఒండు! + - అ. ఒండొండు నర్య. అన్యోన్యం, పరస్పరం. దార.నదా. 1.25. క. ఒందోందు. పరస్పరం, వేరు, ఒక్కొక్క. వరుసగా, క్రమంగా; కు. ఒంజొంజి. ఒక్కొక్కటి; క. ఒన్దు-క-క-ఒన్దు. అన్యోన్యం. <ఒండు! + ఒండు! ఒండొరు విజ. య.చూ. ఒండొరుడు. అన్యోన్యమైన, పరస్పరమైన. దార.ఆది. 2.15; నర్య. పరస్పరం. దార.కర్త. 1.108. <ఒండు! + ఒరు. ఒండొరుడు య.చూ. ఒండొరు, ఒండొరు యెడు. నర్య. అన్యోన్యం, పరస్పరం. దార.ఆది. 6.296. ఒండొరుమిక వి. స్నేహం, చెరిమి, పో.చూ. క. ఒరుమి. కలియు. < ఒండు! + ఒరుమిక. ఒండొరులు వి. నర్య. ఒకరొకరు, పరస్పరం. దార.ఆది. 2.131; కాం. 2.200. దళా. 1.184. ఒండొరువుడు య.చూ. ఒండొరుడు. నర్య. అన్యోన్యం, పరస్పరం. దార.ఆది. 4.181. ఒండ్లు నర్య. అన్యం. దార.ఆది. 4.85. ఒండ్లు నర్య. అన్యం, పరస్పరం, అన్యోన్యం. కు.నం. 9.13.

ఒండు! య.చూ. వంద. వి. 1. వండుమట్టి; 2. పరదల్లో కొట్టుకొని వచ్చిన మెత్తని మట్టి.

ఒండలివేల వి. వండుమట్టివేల. ఒండువేల య. వండువేల. వి. వండుమట్టి. ఒండుమట్టి య. వండుమట్టి. వి. 1. వండువేల; 2. ఎరువుగా ఉపయోగపడే బంకమట్టి. ఒండు మట్టు య.చూ. ఒండువేల; 3. ఎరువుగా ఉపయోగపడే

బంకమట్టు.

ఒండువలుకు చూ. ఒండు.

ఒండువేల చూ. ఒండు.

ఒండుమట్టి చూ. ఒండు.

ఒండుమట్టు చూ. ఒండు.

ఒండువలను చూ. ఒండు.

ఒండె! చూ. ఒండు.

ఒండె! వి. ఈచుమూల.

ఒండెవేని చూ. ఒండు.

ఒండేని చూ. ఒండు.

ఒండొక! చూ. ఒండు.

ఒండొక! చూ. ఒండు.

ఒండొక! చూ. ఒండు.

ఒండొకబుద్ధిచేయు చూ. ఒండొక.

ఒండొకరుడు చూ. ఒండు.

ఒండొక్క చూ. ఒడ్డు.

ఒండొంటికి చూ. ఒండు.

ఒండొండ చూ. ఒండు.

ఒండొండు చూ. ఒండు.

ఒండొరు చూ. ఒండు.

ఒండొరుడు చూ. ఒండు.

ఒండొరుమిక చూ. ఒండు.

ఒండొరులు చూ. ఒండు.

ఒండొరువుడు చూ. ఒండు.

ఒండు య.చూ. వంద. వి. వండుమట్టి, పరదల్లో కొట్టుకొని వచ్చిన మెత్తనిమట్టి.

ఒండువేల య.చూ. వండువేల. వి. వండువేల, సార వండువేల మెత్తని మట్టిగల వేల. ఒండుమట్టి య.చూ. వండుమట్టి. వి. పరదల్లో నిల్చిన నన్న ఇనుక మట్టి. ఒండుమట్టు య. వండుమట్టు. వి. వండుమట్టు, సారవంతమైన మెత్తని మట్టు.

ఒండువేల చూ. ఒండు.

ఒండుమట్టి చూ. ఒండు.

ఒండుమట్టు చూ. ఒండు.

ఒండ్లు చూ. ఒండు.

ఒండ్లులు చూ. ఒండు.

ఒత్తక్షరము చూ. ఒత్తు.

ఒత్తగిలు య.చూ. ఒత్తగిల్లు. అ.క్రి. 1. వక్కొడుగు, చేర బడు. శృం.నై. 7.156; 2. అంబుకొను. కాశీ. 4.209; 3. కొలగు. దళా. 3.141, రంగా. 2.236.

ఒత్తగిల్లు య. ఒత్తగిలు, ఒత్తిగిలు, ఒత్తిగిల్లు, ఒత్తిలు, ఒత్తిల్లు. చూ. ఒత్తు. అ.క్రి. 1. అంబుకు, అంబుకొను. కాశీ. 4.41; 2. చెడరు, చరించు. పద్మ. 3.148; 3. ఒక ప్రక్క కొరగు, చేరబడు; 4. కొలగు.

ఒత్తగు చూ. ఒత్తు.

ఒత్తగము చూ. ఒత్తు.

ఒత్తడి చూ. ఒత్తు.

ఒత్తవాడివాడు విజ. బలహీనుడు.

ఒత్తరము విదా. ఉత్తరము. ఉత్తరేపించి. రామా. 8.128.
 2. ఉత్తరం. రామా. 8.154.
 3. ఒత్తర. అదేశం. వేగం. వేగంగా;
 నం. పో.చూ. ఉత్తర. వానిపోవు. అధిగమించు;
 దే.ప్రా. పితౄ. శక్తి. స్త్రైకం. నిబ్బరం.
 ఒత్తరించు చూ. ఒత్తరించు. న.క్రి. 1. అతిక్రమించు,
 మించు. చార. శల్య. 2.262; 2. వెదలగొట్టు. రోయ.
 ఉ.హరి. 1.148; 3. ఉత్తరపరచు. వై.భా. 8.58, 59.
 4. ఒత్తరించు. అతిక్రమించు, పెంపుపొందు, అహంక
 రించు, కర్తవ్యము; నం. ఉత్-త్వ. ఉత్తరతి, ఉత్తరతి.
 వానిపోవు, ఒదనుండి దించు, విగు; ప్రా. ఒత్తరియ.
 చాటు. వై.కె.బి. బలపరచు, పెంచు; పా. ఒత్తరతి.
 వ్యాపించు, విస్తరించు. <ప్రా. ఒత్తరియ.
 ఒత్తరించు చూ. ఒత్తరము.
 ఒత్తరుగు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తరి(గ)ంచు చూ. ఒత్తరించు. అ.క్రి. మించు, పెరుగు.
 కు.నం. 5.41.
 ఒత్తరువెట్టు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తి అవ్య. 1. హృదయపూర్వకంగా. చార. ఉద్యో. 1.346;
 2. నిర్బంధంగా. చార. ఉద్యో. 2.51; 3. గట్టిగా.
 దృఢంగా. శృం.నై. 5.146.
 పో.చూ. ర. ఒత్తి. కరియ, ఏకమగు.
 <ఒత్తు + -ణి.
 ఒత్తియాదు న.క్రి. 1. నిండించు, నొప్పించు. నీలా.
 2.118, ఉండ్రా. 2.122; 2. నొక్కు.
 ఒత్తికొనివచ్చు చూ. ఒత్తుకొను.
 ఒత్తిగిలు చూ.చూ. ఒత్తిగిల్లు. అ.క్రి. 1. ఒక వక్రకు ఒరగు,
 తప్పకొను, తొలగు; 2. అతుకు, అంటుకొను.
 ఒత్తిగిల్లు చూ.చూ. ఒత్తిగిల్లు. అ.క్రి. 1. చేరబడు, వక్రకు
 ఒరుగు; 2. తప్పకొను, తొలగు.
 ఒత్తిచెప్ప చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తిడి చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తిడిచేయు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తిడిపెట్టు చూ. ఒత్తిడి.
 ఒత్తియాదు చూ. ఒత్తి.
 ఒత్తిలి చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తిలు చూ.చూ. ఒత్తిగిల్లు. అ.క్రి. 1. చారి తప్పకొను. చార.
 అశ్వ. 1.173; 2. స్థాన భ్రంశం పొందు. రంగా. చ.
 3.54; 3. ఒత్తు, నొక్కు. సిం.ద్యా 3.29.
 ఒత్తిల్లు చూ.చూ. ఒత్తిగిల్లు. అ.క్రి. తప్పకొను, తొలగు.
 ఒత్తు న.క్రి. 1. తుడుచు. చార. ఆది. 4.104, ప్రో.ద.
 5.334; 2. (పాదాదులు) పట్టు, పిసుకు. చార. అర.
 3.293, భాగ. 10 ఉ. 1017; 3. చూచు, నిండించు.
 కు.నం. 10.526; 4. అడుచు, అడుము, నొక్కు. చార.
 విరా. 2.347; 5. (శంకం మొదలైనవి) ఈడు. చార.
 విరా. 5.164, ఉద్యో. 4.131; 6. నిర్బంధించు. చార.
 శల్య. 2.370; 7. అక్రమించు, అన్యాయంగా వశపర్చు
 కొను. చార. మహా. 19; 8. పీడించు, భారపెట్టు.

చార. యుద్ధ. 77; 9. పరిశీలించు, పరిశోధించు. ద్వి.
 హరిశ్చ. పా. 1.400, 467; 10. అడ్డు. శృం.నై.
 2.140; 11. తీర్చు, తిడ్డు, నవరించు. భాగ. 8.96;
 12. నొక్కు (పట్టు, గోరు మొ. వానితో). శృం.నై.
 1.101, భాగ. 10. ఉ. 380, కళా. 1.90; 13. తోయ.
 శృం.నై. 6.108, వరకు. 2.37; 14. వాయించు.
 వార్త. 3.121; 15. ప్రేరణార్థంలో కొన్ని యమున్నత
 క్రియల కనుప్రయత్నం; అ.క్రి. 1. గుచ్చుకొను, ఒత్తు
 కొను. చార. ఆది. 6.178; 2. బయలుదేరు, కలుగు.
 కు.నం. 4.445; 3. నొక్కులువడు. చారా. అమౌ.
 256; 4. కేశవేయ. చార. 2.49; 5. ఒరనికొనివచ్చు.
 వై.భా. సిం.ద్యా. 8.119, మను. 4.84; 6. హెచ్చు.
 అధికమగు. వై.భా. 7.50; 7. ఒరుగు, చాలు. మను.
 5.58. వి. 1. అనుముడు, నొక్కుడు. శృం.నై. 2.5.
 అం.భా. 1.150; 2. తుడుపు. వర్క. 10.246; 3.
 దట్టం, సాంద్రత. మను. 487; 4. చార. రాజవి.
 1.82; 5. ఒత్తుకోబంపబడి కలిగిన ముద్ర. నొక్కు. చార.
 3.148; విద. 1. అధికం. హరిశ్చ. 1.140; 2. దట్టం.
 గంద. 281.
 3. ఒత్తు. నొక్కు, కలిపినొక్కు, ఈడు, అడుచు,
 గుడ్డతో తడి తీసేయు; చార. ఒత్తు- (ఒత్తి-). నొక్కు;
 కు. ఒత్తుని; 4. ఒత్తు. చేతితోగాని కాశముతోగాని
 కాశం వేయు; ఒక దానిని మరొక దానితో కొట్టు.
 కలుపు, ఎదుర్కొను, నృతించు, తేచు; ఒత్తు. నొక్కు,
 తుడుచు, నమిపించు, తొంగి చూచు, కాశం వేయు; మ.
 ఒత్తుక. చూకు, గెంతు, నృత్యం చేయు; ఒత్తుకుక.
 నొక్కు, అడుచు; పో.చూ. ఒత్తుక. వర్కను పెట్టు; కురు.
 ఒత్తు- (ఉత్తయ-). తాకు, చిన్న చెప్పు కొట్టు; పో.చూ.
 ఒత్తు. నొక్కు; ఒత్తు. నొక్కుబడిన; మార్. ఒత్తు.
 (సితవ్). గుచ్చు.
 ఒత్తరము వి. ఒత్తి పరికే వర్తం. అ, చ, ర, ద, వ.
 మ, య, ర, ర, తవర్ణాలు. ఒత్తగు అ.క్రి. నిందగు, తరచగు.
 <ఒత్తు + ఆగు. ఒత్తరము వి. 1. ఒరిపిడి, రాపిడి. కవిరా.
 2.165; 2. ఒత్తిడి, పీడనం. అం.భా. 1.150. క.
 ఒత్తడ, ఒత్తలి, ఒత్తల, ఒత్తు. నొక్కు; కు. ఒత్తుని;
 క. ఒత్తటమ, ఒత్తటమ, ఒత్తు, ఒత్తిడి, ఒత్తు. కలుపు,
 నొక్కు. ఒత్తిడి చూ. ఒత్తిడి. వి. 1. రాపిడి, నమ్మర్తం.
 మను. 5.71; 2. తరచుడనం, సాంద్రత. ఉండ్రా. 2.69;
 3. నొక్కుడు, చార. అచ్చ. భా. 1 ఆ. 10 వ. క. ఒత్తడ.
 నొక్కుడు; క. ఒత్తు. అడుచు, నొక్కు, ఎదుర్కొను,
 కలుపు, అత్తుకొను; ఒత్తిటమ, ఒత్తటమ, ఒత్తుటమ.
 నొక్కుడు. ఒత్తగు వి. గోడలకు అందగా వేసిన చిన్న
 అరుగు. ఒత్తులపెట్టు న.క్రి. వడ్డు చంచు. ఒత్తిచెప్ప న.క్రి.
 గట్టిగా (నొక్కి) చెప్ప. ఒత్తిడి చూ.చూ. ఒత్తిడి. వి. ఒరిపిడి,
 రాపిడి. ఒత్తిడిచేయు న.క్రి. నిర్బంధించు, బలవంతం చేయు.
 ఒత్తిలి పెట్టు న.క్రి. నిర్బంధించు, బలవంతం చేయు. ఒత్తిలి
 క్రి.విద. 1. బిగ్గరగా, గట్టిగా. చార.సౌ.ప్ర. 1.5; 2. మరి
 మరి, మాటిమాటికి. ప.శకుం. 3.2099. క. పో.చూ. ఒత్తులై

ఁలని వని చేయు. ఒత్తుకట్టె వి. పలువురి దిగిరించటానికి
 పలుగా వాడి రంధ్రంలో పెట్టే కొయ్యముక్క. ఒత్తుకమ్మ
 వి. దొడ్లండు వక్కల కమ్మవలె విర్పరచే రదనయవ విశే
 వి. ఒత్తుకాగితము వి. అడ్డుడు కాగితం. ఒత్తుకాడు వి.
 పం. ఒత్తుకాగితము వి. అడ్డుడు కాగితం. ఒత్తుకాడు వి.
 పుట పోసేవాడు. వార.విదా. 5.73. ఒత్తికొవవచ్చు
 అ.శ్రీ. తానెకానివచ్చు. ఒత్తుకామ న.శ్రీ. 1. అక్రమించు.
 ప.నం. 10.584, వార.ఉద్యో. 2.204, 2. అడ్డుకొను.
 దా. 2.18; అ.శ్రీ. 1. త్రాసకాను. వాయుకాను. వాగ.
 10 హ. 167, మను. 4.115; 2. అటయించు. వాగ.
 10 హ. 185. 3. ఒత్తుగొల్. కలియు. ఒత్తుకొట్టు వి. అత్త
 మేకు, గుచ్చుకునే ముల్లు, ముల్లు. హరి.హ. 4.179. ఒత్తు
 చెక్క వి. దర్వాణ మొత్తనగోడకు దిగించిన చెక్క. ఒత్తుడు వి.
 1. అడుముడు, పీడనం. విజ. 4.151; 2. కాగితంమీద
 వ్రాసేటప్పుడు దానికింద లవారంగా పెట్టుకొనే అట్ట మొ.
 ఒత్తుడుకాగితము వి. అడ్డుడు కాగితము. ఒత్తుడుచాలు వి.
 నాగరిక వడపెట్టిన చాలు హదటానికి వక్కనే తొలచిన
 చాలు. ఒత్తుడెంచు న.శ్రీ. ఒత్తు, నొట్టు. ప.నం. 9.142.
 <ఒత్తు+తెంచు. ఒత్తురేరు న.శ్రీ. 1. ఒత్తు, నొట్టు.
 ప.నం. 9.342; 2. అరసికాను. ఒత్తువడు అ.శ్రీ. దట్ట
 మగు. ఒత్తువలువవ వి. దట్టము, పలచన (సారవంతమైన
 భూమిలో వలచగా, నిస్సారమైన భూమిలో దట్టంగా ఎరువు
 మొ. వేయటం). ఒత్తుపొయ్యి వి. మట్టిపొయ్యి. ఒత్తురేకు
 వి. చెవి కమ్మలు మొదలైన ఆవరణాల్లో రక్షాల కాంతిని
 ఆధారం చెయ్యటానికి అడుగునవేసే రేకు. ఒత్తులు వి. అ.వ.
 చిన్నపిల్లలు చేతులపై పెట్టుకునే బంగారు మురుగులు. ప్రభు.
 4.143. ప. 16.1, కక. 2.382. 3. ఒత్తు. పిల్లల మురు
 గులు; ఒత్తు. పల్లవి కంఠం. ఒత్తులొత్తు న.శ్రీ. ఇచ్చుకము
 రాదు. <ఒత్తు+ఒత్తు. ఒత్తువడు అ.శ్రీ. నరిగిపోవు. హరి.
 హ. 7.177. <ఒత్తు+పడు. ఒత్తుడుపిల్లి వి. పునుగుపిల్లి.
 ఒత్తురవు వి. 1. ఒత్తుడు, సమ్మర్థం. వారి.భిష్ట. 1.151;
 2. వార. వార.ఉద్యో. 1.278. <ఒత్తు+అరవు.

ఒత్తుకట్టె చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తుకమ్మ చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తుకాగితము చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తుకాడు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తికొవవచ్చు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తుకామ చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తుకొట్టు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తుచెక్క చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తుడు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తుడుకాగితము చూ. ఒత్తుడు.
 ఒత్తుడుచాలు చూ. ఒత్తుడు.
 ఒత్తుడెంచు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తురేరు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తువడు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తువలువవ చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తుపొయ్యి చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తురేకు చూ. ఒత్తు.

ఒత్తులు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తులొత్తు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తువడు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తుడుపిల్లి చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తురవు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తురవి. నేరి. సకనం. ప.నం. 13.196.
 పో.చూ. 8. అవతై. సంకోపం.
 ఒత్తులియాడు న.శ్రీ. నేరిచేయు.
 ఒత్తులియాడు చూ. ఒత్తులి.
 ఒత్తుడు న.శ్రీ. అంచు, పొంచు.
 ఒత్తుడు పో.చూ. ఒత్తుడు. న.శ్రీ. నిండించు. వార.నదా. 2.205;
 అ.శ్రీ. 1. విజృంభించు, అడచు. నృసింహ. 4.46, కృం.
 వై. 4.64; 2. వేలు, వడచు. కవిక. 6.17; 3. అతిశ
 యించు; 4. గర్వించు, విగ్రహింపు.
 5. ఒదలు, రప్పించేయు, పెద్దగా అరచు. పదలు.
 వడచు; 6. వలచు. వేలు, నిండించు.
 <ము.ద్రా. *ఒత్తు-అత్తు-
 ఒత్తుడు చూ.చూ. ఒత్తుడు. న.శ్రీ. ఉదకీయు. ఒత్తుడు
 చూ. ఒత్తుడు. న.శ్రీ. ఉదకీయు. అము. 3.33.
 ఒత్తుడు చూ. ఒత్తుడు.
 ఒత్తుడు చూ. ఒత్తుడు.
 ఒత్తులు చూ.చూ. పొదలు. అ.శ్రీ. వర్తిల్లు. వాగ. 10.
 ఉ. 532.
 ఒత్తు అ.శ్రీ. 1. పలుగు, పట్టు, జనించు. వార. విదా. 2.58,
 వై.దా. 7.120; 2. వచ్చు. వార.ఉద్యో. 4.243; 3.
 లభించు, వారడు. వార.నాంతి. 3.284, పాంచు. 4.158;
 4. ఉద్దమించు, అయ్యెదలు. వార.నాంతి. 4.483, కక.
 2.184; 5. పర్తిల్లు. రం.దా.ఉ. పు. 29. పం. 14; 6.
 ఉపయోగపడు, ఉపయోగించు. వై.దా. 3.17, మను.
 1.66; 7. అప్పు. హరి.ఉ. 5.10, 6.220; 8. మరుగు.
 హరి.ఉ. 9.44, నృసింహ. 4.127; 9. నెంచేడు. వెంక.
 పంచ. 3.391; న.శ్రీ. ఇచ్చు. వా. 3.61, అచలా.
 126.
 3. ఒదలు, ఒదగు, జరుగు, చేతికివచ్చు, పొందలచు,
 మించు, పర్తిల్లు; 4. ఒదగుచి చేతికివచ్చు, పెరుగు;
 ఒదగు. పెరుగు; 5. ఉత్తమ, ఇచ్చు. శక్తికాంతి ఇచ్చు.
 సహాయపడు, సహకరించు, సాత్త్వముగు, ఉపయోగపడు.
 ఒత్తిత్వై. సహకారం; ఒత్తిత్వై. సహాయం, సహకారం;
 6. ఉత్తమ, ఉపయోగపడు, పర్తిల్లు.
 <ము.ద్రా. *ఒత్తు-అత్తు-
 ఒత్తులివి. ఉపయోగం; విజ. ఉపయోగం.
 ఒత్తులివి చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తు పో.చూ. పొత్తి. వి. 1. గుంజలు మొ. పాతటానికి గడ్డ
 పలుగుతో రవ్విన లోతైన గుంజ; 2. చేనియట్టు కంప
 పాతటానికి తీసిన గాడి.
 ఒత్తులివి. ఏడికొలను పడకలో దూర్చి వూడిపోకుండా
 చివర కొట్టే కొయ్యమేకు. ఒత్తువాటు వి. ఏడికొలను పడ
 కలో దూర్చి దిగవటానికి ఎత్తి కొట్టటం.

ఒదికిల(బదు) చూ. ఒదికిలు.

ఒదికిలి చూ. ఒదికిలు.

ఒదికిలు చూ. ఒత్తగిల్లు. అం.క్రి. పక్కకు ఒరుగు, ఒత్తగిలు.
ఉ.హరి. 5.204, దశకు. 10.63.

ఒదికిల(బదు) అం.క్రి. పక్కకు ఒరుగు, ఒనకు. 10.63.

<ఒదికిలు+అ? (న) +పడు. ఒదికిలి చూ. ఒదిగిలి. వి.
ఒదగటం, ఒదిగిపోవటం.

ఒదిగిలి చూ. ఒదిగిలు.

ఒదిగిలు అం.క్రి. పక్కకు ఒరుగు, ఒక పక్క పడుకొను.

ఒదిగిలి చూ.చూ. ఒదికిలి. వి. ఒదగటం, ఒదిగి
పోవటం.

ఒదిగిల్లు చూ. ఒదిగిలు. వి. ఒవ. ఒదిగిలులు. ఇటూ అటూ
కదలటాలు, రెడగటాలు.

ఒదిగించు చూ. ఒదుగు.

ఒదిలిలి చూ. ఒది.

ఒదిలి 1. పదవల ప్రేవల్లో పూర్తిగా కిద్దంబాని మేర;
2. కరును.

ఒదిలిపోవు అం.క్రి. కృశించిపోవు.

ఒదివాటు చూ. ఒది.

ఒదివిరిప్రాలు వి. ఒవ. ఒక రకం వడ్ల. హరి.హ. 21.

ఒదుగు చూ.చూ. పొదుగు. అం.క్రి. 1. అదికమగు, నమ్మక
మగు. మార్క. 2.27; విణ. అదికం, నమ్మకం. ఆము.
4.195. వి. సంగీతంలో సంగతులు పలకటం. వార్మి 3.136.

ఒదుగుబడి ఎ. సంగీతంలో సంగతులు పలికే శక్తి.

ఒదుగుబడి చూ. ఒదుగు.

ఒదుగ(బదు) చూ. ఒదుగు.

ఒదుగ(బాటు) చూ. ఒదుగు.

ఒదుగు అం.క్రి. 1. తొలగు, వెనుకీయ. భార.ఆర. 3.250,
విదా. 4.257, శృం.నై. 7.130; 2. ముడిగియుండు,
విసముదగు. భార.ఆర. 3.321; రం.రా.అయో. 90 వ.
4 పం; 3. దాగిఉండు. నిర్వి.రా. 7.20, దశా. 4.46;
4. లీనమగు. భార.రాం. 6.414. 4.2437; పినమ్రత.
ఒదుగుబాటు.

పో.చూ. క. పుదుగు, ముదుగు. దాగియుండు, చాచు,
చుదుగుపరచు; త. ఒతుంకు, ఇచ్చు, తప్పకొను, ఒక
పక్క కొదుగు; వి రహస్య ప్రదేశం; మ. ఒతున్నక,
ఒతున్నుక. వారి ఇచ్చు, తప్పకొను, నద్దకొను; ఒతు
కుక్క. తొంగిపోవు; ఒతుక్కుమే. తొంగుబాటు, అదిగి
ఉండటం.

<మూ.ద.ద్రా. *ఒక-ఉన్క-/-ఉన్క-.

ఒదిగించు స.క్రి. తొలగించు. ఒదుగ(బదు) అం.క్రి.
ముదుగు, ముదురుకొనిపోవు. ఆము. 3.33. ఒదుగ(బాటు)
అం.క్రి. తొలగిపోవు. భార.విదా. 5.25, ఆము. 3.261.

<ఒదుగు+అ? (న) +పాటు. ఒదుగువదు అం.క్రి. 1.
తొలగు. నై.రా. 5.58; 2. అదిగిపోవు. రామవ. 4.126.

<ఒదుగు+పడు. ఒదుగువాటు వి. ఒదిగి ఉండటం.
తొలగటం.

ఒదుగువదు చూ. ఒదుగు.

ఒదుగువాటు చూ. ఒదుగు.

ఒదువు స.క్రి. కుక్కు, పొక్కు.

ఒదువు చూ.చూ. పొదుగు. అం.క్రి. 1. అదికమగు, నమ్మక
మగు. మార్క. 2.164; 2. పొదుపు, కమ్ము. మను.
3.97; స.క్రి. కట్టుకొను. ద్వి.హరిశ్చ. హ. 1652.

ఒదువుబడి చూ. ఒదువు. వి. అదికం.

ఒద్ద చూ. వడ్ల. వి. సమీపం, చాచు, చగ్గర. భార.అది.
5.130, వేంక. పంచ. 4.48, కళా. 2.45; క్రి. విణ.
చగ్గరగా.

క. ఒరె. లాగు, అంచీయుండు; ఒరెగు. అనుచందం;
ఒరిఒరకి, ఒది. వక్క; ఒది. సామీపం; మ. ఒరి,
ఒతి, వక్క. అంచు; కొద. ఒరి. సార్వం; త. ఒరుమి.
కలియు, కలిసియుండు; ఒరుంగు. కలియు.

ఒద్ది చూ.చూ. ఒది. వి. ఒవానాక చెట్టు. వి. శకుం. 2.14
(Dolichan drone falcata). క. ఉది; క. ఒతి,
మెదసింగి. మేవశృంగి.

ఒదీనా పొద అంచానికి, కళ్లకలక మందుకూ ప్రసిద్ధం.
మేక కొమ్మును పోలి ఉండటంవల్ల దాన్ని 'అవశృంగి'
అంటారు.

ఒద్దిక చూ. ఒద్దికరం. వి. 1. ప్రతిమానం, ఒక వస్తువుకు సరి
కూగెడు రాయి మున్నగునవి, పదికట్టు రాయి. విజ్ఞా.
వ్యవ. 117; 2. ప్రేమ. అనురాగం, మైత్రి, చెలిమి.
విష్ణువు. 5.79; 3. విదం. పోలిక. యచూ. 4.18; 4.
విషయం, సమ్రత. దశా. 7.320. చిత్ర.దా. 4.17; 5.
నేపథ్యకాల; 6. పూర్వాధినయం (రీపర్సర్); 7. గుడ్డ
మొ. దాని మన్నిక; 8. విలాసం; విణ. ఆనుకూలం.
వార్మి. 3.122, ఇంచు. 2.4.

క. ఒద్దికె, మొద్దికె. స్నేహం, కలయిక; క.
ఒత్తికై (బహుళ: ఒత్తిరుకై). పోలిక, పరస్పరాను
కూల్యం, పూర్వాధినయం; పో.చూ. ఒత్తిరు. స్నేహంగా
ఉండు, పోలియుండు; ఒ. సరిపోలు, కలసిమెలసి ఉండు.

ఒద్దికసేయి స.క్రి. పొవగించు, సంతరించు.

ఒద్దికరం చూ.చూ. ఒద్దిక. వి. అనుకూలం, సామ్రాజ్యమృతం.

ఒద్దికసేయి చూ. ఒద్దిక.

ఒద్దియ చూ.చూ. ఒద్దే. వి. సమ్మద్ది. విరివి, విస్తారం.

ఒద్దివదు అం.క్రి. తోర్పురు, సాయపడు.

<ఒద్దిక+పడు.

ఒద్దులు చూ.చూ. ప్రొద్దులు. వి. బ.వ. పొద్దులు, రోజులు.

ఒద్దె చూ.చూ. ఒద్దే. విణ. విస్తారం, అదికం.

ఒద్దే చూ. ఒద్దియ, ఒద్దే. విణ. విస్తారం, అదికం (ఇంక అవసరం
లేదు అనే భావంలో).

ఒద్దు+వి యొక్క సంక్షిప్తరూపం; ఏక్కువగా ఉన్నం
దున; 'అక్కరలేదే' అని; అర్థ విపరీతామం. <ఒద్దు

<వద్దు<పట్టు<వలడు.

ఒవకులు చూ.చూ. వలికిలి. వి వల్లకాడు.

ఒవ(గూడు) పో.చూ. ఒద(గూడు). అం.క్రి. 1. సిద్ధించు, నెరవేరు.
భార.వ్యర్థా. 90; 2. ప్రాప్తించు. రం.రా. యుద్ధ. వ.
340. పం. 18; 3. కలుగు. జనించు. సారంగ. 2.98;

4. కూడు, కలియ. కుచెల. 2.56; స.క్రి. సంవోగించు. ద్వి. పరమ. 5.420.
 ర. ఒడ్డుకూడు. కలసిమెలనియందు.
 జనగూర్పు జనగూడుయొక్క ప్రేరణార్థకం. స.క్రి. 1. కలుగ చేయు, జనింపజేయు. విక్ర. 5.172; 2. చేర్చు, కూర్చు, కలుపు. పరాహ. 9.106; 3. కూడబెట్టు. ప్రోగుచేయు. ఆము. 6.70; 4. నిర్దిష్టచేయు. నెరవేర్చు. ఉ.దా. 4.27.
 త. ఒడ్డుకూట్టు. నమ్మలి, ఐకమత్యం, కలసిమెలని ఉండటం, ప్రోగుచేయు.
 జనబెట్టు పో.చూ. జనబెట్టు. వి. రహస్యం, శేంద్రం, గూడ వనలి.
 జనరజేయ చూ. జనరు.
 జనరాధ చూ. జనరు.
 జనరిక చూ. జనరు.
 జనరించు చూ. జనరు.
 జనరు య.చూ. హానరు. అ.క్రి. 1. జవ్వ. భార. ఆది. 2.60; 2. కలుగు. భార. ఆది. 2.67, ఉద్వో. 2.150; 3. నరి వరు, హానరు. భార. ఆది. 3.95, ప్రభా. 2.3; విద. 1. ఇంపైనది. రామవ. 3.95, 2. నున్నికమైనది; వి. 1. అంగీకారం, ఇంపు. రామవా. 3.95; 2. ఆనుకూల్యం. సౌకర్యం; 3. స్నేహం.
 జనరజేయ స.క్రి. హానగించు, జప్పించు. <జనరు + -అ' (న్) + చేయు. జనరాధ అ.క్రి. జవ్వ. అచ్చు.రా. 3.124. జనరిక వి. హానిక. హానం. రం.రా. 5.252, పు. 13 వం., విద. ఇంపైనది, మనోజ్ఞం. ద్వి. పరమ. 218. జనరించు స.క్రి. 1. జనగూర్పు, చేయించు. భార. ఆది. 5.157, ఉద్వో. 1.380; 2. ఏర్పరచు, నియమించు. భార. నవా. 1.26; 3. కావించు, చేయు. భార. 2.242; 4. సిద్ధపరచు. భార. నవా. 1.282, ఉద్వో. 3.181; 5. నిర్మించు. భార. కర్ణ. 1.262; 6. ఇచ్చు, నమర్పించు. భార. 2.37, దా. 4.677; 7. రచించు. శృం. నై. 1.16.
 జనరుచు చూ. జనర్చు. స.క్రి. 1. ఇచ్చు, అర్పించు. భార. ఉద్వో. 1.199; 2. చేయు, కావించు, అరరించు. శృం. నై. 8.191; 3. నియమించు, ఏర్పాటుచేయు. వార్తీకి. 3.122. జనరువడు అ.క్రి. హిందువడు. జనరువు య.చూ. జనర్చు. వి. జవ్వ. జనరుపెట్టుకొను అ.క్రి. నరిపెట్టుకొను. జనర్చు య.చూ. జనరుచు. స.క్రి. 1. చేయు. భార. ఆది. 6.50; 2. నిర్మించు. భార. నవా. 1.5, వసు. 3.34; 3. రచించు. విక్ర. చ. 1.50; 4. కలుపు. విక్ర. చ. 5.11; 5. ఉంచు. శృం. నై. 2.141; 6. నెరవేర్చు. కళా. 5.116. జనర్చుచూ. జనరువు. వి. జవ్వ. బోజనురా. 1.6.
 జనరుచు చూ. జనరు.
 జనరువడు చూ. జనరు.
 జనరువు చూ. జనరు.
 జనరుపెట్టుకొను చూ. జనరు.
 జనర్చు చూ. జనరు.
 జనర్చు చూ. జనరు.
 జనపెట్టు పో.చూ. జనబెట్టు. వి. హించికండటం. అం.రా. 3.30.

జనపెట్టుకొను అ.క్రి. హించియుండు. కాశి. 4.133.
 జనపెట్టుకొను చూ. జనపెట్టు.
 జంతకతై పి. కాద్దురుకతై.
 జంతు య.చూ. చంపి. వి. భాగం.
 జందిక చూ. జండు.
 జందించు చూ. జండు.
 జందిలి య.చూ. జందిలి. వి. 1. దుఃఖితుడు. భాగ. 10, ఉ. 1234; 2. దుఃఖం; 3. కీడు, ఆవద; 4. అంటు వ్యాధి; 5. అసౌకర్యం.
 జందిలివడు అ.క్రి. దుఃఖపడు. వ్యాధులక నొందు. హరి. ఉ. 1.83.
 జందిలివడు చూ. జందిలి.
 జండు పో.చూ. హిందు. అ.క్రి. 1. జవ్వ. భార. ఆది. 3.70; 2. కలుగు, ఆగు. భార. ఆది. 8.79, హరి. హ. 4.67; స.క్రి. 1. వడయు కు.నం. 3.288, భార. కాంతి. 5.607; 2. కాటు, స్పృశించు. భార. ప్రో. 5.409; 3. చేరు. శేయార. 2.324, వసు. 3.927; 4. (రతి యందు) కలియు, కూడు. పారి. 3.43.
 క. జండు. చేరువగు, కలుగు, జవ్వ. కాటు, హిందు. అనుభవించు; భు. జండుని. ప్రోగుగు, ప్రోగుచేయు, జందిక. కల్లుట; కోట. జందో. కలిసి పెరుగు; త. జిడ్డు. అంగీకరించు, కలుపు, కలిసి పెరుగు. జిల్లు. కలుపు, కాటు, కాగలించు, సమీపించు. మ. ఒడ్డుక. కలియు.
 <మూ.ద్రా. *జన్-క్ర.
 జందిక చూ. హానిక. వి. 1. జందిక; 2. సౌకర్యం. జందించు 'జంతు' యొక్క ప్రేరణార్థకం. స.క్రి. హిందు నట్లు చేయు. భార. ఆది. 7.268, విక్ర. చ. 2.153.
 జందెలుగ వి. బ్రాహ్మ. నరనృతి ఆకు.
 జవ్వగించు య.చూ. అప్పగించు. స.క్రి. 1. అధీనంచేయు, వశపరచు. రం.రా. 4.209 పు. 14-15 వం., ఆము. 2.63; 2. అర్పించు, ఇచ్చు. మను. 3.129, చంద్రా. 2.44; 3. కంఠస్థం చేసి మరల చదివి వినిపించు.
 జవ్వగించుకొను స.క్రి. 1. అధీనం చేసికొను; 2. కంఠస్థం చేసి పాఠాన్ని విద్యార్థిచే జవ్వజెప్పించు కొను.
 జవ్వగించుకొను చూ. జవ్వగించు.
 జవ్వగింత వి. అర్పణం, జకరి అధీనం చెయ్యటం.
 జవ్వగు చూ. జవ్వ.
 జవ్వచారము చూ. జవ్వ.
 జవ్వజెప్ప య. వప్పజెప్ప. స.క్రి. 1. పదిలముగా కాపాడ మని జవ్వగించు, జవ్వగించు, జప్పించు, అర్పించు; 2. పాఠాలను కంఠస్థంచేసి తిరిగి చెప్ప.
 పో.చూ. త. జవ్వవి. అర్పించు, ఇచ్చు, పాఠాలను కంఠస్థంచేసి అప్పజెప్ప.
 జవ్వన వి. అప్పగించ, కానుక, కప్పము, వన్ను.
 జవ్వనసేయు స.క్రి. 1. అర్పించు. ఇచ్చు. సిం.దాస్. 7.23; 2. వశంచేయు. హరిశ్చ. 5.4.

ఓవ్వవము హో.చూ. అప్పనము. విద. అర్చనము. వరమ.
4.45; వి. అంకిరం, అర్చనం. కళా. 3.119.

ఓవ్వనముచేయు చూ. అప్పనముచేయు. న.శ్రీ.
ఇచ్చు. అర్చించు. కాశీ. 4.68. ఓవ్వనముసేయు చూ.
చూ. అప్పనముచేయు. న.శ్రీ. ఇచ్చు. అర్చించు. హర.
6.94.

ఓవ్వనముచేయు చూ. అప్పనము.

ఓవ్వనముసేయు చూ. అప్పనము.

ఓవ్వనసేయు చూ. అప్పన.

ఓవ్వనితవము చూ. అప్పన.

ఓవ్వనివాడు చూ. అప్పన.

ఓవ్వందము చూ. అప్పన. వి. 1. ఒడంబడిక, నమ్మతి వ్రతం.
కళా. 3.119; 2. వస్తుదాపంలో చెల్లించే అప్ప; 3. కేరం.

క. చూ. అప్పంద. నమ్మతి. ఒడంబడిక; కొడ. ఒ.
(అప్పె-), అల్ల. అప్పందానికివచ్చు; కు. అప్పంతమ్.
ఒడంబడిక, అప్ప. నమ్మతి, ఆమోదం; మ. అప్పె.
అనుగుణ్యం, సంతకం; అప్పమ్. నమత్వం, నమ్మతి;
కోట. అప్పె-. అంగీకరించు; కొడ. ఉప్ప- (వ్వి-).
అప్పకొను.

ఓవ్వందముచేయు న.శ్రీ. ఒడంబడికచేయు.

ఓవ్వందముచేయు చూ. అప్పందము.

ఓవ్వమి చూ. అప్పన.

ఓవ్వము! వి. 1. అప్ప, ఆందం. కు.నం. 3.56, దశకు.
10.7; 2. మెరుగు, కాంతి. అష్ట.మ. క. 5.281 వ.
28 పం.

క. అప్ప. మోగడక, బొదితకం, సౌందర్యం, విలాసం;
కాంతి, మెరుగు; కు. అప్పె, అప్ప. మెరుగు, బంగాడు
పూత; అప్పాల్లని. సునుపు చెయ్యటం, అప్పించు; క.
అప్పమ్. మెరుగు, అలంకరణ. <అట్టమ్. నమాదారం,
ముందుచూపు, తెలివి; అట్టె. కాంతి, శోభ, కళ, నహా
సౌందర్యం, జ్ఞానం, అవగాహన, తెలివి; అలి. వెలుగు,
శోభ, కాంతి; మ. అప్పమ్. నమానం, మట్టం, చదును,
మెరుస్తున్న, కలిసి, నమానక, మిట్టవల్లాలు లేకుండుటం,
సునుపు; అప్పమ్. సునుపు చేయటం; అప్పిముక.
మెరుగు పెట్టు.

ఓవ్వము! చూ. అప్పన.

ఓవ్వర హో.చూ. ఉప్పర. వి. కురూపి. దశకు. 5.40.

బహుళ: అప్పటి మొక్క అసాధురూపం.

ఓవ్వరగించు హో.చూ. అప్పగించు. న.శ్రీ. 1. అప్పగించు,
మరొకరి అధీనములో నుంచు; 2. గురువుకు పాఠాలు
అప్పజెప్ప. ఆం.ధా. 4.181.

హో.చూ. క. అప్పవి. అప్పగించు, పాఠాలు అప్ప
జెప్ప.

ప్రయోగాలు లేవు. బహుళ: అప్పగించు, పరగించు
పదాలను కలపటంలో కలిగిన కల్పిల్లు కావచ్చు.

ఓవ్వరము వి. మురుగునీరు పోవు కాలవ, కూము. ఆం.ధా.
1.94.

హో.చూ. సం. అల్ల. ఎత్తైన నది గట్టు, తీరం, గట్టు.
ఓవ్వరికము వి. ఉప్పేక్ష, అనాదరం.

హో.చూ. క. అర్చ. విడివిడెట్టలం. ఉవర్. అన
హ్యించుకొను, ఏవగించు.

ఓవ్వరికించు న.శ్రీ. ఉప్పేక్షించు, అలక్ష్యంచేయు. దార.
ఉప్పేక్ష. 2.10.

ఓవ్వరికించు చూ. అప్పరికము

ఓవ్వరికించువాడు విద. ఉప్పేక్ష చేయువాడు, అలక్ష్యం
చేసేవాడు.

ఓవ్వరికించువాడు చూ. అప్పరికించు.

ఓవ్వటి విద. కురూపియైన వరుమడు లేదా శ్రీ. దశకు. 5.40.
అప్ప+అలు.

ఓవ్వలు అ.శ్రీ. దరించు. కు.నం. 3.139.

<అప్ప+అలు.

ఓప్పారము చూ. అప్పన.

ఓప్పారి హో.చూ. అప్ప. వి. 'అన్న' 'తమ్ముడు' వరన చేసి
కొని పిలుచుకునే ఇద్దరిమధ్య ఉండే సంబంధంవంటి నామ
మాత్ర సంబంధం.

క. అప్పారి. ఏకత్వం, హోరిక, నామమాత్ర సంబంధం;
క. అప్పారి. నమానుడు; ఉద్ది. హోరికం; హో.చూ.
అప్పరిక్కారన్. కుటుంబంలో ఒక పూర్వీకుని హోరి ఉండ
టంవల్ల దగ్గరిబంధువుగా పరిగణింపబడువాడు.

<క. అప్పారి.

ఓప్పారు చూ. అప్పన.

ఓప్పికోలు! చూ. అప్పన.

ఓప్పించు చూ.చూ. అప్పగించు. న.శ్రీ. 1. ఒకరి అధీనంలో
ఉంచు, వశపరచు. దార.అది. 7.6, జై.దా. 3.207; 2.
అర్పించు, ఇచ్చు. దార.అది. 7.228, విరా. 4.39; 3.
చేర్చు, కూర్చు. చంద్రా. 4.165; 4. అప్పకొనేయు,
నమ్మింపజేయు. నమిర. 3.226.

క. అప్పిను. నమ్మింపజేయు.

ఓప్పిదము చూ. అప్పన.

ఓప్పిదుడు వి. అలంకృతుడు, దూచితుడు.

హో.చూ. క. అప్పితమ్. బొదితకం, మర్కాద;
అప్పనై. అలంకారం.

ఓవ్వ! అ.శ్రీ. 1. ప్రకాశించు, శోభిల్లు. దార.అది. 3.182,
కాంతి. 6.187; 2. ప్రకృతమగు, ఉత్తమమగు. దార.
అది. 7.100; 3. కగు, కూడు, ఉచితమగు. దార.అది.
1.36, ఉప్పేక్ష. 2.165; న.శ్రీ. అప్పకొను, అంగీకరించు.
అము. 2.22, కళా. 3.32; విద. 1. మంచిది, యుక్తం.
ఉ.హరి. 4.130; 2. విశ్వానపాత్రం, నమ్మకం. రామవ.
4.20; వి. 1. విదం, తిరి. దార.అది. 3.170, కాళ.
2.56; 2. చక్కదనం, అందం. కాంతి, శోభ. దార.అది.
7.74, విరా. 2.208; 3. చక్కని వస్తువు. దార.అను.
4.425.

క. అప్ప, అప్ప, అర్చు. వి. అందం, తగియుండుట;
క. అ (-వ్వి-, -త్త-). తగియుండు, హోరియుండు; అప్ప.
వి. అందం; మ. అప్ప. అప్పందం; కోట. అ- (వ్వి-);

తగిన, ఒప్పందం; కా. ఒప్ప (ఒప్ప). లంగీకరించ తగి యుండు, అంగీకరించు; కుదు. ఒక్క. తగియుండు.

<మూ.ద్రా. *ఒ-వ-తగు.

ఈ మూ.ద్రా. దాడువ తర్వాత అర్థవిపరి చెంది అనే కార్తాల్లో ప్రయుక్తమైంది.

ఒప్పగు అ.క్రి. తగియుండు. ఒప్పచారము చూ.చూ. ఒప్పచారము. వి. ఒప్పందం, చాండు. ఒప్పవితవము వి. తప్ప, అవచారం. చార.చూ. 12. ఒప్పవితాడు వి. శ్రుతువు. పో.చూ. ౪. ఒప్పాతల్. శ్రుతువు. ఒప్పమి 'ఒప్ప' యొక్క వ్యతి. కృదంతం. 1 కీడు, కష్టం, అవద. చార. విరా. 1.288; 2. పదారపం, అవమానం. చార. ఉచ్చో. 3.368; 3. తప్ప, దోషం. చార.అశ్ర. 1.98, కా. 4.106; 4. శ్రుతుత్వం, చైరం. అం.ధా. 1.184; 5. తేదం, నరివడమి; 6. విచారం, హాని, ఆక్రమం. ఒప్పము' వి. 1. ఒప్ప, అందం. కు.నం. 8.56, దశకు. 10.7; 2. మెరుగు. సిం.ద్యా. 4.192, అష్టమ.౪. 5.281 ష. 28 వం. క. ఒప్ప; ౪. ఒప్పమి. మెరుగు. ఒప్పము' వి. 1. సాక్షి మొ. వారి నంతకం, ఆమోదం. ద్వి.పరమ. 7.546 ష. 18. 19 వం; 2. అనతి. రము.రా. 2.49. క. ఒప్ప. అంగీకరించు; ఒప్ప. నంతకం; ౪. ఒప్పమి. నంతకం, అనతి; పో.చూ. కైయిప్పమి. నంతకం; మ. ఒప్ప. నంతకం, గుర్తు; ఒప్పితుక. నంతకంచేయు. ఒప్పాచారము చూ. ఒప్పచారము. వి. ఒప్పందం, హామీ. క. ఒప్పాచార. ఒప్పందం; ౪. ఒప్పాచారమి. ఒప్పాద. స.క్రి. చక్కగా నుండు, తగినట్లుండు. చార.ఆర. 4.813. ఒప్పికోలు చూ.చూ. ఒప్పకోలు. వి. నమ్మతి, అంగీకారం. ఒప్పిదము వి. 1. చక్కనిది, మనోహరమైనది. చార.ఆది. 1.42; 2. మోగడం, తగినది. చార.అను. 5.269; 3. ఒప్పనది, మనోహరం. చార.ఆది. 1.42; వి. 1. అందం, చక్కదనం. చార.ఆది. 1.44, విరా. 1.228; 2. వేడుక, ఉత్సవం. చార.ఉచ్చో. 1.42; 3. విదం, రీతి. చార. కాం. 6.119; 4. (పురాదులకు చేసే) అలంకారం. హరి.ఉ. 8.15. ఒప్పకొను స.క్రి. 1. స్వీకరించు, గ్రహించు అప్పగించుకొను. చార.ఆది. 4.163, నదా. 1.151; 2. ఆమోదించు, నమ్మించు. వేంక.పంచ. 3.122. క. ఒప్ప కొల్. దాత్యతవహించు. ఒప్పకోలు చూ. ఒప్పకోలు. వి. నమ్మించటం. అం.ధా. 1.104. ఒప్పగొ(న్) క్రి. వి. దాగా, తగినట్లుగా, అందంగా. <ఒప్ప+కొ(న్). ఒప్ప దలి వి. నమ్మతి. పో.చూ. ౪. ఒప్పతల్-ర-చీతు. ముట్టి నట్లు రశీదు. ఒప్పదలివత్రము వి. అడంబడికపత్రం, అప్ప తీసికొని అడిగినప్పుడు తిరిగి ఇస్తానని రాసి (రాయింది) ఇచ్చిన పత్రం, ఋణలేఖ్యం. ఒప్పమిగులు అ.క్రి. ఒప్పారు, ప్రకాశించు. దశా. 2.71. ఒప్పమిగాలు అ.క్రి. ఒప్పారు, ప్రకాశించు. ఉ.రా. 2.42. ఒప్పమెయ్య అ.క్రి. ఒప్పారు, ప్రకాశించు. చార.విరా. 2.52. ఒప్పలకుప్ప వి. 1. లంకాల రాశి, అందగాడు. శృం.నై. 1.75; 2. నుందరి, అంద గత్తె. ఉ.రా. 6.204; 3. చారికా క్రిడా విశేషం, 'ఒప్పలకుప్ప ఒయ్యారి బామ' అని పాడుతూ ఆదే ఆట.

ఒప్పలాడి వి. సాందర్యవతి. ఉ.రా. 4.163. ఒప్పలు' వి. బ.వ. 1. అంచాలు; 2. నేర్పులు. ఒప్పెనగు అ.క్రి. ప్రకాశించు. చార. రీష్య. 1.24. <ఒప్ప+ఎనెగు. ఒప్పెనలాడు అ.క్రి. మనసుకించగు. ఒప్పాదపు అ.క్రి. తగి యుండు, అందంగా ఉండు. <ఒప్ప+ఒదవు. ఒప్ప' వి. (చించాయ)ముక్క, (ఇటిక)ముక్క. ఒప్పకొట్టు స.క్రి. ఇటుకకోయు. ఒప్పకుప్పలు వి. బ.వ. చారికల క్రిడా విశేషం. ఒప్పకుప్పలాడు అ.క్రి. చారికలాడే క్రిడా విశేషం, సరసాలాడు. ఒప్పకుప్పలాడు చూ. ఒప్పకుప్పలు. ఒప్పకొట్టు చూ. ఒప్ప. ఒప్పకొను చూ. ఒప్ప. ఒప్పకొలు చూ. ఒప్ప. ఒప్పగొ(న్) చూ. ఒప్ప. ఒప్పదలి చూ. ఒప్ప. ఒప్పదలివత్రము చూ. ఒప్పదలి. ఒప్పమిగులు చూ. ఒప్ప. ఒప్పమిగాలు చూ. ఒప్ప. ఒప్పమెయ్య చూ. ఒప్ప. ఒప్పలకుప్ప చూ. ఒప్ప. ఒప్పలాడి చూ. ఒప్ప. ఒప్పలు' చూ. ఒప్ప. ఒప్పలు' చూ. ఒప్ప. వి. పోకడెట్టు. <ఒప్పెలు<ఒప్పెలు. పోకకాయలు, పక్కలు. పోక చెక్కలు. ఒప్పెనగు చూ. ఒప్ప. ఒప్పెనలాడు చూ. ఒప్ప. ఒప్పాదపు చూ. ఒప్ప. ఒప్పిట్లు చూ.చూ. ఒప్పిట్లు. వి. ఒక దక్షిణవిశేషం. హెళా? గలు. కా. 7.81. ఒప్పిడి వి. 1. చాగు. అష్టమ. ౪. 1.39 ష. 18 వం; 2. పొరువు; 3. వంటనూర్చిడి. క. ఒప్పటినున్నది. ఒప్పిడిచేయు స.క్రి. 1. చక్కచేయు; 2. పొరువుచేయు. ఒప్పిడియగు అ.క్రి. చక్కబడు. ఒప్పిడియగు చూ. ఒప్పిడి. ఒప్పిడియగు చూ. ఒప్పిడి. ఒంపు' వి. సొంపు, సాందర్యం. దశా. 2.10. క. ఒనపు, ఒలపు. విలాసం, ఒయ్యారం; కు. ఒంపు. సాందర్యం, ఆర్థిక. <ఒమ్(ము)+పు. బహుళః <సొంపు. ఒంపు' చూ.చూ. వంపు. వి. వంకర. ఒమ్మచ్చు చూ. ఒమ్ము. ఒమ్మమి చూ. ఒమ్ము. ఒమ్మి చూ. ఒమ్ము. వి. అచ్చుదాటు. ఒమ్మిక చూ. ఒమ్ము. ఒమ్మికా చూ. ఒమ్ము.

అదంబరంగల శ్రీ ; క. ఓయ్యారి. అలంకారం చేసుకున్న లేక నాగరిక శ్రీ.

ఓయ్యారికతై యా. ఓయ్యారికతై. వి. సౌందర్యవతి, అందగతై. ఓయ్యారికాదు యా. ఓయ్యారికాదు. వి. అందగాదు, సొగసుకాదు.

ఓయ్యారికతై చూ. ఓయ్యారి.

ఓయ్యారికాదు చూ. ఓయ్యారి.

ఓయ్యయ్యన్ చూ. ఓయ్య.

ఓయ్యయ్యవ(న్) చూ. ఓయ్య.

ఒర² వి. సామ్యం, పోలిక. చార. ఉద్యో. 2.37.

క. ఒరె ; క. ఉరు. పోలిక-కలిగియుండు, పోలు.

ఒరవచ్చు అ.క్రి. సాటివచ్చు, నమానమగు. చార. ఉద్యో. 2.380, శృం.నై. 6.50.

ఒర² వి. పరిక్షార్థం ఒరగంటిమీద గీచేగీటు. చాగ. 3.415.

క. ఒరె. రాయు, దుడ్డు. ఒరపిడి రాతిమీద గీయు, నూరు, నునుపుచేయు, పరిక్షించు ; ఉడ్డు. దుడ్డు, దుడ్డి నునుపుచేయు ; కొద. ఉడ్డు- (ఉడ్డు-). దుడ్డు ; కు. ఒరెవుని, ఉరెవిని, ఒరెతు ; క. ఉరై. ఒరపిడి రాతి మీద బంగారం, లేక వెండి గీయటంవలన ఏర్పడ నునుపు దనం ; ఉరై (-త్-వ్-). బంగారం, వెండి మొ. ఒరపిడి మీద గీచి పరిక్షచేయడం ; మ. ఉరసుక. దుడ్డు, రాయు ; ఉర. దుడ్డటం ; ఉరక్క. దుడ్డు, రాయు, నునుపుచేయు, మెరుగుపెట్టు ; ఉరయుక. దుడ్డు, ఒరపిడిపెట్టు ; కొట. ఒరల్ (ఒరల్-) గందంతియు, కుండలు చేసేటప్పుడు రాయుకోదుడ్డు ; కా. నల్ వే (పల్ వే-). గోం. ఉరియానా. పెండిచేయు, నునిచేయు ; వర్తి. ఉరల్ వే. వలుచు ; గద. ఉరల్ నే. లోలుపీయు ; ఒల్లా. ఉరల్ నే ; కుదుఖ్. ఉరల్ నా. అకులుదూయు, విత్తనాలు కంకినుండి దూచు.

ఒరకొను యా. ఒరకొను. న.క్రి. ఒరపెట్టు, పరిక్షించు. దశకు. 10.105. ఒరగడుగు వి. రెండవసారి దియ్యం కడిగిన నీళ్ళు. <ఒర²+కడుగు. ఒరగట్లు యా. ఒరగట్లు. వి. 1. గీటురాయి, బంగారం మొదలయిన వాటిని ఒరపెట్టే రాయి, నికవం. చాగ. 3.415 ; 2. విద్యా పరిక్షా స్థానం. క. ఒరెగల్. గీటురాయి ; య. ఒరెకట్లు ; క. ఉరై-కల్. విలువైన లోహాలను పరిక్షించే గీటురాయి ; మ. ఉరక్కట్లు. గీటురాయి. <ఒర²+కట్లు. ఒరగావించు వి. పరిక్షించు. శృం.నై. 8.159. <ఒర²+కావించు. ఒరకొను యా. చూ. ఒరకొను. న.క్రి. ఒరపెట్టు, పరిక్షించు, బంగారం గీటుపెట్టు. ఒరవట్టు యా. ఒరవట్టు. న.క్రి. రాపిడిపెట్టు. అచలా. 1.62. <ఒర²+పట్టు. ఒరపెట్టు యా. ఒరపెట్టు. న.క్రి. బంగారాన్ని ఒరపిడి రాయికో పరిక్షించు. శృం.నై. 2.35. <ఒర²+పెట్టు. ఒరవట్టు యా. చూ. ఒరవట్టు. న.క్రి. రాపిడిపెట్టు, కడుక్క. 3.13. ఒరపెట్టు యా. చూ. ఒరపెట్టు. న.క్రి. 1. నంపుర్చించు, మించు. మను. 6.102 ; 2. రాపిడిపెట్టు.

ఒర² వి. ఆలోచన. ఆము. 4.248.

క. ఓరు. ఆలోచించు, మోచించు, విచారించు ; పో.చూ. ఒరె. మాట, పలుకు ; క. ఓర్ (-వ్-, -త్-).

ఆలోచించు, మోచించు, విచారించు ; పో.చూ. ఉరై. పలుకు, మాట్లాడు, చెప్పు ; మ. ఓర్ క్క. ఆలోచించు, తలంచు ; ఓర్ మ్మ. ఆలోచన, జ్ఞాపకం. <మూ.ద.ద్రా. *ఒర్.

ఒరం పూర్తి అయిన ఎత్తు గోడ. చా. 28.

ఒరక యా.చూ. ఒరకటము. వి. ఏటవాలు గట్టు.

ఒరకట్ట వి. అడవిపండి వెంట్రుకలతో చేసిన కుంచె. రె. 44.

పో.చూ. క. ఒరె. అంటుకొని ఉండు ; ఒరగె. ఏకత్వం, నమ్రగత ; ర. ఒరుక్కు. కలిపికట్టు ; ఒత్తి. కట్ట.

ఒరకట్టు వి. కోసిన తొన్న మొదలగు వాటి దంటును కంకులు ఒక పక్కనే వచ్చునట్లు పేర్చి కట్టు విధము.

<ఒరు+కట్టు.

ఒరకాటము యా.చూ. ఒరకటము. వి. 1. నిద్రప ఆంచు ; 2. ఇల్లుంది.

ఒరకొను చూ. ఒర².

ఒరగ పో.చూ. ఒరగు. క్రి.విధ. దప్పిదంగా, అయ్యక్షంగా.

ఒరగట్టు పో.చూ. ఒరకట్ట. వి. చుట్టగా చుట్టి కట్టిన వస్త్రపు కట్ట. నీలా. 3.49.

పో.చూ. ర. ఉత్తై. నై పంచె, ఉత్తరీయం.

ఒరగడుగు చూ. ఒర².

ఒరగడ్డము యా.చూ. ఒరకటము. వి. 1. స్థిమితంలేని స్థితి ;

2. చరియ ప్రదేశం, నిద్రముగా ఉన్న రాతి నై దాగం ;

3. కొన, అంచు.

ఒరగబడు చూ. ఒరగు.

ఒరగబెట్టు చూ. ఒరగు.

ఒరగట్లు చూ. ఒర².

ఒరగారు చూ. ఒరు-.

ఒరగాలు యా. ఒరికాలు, ఒరగాలు, ఒరగాలు. చూ. ఒరు.

వి. 1. ఒంటికాలు. పండితా. వు. 2.132 పం. ; 2. కుంటికాలు. సు.శ. 27.

క. ఒరుకాల్, ఒత్తి-క-కాల్. ఒంటికాలు.

ఒరగావించు చూ. ఒర².

ఒరగు యా.చూ. ఒరగు. అ.క్రి. 1. పోపు, నశించు. కేయూర.

3.323 ; 2. వంగు. ఆము. 5.33 ; 3. వాలు, వదు.

ఆము. 5.126 ; 4. రూలు, చచ్చు. మొల్ల. 5.159 ;

5. మూర్చిల్లు. కమ. 2.147 ; వి. 1. లోపం. రాజ. చ.

1.11 ; 2. ఒరగుదిండు. శక.న. 1.321 ; 3. వంపు ;

విధ. వంకరపైన, వంపైన.

ఒరగబడు యా.చూ. ఒరగబడు. అ.క్రి. వంగు,

వరగు, వాలు ; అవనతమగు. <ఒరగు+-అ(న్)+

పడు. ఒరగబెట్టు న.క్రి. వాలు, పాత్రను ఏటవాలుగా

పెట్టు ; ఎక్కువగా ఇచ్చు (అర్థవివరి). <ఒరగు+-అ(న్)

+పెట్టు. ఒరగుడు వి. ఒంకర, ఏటవాలు, వాలుట,

పడుట. ఒరగుదిండు యా.చూ. ఒరగుదిండు. వి. తలగద,

తలాద. ఒరగువదపు వి. కొంచెం లేమ, కొంచెం చెమ్మ.

ఒరగుపాగ వి. వంకర పాగ, వంగిన తలకట్టు. సారంగ.

1.79. ఒరగుబిల్లు యా.చూ. ఒరగుబిల్లు. వి. దిండు. ఒరగు

దిగ్గ రూ.చూ. ఒరగుదిగ్గ. వి. దిందు. ఒరగువోవు రూ.చూ.
ఒరగువోవు. అ.క్రి. వంగు, వంగివోవు, వంగరగు.
<ఒరగు + వోవు.
ఒరగుడు చూ. ఒరగు.
ఒరగుదిందు చూ. ఒరగు.
ఒరగువదను చూ. ఒరగు.
ఒరగుపాగ చూ. ఒరగు.
ఒరగుబిల్ల చూ. ఒరగు.
ఒరగుదిగ్గ చూ. ఒరగు.
ఒరగువోవు చూ. ఒరగు.
ఒరగొడ్డియము రూ.చూ. ఒరగొడ్డెము. వి. పక్రొత్తి, వంగర
మాడు.
ఒరగొడ్డెము రూ.చూ. ఒరగొడ్డెము. వి. పక్రొత్తి. అం.దా.
ఒరగొను చూ. ఒర.
ఒరచాలుదుక్కి రూ.చూ. ఒరచాలుదుక్కి. వి. ఒరచాలు
దున్నిన దుక్కి, చాలు తేలికదారిన దుక్కి.
త. గురు-చాల్-జులు (-ల్-, -వ-). నాగలిక్ ఒర
సారి దున్ను.
ఒరచు రూ. ఒరచు. న.క్రి. నునుపుచేయు, ఒరపిడి రాపిచేత
రాపిడిపెట్టు.
త. చరైచు (-ఇన్-; -వ-). కర్రంచేయు; మ.
ఉరసుక, రుద్దు, రాపిడిపెట్టు; ఉరసల్, రాపిడి.
ఒరచుబద్ద- వి. 1. చిత్రికగుల్ల, పరిక మె. నునుపు
చేసే వనంగి వనిముట్టు.
ఒరచుబద్ద చూ. ఒరచు.
ఒరట వి. మట్టం, లంరటా ఒకే ఎత్తులో వుండటం.
ఒరటు రూ.చూ. మొలుటు. వి. మొండి, మొరటు.
ఒరవట్టు చూ. ఒర.
ఒరవదను రూ. ఒరవదును. వి. కొంచెం తడి.
<ఒరు + వదను. ఒకసారి వదును.
ఒరవదును రూ.చూ. ఒరవదను. వి. కొంచెం తడి.
ఒరవరి చూ. ఒరవు.
ఒరపిడి¹ చూ. ఒరపు¹.
ఒరపిడి² చూ. ఒరవు².
ఒరపిడిరాయి చూ. ఒరపిడి¹.
ఒరపు¹ చూ. ఒరయ. వి. నంపుర్లం, రాపుడు, అదుముడు.
అచ్చు.రా. 6.184.
ఒరపిడి¹ చూ. ఒరిపిడి. వి. రాపిడి. చా.ర.రాం. 2.356.
ఒరపిడిరాయి రూ. ఒరుపుడురాయి. వి. ఒరుపుడురాయి.
ఒరపుదుక్కి. వి. దున్నటానికి అనుకూలమైన వదును ఉన్న
దుక్కి.
ఒరవు² రూ.చూ. ఒరపు. వి. 1. ఉపాయం; 2. విలాసాది
శయం, సౌందర్యం; 3. యోగ్యత; 4. తంటా, కోపం;
5. తాపం, ఆదుర్దా; వి. స్థిరం, సుందరమైన, గొప్ప,
యోగ్యం.
ఒరవరి వి. సౌందర్యవంతుడు, సుందరుడు. <ఒరవు²
+ అరి. ఒరపిడి² ఒరిపిడి. వి. అయోగ్యుడు. ఒరపుమాటు
అ.క్రి. నాచెపడు, గొప్పగా ఒప్పు. ఒరపులాడి వి. అంద

మైన యువరి.
ఒరవు¹ పో.చూ. వరుణ. వి. వంటపొలాల్లో ఉండే కల్వ.
ఒరవుదుక్కి చూ. ఒరవ¹.
ఒరవుమాటు చూ. ఒరవు².
ఒరవులాడి చూ. ఒరవు².
ఒరపుట్టు చూ. ఒర.
ఒరపోగు రూ. ఒరవోగు. చూ. ఒరు. వి. ఒందిపోగు.
ఒరపోగుచీర రూ. ఒరవోగుచీర. వి. ఒందిపోగు గట్టు
వడెట్టు వేళ్లనేసిన చీర.
ఒరపోగుచీర చూ. ఒరపోగు.
ఒరబద్దె చూ. ఒరగు. 1. అచ్చుకుక్కటానికి నుమారు బెత్తెడు
వెడల్పు నేసి, చివర కానెడు పొడుగు చాలాలు వదలిన
గుడ్డ; 2. నేతచీరకు ముందువైపు వదలిన బద్దె.
ఒరబద్దెదారం వి. బద్దె పోగుల్లో అడ్డంగా చూర్చిన
వరిదారం.
ఒరబద్దెదారం చూ. ఒరబద్దె.
ఒరబొమ్మ వి. ఆటబొమ్మ.
ఒరము¹ అ.క్రి. వేడెక్కు. ఆము. 4.212.
త. ఒరపు, ఉరిపు, చాలుట, మందుట; ఉరి. అ.క్రి.
చాలు; పో.చూ. త. ఉరు, చాలు, మందు.
ఒరము² పో.చూ. ఒరము. న.క్రి. పొందు.
ఒరయారము రూ.చూ. ఒయ్యారము. వి. సౌందర్య గర్వం.
కా. 3.17, విజయ. 1.68.
ఒరయక చూ. ఒరయ.
ఒరయ రూ. ఉరియ², ఒరియ, ఒరియ. న.క్రి. 1. గోకు.
కు.నం. 1.100; 2. రాయ, నంపుర్లంచేయు. చా.రా.
4.718; 3. పరిశీలనం బంగారం మె. వాటిని రాతిపై
గీటు పెట్టు. ఉ.హరి. 5.11; 4. పరిక్షించు. హర. 2.51;
5. పరిశీలించు, విచారించు. నా.వంచ. 1.180; 6.
పొరయ, పొందు, చేరు. కాశీ. 6.127; 7. ఎదుర్కొను,
దికాను. ఆము. 1.48; అ.క్రి. 1. నర్తకచేయు, మాడ్కొను.
వరాహ. 6.46; 2. రాయ, నంపుర్లించు. పారి. 4.28;
3. నొక్కుకువడు. నీలా. 1.81.
త. ఒరె (బరె-). రాయ, తాకు, ఒరపిడి పెట్టు, పరి
క్షించు; ఒరసు, ఒరిసు, ఒర్సు. తాకు, నృసింపు,
మృదువుగా రాయ; ఉర్దు, రుద్ది నునుపుచేయు; తు.
ఉరెపుని. రాయ, రుద్దు; ఉరెసుని. నునుపుచేయు; త.
ఉరై. (-త్త-; -త్త-). రాపిడిపెట్టు, మెత్తనిముద్ద అగునట్లు
రుద్దు, రాయ, బంగారం మె. నిలువైన వస్తువులను ఒర
పిడిరాయచే పరిక్షించు, (-త్త-; -రె-) పరిక్షించు, పరిశీ
లించు; మ. ఉరసుక, రుద్దు, రాయ; కోట. ఒరవ-
(ఒర్-). మెత్తని ముద్ద అగునట్లు రుద్దు, కుండలు తయారు
చేసేటప్పుడు రాయచేత రుద్దు; ఒర్. రుద్దు; కు. రూ.న.
చితకగొట్టు, నలగగొట్టు, పిండిచేయు.
పో.చూ. సం.ప్ర. ఒర్. రుద్దు, రాయ.
<మూ.ప్ర. *ఉర్-/*ఉర్.
ఒరయక రూ. ఒరియక, ఒరియక. వి. ఒరిపిడి, నంపు
ర్లం. చందా. 1.8; వైషమ్యం, శ్రుత్యం, నర్తక.

చంద్రా. 1.71. అరయుగద వి. రాపిడి, కష్టం. కు.నం. 4.381. అరసికావిపోవు అ.క్రి. సొక్కుడుపడు, వండుపడు. అరసికామ న.క్రి. చానుకొను, అంటు. చా. 3.13. క. అరసు. కాకు, మృదువుగా రాయు, కట్టు, కుదుచు, నాశనం చేయు, పూయు; కు. అరెసుని; క. ఉరైత్తు-క-కొరే. తనకురాను దుడ్డుకొను; మ. ఉరెసుక. దుడ్డు, రాచి పొడిచేయు.

అరయుగద చూ. అరయు.

అరలు రూ.చూ. అరలు. అ.క్రి. 1. బాద్ద. రా.రా. 4.375, ఉ.రా. 8.177; 2. ప్రలాపించు, దుఃఖించు, ద్వనించు, కొద్దు, పాచికవలె తిరుగు.

అరలుట వి. విడుదల, విమోచనం. అరలుడు వి. కొద్దుట, విడుపు.

అరలుట చూ. అరలు.

అరలుడు చూ. అరలు.

అరవ రూ.చూ. వరవ. వి. చుట్టు భవంతికి మధ్య కప్పునుంచి నీరు వడేందుకు పీలుగా విర్జ్వలించిన వాళి.

అరవకుండు చూ. ఉరియు. క్రి. ఉరియకుండా వుండు.

అరవచ్చు చూ. అర.

అరవట్టు చూ. అర.

అరవడి రూ. వరవడి. వి. 1. విచార్యులగు అక్షరాలు కుదర జూనికి గురువు మొదలయిన వాళ్ళు రాసిన మేలుబంతి; 2. వేగం, ఆచారం, కట్టుబాటు, మర్కాద, ఆదర్శం. క. ఉరై. మాట, భావవ్యక్తీకరణ; వరై (నో-కె-). ప్రాయు, చెక్కు, గీయు. వి. బంటి, వర్ణం, పడి (<నం. ప్రతి.) నకలు; పో.చూ. మ. ఉర, పడం, వాక్యం, కీర్తి; అర. మేలుబంతి; పడి. నకలు.

<క. *వరై- పడి. పదాన్ని తిరిగి రాయటం.

అరవిడి రూ.చూ. వరవుకము. వి. నేడ, దాన్యం.

అరవు పో.చూ. అర. వి. 1. విడం, పోలిక, పండి.చ. 2.131; 2. తగిన నలహ.

క. అర. ఏకత్వం, పోలిక, నమక; క. ఉరు. అ.క్రి. పోలిక కలిగియుండు.

అరవులుట్టు అ.క్రి. చవులూరు.

అరవెట్టు చూ. అర.

అరవోగు రూ.చూ. అరపోగు. వి. అంటిపోగు.

అరవోగుచీర రూ.చూ. అరపోగుచీర. వి. అంటిపోగు గళ్ళువడేట్టు, నేకనేసిన చీర.

అరవోగుచీర చూ. అరవోగు.

అరవండు చూ. అరయు. వి. రెండు ఇండ్ల చూరులు కిందకు దిగిన గొంది పోటు, చూర్లనందు.

అరసికావిపోవు చూ. అరసికాను.

అరసికాను చూ. అరయు.

అరసు చూ. అర. వి. పోలిక, ఉపమానం. నరవ. 5.16, అరి వి. శత్రుత్వం, నాశనం, దోపిడి, ఆము. 6.110.

పో.చూ. క. వరి. కట్టు, బంధం.

అరిగట్టు అ.క్రి. ఎరుక్కొను. కు.నం. 11.670.

అరికాలు రూ.చూ. అరిగాలు. వి. అరగబడిన కాలు.

అరిగ చూ. అరుగు. వి. నమస్కారం. దుక్కా. 1.123.

క. అజగు, ఉజగు, వాలు, అరుగు. పండుకొను; పో.చూ. క. ఎరుక్కు. ఇంకు, కృణించు.

అరిగట్టు చూ. అరి.

అరిజ రూ. అరిజె. వి. ఎనుగు మెడకు కట్టే గొలుసు. రాజ. వా. 3.46.

క. మొరజ, దేవని రథాన్ని లాగే లావపాచి కాదు; మొరజె, మొరై. ఎనుగు మెడకు కట్టే మోటు.

<క. మొరజె.

అరిజె రూ.చూ. అరిజ. వి. ఎనుగు మెడకు కట్టే గొలుసు. చంద్రా. 1.31.

అరిటి వి. నాలుగు మూలలను నలుగురు పట్టుకుని గింజల్లి జల్లించుట కుపయోగించు వెనురుబద్దలతో చేయబడిన సాదనం.

అరిటి రూ.చూ. అరపిడి. వి. రాపిడి, అర్పిడి.

అరిమ రూ. అరిమి, అరిమె. వి. 1. స్నేహం, అర్పిక. శృం.నై. 3.126; 2. ఆనక్తి. శృం.నై. 6.61; 3. దయ, కాలి. ఉ. హరిశ్చ. 2.135.

క. అరై. < అమై; నహారం, కూడ, కలిసి; కు. ఎమ్మైత. ఐకమత్యం; అమైత్తుని. కలియు; క. అరుమై. ఏకత్వం, కలయిక; అరి(-మై-; త్త-). ఐకమత్యంతో కలియు; మ. అరువలో, అరుత్తి, ఎరువ, కలయిక.

అరిమిక రూ. అరిమె. వి. 1. ఎనయం, అచ్చురా. 3.121; 2. స్నేహం. అరిమిడి వి. శత్రువు, ద్వేషి. పండి. చ. 1.73 వ. అరిమె రూ.చూ. అరిమిక. వి. 1. ఎనయం, అణకుప; 2. స్నేహం.

అరిమి రూ.చూ. అరిమ. వి. స్నేహం. మైత్రి.

అరిమిక చూ. అరిమ.

అరిమిడి చూ. అరిమ.

అరిమె చూ. అరిమ.

అరియు రూ.చూ. అరయు. న.క్రి. దుడ్డు, రాయు.

అరు- నమస్కారాల్లో మాత్రమే వస్తుంది. రూ. ఉరు. చూ. అకటి, అండు; విణ. అక.

క. అర, అర, అరగె. ఏకత్వం, మొత్తం; కొ. అరు, అక; కు. అర. అక; అరు, అంటరి; అర. అకప్పుడు; క. అరు, అర. అక; అరి (-మై-; త్త-). ఐకమత్యంతో కలియు; అరె. అకటి మాత్రం; మ. అరు, అర. అక, అదే; కోట. అర. అక; కొడ. పూర్వీక. అక నంవ త్వరం; కుణ. రొ. విణ. అక; కు.వి. రొ. అక; కురు. అరత్. అకడు; మూర్తో. అర. అక.

<మూ.ప్ర. అర/అర.

అరగారు వి. మిరప పంట మొదటికోత. < అరు + కారు. అరుడు రూ.చూ. అరువుడు. వి. 1. ఇక రుడు, అన్యరు. భార. ఆర. 2.184; 2. అకడు. దళా. 8.150; 3. పొరుగువాడు; 4. కొత్తవాడు. అరుదరి వి. 1. అంటరిపాటు, ఏకాంతం; 2. కొండెకానికనం. ఆము. 2.40; 3. ఎలుకకన్నం (అర్థ విపరి); విణ. కొండె వాడు. పిప్ర. 5.40. క. అరు-తలై. పక్షపాతం; అరు-

ర-తల్లె. ఒకవైపు. ఒరుదలకాడు వి. కొండెకాడు. ఆము.
4.220. ఒరుదలయేరు (-ఏరు) య. ఒరుదజేరు. వి. తంకు
ఒక పక్కవచ్చే నొప్పి. పార్శ్వవ నొప్పి. ఒరుదవేరు య.
య. ఒరుదలయేరు. వి. తంకు ఒకవక్క వచ్చే నొప్పి.
పార్శ్వవ నొప్పి. ఒరుప్పడు య. ఒరుడు. నర్వ. ఇక
దుడు. ఒరుడు. దార.ఆము. 5.99. క. ఒప్ప, ఒర్పు,
ఒర్వ, ఒప్పను, ఒప్పనను. ఒకడు; కు. ఒరయె,
ఒరి; తి. ఒరువన. ఆముడు, ఒకడు; మ. ఒరు
వన, ఒరుత్తన. ఒకడు; కోట. ఒర. ఒక; కొ. ఒరద.
ఒక; గో. ఉండె. ఒకటి; కు. రొఅంబ. ఒక; కురు.
ఒరొత్. ఒకడు ఒక ఒకటి; మార్తో. ఒరొత్. ఒకడు.
ఒరుగు య.య. ఒరుగు. అ.క్రి. వంగు, వాలు, వడు. వి.
తలగడ, మెత్త, దింపి.

ఒరుగురుగదై వి. ఒరుగురు ఒకవైపున ఆనుకొటానికి
పసరిగా కట్టిన పంపకావంచే దాగం.

ఒరుగురుగదై య. ఒరుగు.

ఒరువు య.య. ఒరవు. అ.క్రి. చుట్టు, రాయు, ఒరిపిడిరాచిక
రాపిడిపైపు.

ఒరువుబద్ద య.య. ఒరవుబద్ద వి. చిలిక గుల్ల.

ఒరువుబద్ద య. ఒరువు.

ఒరువుపోటు య.య. ఉరిపిపోటు. వి. తోక వెంట్రుకలు
రానిపోయ్యే వ్యాధి.

ఒరుడు య. ఒరు.

ఒరుదల య. ఒరు.

ఒరుదలకాడు య. ఒరుదల.

ఒరుదలయేరు య. ఒరుదల.

ఒరుదవేరు య. ఒరుదల.

ఒరువు య.య. ఒరువు. వి. ఎర్దడి. పర్వాదానం, ఎండల
ప్రకర.

ఒరువుగాలి వి. ఎర్ర యముతో బలంగా వీచే గాలి.
ఒరువుగుంటక వి. పైరులో గడ్డి తీసే మూడు పలుగుల
సారనం. ఒరువుబల్లి వి. ద్వారబందం నిలువకమ్మో పక్కన
గోడకు అతికే చెక్క.

ఒరువుగాలి య. ఒరువు.

ఒరువుగుంటక య. ఒరువు.

ఒరువుబల్లి య. ఒరువు.

ఒరువురురాయి య.య. ఒరపిడిరాయి. వి. గీటురాయి.

ఒరుము అ.క్రి. 1. చురుకగు, తీవ్రమగు. ఆము. 4.171; 2.
కలియు.

కు. ఒయ్యుత. ఇకమత్తం, కలయిక; క. ఒరుమిచ్చ
కలయిక; ఒరుమి (-ప్ప)-నె-త్త-. కలిసియుండు; మ.
ఒరుమిక్క. కలియు; ఒరుమ. కలయిక; కొడ. ఒర్క.
ఇకమత్తం.

ఒరువు న.క్రి. ఎత్తవల్లలు నరిచేయు, చదునుచేయు. వి. తగు
మాచన.

ఒరువుడు య. ఒరు.

ఒరేయు న.క్రి. గూడుపెట్టు, నిలువుగా పేర్చు.

ఒర్లుకట్టు వి. కప్పమీద వేసే నున్నప్పట్టి.

ఒర్లు వి. రాబడి, ఆదాయం.

ఒర్రేయు న.క్రి. లిరగజెట్టు.

ఒరు వి. 1. బద్దాదికోళం, ప్రత్యాకారం. తై.వా. 8.138;

2. నూరివర. ఆము. 1.57; 3. కళ్ళకోడు పెట్టుకొనే
కేసు, దింతుగరియ.

క. ఒకట. తిత్తి. కోళం; కొడ. ఒరె. బద్దాదికోళం;
కు. ఒరె, చుదె; త. ఉత్తి; మ. చుట. ఒర. దిండు,
గరియ, కోటు; కోట. ఒరె. తిత్తి, కోళం; వర్తి. ఒర.
బద్దాదికోళం.

ఒరుపెంతు వి. నూరి ఒర. ఒరులమయ్య య.య. ఒరుల
నూయి. వి. మట్టికాల్చి చేసిన గుండ్రని ఒరలు దింపి కట్టిన
నూయి. ఒరులమాయి య. ఒరుల నూయ్యి. వి. మట్టికాల్చి
చేసిన గుండ్రని ఆరలు దింపి కట్టిన నూయి.

ఒరుకటము య. ఒరక, ఒరకాటము. ఒరగడ్డము, ఒరుకము,
ఒరుకాటము, ఒరుగడము, ఒరుగడ్డము. య.ఒరుగు. వి. 1.
విషమ పరిస్థితి. ద్వి.వాగ. 1; 2. కష్టం; విరు. 1. విష
మించినది; 2. ఎత్తువల్లలు గలది.

ఒరుకము య. ఒరుగు. య.య. ఒరుకము. వి. 1. పల్లవ
ప్రదేశం. కాశీ. 2.45; 2. గొయ్యి. నురా. 99; 3.
ఇల్లుంది, కష్టం. కాశీ. 7.166; విరు. నిట్టనిలువైనది.

ఒరుకాటము య.య. ఒరుకము. వి. విషమ పరిస్థితి, లోతు,
కష్టం.

ఒరుగడము య. ఒరుగు.

ఒరుగడ్డము య. ఒరుగు.

ఒరుగ(బరు) య. ఒరుగు.

ఒరుగల్లు య.య. ఒరగల్లు. వి. గీటురాయి.

ఒరుగాయ అ.క్రి. ఒరిసేబట్టుకాయ, దారపడు.

ఒరుగాలినిలుపు య. ఒరుగాలు.

ఒరుగాలు య.య. ఒరుగాలు. వి. ఒంటికాలు. అప్ప. 2.197.

క. ఒత్తిక్కాల్. ఒంటికాలు.

ఒరుగాలినిలుపు అ.క్రి. ఒంటి కాలిపై నిలుచు.

ఒరుగిపోవు య. ఒరుగు.

ఒరుగు య. ఒరుగు, ఒరుగు, ఒరువు, ఒరుగు. అ.క్రి. 1. వంగు,
ఏటవాయిగా వుండు. కు.నం. 7.980, దార. తీవ్ర. 1.47;
2. పక్షపాతం వహించు. దార. కాంతి. 2.874.

క. ఒరుగు, చురుగు. వంకరగు, వంగు, వాలు.
ప్రూరంగా ఉండు, పైనబడు, కిందబడు, నిడించు; కు.
ఒరుగుని. ఒంగు, ఒరుగు; ఒరుదుని. ఒక పక్కకు వాలు;
ఒర్ల. వంకర; త. చురుక్కు. వాలు; కు. చురు, చుత.
మోకరించు; వర్తి. ఒరె గో. వంగు.

<మూ.ద్రా. *ఒర్- ఆర్- లేక *ఒర్- ఆర్-.

ఒరుగడము య.య. ఒరుకటము. వి. విషమ పరిస్థితి,
వంకటం. ఒరుగడ్డము య.య. ఒరుకటము. వి. వంకటం,
కష్టం, దార; వి. విషమం. ఒరువ+గడ్డ(ము). ఒరుగ(బరు)
య. ఒరుగ(బరు), ఒరువ(బరు). అ.క్రి. వంగు, వాలు.
ఆము. 1.67. <ఒరుగు+అ(న్)+పడు. ఒరుగిపోవు
అ.క్రి. వంగిపోవు, వంకరగు. ఒరుగిదిండు య. ఒరుగు
దిండు. వి. ఆనుకొటానికి వుపయోగించే గుండ్రని దిండు.

బయటిజము చూ. అటిటిజము. వి. ఒకపక్క దీజం వాచే రోగ
విశేషం.

ఒహుళ: < ఒలు + దీపము.
ఒట్ట రూ. ఒట్టు¹. విద. కలుపు, కారమైనది. పాండు.
4.184. వి. కారం, కలుపు.
ర. ఉల్లై. కారం; ఒటు. దాదించు, దుఃఖపెట్టు. మ.
ఉళ. తీక్షణత, వదును.
ఒట్టకనీంద వి. తీటకనీంద, కయ్యర. ఒట్టన రూ. ఒట్టన.
విద. కలుపున, కారమైన. ఆము. 5.107. వి. కారం.
ఒట్టదనము వి. కారం. < ఒట్ట + -కనము.
ఒట్టకనీంద చూ. ఒట్ట.
ఒట్టన చూ. ఒట్ట.
ఒట్టదనము చూ. ఒట్ట.
ఒట్టాదు అ.క్రి. కొర్రం పడుచు, సాగుదల మాట్లాడు.
ఒట్టి వి. అట్టిలో ఎదుటివారిని తెచ్చుకొట్టే మాట. ర్వన్యనుకరణ
శబ్దం కావచ్చు.
ఒట్టిన రూ.చూ. ఒట్టన. వి. కారం; విద. కారంగల.
ఒట్టియ¹ చూ. పట్టి-(అప). రూ. ఒట్ట¹. విద. లొంగనిది, వక్రం,
అవళం. వి. 1. లొంగని అప. సాధువుకాని అప; 2.
అదముడు, పంద; 3. సముద్రకామ, అపాతం; 4. చిన్న
కుప్ప.
ర. ఒళయ. పట్టిపోయిన అప; ర. వజ్రుపుచ్చు.
ఎండిపోయిన అప.
ఒట్టియ² రూ. ఒట్ట². వి. పగులు, దీట.
ఒట్టు¹ రూ. ఒటు. విద. పెద్దది, గొప్పది.
ర. ఒత్తు. మందం, దట్టం, కప్ప; ర. ఒట్టు. స.క్రి. నం
బంచాన్ని గూర్చు.
ఒట్టు² పో.చూ. వట్టి. విద. లోపం, తక్కువ, న్యూనత.
ఒట్టు³ చూ.చూ. ఒట్ట. వి. కారం.
ఒట్ట⁴ రూ.చూ. ఒట్టియ¹. విద. లొంగనిది, వక్రం, అవళం.
నవనాద. 1. ప. 40. పం. 3. వి. వట్టిపోయిన అప.
ఒట్టహాతలు వి. అనవ్యకరమైన మాటలు.
ఒట్ట⁵ రూ.చూ. ఒట్టియ². వి. పగులు, దీట.
ఒట్టహాతలు చూ. ఒట్ట¹.
ఒరి¹ వి. తది, చెమ్మ.
సం. ఒరి-. తది, చెమ్మ. ప్రా. ఒల్లి, ఉల్లి. తది,
రేమ.
< సం. ఒరి-.
ఒరి² వి. నెవము, మిష, సాకు.
ఒరిక(బోయ) చూ. ఒరుకు¹.
ఒరికిల రూ.చూ. ఒరికి. వి. పల్లకాడు, న్యూనం.
ఒరింద రూ. వలంద. వి. కచ్చి కాజ.
ఒరివక్షము రూ. వలవక్షము. చూ. ఒరియు. వి. వక్షపాతం.
ర. ఒల్. కోరు, ఇష్టపడు; ర. ఒల్, ఒల్లు. అంగీక
రించు, రగు; మ. ఒల్లు. ప్రేమించు.
ఒరిబిదు స.క్రి. కొల్లగొట్టు. ఆము. 6.85.
పో.చూ. ర. ఉల్లై. సైన్యం మొ. చెల్లాచెదరగు, అణగ
గొట్టు, నాశనం చేయు.
ఒరిబోక వి. ఒరప, ఆరాటం, పెట్ట.
ఒరియించు చూ. ఒరియు².

ఒరియ¹ స.క్రి. 1. అరిచించు, కోరు, కార.ఆది. 7.149;
2. పొందు. కార.ఆర. 1.234, మార్క. 2.55; 3.
కరియ, నమిపించు. ఆము. 1.60; అ.క్రి. 1. కరియ,
కూడు. కార.నదా. 2.131; 2. స్ఫురించు, కోరు. కార.
క్రి. 4.238; 3. కలుగు, జనించు, నందించు, కార.
ఆసు. 4.147; 4. ఉన్నుటమగు, ఇష్టపడు, కార.మహా.
1.4; 5. వ్యాపించు, ప్రవేశించు. కార.ఆర. 1.180,
మను. 1.12; 6. ఒప్పు, ప్రకాశించు. ఉ.హరి. 5.276;
7. కాచు, ప్రవేశించు. మార్క. 2.52, హరి.హ. 2.30;
8. అరిశయించు, పెరుగు. శృంగ.నై. 2.119; 9. ఉండు,
వర్తిల్లు. దాగ. 10. హ. 1028; 10. లాకు, స్ఫురించు.
ఆము. 2.27; 11. నందించు, తిరుగు. చిత్ర.కార.
3.103.
ర. ఒల్. బహిర్గతమగు, కనబడు, ప్రేమించు; పొల్,
హెల్. ప్రకాశించు; మ. ఉల్లై. ఉల్లై, హెల్.
పుణ. ప్రకాశించు; ర. ఒల్. అంకురించు, మొలకెత్తు,
వర్తిల్లు, వృద్ధిపొందు; ఒలియల్. విలాసం, నైవేద్యం.
< మూ.ద్రా. *ఒర్- ఆయ.
ఒరియ² అ.క్రి. 1. వేలాడు. కార.ఆర. 1.107; 2. పీచు.
మను. 2.24, ఆము. 5.103; 3. వాలు, వదు. ఉ.రా.
6.88.
ర. ఒల్. వేలాడు, ఈగు, కదలు; ర. ఒల్లు. కదులు,
వక్కుకు కదలు; ఉల్లై. వణకు; మ. ఒలుమ్ముక.
అటూ ఇటూ కదులు.
< మూ.ద్రా. *ఒర్-
ఒరియించు స.క్రి. 1. కూర్చు, సంఘటించు. కార.కాం.
3.147; 2. విడుచు, నిగిడించు. కృ. శబం. 1.30.
ఒరివి రూ.చూ. ఒరివ. వి. ఎత్తు, ఉన్నతి. రం.రా. 6 వ.
316. పం. 13.
ఒరివు రూ. ఒరివి. అవ్య. మిక్కిలి, అత్యధికం. నరన. 2.143.
ఒరిన రూ.చూ. వలన. వి. యుద్ధకారణంవల్లగాని ఈరికారణం
వల్లగాని ఒక ప్రాంతంనుంచి మరో ప్రాంతానికి ఇసులు
కరలి పోవటం.
ఒలాకదము వి. ఇటూ అటూ వచాన చెయ్యటం, మంద
గమనం.
ర. ఉలాత్తు. వి. ఇటూ అటూ వచార్లు చేయడం;
ఉలాత్తు. అ.క్రి. స్వారీచేయు, ఈరేగింపులో వెళ్ళు; మ.
ఉలాత్తుగ. పికారుకు తీసుకెళ్ళు; వర్తి. చుల్. వివోదం
కారకు అటూ ఇటూ తిరుగు.
< మూ.దా. *యల్-
ఒలాండా రూ. ఒళంద. వి. హోలండు.
ఇం. Holland.
< ఇం. Holland.
ఒలాండాకమలము వి. కచ్చి పద్ధతిలో కోయబడ్డ పజం.
ర. ఉలాంతాకమలము. ఒలాండాభూములు వి. దీముని
వట్నందగ్గరున్న కచ్చివారి చాకిరేవులు. ఒలాండామల్లె వి.
కచ్చిదేశం మల్లె. ఒలాండావాండ్ల నర్య. కచ్చిదేశంవాడు.
ఒలాండాకమలము చూ. ఒలందా.

అలాంధ్రాభూములు చూ. అలాంధ్రా.
అలాంధ్రావల్లె చూ. అలాంధ్రా.
అలాంధ్రావాండ్లు చూ. అలాంధ్రా.
అలి' చూ. అలుకు. వి. కోపిడి, మోనంచేతగాని అలంచేతగాని
తీసుకుపోవటం, అవహరణం. కై.రా. 1.68.
అలివచ్చుకొను న.క్రి. ప్రాంతేత శత్రువులకు అప్ప
గించు, అయవజేటట్లు చేయు, పోగొట్టు. అలివరు ఆ.క్రి.
కోవరుపోవ, చూరయిచ్చు. ఆము. 6.85. <అలి+వరు.
అలివోవు ఆ.క్రి. కోవరుపోవ, అలివరు. యయా. 1.29.
<అలి+పోవు.
అలి' వి. ఆకు కప్ప వేర్చుకొని చూడెడు పన.
అలి' వి. తరిగిన ఒక్క తప్ప. రా. 12.
పో.చూ. నం. వలయ-. పరితి, గుండ్రని ఉంగరం.
కడియం మొ.
అలి' వి. దనరికాయలు ఉడకబెట్టిన తరవార ఈడే పై పొర.
నం. వలి-, వలి-. ముడత, కరువుమీది ముడత.
<నం. వలి-. అర్థవివరి.
అలికి చూ. అలికిరి, అలికిరి, అలికి, అలికి. వి. 1.
దితి.వీర. 2.274; 2. స్వకానం.
క. అలి. పొయ్యి, నివ్వగూడు; ర. అలి. నివ్వ;
మ. ఉల. కొలిమి, కొలిమిలత్తి; వర్తి. అలంగమే. అగ్ని
కావల.
అలికికాదు వి. స్వకానం. పో.చూ. ర. ఉల్లె. పొయ్యి,
నివ్వగూడు. అలికికాగ వి. స్వకాన రూపం, వల్లకాడి పొగ.
అలికిబాదిర వి. (వాంగలు దోరసాదనంగా ఉపయోగించి
చేసి) చితాదన్యం. దశ. 5.72. అలికిమిట్ట వి. స్వకానం.
అలికులమిట్ట చూ. అలుకులమిట్ట. వి. స్వకానం. అలుకులగడ్డ
వి. స్వకానం. అలుకులమిట్ట చూ.చూ. అలికులమిట్ట. వి.
వల్లకాడు, స్వకానం.
అలికికాదు చూ. అలికి.
అలికించు చూ. అలుకు.
అలికిపాగ చూ. అలికి.
అలికిపోవు చూ. అలుకు.
అలికిబాదిర చూ. అలికి.
అలికిమిట్ట చూ. అలికి.
అలికిరి చూ.చూ. అలికి. వి. స్వకానం.
అలికులమిట్ట చూ. అలికి.
అలికొయ్యి వి. మగ్గంమీద నేత దిద్ద పెట్టటానికి, మోకు
కట్టే కొయ్యి.
అలిదామర వి. ఒక రకం చెట్టు.
పో.చూ. నం. వలి. చలి, పడుకు, గారి; విజ. శీతం.
అపూళ; <నం. వలి-+కామర.
అలిపి' చూ.చూ. అలిపి'. వి. పశువుల శరీరంమీది కొల్లివంటి
మచ్చలు.
అలిపి' పో.చూ. అలుపు. వి. కొయ్యలో పురుగు కొలిచేటప్పుడు
రాతే పొడి, కొయ్య మెత్తవడటం.
అలిపించు చూ. అలుపు.
అలిపిరి చూ. అలిపెర. వి. వానరుంపర.

అలివచ్చుకొను చూ. అలి'.
అలిపెర చూ.చూ. అలిపిరి. వి. వానరుంపర.
అలిమి వి. చేరి మగ్గంమీద దిద్దెట్లు చేసేటప్పుడు పడుగు
పోగుల్లో కొన్నింటిని విడదీయటానికి అంతెలుగా వేసిన
చిక్కుచాదాలు.
అలిమె' చూ.చూ. అలిమ. వి. స్నేహం.
అలిమె' వి. దిమ్మకు వక్కన ఉన్న అంచు.
అలియగట్టు చూ. అలియ.
అలియంచు చూ. అలియ.
అలియ అ.క్రి. 1. ఈడినదగు (చర్మము మొ.). భార.ఆది.
5.165; 2. ఈడు (చర్మము మొ.); 3. సోమరియగు.
పో.చూ. క. సులి. చించు, అలుచు, చదునుచేయు.
కొల్లగొట్టు. కోపిడిచేయు; రు. సొల్లుణ, తొల్లుని.
అలుచు, తోలుదీయు; అలిపు. చర్మం; ర. అలి. చొలి.
అలుచు, తోలుదీయు; అలియల్. చర్మం, వస్త్రం. వి.
చర్మం; మ. తొలిక్క. అలుచు; గోం. ఊహానా, ఊఫి,
ఉవ్కా. అలుచు, పక్షి వెళ్ళులు ఈడదీయు; వర్తి. అల్లవ్-
అలుచు; నా. అల్లన; పో.చూ. ఉరు. చొల్. ఉవరి
తలాన్ని రాపిడివల్ల నునుపచేయు; మాల్తో. చొల్లయ.
అలుచు, వెరడుతీయు; ద్రా. నిల్. చర్మం.
<మూ.ద.ద్రా. *అల్-/*కాల్-/*చాల్-.
<మూ.ద్రా. *చాల్-/*చాల్-.
అలియగట్టు న.క్రి. (వస్త్రాదులను) వెన్నకు విరిచి
కట్టు. <అలియ+అ'ణ్(న్)+కట్టు. అలియంచు పో.చూ.
పొలియించు. న.క్రి. చంపు. భాగ. 10. 4.400.
అలివరు చూ. అలి'.
అలివాడు చూ. వల్లెవాడు. వి. అల్లె.
అలివోవు చూ. అలి'.
అలుకు' చూ. అలుకు, అలుకు'. న.క్రి. 1. చల్లు, చిలకరించు
భార.ఆది. 7.125, విరా. 5.282; 2. వెలువడజేయు.
మార్క. 3.852; 3. పోయ. కవిక. 6; అ.క్రి. 1.
స్రవించు, కాదు. భార.ఆది. 2.100, ఉద్యో. 4.821; 2.
వెడలు, వెలువడు, వ్యక్తమగు. భార.ఆది. 6.217, వి.వ.
2.48; 3. రాలు, చిందు, చెడదు. కాశీ. 6.257; 4. దగ్ధ
మగు. హర. 3.88; 5. కలుగు. సిం.ద్యా. 1.8; 6.
పోగువరు. సిం.ద్యా. 2.69; 7. కలగు, తొనకు. కళ.
2.188; 8. లాభదాయకమగు; వి. 1. పతనం; 2.
ప్రవాహం; 3. వయ్యారంగా నడిచే త్రి.
క. ఓలాపు. అలక్రిడలాడు; అలకు. ప్రవహించు.
వి. వడిగల ప్రవాహం; ర. అలుకు. ప్రవహించు, కాదు,
ఉరియు, తెలియజేయు, నీటివలె కిందకు జారు; అలకుక్కు.
వడజేయు, ముంచు; పో.చూ. అల్లకు. కదులు, కంపించు;
మ. అలియుక. ప్రవహించు; అలిక్క. ప్రవహించు,
గాయంనుంచి రసి కాదు; అలివ్వు, అలివు. ప్రవ
హించటం; ఓలుక. ప్రవహించు, చెమర్చు, కాదు, పో.
చూ. అలంపుక. ఇటుఅటూ ఈగినలాడు.
అలిక(బోయ) న.క్రి. చిందబోయ. <అలుకు' +
అ'ణ్(న్)+పోయ. అలికించు (అలుకు చా.ప్రే.) న.క్రి.

1. అలుకజేయు. మొల్ల. 6.1.25; 2. కుక్కు. అరికిపోవు అ. శ్రీ. అలుకు, చిందు. వార్తిపోవు. అలుకు(బిచ్చ) య. అలువ. బిచ్చ. వి. పొట్టు అరిచిన పప్పు, చాయపప్పు. రాజవా. 2.100. అలుకులువాలు అ.శ్రీ. 1. ప్రవహించు. వరాహ. 12.43; 2. అలుకు, చిందు. < అలుకులు + పాలు.
అలుకు య.చూ. అరికి. వి. స్మశానం.
అలుకు(బిచ్చ) చూ. అలుకు.
అలుకులగడ్డ చూ. అరికి.
అలుకులమిట్ట చూ. అరికి.
అలుకులువాలు చూ. అలుకు.
అలుగు య.చూ. అలుకు. అ.శ్రీ. హరు, పొర్లిపోవు.
అలుచు య. కలుచు, కలుపు, అలుపు. చూ. అరియు. స.శ్రీ.
 1. ఈదుపు, ఈడవీయు (చర్మం, వస్త్రం). భార. 4.5.222;
 2. దోచు, కొల్లగొట్టు. కాశీ. 7.250; 3. పొట్టుతీయు, సుద్రపరచు. మదికా. 2.16; 4. కాక్కుతీయు.
 పద్మి. ఎల్.బి. కాక్కుతీయు, అలుచు; నా. ఒల్.నె.
అలువడు చూ. అరి. అ.శ్రీ. దోచు, దొంగిలించు, కొల్లగొట్టు.
అలువబందము చూ. అలుపు.
అలుపు య. అలుపు. అలుపు. చూ. అలుచు. వి. 1. పొట్టు మొ. అలవటం. ద.శా. 2.14; 2. సారించిన పని.
 అరిపించు స.శ్రీ. పొట్టు. రోలు మొదలైనవి తీసి వేయించు. భార.విరా. 1.180. **అలుపు(బిచ్చ) (-వచ్చు).** య.చూ. అలుకు(బిచ్చ). వి. పొట్టు తీసిన పప్పు, చాయ పప్పు.
అలుపు య. అలుపు. వి. అకరకం కావ్యదోషం.
అలువబందము వి. అకరకం కావ్యదోషం.
అలుపు(బిచ్చ) చూ. అలుపు.
అలులు వి. గడ్డికుప్ప వేసేవ్వకు చేసే భాగాలు.
అలుపు వి. కొత్తగా కాపులు రవ్వేముందు నీడిమట్టం, కాలు, పుచి మొదలయినవాటిని తెలుసుకోటానికి మొదటవేసే కొద్ది పాటి వైశాల్యం గల గుంబ.
 పో.చూ. క. ఉలి. మాటుప్రదేశం; ఒలిపు, ఒలిగు. రహస్యం; పో.చూ. కాడ. ఒలి, ఒలిప్ప, ఒలిచి. దాక్కోను; కు. ఒలి. రహస్యం; క. ఒలి. దాక్కోను. వి. మాటుప్రదేశం; ఒలిప్ప, దాక్కోను; ఒలిపు. రహస్యప్రదేశం; పో.చూ. మ. ఒలి. రహస్యప్రదేశం; కాడ. పులియ (వల్ల-); కోట. అయిల్ (-ఒల్)-). దాక్కోటం.
అలుపు వి. తోకువపటం, లోబడటం.
అలుసు అ.శ్రీ. తప్పుకొను. తొలగు.
అలె య.చూ. అల్లియ. వి. ఉత్తరీయం, వైపంచె. ఆము. 6.77.
అలెవాటు య.చూ. అల్లెవాటు. వి. రజ్జువలె మెరిపెట్టి వైనతేనుకున్న ఉత్తరీయం. క. అల్లివాటు; క. వల్ల చాట్టు. ఎడమ కుజంమీద వేనుకున్న వైపంచె.
అలెవాటు చూ. అలె.
అల్లి య.చూ. అరికి. వి. స్మశానం. ద్వి.హరిశ్చ. ఉ. 1628.
అల్లు య.చూ. అలుకు. అ.శ్రీ. 1. ప్రవించు, కాదు. భార.

అరి. 2.24; 2. చిందు. చూ. 7.1.107.
అల్లు య.చూ. అరికి. వి. స్మశానం.
అల్లు య.చూ. అలుచు. స.శ్రీ. 1. ఈడవీయు. భార.వరా. 2.231, కు.వం. 2.217; 2. కొల్లగొట్టు, దోచు. భార. చూ. 185; 3. పెరుకు, ఈడవీకు. మూర్తి. 2.91.
అల్లె వి. సాయకారి, పొరుగుదనుంచి వచ్చి నేడ్యం చేసే రైతు.
అల్లె వి. సందు వలకలకు బడులు వేసే వన్నటి కర్ర.
అల్లు య.చూ. అలుపు. వి. పొట్టు మొ. అలవటం. భార. 2.31.
అల్లు య.చూ. అలుపు. వి. అకరకం కావ్యదోషం.
అల్లి చూ. అల్లి. శ్రీ.విద. మెల్లగా.
అల్లికాటిమాటలు చూ. అల్లగాడు.
అల్లికాడు య. వల్లకాడు. చూ. అరికి. వి. స్మశానం.
అల్లికాటిమాటలు వి. అనర్థకరమయిన మాటలు. వ్య. స్మశానం మాట్లాడే మాటలు.
అల్లిగిలు య.చూ. అల్లిగిల్లు. అ.శ్రీ. 1. పాయ, కీడించు. హరి.ఉ. 3.80; 2. తొలగు.
అల్లిగిల్లు య. అల్లిగిలు. చూ. అల్లు. అ.శ్రీ. 1. పాయ, కీడించు; 2. తొలగు.
అల్లన చూ. అల్లన. శ్రీ.విద. 1. తిన్నగా. భాగ. 10 పూ. 927; 2. కీడుంగా. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 1808; 3. మిక్కుటంగా, అతిశయంగా. నీలా. 3.10.
అ. అల్లెన. లొందరగా.
అల్లంకు వి. గొట్టు మొదలైనవాటికి నొగగావేసిన వంగల కొయ్య, చీల్చునొగ.
అల్లివి చూ. అల్లు.
అల్లిము పో.చూ. ఉల్లిము. వి. మూర్పు, మైదురవు.
అల్లిగెడు చూ. అల్లు.
అల్లిబొటలు చూ. అల్లు.
అల్లిబుచ్చు చూ. అల్లు.
అల్లిబోక చూ. అల్లు.
అల్లిబోవు చూ. అల్లు.
అల్లి విద. బక్కపలదన.
అల్లి పో.చూ. కు. అలెపుని. అలనట; క. అల్లి. బక్క వలుచనివాడు, వల్లన.
అల్లిగము పో.చూ. వల్లిగము, వి. పొలంచుట్టు వేసిన కంచె. పొలానికి కంచె వెయ్యటానికి వేర్పిన కేగు కంచల పోగు.
అల్లియ య. అలె, అల్లె. వి. 1. తలపాగ. భార.కర్ణ. 8.327; 2. చీర. హర. 4.81; 3. ఓడి, వైబట్ట. భాగ. 10 పూ. 548.
క. అల్లి. వైపంచె; కు. అల్లి, అల్లె. దుప్పటి, చాచి చాలని బట్ట; మ. అల్లి. 5 గజాల పొడవ 3 గజాల వెడల్పు ఉన్నబట్ట; అల్లియల్. మేలి వస్త్రం.
అల్లు అ.శ్రీ. 1. ఇష్టపడు. భార. ఆర. 3.278; 2. కలసి మెలసి నివసించు; 3. ప్రేమించు.
క. అల్లు. కలియు, అప్పుకొను.
అల్లివి వి. 1. ఇచ్చగింపకుండటం. భార. వరా.

1.188, శృం.వై. 5.38; 2. అనాదరం, నిరాకరణం. మను. 3.68; 3. రోక, అసహ్యం. కవిక. 5.151; 4. శత్రుత్వం, విరోధం. క. ఒల్. ఇష్టపడు, కోరు, ప్రేమించు; క. ఒల్లొచ్చి. అనమర్యక, అలక్ష్యం, కోర్కెలను లేకుండటం. ఒల్లొబడు న.శ్రీ. ఉపేక్షించు; అ.శ్రీ. నిరుపయోగమగు, <ఒల్లు+అ(న్)+పడు. ఒల్లొబడు వి. ఉపేక్ష నిరసనం. దార. దీప్తి. 182, మార్క. 8.60; విణ. 1. అనాపేక్షకం, ఉపేక్షకం. మార్క. 5.88; 2. నిరుపయోగం. దార. ఉద్యో. 4.322. పో.చూ. క. ఒల్, చల్. ఇష్టపడు, ప్రేమించు; క. ఒల్లొచ్చి. అలక్ష్యం, తిరస్కారం. <ఒల్లు+అ(న్)+పడు. ఒల్లొబడు న.శ్రీ. మూర్ఖిలతేయు. వీర. 4.132. <ఒల్లు+అ(న్)+పడు. ఒల్లొబడు వి. అనాదరం. రం.రా. 3.154 ప. <ఒల్లు+అ(న్)+పోక. ఒల్లొబడు అ.శ్రీ. 1. మూర్ఖ పోష, వైకల్యమునందు. దార. విరా. 2.112; 2. వాడి పోష, వన్నెతగు. ఒల్లు+అ(న్)+పోష.

ఒల్లె య.చూ. ఒల్లియ. వి. 1. చీర. ఆము. 2.61; 2. వత్తం. ప్రదా. 4.141; 3. దారికలు దరించే వత్తం, పరికిణి.

ఒల్లెకోక వి. నాగబంధం చీర, గర్భపక్షులు దరించే ఎరుపు తెలుపు కలిగిన కలనేక చీర. ఒల్లెచీర వి. నాగ బంధం చీర, గర్భపక్షులు దరించే ఎరుపు తెలుపు కలనేక చీర. ఒల్లెకాదు య.చూ. ఒల్లెరాదు. వి. 1. బంతువును వట్టుకోటానికి వేసే ఉచ్చు; 2. ఎద్దు కొమ్ములకు కట్టే వన రాదు. ఒల్లెకాదు య. ఒల్లెరాదు. వి. ఎద్దు కొమ్ములకు కట్టే వనరాదు. ఒల్లెవాటు య. ఒల్లెవాటు. వి. వల్లెవేసు కున్నట్లు మెలిపెట్టి బుజంపైన వేసుకున్న ఉత్తరీయం. క. ఒల్లెవాటు; క. వల్లెవాట్టు.

ఒల్లెకోక చూ. ఒల్లె.

ఒల్లెంక వి. ఒక రకం చేప.

ఒల్లెచీర చూ. ఒల్లె.

ఒల్లెకాదు చూ. ఒల్లె.

ఒల్లెకాదు చూ. ఒల్లె.

ఒల్లెవాటు చూ. ఒల్లె.

ఒల్లె య.చూ. ఒలువు. చూ. ఒలుచు. వి. ఆభరణాలు మొదలయినవి తీసెయ్యటం, ఒలవటం, తీసెయ్యటం.

ఒల్లెవడు అ.శ్రీ. చీల్చుడు, ఒలువడు. <ఒల్లు+పడు.

ఒల్లెవడు చూ. ఒల్లు.

ఒళ్ళు! య. వళ్ళు! వి. 1. కిటుకు; 2. వలపు.

ఒళ్ళు! య. ఒళ్ళు! వి. వీడాదండం, ప్రవాళం. దా.రా. 3.2.255.

క. ఉల్లకు.

ఒళ్ళంద య.చూ. ఒలాందా. వి. హారెండు.

ఒళ్ళబందారము వి. ప్రభుత్వ రవాణాగారం.

ఒళ్ళరు వి. 1. రహస్య, నేరం; 2. వ్యాజం, సాకు, మిష; 3. హేతువు; 4. వరరు; అ.శ్రీ. తల్లియ్యి మాటలాడు.

క. ఒల్లరు. అ.శ్రీ. ద్వనించు, అరచు, కేకలుపెట్టు;

క. ఉల్లరు. న.శ్రీ. అర్థంలేకుండా మాట్లాడు, బొబ్బలు పెట్టు, అరచు.

ఒళ్ళవరి చూ. ఒళ్ళవు.

ఒళ్ళవు! య.చూ. ఒళ్ళగు! వి. 1. రహస్యం, విజయ వి. 2.200; 2. రహస్య సమాచారం. కువ.చ. 4.138; 3. దావి తవ్వేముందు నీటి ఒనకను కనుక్కోటానికి చేసే ప్రయోగాత్మకమైన తవ్వకం.

క. ఒల్లగు, ఒల్లవు. లోపలి దాగం, రహస్యం; కొడ. ఒలి. దాగు; కు. ఒల్ల. రహస్యం; ఒల్లవు, ఒలివు. రహస్యాలోచన; ఒల్లగుట్టు. రహస్యం; ఒలివు. రహస్య ప్రదేశం; క. ఉల్లవు. రహస్యం, మర్మం; కు. ఒలి, ఒలివు. దాచరికం, మరుగు; ఒలిక. దాగు; ఒలిక్క, ఒలిప్పిక్క. దాక్కాను; తా. ఉల్లె (ఉల్లె-), దాగు; కో. ఒయిల్- (ఒల్లె-). దాగు; ఒయిల్. పెద్దపలని వేటాడేటప్పుడు చెట్టుమీద పొంచి ఉంటే మాటు, కుదు. ఒలా. దాగేటట్టు.

ఒళ్ళవరి వి. మర్మజ్ఞుడు, కిటుకు తెలిసినవాడు.

ఒళ్ళవు! య.చూ. ఒళ్ళగు! వి. 1. వీడాదండం, ప్రవాళం. కు. 2.45; 2. కిటు, చిటవు.

ఒళ్ళగము వి. 1. ఏరాం; 2. నావమీది కడియం.

ఒళ్ళవు య.చూ. ఒళ్ళవు! వి. ఉపాయం, నేర్పు.

ఒళ్ళంగు వి. క్రమం, వరుస, వస్తువుల క్రమం, భూమిని సర్వే చెయ్యటం.

క. ఒళ్ళంగు అ.శ్రీ. క్రమంలో వుండటం; న.శ్రీ. కరనలో వుండు; వి. వరుస, స్థాయి, క్రమం, పద్ధతి.

<క. ఒళ్ళంగు.

ఒళ్ళవు! య. ఒళ్ళవు. పో.చూ. ఒలువు. వి. 1. ఉపాయం, లాభవం; 2. నమయం; 3. దొంగలకు నూచన లిచ్చే స్థానికుడు; 4. లోబడి యుండటం;

ఒళ్ళవు! వి. ఆరీయ, స్థాబులు మొ. వాటి నిర్మాణానికి వచ్చే కాళ్ళారికపు కట్టు.

ఒళ్ళక్కదొడ్డము చూ. మాళ్ళక్క. వి. అబద్ధాల ఆధారం.

ఒళ్ళము య.చూ. ఎళ్ళము. వి. ఎడు వలాల బరువు.

ఒళ్ళు య.చూ. ఒడలు. వి. శరీరం, మేను. రా.వి. 4.55, కవిక. 3.156.

ఒళ్ళువేయు అ.శ్రీ. 1. బలిష్ఠంగా శరీరం పెరుగు; 2. నిస్సత్వంగా శరీరం పెరుగు. ఒళ్ళుదాచుకొను అ.శ్రీ. పనిలో అశ్రద్ధ చూపు. ఒళ్ళుపెట్టు అ.శ్రీ. బలియు. కండ పెట్టు. ఒళ్ళువచ్చు అ.శ్రీ. బలియు, లావెక్కు. ఒళ్ళువంచు అ.శ్రీ. కప్పించి పనిచేయు. ఒళ్ళువీరుచుకొను అ.శ్రీ. 1. దాగా కష్టపడి పనిచేయు, చెమటోడ్చి పనిచేయు; 2. బద్ధకం తీర్చుకొను.

ఒళ్ళువేయు చూ. ఒళ్ళు.

ఒళ్ళుదాచుకొను చూ. ఒళ్ళు.

ఒళ్ళుపెట్టు చూ. ఒళ్ళు.

ఒళ్ళువచ్చు చూ. ఒళ్ళు.

ఒళ్ళువంచు చూ. ఒళ్ళు.

ఒళ్ళువీరుచుకొను చూ. ఒళ్ళు.

ఓవ చూ. ఓటియ. వి. కోసి నూర్చుకుండా వస్తూ పంట.

ఓవ్వవివాడు చూ. ఓవ్వ.

ఓవ్వమి చూ. ఓవ్వ.

ఓవ్వ! యా. ఓవ. ల.క్రి. గిట్టు, పొనగు, వీలువడు. చార. విరా. 2.286. వి. చరి మొదలయినవారి పన.

క. ఓ. ప్రేమించు, సంకోపవడు, అంటుకొని యుండు ;
 డ. ఒప్పొయుని. ఓవ్వకొను ; క. ఓవ్వ. అనుగుణంగా
 ఉండటం, పోలిపండటం ; ఓవ్వలు. ఓవ్వకొను ; మ.
 ఓవి, ఓవి, ఉవవి. ప్రేమ : ఓవ్వ. అంగీకరించు,
 ఓవ్వకొను.

< *ఓ + అ > ఓ - వ - అ / ఓవ్వ - అ.

< మూ. ప్రా. ఓ. >

ఓవ్వవివాడు వి. ప్రకాశించనివాడు, వెలుగులేనివాడు.
 ఓవ్వమి వి. 1. విరోధం, కిక్కిపోవటం. చార. ఆది.
 7.217 ; 2. కప్ప, చోపం. కృశకుం. 2.85 ; 3.
 రికస్కారం.

ఓవ్వ! పో. చూ. ఓవ్వ. ల.క్రి. యావచ్చెడు, అందవిహీనమగు.
 మార్క. 1.256.

ఓనగు యా. ఓనవ. న.క్రి. 1. ఇచ్చు. చార. ఆది. 3.201
 కాంతి. 6.66 ; 2. అర్పించు. హర. 2.53, పాండు.
 2.25 ; 3. కలిగించు, కావించు, చేయు. శృం. నై. 5.8 ;
 4. అధీనంచేయు, అప్పగించు. వసు. 3.176 ; 5. బహుశ
 రించటం. దశా. 5.134 ; వి. 1. దానం. ఆము. 637 ;
 2. కానుక, బహుమానం. ప్రధా. 4.101.

క. ఒనగె. బహుమతి, పారితోషికం ; డ. ఒప్పొ
 యుని. ఓప్పగించు ; క. ఒయ్. ఇచ్చు ; ఒయ్యల్.
 ఇవ్వటం ; ఉయ్. బహుకరించు.

< మూ. ద. ప్రా. *ఒయ్-, *ఒక్- , *ఒక్-.

< మూ. ప్రా. *ఒక్-.

ఓనవరి చూ. పొనవరి. విణ. అందమైన. వేంక. పంచ
 4.143 ; వి. అందగాడు, అందగత్తె. ద్వి. హరిశ్చ.
 ఉ. 136.

క. పొన > మోసె > ఒన. నవ్యత్వం, కొత్తదనం ;
 క. పుత. విణ. కొత్త ; మ. పుదు.

ఓనవరికాడు యా. ఓనవరిగాడు. వి. నుండదు,
 అందగాడు. ఓనవరిగాడు యా. చూ. ఓనవరికాడు. వి.
 నుండదు, అందగాడు. వేంక. పంచ. 3.259. ఓనవరి
 తనము వి. అందం, విలాసం. బహుళా. 2.55.

ఓనవరికాడు చూ. ఓనవరి.

ఓనవరిగాడు చూ. ఓనవరి.

ఓనవరితనము చూ. ఓనవరి.

ఓనవ యా. చూ. ఓనగు. న.క్రి. 1. ఇచ్చు, ఓప్పగించు.
 వి. ప. 2.50 ; 2. కావించు.

ఓన! యా. చూ. ఓన. అవ్య. నీచ, మిత్రస్త్రి సంబోధనార్థకం.

ఓన! పో. చూ. ఓనులు. వి. బండి జల్ల వక్కకు కడలకుండా
 ఉండటానికి బండి చక్రపు నిలువ వట్టెలకు దిగించిన క్ర.ర.
 ఓనకొయ్య చూ. ఓనులు. వి. ఎద్దుబండి నిలువ వట్టెలకు
 దిగించిన క్ర.ర. ఓనగట్ట చూ. ఓనులు. వి. ఎద్దుబండి నిలువ
 వట్టెలకు దిగించిన క్ర.ర.

ఓనకొయ్య చూ. ఓన.

ఓనగట్ట చూ. ఓన.

ఓనలించు ల.క్రి. నేత మోకు ముడివిప్పి వదులుచేయు.

ఓనలిపోవు చూ. ఓనులు.

ఓన యా. చూ. ఓన. అవ్య. నీచ స్త్రీ సంబోధనం.

ఓనుకు వి. చేపలువట్టే ఒక కం గాలం, ఉంట గాలం. హంస.
 4.184.

క. ఒయ్. లాగు, గుంజు.

ఓనురు యా. చూ. ఓనరు. ల.క్రి. 1. కప్పకొను ; 2. వదులుగా
 ఉండు.

ఓనురు పో. చూ. వసులు. ల.క్రి. కప్పకొను, కొలగు. వండి.
 చ. 2.150.

క. ఒయ్. వక్కకు పెట్టు ; క. ఒయ్. కొలగు, కప్ప
 కొను ; ఉయ్. కట్టల నుంచి విముక్తి పొందు ; ఒన.
 కడల్చు.

ఓనలిపోవు ల.క్రి. కప్పకొను, కొలగు. ఓనులుకొను
 ల.క్రి. కొలగు, కప్పకొను.

ఓనులుకొను చూ. ఓనులు.

ఓసె యా. చూ. ఓన. అవ్య. నీచ స్త్రీ సంబోధనం. మిక్కిలి
 పరిచయంవల్ల చేసే సంబుద్ధి.

ఓసె యా. చూ. ఓన. అవ్య. నీచ స్త్రీ సంబోధనం, ఎక్కువ
 పరిచయంవల్ల చేసే సంబుద్ధి.

ఓసెయ్ యా. చూ. ఓన. అవ్య. నీచ స్త్రీ సంబుద్ధి. అతిపరిచయం
 వల్ల చేసే సంబుద్ధి.

ఓమోలు యా. చూ. వమూలు. వి. (వస్తువులుగాని వస్తువులుగాని)
 రాబట్టటం.

ఓమో యా. చూ. ఓమో. అవ్య. 1. సంబోధనార్థకం. కళా.
 2.72 ; 2. ఆశ్చర్యార్థకం. దశా. 1.169 ; 3. ప్రశం
 సార్థకం.

క. ఓకో, ఒమో! ఆశ్చర్యదుల నూదించేది.

ఓమోమో యా. చూ. ఓమోమో. అవ్య. ప్రశంసార్థకం.

ఓమోమో యా. చూ. ఓమోమో. అవ్య. ప్రశంసార్థకం.
 ప్ర.ధా. 1.108.

ఓ¹ తెలుగు పద్యమాలలో పదకొండో పద్యం. భక్త సంపత్కమై
చాలవేత్తరమైన ఓక్క డీర్ఘ స్వరం.

ఓ² అక్క. 1. ఈహను తెలుపుతుంది. చార. ఆది. 6.240 ;
2. నందేహాన్ని తెలుపుతుంది. చార. నవా. 1.212,
చాగ. 10. మా. 1724 ; 3. ఎట్లు, ఏమి మొదలయిన
పదాలతో కూడిన వాక్యాల్లో ఉపయుక్తం. చార. బ్రాం. 2.350 ; 4. ఆర్తిని తెలుపుతుంది. చార. ఆర. 5.177 ;
5. పదానికి చివర వచ్చి ప్రార్థనాదుర్ని తెలుపుతుంది.
i. ప్రార్థనం. చాన్క.రా. 5.41 ; ii. ఆజ్ఞ. కాశీ. 5.274 ;
6. అప్రాచుర్యాన్ని సూచిస్తుంది. భీమ. 1.115 ; 7.
సందోదనాన్ని తెలుపుతుంది. వరాహ. 7.75. (సందోద్య
వాచనానికి ముందే ప్రయోగింప బడుతుంది) ; 8.
కుశభార్యకం. వరాహ. 10.39 ; 9. పిల్వినవ్వుడు మారు
పలుకుటలో ఉపయుక్తం. చాగ. 8.91 ; 10. ఆక్షేపాన్ని
తెలుపుతుంది. వేంక. పంచ. 1.249 ; 11. కాక్ష్యర్థకం.
ఆము. 2.91 ; 12. పరిణామాతిశయ్యాన్నిగాని, సంఖ్యా
వాచక్యాన్నిగాని తెలుపుతుంది. పాండు. 3.33, విజయ. 2.125 ; 13. ప్రశ్నను తెలుపుతుంది. ఉ.రా. 4.42,
దా. 1.67 ; 14. దేవైనా విశ్రయించటానికి చేసే
ప్రకటనను తెలుపుతుంది. దా. 8.125 ; 15. ఏమి
(క్రిమర్థకం). ఆం.దా. 3.70 ; 16. నిరవనాన్ని తెలుపు
తుంది. (వ్యవ. ఎవరో ఏమో అన్నాడని పేరు గడగడలాడు
తున్నాడు).

క. ఓ, ఓ. సందేహార్థక ప్రశ్నలనుగానీ, వక్రోక్తిని
గానీ, సందేహాన్నిగాని తెలుపుతుంది, సందోదననుగాని,
ఆశ్చర్యాన్నిగాని, హెచ్చరికనుగాని తెలుపుతుంది ; ఓ.
ఓ ; త. ఓ. 1. సందోదన ప్రథమా విభక్తి ; 2. సందే
హాన్ని తెలుపుతుంది ; 3. ప్రశ్న ; 4. పాదపూరణ శబ్దం ;
మ. ఓ. పదాల చివరగాని, వాక్యాల చివరగాని చేర్చి
నవ్వుడు ప్రశ్నను తెలుపుతుంది.

ఓ³ రూ.చూ. ఒక్క. విణ. ఒకటి. కాశీ. 5.139.

-ఓ⁴ చూ. అగు. ప్రత్య. ఒకటి, రెండు, మూడు మొదలయిన
సంఖ్యా వాచకాల చివర ప్రత్యయంగా చేరి సంఖ్యా వాచకా
లను విశేషాలుగా మారుస్తుంది. ఉదా. రెండు + -ఓ⁴
> రెండో, మూడు + -ఓ⁴ > మూడో.

ఓకర రూ. ఓకిరి, ఓకర. వి. 1. వాంతి, వమనం, దోకు.
వేంక. పంచ. 5.6 ; 2. రోత.

క. ఓకరి, ఓకరితె. వాంతి, దోకు ; మ. ఓంకడై,
వాంకటి. దోకు పచ్చినట్లుగా వుండటం ; త. ఓక్కాలి.
వాంతి చేసుకొను, దోక్కొను ; ఓక్కాలమ్. వాంతి ;

ఓంకాలి. వమనం చేసుకొను ; మ. ఓక్కాలమ్. వాంతి ;
ఓక్కాలిక్క. వాంతి చేసుకొను, దోక్కొను.

దో.చూ. నం. ఉద్ధార-. వాంతి, వమనం. వి. వైకి
రిమ్మలం ; ప్రా. ఉద్ధారణ, ఉక్కిఅమ్. వాంతి ; దే.ప్రా.
ఓక్కిలి ; అ.మా. ఉగ్గిల్లి. వాంతి చేసుకొనిన ; పా.
ఓకిరతి. పారదోయు, దొర్లించు ; ఉద్ధార. వాంతి. నే.
వాక్క, ఓక్క. వాంతి ; కుమా. ఓకాణో. వాంతి చేసు
కొను ; ఒ. ఓకరవూ ; సిం. ఓకరూ ; గు. ఓకరవూ ;
మరా. ఓక. వాంతి చేసుకొను ; సింహ. ఓక్కాలె ; హిం.
ఓకనా. వాంతి చేసుకొను.

ఓకరించు రూ. ఓకిరించు, ఓకరించు. అ.క్రి. వాంతి
యగు, వాంతి చేసుకొను, రోతవడు. క. ఓకరిను,
ఓక్కరిను. ఓకరింత రూ. ఓకిరింత, ఓకరింత, ఓకరింత.
వి. వమనం, దోకు, రోత. క. ఓకిరితె.

ఓకరించు చూ. ఓకర.

ఓకరింత చూ. ఓకర.

ఓకిరి రూ.చూ. ఓకర. వి. 1. వాంతి. కవయో. 1 ; 2.
రోత.

> ఓక + ఇరి. ద్వన్యనుకరణ శబ్దం.

ఓకిరించు రూ.చూ. ఓకరించు. అ.క్రి. వమనం చేసు
కొను. చా.రా.య. 2.216, చంద్రా. 4.219 ; అ.క్రి.
న.క్రి. ఎవగించు, రోయు. ఉ.హరి. 3.14, కాశీ. 5.55,
కవిక. 5.110. ఓకిరింత రూ.చూ. ఓకరింత. వి. 1.
వాంతి, దోకు. పి. శకుం. 3.57 ; 2. రోత, ఎవ.

ఓకిరించు చూ. ఓకిరి.

ఓకిరింత చూ. ఓకిరి.

ఓకు¹ వి. దూరదర్శిని, దుర్బిణి. దొర్బిలి కథ. 86.1. (వెంక.
oculus. కన్ను ; లాటిన్. ocutaris. కంటికి సంబంధిం
చిన ; ఇం. ocular. కంటికి లేక దృష్టికి సంబంధించిన ;
పోర్చు. oculos. కండ్లతోడు ; స్పా. ఓకులార్.

< పోర్చు. oculos.

ఓకువేదీమాచు అ.క్రి. 1. దూరదర్శినితో చూచు ;

2. నిశితంగా పరిశీలించు.

ఓకు² రూ.చూ. ఓగు. వి. 1. హాని, అపహరణం ; 2. ఒడుపు ;
3. లాదం ; 4. ప్రయత్నం.

ఓకు³ వి. చీట్లవేక అటలో లెక్కపెట్టే పాయింట్లను 'ఓకు' లని
అంటారు, చీట్లలో వుపయోగించే కాద.

ఓకుళ్ళు వి.బి.వ. వనంతం, వనుపు, సున్నం కలిపిన ఎర్రటి
సిద్ధ.

క. ఓకులి, ఓకలి ; మ. ఓకులి, ఓకలి.

< ౩. ఉపగో.

ఉపవేదిచూచు చూ. ఉప.

ఉగగు చూ. ఉగ.

ఉగార్థము చూ. చూ. అగార్థము. వి. 1. అమంగళం, అవర
మైనది, చెరుది; 2. అరుచి.

ఉగితమగు చూ. ఉగితము.

ఉగితము ఉ. రగినది, ఉపయోగమైనది, అర్థం, పాత్రం,
నృసిం. 2.905, బోజనా. 5.293.

నం. యోగ్యతా. యుక్తత, అనుగుణ్యం, పొందిక;
పా. యోగ్య. వి. రగిన; యుక్త, శక్తిగల, సామర్థ్యంగల,
రగిన.

౩. యోగ్యత. అనుగుణ్యం, యుక్తం, అర్థం, ఉచితం;
చూ. యోగిత. అదృష్టం, విధి; ౪. యోగ్యత. యుక్తం, అనుగుణ్యం, అర్థం; ౫. యోగ్యత-సామర్థ్యం,
యుక్తం, అనుగుణ్యం, యోగ్యత.

< నం. యోగ్యత.

ఉగితమగు అ.గ్రీ. పాలుపడు, రగ్గు. బోజ. 5.293.

< ఉగితము + అను.

ఉగితము చూ. చూ. ఉగితము. వి. 1. అహంబద్ధం. కాశీ.
5.75; 2. అర్థం. భీమ. 2.134; 3. అహం, తిండి.
హర. 5.20.

ఉగిరి దే.వి. పరిమితులు సూర్యుడు మొ. పనులలోనం కట్టిన
పద్మబంధిలో చివరియెట్లు.

ఉగు చూ. ఉగు. వి. 1. ప్రతిష్ఠ. బ.హిం.రా. 4.1271, 1269.
270; 2. చెరువు, హాని, కీడు; వి. 1. దుష్టుడు, చెడ్డ
వాడు. వేమన. 33, హంస. 5.113; 2. చెడ్డది, చెడినది.

౩. ఉగి. గొప్పించు, దారపెట్టు, భంగపరచు, దోచు;
౪. ఉగ్ధ. ముగించు, అంతంచేయు. వి. నిలవటం, ఆ.
వేయటం; మరా. ఒకరే, ఒకరే. కష్టం, దుశ్శకునం.

ఉగు అ.గ్రీ. పృథ్వీదగు, కీడగు. ఉగులవాడు వి. 1.
అథముడు, నీచుడు, దుండగీడు. కు.నం. 4.372; 2.
యుద్ధమామినుంచి పారిపోయి పచ్చినవాడు. ఉగులొడుచు
అ.గ్రీ. దేవునియ, వైశ్యపడు. < ఉగు + లు + ఓడుచు.
ఉగోడు వి. 1. పనికిమాలినవాడు; 2. తిండిపోతు (అర్థ
విపరి). < ఉగు + వాడు.

ఉగులవాడు చూ. ఉగు.

ఉగులు పో.చూ. ఉ.వి. వి. బ.వ. వరి మొ. దోసి అక్కడక్కడ
వేసే గడ్డికుప్పలు.

ఉగులొడుచు చూ. ఉగు.

ఉగెము వి. నేర్పు, చాతుర్యం.

ఉగోడు చూ. ఉగు.

ఉగ్గ చూ.చూ. వా.గ. వి. పల్లకవిరె, వాకచెట్టు, వాకాయ.

ఉగ్గర చూ.చూ. ఉగర. వి. 1. దోకు, వాంతి; 2. రోక.

ఉగ్గరించు చూ.చూ. ఉగరించు. అ.గ్రీ. వాంతియగు, వాంతి
చేసుకొను, రోకపడు.

ఉగ్గరింత చూ.చూ. ఉగరింత. వి. రోకు, రోక.

ఉగ్గరివె చూ.చూ. ఉగ్గరివె.

ఉగ్గరింత చూ.చూ. ఉగరింత. వి. వమనం, రోకు, రోక.

ఉగ్గరివె చూ. ఉగ్గరివె. చూ. ఉగ. వి. వాకచెట్టు.

< ఉగ్గ + రివె.

ఉగ్గరేగకాయ చూ. ఉగ. వి. వాకుడుకాయ. ఈ కాయలు
గుండ్రంగా ఉండి పల్లవి రుచిని కలిగి ఉంటాయి.

ఉగ్గ చూ. ఉగు.

ఉగ్గవాడు వి. 1. దుష్టుడు. హంస. 5.112; 2. తుద్ర
దేవత.

ఉగ్గవాడు చూ. ఉగ.

ఉగ్గె చూ.చూ. ఉగ్గె. అవ్య. అశ్వర్య సంకాపాదులను
తెలిపే మాట. శృం.నై. 5.157.

ఉగ్గె చూ. ఉగెం. అవ్య. అశ్వర్య సంకాపాదులను తెలిపే
పదం. దాగ. 8.568.

< ఉ + చెల్ల.

ఉజా వి. 1. యుక్తమాస్థం, నన్యాస్థం. క్రమం. శివ.సా.
211; 2. వర్షతి, రీతి, విరము. భార.విరా. 1.123; 3.
కాశం, నేర్పు. భార.విరా. 2.16; 4. న్యాయం, యుక్తం,
నీతి, రర్థం, తగవు. వరాహ. 7.26; 5. విరివి, విస్తృతి.
వరాహ. 10.166; 6. ప్రకృతి, స్వభావం. నేమ.
1.140.

౩. ఉజె. వరుస, క్రమం, అనుగుణ్యం, యుక్తం, రాశి,
కుప్ప, సమూహం.

పో.చూ. నం. యోజ- < నం. యుజ్. కరియు, తగు.

ఉజకువచ్చు అ.గ్రీ. దారికివచ్చు. ఉజగోమ అ.గ్రీ.
నిర్ధింపు, నవలమగు, పిలగు. కు.నం. 7.918. ౩. ఉజగోలె.
స్వాధీనమగు, వశమగు. < ఉజ + గోమ. ఉజగోల్పు¹ న.
గ్రీ. నేర్చుచూపు. ఉజవడు అ.గ్రీ. సరిపడు, పొసగు.
చక్కబడు, వేడుకబడు, అనుకూలమగు, పి.శకుం. 3.55.
ఉజవణుచు న.గ్రీ. 1. చక్కపడుచు. నృసిం. 4.56; 2.
ఉనర్పు, చేయు, నిర్ధింపు. వర్ష.పు. 2.9; 3. అలవర్పు.
ఉజా వి. 1. ఉత్సాహం, వట్టుదల. భార.భీష్మ. 3.407; 2.

రయం, వెరవు, భాస్క.రా. 5.2.105; 3. అజ్ఞ. అదేశం.
భాస్క.రా. 6.2.881; 4. మహిమ, గొప్పతనం. దాగ.
5.116; 5. రోక, వికాసం, కాంతి. శృం.నై. 6.52; 6.
ఉజు.

౪. ఉజు.

నం. ఉజన. బలం, శక్తి.

< నం. ఉజన్.

ఉజగోల్పు² న.గ్రీ. ప్రేరేపించు, పరికొల్పు. కు.నం.
8.141. < ఉజ + గోల్పు.

ఉజా చూ.చూ. అజ్ఞ. వి. ఉపాధ్యాయుడు, గురువు. భార.శ్రీ.
2.186.

ఉజబంతి చూ.చూ. ఉజబంతి. వి. 1. మేలుబంతి,
అరపడిబంతి, వివాదాలు చూచి రాయరానికి ఉపాధ్యాయుడు
వైన రానియిచ్చిన మచ్చక్షరాల పంక్తి. నరస.
1.83; 2. అదర్శం.

ఉజకువచ్చు చూ. ఉజా.

ఉజగోమ చూ. ఉజా.

ఉజగోల్పు¹ చూ. ఉజా.

ఓజగొల్పు చూ. ఓజి.

ఓజవధు చూ. ఓజి.

ఓజవలుచు చూ. ఓజి.

ఓజబంతి చూ. ఓజి.

ఓజించు రూ.చూ. మోజించు. స.క్రి. సంఘటించు, నమకూర్చు. కావ్యా. 1.5.

సం. యుజ్ఞ. కలుపు, సంఘటించు.

<మోజించు.

ఓజ రూ.చూ. ఓజ. వి. 1. గురువు, ఉపాధ్యాయుడు. బసవ.

3. ప. 511.1; 2. శిల్పి, చిత్రకారుడు; 3. శిల్పాలపేర్ల చివరవచ్చే దిబ్బదాంకం. ద.హిం.రా. 1369; 4. కంసారి.

ఓరు రూ.చూ. ఓజ. వి. పరోహితులపేర్ల చివరవచ్చే దిరుదు వాచకం. దుక్కా. 5.181.

ఓట రూ. ఓట. చూ. ఓడు. వి. 1. అపజయం. బసవ. 6.196. ప్రభా. 3.68; 2. విజయం, సర్వవర్తన. భార. ఉద్యో. 1.21; 3. అనుమానం, పరికితనం, భయం, సంకోచం. భార.ఉద్యో. 3.104; 4. భయం. భార.కాంతి. 3.98, చును. 2.39.

క. ఓట. పరుగు, పంజెం, వేగం, స్థితి ప్రవాహం; కు. వొట, ఒట, ఓట; క. ఓట్టమ్. పరుగు, వేగం; చు. ఓట్టమ్. పరుగు.

ఓటకండ వి. పరికితం, భయం. కు.సం. 4.417. ఓటకాడు వి. పరికివాడు, భయస్థుడు. శక. 1.88, ఓటవడు రూ. ఓటవడు. అ.క్రి. ఇంకు, జడియు, చిన్నపోవు. ఓట వక్రము వి. ఓడిపోయినట్లు తెలిపే పత్రం, అపజయాన్ని తెలిపే పత్రం. 6.154. ఓటపుచ్చు స.క్రి. ఓడించు. 'ఓటరి' వి. పరాజితుడు, ఓడిపోయిన వ్యక్తి. చెన్నబ. 2.158. ఓట వడు రూ.చూ. ఓటపడు. అ.క్రి. ఇంకు, జడియు, చిన్నపోవు.

<ఓట+పడు. ఓటవలుచు స.క్రి. పరిభవించు, అవమానించు, అగౌరవపరచు. కళా. 7.206. <ఓట+పలుచు.

ఓటం రూ.చూ. వట్టము. వి. కట్నం.

ఓటకండ చూ. ఓట.

ఓటకాడు చూ. ఓట.

ఓటవడు చూ. ఓట.

ఓటవక్రము చూ. ఓట.

ఓటపుచ్చు చూ. ఓట.

ఓటమి రూ. ఓటము. వి. 1. అపజయం. ఉ.హరి. 3.156; 2. భయం. భాగ. 1.104; 3. అవమానం, పరాభవం. కళా. 7.207.

ఓటమిక వి. ఓటమి, పరాజయం. నిర్వ.రా. 5.27. ఓటమివడు అ.క్రి. ఇంకు, ఓడిపోవు. ఓటమిపాటు వి. ఓటమి. పరాజయం. భాగ. 8.57. ఓటమిపొందు స.క్రి. ఓడిపోవు. ఓటపడు. ఓటమివెట్టు స.క్రి. ఓడించు, ఓటపుచ్చు. హర. 7.52.

ఓటమిక చూ. ఓటమి.

ఓటమివడు చూ. ఓటమి.

ఓటమిపాటు చూ. ఓటమి.

ఓటమిపొందు చూ. ఓటమి.

ఓటమివెట్టు చూ. ఓటమి.

ఓటము రూ.చూ. ఓటమి. వి. 1. భయం. భార.అర. 3.68;

2. పరాజయం, ఓటమి. ఆము. 1.95.

ఓటరి చూ. ఓట.

ఓటరి రూ.చూ. ఒంటరి. వి. ఏనాకి.

ఈ శబ్దం సందిగ్ధకం కావచ్చు.

ఓటరి వి. అడవిపంది.

ఓటరు రూ.చూ. వోటరు. వి. ఓటు హక్కు కలవాడు.

ఓటర్లవల్లెక రూ.చూ. వోటర్ల వల్లెక. వి. ఓటర్ల జాబితా.

ఓటర్లవల్లెక చూ. ఓటరు.

ఓటలు చూ. ఓటు.

ఓటవడు చూ. ఓట.

ఓటవలుచు చూ. ఓట.

ఓటారుచు చూ. ఓటు.

ఓటార్చు చూ. ఓటు.

ఓటావ చూ. ఓటు.

ఓటాలు చూ. ఓటు.

ఓటాలుచు చూ. ఓటు.

ఓటి చూ. ఓడు. (ఓడు యొక్క భావవిధత్వక మావం) విణ. పగులువారిన.

ఓటికుండ వి. బీటవారిన కుండ. ఓటిగుల్ల చూ. ఓడు. వి. సత్తగుల్ల. ప్రబంధ. 6.79. వ్య. పగిలిపోయిన వారి గుల్ల. ఓటితిపిరిదండె వి. పీడవంతి వాద్యవిశేషం. ఆము. 6.6. ఓటితువ్వ వి. పండుకు పనికిరాని తువ్వనేల, ఇనుకనేల, గరువునేల. ఓటివలుకు వి. 1. పరపతిలేనిమాట, ఉత్తమాట, కల్లమాట; 2. బెట్టంగాని, పగులుగాని ఉన్న కుండ మొ. వాటిని కొట్టినప్పుడు వచ్చే ధ్వని. ఓటిపోవు అ.క్రి. పగిలిపోవు, ఓడగు. ఓటిమాట వి. విలువలేని మాట, పరపతిలేని మాట, ఉత్తమాట, కల్లమాట.

ఓటి చూ. ఓడు. వి. అననుకూలక, వైముఖ్యం.

ఓటికుండ చూ. ఓటి.

ఓటిగుల్ల చూ. ఓటి.

ఓటితిపిరిదండె చూ. ఓటి.

ఓటితువ్వ చూ. ఓటి.

ఓటివలుకు చూ. ఓటి.

ఓటిపోవు చూ. ఓటి.

ఓటిమాట చూ. ఓటి.

ఓటిలు చూ. ఓటు.

ఓటిల్లు చూ. ఓటు.

ఓటిల్లుదిండర వి. పిల్లల ఒక రకం ఆట, బాల క్రీడా విశేషం. భాగ. 3.38.

ఓటు రూ.చూ. ఓట. వి. 1. అపజయం; 2. భంగం.

ఓటలు రూ.చూ. ఓటాలు. అ.క్రి. 1. ఓడిపోవు, పరాజయాన్ని పొందు. భార.ప్రచో. 2.99; 2. భయపడు. భార.ప్రచో. 4.125; 3. నిష్పత్తమగు, బలహీనమగు. హరి.హ. 6.128; 4. ఎండిపోవు. ఓటారుచు రూ.చూ. ఓటాలుచు. అ.క్రి. ఓడించు. ఓటార్చు రూ.చూ. ఓటాలుచు. స.క్రి. 1. ఓడించు. ఉ.హరి. 2.64; 2. ఎండించు.

ఓటాజీవ విస. జగిరిన, చుట్టులుగానైన. ఓటాణు య. ఓటటు. అ.శ్రీ. 1. బలహీనుడగు, నిర్బలుడగు. దార.క్రొ. 5.35; 2. ఓడు; 3. బంటు; 4. నీరసించు. ఓటాణుచు య. ఓటారుచు, ఓటాచ్చు. న.శ్రీ. 1. ఓడించు. దార.క్రొ. 5.18; 2. పించించు. ఓటిలు య.చూ. ఓటిల్లు. అ.శ్రీ. ఓడు, నంకోచించు, తిరస్కరించు, భయపడు. రం.రా. 6.300. ఓటిల్లు య. ఓటిలు. అ.శ్రీ. 1. నంకోచించు. బండు. రం.రా. 6.300; 2. ఓడు. ఓటుచూపు అ.శ్రీ. పగులుచూపు. ఓటుచేయు య. ఓటుసేయు. న.శ్రీ. 1. అవమానించు, భంగపరచు, ఓడించు. రసిక. 6.100; 2. కల్లచేయు. ఓటువడు య. ఓటువడు. అ.శ్రీ. 1. ద్రావిడవడు, మోసపోవడు. దు.నం. 7.126; 2. ఒలొంగు, వశమగు. దార.అది. 4.145; 3. అపజయన్ని పొందు, ఓడిపోవు, దార.అది. 7.62; 4. తిచ్చువడు, అశృద్ధాన్ని పొందు. నిశ్చేష్టులగు. దార.శల్ప. 1.322; న.శ్రీ. ఓడిపోవు, పోగొట్టుకొను. దార.నవా. 2.209. ఓటువటుచు య. ఓటువటుచు. న.శ్రీ. ఓడించు, లోగొను. ఓటుపాటు వి. ఓటమి. లొంగుదాటు. ఓటువచ్చు య. ఓటువచ్చు. న.శ్రీ. ఓడించు, చిన్నపచ్చు. ఓటుపోవు య. ఓటుపోవు. న.శ్రీ. కోల్పోవు. ఓడిపోవు. ఓటువడు య.చూ. ఓటువడు. <ఓటు+వడు, ఓటువటుచు య.చూ. ఓటువటుచు. <ఓటు+వటుచు. ఓటువచ్చు య.చూ. ఓటువచ్చు. <ఓటు+-వచ్చు. ఓటుపోవు య.చూ. ఓటుపోవు. ఓటుసేయు య.చూ. ఓటుచేయు. <ఓటు+చేయు.

ఓటు² అద్య. (వళ్లను సూచిస్తుంది) 1. ఆక్షేపంతో కూడిన వ్రళ్లు. దా.రా. 5.49; 2. కాకుపతోకూడిన వ్రళ్లు. కాశి. 6.278. క్రి.విద. బహుళః, నిశ్చయంగా. దాన్కర.శ. 84. బహుళః <ఓ²+అటు.

ఓటు³ య.చూ. వోటు. వి. ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వంలో వ్యక్తికిగల పౌరనిర్వహణ హక్కు, ఆ హక్కుకు వినియోగించే పత్రం.

ఓటు⁴ చూ. చాటుము. వి. కప్ప ఎగురకుండా బరువకోసం దానిమీద వేసే కట్ట.

ఓటుకుముగ్గు వి. వేళ్లనందులనుంచి ముగ్గునున్నాన్ని చదులుకూ గీసిన గీతలముగ్గు.

ఓటుచూపు చూ. ఓటు¹.

ఓటుచేయు చూ. ఓటు¹.

ఓటువడు చూ. ఓటు¹.

ఓటువటుచు చూ. ఓటు¹.

ఓటుపాటు చూ. ఓటు¹.

ఓటువచ్చు చూ. ఓటు¹.

ఓటుపోవు చూ. ఓటు¹.

ఓటుబాదు వి. వెల్ల నున్నవనీటితో గోడలమీద పూసిన పూక.

ఓటువడు చూ. ఓటు¹.

ఓటువటుచు చూ. ఓటు¹.

ఓటువచ్చు చూ. ఓటు¹.

ఓటుపోవు చూ. ఓటు¹.

ఓటుసేయు చూ. ఓటు¹.

ఓట్రించు న.శ్రీ. మోసంచేయు. మల్ల. 2.46.

ఓడ¹ వి. 1. నావ. దార.నవా. 2.40; 2. గోరం; 3. గాఢ. (అర్థవివరి.).

క.ఐ. ఓడ; క.మ. ఓటమ్; పర్తి. ఓడ;

పో.చూ. నం. హెలాడ. ప్లవం. నావ; ప్రా. (దేశ) వెడ. బెడ. ఓడ.

<మూ.ప్రదా. ఓట.

ఓడకంబము వి. ఓడకు మర్కతో నిలిచే స్తంభం. ఓడకాడు వి. 1. ఓడలమీద వర్తకం చేసేవాడు. భక. 1.170; 2. నరంగు, నావికుడు. ఓడకీలు వి. ఓడకు వేసే లంగడు; ఓడకూలి వి. వడవలో ప్రయాణం చేయడానికి యిచ్చే రసం, శేపు. విజ్ఞా. 1.86. ఓడకేపు వి. ఓడకు ఇచ్చే కూలి, అకరం, వడవనెక్కి ప్రయాణం చేయడానికి ఇచ్చే కూలి. ఓడకొడికంబము వి. ఓడ నడుచు వేసే నిడుపాటి స్తంభం. ఓడకొయ్య వి. ఓడ మర్కతో వేసే నిడుపాటి స్తంభం. ఓడంగి వి. 1. నావికుడు, ఓడవాడు, వడవవాడు; 2. దోనెకు లోకట్టు వేసే దూలం. ఓడగట్టివదూలము వి. నిరంతర సంబంధం. వ్య. స్థిరంగా ఓడకుకట్టిన దూలం ఉద్భుట. 2.211. ఓడబంతకాయ వి. దిగుమతి అయిన చింతకాయలు. ఓడదొంగ వి. ఓడలో దొంగతనం చేసేవాడు. ఓడవేపు వి. విదేశాలనుండి ఓడలపై దిగుమతి చేసుకునే మేలిమిరంగు వసువు. ఉ. హరిశ్చ. 4.86. ఓడపోక వి. దిగుమతియైన వరదేశపు పోకచెక్క. భక. 1.183. ఓడబేరము వి. ఓడ మీద చేసే వ్యాపారం. కాళ.శ. 111. ఓడబేహరి వి. ఓడ వర్తకుడు, ఓడపై వర్తకం చేసేవాడు. విజయ. వి. 4.22. ఓడమాలి వి. 1. నరంగు, నావికుడు; 2. చిన్న దోనె నడిపేవాడు, వడవవాడు. ఓడరేపు వి. హార్పుడు, ఓడలు నిలిచే నముడ్రపు శేపు. దార.అది. 3.36. ఓడవాడు వి. నావికుడు, అం.వా. 1.158.

ఓడ² య.చూ. వాడ. వి. 1. మట్టితోగాని నిమెంటుతోగాని పలవగా గుండ్రంగా చేసి ఒకదానిమీద ఒకటి వేర్పి వాచి చుట్టూ గోడకు బదులుగాని నిలిపిన వస్తువు; 2. వాచి చుట్టూ కట్టిన అరుగు.

ఓడ³ వి. కూడా అరుగు బాగం.

ఓడ⁴ వి. 1. రాన్యం నిలవచేసే పెద్ద మట్టి పాత్ర; 2. రాన్యం నిలవచేసే ఒకరకం గరిసె.

ఓడకంబము చూ. ఓడ¹.

ఓడకాడు చూ. ఓడ¹.

ఓడకీలు చూ. ఓడ¹.

ఓడకూలి చూ. ఓడ¹.

ఓడకేపు చూ. ఓడ¹.

ఓడకొడికంబము చూ. ఓడ¹.

ఓడకొయ్య చూ. ఓడ¹.

ఓడంగి చూ. ఓడ¹.

ఓడగట్టివదూలము చూ. ఓడ¹.

ఓడగొట్టు చూ. ఓడు¹.

ఓడబంతకాయ చూ. ఓడ¹.

ఓడదొంగ చూ. ఓడ¹.

ఓడవనువు చూ. ఓడ'.

ఓడపోక చూ. ఓడ'.

ఓడవ్వలు వి. దియ్యం పిండి పూరలు.

ఓడబేరము చూ. ఓడ'.

ఓడబేహరి చూ. ఓడ'.

ఓడమాలి చూ. ఓడ'.

ఓడరేవు చూ. ఓడ'.

ఓడవాడు చూ. ఓడ'.

ఓడనం వి. సారవలక మర్కటాగంలోని కుండకట్టు.

ఓడిక చూ. ఓడు. య. ఓడికె. ఓడిగ, ఓడ్క, ఓర్క. వి. 1. ప్రవాహం. హరి. హ. 7.117, మను. 468; 2. తిన్నెలను అరికిపెట్టే ముగ్గులు, బొట్లు మొ. 3. కూము, కాలువ, చిన్ననాలువ.

పో.చూ. క. ఓడికె. పరుగెత్తడం; ర. ఓల్లె. ప్రవాహం, నీటికాలువ; ఓటుకాల్. నీటికాలువ; మ. ఓటి, నీటి ప్రవాహం; ఓటుక. అటంకం లేకుండా ప్రవహించు.

ఓడికలుకట్టు అ.క్రి. ప్రవాహం కాలవలు కట్టు. ఓడిక వాగు వి. ప్రవాహం. కు.నం. 2.74.

ఓడికలుకట్టు చూ. ఓడిక.

ఓడికవాగు చూ. ఓడిక.

ఓడికె య.చూ. ఓడిక. వి. నీటిగండి.

ఓడిగ య.చూ. ఓడిక. వి. వల్లపొలం, తాగేడు (అర్ధ వివరి)

ఓడిగలు వి. గోడలకూ, తిన్నెలకూ పెట్టే నున్నబొట్లు.

ఓడిగరేవు న.క్రి. అల్లరిపెట్టు, లేవిడికొట్టు.

ఓడిగించు చూ. ఓడు'.

ఓడిగిలు' చూ. ఓడు'.

ఓడిగిలు' చూ. ఓడు'.

ఓడిగిల్లు' చూ. ఓడు'.

ఓడిగిల్లు' చూ. ఓడు'.

ఓడించు చూ. ఓడు'.

ఓడివక్క వి. ఒకకాతి నక్క, పొట్టివక్క.

పో.చూ. క. ఓనాయ్. తోడేలు; మ. ఓనాయి. తోడేలు.

ఓడిపోవు చూ. ఓడు'.

ఓడు' అ.క్రి. 1. రయవడు, వెరయ, చార.ఆది. 2.225; 2. (యద్దంలో) ఓడిపోవు, పరాతికుడగు, అపజయాన్ని పొందు. చార.ఆది. 7.46; 3. తాంగు, వశదగు. చార.భీష్మ. 2.260; 4. పాడు, వరుగెత్తు. హరి.హ. 8.48; న.క్రి. (ద్యూతాదులందు) కోల్పోవు, పోగొట్టుకొను. దశకు. 565. ప్రబంధ. 679.

క. ఓడు, వరుగెత్తు; ఓడె, ఒడి. వగులు; ఓటె, ఒట్టె. వగులు, దీటు; ఓడు, పిండు; రు. ఒట్టి. రండ్రం, పెల్లం. వగులు, ఓడు, పెంకు; ఓడుని. వరుగెత్తు; ర. ఓటు, ఓడు, అపజయాన్ని పొందు, వరుగెత్తు, పారిపోవు; ఓటి. పగిలిపోవు; ఉల్లె. చెల్లాచెదరగు (నైవ్యం), విచారంతో కుంగిపోవు, కునియలగు, ముక్కలగు, వగులు; మ. ఓటుక, వరుగెత్తు; ఓట్టి. చిన్నపెల్లం; కొట, ఓడ- (ఓన్-). వరుగెత్తు; తా. ఘాడ్-ఘాడ్. గోం. సోడి, జోడి. వరుగెత్తి పారిపోవు; కువి, పెలత్. వరుగెత్తు.

<మూ.ద్రా. *డోడ్-.

ఓడ(గొట్టు(-కొట్టు) న.క్రి. ఓడించు. ఓడిగిలు' య.చూ. ఓడిగిలు'. అ.క్రి. పరుగెత్తు. తై.దా. 1.136. ఓడిగిల్లు' య. ఓడిగిలు'. అ.క్రి. పాడు, వరుగెత్తు. వి.శకుం. 3.202. ఓడించు 'ఓడు' దాకు హేర్వర్తగ రూపం. న.క్రి. గెలుచు కొను, విజయాన్ని పొందు. చార.నదా. 1.228. ఓడిపోవు అ.క్రి. అపజయాన్ని పొందు. ఓడువరు అ.క్రి. వగులు. ఓడు వటుచు న.క్రి. 1. చిల్లులు పెట్టు. ఉ.హరి. 1.53; 2. వగలగొట్టు. ఓడుబిల్లి య.చూ. ఓడుబిల్లి. ఓడుబిల్లి య. ఓడుబిల్లి. వి. ఇంటికప్పుకు వనికవచ్చే పెంకు. అష్టమ. క. 3.178, వసు. 4.72. ఓడుసేయ అ.క్రి. కన్నాలు చేయు. రూట్టువడెట్టుచేయు. నిర్వ.దా. 6.144. <ఓడు' + చేయు. ఓడు' పో.చూ. వడియు. ఒడియు. అ.క్రి. స్రవించు, వారు. కాశీ. 4.174.

క. ఒలుక్కు. ప్రవహించు; ర. ఒలుకు. ప్రవహించు, స్రవించు, వారు; వి. వారటం. స్రవించడం; మ. ఒలుకుక. ప్రవహించు, ఒలుక్కు. నీటిప్రవాహ వేగం; పో. చూ. వటియుక. ప్రవహించు, పొర్లిపారు.

<మూ.ద్రా. *ఓడ్-/*ఒడ్/*పడ్ లేదా <మూ. ద.ద్రా. *ఓడ్/*ఒడ్-.

ఓడిగించు న.క్రి. కాశీచేయు, కుమ్మరించు. ఓడిగిలు' య.చూ. ఓడిగిల్లు'. అ.క్రి. 1. ప్రవహించు. హర. 4.7; 2. స్రవించు. కాశీ. 6.134. ఓడిగిల్లు' య. ఓడిగిలు'. అ.క్రి. 1. ప్రవహించు. కాశీ. 8.101; 2. స్రవించు, వారు. కాశీ. 4.174.

ఓడుచు 'ఓడు' దాకుప్రేరవార్ధక రూపం. న.క్రి. గెలుచు, ఓడించు.

ఓడువరు చూ. ఓడు'.

ఓడువటుచు చూ. ఓడు'.

ఓడుబాటు అ.క్రి. నెరులిచ్చు.

ఓడుబిల్లి చూ. ఓడు'.

ఓడుబిల్లి' చూ. ఓడు'.

ఓడుసేయ చూ. ఓడు'.

ఓడ్క య.చూ. ఓడిక. వి. పొలంతో వాననీళ్లు పారడంవల్ల కోసుకుపోయి ఏర్పడ్డ పల్లం లేదా గొయ్యి. అర్ధవివరి.

ఓడి' య. ఓడి, ఓని', వాడి. వి. 1. ఉత్తరీయం, కండువా; 2. యుక్తవయస్సువచ్చిన కన్యలు పరికిణి (లంగా) వైన వేసుకునే వైట.

పో.చూ. నం. అవగుంథణ-; దే.శీ.పా. ఒడ్డణ-; హిం. ఒడ్డణ; సిం. ఒడ్డణ; గు. ఒడ్డణ-; ఒడ్డణము. పో.చూ. క. ఓణ. స్థిరరేఖ; రు.ర. ఓలి.

ఓడి' య. ఓని', వి. పెద్దబాట.

క. ఓణి, ఒలి. వరున, నందు, మార్గం; తు. ఓణి, ఇరుగు దారి.

ఓడి య.చూ. ఓటి. వి. వైట.

ఓండ్ర అవ్య. గాడిర అరుపు.

పో.చూ. క. ఓలయ్. ద్వని, అరుపు, బొబ్బరింక; యల్లె. కుక్క లేక నక్కయొక్క అరుపు, జబ్బువడ్డ గొర్రె

యొక్క అర్థము; పో. చూ. మ. పిలమ. అర్థనామం.

ఓంకరపెట్టు అ.క్రి. గాతర అర్థము. వేంక.వంశ. 3.53.

ఓంకరించు అ.క్రి. అర్థము. న.క్రి. 1. అగారవపడుచు;

2. అందించు, ఎదిరించు.

ఓంకరపెట్టు చూ. ఓంక.

ఓంకరించు చూ. ఓంక.

ఓడము ది. 1. పడవారం, ఎనుగులు మొ. అందువల్ల వట్టు కోదానికి ఎప్పుడచిగ గొయ్యి. దార. గాంధి. 4.181; రం. రా. 335; 2. పంపకం.

పం. అవదార. పడేట్లు చేసేది, కందకం, గుంట, ఎనుగులు మొ. అందువల్ల వట్టుకోదానికి ఏర్పాటు చేసిన గొయ్యి; ప్రా. పడదణ-; దే. ప్రా. పడ; కార. పడద, పడద.

క. పడ, వాద. ఎనుగుల్ని వట్టుకోదానికి ఏర్పాటుచేసిన గొయ్యి, అగడ్త, కందకం.

<కార. పడద.

ఓడరుచు రూ.చూ. పడారుచు. న.క్రి. ఈరడించు, బుజ్జగించు.

ఓడర్చు రూ.చూ. పడారుచు. న.క్రి. ఈరడించు, బుజ్జగించు.

ఓడారుచు రూ. పడారుచు, పడర్చు, పడారు. న.క్రి. బుజ్జగించు, ఈరడించు.

క. పడై. ధ్వని.

బహుళ. తె. పడ (<క. పడై)+అర్థము.

పడార్చు రూ.చూ. పడారుచు. న.క్రి. అనునయించు, బుజ్జగించు, ఈరడించు.

పడారుపు రూ. పడారు. చూ. పడారు. వి. అనునయం, బుజ్జగింపు, ఈరారుపు.

పడార్చు రూ.చూ. పడారుపు. వి. అనునయం, బుజ్జగింపు.

పడి రూ. పడి. వి. అజశృంగి, ద్విశృంగిక.

పడిప్రమాను వి. పడి చెట్టు. అజశృంగి.

పడిప్రమాను చూ. పడి.

పడియ రూ. పడి. పో.చూ. పొడి. వి. కోతకోసి చేలో అక్క దక్కడ వుంచే పొన్న మొ. వాని వెన్నుపోకల పోగు, కోసిన చిన్న పరిపన.

పడు చూ. పడు. న.క్రి. పోయ. అ.క్రి. కారు.

పడులయ్య వి. ఉపాధ్యాయుడు, అయ్యవారు.

క. పడు. చదువు, అధ్యయనం; కు. పడు, పడుగి, పడుని; క. పడు; మ. పడు. అధ్యయనం, చదువు.

<క. పడు + -లు + అయ్య.

పడె రూ.చూ. పడియ. వి. కోతవైంకరువార చేలర్లో అక్క దక్కడ వుంచే చిన్న పన.

పడెకొంగ వి. కోతల నమయంలో పడెల దగ్గర తిరిగే ఒక బారి కొంగ. పడెకొణుకు వి. కోతల నమయంలో పడెల దగ్గర తిరిగే ఒక బారి కొంగ. పడెకోత వి. ఒక వరసలో చేసిన గడ్డి కట్టల నుంచి కంటలు కొయ్యడం. పడెవట్టి వి. ఇద్దరిమధ్య మరో వానికి వైరు కోయడానికి వదిలే చాళ్లు. పడెవడు అ.క్రి. కుప్పలుగావడు, కుప్పకూలు. పడెపాటు వి. పడెవలె పడటం, కుప్పకూలటం. విజయ. వి. పిరిక. 44. పడెపాటుచేయు న.క్రి. పనలుచేయు, పడెగా పడేటట్లు

చేయు. విజయ. వి. పిరిక. 44. పడెమువము చూ. పడెవట్టి. వి. ఇద్దరి నడుమ వైరు కోయటానికి వదిలిన చాలు. పడెల తడుపులు వి. 1. హర్షాపార, ఉత్తరాపార కారైలు; 2. కోసి వుంచిన వంట పనలు. పడెలువడు అ.క్రి. కుప్ప కూలు, పడెలు పడేటట్లువడు. రామా. 8.166. <పడె + -లు + పడు. పడెవడు అ.క్రి. కుప్పకూలు, పనవలెవడు. <పడె + -వడు. పడెవేయు న.క్రి. పరికోసి మళ్లు మళ్లుగా కోయు.

పడెకొంగ చూ. పడె.

పడెకొణుకు చూ. పడె.

పడెకోత చూ. పడె.

పడెవట్టి చూ. పడె.

పడెవడు చూ. పడె.

పడెపాటు చూ. పడె.

పడెపాటుచేయు చూ. పడె.

పడెమువము చూ. పడె.

పడెలతడుపులు చూ. పడె.

పడెలువడు చూ. పడె.

పడెవడు చూ. పడె.

పడెవేయు చూ. పడె.

పడెయడు చూ. పడియ. వి. పడెవాడు.

పడెగాయ(లు) రూ.చూ. వామనగాయ(లు). వి. లేత చింత కాయలు.

పడెమాలు రూ. పడెమాలు. వి. తెలుగు వర్ణ నమామ్నాయం, తెలుగు వర్ణాలను నేర్చే ముందు 'ఓం నమః శివాయ' అనే మంత్రంతో ఆరంభిస్తారు. ఈ మంత్రాన్ని ఆరంభంగా చేసుకొని ఓ, న, మ, శి, వా, య, అనే అక్షరాలు తెలుగు వర్ణాల్ని నేర్చే ముందు నేర్చిస్తారు. 'ఓం నమః శివాయ' తో పాటు వైన సంప్రదాయంవల్ల 'సిద్ధం నమః' అనేది తర్వాతి కాలంలో చేర్చి నేర్పుడం జరిగింది. ఇప్పుడు హైందవ బాల బాలికలకు విద్యాభ్యాసారంభంలో 'ఓం నమః శివాయ సిద్ధం నమః' అని పండితులు నేర్పుతారు.

<నం. ఓం నమః శివాయ.

పడెమాలు రూ.చూ. పడెమాలు.

పడి' రూ.చూ. పడి'. వి. కన్నెపిల్లలు కట్టే బట్ట, ఉత్తరీయం, వైట.

పడి' రూ.చూ. పడి'. వి. 1. పెద్ద బాట; 2. కొంక.

పడికట్టు రూ. పడికట్టు. వి. కొండల మధ్య వున్న గొంపి దారి, ఎదారి, కొంగలు దోచుకోవడానికి అనువైన దోట.

పడికట్టు చూ. పడి.

పడికట్టు రూ.చూ. పడికట్టు. వి. కొంగలు దోచుకు పోవడానికి అనువైన దోట.

పడేయు న.క్రి. దూరేట్టువేయు.

<పో + న్ + ఏయు (వ్య). బలంగా దూసుకు పోయేట్టు చేయు.

పడక చూ. పడు.

పడమి చూ. పడు.

పడరాని చూ. పడు.

ఓవరికము చూ. ఓవ.

ఓవరేవి చూ. ఓవ.

ఓవరేవిది చూ. ఓవ.

ఓపాటము వి. 1. అలవాటు; 2. నేర్పు.

ఓపిక చూ. ఓవ.

ఓపికలవాడు చూ. ఓపిక.

ఓపికచేయ చూ. ఓపిక.

ఓపికపెట్టు చూ. ఓపిక.

ఓపికలేని చూ. ఓపిక.

ఓపు చూ. ఓప్పు. అ.శ్రీ. 1. నమస్కరణ, శర్కరణ. దార. ఆది. 1.100; 2. ఇచ్చుగించు, ఇష్టపడు. దార. విరా. 2.98; 3. కుమున్నుంకాలకు అనుక్రమము మమ్మేటప్పడు ఇది రద్దర్పాదివ్యక్త మవుతుంది. ఉదా. రానోష, రానోష; న.శ్రీ. 1. నహించు, ఓప్పు. కునం. 8.9, దార. దీప్తి. 2.282.

పో.చూ. క. ఒయి, ఒయ్య. మోయు; క. ఓర్పు. నహనం; ఉయి. మోయు; గోం. పొత- (వోసి). తీసుకొని వెళ్ళ; ఉయి-ఓయా. మోయు; కుం. ఒవ (ఒల్-). తీసుకొని వెళ్ళ; కువి. ఒర్ హనై, ఓర్ హనై. నహించు; కురు. హె- (ఒచ్చి-). నిర్వహించు, వ్యక్తపరచు, మోసుకుపోవు, రద్దనుగాని కలిదండులనుగాని విడిచి విలునితోపాటు పోవు.

ఓవక (ఓవ దాకువు యొక్క వ్యతిరేకార్థక రూపం). లవ్య. నహంపక. ఓవమి వి. 1. నింద. హరి. ఉ. 8.14; 2. చార్పల్యం, అశక్తత, సోమరితనం. పారి. 1.119. < ఓవ + లి + అ-మి. ఓవరావి వి. నహంపలేని. ఓవరికము వి. 1. ఓప్పు; 2. శ్రద్ధ. ఓవరేవి వి. నహంపలేని. ఓవరేవిది వి. గర్భ దారంవల్ల నహంపలేని శ్రీ. ఓపిక వి. 1. నహనం, ఓప్పు. దాగ. 1.500; 2. శక్తి, సామర్థ్యం. విక్ర. 1.77, హరిశ్చ. 3.190. ఓపికలవాడు వి. నహనం గలవాడు. ఓపికచేయ న.శ్రీ. నహనాన్ని పొందు. ఓపికపెట్టు అ.శ్రీ. ఓప్పు వహించు. ఓపికలేని వి. 1. నహనంలేని; 2. శక్తిలేని. ఓపువాడు వి. శక్తిమండుడు.

ఓపువాడు చూ. ఓవ.

ఓపె అవ్య. నీర, మిశ్రశ్రీ సంబోధనార్థకం. ఆం.దా. 3.72.

'అపె', 'ఈపె' మొ. పదాల సామ్యంవల్ల ఏర్పడి ఉంటుంది.

ఓది చూ. ఊటు. వి. మూనకట్టు.

ఓదనం వి. వాహనం.

నం. వాహనమ్-. ఎక్కడానికి వీలైన ఎనుగు, గుర్రం మొ.; ప్రా. వాహణ-. బండి.

< నం. వాహనమ్.

ఓదియ్య చూ. ఓదిళము. వి. నృసింహస్వామి.

ఓదియ్యకాలం చూ. ఓదిళము. వి. చాలా వరాతన కాలం.

ఓదియ్యకాలం చూ. ఓదియ్య.

ఓదిళము వి. ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని రయ్యలు ఇల్లారో ఉన్న

ఒక యాత్రా స్థలం. ఆహోబలం.

ఓదియ్య, ఓదిలు మొ. వ్యక్తినామాను కూడ 'అహోబల' శబ్ద నిష్పన్నాలే.

నం. అహోబల-. యాత్రాస్థలం పేరు.

< నం. అహోబల-.

ఓదినాటికాలము వి. వరాతన కాలం, చాలా పాతకాలం. నరసింహస్వామినాటి కాలం, చాలా ప్రాచీన కాలమని అర్థపడరి.

క. ఓదికాల. పాతకాలం.

ఓదు చూ. ఓదిళము. వి. నృసింహస్వామి, చెంచులు హరించే దైవం (ఈ స్వామి చెంచు కన్యను వివాహం చేసుకున్నాడు).

ఓమగరికలు చూ. ఓమగరికలు. చూ. ఓమము. వి. మెట్ట కూమిలో వంటే ఒక బారి పెట్ట.

ఓమగరికలు చూ.చూ. ఓమగరికలు.

ఓమిది వి. ఆహారం, అన్నం. ఆం.దా. 2.257.

నం. అవ (అవచ్చుప్తు, అవచ్చుప్తు). కుడిచేయ బడిన, క్షతంచేయబడిన; ప్రా. ఓయల్లు. రాకబడిన.

ఓమన రూ.చూ. వామన. వి. వామనగుంటలాట కుపయోగించే గింజలు మొ. పొందు. 2.25.

ఓమనగాయ రూ.చూ. వామనగాయ. వి. లేతగాయ. సిం.ద్యా. 3.158.

ఓమనగాయలు వి. వామన గుంటలు ఆడుతునే పృథువయోగించే చింతపిక్కలు మొ. పొందు. 2.25.

ఓమనగాయలు చూ. ఓమనగాయ.

ఓమనగుంటలు రూ.చూ. వామనగుంటలు. పో.చూ. అచ్చన గండ్ల. వి. వామన గుంటలాట. ఒక పొడవైన చెక్కకు వచ్చా లుగు గుంటలు రెండు వరుసల్లో కలుపుచేసి చింతపిక్కల్లో ఆడరాదు.

ఓమనపీట వి. వామన గుంటలాటలో ఉపయోగించే పీట. దానిమీద వచ్చాలుగు గుంటలు రెండువరుసల్లో వుంటాయి.

ఓమము రూ. ఓము. వి. దీపకం, వాము. అక్షరవ్యాధిని నివారించే ఒక దినుసు. అప్ప. 2.431.

క. ఓము, ఓమ, ఓవ, ఓవు, వాయ, వోయ, హూయ, వాము; కు. ఓవు; రి.మ. ఓమమ్.

పో.చూ. నం. యవానీ, అజిమోద; హిం. అజి వాయన్.

ఓము' రూ.చూ. ఓముము. వి. వాము.

ఓము' న.శ్రీ. 1. (పురుడు) పోయ, పోసుకొను. కు.నం. 8.135; 2. పోషించు, రక్షించు, కాపాడు. మను. 2.17; 3. కాగుచేయు, సంస్కరించు. రామా. 8.246, కళా. 6.203; 4. అనుగ్రహించు. మను. 3.149; 5. చాల్చు. వహించు. శక. 2.557, విజయ, 3.166.

క. ఓవు. సంరక్షించు, కాపాడు; కు. ఓమన్. ప్రియ మైన, ముద్దైన, ప్రేమ; క. ఓప్పు. రక్షించు, పోషించు. భద్రపరచు; ఓంపట్టు. రక్షించు, కాపాడు; మ. ఓప్పుక. రక్షించు; కురు. ఉద-(ఉయ్యె-) పెంచు, కాపలా కాయు; పో.చూ. మూర్త. ఒజ్-. కాపాడు, గుడ్డు పెట్ట.

<మూ.ది.రా. *ఓమెమ్మ/ఓ-మ్మ-.

మూ.ద్రా. *ఓమె-.

ఓమె లవ్య. మిత్ర. నీలవ్రీ సందోదనం. శృం.నై. 4.114.

లహుళః ఆమె, ఈమె అను పదాల సామ్యంవల్ల (ఓమె) ఏర్పడి ఉంటుంది.

ఓంపాది చూ. ఓమము. వి. ఉలవపిండి, వాముపాది కలిపి నూనెలో వేయించి తయారుచేసిన సంచారం.

ఓంబాయి అవ్య. 1. పల్లకి మోసేవాళ్లు చేసే వ్యవస్థనుకరణం; 2. గడ్డలు పిట్టలు చేతులమీద మరొకరిని మోస్తూ ఆడే లలలో చేసే వ్యవస్థనుకరణం.

ఓయవ రూ.చూ. అవ్య. అవ్య. 1. నూటిగు, ఉన్నగా. దాదా. అ. 1.133; 2. నిజంగా.

ఓయను స.క్రి. సిద్ధమగు, తప్పని అట్టెలగు.

<ఓ² + లను.

ఓయలపాట చూ. హోమలు. ఓ. శ్రీలు పాడే ఒక రకం శృంగార గీతం. కు.సం. 4.446.

హో.చూ. త. అయిత్తుమ్మ. 'అయిల్' నాట్యంలో పాడే పాట; అయిల్. గుండ్రంగా నిలబడి చేతి గుర్తలను విసరుతూ పండుగు రోజుల్లో చేసే ఒక రకం నాట్యం.

ఓయారము రూ.చూ. అయ్యారము. వి. 1. విలాసం, సౌందర్య గర్వం. పిత్ర.చ. 5.171; 2. అందమైనది; 3. రీతి.

ఓయారి రూ.చూ. అయ్యారి. వి. సౌందర్యవతి, అందగత్తె, విలాసిని; విజ. అందమైనది, విలాసిని కలది.

ఓయి రూ. ఓయి. అవ్య. 1. పురుష సందోదనార్థకం. మను. 4.87. ఆము. 4.60; 2. సంప్రదానానుష్ఠాన క్రియలచరణలను ప్రయత్నముచేయు ప్రత్యయం. దశా. 2.419; 3. నమా పక క్రియలచరణ చేరి కొన్నిచోట్ల ప్రశ్నను తెలుపుతుంది. ఉదా. ముగియునోయి - ముగియునా.

క. ఓయి. ఆశ్చర్యాద్భవం; రు. ఓయి; త. ఓయి.

ఓయిరము రూ.చూ. ఓవిరము. వి. ఆహారం, అన్నం. కాశీ. 5.297.

ఓయి రూ.చూ. ఓయి. అవ్య. పురుష సందోదనార్థకం.

ఓయి రూ.చూ. హోయి. అ.క్రి. కాదు; న.క్రి. హోయి.

ఓర¹ వి. 1. హద్దు. మేర, మర్కాద. నిర్వ.రా. 3.15. 2. క్రిగంటి చూపు, అపాంగ పీక్షణం. భార.అను. 1.281; 3. పక్క, వైపు. వసు. 2.7; 4. అంచు. విజయవి. 2.200; 5. చాలుప్రదేశం; విజ. 1. పెదగా తిరిగినది. శృం.నై. 3.89; 2. కొంతవరకు మూయబడినది. మను. 5.69; 3. పక్కకు తొలగిపోయినది. వసు. 2.109; 4. అడ్డమైనది. సారంగ. 1.22; అవ్య. అడ్డంగా. ఆం.భా. 3.72.

క. ఓర, ఓరె, వార. ఏటవాలు ప్రదేశం, చాలు, అంచు; కొడ. ఓరయి. ప్రవాహానికి దూరంగా చదునైన ప్రదేశం; తు. ఓరై. వక్కదాల్చు. చాలు; త. ఓరయి. అంచు; వారయి. కొండచాలు ప్రదేశం; మ. ఓరయి. అంచు, అడ్డు.

హో.చూ. సం. అవర. నమిపం?; అవర. కింద, తక్కువ, పెనురబి, తరువాత; అపర. తరువాత, వెను

కది, ఆర్వాచీనం, సూన్యం, తక్కువ, దూరం; పా. ఓరని. ఈ వక్క, ఈ వైపు; ఓరతో. ఈ వైపునుండి; కుమా. ఓర. వక్క; నే. ఓర. వక్క, వైపు, ఈ వైపు; ఓం. ఓరపాదా; హం. ఓర. ఓమ్మ. మార్గం; పం. ఓర. మార్గం; నింహ. ఓరె. ఈ వక్క, ఈ వైపు; గు. ఓరు. దగ్గర.

ఓరకన్న రూ. ఓరగన్న. వి. వక్కచూపు, కడగంటి చూపు. కవిరా. 3.98. క. ఓరెగన్న; త. ఓరెక్కయి. ఓరకుండు అ.క్రి. బయట చేరు, ముట్టగు, కడకేగు. ఓర కొవ్వ వి. పంకొవ్వ, ఓరనిగ. వైజ. 4.30. ఓరగన్న వి. ఒరగా చేసిన కచ్చ, పక్కకొడిగించిన గోచి. భల్లా. 8. ఓరగట్టు వి. 1. ఆరారం, బలం. దశకు. 7.60; 2. ప్రతి స్పర్శి, పోటీదారుడు. <ఓర + కట్టు. ఓరగన్న రూ.చూ. ఓరకన్న. ఓరగించు న.క్రి. 1. పక్కకు పంచు, అడ్డి గిలతేయి. బసవ. 5.450. 1; 2. నిరాకరించు, తిరస్కరించు, విడుచు. సానంత్. 3.58. ఓరగిలి రూ. ఓరగిల్లు. ఓగిలు, ఓరిగిల్లు. అ.క్రి. అరుగు, పంగు, పక్కకు తొలగు, భార.రీప్య. 1.268. ఓరగిల్లు రూ.చూ. ఓరగిలు. అ.క్రి. అరుగు, పంగు, పక్కకు తొలగు. ఓరచూపు వి. పక్కచూపు, ఓరకంటిచూపు, విలాసపుచూపు. పీడి. 50, సురా. 59. ఓర చ్చులు వి. 1. మడమలదగ్గర మందంగా అట్టులువేసి కుట్టిన చెప్పలు. హరిశ్చ. 5.8; 2. అంటిఅట్టు చెప్పలు. ఓరట్టు చెప్పలు వి. 1. గుడికాలుంచేచోట ఎత్తుగా అట్టులువేసి కుట్టిన చెప్పలు; 2. అంటిఅట్టు చెప్పలు. ఓరతలపాక వి. ఒకపక్కకు ఒరిగేటట్లుగా కుట్టిన తలపాక. దశకు. 10.112. ఓరతోపుడు వి. కొయ్యమీద అంపులదగ్గర చెక్కే తీరు. ఓర వరు అ.క్రి. పక్కకు పంగు, అరుగు. ఓరవయిలి వి. చాదు పయిట, విలాసపుపయిట, రామ్మలు నగం కప్పిన వైట. శశాం. 2.78. ఓరపాక వి. దోరపాక, గోడలమీదనించి పక్కకుడించిన పాక. ఆం.భా. 2.16. ఓరపాటు రూ. ఓర పక్కకుడించిన పాక. ఆం.భా. 2.16. ఓరపాటు రూ. ఓర పాటు. వి. పక్కకు ఒరగటం, ఒరగటం. ఉ.రా. 8.40. ఓరపార(లు) రూ. ఓరపారము. వి. 1. రోపం, దోపం, ఓరపార(లు) రూ. ఓరపారము. వి. 1. రోపం, దోపం, కొరత. కువల. 2.9, హంగ. 2.11; 2. అరమర, తేదం. నుద. 4.67. ఓరపారము రూ.చూ. ఓరపార(లు). వి. 1. హెచ్చుతగ్గు; 2. దోపం; 3. తేదాదిప్రాయం. ఓరపుచ్చ రూ. ఓరపుచ్చు. న.క్రి. పక్కకు తిప్పు. ఓరబల్లి వి. ద్వార రూ. ఓరపుచ్చు. న.క్రి. పక్కకు తిప్పు. ఓరబల్లి వి. ద్వార బంధానికి నిలువకమ్మి పక్కన గోడకు అతికే చెక్క. ఓర బాటు రూ.చూ. ఓరపాటు. ఓరబెట్టు న.క్రి. తిరగవేయి. <ఓర¹ + పెట్టు. ఓరపొము వి. పెదమొగం, ఒక పక్కకు తిప్పిన మొగం. మను. 2.58. ఓరలవంటివచ్చు అ.క్రి. అంచులను అంటుకొనివచ్చు. ఓరలవచ్చు అ.క్రి. అంచులను అంటుకొనివచ్చు. ఓరల్లిడ్డు న.క్రి. పంకలుపట్టు, తవ్వలుపట్టు అంటుకొనివచ్చు. ఓరల్లిడ్డు న.క్రి. పంకలుపట్టు, తవ్వలుపట్టు. ఓరవలి వి. అనేక రంగుల చీర, వన్నెలచీర, కరకంచుచీర. ఓరవాకిలి వి. 1. నగం తెరిచిన తలుపున్న గుమ్మం, అర్థ వివృతమైన గృహద్వారం. కాశీ. 4.121; విజ. 1. నగం తెరవబడింది. పండిత.చరా. 96; 2. నగం తెరిచిన తలుపున్న గుమ్మంకలది. శుక. 2.220. ఓరపుచ్చ రూ.చూ. ఓర పుచ్చు. న.క్రి. పక్కకు తిప్పు. శృం.నై. 7.103. <ఓర¹ + పుచ్చు. ఓరపోపు అ.క్రి. 1. పంగు, అరగు, బసవ. 6.598;

2. నక్షత్రము, సంకరము, చంద్రా. 6.128. < ఓర + పోవు. ఓరపొరములు వి. వ్యర్థాసాలు. ఓరనించు న.శ్రీ. తప్ప కొను, విడిచిపెట్టు, వైదాలగు. ఇందు. 5.143. ఓర నింపు వి. ముఖం వక్కకు తిప్పటం అని. 3.95. ఓరనిలు య. ఓరనిలు. అ.శ్రీ. దారి తొలగు, అపనరిల్లు. రామా. 2.113. ఓరనిల్లు య.చూ. ఓరనిలు. ఓరసేయు న.శ్రీ. వక్కకు వంచు, పక్కకు ఓరగించు. రం.రా.ఉ. 103.210. < ఓర + చేయు. ఓరంపు వి. వాలుగా ఉన్న వంపు. ఓరుపు వి. కిటికీ మూల బాగం.

ఓర² వి. రాత్రీంబవళ్లు, అహోరాత్రం (సమాసాల్లో మూరమే ప్రయుక్తం). ఉదా. ఓరంతపొద్దు.

నం. హెరారా. ఒక గంట (అహోరాత్రంలో 24 వ బాగం), రాత్రి చక్రంలో నగం, జాతకం; ఉహా. ప్రా. హెరారా. జ్యోతిష శాస్త్రంలో చెప్పబడిన లగ్నం; నే. హెరారా. వల విరజన.

< నం. హెరారా.

ఓరంతపొద్దు య.చూ. ఓరంతపొద్దు, శ్రీ. విదా. ఎల్ల పూదూ, రోజంతా. ఓరంతప్రాద్దు య. ఓరంతపొద్దు, శ్రీ. విదా. రేయింబగళ్లు, ఎల్లప్పుడూ, రోజంతా, చాలా కాలం, అహోరాత్రం. కాశీ. 4.133, రం.రా. 493.11.

ఓరకమ్మ చూ. ఓర¹.

ఓరకుండు చూ. ఓర¹.

ఓరకొవ్వ చూ. ఓర¹.

ఓరగప్ప చూ. ఓర¹.

ఓరగట్టు చూ. ఓర¹.

ఓరగమ్మ చూ. ఓర¹.

ఓరగించు చూ. ఓర¹.

ఓరగిలు చూ. ఓర¹.

ఓరగిట్టు చూ. ఓర¹.

ఓరచూపు చూ. ఓర¹.

ఓరచ్చులు చూ. ఓర¹.

ఓరట్టచెప్పలు చూ. ఓర¹.

ఓరడి¹ వి. పట్టుదల. చమ. 1.75.

పో.చూ. త. ఒరుపటి. ఒక విధం, ఒక పద్ధతి, అనే విధంగా.

ఓరడి² య.చూ. వారడి. వి. తేదా.

ఓరణము వి. ఒకజాతిదేగ. యయా. 1.112.

నం. వారణ-. నివారించునది, అర్థగించునది. వి. విమ్మం, ఆటంకం.

< నం. వారణ-. అర్థ వివరి.

ఓరతలపాగ చూ. ఓర¹.

ఓరకోపుడు చూ. ఓర¹.

ఓరంతపొద్దు చూ. ఓర².

ఓరంతప్రాద్దు చూ. ఓర².

ఓరవడు చూ. ఓర¹.

ఓరవయిలు చూ. ఓర¹.

ఓరపాక చూ. ఓర¹.

ఓరపాటు చూ. ఓర¹.

ఓరపార(లు) చూ. ఓర¹.

ఓరపారము చూ. ఓర¹.

ఓరపుచ్చు చూ. ఓర¹.

ఓరబల్ల చూ. ఓర¹.

ఓరబాటు చూ. ఓర¹.

ఓరబెట్టు చూ. ఓర¹.

ఓరమోము చూ. ఓర¹.

ఓరలవంటివచ్చు చూ. ఓర¹.

ఓరలవచ్చు చూ. ఓర¹.

ఓరల్లిడ్లు చూ. ఓర¹.

ఓరవ పో.చూ. ఓర¹. వి. విత్తనాలు చల్లదానిది అనువుగా చేసిన ప్రదేశం (చాళ్ల విడిచిదిగా మారమారంగా మున్నదం).

ఓరవలి చూ. ఓర¹.

ఓరవాకిలి చూ. ఓర¹.

ఓరపుచ్చు చూ. ఓర¹.

ఓరవోపు చూ. ఓర¹.

ఓరపొరములు చూ. ఓర¹.

ఓరనించు చూ. ఓర¹.

ఓరనింపు చూ. ఓర¹.

ఓరనిలు చూ. ఓర¹.

ఓరనిల్లు చూ. ఓర¹.

ఓరసేయు చూ. ఓర¹.

ఓరి య.చూ. ఓరి. అవ్య. నీచ, మిత్ర పురుష సంబోధనంలో ఉపయుక్తమయ్యే సంబోధనార్థకం. విశ్ర. 2.236.

ఓరివి వి. నహనం, ఓర్పు, క్షమ. నీలా. 2.88.

క. ఓరపు. ఓర్పు, దైర్యంగా ఉండు; ఓరయ్యె.

దైర్యం, మనస్తైర్యం; కువి. ఓరమనై. సహించు.

ఓరీ య. ఓరి. చూ. ఓ². అవ్య. నీచ, మిత్ర పురుష సంబోధనంలో ఉపయుక్తమయ్యే సంబోధనార్థకం. ఉ.హరి. 4.187.

ఓరు¹ చూ. చిలుకు. వి. 1. పండగ రోజుల్లో ఇంటిగోడలకు కింది బాగంలోనూ, ఆరుగుల కిందిబాగంలోనూ తీర్చిపెట్టి ఎర్రమట్టి పట్టె. ముకుంద. 1.26; 2. వేళ్లతో నున్నం తీసి ఈరాకుల్లాగా కనిపించేటట్టు వేసిన ముగ్గు.

పో.చూ. త. ఉవర్. చవిచిమన్ను.

ఓరుతీయు అ.శ్రీ. ఇంటిగోడల కింది బాగంలోనూ, మూలల్లోనూ ఎర్రమట్టితో పట్టెలు తీర్చు. ఓరుతీర్చు అ.శ్రీ. ఎర్రమట్టితో ఇంటిని ఆలంకరించు. ఇందు. 5.20.

ఓరు² య. ఓరు. వి. 1. ద్వని; 2. చర్తం కురిసేటప్పుడు అయ్యే ద్వని; 3. గారి తీవ్రతవలన కలిగే శబ్దం.

పో.చూ. నం. ఉరు-. పెద్దదైన, గొప్పదైన, ద్వన్యను కరణశబ్దం కావచ్చు.

ఓరుగాలి వి. పెద్దగాలి, హెరారుమని ద్వనిచేస్తూ వీచే గాలి. రామలింగ. 68.

ఓరు³ య.చూ. ఒరు. విదా. ఒకటి. సమాసాల్లో మూరమే ప్రయుక్తం.

ఓరుగాలి చూ. ఓరు².

ఓరుచు య.చూ. ఓర్పు. అ.శ్రీ. సహించు. శృం. నై. 3.130.

ఓరుచుకొను య.చూ. ఓర్పుకొను. అ.శ్రీ. సహించు.

ఓలగమగు అ.క్రి. నమావేశమగు. దళా. 1.14; ఓలగ

ముంచు న.శ్రీ. కొలుచు, నేవించు; ఓలగముందు అ.శ్రీ.
సమావేశమగు, కొలువచీర్చు, నడచీర్చు. భార. 3.37;
ఓలగించు న.శ్రీ. కొలుచు, నేవించు. వై.భార. 1.44,
మను. 1.5; అ.శ్రీ. 1. నడచీర్చు. సారంగ. 1.79;
2. ఓప్పారు.
ఓలగముచు చూ. ఓలగము.
ఓలగముందు చూ. ఓలగము.
ఓలగించు చూ. ఓలగము.
ఓలగించెదవాలు వి. 1. ఓలమి, అవలయం; 2. ఓలమిని అంగీక
రిస్తూ వేసే కేక. అం.భా. 2.224.
ఓలపాట చూ. ఓల'.
ఓలపాటివప్పములు వి. జీలకర నన్నాలు.
ఓలపెట్టు చూ. ఓల'.
ఓలహానగొను చూ. ఓలము.
ఓలమి దూ.చూ. ఓలము. వి. 1. చాటు; 2. శరీరం;
3. రహస్య స్థానం.
ఓలము దూ. ఓలమి, ఓలమి. వి. 1. చాపరికం, చాటు.
కు.నం. 11.624, భార. విరా. 2.118; 2. తేదం.
అరమరిక. కు.నం. 11.54; 3. జంకు, చెనుడియలం,
కు.నం. 12.184; 4. రహస్య స్థానం, చురుగు చోటు
భార. అను. 3.282; 5. జేహం, శరీరం. అప్ప. 4.820;
6. మూలదనం; వి. 1. రహస్యమైన, మరుగైన. భార.
విరా. 2.321, భాగ. భా. 10.1038; 2. లోలైన.
కవిక. 4.131.
క. ఒల్, ఒల్, ఒల్. లోపలిది, దాచినది; రు.
ఉల్, ఒల్. చాపరికం; క. ఉల్, ఒల్. దాచటం; మ.
ఉల్, ఒల్, ఒల్. లోపల.
<మూ.ద్రా. *ఓల్-.
ఓలహానగొను అ.శ్రీ. 1. చెనుడియ, పరాక్రమగు.
నిర్య. 4.60, భార. విరా. 4.223; 2. ప్రవేశించు.
(రహస్య స్థలంలో) కొచ్చు. శృం.వై. 4.97. <ఓలము +
అశ + కొను. ఓలముకొను అ.శ్రీ. చాటుచేసుకొను. కు.నం.
5.494. ఓలముకొచ్చు అ.శ్రీ. 1. దాగు; 2. చెనుడియ.
ఓలముకొను చూ. ఓలము.
ఓలముకొచ్చు చూ. ఓలము.
ఓలలనాడు చూ. ఓల'.
ఓలలాట చూ. ఓల'.
ఓలలాడు చూ. ఓల'.
ఓలలాడు అ.శ్రీ. తేలు.
ఓలలాడుచు చూ. ఓల'.
ఓలలాడుచు చూ. ఓల'.
ఓలాకు వి. 1. అలయక, శ్రమ; 2. వ్యాకులక, క్షోదం;
3. విచారం.
క. ఉయ్. నిర్బంధించు, హస్తంతో ఉంచు; త.
ఉయవల్. దాద, కష్టం.
ఓలాకువడు అ.శ్రీ. 1. క్షోదవడు, వ్యాకులవడు. భార.
విరా. 3.181; 2. అలయ, శ్రమవడు. హరి.భా. 3.22.
ఓలాకువడు చూ. ఓలాకు.

ఓలాట చూ. ఓల'.
ఓలాడు' చూ. ఓల'.
ఓలాడు' చూ. ఓలాకు. అ.శ్రీ. అలసిపోవు.
ఓలాడుచు చూ. ఓల'.
ఓలాడుచు చూ. ఓల'.
ఓల' వి. వరుస, క్రమం. భార. కాంతి. 5.172. అవ్య.
వ్యాకరణంగా ఉపయోగింపబడి కొన్ని చోట్ల నంద
ర్యాను సారంగా 'దాగు, నంభార్లక' మొ. అర్థం నిస్తుంది.
నం. ఉల్-; ప్రా. మహా. ఓ. అలి, పలి, పలి.
వరుస; కేళి. ప్రా. ఓలి, పలి; మరా. పల్, వరుస;
గు. ఓల్.
క. పలి, పలి. వరుస, క్రమం, వరుసక్రమం, సంఖ్య;
ర. పలి. వరుస, పంక్తి.
<కేళి. ప్రా. ఓలి-.
ఓలిపట్టలు వి. పట్టల వరుస.
ఓలి' వి. శివ్యాశులకం. తేమన. 2.17, అం.భా. 2.179.
క. పిలు. చామిడ్లు, హామి. పిల్, సువాసినులు
దరించే కర్ణాదరణం; కొద. పిల్. ప్రిలు దరించే కర్ణా
దరణం. రు. పిల్. కర్ణాదరణం, చాటాకుతో చేసిన కర్ణ
దూషణం. క. పిల్. కర్ణాదరణం.
ఓలిగొను న.శ్రీ. శివ్యాశులకం తీసికొను, కన్నెకు వెల
తీసుకొను. ఓలింపు న.శ్రీ. పాలించు, చాపాడు, ఓము.
ఓలిగొను చూ. ఓలి'.
ఓలింపు చూ. ఓలి'.
ఓలిపాట వి. కుప్ప నూర్చేపప్పుడు పాడే పాట, తొలిపాట.
ఓలిపట్టలు చూ. ఓలి'.
ఓలిమి దూ.చూ. ఓలము. వి. 1. చాటు, మరుగు. అం.భా.
1.76; 2. ఎడబాటు, విరహం. మల్ల. 3.98.
-ఓలు దూ.చూ. ప్రోలు. వి. గ్రామ నామాల్లో ఉత్తర భాగం.
ఓలింపు పో.చూ. ఓలి'. వి. చాలుగా ఉన్న పంపు.
ఓలిఖనా వి. పిలుచే ప్రదేశం, ఒక రకం చెరసాల, చాపలా
గృహం.
హం. పిల్. అశ్రయం, శరణం, ఒకని దగ్గర కుదువ
ఉంచిన వస్తువు లేదా మనిషి. పో.చూ. పిల్ల-., రాజ
పురుషుడు.
<హం. ఓలి + ఉ. వానా. (పు). రహస్యాలోచన
మందిరం.
ఓలిగ దూ.చూ. మోలిగ. వి. భక్తవిశేషం. తొట్టెట్లు.
ఓలము పో.చూ. ఓలము. వి. ఎనుగులు మొదలైన వాటిని
పట్టుకునేందుకు తవ్విన గొయ్యి. అపపాతం. పరాహ. 4.75.
ఓలర దూ.చూ. ఓలరి'. వి. లోపలిగది, శయనాగారం.
ఓలరి' దూ. ఓలర. వి. 1. లోపలిగది, గర్భాగారం. దశకు.
7.100; 2. చంద్రశాల, శివోగృహం. శక. 3.294;
3. అంతఃపురం. ప్రభా. 5.10.
నం. అపవరక-., గృహంతర్భాగం, అపవరక;
మహా.ప్రా. ఓలరయ, గది; ఓలరియా; పా. ఓలరక.
లోపలిగది; హం. ఓలి; కం. ఓలి; గు. పిరు; మరా.

ఓహరి హా.చూ. ఓహరిసాహరి. క్రి.విణ. అహం హరివంగా,
నేను గొప్ప నేను ముందు అనే ఆవేశం. అవిచ్ఛిన్నంగా.

ఓహరిసాహరి క్రి.విణ. 1. సాహంసారంగా. దార. విదా.
3.164; 2. గుంపులు గుంపులుగా. దార. దీప్తి. 2.178;
3. ముష్టాముష్టి. చరాహ. 6.114; 4. ఎడతెగక,
అవిచ్ఛిన్నంగా. ఆము. 4.93.

సం. అవహృ. కిందకు వేలాడజేయు. కూడగట్టు;
అవహార. కొంతకాలం యుద్ధాన్ని ఆపటం, నిరాయుధు
లవటం, ఆహ్వానించటం; ప్రా. ఓహర్. న.క్రి. వక్ర
మగుట, క్రూరమగు; పా. ఓహరణ, తినుటపోవటం,
(వక్కదారికి) మార్గం తప్పించటం, పెడతోట పట్టించడం;
ఓహరతి. తినుకొనిపోవు, తొలగించు.

ఓహరి < సం. అవహార-; సాహరి < ప్రా. సాహర-.
< సం. సంహార-.

ఓహరిసాహరియగు అ.క్రి. ఎడంతెడందా ఉండు.

ఓహరిసాహరియగు చూ. ఓహరిసాహరి.

ఓహె య.చూ. ఓహె. అవ్య. 1. సంబోధనార్థకం; 2.
ప్రశంసాద్వారకం.

ఓహె య. ఓహె, ఓహె. అవ్య. 1. సంబోధనా
విధక్తి ముందు వచ్చే ప్రశంసాదాచకం. దార. ఆది.
2.284; 2. పిరిచినప్పుడు బదులు పలికేటప్పుడు ఉప

యుక్త మౌదుంది. కవిక. 4.161; 3. ఆశ్చర్య ప్రశం
సాద్యర్థం. వరాహ. 9.140; 4. అధిక్షేపను తెలుప
యింది. మను. 2.64.

క. ఓహె, ఓహె. ప్రశంసా సూచకం, ఆశ్చర్య
సూచకం; ఖ. ఓహె, ఓహె. ప్రశంసాద్వారకం, విదా
రాన్ని వ్యక్తం చేస్తుంది, ఆశ్చర్యాన్ని సూచిస్తుంది; మ.
ఓహె.

ఓహెరె య. చూ. ఓహెరే. అవ్య. ఆశ్చర్య
ప్రశంసాదులను తెలుపుతుంది. నమిర. 1.15. ఓహెరే
య. ఓహెరె. అవ్య. ఆశ్చర్య ప్రశంసాదులను తెలుప
తుంది. చంద్రా. 1.127.

ఓహెయి య. ఓహె. అవ్య. ఆశ్చర్య ప్రశంసాదుల్ని
తెలుపకంది.

ఓహెరె య. ఓహె.

ఓహెరే య. ఓహె.

ఓహెహె య.చూ. ఓహెహె. అవ్య. ఆశ్చర్యాదుల్ని
తెలుపకంది. కవిరా. 4.14.

ఓహెహె య. ఓహెహె, ఓహెహె. య. ఓహె.
అవ్య. ఆశ్చర్య సందాహ ప్రశంసాదులను తెలుపుతుంది.
దళా. 4.172.

క. ఓహెహె. ఓహె యొక్క పునరుక్తి యావం.

హ

హ' వర్ణమాలలో వచ్చేంతో అక్షరం. ద్రావిడ భాషల్లో 'హ'
వర్ణంగా లేదు. సంస్కృతంలో అ, ఉ లు కలిసి ఏకవర్ణ
సంధ్యక్షరం ప్రసిద్ధంగా ఉంది. తర్వాత్యుంవల్ల తెలుగు,
కన్నడం, తమిళం మొ. ద్రావిడ భాషల్లో దీన్ని వర్ణంగా
గ్రహించారు. కాని భాషా గాత్రజ్ఞులు దీన్ని 'అవ్' గా
పరిగణిస్తారు.

హి య.చూ. అవును. అవ్య. నమ్మరిని తెలియజేసేది.

హి య.చూ. అగు. అ.క్రి. అగు, దళవగు. దార. ఆర.
5.57. అవ్య. అవును, అక్ష (నమ్మరిని తెలియజేసేది).
దార. 4.44. ప్రశంసను తెలిపేది. నైష. 1.17. ప్రత్య.
విశేష్యాన్ని విశేషంగా మార్చే విభరణాత్మక ప్రత్యయం.
ఉదా. అంబ-య్-హ-దితి. తారా. 5.105.

హిగామి య.చూ. అగుగామి. వి. మందీచెడు, నర్తా
నత్వం. శ్రీ.రాదా. 3.108. హిగాములు య.చూ. అగు
గాములు. వి. 1. నర్తానర్తాము. కళా. 3.180; 2. కష్ట
సుఖాలు. వరమ. 5.341. విద. మందీచెడు, ఉచితానుచితం.
ప్రదా. 4.2. హిగదే య.చూ. అగుగదే. హిగదే య.చూ.
అగుగదే. అవ్య. ఆశ్చర్యార్థ సూచకం, తప్పకుండా. దళా.
9.305. హిగా య.చూ. అగుగా. అవ్య. అవునుగాక.

హిగాక య.చూ. అగుగాక. అవ్య. అవునుగాక. దార.
ఉద్వో. 4.141. హిగాత య.చూ. అగుగాత. అవ్య.
అయ్యెడుగాక. ఆశ్చర్యకం. హిగారను య. అగుగారను.
అ.క్రి. 1. ఆలోచించు, సంప్రదించు. ప్రదా. 1.88; 2.
విమర్శించు, పరిశీలించు. రామవ. 4.108. హివ(లే)
య.చూ. అగున(లే). అవ్య. హివే. వినేవాళ్ళ దృష్టినాకర్తించ
కానికి చేసే సంబోధన. దళ. 6.38. హిబొమ్మ (-హొమ్మ).
అవ్య. అంగీకారార్థకం. నరే. హిర య.చూ. అగురా.
అవ్య. ఆశ్చర్యార్థ సూచకం. ఆము. 1.36, దళా. 1.25.
హిరా య.చూ. అగురా. అవ్య. ఆశ్చర్యార్థ సూచకం.
హిరార య.చూ. అగురగుర. అవ్య. ఆశ్చర్యార్థ సూచకం.
ఉ.రా. 5.218. హిలెండు అవ్య. అవునులే. కళ. 2.150.
హిలెమ్మ య.చూ. అవులెమ్మ. అవ్య. హిలెను, అవునులే,
అవునవును. పారి. 1.54. హిలే య.చూ. అవులెమ్మ.
అవ్య. అవునులే, హిలెమ్మ.

హివాపు య.చూ. అవువాపు. వి. అద్దెవాపురం.

హిభ య.చూ. అవుభ. విద. అస్థిరం, దుర్బలం; వి. 1.
లోపం, సంశయం; 2. పర, చిత్తదియామి; అ.క్రి.
జంకు, వెనుదీయు.

కౌల దూ.చూ. అవల. విజ. 1. అవల ప్రదేశం. రం.రా.
6.452. వం. 29 ; 2. పిమ్మట, ఆపై. కావ్య. 3.56.
కౌలకెట్ట దూ.చూ. అవలకెట్ట. న.క్రి. విదుచ, పరిశ్శజించు.
కౌల అ.క్రి. కిందపడు, ఈడు, రాలు.
కౌలెందు చూ. కౌ.
కౌలెమ్మ చూ. కౌ.
కౌలే చూ. కౌ.
కౌమ దూ.చూ. హౌను. వి. అందం.

కౌమకత్తియ దూ. కౌమకత్తె. వి. సౌగనుకత్తె, ఒయ్యారి.
కౌమకత్తె దూ.చూ. కౌమకత్తియ. వి. సౌగనుకత్తె, ఒయ్యారి.
కౌమకాదు దూ.చూ. అవనుకాదు. వి. హౌనుకాదు, సౌగను
కాదు. విలాసవంతుడు. సాం.ని. 2.8.
కౌమకత్తియ చూ. కౌను.
కౌమకత్తె చూ. కౌను.
కౌమకాదు చూ. కౌను.

ఆంధ్ర గ్రంథ సంకేత పట్టిక

గ్రంథ సంకేతాలు	గ్రంథ నామాలు	గ్రంథకర్తలు	శతాబ్దం
అచలా.	అచలాత్యకా పరిణయము	తిరుమలబుక్కవట్టిణము వెంకటాచార్యకవి	18
అచ్చరా.	అచ్చ తెలుగు రామాయణము	కూచిమంచి తిమ్మకవి	18
దాల.	దాల కాండము		
అయోద్య.	అయోద్య కాండము		
అరణ్య.	అరణ్య కాండము		
కిష్కిం.	కిష్కిందా కాండము		
సుందర.	సుందర కాండము		
యుద్ధ.	యుద్ధ కాండము		
అద్యా.రా.	అద్యాత్మ రామాయణము ఈ త్తర కాండము	కోటమరాజు నాగయ్య	17-18
అద్యా.నం.	అద్యాత్మ సంకీర్తనలు	రాళ్లపాక అన్నమయ్య	16-18
అని.	అనిరుద్ధ చరిత్రము	కనుపర్తి అబ్బయ్య	18
అను.	అనుదవ సారము	పొల్కురి! సోమనాథుడు	18
అప్ప.	అప్పకవీయము	కాకునూరి ఆప్పకవి	17
అష్ట.క.	అష్టమహిమీ కల్యాణము (ద్విదశ)	రాళ్లపాక తిరువెంగళనాథుడు	16
అహల్యా.	అహల్యా సంక్రందనము	నమునిము వేంకటకృష్ణవృన్దాచార్యుడు	18
ఆం.చం.	ఆంధ్ర చంద్రాలోకము	అడిదము నూరకవి	18
ఆనంద.	ఆనందరంగరాట్టండము	కన్నూరి రంగయ్య	15-16
ఆము.	ఆము క్రమాల్యద	శ్రీకృష్ణదేవరాయలు	16
ఇందు.	ఇందుమతీ పరిణయము	తిమూర భూర్జదీ	16
ఇందు.ప.	ఇందుమతీ పరిణయము	తెనాలి రామకర్తవీ	17
ఈ.త్త.రా.	ఈ.త్తర రామాయణము	కంకంటి పాపరాజు	14
ఈ.త్త.హ.	ఈ.త్తర హరివంశము	నాచన సోమన	18
ఈ.త్త.హరిశ్చ.	ఈ.త్తర హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము	తక్కెళ్లపాటి లింగన	16
ఉద్భట.	ఉద్భటారాధ్య చరిత్రము	తెనాలి రామకృష్ణుడు	16
కకుత్స్థ.	కకుత్స్థ విజయము	మట్ల ఆనంతభూపాలుడు	19
కలు.శ.	కలువాయి శతకము	డబ్బిరు నరన కవి	16
కవిక.	కవికర్త రసాయనము	సంకుసాల నృసింహ కవి	12
కవిజనా.	కవిజనాశ్రయము	మల్లియ రేచన	18
కవి.రం.	కవిజనరంజనము	అడిదము నూరకవి	18
కవిరాజ.	కవిరాజ మనోరంజనము	కనుపర్తి అబ్బయ్య	17
కవి.శ.	కవి చౌడప్ప శతకము	కవి చౌడప్ప	

గ్రంథ సంకేతాలు	గ్రంథ నామాలు	గ్రంథ కర్తలు	శతాబ్దం
కవి.నంజీ.	కవిజన సంజీవని	ముద్దరాజు రామన	16
కవినంశ.	కవినంశయ విచ్ఛేదము	అదిరము నూరకవి	18
కవిస.గా.	కవినర్పగారుడము	పాచన బసవన్న	15-16
కళా.	కళాహ్లాదోదయము	పింగళి మూకన	16
కార్తిక.	కార్తిక మాహాత్మ్యము	కుందుర్తి వెంకటాచలపతి	18
కావ్యా.చూ.	కావ్యాలంకార చూడామణి	విన్నకోట పెద్దన	16
కాళి.	కాళిఖండము	శ్రీనాథుడు	15
కాళ.	కాళహస్తీ మాహాత్మ్యము	దూర్జటి	16
కాళ.శ.	కాళహస్తీశ్వర శతకము	..	16
కాళిందీ.	కాళిందీ కన్యాపరిణయము	ప్రభంజనాపేటబలపతి	17
కీరా.	కీరాతాధునీయము	గోపాలుని సింగయ	19
కుచే.	కుచేలోపాఖ్యానము	గట్టు ప్రభువు	18
కువ.చ.	కువలయాశ్వ చరిత్రము	నవరము చిననారాయణ నాయకుడు	16-17
కు.నం.	కుమార సంభవము	నన్నె డోడుడు	11
కృ.శకు.	శకుంతలా పరిణయము	చిరుమామిళ్ల కృష్ణ కవి	17-18
కృష్ణక.	కృష్ణ కర్ణామృతము	తెలగపూడి వెంగళమామయ్యుడు	16
కృష్ణరా.	కృష్ణరాయ విజయము	కుమార దూర్జటి	16
కృష్ణశ.	కృష్ణ శతకము	నృసింహ కవి	17
కృష్ణా.	కృష్ణాభ్యుదయము	నృసింహ కవి	17
కృష్ణాభ్యు.	కృష్ణాభ్యుదయము	గొంతేటి నూరన	18
శేయా.	శేయూరబాహు చరిత్రము	మంచన	18
క్రీడా.	క్రీడావిరామము	వల్లభరాయుడు	14-15
గంద.	గందవహము	మంచెర్ల వాసుదేవ కవి	17
మణికా.	మణికాచల మాహాత్మ్యము	తెనాలి రామలింగ కవి	16
చక్ర.	చక్రవాళ మంజరి	రాళ్లపాక పెదతిరుమలయ్య	16
చంద్రదా.	చంద్రదాసు చరిత్రము	తరిగొప్పల మల్లన	16-17
చంద్రరే.	చంద్రరేఖా విలాసము	కూచిమంచి జగ్గకవి	18
చంద్రాంగ.	చంద్రాంగద చరిత్రము	వైడిమర్రి వెంకటవతి	17
చంద్రికా.	చంద్రికా పరిణయము	నురభి చూడవరావు	16-17
చమ.	చమత్కార మంజరి	సింహాద్రి వెంకటాచార్యులు	16
చంపూ.రా.	చంపూ రామాయణము	ఋగ్వేదకవి వెంకటచలపతి	18
చారు.	చారుచర్య	అప్పన మంత్రి	14-15
చి.తా.	చిత్ర భారతము	చరిగొండ దర్శన	16
చెన్న.వి.	చెన్నఘరి విలాసము	మకుకుమర్లి నృసింహ కవి	19
చందో.	చందో దర్శనము	అనంతామాత్యుడు	15
జాహ్ను.	జాహ్నువీ మాహాత్మ్యము	ఎనుగు లక్ష్మణకవి	18
జైమినీరా.	జైమినీ భారతము	పిల్లలమల్లి పినవీరబ్రదుడు	15
కపఠీ.	కపఠీ సంవరణోపాఖ్యానము	అద్దంకి గంగాధర కవి	16
దశకు.	దశకుమార చరిత్రము	మూలఘటిక శేకన	13

గ్రంథ సంకేతాలు	గ్రంథ నామాలు	గ్రంథకర్తలు	శతాబ్దం
దశా.	దశావతార శతకము	దరణిదేవుల రామయ	17
దాశ.	దాశరథి శతకము	కంచెర్ల గోపన్న	17
దిరిప.	దిరిప చరిత్రము	కొత్తికంపూడి వెంకటకృష్ణ కవి	19
ద్వి.నల.	ద్విపద నల చరిత్రము	చక్రవర్తి రామవాదాచ్యులు	16
ద్వి.పరమ వి.	ద్విపద పరమయోగి విలాసము	రాళ్లపాక తిరుపెంగళనాథుడు	16
ద్వి.దాగ.	ద్విపద దాగవతము (దశమ ఖండము)	మడికి సింగన	14
ద్వి.దార.	ద్విపద దారతము	తిమ్మయ, చాలనరన్నతి, సోమన	16
ద్వి.సా.చ.	ద్విపద సారంగదర చరిత్రము	వాచాం శంభుదాసుడు	18
ద్వి.హరిశ్చ	ద్విపద హరిశ్చంద్ర చరిత్రము	శరద కవి	17
దనా.	దనాదిరామము	నూతనకవి మారన	16-17
దర్శ.	దర్శఖండము	ఇందువల్లి భవానీశంకరుడు	18
నరన.	నరన భూపాలయము	మూర్తికవి	16
నవనాద.	నవనాద చరిత్రము	గౌరన	15
నారదీయ పు.	నారదీయ పురాణము	అల్లాడు నరసింహ కవి	15
నార.పంచ.	పంచరత్నము	దూలగుంట నారాయణ కవి	16
నార.పు.	నారసింహ పురాణము (ఉత్తర భాగము)	హరిభట్టు	16
నిరంజ.	నిరంజుళోపాఖ్యానము	కందుకూరి రుద్రకవి	18
నిర్వ.నా.	నిర్వచనోత్తర రామాయణము	తిక్కన	15
నీతి.శ.	నీతి సీస పద్య శతకము	రాళ్లపాక తిరుమలయ్య	18
నీలా.	నీలానుందరీ పరిణయము	దూచిమంచి తిమ్మ కవి	14
నృసింహ.	నృసింహ పురాణము	ఎత్తాపెగడ	18
పండి.చ.	పండితారాధ్య చరిత్ర	పాల్కురికి సోమనాథుడు	
దీక్షా.	దీక్షా ప్రకరణము		
పురా.	పురాతన ప్రకరణము		
వాద.	వాద ప్రకరణము		
మహిమ.	మహిమ ప్రకరణము		
పర్వ.	పర్వత ప్రకరణము		14
పద్య.	పద్య పురాణము (ఉత్తర ఖండము)	మడికి సింగన	16
పరక.	పరకత్వ రసాయనము	ఈశ్వరవేణిభట్టు	16
పరమ.వి.	పరమయోగి విలాసము	తిమ్మన్నపాలుడు	14-15
పల్నా.	పల్నాటి వీరచరిత్ర (ద్విపద)	శ్రీనాథుడు	16
పాంచాలి.	పాంచాలి పరిణయము	కాకమాని మూర్తికవి	16
పాండు.	పాండురంగ మాహాత్మ్యము	రెనాలి రామకృష్ణుడు	16
పారి.	పారిజాతావహరణము	నంది తిమ్మన	
సార్వ.	సార్వత్రికపరిణయము	కోటి శ్రీరాయరమునాథకొండమాన్ మహిపాలుడు	18
పి.శకు.	శకుంతలాపరిణయము	పిల్లలమణ్ణి పినవీరభద్రుడు	15
పె.శకు.	శకుంతలాపరిణయము	పెద్దాడ నాగరాజు	18
ప్రబంధ.	ప్రబంధరాజ		
	శేంకటేశ్వర విజయవిలాసము	గణపవరపు వేంకటకవి	17

గ్రంథ సంకేతాలు	గ్రంథ నామాలు	గ్రంథకర్తలు	శతాబ్దం
ప్రబో.	ప్రబోధ చంద్రోదయము	నంది మల్లయ, టుంట సింగయ	15
ప్రదా.	ప్రదావరీప్రద్యుమ్నము	పింగళి నూరస	16
ప్రదు.	ప్రదురింగలీల (ద్విపద)	పిడువర్తి సోమన	16
బసవ.	బసవ పురాణము	పాల్కురికి సోమనాథుడు	18
బహుళ.	బహుళాశ్వ చరిత్రము	చామెర్ల వెంగళకూపాలుడు	16
బాల.	బాలకవి శరణ్యం	గిడుగు వెంకటరామమూర్తిపంతులు	20
బాలగో.	బాలగోపాల విలాసము	పెమ్మచర్ల వర్ధి కవి	17
బిల్వ.	బిల్వజీయము	పంగిపెద్ది కృష్ణస్వామి	18
బ్రహ్మ.	బ్రహ్మత్తర ఖండము	శ్రీధరమల్లె వెంకటరామ కవి	18
భర్తృ.	భర్తృహరి నుభావితములు	వినుగు లక్ష్మణ కవి	18
భల్లా.	భల్లాణ చరిత్రము	చిటాడు గంగాధర కవి	19
భాగ.	భాగవతము	పోతన, ఏర్పూరి సింగన, వెలిగందల నారయ	14
భాను.	భానుమతీవరిణయము	వెంటూరి గంగరాజు	16
భార.	భారతము		11
ఆది.	ఆదిపర్వము	నన్నయ	11
నదా.	నదా పర్వము	నన్నయ	11, 14
ఆరణ్య.	ఆరణ్య పర్వము	నన్నయ, ఎఱ్ఱన	18
విరా.	విరాట పర్వము	రిక్కన	
ఉద్యో.	ఉద్యోగ పర్వము	"	
భీష్మ.	భీష్మ పర్వము	"	
ద్రోణ.	ద్రోణ పర్వము	"	
కర్ణ.	కర్ణ పర్వము	"	
శల్య.	శల్య పర్వము	"	
సౌప్తి.	సౌప్తిక పర్వము	"	
శ్రీ.	శ్రీ పర్వము	"	
కాంతి.	కాంతి పర్వము	"	
అను.	అనుశాసనీక పర్వము	"	
ఆశ్వ.	ఆశ్వమేధ పర్వము	"	
ఆశ్రమ.	ఆశ్రమవాస పర్వము	"	
మౌనల.	మౌనల పర్వము	"	
మహా.	మహాప్రస్థానీక పర్వము	"	
నవ్య.	నవ్యరోహణ పర్వము	"	
బాహు.	బాహు చారిత్రక వ్యాసావళి	కూమాటి దొణప్ప	20
బాస్కర.	బాస్కర రామాయణము	బాస్కరుడు, ఇతరులు	18
బాస్కర.	బాస్కర శతకము	మాదర వెంకయ్య	16
భీమ.	భీమ ఖండము	శ్రీనాథుడు	14-15
భేష.	భేషణ కల్పము	బహుపాద వెంకటాచార్యుడు	
భోగినీ.	భోగినీ యండకము	పోతన	16
భోజ.	భోజరాజీయము	అనంతాచార్యుడు	15
భోజను.	భోజనుకా పరిణయము	కోటేశ్వరుడు	18

గ్రంథ సంకేతాలు	గ్రంథ నామాలు	గ్రంథకర్తలు	శతాబ్దం
మను.	మను చరిత్రము	అల్లసాని పెద్దన	16
మల్ల.	మల్ల భూపాలీయము	ఎలకూచి బాలనరస్యతి	17
మల్లు.	మల్లు పురాణము	వెంకన	18
మల్ల.	మల్లది చరిత్ర	ఎడపాటి ఎఱ్ఱన	18
మార్క.	మార్కండేయ పురాణము	మారన	18
ముకుం.	ముకుంద విలాసము	కాకాదము పెద్దన సోమయాజి	18
మృచ్చి.	మృచ్చింజయ విలాసము	గోగులపాటి కూర్మనాథ కవి	18
మైరా.	మైరావణ చరిత్రము	మాదయ కవి	16
మొల్ల.	మొల్ల రామాయణము	మొల్ల	16
యక్ష.చ.	యక్షగానములు - చరిత్ర	ప్రొ: ఎన్.వి. జోగారావ	20
యయా.	యయాతి చరిత్రము	హిన్నిగంటి తెలగన	16
రంగ.రా.	రంగనాథ రామాయణము (ద్విపద)	గోన బుద్ధారెడ్డి, కాచ విభుడు, విఠలరాజు	13-14
రఘు.	రఘు సంశయము	కిచ్చయ్య	16-17
రఘు.రా.	రఘునాథ రామాయణము	రఘునాథరాయలు	17
రఘునా.	రఘునాథాభ్యుదయము	విజయరామవనాయకుడు	17
రంగ.చ.	రంగరాయ చరిత్రము	దిట్టకవి నారాయణ కవి	18
రత్న.	రత్న పరీక్ష	తైలవ కవి	15
రస.	రసమంజరి	సురకాని కోదండ కవి	17
రసా.	రసాభరణము	అనంతామాత్యుడు	14-15
రసిక.	రసికజనమనోలిరామము	కూచిమంచి తిమ్మకవి	18
రామవ.	రామవ పాండవీయము	పింగళి సూరన	16
రాజగో.	రాజగోపాల విలాసము	చెంగల్య కాళకవి	17
రాజ.చ.	రాజశేఖర చరిత్రము	మాదయగారి మల్లన	16
రాజవా.	రాజవాహన విజయము	కాళమాని మూర్తి కవి	16
రాజ.పి.	రాజశేఖర విలాసము	కూచిమంచి తిమ్మ కవి	18
రాదా.	రాదామాధవ సంవాదము	తెలిదిండ్ల వెంకటపతి	17
రాదికా.	రాదికా సాంత్వనము	ముద్దు పళని	18
రాదికా.సాం.	రాదికా సాంత్వనము	నములము వేంకటకృష్ణప్పనాయకుడు	19
రామక.	రామ కర్ణామృతము	నిర్దకవి	17
రామరా.	రామరాజీయము	అందుగుల వెంకయ్య	18
రామలిం.శ.	రామలింగేశ్వర శతకము	కూచిమంచి తిమ్మ కవి	16
రామాభ్యు.	రామాభ్యుదయము	అయ్యలరాజు రామభద్రుడు	18
రామే.	రామేశ్వర మహాత్మ్యము	ఏనుగు లక్ష్మణ కవి	15
రుక్మా.చ.	రుక్మాంగద చరిత్రము	ప్రొకకవి మల్లన	18
రుక్మా.ప.	రుక్మాపతీ పరిణయము	రేకపల్లి సోమప్ప	18
రుక్మిణి.ప.	రుక్మిణి పరిణయము	కూచిమంచి తిమ్మ కవి	18
రుక్మి.ప.	రుక్మిణి పరిణయము	నక్కవోలు భగవత్కవి	16
లక్ష.సం.	లక్షణసార సంగ్రహము	చిత్రకవి పెద్దన	18
లక్ష్మి.వి.	లక్ష్మి విలాసము	కంతిరవ రాజు	18

గ్రంథ సంకేతాలు	గ్రంథ నామాలు	గ్రంథకర్తలు	శతాబ్దం
వరాహ.	వరాహ పురాణము	నంది మల్లయ, మంచి సింగయ	15
వరాహ.పురా.	వరాహ పురాణము	హరిదత్తు	17
వశి.	వశిష్టనక సంవాదము	యాముజాల శేషయ్య	19
వసు.	వసు చరిత్రము	మూర్తికవి	16
వార్హి.	వార్హికి చరిత్రము	రఘునాథ దూపాలుడు	17
వాశి.రా.	వాశిష్ట రామాయణము	మడికి సింగన	15
విక్ర.	విక్రమార్క చరిత్రము	జక్కన	15
విజ.	విజయ విలాసము	చేమకూరి వెంకట కవి	17
విజయ.	విజయనందన విలాసము	మంగళగిరి ఆనంద కవి	13
విక్టా.	విక్టానేశ్వరీయము	మూలమటిక శేతన	18
విప్ర.	విప్రనారాయణ చరిత్రము	చెదలువాడ మల్లయ	16
వివే.	వివేక సింధువు	వేగినాటి కొండనార్యుడు	16
విష్ణు.నా.	విష్ణు మాయా నాటకము	చింతలపూడి ఎల్లనార్యుడు	16
విష్ణుపు.	విష్ణు పురాణము	కరిడిండి రావనారాయణ	16
విష్ణుమా.	విష్ణు మాయా విలాసము	రోసకూరి వేంకటవతి	17
వీర.వి.	వీరభద్ర విజయము	హోతన	15
వెం.ఉ.	శ్రీ వెంకటేశోదాహరణము	రాళ్లపాక పెదతిరుమలయ్య	16
వెంక.పంచ.	పంచతంత్రము	బైచరాజు వెంకటనాథుడు	16
వెం.మా.	వెంకటాచల మాహాత్మ్యము	తరిగొండ వెంకమాంబ	13
వేంక.ఆం.	వేంకటేశాంధ్రము	గణపవరపు వేంకట కవి	17
వేంక.శ.	వేంకటేశ్వర శతకము	రాళ్లపాక పెదతిరుమలయ్య	16
వేణు.శ.	వేణుగోపాల శతకము	పోలిపెద్ది వేంకటరాయ కవి	19
వేమ.	వేమన పద్యములు	వేమన	17
వై.చ.	వైశ్యత చంద్రిక	మంచెళ్ల వాసుదేవ కవి	18
వైజ.	వైజయంతీ విలాసము	సారంగు తమ్మయ్య	16
శత.రా.	శతకంఠ రామాయణము లేక సీతా విజయము	మారన	16
శశా.	శశాంక విజయము	శేషము వెంకటవతి	18
శశి.ప.	శశిరేఖాపరిణయము	రన్నాకరము అప్పప్పకవి	17-18
శివ.ఖం.	శివరహస్య ఖండము	వెంకటదానకవి	17-18
శివద.	శివదర్శితర ఖండము	మల్లారెడ్డి	16
శివరా.	శివరాత్రి మాహాత్మ్యము	శ్రీనాథుడు	14-15
శివరీలా.	శివరీలా విలాసము	హుచిమంచి తిమ్మకవి	18
శివత.సా.	శివతత్త్వ సారము	మల్లికార్జున పండితారాధ్యుడు	12
శివసా.	శివయోగ సారము	"	12-13
శుక.చ.	శుకచరిత్రము	వరశరామపంతుల రామమూర్తి కవి	18
శుక.న.	శుకన ప్రతి	సాలవేకరి కదరీవతి	17
శృం.మం.	శృంగార మంజరి	రాళ్లపాక అన్నమయ్య	15
శృం.మల్లా.	శృంగార మల్లాది చరిత్ర	ఎడపాటి ఎఱ్ఱన	16

గ్రంథ సంకేతాలు	గ్రంథ నామాలు	గ్రంథకర్తలు	శతాబ్దం
శృం.నం.	శృంగార సంకీర్తనలు	తాళ్లపాక అన్నమయ్య	15
శృం.సా.	శృంగార సావిత్రి	రఘునాథరాయలు	17
శేషద.	శేష దర్శము	కామరవల్లి తిమ్మయ్య	18
శ్రీరం.ఘ.	శ్రీరంగ మహాత్మ్యము	రైరవ కవి	15
శ్రీరం.మా.	శ్రీరంగ మాహాత్మ్యము	కట్టా వరదరాజు	17
శ్రీరాదా.	శ్రీరాదామారదశము	చింతలపాడి ఎల్లన	16
ప.చ.	పల్నాక్షవర్తి చరిత్రము	మల్లారెడ్డి	16
పో.చ.	పోదశ కుమార చరిత్రము	వెన్నెలకంటి అన్నమయ్య	12-18
నత్య.సాం.	నత్యరామా సాంధ్యనము	లింగనమిలి కామేశ్వరకవి	17
సప్త.	సప్తపదులు	ముద్దు పోని	18
నమీ.వి.	నమీర కుమార విజయము	పుచ్చిగిరి తిమ్మన	16
నర్మ.సా.నం.	నర్మ లక్షణసార సంగ్రహము	కూచిమంచి తిమ్మ కవి	18
నర్మేశ.	నర్మేశ్వర శతకము	యథావాక్కుల అన్నమయ్య	18
సానంద.	సానందోపాఖ్యానము	కోట శివరామయ్య	16
సాందో.	సాందోపాఖ్యానము	రామరాజు రంగవరాజు	16
సారంగ.	సారంగధర చరిత్రము	చేమకూర వెంకటకవి	17
సిం.ద్వా.	సింహాసన ద్వాత్రింశతి	కొరవి గోపరాజు	15
సింహ.శ.	సింహాద్రి నారసింహ శతకము	గోగులపాటి కూర్మనాథ కవి	18
సీమం.	సీమంతిని కల్యాణము	పెనుమళ్ల సోమమంత్రి	17-18
సుదంతా.	సుదంతా పరిణయము (అముద్రితం)	అశమర కవి	18
సురా.	సురా బాండేశ్వరము	శేషకవిగట్టు వ్రదువు	16
సు.శ.	సుమతి శతకము	బద్దెన	18
సేతు.	సేతు బంధము	వక్కలంక వీరభద్రకవి	17-18
హంస.	హంస వింశతి	అయ్యలరాజు నారాయణామాత్యుడు	17
హ.న.	హరిశ్చంద్ర నలోపాఖ్యానము	మూర్తికవి	16
హర.	హర విలాసము	శ్రీనాథుడు	14-15
హరి.	హరి వంశము	ఎఱ్ఱాపెగడ	14
హరిశ్చ.	హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము	శంకర కవి	16

నిమంటు సంకేత పట్టిక

సంకేతాలు	నిమంటువులు	నిమంటు కర్తలు
ఆం.నా.శీ.	ఆంధ్ర నామ శేషము	అడిదము నూరకవి
ఆం.నా.నం.	ఆంధ్ర నామ సంగ్రహము	పైడిపాటి లక్ష్మణకవి
ఆం.నా.నర్వ.	ఆంధ్ర నామ నర్వస్తము (తెలుగు నుడి కదలి)	శ్రీ మునునూరి వేంకట శాస్త్రి
ఆం.పద.	ఆంధ్ర పద పారిజాతము	ఓగిరాల జగన్నాథ కవి, గురజాడ శ్రీరామమూర్తి
ఆం.పదా.	ఆంధ్ర పదాకరము	టి. పీఠపరాజు
ఆం.దా.	ఆంధ్ర దాపార్థవము	సుదురుపాటి చెంగన్న
ఆం.వా.	ఆంధ్ర వాచస్పత్యము (3 సంపుటలు)	శ్రీ కొత్త శ్యామలరామశాస్త్రి
ఆం.శ.ర.	ఆంధ్ర శబ్దరత్నాకరము (3 సంపుటలు)	చెలమిచెల్ల రంగారాధ్యులు
ఆం.శా.	ఆంధ్ర శబ్దానుశాసనము	వరవస్తు చిన్నయనూరి
ఆం.నం.కో.	ఆంధ్ర సంస్కృత కోశము	డా॥ వల్లెల శ్రీరామచంద్రుడు, శ్రీ కప్పగంతుల లక్ష్మణశాస్త్రి
చి.ని.	చిన్నయనూరి నిమంటువు (అముద్రితం)	వరవస్తు చిన్నయనూరి
తి.పద.	తిక్కన పద ప్రయోగ కోశము	అబ్బూరి రామకృష్ణదాస, ద్రిదిరాజు కృష్ణమూర్తి, దివాకర్ల వేంకటాచార్యుని
తె.ఇం.ని.	తెలుగు-ఇంగ్లీషు నిమంటువు	విలియం బ్రౌన్
తె.ఇం.శం.	తెలుగు-ఇంగ్లీషు డిక్షనరీ	వి. శంకరనారాయణ
తె.ని.	తెలుగు నిమంటువు	ప్రొ॥ జి.ఎన్. రెడ్డి
న.ప.	నన్నయ పద ప్రయోగ కోశము	
నన్నె.ప.	నన్నెటోడ పద ప్రయోగ కోశము	
బ్రౌ.	బ్రౌను తెలుగు-ఇంగ్లీషు నిమంటువు	దార్లెన్ ఫిలిప్ బ్రౌన్ (భాగము 1, 2, 3)
మాం.కో.	మాండలిక పద కోశము	శ్రీ మరువూరు కోదండరామరెడ్డి
మాం.వృ.కో. I	మాండలిక వృత్తి పదకోశం (వ్యవసాయం)	ద్రిదిరాజు కృష్ణమూర్తి
	1 వ సంపుటం	
మాం.వృ.కో. II	మాండలిక వృత్తి పదకోశం (చేనేత)	
	2 వ సంపుటం	
మాం.వృ.కో. III	మాండలిక వృత్తి పదకోశం (మత్స్య)	ప్రొ॥ టి. వాణప్ప
	3 వ సంపుటం (అముద్రితం)	
మాం.వృ.కో. IV	మాండలిక వృత్తి పదకోశం (వాస్తు)	డా॥ బూదరాజు రాధాకృష్ణ
	4 వ సంపుటం	
ల.కో.	లఘు కోశము	డి.వి. యశంగ శర్మ
ల.నా.	లక్ష్మీనారాయణీయము	కొత్తా లక్ష్మీనారాయణ
వా.ని.	వావిళ్ల నిమంటువు (4 సంపుటలు)	శ్రీపాద లక్ష్మీవరీశాస్త్రి, బులుసు వేంకటేశ్వరులు, విద్వాన్ వేదము లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి
వి.కల్ప.	విద్యార్థి కల్పకరువు	విద్వాన్ శ్రీ మునునూరి వేంకటశాస్త్రి, దాక్షర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య
వి.కో.	విద్యార్థి కోశము	పి. నీలారాములరెడ్డి, అయ్యగం పిల్లై

సంకేతాలు	నిఘంటువులు	నిఘంటు కర్తలు
వ్యా.ప.	వ్యావహారిక పదకోశం	దిగవల్లి వెంకట శివరావు
శ.చం.	శబ్దార్థ చంద్రిక	మహానాథి సుబ్బారాయడు
శ.ర.	శబ్ద రత్నాకరము	బహుజనవల్లి సీతారామారావులు
కా.శి.కో.	కానన శబ్ద కోశము	కుండూరి ఈశ్వరదత్తు
శ్రీ.ప.	శ్రీనాథ పద ప్రయోగ కోశము	బండవల్లి లక్ష్మీరంజనం
సం.ప.	సంగ్రహాంధ్ర విజ్ఞాన కోశము (1, 2 సంపుటలు)	మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్య
సాంబ.	సాంబ నిఘంటువు	కస్తూరి రంగశివి
నూ.ని.	నూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువు (8 సంపుటలు)	జయంతి రామయ్యపంతులు మొదలైనవారి

సాధారణ సంకేత వివరణ పట్టిక

సంకేతాలు	వివరణ	సంకేతాలు	వివరణ
అక.	అకర్మకము	దర్మ.	దర్మకాత్రము
అ.క్రి.	అకర్మక క్రియ	న.	నవంనక లింగము
అనా.	అనౌప విదక్తికము	నాటక.	నాటక పరిధాన
అప.	అపదము	నాట్య.	నాట్య కాత్రము
అమ.	అమహత్తు	నామ.	నామ వాచకము
అర్థ విపరి.	అర్థ విపరిధానము	నిశ్చ.	నిశ్చయ వాచకము
అలం.	అలంకార కాత్రము	నై.	నైమందికము
అవ్య.	అవ్యయము	పం.	పంక్తి
ఆమే.	ఆమేడితము	పీ.	పీఠిక
ఆశ్చ.	ఆశ్చర్యార్థకము	ఫ.	ఫట
ఉదా.	ఉదాహరణము	ఫం.	ఫంలింగము
ఉప.	ఉపపదము	ఫటలు	ఫటలు
ఉత.	ఉతయము	ఫం.న.	ఫంనవంనకలింగము
ఏవ.	ఏక వచనము	ఫం.ప్ర.	ఫంప్రీలింగము
ఔప.	ఔప విదక్తికము	ప్ర.	ప్రతిభము
క్రి.	క్రియ	ప్ర.చూ.	ప్రార్థి చూచునది
క్రి.విద.	క్రియా విశేషణము	ప్రత్య.	ప్రత్యయము
క్షే.త్రగ.	క్షేత్ర గణితము	ల.వ.	లహువచనము
గణిత.	గణిత కాత్రము	దీపగ.	దీపగణితము
గౌ.వా.	గౌరవ వాచకము	ద్ర.	ద్రష్ట రూపము
చూ.	చూచునది.	మం.త్ర.	మంత్ర కాత్రము
చం.	చంద్రకాత్రము	మహ.	మహత్తు
జ.	జన్యము	మాం.	మాండలికము
జ్యో.	జ్యోతిశ్శాస్త్రము	మిశ్ర.న.	మిశ్ర నమానము
తంత్ర.	తంత్రకాత్రము	ము.	ముఖ్యముగా
తత్ప.	తత్పరము	మొ.	మొదలైనది
తదృ.	తదృశము	యోగ.	యోగకాత్రము
తర్క.	తర్కకాత్రము	రూ.	రూపాంతరము
ద్రు.	ద్రుతప్రకృతికము	వి.	విశేష్యము
ద్రుతాం.	ద్రుతాంతము	వి.ణ.	విశేషణము
ద్వా.	ద్వారమున	వేదాంత.	వేదాంతకాత్రము
ద్వి.	ద్వివచనాంతము	వైద్య.	వైద్యకాత్రము

సంకేతాలు	వివరణ	సంకేతాలు	వివరణ
వ్యతి.	వ్యతిరేకార్థక పదము	నంగీ.	నంగీకారము
ప్రతి.	ప్రతిపక్షము	నంపా.	నంపాదగుడు
వ్యాక.	వ్యాకరణశాస్త్రము	నంపు.	నంపుటము
వ్యు.	వ్యుత్పత్తి	నమాన.	నమాన పదము
శ్రు.	శ్రుతము	నము.	నముచ్చయము
శ.నం.	శక సంవత్సరములు	నర్వ.	నర్వనామము
క్లో.	క్లోకము	సా.	సామెత
సక.	సకర్మకము	శ్రీ.	శ్రీ లింగము
స.క్రి.	సకర్మక క్రియ	హే.	హేత్వర్థకము
సంకీ.	సంకీర్ణము		

మండల సంకేత పట్టిక

సంఖ్య	సంకేతాలు	మండలాలు	సంఖ్య	సంకేతాలు	మండలాలు
1.	అ.మాం.	అనంతపురం జిల్లా	15.	ని.మాం.	నికామాదాద్ జిల్లా
2.	ఆ.మాం.	ఆదిలాబాద్ జిల్లా	16.	నె.మాం.	నెల్లూరు జిల్లా
3.	క.మాం.	కడప జిల్లా	17.	వ.గో.మాం.	వల్లిపూ గోదావరి జిల్లా
4.	కరీం.మా.	కరీం నగర్ జిల్లా	18.	ప్ర.మాం.	ప్రవాళం జిల్లా
5.	కర్నూ.మాం.	కర్నూలు జిల్లా	19.	మ.మాం.	మహబూబ్ నగర్ జిల్లా
6.	కళిం.మాం.	కళింగాంధ్రం	20.	మె.మాం.	మెదక్ జిల్లా
7.	కృ.మాం.	కృష్ణా జిల్లా	21.	రాజపా.మాం.	రాజపాలయం
8.	ఖ.మాం.	ఖమ్మంమెట్టు జిల్లా	22.	రా.మాం.	రాయలసీమ
9.	గుం.మాం.	గుంటూరు జిల్లా	23.	పి.మాం.	పిఠాపురం జిల్లా
10.	చి.మాం.	చిత్తూరు జిల్లా	24.	శ్రీ.మాం.	శ్రీరామం జిల్లా
11.	చెం.మాం.	చెంగల్పట్టు జిల్లా	25.	స.మాం.	సర్కార్ జిల్లాలు
12.	తూ.గో.మాం.	తూర్పు గోదావరి జిల్లా	26.	సే.మాం.	సేలం జిల్లా
13.	తె.మాం.	తెలంగాణ	27.	హై.మాం.	హైదరాబాదు జిల్లా
14.	న.గో.మాం.	నల్లగొండ జిల్లా			

భాషా సంకేత పట్టిక

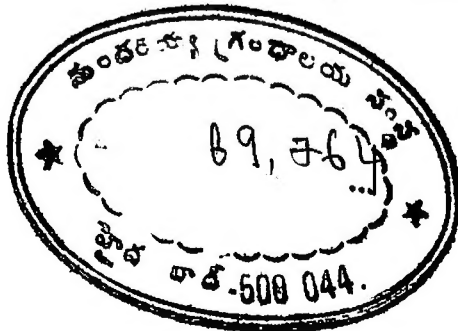
సంకేతం	భాషానామం	సంకేతం	భాషానామం
అ.	అస్సామి	నే.	నేపాలి
అప.	అపభ్రంశం	పం.	పంజాబి
అ.మా.	ఆర్థమాగధీ ప్రాకృతం	పర్తి.	పర్తి
అర.	ఆరబ్బీ	పా.	పాళి
అకో.	అకోస్	పార.	పారశీకం
ఇం.	ఇంగ్లీషు	ప్రె.	ప్రెకాచీ ప్రాకృతం
ఇం.అ.	ఇండో-ఆర్యన్	ప్రో.	ప్రోద్దుగీసు
ఇం.యూ.	ఇండో-యురోపియన్	ప్రా.	ప్రాకృతం
ఉ.	ఉర్దూ	ప్రా.తె.	ప్రాచీన తెలుగు
ఒ.	ఒరియా	ప్రె.	ప్రెంచి
ఒల్లా.	ఒల్లారి	బ.	బడగ
క.	కన్నడం	బీ.	బీహారి
కా.	కాశ్మీరి	బెం.	బెంగాలి
కుజ.	కుజ	క్రా.	క్రాహూయా
కుమా.	కుమారి	మ.	మలయాళము
కురు.	కురుఖ్	మందా.	మందా
కువి.	కువి	మరా.	మరాఠి
కొడ.	కొడగు	మహా.	మహారాష్ట్ర ప్రాకృతం
కొండ.	కొండ	మా.	మాగధీ ప్రాకృతం
కొలా.	కొలామి	మార్తే.	మార్తే
కో.	కోట	ముందా.	ముందా
గ.	గదబ	మూ.ఉ.ద్రా.	మూల ఉత్తర ద్రావిడం
గు.	గుజరాతి	మూ.ద.ద్రా.	మూల దక్షిణ ద్రావిడం
గోం.	గోండి	మూ.ద్రా.	మూల ద్రావిడం
గ్రీ.	గ్రీకు	మూ.మ.ద్రా.	మూల మధ్య ద్రావిడం
చూ.ప్రె.	చూళికాప్రెకాచీ ప్రాకృతం	ల.	లహన్దా
ర.	తమిళం	లా.	లాటిన్
రు.	రు.గు	శా.	శౌరసేనీ ప్రాకృతం
రె.	రెలుగు	నం.	నంస్కృతం
రొ.	రొద	నవర.	నవర
రే.	రే	సిం.	సింది
ర్రా.	ర్రావికం	సింహ.	సింహళం
నా.	నాయకి	హిం.	హిందీ

Bibliography

<i>Name of the Author</i>	<i>Title of the Book</i>
—	Ṛgveda with the Commentary of Sāyaṇa
—	Tamil Lexicon, Vols. I to VI & Supplement, University of Madras
—	The Compact Edition of the Oxford English Dictionary, Vols. I & II, Oxford, at the Clarendon Press
—	Yajurveda Samhita
Amarasimha	Namalingānuśāsanam (Amarakōṣa)
Apte, V. S.	Apte's Sanskrit-English Dictionary, Vols. I to III
Apte, V. S.	Students Sanskrit-English Dictionary
Benerji, Muralidhar	The Deśi Nāmamāla
Belsare, M. B.	The Pronouncing and Etymological Gujarati- English Dictionary
Bhat, M. M.	Tulu Dictionary
Bhattacharya, S.	Ollari
Buddhadatta Maha	English-Pali Dictionary
Banti, Haradev	Brihat Angrej-Hindi Kosh
Barnhart, C.L.	American College Dictionary
Brown, C. P.	English-Telugu Dictionary
Burrow, T. and Emeneau, M.B.	A Dravidian Etymological Dictionary (D.E.D.)
Darling Buch, Carr	Dictionary of Selected Synonyms in the Principal Indo-European Languages
Davids, T. W. Rhys and William Stede	Pali-English Dictionary
Dhanpal	Paia Lachnināmamāla
Erenest Klein	A Comprehensive Etymological Dictionary of English Language
Folke Boberg	Mangolian-English Dictionary (in three volumes)
Franklin Edgerton	Buddhist Hybrid Sanskrit Grammar and Dictionary
Galletti	Galletti Telugu Dictionary

<i>Name of the Author</i>	<i>Title of the Book</i>
Grierson, A. G.	The Dictionary of the Kashmir Languages Parts I to IV
Gundert	Malayalam-English-Malayalam Dictionary
Hanumantha Rao, M.	Swastic Dictionary English-English-Telugu Dictionary
Haragovinda Das	Pali Sabda Mahannavo
Hemachandra Barua	Hēma Kōsa (Assami-English Dictionary)
Herbert Lorrain, J.	A Dictionary of Abor-Miri Language with Illustrative Sentences and Notes
James Taylor, L.	A Portuguese-English Dictionary
Jaschke, H. A.	Tibetan-English Dictionary
Kālika Prasad	Brihat Hindi Kosh
Keshav Bhikaji Bhawale	Students Modern Dictionary English to English and Marathi
Kulkarni, K. P.	Marathi Vyutpatti Kōsh
Lakshman Sarup	The Nigantu and Nirukta
Maharaj Ratnachandra Raji	Ardha Magadhi Dictionary, Vols. I to IV
Madhav K. Deshpande	Marathi-English Dictionary
Manamohan Gosh	Prakrita Kalpataru
Manindra Bhushan	Mundari English Dictionary
Manu	Manusmṛti
Mariappa Bhat, M.	Kittel's Kannada-English Dictionary (in four volumes)
Manfred Mayrhofer	A Concise Etymological Sanskrit Dictionary (in two volumes)
Mathews	Mathew's Chinese-English Dictionary
Paramananda Mewaram	A New English-Sindhi Dictionary
Pathak, B. C. and Pathak, C. S.	Authentic Senior Dictionary
Praharaj, G. E.	Poornachandra Oriya Bhashakosh (Oriya Lexicon), Vols. I to VII
Prasadkar (Editor)	Bhasha Nilakkan
Raghavan Pillai, K.	The Vakyapadiya
Ramachandra Pātak	Bhargava Adarsa Hindi Sabda Kosh
Ramachandra Narayana Velingkar	Jñaneswari Sabda Bhandar
Ramalingam Pillai, T.	Dictionary of Malayalam Phrases
Ramalingam Pillai, T.	English-English-Malayalam Dictionary (in two volumes)
Ramkhe, M.	Bengali Dictionary
Reddy, G. N.	A Study of Telugu Semantics
Sankaranarayana, P.	English-Telugu Dictionary
Siddheshwar Varma	The Etymologies of Yāska
Sivadatta Pandit	Hema-Kōsa Assami-English Dictionary

<i>Name of the Author</i>	<i>Title of the Book</i>
Skeat, W. W.	Etymological Dictionary of English Language
Somasekhara Sarma, Mallampalli and Janaki Ramaiah, Mocherla	Bala Saraswaty Pictorial Medium Dictionary English-English-Telugu
Steingass, F.	Persian-English Dictionary
Surendranath Thakur	Language Lexicon
Suryakanta Sastry, Vyakarana- tirtha	A Grammatical Dictionary of Sanskrit
Swamynatha Iyer, T. A.	The School Dictionary English-Tamil
Syama Sundar Das, B. M.	Hindi Sabda Sagar, Vols. I to IV
Taylor James, L.	Portuguese-English Dictionary
Turner, R. L.	A Comparative and Etymological Dictionary of the Nepali Language
Turner, R. L.	A Comparative Dictionary of Indo-Aryan Languages
Trenckner, V. and Anderson, Dlaries	Pali Dictionary, Vol. I
Vālmiki	Rāmāyanam
Vīra Rajendra Rshi	Hindi Sabda Kosh
Vidyā Sāgar	Sabda Sagara
Vijayarājendra Suri-suraji	Abhidhana Rajendra Kosh, Vols. I to VII.
Viswas Bandhu Sastry	A Complete Etymological Dictionary of Vedic Language
Vyāsa	Mahabhārata, Mahābhāgavata Puranam, Vishnu Puranam
Walker, G. D.	Dictionary of Mikir Language
William Little	Short Oxford English Dictionary
Williams, Sir Monier Monier	Dictionary of English-Sanskrit
Williams, Sir Monier Monier	A Sanskrit-English Dictionary
Rev. Winfield, W. V.	A Vocabulary of the Kui Language
Wright, F. A.	Classical Dictionary of Proper Names
Yāskācārya	Niruktam with Durgas Commentary

సలహాసంఘసభ్యుల అభిప్రాయాలు

తెలుగు వ్యక్తులతో శం ప్రథమ సంవత్సరం ముద్రణకు సిద్ధంగా ఉందని తెలిసి సంతోషిస్తున్నాను. తెలుగు పదాలకు వ్యక్తులన్ని నిరూపించడానికి చేసిన అపార్య ప్రయత్నమిది. సంస్కృత పదాలకు వ్యక్తులన్ని తెలిపే అనేక కోణాలు ఉన్నప్పటికీ, తెలుగుపదాల అర్థాల విశేషణకు ఇంతవరకు బృహత్కృషి జరుగలేదు. అప్పుల సంపదాన్ని పూర్తిచేసిన సందర్భంలో ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తును తెలుగు వ్యక్తులతో శం కై రెక్కరు చా. ఎల్. చక్రధరరావును అధినందిస్తున్నాను. క్షీణ సంపదాలుకూడా త్వరలో వెలువరించబడ గలవని దృఢంగా విశ్వసిస్తున్నాను.

—డా. బెజవాడ గోపాలరెడ్డి

ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్ ఉపాధ్యక్షులుగా డా. వి. యస్. కృష్ణగారున్నప్పుడు ఇరవైయేళ్లకు పూర్వం చాలా దూర దృష్టితో ప్రారంభించబడి, శ్రీ భరికపల్లి బుల్లయ్యగారు ఉపాధ్యక్షులుగా ఉన్నకాలంలో - తెలుగు భాషా పరిశోధనకు - ప్రజలకు మాత్రమే కాక - యితర భాషా పరిశోధకులకు సైతం అత్యంత ఉపయుక్తంగా ఉద్దేశ్యం యీ నిఘంటు నిర్మాణానికై వారు అవసరమైన సద్వకాశాలన్నీ కల్పించి దీనిని పూర్తిచేయించాలని సర్వవిధాలా కృషిచేశారు. శ్రీ ఎమ్.ఆర్. అప్పారావుగారు ఉపాధ్యక్షులైన తరువాత 'తీవ్రవం'వలె ఘడిఉన్న యీ నిఘంటు నిర్మాణకార్యక్రమానికి ప్రాణంపోసి పనగుతీవంచెయ్యడంద్వారా డాక్టర్ లకంసాని చక్రధరరావు, ఎం.సి. పిన్.డి. గారిని కై రెక్కర్ ఓ చీఫ్ ఎడిటర్ గా నియమించి తెలుగు భాషా చరిత్రలో నూతనాధ్యాయాన్ని సృష్టించారు. దేశదేశాల భాషా పరిశోధకులకు సైతం ఉపయోగకరమై, ప్రామాణికమై - తెలుగు భాషకు తెలుగువాటలు చూపగల యీ 'తెలుగు వ్యక్తులతో శం' భాషా గ్రంథములకు నూతన మార్గాలు చూపిస్తుండనటంలో సందేహంలేదు.

—డా. వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య

దేశభాషలందు రెన్నయిన కమ్మని తెలుగు పదాల వ్యక్తులతో శం ఆంధ్రప్రజలకు, తెలుగు భాషకు యశోదూషణమై (తెలుగు పదాలు మొహంతోదారా శిథిలాలలో కనబడడం గర్వవారణం) పరిశోధనను, పోషణను, తెలుగు భాషను మరింత సంపన్నం చేయటానికి ఈ నిఘంటువు నిజంగా తో శం కాగలదు. ఈ ప్రయత్నంలో ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తు నామం సార్థకం చేసుకుంటున్నది.

—నావిలాల గోపాలకృష్ణయ్య

"తెలుగు భాషకున్న నిఘంటువులు రెక్కకు బహు సంఖ్యాకం;" అయినా తెలుగుకున్న 'నిఘంటు దీపం' మాత్రం చాలా చిన్నదే. పండితులకూ, భాషా వాఙ్మయ పరిశోధకులకూ ఉపకరించే ప్రామాణిక బృహత్నిఘంటువుల్ని కూర్చి ప్రకటించవలసిన అవసరం ఎంతో ఉంది. అట్టి అవసరాన్ని గుర్తించి ఈనాటికి ఒక 'తెలుగు వ్యక్తులతో శం' లోకానికి అందిస్తున్న ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తు తెలుగు వ్యక్తులతో శం పథకాన్ని అందరూ అభినందించాలి.

అచార్య జి.యస్. రెడ్డి

తెలుగు వ్యక్తులతో శం పథకం ఆచార్య శ్రీ సోమయాజిగారి చిరంజన సంకల్ప శిశువు. ఇరవైయేళ్లక్రితం దాని శైలవాసస్థలో తొలి దాది (First Chief Assistant) గా ప్రవేశించి పనిచేసే అవకాశం లభించింది నాకు. అయితే ఎందుకోగాని అప్పట్లో దాని యోగం దాగులేక కొంతకాలం యోగనిద్రలో ప్రవేశించింది. ఈ చాలా రోజులు గడిచి యిటీవల ఒక నవచైతన్యం పుంజుకొని ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తులపనులు శ్రీ అప్పరాయ మహాదయుల అభయశరణుడ్రతో శ్రీ పుంజుకొంటూ మిత్రులు డాక్టర్ ఎల్. చక్రధర రావు సారథ్యంలో పురోగమిస్తూ పుండదం అన్యదాదులకు ముదావహమైన విషయం.

—అచార్య యస్. జోగరావు